

Psal. 19. verf.8.

Doctrina Domini integra est, restituens animam: testimonium Domini verax, sapientiam afferens imperito.

1. Tim. 4. verf. 6.7.

Hoc si subieceris fratribus, bonus minister eric Iesu Christi, innutritus in sermonibus sidei & præclaræ doctrinæ, quam assectatus es. Caterum prosanas & aniles sabulas reice: sed exerce te ipsum ad pietatem.

Illustrissimo & Celfissimo Principi ac Domino,

DN. MAVRITIO,

PRINCIPI AVRAICO, COMITI IN NASSAV, CATZENELNBOGEN, VIanden, Dietz & Mærs, &c. Marchioni Veeræ & Flissinga, &c. Bironi in Cuyk, Leek & Polanen, &c. Domino Haga Comitis, s. Viti &c. Gubernatori Generali Geldria, Hollandia, Selandia, Vvefifrisia, Vltraietti, Zütphania, Transsulana; Duci exercituum & Admiralio Generali Vnitarum provinciarum Belgicarum, Equiti aurea

Persscelidis, &c. Domino suo Clementisimo.

Vo p profani scriptores, Illustrissime Deog.

tilectissime Princeps, hancmundi vniuersitatem componunt cum Euripo marique
Ægæo, non sit præter rem. Constat enim
ex Sacris literis, omniumque seculorum
instoriis, quibus accedit quotidiana experientia: constat, inquam, mundum hunc

nunquam eile sine luctibus, quemadmodum mare non est sine suctibus. In hoc autem procelloso & instabili huius mundi mari Ecclesia est instar nauis & arcæ Noe, quæ insani huius Ægæi sluctibus nunquam non agitatur. Nam & princeps immundi huius mundi Diabolus interdum leonina feritate, interdum vulpina calliditate aduersus Ecclesiam certat: & iuratiipsius ministri, Christi & Ecclesiæ hostes prosessi, candem partim aperta vi & Marte, partim operta

fraude & arte, oppugnatum eunt. Qua de causa sapientissimus regum breuiter & rotunde Ecclesiam vocat sulum interspinas. Quemadmodum enim lilium aculeis spinarum pung tur: sic Ecclesia spinis tyrannorum, & aculeis hæreticorum diuexatur. Sed his externis machinis, quibus pusillus ille grex petitur, accedunt bella ciuilia, quod est longe periculo sissimum, & odia intestina, variaq; schismata, quibus tanquam phtisi plurima huius corporis mystici membra consumuntur. Itaque de mundo quidem hoc vniue: so verissime aliquis dixerit illud Homericum,

--- ολίχη δ' ανάπνουσις πολέμοιο: de ecclesia vero εδ' ολίχη.

Sed bene habet, que d'impetus isti nobis non sunt exitiabiles. Tametsi enim mundus est furibundum pelagus, vnde in Ecclesiam omnis generis venti & procella irruunt: hac tamen nauis nunquam mergitur, & hoc lilium nunquam extinguitur: quemadmodum perpetua omnium temporum experientia testatur. Nam quia Christus est gubernator huius nauis, fieri non peteft vt illa fluctibus obruatur, velin scopulos im pacta diffiliat, vel in dorso arenario subsidat. In hocigitu gubernatore nostro plenam à malis liberatione, certifimamin malis confolationem, gloriofiffimam deniq; demalis victoriam obtinemus. Atq; hac est consolatio consolationum, qua nos in mediis turbis erigere debemus. Sunt quide & alix consolationes, totius mundi communes, quas indeabinitio respersit Deus, quibus sese calamitosus quisq; anaturælege, anecessitate diuina, ab hominis præstantia, ab exemplorum nube, ab víura temporis, & ab ali seiuímodirebus confirmare solet, vt ex immaniillo malorum vortice emergat tandem incolumis. Sed cumilla ipsa natura lex fit obscurata, cumq; diuinænecessitatis rationem oculi hominis animalis non peruideant, cumin malis fatifcat ratio, qua alioqui homo præcellit etiam in summis miseriis; cum exemplorum memor apræteruolet; cum præfentium bonorum sensum tempora acerba obruant, alia deniq; omnia denso

denso agmine perrumpant in aduersis rebus, & consolationes illas carni nostræ eripiant : optimus ille miserationum Pater, & imperator noster sapientissimus, optime sapientissimeque nobis prospexit, quàndo diuina quadam panoplia nosinstruxit, & salutarium consolationum armamento mu. muit, vt in hoc pelago destituti natura ventis, remos adhibeamus gratie, positaque peccati sarcina superatis procellis innumeris ad portu beatitatis æternæ tandem appellamus. Harum consolationum caput & fundamentu est Christus, in quo supra quam victores nos esse agnoscimus. Et hanc ob causam fides dicitur nostra victoria. Sed quia per imbecillitatem carnis nostræ vsuvenire solet, vt hanc demonstrationem à priori, eamque certissimam, non semper capiamus: necesse est, ve cofugiamus ad demonstrationem à posteriori, quam vocant: vtita ex re præsenti petamus confutationem carnis nostræ titubantis & fatiscentis. Ad exempla itaque, & euentum confugimus, & experientiam consulimus, vein hoc veluti speculo prouidentiæ Dei & specialis misericordix per Christum oculos animosque defixos habeamus: indeq; discamus, quod est apud Ezechielem, varias conuersiones in hoc mundo este veluti rotas multiplices, sed ita vt conversiones & revolutiones ista nihil habeant inaquale, ipfius Dei respectu, sed vna rota coposita sit adalias omnes, illarumque ratio sit ita disposita, venulla linea possit melius dirigi. Quod ipsum Apocalypsis Iohannis prolixe docet, & experientia cum omnium seculorum, tum inprimishoc nostro tempore confirmat. Et ne longe abeamus, quis est quinesciat, quot bellerum turbines, minarum fulmina, perlecutionum procella, molestiarum moles exercuerint Ecclesia Christi in Germania, Gallia, Anglia, & Belgio, inde à tempore renascentis Euangelii? Quis est, qui nesciat ciuitates priuilegiis fraudatas, pioru facultates expilatas, fanctorum conscientias tentatas & excruciatas, infinitas piorum myriades ad lanienam, tormenta, supplicia, carceres, vin-

cula, equuleos, ferrum, crucem, flammam, defossiones, mersiones & omnis generis pænas efferaptatas? Quis, inquam, hectalianescit? Sed rursus, quis est quinesciat Ecclesiam Christi durissima illa certamina eluctatam gloriose, & mirifice sæuissimo illi calamitatum Oceano ereptam, florereadhuc & despicere fulmina ac ignes hostium suorum? Quis nescit, Euangelii tubam in tot prouinciis sonare quam fuauistime? Quis nescit, hortum Ecclesiæ habere plantas & arbores semperviuas, quarum nonnullæ succisæ sexcentas alias protrudant quam vberrime? Nimirum Christus ridet conatus homuncionum, & sceptro ferreo comminuitipsorum impotentem potentiam: idque velimmediate, sine auxilio hominum, vel mediate, per vn & orum fuorum prudentiam & fortitudinem. Quod cum videmus, nostrarum partium est ex animo gratulari heroibus illis, quos Deus vult esse fidei defensores & Ecclesia nutritios, & simulillis precari benedictionem diuinam, vt proporrogerant bella Domini, & aduigilent ne Respublica Christiana capiat detrimentu. Hoc ergo cum hactenus facias, Cellisime Princeps, & ea dexteritate facias, vt vniuersus orbis Christianus propalam fateatur, Deum nobis in tua Celsitudine priscos illos Ecclesie defeniores Constantinu Magnum, Theodosium, Carolum Magnum, & similes restituisse: nos omnes decethanc Dei misericordiam reuerenter agnoscere, ipsumq; precari, vt T. C. aspiciat oculis clementia, & protegat dextra potentia suz, ve diu possit procurare bonum publicum, & illudad vnam ipfius gloriam referre, qui vnus est dator omnis boni. Hocgratulandi & bene precandi munus ego hactenus pro virili mea semper coniunxi priuatim: & iam id facio publice, adductus causa, nisi vehementer fallor, idonea. Etenim cum viderem T. C. tempora belli Belgici, cum quo nullum plane, qualecung; tandem illud sit, comparari pot, tempora dico periculofissima, grauissimas molestiarum moles, pro. cellas vehemetissimas, per medios hostes iniquissimos, quo.

ruminiusa visnitebatur impia perfidia, & fraudes erant veteratoria & infinita, quippe per mille Sinonas in Ecclefia Dei profliganda occupatæ: cum, inquam, viderem T.C. hec omnia quam felicissime cumDeo superasse: & hoc tempore onus Ætna grauius sustinere in arduo illo religionis negotio componendo, à quo salus Reip. Belgice pendet: putauime, quiferuus sum & cliens splendidissime domus Nasfouicæ, recte facturum, si non ram animi mei ad omnia officiaerga illustrissimam hanc domum paratissimi monumentum, quam gratulationem & votum publicum profalute &incolumitate T. C. tanquam capitis huius familiæ augustiffimz, hac dedicatione in templo Pietatis & Humanitatis fuspenderem. Macteigitur, Serenissime Princeps, Domine Clemetissime, & hancgratulationem deuota ad Deum precatione ornatam coloco habe, quo foles habere pium tuorum clientum affectum:neg; fine, vt aliquis mihi obiiciat illud Augusti Casaris: Sat istiusmodi salutatorum habemus domi: sed primam hanc inter turbas istas gratulatione serena fronte accipe & afpice: quippe quæ proficifcitur ab eo, qui fingularo T. C. pietatem, diligentiam, prudentiam, patientiam & constantiam veneratur, & insimul precatur, vt parsaduerfaria incipiatintelligere paternamillam curam, quam T.C. hactenus adhibet in controuersiis illis infelicissimis componendis. Namfiea, quæ aperta funt & promta in omnium oculis, quæq; in omnium bonorum ore versaneur exempla, velimus vtcunq; depingere, nemo non videt reruà T.C.in Ecclesia & Republica gestarum hanc esse orationem, quæ Theodosii & Valentiniani laudatissimorum Imperatorum, quondam fuit : A pietatem in Deum, Reipub, nostra constitucio pendet: o multa vering eft cognatio & foctetas. Coharest enim inter fe, o altera alterius accrescit incremento: ita vi vera religio institia studio, respublica vero ab verifg adiuta resplendeat. In regimene staque à Des constituti & vincula pietatis ac prosperitatis subditorum existentes, fo-

EPISTOLA DEDICATORIA.

cietatem harum perpetuo indiuulfam custodimus, ac providentia nostra pacem inter hamines procurantes , hactenus quidem Reipub. augenda ministramus: per omnia vero subditis, vi ita dicamus, servientes, ve pii fint, d'in Repub. verfentur, ficut pios decet, adornamus . viriufque, vt connenit, curam gerentes. Neque enim fieri potest, vt qui alteri fludet non similiter & alterius curam gerat. Hac est rerum tuarum, Clementissime Princeps, in negotio religionis sanctissima, & regionisamplissima, gestaru oratio. Quaipsa animum mihiaddidit & confirmauit, vt methodum hanc do & rinz colestis, è puris Ifraelis fontibus haustæ, inclyto & augustissimo T. C. nomini inscriberem. Cum enim T. C. defendat domumillam Dei, cuius structuram hic ostendo, & cuius fundamentum est fides, parietes spes, tectum charitas: suo quodam iure amplissimailla T. C. in vniuersum Ecclesiam Christianam beneficentia sibi deposcit hoc munusculum, quodillo ipsotempore lucem aspicit, quo spes prolixa pios & cordatos viros touet, fore vt T. C. modum statuat finemque imponat felicissimum controuersiis infelicissimis, quæ graue vulnus Ecclesiæ Belgicæ inflixerunt. Hancgratiam T.C. largiatur Deus pacis & concordiæ, animumque T.C. armet omni virtute principali & vitam vniuerfam protegat ab omnimalo, & deducat in omne bonum, ad nominis sui facrofancti gloriam, & bonum omnium bonorum, imo nec bonorum; ytilli quidem pergant esse boni, hi vero incipiant esse boni. Dabam Herborna, Kalendis Martiis, Anno CHRISTI Domini nostri 1618.

T. C.

ferum addictifimm

JOHANNES HENRICYS
ALSTEDIVS.

PRÆFATIO AD LE-CTOREM.

Vlgatum est verbum, Lector Christiane: Non progredi est regredi. Quod quam turpe sic, nullus non videt. Idem ne m: hi obijci queat, pergendum est in pertractandis SS. Theologia partious quas superiorius annis me da: urum in lucem recepi, imo magnam partemiam dedi. Exii nunc prodit Theologia Scho-

laftica pars prima, qua docet veritatem materiarum facrarum in locis communibus; quos ita vocant Hanc autem partem disparaui à parte altera qua tractat controuer sias Theologicas, ne excresceres hic tomus. Feci autemideo lubentiue, quod viderem vltima Theologia partem, quam voco acroamaticam, non constituere peculiarem tomum : sed commode poffecum Prophetica compingi. Caterum puto me non abrefacturum fi paucis in hoc limine oftendam quid fit Theologia Scholaftica, & quid de varietate methodorum in hac Theologia parte sit sentiendu. Quod dum facio, aquum te mihi iudicem vt prabeas etiam atg, etiam abs te contendo. Principio Theologia Scholastica sic dicitur, quod proponi & exponi soleat ea methodo, qua convenit scholis, at g, a deo sit accuratior, quam popularis illa, qua in Ecclesia obtinet apud populum: cum in scholu non vigeat methodus prudentia, qua dicitur exoterica & popularis fed methodus sapientia, qua dicitur acreamatica & scholastica. Resigitur, qua hic proponuntur, non funt placita Scholasticorum, ques ita vocant: sea funt ipsius Spiritus sancti oracula, petita exscriptura fonte. Hac enim est lux illa, qua inomnibus Theologia partibus pralucere debet Theologia do-Hori & auditori. Hinc recte dien Chrylostomus in Ela. 2. Quod luxest oculo, idest lex Desmentinostra. Et, vi idem ait procem.in epiltol, ad Roman, à Scripturarum ignoratione multa barefium lues pullupullulauit. Hinc vita in multis neglectus, binc inutiles labores. Nam, vs qui lucis huius v sura non fruuntur, recta ingredi non possunt: ita qui ad Scripturarum dininaru radios oculos non intendunt, necessario in multos errores incidut; perinde ac si in tenebris periculosi simis ambularent. Ideo errant magnopere, qui fic tradunt Scholasticam Theologiam, vt lacunas nesciqquas sectentur, posthabito fonte salutis. Quales ferme suntills Scholastici veteres, quorum tres atates constituuntur, è quibus protasis est tristis, epitasis tristior, catastrophe tristissima. Et protasis quidem veteris Theologia Scholastica seu ipsius initium est à Lanfranco Papiensi:epitasis seumedia atas est ab Alberto Magno:catastrophe seu vltima at as est post Durandum, & ea quidem deleteria & pessima. Huisu comi matis Scholastici ferme abrepti fuerunt extra metas verbi Dei. Vnde non licet omnia ipsorum dicta tanquam oracula è tripode profecta exosculari. Sed rursus non licet omnia ipsørum dicta sugillare & habere pro talibus, que profecta sint ex latrina. Nam vt prius illudest temerarium & ineptum: ita hoc posterius est arrogans plane & impium: quod mulia occurrant apud veteres illos Scholasticos egregia, quippe hausta e sacris liseru. Ad nouos Doctores Scholasticos quod attinet, y sunt vel Iesuita & omnine Papista, qui in Scholis docent methode accuratiore: vel reformati, vt vocantur. Deillis agetur in Theologia controver fa fine Polemica: de his ita habendum est; illos per Dei gratiam tria habere singularia pra veteribus illis Scholasticis; rerum nempe veritatem, verberum venustatem, & methodiclaritatem. Tales sunt Sadeel, Zanchius, Danaus, Iunius, & alij: quorum vestigia sumus secutiin hac Theologia Scholastico-Didactica. Cum vero varia à varis adhibita sit methodus. in hacTheologia parte tradenda, pracipuas quorundam recitabo fententias, quidque de illis statuendum esse videatur libere indicabo. Primo funt nonnulli Scholastici, qui sequuntur met hodum locorum communium à Patribus observată; puta à Clemente, Dionysio, Origene, Cypriano; Gregorio Nazianzeno, o inprimis Augustino, qui in opere de vera religione septem locos primarios recitat, hoc ordine: Religio, Lapsus hos minis, Lex, Fides, Charitas, Iustitia, Vitafutura:quibus capitibus tanquam basi, universa doctrina religionis innititur. Idem in Enchiridio ad Laurentium bos locos constituit: Fidem, pem, charitatem: quatria Ce.ha-

AD LECTOREM.

Se habent tanquam fundamentum : Reliqua qua sequuntur, sunt obie-Sta, puta Deus, Creatura, Homo, Lapfus, Restitutio hominis, Christus, Baptismus, Extremum indicium. Sed vtraque hac series locorum est popularis. Iohannes Damascenus, qui floruit circa annum Christi 730. hac via progreditur. Libro primo tractat de Scriptura & Dec. secundo, decreatione, angelis, mundo, homine, providentia, pradestinatione: tertio, de reparatione hominis, & Christo: quarto, defide, facramentis, antichrifto, refurrectione & vita aterna. Hac methodus eft esteunque accurata. Damascenum fecutus & bona ex parte imitatus est Petrus Lombardus: qui Libro primo disserit de Deo, prouidentin & pradestinatione: secundo, de creaturis, atq, inprimis de homine, & ipsius lapsu: tertio, de lapsi & perditi hominis per Christum reparatione, adeoque de Christo, fide, se & charitate: quarto de sacramentis & vita aterna. Que methodus est satis commoda, quantum adfundamentum attinet: licet in partibus minutioribus deflectat à legibus methodisis. Præterea sunt, qui constituunt sex locos principales & nepalana yevina tala, que omnium sermonum per S. Biblia dispersorum materiam infe continent. Loci ifti funt, Deus, Creatura; Ecclesia, Doctrina, Signa, Consummatio. Dicuntenim vniuer a religionis, que in S. libris luculenterpleneg traditur, summam contineri hac propositione: Deus condidit mundum, & in eo bomines, vt ex bis constitueretur Ecclesia, in qua ipse fecundum doctrinam Legis & Euangely atg. vsum facramentorum coleretur. Hos locos in certas familias quam latissime propagari dicunt, ita ot premittant locum de S. Scriptura. Sic ergo illis na scuntur septem classes. I. De Scriptura. II. De Dio, vbi depersonis, attributis & actionibus Dei agunt. III. De creatura, vbi de angelis & homine. IV. De Ecclefia ante & post lapsum. V. De doctrina ante & post lapsum. Hancfaciunt triplicem.I. Doctrinam fidei, qua est Enangelium. 2. Doctrinam charitatis secundum omnia Decalogi pracepta. 3. Doctrinam spei, vbi de resurre. Ctione & vita aterna. VI. De signis sine sacramentis, ante lapsum & post lapsum; & rursus de signis ante legem, sub lege, & sub enangelio. VII. De consummatione seculi. Qua methodus quantum ad primaria emita non potest improbari. A dhæc aly constituent quing, capita prasipratotius Theologia, videl. de Deo, de Angelis, de Homine, de Eccle-

L fiad

fia, de Salutaribus Dei donis erga Ecclefiam. Sed hac methodus est popularis. Alii constituuns duo SS. Theologia capita; doctrinam de fide seu credendis & de operibus seu faciendis. Sed neg hac methodus est accurata. Sunt qui constituunt duas Theologia partes, primam de fine, videl. gloria Det & nostra salute aterna: secundam de mediis ad finem ducentibus, que sunt duo, Cognitio Dei, & Cultus Dei, qui distincte consideratur secundum quatuor status hominis. Qua methodus estam non est exquisita: sient nec illa, qua Theologia dicitur tractare de personis, rebus & actionibus, & illis quidem omnibus tum dininis, tum angelicis, tum humanis, tum denique theanthropinis in Christo. Solent alii methodum Theologia proponere per titulos medicos; ita vt prima ipfius pars fit Phyfiologica de natura verbi Dei, item ipfius Dei, & actionum Dei; fecunda prophylactica, de praseruatione bonorum angelorum à lapsu, & desertione quorundam angelorum & omnium hominum; tertiapathologica, seu atiologica de causis malorum; quarta therapeutica de remedio per Christum; ad quam pertinet Semiotica de signis recepta valetudinis, Chirurgica de ve bo & sacramentis, & Diaterica de officio hominis reftituti, quod est vinere pie erga Deum, temperanter erga seipsum, & infte erga proximum. Hac quoque met hodus est popularis ; sicut & illa, qua affinis est isti modo dicta: qua statuuntur dua partes Theologia, pathologica de miseria, & therapeutica de redemtione seu liberatione & gratisudine. Eiusdem nota censeri debet illa methodus, qua quidam statuunt tres Theologia partes. 1. De Deo, in quo considerant essentiam in per-Sonie & attributis, itemque opera. 2. De homine, ante lapsum, & post lapsum conspurcato & regenerato tum imperfecte in hac vita, tum perfecte in altera vita.3. De Christo, cuius occurrit persona & officium, Sed quis percenseat omnes met hodos? De his & similibus vt dextreiudicare po fis, observa ist as monitiones. I. Theologia Scholastica non est practica, sed theoretica. Tradenda igitur fuerit methodo synthetica; qua considederat principia & partes rei. 11. Hictradenda sunt ea, qua effentialiter pertinent ad scopum Theologia Scholastica, de finitione ipsius expressum. 111 Abiis, qua natura sunt notiora, progrediendum est ad minus nota. IV. Transitiones adhibenda, si longius sit internallum inter partes. V. Regula praceptis addenda; qua hic dici possunt theoremata de rebus sciendis, fic-

AD LECTOREM.

dis sicot Canones sunt de nostris officiis. Ad has leges si examinetur methodus, quam adhibuimus in hac Theologia parte, considimus illam methodicis ingeniis maximam partem (non enim adeo mihi Suffenus sum,
vt omnes perfectionis numeros mihi tribuam) fore ad saliuam. Primo enim hic tractatur de verbo Dei, tanquam principio cognitionis: tum
partes verbi Dei proponuntur, qua sunt dua: prima est de Deo, secunda
de actionibus Dei, & iis tum aternis, tumin tempore: quarum illa veniunt nomine decreti, ha executionis. Quem ordinem qui tenet se
ab illo teneri sentiet: quod est indicium boni ordinis. Sed
iam ingrediamur penetralia adifici
Theologici.

B 3 IN-

INDEX CAPITVM THEOLOGIÆ

SECTIO PRIMA.

De Verbo Dei & Deo vno actrino.

CAP.I. Quid fit Theologia Scholastica?

II. De verbo Deiin genere.

III. De verbo Dei interno.

I V. Partitio Scripturæ ratione autotitatis.

V. Partitio Scripturæ ratione temporis.

VI. De lege Dei.

VII. De Euangelio.

IIX. De autoritate Scripturæ.

IX. De perfectione Scripturz.

X. De perspicuitate Scripturæ. XI. De lectione Scripturæ.

XII.De interpretatione Scripturz.

XIII. De partitione Theologia Scholastico-didactica.

XIV. De essentia Dei.

X V. Denominibus diuinis.

XVI. De attributis Dei propriis in

genere.

XVII. De vnitate Dei.

XIIX. De simplicitate Dei.

XIX. De immutabilitate Dei.

XX, De immensitate Dei.

XXI. De æternitate Dei.

XXII. De intelle au Dei.

XXIII. De voluntare Doi.

XXIV. De potentia Dei.

XXV. De scientia Dei.

X X V I. De veracitate Dei.

XXVII. De bonitate Dei.

XXIIX. De beatitate Dei.

XXIX. De attributis Dei figuratis.

XXX. De personarum SS. Trinitatis inter se conparatione.

XXXI. De personarum SS. Trini-

XXXII. De Deo Patre.

XXXIII. De Filio Dei.

XXXIV. De Spiritu lancto.

SECTIO SECVNDA

De Actionibus Dei internis.

CAP. I. De actionibus Dei communiter seu in genere spectatis.

II. Dinisiones operum Dei.

III. De operibus Dei internis per-

IV. De decretis Dei in genere.

V. Dinisio prima decreti Dei.

VI. De prouidentia,

VII.De prædestinatione in genere.

IIX.De

INDEX CAPITUM.

IIX. De electione Christi. IX. De electione angelorum. X. De electione hominum.

XI. De reprobatione angelorum. XII. De reprobatione hominum.

SECTIO TERTIA.

De Executione prouidentia Dei.

CAP: I. De actionibus Dei externis communiter.

II. De creatione communiters

111. De angelorum creatione.

IV. De creatione creaturaru corporearum.

V. De creatione hominis.

VI. Degubernatione divinain ge-

VII. De partibus gubernationis dining.

IIX. De gubernatione diuina ordinaria & extraordinaria.

IX. De gubernatione diuina immediata & mediata.

X. De gubernatione diuina efficiente & deserente.

XI. De gubernatione diuina generali & speciali.

XII. Gubernatio diuina boni & mali.

XIII. Gubernatio diuina creaturarum non-intelligentium.

XIV. Gubernatio diuina retum intelligentium communiter.

X V. Gubernatio diuina benorum angelorum.

XVI. Gubernatio diuina malorum angelorum.

XVII.De foedere naturzinstituto. XIV. De Ecclesia Catholica.

XIIX. De primo primi hominis peccato.

XIX. De peccato originis.

XX. De peccaro actuali. XXI. De pœna peccati:

XXII. De statu œconomico.

XXIII. De staru scholastico.

XXIV De statu hieratico.

XXV, De statu politico.

SECTIO QVARTA

De executione pradestinationis diuins.

CAP.I. De executione diuina prædestinationis circa angelos bonos.

II. De executione diuinæprædestinationis circa angelos malos.

III. Communes affectiones executionis prædestinationiscirca homines.

IV. De foedere gratiæ. V. De Incarnatione Christi.

VI. De Conceptione Christi.

VII. De affumptione humanæ naturæ Christi.

IIX. De vnione hypostatica duarum naturarum in Christo.

IX. De natiuitate Christi.

X. De obedientia legi Mosaica à Christo præstita.

XI. De paffionibus Christi.

XII. De statu exaltationis Chris-

XIII. De officiis Iesu Christi Domini nostri.

X-V. De

INDEX CAPITUM.

XV. De Ecc'esia particulari. XVI. De ministres Ecclesia.

X VII. De plebe Ecclesiastica.

XIIX. De politia Ecclefia.

X 1 X. De Ecclesiæ authoritate interpretativa.

XX. De iurisdictione Ecclesia.

XXI. De gubernatione politica Ecclesia.

XXII.De priuara Ecclesiæ gubernatione.

XXIII. De falla Ecclefia.

XXIV. Devocatione hominum ad Ecclesiam.

XXV. De iustificatione hominis coram Deo.

XXVI. De san &isicatione hominis iustificati.

XXVII. De adoptione filiorum Dei.

XXIIX. Delibertate Christiana.

XXIX. De conservatione electorum hominum in bonis partis. X X X.De donis Dei accessoriis erga Ecclesiam.

XXXI. De Sacramentis.

XXXII. De obsignatione interna fæder s gratniti.

XXXIII.De mode fæderationis respectuætatis hominum.

XXXIV. De modo fæderationis gratuitæ in V.T.

XXXV, De modo fæderationis gratuitæ in N. T.

XXXVI.De reprobatione hominum in hac vita.

XXXVII. De executione prædeftinationis circa angeles post hancvitam.

XXXIIX. De aduentu Domini vltimo.

XXXIX. De Resurrectione vniuersali.

XL. De vltimo iudicie.

XLI. De vita ærerna.

XLII. De morte æterna.

FINIS INDICIS

SYNOPSIS

THEOLOGIÆ DIDACTICÆ.

Heologiæ Scholastica methodo tractata partes dua sunt : vua Sectio prima.

Theologia Didactica occurrit principium & partitio.

Principium eins eft Verbum Dei.

Partitio est bimembris. Pars prima est de Deo: secun-

DEV s consideratur quantum ad effentiam & personas.

In essentia Det Sunt nomina divina, & attributa divina: & hac conside-

Personat im occurrit comparatio, distinctio & enumeratio.

Actiones D & 1 spectantur communiter & singulariter : & hoc mode suns in-Sectio seunterna, vet externa.

Actiones De s'internæatq, aterna funt consideranda in genete & inspecie. In specie sunt vel personales, gel essentiales: & ha veniunt nomine decretorum.

Decreta De i consideranda sunt in genere, & in specie: & hocmodo est decretum providentia, itema, prædettinationis: & hocest electionis, vel reprobationis.

Actiones De L'externa pettantur in genere, Ginfpecie: Choc modo est Satioteria

executio decreti prouidentia & prædestinationis.

Executio decreti providentia est creatio & gubernatio.

Creatio spectatur communiter & singulariter : & hoc moda est creatio tum angelorum: tum creaturarum corporearum: tum deniq, hominis.

Gubernationis occurrunt consideratio generalis, & distributio in par-

tes & species : & ha sumuntur, vel ex modo, vel ex obiecto.

Exmodo gubernatio est immediata vel mediata: ordinaria vel extraordina-

Ex obiecto gubernatio diuina est boni, wel mali: & quidem mali cum sulpa, tum pana: est item creaturarum non-intelligentium & intelligentium.

Gubernatio creaturarum intelligentium est angelorum, rel homi-

. nuit

num : & horum tum ratione fæderis naturæ, tum ratione status œconomi-

Sectio quar-

Executio decreti prædestinationis sit vel in hac vita, vel post hane vitam.

Quæ sit in hac vita, consideratur quantum ad angelos, & homines: & hoc modo quantum ad communes affectiones, & species.

Species sunt electio actualis, & reprobatio actualis.

Electio actualis est ipsa sœderatio gratuita: cuius occurrunt fundamentum, partes & modus.

Fundamentum est Christus: wim tenenda persona, & officium.

Officium Christiconsideratur tione specierum, & obiecti. Objectumeit

Ecclesia: qua spectatur in se, vel opposite.

Ecclesia in se spectata est Catholica, vel particularis: & hac est primo pura, vel impura: deinde inuisibilis, vel visibilis: cuius gubernatio est publica, vel priuata.

Gubernatio publica est ecclesiastica, velpolitica.

Ecclesiastica est propria tum ministrorum, tum auditorum: vel communis, que dicitur potestas Ecclesiæ.

Parces fæderationis sunt tractatio fæderis & obsignatio.

Tractatio fæderis respicit dona Deierga Ecclesiam : que sunt principalia.

Principalia suntprima, velorta.

Prima sunt vocatio, iustificatio & sanctificatio.

Orta funt adoptio, libertas & conferuatio in bonis illi.

Obsignatio fæderis est externa, & interna.

Externa fit per Sacramenta.

Modus electionis actualis alim est Veteris, alim Noui Testamenti.

Reprobatio a dualis est angelorum, vel hominum.

Executio decreti prædestinationis quæ sit post hanc vitam, spestatur communiter quantum ad aduentum Domini, resurrectionem vniuersalem & iudicium extremum: vel singulariter quantum vitam ad & mortem aternam.

Atg, hac est Synopsis Theologia Scholaffico - Didactica.

WEEDZINEEDZINEEDZINE

SECTIO PRIMA

THEOLOGIÆ DIDACTICÆ.

VERBO DEI, ET DEO VNO AC TRINO.

QVID SIT THEOLOGIA SCHOLASTICA.

PRÆCEPTA.

Heologia Scholastica est sapientia supernaturalis, tradens res divinas ordine in scholis vistato.

Partes ipfim dua funt : prima est didactica, secunda polemica. Pars didactica veritatem docet : polemica veritatem defendit.

REGVLA.

I. Theologia Scholastica id nomen sortita està Schola.

Græci, ipseq; adeo Aristoteles, theologos vocarunt eos, qui in subli-Theologia mibus ac diuinis rebus versabantur. At vbi Seruator noster Opt. Max. Theologia Iesus Christus illuxit mundo, Græci Patres eam præcipue nominarunt nomen explitateologiam, quæ vel sermone, vel scriptis ad doctrina de Christi deitate pertinebat. Quæ res secit, vt Iohannes Euangelista Theologus sit dicus. Quo item nomine appellatus est Gregorius Nazianzenus, quod Euseb, lib.a. cætetis Græciæ Patribus hanc ipsam materiam sublimius tractauerit. Quin & ipse, quibus orationibus de Patre, Filio & Spiritusanco egit, Gregor. 2.0-eas Theologiæ nomine inscripsit. At cum de Christishumanitate at que ras de Filio. Ancarnatione agerent, versari dicebantur in æconomia. Tametsi autem

Scholastica Theologia amde dicta?

ram V.T. qua Christus ante humanam naturam assumtam saluti nostræ consuluit; alteram N. T. quæ earum est terum, quas nostra causa gessit ac passus est in corpore : plerique tamen Graci Patres œconomia nomine hanc potissimum de humanitate Christi doctrinam à se susceptam appellarunt: & dixerunt Christum considerari quoad theologiam & œconomiam. Sed hoc discrimen hodie non observatur inter theologiam & cconomiam. Theologia fiquidem vocabulum notat doctrinam de Deo rebusque divinis, atque adeo de ipso etiam Christo. Ad vocem Scholaftica quodattinet, duobus illa modis accipitur. Prima enim Scholasticus à Seneca dicitur, qui probe in declamationibus est versatus. Sic enim ait lib. 10. contro. Bona fide Scholasticus erat in illis declamationibus, quabene illi saccesserunt. Hoc sensu Beda Prudentium nobilissimum Hispanorum Scholasticum nominat lib, de arte metrica: & Gennadius in vita Iuliani Capuani Mulæum, Iulianum, Encherium, ac plerofq; alios inter Scholasticos, hocest, inter Scholastica eloquentia professores, nominat. Idem in vita Proferi, ftylum Profperi ait effe Scholafticum; qui interantiquos fere est disertissimus. Sidonius Apollinaris lib. 16.ep.epift. 17. loquiturad eundem modum. Ac Hieronymus in epift. ad. Fit. scribit, se calentibus adhucinipse Rhetorum studiis, multa de rebus facris Scholastico flore pinx fle, arq; ait Paulum Apostolum 48.17. cum in Areopago concionaretur, argumentum concionis ab inscriptionearæ Atheniensium Scholastica quadam elegantia traxisse. Hincetiam factum est, ve vir doctiffimus, qui in Ecclesiis docenda iuuentuti præficiebatur, Scholasticus appellaretur. At hocloco Theologia Scholastica dicitur, quæ methodo exquisita veritatem sacram proponit &: exponit. Que methodus cum in Scholis obtineat, dicitur Scholastica... Huic opponitur relative Theologia positiva; tanquam fundamentum & basis ipsius. Est autem Theologia positiua ipsum Dei verbum: quod hoc nomine dicitur, quia comple citur theses fiue pasitiones, id est, sententias ratas, stabiles & firmas. Hancob caulam Bonauentura inprologo. breuiloquii de positina. Theologia loquitur hunc in modum : Cum secundum lumen naturale procedat ad dandam homini viatori notitiam rerum sufficientem, quatenusei expedit ad salutem, partim per plana verba, partim per mystica, describit totius vniuersi continentiam, quasi în quadam summa, in quo attenditur einsdem Scripturalatitudo: describit decursum, in quo attenditur longitudo : describit excellentiam saluandorum, in quo attenditur sublimiras: describit & miseriam damnatorum, in quo profunditas confiftit, non folumipfius vniuerli, ve-THE

Theologia: positina: quid?

numetiam diuini iudicij: & sic describit totum vniuersum, quantum de ipso expedit habere notitiam ad salutem secundum ipsus latitudinem, longitudinem & profundiratem. Sic enim (inquirpaulo post) exigebat conditio capacitatis humana, qua nata est magna & multa magnisce & multipliciter capere ranquam speculum quoddam nobilissimum, in quo nata est describi non solumnaturaliter, verum etiam supernaturaliter rerum vniuersitas mundanarum.

II. Theologia Scholastica non differt specie à reliquis Theologia Partibus, sed tantum gradu & modo.

Scholastica quomodo dif-

Verbum Dei, ars illa Patris cœlestis, est materia systematis methodi ferat à relici Sacrosan & Theologiæ. Hoc autem systema varis absoluitur parti- quis parsibus bus, quas alibi sus enarrauimus. Inter illas est disterentia, non qualis. Theologia? est inter species oppositas, quales sunt homo & bestia: sed qualis est inter varios gradus, puta vnius eius sem que luminis, quod est matutinum, meridianum vel vespertinum. Prior illa disterentia in scholis appellatur specifica, posterior gradualis & modalis.

III. Theologiæ Scholasticæ munia sunt, doærinam sanam accurata methodo docere, & eos, qui sanam non habent, redarguere, & denique difficultates theologicas enodare.

Nonest vna necessitas, cur theologia Scholastica tradatur. Primo Theologia enim sunt necessitates quædam ipsi communes cum reliquis theologia scholastica quam sunt necessitates quædam ipsi communes cum reliquis theologia quam suntibus: nimirum vt res diuinæ penitus agnoscanturac defendantur, cessaria quam magistra natura non possunt percipi: cuius suntimodi sunt mysteria Trinitatis, incarnationis, resurrectionis, & id genus alia: vt item sinis supernaturalis hominis intelligatur, in quo vita beata hominum est posita: vt denique via constet, qua perueniri queat ad illam beatitudinem.

Deinde triplex est necessitas specialis & propria theologia Scholastica: vt videlicet res diuinæ proponantur methodo exquista, qualem requinitathedra Scholastica: deinde vt homines mali, puta hæretici & inquieti spiritus resutentur: denique vt nodi illi, quos ingenium hominis infirmi neciti, dissoluantur.

IV. Theologia Scholastica vein se est, non debet confundicum ea que est in subiecto.

Qui non distinguit inter essentiam rei & existentiam, stipes & sc. Theologia numest, non vero astimator rerum aquus. Essentia siquidem est ipsa Scholastica sorma & idea: sed existentia est forma stitus circumseriptio quadam distincte est rationecircumstantiarum: Hincessentia semper est eadem: existentia

3. vari-

6

variat. Hocdiscrimen si obseruassent nonnulli morosi Theologi, qui ambitione ceu hydrope turgent, non inuechi fuissent in Theologiam Scholasticam simpliciter, sed in Theologiam Scholasticam secundum quid consideratam; quatenus videlicet illa transformata fuit in chaos quoddam conflatum ex Theologia, Philosophia & Mathæologia. Qua de re Scotus fic exclamat : Tandem Theologicos Doctores Philosophiam cum Theologia maximo cum fructu miscuisse. Rectius de hac confusione sensit Trithemius, quando dixit, sacram Theologiam secularis Philosophia inutili curiositate sædatam suisse. Neque enim salutare temperamentum suit excogitatum, vt vult Scotus: sed quæ Theologia fuit, facta est Philosophia: quemadmodum Seneca Philosophiam in Philologiam transformatam esse queritur. Hancigitur confusionem reprehensum eant nostri illiTheologi, quænihil pertinet ad essentiam Theologiæ Scholastica, sed illius abusum ostendit, Quod si res taxanda sit propter abusum, iam neque vini, neque panis, neque aliarum rerum optimarum dignitas manebit illibata. Discamusitaque distinguere inter vsum & abusum: rem & personam:ideam & individuum: substantiam & accidens:neabusus tollat vsum, sed ve tollatur abusus. Cæterum duplici opus est cautione in legendis Scholasticis, qui sic vocantur, Theologis. Primo debemus imitari Virgilium, qui ex stercore Enniano legit aurum. Nam reuera aurum inter stercora occurrit apud Dd. Scholasticos, Similes etiam oportet esse apibus, que omnis generis floribus assultant, sed venenum non fugunt. Cum enim apud Scholasticos

Scholastici Dd. quomodo legendi?

Sint mala mixta bonis, & bona mixta malis:

Quaftiones Theologica funt duum generum. nostrarum est partium discernere inter lucem & tenebras, non vero cum maleferiatis lucem vocare tenebras. Deinde cum quæstiones Theologicæ duûm sint generum, simplices & mixtæ: quarum illæ constant terminis mere Theologicis, hæ termino Theologico & Philosophico; nemo sanæ mentis homo non videt, Philosophiam in posteriori duntaxat genere adhiberi posse ad demonstrandum, in priori solum ad declarandum sine explicandum.

V. Theologia Scholastica & methodum exquisitam rerum Theologicarum, & illarum confirmationem tradit.

Duplex est via docendi. Duplex est via docendi, vna de veritate, altera pro veritate. Prima illa est didactica & κατασκευασκή: altera elenctica & άνασκευασκή. Vtraque in Theologia Scholastica habet locum. Necesse siquidem est, vt vir ingenuus, qui Christo in baptismate nomen dedit, & aliis docendis in schola Theologica suam operam addixit, ordine quoad eius sieri potest

poteftexquisito materias diuinas proponat primò, & deinde illas recte acprudenter in summis Reipub. Christianæ concertationibus defendat. Hincexistunt duz partes Theologia Scholastica, didactica & polemica, siue doctrinalis & controuersa. Illa disserit de rebus diuinis; hæcillarum veritatem afferit, & fidem aduerlus errores Dauidicæ turris clypeis munit, vel potius munitam oftendit:vt funt verba Lombardim Prologo.

VI. Theologia didactica recte traditur per præcepta, re-Theologia grias & commentarium, allatis Scripturæ dictis, Patrumi-quomodo

tem & Scholasticorum lectissimis flosculis.

tradenda?

Pracepta sunt definitiones & distributiones : regula sunt principia & conclusiones, quibus inter disputandum vtimut: commentarius est euolutio præceptorum & regularum. Dicta Scriptura suppeditant argumenta partim explicantia, partim probantia, Sententia Patrum & Scholafticorum insignieres explicant dida Scripturæ, principiaitem & conclusiones Theologicas. Quodigitur felix faustumque esse iubeat Deus vnus & trinus, aggredimur scribere methodum primæ huius partis ea breuitate, qua res tanta comprehendi potest pro gratia nobis divinitus concessa.

CAP. II.

De verbo Dei in genere.

PRÆCEPTA.

Heologia didactica tractat de principio & partibus suis. Principium ipfius est verbum Dei, quod est doctrina de volunt ate Dei-Verbum Dei consideratur in genere & in specie. In genere fectatur authoritas & facultas verbi Dei-Authoritas est tanta, quanta ipsius Dei. Facultus est perducere hominem credentem ad salutem.

REGVL AE.

Primum principium, in quod omnia dogmata Theolo- Primum cregicaresolui debent, est, DEVS DIXIT. dendi principium quod?

Principium est duplex, essendi & cognoscendi. Deus est primum principium essendi: verbum Dei est primum principium cognoscendi res facras, atq; adeo credendi. Tametsi vero Deus sit principium Theologiz dignitate primarium tramen melioris cognitionis ordine primum locum obtinet verbu Dei. Cum enim à Deo discendum sit, quid de ipso

intelligendum: quia non nisi ipso authore cognoscitur: & verò verbum Dei si t chirographum Dei & ipsius tabulæ, vt Augustinus loquitur: quis est qui non v deat hocesse vnicum Theologiæ principium & essicientem proximamacimmediatam. Hincest, quod Prophetæ & Apostoliad illud solum nos reuocant, Esa. 8 vers. 20 Malach. 4 vers. 4 Luc. 24 vers. 45. Iohan. 5. vers. 39.

Verbum Dei] qualis sit doctrina?

"II. Verbum Dei est doctrina non innata, neque in mundi
opisicio reuelata, sed divinitus in Ecclesia propagata.

Quia Ecclesia, vtait Cyprianus serm, de natiuit. Christ. Christiana scholz smilitudinem gerit, esque comparatur Matth. 28.v., 19. & Christiani di-Ais sunt olim dissipuli, quia perpetuo nobis discendum est in Ecclesia: videndum est, ecqua sit illa doctrina, qua in eo cœtu disci tractarique debeat. Hacigitur doctrina non nascitur nobiscum, neque in schola natura traditui, sed in schola gratia à Deo proponitur. Hincappellatur doctrina Ecclesia, agnitio & verbum veritatis, Euangelium salutis, mysterium Dei sgnoratum aliis atatibus Ephes. 3.v. 5.c. 1.v. 13.17.1. Cor. 2.v. 7.

Authoritas verbi Dei qualu?

III. Authoritas verbi Dei est diuina.

Nam cum Deus sit author eius immediata inspiratione, vt Deus fallere non potest, ita nec verbum Dei. Merito igitur diuina authoritas ipsi tribuitur: cum testimonium habeat authoritatem à testante.

Efficacia verbi Dei. 11. Verbum Dei perducit hominem ad finem supernaturalem.

Præclata est sententia Basilij in Psal. 59. In cœtibus Christianorum quoties conueniumt, leguntur divina eloquia, velut anima pabulum. Non enim ludendi, aut conuiuandi, aut spectandi tantum gratia congregat Deus Ecclesiam suam, Psal. 22.v. 25.6 43.v. 4ded spiritualis nutritionis causa, qua in eo est posita vranima side saginetur, spe confortetur, & charitate ad virilem atatem perducatur. Hinc verbum Dei dicitur potentia Dei ad salutem cuiuis ctedenti, Rom. 1.

CAP. III.

Deverbo Deiinterno.

PRÆCEPTA.

V Erbum Dei in specie est internum vel externum. Illud appellatur Scriptura cordististud Scriptura viriusque Testamenti.

Verbum

Perbum Dei internum est, quod Spiritus sanctus immediate cordibus nostris inscribit. Ier. 31. v. 33. Hebr. 8. v. 10. c. 10. v. 16. Locus inprimis illustris est. 22. Cor. 3. v. 3. Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei viui: non in tabulu lapideu, sed in carment tabulu cordu.

REGVL AE.

I. Verbum Deire & substantia vnicum est & simplex, sed Verbum Dei modo reuelationis duplex est, en Maberov red secono in dest, estimate internum & externum, seuinspiratum & enuntiatiuum.

Deus estipsa veritas. Non itaque poteste a proferre, que varient reipsa. Veritas enim non admittit species, sed tantum gradus & modos quosdam, Hinc verbum Dei dicitur re vnum, modo & gradu varium.

II. Verbum Dei internum est principale, externum in-Verbum Dei strernum in-Verbum in-

Verbum enim internum est assaus diuinus, & lumen internum quo oculi mentis illustrantur, Esa. 59. v. 21. Ast. 5. v. 32. 1. Cor. 2. v. 10. 11. 12. 13. Verbum autem externum est lucerna fotis accensa. Vtroque igitur opus est. Vt enim in tenebris opus est lucerna fotis, intus oculorum luce: ita in cognitione rerum diuinarum necessum est, vt coniun a sint Scriptura sax fotis, & Spiritus saucti illustratio intus. Quamquam itaque distinguendum sit externum Dei verbum ab interno, ne opus hominis & opus Dei confundamus: non tamen est separandum sed coniungendum, vt salutare sit & essica.

III. Verbum Dei internum duos habet characteres, eui-Charactern dentiam & persuasionem, quam sequitur inessabilis læ-verbi Deimtitia.

Diabolus sapenumero se transformat in Angelum lucis, adeo quidem vt hominibus inspiret nescio qua oracula. Opus igitur est Lydio lapide, ad quem verbum in Algibero examinetur. Hic lapis proponitur in regula allata. Dua nimirum sunt nota verbi Dei interni. Primo illud est euidens: quippe purum put ulumen. Deinde inijeit certam persuasionem, hominem q; ponit extra omnem dubitationis aleam. Vnde porro consequitur summa latitia, puta, pragustus vita aterna. E contrario verbum Diaboli internum, obscurum est varisque inuolutum ambagibus: ac proinde reddit hominem perplexum & plane incertum. Quam dubitationem non potest sequi sincera voluptas. Atque hoc

QUATHOY

mmV, T.

M.T.

classes libro

notandum venit contra enthusiastas & phantastas, quorum est feracis

CAP. IV.

Partitio Scripturaratione authoritatis.

PRÆCEPTA.

V Erbum Dei externum est testimonium, quod Dem generi humano perhibuit de rebus ad salutem pertinentibus: & dicitur Scriptura, z. Tim. 3. item Biblia. καθ ίξοχην. Confertur eleganter cum epistola & instrumento notariorum.

Scriptura occurrunt divisio, proprietates, & tractatio.

Diuisio Scriptura est triplex, ratione authoritatis, quam babet; ratione temporis, quo reuelata fuit, & ratione materia, quam tractat.

Ratione authoritatis, quam Scriptura habet in probando, dividitur in libros

Canonicos & Apocryphos.

Libri Ganonici funt, qui infallibilem habent authoritatem in probandu articulu fidei.

Sunta, Prophetici, vel Apoftolici.

Libri Prophetici sunt, quos Deus per Prophetas tanquam amanuenses rsque ad Christum promulgauit. Sunt q, numero triginta nouem.

Diniduntur in quatuor classes.

Primaclassu continet Legem siue Pentateuchum; vbi sunt, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri & Deuteronomium.

Secunda classic complettitur Prophetarum priorum libros: vbi sunt Liber Iosue, Liber Iudicum , duo libri Samuelis, & duo libri Regum.

Tertia classie est Prophetarum posteriorum; qui sunt maiores, vel minores: sic di-Qi à voluminum quantitate maiori vel minori.

Maiores sunt quatuor; Esaias, Ieremias, Ezechiel & Daniel.

Minores sunt duodecim; Hoseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Ha-

bacuc, Sophonias, Haggaw, Zacharias & Malachias.

Quarta classic continet hagiographa: quò pertinent duo libri Chronicorum, Liber Psalmorum, Pronerbia Salomoniu, Iob, Ruth, Ecclesiastes, Threni siue Lamentationes Lexemia, Canticum Canticorum, Liber Esthera, Ezra & Nehemia, Dicuntur autem hac scripta hagiographa nomine generis.

Libri Apostolici sunt, ques Deus per Apostolos tanquam amanuenses promulgas

Quatuor clas uit Suntque numero viginti septem.

Diniduntur & hi quatuor in claffes. Il fieron don men ofinati

Prima classi continet quatuor Euangelia, videlicet Matthai, Marci, Luca & Io-

Secunda clasis continet Acta Apostolorum.

Tertia classis complectitur epistolas Apostolicas; qua sunt vel Pauli, vel aliorum

Apostolorum.

Epistola Pauli sune numero quatuordecim, hoc ordine: vna ad Romanos, dua ad Corinthios, vna ad Galatas, vna ad Ephesios, vna ad Philippenses, vna ad Colossenses, dua ad Thessalonisenses, vna ad Hebraos, dua ad Timotheum, vna ad Titum, & vna ad Philemonem.

Epistola aliorum Apostolorum sunt numero septem vna Iacobi, dua Petri, tres lohannu, & vna Iuda. Ha vsitate dicuntur epistolacatholica.

Quartaclasis continet Apocalypfin Iohannis.

Libri Apocryphifunt, qui ad probanda fidei dogmata per fe nullam àuthoritatem Libri apohabent.

Sunta, vel integri, vel canonicorum appendices.

Integri funt nouem: Liber Tobia, ludith, Sapientia Salomonia, Ecclesiasticus siue Stracides, tertius & quartus Ezra, & tres libri Maccabaorum. Appendices libro-rum canonicorum sunt octo: liber Baruch, & epistola Ieremia, appendices prophetia Ieremia; oratio Manasiu, appendix Chronicorum; fragmenta ad librum Esthera; quatuor adiectiones ad Danielem, videl. hymnus trium puerorum, qui solet ad terti-um caput Danieliu addi, historia Susanna, Beliu, & Draconiu.

REGVLAE.

I. Verbum Dei externum substantia est vnum & simplex, Verbum Dei seternum sed modo patefactionis est varium.

II. Verbum Dei externum analogice, vel potius aquiuo Verbum Dei externum ce diciturde Canonicis & Apocryphis.

Soli namque Canonici libri funt verbum Dei primariò, proprie ac univocum.

D 2 pe

per se: sed Apoeryphi secundario, & per aliud; quatenus conuenientiam & relationem habent ad libros Canonicos. Soli namque libri Canonici proprie atque immediate sunt à Deo inspirati prophetis & apostolis, & proinde sunt zevai fidei, vitæ & vocationis. Sed hoc de apocryphis. dici non potest: quod scil. immediate sint à Deo inspirati, & sint canon credendorum & faciendorum.

Principium: primum in: theologia. quodi: III. Libri Canonici sunt principium cognoscendi primum & vlrimum in sacra Theologia.

Quemadmodum omnis doctrina absoluitur principijs & conclusionibus: ita etiam sacrosanca Theologia. Necenim potest dari processus in infinitum in vlio doctrina genere. Recte igitur Petrus de Alliaco in librum primum sent, quasti: 1. art. 3, sie ait: Ex hac descriptione patet, qua sint principia theologica. Sunt enim ipsa sacri canonis veritates, quoniam ad ipsas sit vltima resolutio theologici discursus: & exeis primo singulaconclusiones theologica deducuntur.

Canon triplex in Ecalofia: IV. Triplex in Ecclesia Canon fuit; diuinus, ecclesiasticus, & falsus.

Canon diuinm est vel vetus, quem prisca Iudzorum Ecclesia seruauis tanquam depositum sacrum: vel noum, quem Christiana Ecclesia in N. T. accepit. Hic verirarem diuinam perfecte in se continer, & à Deo in Ecclesia sanctificatus est, vresset doctrin za c fidei canon. Canon Ecclesia-ficm abusine dicitur canon, consucrudine scilicer ecclesiastica: & vitrate dicitur δευτεροκανών. Vnde existit distinctio librorum in πρωγεκανονικώς ε quorum illi etiam dicuntur testamentarij, hiecclesiastici. Canon denique falsm est, qui post quam creuit apocryphorum librorum authoritas, opinione humana constitutus est. Canon diuinus à Deo sanctificatus est sermone, signis, miraculis: ecclesiasticus à sanctis viris est receptus, vt esse tregula vitæ: falsus vel ab imbecillitate, vel à malitia suit prosectus. Canon diuinus respicit libros vniuoce sacros: ecclesiasticus apocryphos: falsus supposititios, yt Euangelium Nicodemi, & nescio qua alia commenta.

Lingua cri- V. Libri Canonici V. T. scripti sunt lingua Hebraica: N. ginalis & au. T. Græca.

Ratio prioris est; quia Spiritus S. locutus est Ecclesia Indaica per prophetas. Illa ergo lingua est vsus, qua isti genti fuit familiaris. Ratio posterioris est; quia libros N.T. Deus scribi voluit toti Ecclesia Catho-

lica.

licz. Necesse itaq; fuit tali lingua cos tradi, quæ tunc remporis omnium esser communissima, qualis erat Græca.

VI. Libri apocryphi secundum à canonicis locum obtinent. Amborinas

Sunt qui putant libros apocryphos æquari, vel postponi libris theo-rumqua si? logicis Patrum & aliorum eruditorum : quia non accensentur Canonicis. Sed illi errant. Proximum enim illis locum post Canonicos attribuunt, qui rece sentiunt. Quod vero non annumerentur Canonicis multæ sunt causæ: in quibus hæ præcipuæ. Libri isti non exarati sunt lingua Hebraica, qua sola Deus voluit V. T. scribi ob causam paulo anre dicam. Necetiam scripti sunt à prophetis, siue personis immediate à Deo vocatis. Nec víquam à Christo, Euangelistis aut Apostolis citantur. Huc accedit, quod nonnulla ibi occurrunt falfa.

VII. Libri V. & N.T. possunt etiam ad tres classes reuocari: itavt sint alii historici, alii dogmatici, alii prophetici.

Tres slaffes librorum ca-

Sic verbi gracia in V. T. libri Moysis, in N. Euangelia Aca Aposto-nonicorum. lorum sunt historici : Psalmi & Epistola dogmatici : prophetarum libri & apocalypsis prophetici.

CAP.

Partitio Scripture ratione temporis.

PRÆCEPTA.

Atione temporis Scriptura dividitur in Vetus & Nouum Testamentum. Vetus Testamentum est ea Scriptura pars, quam Deus reuelauit de Christo exhibendo, per Prophetas tanquam notarios suos. Nouum Testamentum est ca Scriptura pars, quam Dem reuelauit de Christo iam exhibito, per Apostolos tanquam notarios & (ecretarios suos.

REGVLÆ.

I. Testamentum in hac materia etiam appellatur instru- Scripsuracur vocetur tementum, accepto hoc vocabulo in fignificatione forenfi.

Quemadmodum paterfamilias vltimam suam voluntatem curat & instruconfignari, & illam appellat testamentum: sic Deus Opt. Max. suam mentum? voluntatem de nobis & à nobis plene reliquit in sacris tabulis : quæ ideo appellantur testamentum. Eleganter etiam vocatur instrumentum, nonlogice, sed politice accipiendo hanevocem. Sicut enim notarius juratus adornat instrumentum authoritate sibi concessa ab Imperato-: sic prophetz & Apostoli ranquam notarii regis regum & domini

dominantium hocinstrumentum non priuata authoritate, sed sibi diuinitus concessa, nobis reliquerunt. Præterea promissio principis, saca ipsius verbis, habet authoritatem: sed sirmior est promissio se sa scripto Principis. Idem in causis testamentariis, ac proinde in Scriptura S. suo modo locum habet.

Chronologi- II. Libri V. T. distinguuntur chronologice in tres classes brorum V.T. iuxta tria temporisinterualla.

In prima classe sunt libri Mosis, & omnes illi, qui ante transportationem Babylonicam sunt editi, puta Iosuæ, Iudicum, Ruthæ, duo Samuelis, duo Regum, Esaias, bona pars Ieremiæ, & minores octo prophetæ, &c. Secundi ordinis sunt, qui exarati sunt deportationis Babylonicæ tempore, vt Ezechiel, Daniel, & Obadias. Tertii ordinis sunt, qui scripti sunt post deportationem, vt quidam Psalmi, & tres posteriores è prophetis minoribus.

Collatio V.

Exod. 3.

W.11.

III. Vetus Testamentum est fundamentum & velutifons Noui: Nouum est veluti complementum veteris.

Hoc Christus pulchra similitudine exprimit Iohan. 4.1.36. docens prophetas sementem secisse, apostolos autem maturam segetem demetere, & triticum excutere, & velut in horrea comportare: atque adeo doctrinam prophetarum instar sationis, apostolorum vero instar messis esse. Præterea Vetus Testamentum sidem facit Nouo: & vicissim Nouum sidem facit Veteri, velamen eius detrahendo, & scopum atque sinem eius quasi digito monstrando.

CAP. VI. De lege Dei. PRÆCEPTA.

T Ertia Scriptura partitio ratione materia fit in Legem & Euangelium. Lex est pars verbi Dei , qua docet facienda.

Esta primo generalis vel specialis.

Lex generalis est, qua generatim omnes funt obligati : vt est Decalogus.

Lex specialu est, quam Deus speciatim certu tulit : vt est illa de auferendu vasu aureu & argenteu Ægyptiorum.

Deinde Lex Dei est moralis, iudicialis vel ceremonialis.

Lex moralis est perpetua faciendorum regula. Dicitur alio nomine lex naturæ, item 39124.

Lex iudicialu, alias πολιτική & forensis, fuit norma politia Mosaica.

Hzc

Haclex continebat statuta duûm generum. Alia erant mere iudicialia. Exod. 21. alia mixta : vt quod Leuit. 25. v. 23. præcipitur : Terra ne venditor lege mancipii : mea enim estilla terra : nam peregrini & inquilini vos estis apud me. Hæc lex simpliciter & secundum se potest ciuilis esse, & ciuiliter ferri atque observati: sed quod à Deo imperata est populo Israelitarum, id ex principio seu fundamento ceremoniali profedum est: quia Deus se mancipem illius terra, & terram vel regionem illam optima lege mancipii ad se pertinere, nec ad alium quemquam, ceremoniali observatione voluit ostendere, & Israelitas hoc pacto inssit constantissime profiteri beneficium Dei : quemadmodum domini valallis fuis, quos vocant feudatatios, aut etiam emphyteutis solent imponere legem aliquam fiduciariam, aut aliam quamuis, & fibi dominium merum vindicare. Ex hoc fundamento in eundem modum legem de Chananza tulit populo Israelitarum Deus: vt se regionis dominum, illos emphyteutas siue colonos perpetuarios, vt Iurisconsulti vocant, ex beneficio Dei & Domini ipsorum esse oftenderet. Pertinent etiam huc illæ distinctiones : quod leges iudiciales apud Mosen sint immutabiles vel mutabiles, simplices vel composita, perpetuz vel tempo-

Lex ceremonialis, alias le egering, fuit norma cultus Leuitici, & figura Mefile.

REGVL A.

I. Lex natura prior est quam euangelium : sed hoc est po- Lex prior est tius.

Enangelio fed bocest

Prior autem est lex, tum origine siue existentia, quia prius tradita est: potim. tum ordine doctrinæ, quia lex monstrat miseriam, euangelium medicinam Vnde patet quod euangelium sit potius lege. Agimus autem hic de lege diuina, non humana: & quidem de lege quatenus est scripta. Solet enim tripliciter considerari lex dinina : vel vt sermone insito mentibus hominum est impressa, vel vt sermone foras prolato enunciata; vel denique vt scripto comprehensa. Rom. 2. v. 14. 15. Gen. z. V.17. Exod.30. Ex his primus legislationis modus reliquis est instar fundamenti.

II. Lex generalis cedit speciali.

Lex generalis quomede se

Omnes leges generales sunt intelligendæ cum hae conditione: habeat ad Rifi Dem ipfe aliud iubeat. e.g. lex est generalis, Non facies tibi sculptile: specialem. milividelic. Deus iubeat speciatim facere, vt iuslit facere Cherubinos, neumserpentem &c. Non occides, nisi scil. Deus iubeat, sicuti iustit

magistratum vt occidat homicidas. Vulgo ita concipiunt hanc regulam : Lex specialis derogat generali.

est aterna.

Lex moralis III. Lex moralis est æterna & immutabilis: quippe expresfa imago interni conceptus diuini, iuxta quem vita hominis estinstituenda.

> Estenim norma vitæ Deo placentis omni tempore; quæ videl. iustitiæ vniuersalis sale conditur. Atque hæc lex per totam scripturam V.& N. T. eftsparsa: & in decalogo summatim comprehensa: eftque perpetua & immutabilis viuendi norma. Matth. 16. v. 36.37.

Lexindicia- IV. Lexindicialis & ceremonialis est legis moralis appenlis & ceremo dix. mialis quomodo se habeat ad moralem?

sen sunt du-

plices.

Appendix, inquam, vel temporaria, vel perpetua.

V. Lexiudicialis est perpetua, vel temporaria.

Leges foren-Lex indicialis perpetua, quæ & simplex & mere indicialis dicitur, eft. Jes apud Mo-quæest iuris communis. Huc pertinent omnes leges forenses Mosaica, quæ concernunt potitiam quatenus est politia: vt, quod furtum sit puniendum. Hæleges sunt iuris communis, & proinde immutabiles. Lex iudicialis temporaria est vel propria politia Mosaica, vel mixta cum ceremoniali. Illasingulariter pertinuit ad populum politiz Mosaicz: hzc admixtas habuit ceremonias atque typos. Vtraque fuit iuris particularis, illa politici, hæcecclesiastici. Leges igituriudiciales in vniuersum sunt abrogatæ, quatenus vel propriæ suerunt politiæ Mosaicæ, vel in Christum respexerunt. Nullum enim regnum, & nullus populus amplius seruit ad regnum Christifigurandum: quippe quod est regnum colorum & seculorum, Iohan, 18.v. 36. Matth. 11.v. 36. Quæ vero sunt iuris communis & in naturali æquitate fundantur, omnino omnib. & vbique sunt obsernanda.

Lages ceremoniales Suns abrogatain N. T.

VI. Lex ceremonialis in N. T. est mortua, & si postliminio reuocetur, est mortifera.

Mortua est, id est, abrogata siue antiquata. Ceremonias enim legales Christus veniens in mundum, & moriens pro nobis impleuit. Lex quoque ceremonialis est mortifera, si reuocetur : quia hoc modo aduentus Christi negatur, & totum Euangelium mendacii accusatur, quod docer eum iam nobis esse in carne exhibitum. De abrogatione accipiendum est illud tritum : Christi sanguis omnem sistit sanguinem. De reuocatione legatur Hieronymus in cap. 3. Sophonia. Summa eft: Cumlex

Quatum

causa cur lex

ceremonialis fuerit instituta partim ad fignificandum, præfigurandum, & oblignandum, partim ad ἐυταξίαν eceleliæ ludaicæ, manifestum est, legemillam reuocarinon debere.

VII. Lex moralis fuit scripta in V.T. quatuor de causis.

Scholastici legem diuidunt in naturalem, humanam, diuinam, & le- fit feripta? gem peccati, Thomas in 1.2.q.91. Nos hic tra camus de lege diuina, & qui-Exod. 19. 6 dem morali inprimis: quoniam illa perpetuum in Ecclesia habet vsum. Suntautem quatuor caula, cur lex moralis fuerit à Deo scripta per ma. Ad. 7. v. 53. num angelorum, & ministerium Mosis. Prima ratio est, ne homines aliquid libi defuisse quererentur, vnde & instruerentur & iudicarentur. Tamethenim lex naturæ scripta est in cordibus nostris, Rom. 1. v. 14. 15. tamen illa paulatim extinguitur & contemnitur, nisi vegetetur & animetur per legem scriptam. Lex igitur à Deo est scripto comprehensa, non quia in cordibus scripta non erat, sed quia tu, ô homo, cordis tut fugitiuus eras. Ergo scriptio istius legis manitestauit tantum quæ latebant, instaurauit que authoritate carebant, confirmauit & refricuit que pau- P/al. 119. latim obliterabantur. Secunda ratio eft, vt lex icripta effet veluti perpetuus liber, perpetuaque doctrina de voluntate Dei sonans in Ecclesia. Tertia vt effet piorum iugis meditatio, víq; quò Christus veniret, superna Dei sapientia. Denig, vt esset symbolum fæderis Dei, & adoptionis Iudzorum. Erant enim ez tabulz quasi publicz cartz & pergamenum Exod. 11. eius peculiaris contractus, qui inter Deum & Iudzos initus fuerat, quibus fractis irritum quoque hoc fædus fractumque fuerat, redditis au- c.9. v. 4. tem renouatum.

VIII. Lex ceremonialis durauit partim vsq; ad Christum, Quamdiu partim víque ad excidium Hierofolymitanum.

ceremonialis?

Ceremoniæ legis durarunt víque ad mortem Christi, tanquam solus & verus Dei cultus externus. Post Christi vero mortem vsq; ad euersum templum Hierosolymiranum à Tito, id est, quadraginta totos annos, tanquamres libera & indifferens fuit iplarum observatio. Hinc Hierony mus in epistola Paula ad Marcellam, Ideo templum, inquit, subuersum est, vt typicæ historiæ, id est ceremoniæ, quoad vsum & exercitium abrogarenturac cessarent. Idem scribit in epist. ad Gal.c.2.v.17. Et August. eleganter ait, fynagogam post resurrectionem Christifuisse paulatim & cum honote lepeliendam. Post euersum vero prorsus Dei templum omnes ceremonia Mosaica omnino sunt sublata, vt Euangelii doctrina contrariz: vt hodie nemo nifi plane impius earum vfum & exercitium retinerepossit; quod tamen Iudzi & Turcz faciunt. Duo itaque gradus in hac abrogatione sunt statuendi. Primò lex ceremonialis abrogata est, iure, per aduentum Christi in carnem: deinde fasto per do ctrinam apostolorum, & destructionem politiæ. In prima periodo desiit esse viua: à tempore secundæ periodi ecepit esse mortisera: cum ceremoniæ intermedio illo spatio tolerabiles suerint, sed inter sudæos tantum, modone gentib. imponerentur, quod nouæ institutionis instar eratæstimandum. Astor. 16.6 21. Gal. 2.

Num legis seremonialis so ssideratio sit vtilu in N.T.

IX. Legis ceremonialis expositio in N.T. duplicem habet vsum.

Primò quidem ex ea ducitur verissima confirmatio N. T. Vnde illud Augustini lib. 6. contra Faustum 6.9. Ceremoniæ in V. T. fuerunt præceptum, nunc testimonium. Exearum siquidem explicatione ostenditur Christus esse corpus & veritas, id est, implementum illarum veterum vmbrarum. Coloss. 3. Hebr. 9. & 10. ac proinde is ipse, qui annunciatur in Euangelio, esse verus Christus. Deinde peccati visex illis ceremoniis monstratur. Coloss. 2. v. 14. ex tam multiplici & operosa illius expiatione, que in illis descripta est.

Villitas legum iudicialium V. T. que sit in N. T?

X. Forensium legum vtilitas in N. T. est gemina.

Primò quidem illæ continent summam æquitatem naturalem, cui nos parere & conformariæquum est. Thomas in.1.2.à quast.100. & deinceps. Deinde pingunt nobis politiam talem, quæ non fuit contratia religioni, yt discamus politiæ bene conuenire cum Ecclesia.

Multiplex vius legu moraln. XI. Vsus legis moralis ratione hominum est duplex, communis & proprius: ratione statuum hominis triplex.

Vsu legis moralis communis est, qui ad electos & reprobos ex aquo pertinet. Est que multiplex. Principiò lex moralis reuocat nobis in memoriam statum innocentiae, quo excidimus, & in quo homo poterat prassere legem. Deinde Det s legislator hoc modo testatur se nostrum esse dominum, qui ius habeat postulandi à nobis persectam obedientiam. lus enim suum ser lapsum nostrum non amisit. Tertiò lex moralis scripta, est repetitio & illustratio legis naturae, à qua non differt substantia, sem. 7. sed modo. Lex enim naturae est tum obscurior, tum impersectior, quam lex has per Mosen data. Nam concupiscentiam esse peccatum non docetlex illa naturae, qualis in hominibus post lapsum est reliqua. Quartò lex conservat disciplinam in renatis & non renatis; quatenus docet omnes homines qua tales obligari ad obedientiam omnium le-

Dun. 18. gum, & proponit promissiones, & præmia observantibus, minas item &

pænas contemtoribus, per quas & à peccando terremur, & ad frugem atque obsequium Dei adducimur. Nam quia carnales sumus, necesse est venatura nostra stupor hoc modo excitetur. Valent ergo hi Spiritus S. Rimuli & aculei ad nos homines terrenos & pigros, quò faciamus officium, commonendos. Quinto lex est regula vitæ; quatenus docet cognoscere qualis sit Deus, videl.ipsa sanctitas: & quomodo sit colendus, animo scilicet puro. Sexto docet peccata cognoscere, atque adeo arguit & conuincit omnes inobedientiæ coram Deo. Rom.3. v.19.6.7. v. 7.6.11. v.32. vbi dicitur, quod Deus omnes concluserit sub contumaciam, scil. per legem, vt interpretantur Cyrillus in Ioh. 11. & Theophylactus in Gal.3.v.22.V [w legis proprime est ratione piorum, vel impiorum. Ratione piorum his est vsus. Primò lex accendit desiderium quærendi sempiternam iustitiam & remissionem peccatorum in Christo. Nam per legem terrentur fideles, damnantur & deiiciuntur, & per illius prædicationem in Ecclesia optime & accommodatissime ad luctum, ad preces, ad pænitentiam commoueri & adduci postunt: & quanto magis lex annunciatur, tanto magis vis atque aculeus peccati intelligitur, & mors nobis ob oculos ponitur, 1. Cor. 15. v. 56. Atque hoc modo fit, vt homines ægros feper legem & vulneratos esse intelligentes promtius Christum quarant medieum. Alias enim sine legis prædicatione putant fe sanos esse & pulchros, neque quarunt qui fanet, Matth. 9, v. 12. Lex itaq; aperit primas fores, si non omnino ad inueniendum, saltem ad quærendum Chri-Rum. Estenim tanquam accusatrix nostri perpetua, quæ monet vt legitimum defensorem proinde nobis quæramus: qui est Christus. Hinc Augustinus ait, data est lex, non que sanaret, sed que egrotantes probaret. Idem de verb. Apoft. serm. 13. Data est lex vt se homo inueniret, non vt morbus sanaretur, sed medicus quæreretur. Et Chrysoft.homil.7. in Rom. Ex lege didicifti pe ccati agnitionem, non fugam. Hic igitur est finis legismoralis, ye nosad Christum adducat. Dum enim nos damnat, monet gratiam & gratiz authorem quærere, Rom. 18.7.4. Ideo cum populi tremore, cum tonitru & cœli fragore, & audientium pauore, olim fuit ptomulgatalex; quia nihil nobis nisi mortem, & eam quidem æternam, denuntiat. Exad. 19. Heb. 12. v. 21. adeoque ad medicum quarendum nos impellit. Deinde lex ele dis est certiffima & perfectiffima norma bene sance que viuendi, do crinamo; rerum agendarum & cauendarum consummatissimam habet, cui nihil addi vel detrahi potest. Tametsi enim Decalogus non tractet minutatim ea, quæ sunt sigillatim cuiusque vocationis propria: tamen ea facile possunt deduci ex generalibus illis Ptincipiis, præsertim si adhibeantur Prophetæ, interpretes legis sidelissimi. Ergo homo Christianus etiam hodie in lege viuit, quia secundum eam viuit: non autem sub lege, quia per legem non agitur, sed à Spiritu Dei , vt ait August. in Pfal. 1. regitur. Tertid lex in electis excitat ne auget defiderium perfectionis. Nam dum legem intuentur tanquam speculum, agnoscunt maculas animæ, & illas paulatim magis magisque eluere conantur. V/us legis moralis ratione impiorum est vt ipsos reddat inexcufabiles, Rom. I. v. 32.c. 2. vI. 14.15. iplofq, magis indutet, non suo, fed iplorum vitio.lam videamus vium legis moralis respectu variorum statuum hominis. Primus & primarius vius concernit statum innocentia: & erat, vt homo exlegis præstatione iustificaretur, Rom. 2.4. & 10. Atque hunc finem Deus primario intendit. Secundus viu est sub statu peccati; & is quide multiplex: videl.1.convincere & arguere hominem de transgressione & reatu, adeog; iplum lubiicere ira Dei & condemnationi. 2. convincere hominem de impotentia peccato resistendi seque legi Dei subiiciendi. 3.hominem sie conui dum & condemnationi subditum ad gratiam Dei quærendam compellere, atq; adeo ad Christum ducere, si Deo ita fuerit visum. 4. hominem ab externo opere peccati cohibere. 5. incendere peccandi desideriu, peccarum augere, & operari omnem concupiscentiam: quod omne fit per accidens, ex malitia videl. peccati regnantis & dominantis. De his omnibus vide Rom. 3. v. 19. 20. c. 6. v. 12. c. 7. Gal. 2. v. 16. 17.1.Tim.1. v.9. Tertim v us legis moralis est erga hominem in statu gratia, vt sit perpetua vitæ regula secundum Deum eiusg; Spiritum instituendæ: non ve per illam iustificetur, sed vt Deo pro gratiosa redemtione & fanctificatione gratias agat, bonam conscientiam seruet, vocationem & electionem luam firmam efficiat, alios suo exemplo Christo lucrifaciat, Diabolum confundat, impium mundum condemnet, & per viam bonorum operum ad coelestem hæteditatem contendat. In summa, vt Deum glorificer iple, & alijs glorificandi Deum occasionem & materiam fubministret, Pfal. 116.v.12.13. 1.Tim.I. v.19. 2. Pet.1.v.10. I, Pet.3.v.1. Ich.I. 6 2. Heb.11.v.7. Rom.2.v.7.c. 8.v.3-1. Cor. 6.v.20. Matth. 5.v.16.

Lex moralis
que sensu dicatur abroque a?

Lex moralis XII. Lex moralis inter fideles est abrogata quadrupliciter

Primò quoad vim & vsum iustificandi, Gal.3. v. 21. Rom. 8. v. 3. Gal. 3. v. 16.17.18.22. Sola namque fide iustificamur, id est, gratia illa, quam Deus homini voluit manisestare in Christo. Deinde quoad maledictionem & condemnationem, Gal.3. v. 10.11.12.13. 1. Cor. 15. v. 55. 56. Rom 7. v. 4.5.6. Tertiò quoad dominationem & vsum illum accidentalem; quatenus videl. peccatum nactum occasionem per legem, per eandem operabatur omnem concupiscentiam in homine carnali, 1. Tim. 1. v. 9. Gal. 7. v. 18.

Quartd

XIII. Vsuslegis iudicalis in V.T. fuit triplex.

V sus legis in dicialis in

Primo vt esset norma publicæ æquitatis in ista politia, Psal. 122.v.3.vt v.T. nimirum illa esset velut ciuitas optime coagmentata. Deinde, vt iste populus abaliispopulis, qui proprias leges habebant, etiam hac lege discriminaretur. Tertio vt esset pædagogus ad Christum: quatenus videl, totus ille status politicus & illius administratio regnum Christi adumbrauit. Atque hic vsus est typicus, Psal.2. Ezech.34.v.23.24.

XIV. Vsus legis ceremonialis fuit triplex in V.T.

V sus legis ceremonialis

Primo vt populum veterem sub spe & expectatione promissorum remonialis bonorum contineret, Heb. 10. vers. 1.23. Quem vsum præstitit per varios personarum, rerum, actionum & euentuum typos, siguras & vmbras: quibus tum peccata, veluti chirographo nobis aduerso obsignabantur, vtintelligeretur necessitas promissoris sacætum expiatio & promissa bona eminus ostensa sunt, vt promissio certò implenda crederetur, Heb. 9. v. 8.9.10.6.10. v. 1. Gal. 3. v. 24. Epb. 2. v. 14. 15. Et hoc respectu lex illa dicitur pædagogus ad Christum. Deinde vt populum Israeliticum, tanquam Deo peculiari nomine sanctisscatum, à reliquis gentibus discerneret, & tanquam paries intergerinus disterminaret. Tertio vt ludæi in isto operoso cultu occupati, neque alios cultus ipsi comminiscerentur, quippe ad idololatriam propensissimi: neque ab aliis populis vsurpatos accipetent, vtpote à quibus offerebantur vatiæ occasiones. Nam & vicinos habebant & in medio sui habitantes idololatras, Deut. 12. 631.

CAP VII. De Euangelio, PRÆCEPTA.

Evangelium est ea Scriptura pars, qua docet credenda.

Eim videnda est conuenientia cum lege, & differentia ab illa.

Conuenientia posita est in causaefficiente, qua est Spiritus Dei; & in sine, qui est perfecta iusticia.

Dissertia est in patefactione & effectiv.

In patefactione; quia lex omnibus est naturaliter nota; Euangelium nonitem.
In effectiv; quia lex morbum indicat, Euangelium medicum monstrat; lex persectam obedientiam viribus nostris prastandam exigit, Euangelium sidem in Chrifum; lex promittit vitam aternam operantibus, Euangelium credentibus; lex minatur pænam aternam inobedientibus, Euangelium non credentibus.

REGVLA.

Euangelium I. Euangelium est de statu gratiæ & gloriæ per Christum quid sit in obtinendo doctrina.

Euangelium xal av woopaoian est lætum nuntium de salute nostra per Christum: quæ nobis confertur inchoate in statu gratiæ, plene in statu gloriæ, Euangelium ergo vtrumque hunc statum respicit. Hincappellatur Euangelium gratiæ Dei, Ast. 20. v. 14. & desinitur doctrina, de patesacta gratia Dei.

Quando co-II. Euangelium & in V. & in N.T. continetur.

Namab initio mundi statim post peccatum promissus est Christus, Gen 3.v.15. atque hæc promissio postea subinde est repetita, Gen. 18. Psal. 22. & 1 10. Esa. 53. 1. Pet 1. v. 11. Vide inprimis Act. 3. av. 19. ad sinem cap.

Euangelium III. Euangelium reuelatur pauperibus.

Euangelium nominatur vox tumultuosa, Esa. 66.v. 6. quia ad eius auditionem turbatur & tumultuatur mundus, Macch. 2.v. 3. Ideo dicitur pauperibus reuelari, Macch. 11.v. 5. & infantibus, ibid.v. 25. idest, soliseelectis, qui sunt pauperes Spiritu.

Euangelium IV. Euangelium per homines contemtos in hoc mundo

per quos pre-fuit prædicatum.

gelium?

nuntietur?

at ernum.

Solet Deus mysteria sua concredere hominibus abiectis, ne authoritati & virtuti hominum asscribatur, quod ipsius maiestati debetur. Ira poterat Deus sub initium N. T. excitare Imperatores & Reges, qui essent nutritii Ecclesiz: sed placuit ipsi adhibere homines, qui σκυβαλα & anathemata coram mundo hocimmundo habebantur: quibus non poterat tribui selix lætaque Euangelii prædicatio.1.Cor.1.

Euangelium V. Vnicum & æternum est Euangelium.

Vetus est error Origenti inepist. ad Rom. duo fore in hoc mundo Euangelia, vnum quod Apostoli acceperunt à Christo, quod que sit abolendum: alterum, quod post illud abolitum mun do sit reuelandum sit que futurum æternum. Hunc suum errorem probat ex Aposal. 14.v.6.vbi sit mentio

mentio Euangelii æterni. Quam sententiam alii quoque sunt amplexi. Sed tenendum eft, vnam effe & simplicem, semperque fore, doctrinam Enangelii, & eam quidem, quæ ab Apostolis est prædicata: imo & à Prophetis. Neque enim Prophetæ aliud, quam Apostoli de Christo:neque ipfiApostoli diversum inter se, aut aliud Euangelium prædicarunt, Gal. I. V.7.6.1.... 8.

Tameth vnicum & idem ht Euangelium in V. & N.T. Euangelium quoad substantiam: est tamen differens quoad circumstan- quomodo sit tias fine accidentia quædam: maxime quoad tempus, clari- in v. & N. tatem & amplitudinem.

Quoad rempus; quia Euangelium in V. T.erat doctrina de Christo exhibendo; in N. est doctrina de Christo iam exhibito, Matth. 13.verf. 16. 17.1. Petr. 1. verf. 10.1 1.12. Quoad claritatem; quia Euangelium in V. T.inwolutum fuit multis vmbris & figuris:in N.longe maxima est eius claritas: quia Sol iustitiæ Iesus Christus illuxit, & velut in meridiano consfit, cumin V.T. constiterit velut in horizonte, Matth. 11. v. 11. Eph. 2. toto. 2. Pet. I.v. 19. Quoad amplitudinem; quia Evangelium in V. T. annuntiabatur paucioribus; in Nouo pluribus, omnibus videl populis, annuntiatur. Vtrobig; tamen fuit potentia Dei ad salutem cuiuis credenti, Ram. 3.7.16.vtrobique fuit scipio ille robustus Christi, Pfal. 110. spiritualis item armatura, valida ad subuersionem omnis potentia & sublimitatis Deoaduerla, Cor. 10. verl. 4. gladius item Christi, qui prodit ex ore eius, Apoc.1.v. 16.recum sceptrum regni Christi, Pfal. 45.v.7.vnguentum illud optimum, Cant. I.v.3. lux illa, Pfal. 50.v.2. sapientia denique iustificata à filis fuis, ideft, electis, Matth. 11.7.19.

VII. Vsus Euangelii est triplex, primus est communs V. & Triplex E-N.T. reliqui duo funt proprii N.T.

Primmelt, vrelectide ijs, quæ credenda funt, instruamur, instructi confirmentur, & fidem, quæ in Christo est, habeant, camque plène consummaram à Christo certissime credant. Ergo ad homines per Christumerigendos & consolandos tota Euangelii do Arina est comparata: & vbi diffidunt homines, ad cos persuadendos de misericordia Dei ergalein lesu Christo: vbi desperant, ad reuocandos ad spem falutis & remissionis peccatorum. Ergo primarius est hic Euangelii prædicati finis, vthomines doceantur, discantque eam fidem, qua per Christum nos coram Deoiustificat; & vt in ea iam edocti confirmentur: denique à desperatione ad spem-reuocentur. Nam Euangelium docet nos funda-

menrum falutis noftræ effe mifericordiam Dei in Chrifto. Secundus yfus eft, vt lux V. T. adferatur, dum in Euangelio explicata & exhibita demonstrantur, quæin lege fuerunt prædicta. Recte enim dixit Irenæus, Enangelium effe Vetus Testamentum impletum: Vetus autem Testamentum effe Euangelium prænuntiatum. Tertius vsus eft, vt per Euangelium gratias Dei in vniuersam Ecclesiam diffusas maiores esse sentiamus & experiamur. Quamuis enim finguli, qui nuc funt fideles sub Euangelio, non fint cum Abrahamo & Prophetis comparandi ratione personarum & donorum peculiarium: multo tamen clarior est lux N. T. quam veteris, ideoque gratia maior in Christo exhibita. Etenim Euangelium in N. T. docet omnes gratias salutares nobis vna cum Christo exhibito & per eum estulas & largiter donatas esse Ecclesia toti:atq; ira nobis proponit Christum tenentem in sese omnes thesauros salutis nostre & gratiarum Dei: omnes ité cognitionis & vita, & iustitia fontes, ex quibus in nos deriuet, quantum cuique nostrum ad æternam salutem fatis eft, Ioh. I.v. 16. Eph. 1.v. 7.c. 2.v. 4.c. 4.v. 7.

& Spiritus vinificet?

Quomodoli- VIII. Discrimen legis & Euangelii S. Paulus breuissime tera occidat, & exactissime proponitz, Cor. 3.v. 6. his verbis: Litera occidit, Spiritus autem viuificat.

> Horum verborum non est hic sensus, vt Origenes voluit, quod litera fignificet sensum Grammaticu & literalem, Spiritus allegoricum, quem folum ædificare ait, & à nobis esse sequendum, literalem vero reiiciendum. Hæcenim Origenis interpretatio veras & genuinas Scripturæ explicationes frangit & elidit. Vera autem huius loci interpretatio hac est, vt litera nomine legem, Spiritus autem Euangelium accipiamus: qua duo inter le confert eo loco Apostolus, docet que quantum priuilegium sit doctrina Euangelii præ doctrina legis: quia nimirum sic Deo placuerit efficaciam Spiritus magis in Euangelio quamin lege exhibere & demonstrare, Heb. 8.v. 8. Legis enim doctrina opposite considerata, hocest, quatenus Euangelio opponitur est mortua & mortifera: quia non confert vires ad præstandum. Sed E angelium est viuisieum, quatenus docet fidem in Christum, arque ita monstrat salutis initium, medium & finem. Cæterum lex occidit; non qua lex, sed quatenus datur nobis infirmis, qui past lapsum non sumus soluendo. Quod igitur lex sit ministerium mortis, hocest ex nobis, In summa: quia lex per se considerata fine Christo testis tantum est peccantium, non adiutrix legentium, est litera illa quæ occidit. At vero Euangelium, quia promissionem Spiritus habet & efficaciam eius coniunctam, quatenus Christum donat, & nos

& nos innouat & regenerat, est Spiritus ille qui viuisicat. Arque hoc est discrimen, quod in præceptis expressimus. Sed inquiat aliquis: Euange-lium non tantum promittit vitam æternam omnibus credentibus, sed etiam minatur æternum exitium omnibus non credentibus, & non ressipiscentibus, Luc. 13. v. 5 Non igitur viuisicat tantum. Sed tenendum est, legem occidere omnes omnino homines, quatenus omnes iniustitia reos peragit & condemnat, itavt hoc sit proprium ipsius officium post laplum. Euangelium vero sua natura viuisicat; quia adiun cum habet Spiritum Christi, qui in cordibus electorum gignit sidem, qua illi iustificantur & viuisicantur. Quod vero reprobi non viuisicentur per Euangelium, hocestex accidenti. Possit & aliquis ita cogitare, legem etiam viuisicate, quatenus est pædagogus ad Christum. Verum neque hoc modolex iustisficat: quia hoc sensu dicitur pædagogus, quod impersedionis nos coarguat & postulet apostasia, adeoque ad Christum viuisicantem instar alicuius mercurialis statuænos amandet.

IX. Lexad Euangelium manuducit; Euangelium legis of suaniudicium approbat: ita vt sit quasi osculum quoddam legis gelij. & Euangelii.

Lex homines præparat ad conversionem, arguendo peccata, & cogendo ipsos de sua iustitia desperare. Tum accedit Euangelium, & Christum medicum offert, & ita non reddit legem inutilem, otiosam & vacuam, sedeam stabilit, dum ipsius iudicium approbat, quod simus peccatores & rei damnationis: quippe qui necesse habeamus iustificari coram Deo per Christum,

X. Euangelium & fide & gratitudinem à nobis requirit Quidpostu-

Gratitudinem dum dicimus, opera bona intelligimus, quævocant Enangelini? euangelica, i.e. quæ promanant exvera fide. His opponuntur opera bona legalia, quæ funt moralia siue ethica, multisque parasangis sunt inferiora operib. euangelicis, h.e. illis, quæ Euangelium præcipit tanquam partem gratitudinis Christo debitæ: quam gratitudinem ipse quoque Christus in nobis efficit. Et hoc est onus illud & iugum Christis suaue Matth. 11. v. vlt. Quod autem hic nonnulli distinguunt inter præcepta & consilia Euangelica friuolum est. Præceptum vocant iustum, ad quod Nam praesomnes Christiani sine vllo specialivoto ex generali Dei voluntate arq; pra & consiex necessitate salutis obligantur, quatenus Christiani sunt: vt Deum co-lia Euangeles; non occides. Consilium vocant id, ad quod ii duntaxat soli ex Christiani sting raste distantis obligantur, qui ad maiorem sanctitatis professionem atque adfingnaments.

eptionem se ex speciali voto obstringerunt. Dicunt Euangelium perfe-Chiorem vitæ regulam continere quam legem; illa videl, quæ ipfi vocant contilia, quæ non tuerint in lege veteri. Hoc equidem verum eft, Euangelium efferegulam vitæ perfectiorem : sed illa perfectio generaliter omnes concernit Christianos, non vero solos Monachos & reliquos Perfectos, quos illi purant, qui præter & vltra Christiani hominis debitum aliquid præstare volunt aut voluerunt Deo: cuinsmodi confilia Euangelica tria finxerut, obedientiæ regularis, votiuæ paupertatis, & votiuæ castitatis. Quanquam alii præter hæctria multa alia confilia ingerunt: dum quisq; népe Canonicas sui ordinis regulas laudat, amplificat & defendit. Atq; talium nugaru plenus eft liber, qui inscribitur aoxymxa, id eft, regula monafica: qui falso tribuitur Basilio Magno, vi apparet ex stylo, & sit cuiusdam Sebastiæ vrbis Episcopi, qui Monachatum primus instituit, & Gangrenfi Synodo dominatus est. Errant autem hi omnes: quia nihil est in Euangelio, quod ad vnam tantum Christianorum hominum partem, aut genus pertineat, excepta peculiari vocatione. Neque sane alia via his quamillis ad beatam vitam præscripta est, sed omnibus vna & communis, & patribus sub lege, & nobis sub Euangelio. Neque Christianorum varium est genus, sed vnum & simplex, Gal. 3. Ad extremum impia est doctrina, quærradir vltra debitum præstari à nobis aliquid Deo posle, quæque in hac vita consummatam hominum sanctitatem esse docer, Luc. 17. v. 10.1. Cor. 1. v. 13. Quid? Que Monachi vocant confilia, funt ipfifsima precepta: quippe generalia & omnibus Christianis necessaria. Hinc iple Thomas in 1.2. quaft. 108. aperte concedit confilia ista esse de necessitate salutis, & quidem omnibus præcepta quoad præparationem animi. Sed quod addit, non esse præcepta omnibus quod ad a & um & executionem promtam, infulfitatis est plenum authoritate Scriptura.

Clauisferipsura que fit?

XI. Comparatio legis & Euangelii multum lucis adfert Theologo, & est veluti clauis scripturæ.

Est autem sita ista comparatio partim in conuenientia, partim in disferentia. Conuenitigitur lex cum Euangelio I. Authore, qui est Deus, Gen. 2. Exod. 20. Rom. 1. P. 1. 2. Materia generali, quæ est doctrina constans mandato obedientiæ, & promissione remunerationis, 3. Fine, qui est gloria sapientiæ, iustitiæ & bonitatis Dei. 4. Subiecto, quo dest homo. Disserentia auté est, respectu, I. Authoris, qui in lege consideratur quoad ius creationis, in Euangelio quoad ius redemptionis. 2. Materiæ specialis; qui a vox legis est, Hoc sac & viues: Euangelii, Si credideris, seruaberis. 3. Remunerationis siue mercedis, quæ in lege est ex debito, in Euangelio exgratia.

CAP. VIII.

De authoritate Scriptura.

PRÆCEPTA.

Partitionem Scriptura vidimus:iam videbimus proprietates ipsius, vt sunt authoritas persectio & perspicuitas.

Authoritas Scriptura est dignitas ipsius, secundum quam illa meretur sidem tanquam vera, & obedientiam tanquam superior: est s, tum diuina tum canonica.

Authoritas dinina Scriptura eft, qua sacra Scriptura est verbum Dei infallibile.

Eaconsideratur absolute, & quoad nos.

Absolute & in se sacra Scriptura est divina: etiamsi vel nemo hominum agnosceret, veltotus mundus contradiceret: sicut Sol in se est lucidus & mensura lucis, etiamsi à sæcis, aut illis qui in tenebris conclusi sunt, non cernatur:
& gnomon Solarii in se est regula horarum, siue cernatur & attendatur
esse, siue non.

Quead nos Scriptura est diuina, quatenus à nobis agnoscitur & habetur pro diuina. Psal. 119. v. 105. 2. Pet. 1. v. 19. Hac authoritas quoad nos probatur testimonis & argumentis partim diuinis, partim humanis.

Testimonia diuina duo sunt , vnum internum , alterum externum.

Testimonium internum est reuelatio spiritus sancti dictantis & obsignantis hanc Scripturam esse θεο πνευσον. Ela. 59. v. 21. I. Ioh. 2. v. 20. 27. I. Cot. 2. v. 10. II. 12. 13. 2. Cot. I. v. 21. 22.

Testimonium dininum externum est ipsiusmet Scripture de se ipsa testanti, quod sit dinina. Hinc toties occurrunt in Scriptura ista formulæ: Deus locutus est: Sicait lehoua: Iesus dixit. Vide etiá 2. Petr. 1. v. 20. 21. 2. Tim. 3. v. 16.

Argumenta ista dinina dividuntur in sex ordines sive classes.

Argumenta primi ordinis sunt petita à causis efficientibus scriptura, fine item,

materia & forma.

Causa efficientes Scriptura omnes sunt diuina: puta Deus, & homines, quorum vocatio, misso & inspiratio suit diuina. Horum vtilitas, paucitas & infirmitas secundum mundum, & secundum Deum inuica tolerantia & efficacia est consideranda.

Finu Scriptura est tum gloria Dei solida illustratio, tum perfecta animarum no- Icrem.o.v. strarum consolatio.

Materia Scriptura sunt cum res diuina, qua captum humanum longissime supe-1. Cor.t.v.

Forma Scriptura est veritus persecta, qua Scriptura cum veritate supernaturali 31.

G'naturali, cum g, sui partibus est analoga.

Ro.15.v.4.

2 - Argu-

P(al.119.

Argumenta secundi ordinis sunt ab effectis scriptura dininis: qua sunt numero quatuor: videl. saluifica rerum excellenti simarum cognitione intellectum imbuere; voluntatem ad Deum convertere; cor folido & constantigaudio implere; sempiternam denig, beatitudinem praftare. Pfal.19.v.8.9.& Pfalm.119.

Terty ordinis argumenta sunt à subiecto scriptura : vti sunt narrationes verisi-

ma praceptiones fanctisima, & promisiones amplisima.

Quarti ordinis argumenta sunt ab adiunctis Scriptura: quod nempe Scriptura sit antiquisima: plenamaiestatis; Satana & impis inuifa, & tamen inuicta: recepta ab omnis generis populis & quidem breui temporis spatio, vt ex Actis constat; admirabili Dei prouidentia per tot secula interruinas imperiorum & sauas persecutiones conservata: sanguine innumerabilium martyrum obsignata; denig, suis cultoribus non fuerit fraudi : quippe qui à Deo clementer fuerint fernati, è periculu erepti & pramiu affecti, cum hostes & contemtores illius atrociter à Deo sint puniti.

Quinti ordinis argumenta desumuntur ab oppositis: quod scriptura non sit profe-Eta à creatura aliqua:nec subiaceat vili creatura: nec posit tolli vel immutari ab vi la creatura: necerrorem habeat vel mendacium: nec denig, vllo concilio, edicto, vi-

fione vel miraculo sit inferior.

Sextiordinia argumenta sumuntur à comparatio : quod Scriptura prastet omni philosophia: maioru sit authoritatis quam Ecclesia: sit penetrantior quouu ancipiti gladio : sit instar lucerna & semita non seducentis, sed ad salutem aternam perdu-Heb. 4. 2.12. centis.

> Testimonia humana sequuntur, qua sunt vel Ecclesia, vel corum qui sunt extra: Ecclesiam.

> Testimonium Ecclesia est tum veteri, tum recentioris. Ibi testati sunt patriarcha, propheta, Chriftus, apostoli & omnes omnino pi, qui doctrinam calestem de manu in manum tradiderunt: hic funt fideles; qui iam riuunt, qui iunioribus idem teftantur de Scriptura, quod maiores testati sunt ipsis.

Teftimonium illorum, qui funt extra Ecclesiam, eff tum Iudaorum, tum bareti-

corum, tum denig, ethnicorum...

Iudei testantur libros V.T.esse canonicos.

Hererici ex Scriptura suam doctrinam conantur probare atque ita testimonium: reddunt scripture, quod sit diuina.

Gentiles denig Scripturam admirati funt, & quadamex ipfa allegarunt & probarunt.

Authoritas Canonica eft, qua Scriptura eft canon sine regula fidei, vita & vocaatonis: eagstotalu & adaquata. Regula, inquam, fidei, spei & charitatis.

I. Authoritas & certitudo Scripturæ pendet à testimonio Authoritas Spiritus Sancti: & hæcest demonstratio demonstrationum scriptura maxima. Authoritas namque dictives scripticuius cunque as. pendet ab ipso eius authore.

Multum fitum est in hac regula: quippe basi totius Theologiæ. Pluribus igitur hac de materia tractandum suerir. Soliti sunt homines ethnici, vi author est Eusebius de praparat euangelica, irridere Christianos homines, quod simpliciter facileque sidem libris Biblicis accommodarent: atque hanc ob causam Christianos appellabanteredulos & simplices bomines, item ion 3 est, idest, pene stupidos, quòd sacile & temere, vi illi loquebantur impie, diuinis mysteriis assentirentur. Hodie quoque videre est huius modi blasphemos, qui verustis illis gentilibus hac in parte sunt gemini. Cuius calumniæ causae st, quod ea, quæ in Scriptura sacra traduntur, longe superant captum humanum. 1. Cor. 2. v. 6.9. Itaque ab ethnicis & carnalibus vel potius bestialibus hominibus neque intelligi poterant; neque vera, sed consista credebantur: qualia sunt diuina illa, quæ vocantur, Platonicorum mysteria, & ipsorummet gentilium sacra arcana, de quibus recte diverimus

- Nec se ipse intelligit Hermes.

Nimirum duo funt naturalis cognitionis hominum xes migia & prin- Duo princicipia, sensus & ratio.. Horumvero duorum principiorum neutrumad pia naturalis fanctam illam Dei sapientiam, quæ sacra Scriptura traditur, pertinge- cognitionis. repotest. Nam Dei mysteria neque oculus vidit, neque cor concepit: sed solus Dei spiritus ea nouir, & ii, quibus idem Dei spiritus reuelauit. 1. Cor. 2. v. 9. 10. Basil. in Psalm. 115. August in enchirid cap. 4. Præclare vero Phylicitradunt, quædam nobis esse connata phantasmata & rerum cognoscendarum principia, quibus quid quid est consentaneum, simile & affine, naturaliter à nobis percipi potest: veluti sensus communis habet phantasmata naturalia, quibus cognoscit obiecta sensuum, e.g. colores, sonos, odores. Sed illa phantasmata, si lo qui ita fas est, quibus res diuima & cœlestes cognoscuntur, non sunt nobis connata, sed aspiritu Dei vtinfundantur necesse est. Nam vera Theologia cognitio est solum perfectorum, id est, spiritualium hominum scientia: non autem carnalium, & animalium, qui nihil præter communes, naturales & humanas tum corporis tum animi vires, wearh yes, cavolas, vel notitias naturænostræ connatas à Deo acceperunt. T. Corinth. 2, v. 6.14. Ex quibus efficitur, iplam facram cœlestemque doctrinam solis renatis hominibus certam,.

perspectam & cognitam esse. Hinc Theologia appellatur sepulchrum rationis. Hinc Theologi dicunt, Credendum est vt intelligamus, non intelligendum vt credamus mysteria. Hinc denig; Augustinus de vtilitate credendi ait, Prius credendum eft, quam ea doctrina cognosci possit. In-Arumentumitaque, quo vera illa & cœleftis doctrina discernitur à talfa, est oculus ille spiritualis & renatus, seu lumen illud gratiæ, quod non à natura habemus, sed à solo Dei spiritu supernaturaliter accipimus. Quare hæc reuelatio & illuminatio nobis à Spiritusando fada, idipsum est in homine renato ad cœlestem veritatem videndam, quod est naturæ lumen in non renatis hominibus ad naturalium cognitionem ac dignotionem à falso. Ergo quod oculus naturalis ad colores videndos potest: hocipsum oculus animi seu animus hominis renatus potest ad Verum illudcæleste videndum. Verba quidem ipfa Scripturæ S. sæpe intelligimus: led res in iis comprehensas mens hominis nondum renati nequaquam intelligit, neque eis eredit vel assentitur. Ephel. 4. v. 23. quemadmodum mens humana, nisi primis rationis phantasmatis & generalibus illis notitiis, quæ omnibus hominibus, nisi prorsus brutis aut stolidis, à Deo sunt inditæ naturaliter, suerit informata & dotata, nullius artis cognitionem potest assequi. Vnde tantum est atque valet ad sacræ Scripturæ rerumque diuinarum ignorationem, spirituali Dei lumine destitui : quantum est atque valet ad rerum humanarum & naguralium ignorantiam communi naturæ luce privatum esle, id quod in morionibus videmus. Ex quo fit vt veræ Theologiæ principium hoc altissimum : Scriptura Biblica est verum veri Dei verbum : ex Dei interioti & supernaturali duntaxat reuelatione & illuminatione, atque ex Deitestimonio conscientiis nostris reddito, certum sit. Sita est autem interior illa persuasio in illuminatione mentis, inscriptione legis in cordibus nostris, & promissionum Dei in cordibus nostris obsignatione. Roman. 12. v. 2. I. Corinth. 2. v. 12, cap. 12. v. 3. Hebr. 8. v. 10. 2. Corinth. I. v. 22. Ephel.1.v.13.14. Sed hæc fidei persuasio à certutudine visionis discernenda est, ne quis pro fide, cui infficit aduerlus tentationes præualere, certitudinem postulet nulli tentationi obnoxiam. Caterum non propterea tamen minus certa sunt illa sacraScriptura principia, quanquam fentibus humanis illa non funt comperta, quam reliquarum artium, quæ sensu ipso vera esse probantur. Hebr. 11. v. 1. Imò infinitis partibus sunt certiora: quia Deus ipse eius certitudinis nobis est testis atque author. Quare certior est & verior hæc doctrina quauis humana scientia, quantò certiora funt quæ Dei Spiritus testatur esse vera, quam quæ hominum mens aut sensus iudicat esse certa. Ideo recte ait Basilius homil.10.

in hexaem : Ecclesia habet fidem omni demonstratione firmiorem, &s plus quamscientiam. Mens igitur & conscientia à Dei spiritu reformata & illuminata sic facile intelligit & probat principia & conclusiones Theologia, vti oculus naturalis colores diiudicat, & principia numerividet. Vnctio enim, quam à san co illo accepimus, docet nos ea vt cognoscamus, & vt discernere veritatem à mendaci doctina possimus. 1.loh.z.v.20. & 21. 1. Cor. 2. v.11. In quo tamen ipfo spiritus Deialiterato. aliter in hominibus sæpe operatur: etti est vnus & idem. Nam quibusdam dat rantum eiusmodi cognitionem, vt intelligant ea, quæ sunt scriprainverbo Dei: aliis verò dat etiam, vt ea quæ scripta sunt & intelligant, & credant effe vera & cœlestia. Atq; hic dicitur firitus illuminationu. Verum aliis, veluti electis, dat præterea, vt hæc quæ norunt ex verbo Dei, & veraeffe & coelestia credunt, applicent quoq; sibi: qui spiritus regenerationis dicitur. Hic Spiritus vbi domicilium & arcem occupat, ibi inoxy, id est, dubitatio illa & incertitudo Academica locum habere non poteft; que in rebus philosophicis, obscuris & dubiis esfe solet. Porro ficuti Theologiæ veræ principia certa funt ex facto Spiritus S. testimonioita quæ ex iis principiis colligitur & nascitur scientia, est ex eiusdem Spiritus illuminatione nobis certiffima: ita vt plane impii censendi sint, qui contendunt Scripturam esse nasum cereum & ad vtramque partem flexibilem, & habere sensum, qui tantum causam litis hominibus proponattanquam pomum Eridos, sed ipsam decisionem litis minime contineat, vel tertam salutis nostra, resolutamque fidei do arinam habeat. Contrarium docetur Pfal. 19. v. 7.8. Nec tamen propterea fauemus Anabaptistis, qui sua somnia obiiciunt pro veritate cœlesti. Namilla nullu habent consensum cum verbo scripto, & testimonio spiritus Dei. Cum enim mutua sit inter veracitatem testantis, & rei probatæ veritatem relatio, potestex rei probatæ natura, de testimonio ipso examen institui. HincSpiritus Silubet vt spiritus probemus, an ex Deo sint. 1. Ich. 4. v. 1. 2. Homoigitur non renatus non magis iudicat de veritate huius doctrinz, quam cæcus de coloribus. Firmissime vero nos ciedamus, qua iplatradit, & quæ sunt illi doctrinæ contraria & repugnantia, repudiemus, diluamus & refellamus. Nam hæc doctrina est πληροφορία, θπίγωσις σοφία, πλέτ @ καί βησαυρος της σοφίας. Coloff. 2. v.2.4. quia certifi. mos nos reddit in iis, quæ tradit. Atque certior, vti diximus, est huius doctrina cognitio, quam eius sit disciplina cognitio, qua per demonstrationem & scientiam traditur: quia plus est credere quam scire. 2. Corinth. 1. vers. 24. Roman. 8. vers. 35. Sed concludamus hanc do-Otrinam ea coronide, quam illi nasuti passim iactitant. Principia alicu

alicuius scientia, inquiunt, non demonstrantur in ipsa scientia, sed nota sunt lumine superioris scientia. Rece profecto. Quod igitur illi concedunt de suis disciplinis, nos poriori jure concedendum esse contendimus de hac nobilissima facultate: cuius nobilitas penderà nobilitate partim obiecti, partimfinis. Quod vero, inquient, est lumen illud superioris scientizin Theologia: cum illa non habeat facultatem se superiorem ? Facilis est responsio exiis, que hactenus disputata sunt: Lumen illud effe testimonium Spiritus sancti.

Scriptura de seepsatesta. THY.

II. Scriptura deseipsapotest testari.

Trirumeft: Neminem pose effe actorem, reum, teftem & iudicem. Sed hoc valet in foro, vbi homo, quifalli & fallere potett, causam suam agit. In dininis res aliter se habet. Hic enim Deus de seipso idoneus testis esse potest. Si Deus, eriam Scriptura, tanquam ipsius vox, epistola & edidum. Non igitur eft, quod vociferemur circulum effe & cantum cuculi, si hancassertionem, quod Scriptura Biblica sit verum Dei verbum. probemus exipla Scriptura. Cumenim principia fint automsa, & habeantin se certam rationem, quaillis fidem facere possit: sane Scriptura facra, principium illud excellentissimum, sibi testimonium abunde perhibere potest, quod sit diuina. Alia est ratio rerum illarum, qua non suntinfallibiles. Ibi enim circulus, viin Schola Logica loquuntur, est vitiosus.

III. Scriptura facra est exarata ab hominibus, quorum vocatio, missio & inspiratio certò diuina fuit. Necesse igitur est ipsam quoque diuinam esse.

Quales fuefacri?

Actor. 9.

Actor. 4.

Consequentia plana est exillo Logicorum: Qualis causa, talis effectus. rint scriptores Antecedens probatur non vnomodo. Principio propheta & apostoli ea quædocuerunt & confignarunt literarum monumentis, non didiceruntin schola: quippe pecuarii, vt Dauid & Amos: vel viles & obscuri, vt Matthæus, Petrus & Iohannes. Deinde quidam ipforum paulo ante vocationem fuerant professi hostes Ecclesiæ: vt Paulus, sanguinarius Ecclesiæ persecutor. Tertio non errarunt in dostrina. Prodeat enim aliquis & oftendat illos impegisse. Fecerunt hoc Simplicius, Porphyrius & alii irrifores, quibus etiam optimo iure accenfetur Iulianus illeapostata. Sed adeo pueriliter illi sunt hallucinati, vt seipsos refutent Lucianica illaingenia. Quarto prophetæ & apostoli claruerunt miraculis, quæ nulli creaturæ funt imitabilia : vt inprimis in historia Exodi videre est de Mole. Huc pertinet resuscitatio mortuorum, & sanatio infirmo-

rum profecta à prophetis & apostolis. Quinte idem testantur vaticinia prophetarum verissima: vr prophetiæ de Christo, de excidio Hierosolymitano, & similibus; de quibus merito vsurpatur illud : Idoneum testimonium divinitati, veritas divinationis. Sextò propheta & apostoli fuerunt præditi fanctitate vitæ ineffabili, quæ omnes ethnicorum vel alias religiones sectantium virtutes tanquam fulgore obscurarunt: vti patebit consideranti vitas prophetatum & apostolorum, & comparanti illas cum vitis ethnicorum illorum, quosipsi ethnici son fewod quadam honorarunt, Adextremum huc pertinent martyria gloriosissima, sigilla ista religionis veræ. Scriptores siquidem sacri re sie ferente sanguine suo oblignarunt veritatem cœlestem, & ita obsignarunt, vtin ipsommpasfionibus diuina quædam virtus eluxerit: quam ipsimet ethnici Imperatores & scriptores non potuerunt satis admirari. Vide historiam Ecclesiasticam de marryriis apostolorum : decem item primas Ecclesia Noui Testamenti persecutiones in martyrologiis. Hac omnia in vnum congesta cumulum dici non potest quam solide probent diuinam scripturarum authoritatem.

IV. Vera & diuina est doctrina, que modo eminentissimo scopusori. Dei, non hominum, gloriam que rit: itemque solidam ho-piura. minum consolationem.

Hac nota veritas à mendacio, & veritas cœlestis à naturali distinguitur. Ex scopo siquidem doctrinæ facile iudicium sieri potest de ipsa. Hinc augustinu de verb. Apostol. serm. 115. ait: Situ te ædisicas, ad ruinam ædisicas, q. d. Situam gloriam quæris, ad miseriam ædisicas, vt dici solet. Iam vero sacra Scriptura duplicem illum sinem in regula monstratum sibi habet propositum. Confer sohan. 5. v. 43. c. 8. v. 51. c. 10. v. 1. c. 9. v. 12. Gal. 1, v. 10. Philosophi quidem multa scripserunt de summo bono. Sillud se tradete præse tulerunt: sed plerique summum quæsue-runtinimo, & proinde non Christianam & solidam, sed philosophicam veletiam sutilem consolationem tradiderunt. At Dei verbum summa quæque de summo bono docet.

V. Materia & forma Scripturæ funt prorsus diuinæ.

Partes essentiales Scripturæ sacræ, id est, materia & forma sunt prorsus diuinæ. Merito itaque ipsi tribuitur diuina authoritas. Materiam Materiascriquidem si speæes, traduntur ibi res, quas ratio humana sine reuelatione piura quas
diuina capere non potest: vti sunt mysterium SS. Trinitatis, mysterium
incarnationis, beneficium redemtionis, resurrectionis, & alia multa:
quæ neque diuinus Plato, neque summus Aristoteles potest capere.

G Tametsi

menta mysteriorum diuinorum de Trinitate & similibus : tamen illa

non habuerunt ex sele, sed vel ex Scripturis hauserunt, vel à Chaldæis & Egyptis didicerunt. Ad ftylum S. literarum quod attinet, ille ita eft comparatus, vtelectis & illuminatis hominibus montes sententiasum, vt Rabbini solent loqui, videantur pendere à singulis verbis & phrasibus : vt quilibet experitur, qui cor suum regendum permittit Jorma Seri- Spiritui Sancto. Forma Scripturæ est veritas illa prima immutabiliter sancta & perfecta: quæ nihil profani, nihil imperfecti docet, nihilque fanti & perfecti non docet. Hæc veritas patebit, si quis totam scripturam percurrat, & perpendat in timore Deires iplas. Si deinde Scripturælibrum conferat cum libro naturæ. Si denique inter libros Biblicos, & partes librorum accuratam instituat collationem. Mirus hic deprehendetur consensus. Mirus, inquam : cum plures & diuersi diuerfis in locis, iisdem de rebuseodem tempore scribentes mitifice interse confenserint, non solum in rebus, sed sæpenumero etiam in verbis. Quò etiam pertinet harmonia Prophetarum & Euangelistarum de qua

рента дна

(ix ?.

VI. Ecclesiæ testimonium de authoritate Scripturæ non est causæ efficientis, sed ministræ.

Augustinus serm. 20. in Matth.ait: Nihil eorum omnium in cassum dictum fuit. Idem: Sacra, inquit, Scriptura in nulla parte discordat: ex quo ma-

Toftimonium Ecclesia de Scriptura quale?

gnaillius certitudo apparet.

Scriptura est testimonium Dei. Non igitur ab hominibus potest habere authoritatem, sed à Deo. Deindeillud, à quo pender authoritas Scripturæ, debet effe prius Ecclesia. At Ecclesia non est prior quam verbum Dei, sed posterior: quipr e que colligitur, regitur & regeneratur per verbum Dei in Scriptura traditum, 1. Pet.1. P.23. Iacob. I. P.18. Iob. 17.1.20. Et vero cum verbum Dei fit fundamentum Ecclesia, Ephef. 2.7: 20: Perinde fuerit si quis dicarauthoritatem Scriptura pendere ab Ecclesia, ae si quis dicat fundamentum pendere à tecto vel contignationibus. Est quidem Ecclesia sacrorum librorum custos & depositaria, qualis est publicus notarius apud quem notæ contra duum depositæ conleruantur, 1. Tim.3, v. 15. Rom. 2. v. 1. c. 9. v. 4: sed quemadmodum notarius ille, si aliam pro alia notam & Scripturam supponat, faliarius est: itali Ecclesia aliam Scripturam pro Canonica & de Madnay recipiat, quam que Dei Spiritu reuelata fuit, fallaria est, Gal. 1. v. 8. Neque tamen hocmodo contemnimus Ecclesia testimonium, sed potius magnifacimus, dum ipsi tribuimus, quod ipsi debetur: non autem falso dicimus. id com:

id competere Ecclesia, quod pertinet ad internum Spiritus sancti testimonium. Fides firma eft donum Spiritus fancti, non Ecclefia. Teltimonium itaque Ecclesiæ non habendum est pro demonstratione aliqua spriori: sed pro occasione & confirmatione secundaria. Prooccafione quidem: quatenus ipfius testimonium ad hoe nobis est vtile, vt S. Scriptura aures prabeamus, eamque legamus & confideremus. Pro confirmatione verò: quatenus ad hos conducit, vt bonam de hac Scriptura concipiamus opinionem. Quare testimonium Spiritus S. requiritur ad confirmationem Scriptura absolute & per se : testimonium Ecclesia propteraliud & per accidens. Sed hic diligenter tenendum, Scripturam duobus modis confiderari: primario secundum verbi substantiam: & secundario secundum scriptionis modum. Priori modo Scripturaestantiquior Ecclesia; vipote per quam generata est Ecclesia. Posteriorimodo Ecclefia estantiquior Scriptura, quippe cum hac scripta fit & Prophetis & Apostolis. Huc pertinet infignis apud Augustinum locus lib.6. confesionum: vbi docet, non audiendos este, si qui forte dicant, vnde scisillos libros vnius veri & veracissimi Dei Spiritu esse humano generiministratos. Idipsum enim, inquit, maxime credendum erat. Et tom fext contra epistolam Manichai, quam vocant fundamenti, ait : Eos lequamur qui nos inuitant prius credere quod pondum valemus intueri, vt îpla fide valentiores fa Li, quod credimus întelligere mereamur: nó iam hominibus, sed ipso Deo intrinfecus mentem nostram firmante atq; illuminante. Et hoce &, quod Bafil.in Pf. 115. ait: Fides supra rationales methodosanimu ad affenfum trahit. Fides non per Geometricas necessitates, sed per Spiritus actiones accedit. Sed breuiter colligamus, quæ ha-Cenus dica funt. Tria potiffimum feruiunt huic fuafioni facienda, o Scriptura sit verbum Dei. 1. Testimonium hominum externum, puta Ecclesia V. & N. T. 2. Argumenta Scriptusis insita numero quatuor, ftyli maiestas, dodrinæ sublimitas, partium consensus, & dodrinæ efficacia, que polita est partim in fide, que ipfi est habita in mudo, & in destructione regni Satanz. 3. Testificatio Dei interna. Ex his primuillud zstimationem & reuerentia Scripturz conciliando fide przparat, quz in duo posteriora vere diuina resoluitur, & per illa perfecte absoluitur.

VII. Hostium Ecclesiæ testimonium de Scriptura sacra li-Hoste undecetinfimum in hac causa locum obtineat: multum tamen sia parhibme facitad infirmorum confirmationem.

sestimonium Scriptura fa-

Ratio huius est; quia consensus ille parit admirationem tacitam; ". Aux postea erumpit in neruum, & facit vt homo titubans incipiat

hono-

honorifice sentire de sacris libris. Sunt autem trium generum hostes in hac materia, quorum testimonio vti possumus. Ac primò quidem sunt Iudzi, qui testantur omnes libros V. T. esse Canonicos. Hinc Iustinus Marryr paranesi prima ad gentes, Iudworum gentem vocat quandam scriniaria Chr stianorum. Et Augustinus lib.12.contra Faustum Manichaum 6.32. ait, Iudzos esfe librarios Christianorum, quomodo solent serui post dominos ferre codices. Secundo loco funt hæretici, quiab Ecclesia fecefsionem fecerunt. Hi siquidem & ipsi testimonium dant Scriptura, quod vere sit dinina. Vnde & sua dogmata ex Scriptura stabilire conantur. Cum ergo hi, qui nobis contradicunt, testimonium perhibent divinitati Scripturæ, firma & vera est nostra demonstratio, vt docet Irenem lib.3. aduer su hareses cap. 11. Genriles denig, nonnulli fassi funt Scripturam diuinam effe: vt eft apud lofephum lib, 12. antiq. Iudaic.c. 2. & Eufebium lib. 8.prapar. Euang. c. r. nonnulli quoque comprobarunt historica quædam verbi Dei, vt de Mose, de Christo, &c. Quidam etiam Imperatores voluerunt Christum referre in numerum Deorum.

Scriptura quemodo sit Canon:

VIII. Scriptura est Canon fidei & vitæ: & is quidem totalis: & hanc authoritatem Canonicam habet à solo Deo.

Scriptura facra est ipsissimum Dei verbum: & est prima veritas, eaque clara & sufficiens ad salutem. Summo igitur iure dicitur Canon fidei & vitæ, metaphora architectonica. Deinde Scriptura sola est Canon fidei & operum: quia est instrumentum Dei, quo ille vtiturin regeneratione nostri, arque itain fidei & vira fan az formatione. Est autem hic canon fiue hæc regula totalis, & adequata, ita vt fides nostra non fit longior vel latior quam Scriptura. Et ideo Durandus prafatione in sentent. Magift. air: Sacra Scriptura mensuram fidei exprimit. Vnde vero Scriptura habet hanc authoritatem, quod fir Canonica? Non ex privati cuiulquam hominis suffragio & voluntate, z. Petr. 1. pers. 2.1. mon item ex cuiusquam Collegii sententia & decreto: nonex vniusalicuius nationis concilio & approbatione: sed ne quidem ex totius ipsius œcumenicæ congregatæ Ecclefiæ cenfura & voce. Hæcenim partim incerta funt & fallibilia, partim à Scriptuta suam habent authoritatem. A solo autem Deo, tanquam authore suo, & tali Domino, qui solus potest prascribere Canonem fidei & vita, Scriptura hanc habet authoritatem. Porro Scriptura dicitur Canonica, non passiue, quia pro Canone habetur, velin Canonemassumieur; sed active, quia Canonem præscribit.

Canonica: Scriptura auchoritas ande? IX. In disputatione de certitudine Scripturæ opus est certitudo multiplici distinctione,

quemodo ex-

Diftinguendum enim eft, 1. Inter verba Scripturæ & fenfum. 2. Inter pendenda? causam primariam Scripturæ, & secundariam, i.e. Deum & amanuenses Dei 3. Interilla qua ad falutem simpliciter funt necessaria, & illa qua nonita sunt necessaria. 4. Inter fidei persuasionem, & certitudinem vifionis. c. Inter fidem implicitam, quæ eft respectu Scripturæ sine consideratione fensus, & explicitam, quæfensum spectat. 6. Interfidem hiftoricam & saluificam. 7. Inter argumenta Deo digna, & quæ humana vanitas postulare potest. 8. Interlumen externum & internum Spiritus fancti.

CAP. IX. De perfectione Scriptura. PRÆCEPTA.

Derfectio Scripturaeft, quailla eft sufficiens ad salutem , 2. Timoth. 3. verf-16.17.

Perfectio ifa consideratur in se, vel opposite ad traditiones humanas.

In fe; quia Scriptura totam veritatem supernaturalem in hac vita communicabilem continet perfectisime, principio, subiecto, gradu & effectu.

Principio; quia continet omnes veritates fine principia de credendis & faciendis. Subiecto; quia constat partibus essentialibus materia & forma, itemque partibus integralibus, quales sunt lex & euangelium.

Gradu; quia in gradu excellenti habet omnia requisita regula; qua sunt, quod st

adaquata & omniexceptione maior.

Effectu; quia reddit hominem sapientem ad salutem, ad omne bonum opus infruit, perfettumg, & beatum efficit, inchoatione in bac vita, confummatione in alstra.loh.20. v.3 0.3 1.2. Tim.3. v.16. 17.

Perfectio Scripture considerata opposite ad traditiones humanas, illas plane ex-

eludit, Gal. 1. v.8.

Traditiones humana sunt edica hominum lata de sulsu Dei prater ipsim verbum, qua velut fint ad falutem necessaria; pronuntiantur & fanciuntur, ad hominum conscientias obligandas.

R E G V L AE.

1. SacraScriptura continet omnia, quæ ad salutem Ecclesixfuerunt, sunt & erunt vsque ad consummationem seculi necessaria.

Diligenter hie discernenda sunt scripta historica à dogmaticis. Non omnia

omnia historica sunt relata in canonem, Ioh. 20.7.30.31. sed ex illis quefacra sloquia dam funt à Spiritu S. fanctificata; que nempe complectuntur infignia fint feripea? Dei beneficia & iudicia, quorum feriem Deus voluir intueripios. Sed nec omma dogmatica funt in canonem relata, fi spectemus molem seu quantitatem, & numerum: licet omnia dogmatica fint scripta quantum ad substantiam & fontes veritatis sacræ, id est, ad principia attinet. Sicigitur pronuntiamus: Dogmata ad salutem aternam necessaria, qua Deus vult doceri omnesablque exceptione, ita vt ignoratio iplorum fit damnabilis, sunt scripta in Bibliis, Deut. 4. v. 2. 2. Tim. 3. v. 14. 15.16. qui locus instar clypei Aiacis potest esse in hac materia. Nihil hic dico de fine Scripturæ, quem illa non obtineret, si non esser perfecta. Nihil de aliis rationibus, quibus asseritur omnimoda Scripturæ perfectio: cum fundamenta sint iacta in ipsis præceptis. Hoe solum moneo, non intelligi hic perfectum illud, 1. Cor. 13. v.10: neque perfectionem talem, que complecatur omnia dica & facta Prophetarum & Apostolorum: sed perfectionem relatiuam, que convenit Scripture tanquam instrumento certi finis gratia: de qua Apostolus, 2.Tim.3.v.16.17.

Qui libri facri perierunt, ii non fuerunt Canonici: & brifacti per- corum substantia in Canonicis est expressa. scrint ?

Ratio prioris est; quia prouidentia Dei accusaretur, si diceremus Canonem esse mutilatum, instrumentum nempe illud divinissimum. Ratio posterioris est; quia Deus semper est sui similis, ita ve non possit contraria proponere. Non igitur est quod dicamus, multa scripta sacra periisse, in quibus alia contenta fuerit doctrina, quam quæ scripta est.

Traditionis woxeft ambigua.

III. Traditionis vox est ambigua: à qua ambiguitate si liberetur, facilis existit hac de traditionibus dodring.

Traditio ex causis efficientibus est divina, vel humana, Traditio diuina dicitur ambigue. Nam est vel excellenter diuina, quæactione simul tradendi est diuina, itemque obiecto: vel minus excellenter, que obie-Co est diuina, humana tamen est a du traditionis. Nos priori modo diuinam traditionem hoc loco accipimus; qua scilicet à Deo Ecclesia est commendata per Prophetas, Christum & Apostolos. Estque dogmatica, historica vel ritualis. Traditio dogmatica est do arina de fide aut de bonis operibus, 2. Theffal. 2. v. 15.0. 3. v. 6. Traditio historica est narratio dictorum, factorum aut euentuum certorum in Ecclesia, Att.1.v.44.Traditio ritualis est ritus sine ceremonia. Et hæc dividitur primo è subiectis in vni-

in vniuerfalem & particularem: deinde ex adiun disin perpetuam & temporariam. Vniuersalis eft, quæ in omnibus observatur Ecclesiis: particulari, que in vna aut pluribus: qualis erat observatio agaparum, Inda perf. 12. Confer 1. Cor. 11. P. 21. Act. 2. P. 46. Traditio ritualin perpetua est immutabilis, & proinde ad finem víque mundi observanda: vt Baptifmus & Cæna Domini. Temporaria est; quæ pro circumstantiarum, veluti temporum, locorum ac personarum varietate mutari potest. Et hæc nonnili ad tempus est necessaria, Ad. 15. vers. 28. 28. cap. 16. vers. 4. Præterea traditio diuina est interna, puta Spiritus fancti reuelatio; vel externa, puta enuntiatio vel scriptio diuina, Eph.1, verf. 17.1. Cor. 2. verf. 10. Theff. 2. 7.13. Et denig; mediata vel immediata. Et his quidem modis sumitur vox traditionis diuinæ. Tradito humana est, quæ nudo hominum arbitrio excogitata, & authoritate ipsorum in Ecclesiam introducta est: quales multzerant Pharifzorum & seniorum traditiones. Hacetiam est dogmatica, historica, vel ritualis. Papistæ traditionum nomine intelligunt doctinas, quæ nufquam in V. & N. T. extant: & ipfarum tres classes constituunt.In prima ponunt traditiones diuinas, quas fingunt Apostolis esse traditas à Christo: vti sunt ea quæ de Sacramentis occurrunt apudPapistas. In secunda classe reponunt traditiones Apostolicas, quas dicunt ab-Apostolis este institutas, non tamen sine assistentia Spiritus sanci: quale eftieinnium Quadragefima. In tertia classe dicunt esse traditiones Ecclesiasticas, id est, consuetudines quasdam antiquas, velà Prælatis, vel à populo inchoatas, quæ paulatim tacito consensu populorum vim legis obtinuerint. His ita præmissis, dispiciendum est, quænam traditiones opponantur Scripturæ facræ. Qua de re teneatur certiffima hæc regula: Traditiones humana eatenus opponuntur sacra Scriptura, quatenus eam imperfe-Cameffe arguunt; id est talem, que non comple catur omnia ad falute necellaria. Hoc sensu accipit Bernhardus vocem traditionis Serm. 98. Cantic. Cant. vbi tria maxime aduersari docer sanz doctrinz: Philosophorum ventosam loquacitatem, hæreticorum praua dogmata, & Pharisaorum traditiones. Has tales traditiones nos dicimus humanas: & eas in vniuerfum reiicimus. Neque vero dum hoc facimus, similes sumus nostri temporis Libertinis & Anabaptistis, veletiam Sadducæis priscis, qui omnes traditiones abiiciebant, omnemq; omnino ritum, qui lege Moss traditus non effet, reiicie bant. Qui tamen refutantur exemplo Christi, qui Festum dedicationis templi à Iuda Maccabæo institutum observauit, Ioh: 10. vers. 21. Quæ quidem observatio frustra allegaturà Papistis, qui funt simillimi Pharifæis, dum nullo traditionum cumulo sunt contenti. Sed ne quispiam calumnietur nos cœlum terræ miscere, & andem

eodem condemnationis genere recta & praua inuoluere, tenenda eft ambiguitas, quam multi quærunt in hac phrasi, traditio humana. Si enim alicui ita vocare placeat rituales & Ecclesiasticas Constitutiones de ordine & decoro Ecclesiastico, nos minime repudiamus om nes traditiones humanas: sed consuerudines Ecclesiz honestas, & ritus atque ceremonias ad externum Ecclesia decorum villes magnifacimus. Sed itanos hoc loco non accipimus traditiones humanas. Quanquamenim traditio latissima acceptione dici possit quidquidà Deo per Propheras & Apostolos, itemque à Patribus traditum est scripto, vel ab Ecclesia longo more & consuetudine est observatum: illud tamen solum hoc nomine, si quidem accurate distinguere velimus, accipi debet in hae materia, quod iugum & legem hominum conscientiis imponit. Cuius significationis loci sunt Matth. 15.v.9. Tit. 1.v.14. De his igitur hominum traditionibus & edictis, quæ doctrinæ talutaris aut cultus Dei pars quædam aut supplementum esse censentur, quæque proinde miseram hominum conscientiis tyrannidem imponunt, de his inquam hicagitur. Hæ dicuntur traditiones; vel quia per manus traditæ funt, & longo vsu acceptæ: vel quia aliquid tradunt, quod non extat in facro Canone. Humana dicuntur; quia ex homînum cerebro depromuntur. Vnde dici possunt εθελοθενσκείαι, Goloff. 2. v. 23. quasi ficazex cuiusque arbitratu religionis & pietatis regulæ. Hoc traditionum genus est infinitum, vti hominum phantasia varia & vaga est. Tria tamen ipsarum siue sint contra, siue vitra, siue præter Dei verbum; tria dico genera constitui possunt. Primo quædam traditiones funt paganorum ritibus similes; qualis ilia traditio saltandi & ballandiante ipsas San & orum basilicas. De quibus August ferm. 215. de tempore ait: Qui Christiani ballant & saltant, sunt pagani. Quia mos iste saltationis plane gentilis est, & talistraditio de paganorum moribus ad Christianos fluxit: vt ait idem Augustinus. Deinde sunt superstitiofe traditiones, que Christi meritum obscurant; vti aque lustralis & benedica inter Pontificios vsus, vestitus Monachalis assumtio, indulgentia &c. Tertie quædam funt superuacanea & inutiles:vt, ne quis sedens oret vel concionetur; vt Monachus sit promissa vel rasa barba; & aliæhis similes. Harum vero traditionum apparatus & cumulus profluxit & creuit partim ex gentilium Romanorum ritibus & mysteriis, partim ex ceremoniis Iudaicis: sedomnibus interpolatis. Harum porro traditionum fantio & observatio est teterrima Christianz religionis pestis, vulnusque conscientiarum grauissimum. Quatuor enim prauissima mala in ipfarum vsu latent. Prime quidem ipfarum observatio est conscientiæ gehenna, onus & crux: quia libertas, quam Deus nobis re-

Tria genera traditionum humanarŭ.

Traditiones humana quatuor modis sunt no-

bis reliquit in rebus adiaphoris, hoc modo tollitur: dum certa leges conduntur, quæ ad falutem neceffariæ effe affirmantur, Coloff. 2.verf 21. 21.1. Corinth. 6. verf. 13. cap. 7. verf. 12. 6 25. Dominatur fecundo loco in iftiusmoditraditionibus mera hypocrisis. Nam in rebus externis vitæ sancitas collocatur: velut in cibis, vestitu; & non in vera animi internaque reformatione, & fincero Dei cultu, Coloff. 2. v. 23. Est tertio fanctio & observatio harum traditionum obliteratio beneficii mortisque Christi: quatenus hæc opera ia chantur esse meritoria. Quæ hominum sententia tantum Christo detrahit, quantum istis traditionibus & operibus tribuit & vendicat. Quartum denique malum est huius loci, quod huiusmoditraditiones, quæ tanquam ad Dei verbum appendices necessarie, & doarine fideique Christiana partes, vel cultus Dei norma pracipiuntur, accusant verbum Dei imperfectionis. Quod plane blasphemum eft,vt docet Tertullian.libr.de prafcript.aduer fus hareticos. Quæ cum ita fint, traditiones humanæ merito reiiciuntur, Bfa. 29. verf. 13. Matth. 15. verf. 9. Vbi&illud tenendum est, non cogendum esle Deum in ordinem, vt approbet, quod illi offerimus, volens nolens. Melior enim est obedientia quouis factificio, 1. Samuel. 15. verf. 22. & omnis bona intentio nostra ingrata est Deo & vana, nisi in eius verbo sit fundata, Deuteronom. 12. vers. 8. Neque est, quod quis dicat traditiones illas supplere defectum ceremoniarum Molaicarum. Nam ceremoniæillæ Molaicæ fuerunt à Deo iplo præcepræ: sed hæ traditiones ab hominibus sunt præscriptæ, tanquam pars cultus diuini; & proinde iugulum filiorum Dei petunt. Vnde mitari subit, quid sibi velint qui adferunt hoc loco illud Basilii, nudam fidem, id est, humanis, vt ipsi perperam interpretantur, traditionibus, non vestitam & ornaram, esse minime au rajeun, & ad nos in pietate erudiendes sufficientem: cum fides nuda dicatur mortuailla, quæ non est energetica per bona opera.

IV. Traditionum norma debet esse Scriptura sacra.

Traditionum dogmaticarum, quæ ad fidem & mores pertinent, perfecta Norma traratio in Scripturis à Deo nobis est tradita. Quæ vero extra Scripturam dutionum
traduntur, vel cum ea consentiunt, vel non. Illæ subordinantur Scriptu-quassis
ræ, non aduersantur: subordinantur, inquam, tanquam regulatum regulæistæ quia aduersantur Scripturæ, repudiantur. Priores tamen illæ,
quâtales, non adstringunt nos & conscientiam nostram. Historicarum ratio communis, quatenus ad salutem expedit eas scire, in Scripturis persche continetur: quæ vero extra Scripturam traduntur, pro Scripturis
humanis habendæ sunt, iisque vel vetis vel salsis, prout cum S. Scriptura

consentiunt vel non consentiunt. Ceremonialium denique essentiale in verbo Dei perscriptum est: ipsarum vero accidentale, quod est de circumstant is, liberum est & mutabile. Liberum, inquam: si non sit natura sua malum.

Quomodo scriptura sit perfecta?

V. Scriptuta sacra complectitur totam sapientiam diuinam, quam communicari expedit in schola gratiz.

Triplex est Schola, in qua vere Christiani homines proficere debent, videl.naturæ, gratiæ & gloriæ. In illa lumen rationis adhibetur ad Deum creatorem cognoscendum & colendum. In ista lumen gratia, quod est fides, adhibetur ad Deum creatorem falutariter cognoscendum & colendum, & accessio fit maxima, dum idem Deus veredemtor Opt. Max. & agnoscitur & colitur. Hinc Tertullianus sape dicit, Deum ex operibus suis cognosci, ex verbo aut suo & Scriptura recognosci, id est, plenius perfectiulq; agnosci & quodammodo cerni. In schola deniq, gloriz adhibetur lumen illud visionis beatificæ, vt videatur Deus à facie ad faciem. Hic de feeunda ista Schola quæritur, num Deus omnem sapientiam supernaturalem cum homine in Scriptura communicauerit? Qui nodus vt soluatur & tollatur, sciendum est, sapientiam supernaturalem esse incommunicabilem, vel communicabilem. Illa est infinita, & Deo essentialis: hæc subdividenda est in eam, cuius communicatio nobis expedit in hac vita, est que necessaria ad consequendum felicitatis zternæ portum:itemq; in istam, cuius communicatio reservatur in cœlestem illam Academiam. Dicimus itaque ex 2. Tim. 3. quod Scriptura perfede contineat ses diuinas communicabiles, quas in hac vita, quæ dicitur fratus via, nobis communicari expedit, ve perueniamus ad vitam æternam fiue statum patria. Hocautem probamus huncin modum. Primo N.T. perfectum est. Nam Spiritus S. docuit Apostolos omnia patefacienda. 10h.14.v.26. Confer.6,16.v.13. II. Christus ad dextram Dei exaltatus ettudit Spiritum S. tanta copia, quanta effundi potuit, Att. 2. & Ioel. 2. Nam tempus Messix est vltimum reuelationis respectu: ita yt plenior reuelatio non fit expectanda. III. Apostoli constituti sunt idonei ministri N. T.cui vt Testamento nihil addi potest. IV. Filius, qui est in sinu Patris, id est, admissus ad intimam secretorum notitiam, exposuit voluntatem. Patris. Ich. I.v. 18. At impium est sentire, quod perfecte non exposuerit. V. Per Euangelium seruamur. Rom. 1. Ergo est perfectum. V I. Doctrina Apostoloru est fundament u Ecclesia. Eph.1. v. 20.21. Apos. 21. v. 14. Quod autem imperfectum est, non est fundamentum. Deinde verumq; Testamen: um, V. &. N. perfectum est. I. Quia nihil ipsi deber addi vel detrahi. Deut.

hi. Deut. 4. & 30. Iof. 1. v. 7.8. 1. Cor. 4. v. 6. Act. 20. v. 27. II. Quia continet omnem doctrinam diuinam, quæ est veritas secundum pietatem. Tit.1.v. 1.III. Quia perfecte tradit doctrinam fidei, spei, & caritatis. 2. Tim. 3. verf. 16. Ro. 15. v. 4. IV. Testamentu continet plene voluntatem testatoris. V. Scriptura finem luum præstat perfecte.loh. 20. v.31. I. Tim. 3, v. 16. 17. Deniq; V.T. fuit perfectum perfectione partium, quia constabatex lege & euangelio; etfi ipfi defuit perfectio graduum.

CAP. X.

De perspicuitate Scriptura.

PRÆCEPTA.

DErfpicuitas Scriptura eft, qua illa per fe eft clara. Eftg, absoluta, vel respectina. Perficuitas abfoluta eft, qua Scriptura in fe feetata eft clara. Perficuitat respectiva est, qua Scriptura nobis est clara.

REGVL AE.

I. Maiestas rerum diuinarum non parit obscuritatem in Maissas Scriptura no ipla Scriptura. relle dicitur

Non fatis intelligo, quid fibi velint nonnulli, quando statim obscu- obscurina. ritatis arguunt scriptum, quod ipsi no intelligunt. Neg; enim statim obscurum est, quod ego non capio : sed vel obscurti est, vel sublime: ita scil. lublime, vt non fit proportio inter me, tanquam cognoscentem, & rem hublimem cognoscendam. Hoc qui non observant, Scripturam obseutitatis postulant, admodum inepte. Sol non potest accurate videri, non quod fit obscurus, sed quod luce eminentissima fit præditus. Eundem ad modum Scriptura eft fol,eft lucerna,eft lux.Pf. 119.P.105.130. Prou. 6. 3.3. Scriptura igitur in le spectata est oppido clara,

Scriptura respectu nostri, qui regeniti sumus, est clara. Quibusori-

Scriptura referturad hominem vel regenitu, vel nondum regenitum. Priori modo est clara. Illi enim qui à SpirituS. illuminantur, interiori lumine sunt præditi, ac proinde hoc lumen externú possunt videre. Sicuti Solnon videtur à cæco, sed cantum à vidente : ita & Scriptura se haber. HincScriptura dicitur illuminare oculosPf.19.v.9.Quoru oculos?Illorii,qui a Spiritu San do reguntur. Ad non regenitos quattinet, Scriptura illis noeft destinata. Non igitur miru est, si illi luceScriptura no videant Non

Non enim habent oculos spirituales, & ita videntes non vident. Hinc Luc. 8. 2. Christus docet, suis discipulis datum elle nosse misteria regni sui. Et Cor. 4. 2.3. Sanctus Paulus air: Quod si opertum est Euangelium, iis qui pereunt opertum est. Sapientiam enim loquimur inter perfectos.

Quomodore- III. genitis clara

Scriptura regenitis magis vel minus est clara, prout fit Scriptura: habent maiora & minora, plura & pauciora Spiritus S. dona.

Hos facile potest intelligi, si persistamus in modò proposita similitudine. Quemadmodu igitur acutum vident, qui habent aciem oculorum vegetam, minus autem illi, quorum oculi caligant: ita etiam fe res habet si spectemus spiritualem illum sidei oculum. Fidis enim suos habet gradus, sua incrementa.

Quomodo impy possint antelligere,

Impiiliteram Scripturæ possunt intelligere, spiritum nonitem.

Scripturam? Ratio est: quia non sunt præditi spiritu: quo Scriptura est exarata. Spiritum autem non capit nisi spiritus. Sed literam possunt intelligere, quæ est veluti corpus. Nam quemadmodum homo constat anima & corpore,ita vt corpus fit domicilium animæ: ita constat facra Scriptura ex spiritu & litera, & hæcest spiritus veluti domicilium. Et quemadmodum hominis corpus videre possunt bestiæ, & vocem eius audire, animam vero videre non possunt, nec vocem intelligere: ita sacra Scriptura literam videre & verba audire possunt impii, sed spiritum non magis vident, quam bestiæ sermonem hominum intelligunt.

V. Obscuritas, quæ tribuitur scripturæ, nonnisi catachre-

Quemodo scriptura di-stice tribuitur. sasur effe ob-

(cura?

Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. c. 6. ait : Magnifice & salubriter Spiritus Sanctus scripturas ita modificauit, vt locis apertioribus fami occurrerer, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruit, quod non planissime dictum alibi reperiatur. Idem ferm.13. de verbis Apost. ait: Verbi Dei altitudo exercet studium. Si omnia clara essent, nihil esset unde reuelarentur obscura. Si omnia tecta essent, non effet vnde alimentum anima perciperet. Quibus verbis Augustinus Scripturæ quibusdam in locis tribuit obscuritatem. Idem faciunt alii Patres, & nostri quoque Theologi. Sed omnia ista dica catachrestica funt: cum ab obscuritate oculi ad obscuritatem obiecti visibilis nulla sit consequentia. Accurate igitur loquendo Scriptura per se non dicitur obleura, led per accidens & propter aliud: videl. propter noftram imbecillitatem, & varia impedimenta, quæ nobis obiiciuntur. Alta ergo voce exclamamus, Scriptura est clara omnibus in locis, id que hoc modo.

Primo

Primò respectu illorum, quibus debet esse lumen ad salurem. Deinde si conuenienti modo tra cetur: id est, si adhibeantur adiumenta intelligentiz facilioris. Neque satis accurate hic distinguitur interarticulos sidei, & reliqua Spiritus S. oracula: quod in illis nulla sit obscuritas, in his sit. Quasi scilicet sol possit habere faciem lucidam & tenebrosam. Concludamus ergo Scripturam esse perspicuam, & omnia quidem in illaesse perspicua; etsi nec pariter omnia singulis, nec æqualiter singula omnibus clara & perspicua sunt. Omnibus enim & singulis electis & illuminatis pro demenso sidei & illuminationis diuinæ clara sunt, sussicienter ad salutem.

CAP. XI.

De lectione Scriptura.

PRÆCEPTA.

Expositis Scriptura proprietatibus, vitimo loco videnda est ipsius tractatio : qua est ipsius tum lectio, tum interpretatio.

Lectionis videnda est necesitas & modus.

Lectio sacra Scriptura più omnibus & singulis est necessaria propter praceptum,

falutem ipforum, & adificationem aliorum.

Praceptiratio est duplex: primò quod Deus in Scriptura omnes alloquatur: deinde quodomnes promiscuò iubeat Scripturam scrutari. Iol.1.v.8. Iohan.5. v. 39. 2. Pet.1.v.19. 1. Tim.4.v.13.1. Thest. 5.v.27.

Salutu nostraratio in Scriptura perfecte proposita & exposita quemlibet sælestis

aternitatis candidatum inuitat ad lectionem Scriptura.

Adificatio aliorum postulat, vt cognoscamus ea, in quibus alies adificare o-

Modus lectionis confiftit in fanctitate, frequentia, & prudentia.

Sanctitas est, qua ante lectionem, in lectione, & post lectionem imploratur auxilium Spiritus fancti; & verba vertuntur in opera.

Frequentia est, qua absq intermissione legitur & oratur.

Prudentia est, qua ordine certo certifg, adminiculis adhibitis ea lectio perficitur. Qua fuse commemoranimus lib. 2. pracognit. theol.

REGVLÆ.

I. Scriptura legenda est propter Deum præcipientem, & scriptura cur, hominem indigentem.

Deus passim imperat, vt eloquia ipsius diligenter scrutemur, & magnisicentissima promissa facit iis, quia assidui sant in lectione huius epi-

d ftola.

1. Tim 3.

stolæ. Ita dicitur Pfal. 78.v.s. Deum præcepisse maioribus nostris, vt nota facerent statuta eius filiis ipsorum. Et Apostolus Timotheum suum iubet manere in iis scripturis, quæ ipsum possunt sapientem reddere ad Salutem. Porro beatitudo illorum, quitoti sunt in lectione Scriptura eleganter describitur Pfal. 1. Nostras igitur partes decet, vt tanquam fideles subditi simus audientes dictis nostri Imperatoris, & epistolam ipsius de voluntatesua, & salute nostra versemus diurna & nocturna manu. Ad mandatum Dei accedit hominis indigentia, eaque cum no-Atra, tum proximi. Nostra: quia sumus miseri, czci, claudi, & mortui. Indigemus itaq; cynosura, qua duce possimus ad partum felicitatis appellere. Indigemus lumine, quo possimus in itinere huius mundi & vetè deserto rite incedere. Indigemus scipione, quo possimus niti. Indigemus denique medicina panchresta, que nos vite restituat. Hec verò omnia præstat Scriptura sacra, argumento istorum locorum Psal. 19. 6 119.Rom.1.v.16.c.15.v.4.loh.f.v.39.Exclamemusitaq; eum Augustino serm. 38. ad fratres in eremo: Eia igitur fratres mei, festinaterapere non sophismata paganorum, non carmina poetarum, non fallacias philosophorum, de quibus doctores, & auditores reddituri sunt rationem : sed illam dulcissimam sapientiam sapientiarum, quæ hæreditas Dei,& filiorum eius cara possessio nominatur. Cogiremus insuper illud Bernhardi epift. 190. Lectio assidua S. Scriptura purificat omnia, timorem incutit gehennæ, ad gaudia superna cor instigat legentis. Et hoc Chrysoftomin Efa. 2. Quod lux est oculo, idest, lex Dei menti nostræ. Dicamus etiam cum Augustino serm. 112. de temp. Qui vult cum Deo semper elle, frequenter debet orare & legere. Huc pertinent varia encomia & epitheta Scripturæ tum propria, tum methaphorica: putà, quod Scriptura sit epistola Dei omnipotentis, quod sit paradisus, pharmacopolium, armamentarium, lemen viuum, lucerna, odewaxov Juxis &c. Iam li proximum nostrum intucamur, charitatis lex imperat nobis, vt ipsum diligamus ficut nos iplos, & proinde quoque soliciti simus de salute animæ ipfius. Hoc autem nulli fecerimus absque lectione Scripture, queeft doarina & vita regula.

Quomodo Scripsuralegenda !

II. Lectio Scriptura nobis erit fructuosa, sissanctè illam tractemus, finem ipsius semper cogitemus, & adminicula intelligendi adhibeamus.

Lectio verbi Dei suscipienda est cum invocatione nominis divini.

Iacob. 1. v. 5. Nam sancta sancte sunt tractanda. Hæc autem invocatio
non tantum sit verbalis, sed etiam mentalis: neq; tantum mentalis, sed
etiam

tetiam viralis, vt loquatur. Deinde in quolibet Scriptura loco cogitetur finis duplex, gloria videl. Dei & salus nostra. Ita non consectabimur aëreas Scriptura interpretationes, sed vtiles & salutares; nobisque ob oculos observabitut illud elegans Basilii lib. 2. contra Eunom. σος εν δόφοις είχω, κλλο δί εν τῆ δωνάμε τῶν σημανομένων τὸ δότιβές. Adminicula intelligendi sunt respectueruditorum & saicorum. Adminicula eruditorum abunde sunt tradita in Pracognitis. Sunt autem summatim tria: philosogica, puta linguarũ originalium cognitio, adeoq; le cio Scriptura in editioneauthentica, cuitamen vtiliter adduntur versiones: philosophica, fiugalis videl. artium pracipuarum cognitio: & theologica, videl. consideratio scopi, subiecta materia, circumstantiarum, &c. Adminicula laicorum sunt tria. Primum est lectio scriptura in lingua vernacula. Secundum est collario Bibliorum magnorum & paruorum, id est, capitum Catecheticorum. Tertium est συζίπηση, siue collatio cum alisi, inprimis eruditioribus.

CAP. XII.

De interpretatione Scriptura.

PRÆCEPTA.

Nterpretatio Scriptura est, qua verba & res ipfim explicantur: Eim occurrunt partes & species.

Partes funt dua, enarratio fenfus, & accommodatio ad v fum.

Sensu est vel simplex, vel compositus. Simplex est, qui occurrit in nudu orasula, quanulla typo sunt vestita. Esta, vel proprius, vel figuratus.

Compositus est, cuius pars est in typo, pars in veritate typi.

Modu inueniendi & enarrandi hunc fenfum traditus est in Pracognitis.

Vim Scriptura est theoreticm, vel pratticm. 2. Tim. 3. v. 16. & loqq.

Theoreticus pertinet ad fidem & dogmata : eftq, doctrinalis & indicialis.

V su doctrinalisest, quo Scriptura facit ad doctrinam veri.

Indicialis est, quo Scriptura facit ad refutationem fals: est q, tum directium, tum distritium. Ille est, cum ad Scripturam eeu Lydium lapidem examinantur dogmata religionis: hicest, cum controuersiæ in religionis negotio ottæ deciduntur ex Scriptura. Matth. 22. v. 29. Gal. 1. v. 9. 1. Tim. 3. v. 14. 15. 2. lohan. v. 10.

Psuprasticus est triplex: 1. Institutium; quo Scriptura facit ad sanstitatem na. 2. Correstium; quo Scriptura facit ad vitandum peccata. 3. Consolatorius; quo Scriptura facit ad sonsolationem instrmi.

Imerpretationis species sumuntur ex authoritate, causa efficiente, & forma.

Examboritate interpretatio Scriptura est infallibili, vel fallibilis.

Infallibilis est, qua conuenit cum analogia tum fidei, tum charitatis, & cum loco Scopo & circum stantiis.

Fallibilis est, qua vel falsa est, vel nititur allegorianon fundata in textu.

Exefficiente interpretatio Scriptura est dinina, vel humana: & hac publica, vel prinata.

Ex forma interpretatio Scriptura est scholastica, vel ecclesiastica: & vtrag, ana-

lytica, vel synthetica: quarum illa succinctior, hæcfusior.

Hæcomnia fuse sunt tradita in Præcognitis: sed hic repetita oportuit propter eos, qui librum istum non habent. Eius igitur compendium hic trademus, methodo tamen succinctiore.

REGVLÆ.

Scriptura non ipsi sed nobis lucem adfert.

Interpretatio I. Interpretatio Scripturæ non arguit ipfius obscuritatem, sed nostram imbecillitatem.

> Nam interpretatio illa nihil confert Scripturæ: fed noftræ infantiæ succurrit, dum impedimenta remouet, per que stat quo minus possimus intelligere Scripturam.

Donum interpretationis quomodo confiderandum?

II. Donuminterpretandi Scripturas secundum varios gradus distinguere oportet.

Deus habet clauem Dauidis: ipse aperit & claudit. Apoc. 3.v.7. hocest, iple sensum Scriptura reserat. Confert autem Deus hoc donum immediate, vel mediate. Illo modo miraculose hoc donum communicanit fidelibus sub initium nascentis Ecclesia N. T. 1. Cor. 12. v.10. c.14. v. 26. Hoc modo Deus confert idem donum adhibitis variis adminiculis. Cuius quidem doninon est eadem mensura in omnibus: sed certi sunt ac distinctigradus: ita vt interpretes Scripturarum similes sint, authore Hieronymo in prologo galeato, iis, qui in templo Domini in V.T. varia dona offerebant. Ibi enim offerebat vnulquilque quod poterat: alii aurum, alii argentum, & lapides pretiofos, alii pelles & pilos caprarum &c. Difcernamus igitur varios istos interpretum gradus: ne forte aliquem contemnamus, vel gradus istos confundamus.

Senfus Scriptura duntaxat est unicus.

III. Sensus Scripturæ vnicus est duntaxat.

Omnis enim Scriptura aut plane aliquid dicit, aut figurate. Siplane & aperte, sensus dicitur proprius. Si figurate, sensus dicitur tropicus. Vterque tamen est literalis. Sed quomodo hoc conuenit cumillo Patrum & Scholasticorum theoremate: Quadruplex est Scriptura fenfu, literalis, allegoricus, tropologicus & anagogicus? Resp. Sensus Scripturæ dicitur ambiambigue. Autenim intelligitur genuina Scriptura explicatio, aut pie & ingeniola applicatio fine ad vium accommodatio. Priori modo fenfus Scriptura dicitur proprie, & est vnicus, puta literalis, quem lignificacio vocum nativa aut tropica postulat : posteriori modo sensus Scripurz dicitur catachrestice, & ita dicitur esse allegoricus, tropologicus, & anagogicus.

IV. Cum 10 paritablurditatem, confugiendum est ad guando ad. diarotar.

giendum?

Nondebemus elle similes Antropomorphytis, qui literam in Scriprurasemper speckabant. Sed neque similes esse debemus Origeni, qui meras allegorias fingebat. Antropomorphitis debemus opponere il-Ind Augustini confilium lib. 3. dedoctr. Chrift, cuius hac est sententia. Cum exigida & Iudaica explicatione F pars scelus præcipi videtur, debemus diarciar spedare: cum item quippiam oritur aliis locis Scriptura, vel fidei analogiæ contrarium. Origenistis opponemus illud Epiphanii ச் கைடு கி' வக்குஒழ்வாக சீன்று Mediam igitur viam infiftemus, & சிற்சான் ad diano confugiemus, si verba proprie sumta & explicata pugnent cum fide vel charitate.

V. In Scripturæ interpretatione videndum quis sit finis Consideratio Scriptura generalis: quisitem specialis siue proprius loco, habet viliquem tractamus.

tatis in lectione Scriptu-

Finisgeneralis siue communis toti Scriptura est summus, puta Dei glotia; & subordinatus, vtilitas hominis electi, vera scil. fides & sancta vita. Duplicem hunc finem exprimit Spiritus sanctus 2.Tim.3.v.16. Et I. Tim. 1. v. s. ait finem præceptiesse charitatem, erga Deum & proximum. Hine August in serm. ad frat in Ere. ait: Legite sacram Scripturam, in qua quid tenendum, & quid fugiendum sit, plene invenietis. Hoc lenfualii dicunt, Scripturatradere fummatim na ma, ihma na men, in mental id eft, quæ credi, sperari & à nobis agi debent. Porrò ad veram fidem, quain Christo est, informandam, dupliciter vtilis est Scriptura: quatenusvera docet, & falsa redarguit. Vt autem vitam sanctam eadem illa doceat, tripliciter est veilis. Nimirum corripit delica, instituit ad iustitiam, & confirmat infirmum. Ideo pulchre dicit August in Enchirid. c.4: Nihil præcipit hæc doctrina nisi charitatem: nihil culpat nisi cupiditatem: nihil docet & afferit nifi Catholicam fidem, sape contra vulgi przfumtas opiniones iudicans, atque adeo sepe contra humanæ rationis iudicium. Hinc debemus Symbolum & Decalogum oculo irretorto respicere in Scripturæ interpretatione: è quibus illud cum Metaphysica,

hoc cum morali Philosophia solet conferri. Porro finis specialis Scripturæ est vel totius alicuius libri sacri, vel se &ionis in illo libro.

interpretandi Scriptn-

Duarationes VI. Dux funt in vniuer fum rationes verz interpretationis Scriptura: en yegons & en Badoreus.

Ex year offs, ex Seriptura modus eft, cum, vt ait Augustinus ad Voluhanum. loci cum locis conferuntur, Scriptura facra cum Scriptura facra confertur, vnius loci explicatio ex alio loco adfertur. Sic vetus Testamentum cum Nouo, Nouum cum Vetere, loca cum locis, similia cum similibus & dissimilia cum dissimilibus conferuntur. Quo etia pertiner interpretatio megriepuv yaj visepuv. Et hicinterpretationis modus eft optimus & tutissimus. Vera namque estilla Augustini sententia: Id quod est in vno loco obscurum (scil.nobis) in alio declaratur. Et ista Berhardi sermon. 39. Cant. Cant: Oporter consequentiam signare verborum, & sequentia prioribus copulare: vt ita demum eluceat suaue quippiam, quod prosit moribus instruendis. Tutissima ergo interpretationis sacræ Scripturæ regula est ipfamet facra Scriptura. Vnde Hieronymus ait in Matth. 23. Quod sine authoritate sacra Scriptura dicitur, eadem facilitate contemnitur, qua dicitur. Et Origenes in Ieremiam homil. 5: Necesse eft nobis Scripturas sanctas in testimonium vocare: sensus quippe nostri & enarrationes line his restibus non habent fidem. Ergo quatenus verbum illud Dei lequimur, vera est nostra interpretatio: & perinde atque si ab ipfo Deo legis dictive ipsius interpretationem accipiamus. Sed, inquis, hac ratione incerta fuerit Scriptura mens, cum hi in vnam, illi in alteram partem eosdem eiusdem Scriptura locos trahant. Sed, inquamego, Deum timentibus, renatis & peritis hominibus statim elucet, qua interpretatio fit vera & genuina. Locus enim locum aperit. Secundus interpretationis modus est cu afradores, fine ex orthodoxa traditione maiorum. Quo pertinent scripta Patrum, Concilia, Scholastici & alii Interpretes, iique cum orthodoxi, tum heterodoxi. Nam & hostes veaitatis interdum veritatem eruunt. Verum enimuero hic modus fæpe fallit: quia & qui scribunt, homines sunt : & quæ scribuntur, humana funt. Hic igitur meminerimus illud Augustini: Est quidem à doctioribus & peritioribus discendum, quales multi Patres fuerunt : non est tamen piaculum ab eorum interpretatione recedere, & in contrariam prorfus sententiamire, si verbo Dei velaperto, vel per sidei analogiam inducto nitemur ipli. Hoc non fecerunt veteres, qui nimium tribuerunt huic interpretationis modo, vel nimia religione & reuerentia antiquitatis commoti, vel communi iam hominum opinione & sententia recepta quan

quali vi fluminis abrepti. Nos igitur aliam sequamur viam, & ad sacræ Scripturæ normam vti ad Lydium lapidem examinemus Interpretum sententias, & illam recipiamus, quæ cum verbo Dei consentit. Non itaque illud Pythagoricum au ròs i pa vsurpemus de vslo Interprete præter Deum. Huius enim solius interpretatio est irrefragabilis. Sed hanc regulam concludamus illo Cyrillis lib. 8. in Iohan. c. 2: Quando locum Scripturæ recte intelligere volumus, tria diligenter sunt consideranda: nimirum tempus, quando scriptum est quod dicitur: persona quæ dicit, vel de qua dicitur: res seu sinis, propter quam & de qua dicitur.

CAP. XIII.

De partitione Theologia Didastica.

PRÆCEPTA.

TRadidimu ita principium Theologia Bidactica , videl. verbum Dei : iam tradenda est ipsiu partitio.

Sunt autem dua partes Theologia Didactica; prima est de Deo, altera de Dei

REGVLE.

I. Quemadmodum res diuinæ diuiduntur: ita & Theo Summa ailogia.

Ratio est, quia partitio disciplina recte sumitur ex obiecto vel fine. Iam vero res diuina sunt Deus & actiones ipsius, quatenus illa ad gloriam Dei & salutem hominis ordinantur.

II. Ea Theologiæ partitio est omnium optima, quam ipsa Optima Scriptura tradit.

Theologia di-

Talis autem est illa à nobis posita. Nam à prima causa incipit, & ab atterniseius actionibus per temporarias creationis & liberationis actiones adiones adionem glorificationis procedit. Quam seriem Apostolus monstrat Rom. 8. v. 28.29.30. in aurea salutis catena: vbi nominat Deum: dehinc actiones Dei atternas, propositum, pracognitionem & pradesinationem: tum temporarias, rocationem & institutem, qua prasupponunt creationem & gubernationem: & denique atternam actionem, quam vocat glorificationem. Deus porrò & actiones ipsius coniunguntur, exod. 34. v. 6.7. Ps. 78. v. 7. Es. 40. v. 28.29. ser. 32. v. 17. 18.19. Heb. 11. v. 6. Officia hollis Sub actionibus Dei continentur nostra officia.

Theologia est do Ctrina veritatis secundum pietarem. Necesse igitur neutur sub a-

est, ve etiam officia pieratis describat. Cum vero illa non sint nostrarum virium, sed à Dei Spiritu in nobis creentur, rectè illa accensentur actionibus Dei. Et passim Scriptura coniungit hac tria, Deum, actiones Dei, & actiones nostras seu officia nostra: vt Deut. 10, v. 12. v/g, ad 12.

gulam concluder well of the . S. . S. . S. . Chando locum Ser

De essentia Dei.

D'Eus est essentia independent in tribus personis una.

Consideratur itaq, quoad essentiam & personas.

Essentia Dei est ipsa Deitas, qua Deus ab aterna in aternum est ens entium. Heb.

11.v.6. Hac vero essentia seu has Deitas est ipse Deus: non autem forma Dei.

REGVLE.

I. Dei definitio perfecta non datur. Dantur tamen variæ ipsius descriptiones.

Deus non posest perfecte definiri

Deum non posse desiniri sic paret. Omne quod desinitur, scil. persede, compositum est ex genere & disserentia. Sed Deus nullo modo est
compositus. Deindegenus & disserentia denotant causam. Dei verò
eausa nulla datur. Denique Deus est simplicissima forma. Quidquid
igrant de Dei essentia dicitur, non per modum generis persecti & vninoci, sed per modum disserentia dici debet. Dantur interim varia descriptiones Dei; è quibus probatur illa, qua totam Dei naturam nobis
ponit ob oculos, quatenus videlicet illa à nobis apprehendi potest. Talis esse viderur, qua a nobis allata est. In hac enim essentia vnitatem, &
personarum rinitatem coniungimus. Huiusmodi descriptionem
proponit ipsa Seriptura, quando coniungit duo illa nomina, sebona &
Elobim Exod 3, v. 15. 20. v. 5. & alibi passim. Vnde descriptio talis emergit:
Deus est teloua Etobim, id est, vna essentia trium personarum. Caterum
hac duo essentia & persona, unguntur, v. sob 5, v. 7.

Descriptiones II. Descriptiones Desprohitiores sunt oratoria; & potius Des oratoria conveniunt Ecclesiastico docendi generi quam Schola-

Deus est incomprehensbilis, ideoque nulla eius definitio adferri potest, quæ naturam eius comprehendat. Er tamen verum est, quod ait Bernh. Ly. deconsid. Deum solum esse, qui nunquam siustra quari potest, ne quidem tune cum inueniti non potest. Omnia quidem sub decem

Dialecticorum prædicamentis continentur: tamen nullum ex his proprie Deo conuenit. Humana enim vel creata tantum illis decem comprehenduntur. Nisi forte sub prædicamento substantiæ sit Deus. Estenim Deus quædam substantia, quia quod nulla est substantia, nihil est: &aliquidesse,est substantiam esse. Si autem quis quid sit Deus inuenire nonpotelt, pie tenendum est, quid non sit. Non parua est inchoatio cognitionis Dei, si antequam possumus nosse quid sit, incipia. musiam nosse quid non sit. Exeo enim facilius postea intelligemus, quid sit. Terram cogitas? Non est Deus. Mare cogitas? Non est Deus. Cælum, angelos, homines cogitas? Non est Deus; utait Augustinus epifol. 222. Bernhardus eandem in sententiamita loquitur sermon. 10. in Pfal. 15. Nota omnino sententia est in pracipuis quibusque partibus nostra fidei, quid non sit, quam quid sit, & sciri posse facilius & periculosius ignorari. At Philosophi veritatem quidem fixam viderunt, sed de longinquo, neque quantum satis est ad animarum salutem. Hec formarum varietas & numerolitas specierum in rebus conditis quid nili quidam funt radii demonstrantes quidem quia sit, à quo sunt, non tamen quid sit prorsus definientes. Itaque de ipso videt, sed non ipsum. Hoc prolixe demonstrat idem Bernh. fer. 31. Cant. & lib. 5. de confid. Describi porto Deinatura folet ex attributis, & personis, & operibus. Atque hæ descriptiones conueniunt homiliis. Talis est illa Bern. lib. 5. de confid. Quid est Deus? Quod ad vniuersitatem spectat, finis: quod ad electionem, salus: quod ad le, iple nouit. Non minns pæna peruerforum, quam humilium gloria. Est voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen aternum, summa beatitudo, creans menses ad se parricipandum, &c. Inprimis hic excellit conglobatio attributorum, Exed. 34.v.6.7.

III. Essentia Dei est ipse Deus.

Essentia in rebus sinitis differt ab ipso esse seu ente. In ils enim essent Essentia Dai tia habet rationem formæ. At in Deo res aliter se habet. Ipse namque est non differt ensabstractissimum, & forma purissima. Concipitur nihilominus es-ab ipso Deo. sentia Dei tanquam distincta ab ipso Deo: sed tantum ratione distincta, non re.

IV. Essentia Dei neque vt genus, neque vt species, sed Essentia Dei tanquam individuum concipi debet.

Hæcvox odria, id est, essentia non occurrit in Scripturis in ea signisticatione, qua hic vrimur. Itaque Arriani de scriptis & sermone Theologorum tollendam esse dispurabant. Sed cum hæreticorum cauillis

respon-

respondendum esset, noua nomina vsurpanda fuerunt, air Athanasius, qua & significantissima, & traducta aliunde essent. Itaque sicut contra Sabellii err rem vox san saorus, & quidem ex Scriptura repetita, capit in viu este; sic contra Pauli Samosateni, qui Antiochiæ Episcopus fuit, harelin vox ovoias: vtraque postea contra Arrianos valuit & merito vsurpara fuit. Caterum estentia dinina neg; generis, neque speciei rationem habet. Nam generis essentia in speciebus, & speciei essentia in indiniduis multiplicatur numero. Sed in illis tribus personis essentia vna numero manet. Vnde fit vt ad discrimen illud inter prædicatione Deiratis seu essentia dinina de tribus illis personis, & speciei de suis indiniduis notandum Patres sæpe dicant, Trespersonas subsistere in diuina illa effentia, non tantum illam effe in tribus personis. Non sic species est in tribus numero individuis. Ergo rres illæ personæ no dicuntur plures estentiæ, sed funt vna essentia: & illa essentia quidquid est, in tribus personis est, ita vt non sit aliud quam tres illæ personæ. In Deo siquidem non est aliud atq; aliud. Præterea tres ille personæ non separantur, vt in rebus creatis indiuidua eiusdem speciei teparantur: sed tantum eas in vna illa essentia di-Ainguimus: & proinde tres illi dicuntur o' μοέστοι. Quod non potest dici de individuis eius de speciei. Tamersi enim Petrus, Paulus & Iacobus participant eandem humanitatem specie, non tamen participant eandem numero. Hinc quot sunt homines, tot sunt humanitates quantitatiuz, id est, separata & per se subsistentes, que in vna humanitatis siue homeitatis generali definitione omnes conueniunt. At non sunt tot Deitates, quot sunt personæ: sed tres personæ sunt vna Deitas. Adhæc singuli homines suis proprietatibus incommunicabilibus no tantu distinguuntur, sed reuera separantur; vnde fit vt plures homines dicantur. Nam finita & separata est cuiusque hominis viniscuois. Vnde Petrus, Paulus & Iacobus, non sunt vnus homo: nec vbicunque est Petrus, illicest & Paulus. At person & S. Trinitatis non separat existunt, licet distinguatur. Vode vbicunq;est Pater, ibi est & Filius. Merito igitur hi tres dicutur ομοέσιοι. Plures aut homines dici quide illi debent ομοιέσιοι, ομοέσ on non postunt, Sozomen.lib. 3. c. 18. Cyrill.lib. 1. de Trinitat. Bafil.in breui diff. apud Gregor. Ny ffen. Ex his igitur patet, quod ellentia diuina neq; generis, neg; speciei rationem habeat. Est tamen nihilominus quædam analogia inter vniuersalia illa, genus dico & speciem, & essentia diuinam. Tametsi enim estentia Dei siue Deus sir ens singularissimum : tamen estentia illa dicitur considerari communiter & singulariter, Communiter, vt est in se æqualiter communis Patri, Filio & Spiritui sancto. Singulariter, vt est in persona qualibet, secundum certum subsistendi modum: vt in Patre

Essentia Dei duobus modis soles considerari.

est azerritus, in Filio zerratus, in Spiritu fan do inate d'tus. Huius vero lo cutionis non est hic sensus, quod essentia diuina in patre sit ingenita, in Filio genita, in Spiritu san do procedens: sie enim triplex essentia statueretur: sed aduerbis illis duntaxat modos subsistendi dinersos, quibus essentia divina in singulis personis subsistic, indicamus: nempe quod illa in Patre fir per generationem activam: in Filio per generationem palfruam; intellige passionem intentionalem : in Spiritu sancto per processionem à Patre & Filio. Eodem prorsus sensu essentia dicitur considerariabsolute & relate: indistincte & distincte : indeterminate & determinate. Sed quid iam est, quod illa essentia commune habet cum vniuersalibus? Hochabet prime commune, quod vniuoce dicitur de tribus personis, & in quid. Deinde vti vniuerfalia non subsistunt extra individua:ita neque Deitas extra tres illas personas existit. Tertio seut vniuersalisilla essentia generum & specierum inest singulis individuis reuera (sic verbi gratia frustra quæritur homo, in quo non sit humanitas, & frufirahumanitas extra singulos homines) ita etiam Deitas est in singulis personis, & in quibus illa Deitas non est, non debent dici Deus. Sunt igitut Pater, Filius & Spiritus fanctus vna eademque effentia, neque diuinaessentia est aliud quam hi tres, ita vt non fit introducenda quaternitas: & denique in vnaquaque trium personarum peræque, & pari ratione tota illa essentia inest. Iraque ve hominis nomen sape absolute seu generaliter sumitur pro tota essentia, sepe pro vna quadam persona: lic & nomen hoc Dem alias accipitur ovorwol wis & absolute, alias vimosemus & relate. Sed multa conferamus in pauca. Essentia diuina non est vniuersale quid, sed singulare. Non igiturest in tribus personis vtigenus in specie, vel species in genere. Non etiam vt causain effecto, vel effectumin causa: non ve totum in partibus, vel partes in toto, vel accidens in subiecto, vel obiectum in adiuncto occupato. Non, inquam, horum modorum vno velaltero inest:sed modo plane singulari, tanquam individuum vnum in tribus individuis, feu singulare in singularibus: & rurlus tres personæ sunt in essentia vt singularia in singulari, seu individuatria in vno indiuiduo.

V. Deitas & diuinitas accurate loquendo distinguun-

Deitas &

Ocorus, Deitas, est ipsa dinina essentia, Coloss. 2.v.9. Octorus, Dininitas est quomodo donum Dei ab ipso communicatum. Differunt itaque yt causa & esse differante: Rum. Vide Lexicon theologicum.

CA.P.

CAP XV.

De nominibus diuinis.

PRÆCEPTA.

IN essentia Dei consideranda sunt nomina diuina. & attributa diuina.

Nomina diuina sunt, qua de Deo dicuntur, & ab ipso Deo profecta sunt.

Sunta, alia in V. alia in N.T.

Qua in Vereri Testamento sunt , vel essentiam Dei designant , vel proprietates es-

Centia.

Nomina Deiessentiam designantia sunt, le houa, lah, & Eheie: vnde dicun-

rurnomina Dei essentialia & substantialia.

Nomina diuina proprietates Dei designantia & in V. T. occurrentia sunt El; Elohim, Schaddai, Adonai, Helion, &c. Quæ omnia copiose sunt explicata in Lexico Theologico.

Nomina diuina in N.T.occurrentia frequentissima, sunt Oco's & Koei ...

REGVLE.

Quomodo nomina Dei de ipso dicătur?

ambigue.

I. Quidquid de Deo dicitur, no est ipse Deus: sed est symbolum conceptus nostri, quem de Deo formare possumus.

Deus est incomprehensibilis & inestabilis. Quidquid igitur de ipso dicitur, certum est, quod hoc non sit ipse Deus. Rece tamen certa nomina de Deo dicuntur: quia nomina sunt symbola rerum, non quatenus sunt, sed quatenus à nobis intelliguntur. Ita etiam se habent nomina, quæ Deo attribuuntur. His enim non tam natura Dei explicatur, quam illud quod de ipsa à nobis cognosci potest. Non igitur illa παρεστέληπον τε Θεε sed πὶ γνα ερίν αὐτε explicant.

Nomina Dei II. Nomina Dei à proprietatibus ipsius recte distinguun-

Nomina Dei dicuntur late & stricte. Late, quidquid de Deo dicitur, nomen eius appellatur. Hoc lensu veteres accipiunt, & proprietates Deiappellant nomina Dei: ideoque illa diuidunt in negatiua, vti sunt, immensus, infinitus: & affirmatiua, que sunt vel essentiale, caque tum propria, vt lehoua, & haic æquipollentia, tum communia, vt creator, redemtor: vel relatiua, vt Pater, Filius, Spiritus Sancus: vel metaphorica & analogica, vt iratus, leo, & c. Sed nos stricte dicimus hoc loco nomen Dei, quo Deus in S. literis se appellat, vel mediate, vel immediate.

III. No-

III. Nomen Iehoua notat essentiam Dei tribus modis: quod Nomentehovidel. Deus à se sit, non ab alio: quod alia sint ab i fo, non ab unh e plica-aliovel à seipsis: quod denique ille sit verax in promissioni-

Deprima & secunda significatione nullum est dubium. Tettia probatur ex Exod. 6. v. 12. Ego sum seboua. Apparueram quidem Abrahamo, ssaco & saco bonomine Dei fortis omnipotentis: at nomine meo seboua non sum cognitus illu. Quorum verborum hicest sensus: Deum Patribus se patesecisse per potentiam creatione mundi, perditione eius dem per diluuium, & collatione infinitorum beneficiorum: sed nondum declarasse sees se sele seho-tam, idest, illum qui constans est in promissionibus erga suos filios, & comminationibus erga suos hostes: inprimis in promissionibus specialibus, que concernunt liberationem ex Ægypto corporali & spirituali. Hancenim Deus respicit dictoloco, & hoc vult docere, se esse se le lehouam tatione promissorum, quod illis det esse sine complementum. Ceterum hectria significata coniunguntur Esa. 42. v. 35. 36. 38. Tametsi autem hoc nomen sehoua non possit exprimi in vlla lingua conuenienti vocabulo: tamen hæctria vecunque videntur respondere, av ravoros: av ravoros se sullo se se sullo s

IV. Nomina Iah & Eheieh æquipollent nomini Iehoua.

Nomina Iah & Ehsieh quid lint?

Hocostenditur partim ex origine ipiarum vocum: quippe quæ ab v-quidsinse na sadice descendunt: partim ex Scriptura; inprimis Pfal. 118.v. 14.17.18.

V. Deus dicitur El: id est, fortis, tum quia ipse est inuica Nomen El fortitudo, tum quia omnibus fortitudinem tribuit.

Hoc sensu Deus dicitur esse fortis essentialiter & causaliter: vel Græcis elegantius, i σχυερος & στωδώς και ενεργητικώς. Vide inprimis Esa.9.v.6.1dem indicitum esto de nomine Elehim. Quod tamen etiam notat personas SS. Trinitatis: quatenus est plurale. Vide Lexic. Theol.

VI. Nomen Schaddai notat omnipotentiam & sufficienti- Schaddai am Dei.

Vide Gen. 17. 19:1. Recté vertitur aurapuns & aver Jens qui sufficit tum sibitum aliis: qui nullius rei indiget.

VII. Nomen Adonai notat dominium Dei, itemque S. Adonai Trinitatem.

Dominium quidem: quia Adon est dominus. Sanctam vero Trinita-

tem; quia Adenai idem est, quod Domini mei, sieut Adeni est dominus meus. Hoc nomen Iudzi vocant confessum & certum: & 134. in locis reperitur, vt Massoritæ annotant.

Nomen Helion notat excelsitatem Dei, cumratione Helion quid: VIII. loci, tum ratione omnium attributorum.

> Notatigitur thronum Dei eminentissimum, & gloriam excellentisfimam.Pf.91.v.9.Pf.92.v.9.Dan.4.v.17.24.25.34.Huic nomini responder Græcum vyis .

Elohim & lehoua quomodo tribuduris?

Exiis nominibus, quæ hactenus recitata funt, vnum duntaxat creaturis tribuitur & quidem sepius, videl. Elohim, antur crea- idque per metaphoram : & lehona admodum raro, per metonymiam.

> Nomen Elohim tribuitur angelis, & hominibus admiratione dignis & in eminentia constitutis, propter communicatam à Deo potentiam, arque officium aliis opem ferendi, eofque defendendi. Diis eriam ficis tr buitur per catachrelin. Nomen lehoua proprie tribuitur Deo:led arca ftederis per metonymiam, Pf. 24. verf. 7.8.6 47. 6 6. quatenus arca prafentiæ Dei erat symbolum.

Nomen Deus X. accipitur duobus mo-

D403"

Nomen Deus accipitur substantiue vel nuncupatiue. Vide Bernh. ferm. Misus eft.

Nomen Dei substantine, id est, proprie acceptum soli Deotribuitur & fumitur vel absolute & effentialiter; quatenus fignificat divinam effentiam : quo sensu dicitur nomen potestatis & commune, Gen.I.ver .I.vel relate & personaliter, quatenus per synecdochen significat certam SS. Frinitatis personam. Act. 5. v. 4.c. 20. v. 28. Et hoc modo dicitur nomen proprietatis. Nuncupatine, id est, improprie, accipitur hoc nomen, cum extenditurad creaturas, vel falsos Deos: & ideo dicituraccipi extensiue: idque dupliciter: primo analogice, quarenus tribuitur hominibus, qui non natura sunt dii, sed donorum diuinorum & officii ratione dicuntur dii. Pf.82.v.6.deinde μιμηπκώς, & abusiue, seu per concessionem: vt cum falfis diistribuitur. Gal. 4.v.8.

Kiei , cum Deo absolute tribuitur, respondet nomi-Nomen xuesos quomo nilchoua. do tribuatur

Deus enimita dicitur xuei , vt intelligatur effe aumxuei , Vide passim versionem LXX. Interpretum.

war quia Alex ell dominus, Sanctany

XII. No-

poten-

XII. Nomina Dei, quæ non continentur in catalogo de-Varia sunt cemissorum à nobis commemoratorum, sunt ipsorum epi-Deinamina. theta exeges & appendices.

Nam decem illa à nobis recitata sunt principalia. Notum veroest minusprincipalia reducenda esse ad principalia. Sunt autem infinita huinsmodi nomina minus principalia, que Deo tribuuntur partim in Scripturis, partim extra illas. Hebræi varietatem istamin certas classes diftinxerunt, ita vrin vniuersum habeant septuaginta Dei nomina: è quibus duas classes recitabo. In prima collocant septuaginta nomina fortitudinis:in altera feptuaginta nomina amoris. Primi ordinis nomina funt Iehoua, El siue Deus, Elohim seu Dii, Dominus, Terribiles, Vnus, Dominimei, Futurus, Firmus, Verax, Distans ab ira, Postremus, Botrus amphore, id eft, vir pro omnib. satisfaciens, Benedictus, Creator, Magnus, Sublimis, Redemtor, Gigas, Cui antefertur vexillu, Sciens, Testis, Memor, Viuus, Pius, Misericors, Scrutator, Sustinens, Saliens, Bonus, Mun. dus oculis, Rectus, Sedes in occulto, Predit' virtute, Rex, Celator, Qui timetur, Exaltatus, Æternus, Retributor mercedis, Remittens scelus, Remittens iniquitatem, Remittens peccatum, Fidelis, Ferox, Vltor, Parcens, Altus, Capreolus, Vigens, Pulchritudo, Fortis, Iuftus, Politus, Exercitus Israelis, Sanctus, Zelator, Propinquus, Compatiens, Excellus, Primus, Multus bonitate, Qui non accepit regnu ab alio, Custos, Iudex, Potestas, Sufficiens, Habitator in æternum, Perfedus, Fortitudo. Secundi ordinis nomina funt: Vxor adolescentia, Viriustus, Duces, Fratres, Amici, Gens, Mater, Ephraim, Proceres, Fortes, Liberati, Nuces, Vinculum, Exaltata, Filii, Deiviui, Benedicti, Benedictus, Filia, Electi, Clara, Coiugata, Gens, Magna, Hortus, Clausus, Vitis, Desiderati, Sublimati, Semina, Sanctitas, Sapientes, Boni, Singulares, Lucidi, Pretiofi, Israel, Reaus,lacob, Ioseph, Iudai, Adolescens, Dilecti, Sponsa, Possessio, Vinea, Sacerdotes, Serui, Reges, Fons fignatus, Hæreditas, Liberales, Gratiofi, Puer, Planta, Secretum, Alti, Modesti, Populi, Societas, Populus, Serui, Redemti, Ques, Iufti, San &i, Emti, Multi, Augmentati, Tribus Dei, Perfedi. Et hec dicuntur 70. nomina amoris. Videris hac de re Augustinum Iufinianum in Octaplo Pfalterii ad Pfalm. 118.6 Gregorium Tholozanum Syntax. art.mirab, lib. 6. cap. 4. qui digeffit ista nomina iuxta ordinem literarum Hebraicarum. Petrus Galatinus de arcanis Catholica verit. & Bullingerus de origimerroris, paulo aliter commemorant nomina ista. Sed de his nominibusduo tenenda, quod videl.plura sint, & ideo tam prolixe recitentur, vromnimoda Dei maiestas vrcung; ponatur ob oculos, sicut videmus

potentissimis regibus plutimos tribui titulos. Deinde quod multasint in recitatis nominibus, quæ creaturis Dei tribuantur, & nihilominus dicantur diuina: quod maiestatem bonitatem que Dei in illis resplendentem significent.

CAP. XVI.

De attributis Dei propriis in genere. PRÆCEPTA.

S Equuntur attributa divina, qua nobis visunque declarant effentiam Dei.

Sunt que propria, vel figurata. Propria funt qua proprie dicuntur de Deo: vn-de proprietates essentiales nominantur.

Ea considerantur in genere, & in specie. Consideratio generalis has habet re-

gu!as.

REGVLAE.

Attributa I. Attributa Dei non sunt quædam qualitates in Deo, sed Dei sunt ipsa pei essentia seu ipse Deus.

Ratio huius est: quia Deus non esset Deus, si in eo aliud esset essentia, & bonitas, aut iustitia. Non enim bonus & iustus esset per essentiam, sed per qualitatem. Itaque non sic Deus appellatur iustus, vel bonus, quemadmodum homo. Iustitia enim in homine qualitas est, & quiddam superueniens. Omne siquidem accidens præter essentiam subiecti accedit. Hoc autem de Deo dici non potest: quod scil. aliquid ipsi superuenerit. Vnde sit, vt Deus sine qualitate iustus & bonus esse dicatur: immensus & infinitus sine quantitate: præsens sine situ: sine tempore sempiternus. Quod argumentum præclare admodum tra cat Bernhardus ser. 80. in Cantic. Augustin. lib. 5. de Trinit.c. 1.

Proprietaanm Dei nasura qualis.

II. Omnes & singulæ proprietates Dei æqualiter & incommutabiliter Deo insunt, etsi non æque a nobis sentiuntur.

Hæc regula fluit ex prima. Nam si attributa essentiæ Deisuntipse Deus, necessum est vt æqualia sint, & immutabilia. Ex quo sit, vt quæ bonitas Deo competit, quæ iustitia, quæ sapientia, ea sit summa & perfectissima & incommutabilis: non autem qualis in nobis vel angelis inchoata, vel mensurata, certisue gradibus comprehensa, vel mutabilis, vel imperseca: August in enchirid. Itaque ad Dei iustitiam ne puri qui dem sunt

funt ipfrangeli beati & iusti, nedum nos homines. Tob. 4. v. 18. c. 15. v. 15. Sicadeius bonitatem neque angeli, neque homines boni sunt. Matth, 19.7.16. Quod idem de cæteris eius proprietatibus dicendum. Ex quo porro fit, vt hæ proprietates in Deo neque magis neque minus suscipiant. In creaturis autem omnes ipfarum proprietates, qualescunque tandemfint, recipiunt magis & minus, fine gradus varios, intensionem videl. & remissionem. Deus igitur in seipso maior & perfectior essenon potest: at creatura potest. Non igitur misericordia Dei maior est in iplo, quamiustitia: neque item sapientia maior, quam potentia: sed omnes & singulæin eo suntæquales. Nectamen ideo singulæà nobisæqualiter lentiuntur. Nam à nobis misericordia Dei plus sentitur, quam iustitia: etli in ipso vna non est maior & melior altera. Hinc dici solet: Proprietates Dei gowdws funt aquales, evegyhuws inaquales. Itaque valde milericors Deus dicitur, & diues potius milericordia quam iustitia, nofiritantum ratione, non in sele: quia Deus facit vt plura misericordia benignitatifq; fuz effecta fentiamus quam institia. Eph. 1. v. 4. Iac. 2. v. 13. Pfal 130. v.6. Sunt etiam hæ proprietates in Deo incommutabiles: quia non potest non semper talis esse Deus: etsi talis non est inuitus vel nolens. Nam hoc effe, est effe Deum, & proinde fluit ex necessitate naturaiplius, non ex necessitate alicuius coactionis.

III. Nulla proprietates in Deo funt contraria.

Proprietates: Dei non sunt contraria

Ratio huius rei est duplex. Primo proprietates Dei essentiales sunt contraria. ipsa Dei essentia. Nullam itaque possunt admittere contrarietatem. Deinde si essent contrariæ, Deus esset compositus, nec esset beatus. Omnis igitur pugna hinc procul abest. Non itaque impedit misericordia iufticiam; quia misericordia ipsa in Deo iusticia est : Ambros. de obitu Theodos. & Prosper Aquitanicus ad excepta Genuensium: nec misericordia iuftitiam Dei excludit: August. serm. 102. de temp. Potest quidem vna Dei proprietas alium finem & obiectum spectare in creatura : sed hoc nihil pertinet ad Dei effentiam. Hinc Basil lib.1. contra Eunom: Quemadmodum inter morales virtutes diversa est frugalitas à liberalitate : tamen viifrugalitas liberalitati contraria non est, ita neque Dei misericordia iustitia. Ratio est, quia in contraries ynum tollit alterum & perimit. Virtutes autem se conseruant mutuo. Facit enim frugalitas, vt liberalitatilitlocus: ita iustitia, ve sit Dei misericordia locus. Quare proprietates Dei non sunt contrariæ, quanquam nostri ratione diuersæ. Vnde fit, vt passim tituli diuersi Deo attribuantur. Dicitur enim Deut. 32. v.5. 639.1.Sam,2.7.7. & punitor & faluator, & justus & misericors: respectu

scil. variorum obiectorum. Etsi ergo bonum à bono differre potest, pugnare tamen cum bono non potest. Errauit itaq; Marcion, qui proprietates contrarias Deo inesse statuit.

Attributa
Dei distinguuntur rastions à se inmisem.

IV. Interattributa diuina non est distinctio realis, sed tantum rationis, seu notionis.

Hoc est, quod Basilius lib. τ. contra Eunomium docet de proprietatibus Dei essentialibus: ἐληνοίως Δροφέρονθες ἀλήλων. Rem ita se habere sic patet. Siatuributa Dei propria suntipla diuina essentia, non possunt realiterà se inuicem distingui. Deinde in essentia Dei non datur prius & posterius, neque res & res. Non igitur distinctio realis ibi potest habere locum. Relinquitur itaque proprietates Dei essentiales distingui ratione. Vbi verò ratio nostra habet fundamentum huius distinctionis? In essectis & obiectis Dei. Sunt enim alia essecta & obiecta iustitiz, alia misericordiz, &c. Hinc attributa Dei dicuntur distingui non à priori, sed à posteriori.

Attributa Dei sunt inseparabilia. V. Proprietates Dei essentiales sunt realiter inseparabiles.

Et hæcregula sluit ex prima illa: vbi diximus, proprietates Dei essen-

tiales effe realiter iplam Dei effentiam.

CAP. XVII. De Vnitate Dei. PRÆCEPTA.

A Ttributa Dei propria deinceps vocabimus proprietates essentiales, qua sunt pri-

Proprietates primi ordinis sunt, qua essentiam Dei notant velut à priori: id est, absolute atque in se consideratam.

Sunta, vnitas & simplicitas : immutabilitas & infinitas.

Vnitas Deiest, qua ipsius essentia est vna numero seu vniuersitate: hoc est ita, vt sit solitaria, siue vnica, nec detur ipsi æqualis essentia. Deut. 6. v. 4. f. Tim. 2. v. 5. Eph. 4. v. 6. Deut. 4. v. 3 5. c. 32. v. 39. Esa. 44. v. 1. c. 45. v. 21. 22. 1. Cot. 8. v. 4.

REGVLA.

Proprietates Deiconsidevantur à priori vel à posteriori.

Proprietates I. Proprietates Dei essentiales vel à priori, vel à posteriori Deiconside- cogitantur Deo inesse.

Rectedicitur, quod Deus non possit cognosci à priori. Nam cognitio à priori est cognitio ex causis. Deo autem nihil est prius, & nulla ipsius

ipfius est caufa. Sed hoc loco terminus ille à priori aliter accipitur : hoc mimirum sensu. Quædam Dei proprietates dicuntur esse incommunicabiles, quædam communicabiles. Quæenim Deo tribuuntur cum adiectione gradus alicuius, ea communicantur creaturis quibusdam, non quoad essentiam, sed quoad actum: yt in quibus Deus dicitur esse summetalis, puta summe iustus, summe bonus. Quæ verò sine vlla verbi aut gradus comparatione Deotribuuntur, illa nullis creaturis communicantur: velut æternitas, quæ dicitur à priori, immensitas,&c. Sed tenendum est probè quod diximus, proprietates illas communicari rationeactus & vsus. Non enimilla, quæ Deo sunt essentialia, possunt communicari in sese: tum quia propria sunt, tum quia sunt ipsa essentia diuina: sed corum, vti diximus, effecta communicantur. Ergo ipsa Dei bonitas non tribuitur bonis vel hominibus vel angelis, fediplius estentialis bonitatis tantum effectum, & creata bonitas illis inest. Si enim Deus nihil communicaret, nulla res essere extra ipsum. Si queiple habet essentialia, eadem communicaret, tot deos faceret, quot resabeo producerentur. Huc pertinet discrimen inter prædicationes diverlas iftorum attributorum. Nimirum ifta attributa, quæ dicuntur communicabilia, de Deo prædicantur in abstracto: vr, Deus est bonitas, sapientia, & iustitia. Sed de hominibus & angelis non possunt dici in abstracto, sed cantum in concreto. Nemo siquidem hominum vel angelorum est veritas, nemo sapientia, nemo iustitia est: tametsi multi funt veritatis, sapientiæ & iustitiæ participes. Solus autem Deus nullise participationis indiget. De quo quidquid digne sentitur; non qualitaseft, sed essentia: Leo 1. epift. 91. Thomas 1. secunda quast. 16, artic. 7. Ex his pater cur dicantur attributa anowavn a Deo inesse à priori, nowavn ta à pokeriori: quia videl. illa non relinquunt effectum post se in creaturis, hæcrelinguunt.

II. Deus est vnus numero absolute, hoc est, ita, vt solus sit, Quomodo est præter eum non sit alius.

Tertullianu lib. aduersu Hermogenem. cap. 17. admodum eleganter ait: Vnici Deistatus hanc vindicat regulam: non aliter vnici, nisi quia solius: non aliter solius, nisi quia nihil cum illo. Duplex enim est vsus huis phrasis, vnus numero. Primò enim vnus numero dicitur absolute, qui ita vnus est, vt solus sit, & præter ipsum non sit alius eius dem essentiæ. Deinde vnus numero relate dicitur, qui ita vnus est, vt præter ipsum sit alii eius dem essentiæ: Deus dicitur vnus numero priori modo. Et hoc sensua aliis dicitur vnicus Deus. Pinc datur responsio ad illud Basilii Magni.

Magni epislol. 141. Non vnum Deum numero, sed natura consitemur. Item ad illud Ruffini in exposit. symboli Apostol. sett. 6. Deum esse vnum non numero, sed vniuersitate. Illi enim authores loquuntur de vnitate numeri arithmetica siue quantitatiua: itemque de vno relate. Et hoc modo vnitas non potest tribui Deo. Deus enim est vnus, non vnitate quantitatis, sed essentia; nec vnitate respectiua, sed absoluta. Hæc vnitas Græcis dicitur μοναδική. Ita vnus est sol, vna luna. Et hæc causa est, quod Scriptura in locis pro vnitate Dei allegatis adhibeat particulas exceptiuas & exclusiuas. Cæterum vnitatem Dei solent stabilire quatuor classibus argumentorum, vid. testimoniis Scripturæ, conscientiæ, & ethnicorum, & rationibus. Prima classis est huius loci, & occurrit in præceptis: tres reliquæ classes pertinent ad Theologiam naturalem.

Multitudo
attributoru,
personarum
& operum
Deinontollit unitatem
ipsius.

III. Vnitatem essentiæ diuinæ neque multitudo attributorum, neque trinitas personarum, neque varietas operationum tollit.

Non multitudo attributorum; quia proprietates Dei non τῷ લેંપના, sed τῷ λόγῳ differunt. Non Trinitas personarum; quia esse Patris est esse Filii & Spirius sancti: licet esse Patrem non sit esse Filium aut esse Spiritum sancaum. Non denig, varietas operationum; quia essentia non multiplicatur ratione operationum. Sic vna numero & indiuiduo anima plurimas edere potestactiones.

IV. Vnitas essentiæ Dei est, secundum quam ipsa est indiuisa inse, & diuisa ab alio quocunque ente.

Vnitas est generalis affectio entis. Necesse igitur est, vt etiam primo enti tribuatur, & quidem cum modo supereminentiæ: qui scil, hoc ens est summum. Hæc vero est ratio vnitatis, vt dicat indivisionem rei in se, & divisionem ipsius ab alia quacunque. Oportet igitut hæc duo etiam in Deo considerare. Ac primò quidem essentia Dei inse prorsus est indivisa & indivisibilis, secundum numerum, speciem, genus, & partes. Quò pertinent loca Scripturæ in præceptis citata. Deinde convenit essentiæ Dei, quod sit divisa ab omnibus aliis rebus, ita vt in nullius alterius rei compositionem venite queat, sos. 24. v. 19. Huc etiam nonnulli referunt sanctitatem, quæ separationem significat. Hinc quoque consequitur illud, Deum non esse formam mundi.

SECTIO I. XIIX. CAP. De Simplicitate Dei.

ur.

on

u-10-

n-

tas

od

tiıſ-

i-

c-

-

14

11

15

PRÆCEPTVM.

CImplicitas Dei est, qua Deus omnis compositionis partiumq, componentium ex-Persest, Exod. 3. v. 14.15. Rom. 11. v. 35.36. Heb. 2. v. 10.

REGVLÆ.

I. Deus dicitur simplex non comparate, sed absolute.

Quomodo Deus dicatur

Simplicitas dicitur duobus modis, absolute & comparate. Illo modo simplex dicitur, quod nullam plane compositionem admittit. Hoc modo dicitur simplex, quod respectu corporis vel rei valde compositæ dicitur simplex, quia videl. non est ita compositum, vt illa res, cum qua confertur. Quo pacto angelos & animas dicimus simplices in sensu comparato. Non ita Deus dicitur simplex, sed simpliciter & absolute talisesse intelligitur. Nam expers est omnis causa, ita ve nec compositionem, nec partes componentes admittat. Hinc Deus est sua ipfius elsentia & suum esse: idemque in eo quod est, & quo est. Hincetiam Deus diciturtotus oculus, auris, manus, pes, quia totus videt, audit, operatur, vbiqueest, Pfal.139. v.8.9.10.11.12.

II. Deus nullam admittit compositionem in se; nullam in Deus nullam personis; nullam in actionibus.

admittit copositionem in

Nullam admittit in se; quia nullus compositionis modus, siue sensibi-effentia, perlis, sine intelligibilis potest Deo tribui, vt in Theologia naturali expli-sonis, & acticauimus. Nullam in personie, quia ellentiatota & eadem, tota & eadem onibus suis. manens est in singulis. Et personæ non sunt res absolutæ, quales requituntur ad compositionem: sed sunt entia respectiva. Nullam denig, in uflionibm; quia velle Dei est agere, & ipfins agere est velle. Voluntas autem Dei & essentia ipsius non differunt. Nec voluntas redditur compolitioni obnoxia, si alia atque alia, id est, varia, velit.

> XIX. CAP.

De Immutabilitate Dei.

PRÆCEPTA.

Mmutabilitas Dei est, qua ipse omnis mutationis est expers, Plal. 102. v.27.28. Mal. 3. v. 6. Rom. 1. v. 23. 1. Tim. 1. v. 17. Jac. 1. v. 17.

Hancimmutabilitatem simplicitati iunctam consequitur impatibilitas, & perfectio.

Impatibilitasest, qua Deus omnis passionis est expers, 1. Tim. 1. v. 17. Perfectio est, qua Deus feipso contentus tum sibi , à seipse & in seipso , ad omnia bona & in omnibus bonis est av raiguns, tum alis est exemplar & canfa omnis perfe-Aionu natura, & gratia & gloria. Exod. 3. v. 13. Act. 17. v. 4. Hæc perfectio Deilonge excedit perfectionem omnium creaturarum, & quidem triplici nomine. Omnia enim habet, modo perfectissimo, & non aliunde, Rom.11. v.35.36. 1. Cor. 4. v.7.

REGVLÆ.

Dem est prorsus immutabilis.

I. Nulla prorsus in Deum cadit mutatio: quia mutatio supponit causam, quæ mutet.

Non translatio de loco in locum habet locum in Deo; quia ipse sibi finis eft, & bonum; & quia immensus eft. Non generatio vel corruptio, accretio vel diminutio, velalteratio: quia nullius actionem recipere potest, cum sit summus. Imo ne motus quidem in illum cadere potest ex operatione. Namiph foli conuenit in operatione quietum elle, Rom. 1.v. 23. E/a. 40.v. 18. Præterea si aliqua ratione mutari Deus posset, posset interire eadem ratione, qua mutari, & eatenus quippiam in co accidens effet, quatenus in eo quid muraretur. Eth autem rerum omnium præteritarum scientia, & imminentium arque futurarum cognitione plenus eft : tamen neque reminiscens voluitur in præteritum, neque sciens ruminatur, neq; sperans tenditur in futurum. Ergo essentia Dei, qua est, nec in æternitate, nec in veritate, nec in voluntate habet quidquam mutabile.

rest pati vilo medo.

Deus nongo- II. Deus est impatibilis; quia independens.

Deus est ens infinitum, & independens, & simpler. Proprer infinitatem nihil potest in ipsum agere. Propter independentiam nihil potest ipsum cogere. Propter summam simplicitatem ille nullius recipere potestactionem. Quando autem anobis adoratur, vel ab impiis blasphematur, hæ paffiones non funt transmutativæ, sed intentionales. Pafie transmutatina realem efficit mutationem in obiecto: vt cum ignis calefacit aquam. Pafio intentionalis eft, qua aliquid terminat actionem : vt cum ego cœlum contemplor,cœlum dicitur pati terminatiue,non lubiectiue. Idem iudicium esto de Deo, quatenus ille est obiectum & ter-Deu eff im- minus nostrarum actionum. Hanc Dei impatibilitatem sequitur immortalitas, qua Deus non definit effe, ficut nec effe incepit, etfi quadam opera eius incipiant & desinant, vt herbæ: quædam vero incipiant quidem, nectamen definant, vt angeli & anima hominum, Domi-

montal v.

no eas sustentante & souente. Ergo illæ hanc suam immortalitatem habentà Deo mutuatitiam. Deus autem sibi propriam habet, 1. Tim. 6. v. 16. Ffal. 102. v. 26. Vnde Deus diciturimmortalis natura, angeli & homines gratia.

III. Deus est perfectus non priuatiue, sed negatiue.

Deus est para

Perfectum dicitur duobus modis. Primò negatiuè perfectum est, cui festus. nihil persectionis deest. Alias dicitur perfestum simpliciter & absolute. Atq; hoc modo solus Deus est perfectus: quippe purus actus, sob. 37. v. 15. Matthais, v. vst. Deinde aliquid dicitur perfectum prinatiue, cui nihil deest, quod ei debitum est naturaliter. Dicituretiam perfectum secundum quid: item in suo genere, vel in sua specie. Hoc modo omne ens creatum perfecti est. Ethanc persectionem creatura habent à Deo, adumbratam ad archetypum persectionis Dei; alia aliis maiorem: & quò maiorem habent, co sunt si miliores Deo & propinquiores, 2. Pet. 1. v. 4. Matth. 5. v. 48.

CAP. XX.

De Immensitate Dei.

PRÆCEPTA.

Infinitas Dei est, qua ille omnis limitationis & termini expersest. Esa. 43. v. 16.
Estq, ratione loci, vel temporis. Illa dicitur immensitas, hac aternitas:
Immensitas est, qua Deus expers est loci tum sustinentis, tum ambientis: tum interni, tum externi, 1. Reg. 8. v. 27. Esa. 66. v. 1. Act. 17. v. 27. 28.
Ex immensitate Dei sequitur tum omniprasentia, tum incomprehensibilitas.
Omniprasentia est, secundis qua Deus est visicung, creatura aliqua aut locus est.
Dicutur etiam V biquitas, Psal, 139. v. 8.9. Esa. 66. v. 1. Ier. 23. v. 24.

Incomprehensibilitas est, qua Dei essentia à nobis plane non porest incelligi, Plal.

REGVLE.

I. Infinitas in Deonon est magnitudo aut multitudo, quam Demesto non liceat pertransire, sed est essentia modus, qui nullo prorsuins, modo potest terminari.

Essentia namque Dei expers est omnis limitationis & termini; inferius & superius, ante & post, extra & intra. Inferius; quia omnia sunt logo interuallo minora Deo. Superius; quia Deus à nullo suu esse accepit.

Ante; quia à nullo esse cest. Post; quia no est alsus sinis gratia. Extra;

. 2 qu

quia nihil extra Deum est superius Deo. Intra; quia ipse est suum este per se subsistens, non receptum ab alio.

Deus duobus modu dicitur smmensus.

II. Immensitas in Deo consideratur absolute, quoad essentiam & operationem eius: & relate, quoad intellectum nostrum.

Ratio prioris est; quia essentia Dei expers est loci secundum spatium & terminum. Secundum spatium coextensum; quia est simplicis entitatis, non habens partem extra partem: quippe non habens partem & partem. Secundum terminum ambientem, seu extra quem non sit; quia ipse omnia ambit: fuitque ante omnia solus ipse sibi & mundus, & locus, & omnia: solus autem quia nihil extrinsecus præter ipsum. Vnde veteribus Hebræis po numeratur in nominibus Dei. Makem autem signsicat locum. Ratio posterioris est; quia intellectus creatus & sinitus non potest esse mensura rei infinitæ.

Dens est vbiquet III. Omi ipræsentia Deiest, qua ille omnia loca omnesque creaturas instar puncti continet.

Deus proprie non est in loco, sed continet omnia loca, omnesque creaturas; ideoque dicitut esse in mundo mundique singulis partibus tanquam causa efficiens per assistentiam fiue conservationem. Dicitur quoque effe in loco repletiue, hoc est, ita vr fit in omni re, que dicitur locus. Locus interim non dicitur respectu Dei, sed respectu rei locata. v.g. Roma dicirur locus respectu suorum locatorum: sic Constantinopolis, & alia loca in toto mundo. In quibus quia Deus est, dicitur elle in loco repletiue. Est autem essentia Dei tota vbicunque est creatura aliqua aut locus aliquis; idque aqualiter, puncti inftar, quod totumadest toti peripheriæ, '& singulis eius partibus, absque tamen circumscriptione. Discrimen præfentiæ si quod est, illud est à voluntate, potentia & actione Dei; qui prout est agens liberrimum, ita libere his vel illis in locis solet speciali quadam gratia & auxilio esse præsens. Ob hancintimam Dei omnipræsentiam quidam dicunt, quod Deus non tam sit vbique, quam ipsum vbique, id est, illud ipsum quod vbique dicimus, in omniloco, fine definitione, dimensione & circumscriptione, in omni tempore sine mutabilitate, totus in rebus omnibus, totus in singulis, totus in seipso, nusquam inclusus, nusquam exclusus. Huius rei similitudo est in anima rationali: quæ cum sit spiritualis, & proinde indiuifibilis, dicitur effe tota in toto corpore, & tota in fingulis partibus: & id quidem rece: quia forma tota debet informare materiam totam. Caterum modus immensitatis diuina est, vt nec multiplicetur;

necrarefiat, nec diuersa fiat Dei essentia, sed eadem tota & vna omnibus & singulis præsens dicatur, à nullo tamen contenta. Secundum quem modum Deus rectissime dicitur esse vbique & nullibi: siquidem quatenus à nullo continetur, nusquam est: quatenus omnia continet, vbique est. Falluntur itaque, & valde pueriliter falluntur, qui tribuunt Deo immensitatem respectu virtutis & operationis, non verorespectu effentia: cum proportio fit inter virtutem & esfentiam, atque adeo fit impossibile, vinfinita virtus proficiscatur à finita essentia. Porro hac Dei virtus immensa efficicendo & perficiendo res nec debiliatur, nec exhauritur: quia ab infinita promanat essentia, ita vt nunquam & nusquam deficere possit. Si enim Sol semper spargit radios, neque tamen deficitynquam: quanto magis hoc dicendum erit de Deo? Ita videmus angelos & animas semper esse in actu. Nec est, quod aliquis dicat, mundum huncesse mole maximum, ideoque Deum fore capacem certæ figura, & illius quidem maxima, fi effentia sua sit immensus & omaipræsens. Omnia siquidem loca, totusque hic mundus, imo millies millenimundi cum Deo si conferantur, vix habent rationem puncti. Si enim terra cum colo comparata punctum est: quid amabo dicemus de mundo cum Deo collato? Ibi siquidem finitum cum finito venit in comparationem: hic finitum cum infinito. Deus ergo à nulla re abelt, nequeab vlla cuiuluis rei vel minima parte : sed torus est in totare, & torusin finguliseius partibus: totusin toto celo, totus in tota terra: non dimidius in dimidia mundi parte: non maior in maiori parte: quia he elle in loco, est rerum corporearum: sed vbique est totus, & in seiplo totus:vnde dicitur & xws & xov, totaliter totum. Plus tamen ab his, quamab illis, pro vaforum diuerfa capacitate capitur: vti fonus idem fæpe ab his minus, ab illis autem magis percipitur. Cum autem dicitur quosdam deserere, non naturæ illius terminus ponitur: sedeorum opera describuntur, apud quos effe vel non effe de fignatur, Hieron.tom. 3:epift, adMarcellam. Porro quando Deus in colo effe dicieur, non tanquam in loco certo conclusus sir ibisesse dicitur : neque item ve pars celi in celo esse dicitur, vt Sol & Luna: fed quoniam hacterrena omnia transgreditur colinlius pulchritudo, maiestatis Dei denoranda causa diciturelle in tœlo, vrin pulcherrimo suo palatio : vbi maiestatem suam plenearque immediate oftendit. Sæpe etiam alicubi Deus fuiffe peculiariter dicitur; quia non vbique talis apparuit vel apparet, neq; tanta maiestatis iplius infignia eluxerunt, sicut illic nunc apparuerunt : vt cum dicitor fuille in tubo &monte Sinai. Vide Thomam in t'. fecunda queft. 8. art. 3. vbi disputat, ytrum Deus fit vbique per ellentiam, præsentiam & potentiam simul, an per potentiam tantum? Tri-1V.

Deus tribus modu est in Ceaturie. IV. Triplex est modus, quo Deus in creaturis esse dicitur.

Primo quidem inest vt sustentator & gubernatoripsarum. Sic omnibus inest. Deinde inest vt redemtor & liberator: sic est in solis angelis & hominibus sanctis. Vnde in illis dicitur habitare & manere, Iohan. 1 4.v. 23. cap. 17. vers. 23. vide etiam Lombardum 1. sent. dist. 37. cap. 2. Terrio inest hypostatice, per vnionem personalem, in humana Christinatura, Astor. 10. v. 38. Coloss. 2.v. 9. Hucpertinet seitum illud Theologorum: Deus in creaturis est soud of sanctive printing, in homine vero Christo etiam vwo santos. Qui duo habitandi modinon modo secundum plus & minus disserunt, sed toto genere & sis 210 maros dissant, Modus autem ille, quo Deus inest in sanctis, postquamin colum recepti sunt, est idem genere cum eo modo, quo Deus instem dicitur inesse in hac vita; dissert duntaxat gradu: quoniam maiorem Deinnse habitantis evienta sentiunt sancti in colo, quàm nunc dum hic viuunt & manent.

CAP XXI

De Æternitate Dei.

PRÆCEPTA.

Ternitas Dei est, qua ille expers est tempori, secundum terminum & successionem, Gen. 21. v. 33. Psalm. 48. v. 15. Psalm. 92. v. 9. Esa. 57. v. 19. Psal. 102. v. 25. 26. Esa. 44. v. 1. Rom. 16. v. 26. I. Timoth. I. v. 17. Dicitur zternitas plane interminabilis, scil. quoad terminum à quo & ad quem.

REGVLA.

Quomodo Dem sis 4ternus L Deus est proprie & absolute x ternus.

AEternum dicitur catachrestice & proptie. Catachrestice aternum estidem quod diuturnum. Quo sensu ceremonia Mosaica dicuntur aterna, Num. 18. item circumcisio aternum duratura, Gen. 17. 631. Deinde proprie aternum rursus dupliciter aliquid dicitur, absolute & simirate Absolute aternum est, quod neque principium, neque successionem, neq; sinem habet: alias aternum apriori; item apriori & posteriori; item aparte ante & post dicitur. AEternum limitate dicitur, quod tale est aposteriori, seu ex parte post. Atque hoc dicitur aternum gratia, sicut prius illudappellatur aternum natura. Solus autem Deus est absolute aternus, quippe omnis temporis & aui, vti vocant, expers, secundum terminum & successionem. Secundum terminum initii & sinis; quia semper & torus est

tus est vita infinita. Secundum successionem prioris & posterioris, præteriti & futuri; quia simplicis est entitatis, que nunquam potentia, sed femperaduelt. Proinde melle Dei fempereft vniuerfum, totum, plenum, indistanter & fixe tanquam in præsenti sitte in perpetuo momento semper fante, quod partibus etiam intelligibilibus caret, & nunquam in fluxum progreditur, verum in seipso manet: vnde aternitas eleganter dicitur Nunc semper stans, quemadmodum tempus dicitur Nunc semper fluens. Huc pertinet illa descriptio Boetii, quod æternitas sit interminabilis, simul tota & perfecta vita possessio. Porro Deus non solum non habet principium temporis, sed etiam non admittit principium rei & causa. Multa quidem finem non habent, quæ tamen habuere habentque principium, vt angeli & animæ hominum. Multa etiam funt, que tempore quidem suis causis sunt comua; vt sol & radius siue lumen eius:ita tamen vt natura & reipfa causa semper sit prior suo effecto. Sed Deus vii finem non habet, ita neque principium, siue illud temporis, fivereieffe dicatur. Eft enimipfum a & w, Apoc. I.v. 11. Efa. 43.v. 10. Atque ita nomen Æterni soli Deo proprie competit. Hincillud suum esse nomen exferte testatur Amos 9. v. 6. Confer cum Exod. z. ver [. 14. Cur autem Deussitzternus, hacratioest, vii diximus, quod totus vita est. Vita figuidem nunquam mors effe potest. Homo quidem viuit : sed non totusest vita: ideoque mori potest. Ex quo porro sit, vt regnum Dei dicatur æternum, Pfal. 1 45.v. 13. Et mille anni pro breuissimo temporis momento & punctifitio effe cenfentur coram Deo, 2. Pet. 3. v. 8. Vt autem Deus in se totus vita est: ira vitam dat rebus omnibus quæ viuunt, Rom. 11.7.36 Aft. 17. v. 18. ita vt re cte dicatur au mouns, quia iple à seiplo habetelle, & aliis rebus omnibus dat elle.

II. Æternitas facit, vt quæ de Deo prædicantur absolute, Alia de Deo illa abæterno illi conueniant, tota simul.

Augustinus serm. 3 8. de tempore. author est, ea quæ de Deo dicuntur, vel alia intemdeeo proprie dici, vel meraphorice, vel relatiue. Et Petrus Lombardus 1. pore. Sent.at. Thomas in 1. Summaprima parte, aliique Scholastici monent attributa Dei este vel propria atque estentialia, vel accidentia. Propria nominarunt illa, quæ ab æterno sunt in Deo, ita veper illa semper nominari appellarique potuerit: veluti institia, æternitas, sapientia, bonitas. Sed attributa, quæ ipsi vocant accidentia, intempore acciderunt Deo: ve emm dicitur Dominus. Est autem accidens hoc in loco non nous quædam qualitas in Deo, sed respectus, qui Deo tribuitur & competit ex tempore, non quidem Dei ratione, sed eius ipsius rei, ad quam relatus aliquidi

liquid huiusmodi dicituresse Deus: veluti, vt sit Deus hominis Dominus, accidens dicitur, ratione hominis, non autemipfius Dei. Nihilenim nouum incipit esse Deus, quasi ex nouo proposito, quod priusei non inerat: sed ex re ipsa,ad quam tale quid dicitur, accidens esse existimatur. Eodem modo, que metaphorice de Deo dicuntur, sunt intelligenda velut accidens, nostri videl. respectu. Cum his consentiunt quæ alii tradunt de proprietatibus Dei ab'olutis & relatis. Quæ quidem nomenclatura est exactior. Quomodo bæ proprietates discerni queant à le inuicem, docer regula proposita. Nimirum quacunque de Deo pradicantur absolute, illa ab æterno illi conueniunt simul tota. Quæ vero ab æterno illi non conueniunt, certum est illa non absolute, sed per relationem ad creaturas de illo prædicari: vt creatorem, dominum, iudicem vniuersorum. Neque tamen hæctalia attributa mutationem aliquam arguunt. Non enim tribuuntur Deo tanquam modi essendi, sed tanquam modi se habendi: & quidem non tanquam modi se habendi aliter atque aliter, fed tanquam modi se habendi ad aliud. Cuius rei exemplum manifestum est in tabula, vel libro, vel peculio, quod potest infinitis modis referriad infinitos homines: vnde nihil mutationis accidit tabulz, vel libro, vel peculio. Similiter vnus idem que homo absque fui mutatione refertur ad agrum, domum, pratum, mensam, & alia sexcenta.

CAP. XXII. Deintellectu Dei. PRÆCEPTA

Proprietates Dei essentiales primi ordinis ita sunt exposita: sequuntur exponenda proprietates essentiales secundi ordinis, quade Deo dicuntur à posseriori, hoc est, quatenus ille consideratur tanquam causa, siue vt est agendi principium.

Istanotant vitam spiritualem, vel vitam integram.

Vitam piritualem indicant intellectus, voluntas, & potentia.

Intellectus Dei est, quo Deus omnia intelligibilia intelligit per suam essentiam. Gen. 50. vers. 20. Ioh. 28. vers. 23. Psal. 94. vers. 7. Act. I. vers. 24. cap. 15. vers. 8.18.

REGVL AE.

I. Proprietates Dei essentiales primi & secundi ordinis disserunt vt momentum naturæ primum & secundum.

In natura & screptura duo tantum reperiuntur substantialia, quibus omnis

Momentum primum & secundum tribuitur creaturis & Deo. omnis rerum perseccio continetur, essentia & vita. Illaest omnium creaturarum existentium: hæc nonnullarum tantum & perseccissimarum. Gen. 1. Psal. 104. v. 29. Psal. 148. Act. 17. v. 28. Vitra hæc duo mens humana nihi substantiale potest comprehendere. Cum enim ipsa sit circumscripta, & pars mundi, non potest ambitum vniuerstratis excedere. Hæcautem duo, vtita dicam, principia transcendentia in Scholis eleganter vocant duo naturæ momenta. Quæ quidem rece in Deo considerantur. Tamersienim in Deo non disserunt re:nostro tamen concipiendimodo distinguuntur, idque inprimis docendi discendique causa. Vtraque autem in Deo consideranda est cum modo supereminentiæ, idest, excellenter, supra omnium creaturarum essentiam & naturam. Ps. 107. v. 27. I. Tim. 6. v. 16. Et ita hactenus quidem considerauimus Dei essentiam, vt omnia summa de ipsa enuntiauerimus. Methodus itaque nosiam ducit ad vitam Dei, de qua similiter omnia summa prædicabimus.

II. Vita Dei est actus ab essentia fluens, quo illa in se a-Vua Dei cuosa esse intelligitur.

Vita Dei est ipsa Dei essentia, sed cum hoc modo considerata, quod sita cuosa. Hinc Scriptura subinde ingeminat illud: Viuit Dominus: vt nobis ob oculos ponat, Deum non tantum essentia, sed etiam vita esse præditum, ideo que minime otio sum esse. Est autem tribus modis acuosa hac Dei vita: videlicet Intelle cu, Voluntate, & Potentia agendi. Equibus intellectus & voluntas respiciunt obie cum partim internum, partim externum: potentia vero agendi tantum externum. Huc pertinet, quod Thomas ait, tria pertinere ad operationem Dei, ex quibus diuina essentia (acuosa scilicet esse) cognoscatur: nempe scientiam, voluntatem, & potentiam. Qua tria sola maxime persecutus est Petru Lombert. 1. sentent.

III. Proprietates Dei effentiales secundi ordinis in Deo Quo sensis sunt intime, secundum principium, in creaturis accidenta-quadam proprietates Dei liter secundum certos actus.

Hæ proprietates dicuntur communicabiles, non formaliter sed cau-municabiles? saliter. Nam secundum ovoiav, siue essentiam, insunt Deo intime & immobiliter: secundum ¿ξονοίαν, siue actum & vsum, vel potius vmbram, communicantur creaturis; in quibus sunt puræ putæ qualitates.

IV. In

Quomodo Deus intelligat ? IV. Intellectus Dei penetratomnia.

Principio namque Deus intelligit seiplum. Act. 15. verf. 18. Hebr. 4. verf. 13. Nouit autem feipfum totum, & adæquate, & primo. Deinde nouit omnia possibilia, quorum tria sunt genera. Primum est eorum, ad qua potentia Dei immediate se potest extendere, seu quæ puro & solo ipsius actu existere possunt, non interueniente actu alicuius creatura, Secundum estillorum, quæ à creaturis fine illæ extituræ fint, fine non, ipfins conseruatione, motu, auxilio, cocurfu, permissu existere possunt: quæq; existerent à creaturis, si hec vel illa hypothesis poneretur.1, Sam. 23.v. 11. 12. Tertium illorum, quæ Deus de actibus creaturarum vel sibi vel actibus ipfarum creaturarum conuenienter facere potest. Matth. 11.7.21.ler. 18.v.6.Efa. 44.v.7. Tertio Deus intelligit omnia entia, siue illa considerentur vt præterita, siue vt præsentia, siue vt futura. Atque horum etiam, sicuti poffibilium, triplex ordo constitui potest. Primus ordo est illorum: que immediate puro Dei actu extiterunt, extant, & funt extitura. Ad. 15. v.18. Secundus corum, que mediate interuentu creaturarum, velabipsis vel per ipsas ipsius conservatione, moru, auxilio, concursu, permissu funt extitura, extant, vel extiterunt. Pf. 134.v.4. Tertimillorum, quæipfe de actibus creaturarum, vel sibi vela dibus istis convenienter fa duius

A2.15. v 18. eft, facit & fecit. Deut. 28. Nouit igitur Deus omnia & singula, qua enti-Heb. 4. v. 13. tatem qualemcunque habet, habitura sunt, habere possunt, ex hypo-Matth.II. thefi haberent, omniumq; & fingulorum inter se ordinem, connexio-Pf. 147. G.4. nem, respectusque varios, quos habent, aut habere possunt: ne exclusa Pf. 41. v. 22. quidemilla entitate, quæ rationis eft, & in mente, imaginatione, enuntiatione tantum existit, vel existere potest. Nouit omnia possibilia, siue Esa.44.v.7. illa sint in potentia Dei vel creaturæ: in potentia actiua vel passiua: in Matth.10. potentia operandi, imaginandi, enuntiandi. Nouit omnia, quæ existe-2.30. Pfalm.135. rent posita aliqua hypothesi. Nouit alia à se, tum necessaria, tum con-2.8a.16.v.7. tingentia; bona, mala; vniuerlalia, fingularia; futura, præfentia, præteri-1. Reg. 8. v. ta; vilia, excellentia; substantias, accidentia; omnis generis actiones, pasfiones & modos; circumstantias omnium; externa dicta & facta; inter-P/.94. v.11. nas cogitationes, consultationes, consilia, decreta; entia realia & ratio-E/a. 40. nis, complexa & incomplexa. Nouit igitur infinita. 2.28.

Pf. 147. v. 5. V. Deus nouit omnia per essentiam suam.

git per essentiam suam.

Regula quarta egit de amplitudine obiedi intelledus divini: sequentes exponent modum intelledionis divinæ, quatenus infirmitas nostra illum potest capere. Acprimo quidem Deus omnia quæ nouit,

non perspecies intelligibiles aut per similitudinem aliquam nouit: sed per suamiplius essentiam & solam : exceptis malis, quæ indirece nouit per opposita bona, sicut mediante habitu cognoscitur priuatio. Et quomodo intelligeret ille per species intelligibiles, qui est omnia eminenter: qui est purus actus: qui omnia vno actu & ictu intuetur, neque necesse habet abstrahere : qui denique videt omnia bona in seipso, senquamin causa efficiente omnipotente.

VI. Deusseipsumnouit primo & directe: alia à seintelligitinfe,fecundo & indirecte.

git se directe.

Noster intelle dus tanquam finitus & imperfectus pendet ab obie- alia extra se &is, aquibus veluti tingitur, vt sui oblitus seipsum non possit plene apprehendere, sicut vitrum, quod coloratur ab externo colore, suum quafiipfius colorem amittir. Diuinus vero intellectus est independens, nequeadexterna obiecta refertur, vt ab aliis aliquid accipiat: fed in Deo hoceftin seipso, tanquam perfectissimo obiecto acquiescit. Sed dum ita se contemplatur, videt simul tanquam in speculo reliquas res omnes, quæextraipsum sunt, & quæ vmbræ quædam ac tenuia simulachra diuinz essentiz perhibentur. Essentia igitur Dei est primum illud & per se intellectumà Deo: creatura autem secundum illud & peraliud intelleledum, videl. per & propter essentiam infinitam, cuius est simulachru.

VII. Deus intelligit omnia per simplicem intuitum.

Deus intelli-

git omnia ab

Modus, quo Deus intelligit, non est successiuus, qui est vel per com- git per solum politionem & diuisionem in propositione, vel per discursum in syllo-intuitum. gismo & methodo:sed est simplicissimus, & proinde per intuitum. Hæc enim eft natura simplicissimi actus, vt non intelligat per prius & posterius:non discurrendo à noto ad ignotum: non conferendo inter sese generalissima, subalterna & specialissima, sed omnia vno & individuo adu & idu penetrando; cum omnia extra ipium fint instar puncti. Vno igiturintuitu Deus vniuersam rerum distantiam, vel localem, vel temporalem, complectitur, omnia simul & semper possidens modo excellentissimo, quæ apud nos temporibus euoluuntur.

Deus nouit omnia ab æterno, immense, & immuta Deus intelli-VIII. biliter.

aterno &c. Ab aterno; quia si aliquid de nouo intelligeret, noua illa perfectio ali AB.15. v.18. quidadderet essentiz eius, per quam omnia intelligit; vel intelle &io ex- Eph.1.v. 4. cederet effentiam, fi nunc intelligeret, quod non intelligebat antea: Pf. 147. v. 5: quod fieri nequit, cum per essentiam omnia intelligat. Immense; quia no

uit omnia citra augmentum & decrementum rerum cognitarum &iplius scientiæ, ita vt nihil ipsum effugiat, sine sit maximum, sine medioximum, siue minimum. Immutabiliter; quia cognoscit omnia non variata cognitione eius ad infinitas rerum cognitarum mutationes, Iac.1.v.17.

Deus intelli- IX. git omnia di-Stinete.

2.Sam. 23.

D. 11.12.

V.11. E/a. 40. v.

34 35.

Ad. 27.2.

Matth.II.

Deus distincte cognoscitomnia.

Deus non distractus in plurima, sed collectus in semeripsum cognoscit omnia: neque tamen ideo confuse & in genere tantum cognoscit, fed distincte & specialissime seipsum in seipso, res in causis ipsarum, in iplis, in essentia sua: in ipsis præsenter, in causis antecedenter, in seipso supereminenter.1. Reg. 8.v. 3 9. Pf. 34.v. 16.17. Hebr. 4.v. 13.

Deus intelli-X. Deus intelligit omnia sancte, infallibiliter, indepengit omnia denter, & rerumnatura conuenienter, Sancte Oc.

Sancte; quia intelligit res.citraadmixtionem, additionem & subtra-Pfal.9.v.9. 1. Theff. 2. v. &ionem. Vnde non secundum personam & faciem iudicare dicitur, sed lecundum veritatem. Infallibiliter & certo; quia ipsius essentia est infini-Rom. 2. v.2. ta, ita ve per infinitatem illam fiat, ve omnia intelligat præfentissime, etiam futura contingentia, siue illa videat in causis ipsarum, siue in se ipsis. Independenter; quia cum essentia Dei sit independens, necesse quoque est vt intellectio ipsius à nulla causa externa causetur, ne ab obiecto quidem: quanquam si obie dum nullum sit, non sit quoque futura de co Rom. II. verf, Dei intellectio. Intellectus enim & intelligibile sunt relata. Reru natura conuenienter; quia intelle ctio Dei, quantumuis certa & infallibilis, necessiraté tamen rebus non imponit, imo potius contingentia in lillis stabi-22. 6/199. lit. Cum enim contingentia non tantum fit rei ipfius, sed etia modi rei, necesse est vr Deus & rem & modumrei, qualis est, cognoscat: & propterea si modus reisit contingens, norit este contingentem: quod nequit fieri, siste rei modus vel sola ratione intellectionis diuinæ in necessarium mutetur, Ad. 23 v. 11.17.18.6.2 5. v. 10.11.6.26.v.32.Rom. 11.v.33.

C. A. P. XXIII.

De Voluntate Dei.

PRÆCEPTA.

TOluntas Dei eft, qua Deus libere & immutabiliter vult gloriam suam, vtfinem, & alia omnia, vt media ad hunc finem.

Hac licet sit vna essentialiter, tamen ratione obiectorum & effectorum variorum parie diffinguitur, & quidem modis duodecim.

I. Vo-

I. Voluntas Dei est effentialis, vel personalis.

Voluntas effentialis est, qua Deus vult bonum, vt finem, & ad bonum omnia.

Voluntas personalis est qua Pater voluit mittere Filium, & Filius mitti. Idem Iob. 6. 2.38. de missione Spiritus S. judicium esto.

39.40. 2.Tim. 2.

II. Voluntas Dei in obiectum fuum fertur, aut fecundum modum natura, aut fe- v. 13, cundum modum libertatis.

Apoc. 4. V.11.

Secundum modum natura tendit in obiectum primum, oixeior & adaquatum :

quo pacto Deus vult feipfum ex necessitate natura.

Secundum modum libertatis voluntas Dei tendit in obiectum extra Deum.

III. Voluntas Dei vult aliquid vel vt finem, vel vt media ad finem.

Prou. 16. v. 4-

In finem tendit naturali appetitu: in media per liberam electionem.

IV. Voluntas Dei est efficiens, vel permittens.

Voluntas efficiens est, qua Deus vult facere bonum. Hac Tertulliano dici-Eph.s.v.II. tur voluntas pura, maior & potior: in exhortatione ad castitatem. Dicitur etiam voluntas boni & complacens.

Voluntas permittens est, qua Deus sinit aliquid fieri à creaturis. Hæc vocatur 1.Cor. 16. à Tertulliano voluntas indulgentiæ: item minor. Aliis dicitur volun- 2.7. Heb. 6. v. 3. tas permissiua. Actor.14.

V. Voluntas Dei est absoluta, vel conditionalis.

v: 16.

Absolutaest, qua Deus vult facere vel impedire aliquid. Dicitur voluntas Rom. 9. v. beneplaciti, itemque placiti: item beneplacitum voluntatis diuinæ: 18.19. item voluntasefficax. Eph.I.V.II.

Voluntas Dei conditionalis est, qua vult fieri vel non fieri aliquid à creaturis intellettu praditis cum adiuncta conditione. Appellatur voluntas signi: item voluntas inefficax.

VI. Voluntas Dei est renelata, vel occulta.

Reuelata est, qua patefacta est verbis Dei, vel euentu ipfo.

Estque legalu, vel euangelica. Legalu est, que in lege est patefacta: & dicitur Matth. 12. voluntas Dei à nobis: quia Deus in lege teuelauit, quid à nobis fieri velit.

Voluntas euangelica est, qua in euangelio est patefacta. Dicitur voluntas Ioh.3. v.16... Dei de nobis, & erga nos: quia Deus in Euangelio inprimis reuelauit, quid velit fieri de nobis, si in ipsum credamus.

VII. Voluntas Dei respicit vel Deum tantum, vel creaturam.

Voluntas qua respicit Deum tantum est, qua Deus aliquid vult ex se, non propter Deut. 7.2.7. vllam causam extra ipsum positam...

Voluntas Dei, qua respicit creaturam, est, qua ipse aliquid vult ob priorem aliam Rom. 11. v. 35: causam exparte creatura positam. Thre . 3. v. 13 .. E/4.28. V. 1For

IIX. Voluntas Dei est antecedens, rel consequens.

Antecedens est, cum affus voluntatis diuine volitionem fine actionem creature 1.Tim. 2. v. 4 rationalis antecedit; consequens, cum sequitur.

Ador. 1. v 23 1 X. Voluntas Dei est talis simpliciter , vel secundum quid.

Matth. 23. v. Simpliciter, secundum quam Dem vult illa, qua secundum naturam suam abso-27.28. lute considerata bona sunt.

Voluntas Dei secundum quid est, qua Dem vultilla, qua spectatis omnibus cir-

cumstantiis (unt bona.

X. Voluntas Deivult aliqua in causis suis antecedentibus, aliqua etiam in seipsis. Ezech. 35. D.11. Illo modo vult Dem rerum caufas, ipfafg, ita ordinat, ve effect mex his confequi, & si consequantur, ipsi per se placere possint. Hoc mode Deus vult res non tantum in Genef.4.v.7

causis sui, verum etiam in seipsis.

XI. Deus vult nonnulla per se, & nonnulla per accidens. Joh 6. G. 40. Per se Deus vult, que bona sunt simpliciter & relatiue. Matth.II. v.

Per accidens vult, qua respectu aliquo mala sunt: at talia bona sibiconiuncta 25.26. habent, que magie vult, quam bona respectiva illis malis opposita. Sic vult mala

2. Pet 3. v. 9. pænæ, quia mauult ordinem iustitiæ sernari in punitione, quam impu-

Ier 9.v.9. nitatem creatura peccatricis.

XII. Voluntas Dei varia sortitur nomina: eog, nonnunquam Bonitas, Amor, Pf. 50. v. 21. Gratia, Mifericordia: noununquam iustitia, Odium & Ira,in Scripturu vocatur-Vnde hæc dicuntur voluntatis Dei varia nomina.

Ier 15. 2.6. Confer hanc doctrinam intra cum sect. 4. cap. 3.

REGVLA.

Voluntas Dei I. Voluntatis Dei nomine tria significantur: proprie ipsa tria signifivolendi facultas: figurate nuncactus volendi, nunc obie-&um volitum.

> Prima significatio respicit essentiam, secunda operationem, tertia obiectum operationis.

Vide Iohan.6. v.39. Pfal. 115. v.3.

Deivoluntas II. Voluntas Dei propriissime est, qua Deus in obiectum fertur in bo- bonum cognitum fertur. 934773.

In bonum; quia hoc est obiectum voluntatis adæquatum & per se. Malum autem culpæ non vult, id eft, non approbat : quia malitia peccati aduersatur summo illi bono; quod estiple Deus, Psal. s.v. s. Malum fane sua natura non est volibile & amabile, sed nolibile & odibile : perinde vt obiectum intellectus non est falsum, sed verum. Et Deus per naturam suam falsum intelligere non potest. Hinc respectu mali tribuitur Deo noluntas: sed indirecte. Cum enim malum sit obiecum volun-

n

ti

li

9

D

tatis per accidens, noluntas indirecte Deo competit. Intetim Deus vult malum per accidens, quatenus bonum quid inde elicitur: vt paulò post dicemus.

III. Deus yult summum bonum directe: reliqua bona sub Deus quomodo velit
summoindirecte.

Bonum est duplex, summum & à summo siue sub summo. Summum Macch.19.2. bonum est primum, potissimum & directum voluntatis diuinæ obie- 17. Aum: infinita scil. eius essentia; qua ab aterno infinitis ante existentia Rom. 11. 9.36 alius boni seculis sola fuit, & propterea vnicum bonum. Vnde non in- Pron. 8. 9. 12. eleganter oixeo & adæquatum diuinæ voluntatis obiectum dicitur. In 23.24. hocbonum cum intellectus & voluntas Dei suo singuli actu ferebantur, tantum entitatis, veritatis & bonitatis plenitudinem in eo compererunt, vtille communicationem eius ad extra instituendam indicaneriti& quidem hoc modo istud bonum communicatione huiusmodiap- Apoc. 4. v. 11. probauerit, vtaliud bonum à summo extiterit : quod propterea voluntatis Deinonnisi indirectum obiectum dici potest: quia Deus illud vult proprerillud summu, vel porius vult esfe proprerillud summum. Sicut Prou. 16.2.4. igitur Deus directe seipsum intelligit tanquam summum & primum & notissimum verum atque ens; verum autem inferius indirecte, & nonnifi quatenus ad primum refertur : ita etiam directe seipsum vult tanquam summum bonum, & primum amabile; bona autem inferiora indirecte, & nonnisi quatenus ad primum bonum referuntur.

IV. Actus, quo voluntas Dei tendit in obiecta est indepen-Attu voldens, simplicissimus, infinitus, æternus, immutabilis, sanquomodo se
chabeat?

Independens; quia voluntas Dei estipse Deus. Deus autem est prima causa. Quod autem primum, & quidem primò primum est, id à nemine depender. Hinc sequitur, voluntates omnes omniù creaturarum à prima illa voluntate pendere & moueri, Dei autem voluntate non moue-Prou. 16. v. 4 ri & ordiri à voluntate creatura. Simplicissimus: quia vrintelle cus Dei Esa 43. v. 7. simplicissimo actu intelligit essentiam suam, & per illam omnia alia. Sic esse supplicissimo actu intelligit essentiam suam, & omnia in bonitate sua. Itaque multitudo volitorum no repugnat simplicitati volun-Deut. 7. v. 7. tatis diuina. Infinitus: quia no finitur vel mouetur à causa externa vtve. Masth. 11. lit: non ab essiciente alio, non à fine qui extra ipsum sur: ne ab obie cto v. 16. quidem, quod non sit ipse. Imo volitio sinis non est ei causa volendi ea Astor. 17. qua sunt ad sinem, quanquam velit ea qua sunt ad sinem, ordinari in si-v. 25. psal. 16. v. 21. aem. Cui veritati non obstat, quod nonnulla voliturus seu facturus.

I. Sam. 1. v. non effet, nisi actus aliquis creaturæ interueniret. Æternus; quia nihit potest Deo de nouo aut esfe aut videri bonum. Immutabilis; quia quod Mal. 3. v. 6. semel illi bonum fuit aut visum fuit, perpetuo illi tale est & videtur: & Rom. II. v. I. id quo Deus aliquid velle cognoscitur, nihil est aliud, quam ipsa im-2. Tim. 2. v. mutabilis Dei entitas, Sanctus; quia Deus in obiectum suum tendit tan-Rom. 9. v.11. tum quia bonum est, no propter aliud quid ipsi adiun & rantum. Rom. 12. v. 2. quia intellectus id bonum ducit, non quia affectus in id inclinet citra Pfal.119. v. rectam rationem. Deus igitur malum qua malu velle non potest. Liberrimus, quia libertas quarto modo propria est voluntati. Summa ergo vo-Ion.1.v.14. Dan.4, v.17. luntas summe erit libera: quia à nemine dependet. Vnde Deus dicitur fummum au regenov. Hæcautem libertas non tollit necessitatem im-Rom.9.2.15. mutabilitatis Dei (hacenim necessitas est congrua estentia, tanquam promanans ab internis eius principiis) sed remouet necessitatem coa-Pfal. 115. v.3. tionis, quæ essentiæ est aduersa & inconveniens, & imponitur à princi-Matth. 20. pio externo. Huicnecessitati opponitur libertas: sicut priori contingentia seu mutabilitas.

Voluntas Dei V. Simplicissima Dei voluntas certo quodam ordine fercerto ordine tur in sua obiecta.

zendit in obiella.

23.

Exod. 20.

16.17.

Esas.v.s. 1. Sam. 2. v.

16.17.

cognoscit intellectus diuinus, ordinem ab iis non exclusit: ita quoque ordinem quendam affignare licebit, secundum quem simplex & æternus atque vnus voluntatis Dei actus in sua tendit obiecta. Hicautem ordo quing; gradibus absoluitur. Primo Deus vult essentiam suam, siue Prou.16. v.4 seipsum tanquam Optimu Maximum ens. Deinde vult omnia illa, quæ ex infinitis sibi possibilibus entibus per sapientia sua extremum iudicium facienda iudicauit: & primo quidem vultilla facere: deinde erga Genes. 1. 8.31- illa facta affectus est voluntate sua prout similitudinem aliquam habent cum ipsius natura. Tertium voluntatis diuina obiecum suntilla, lohan.14. v. quæ æquumesseiudicat, vt a creaturis intelle du & libero arbitrio præditis fiant: & volitio circ. hæcpræcepto fignificatur: quò etiam pertinet prohibitio illius, quod ab eadem creatura fieri non vult. Hucnon-Mich. 6. v.8. nulli referunt consilia, itatamen ne illa quæ consuluntur velut supere-Actor. 14. 2 rogatiua æstknentur. Quartum obiectum est permissio diuina, qua Deus Pfal.85.v.13. creaturæ rationali permittit id facere quod prohibuit, & omittere, quod præcepit : quæ constat suspensione impedimenti esticacis, non E/a 5.2.4. debiti & sufficientis. Quintum voluntatis diuinæ obie dum suntilla, quæ Deus secundum infinitam sapientiam suam iudicat facienda de Genef. 22. v. actibus creaturarum rationalium,

VI. Vo-

Quemadmodum simplex & æternus actus, quo omnia sua obiecta

Volitionis .

VI. Volitio Dei, suipfius est quasi causa.

Etsi volitionis Dei causa nulla sitab extra: tamen cum Deus ordicams?

nem velitesse in rebus, qui in eo potissimum situs est, vt aliæ sint alia- Hos. v. 21.

rum causæ, eatenus volitio Dei vt fertur in illa obiecta, est quasi causa
sui ipsius vt fertur in alia: sic causa cur alicuius condemnationem velit, sob. 6. v. 40.

est, quiavult ordinem iustitiæ suæ obseruatum in vniuersitate mundi.

Deut. 7. v. 8.

Nequetamen proprerea negandum est, quin actus creaturæ aut omissioeius hucusque occasio vel causa menacages as este possitivolitionis as ilicuius diuinæ: vt citra considerationem actus illius vel omissionis De- ler. 18. v. 7. 8.

usistatali volitione supersederet.

VII. Deivoluntas est causa omnium aliarum rerum, sed ita Voluntas Dei venaturas ipsarum non tollat.

Deus per suam voluntatem, mediante potentia, omnium aliarum Thren. 3.v. retum causa est: sed ita, vt cum per secundas causas agit, vel cum illis, 37.38. vel inillis, modum proprium agendi ipsis diuinitus inditum non tol-6.7. lat: verum eassem secundum modum proprium ipsarum suos este cus Genes. 45.v. producere sinat, necessarias necessario, contingentes contingenter, li 5.28. beras libere. Qua ipsa contingentia & libertas causarum secundarum Astor. 27. v. non impedit, quo minus certo siat quod Deus per eas isto modo ope-29.31. ratur: & propterea certa euentus suturirio necessitatem coactionis non includit.

VII. Voluntas Dei essentialis est, per quam Deus vult bo-Voluntas Dei numabomni æternitate, à seipso, vno actu, & independen-quasis? ter: estque æqualiter communis SS. Trinitati.

Huiusmodi voluntatem esse in Deo, tum Scriptura, tum essentiæ & intellectus Dei ratio, tum hominum consensus testatur. Scriptura, Psal. 115.43. Rom. 9. v. 19. Ratio essentia & intellectus Dei; quia essentia optima & perse & issestinta ne cessario viuit, & quidem vitam perse & issestintale estima ne cessario viuit, & quidem vitam perse & issestintale estima illa spiritualis, que comitem habet voluntatem. Hominum consensus; quia qui credunt Deum esse, concedunt ipsum esse agens liberrimum. Libertas autem supponit voluntatem.

IIX. Personalis seu hypostatica voluntas Dei singulariter Voluntas Dei son guo sensu de consideratur secundum certampersonam.

Hæc non differt realiter ab essentiali, sed modaliter, & nihil ali-nalise ud notat quam relationem ad intra. Testimonia citauimus ad præcepta,

Dem vult: IX. I quadamnecessario, qua bere. dam libere. Deus

IX. Deus quædam vultex necessitate naturæ, quædam libere.

Dem naturalinecesitate vult seipsum & suam gloriam, nulla re fiue intrase, siue extra se permotus, neque secundum beneplacitum voluntatis suæ, neque propter aliquem finem. Quomodo enim summum bonum posset appetere seipsum propter aliud bonum ? Libere Deut vult omnia alia præter fe: quæ scil. vult de creaturis. Hæcenim vult secundum didoxiar : quia poterat & velle & nolle. Hic tamen actus volendi potest esse necessarius non absolute, sed secundum quid & ex hypothen: quatenus videl. astrictus esse potest peralium actum volendi ordine priorem. Hæc necessitas habet originem partim ex libera volitio-Heb.6. v. 10. ne, & actione Dei: partim ex immutabilitate naturæ ipsius. Non est iniustus Deus, inquit Apostolus, ve obliuiscatur laboriosæ charitatis piorum: quia scil. libere promisit illis remunerationem: & natura immutabilitas promissa rescindere non patitur. Ita Deus decreuit nobis dare Spiritum lan dum, fidem & fru dus fidei: hoc, inquam, voluit libereab æterno: fed vult idem necessario in tempore posita hac hypothesi & ratione; quia femel voluit. Hinc Thomas eleganter ait lib.1. contra gentes, c. 83. Deus non necessario vult quidquid vult. Posito autem quod aliquid. velit, est ne cessarium; quia voluntas Dei est immutabilis.

Deus vult X. Deus vult & finem & media.

In finem Deus tendit naturali appetitu. His enim finis est ipse Deus. Neque Deus finem alium fibi præstituere potest. Dependeret enim à sine, si haberet extra se finem. Qui vero sinis dicitur respectu hominis, veputa æterna ipsius salus, est subordinatus, & proinde resertur ad Deum eiusque gloriam tanquam medium. In omnia autem media Deus sertur per liberam electionem.

XI. Voluntas Dei efficiens respicit bona & mala pœnæ tantum: permittens respicit bona, mala çulpæ, & indifferentia.

Deus enim bona tantum vult, & vult sine adie cione, hoc est simpliciter & per se. Mala vero Deus vult cum additamento & per accidens, hoc est, quatenus habent rationem boni. Non igitur illa phrasis per accidens deber construi cum voluntate Dei ita, vrille aliquid velit præter naturam suam, sed debet explicari per hanc phrasin: propter aliud: Sed hac dere pressus est agendum. Voluntatis igitur d uinæ obiectum est tum bonum, tum malum. Bonum quidem propriè & per se: quia bonum.

Dous velit bonum?

num estappetibile. Vult autem Deus inprimis summum bonum, id est, seinlum, & propter se omne bonum creatum, id que tum naturale, quod Pfal. 15. v. 3. pertinet ad vitam animalem : tum morale & ciuile, quod pertinet ad vi- iac.1. v.17. tam humanam: tum denique spirituale seu diuinum & supernaturale, quodad colestem vitam pertinet. Malum vero Deus non vult, nisi ra-Deus velis tione boni. Bit aurem malum partim pænæ, partim culpæ. Malum pæ-malum? ne Deus vult voluntate effe ctiua. Ipfius enim tanquam iudicis voluntas est primaria causa omnis pænæ. Bonum est, vt mala culpæpuntantur. Bonum dico: quia actus puniendi estactus iustitiæ. Malum culpa trifariam consideratur. primò vt est peccatum pugnans cum lege: deinde vt est poena præcedentis peccati: tertiò vti est causa subsequentis peccati, vt Roman. 11. excæcatio ludæorum erat peccatum; quia ignoratio Deiest peccatum. Fuit & pæna præcedentis peccati, videlicet incredulitatis : qua Christum ad se missum sibique annuntiatum non acceptarunt. Fuit denique & caula aliorum peccatorum: vt blasphemiarum in Christum, reiectionis eius, accusationis, crucifixionis, persecutionum in discipulos Christi, rebellionis aliquoties iteratæ aduersus Romanos Imperatores. Deus vult peccatum, quatenus est pæna alterius peccati. Hinc dici solet : Deus peccata peccatis punit. Non autem vult peocatum qua tale : vel quatenus eft causa aliorum peccatorum. Rursus in omni peccato insunt quatuor. Primo subie-Aum seu materiale: idque vel substantia recipiens peccatum, vt in originali illalabe videre est: vel accidens bonum, vt est actio respectu peccatia dualis. Hoc subie dum est bonum: quia malum non potest ellenili in bono. Sæpe quidem actio dicitur peccatum, sed metonýmice: quia in a ctione est peccarum. Deinde occurrit forma fine formale peccati, vtest avouia, quod vocabulum sonat illegalitatem, hoc est, deformitatem naturæ velactionis aberrantis à lege Dei. Hoc modo Deus non vult peccatum : quia sic nihil habet boni, Pfalm.g.vers.s. Non vult, inquam, voluntate effectiua, que est ipsa oblectatio & ipse appetitus : licet velit voluntate permissiua. Tertid est peccati reatus, id est, obligatio ad pænam propter peccatum. Hic reatus oritur 2 iustitia diuiua, quæ cuique reddit quod ipsi debetur. Hunc igitur reatum Deus vult; quippe cum fit res per se bona. Dicitur quidem hicreatus peccatum; sed improprie, per metonymiam effecti, quia està peccato. Quarto est pæna peccati, que est opus institie punientis. Et hæc dicitur peccatum per metonymiam effecti; quia propter peccatum infligitur, Pfalm. 40. verf. 13. Efa. 53. verf. 6. Cæterum quod Deus tot tantaque mala permittit, ac vult permittere, mulla

plane mouens causa est huius voluntatis, nisi ipsius sapientissimum, san-&issimum & liberrimum beneplacitum. Voluntas itaque Dei non est aλογ@; quia nunquam separari potest à sapientia ipsius. Nos tamen minime decet disputare jus Dei: quia, ve inquiunt JCti, sacrilegii est instar de potestate Principis disputare. Ad extremum voluntas Deirespicit res indifferentes; quas permittit creaturæ rationalis arbitrio.

Comparatio woluntat w o potentia Dei.

XII. Deus non vult, quod non potest.

Quidquid Deus vult, hoc potest: non contra quidquid potest, hoc statim vult. Quod verò non potest, hoc est, quod simpliciter est impossibile, ve facere alium Deum, vel quod pugnat cum eius natura, veluti mentiri, hoc Deus non vult. Ideo Bernhardus eleganter ait epistol. 97. Solus Deus melior seipso esse idcirco non vult, quia non valet.

XIII. Voluntas Dei absoluta est, qua quædam vult simpliciter & absolute citra vllam conditionem, qua sit aut futura fueritin creaturis: conditionalis contra.

Volumt as Dei absoluta qualu?

Voluntas Desabsoluta, est prima & suprema omnium rerum atqueetiam falutis nostræ causa. Hinc dicitur voluntas efficax; quia vtitur potentia aut tanta, cui non est resistere, aut tali, cui certo scit nihil obstiturum. E' contrario voluntas conditionalis dicitur inefficax, quia crebto illi resistitur : Itatamen, vr cum huius ordinem excedit creatura, ab illa in ordinem redigatur: fiarque voluntas Dei de iis, à quibus voluntas Deifacta non est, Pfalm.33. v.9. Roman.9. v.19. 1. Sam.17. v.14. Efa.3. v.4.5. Matth. 11. v. 39. 40. 41. Actor. 5. v. 4. 1. Corinth. 7. v. 18. Voluntas Dei absoluta se extenditad omnia eaque infinita: sed diversa ratione: alia nempe volendo, alía nolendo: quia voluntatis actus duo funt, velle & nolle. Estque partim reuelata, partim occulta. Cognoscitur autem partim ex verbo, partim ex operibus Dei, partim denique ex euentis. Hac voluntas est immutabilis & prima causa, non tamen cogens. Dicituraliis voluntas peneplaciti, itemque placiti. Tametfi nonulli distinguunt inter beneplacitum & placitum : ita vt dicant beneplacitum esse voluntatem Deiratione effectorum bonorum, quorum Deus & finem & media intendit primo & per fe, Ephef. 1. v. 5. placitum vero ratione effe-Traliat Quum malorum, in quibus Deus finem quidem primo & per se, sed non ipfa media nisi proprer finem vult, 1. Corinth. 10. v. s. Vtrumque illud tum beneplacitum tum placitu est voluntas Dei immutabilis, quæ nec falli, nec fallere potest. Non falli, respectu voluntatis illius arcana, tecundum quam Deus ab æterno omnia præsciuit, determinauit, voluit,

Rom.

Rom.g.v.19.Efa. 46.v. 10. Non fallere, respectu voluntatis illius reuelatæ, secundum quam Deus voluntatis illius æternæ scientiam ac reuelationem communicauit, nobis necessariam ad salutem. Voluntas Deiconditionalu est qua Deus quædam vult cum adiuncta conditione. Hæcappellatur voluntas signi, quia significat, quid Deo sit gratum, quid nostri sit officii, quid velit à nobis fieri vel omitti. Et ideo dicitur reuelara. Signa qualis? autem voluntatis Dei, hocest, è quibus cognoscitur, quid velit Deus, funt hac quinque:præceptum,prohibitio,permissio, consilium, & impletioprædictionum. Hac voluntate Deus vult reprobos seruari, si ipsi credant in Christum. Neque tamen ideo ponuntur in Deo duz contrariz voluntates. Voluntas siquidem Dei estipsa Dei estentia vna & simplicissima. Modi autem volendi sunt distincti, absolutus & conditionalis, Modi vero non mutant neque multiplicant essentiam: quod etiam anniculi methaphysici norunt. Absoluta voluntate vult Deus seruari folos electos; quia ipsis vult finem & omnia media ad finem. Conditionali voluntate vult omnes reprobos seruari, si faciant omnia, quæ lege suamandat, aut si credant in Christum. Huic duplici voluntari opponi- Permissio niturpermissio, quæ definitur voluntatis remissio. Voluntatis scil. stri-quomodo se de acceptæ. Alias permissio comprehenditur sub voluntate, late acce voluntaters pto hoc vocabulo. Quatenus autem permissio opponitur voluntatizest Der duplex, Vna opponitur voluntati beneplaciti, qua Deus permittit aliquidpotentiz & voluntati creaturz non ponendo impedimentum etficax. Altera opponitur voluntati signi, qua Deus permittit aliquid potestati creatura rationalis, non circumscribendo actum lege, Actor. 14.v. 16.Pfal.81.v.13.

XIV. Voluntas Dei de nobis & à nobis dicitur ambigue, Voluntas Dei

Primo quidem hæc distincto coincidit cum illa, quod voluntas Dei nobu quid renelara sit enangelica, vel legalis. Deinde voluntas Dei de nobis respi- sit, eit & legem & euangelium : arque idem iudicium est de voluntate Dei anobis. Nam ex Euangelio nobis innotescit, tum quid de nobis, quod ad salutem aternam attinet, in aterno suo consilio decreuerit Deus, tum quid à nobis requirat, nempe vt resipiscamus & credamus in Chrihum, loh. 6. v. 3 8. 3 9. 40. Matth. 3 v. 2. e. 4. v. 17. Marc. 1. v. 15. Sic etiam in Lege sua Deus docet, quid velit fieri à nobis, itemque de nobis, siue impleamus voluntatem ipsius, siue non.

XV. Voluntas Dei occulta diciturambigue.

Et primo quidem voluntas Dei occulta dicitur, quam Deus coram ho- occulea dissminibus abscondit quamdiu ipsi visum est, Estenim agens liberrimum. tur ambigne.

Fieri

Fieri itaque potelt, ve que hodie est voluntas occulta, cras fiat manifesta; vel quæ respectu huius est occulta, respectu illius sit reuelata. Specialiter tamen voluntas Dei occulta & arcana dicitur, que nulli creature innotescit. Etvulgo dicitur voluntas maiestatis Dei: quam vt rimari non possumus, ita nec debemus. Sed admirari & venerari ve possumus, ita debemus.

Quæ Deus vult facere, vel ex se & propter se vult,

vinde causam vel ob causam priorem ex parte creaturæ positam.

Deus guædam vult ex se, non propter vllam causam extra ipsum positam: siue id sit citra vllius actus à creatura profecti considerationem, siue exactus creaturæ sola occasione. Iohan 3. vers. 16. Exod. 3 1. vers. 3 2.33.1. Sam. 15.v.17.23. Quædam vero vult ob priorem aliquam causam ex parte creatura politam. Efa,28.v.21, Cuius distinctionis respectu dicitur aliquod opus proprium Dei, aliquod extraneum & alienum opus ipsius. Quod etiam significauit Ecclesia his verbis : O Deus, cuius proprium est misererisemper & parcere. Et vittate dicimus, Proprium esse opus Dei benefacere, peregrinum vero punire. Hincin homiliis dicimus: 2Bann Gott ftraffe/fo thuter ein frembe werch.

antecedens & confequens quid fis:

Sumat?

Woluntas Dei XVII. Distinctio voluntatis Dei in antecedentem & consequentem habet respectumad vnam eandemque volitionem fiue actionem creatur arationalis.

> Nam si actionem creatura rationalis antecedat actus voluntaris diuinæ, voluntas antegedens dicitur: fi consequatur, consequens. Quidam voluntatem antecedentem putant rectius dici velleitatem. Caterum hæc distin dio traditur à Damascenolib. 2. orthod. fidei. cap. 29. itemin dialog.contra Manichaos. Voluntate antecedente Deus vult omnes seruari: consequente duntaxatillos vult servare, qui credunt. Hinc dici solet Deus voluntate consequente vel præmium tribuit, vel pænam infligit.

CAP. XXIV.

De Potentia Dei.

PRÆCEPTA.

Dotentia Dei est, qua Deus ex libertate voluntatis sua extrinsecus operari potest, quacunque libere velle potest, & operatur, qua libere vult. Hinc merito dicitur omnipotentia. Gen. 17. v. 1. c. 28. v. 3. c. 35. v. 11. Efa. 50. v. 2. ler. 32. v. 17-18.19.

18.19. Pfal. 97. v. 1. Luc. 1. v. 37. Apoc. 4. v. 8. c. 11. v. 17. c. 19. v. 6. Gen. 18. v.14.lerem. 32.v. 37. Deut. 32. v. 39. 1. Sam. 14.v. 7. Efa. 14. v. 27. c. 42. v. 38. Rom.9. v. 19.

Estque absoluta, vel actualis.

Absoluta Deipotentia est, qua quidquid esse potest boc etiam facere Deus perfecte Manth. 3. poteft. Dicitur alias extraordinaria.

Potentia Dei Actualis est, qua Deus ea que vult, reipsa facit. Alias dicitur operans, efficax, ordinaria, & ordinata: cuius postrema nomenclatura hac est ratio; quia Deus per eam facit, quæipse ordinauit, id est, decreuit.

REGVLAE.

Potentia Dei hoc in loco respicit obiectum extra De-Potentia Dei respicit obieum, non vero in Deo. Stumin Dees

Potentia Deihic non fignificat actum, quo Deus in feipfo ex naturæ vel extra necessitate semper agit: sed facultatem, vt ita dicam, qua extrinsecus o- Deum. peraripotest, & quando iph visum est, operatur. Excluditur itaque potentiailla personalis generandi & spirandi, vrpote naturaliter agens & adintra.

Il. Mensura adæquata potentiæ diuinæ est libera Dei vo-Voluntas est

tia Dei. Quidquidenim velle Deuspotest libere, id ipsum etiam facere po- Pfal. 115. tek, & quidquid facere potest, id ipsum libere velle potest: & quidquid v.3. velle non potest, id quoque facere nequit, & quod non facere, id quoq; 21.27. nonvelle: facere autem, quia velle; & non facere, quia non velle. Facit e- Matth. 8. nim quæ facit, ideo quod vult illa facere:non facit, quia non vult: non v.2. contra. Vnde obiect û potentie Dei rectissime ex obiecto voluntatis Dei circumscribitur, & quidem hocpacto. Voluntas libera præsupponit intellectum; & vtraq; facultas habet essentia pro fundamento. Voluntas igitur Dei & intelle Ausiphus essentia quoq; Dei pro fundamento habent. Hincigitur illa tantu libere potest velle Deus, quæ essentiæ ipsius feunaturæ non funt contraria, intellectuq; ipfius tanquam entia & vers coprehendi possunt. Intelle Ausitaq;, voluntas & potentia Dei his solis altricta funt, quæ conveniunt fanctissimæ & perfectissimæ naturæ Deis Ercumilla talia sola sint simpliciter & absolute possibilia, reliqua omnia impossibilia, merito Deus dicitur sacere posse omnia possibilia. Quomodo enim ens; verum, bonum esse possir, que ius natura seu essen- Lus. 1. v. 372. tizest contrarium, & ipsius intellectui incomprehensibile? Impossibi- Marc. 14. w. lia autem dicimus, quæ contradictionem implicant. Talia funt, quod 36.

regula poten-

Deus.

Que Deus non possus? Deus non velit nec possit Deum alium facere, son mentiri, non mutari. non peccare, non moti, non efficere vt aliquid simul sit & non sit, fuerit & non fuerir, futurum fit & non fit futurum; vt hoc fit, & non fit hoc;ve hoc fit & contrarium eius, v.g. vt accidens fit fine subie to, vt substantia muretur in substantiam præexistentem, vt panis in corpus Christi, vt corpus sit vbique. Atque hæc cum dicimus, non potentiæ ipsius iniuriam facimus, neque limites ipli ponimus, sed ne essentia, intelle ui& voluntati ipsius indigna tribuantur cauemus: secuti filum Sacrarum literarum Iacob. I.v. 17. Pfal. 5.v. 5. Num. 23.v. 19. 2. Tim. 2. v. 13. Phil. 4. verf. 21. Hinc Chrysoftomus homil. 1 4. in Iohan. eleganterait : Deus omnia potelt, sed ita vt Deus permaneat. Et Augustinus lib 1.de symb.ad Catechum: Deus ideo est omnipotens, quia mala facere non potest. Si enim posser, non esset omnipotens. Et lib. 15. de Trinit.c. 15. Magna Dei potentia est, non posse mentiri; quianon potestillic esse, est & non est: led est & est, non & non. Idem lib. 26. contra Faustum Manichaum ait: quisquis ita dicit, si omnipotens est Deus, faciat vt quæ facta sunt, facta non fuerint, non videt se hoc dicere; si omnipotensest Deus, faciat vt ea que vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint. Huc pertinent illa Thomapart. 1 sum.q. 24. art. 3. Deus potest omnia, quæ contradictionem non implicant. Quod enim contradictionem implicat, non est possibile vllo modo, quia contradictio ponit este & non este simul. Solum autem non este, non potest à Deo sieri. Quod enim fit, debet ex parte simile esse ei, à quo fit. Quod autem nihil est, sue non ens, id similitudinem cum Deo non habet, sed ei repugnat. Idcirco facere nonens, non est potentia, sed impotentia. Sicille. Vbi nota per non-ens intelligi contradictioné:vt mors Dei est non-ens. Ad summam, Deus potest illa facere, quæ facere non est deficere. Cæterum probe hic norandum est discrimen inter impossibilia. Alia enim sunt impossibilia simpliciter & absolute, alia secundum quid. Illa sunt, quæ plane fieri non possunt; vt fieri non potest, vt corpus sit infinitum; hæe funt, quæ à potentia finita fieri non possunt; vt homo non potektesuscitare mortuos. Quando igitur dicimus, Deum non posse impossibilia, primam significationem attendimus. Necesse enim est vt ita statuamus, diuinæ potentiætribuendum esse obiectum à potentia, & non ab impotentia denominatum. Obiectum vero à potentia denominatum, est res possibilis, obie dum veroab impotentia denominatum estres impossibilis. Vnde sequitur, si Deus potest impossibilia, qua scilicet talia sunt simpliciter, ergo est impotens: quia impotentia & impossibile se mutuo denominant & important, Quæsententia hoc modo illustrari solet. Obie dum visus est lux: vnde vidends potentia astimatur ex luce, & non

& nonextenebris: nee dicitur is impotentad videndum, qui tenebras cernere non potest: nec dicimus illum esse surdum, qui lucem audite non potest, quia lux non est obiectum potentia audiendi, sed sonus. Sic etiam potentia Dei iudicanda erit ex proprio suo obiecto, quod ett no possibile.

III. Potentia Dei est infinita, ratione essentia, obiecto- Potentia Dei rum, effectorum & duration's: vnde merito dicitur omni-quot medu dicatur in-

potentia.

Ratione effentia; quia est eadem cum essentia Dei; quam infinitam esse supra cuicimus. Ratione obiectorum; quia omnia possibilia potest, qua sunt Eph. 1. v. 2 4 innumera, adeo vt no possint tot numerari quin Deus possic plura. Ha-9.6. 26.0. 13. insmodivero obie da sunt extra & infra Deum. Neque enim Deus potestagere in seipsum. Ratione effectorum; quia illa possunt intendi ad ex Rom 9.2.19. tremum passionis punctum, id est, quamdiu potentia passiuainis ma- apoc.1. v. 8. net. Ratione durationis; quia Deus non incipit a liquid posse, quod antea nonpotuerit; neciam aliquid potest quod in omnem æternitatem non sit valiturus posse si velit.

Exomnipotentia Deinon potest concludialiquid fu- Quomodo liturum, nisi constet de voluntate Dei. ceat argumë.

tari ab ons-Cummensura potentie Dei sit voluntas ipsius liberrima, & Deus id-nipoteneo aliquid faciat quia id facere velit, non potest ex omnipotentia Dei tia Dei? concludi aliquid futurum, nisi constet de voluntate ipsius. Infirmum Dan.3.v.17. igitur est argumentum à potentia Dei ad voluntatem: sed firmissimum 18. à voluntate iplius ad potentiam. Si ergo constet de voluntate Dei, cer-Rom 4. v. tumestid fore, quod facere ille voluerit : etiamsi menti creatæ fieri non Marsh 8. posse videatur. Atque hic locum habet, mentem captiuandam esse sub & 1. oblequium fidei. Luc. 1. v.19.

20.34.35.36. V. Distinctio potentia Dei in absolutam & ordinariam Potentia Dei sine actualem sit respectu voluntatis Dei. eft absoluta vel actualis.

Nam voluntas Dei vtitur (liceat sic loqui) potentia ad nonnulla facienda, cum eavult: non vtitnr, quando non vult; licet ea vti postet, si vellet: & si illa vteretur, multo plura faceret perillam, quam facit, Matth.

3. verf. 9.

CAP XXV.

De Scientia Dei.

Vidimus proprietates Dei notantes vitam spiritualem : iam videbimus illas, qua notant hans vitam esse integram.

Sunta, duum generum, ita vt notent ideam virtutis & beatitudinis.

Ideam virtutu in intellectu Dei notat scientia; in voluntate veracitas & bo-nitas.

Scientia Dei est, per quam Deus est omniscius: vnde omniscientia & omnisapientia dicitur. Iob. 11. v. 6.7.8.9, c. 12. v. 13. 1. Sam. 2. v. 3. Iob. 27. v. 22. Ps. 147. v. 5. Psal. 139, ler. 32. Esa. 40. v. 14. ler. 16. v. 12. Rom. 11. v. 33. c. 16. v. 27. 27. Im. 1. v. 7. Hebr. 4. v. 13. 1. Ioh. 3. v. 20.

Tribus illa modis dividitur.

1. Eftibeoretica, vel practica.

Theoretica est, qua Deus res sub ratione entitatu & veritatu intelligit.

Praetica est; qua Deus res sub ratione bonitatu, & vt obiecta voluntatu & potentia sua cognoscit.

II. Eft scientia visionis, & simplicis intelligentia.

Scientia visionis est, qua Deus se & omnia alia entia nouit, qua sunt, erunt, am fuerunt: alias dicitur definita & determinata.

Scientia simplicis intelligentia est, qua Deus nouit omnia posibilia: alias dicitur indefinita & indeterminata,

III. Est naturalis seu necessaria, libera, vel media.

Scientia Deinaturalis est, qua Deus seipsum & omnia possibilianouit. Prioris actus ratione dicitur hac scientia necessaria.

Libera est, qua nouit omnia alia entia.

Media eft, qua nouit, si hoc fit, illud futurum.

REGVLA.

Scientia Dei I. Scientia tribuitur Deo non secundum modum habi-

Non tribuitur vt habitus; quia ille coniun dus est cum imperse dione: quippe qui admittit potentiam passiua, qua sit vt non sit semper in a du. Sed tribuitur vt a dus, quia ni hil potentiæ passiuæ in Deum cadit.

Quomodo Deus norit Solum bona Er bonos?

II. Deus practice nouit bona tantum.

Hæc notitia coniuncha est cum amore. Ita Deus dicitur nosse viam

iustorum. Pfalm. 1. & pios suos in vltimo iudicio. Matth. 25.

III. Scientia Dei necessaria præcedit omnem liberum di- Quomodo uinz voluntatis actum. Liberasequitur actum voluntatis. Guentia Dei Media praceditilla quidem actum voluntatis, sed ex hypo- & non? thefillius aliquid futurum videt.

Omnis Dei scientia necessaria est. Nam posito obiecto qualicunque, necessario illud cognoscit intellectus diuinus propter infiniratem elfentiz. Politoitidem ex hypotheli obiecto qualicunque, necessario intelligit Deus, quid sit ex illo extiturum. Recte tamen dividitur in necessariam, liberam & mediam eo, quo diximus modo in præceptis.

IV. Scientia libera & visionis dicitut prascientia, & non est caufarerum.

Prascient's Dei non eft caufarerum.

Cumenim hæc scientia liberum voluntatis diuinæ actum sequatur, nonest causa rerum: deque illa vere dicitur, quod res non sint, quia eas futuras nouit Deus, sed quod futuras nouit, quia sunt futura. Interim tamen verum est, sic omnia euenire, sicut Deus præsciuit: quia præscientiam non petiuit ex creaturis, led ex seipso.

V. Scientia Dei practica, simplicis intelligentia & neces-Scientia Dei fariailla, est caufa cmnium rerum.

quomodo sit caufarerum.

Hoc constat ex Psal. 104. vers. 24. Est autem causa rerum per modum prascribentis & dirigentis accedente voluntatis & potentia actione. Quanquam scientiam illam mediam interuenire necessum est in rebus, qua alibertate arbitrii creati dependent. Ad extremum hic nota Sapientia discrimen inter sapientiam Dei essentialem & personalem. Illa est pro- Dei dicitur prietas tribus personis communis : hæcest ipse Filius Dei, qui in Scri - ambigne. turisdicitur Sapientia Patris. Prou. 1. v. 20. Sæpe quoque sapientia Dei est donum ipsius: & dicitur sapientia creata. 1. Cor. 2. V. 7.

CAP. XXVL

De Veracitate Dei.

PRÆCEPTA.

V Eracitas Dei est, per qua est verax in se, & in dictis & factis suis 1.Ioh.5.v.20.

Cum hac neceffario coharet Iuftitia , per quam Deus eft iuftus & omnis juftitia mireaturi author. Deut. 3 2. 4. Pfal. 48. v. 11. & 92. v. 16.

R E G V L AE

Deus est veritas essentialis: ideoq; omnium rerum vewerst as. rarum ideam in se habet, & testimonium ipsius natura sua est authenticum.

> Hominum veracitas est contingens, ideoque & falli & fallere potest. Deus autem estipla veritas, fine veritas estipfa Dei esfentia: & proinde est immutabilis. Hincipse in se habet omnium rerum verarum ideam, ita ve quidquid in creaturis veri inest, id propterea verum sie, quia congruit cum primo vero. Ideo recte definitur veritas creata, quod fit harmonia & congruentia cum prima veritate, quæ est Deus. Porro quia Deus est ipfa veritas, necesseest vt testimonium ipsius stauthoritatis perfediffimæ atque infinitæ, & proinde authenticum, vel potius ipla authentia.

Deus est ve- II. wax in patefactionibus luis.

Deus est verax omni patefactionis modo, in verbis videl, & operibus, promissionibus, comminationibus & visionibus.

Veritas Dei cum referturad creaturas, distinguitur in veritatem verborum & operum. Veritas verboru eft, qua Deus non fallit mandatis, promissionibus, comminationibus, narrationibus, prophetiis, visionibus & typis. Veritas aperum est, qua quidquid Deus agit, vere agit, non fucate,non simulate, nec per præstigias vti Diabolus. Apoc. 15. v. 3. 6 16. v. 9.

Deses eft ipsa III. Iustitia Deo est essentialis & immutabilis, qua ita dis-Bes/titia. tribuit præmia & pænas vt nemini faciat iniuriam,

Pf.11.6.7. 1 Tim. 2. v. N# 23.0 19. 1. Tim. (. 9:14. 17.18. Pf. 145 v. 17. 2. Theff I. 2.6. € poc. 2. v. 23-

Institia Dei estæterna & constans Dei voluntas suum cuique tribuendi: Deoiph quod iphus eft, & creatura quod illius eft. Consideratur autem in dictis & factisiphus. Quæin dictiseft, dicitur veracitas & con-Rom. 3. v.4. Stantia, & fidelitas respectu promissionum : quæ in factis, est duplex, difpolitiua & remunerariua. Dispositiua iustitia est secundum quam Deus in omnibus actionibus suis ex sapientia sua ad æquitatis abilla vel præ-Heb 6.v.10. scriptæ vel monstratæ normam disponit. Remuneratina est, per qua Deus creatura fecundum opus ipfius ex pado cum ipfainito reddit quodipsi de betur. Si malis, dices hanc diftributiuam, & divides in remunerantem & punientem. Nimirum inftitia Dei eft ex perfectione ipfius & voluntate immetabili, quæ legi ita estaffinis & coniuncta, ve necesse fit aut legem voluntatis dininæ feruari, aut om nes creaturas in nihilum redigi, quia creatura funtaliquid extra Deum, fine quo Deus effe potelt.

SECTIO I. CAP. XXVII.

De Bonitate Dei.

PRÆCEPTA.

Onitas Dei est, qua ipse potest bonum suum communicare ad extra. Plal. 25. Dv.8.& 16. v.8.119. v.68. Matth. 19. v.17.

Bonitat Dei varia fortitur nomina fecundum varios ipfius progressus. Quorum primu est increatur am qua creatura est & dicitur bonitas specialiter. Secun- Gen. 1. v. 31. du bonitatu progressus est in creaturam , quatenus facit officium suum , & dicitur Ela.62. v.4. benignitas. Tertius progressus est in creaturam, que peccauit, & dicitur miseri- & s. cordia, qua Deus subuenit misero non obstante peccato.

In triplici hoc progressu amor & gratia Dei cernuntur tanquam communia & Ezech 16.

perpetua adiuncta.

Amor Dei est proprietas vnionis in Deo : cuius obiecta sunt Deus ipse & bonum iustiia: item creatura & felicitas ipsius. Huic amori opponitur odium. Prou.16. v.4.Pfal.11.v.7. Ioh. 3.v.16. Pfal. 5.v. 5. Ezech. 23. v.11.

Gratia Dei est, qua Deus amat creaturas non ex merito aut debito, neg, vt ipfi Devaliquid accedat, fed vt bene sit illi, cui bonum tribuitur, & qui amatur. Exod. 34.v.6. Rom. 5.v.8. 1.loh. 4.v.7. Pfal. 16. v. 2.

REGVLA.

I. Veracitas & bonitas Dei veniunt nomine sanctitatis.

Sanctitas intellectus & sanctitas voluntaris dicutur perfectiones istarum facultatum. Sanctitas autem complectitur veracitatem & boffitatem. Quando igitur tribuimus Deo veracitatem & bonitatem, præsupponimus sanctitatem tanquam genus vtriusque. Necesse igitur est, vt ne bonitatem Dei concipiamus cum mundo, qui bonum dicitid, quod est bonum apparens. Ita non habent se bonitas Dei: quia est ipsa San-Citas: que toties Deo in Scripturis tribuitur. Exod. 19. v.11. Leuit.19. v.2. 10f. 24. v. 19. 1. Sam. 2. v. 2. Efa. 6. v. 3. c. 12. v. 6. Apoc. 4. v 8. Efa. 29. v. 23. c. 40. 7.25.0° C.41. V.20.

II. Benignitas Dei est generalis erga omnes creaturas, & Benignitas specialis erga certas.

Benignitas generalis fiue communis est, qua Deus omnes in vniuersum creaturas, etiam eas, à quibus offenditur, ad bonum naturale dirigit, in eoque sustentat, quam din institua patitur. Deus enim non potest odisse creaturas, quatenus sunt ipsius opera. Vnde Augustinus eleganter ait: Deus non odit in nobis suum opus, sed Diaboli opus. Nam cum crea-

Rom. 5. v. 8.

Sanditas Dei quid fit ? rura, quatales, habeant simulachrum primacausa, id est, Dei (omnis enim este cus aliquo modo similis est sua causa) sieri non potest, ve Deus odio habeat similitudinem sui. Secus odisset seipsum. Ita parentes per naturam non oderunt suos liberos, nec arrifex suum opus. Ideo Scriptura testatur; Deum nolle destructionem suarum creaturatum, quatenus creatura sunt. Ezech.33. v. 11. Et Saluator testatur, Deum benignum este erga gratos & ingratos. Luc. 6. v. 36. quia scil. vtrique sunt opus manuum ipsius, Ps. 100. 6 103. Benignitas specialis est, qua Deus certos homines in peccatum sapsos, in Fisio suo redemtos amat, & ad bonum supernaturale, salutem videl. æternam promouet, Rom. 9.

Grati. Dei quid sit? III. Benignitas Dei in creaturas nec præsupponit, nec infert debitum: & hinc dicitur gratia.

Deus gratiose assessus est erga creaturam, ad communicandum scil. suum bonum amandumque creaturam non ex merito aut debito; quia debitum insert obligationem, & hæcimpersectionem: neq; vt ipsi Deo aliquid accedat, cum ipse sit cornu copiæ, & creaturis det, nihilab illis accipiat: sed vt bene sit illi, cui bonum illud tribuitur. Non igiturideir-co Deus est benignus in creaturas, quod illis aliquid debeat, aut quod obligetur ad benefaciendum: sed quia bonus est, ideo vultaliis bene esse. Sicut itaque artifex nihil debet operi suo, propterea quod opusillud habeat ipsius similitudinem: ita etiam Deus nulla parte obligatur creaturis, etsi creaturæ habeant ipsius simulachrum. Si enim Deus creaturis obligaretur, à creaturis penderet, & ipsis esset impersectior.

Obiecta amoru Dei. IV. Amoris Dei obiecta sunt Deus ipse & bonum iustitiz.

Deus enim seipsum amat necessario & primo tanquam summum bonum, vt & bonum iustitiæ; tum creaturam & selicitatem ipsus amat, quia est imago summi boni. Huic amori opponitur odium, quod desinitur assectus separationis in Deo; cuius obiectum est iniustitia & miseria creaturæ. Cum autem Deus præcipue amet se & bonum iustitiæ, eodemque momento iniquitatem odio habeat: creaturam vero eiusque selicitatem secundario amet, & isto momento miseriam creaturæ odio habeat: hinc sit vt creatura in iniustitia pertinaciter perseuerantem odio habeat; & amet miseriam illius, non quatenus est miseria, sed quatenus est este cum & documentum iustitiæ, Deut. 27. v. 15. cap. 28. v. 63; Esa. 1. v. 24. cap. 66. v. 4. Hinc dicisolet: Tanta est Dei benignitas, vt nullam pænam creaturæ patiantur, nisi vel iustitia Dei id postulet, vel maius inde bonum possitelici.

V. Dei

V. Dei benignitas est infinita loco, tempore, obiecto.

Benignitas Dei est infinita.

Nam & omni loco, & omni tempore, & erga omne obiectum exer-nina. ceripotest. Hinc tamen non recte infertur, quod actualiter exerceatur vbique, semper & erga omnes.

VI. Amor Dei est partim communicationis, partim communicationis
placentiz.

Amer communicationis est, quo Deus confert bona naturæ, vt sunt bo-centia in Deer naanimi, corporis & fortunæ, quæ dicuntur: tum bona gratiæ, vt sidem, quid? spem, charitatem: tum bona gloriæ, vt gloriam & gaudium in cælis. A-mor complacentia est, quo Deus amat bonum suum, quod cum creatura communicauit. Ideo autem amat, quia est similitudo inter bonum summum ranquam archetypum, & id quod est à summo tanqua ectypum, aon autem ideo, quod creatura mereatur & Deum sibi obliget.

CAP. XXIIX.

De Beatitate Dei.

PRÆCEPTA.

Deambeatitudinis in Deo notat summa felicitas, qua Deus perfestione sua per intellestum plene cognita, & per voluntatem summe amata fruitur cum acquiescentianeadem.Gen.17.v.1.Pl.16.v.11.1.Cor.2.v.9.10.1.Tim.1.v.11.e.6.v.15.

Eaest partim gloria, partim gaudium.

Gloria Deiest, qua Demest supra omnia excellens, Esa. 42. v. 8. Psal. 104. v. 1. &138. v. 5. Daniel. 7. v. 10. Actor. 7. v. 2. Iudæ v. 23. 25. Dicituretiam maiestas Dei.

Gaudium est, quo Deus delectatur seipso & operibus suis supra quam dici pocest velcogitari, Prou. 1. v. 24.25.26. Soph. 3 v. 17.

REGVLÆ.

I. Exidea virtutis orituridea beatitudinis.

In Deo est! idea virtutis! & felicitatis:

Posita actione virtutis ponitur beatitudo. Ergo posita idea virtutis, ponituridea beatitudinis. Quare cum in Deo sitidea virtutis, necesse etiam est inipso esse ideam beatitudinis; qua Deus in seipso persectismea equiescens, aliud extra se bonum nec quarit, nec necesse habet quarere. Qua est summa beatitas & au riena.

II Dei beatitudo ita ipsi est propria, vt nulli creatura com- Deus in se municari possit. Est tamen ipse creaturarum intellectu præ- alia extra se ditarum bonum beatisicum.

Ratio

Ratio primi est; quia est proprietas Dei essentialis, & veluti conses carium p accedentium attributorum. Ratio posterioris est; quia quod primum est in aliquo genere, causa est sequentium, cur illa sint talia, Hinc Deus dicitur bonum beatisseum creaturarum intelligentium ratione ob ecti, & essector actus in obiectum tendentis, inque eodem acquiescentis: ex quibus beatitudo creatura constat. 1. Cor. 15. v. 28:

Gloria Dei III. Gloria Dei est excellentia ipsius supra omnia: est que quid és que absoluta, & relata.

Gloria Dei absoluta est, qua Deus in seipso gloriosus est. Et hæctam latepatet, quam late patent reliquæ ipsius proprietates: vnde dicitur gloria immutabilitatis, omnipotentiæ, veracitatis, &c. Gloria Dei Relata est à perfectione seu proprietate ipsius cum respectu ad extra, Rom. 1. v. 23. cap. 9. v. 5. Psal. 8. v. 2. Han: Deus actibus externis varie manifestam facit. Sunt autem duo potissimum manifestationis modi in Scripturis declarati. V nus est per luminis splendorisque inustrati esfulgentiam, vel per oppositam illitenebrositatem. Alter per productionem operum perfectioni & excellentiæ Dei conuenientium, Matth. 17. v. 2.5. Luc. 2. v. 9. Exod. 16. v. 10. 1. Reg. 8. v. 11. Psal. 19. v. 1. Ioh. 2. v. 11.

Grudium Dei quale? IV. Gaudium Dei est tum fruitio sui ipsius, tum delectatio relata ad extra.

Sicut gloria Dei est duplex, ita & gaudium. Cum enim gaudium staffectus ex rei conuenientis præsentia, & vero essentia Dei sit illud, quod primum est conueniens, creatura verò id, quod est conueniens secundò, necessum est, ve gaudium Dei sit tum fruitio sui ipsius; tum obedientia creaturæ, tum communicatio ipsius bonitatis; tum denique interitus rebellium & hostium ipsius, Gen. 6. v. 6. Ier. 18. v. 8. 9. 10.

CAP. XXIX. De attributis Dei figuratis. PRÆCEPTA.

Hallenus attributa Dei propria fuerunt : sequuntur sigurata, qua per tropum aliquem de Deo dicuntur.

Sunta, vel voces, vel phrases.

Voces figurata, quibus continentur attributa Dei, funt metonymica, irtonica, metaphorica, vel synecdochica.

Metonymica sunt, quibus Dem dicitur firmitas, fortitudo, salus, lux, auxilium & robur nostrum: id est causa siue author & conservator sirmitatis, &c.

Pfal.

Psal. 18.v.2. Psal. 22. v. 20. Psal. 27.v. 1.9. Psal. 33.v. 20. Psal. 46. v. 2. Psal. 70.v. 6. Siedicitur carmen nostrum, laus, gloria & spes nostra; id est, materia laudis, &c. letem. 17. v. 14. Exod. 15.v. 2. Psal. 3.v. 4. letem. 17.v. 13. 1. Tim. 1.v. 1.

Vocesironica sunt, qua per ironiam de Deo enuntiantur: Genes.3.v.22. Ioh. 48.v.3.c.40.v.2. Ps.73.v.11. Ier.4.v.10. 1.Cor. 1, v.21.

Voces metaphorica funt, qua tribuuntur Deo per metaphoram.

Harum vocum quedam sumuntur ab homine, quedam ab aliu creaturu.

Qua ab homine sumuntur, dicuntur Deo attribui per άνθρωποπάθειαν, que & άνθρωπομός φωσις, itemg, metaphora Theologica dicitur. Cuiusmodi sunt partes hominis, membra corporis, sensus, affectus, actiones, subiecta & adiuncta humana.

Parshemini Dee tribuitur: puta anima, Ela.I.v.14 . let. 5, v. 9 Vbi anima poniturpro voluntate Dei.

Membra corporis humani Deo tribuuntur hunc in modum.

I. Caput. Dan. 7. v. 9. 1. Corinth. 11. v. 3. Et notatur potentia Dei super-

II. Faies seu vultus. Qui notat vel præsentiam Dei, Psal. 31. v. 21. vel maiestatem, Exod. 33. v. 20. 23. vel sauorem & benignitatem, Psal. 114. v. 7. veliram, Psal. 34. v. 17.

III. Oculi. Qui notant vel beneuolentiam, Pfal. 39. v. 16.17.18. vel prouidentiam, 2. Chron. 6. v. 9. vel omniscientiam, 2. Chron. 36. v. 12.

IV. Palpebra. Quæ notant occulta ip sius iudicia, Psal. 11. v. 4.

V. Pupilla. Deut.32. v.10. Pfal. 18. v. 8. Zach. 2. v. 8, Qua notaturid, quod Deo est chariffimum.

VI. Os. Quod fignificat vel ipsum Deum, Ios. 9. v. 14. vel prouidentiam & benedictionem Dei, Matth. 4. v. 4. vel mandatum, Ier. 9. v. 12. vel fidos Deiseruos, Ier. 15. v. 19.

VII. Aures. Quibus notatur vel promtitudo & facilitas Dei in exaudiendis precibus nostris, Psal. 31. v. 3. & 34. v. 16. vel omniscientia, qua

Deusomnia cognoscit.

IIX. Nasus. Ierem. 39. v. 37. Qui notat furorem Dei accensum & su-mantem.

1X. Nares. Genes. 8.v. 21. Quibus significatur acceptatio & probatio

X. Ceruix. Qua notat indignationem Dei, Ierem. 18.v. 17.

XI. Manus. Qua fignificantur omnipotentia Dei & decretum, Actor. 4. v. 28. vel protectio, Pfal. 3 1. v. 6. 7. 8. vel pcena, Pfal. 3 8. v. 3. vel iudicia, Exod. 9. v. 3. vel vis Prophetica, 2. Reg. 13. v. 15. vel Spiritus Dei, Ezech. 1. v. 3.

XII. Brachium. Quo indicatur Dei potentia, Gen. 29. v. 24. Pfal. 77. v. 16. vel Filius Dei, Efa. 53. v. 1.

XIII. Dextra. Qua notatur Dei omnipotentia, Psal. 118. v.15. Exod. 15. vers. 6.

XIV. Digitus. Qui notat virrutem Dei, Exod. 8. v. 19. vel Spiritum fanflum, Exod. 31. v. 18. Luc. 11. v. 20.

XV. Cor. Quo notatur vel vita Dei, Gen. 6. v. 6. vel decretum, Ierem. 19. v. 5. vel beneplacitum : vt cum Dauid dicitur fuisse vir secundum cor Dei.

XVI. Viscera. Quibus notatut intima Dei misericordia, Esa. 64.v.r. XVII. Pedes. Qui notant Dei præsentiam vel potestatem, Psal. 110.v.s. XIIX. Posteriora. Quibus notatut specularis & ænigmatica, id estimpersecta cognitio, qua Deum cognoscimus in hac vita, Exod. 33.v. 25.

Sensus, qui Deo tribuuntur, notant ipsius providentiam, Plal. 14. v. 2. Sunta,

interni & externi.

Ex internii tribuitur ipsi memoria, Psal. 115. v. 12. & 136. v. 23. Quæ notat auxilium ratione sæderis nobiscum initi.

Huis opponitur obliuio. Qua notatur vel dilatio auxilii, Psal. 13.v.2. vel abiectio, Hos. 4.v. 6. vel remissio peccatorum, Esa. 49.v. 14. let. 23.v.39. Ex sensibus externis tribuitur Deo.

I. Visus. Qui notat approbationem, Genelit. v.4. vel omniscientiam,

Pfal. 11. V.4.

11 Auditus. Qui notat præstationem auxilii, Psal. 5. v. 2. & 6.9. to.

III. Odoratus. Quo notatur approbatio. Gen. 8. v. 21.

Affectus, qui Deo tribuuntur, sunt in parte concupiscibili vel irascibili.

In concupiscibili funt:

1. Desiderium: quod est in Deo vis obtinendi opera iustitiæ creaturis præscripta, & dandi remunerationis præmium. Cui opponitut assecus, quo execratur opera iniustitiæ & remunerationis omissionem, Esa. 48. v. 18. 19. Psal. 5. v. 7. 1er. 5. v. 7. 9.

11. Panitentia. Que nihil est aliud in Deo, quam muratio voliti vel facti propter actum creature rationalis, Genes. 6.v. 1. Samuel. 15.v. 29. le-

rem.18.v.8.

111. Latitia. Qua est approbatio alicuius rei, videlicet virtutis & felicitatis nostra, Iudic. 9. v. 13. Psou. 1. v. 24. 25. 26. Huic opponitur dolor; qui in Deo est vehemens displicentia, Gen. 6. v. 6.

In irascibili parte residentes affectus, Deog, attriburi sunt :

L Spes: Que est attenta boni operis à creatura debiti, & pergratiam Dei præstabilis expectatio, Deuter. 32. v.27. Esa. 5, v.4. Luc. 13. v.6.7. Huic Huicopponitur desperatio, quæ est ex pertinaci malitia creaturæ abalienatæ à vita Dei & obduratæ in malo, quæ post quam dedoluit per cauterium conscientiæ inustum, seipsam proteruiæ dedidit, ad certatim patrandam omnem impuritatem, ser. 13. v. 23. Eph. 4. v. 18. 19.

II. Confidentia. Qua Deus ingenti Spiritu bonum ornatum & desideratum prosequitur, & malum exosum amolitur & repellit, Esa. 63. v. 3.5.

Ezech.13. v.13.14. C. 27. v. 4.

111. 114. Quxest affectus depulsionis in Deo per punitionem creatural legemspsius transgressa, qua creatura infert malum miseria pro iniustitia, & vindictam sumit sibi debitam, tanquam indicem amoris erga institiam, & odii aduersus peccatum, serem. 9. v. 9. Deut. 3 z. v. 35. Hac cum vehemens est, suror dicitur, serem. 10. v. 24. cap. 12. v. 13. Esa. 63. v. 6. Significat autem tria distincte in Deo. Primò decretum & voluntatem Deisumendi pænas de peccatoribus, Roman. 1. v. 18. Deinde pænarum comminationem, Psalm 6. v. 1. Ierem. 6. v. 11. Ion. 3. v. 10. Tertio pænamipsam, Roman. 2. v. 5. Tametsi autem ira Dei est aduersus omnes peccatores: tamen aliter Deus irascitur electis, aliter reprobis. Namira aduersus electos non est æterna, Psal. 30. v. 6. Mich. 7. v. 9. sed aduersus reprobos est æterna, lohan. 3. v. 36. Ira aduersus electos cedit ipsorum saluti, 1. Cor. 11. v. 32. sed ira aduersus reprobos adsert interitum, Rom. 9. v. 22.

IV. Zelus. Qui est amor Dei erga fideles propter nominis sui gloriam. coniuncus cum vehementi indignatione aduersus hostes sidelium, 2.

Reg.19. V.31. Efa.9. v.7. Ezech. 38. v. 19. Zach. 1. v. 14.

V. Zeletypia. Quæ in Deo est vehementissima indignatio aduersus spi-

ritualem scortationem, Num. 25.v.11. Deut. 32.v.11.

VI. Odium. Quod in Deo est vel reprobatio negatiua, id est, negatio beneuolentia, seu decretum non eligendiad vitam aternam, Malach. I.v.1.3. Rom. 9.v.13. vel displicentia & detestatio, Esa. I.v. 14. vel executio decreti puniendi & perdendi reprobas, Psal. 5.v.6.

Aftiones humana, qua Deo tribuuntur, funt partim interna, partim externa:

eag, plurima. Nam Deus dicitur,

1. Cogitare, id eft, decernere, Ier. 4.v. 28. intelligere, Efa. 55.v. 8.9,

II. Cognoscere, id est, probare, Gen. 22. v.12.

III. Numerare, id eft, exactiffime noffe, Pfal. 147. v. 4.

1V. Dixisse, id est, produxisse, Genes. 1. Vnde dietturin scholis: Dei dicere est facere.

V. Eleuare faciem, id est, declarare gratiam suam, Pfal, 4. v.7.

VI. Respicere seu videre, id est, approbare, Gen. 4. v. 4.

P 2

VII. Ab-

VII. Abscondere faciem, hoc est, declarare seueritatem, Psal. 30.v.2.

IIX. Adeffe, id eft, defendere, Pfal. 124. v.I.

1X. Tentare, hoc est, sidem & obedientiam alicuius manifestam reddere, Genes. 22. v. 1. Exod, 15. v. 25.

X. Descendere, id est, aliquid nouum operari, Gen. 11. v.7. vel examinare,

Gen. 18. v.21. vel auxiliari, Exod. 3.v.8.

XI. Ridere, id est, nihili facere, Pfal.2.v.4. Et quis omnia enumeret, que Sociptura passim Deo tribuit ab actionibus humanis desumta attributa?

Subietta humana qua Deo tribuuntur sunt: quod Deus dicitur esse chabitare in calu, Ela. 66. v. 1. quo notatur maiestas Dei supra omnia, & in omnibus, ita vt à nullo possit impediri: quod ipsi tribuitur thronus seu sellum, Ps. 9. v. 8. ad denotandam regiam maiestatem. Item seabellum pedum,

Ela. 66. v.T. ad denotandum imperium.

Adiunita, qua humanitus Deo attribuuntur, sunt varia accidentia: videl. Magnitudo: quæ notat ipsius immensitatem, Exod. 15. v. 16. Num. 14. v. 19. Deuteronom. 3. v. 24. Multitudo benignitatis, ad notandam insinitatem bonitatis, Psal. 88. v. 15. & 103. v. 8. Liber quadruplex: videlicet 1. Providentia seu præscientiæ, Psal. 136. v. 16. qui liber est cum mundi seu vniuersitatis, Apoc. 5. v. 1. tum Ecclesiæ, Apoc. 10. v. 2. 2. Scriptura sacra, Esa. 34. v. 16. 3. Iudicii diuini, Dan. 7. v. 10. Mal. 3. v. 17. Apoc. 10. v. 12. 4. Vita, Exod. 32. v. 32. 33. Psal. 69. v. 29. Dan. 12. v. 2. Phil. 4. v. 3. Apol. 3. v. 5. c. 13. v. 8. c. 10. v. 12. 15. c. 21. v. 27. c. 22. v. 19. Hucrefer illa, quod Deus dicitur vir belli, Exod. 15. v. 3. amistus luce, Psal. 104. v. 1. 2. signifer, Esa. 10. v. 18. pastor, Psal. 23. v. 1. vigilare, Ier. 1. v. 12. dormire, Psal. 44. v. 24. & c.

Que ab aliu creaturu sumuntur attributa Dei metaphorica, sunt, quod Dem

dicitur

I. Esse in loco, Psal. 68. v. 17.

II. Esse in tempore, Psal. 139. v. 2.

III. Praditu alis, Deut. 32. v. 10. Ruth. 2. v. 12. Pfal. 17. v. 8. & 91, v. 3.

IV. Vmbra, Plal. 91. v. 1. & 121. v. 4.

V. Via, Plal. 77. v. 14. & 103. v. 7. VI. Cornu salutiu, Psal. 10. v. 3.

VII. Scutum, Pfal.3. v.4.

11 X. Ignis consumens, Deut.4.v.24. Hebr.12.v.19.

IX. Rupes, Pfal.71.

X. Robustum babitaculum, Psal. 71. v. 3.

XI. Sol, Pfal.84.v.12.

XII. Lux & lucerna, Efa. 10. v. 17.

XIII. Poffesio & merces nostra, Deut. 10. v.9. Gen. 15-V.I.

voces synecdochia, quibus nonnulla Dei attributa continentur, sunt cum vox Deus ponitur pro certa persona Trinitatis. A & 20. cum septem spiritus ponuntur pro vno

Spiritu Sancto Apoc.1.v.4.&c.

Phrases sigurata, quibus attributa quadam Dei significantur, sunt allegoria, id est, continuationes troporum: quales sunt in hypotyposibus seu graphicis descriptionibus maiestatis Dei: in promulgatione verbi eius: in visionibus propheticis, &c. Vide Exod. 19. v. 16. & seqq. Plal. 18. vers. 7. & seqq. Esa. 6. Ezech. 3. Dan. 7. v. 9. Apoc. 4. v. 7. & seqq. Esa. 33. vers. 2. Psal. 38. v. 3. Ezech. 39. v. 21.

REGVLAE.

I. Qua de Deo dicuntur essentialiter à priori, ipsi soli tri- Tres classes buuntur: qua analogice, dicuntur de ipso prius, quam de autr busocreaturis: qua metaphorice, illa prius creaturis competunt,
quam Deo.

Tres hic constituuntur classes nominum diuinorum, seu attributorum. In prima classe sunt, quæ soli Deo vniu oce tribuuntur: vt omnipotentia, immensitas, æternitas à priori. In secunda classe sunt, quæ analogice dicuntur de Deo & creaturis: vt iustitia, bonitas, paternitas, &c. Hæc prius
Deo conueniunt quam creaturis: id est, ipsæ res per nomina significatæ
prius fuerunt in Deo quam in rebus creatis, licet vox ipsa prius de creaturis, quam de Deo suerit sæpe ab hominibus vsurpata. Dicuntur igitur
analogice vsurpari, quoniam potiori persectiori que ratione de Deo dicuntur, quam de creaturis. Alia est enim Dei iustitia, quam hominum.
Interia denique classe sunt quæ metaphorice dicuntur de Deo. Et hæc
prius creaturis competunt; quam Deo: vt pænitentia, ira, &c. Nam creaturis proprie competunt: sed Deo tribuuntur propter analogiam siue
conuenientiam in aliquo terrio, vt loquuntur Logici.

II. Varietas attributorum figuratorum notat Dei maie Attributa
Dei figura

Attributa Dei figurata notant eius maiestatem

Nam cum Dei maiestas sit inestabilis, Scriptura sacra nobis exhibet maiestasem totnomina, ve aliquo saltem modo nobis ob oculos ponat magnitudi- omnimodă.

nem illam incomprehensibilem. Hanc Dei maiestatem adoremus, imitati Cherubim, qui faciem suam velare dicuntur coram Deo: & subinde hac nomina percurramus in timore Dei.

Attributa III. Attributa Dei figurata debent examinari per propria Dei figurata tanquam mensuram siram.

debent exigi ad propria.

Omnis locutio tropica resolui debet in propriam. Idem igitur faciendum est in hac materia. Quoties itaque occurrit tropus de Deo, instituenda est collatio inter tropum & proprietatem essentialem, ita vt subiecta materia, scopus loci, & regulæ Rhetoricæ de interpretione troporum diligentissime considerentur.

'Aliquid di- IV. -Attributa Dei metaphorica tribuuntur Deo œconocitur de Deo mice, non Theologice.

sheologice vel economice.

Hæcest regula Patrum, nominarim Theodoreti dialogo 2. qui inscribitur inconfusus. Sensus regulæhicest. Nomina ista metaphotica tribuuntur Deo œconomice, id est, quatenus Deus dispensat de se ipso propter nostram infirmitatem : quæ œconomia siue dispensario aliter dicitur συγκατάβασις, id est, condescensus. Nam quemadmodum mater cum infante lallat, & tertiata verba profert: ita etiam Deus benignissimus ille Pater noster coelestis nobis συγκαταβαίνει siue condescendit nostra infirmitati. Nonigitur dicuntur hacattributa de Deo Theologice, id est, itave Deo proprie infint. Itaque oportet vt simus memores illius regulæ: Quæ de Deo dicuntur av Deuwona Dos, intelligenda sunt 9εοωρεπως. Est & alia causa, cur Deus vtitur his talibus nominibus metaphoricis, de seiplo: quam August. serm. 40. de temp. indicat his verbis: Dico sustum Deum, quia in verbis humanis nihil melius, quod dicimus, inuenio. Namille est vltra iustitiam. Dicitur pænitere Deus, dicitur nescire. Quis non exhorreat, nescit Deus, pænitet Deus. Ideo tamen & ad ista verba salubriter Scriptura detcendit, quæ & tu exhorres, ne illa, quæ . magna putas, latis digne dicta arbitreris.

A'θρωπο- V. Metaphorica attributa Dei possunt etiam ad metonyπάθεια miam causa reuocari: ita γτ άνθρω ω οπώθεια duplicem admittat
duplicem ad-tropum.

duplicem ad- tropum.

E.g. Deo tribuitur manus per metaphoram. Quemadmodum enim manu apprehendimus alios & illis succurrimus: ita Dei omnipotentia nobis opitulatur. Sed & explicatio metonymica potest habere locum, ita vi manus tanquam causa ponatur pro auxilio tanquam effecto. Ita prenitentia dicitur de Deo & metaphorice, & metonymice, Metaphorice hoc modo. Quemadmodum homines prenitudine ducti mutant facta sua, vi illum non amplius prosequantur beneuolentia cui bene woluerunt antea; vel incipiant amare quem oderunt: sie Deus sepe mu-

tat

tat su beneficia in iudicia, & iudicia in beneficia. Metony mice ita. Pcenitentia facit vt homo mutet vel Beneficia & præmia, vel iudicia & pænas. Quando igitur Deo tribuitur pænitentia, causa ponitur pro effectu. Hine Theologi eleganter dicunt: Affectus in Deo notant effectus. V nde patet affedus humanos tribui Deo propter affectus nonnullos ipfius illis analogos citra vllam paffionem, vtpote simplici & immutabili; & citra vllam inordinationem & recta rationis repugnantiam : fancte enim versatur circa omnia voluntatis suæ obiecta. Exed. 32.v.10. 6 segg. Deut. 31. v. 16.27. Vlum vero & exercitium illorum affectuum infinitæ Dei fapientiz subiicimus, cuius est, singulis obiectum, modum, finem, circumstantiasque præsigere, & decernere vtri præseliquis agendi partes fint concedenda.

VI. Sicut affectus tribuuntur Deo: ita & moderatrices i- Virtutes moftorumaffectuum virtutes: puta patientia, clementia, & fi- fe finninguo. miles,quziram moderantur & pænam ex ira, vt funt, longa-modo tribunimitas, mansuetudo, facilitas ad ignoscendum, &c.

deratrices afantur Deo?

Patientia Dei eft, qua boni amati, desiderati & sperati absentiam, & maliexoli præfer.tiam toleranter suffert: parcens peccatoribus, tum vt beneficia misericordiæ & iudicia iustitiæ suæ per illos exequatur: tum vteos ad relipiscentiam perdueat, vel contumaces æquius & grauius paniat. Ela. 5. v. 4. Exech. 18. v. 23. Matth. 21. v. 33. & legg. Luc. 13. v. 6.7.8. Rom. 2. v. 4.5. 2. Pet. 3. v. 9. Clementia est, qua Deus moderatur pænas debitas vi grauitate & diuturnitate sua inferiores sint multum peccati merito, & vires creatura non exuperent. Ier. 3. v. 5.loel. 2. v. 1 3. 2. Sam. 7. v. 14.Pl.103.v.13.14.Longanimitas suspendit iram ne properetad depulsionem mali simularque id meritum creaturæ postulauerit. Exod. 34. v.6. Ela. 48.v.9. Mansuetudo fine lenitas est, quæ iram temperat, ne nimia sit magnitudine, imo ne respondeateius grauitas scelerum magnitudinis Pf. 103.v.10. Facilitas ad ignoscendum est, quæ iræ moderatur ne duret in leculum, peccatorum merito conuenienter. Pl. 103. v. 9. Pl. 30. v. 6.

CAP. XXX.

De personarum SS. Trinitatis inter se comparatione. PRÆCEPTA.

Actenus de esfentia Dei deinseps de personis in esfentia, Patre vid. Filio, & Spi-Pritu Sancto; qua funt tres subsistentia in diuina esfentia, totam illam singula inse babentes.proprietate personali à se inuicem distincta.

Earum occurrit comparatio, diffinctio & enumeratio. Quaru fundamentum est definitio singularum per sonarum, qua sic habet. Paten Personarum

teft.

Pater est prima persona deitatis, qua non est aliunde; & genuit Filium, cum que producit Spiritum Sandum. Matth. 28. v. 19. Efa. 79. v. 20. 21. Hag. 2. verl. 4. 8. Ioh. 17. verf. 3, Pfal. 2. v. 7.1. Iohan. 1. v. 13. Ioh. 1. v. 1.. c 3. verf. 16. Matth. 16.v.17. loh, 1.v.14.18. cap. s. v.20.26. c.17.v.24.25. Rom. 15.v.6.1. loh, 2.ver[.23.

Filius est secunda persona deitatis, qua genita est à Patre, cum quo producit Spiritum Sanctum. Matth. 28. v. 19.1. Ioh. 5. v. 7. Efa. 9. v. 6. Ier. 23. v. 6. Pf. 110. v. 1. Rom. 9. v. 5. 1. loh. 5. v. 26 Prou. 8. v. 24. 25. loh. 1. v. 14. & 18. c. 3. v. 16. Pf. 2. v.7. Prou. 30. v. 4. Matth. 3. v. 17. cap. 16. v. 16. c. 26. v. 63. 64. c. 27. v. 54. Marc.1.v.1.Rom.8.v.29.3 2.2.Cor.1.v.19. Gal.4.v.4.6.1.Ioh.1.v.7.c.3.v.

8. c. 4. v. 1 5. c. 5. v. 13. 20. 2. loh. 2. v. 3. Apoc. 2. v. 18.

Spiritus Sanctus est tertia persona deitatis, qua à Patre & Filio vt vna firantibus procedit. Matth. 28. v. 19. Gen. 1. v. 2. Act. 5. v. 3. 4. 1. Cor. 3. v. 16. Efa. 6. v. 7.collato cum A.2.28.v.27. Ioh.15.v.29.Rom.8.v.9. Gal.4.v.6.Pfal.51. v. 14. Matth. 1. v. 18. 20. Marc. 13. v. 11, 36. Luc. 3. v. 22. Act. 1. v. 2. c. 2. v. 4, Tit. 3. v. s. Heb. g. v. 8.

Comparatio personarum est , qua illa conferuntur inter se tanquam homonsia, aquales, & in se mutuo existentes. Dicitur etiam communio personarum. Homoufia eft, qua tres illa persona sunt vnus ille verus & aternu Deu: fine funt

SS. Trinitatis ouosoia. vna illa essentia diuina. Latine dices consubstantialitatem, siue coëssen-6

tialitatem. Hanc probantista di a. 1, Joh. 5.v. 7. Joh. 10.v. 30.

A Equalitas eft, qua tres illa persona sunt aquales effentialibus Dei proprietatibu, ישנים שונים Actu subsistendi, operibus , dignitate atque bonore. Hac enim omnia omnibus zqualitertribuuntur, vt constat ex dictis paulo ante allegatis, Mutuainπεριχώρη-existentia est arctissima illarum personarum vnio, qua vna persona est in alia, itart vna persona alteram totam vndique permeet & circumplectatur semper & insepaois. rabiliter propter vnam numero effentiam, Ioh. 14. v. 10.11. Græcis dicitur wegtχωρησις & έμισεριχώρησις έναλληλ (; Latinis mutua immanentia velimmeatio, circuminfesho, influentia mutua personarum, commeatio, permeatio & circumplexus.

REGVLA.

Mysterium S S. Trinitatis neque lumine naturainue. Mysterium Trinitatis à nulla unqua niri, neque lumine gratiæ, neq; lumine gloriæ potest comcreatura co- prehendiab vlla creatura. prehendi po-

Tameth multæ imagines facrolandæ & individuæ Trinitatis inlibro naturæ extant, quales à Scholasticis, imo & à Patribus, vt & à recentioribus, in quibus nominatim est Mornaus, adferuntur, tamen infinita eft dif-

eldifferentia inter illas imagines & rem iplam; & vero à posteriori sunt inuentz, & proinde tantum valentad declarandum, & gentilib. oftendendum, mysterium illud non euertere naturam. Errant igitur grauistime, qui suis philosophematis altissimum hoc mysteriu potius obscurant quaillustrant. Hæcenim disputatio eiusmodi est vt necalicubi periculosus erretur, nec laboriosius aliquid quæratur, si Scriptura non sequamur duce: necfru duolius aliquid inueniatur, si cynosuram verbi Dei in timore Deinobis ob oculos ponamus. Ita enim fier, vt dicamus de hoc dogmate: Hoc quidem totu arcanum est: sed tamen credendum, quia à Scripturareuelatum: & in hoc sumus Christiani, quod vnum Deum in Trinitare confitemur. Neque enim profani illi, vt Trifmegiftus & Plato, hocmysterium agnouerunt: quia plures essentias constituerunt: quod nos minime facimus, sed credimus & fatemur Patrem, Filium & Spiritum Sandum, vnam elle numero ellentiam. Eth autem hoc credimus: tamen non comprehendimus, sed tantum apprehendimus, adeoque simulcredimus hoc mysterium ita transcendere captum creaturarum, vinulla vnquam creatura possit hoc capere nedum eloqui. Quomodo enim capiat mens creata ομοκοίαι βούτησα και περιχώρησην trium pe fonanumi Quomodo comprehendat distinctionem istorum trium? Quomododenique penetret cuiusque persona actum notionalem ? Captiue. mus igitut hicrationem in obsequium fidei.

Il, Vox persona recte accommodatur mysterio S. Trinita-Vox persona tisiquia partim Apostolica est, partim Ecclesiastica.

Apostolica; quia ab Apostolo est vsurpara hoc sensu, quo à nobis vsurpatur. Heb. 1. vers.; 2. Ecclesiastica; quia veteres Episcopi primum proptet Noetii & Sabellii errorem hac voce sunt vs: postea etiam aduersus Artium & Arrianos infestissimos deitatis Christi hostes. Ethuius quidem vocissignificatio primum sine rumultu recepta est: postea vero hæreticotum importunitate vexata fuit: vt author est Hieron.tom.2.epist. Quoniam vetuso; & inhistor: eccles. Theodoretus indicat: hodie vero ad magnum & Ecclesia & veritatis Euangelicæ vsum retinetur. Cæterum de hac voce vide Socrat. Scholast. lib. 3. cap. 7. & tripart. bistor. lib.6.cap.20.21.22. Damasc. Isagog. cap.2. & Dial. cap.42.43.44. Horum igitur & aliorum infinitorum Doctorum verbis loquamur, ne qua nouorum verborum architectatione & fraude nouus quoque error oriatur: aut ne priscorum verborum odio schissima procuretur.

Persona quid?

Gellim. g.

EAP-7.

III. Persona est subsistens individuum, incommunicabile, naturæintelligentis, & proindevolentis, potentis & agentis.

Personam esse id, quod ab alio individuo substantiali separatum per le lublifit, suis quibasdam characteribus & proprietatibus diftincum & lecretum, certo est certius. Inde personæ dramatis leguntur in comædirs & tragodiis. Inde personæ distortæ diaæab Actio, citante Varrone lib.6.deling. Lat. Sicin conjugandis verbis Varroni lib.7. dicuntur tres personæ, quoniam non potest eadem res idemue homo significari per vocem amo, quæ per vocem amas aut amat, vno scil.eodemque tempore. Ergo individuum, quod suis proprietatibus sicab alio distin aum est, vt cum eo confundi non possit, sed existar per se, dicitur persona. Inde à Varrone lib. 8. de ling. Lat. verba dicuntur esse trium personarum. Denique personam pro homine vsurpauit Celsus lib.1. Ex quibus patet, hanc vo-Noct. Attic. cem tametha personando dicta sit primitus, non taneum significare repræsentationem alterius: sed etiam subsistens intelligens: ac proinde volens, potens & agens. Redeigitur hæc vox huic adorando mysterio accommodatur: quam, vt hoc obiter dicam, nonnulli putant dictam quali per se vnum, vel quali persolam, ex per & solus. Licet autem primi Sabelliani hanc vocem exagitauerint, quos postea secuti sunt Arriani, qui hanc vocem vti & ouosoiar, expungi voluerunt: nos tamen lecuti Patres orthodoxos & rem ipsam intuiti, illam retinemus. Sed, ais, perlona dicitur de iis individuis, quæ loco separantur, vt alibi consistant. quod de personis diuinis dici non potest. Quod quidem dubium monet. Thomas in 1.2. quaft. 29. art. 3. Qui iple etiam recte respondet, cu nihil melius in nostris verbis aut perfectius habeamus, quo illam trium vaosaraw rationem explicemus, hoc vocabulo vtendum necessario nobis esse. Caterum Graci Patres aliis atque aliis vocibus in hoc negotio sunt vsi. Nam personas illas diuinas vocarunt aliquando πείσωπα, aliquando ύφιτάμενα, læpe τρία ένυπο τατα, quinetiam άπιμα, quanquam tarissime.

Trinitatu

IV. Trinitatis nomen in hoc mysterio vsurpatur, non vt vox explicaillud plane dicatur, sed ne taceatur.

> Trinitatis vox in Scripturis quidem non reperitur: led tamen ex Arithmeticis in agrum Theologicum rediffime translata est, & vius eius apud classicos Theologos frequentatus. Magna enim inopia laborat humanum eloquium. Et vero faciles debemus este circa vsum vocabulorum, quando constat de reipsa. Pythagoriciae Platonici videntur reide nomen primi ab Arithmeticis ad Theologos traduxisse, vitalia

multa

multa numerorum nomina: quibus vti tam bona conscientia possumus, quam communi cum iis fole & aëre fruimur. Nam omnia, que non funtimpura, Christianis hominibus seruire debent. Quare cum sacra Scriptura commemoret tres personas Matth. 3. verf. 16.17.cap.28.verf.19. Gnominet tres 1. Ioh. 5. verf. 7. patet rem iplam in Scripturis tradi, & proindetrinitatem recte statui, vbi tres sunt.

V. Trinitas ratione personarum est, non ratione essentia.

Summahuius disputationis eo redit, vt docent August. lib. 1. de Trinit. est perforare Germ.detempore 119.124.131.135. & Thomas in 1. 2. quaft. 39. vt fecundum non effentia. facras Scripturas Trinitas, id est, Pater, Filius & Spiritus San aus, probemrvna,ideft, vnius ad numerum & eiusdem essentiæ, & in separabiliaqualitate: & vt illa vnitas demonstretur trina, id est, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, id est, non solitarius Deus, qui sibi ipse Pater sit & Filius,& Spiritus San &us, fed trinus personarum ratione. Hinc Augustinus ferm.129, de temp.ait : Si quis substrahens aut Filium, aut Spiritum Sandum,ita solum existimet esse Deum Patrem, & dici aut credi vnum Deum, anathema sit. Cæterum Trinitatis vocabulum hic non significat trium vnitatem, sed ponitur pro tribus rebus, ita vt Trinitas fignificet tres personas, Vnde Athanasius in symbolo ait: Trinitatem in Vnitate veneremur. Et hoc sensu recte dicitur, quod Trinitas sacrosancta sit vnus ille & folus Deus.

VI. Person SS. Trinitatis debent considerari commu- Persona SS. niter & fingulariter. Trinitatis

Communiter considerantur ratione essentiæ, adeoq; proprietatum & consideranactionum essentialium. Arque hæc dicitur comparatio personarum. Sin-modis. gulariter considerantur quoad subsistentiam, proprietates hypostaticas &actiones personales. Arque hac consideratio dicitur distinctio. Prima illa consideratio est huius loci. Omnis autem comparatio, quæ instituimrinhocadorando mysterio, est ratione ομουσίας, ισότητ @ & περιχωennus de quibus iam ordine videamus.

VII. Pater, Filius & Spiritus Sanctus non sunt aropero, non ομοιέσιοι, non έπερέσιοι, non συνέσιοι, non μονοέσιοι, neque πενπέσιοι fed iverior & oposoioi.

per fonarum in SS. Trini-

Non funt avouoio, id eft, diffimiles essentia; quia funt vnus Deus.1. Ich. 5.7.7. Neg; funt o por soio, id est, similes essetia; quia similitudo no est ravminefine identitas rei quæ numero fit vna; qualis est in divinis personis, quedicuntur vnum vnitate seu identitate essentia, que numero est vna

Neque

Neque sunt ingeno, id est, alterius seu diuersæ essentiæ ob causam modo dictam. Neque funt oursons, lieut funt homines, qui eandem effentiam communem habent, licet non eandem numero. Neque sunt uovoxoroi, id eft, folitariam quælibet habens effentiam & nullum aliud individuum sue substantiæ simile habens:vt sol & luna. Neg; sunt mums ou, quia etiam plures homines dici possunt au resoni, identitate generis & speciei. Sunt autemerson, vt Anastasius Antiochenus loquiturex verbis Apostoli Heb. 1. v.3. quia qualibet persona subsistit in essentia. Sunt item oposom, vt docet Athanasius in expositione fidei, id est, coëssentiales seu consubstantiales, seu habentes vnam eandemque essentiam, eamque singularem & numero eandem. Nam o posocio proprie illi dicuntur, qui non separatim existunt, sed in vna & eadem numero estentia distinguuntur charactere, id est, proprietate personali. Quo sensu Textullianurait, vnitatem monarchiæ elfe Trinitatem œconomiæ. Rede igitur persona SS. Trinitatis vocantur relata aquiparantia: item coordinata potius quam subordinata. Errauit itaque Samosatenus, quando dixit Filium este Patri ouosoiov, siue consubstantialem, quomodo homo homini consubstantialis dicitur, ita vt duæ substantiæ sint eiusdem speciei. Hocenim proprie non est esse o juo soiov. Etenim o juo soia requirit, vt vna eademque numero goia sit communis multis, & vt hi multi in vna illa soia fublistant. lam vero in rebus creatis; verbi gratia, in genere humano non eadem numero essentia seu humanitas competit pluribus indiuiduis, sed natura humana multiplicatur prout indiuidua multiplicantur, ita ve particularis seu quantitatiua humanitas, que estin vno, in alio eadem ad numerum effe non possir. Huc accedit, quod singula individua separentur, verbi gratia, singuli homines, etsi communitatione homines appellentur. Nam finita & separata est cuiusque hominis viniscoris. Vnde Iohannes, Iacobus & Petrus non sunt vnus homo: nec vbicung; eft Petrus, illic est & Iohannes. At Pater, Filius & Spiritus tan ctus funt vea numero effentia, nec fingulas separatasq; essentias vel Deitares habent: sedin vna diuina essentia distinguuntur tantum tres personæ, non separantur. Vnde vbicung; vnus est, veluti Pater, &alter quoque est, velut Filius. Ergo hitres merito o posono dicuntur. Sicitaque Trinitas, id eft, Pater, Filius & Spiritus San dus fecundum naturam dininam, vna est numero effentia, ita vt nulla ibi sit diuersitas, per quam ratione essentiæ differant. Sic, inqua, Trinitas est in vnitate, vt Trinitas hr quoad personas, vnitas quoad naturam: & rursus vnitas est in Trinitate, non qua Trinitas est, sed qua vna essentia est. Itaq; vnus est Deus, non plures: vnus omnipotens, non plures. Omnipotentia liquidemelt VIII. Æquaproprieras estentialis, non personalis.

VIII. Æqualitas personarum respicit essentiam, & actum Æqualitas subsistendi.

Ex ομοκσία necessario existit ίσο της & σειχώρησις. Videamus primo idma,idest, zqualitatem. Quicunque igitur habent eandem numeroessentiam, æquales inter se sint oportet respectu istius essentia. Hinc omnia, quæ substantialiter seu essentialiter de Deo dicuntur, æqualiter de singulis personis enuntiantur. Nam æquales sunt sapientia, bonitate, potentia, gloria, maiestate. Vnde tam Filius & Spiritus fanctus quan Pater est αὐ τόθε 6, & αὐ το (ωή & αὐ το δικαιοσιώη, vt ait Bafilius contra Eurom. Quod si æquales sunt ratione essentiæ, necesse est vt etiam fint zqualesrespectu illorum quæ funt partim ipsa essentia, vt proprietates &adusessentiales, partim consequentia essentia, & honor æqualis. Sedquomodo funt æquales quod ad actum subsistendi artinet ? Subfistere pertinet ad definitionem persona. Hins persona definitur sub-Intens & intelligens. Ergo si consideremus hunc actum subsistendi, quipersonæest in se, necesse est, ve fareamur ratione huius actus personas Trinitatis in facula laudanda effe aquales: quia qualibet persona sublistit per se. Alias non est aqualitas quoad specialem actum subsistendi, quatenus Pater subsifità se, Filius à Patre, Spiritus sanctus à Patre & Filio. His ita politis colligamus aqualitatem illam maximam, cui similis non reperitur in tota vniuer sitate. Pater itaque, Filius & Spititus sanctus sunt aquales; quia vnus sunt Deus. Sunt aquales; quia funt vnus Deus infinitus, immutabilis, immensus, omnipotens, omniscius, creans & gubernans mundum, iustificans, regenerans & glorificans. Sunt æquales; quia sunt vnus ille Deus, cui debetur honor supra omnia, Sunt æquales; quia finguli subsistunt per se. Et licet fint tres personzinfinitz, omnipotentes, creantes, gubernantes, iustificantes, &c.non tamen sint tres infiniti, omnipotentes, creantes, &c. sed vnicus estinfinitus, omnipotens, creator & gubernatoromnium. Etenim nominalignificantia proprietates & operationes essentiales tribuuntur zqualiter persone cuique in numero singulari, v.g. Pater est omnipotens, & Filius est omnipotens, & Spiritus fanctus est omnipotens : personisitem amul sumris tribuunturin numero plurali, v. g. Pater, Filius & Spiritus fanctus funt tres persona omnipotentes: sed absque personarum mentione proprietates essentiales nunquam plurali numero, sed tantum fingulari enuntiantur: quia vniens est Deus, non plures. Sicut igitur recte dico, Pater eft Deus, Filius eft Deus, Spiritus fan Aus eft Deus:neg; tamen rece dico tres effe Deos:ita rece dico, Pater est omnipotens

D

-

fu

potens, item Filius & Spiritus sanctus, neg, tamen rece possum dicere, treselle omnipotentes. Hæcenim loquendi formula, quia non additur nomen personæ, potest referri ad essentiam.

Περιχώρη-IX. Περιχώρησις est perfectissima vnionis species. ous personazum SS.Trimitatu.

Ex essentiæ intribus illis personis identitate ac singularissima seu maxime vna vnitate fluit werzwengis, quæ Patribus etiam dicitur idevσις, feßio, fedes & constitutio: item μονή, mansio: item έμμονη έναληλ . immanentia mutua: qua personæ divinæ semper coëxistunt, & manent vna in alia. De qua Christus ait Iohan. 14. v. 10. Ego sum in Patre, & Pater eff in me. Cum enim essentia diuina str infinita, & eam Pater, Filius & Spiritus sanctus totam possideant singuli, necesse est vbicunque vnus est, alterum esfe, & alium in alio esfe, Patrem in Filio, & Filium in Patre, & Spiritum fandum in Patre & Filio. Non autem dicendum est, ait Cyrillus lib. 9. in Iohannem, cap. 40: Pater à Filio vel in Filio continetur. Nec eft Filius in Patre, ve nos in Deo effe & viuere dicimur, Actor. 17. id eft, per Deum, qui tamen de eius essentia non sumus. Videris hac dere Augustin. libr. de Trinitat. & Sermon. 38. de temp. item de Vnitat. & Trinit, Dei tomo 4. Dienysium de diuinis nominibus capit. 2. part. T. Damascenum libr. 1, de fide orthodox. cap. 11. Hilarium libr. 4. de Trinitat. Ambrofium in 2. Corinth. 13. Porro propter hanc weixwenow, & effentiæ in personis identitatem, funt persona illa crumsami (vnde Patres dicunt has personas quandoque reia counisale) non ita, vt humana Christi natura est instrumentum ένυποςαπον & λόγου: fed ita vt Pater fit in Filio, & Filius in Patre, & Spiritus sanctus in Patre & Filio, quorum est virtus essentialis vtrique com-ன்டு: sic tamen vrinter se non confundantur persona & personales proprietates : eoque non distinctio, sed dissunctio personarum excludatur. Propter eandem weaxwenow tresillæ personæ nullo non loco, nulla non in re semper simul sunt, & in se ipsis semper quæque, sic vtvhicunque reipsa personarum est vna, ibidem quoque adsit reipsa & altera. Non itahumana natura Christi est covers sel @ : sed ita dicitur, quia propria personalitate destituta subsistit in λόγω, quem modum inesse non inepte dixeris insubsistentiam. Sed concludamus doctrinam de ale. zwerfor infigni dicto Augustini, quod extat lib. 6. de Trinit. cap. vlt. Singula funt in fingulis, & omnia in fingulis, & fingula in omnibus, & omnia in omnibus, & vnum omnia. Qui hoc videt, vel ex parte, vel per speculum & in anigmate, gaudeat cognoscens Deum, & sicut Deum ho-

noret, & gratias agat. Qui autem non videt, tendat per pieratem ad videadum, non per excitatem ad calumaiandum: quoniam vnus est Deus, sed tamen Trinitas. Nec confuse accipiendum est: Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: nec diis multis, sed ipsi gloria in secula seculorum.

CAP. XXXI.

De personarum SS. Trinitatis distinctione.

PRÆCEPTA.

SEquitur diffinctio personarum SS. Trinitatis, qua illa differunt partim ab essen-

Abeffentia diftinguuntur non subiecto , sed modo.

Aseinuscem distinguuntur realiter, non effentia, sed modo subsistendi, Genes. 1.v.26. Hebt. 1. v.3.9. Esa. 48.v.16. c.61.v.1. Matth. 28.v.19. Psal. 45.v.8. Hagg, 2.v.4.5.

Difindio ista respicit ordinem enumerationi personali, proprietates hypostati-

sa, numerum & modos agendi.

Ordo personalis enumerationis est, quo Pater est prima persona, Filius secunda, Spirius santtus tertia, Matth. 28. v. 19.

Proprietates hypostatica siue per sonales, sunt paternitas seu à Sornola, filiatio seu

Himou, & progresio fine fpiratio feu en négevois.

Assumola est, qua Pater à se, non ab alio, tum ratione essentia, tum ratione personexistit, loh.5.v.7.1.Iohan.6.

remois est, qua Filius ratione persona à Patre existit aterna & inesfabili generatione, quoad essentiam autem à seipso est, Psal. 2. v. 7. Hebr. i. v. 3. Phil. 2.

Enπόρευσις est, qua Spiritus sanctus à Patre & Filio σεωαιδίως ratione persona supprocedit, seu emanat per spirationem, ratione vero essentia est Deus à se vna cum Patre & Filio, toh.15.v.26. Gal. 4.v.6. Rom. 8.v.9.

Numerus, quo persona SS. Trinitatis distinguuntur, est secundum quem inter se vere, non essentia, sed charectere distincta sunt, ita ve per se singula subsistant, 1. Ioh. 5. Nam personalia sunt incommunicabilia, & numero distincta.

Mediu agendi, quo distinguuntur persona, cernitur in operibus ad intra & ad

extra.

Opera ad intra sunt diuisa, idest, cuilibet persona incommunicabiliter propria: qualia sunt generare & spirare à se, generari & spirari, procedère denig, seu spirari.

Opera ad extra funt indiuifa, id est , communia quoad rem ; fine funt eadem, fed

noneodem modo, Diftinguuntur enim terminis.

REGVLA.

tur distinctio in Deo?

Vnde nasca- I. Omnis distinctio in Deonascitur ex relationibus.

Omnem distinctionem fundari inaliqua oppositione, principium el confessum apud Philosophos. Triplex autem est oppositio, firem accurate consideremus, maxima, media & minima. Maxima est in contrariis, contradicentibus & privantibus: in quibus est pugna. Media est in disparatis, que vocant: vt inter varias creaturas. Minima eft in relatis. Nam cum interrelata fit mutuum iter, in iis est symbolum confenfionis. Quare cum relata opponuntur, oppolitio ista non excluditamicamipforum affectionem. Hæcigitur oppolitio non pugnat cum natura Dei: ac proinde in ipfo locum habere poteft. Hinc Gyrillu Alexandrinus lib. 1. de Trinit. & Thomas pag. 1. q. 80. art. 2. ad 3. dicunt diftinctionem, quæin Deo ponitur, elle debere minimam. Minima autemelt distinctio, que fit perrelationem. Vnde Concilia & Patres passim docent, solam relationem in Deo efficere distinctionem & numerum. In cum attributa divina dicunturadmittere diftinationem, huius fundamentum est relatio attributorum ad certa obieca & effeca: vndeilla dicuntur distingui distinctione collatiua. Quod autem ad persona SS. Trinitatis atrinet, ibi est nobilissima telatio. Nobilissima igituretiam hic fuerit diffinctio.

H. Persona distinguitur ab essentia diuina, re quidem, sed non subjecto.

Distinctionis plicata.

Intricata admodum est doctrina distinctionis: cui breuiter lucem doctrina ex-fænerabimur. Distinctio est rei, vel rationis. Distinctio rei penderab ipsareinatura. Estque effentialis, vel modalis. Illaeft, quares àre distinguitur re,id est, subiecto & essentia. Sic differunt homo & lapis, homo & homo. Hæcest, quares à re, vel à modo, & modus à modo differt re, sed modaliter. Ita manus differt à manu contracta, & lux matutina à meridiana. Distinctio rationis est, qua res distinguuntur operatione mentis: ve attributa diuina non differunt re, sed ratione: hevis calefactina & exiccatina in Sole. His ira præmissis, cum Ecclesia orthodoxa docemus, personas diuinas ab essentia distingui non cogitatione, seu conceptu nostro, sed reuera. Non enim sunt entia rationis. Relinquitur itaque quod diftinguantur realiter, id est, reipsa, eriamsi nos non cogitemus discrimen aliquod. Non possunt autem distingui realiter effentialiter: quia supra enicimus, este ravio ma & ab olutisimam vnitatem essentiæ singularis. Relinquituritaque distinctio modalis. Que quid

d

P

V

Quomedo persona SS. Trinstatis differant ab esentia?

quidfir vt intelligi queat, de modis aliquid dicere oportet. Multa igituriunt in entibus, quæ non funt ipfa entia, in quibus funt: & tamen reuerasuntaliquid extra mentem. Atque hæcin scholis dicuntur modi, quidicuntur effe determinatio rei, cuius funt. Ita varii gradus in lumine velin calore, determinant lucem & calorem, vt sit hoc velillo modo. Hiporro modi sunt vel essendi, vel se habendi, vel denique subsistendi. Medieffendi funt, qui absolute ipsam essentiam concernunt: ve veritas, bonitas, pulchritudo. Modi se habendi sunt, quibus res referturad aliudabsque nota subsistentia: vt dependentia dicitur esse modus creatura. Modidenig, subsistendi funt, quibus res dicitur infignita peculiari relatione includente hypostasin. Et huiusmodi modi sunt excellentissimi; quippe præditi nobilissimo existendi modo. Subsistentia namq; nobilifimus est modus estendi apud Metaphysicos. Hinciam constarepotelt, quonam pacto person & SS. Trinitatis differant ab essentia diuina, distinctione videl. reali modali, non essentiali: id est, sicut modus sublistendi differt à re, cuius est modus. Hanc distinstionem alii vocant formalem, quibus idem est forma quod modus. Ita Occam & Gabriel Biel docent personas diuinas ab essentia distingui, vt modum rei seu formaliter. Alii tamen, in quibus est Thomas, docet personam diuinam abellentia distinguiratione, propter relationem quam dicit præter eslentiam. Vbi probe notandum est, rationis vocabulum accipi late, & op. ponidiftin &ioni reali, quæ dicitur estentialis. Nam cum persona reipsa Intellentia diuina, no potest essentialis distinctio ibi habere locum. Vndedeniq; & hoc colligi potest, quo sensu negent Theologi in Deo esse rem & rem: si videl. res notet essentiam. Concedunt autem in Deo esletem & modum rei. Rede tamen dicitur quod in Deo sit res & res, vnalcil.res absoluta, & tres res respectiva: ita ve late sumatur vox res.

III. Personæ SS. Trinitatis à se inuicem differunt realiter, Quomodo persona SS. nontamen essentialiter, sed suppositaliter.

Trinitatis

Vnanumero est essentia personarum SS. Trinitatis. Essentialis igitur disterant à se distinctio nullum hic habere potest locum. Relinguitur itaque distin-innicem? ctio personalis siue suppositalis, qua tres illæ personæ disserunt vetria supposita, modo videl. subsistendi. Hinc Basilius rece docet tres illas personas inter se disserunt non soiæ, idest essentia, sed τεόπω το αρξεως, idest, modo subsistendi. Vnde sustinus Martyr & Damascenus personas ipsas vocant τεόπες το αρξεως. Quod autem distinctio hæc sit realis, ita pater. Vnapersona (si excipias Patrem) ab alia producitur, ac proinde incommunicabili sua proprietate differt ab altera, nempe secundum subsi-

R

ftep-

stentiam; quæ cuique personæ est propria. Nam Filius suum subsistere accipit à Patre, vt à principio personalitatis suz : Spiritus sandus suum subustere accipit à Patre & Filio, itidem vt à principio personalitatis lux. Principium verò & principiatum tameth essentialiter possintesse idem, reipla tamen idem non funt, ita vt nullam plane admittant distinctionem. Hincita argumentamur: Qui accepit subsistentiam fine esse Sublistentia ab alio, distinguitur ab iplo renera. Nec enim fieri potest, vealiquid producatur à seipso. Sed Filius accepit subsistentiam suam à Patre. Ergo reipfa diftinguitura Patre, fic vt alia res fit Pater, alia res fit Filius. Id Scriptura docet lohan. 1. v. 1. 6,5.v.17. 18.19.6.1 4.v.10. Idem de fublistentia Spiritus S.iudicium est, Iohan.1. v.32.33.34.6.14.v.16. Hine rece traditur ifta in Scholis regula : In SS. Trinitate est alim & alim, non aliud & aliud : In Christo autem est aliud & aliud , non alius & alius. Vbi vocula alim notat personam, alind essentiam sine naturam. Hic potroillud vel inprimis teneatur, voculam effe poni pro essentia & subsistentia Ideo recte dicitur, quod Filius acceperit wo eiven, id eft, effe fuum à l'atre. Intellige meffe subliftentia, non vero estentia. Hoc Theologisic enuntiare folent : Effe Patris est effe Filis & Spiritus landi : fedeffe Patrem non est effe Filium, aut Spiritum fanctum. Cæterum realis illa personarum difinctio ab aliis appellatur characteristica, & personz dicunturab essentia differre & à se innicem vti characteres. Vbi vocula character notat proprietarem hypostaticam, quæ solet in scholis dici characteristica, quia est peculiaris nota esfentiz.

Persona SS.
Trinitatie
distinguuntur ad intra& ad extra

1V. Personarum SS. Trinitatis discrimen est internum & externum.

Personæ non distinguuntur secundum essentiam, sed secundum modos. Hi autem considerantur duobus modis; ad intra & ad extra. Hinc statuitur duplex distinctio personarum divinarum, vna interna respectu relationum ad intra: altera externa respectu relationum ad extra.

Ordoperfonarum SS; Trinitatu qualus?

V. PersonæSS. Trinitatis differunt ordine.

Distinctio interna personarum respicit ordinem, proprietates, numerum & opera ad intra personarum. Ordopersonarum est, quo vna persona est altera prior natura, non ordine, non dignitate. Quid autem est prius esse natura? Hoc est ira esse prius, vt. alterum quod dicitur esse persus dependear ab altero quod est prius. Hæc igitur prioritas dependentiam, item q; dorn à diffur arguit. Ita Sol est prior radio, quatenus hie ab illo dependet. Prior inquam est natura, non tempore. Quæ prioritas

non-

20

F

f

n

M

ti

&

de

MI

tio

plo

Hin

(pe

Pro

fpir

Spi

Fili

VI

du

מנות

neo

ntu

den

fe.

nonexcludit modum effendi fimul. Nam relata funt aux quod, id eft, fimulnatura viipfius o sorws feu relationis: & rurfus vnum est prius alteroctiam natura, sed vi dependentiæ. Duplex autem est dependentia, esfentiz & subsistentia. Cum dicimus Filium Dei dependere à Patre, non intelligimus estentiam, sed hypostasin. Quare cum vna persona dicitur prioraltera & quidem natura, vox natura lignificat modum subsistendi.

VI. Personæ diuinæ differunt à se inuicem proprietatibus Relationes

personalibus siue relatiuis.

personarum dininarum

Nonquelbet relationes sufficiunt ad distinctionem faciendam, sed quales? tantum oppositæ. Etenim relationes non oppositæ, non distinguunt, sed consensionem pariunt. Tametsi ergo in vno Patre sunt duarelationes,paternitas & spiratio, cum sit Pater Filii, & spirator Spiritus S. ex tamen non distinguunt Patrem in duas personas; quia paternitas & spiratioin Patte non funt dux relationes opposite. Neque enim paternitas & siratio opponuntur. Quare cum dicitur, quod personz diuinz di-Ainguantur relationibus, intelligenda funt relationes oppolita, & quidemreales. Huiusmodi autem relationes in diuinis duntaxat tres inuemuntur. Principio namque Pater refertur ad leiplum, non tantum ratione effentiz, sed etiam ratione modi subsistendi, & dicitur esse à leiplo. Deinde Filius refertur ad Patrem, non ratione essentia, sed ratione inbliftentiz, quam habet à Patre. Tertio Spiritus S. refertur ad Patrem & Filium vt vna spirantes, non ratione essentia, sed tantum subsistentia. Hint Patris proprietas respectu sux subsistentix dicitur elle à seipso: rebedu Filii generatio activa, respectu Spiritus S. spiratio seu emissio. Proprietas Filii respectu Patris est gigni à Patre, respectu Spiritus sancti spirare seu emittere. Proprieras denique personalis seu characteristica Spiritus sancti est processio seu emanatio, qua veluti spiratura Patre & Filio.

VIL Personæ diuinæ d stinguuntur numero seu indiui- Personass.

duo, ita vt fingulæ per se subsistant.

Persona S. Trinitatis sunt idem numero, quoad essentiam: & diffe-sur numere, mutnumero, quoad characterem. Cum enim per se singulæ subsistant, necessum est et numero quoque differant. Tametsi ergo Filius & Spintus S. suam subsistentiam habent non à se, sed Filius à Patre, Spiritus S. aPatre & Filio: fingulætamen per le subsistunt, hocest, actum subsidendi æqualiter participant. Omnis enim persona debet subsistere per le. Sed diftin tio eft in modo subsistendi. Prudenter igitur diftinguendumestinteractu & modum fine ortu sublistendi. Illum notat phrasis

Trinitatis distinguunper se: hunc phrasis à se, item ab alie. Sicv. g. homo est substantia, ideoque ens per se subsistens, sed non à se subsistens. Subsistentiam enim habet à Deo.

Quomodo persona SS. Trinitatis distinguantur operatio nibus? VIII. Operationes tum essentiales, tum personales constituunt discrimen inter personas diuinas.

Operationes effentiales externæ, sunt communes tribus personis quoad sur operatio- rem, sed modus agendi distin Aus est. Nam Pater agit per Filium in Spiritusancto. Pater agità nullo: Filius à Patre: Spiritus sanctus ab vttoque. Gen. 19. v. 14. Ioh. 5. v. 19.30. c. 8 v. 28. c. 16. v. 13. Vnde Patri non abste creatio, Filio redemptio, Spiritui fancto fanctificatio tribuitur, manentibus nihilominus his operibus communibus Patri, Filio & Spiritui fancto. Sed hacdere plenius vt agatur necesse est. Supponimus autem duo principia. Vnum hocest: Opera Deitatis adextra funt communia tribu personis. Alterum est: Qualis est ordo existendi in personis SS. Trinitatis, talis etiam est ordo agendi. Ratio primi illius principii est, quia ista opera profieiscuntur ab essentia. Quæ quia communis est, operationem quoq; habat eiuldem na uræ. Ratio lecundi est; quia vt essentia est in Patre peculiari modo insignita, itemq; in Filio & Spiritu san co: ita etiam operationes essentiales distincta sunt ordine & determinatione agendi. Quod igrurad estentiam attinet, quæ est primum actionis principium,omnes persona agunt à sese : quia essentia per omnia aqualiter obtinent. Quod vero ad ordinem & determinationem agendiattinet, non omnes agunt à sele: quia non omnes habent modum subsistendi à le. Quo pertinet illud Christi toban g. v. 19. Non potest Filius à se agere quidquam , nisi viderit Patremoperantem. Quacung enimille facit, has etiam Filius pariter facit. Nimirum Flius potestaleipso operari, quoad principium primumoperandi, videlicet essentiam, à qua actiones primo fluunt, & quam habet cum Patre communem. Sed & Filius non potest'à seipso operari, quoad ord nem & determinationem actionis, que pendet abeo, à quo ipse Filius, qua Filius, pendet, videlicetà Patre. Ideo dicit: Nisi viderit Fairem operantem; quasi dicat: Sum imago Patris, & ea quidem non accidentalis, sed substantialis. Imago autem & existendi modum, & modum agendi accipit abeo, cuius estimago: quemadmodum imagoin speculo (licet magna illa his paruis componere) mouetur ad motum faciei, à qua in speculo illa repræsentatur. De ordine verò operandi, quem habet Spiritus fanctus monet Christus, Ichan. 14. v. 26. Pater mittet cum in nomine meo. Et cap.15. verf.16. Mittam eum vobis à Patre. Missio aurem nihil est aliud, quam ordinatio ad aliquid agendum circa creaturas. Ifta

h

C

mQ

A

8

8

CO

P

Illa autem ordinatio no est subjectio quadam ant imperii vis, sed est determinatio actionis, proficiscens à modo subsistendi: qui modus si est abalio, etiama dio accipit determinationem abalio. Cum ergo Spiritus S.à Patre & Filio sit quod ad ordinem subsistendiattinet, iderco Christus dicit, eum mitti à Patre & Filio. Etsi ergo Spiritus sancti effe-Qus & operationes, quas exercer circa creaturas, etfi inquam pendet ab escentiadiuina, tanquama primo principio actionum & primo diuinæ naturz momento coniuncto cum fecundo momento, quod dicitur vita, vnde hæactiones æquali privilegio competunt Spiritui S.vt competunt Patri& Filio: tamen determinari, & ordinem quendam accipere a Parre & Filio, à quibus Spiritus S. emanat, manifestum est. Vnde pater, quo fensu creatio & creatorum conservatio atque gubernatio Patri,redemtio Filio, & Spiritui S. fan Sificatio adscribatur. Qua tria opetaper vniuersam Theologiam sparguntur. Prima operatione, creatione nimirum, tres personæSS. Trinitatis declararunt suam omnipotentiam & sapientiam: secunda, suam misericordiam & iustitiam: terria denique foam fan ctitatem & puritatem. Hactenus igitut hæ operationes communiter tribuuntur tribus illis personis & indistincte. Sed & distincte ttibuuntur, hocmodo. Sicut Pater modum subsistendi habet à se ipto: narebus extra se dedit existentiam per Filium & Spiritum Sanctum. Vt vero Filius à Parte gignitur per reflexionem intellectus Patris atque adeoperimaginis paternæ repræsentationem ineffabilem:ita Filius repræsentat generi humano Patrem, id est, ineffabilem ipsius misericordiam. Vt denique Spiritus Sanctus emanat à Patre & Filio per modum voluntatis & amoris, & veluti spiratur:ita voluntates nostras veluti spiraculo quodam facrofancto perflat, & perflando purificat. Sed illustremus hanc doctrinam ex Patribus. Illi autem summatim ita docent. Quemadmodum Trinitas est infinita & inseparabilis: ita inseparabiliter Azqualiter operatur in operibus ad extra. Ich. 5. v.7. Æqualis enim est &eadem vnius cuiusque personæ potestas. Nam quæ creata sunt, quæquesubsistunt , Trinitate creante & suftinente & creata funt & subsifunt. Et cum liberamur, cum item saluamur, non à solo Patre, sine Filio & Spiritu Sancto: non item à folo Filio, fine Patre & Spiritu Sancto liberamur & saluamur: sed eadem sunt opera & amounte para Patris, Filir & Spiritus Sancti: eth Filius non est idem ipse, qui Pater. Vnde fit, vt in eodem illo & communi opere seu apotele mate propriæ sint & distinda lingularum personarum operationes & ivégyeau, que manifestantur id vnamquamque pertinere personam. Eadem igitur facit Filius, quæ Pater & Spiritus Sanctus ratione effecti operis: non tamen facit eodem modo

pe

VD:

du

per

Tri

rabi

bon

effe

tres

Patr

tre]

modo, neque eandem operationem tatione ordinis facit Pater, quam Filius. Ioh. 5 . verf. 17.cap. 1 . verf. 3. Pater enim eft,à quo cunda funt: Filius, per quem sunt omnia : Spiritus S. per quem viuificantur, sustinentur & agunt omnia. 1. Cer. 8. v. 6. 7. 2. Cor. 13. v. 13. Pater in nostræ redemtionis opere misit Filium in mundum, Iohan. 3. Filius suscepit carnem, Iohan I. verf. 14. Spiritus S, illam lan &ificavit, & ex semine Mariæ corpus Christi formauit, Luc. I. Interim tamen Trinitas in hoc opere & confimilibus zqualiter & simul operara it: ita ve ad solam Patris personam non pertinear quod dicitur, Deus hoc vel illud fecit, Deus prouidebit, Deus faciet:sed ad totam Trinitatem, quæ est vnus Deus. Etsi enim in nostris vocibus Pater, Filius & Spiritus Sanctus separati sunt, neque simuldici& pronuntiari possunt, neque simul scribi: sunt tamen in vna essntiavnum, & in suis operibus simul & inseparabiliter operantur. Hinc Augustinuin 50. homilis. 32, Trinitas est, sed vna operatio, vna maiestas, vna æternitas, vna coærernitas, & opera eadem Trinitatis. Vnum eundemque hominem & Pater, & Filius & Spiritus San & us creat: & Pater, & Filius & Spiritus Sandus vous Deus creat. Attendis pluralitatem personarum, sed vnitatem divinitatis agnosce. Iam dispiciamus, quomodo operationes personales constituant discrimen inter personas. He autem sunt duum generum, internæ & externæ. De internis accipe illud viitatum: Opera Trinitatis ad intra sunt divisa. Ita enim Pater gignit Filium, communicando ipfi effe sublistentiæ, quod Filius à Patre accipit. Pater & Filius spirant Spiritum Sanctum communicando ipsi effe subsistentia, quod Spiritus San dus accipit à Patre & Filio. Ad externam operationem personalem quodattinet, illa est missio alicuius persona, hocest, modus manifestationis specialis. Ita Pater mitrit, & non mittieur. Filius missus eft à Patre, à seiplo, à Spiritu S. vt carnem assumeret: & simul mittit vna cum Patre Spiritum S. in corda nostra. Spiritus S. mittitur à Patre & Filio, & milit Filium tanquam Mediatorem. Et hæc missio non tollit ius goiar, & aqualitatem potentia: sed tantum distinguit personas & eatum officia. Huc pertinent etiam alia quædam opera personalia externaivt vox Patris Matth. 3. affumtio humanæ naturæ facta à Chrifto, Ioh. 1.baptismus Christi. Matth. 3. & apperitio Spiritus S. sub specie columbe. Matth.3. Quæ opera proficiscuntur quidem illa à communi essentia, & potentia, sed tamer. hunt ab vna persona Trinitatis secundum propria eique soli competentem œconomiam. Ex his patet, personas SS. Trinitatis distinguirealiter operationibus personalibus, etsi non essentialiter. Arque hæc est Catholica confessio de personarum Sacrosandz Trinitatis communione & distinctione. Quam breuiter ex Patribusita obli-

obignamus, Trinitas eft vnus & folus verus Deus, qui eft Pater, Filius & Spiritus S. Trinicas est vnus ille Deus, magnus, aternus, bonus, omni" fapiens, iustus, & misericors: ideoque non sunt tres dii, non tres omnipotentes, non tres omnisapientes : sed vnus Deus tantum, eth funt tres personz, quia Pater non est Filius, nec Filius Pater. Trinitas igiturad personas, vnitas ad naturam refertur. Ratione Vnitatis est Monarchia, ratione Trinitatis Aristocratia, si licet ita loqui. Essentialiter idem & non alindeft Pater & Filius: personaliter autem estalius. Ergo de singulis personissi quæratur, quid sit, respondendum est, Deum elle. Quidest PateriEft Deus, Quid eft Filius? Eft Deus Quid eft Spiritus Sanctus? Eft Dens. De his tribus si quæratur, Quid sint, responde, Deum esse, non Deos, Ergo Pater estidem qui Filius? Responde, secundum essentiam ekidem, secundum relationem alius est Pater, alius Filius. Tres enim perforz non different ουσία fed τρόπω ύπαρξεως, non essentia, sed modo habendi effentiam. Nam Pater habet effentiam peculiari modo diftin. Amafilio & Spiritu Sancto: ita vt tota effentia fit in Patre a jevvirus, touin Filio γεννητώς, tota in Spiritu Sancto έκω ο εντώς. Licet autem in vaadiuinitate intromittatur personarum numerositas: non tamen inducitur deorum pluralitas. Necin Trinitate vllus per locorum spatia personarum contactus & complexus est cogitandus: sed vna inseparaad inteparabilis essentia. Iraque non sunt in Trinitate tres sapientia, montres omnipotentia, sed vna tantum. Nec in Trinitate est gradus aut affectus dispar aut diversus, sed vnus est gradus & summe vnus affectus. Quare tres illæ personæ, quia non separari possunt, sunt singulæ vbique, mein vllo eft Pater, in quo non sit Filius & Spiritus Sanctus: etsi tamen Trinitas commixtione confusa non est. Et quod sigillatim in Scripturis multa de singulis personis traduntur, fit, ve insinuerur, quamuis inseparabilis Trinitas, Trinitas tamen. Aliter enim humana mens cam capere nonposset. Ergo Trinitas ratione personarum est, non autem ratione ellentiæ. Singulæ vero personæ totam deitatem possident, nec plus sunt tes, quam vnaquæque sigillatim, qua Deus: ersi ratione personæ siue modiquo Deitas in hacvel in illa persona subsistit, non est Deitas in Patre, vrin Filio: quatenus incarnata fuit in Filio, non incarnata in Pate Deitas. Quomam etsi Deitas ratione subsistentiæ fuit in Filio carnem nostram assumente incarnatarratione tamen essentiæ non.

fuit incarnata. Ita enim dicitur Deitas relate

CAP. XXXII.

De Deo Patre.

PRÆCEPTA.

V Leimo loco nobis videnda est in Sacrosancta Trinitate enumeratio persona-

rum,qua est specialis de singulis tractatio.

Primo itaque de Patre agamus. Pater est prima persona in Sacrosancta Trinitate, qua Sermonem suum, qui Filius est, ex se gignit ab aterno, & cum eodem Filio Spiritum Sanctum spirat ab aterno.

In hac descriptione notandum est subiectum; & pradicatum.

Subiectum descriptionis est Pater: quod nomen hic non accipitur somo os, esfentialiter, sed v no sanxos, personaliter. Eph. 1. v. z.

Pradicatum per partes euoluendum est.

1. Pater dicitur persona; quia subsistit, intelligit, vult & agit. Apoc. 1. vers. 4. Ioh. 6. vers. 5 3. 57. Rom. 11. vers. 13. Ioh. 6. vers. 39. Matth. 6. vers. 13. Ioh. 5. vers. 17.

II. Dicitur persona in SS. Trinitate, quod tantundem valet atque si Deus

dicatur. Ad. 4 v. 24.25.26.27.

III. Est prima persona in SS. Trinitate; non temporis sed ordinis ratione. Matth. 28. v. 19. Ioh. 5. v. 26. 27.

IV. Est persona gignens; quatenus communicauit Filio modu subsisten-

di.Pf.2.v.7. Matth 3.v.17. Heb.1.v.s.

V. Ab aterno gignii; quia nec ante fuit Deus quam Pater Filii, neque ante Deus simpliciter, quam Pater eius dem. Iohan. 1.

VI. Spirat vna cum Filio spiritum Sanctum; quia hic ab vtroque procedit. Ioh. 15.v. 16.

tr

ef

S

V

PL

REGVL AE.

Patris vox distinguitur.

I. Patris nomen, cum in Scriptura Deo tribuitur, sumitur tripliciter: videl, respectu creationis, adoptionis & generationis æternæ. Illo & isto modo accipitur essentialiter, hoc personaliter. Et posteriori significatu accipitur hoc in argumento.

Patris nomen primo accipitur respectu creationis rerum, secundum quam ipsa etiam Gentilitas Deum Patrem nouit & appellauit. Att. 17.17.
28. Deinde sumitur respectu adoptionis, secundum quam sideles in silios sibi adoptauit Deus. Gal. 4.17.6. V troque modo hac vox accipitur esentia-

fentialiter, id est, communiter de tribus personis S S. Trinitatis vsurpatur. Matth. 6.7.26. Eph. 4.7.6. Sed hoc in loco voce Patris fignificatur Deussecundum relationem, quam habet ad Filium suum vnigenitum & proprium, qui est Dominus noster lesus Christus, Ioh. I.v. 18.

II. Prima persona Deitatis vere, vniuoce & propriissime Vox Patris Pater dicitur.

proprie viser. patur de prima Trinita-

Etenim hoc nomen primo ipsi competit & ab æterno: & ex eo omnis paternitas in cœlo & in terra nomen luum accepit. Necenim Deus sis persona. gignit vr homines, vel ad imitationem hominum: led naturæ suæ neceshrategignit vt Deus.

III. Pater à nullo habet originem, neque essentiz, neque Pater in SS. personx.

Trinitate est

Non haber originem essentiæ; quia Deus est. Neque personæ; quia à leipsosubsistit. Vnde dicitur simpliciter αναρχω, & αρέννητω. Quomodo veto Patar dicitur esse à seipso? Num forte sui ipsius est causa & effedum? Hic tenendum eft, Patrem dici à le, non absolute & & 96m, led negate nat agow five avaigeou; quod alii fic enuntiant: Pater est à le,non sensu affirmativo, sed negativo.

IV Pater est prima persona SS. Trinitatis, non temporis, Pater quesed ordinis ratione. modo (se prior Filio

Hicordo fundamentum habet in eo, quod Pater fons est & origo Spiritu fan-Filii & Spiritus Sancti. Hoc pia antiquitas illustrare conata est similitu- do? dine fontis & riul, solis & radii, mentis & rationis, radicis & fruticis, & smilibus: de quibus vide Patres & Scholasticos. Hancob causam Patri tribuitur authori as, ὑπεροχή, ἐξοχή, à Patribus. Hinc etiam est, quod Dei nomen fæpe Patri in Scripturis peculiariter & κατ εξοχήν tribuitur: non estentizratione, sed quia principium est, fons & origo Filii & Spiritus Sancti.lob. 1.v. 1 . Matth. 16.v.16.

V. Pater dicitur principium, & origo, & fons, & fimilibus Pater quomodo dicanominibus:idquerelatiue. tur principi-

Augustinus putat, quod Pater proprie relatiue dicarurad Filium: um orig, & principium aurem & origo relatiue ad ea omnia, quæ ab eo creata funt. fons deitatu? Caulam.n.divinitatis Filio Pater non dedit, quanquam homines patres thissuis dant causam vitæ & effendi : sedipse Filius Patriæqualis est. Phil.2.v.6. Potest tamen Pater etiam dici principium filis & origo: non quidem Deitatis, ne eum faciamus Patre minorem; sed tamen subsi-1 3 1

stentie. Neg; enim Filius, qua Deus est, potestatem à Patre habet, aut vim dininitatis, quam habet in sele. Errant igitur qui Deum Patrem appellari putant principium, tanquam sit fons diuinæ virtutis in duabus reliquis personis, nimirum Filio & Spiritu San do, ita vt à Patre in Filium & Spiritum S. defluxerit Deitas, tanquam posterior Deitate Patris, & abea mutuans suas illas proprietates essentiales. Itaque Patrem Deumessentiatorem appellant, vt superiorem Filio & Spiritu S. ac magis Deum. Sed falluntur:quia per est trium istorum potestas, & essentia vna.loh.10. 7.30. Appellant quidem Patres sæpe Filium essentiatum, Patrem caufam & fontem, sed personarum tantum ratione. Errant ergo qui putant Patrem Filio maiorem esfe & Spiritu S. Deitate, Honore, Gradu, & nomine iplo Patris. Que fuit herelis Concilii Sirmii Arriani, ve tradit Hermius Sozom.lib. 4 cap. 6. bift. sua. Filii n. nomen in Trinitate non subiectionem significar, sed relationem tantum. Subjectio igitur Deo Patri debetura suis creaturis omnibus, non aut à Filio, qua Deus est, neg; etiamà Spiritu S. Quare immanissima fuirilla Eudoxii Arriani Episcopi in concione sua vox, quam apud populum Constantinopoli habuit, cum Patrem aoren, Filium autem evoren, id est, Parrem colendum, non colentem; Filium cultus expertem dixit, vt est Tripart. hist, lib. 5, c. 30. ob quam etiam merito ep scopatu deie dus est.

Filio communicaue. 715

Quid Pater VI. Generatio activa tribuitur Patri, qua ille ex se genuit Filium communicando illi naturam seu deitatem suam, per

quam Filius est Filius.

Principium, quod generat, Pater est: principium quo generatio peragitur, natura est. Vnde persona gignere & gigni dicitur. At natura neg; gignere, neque gigni, sed communicari. Sed quomodo hac conueniunt cum ill s, quæ modo dicta funt. Patrem videl.non communicasse Filio deitatem? Hic teneatur regula : Vi nomen Dem nunc absolute, nunc relate atespitur:ita & nomen Deitas. Quando igitut dicitur, quod Pater Filio communicauerit Deitatem suum, Deitas accipitur relatiue pro modo subsistendi, idemq; est quod natura Filii, qua Filius est, non autem qua Deus est absolute. Manet igitur, quod diximus in regula, Patrem ex se genuisse Filium communicando ipsi deitatem suam, quæ natura ipsiusest. Omnis enim proprie dicta generatio fit per communicationem natura illius, per quam aliquis est id quod est:

fo

ta

fta

fice

qu

fta

niff

qu

fit,

eff

ne

Generatio tanquam operatio ad intra estabaterno in æternum.

V.ti mentem, quæ sit absque ratione, singere non possumus:itaDeum Patrem.

Patremanimo concipere, qui sit absque Sermone suo nefas ducimus. Deinde operationes omnes ad intra sunt æternæ:nisi mutationi Deum obnoxium statuere velimus. Sunt igiturab æterno in æternum, neg;admittunt prius vel posterius. Etsi autem modum huius generationis neque capere, neq; enarrare possumus: se quentia tamen vel inprimis faciuntad hanc materiam illustrandam. Generatio vniuoca (cui opponitur zquiuoca.) eft; qua gignens è sua substantia rem sibi similem generat. Esta; corpotea seu physica: vel incorporea seu spriritualis, eag; tum metaphylica, tum hyperphylica. Generatio phylica est vel actina, qua aliquid gignitsubstantiam corpoream de se & extra se: vel passina, qua aliquid generatur. Hæc est motus à non esse adesse, & divisam importat eslentiam, & finem habet suum. Generatio fpiritualis eft, qua spiritus gignit spiritualem genituram de se, sed non extra se, verum in se: non per potentiam, fed per naturam. Et hæc generatio eft acus semper permanens, non transiens: estque immutabilis; quia non est potentialis, sednaturalis; & eandem ob causam non potest separari à natura, Estque, vidiximus, metaphylica, vel phylica. Generatio metaphylica eff, qua mens gignit rationem tang essentiale & specificam suam facultatem & proprierate. Ita mens nostra gignit intellectum, λόγον illum έμφυτον. Vndehac genitura dicitur mentalis, ité transcendentalis seu transcendens. Hinchoy @ dicitur genimen mentis, & quidem(vt Aristoteles loquitur านังจำตนเล่งกาง,id est, menti coæternum. Nunquam enim fuit, est, vel eni mens absque ratione: nec ratio fuit, est vel erit absq; mente. Et quamuis mens generans lit prior origine & natura quam ratio: tempore tamé prior non est. Hac porro generatio est perpetuus actus & nunquam defait, quemadmodum fons perennis semper fluit. Et quemadmodum fons perennis est vnius perennis riui: sic metaphysice mentes, angeli puta&animæ hanc habent natura, vt vna gignat duntaxat vnam, non substantia extra le, sed facultatem & potentia in le. Generatio denig; hyperphyfu fine supernaturalis eft suprema & singularis, quæ & dinina appellat; qua Deus Pater ab ærerno gignit Filiu fibi æqualem : gignit, inqua, fubstantia de se, per se, & intra le. Hac generatio est. 1. Simplicifima; quia si animagignit simplici modo rationem, necesse est ve Deus, qui estactus putissimus & simplicissimus, gignat modo simplicissimo. 2. Perfectissima; quiasimplicissima. 3. Æterna; quia cu essentia diuina super omne tempo sit,necesse est,ve generatio, que tribuit Deo Patri,in quo est illa essentia tota, litet super omne tempus. 4. Immutabilis; quia æterna, & quia neg; essentia, neg; persona, neque ipse acus notionalis mutatur. Hæcita tenenda sunt, ne leges generationis physice cum metaphysica, & leges generamerationis metaphyficæ cum hyperphyfica generatione confundamus.

CAP. XXXIII.

De Filio Dei.

PRÆCEPTA.

Filius Deiest secunda persona in 8 S. Trinitate, Sermo Patris, ab aterno genitus per communicationem esse personalis, & cum Patre Spiritum sanctum spiram, Johan. I. vers. 14.34.cap. 3. vers. 16. Matth. 3. vers. 17. Rom. I. vers. 4.2. Corinth. I. vers. 19.

In hac descriptione videbimus subiestum & pradicatum.

Subiestumest Filius Dei; non per creationem, neque per vnionem hypostaticam, neq; per adoptionem: sed per generationem æternam,

Pradicatum constat aliquot membris.

I. Filius dicitur persona; quia subsistit. intelligit, vult & agit, Iohan. 1. vers. 1.18. cap. 6. vers. 57. cap. 5. vers. 17. 21. Matth. 11. vers. 27. Philip.3. vers. 21.

11. Dicitur persona in S S. Trinitate, id est, verus Deus: quod cum orthodoxa antiquitate quatuor locis generalibus seu argumentorum classibus proba-

ri folet.

Inprima classe sunt testimonia Scriptura, in quibus Christo tribuuntur nomina diusna: vi quod appellatur Deus, Filius Dei vnigenitus, Rex regum & Dominus dominantium Dominus gloria, Ioh. 1. v. 1. Rom. 9. v. 5. 1. Tim. 3. v. 16. He br. 1. v. 9. Tit. 2. v. 13. Rom. 8. v. 32. Ioh. 1. v. 18. Apoc. 17. v. 14.

A D

P

Vi

DI

fid

20

D

11

PT

Apoc.19. v. 16. 1. Cor. 2. v. 8. Pf. 95. v. 5.

In secunda classe sunt testimonia, in quibus Christotribuuntur proprietates Dei essentiales: puta immensitas, aternitas, immutabilitas, omniseientia, omnipotentia, & denique maiestas & gloria Patriaqualis, Iohan.14.v.13. Eph.3.v.17. Matth.18:v.30. Iohan.1.v.1. Apoc.1.v.11. cap.2.v.8. Heb.1.v. vecs.11.12. Phil.3.v.21. Apoc.2.v.23. Ioh.21.v.17. Matth.12.v.25. Ioh.5.v.23. Apoc.5.v.13.

Insertia classe sunt opera diuina, qua Christein Scripturù tribuuntur: videlicet omnium rerum creatio & conservatio, miraculorum patratio, & opera ad salvationem Ecclesia pertinentia, Ioh. 1.v. 3. Hebr. 2.v. 2.1. Corinth. 2.v. 6. Hebr. 1.v. 3. Joh. 5.v. 17. Ioh. 16. v. 14.1. Petr. 3.v. 19. Tit. 3.v. 5. Joh.

12. v. 1. 1. loh. 5. v. 12. lohan. 10. v. 28.

In quarta el fe est collatio lo corum V. & N.T. cum nempe loca, qua in V. T. tribuuntus Deo, qui le le houam appellat, in Nouo artribuuntus lio

lio Dei Domino nostro lesu Christo. Horum ingens est numerus: è quibushæcdeliballe lufficiat, Num. 11. v. 6. collato cum 1. Corinth. 10. v. 9. Pfal.68. v.19. coll. cum Ephel.4. v.8. Pfal. 102. v. 26. coll. cum Heb. I.v. 10. Efa. 6. v. 9. coll. cum loh. 12, v. 40. Efa. 8. v. 14. coll cum Luc. 2. v. 34. Rom. 9. v. 33. 1. Pet 2. v. 6.

111. Diciturpersona in SS. Trinitate secunda; quia hunc ordinem ipse Chri-Ausnobismonstrauit, Matth. 28.v.19. Et Filius exiuit à Patre; habet vitamà Patre; operatur à Patre, Iohan. 6. v.8 c.c. c.v.19. c.1.v.18. c.3. v.31. Quzetiamcaufaest, quod Filius omnia referat ad Patrem ranguam ad illum, à quo omnia personalia acceperit, Iohan. 5. v. 19. c. 19. v. 10. c. 17.

v.7. Phil.1. v.6.

IV. Dicitur Sermo; tum persona, tum officii respectu. Persona quidem respectu; quia ex mente diuina prodiit, estque imago Patris, totum in feexprimens & oftendens Patrem. Officii vero respectu; quia per illumomnia fada funt, & est interpres Patris apud angelos & homines, parefaciens verifque voluntatem Patris.

V. Adextremum dicitur ab aterno genitus; quia egreffos eius eft à diebus fe-

culi, Mich.g.v.I. & in principio fuit apud Patrem, Ioh.I.v.I.

REGVLÆ.

1. Filius Dei est vel per naturam, vel per gratiam.

Solus Dominus noster lesus Christus est Filius Deiper natmam. Et hic dicitur amvaluoce & propriissime dicitur Filius; qui vero inter homines sunt fili, Iob. 1. v 12. Sunt & dicunturtales non principaliter, sed secundario. Filius Dei per gra- Eph. 1 v. s. 6. siem estealis vel per gratiam creationis, quo sensu Adam diciturfilius Dei, Luc. 3. v. vlt. vel per gratiam adoptionis, vr omnes electi angeli & homines dicuntur filii Dei, Iohan.1.7.6. vel denique per gratiam vnionis personalis cum λόγω, vti Christus secundum humanam naturam appellatur Filius Dei: quia conceptus est ex Spiritu fancto, Lut. 1. Catemm Augustinu ferm. 40. de tempore ait, tribus modis Christum cognosci, widelicet dift nete vt Deum; diftinete vt hominem, & coniunctim Deum & hominem, qua ratione eft caput Ecclesia. Damafeenus t.i.de orthod. file duobus tantum modis Christum cognosci ait, nempe & Jeologian rajual oinevopias. Sed idemest. Nos hocin loco agimus de Christo vt Deus eft.

II. Filius dicitur λόγ@ Patris & internus & externus.

Quidam Filium Dei Sermonem vocari putant, quod omnes Dei promissiones in summa ad vnum Christum redeant, & in eo fint fun-

Filius Des

Cur Chri-Stundicatur

data, 2. Corinth. 1. v. 20. Quamobrem etiam omnes fancti Patriarcha& Propheræpereius Spiritum inspirati de eo sunt locuti. Vnde volunt Christum dici Verbum, quod fit & author & scopus totius facra Scripturæ, salutarisque sermonis. Et hoc colligunt ex Ad. 26. v.12. Alii fentiunt Dei Filium dici Sermonem, quod vti mens nostra rei à le intelle da imaginem inte concipit primum, post autem conceptam à se imaginem infermone per os prolato pingit: sic Deus suipsius imaginem edident in fele, quæ eft filius. Sic Bafilius in hom.de principio Euangelii Iohannii. Hinc Christum vocant λόγον cho la Jelov, non σερφορακον, verbum manens, non autem verbum sonabile & euanescens, Rasilius contra Eunom. lib.2. Cyril. 1.1. thef. Sunt quoque qui putant Christum dici xopor propter officium Propheticum. Denique funt, qui existimant Christum appellari λόγο, quodille fuerit Verbum illud, quod in creatione tribuit rebus essentiam, Sic quidemilli. Quorum sententiæ ferè conjungendæ sunt, hoc modo. Hominis xóy @ est triplex. 1. Eupol @ seu pornos, innatus, quiel facultas & proprietas intellectus nostri apud le & per se. 2. cardia Jelo, inditus; quem concipit ratio ex rerum foris perceptarum coniunctione, divisione, ratiocinatione & ordinatione. 3. wespoemes, faras prolatu seu enunciatiuus; quo homo conceptum mentis suæ siue genitum in intellectu, fiue ratione perceptum foris, cum aliis communicat. Horum fermonum primus est naturalis, eog; semperest in subiecto suo: secundus ab alio efficitur in sub ecto, ideoque est passinus: tertius in alio esticit. Triplex autemille xoy or est accidens. Et hanc ob causam dicunt Theologi, quod Christus sit xóy@ Patris neque ¿uqulo, neque codia-Ser G. neque ses poesses: quia nullus horum est aliquid subsistens. Filius autem Dei est voes de , cusou mai soud des doy of subfiftens, effentialis fine fubstantialis sermo; vt docent Athanasius Orat. 5. contra Arrianos: item in expofit fidei : Gintractatu de definitionibus , & Theodoretus fermon. 2. de Gracarum affectionum curatione. Recet ramen nihilominus Filius Dei appellatur xoy @ Dei en dia Jel & wespoeines per metaphoram, ita vt discrimeninter substantialem & accidentalem sermonem maneat. Et primo quidem dicitur xóy @ croia Jel@ sine o eow internus, ratione personx; quia ficut in homine xóy @ internus est ipsa ratio fiue cogitatio de realiqua: itain Deo Noy@ internus est intellectus fine cognitio Patrisin fe abateino reflexa. Filius enim estimago Patris. Hinc Heb. I. ν. 3. dicitur απαύγασμα, ideft, splendor seu fulgorgloriæ Dei Patris: quo significatur, quemadmodum à Sole gignitur splendor, sic à Deo Patregigni Filium. Dicitur etiam ibidem xaeaxtig coorastos, idelt, expressa imago perso. næ fine fubfiftetiæ: quo fignificatur, ficutimago ceræ imprimitura figil-10,8

pl

gn

mo

us [

aliq

lete

dee

IV.

I

ter o

con

reus

lo, & figuram illius ad amustim refert, sica Deo Patre gigni Filium qui ipsum perfedissime referat. Vnde Christus ait Ioh. 14. v. 9. Qui vidit me vidit Patrem. Semper tamen hic nota discrimen inter xogoveffentialem & accidentalem,inter imaginem & fplendorem substantialem &accidentatium. Atque ita quidem Christus dicitur xoy@ respectu personæ. Deinde Christus dicitur Noy @ externus, fine megogands rais tow; quia generi humano, & inprimis electis decretum & confilium æterni Patris exposuit & adhuc per Spiritum fan &um in cordibus ipsorum, nec non perministerium verbi exponit : vt nimirum Patrem per Filium, tanquamimaginem ipsius possimus cognoscere. Sed hic Sermo adæquat interioremintelle dum: quod non poteft dici de fermone hominis exveriore, qui sermonem interiorem non adæquat: quia rationes in mentesunt pulchriores & perfectiores. Hinc Daniel. 8. v. 13. Filius Dei appellatur Hammedabber, & Patribus dicitur xoy @ ¿ξαγίελλης, id eft fermo fine verbum loquens arcana cœlestia angelis & hominibus. Vnde & modo citato cap. 8. Dan. v.13. dicitur Palmoni, ideft, qui arcana & occulta Patris confilia apud se habet tanquam numerata. Ita & Sapientia Patris diciurtum interna scilicet, tum externa. Internar quia ficut ex contemplatione oritur sapientia: ita exilla cognitione, qua Pater seiplum cognoscit, existit hæc Sapientia Patris, Prou. 8. Externa: quia filios Dei inftuit de sapientia ad salutem necessaria, Prou. 1. v. 20. Hocest, quod alii dicunt, Filium Dei appellari Sapientiam respectu Patris, & respectu noftri.

III. Filius quoad effentiam absolutam est à seipso, quoad Filius que modum essentiæ à Patre.

modo effentiam habeat à

Ferme in Scholis ita loquuntur, Filium effentiam suam habere com- patre? municata à Patre. Sed admodu caute hæc phrasis accipienda est. Nam fiaccipiatur de essentia absolute considerata, falsa est: quippe cum Filius Dei hanc non habeat à Patre, sed à leipso. Etenim si esset discrimen aliquod inter personas quoad essentiam absolutam, tum Deus non esletellentia vnus, quia discrimen tollit perfectam vnitatem eius rei, in qua discrimen constituitur. Necesse igitur est, vt illa phrasis intelligatur deessentia considerata cum modo.

IV. Filius Dei gignitur à Patre per modum intellectus.

Intellectus dininus est proprietas essentialis, & proinde communiter competit tribus personis. Sed quemadmodum essentia in Patre consideratur cum modo a zevvnoias itemque in Filio cum modo zevvnfus, & denique in Spiritu fancto cum modo cumog dorws: ita ctiam intel+

Filius quomodo gigna. intelle dus ille dinimus admittit modum confiderationis distinctumin tribus pe sonis. Quando igitur Pater seipsum intelligit, parit in seipso perfectiffimam imaginem fuiipfius, quemadmodum intellectus homis nis in scipsum reflexus parit sui imaginem. Hæcigiturimago,quam Pa ter ab æterno concipit in æternum, dicitur Filius Dei, Hebr. 1. v. 3. Sed cur Filias intell gendo seipsum, vel Spiritus sanctus non etiam parit huiusmodi imaginem? Facilis est solutio: quia ille intelle dus divinusin se reflexus patere potest sui imaginem substantialem, qui ordine primus est: cum imago dicatur proprie illius, quod est primum. Talis autem est intellectus Patris. Verum enimuero modus ille generationis istius nec verbis exprimi, sed ne comprehendi quidem & animo cogitari poteft. Enumerat quidem Socrates Scholasticm leb.r. cap. 8. suahistor, tres modos, per quos fitaliquid ex aliquo, & illi opore ou dicitur: qui funt hi Vinus est pre exopos, partitio: vt cum aliquid in plures partes diffecaturific ex vna & eadem carne fiunt plures carnes, id eft, frusta plura o porsona & fimilis natura. Secundus, mes Godi, propago: vt cum è trunco ramilpatguntur & diffunduntur: ficin manu digiti funt o porsoro, in vite plure palmites, & in arbore rami. Tertius modus eft pevers, fluxus: ve cumer vno aliquid fluit & secernitur: sic ex semine hominis sit homo, ita vt pater & filius in tebus humanis fint o poisoios. Hisce tribus modis adiicitu à Sozomeno lib. 4. cap.6. Quartus, videlicet whativwois, extenfio: vt cum eadem materia longius dilatatur : sic cera liquesacta & dilatataestipus goio: & ita omnia liquescentia possunt multiplicari. Secundum avtem nullum ex his quatuor modis Filius Dei est à Patre: quia est Pati non o poisor , sed o posor inxta Nicenz Synodi decretum: qui modu nobis est plane incomprehensibilis.

Quot fint classes argumentorum, igur Deitas Christ:

V. Plures classes constitui possunt eorum argumentorum, quibus astruitur Deitas Christi: sed quatuor illæ à nobis quibus astru-constitutæ, sunt principales, ad quas reliquæ reduci posfunt.

h

att

qu

pe

qui

Si tamen alieui placet addere quintam classem, in'q ia sunt innumen Patrum testimonia: itemque sexram, in qua ponuntur argumenta exoterica, quæ vocant, id est profanorum hominum testimonia, vi puisoracula & verius Sibyllini . de quibus Lactantius & alu; fi quis, inquam, has classes ill s quatuor supra constitutis adjungat, per nos litebit. Nam hæc res multiplicem continet vtilitatem. Primo namque Patres multi Scriptura loca explicant, & rem ipsam magis dilucidant. Deinde sic ostenditur contensus Ecclesia. Denique ethnicorum dicta roborant inhrinfirmos, & in paganis convertendis non parum momenti habent. Sed de his agetur in parte polemica huius operæ. Alii constituunt tres duntaxat classes. Inprima ponunt dicta, que Christo tribuunt aqualitatera effentiz cum Patre. In fecunda nomina diuina, qua Christo tribuuntur: vt lehoua, Deus. Intertia, propria Dei: vt sunt idiomata, opera & cultus dininus.

VI. Filius Dei est secunda persona Deitatis, non tempore, quomodo sis nec graduaut honore: sed tum ordine existendi, tum ordi- secunda Deine in operationibus.

Christin tata persona?

Ratio partis negatiuz in hac regula petitur ab oposoia, ioo the & weszweifelpersonarum. Ratio partis affirmatiuz est; quia Filius originem personzhabet à Patre, ac proinde ordine natura est posterior; & vriest à Parre, ficeriam à Patre agit. Pater enim omnia per Filium agit tanquamperimaginem & Sapientiam Suam. Nimirum quemadmodum artifices nullum opus faciunt nisi prius forma operis menti impressa, iuxaquam formam tanquam normam interiorem artis operatio inftimiur: ficetiam æternus Pater nihil creat aut facit, nisi per Filium imaginem luz hypostafeos, Iohan.1.v.3. Col.1. v.15.16. Hebr.1.v.3. Arque hinc colligereest, præpositionem Per, in huiusmodi phrasibus non significarecausam minus principalem seu instrumentum, vt Antitrinitarii volunt, sedipsammer causam principalem, modo quodam à seipsa distindam. Vtenim in artifice imago operis mente concepta, per quam dichuropus facere, non est instrumentum, sicuti manus aut serra dicitur infrumentum: ita in Deo, vbi imago & essentia idem sunt reipsa, imago non est instrumentum, etiamsi per illam imaginem Deus dicatur agete. Neg; tamen hie existimandum fuerit, F lium Dei esse ideam creaturarum fecundum quam ipfæ fiant: cum ideæ fint ipfa diuina effentia, quaterus illam imitari poffunt creaturæ. Ideo non diximus Patrem operari fine ereare secundum illam imaginem, sed per eam.

VII. Recte dicitur Filium semper generatum esse, genera-Filius Dei n, & generatumiri. L. W. 21. J. 27

Semper gignitur?

Namabsoluta ærernitas est interminabilis & ab ante, & à post, vt loquuntur, & sine successione simultota. Atque hac est ipsissima perfedio: contra quam illi existimant, qui putant generationem illam esse imperfectam, quæ est perpetuum Nunc, fiue Nunc semper stans seu Plane immobile. Quare quod Arriani de filio dicebant no on on no prat quando non erat, prorfus falfum & facrilegum eft.

Filius vna cum Patre spirat Spiritum sancum. VII. Filius Dei vnà cum Patre suo spirat Spiritum san aum ab aterno; quia est imago Patris, à quo proceditille Spiritus; & hunc Spiritum dat in tempore.

Proprietas hypostatica Filii respectu Patris, est gigni ab æterno. Respectu Spiritus sancti spirare siue ipsum emittere. Quam posteriorem proprietatem negarunt Græci & alii Orientales, qui statuerunt Spiritum sanctum non procedere à silio, sed à Patre tantum: relucantibus occidentalibus siue Latinis, qui statuerunt Spiritum sanctum ab vtroque emanare. Contra Græcorum illam opinionem duo adserunturargumenta in regula. Primum est hoc: Spiritus sanctus procedit à Patre. Ergo & ab imagine Patris essentialis. Deinde qui mittit & dat Spiritum sanctum electis, is eundem à Patre spirat. Eiusdem enim est dare Spiritum sanctum, cuius est eum spirare, ac nequaquam alterius. Iam verò non tantum Pater dat Spiritum sanctum, sed etiam Filius, sohan. 15. v. 26. cap. 10. v. 224

CAP. XXXIV.

De Spiritu sancto..

PRÆCEPTA,

S Piritus sanctus est tertia in sacrosancta & individua Trinitate persona, à Patre. & Filio per aternam atg, vnicam spirationem procedens.

In hac descriptione occurrit subiectum & pradicatum expendendum.

Spiritus sanctus hoc loco neg, effentialiter, neg, accidentaliter, sed personaliter accipitur. Matth. 28. v.19.

Pradicatum siue ipsa descriptio est trimenbru : quod scil. Spiritus sanctus sitpersona, eag, in sacrosancta Trinitate, siue Deus, & procedat à Patre & Filio.

Cia

QD:

us &

nic

inp

Bus

fun

pri

cun

LLP

Quod Spiritus sanctus sit persona probant attributa persona, qua ipsi tribuuntur ratione actus primi & secundi. Ratione actus primi persona tribuuntur essentia, vita, intelligentia, voluntas & potentia. Quæ omnia Spiritui sancto conueniunt. I: Cor. 2. v. 11. Iohan. 15. v. 26. Genes. 1. v. 2. Ioh. 33. v. 4. Iohan. 3. v. 5. Rom. 8. v. 2. & 11. 1. Cor. 1. v. 2. c. 12. v. 11. Mich. 3. v. 8. Eph. 3. v. 16. Esa. 11. v. 2. Ratione astus secundi persona tribuuntur actiones. Iam verò Spiritui sancto tribuuntur variæ actiones; quales sunt creare, conseruare, viui sancto che, spe charitate & aliis virtutibus imbuere. Ioh. 33. v. 4. Psal. 104. Iudic. 14. v. 6. 1. Sam. 16. v. 14. Esa. 11. v. 2. Luc. 1. v. 35. Esa. 1. v. 1. Act. 20. v. 28. Luc. 3. v. 22. Huc etiam pertinent metaphoricæ locutiones, quæ tribuunt Spiritui sancto passiones, quæ nulli rei præterquam subsistenti & quidem

quidem person conveniunt: quod scil. Spiritus S. dicitur effundi. Io-el. 1. accipi. Iohan. 20. contristari Esa. 63. v. 10. Eph. 5. v. 30. blasphemari Matth. 11. v. 31. 32. contumelia affici. Heb. 10, v. 29.

Qued Spiritu fanctus sit persona in SS. Trinitate, id est, verus Deus, variis pro-

batur argumenti, quorum feries est triplex fecundum tres claffes.

In prima classe sunt argumenta, quibus probatur aqualitas Spiritus sancti cum Patre & Filio. loh. 15. v. 6. Matth. 28. v. 19.

Iusecunda classe sunt nomina diuina, qua Spiritui sancto tribuuntur. A &or.t.

V.10. 1. Cor.3. V.16. Act. 4. V. 24.

Interiaciasse sunt propria Dei essentialia: eag, tum idiomata: vt æternitas, immensitas, omnipræsentia, omniscientia, omnipotentia. Heb. 9. v. 14. Rom. 8. v. 9. Ioh. 14. v. 26. Heb. 3. v. 7. Ioh. 26. v. 15. 1. Cor. 2. v. 10. 11. Ioh. 33. v. 4. Luc. I. v. 35. Ps. 139. v. 7. 1. Cor. 6. v. 19. tum opera diuina; videl. creationis, tedemptionis & miraculorum, Gen. 1. v. 2. 1. Cor. 2. v. 10. Rom. 1. v. 5. tum denig, gloria siue sultus diuinus. Matth. 28. v. 19.

Quod Spiritus S. procedat à Patre & Filio, probant illa loca, quibus Spiritus Dei, & Patris, & Filii nuncupatur, & dicitur ab vtrog, mitti & dari. Iohan.14. & 15. locl.2. v. 28. Gal. 4. v. 9. Ioh.15. v. 26. c. 16. v. 14. Ioh. 20. v. 22. c. 14.

V. 16.26.C. 1 5. V.26.Efa. 61. V. I.

REGVLA

I. Spiritus vox vniuocè, idest, inprimis & verissimè tri- vox spiritus buitur Deo: singulari vero proprietate tribuitur tertiæ per-explicatur. sonæ.

Vox spiritus fignificat primò, proprie & adæquate rem actu primo & essentia subrilissimam & simplicissimam: actu vero secundo & essentia maxime actiuam, hoc est, potentem & actuosam. Vnde eriam accidit vidissince & opposite accipiatur, nunc pro vi & potentia per se subsistente & hypostatica, nunc pro vi alicui rei secundum modum qualitatis vel proprietatis inhærente. Potentiæ subsistenti vox illa prima & proprie competit, inhærenti posterius & per translatitia communicationem. Iohan.; v. 8. Psal. 104. v. 4. Luc. 1. v. 35. 1. Reg. 2. v. 9. Deo verò inprimis & verissime tribuitur; tum quia secundum essentiam est actus purus & simplicissimus, tum quia secundem essentiam maxime actiuus est, adagendum promtissimus & potentissimus, hoc est, primum & simmum ens., primumque & summum agens. Singulari verò proprietate tribuitur virtuti hypostaticæ, quæ in Deo est, & sæpe quidem cum additamento, Spiritus Elohim, Spiritus Iehoua, Spiritus S. Gen. 1. v. 2. Esa. 11. v. 2. 6.63. v. 10. Matth. 12. v. 28. Luc. 11. v. 20. Quæ postrema significatio est

Filio.

huius loci. Si malis distinctius, sic accipe. Vox Spiritus fanctus in scriptora sumitur substantialiter, velaccidentaliter. Substantialiter rurfus sumitur vel principaliter, vel minus principaliter. Principaliter fignificat Deum: & quidem vel effentialiter de essentia diuina Patris, Filii & Sprititus fancti, loh.4.v.24. vel per fonaliter de perfona tertia. Matth. 28.v.19. Huk enim tribuitur lecundum quandam propriam rationem; quia in hac tertia persona virtus, potentia & communitas Patris & filii apparet, &à qua rerum omnium creatarum efficacitas, vt vis sanctificationis infunditur. Ideo Spiritus appellatur xal ¿ξοχήν, & Sanctus non ratione proprietatis estentialis (ficenim & Pater & Filius etiam est fan dus) sed propter operationem specialem. Simplex autem est Spiritus S. etsi nomine composito appellatur. Nam quod est de simplici bono, pariter simplex eft, & hoceft, quodestillud, de quo est: quatenus scilicet procedità Patre & Filio, quod eft simplex bonum. Alius quidem est quam Patet & Filius: non tamen aliud, quia & hic Spiritus S. simplex & æternum &incommunicabile est bonum. Minus principaliter Spiritus lan aus notat substantiam spiritualem creatam eam que bonam, angelum videliet bonum vel animam electam. Et ita passim accipitur in scripturis. Denique accidentaliter Spiritus S. est donum, motus, vel virtus aliqua Spiritus S. I. Theff. 5. v. 19. 10h. 7. v. 37. 38.39. Gal. 3. v. 2.3.

Spiritus fan-II. Homo isia Spiritus S. probatur ex iis locis, quæ Spiritum Esus est o po- sanctum ea dem serie Patri & Filio connumerant.

Eiusmodi loca funt Matth. 28. v. 19. Iohan. 5. v. 7. 1. Corinth. 12. v. 4.5.6.6 2. Corinth. 13.v. 13. vbi dicitur, eundem Dominum, eundem Deum facultates efficere, ministeria instituere, dona effundere. Et Apostolisape gratiam Domini Iesu, charitatem Dei, & communionem Spiritus S. h+ delibus precantur. Absurdum autem foret duobus vois hue personis diuinis eadem serie & ordine adnumerare vel qualitatem, vel cret aturam. Huc etiam pertinent operationes divina, qua paffim tribuuntur Spiritui sancto. De quibus perpetua est Patrum regula: Quorum sunt eadem operationes, corum quog, est eadem effentia. Iam vero Spirituis. tribuitur opus creationis Gen. 1.6 Pfal. 33. opus fustentationis & conferuationis. Pfal. 104.7. 30. opus denique falutis & redemtionis, 1. Pet. 1.7.2. 2. Cor. 13. Hinc Didymus lib. 2. ait: In Patre est causa efficiens salutisnostræ: in Filio est materia: in Spiritu S. causa operans & applicans nobis dona Patris in Christo. Ad extremum huc pertinet adoratio religiola, quæ Spiritui fanctoeft exhibita. Efa. 48. v. 16. Hunc enim vt Deum inuocarunt prophetæ: à quo se missos esse sciebant. & 2. Cor.13. Spiritus S.

vna

fe

C

iter

Secu. Pat

rim

vna cum Patre & Filio inuocatur à Paulo: vt nihil iam dicam, quod innoceturin baptilmo. Matth. 28. verf. 19. Ex quibus omnibus colligitur Spiritum S. Patri & Filio esse humousion.

III. Processio Spiritus S.est modus existendi tertius in SS. Quid sir pro-Trinitate per actum amoris siue voluntatis.

ceffioSpirisus fanai:

Deusestens primum, & agens primum. Essentiæ igitur & actionis diuinzintemz lumma est perfectio. Necesse itaque est, vr in Deo sit volantas perfedissima, quemadmodum est intellectus perfectissimus. Hæc Dei voluntas est proprietas essentialis communiter attinens ad trespersonas. Sed quemadmodum essentia determinate inest singulis personis, certo videl. modo certaque relatione: ita & voluntas. Ergo dum ziernus Pater imaginem fuiipfius, Filium videl. concipit, eundem quequeperfectifima voluntate appetit seu amat, & vicissimFilius amat Patrem. Vnde necesse est perfectissimum amorem & voluptatem fandiffimimiuxta & plenissimam à Patre in Filium, & à Filio in Patrem, tanquam ab imagine in archetypum procedere; atque ita per voluntatem vtriusque tertium modum subsistendi, siue personam in diuina elfentia poni, que appellatur Spiritus Sanctus.

IV. Tertia persona SS. Trinitatis dicitur Spiritus ob tres Cur teri a caufas.

Trinitatis

Omnis tra catus & disputatio de Spiritus. in duo summa capita so-vocetur Spilet distribui, in doctrinam scil. de ipsius persona & operatione, sub qua nitus?

comprehenditur officium. Primum membrum est huius loci. Alterum tamen etiam quandoque hicattingitut, vbiagitur de persona Spiritus S.Ratioautem huius nomenclaturæ, quod tertia persona SS. Trinitatis dicatur Spiritus, adferri folet triplex. Primo quia dilectio est voluntatis quidam impetus siue pulsus, quo illa in rem amatam fertur, ita vt ex voluntate quasi spirarus sir. In omni enim re, quæ vinit, impetus quidam. & impulsus interior ab appetitu & voluntare spiratur. Hine quando remaliquam vehementer volumus, velut impetu in eam ferimur, tam voloci, vt fir instar spiritus: vnde dicimus spirare aliquid, pura diuitias, nem aspirare ad rem aliquam. Cum ergo Pater perfectissima voluntate Gamoread Filium aspiret, & Filius vicissim ad Patrem, hincex communi vtriusque Personæ desiderio Spiritus S. recte dicirur procedere. Seunde Spiritus dicitur, quia processio & motus seu emanatio illa ex Patris & Filii persona fit occulta ratione. Vsu enim receptumest, vt Spinumappellemus, quod habet subtile & occultum motus principium.

Tertio denique, quia dona & bona illa, quæ electi ex Deiamore percipiunt, per quandam occultam inspirationem, animam subeunt, profecam à tertia Trinitatis persona, ideireo merito nomen Spiritus obtinet.

Processio quotuplex?

V. Processio Spiritus S. est emanatio per modum voluntatis, qui dicitur spiratio.

Procesio est corporea vel spiritualis. Corporea seu physica est corporum ad extra: vti procedunt ranæ ex aere. Et hæc processio latius patet quam generatio, iuxtaillud Augustini lib. 3.contra Maximinum c. 14. Nam omne quod procedit nascitur, quamuis omne procedat quod nascitur: sieut non omne quod bipes est, homo est, quamuis bipes sit omnis qui homoest. Procesio spiritualis fit intus in agente, quod est Spiritus. Esque 1. Metaphysica, leu transcendentalis, in spiritibus creatis, in quibus ea quz procedunt, funt accidentia. Ita de essentia angelorum procedit intelle-Aus: & de veroque voluntas. 2. Hyperphysica, in diuinis, in quibus procedens subsistit per se. Sicintelligere diuinum, itemq; velle diuinum subsistit per le, quia intelligere & velle Dei est ipsa divina essentia. Hac processio hyperphysica est generatio, vel spiratio. Generatione procedit Filius à Patre: de qua capite superiori. Spiratione procedit Spiritus san-Aus. Procedit igitur Filius, procedit & Spiritus san Aus: sed processio & emanatio vtriusque differt principio, modo & ordine. Principio; quiafilius procedit & emanat ex Patre tantum: Spiritus S. ex Patre & Filiofimul. Modo; quia Filius procedit & emanat ex Patre per generationem & modum intelle ctus, Spiritus S. vero procedit à Patre & Filio per spirationem & modum voluntatis, Ordine; quia Filius procedit & emanatex Patre, sic vt sit secunda Deitatis persona, Spiritus vero Sanctus procedit à Patre & Filio sic vt ordine sit tertia persona. Cæterum quando dicimus, Filium procedere per modum intellectus, & Spiritum S.per modum voluntatis, non est hic fenfus, quod hæc processio fiat intelledu& voluntate, non vero natura necessitate. sed hac est sententia. Sicut Filius ex Parre per modum naturalis ac essentialis verbi emanat:ita Spiritus Sanctus ex Patre & Filio per modum essentialis acaterna, & in ipsosteflexæ voluntatis seu dilectionis procedit. Etsi ergo processio Filii fiat secundum modum intellectus, & processio Spiritus S. secundum modum voluntatis: non tamen estactio intellectus vel voluntatis, sed natura. Nimirum intelle dus & voluntas Dei sunt res vna numero: sed in persona considerantur duobus modis, communiter secundum essentiam, & fingulariter secundum personam & relationem ad intra. Intelledu& voluntate priori modo cossideratis Deus intelligit & vult nos & nostra, fi boni

fi boni sumus: Posteriori modo intelle cus Patris terminatur ad Filium duntaxat, & voluntas Patris & Filii terminatur duntaxat ad Spiritum Sanctum. Adextremum processio tribuitur Spiritui S. κατ εξοχήν, quia v-fitatissimaest loquendi formula, qua dicere solemus, ex voluntate pro-

cedereamorem & voluptatem.

pastint wante.

Atque hæc est do ctrina de sancta & indiuidua & adoranda Trinitate, quæ continet mysterium omnem humanum & angelicum intellectum longistime exsuperans, si secundum internam, quæ in Patre, Filio, & Spiritu Sest vnitatem, relationem que quæ intereos dem est, considereturaceros seconomiæ & dispensationis illius, qua Pater in Filio, & vterque per Spiritum Sanctum salutem nostram persicit, ratio habeatur, admirabilis est dulcedinis, & exuberantissimos fructus sidei, spei, charitatis, fiduciæ, timoris, obedientiæ producti in cordibus sidelium,

adlaudem Dei creatoris, Filiiredemtoris, & Spiritus S. san & isicatoris, Illius charitas, istlus gratia, huius communicatio sit nobiscum, & cum omnibus San & is. 2. Cor.

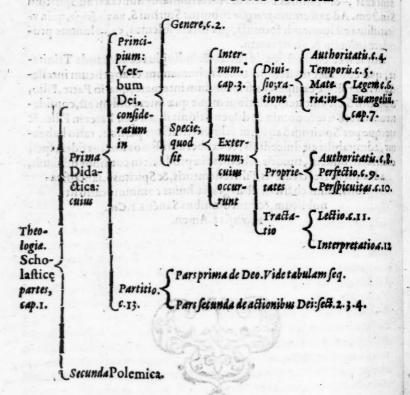
13.yerf.13.Amen.

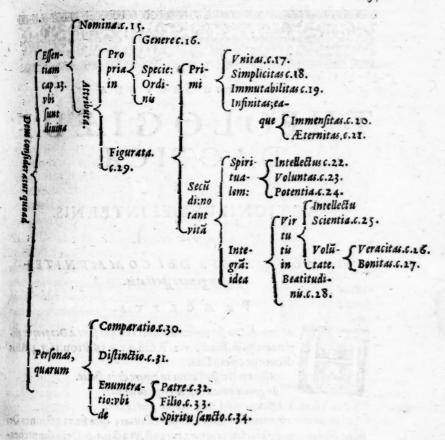

1. 18

THEOLOGIA DIDACTICA

SYNOPSIS SECTIONIS PRIME.

SECTIO SECVNDA

THEOLOGIÆ DI DACTICÆ

DE

ACTIONIBUS DEI INTERNIS.

CAPVT I.

DE ACTIONIBUS DEI COMMUNITER
fineingenerespectatis.

PRÆCEPTA.

differant?

Actenus de Deo: sequuntur actiones Dei, qua sunt à Deo propter glogloriam ipsim, Esa. 66. v. 2. Rom. 11. v. 36. Prou. 16. v. 4. Alias dicuntur opera Dei.

115

tur

boi

Actiones Dei spectantur in genere & in specie. In genere quoad causas & proprietates.

Causa sunt. 1. Efficiens, videl. Deus. 2. Finis. gloria Dei.

Proprietates actionum Dei sunt. 1. Immutabilitas; qua fit vt actiones Dei fiant fine motu. 2. Excellentia; quæ tanta est, vt actiones Dei comprehendinequeant. 3. Constantia; qua fit vt firma sint Dei opera, Psal.33.v.4. Psal.91.v.6.7.Psal.111.v.2.

REGVL AE.

Attio Dei & I. Actio & opus Dei sæpenumero habentur pro synony-

Actio & opus accurate loquendo differunt tanquam motus & res motu facta: e. g. scriptio & scriptura. Sed hoc discrimen non curatur ab omnibus Theologis: quippe qui actionem seu operationem Dei & opus indifferenter vsurpant. Cæterum opus Dei hoc loco non eftidquodexigit à nobis tanquamipsi gratum: vt accipitur Iob. 6.v.28. 6.4.1.30. fedid, quod Deus operatur. Quo fenlu accipitut Pfal. 33. v. 4. 7.6 104.7.24.6 111.7.2.3.4.7.8.

Opera Dei sunt à Deo, & adeum.

Hic indicatur efficiens & finis operum Dei. Efficiens est ipse Deus. finis operum Namomne Dei opus est perfectum fine defectu, ideoque ab alia causa proficiscinon potest nisi à Deo. Finis est itidem ipse Deus, id est gloria iphus. Nam hopera Dei ad alium finem referrentur, Deus dependerer ab illo fine: cum finis fit par vel superior illo, à quo intenditur. Deinde finis mediis conciliat amabilitatem, ordinem & mensuram. Dei vero gloria eflumma amabilitas, summus ordo, & summa mensura, & proinde nonpotestilla accipere ab vllo fine. Hinc Scriptura prædicat opera Dei effe propter Deum, Pf. 8. v. 2.3. Efa. 48. v. 9. 11. Rom. 1. v. 20. 21.

III. Deus est finis assimilationis & perfectionis.

Finis in Schola dicitur esse assimilationis & indigentia. Finis assimila. Deus dication tioni, qui & perfectionis dicitur, perficit media. Finis indigentia, quem fina? enam vocant imperfectionis, perficitur à mediis: v.g.alimenta, fomnus &aliamulta media, que conducuat ad hanc vitam animalem, funt homininecessaria tanquam fini, ita vt eum perficiant. Non ita se habet Deus. Hicenim cum operatur, nihil sibi acquirit, sed se & sua nobis donat. Omnia igitur ordinanturad hunc finem, vt ab ipso perficiantur.

Opera Dei siunt ab ipso sine motu & defatigatione.

Principio operatio Dei non est motus: intellige motum physicum, git ve non nonlogicum & meraphysicum, quem vocant. Motus ille physicus si ca me defasirederer in Deum, estet ibi successio; nec Deus foret immutabilis seu im- tor. mobilis. Sane quod mouetur, non est immutabile: cum motus & mutatio fint idem. Hinc Chryfostomus homil. 5. ad. cap. 2. ad Coloss. ait, Deum ne moueri quidem eo motu, quo mens mouetur. Et vsitatum est dictum in vetusta quadam oratione ad Deum: Cuncta moues, nec moueris. Deinde Deus operatur fine labore & defatigatione. Esa. 40. v. 28. Nam alia facit nature necessitate, alia libera voluntate. Illa fiunt sine difficultate; quia namanon impedita agit promtissime & facillime: hæc etiam fiunt fine labore, si voluntas sit omnipotens.

V. Opera Dei sunt buccinæ naturæ ipsius.

Deus cognosciturinse, ratione Vnitatis in essentia & Trinitatis in perlo-

Efficiens &

Quemodo

Opera Dei personis: & extra se ratione operum. Quemadmodum enim causans indicant na. tura vel in se vel ex effe dis cognoscitur: ita & natura Dei partiminse turam ipsim. partim ex operibus ipsius. Hinc opera Dei recte vocantur buccinz na. turæ iphus fanctæ & immutabilis. Tameth autem opera Deianobis plene cognosci non possunt, quippe infinita: aliquid tamen Scriptun reuelauit; quod nempe ad salutem nostram est satis. Consideremusigiturin timore Dei fanctiffima & maxima ipfius opera; quæ afficiunt la titia eos, qui Deum amant, Pfal. 92. verf. 5 6 111. verf. 2. & excitant affi-Aos ad inuocandum Deum, Pfal. 143. v. 56.

CAP. II.

Diuisiones operum Dei.

PRÆCEPTA.

A Ctiones Dei in specie considerantur quoad divisiones numero quatuor, è quibu 13 tres sunt communiores, vltima restrictior.

Opera Dei sunt effentialia, vel per sonalia.

Effentialia proficiscuntur à termino communi, videlicet effentia Dei, & definunt in termino communi puta creatura, Geneli.v. 1. Et hec dicuntur communia simpliciter & in totum.

Personalia sunt propria singularum personarum : suntá, talia vel simpliciter, mi

fecundum quid.

Personalia simpliciter sunt, que verumque terminum, à quo & ad quem singularem habent : vt Filius eft à Patre per incomprehensibilem generationem , Pial. 2.& loh, 1. Heb. 1.

Personalia secundum quid , siue certo modo talia sunt , qua communem habent terminum à quo remotum, videl. effentiam divinam, itemque terminum ad quem, puta creaturam: sed singularem & proprium habent terminum proximum, quies perfona:vt vox Patris, Matth.3.v. 17.

Il. Opera Dei sunt indiuidua, vel diuidua.

Individua nullos distinctos actus admittunt: ve iustificatio. Dividua admittunt

-certos actus, subinde repetitos: vt regeneratio. Rom. 7.& 8.

Opera Dei sunt immediata, qua sunt proxime à Deo : vt creatio. Gen. I.vel -mediata, qua fiunt à Deo per creaturas: vt annuntiatio voluntatis ipfius per prophetas & apostolos. Heb. r.v.I.

IV. Opera Dei sunt interna, vel externa.

Interna funt qua funt in ipfa dinina effentia actu interno & aterno. Sunt que personalia, vel effentialia: de quibus capp. seqq.

REGV-

mis confishio

REGVLA.

1. Opera Dei essentialia quæ dicuntur ad extra, sunt pror-Opera Dei suscommunia, ratione termini à quo & ad quem.

Est vitata Theologorum regula: Opera Deitatu ad extra funt indivifa. consideran-Quibus verbis opera Dei externa opponuntur operibus ad intra seu sur. internis specialiter per synecdochen ita dictis, videlicet personalibus. Nam si opponerentur omnibus Dei operibus internis, falsa estet regula: cum opera Dei interna essentialia sint & ipsa indiuisa, hocest, communia tribus personis sacrosanda Trinitatis. Caterum opera Deiellentialia quæ dicuntur ad extra, suut communia quoad vtrumqueterminum, videlicetà quo & ad quem. Terminus à quo, estipsa diuna estentia, communis Patri, Filio & Spiritui sancto. Terminus adquem, est creatura, quæ & ipsa commune est opus Patris, Filii & Spintus fancti. Hîcigirur tres persona sacrosancta Trinitatis operanturatione effentiz, non quoad relationem suam. Seruatur tamen nihilominus in his operibus distinctio personarum & ordo in agendo. Nam Pater agit per Filium, Filius à Patre, Pater & Filius per Spiritum fandum, Spiritus fandus à Patre & Filio. Genef. 19. verf. 24. lerem. 34. 711.12. Iohan. 5. verf. 19. Obserua hic nobis esse sermonem de operibus Dei essentialibus simpliciter. Sunt enim & opera essentialia secundum quid.

II. Dei actio essentialis ad extra eadem numero tribuitur Patri, Filio & Spiritusancto.

Eadem, inquam, non genere, non specie: sed numero & individuo: quia vnius essentiæ est operatio, non personæ. Necest, quod quis opinetur, requiri vnam hypostasin siue personam, vt sit vna eademque numero actio. Nam cansaessicet sit principium actionis, tamen non est de substantia ipsius. Et verò hæc duo tantum requitunturad hoc, vt sit vna numero actio, videlicet actus vnus, & essectus vnus. Ita cum Pater & Filius in vno eodemque sese occupant opere, vnum idemque est opus.

III. Personalia Dei opera, simpliciter talia, interiacent Opera Dei inter duos terminos singulares: secundum quid personalia sunt duplimon item.

Omnia opera binis terminis circamclufa funt, vnde diftinctionem

nem sortiuntur. Terminus vnus est prior, vnde proceditactio : alter posterior, in quem fertur. Ille dicitur à quo, hicad quem. Essentialia Dei opera, qua simpliciter sunt essentialia, interiacent inter duostetminos communes. Nam essentia est principium sique terminus à quo, creatura est terminus ad quem. Sed personalia Dei opera (quæ Patribus dicuntur economica & actiones economica: quemadmodum & modus operationis dicitur œconomia, dispositio & dispensatiodiuina) hæc inquam Dei opera interiacent vel inter terminum proprium & proprium, vel interterminum proprium & communem. Illa dicuntur simpliciter personalia, item opera relationis & actus notionalis; quæ videlicet intus persona Deitatis vna in alteram, nullo soris interueniente medio operatur: vi cum Pater gignit Filium ab æterno: hæc dicuntur personalia secundum quid & certo modo, in quibusterminus ad quem est communis, videlicer creatura: itemque terminus à quo remotus, puta virtus diuina, communis est tribus personis: at terminus à quo proximus est singularis, videlicet persona illa, in qua opus terminatur. Et hæc opera Dei personalia dicuntur ad extra, sicut personalia simpliciter talia, dicuntur opera Dei personalia ad intra. Sicut autem opera Dei personalia, sunt interna, vel externa: ita etiamessentialia. Porrò tametsi opera certo modo personalia proficiscanturà termino singulari: non tamen ideo non vocari possunt essentialia sine communia. Possunt enim dici communia seu essentialia inchoatiue, & propria terminatiue. Quo pertinet distinctio operum essentialium, que communia Trinitatis dicuntur: quod nempe alia expatte fint communia, alia in totum. In totum communia sunt, que æqualiter proficiscuntur à singulis personis : vt sustentatio huius mundi. Ex parte communia sunt, quæ actu quidem virtutis diuinæ communia funt omnibus personis Deitatis: reuera tamen distinguntur secundum proximum terminum, à quo fiunt principaliter, ita vt fundamentum sit in œconomia certæ personæ. Talia opera funt creatio, incarnatio Filii & mediatio, & missio Spiritus sancti. Que opera sunt perfonalia & diuisa quoad terminum summum vel proximum, communia quoad actum. Sic Patri tribuitur creatio tanquam principio & summo termino: quia vt personarum ita & operationum diuinarum Pater primum est principium. Interim tamen actio trium personatum Deitatis est communis. Sic incarnatio Filii Dei est opus commune totius sandæ Trinitatis, sed commune ex parte, inchoative scilicet quatenus tres personæ concurrerunt in formanda carne Chutsti & anima ipsius. Eadem tamen Filio Dei singulariter tribuitur, & pro-

d

ir

te

ra

fe

Pa

tac

Sp

nir

VD:

ini

cun

lat

die

efe |

per

que

propria einseft, quatenus in persona eins terminatur. Illa enim est, que affumfit carnem. Sie denique sanctificatio est opus commune tori Deirati: sed persona Spiritus fancti peculiariter tribuitur; quiaja Spiritu fando, prout à Patre & Filio procedit, in nobis terminatur: na vt Spiritus fandus fit proximus terminus huius operis. Cæterum terminus illeproprius fundatus est in economia diuina, cui respondent operainterna, certo ordine. Hincintelligi potest, quomodo incarnato Filio non firingarnata tota Trinitas. Namincarnatio non est opusin totum commune, sed ex parte. Commune est principio operante, nonautem termino in quo definit. Id intelligi poteft ex fimilitudine Patrum, qui dixerunt tres sorores posse texere vnam eandemquetogam, quam vni illarum aprent. Etiam vero vna & eadem sitnatura Patris & Filii & Spiritus sancti : tamen Filio incarnato non incarnatus est Pater vel Spiritus fanctus, quia eadem illa natura alitereftin Patre, & aliter in Filio. Ergo non simpliciter diuina natura estincarnata, led natura determinata in Filio, hocest, hypostasis seupersona Filii. Ideo non omnia, quæ Filio tribuuntur, eadem & Patritribui possunt. Sicut ignis vna est substantia, sed aliud in igne facit calor, & aliud lux : calor calefacit, lux illuminat : ita vna est estentia trium personarum, sed aliud facit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus fanctus, ceconomia illa diuina. Eth enim tota essentia diuina sit in vnaquaque persona Trinitatis: non tamen tota Trinitas hat, quod vnaquæque persona facit. Nam licet tota essentia diuinasit in vnaquaque persona Deitatis, sicut omnes tres personæ sunt vnaessentia: attamen personæ, in quibus est essentia dinina, & quæ milla essentia subsistunt, distinguuntur per relationes reales. Vnde cum dicitur totam essentiam diuinam esse in vnaquaque persona, illa totalitas essentiæ iam induit rationem personalitatis, virtute prædieati, iuxta regulam vistatam : Talia sunt subiecta, qualia à pradicatis of permittuntur: &, Que absolute considerata, sunt indistincta, redduntur difinita relationum adiectione. Ergo illud enuntiatum. Quod vna perbonafacit, id tota essentia facit, verum est de ea tantum actione, quam persona secundum proprietatem essentialem facit, coniunctim cum alispersonis, qualis est creario: sed de illa actione, quam vnaquaque persona facit seorsum secundum rationem personalem, negatur: qualis actio estassumtio humanænaturæ: cuius principium siue terminus singularis est persona Christi, ad quam assumtio illa termi-Datur. Quapropter tota Trinitas carnem non affumfit. Sed cum tota dinidiuina essentia sit in filio, annon tota illa assumsit carnem? Minime vero, si quidem essentia diuina consideretur absolute: maxime autem, si essentia diuina consideretur vt est seoundum rationem & telationem personalem determinata. Ita enimintelligitur persona. Reche gistur dicitur, quod tota essentia diuina in persona aut secundum personam assumserit carnem. Vnde porro consequitur, Totam Trinitatem non essentia diuina senim tota essentia diuina assumpserit carnem, & tota essentia diuina sit Trinitas: non tamentora Trinitas assumsit carnem: quia non tota essentia diuina absolute dica, sed secundum rationem personalem determinata assumsit carnem. Tota autem essentia diuina, non quatenus in persona Filii est determinata, sed absolute dica, est tota Trinitas. Hisita disputatis, subicismus tabellam desumma diuisione operum Dei. Opera igitur Dei

Parities of positions. Cattar province of positions and all the states and all the states and the states are states and the states and the states are states are states and the states are states are states and

atoraires effertes tam radu, mateixem pest, soit servin

kinafacir, el roca ellentia racir, vergente ficle escentia, de la prilona fectualum preprienatem chen alle con control alisperimina quains ett. reactour per control de control

effermation personarity, fed about to feeling, about those which shoes a truck Species for the contract of a during the contract of a during the contract of t

ficet. Guod vargis que persona est. Est iren est. en est par la fire de la fi

diani, insta regolus Villandor - allega de la colonia de la colonia di printenzamento de Crea deporte e processa de la colonia d

and the state of t

us and "min rea and then up tested T and the optical C. and

```
Communia, seu essentialia: ea-
Interna: vt, intellectio, qua Dem se intelligit.

Externa: vt, liberatio hominia.

Propria, seu personalia; ea-
Interna: vt, generatio.

que tum

Externa: vt. assumtio carnia.

Secundum

quid

Propria, seu essentialia: vt, incarnatio.

Propria, seu personalia: vt illa ipsa incarnatio.
```

Dispositio etiam talis esse potest:

Potest denique & hæc esse œconomia.

Opera Dei adintra & extra que di-CANTHY.

IV. Opera Dei ad intra & ad extra dicuntur ambigue. Patres breuitatis & commoditatis causa operationes Dei essentiales, que proficifcunturatermino communi, id eft, ab effentia Dei, & defnunt in communi, id est, in creatura, has inquam operationes nominabant opera ad extra. Et sic operationes personales, que simpliciter funt tales, nominabant opera ad intra. Sed hæcita dixerunt igaigiras. Estenim duplex genus operationum essentialium, vt & personalium. Quod breuiter ita declaramus. Operationes Dei effentiales ¿ ¿ augétus & fine adiectione dicuntur, que à terminno communi ferunturad communem extra Deum, vt decreta Dei, creatio &c. Et ha sunt ad extra. Sed dantur etiam operationes effentiales ad intra, vt est intellectio & volitio Dei. Personales seu œconomicæ similiter sunt duum generum, Namaliæ terminum vtrumque singularem habent, aliæ à termino singulari ad communem deferuntur. Prioris generis opera illa funt, que ad intra vulgo appellantur: vt, Pater dicitur gignere & mittere Filum, Pater & Filius Spiritum sanctum spirare & mittere dicuntur. Posterius genus œconomiæ ad ea opera pertinet, quæ ad extra quidem funt, sed tamen suum habent terminum operationis ab vna aliqua persona fancte Trinitatis lecundum rationem illius œconomia: fiue, in quibus principium actus est virtus diuina communiter ad omnes perionas fe habens, terminus autem est persona: qua ratione Patrem creatorem, Filium redemtorem, & Spititum S. san dificatorem appellamus. Et hæ actiones etiam dicuntur effentiales, quatenus à communi principio operante, id est, ab essentia manant. Personales autem sunt, quatenus distinguuntur & propriæ sunt certarum personarum secundum principalem terminum.

extra affedio.

Operum Des V. Opera Dei ad intra sunt individua: opera ad extra sunt ad intra & dividua, velindividua.

> Actiones individus dicuntur, que simul sunt tore: dividue, que gradus & successionem admittunt. Actiones Dei ad intra sunt indiuidux: fine fint effentiales, vt intellectio qua Deus se intelligit, siue perfonales, ve generatio illa inenarrabilis. Actiones ad extra sunt partim individua, partim dividua: sue sint essentiales, vt generatio est actus diuiduus, decretum Dei & creatio funt adus individuus : fiue personales, veassumeio carnis est actio individua, missio Spiritus fancti in corda electorum estactio dividua, quarenus dona ipsius non semel & amul effunduntur.

H

CT

loc

da

obi

Vn

VI. Opera Dei interna funt immediata; externa funt me- opera Dei diata velimmediata. Suns immediata vel

Opera Dei interna funt immediata tantum; quia nulla creatura tam mediata. porenseft, ve poffit effe inftrumentum Dei in huiulmodi actibus : ve in decreto. Opera externa funt partim immediata, ve creatio coli & terra: partim mediata, vt creatio corporis Adami ex limo terra.

III. CAP.

De Operibus Dei internis personalibus.

PRÆCEPTA.

Pera Dei interna per sonalia sunt actus diuini, qui non fiunt voluntatis liber-Jute, fed natura necefitate, fecundum proprietatem characterificam cuiufa. poline. Vocantur vittate opera Dei ad intra. Talia funt, gignere, naleit procedere. Aliter dicunturidiomata prosopica, characteres &proprietates personales, actus notionales, & actiones characteri-

· Horum operum tria funt attributa.

1. Fluere ex natura necesitate.

IL Efe incommunicabilia.

III. Semper effe , à parte ante & post.

REGVLA.

I. Opera Dei interna referuntur veladipsum Deum, velad opera Dei creaturam in Deo consideratam. fiderantur

Adiones sunt velimmanentes, que manent in agente ; vel transeun- diffinite. tes que ab agente diriguntur in patiens. Que distinctio in Deo etiam locum habet. Is enim vel operatur in fe, vel extra fe. In fe, vt cum intelligit & vult : extra fe, vt quando creat & gubernat. Duz autem funt daffes operum Dei internorum. Alia funt simpliciter interna, eaque velessentialia, ve cum Deus se ipsum intelligit: vel personalia, ve cum Pater gignit Filium. Ethac dicuntur interna xal'igoxin. Alia funt intetna lecundum quid; quæ scilicet respiciunt quidem creaturam, sed obiective & eminenter in Deo cosideratam : quo pertinent decreta. Vade paret discrimen inter opera Dei interna & ad intra. Nimirum omia opera ad intra funt interna, led non omnia interna funt ad intra.

II. Ope-

opera Dei II. Opera Dei interna sunt in ipsa essentia diuina, & abea interna quo- non differunt re ipsa.

modo differant abessen- Deus vna & eadem, s

Deus vna & eadem, simplici & æterna actione semper agit perseipsum, intelligens, volens, & amans, etsi diuersa inde consequantures
fecta extra Deum. Non igitur disferunt opera illa interna realiterab
essentia Dei, sed tantum virtualiter: quemadmodum Sol vna eademque actione varia essicit in variis subiectis.

OperaDeita-III. Opera Deitatis înterna personalia siuunt à necessitate siu ad intra & immutabilitate natur & Dei.

Necessaria.

SIA ?

Duplex est principium actionum, natura & voluntas. Que à natura sunt, sunt necessarie: vt homosemper viuit, quamdiu animam habet. Que à voluntate suunt, sunt contingentes & libere, ideoque non semper siunt: vt militare, studere. Opera Dei interna non sunt apote les mata voluntatis: quia illa possunt fieri & non sieri; at Pater, Filius & Spiritus sanctus non possunt non esse: sed sunt opera naturalis & immutabilis necessitatis: quia pater natura gignit Filium, Filius natura gignitur, & c.

IV. Opera Deitatis interna personalia sunt simpliterimcommunicabilia.

Sicut enim persona vna non potest fieri alia: sic actus interni personales non possunt communicari aliis personis.

111. V. Opera Deitatis interna personalia sunt simpliciter xparte aserna, terna: à prioriscilicet & posteriori.

Naturæ simplicissimæ hoc conuenit, vt eius productio sit in perpetuo actu, qui non incipiat, non desinat. Nam quod simplicissimum. idem persectissimum. Quod autem persectissimum, nec incipere, nec desinere vnquam potest. Itaque opera Dei adintra sunt abæternoin æternum. Neque tamen hoc modo actus isti personales statuuntursuccessini, quia sunt simultoti.

CAP. IV.

De Decretis Dei in genere.

O Pera Dei interna essentialia sunt, qua communia sunt tribus personi allu aterno.

Suntag interna vel simpliciter, vel secundum quid.

Sim-

60

14

Ti

3.1

YCI

III.

¥.3

11,]

27. VI.

VI

mi 1.I Simpliciter interna sunt actus reflext, quibus Deus seipsum intelligit & vult.

Secundum quid interna funt actus directi in creaturas in mente Dei ab aterno

confideratas: & dicuntur decreta Dei.

Decreta Dei sunt actiones ipsius aterna, quibus ille ab aterno iudicauit quod bonumesset aliquas res extra ipsium existere in tempore; & easimmutabiliter voluit Es.46.vets.9.10. Eph.1.vets.4.11. Act. 2.vets.22.23. Eph.3. vets.9.11.2. Tim.1.vets.9.Psal.115.v.3. Matth.11.v.25.26. Rom.9.v.18. Apoc.4.v.11. lac.1.vets.18. Num.23 vets.23. Psal.33.vets.11. Esa.14. vets.27. Heb.6. vets.17.

Decreta Dei consider antur in genere & in fpeice.

Ingenere quoad partes & proprietates.

Partes decreti divini sunt actus ipstus distincti, ijque tum intellectus, tum volun-

Adusintellectus Dei in decreto funt duo , confilium & prafcientia Dei.

Conflium Dei est iudicium mentis diuina, quo Deus iudicauit, quod bonum effet,

aliqueres extra ip sum existere. Ela. 46. v. 10. Pfal. 115 v. 3.

Prascientia Dei est, qua res singulas plane certo prascit. Psal. 33. vers. 13.14-15.
Psal. 78.v.6. & 139.v.2.3.12.16. Esa. 42.v.9. cap. 44.v.2.c. 48.v.3.4.5.2.
Tim. 1.v.19.

Adu voluntatis Dei in decreto itidem funt duo prafinitio & ordinatio.

Prefinitio est, qua Deus ab aterno constituit certos fines.

Ordinatio est, qua Dem ab aterno constituit certa media. Matth. 11. v. 25.26. Rom. 9.v. 18. Apoc. 4.v. 11. lac. 1.v. 18.

Proprietates fine attributa decretorum Dei funt, quod illa fint:

I Eterna; ideoque antecedant omnes res & euentus in mundo. Eph.

Il. Sapientissima; quia promanant ab immensa Dei sapientia. Psal. 104. vers. 14.

III. Liberrima; quia non fiunt ex immutabilitate natura Dei. Psal. 115.

IV. Absoluta; quia omnes causas antegrediuntur. Eph. 3. v. 9.11.

V Immutabilia, tum ex parte Dei, tum ex parte creaturarum. Psal 33.v.
11.Num.23.v.23.1.Sam.17.v.29.Esa.46.v.10.Malach.3.v.6,Esa.14.v.24.
12.Heb.6.v.17.

VI. Necessaria; ratione impletionis seu executionis. Es. 46.v.9.10.

VII. Immensa à priori, qui a sunt ipse Deus: & à posseriori; quippe quorum obiedum est omne quod suit, est & erit, maximum, medioximum & minimum, bonum & malum, Matth. 10. v. 29.30. Act. 2. v. 23. c. 4. v. 27. 28. 1. Pet. 3. v. 17. c. 4. v. 19.

Х

REGV-

fil

rei

xic

litz

(

ome

noft

prog

recte

przece

Deie

nîhil

nos la

Ш.

dus

: Co

amd

decre

REGVL A.

Opera Dei I. Opera Dei interna & zterna essentialia vel ad ipsum interna sum Deum, vel ad creaturam terminantur.

Hinc distinguuntur in simpliciter interna, & secundum quid talia. Simpliciter interna sunt, quæ terminantur ad ipsum Deum: qui seipsum & gloriam suam primo intelligit & vult. Et hæ dicitur cognitio resser. & circularis. Secundum quid interna sunt, quæ terminantur ad creaturam, non secundum essereale, sed secundum esse obiectiuum sue cognitum consideratam. Et hæ dicitur cognitio directa. Opera interna essentia primæ classis sunt necessaria, idest, suunt ex immutabilitate nature. Dei. Vt enim Deus non esset Deus absque intellectu & voluntate: in non esset Deus absque intellectione & volitione sui ipsus. Sed opera interna essentialia secundæ classis sunt libera quoad speciem actus, necessaria quoad actum. Libera, inquam, quatenus Deus vel non decernere, vel aliter decernere potuit. Necessaria, quatenus non potuit nisi optima quæque decernere optimo modo.

Quomodo decreta Dei fint libera?

Synonyma decreti Dei,

II. Decreti Dei varia sunt synonyma, eaque tum diuina,

tum ecclesiastica, tum philosophica.

Synonyma dinina funt: we sous y Bran, definitum confilium. Ad. 2.7.13. beneplacitum Dei, quod proposuit in seipso. Eph. 1. v. 9. manus & consilium Dei. Act. 4.v. 18. weo yvwo 15, i.e. prædecretu feu antedecretum Rom. 8. v.29.propolitum & prestitutum. Rom. 9 v. 11. Synonyma ecclefiastica lunto quæ Patribus frequentantur: vt, mysterium consilii diuini, prouidentia (late accepto hoc vocabulo) sententia Dei, vti quidem Arnobiu vsurpat hanc phrasin lib. 1 . aduersus gent. Nam Gregorius Magnus sententiam Del vocat denuntiationem aliquam conditionalem, & ait: Nouit Dominus mutare sententiam, sed nunquam nouit mutare consilium. Synonyma ethnica funt adeasea, ei μαρμένη, faium, Parcætres, fortuna, φύσις, ανάγκη. Quanquam vox fati etiam apud Christianos occurrit. Ex his nominibus tria potissimum indigent explicatione, videl. decretum, confilium & fatum. Decretum, vr & confilium, Deo tribuitur per av Jewnowa Buar, Proprie namque si accipiantur hæc duo vocabula, notant discursum. Nimirum nos Deum cogitamus instar prudentissimi artificis sapientissimiq; hominis, secum de omnibus, quæ effe durus est, prius apud se deliberantis, & confilium capientis. Lue. 14.7.31. Id quod totum propter ingenii nostri tenuitatem & imbecillitatem ita dicitur; non quod Deus ad morem hominu deliberet, tatiocinetur ac cogitet aliud post aliud, quod Aavoer Graci dicunt. Quoties igitur in Scriptura consilium de DeorlurpaSurpatur, metaphoram cogitemus : siue consilium Dei ponatur pro deereto: vtftt Pl.33. V. 11 . Act. 4. V. 28. cap. 13 verf. 36 c. 20 . verf. 17. Eph. 1. verf. 11. Hebr. 6.verf. 17. fine pro parefactione decreti. Efa. g. verf. 19.cap. 19.verf. 17. fine denique pro præcepto diuino. Pf. 106. verf. 13. Pf. 107. v.11. Prou. 1. v. Fatum que 25.18.13.1.22.Zach 6.1.13.Luc.7.1.30. Ad vocem fatum quod attiner, est suplex. fatum philosophicum & Christianum. Fatum philosophicum est. I. Chaldaicum; quod dicitur Mathematicum & Astrologicum, quod omnes euenus & actiones ligat ad vim & positum stellarum, Et hoc merito improbatur II. Phylicum seu naturale; quoad dicitur Peripateticum. Quo senfu Aristoreles & ipfius discipuli dicunt, fato fieri quod homo hominem gignit, prater fatum fi homo gignat monstrum. Et hoc fatum non est improbandum: quia nihil est aliud, quam ordo, necessitas & connexio rerum naturalium. I II. Stoicum; quod & violentum dicitur. Hocimprobandumest: quia Stoici docuerunt tantam este necessitatem & connezionem rerum omnium, vt Deus illi subiaceat. Fatum Christianum, quod &Theologicum dicitur, est æternum & liberrimum Dei decretum, quo fingula, que fieri debuerunt & debent, suo ordine, loco, & tempore firmierlum præfinita. Et hoc fenfu fatum a fando dictum definitur ætermabatemo in aternum Deilex: 'cuius respectu omnia fiunt necessanonnecessitate coactionis vel violentia, sed necessitate immutabilimis&infallibilitatis.

Actus decre H. Actus decreti divini funt ex nostro cocipiendi modo. ii Dei.

Quamquam apud Deum nihil reipsa est prius, nihil posterius: sed omna apud ipsum semper sunt & fuerunt simul ac præsentia : tamen moltriratione, & do &rinæ huius facilius explicandæ cansa docemus in decreto priorem esse a dum intelle dus, quam voluntatis. Priorem dico namezordine, non autem ratione temporis: quoniam in toto ordine & progressu causarum salutis & aliarum rerum, methodice tradendo, & nteintelligendo necesse est, vranimo cogitemus intellectum in Deo pizcedere voluntatem ipsius. Tametsi vero nonnulli docent, decretum Deielle actum voluntatis, & consilium actum intellectus: tamen hoc athlincommodat huicfententia: quiailliaccipiunt decretum ftricte, nos late.

Consilium Dei & præscientia sunt duo actus intelle-

: Confilium & decretum fape habentur pro synonymis: & ita confili- Deiquid fir: undicitur pertinere ad intelle dum & voluntarem simul, sicuretiam Meretum Quo sensu sumitur consilium Dei Ad. 2. y. 23. Sed hocin loco

Constitum

Prescientia De duplex.

consilium habemus pro actu intelle cus, quo Deus iudicauit bonum effet vt has vel illas res produceret. Hunc actum sequitur præscientia. Ether nim in Deo propter summam essentia simplicitatem hac duo, vt&fimilia, reipla funt vnum, nec tempore differunt, quia æterna: rationetamen ordinis & conceptus nostri, cui se clementer Deus accommodanir. diftinguuntur. Eft autem prascientia Dei duplex: indefinita, & definita. Indefinita eft rerum vniuerfarum & fingularum, quæ fieri possunt, perfedissima in Deo scientia. Dicituraliter scientia simplicis intelligentia. Prascientia definita est, qua Deus præscit res certo futuras. Aliter dicimi scientia visionis. Quibus nonnulli adiiciunt scientiam subuisionis, que efficientia futurorum sub conditione. Hæc divisio præscientiæ sumta ester obiechis. Nam præscientiæ Dei obiechum sunt ra duvara, quæcunque fieri possunt. Avvara vero funt vel amans duvara, quæ fieri possunt, fine en futura fint, fine non: veluenovra, que certo futura funt. Etenim omnia futura fieri possunt: sed infinita possunt fieri, quæ nunquam futura sunt Vtraque ramen à Deo præsciuntur. Nam si plura, quam fiunt, efficere nequit Deus, non est omnipotens: si, quid valeat aut sieri possit, ignoret, non est omniscius. Qu bus nihil absurdius, aut in diuinam maiestatem indignius dici aut fingi potest. Nam & ratio dictat, & S. literætestantur, Deum esse infinitum, eoque & scientia & potentia infinita præditum. Omnipotens tamen non hoc solum nomine, quod omnia possit, qua velit, sed & reliqua, quæ vellepotest, & naturæipsius tanquam summo bono minime repugnant. Quæ summa demum potentia est. Ideo enim vere omnipotens eft, quia impotens esse non potest. Sie noluit Christum morti eripere angelorum subsidio Matth. 26.vers. 53. attamen potuit. Et vt potuit Deus, ita posse se ab æterno præsciuit: quia summe sapiens fibi igaotus elle non potest. Summa hecest: Nihil est futurum, nisi quod Deus decreuit facere vel permittere: & res singulas suturas plane præscit: Contra autem, quæ decreuit non futura, non erunt: etsi quoq; Deus cognoscat, quid, positis certis circumstantiis futurum esset. Psal. 33.70%. 13.14.15.6 138. vers. 6.6 139. vers. 2.3.12.16. Efa. 42. vers. 9. capit. 44. vers. 2. cap. 48. verf. 3. 4.5. 2. Tim. 2. verf. 19. Efa. 40. verf. 15 cap. 8. verf. 9. 10. 1. Sam. 23. vers.11.12. Cæterum præscientia Deo tribuitur non in se ipso considerato (ita enim Deo omnia sunt præsentia, atqueadeo sciuntur potiusi Deo quam præsciuntur) sed in ordine ad res futuras. Ad extremum& hoc notandum est, præscientiam definitam esse este dum præsinitionis: indefinitam vero præfinitionem Dei ordine antecedere. Vide cap.feq. IV. PraV. Prescientia Dei nullam rebus necessitatem imponit. Prascientia

Quaterus videlice: nuda præscientia est. Etsi enim necesse est ca fie-ponit rebus ri,que Deus præsciuit:non tamen quia Deus præscit, licet non aliter ve-necessiatem. raelletDeipræscientia,nisi certa præsciret. Arque ita prius est ordine narargaliquid pralcire, quam ordinare aliquid Prescit enim Deus omnia: quia & que antea fuerunt, & que nunc funt, & que postea erunt, semper vno conspectu Deusomnia cernit. Ergo Dei præscientia prior est ordinenaturz, non temporis ratione, quam iple rerum præscitarum euentus. Negesim Deus leit à posteriori : quia quale quidque futurum esset abinitio mundi, & ab æterno etiam præsciuit, non ex reru euentu. Neg: tamencogit Dei præscientia fieri, quæfuturasunt, quæq; futura prescit: quia prescientia esta dus intelle dus siue a dus theoreticus, non pradicus Latius igitur patet præscientia Dei, quam ordinatio. Nam nihil Demordinanit, quod non præsomerit: multa autem præsciuit, quæ non ordinanit, Vtigitut nos etsi meminerimus eorum, quæ fecimus, tamen nenfecimus omnia quotum læpe meminimus: sic Deus præscit etiam, queiple non facit, nec facturus eft, facere ramen potest: imo & ea prælai, que funt, non tamen ab ipfo funt, vefunt mala.

V. Præfinitio & ordinatio in Deo non different nisi ra- Prafinitio &

ordinatio dimina quid?

Non debet in Deo cogitari nuda & inefficax rerum præscientia & conitio, ve mihil quidquam aliud Deus agat quam quod futura prældi: fed cum actu præscientiæ conjungi debentactus voluntatis Dei, quiduo funt, prafinitio & ordinatio. Que omnia quanquam inter se didisgummer me lioris cognitionis ergo: tamen confuncta funt reipfa interfele in Deo. Distinguentur autemita. Prafinitio est respectu finis, qui prefituitur: ordinatio respectu mediorum & circumstantiarum, quæ colimuntur. Quemadmodum autem præscientia ad intellectum, ita præ-Initio ad voluntarem pertinet, Att.4.v. 28. vbiper consilium Deiintelligenda est voluntas ipsius. Et ab Apostolo referrur ad voluntatem, Eph. 1.7.11. Non enim omnia, quæ præsciuit, cum infinita sint; sed quæ vohit, eoque certa quædam præfiniuit Deus: quia omnia quæ voluit, fecit; Malig. P.f. Vnde etiam præfinitio, quæ est voluntaris actio, metonymice voluntas Dei passim nominatur.

WI. Decretum Deiest actus eternus; quippe ab essentia Decreta Dei Deire non distinctum.

quomodo dif. ferant ab of-

Perdecretum hocin loco non intelligimus ipfas res decretas, fed a- fentia aum

dum decernendi : qui eft partim actus intelledus dinini , parrim actus voluntatis ipfus. Constat autem huiusmodi actus esfe ipsam Dei esfentiam: cum actiones immanentes non differant à suis principiis. Hinc des creta in Deo non admittunt differentiam remporis: nec multitudinem. Deus namque vno & individuo eoque non fuccessiuo, neque termina. bili acu cognoscit & vult. Et licet decreta Dei àposteriori considerata, in ordine videlicet ad res decretas fint varia: tamen à priori in effentia Dei spectata sunt vnum quid. Quod qui non capit, adeat Theologiam naturalem. Ceterum Scriptura exferte docet decreta Dei effe eterni, Ephes. 1. vers. 4. cap. 3. vers. 9.11.2. Timoth. 1. vers. 9. Non igitur Deus decreta fua in tempore facit, quafi pro re nata confilium capiens, vt homines: fed omnia ab æterno apud se constituit. Ex quo efficitur, decretum Deiantecedere omnes res & euentus, quicunque funt in mundo. Necenim post opera bona aut mala hominum & angelorum perada, demumdecernit Deus, quid de hominibus & angelis bene vel male operantibus fieri velit: sed hocab zterno decrenit.

Decreta Dei VII. Decreta Dei sunt sapientissima: ideoque à nobis sunt adoren-mensurari non debent, sed adorari.

Decreta Dei promanant ab intelle du ipsus sapientissimo, & voluntate san dissima. Cauere itaq; debemus ne constituamus nostramstuticiam mensuram παινού φε αύπουφίας, vt ita loquar. Adoremus potius omnimodam illam sapientiam & sanditatem: cumque decreta Deissu arcana & occulta, nisi per reuelationem vel executionem ipsam manifestentur, alias vias ne tentemus, ad decretum occultum cognoscendum.

Decreta Dei VIII. Decreta Dei omni modo sunt libera: & certo moquomo do sunt libera do do necessaria.

Dibertas est duplex, à necessitate naturali, & à necessitate accidente

Libertas est duplex, à necessitate naturali, & à necessitate accidente seu coactione. Deus seipsum, hoc est, suam sapientiam, potentiam bonitatem non potest non velle, necessitate natura libertima ab omni coactione; quia seipsum abnegare non potest, 2. Tim. 2. v. 13. Reliqua vero omnia Deus poterat non velle, aut aliter velle: voluit autem ilsa, nulla natura necessitate, vel coactione, aut voluntate mixta volens nolente animo, sed voluntate omnino libertima. Quia nullus est indigus, nulli deuinctus, solus au regans & omnipotens, qui nec cogi potest, necimpediri, Ephes. 1. v. 11. Rom. 9. v. 18. Ephes. 1. v. 4. 1. Corinth. 12. vers. 11. Rom. 21. v. 35. Matth. 20. v. 15. Itaque nulla hoc loco satales Stoicorum affingenda anni tabula, qua Deo creationis, gubernationis vel redemtionis legem modulo.

Ex

CO

for

IX

modumve imponant. Qua de re grauiter Ny senu de fato cap. 4. Neque (inquit) voluntatem eius feruire necessitati fas est dicere. Etenim necesfinnseft conditor. Nam necessitatem sane imposuit astris, ve semper secandem idem moueantur; & mare circumterminauit: & vniuerfalibus & generalibus necessarium terminum imposuit. Quem si fatum vocare volunt, co quod vbique & semper secundum necessitatem fit, vt omnia per successionem sint in generatione & corrumpantur, nihil curamus. Denominibus enim non velitamur aduerfus eos. Iple vero fupra omnem necessitatem, non modo consistit, sed & Dominus & factoreinseft. Omnipotens enim existens, & suapre natura ipla potestas, nihil nequenature necessitate, neque legis dispositione facit. Omnia vero eisunt contingentia, etiam necessaria. Et vt hoc monstretur, cursum Solis & Lune, qui necessitate feruntur, & semper vno modo habent, quandoque stare fecit:vt oftendat nihil à le fecundum necefficatem fierisedomnia per potestatem contingenter. Sic Nyssenus. Quapropter demua Difunt liberrima. Sed & eadem funt necessaria, quatenus necessum eft, vivoluntas Dei fiat. Huic enim ancillantur omnes creaturæ:ideog; facient voluntatem Dei necessario; non tamen necessitate coactionis, felimmutabilitatis: quæ tantum abest, vt eripiat rebus contingentiam &libertatem, vt potius stabiliat. Quidquid igitur Deus ab æterno decient, id destinato tempore necessario impletur, necaliter se habere potest quam ve impleatur: non quod Deus aliter decernere non potueit, sed quia ficipsi placuit, sic voluit, Pfal. 115.7.3. Quod fi non eueniret id good Deus decreuit, id eo fieret nomine, quod Deus decretu exequi aut no possit, aut no lit. At prius omnipotentie, alterum sapientie & confantiz voluntatis eius è diametro repugnat. Absit igitur vt statuamus, Dei decrevisse q non possit efficere; aut illud voluisse ab æterno, aliud nunevelle. Quæ cum ita fint, omnia quæ fiunt, fiunt necessario, non necessitate absoluta, verum hypothetica, que pendet à decreto Dei, quod fallinon pote A: vnde & necesitas infallibilitatu scite dicitur; item necesitas immutabilitati, non illius quæ dicitur immutabilitas & necessitas natute, sed huius, quæ respicirimmutabilitatem decreti, de qua paulo post. Ex hac doctrina de zternitate, itemque immutabilitate decreti fluunt consolationum riui limpidissimi: quibus astuantes piorum animarefocillanturampliffime.

IX. Decreta Dei funt absoluta, & non funt.

Absolutum dicitur tribus modis, à causa, à subiecto, à termino. Solus Deus absolutus est à causa; quippe independens. Substantiæ Y 2 absol-

quomodo fint absolu-

absoluuntura subiecto inhasionis, quod relative opponituraccidenti Absoluta à termino scil. relationis, sunt omnia entia, que dicuntural Decrete Dei foluta, quatenus hac vox opponitur relationi. Iam dispiciamus, quo modo decreta Dei sint absoluta? Primo itaque non sunt accidentia; ideoque subiectum inhassonis non habent. Sunt autem in Deo tanquam modi le habendi, per quos Deus non habet sealiter asquealiter, sedad aliud arque aliud : vt cum vna eademque tabula fe habet ad alios atque alios, minime alia. Deinde decreta Dei respiciunt cerrum finem cerraque media; ideoque hoc modo non funtabfoluta: sed respectiva. Denique de creta Dei referuntur ad Deum, & caulas secundas. Quoad Deum, pon funt absoluta; quippe effecta ipsius. Quoad causas secundas & media cum decreta Dei omnia illa antegrediantur, sunt absolutissima. Hos sensu negamus decreta Deiesse conditionalia, idestalia, quorum caula efficiens sit coditio aliqua, que in creaturis extitura erit. Nam impos fibile eft, vt decreti aterni causa efficiens sit conditio temporaria, qua certo demum tempore in creaturis futura erat. Sicenim caula efficiena effet posterior suo effectu. Decretum igitur Dei est absolutum;quie est fecundum propositum Dei, fine respecturerum, personarum & actionum tanquam causarum efficientium decreti. Quod si decretum sosolutum accipiatur pro eo; quod nihil habeat fubordinatum, omniaque excludar media, nos tale decretum repudiamus tanqua cerebri humani figmentum. Sed quid fiet illos, qui decretum Dei dividunt in ablolutum & conditionale; & absolutum dicunt, cuius executio fit absque conditione interueniente in creaturis; conditionale contra, cuiuserecutio fit interveniente conditione aliqua in creaturis: quid inquamile los fiet? Responso est in promeu, decreto tribui, quod executionisest proprium: nili forre, quod malim, accipiatur hæc distinatio decreti, w illa voluntatis Dei in voluntatem absolutam & conditionalem. Itaenim nihilincommodar veritati. Videpart. 1. huim operas. 23.

Decreta Dei X. Decreta Dei sunt constantissima & immutabilia. funt immusabilia.

Scriptura liquidem adleribit Deo auembempine Butis, immutabilitatem confilii. Heb. 6. r.17. Nam quia Deus est plane simplex & atternus, nihil autem omnino simplex & æternum estimutabile, rediffime decreris diuinis tribuitur immutabilitas. Huc pertinet elegans locus apudate gustinum de Trin.lib.7.c.6. & quast.oftuag.q.19. Quod mutatut non manet; quod non manet; non est æternum: idque inter immortale & æternum interest, quod omne aternum immortale est, non omne immortale fotis subtilitet aternum dicitur. Quia eth semperaliquid vivate tament

tim

de E

tus (

mutabilitatem patiatur, non proprie æternum appellatur: quia non sempereiusmodiest: quamuis immortale, quia semper viuat, recte dici poffic Deinde decreta Dei suntimmutabilia; quia nec falli sapientiffimus, nec mentiri veracissimus, nec superari aut ab vlius creatura arbirtio pendere poreft omnipotens, & avain @ Deus, vt Nyffenus loquimriffen, (4) 4. Huc pertinent desertissima illa scriptura dicta, Num. 13. 7.19. Mal. 3.6. Pron. 19. V. 21. Efa. 14. V. 27. Efa. 46. V. 9.10. Pfal. 23. V. 11. lac. 1. J. Vnde Deus folus fapiens, folus bonus, folus potens & immortalis appellatur, Rom. 16. P. 27. Luc. 18. P. 19. 1. Tim. 6. P. 15. 16. Nec quicquam hnicaduerlatur sententiz, quod ponitentia Deo attribuitur, Genef. 6. 76. Sem. 15. P. II. Ea enim voce non mutabilis in Deo affectus (cum andlemaccidens fit in Deo, vrpote simplicissimo & infinito) sed destinemefredus mutatio ais semonted siac metaphora adambratur. Quomodeenim (ait Theodoretus queft. in Gen. c. 7.) poenitentia cadat in eum, qui suprescientia regit voiuersa ? Quare ponisentia Deinihilest aliud, quim mutatio dispensationis eins Poniterme, inquir, quod Saules confituerim Regem: pro co, quod eft, Statui illum deponere, & alterna creare. Sicin hocloco, preniterme feciffe hominem: hocest, decemi perdore genus humanum. Cui loco Theodoretiadiungo scitum krotundum illud Gregorii Magni in moralib. in lob lib. 20.6.24. Quia iple immutabilis id quod voluerit mutat, pænitere dicitur : quamuis mantet, confilium non muter. Et Augustimus airin Plat. 109. Ponitenminutatio return fignificatur. Porro nec veteris Teftamenti abrogatio, nec cateragum terum mutaria decreti conflantiam tollit. Nam hac omnia vt ait Augustinm epist. c. ad Marcellum, mutantur, nec mutatur diuireproudentiæratio; qua fit, vt ifta mutentur. Nimirum Deus decrem, villa mutentur: & ideo illis mutatis manet decretum immutabiles Merremum, quod minas & promissiones non semper exequitur Dem, nullam consilii mutationem arguit, sed sapientem Dei clementiam demoultrar. Siquidem in comminationibus tacita conditione & exaptione relipiscentia, minarum terrore, strata consilio via, ad deffinatum officium & falurem peccarores non folum innitat, fed & Spiritus efficicia pertra hit ac perducit. Hinc Theodoretw in Ion.3. Quoniam confmare Deus gauder, minatur triftia, ne in triftia nos innehat. Et in Ezesh. 7.alt: Ineffabilis Dei clementia poenas minatur, ne in poenas inferat. Ac Angufin de

de Ezechiz exemplo nominatim & grauiter Augustinus, & hunc secu. Genes. ad lis.

118 Gregorius Magnus, inquit: Nulla que in hoc mundo hominibus si
118 Greg. Moral.

118 Absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam curicta in Ioh. lib. 12.

129 Dei decutura præsciens, ante secula decreuit, qualiter per secula dispo cap. 1.

nantur. Statutum quippe iam homini eft, vel quantum hunc mund prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriar; ne electos eius aut immoderata prosperitas elenet, aut nimia aduersitas grauet. Staturum quoque est, quantum in ipsa vita mortali temporaliter viuat. Nameti annos quindecim Ezechia Regi ad vitam addidit omnipotens Dens: cum eum mori permifit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Quaine quæstio oritur, quomodo ei per Prophetam dicatur: Dispone domni tuz, quia morieris tu, & non viues. Cui cum mortis sententia dicael, protinus ad eius lacrymas vita estaddita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipfe merebatur: per largitatem vero milericordia, illo eum tempore ad mortem diftulit, quod ante lecula iple præsciuit. Nec Propheta igitur fallax; quia tempus mortis innotuit,que virille mori merebatur: nec dominica statuta conuulsa sunt; quiavter largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præsitum fuit : atque spatium vita, quod inopinate forisest additum, finemgmento in præscientia fuit intus statutum. Sic Gregoriu. Qua den totainfigis & aveewnonateia figuratus locus eft, Ierem. 18. ver [. 7. 68. Atque hæceadem est promissionum ratio: vt patet ex eodem Ieremiz loco ver [.9.10. Huiulmodi fiquidem promissiones conditionales funt. 1.Sam. 2. V. 3 O. 6.13. V. 13.

Decreta Di adaquant omnes res.

2. Reg. 20.

V. I.

at XI. Decreta Dei adæquant omnes res quæ fuerunt, funt& erunt, quæq; fieri possunt, etsi nunquam futura sunt: saluo discrimine inter præscientiam & ordinationem.

Nam intellectus Dei est infinitus, & simplicissimus, ita vt omnia vno actu & ictu videre possit. Et voluntas Dei est sanctissima, ita vt velitea omnia quæ sunt optima. De bonis nullum est dubium, quin illa Deus decreuerit: neque etiam de malo pænæ. Solum de malo culpæ queritur, quomodo sit obiectum decreti Dei? Opus est hic distinctione. Peccatum itaque, quatenus est avopia, id est, aberratio à lege diuina, Deus decreuit decreto permittente, non essiciente, non præcipientes quod vero attinet ad substantiam, & actionem, cui peccatum inchi item quoad gubernationem & ordinationem peccati, tam quoad principium, quam quoad euentum & consummationem eius; decreta

funt illa omnia decreto efficiente, Actor, 2. verf. 13

cap.4.vers.27.28.

is ante feen a de rieuit, qualitar for letala difpo cata.

Pra 2

amp

diffi

DOD

nenti

ais di

obies

permi

acere.

CAP. V.

Diuisio prima decretorum Dei.

PRÆCEPTA.

Rereta Deiin fecie iam funt confideranda, iuxta duas divisiones. Principio decretum Dei est beneplaciti, vel figni.

Decretum beneplaciti fiue placiti Dei est, que Deus ab aterno decreuit id, quod pult voluntate beneplaciti: leu, quo decreuit aliquid in tempore efficere. Vnde etiam efficiens, potens, evegnliner, & efficax dicitur.

Estquefficar vel fimpliciter , vel fecundum quid.

Decretumeficax fimpliciter est, quo Dens ab aterno decreuit in tempere facere & ordinare bona.

Dureum efficax fecundum quid est, quo Deus ab aterno decreuit in tempore regere peccata,

Duraum figniest, quo Peus ab aterno decreuit quod vult voluntate figni.

Esquepracipiens, vel permittens.

Durium pracipiens est, que Dem ab aterna decreuit in tempore res faciendas praipere, & fugiendas vitare.

Daretum permittens fine finens est, quo Dem ab aterno decreuit in tempore per-

mitteremedia feu indifferentia, & mala.

Oberua quofdam placiti decretim extendere eriam ad permiffionem, itave dicant decretum placiti effe vel efficax quo placer agere bonum: velpermittens, quo placet non agere, sed actionem cuique suampermittere, eamque finere. Obferua & hoc, sape ftricte accipi voabulum permissionis, ira ve respiciat tantum peccata. Alias si late sumaur, Deusetiam bona dicitur permittere, Hebr. 6, v. 3. 1. Cor. 16. v. 7.

REGVLÆ.

I Decretum Dei sua natura est simplex, sed obiectiratione diftinguitur.

Ratio prioris eft; quia decretum eftiple Deus decernens, & ab en Becreta Dai nondiffert nist ratione, quemadmodum intelle Crusest vna res cum a- diffingumaimarationali. Ratio posterioris est; quia distinctio actionis imma-biestorum. Bentis, ve & transeuntis re de sumitur ab obiecto. Sicintelle dus homiaisdiftinguitur in theoreticum, practicum & poeticum ratione suorum obiectorum. Sic decreeum Dei distinguiturin efficiens, pracipiens, & permittens. Etenim quæcunque eueniunt bona, ea præfiniuit Deus efhere, & pracipere, vel intus in homine fibi erigendo tribunal, vel foris

eff

.

N

tur

proder vel

Y

fpe

per verbum se reuelando: que peccara, ad bonum permittere: vtraqui inste & ad destinatos sines dirigere: eoque decretum Dei bonorumo mnium est causa essiciens prima ac summa: omnium verò rerumino niuersum moderatrix.

Decretum Dei efficax quale!

II. Decretum Deiefficax est, quo agit voluntas Dei intu, quod agit potentia ipsius foris.

Erenim voluntatis vnus & idem est actus internus simularque externus. Internus, agens quasi formaliter; quod agit externus materialite in qualibet creatura. Duobus autem modis decretum esticax extens suam operationem, tum esticiendo suum opus, tum ordinando parim suum, partim alienum opus. Quo quidem sensu monnulli decretum permittens nominant decretum potens & essicax: quatenus niminum permissioni otiosa & a gubernatione vacua opponitur.

III. Decretum Dei essicax consideratur vel per se, velper

Detretum Dei efficax est duples.

accidens.

Per le & and as, simpliciter, confideratur ratione effectionis & rej. minis simul. Peraccidens, & to Ta h, aliquatente, ratione regiministo lum. Illud eft, quo res obie cas & finnt & diriguntur dininitus; ac pe ciatim ad bona restringitur: hoc vero est, quo res obie a comnino, hor eft, antequam fiant, cum fiunt, & factælunt, ad fines vique deftinatos tantummodo diriguntur: & peccatis congruit. Ex qua distinctions plurima Scriptura dica, nostrorumque sententiz optime possunter plicari. Cæterum decreta Dei ad omnia tam mala, quam bona, quam uis diverlaratione referri, Sacra litera & res ipfa teltantut. Quonim non minus verum quam tritum est illud : Quidquid Dem agit in tempor, idprafiniuit ab aterno. Actor. 15. v.18. Quia nihil fine confilio agere potel sapientissimus: nihil contra consilium omnipotens & immutabilis De us. Itaque cum non solum bona efficiat, sed mala etiam permittatacdi rigat ; vrraque hoc modo, arerna sua voluntate prafiniuisse certifimum eft. Luc. 22. v. 22, Actor. 2. v. 23. cap. 4. v. 27. Hinc Auguffinaren bin. cap. 100. art: Propterea namque opera exquisita in omnes voluntato eius, ve miro & ineffabili modo, non fiat præ er voluntatem eius, quol etiam contra eius fit voluntatem; quia non fieret, fi non fineret: 16 veique nolens finit, sed volens. Nec finerer bonus fieri male, nisi omit potens, etiam de malo, facere posser benc. Decretum igitur Dei etian respectu peccatorum est efficax, non quod Deus efficiat mala, sed quoi gubernet, atque adeo gubernare decreuerit tum quoad principium tum quoad confummationem, idelt, regere principium peccati, quoi

Decretum

est situmin voluntate & actione; perfectionem quoque siue patrationem ipsius ordinare ad bonum sinem, metamque certam præsigere, vt faciatadipsius nominis gloriam & salutem Ecclesia.

IV. Decretum Dei nulla ratione est causa peccati.

Decretum Deiefficax dicitur ratione peccatorum, non quod efficiat cansa pecceta, sed quod efficiat directionem, ordinationem & gubernatio-east.

nemipsorum, Decretum vero permittens dicitur, non quod ab illo sit peccatum, sed quod illud siat decreto permittente, seu secundum decretum permittens, hoce estita vi Deus ab ziterno decreuit. Aliud enim estesse decreto, aliud esse secundum decretum. Illud enim causam nont, hoce et antecedens, adiun Aum seilicet occupatum, quod antecedit suum obiectum. Sed, sinquis, an igitur rerum malarum idez suematabaterno in mente Dei? Fuerunt, sinquam, sed non nisi secundum quid & opposite. Quemadmodum enim priuatio per habitum co-gnossitur & illius ideam: sic Deus ab ziterno per ideas rerum bonarum przuidit & bona formaliter, & mala opposite. Atque ita malarum remmidez malz non daritur.

V. Efficientia Dei circa peccarum est multiplex.

ludarando, conservando & gubernando, Deinde versatur circa formaludarando, conservando & gubernando, Deinde versatur circa formalepecari, quod est actus malus & omissio actus boni. Et hoc modo
musu versatur circa peccatum tripliciter. Primò circa initium peccati,
etuque primum in corde creatura rationalis conceptum & conatum,
& exconatu perpetrationem: vbi est peccati vel impeditio, vel permissioni addira, tum argumentorum & occasionum ad peccatumincitatitium administratio, tum concursus immediatus ad actum
producendum. Deinde circa progressum peccatiest eiusdem directio &
determinatio Circa peccatum denia, consummatum versatur punitio
veltemissio. Qua quidem de re lib. 3. ad locum de providentia actuali
plutibus agemus. Hic ea commemoravimus velutin antecessum; quia
detertum probatur per executionem. Qua enim Deus in tempore facit, ea ab aterno facera decrevit: &, qua in tempore permittit, ab aternodecteuit permittere.

VI. Nullum decretum permittens est à Deo, quin alio re- Decreum pedusimul adsit essicax; at non contra.

Regulz huius declarationem vide cap. feq. reg. 10 aphorifm. \$.

Decretum
Deipermittens nonest
fine decreto
ef caci.

Ffficientia Dei circa pol_e-

CAP. VI.

De Prouidentia Dei.

PRÆCEPTA.

S Esundo decretum Dei est generale, vel speciale. Illud prouidentia, hocpredestinatio dicitur.

Decretum generale est, quo Deus ab aterno decreuitres certas creare & gubenare, & lapfum quorundam angelorum & hominum non impedire, fine respectusium aterni. Esa. 42. v. 5. 6.7. c. 45. v. 12. Ioh. 1. v. 3. 4. 5. Apoc. 4. v. 11.

Eim actus tres sunt, prafcientia indefinita , prafinitio , & prafcientia definita. Prascientia indefinita est , qua Dem prascit quid fieri posit circa creatura qua

sales.

Prafinitio est, qua Dem ad suam gloriam ex rebm prascitiu creationem & gubonationem huius mundi prasiniuit.

Prafinitionis partes sunt effectio, d'directio.

Effectio est, qua Dem decreuit efficere bona.

Directio est, qua Deus decreuit dirigere bona & mala.

Prafcientia definita est rerum omnium à Deo prafinitarum in Deo fcientia.

REGVLA.

Vox prouidentia explicatur.

1. Vox prouidentiz quatuor modisaccipitur.

Nomenclatura huius vocis facit ad multas graues difficultares tol-Ac principio accommodatal lendas. Eam igitur plenius exequemur. fensu metaphora, ad intellectum transfertur, & præscientiam notat: vi Græcis முழ்லாவ. Hinc Phauorinus, கமூலவ், ம வகியித குழிராழலாலக். Hint prouidentia definitur, per quam futurum aliquid videtur, antequam factum fir, vt eft apud Ciceronem & Augustinum. Deinde fyneedochi cè ad voluntatem etiam pertinet, & notat fapientem rerum ad finem bonu destinationem. Et hoc modo duo ad prouidentia razionem pertinent, præfinitio finis & mediorum. Finis quidem primus eft in intertione, postremus in executione. Sin secus, non prouidentia, sed temenras appellanda est. Deinde finis esse debet non solum bonus, sed enam Dovanos, qui obtineri possit. Nam malus, versutia est: si addivalo, qui fien nequeat, inscitia: quomm vtrumque quasi è diametro prouidentizad viersatur. Interdum tamen catachrestice providentia ad malum consilium refertur. Sic Ariffoteles mag. moral.lib. 1. c.17. dicit prouidentiam& animum perdendi, abufione quadam vocis. Meliorem tamenin par-

tem ferme vourpatur. Qua ratione megvoia, prouidentia Deo adfcribitur Alor.14.7.4. fynonymum mes 6λέπειν, profpicere, Hebr. 11. v. 40. & δύναwis megronium, providendi vis, apud Damascenum orthod. fid. lib. 2. c. 28. Tori prouidentia metonymice ad actionem & effectum prouidentiæ referrur, hocelt, sapientem rerum existentium gubernationem indicat vulgo. Ethocmodo distinguitur à creatione & productione: vt in illo Gregorii Nyffeni de prouid. cap. 1. vbiait : Sicenim artifices quidam ad hoc tantum, vrbene operentur, funt eruditi, & nullius amplius habent curam, vttectores, scribe, figuli: alii folum prouident, vt agaiones, & pa-Rotes Sicloquitur Apostolus 1. Tim. g. v. 8. Si qui vero sui non prouidet, Tur idian s' megroei. Cum autem ad hanc gubernationem requirantur due, villium mediorum procuratio, & noxiorum cautio, hinc fit, vt fynecdochice modo pro hac, modo pro illa parte à bonis authoribus vox prouidentiz viurpetur. Sicetiam in facris, Gen. 22. v. 8. Deus fibi pecudem vidditseu prouidebit; hocest, procurabit. Confer Exed. 18. v. 21. Rom. 12. v. 17.2.Cw. 8.7.21. Quarto denique hac vox synecdoche amplissima rerum efficiendatum & curandatu confilium fine decretum & executioné illinstimul comple&itur. Nec enim creari mundus fine diuina prouidentiapotuit: necperdurare, nisi prouidentia gubernaretur. Sic Cicerode nat. deor.l.2. ait: Dico igitur providentia deoru mundu & omnes mundi pares, & initio constitutas este, & omni tempore administrari. Et Lastanindeira Dei.c. 10. Estigitur diuina prouidentia (vt senserunt ii homines quos nominaui) cuius vi ac potestate omnia quæ videmus & facta sunt ®untur. Hinc Scholastiei inquiunt: Sciendum est, quod circa prouidentiam due funt consideranda. Vnum est præordinatio, & aliud est plus przordinationis executio. Primum est zternum & fecundum temporale. Thomas part. 1. quaft. 22. art. 2. Interim tamen prouidentia vox w toxiv & diffinctionis ergo, cum creationi opponitur, non ad decretum Dei zternum, necad creationem extenditur, sed ad solam rerum gibernationem fignificandam commode adhibetur. Vnde sapiens Hebraus de Deo ait : Æqualitet prouidet omnibus. Sap. 6. v. 8. & Theedertin Comment. lerem. (1. & dininor decret. epit.cap. prouid, ait: Poluit tum e, que pertinent ad creationem, tum que faciunt ad prouidentiam. Quanon modo condidit vniuersa, sed eriam in iis gubernandis perseuctar. Quo etiam pertinet illud Damasceni lib. 2. orth. fid. cap. 28. ex Nyslenolib. de prouid. Prouidentia igitur est Dei in ea que sunt cara. Nos hocinloco prouidentiam accipimus pro decreto: de executione acturi gart, 3. huius tractationis.

ON bus arguments probetur promidentia Det?

II. Decretum prouidentiz Dei iisdem argumentis, quibus divinitas seu existentia Dei demonstratur: item perez. ecutionem.

Gregorius Nyffenus cap. I. de Prouid, ait, iildem argumentis demonstrati posse prouidentiam, quibus divinitas demonstratur. Etenimsi Dem eft, inquit Lactantim de tra Dei cap. 9. vtique pronidens eft, vt Deus : neceliter ei potest divinitas attribui, nifi & præterita teneat, & prælentistiat,& futura prouidear. Deinde prouidentia, quatenus pro decretos mitur, probatur per executionem, hocmodo. Quidquid Deusintempore facit, vel permittit, abæterno facere, vel permittere decreuit. No. ra enim sunt Deo omnia ipsius opera ab æterno. Iam vero Deusintempore creat, & confernat, & gubernat fine respedu salutis vel miseriza terna. Ergo abaterno hacfacere decrenit. Dicirurautem hocdecte tum generale; quia non referturad regnum gratia, sed potentia.

Dei indefini-

III. Præscientia Dei indefinita est actus intellectus divini, taquidit: quo præsciuit & præscitea, quæ fieri possunt circa creatures fine respectustatus aterni, siue illa fient, siue non.

> Quæ supra disputauimus de præscientia in genete, facile huc posfunt referri, vbi præscientia restringitur ad decrerum prouidentiz. Ibi enim respicit decretum in genere, ideoque ad prædestinationemetiam attinet: hic respicit tantum prouidentiam, ideoque res creabiles, sue creentur, fiue non.

Prefinitio di- 1 V. Præfinitio divina respicit finem & media. uina quad fit?

Præfinitio interdum opponitur ordinationi, ita quidem vtilla lith nis, hæc mediorum, & hoc modo nos vsurpauimus supra hæcduovocabula: sed hic breuitatis causa, vt possimus ostendere ordine interprascientiam que antecedit prefinitionem & que illam sequitur, breutatisinquam fudio prafinitionem in decreto prouidentia facimus & b 1.15, & mediorum. Ac fini quidem præfinitionis ex parte Dei , eftiplis g'oria: quæipfi vt fummo bono, & fonti bonorum omnium iure mertoque convent: etfi Deo ad beatitudinem nihil conferat. Alioquinon effet fummu bonum Ad.17.v.25. Deut.10.v.13.14. fibi fcil.ad omnia futficiens, nullo indigens, quo omnia indigent, vt fint & vt bene fint, 49 de ciurt. Dei l.10. 6.5. Hung effe finem, perfpicuu eft ex Pron, 16. v.4. Rom.il. 1.36. 1. Tim. 1. P. 17. Ex parte autem cieatura, finis est bonum naturale& morale: vt videl.creatura fit bene, quoad naturam & virtutem. Bonum item supernaturale, no tamen ditecte, sed oblique: quatenus providentia dirigitur ad prædeftinationem, eig; seruit. Media verò sunt creatio

gubes-

gubernatio huius mundi:que Deus ad gloriam suam quam optime prafiniuirab zterno. Atque hæc præfinitio est optima, liberrima & immutabilis, Vide que supra in genere diximus de prefinitione.

V. Prascientia definitain Deo est effectum proprium & Prascientia

necessarium præfinitionis.

Dei definita quid fit?

Hzc enim eft rerum præfinitarum scientia. Quandoquidem nota funt Deoabaterno omnia opera fua. Ad. 15.v. 18. & ipfe fines mundi intuetur.lob. 18.7.24. Hebr. 4. v. 13. Pfal. 139. v. 2. 12. 1. lob. 3. verf 20. ler. 17. v. 10. Dan. 4.F. I.I. Tim. I.P. 17. Hacde re Boerius lib. s. de confol. philof. Metro 2. fic canit.

Huic ex alto cuncta tuenti Nulla terra mole resistunt: Non nox atris nubibus obstat: Vno mentie cernit in idu, Qua sunt, qua fuerint, venianta. Quem, quia respicit omnia folus, Verum poßis dicere Solem.

Hanc definitam Dei præscientiam nominant scientiam visionis & intuitinam Dei notitiam. Thomas part. 1. quaft. 14 art. 9. quod res omnes præfinias, tanquam præsentes, intueatur & cognoscat penitissime. Etenim nonfingula, vt ait Augustinus de Trinit lib. 1 . cap. 7. cognoscendo aspicit, led vna zterna, & immutabili atque ineffabili visione complectitur cunda que nouit. Itaque si res iplas, prescientia; sin eternam Dei natusam confideres, scientia potins dicenda est, quam prascientia. Quia quod proptie aternumeft, successione & internallo temporis caret. Nade suprapart, 1.cap. 21.ex Boetio lib. 7, deconfol. philof. prof. vlt. aternitas definits fuit interminabilis vitæ rota simul & perfecta possessio. Deus auteminhabitat æternitatem. Efa. 57.7.45.eoque omnia habet fibi prælentia constantissime. Hine mille anni ante oculos eius sunt tanquam dieshelterna. Pfal. 90.v. 4. & vnus dies apud Deum perinde eft vt mille anni & mille anni ve vnus dies. Qua dere scite ait Augustinus de civit. Dei M.I.C. 21. Non quod vllo modo (cientia Dei varietur, vraliud in eo fiantque nondum funt, aliud que iam funt, aliud que fuerunt. Nonehim, more nostro, vel quod futurum est, prospicit: vel, quod præteritum eff, respicit: sed also modo quodam, à nostrarum cogitationum confuetudine longe lateque dinerfo. Alle quippe non ex hoc in illud cogitationemutua, sed omnino incommutabiliter videt. Ita vt illa quidem, quæ semporaliter funt & furura, nondum fint; & præfentia, iam fint; & præterita,

Ca

64

0

2

&

ta

ſz.

ol

mi

ficia

Tto

FUIT

de

12,

nata

fequ

&m

terita, iam non fint: ipfe vero hac omnia stabili ac lempiterna prafes. tia comprehendit. Ac præclare Gregorius Magnus Moral. in lob. 20. cap. 24. Quomodo est præscius, dum nulla, nisi quæ futura sunt præsciantur! Er scimus, quia Deo futurum est nibil: ante cuius oculos præterita nulla funt, præsentia non transeunt, futura non veniunt: quippe omne quod nobis fuit, & erit, in eius prospectu præsto ek: & omne quod præsensel, scire potest porius, quam præscire. Hanc porro præscientiam Deidelniram, præfinirionis effectum appellamus, quod certo, & ex ea folum oriatur. Vt enim præscientia Dei indefinita (qua Deus omnia, que contingere simpliciter possunt, ranquam duram, nouit) præfinitionem Dei ordine antecedit, tanquam subie dum & materia, vnde certa quadam definiri possunt futura: sic prætinitio, ex præscitis possibilibussitura quædam determinans, præscientiam definitam, quæfuturorum eft, ordine & causatanquam efficax obiectum, & primum determinationis futurorum principium, antecedit. Nam definita Dei præscienti non à rebus futuris promanat, sed à determinante futura decreto Dei Siquidem remporale æterni causa esse non potest. Alioquin & accident aliquod esfer in Deo, & indigna eius maiestate imperfectio. Quodne rur zillius fimpliciffimæ, immutabili, perfediffimæ & infinitz omnine repugnat, & ab orthodoxo consensu abhorret. Itaque non res suture led æternum de futuris decretum, id est, præfinitio illa, præscientiædiuinæ causa est. In quam sententiam eleganter Augustinus lib. 1 f.de Trinit. cap. 13. ait : Vniuersas ergo creaturas suas, & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit: sed ideo sunt, quia nouit. Non enim nesciuit que fuerat creaturus. Quia ergo lciuit, creauit, non quia creauit, lciuit. Necaliterea sciuit creata, quam creanda. Non enim eius sapientizaliquid accessit ex eis, sed illis existentibus, sieut oportebat & quandooportebat, illa mansit, vt erat, Et Augustini imitator Gregorius Moral in lot. lib. 20. cap. 24. ait: Quia ea quæ nobis futura sunt videt (quæ tamenipsi semper præsto sunt) prescius dicitur: quamuis nequaquam suturum preuideat, quod præsens videt. Nam & quæcunque sunt, non ab æternitate eius, ideo videntur quia sunt sed ideo sunt, quia videntur. Hinc Scholasticis præscienciæ definitio & limitatio non prouenit à conditionererum, quæ videntur, sed à voluntate & decreto Dei tanquam determinationis futurorum principio. Lombardus lib. 1. dift. 28. Thomas part. 1. quaft. 14.art.8.

Anprescien-VI. Præscientia Dei est rerum causa, & non est.

Difficilis admodum & spinola est quastio, An Dei prascientia fit

causa rerumnecne? Qua difficultas commoda præscientia & causa diffindionetollitur. Prafcientia igitur est theoretica, vel pradica. Theoretica fine contemplativa in fola rerum contemplatione fira eft; & fic proprie accipitut, & ad intellectum restringitur, & solam retum notitiam indefinitam & definitam notat. Practica, fine actiua eft, qua in actione occupatur: & hæc improprie per synecdochen significat ordinationem, notatque actum voluntatis, & interdum electionem. Rom. 8. verf. 29.64. 11. verf. 1. Hinc Lombardus lib. 1 . fent. dift. 38. ait : His enim duobus modisaccipitur cognitio, vel scientia Dei; scilicet pro notitia sola, vel pro notitia fimul & beneplacito. Deinde vox causa accipitur generatim pro argumento quouis & ratione consequentia; vnde causa consequentia dicitur: aut feciatim, pro argumento effentiali, cuius vi res est, nempe efficiente, fine, materia; forma : vnde causa effendi & consequentis dicitura &iami kozi fæpe ponitur pro efficiente: aut denig; improprie & mecaphonice pro antecedente aut adiun do neceffario, quod fit inftar caufz, viupatur: & hac accentetur caufafine qua non. Quo etiam pertinet obiedum; quod quia similitudinem habet materie; materia circa quam appellatur. His ita præmiffis, ex iis certos aphorifmos inferimus hunc inmodum. I. Prascientia Dei proprie sumta, sola & theoretica, nonest causa effinereum. Ratio; quia res illius vi non existunt. Innumera enim sunt, nantenon semel oftendimus, que indefinite presciuit Deus, que nunquantutura funt: & quam plurima contingunt scelera, qua definite prelimit, quorum caula line fcelere Deus non potest dici. Quo pertinet scimmillud Augustini de lib. arbitr. lib. 3. capit. 4. Deus omnia, quorum iple anthorest, prafeir: nec tamen omnium, qua prascis, authorest. Quomuntem non est maius author, instus est vicor. Atque hoc sensu præ-Gentia negature fe rerum caufa. Vnde Theologi docent, in προγνώσο dinina, fi verbum μνώσκειν de simplici Dei notitia accipiatur, πρόγνωστι monhabere efficientis caufærationem: quod resnon fint ideirco futute, quia Deus illas futuras pranouit: led contra ideireo fint futura & llas luturas prænorit, quoniam futuras illas decreuit, id eft, præfiniun II. Prescientia Dei definita est causa rerum , causa nempe consequentia. prescientiam Dei indefinitam non consequitur constitutio rerum; quiailla eft των απλως διωατών, quæ simpliciter fieri possunt. Sed defimaprascientia est rerum decreto Dei prafinitarum: vnde earum conlequentia concludirur: quia decretum Dei, ex quo promanat, constans Kimmutabile est. Et hoc sensu præscientia Dei dicitur esse causa rerum. III. Prafcientia Dei eft caufa fine quanon , item materia circa quam , & caufa Amplari. Ratio primi est; quia necessario antecedit omnes causas fecunfecundas. Ratio fecundi, quia est obiectum præfinitionis & operationis diuina. Ratio tertii; quia ad prascientiam tanquam exemplartes en stunt, August. quaft. 83. quaft. 46. Confer cum Scholasticorum dodrint IV. Prascient: a improprie & synecdochice v surpata pro pronidentia toto actu, ita vt contungatur cum voluntate eft rerum caufa proprie dicta. Et quidem vatie:ef. ficiens nimirum bona, permittens mala, regens omnia. Siquidem de cretum Dei est bonorum omnium causa efficiens absolute & perse, n. tione actionis, qualitatis & ordinis: malorum vero per accidens, ratione actionis & ordinis, qua bona funt; non autem ratione vitiofa qualitatis & aroulacique peccatum est, & à creatura sola promanat.

Prouidentia VII. Dei eterna respicis fines ජ media.

Decretum providentia Dei non tantum finesterum, sed etiam media respicit.

Hancregulam addimus contra eos, qui statuunt providentiam Del interdum elle finis tantum & non mediorum: puta quando Deus line mediis agit. Verum equidem est, quod Deus sape sine mediis agat, se pius per media, fiue illa nobis nota fint, fiue ignota: quodque ita abeterno decreuerit agere. Sed & hoc verum est, nullum finem fine mediis obrineri. Necelle igitur eft, ve causa efficiens suppleat defe dum mediorum, quando immediate agit: atque tum finis respicit media sua non formaliter, sed eminenter in causa efficiente. Hoc itaque pacto decrerum Dei semper respicit finem, & media ad finem; media inquamvel formaliter in ipforum effentia, vel virtualiter in causa efficiente prima repræsentata. Caterum hac regula etiam tenenda est contra illos, qui fibi persuasum habent, decretum prouidentiæ tollere media: cummedia ipfi tanquam caulæ supremæ sint subordinata. Firmiter itaquete neamus, quod Deus per prouidentiam suam non tantum fines iplosterum ordinet, ad quos res vnaquæque tendit: sed etiam mediaipsam nia disponat, per quæ ad eum finem est perueniendum. Veluti Deus non modo vult nos ali in hacvita: sed alimenta etiam dat, perquzali poslumus. Ita Deus non solum voluit saluum suum populum Israel, k redemtum è manu Pharaonis: fed & mare retrocedere & Pharaonem indurari. Ita Deus non modo nos sapientiores elle vult: sed etiam morbos & calamitates immittit, per quas tales fiamus, vt nobis mabijum fint ua Inuana. Ita non tantum fape vt conualescamus constituit iedet iam pharmaca ordinauit, per quæex hoc morbo feruemur.

Quemodo omnia fiant necessarioreprouidentia?

Decretum prouidentiæ Dei rebus necessitateminhe u decresi euitabilem imponit: non tamen vim aut coactionem.

Nam que Des prouidentia fiunt, cius voluntate & decreto ordinata

n

n

£

9

ti

fr

D

fci

m

TC

Innt, aeproinde necessario eueniunt. Est enim immumbilis Dei voluntas, & omnipotens, quæ neque alia fieri, neque impediri poteft. Hæctamennecessitas à vi & coactione differt. Ethenim quidquid nobis euenit,necessario euenit, quonia ex prouidentia Dei fit: ab inuitis tamen & nolentibus nobis non frunt, quacunque facimus. Nimirum quidquid facimus quatenus prouidentia Dei id fieri decreuit, necessario facimus: sednonideireo coacti, nolentes & inuitifacimus, quatenus actionis principiain nobis spedantur. Ita necessario edimus & bibimus, non tamen inuiti. Necessario hoc vel illud vitæ genus suscipimus: sed non inniti;quia interno nostri animi motu ita optamus apud nos fieri. Sicergo tamettinecessitas, que à Dei prouidentia pendet, est ineuitabilis, & immunbilistespectu decreti: nullam tamen coactionem vel violentiam ponitin rebus: quia res naturales agut naturaliter, id est ex interno principio, quod natura dicitur; res intelligentes agunt libere, id est ex internoprincipio, quod est voluntas. Est autem hæcnecessitas ineuitabilis; quia Deus non mutat confilium fuum, 1. Sam. 17.7.29. Nam nihil quicquamaliter euenire potest, quam Deus decreuit, neque alio modo, nequealio tempore. Hæc dicitur necessitas prouidentiæ, cui opponunt necessitatem natura, Necessitatem prouidentia Deus non mutat; quia cumeius voluntate semperest coniuncta. Sed natura necessitas à Deo Medi&mutaripoteft:veluri ferrum natura necessitate deorsum fertur, Emmen fecit Deus vt ferrum nataret, 2. Reg. 6. v. 6. Item aqua fluit natumeceffitate: fecit tamen Deus vt consisteret instar muri, Exod. 14.7.22. Sicnatura necessitate offa Christi frangi poterant: sed necessitate promidentiz non porerant frangi, quia Deus decreuerat sua prouidentia ne frangerentur. Hineporro efficitut nullam effe contingentiam quod ad Nulla eff of-Denm & eius prouidentiam attinet: sed quod ad nos & nostrain vim ac singentia recientiam, multa funt contingentia. Nam fi ex Dei voluntate hac qua fedu Dei hunt, quaque futura funt, spe ctemus, & quatenus à Deo ordinantur, decerneniu. omnianecessaria sunt, certo vnoque modo euentura, nempe isto modo que Deus ea fieri decreuir, & postea facta sunt. Sin autem nos & media confideremus, quia nos quale confilium Dei de hacre effer, ignorabamus: item quia ipía media ad vtrumque enentum producendum fuapte natura apra erant nata, dicimus & quidem rede de multis, nostri Itil & mediorum ratione, nonautem Dei ipfius respectu, hæc futura ita, velita euenire possunt, itemque poterant, non tantum eo modo quo e-D'nerunt: item hocfa dum vel consilium ilto vel illo modo euenire poceft,vel potuit. Velutipotest rota tam in dextram, quam in finistram panem volui, si per se & exsua forma spedetur. Quare si causam iftice

motus, qui fit in sinistram, in rota ipsa solum consideremus, motus hie est contingens: quoniam ratione rotæ etiam in dextram partem volui potuit hæc rota, naturali motu & aptitudine: sin autem manum voluentis attendamus, qui vult mouere eam in sinistram duntaxat partem, non potest aliter tunc moueri rota, quam in sinistram partem. Facessatigitur fortuna, facessat casus. Tamersi.n. respectu nostri dicitur aliquid sieri casu: tamen hoc non dici potest respectu prouidentiæ Dei.

Consideratio IX.
aterna prouidentia cho
quam sit
viilu:

IX. Æterni decreti providentia Dei consideratio est anchora sidei, & consolatio consolationum.

Deus ab æterno omnia ordinauit, non tunc primum, cum res existete coperunt; nihil dubie & in incerto, vt corum euentus aliunde pendeat, quam ex ipfius voluntate. Deus enim nihil noui suscipit. Est enimista noni confilii & nouæ qualitatis à Deo susceptio velut ymbra mutationis, quam Deus non admittit, lac. 1. v. 17. Matth. 24. v. 34. 1. Pet. 1. ver [. 20. · Ex quo fit, vt multa nobis ignota per prouidentiam Dei fiant, atque etiam per modos incognitos & incomprehensibiles. Ex quo & hocfit,vt. confilium Dei non possit aftringi, non alligari ad ea, quæ ordinatiesiunt, non subiici naturæ conditæ legibus: quippe quod abæterno est. Atque huius doctrinæignoratio, vel minus atrenta cogitatio facit, vtin multis trepidemus, vbi tamen secutissimi debebamus esse: quod etiam in optimos quuíque non raro cadit. Nam si aliquando aliquid inopinatum accidit nobis, si mediis destituimur, pauitamus: neque cogitamus boc quod fit hodie, ab æterno fuisse decretum fieri, & media liberationis nostræ ab æterno esse quoque à Deo præuisa. Etsi autem ab æterno & certo decreuit Deus ea, quæ fieri velit, tamen non omnia vno modo duratura constituit. Quædam enim in perpetuum ita permansura ordinauit, vt angelos: quædam autem ad tempus tantum duratura constis tuit, quædam etiam quæ sub conditione proponit, abæterno decreuit proponere in tempore sub conditione. Quod diligenter tenendum elt, ne varia & mutabilis Dei voluntas & prouidentia esse existimetur. Que runt enim quidam, cur terra Chanaan Iudæis fuerit ademta, si certaest Dei prouidentia? Hodie enim Iudzi eius terra possessione exciderunt, quæ tamen olim illis pro solo natali constituta fuerat, & pro symbolo diuinæ erga cos beneuolentiæ, Gen. 17. v. 8. c. 48. v. 4. Sed tenendumeft, quod temporale sucrit hoc Dei decretum: temporale dico respecturei promissa, quæ erat finienda exoriente Sole iustitia. Sed quid respondedum estiis, qui quærunt, quomodo hoc cum Dei prouidentia conueniat, quod Ezechiæ denuntiat Elaias eum moriturum esse, cum tamen po-

102

lun

pro

con

nus Dei

inh

enir

qua

prin le d steaille non sit mortuus? Esa. 48.v.1. Respondetur, apud Deum ab æterno susse constitutum, quid ægrotantem Ezechiam sieret: sed Deus cominatione sub conditione proposuit illi, of sub conditione lateret inuitatio ad respiscentiam. Et Deus hanc conditionem ab æterno quoq; decreuerat, hocest, constituerat huiusmodi cominationem conditionale
proponere Ezechiæ, & ipsum hacratione ad pænitentiam prouocare.

X. Deus ab æterno decreuitnon impedire lapsum ange-Depumislorum quorundam & hominum protoplastorum, sed per-peccasi. mittere, & ordinare.

Suprain definitione decreti prouidentiæ facta est mentio permissionis lapíus angelorum quorundam & protoplastorum; quæ dodrina commultorum exercuerit ingenia, multorum etiam abripuerit nescio quò, operæ fuerit pretium certis aphorismis hanc do crinam includere. l. Damon primo per se motus est ad malum interno motu suo: Adam vero & Eusfuerunt commoti primum à Diabolo, cui postea ex principio suo interno consenfount, & voluntate propria in peccatum inciderunt. II. Tria principia in vna eandemgactione possunt concurrere, ita vt vna actio secundum principiorum illorii diffremiam, corumg, respectu bona simul sit & mala. Tria ifta principia sunt Deus, natura communis seu vniuerfalis, & natura singularis, quæ in rebus inanimatis dicitur inclinatio, in brutis instinaus, in intelligentibus voluntas intellectiua. Et his principiis primum semper est immutabile, ac proinde san & purum quoad essentiam & operationem. Secundum & tertium sunt mutabilia, ac proinde ita comparata vt à bono possint deficere. Ita fit, vt peccatum existat. Nam actiones nostras ordoipfarum bonas facit, malas defectus ordinis. Ordinem illum fic accipe. Deus ita condiderat hominem totamque naturam, ve à principiobono ad finem optimum per media bona contendere posset. Sed quidfecit homo? Ille cum intus haberet à Deo principium bonum, ex quo perbona media ad obiecum finemque bonum ordine suo posset contendere, ab ista bonitate discessit. In hac discessione nota concurfum trium paulo ante dictorum principiorum. Hecactio secundum geausbona est, quatenus està Deo & natura communi per voluntatem Dei vsurpata: secundum rationem vero particularem singularis naturæ inhomine deficiente no potestadio non esse vitiosa. Quemadmodum enim in catena non aliter quam proximus annulus ruptus in vitio est qua catena frangitur: ita nostris actionibus adfertur vitium à proximo ptincipio: quæ supra funt, non funt in culpa. Huc etiam pertinet simile de horologio, in quo potest monerirota maxima, & deficere rota Aa ali-

9

pi

tuet is e

non

tper

Igitu teffa

aliqua parua qui defectus non està rota magna, III. Necessatas consequen. dottrina pro- tis feu absoluta non admittit contingentiam in gradu primo & fecundo, interio admittit: sed necessitas consequentia seu hypothetica admittit. Necessitas absoluta tribus distinguitur gradibus, summo, medio & infimo. Summus of in Deo, qui est simpliciter immutabilis. Medius est in natura & existirà forme, estque immutabilis se cundum quid: vt cum dicimus vnumnen esse duo, hominem esse animal rationale. Hacenim funt veraimmutabiliter. Scholastici vocant necessitatem definitionis, Graci wom mi neum, quorum nihilest in natura causa, sed quæipsa in causa sunt vt existant alia. Atque hæcduo genera funt immutabiliter necessaria; saluo tamm supereminentia modo, quiest in gradu primo. Necessitasenim Deiest absolutissima & simplicissima perfectionis: vnde etiam xal iform dicitur necessitas. Tertius gradus necessitatis est à natura, vel ratione forma; vt, Sol necellario mouetur: vel ratione materiæ; vt, omne compositum ex contrariis necellario interit. Atque hoc genus mutari potest: vt cum Sol sterit pugnante Iolua. Necessitas consequentia seu conditionis admitit contingentiam: & pendet à principio vel interno, vel externo, vel vitoque fimul. Internum principium huius necessitatis est vel natura ingulasis & materiata, cums respectu est excessus vel defectus: vel volunta creata, quæ eft rerum contingentium mater, & veluti volucrisad resinnumeras, & cerea flecti. Principium externum eft efficiens vel finis. Hinc dici solet necessims ab efficiente, itemque a fine. Ab efficiente, puta, 1. A Deo; qui pro decreti sui æterni & immutabilis ratione sacit, veres sortiantur contingentiam & consequentiæ necessitatem. 2. Anazura, tum communi, tem superiori. Nam natura communis in singularem, & superior in inferiorem agit pro modo ipfarum rerum singularium & inferiorum. 3. A natura fingulari. Nam res aliz aliis important necessitatem consequentia, ac proinde simul contingentiam. Et hares lunt variæ. Illa tamen varietas ad certa reuocatur capita. Primo quidem necessitas adfertur à causis naturalibus:vt cum Sol agit in agrum stercoratum & confitum & rigatum'à pluviis, necessario existunt fruges: fed necessitate consequentia. Plurima enim intervenire possunt qua impediant maturationem. Deinde homo conftringitur necessitate vel quad causas consulentes: vt cum communicando, suadendo, judicando & imperando adduciturad aliquid agendum: vel quoad causas cogentes, quæ non cogunt voluntatem, quæsemper libera est, sed locomotiusm, ita ve homo spolietura du solum externo & obsequio principii interni Ita cum loseph vinciretor, corpore vindo voluntas seruanit suam libertatem. Necesitas finis & ipla variat, prout fines funt varii. Estautem maxime pro-

mepropria voluntati, ac non aduersatur, quando finem propositum vnololum modo possumus assequi: ve mercaror Indiam volens petere muigium perit, quia hoc folummodo pernenturusest. Sed vbi varii adfinem affequendam existunt modi, in varietate adhibetur electio, que ipla quoque est voluntaris. Sunt qui necessitatem illam consequentiz paulo aliter proponunt, hoc modo. Ennecesitas I. Rei; vt fi Sol incalelcat, liquabitur gelu. z. furis seu obedientiæ; quæ hominem obfringitad morale officium. 3. Coactionis; cum agens ipfum cogitur fine nvolens, non autem voluntas. 4. Defedus; vt cum deficientibus commodis, quaforis ad rem funt opus, effecta quoque & euenta deficiunt. IV. lu Admipeccato tria principia bona consurrerunt, quoad actum feu actionem, puta Deu & natura tum communis tum fingularis: duo, puta Damon & Adam, qual ritium actus. Ratio prioriseft; quia omnisactio, quaralis, bona ell: Rquarenus bona est, non solum fit à patura singulari & vniuerfali, sedenim à primo illo principio, quod est Deus. Rario posterioris est; qui Adam principio suo interno libere per se inclinault quo voluit, & dum'a bono immutabili se auertit & ad bonum mutabile conuertit, nonfuit motus à Deo, cum eius facta omnia sint valde bona: nec à namacommuni, quippe quæsolum procreat actiones naturales, eagne integra (vreratin protoplastis) integras. Principium autem Adamiintenom motum estab Eua, & huius voluntas à principio singulari dæmonisagentis in ipfa: mota, inquam, fuit Eua à Diabolo tanquam cauhonfulente, & quidem sceleratissime consulente voluntatispius, que lbere per le in dolo fa eius confilia inclinauir. Sic ergo lapfi fune primi parentes non necessitate, sed voluntate. Hincrecte dicitus: Non inueair lam necessitatem peccator futurus, sed indidit peccator factus: accindidit necessirate impellente, sed agente voluntate. Adam igitur bopeccanit neceffario, necessitate scilicet imposita : quia neque à murs, neque à Deo iplifuit imposita. Etnihilominus tamen Adam peccarit necessario, & quidem dupliciter. 1. Ex hypothesi temporis pretenti. Omnisenim propolitio vera de rebus præteritis est necessain 2. Infallibiliter, ex hypothefi videlicer Dei fcientis: qui ommainmeturab æterno. Aliter enim se habet scientia Deiquam nostra. Simiweltnostra visureorum, qui in via communi ambulant, sequentesse nonvident. Deus vero, tanquam qui ex superiore loco totam viam inmenur, simuleos omnes vider, qui versanturin ipla, aspedu vno. Vider giur Deus omnia, & quidem necessario, sue contingentia sint, sue neteffaria. Atqueita recte dicitur, nihil effetam contingens, quin adha-Bulemperaliquid necessarii. Nam cum in Deo zanquam adu fimpli-Aa 3 ciffino

cissimo nulla possit locum habere potentia passiua, nulla quoquein iplum cadere poterit contingentia. Omnia igitur in Deo sunt necessatia, etiam contingentia: & scientia ipsius necessaria. Peccauit itaque Adam necessario, quatenus scientia Dei infallibilis, æterna & immun. bilis æterno actu vidit casum illum miserabilem. At non peccaust neces fario, id est, necessitate vlla, quam aut principium externum vllum, aut causa importauerit. Nulla enim necessitate ad peccandum indudus est. V. Prascientia Deinon est causa lapsus Adami. Nam primo prascientia theoretica, quæ dicitur nuda, simplex, speculatina & contemplatina, in fe tantumagit, non in alio, & proinde non potest esse causa alicuiusmi extra le. Deinde nec præscientia practica, quæ dicitur beneplacin; neque hæc,inquam,est causa primi peccati: quippe quæ cum voluntate Dei lemper est coniun cta, & proinde nullius rei malæ causa. VI. Pr. missio Deinon est lapsus Adami causa. Nam nulla permissio, nulla, inquam, est peccati causa, si is qui permittit libere permittat, quod non sitalicui obstrictus; & fipermittat propter bonum. Sed hocillustremus. Inpermissione laplus Adami duo concurrunt, is qui permittit, & is cuipermittitur. Illeest Deus, qui potestatem inhibendi habens, cum vulte vritur: iste est homo, qui agendi potestatem habet, eaque vtitur, cum ipfi permittitur, vt agat potestate lua. In vtroque est actus voluntais. Qui permittit, permittit voluntate: qui agit ex permissu, voluntate agir. Sed qui permittit, vult non agere in eo cui permittit, atque adeo vult interno voluntatis actu : is vero, cui permittitur, vult agere voluntate propria. Hincpatet actus illos, qui permittuntur, ab agente perfici, non vero à permittente. Adhæc Deus permisit peccatum Adami, quia non debuit impedire. Rursus permisit hoc ipsum peccatum: non quod probaret malum, sed quia bonum erat, non malum, hoc malum permittere: vr probatet bonitatem, misericordiam, &institiam suam Deus in malis, & ordinem sapientissimum in rebus inotdinatiffimis. VII. Decretum Deinon est caufalapfus Adami, fed antecedens. Non decretum efficax est causa; quia hoc efficit bonum, & ordinem in bonis & malis. Non decretum permittens; quia decretum permittens non agit in eo, quem finit, sed eum finit agere. Non denique de cretum præcipiens; quia Deus nihil præcipit nisi bonum. Hocinterim verumest, Adamum lapsum esse quatenus modo de reti permittentis sibi ipsi est permissus, & libertate abvsus. Permissione igitut fe-Aum est, quod Adam lapsus est, non tanquam causa efficiente, autne cestitatem adferente, sed tantum antecedente lapsum. Lapsus itaque Adami non està decreto permittente: sed se cundum illud. IIX. Nul

um

lum

atmi

na 8

tum

nef

ten

bus

pere

deca

fuam

Danki

raque

tens,

finit a

eltbo

1107.14

AN POTEN

fents.

allem

nonfu

num e

hoeret

volt fa

INTE CAL

W.11. de

bonum bon fee

nonpli

Rrum

Vte

dillima

lum detetum permittens est à Deo, quin alio respectu simul adsit decretum efficax: atnonuntra. Ratio primi est; quia decretum permittens respicit vel bona &indifferentia, vel mala. Sibona & indifferentia, concurrit decretumeficax, quando bona & illa quæ sua natura sunt indifferentia, benefunt: concurrit inquam; quia hoc semper agit, quod bonum est. Sin mala; itidem concurrit decretum efficax: quia nihil fit mali, quin adfità Deofimul bonum: quo fit vt decretum permittens nunquam fineefficientelit, quod efficiens est omnis boni. Ratio secundi est; quia decretum Dei efficax plurimum fine permittente operatur. Nam decretum Deiefficax lemper agit quod bonum est, decretum vero permittens sinit agi quod malum est. Plurima autem bona Deus agit, quibusnihilaccedit mali: quo fit vt decretum efficax fine permittente opereurplutimum. Exemplo esto Satanas Iobum affligens, aut Iudas prodens Seruatorem. Hic concurrit vtrumque decreti genus Primò decenum efficax, quo Deus tria præstat. Primum sustentat creaturam fum, naturam videlicet Satanæ & Iudæ: fecundo mouet actiones tum namales tum voluntarias, qua actiones sunt: postremo media euennqueordinat prouidentia sua sapientissime. Est & decretum permittus, quo Deus singulare principium siugulari sua conditione malum, simmalum esse, & per se agere quod malum. In eadem igituractione elbonum & malum: bonu à principiis bonis: malum à malis. IX. Etsi ibia Dei non debemus d'sputare, id est, rationem'illorum inquirere : tamen inpumissione lapsus possumus aliquid adferre, quod moderatis & piis satisfaciat inmin. Hoc faciemus verbis Augustini lib. 2. aduer sus Marcion. c. 5. & enchirid. dlaur.cap.95. Quamuis ergo ca, qua mala sunt, in quantum mala sunt, nonsunrbona: tamen vt non solum bona, sed etiam sint & mala, bonumest. Nam nisi hocesset bonum, vt & mala essent, nullo modo esse inteturab omnipotente bono; cui proculdubio quam facile est, quod mifacere, tam facile est quod non vult esse, non sinere. Atque hæcetan causa est, cur Deus Adamum fecerit mutabilem. Vnde idem August. bin.de Genesi ad lit.c.10. Sed posset, inquit, etiam ipsorum voluntatem in bonum convertere, quoniam omnipotens est. Posset plane. Curergo mofecit? Quianoluit. Curnoluerit, penes ipsum est. Debemus enim nonplus sapere, quam oportet sapere.

IX. Decretum prouidentiæ est causa veritatis & bonitatis Veritas & benitatis & benitatis veritas & benitatis & benitat

Vtessentia, ita veritas entis dependet à Deo, qui est prima & perse-decreto sime des veritas: ita ve qui dqui d verum est, propretea verum sit, qui a ad idea Dei.

primam veritatem, nempe ad Deum, refertur, atque adeo quidquid non refertur ad Deum,id fatim non fit verum. Refertur autem ventage ad intelle dum Dei: vnde veritas retum extra Deum dicitur conformitas cum intellectu diuino, item cum idea fiue conceptu mentis Dei. Nam propter hunc conceptum mentis diuinæ reseft id quod est, & per confequens veraeft : scut in rebus artificialibus id verum opus effedi. citur, quod ad mentem artificis congruit: vt verum horologium, quod convenit cum mente artificis, qui horologium facit. Et fane cum Deus fit prima effentia, primaque veritas, necesse est vt omnis essentia secun. da, itemque secunda veritas dependeat à prima illa, tanquam à mense. ra. Deus autem dicitur ipsa veritas, non quod conformetur vlli intellectui extra iplum, sed quod sibi ipsi sit conformis conformitate perfe-Ctiffima. Quemadmodum autem veritas rerum pendet ab intellectu Dei, sicexecutio rerum iuxta illam ideam est opus voluntatis iuxta hat dicta. Pfal. 117. 6 137. Deus nofter in colo est, omnia que voluit fecit : Omniapropter voluntatem tuam sunt & creata sunt. Que loca non de veritate rerum, sed de veritatis executione loquuntur. Ita & bonitas rerum penderi decreto Dei, quatenus est actus voluntatis. Nam à voluntate Deire habent elle approbationis: ita vt resideo fint bonz, id eft, amabiles & appetibiles; quia conformes sunt voluntati summi boni.

CAP. VII.

De Pradestinatione in genere. PRÆCEPTA.

P'it decretum Dei generale, sequitur speciale, quod dicitur pradestinatio.

Pradestinatio est decretum Dei speciale circa creaturas intelligentes cumus
spectu aterni status, id est, salutis vel damnationis. Esa. 44. v. 2. cap. 45.
y. 17. lerem. 32. v. 18. 19.

Ea confideratur in genere , & in fecie.

In genere quoad vocem, causas, attributa & modum tractandi.

Vox pradestinationis hoeloco sumitur synecdochice. Nam cum hæc vox, vi ipsius origo indicat, latissime pateat, & significet in genere destinationem rei ad certum finem: hocloco restringitur ad creaturas rationales extra temporalem & animalem hanc vitam consideratas. Hincpradestinatio Dei desinitur consilium Dei de creatura rationalis vitimo sine, vel statu extra hanc animalem vitam.

Causapradestinationis sunt finis & efficiens.

Finn est fumme , gloria Dei : rel fubordinatus, falus electorum.

É

Ad

Caufaefficiens est primaria, & interna impellens primariam. Primaria est ipfe Deus , in quo & à quo pradestinationis actus est. Impellens interna est sola liberrima Dei voluntas. Rom. 9. v. 18. Eph. I.v. 11. Impellensexterna non datur nisi quoad actum secundum. Videinsta.

Attributa pradestinationis sunt, quod sit aterna, immutabilis, & inscrutabilis. Materna, quia est ab æterno in æternum, ratione principii & finis: Ador.15.v.18. Eph. 1.v.4.c.3.v.11.

Estimmutabilis; quia nec à Deo, nec ab vlla creatura mutari potest. 2.Tim.2. v.16.

Minscrutabilis; quia causam non habet extra Deum. Rom. 11. v.33. Modustractandi hanc doctrinam quatuor habet regulas: nimirum , vt jobiie, rememter sen pie, prudenter, & vtiliter tractetur.

REGVLA.

1. Duplex est notio vocis pradestinatio; generalis & specialis. Vox pradestinationi ex-Προυεισμός Græciseft à σεροείζειν, quod significat determinate, con-plicatur. finere, decernere aliquidante quamillud agas. Idem de voce pradestinatio & pradestinare, iudicium esto. Secundum hanc generalem notionempradestinatio Deo tributa erit decretum eius de omnium rerum gubernatione, quam Prouidentiam solent appellare Theologi. Minus Ad. 4. v 28. generali notione confiderari solet, quatenus in genere circa creaturas Ad. 17. v. 26 tationales letuandas vel damnandas spectatur, puta circa Christum, angelos & homines. Stricius de hominum prædestinatione sumitur: & tumetiam dupliciter vsurpari consueuit. Alias enim ad vtrosque tum electos tum reprobos accommodatur, alias ad folos electos restringitur, & tune oppositam habet reprobationem. Et postremo hoc significatuvbique ferme Scriptura hanc vocem vsurpat. Vide inprimis Rom 8. 7.29. Noshocin loco accipimus prædestinationem in secunda signisicatione, quatenus spectar Christum & arernum statum angelorum & hominum: quemadmodum passim in scholis accipitur. Exemplum prima fignificationis est apud Augustinum, qui ait in libello de pradeftinatione con: elle præde finationem potentiæ, qua cœlum volnitur & terra fixa manet: itemque conditionis & iustitiz, qua homines ordinentur. V bi prædestinatio potentiæ est ipsa prouidentia.

II. Finis summus prædestinationis est gloria misericordiæ Finis sum-&iustitiæ Dei. mus prade-Stinationis.

Laus, inquam, gloriofæipsius gratiz, & gloriofæiustitiæ. Cum enim gratuitus Dei amor sit electionis eausa, aquum est vrilli eidem omnis iftius

istius actus gloria cedar, Eph. 1. v. 6. Rom. 11. v. 36. Et rursus cum adoranda Dei iustitia fit causa præteritionis, æquum etiam est vt illi eidem omnis istius actus gloria cedat. Rom. 9.

dinatus pra-

Finis subordinatus prædestinationis est salus electodestinationis. rum, non mors reproborum.

> Deus proprer seipsum facit quidquid facit, & proinde solus ipse sibi elt hnis, nec habet finem extra fe, à quo dependeat. Interim tamen falus electorum dicitur finis subordinatus gloriz Dei: non quod lit hais respectu Dei, sed respectu electorum. Finis autem subordinatus respeau finis principalis habet rationem medii. Quid autem dicemusde reprobis? Annon & ipforum æternum exitium habet rationem finis, ita ve dici postit finis prædestinationis? Respondetur per distinctionem, quod Deus nullo modo respiciar exitium reproborum per se tanquam hnem, ersi potest intueri & reuera intuetur vt finem per accidens, videlicet tanquam medium feruiens iustitiæiphus; quatenus scilicet malum habet rationem boni.

Caula prima an impelli possit à sesundis?

IV. Caufa prima ordinat secundas, non ordinaturabillis: & proinde non impellitur primario ab vlla creatura, illius-

ve qualitate vel relatione.

Caula prædestinationis weny suivn, id est, impellens primaria & antecedens, nulla potest statui extra Deum: ne Christus quidem. Nonenim potest prima causa ordinari ab aliqua re finita: sedilla seiplamordinat. Hincprædestinatio dicitur absoluta, siue decretum absolutum: id est, tale, cuius causa efficiens non est conditio seu res aliqua extraDet. Tribueretur enim Deo imperfe dio, fi voluntas ipfius non agnosceretur prima & infinita omnium rerum mentura; fi, inquam, aliqua ipfius catla statueretur extra ipsum. Vide Rom. 9. v. 18. Epb, 1. v. 11. Caucamus igitot ne dicamus, creatura voluntatem ordinare voluntatem creatoris. Sed hæc ex iis, quæ diximus de decretis in genere, sunt clara: vt & illa, que paulò ante in præceptis posuimus de attributis prædestinationis.

V. Maximam habet vtilitatem doctrina prædestinationis: quia & gloriam Dei illustrat, & ad curam salutis nostrain-

ligniter facit.

An doctrina pradestinationis sittra denda?

De prædestinatione quæritur, an ipsus doctrina se proponenda,& quomodo? De primo hicagitur. Primum igitur, si hæc doctrina non erat ad gloriam Dei & Ecclesia salutem necessaria, cur Spiritus S. tam diserte illam tradiditin Scriptura! Omnis enim do arinanobis divini-

gu

n

ŀ

G

H

lic

m

di

msmadita & relicta non vno nomine nobis est necessaria & vtilis, Rom. 17.1.4.2.Tim.3.v.16.2.Pet.1.v.20. Deinde ex ipfa eius vtilitate apparebit quam sit necessaria & scitu & prædicatu, in templisiuxta & scholis. Ac quidem vtilis est hæc doctrina ad tria hæc, nimirum, primo ad nos humiliandos & deiiciendos coram Deo: rum ad nos in Dei gloriæ admimionem rapiendos, & eiusdem prædicationem incitandos: tum deniquead nos certa fiducia animi in fidem & spem falutis nostræ prorsus confirmandos. Ac primum quidem nos deiicit mirum in modum hac doctrina coram Deo. Per eam enim intelligimus nos nullis nostris methis, nullaue nostra dignitate ab eo in filiorum numerum cooptatos effe fedmera ipsius gratia: & nos infinita ab eo dona salutaria accepisse; imoetiam plura & maiora sperare docet. Quamobrem omnem gloriæ amglotiandi causam nobis adimit & præcidit, totosque nos velut ¿¿sdell'ideft in nihilum redigit : quatenus docet nos effe plane perditos in nobisiplis. Eph. 2. v. 9. ex vna autem Dei gratia feruari. 2. Tim. 1. v. 9. Rom. 9. 9.16. Incitat vero nos hac eadem doctrina ad Deum laudandum, eiufquelecreta adoranda: quoniam per eam docemur, nos sola Dei misericordis per Christum servari, & proinde singularem ipsius esse amorem erganos, erganos, inquam, præ cæteris mundi nationibus, quibus tale nihil confert. Arque hocargumento maxime vtuntur sancti viri ad cohorrandos fideles, vr laudem Dei etiam atq; etiam prædicent, & velut ebuccinent: vt Paulus Eoh. 1. v. 3. Petrus 1. epiftic. 1. v. 3. item David Pfal. 174. 1.20. Secreta quoq; & mysteria Dei ex haceadem doctrina maxime admirari & adorare docemur ac discimus, quando & Paulus ipse, & tota facta Scriptura demonstrat in ea plurimum & maxime apparere, quanta sitlatitudo, altitudo & profunditas divitiarum Dei erga genus humanu. Hincilla exclamatio, Rom. 11. v. 33. Eph. 3. v. 18. Hinc etiá hæc do ctrina metitoappellatur compendium vniuersæ Theologiæ. Monstrat enim vemin Deum, & ipfius proprietates velut in tabula nobis ob oculos ponit: zternitatem videl.ipsius, voluntatem immutabilem, omnipotentia, mifencordiam ineffabilem, & iustitia incomprehensibilem. Monstrat etia Christi gratiam, & totius salutis seriem. Deniq; hæc eadem doctrina nos docercertam salutis nostræ in Deo fiduciam collocare. Quandoquide exes certissime persuademur & intelligimus nos esse in ipsius Dei peculie & velut in arce inexpugnabili, ita vt nos & nostra salus ab eo & incomutabili eius voluntate pendeamus; non auté à nobis, quibus pretiofifsimusille thesaurus periculosissime committeretur. Hocautem præstat, dum docer nos ante mundi creatione esse à Deo electos, & in tempore à. Christo ita redemptos, vt ab ipso custodiamur in æternu, & dirigamur, Bb

M

in

le,

in

'ni

in

ci

Q

fi

pr

fin

eff

th

on

Sc

me

vique quo in colo plenam à Deo la lutem simus confecuti. Itaque has doctrina nos omnino de Dei erga nos beneuolentia certos effe inbet, itemque de salute nostra, & eam in tuto apud eum collocatam in Christo demonstrat. Quamobrem nos accendit ad bona opera, ideft, nos ad Dei obsequium inflammat, eiusdemque reciprocum amorem excitat, à quo nos tantopere diligi ex hac doctrina perspicimus. Eph. I. P.4.6. 2. v. 10. Quid multis? Hæc doctrina est anchora contra scopulum diffidentiæ, quæ est veluti Charybdis, quatenus monstrar causas salutis cerras, extra nos, in Deo solo ac Christo sitas. Est item anchora contra scopulum suberbiæspiritualis, quæ est instar Scyllæ; quatenus humilitatem contra tentaciones spirituales de viribus arbitrii nostri, & fiducia institiæ propriæ nobis ingenerat. Ergo agendum nobis est, & disquirendum de prædestinatione, vt qui aures audiendi habet audiat & capiat. Nam & de prædestinatione Dei omnino in Ecclesia Dei taceatur ob quosdam delicatiores, certe quidem in alios itur errores. Nam bonorum confolatio hoc silentio prætermittitur, & obruitur. Alia denique est ratio, vt docet August. lib, 2. de bono per seuerantiac. 16. verum dicendi, alia verum tacendi. Cum enimii, qui nos audiunt, fiunt peiores, ob ca que audiunt ex nobis, necalii vili fiunt meliores, taceatut etiam verum. Quod fi qui verum audiunt, & intelligunt, fiunt meliores, iiautem, qui non intelligunt, peiores: potius est dicendum verum, vt qui potest capere, capiat, quam tacendum, ne non amboid capiant, sed ne fiat deterior, qui melior fieret, si intelligeret. Atque abunde respondet Augustinus d. l. iis, qui hanc doctrinam negant vtilem este Ecclesia Dei.

Quomodo proponenda sit pradestimationis doctrina: VI. Doctrina prædestinationis tractetur sobrie, retterenter, prudenter & vtiliter.

Modus tractandæ huius doctrinæ certos habet limites, numero quatuor, quos hîc pangimus. Primo itaque tractada est sobrie, hoc est, ita, vt ne positos à Scriptura terminos egrediamur, neque altum in hac disputatione conscendamus. Nam vt in reuelatione omni, ita & in hac debemus in iis consistere gradibus, in quibus Scriptura consistit. Sedulo traque nobis cauendum, ne quid curiositati, ne quid ambitioni, ne quid vanitati demus in altissima & profundissima hac materia: ne supra sobrietatem sapere velimus ac scriet, quæ Scriptura sacra non tradit: deniq; ne in arcana ipsa Dei, & scrinii eius penetralia ac intima temere ir rumpamus. Rom. 11. v. 20. c. 12. v. 3. ne si extra Scripturæ metas progrediamur, iam vagemur, & non modo erremus (quod erit necesse) sed etiam cu ca fidem naus ragium faciamus: quod periculú est sedulo euitandum.

Meminerimus illud: Sicut nolle, quæ Deus nobis ad salutem reuelauit, in apertum proferre, extremæ ingratitudinis est crimen: ita scrutari velle, qua nobis occulta effe voluit, aduerla curiositatis est nota. Reuerenter etiam tradi debet eadem do arina; nimirum ne ex humanæ rationis lacunis, & non ex fontibus Israelis de predestinatione iudicemus. Item, nesicutimpii & irrisotes huius do drina faciunt, sic tradamus eam, vt inrebus futilibus tota posita esse videatur. Adoremus igitur in hac disputatione secreta Dei, & ea præsertim quæ non poslumus capere & ahimo consequi, vrpote que Deus nobis verbo suo minime reuelauir. Ad hæcopus est magna prudentia, quæ est in ipsa sermonis hypotyposi: vr ad lanam do arinam lanam phralin adhibeamus. Hinc Apostolus enike flagitat à pastoribus hypotyposin sanorum sermonum, itemque ichompuas. 2. Tim. 1. v. 13.2. Tim. 2. verf. 1 5. Est denique hac doctrina proponenda viiliter, ne vel malos in vitiis excusare videamur, vel bonos redderead studium bene viuendi segniores, Recte enim accusatur, qui in concionando dixerat, Siue curriti, siue non curriti, hoc ideo fit, quia ita pradestinatiefis. Ergo Augustinus lib. 2. de bon.perseu. c. 19. recte monet perniciosam fuissecuiusdam fratris responsionem, qui corripientibus fratribus, cur quedam non facienda faceret, & facienda non faceret, respondit, Qualifcunque nunc fum, talis ero, qualem me Deus futurum effe præsciuit, Etsienim verum dixit: hoc tamen vero non proficiebat. Quare sicest de prædestinatione concionandum, & disputandum, vr doctrina hacintelligatur, & vt mali iustam esse suam poenam & condemnationemagnoscant, & pii siue boni ad bene viuendum acrius adhucinflammentur. Dixiesse & concionandum & disputandum de hac do-Arina, ideft, illam in templis & scholis, non autem in scholis duntaxat proponendam. Nam cum hæc do Arina sit concio euangelii, quæ omnibuselt prædicanda; & sit vtilis ad docendum, redarguendum, instituendum & corrigendum, denique à Propheris, Christo & Apostolis palfim fit tradita, vt Efa. 6. Matth. 11. 6 13.20.22.24.25. Act. 1.2.3.4.13.19.16. Rog. 6 11. vt nihil iam dicamus de authoritate Patrú & aliorum doctilsimorum & piistimorum virotum:cum,inquam,hæcomniaita se habeant, vei dictum est, nemo non videt hanc do drinam vbiq; & omnibus effeprædicandam in Ecclesia & Schola; seruata ramen distinctione methodisynthetica & analytica: ita scil. vr hanc doctrinam in Ecclesia & omnino coram infirmis proponamus methodo analytica seu à posteriori, ve veniamus ab effectis, operibus videl. & fide, ad ipsas causas: in Schola vero & coram iis, qui in divinis habent dio frie a yenuvao pieva, methodo synthetica seu à priori, vt descendamus à causis ad effecta. Sed iam accedamus ad hanc doctrinam.

CAP. VIII.

De Electione Christi.

PRÆCEPTA.

PRadestinatio in specie est electio, vel reprobatio: scil.vtraq; æterna.

Electio est pradestinatio creaturarum rationalium in mente divina ad gratiosam gloriam.

Eftg. tum Christi, tum vnitorum Christo.

Electio Christi est, qua Deus ab aterno elegit humanam Christi naturam, que vniretur τωλόγω, quem designauit & ordinauit ad hoc officium, vt esset mediator inter Deum & quosdam angelos at que homines. Esa. 42. v. 1. Matth. 12.v.18.L. Pct. 1.v.20, C2.v. 5.

Eius videnda causa & attributa.

Caufa eft beneplacitum Dei.

Attributa sunt, quod sit gloriosa & gratuita.

Gloriosa; quia Christus ele Aus est tanquam caput Ecclesia. Coloss. c. Gratuita; quia non est sa a pro meritis humana natura, led iuxta gratiosam d'donian

REGVLÆ.

Electionis & I. Electionis & reprobationis vocabula, prout hic sumunveprobationis tur, occurrunt in Scriptura.
vocabula ex-

Duplex in Scripturis traditur electio, itemque reprobatio: generalis & specialis. Generalis electio est, qua Deus plures vno eodemque se se sibi vniuit: vt totam posteritatem Abrahæ. Deut. 32. v. 8. Huic oppositur generalis reiestio, qualis suit præputiatorum siue non circumcisorum in V.T.De hac electione & reprobatione nobis non est sermo, sed despeciali, quæ est voluntas Dei de hoc vel illo servando vel non servando. Huius electionis & reprobationis sit mentio in Scriptura V. & N.T. vi-

del.I.Sam. 16.v.1. Malach. 1.v.2.3. Rom. 9. Eph. 1.

Eledio & reprobatio funt stecies pradestina-

II. Electio & reprobatio se mutuo ponunt & tollunt.

Duæ sunt hæ species (quæ aliis dicuntur partes) prædestinationis, electio & reprobatio. Verum sunt nonnulli qui electionem quidem admittunt, sed ita vtreprobationem negent, ne si dicatur Deus quosdam reprobasse, constituatur sæuus & crudelis pater, vtpote qui reprobet & perdat quos ipse condidit. His opponimus hanc regulam, quod electio

electio & reprobatio se mutuo ponant & tollant, fundatamin libro Natura iuxta & Scriptura. Nam ratio sana dictat ibi effe reprobationem vbieftelectio, & viciffim. Etenim fi centum ones el gam è sexcentis, quingentas non eligo, atque adeo reprobo. Sane qui omnia capit, ille proprie non elegit. Deinde Scriptura inter homines vocat quosdam vasa milericordia Dei, 2. Tim, 2. vers. 20, Rom. 9.v. 23. Necesse igitur est, ve non solum sit electio, sed etiam reprobatio. Sic Exed. 33. v. 19. Matth. 25. v. 34.41. apertissime fit veriulque mentio, vocis & rei, fors quoque vtriusque & conditio describitur. Videatur Thomas in prima summa prima quaft. 13. 471.1.63. Hic non est prætereundum quod quidam annotant, in omni rerum creatarum genere manifeste extare electionem ac reprobationem quandam, vt oftenderet Deus sese habere ius liberum & summum statuendi de singulis ac omnibus creaturis suis. Ergo in angelis primum ista electio Dei & reprobatio apparet non obscure, Matth. 25. v. 41. 1. 1. Tim. 5. v. 21. In hominibus, Rom. 9. In brutis quoqianimantibus, quorum alia fuerunt partim à Deo in sacrificia diuina, partim in cibos hominum electa, alia vero reiecta, Leu. 1. 6 2. Num. 15. Deut. 14. In plantis deniq; & rebus inanimatis idem apparet, quarum alias tu ad sua facrificia, oblationes, libationes, & suffitus elegit Deus, tiletiam adcibum hominum : alias antem reiecit & reprobauit, Leuit.2. vt Deo ius suum, summum, & liberum in res creatas adimant, qui negant eum ex hominibusalios eligere, alios vero reprobare. Tamethautem eleaio & reprobatio generaliter in rebus omnibus & singulis apparet: tamen proprie ac specialiter loquendo in tribus tantum versatur obieais, Christo videl.angelis & hominibus. Quanquam enim quæ hoclocode electione & reprobatione disputantur, hominu duntaxat causa, nonautem angelorum gratia quærimus: tamé lex methodi postulat, ne membrum tractationis necessarium prætermittatur. Cæterum quidam inhac questione sentiunt & contendunt triz esse hominum genera, siue tres hominum classes & conditiones, ita ve dicant hominum alios esse electos, alios reprobatos, alios neutros, ita vt fit medius quidam status interelectos & reprobatos, vnde fint quidam qui neque electi fint neque reprobati: quo sensu nonnulli Hebræorum Do cores statuunt tria hominum genera Tsaddikim, Reschaijm, & Benonim, id est, iustos, impios &intermedios. Quid vero statuendum de hac sententia? Certesi per le & in Deospe cetur hominum electio vel reprobatio, fallum est ommino, quod isti sentiunt: sin autem ex nostro iudicio & sensu æstimetur, certe verum est à nobis sæpe non posse distingui electos à reprobis. Szpiusenim à nobis certum & infallibile aliquod fignum constituit nequir.

nequit, per quod alii ab aliis secernantur. Quamobrem de illis nihil potest affirmari à nobis. Ergo sunt nonnulli, quos si ex eorum operibuser. ternis iudices, ex bonis videl. & malis ipsorum operibus, non possisad electorum potius quam ad reproborum numerum & album referre. Verum enimuero hæc quæstio non spectat nostrum iudicium externum, neque ex eo definiri debet. A Deo igitur cum alii sint præciselecti, siue prædestinati vt Scholastici loquuntur, alii reprobati, quos Scholastici vocant præscitos non ita commode: sane recte pronuntantur alii hominum esse electi, alii reprobati. Hinc Scriptura duas tantum hominum classes statuit, mediam non agnoscit, Eccles. Malach. 1.7. 2.3. Matth. 25. 7. 33. 34. 41. Vbi obserua quod specialiter apud Malachiam dicitur de Iacobo & Esauo, ab Apostolo Paulo, optimo Prophetæ interprete, Rom. 9. generaliter transferri ad omnes homines. Neque enim, re Scholæ loquustur, exempla restringunt regulam: id quod in Abrahmo side iustificato Paulus ipse docet Rom. 4. 7. 23.

Quomodo Christus sit electus?

III. Electio Christi respicit partim personamipsius, partim humanam solum naturam.

Personam dico mediatoris vt mediator est. Quod ita patet. Christus consideratur tribus modis; vt est Filius Dei, vt Filius hominis, vt mediator. Vt est Filius Dei, non est electus, sed ab æterno genitus. Vt est Filius hominis, electus est ab æterno, vt vniretur humana ipsius natura divine. Vt est mediator, θε ώνθεωωω, electus est ad ossicium illud; quod non potuit peragi ab altera tantum natura. Ergo humana ipsius natura estelectus ad vnionem & communionem cum divina. Mediator autemest electus ad œconomiam illam salutis. Deinde Christus dicitur constitutus mediator, vel quoad ordinationem ad hoc munus, vel insuper quoad collationem donorum. Ordinatio respicit vtramque ipsius naturam, collatio humanam duntaxat. Testimonia vide in præceptis annotata.

ElefioChri- IV. fii quomodo gratuita. ele

IV. Christus mediator quoad divinam naturam nonel electus xall ei doxían sed tantum quoad humanam naturam,

Ratio prioris est; quia Filius Dei dile Ctissimus, qua Patris est character & imago essentialis, non potuit eligi iuxta beneplacitum: sedipse pro immenso erga Patrem amore statuit amorem Patris in seipso & per seipsum manisestare. Ratio posterioris est; quia humana Christinatum non potuit mereri vlla ratione, vr assumeretur in vnitatem persona, & adhiberetur ad mysterium salutis peragendum, sed ad hocest electare pura puta gratia.

V. Ele-

00-

CI.

ad

re.

er-

le-

an-

I.y. am

-15

,vt

ha-

ar-

itus

lia-

nę.

non

te-

eft

tu-

10.

ım,

a. est

172-

ple

per

ura

,&

er

le-

V. Electio Christi est fundamentum electionis angelorum & hominum.

Ratio est; quia omne primum est mensura & fundamentum secundi & orti. Iam vero Christus est dilectus ille electus, à cuius dilectione tanquam capite procedit dilectione et anquam capite procedit dilectionis, vtique & fundamentum, Coloss. 1.

CAP. IX.

De Electione Angelorum.

PRÆCEPTA.

Eledio vnitorum Christo est pradestinatio quarundam creaturarum rationa-

Effa tum bonorum angelorum, tum hominum aternum feruandorum.

Eledio angelorum est pradestinatio, qua Deus decreuit ab aterno quos dam angelos in bono, in quo eos creaturus erat, confirmare in Christo, adeoque eos in perpetua sui communione conservare, 1. Tim. f. v. 21.

REGVLE.

I. Angelorum electio plane est gratuita.

Quzenimamabo angelorum bonorum essent merita, quibus hunc Blasis angeinfinitum Dei amorem prolicerent? Si est infinitus amor, necesse est melorum est
titum quoque esse infinitum, si quidem pendeat ille amor à merito. Degrainia.
inde quod perstiterint quidam angeli in bono creationis, vi ita loquar,
hocsuitab electione, non autem suit electionis causa meritoria.

II. Angeli beati funt electi in Christo tanquam mediato-

Principio hic tenendum est vocem capitis latius patere quam mediatoris; & rursus vocem mediatoris latius patere quam voces redemtoris, liberatoris & reconciliatoris. Nam caput angelorum & hominum communiterest Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus, caput formale & analogicum quoad actum mediationis est solus Christus. Mediator, an-An Christus gelorum & hominum est solus Christus. Idem insuper est redemtor, li sit mesiator berator, & reconsiliator hominum, non vero angelorum, ita vt latius angelorum pateat mediator quam redemtor. Mediator enim est qui medius internenitinter Deum & electos, ad eos vel in vnione cum Deo continen-

Cc

dos.

dos, velutiangelos bearos: vel in vnionem cum Deo reducendos, veluti homines laplos, qui ab vnione illa per peccatum exciderant. Medium sane est, per quod vniuntur extrema: ita Christus est medius, per quem vniuntur Deo beati angeli, & homines electi. Sed hæe plenius exponamus. Nulla creatura beata esse potest nisi in communione cum Deo. Nulla autem creatura communio cum Deo effe poteft, nifi pracedat vnio. Nulla vnio potest esse absque medio vniente. lam vero cum inter infinitum & finitum nulla sit proportio, non potest hic locum habere vinculum finitum, Infinitum igitur fit oportet. Hoc erit vel gratia Dei. vel Christus. Tertium enim hic nullum est. Non est gratia Dei; quia hze estalterum extremum. Itaque Christus est medium vnion sinter gratiam Dei & angelos electos. Intellige hic vnionem primæuam, non redintegratam. Illa locum habet in angelis bonis, hæc in hominibus, qui exciderant fauore Dei. Christus itaque est mediator beatorum angelorum respectu vnionis primæuæ. Quodita patet. Angeli per Christum funt creati, Coloff. 1. Iohan. 1. Ergo per eundem confirmati, Ratio confequentiz; quia si creatio facta est respectu Christi, tanquam Filii & Verbi Patris, multo magis confirmatio in bono creationis est per illum diledum facta. Ipfe quippe summe dile dus est Patri; ideoque in ipfo tanquam fumme dilecto diliguntur quæcunque à Patre diliguntur. Vide Coloff.1.v.15.16.17.18.19.20. Sane fi angeli vitam illam fuam spiritualem, quam habent ex creatione, acceptam ferunt Christo, vipote in creationis fundamento, multo magis confirmationem & constantiam in bono acceptam ferent eidem.

CAP. X. De Electione hominum.

PRÆCEPTA.

Lettio hominum est, qua Deus certis hominibus benigne voluit gratiam & gleriam, sta vt illos à lapsu statuerit erigere misericorditer in Christo mediatore, Matth. 22.v. 14. Luc. 2.v. 3.4. 1. Pet. 2.v. 6.7. Ioh. 3.v. 16. cap. 17.v. 9. Rom. 9. v. 16. 23. Eph. 1.v. 4. 1. Thest. 5.v. 9.2. Thess. 2.v. 13. 14. 1. Pet. 1.v. 18. 19. 20. c. 2.v. 6. Gen. 3. v. 15. c. 22.v. 18. Esa. 9.v. 6. Ioh. 1.v. 14. c. 17.v. 6.9. Act. 2.v. 23. c. 4.v. 28. Rom. 8.v. 29. Eph. 3.v. 11. Si malis, accipe hanc definitionem Electio bominum est decretum beneplaciti Dei in Christo, quo apud se ab aterno statuit sideles, quos side donare decreuit, instiscare, adoptare & vita aterna donare ad laudem gloriosa sua gratia.

Electio hac confideratur quoad actus, causas, effecta, obiecta & adiuncta sua.

I!. Caula.

Actuin decreto electionis sunt duo, prior de fine, alter de medii, Rom. 9. v. 11. Dicuntur etiam gradus.

Aduprior de fine, est propositum, quo Deus certos homines creandos, cateru pra-

geritis ad graviam & gloriam aternam affumit, 1. Pet.2. v.9.

Affus secundus de mediis, est propositum, quo Deus homines eosdem in Adamo Lapfuros ad calestem gloriam ordinat propter Christum, 10h. 3. v. 16. c.6.v.47. Matth. 11.v. 28. Act. 10. v. 43.

. Caufa huius decreti est quadruplex.

I. Causaefficiens; qua consideranda est distincte quoad actum primum & secundum. Quoad actum primum causa esticiens est Deus secundum beneplacitum seu beneuolum affectum voluntatis suç, Eph. 1. vers. 5. Ier. 18. vers. 6. Matth. 20. v. 15. Quoad actum secundum, fundamentum huius electionis est Christus, Eph. 1. v. 4. Matth. 3. v. 17. Luc. 3. v. 11. 14. 1. Cor. 5. v. 19. Ioh. 17. v. 6. v. 9. Act. v. 23.

II. Finis; qui est laus gloriofæ Dei gratiæ, Eph.1.v.6.Rom. 11.v.36.&

Izluselectorum, Rom. 9.v. 23.

III. Materia; quæ sunt res divinæ, quarum communicatio hoc decreto est prædestinata. Resistæ ab Apostolo generali vocabulo benedictionum spritualium appellantur: quales sunt in hac vita iustificatio, adoptio in filios, Spiritus gratiæ & adoptionis: & denique post hanc vitam vitaæterna, Eph. 1. v. 4.5. Rom. 8. v. 29. 30. Ioh. 1. v. 2. Gal. 4. v. 6.7. Ioh. 3. v. 15. 16. Vide etiam este cha & obie cha paulo post.

IV. Forma; quæ est ipsa bonorum istorum fidelibus decreta communicatio, fidelium que in mente Dei præexistens & præordinata ad Christum caput ipsorum relatio & ordinatio, 2. Tim. 1.v. 9.10, Ioh. 1.v. 16.17.

C,17.V.11.21.21.13.14.

Effecta sunt numero quinque: videlicet mediatoris destinatio, destinati III. Effecta. promissio, promissio exhibitio, exhibiti applicatio, & applicationis complementum. Ex his quinque gradibus pertinent quatuor priores ad primum decretia cum, vitimus ad secundum. Si malis or puos, ita habe. Effecta electionis sunt tum salus ipsa æterna, tum media ad salutem; quæ sunt donatio Christi, & beneficia ex hoc dono promanantia: vt vocatio essicas, sides saluissica, iustificatio, sanctissicatio. Que omnia gratia & gloriæ nomine solentenuntiari, Rom. 8. v. 28. 29. 30. Eph. 1. v. 5. & sequi. Thess. 3. v. 3. Matth. 24. v. 13. 1. Ioh. 1. v. 3. Ps. 65. v. 5.

persona, quæ sunt homines, partim vt homines, partim vt sideles, & proinde miseri, Matth. 9. vers. 13. cap. 11. vers. 28. Vnde hominis creatio, & lapsus permissio vocatur duo media decreto electionis substrata. V. Adiun-

Ad hoc obie dum etiam pertnent opera hominum, bona & mala. Adiuncta electionis sunt quoad ipsius existentiam, & notitiam.

Quoad existentiam sunt bac. 1. Aternitas, Eph. 4.v. I. 2 . Libertas, Rom. 9. vers. 18.21. Eph. I. vers. 11. 3. Immutabilis, 2. Tiw., 2. vers. 19. 4. Institut, Rom. 9.

Quoad notitiam sunt figna seu nota electionis : puta beneficia, qua aternam ele-

Stionern necessario consequentur, & testimonia.

Beneficia funt numero quatuor, videl. vocatio efficax, Rom. 8.v.30.c.9.v.13. 24.donum fidei saluifica, Act. 13.v.48. 2. Thessal. 2.v.13. Tit. 1.v.1 instificatio, Rom. 8.vers. 30.glorificatio, quæ in hac vita inchoatur per bona opera crucem: in futura consummatur, Rom. 8.v.30. Eph. 1.v.4. Dan. 12.v.10. Malach. 3.v.2. Act. 15.v.7.8.9. Rom. 8.v.18.29.1. Cor. 11.v.32.

Testimonia sunt itidem quatuor, beneficiù iam enumeratis respondentia: è quibus duo sunt externa; videl. vniuersales promissiones Enangelii, Iohan.3. v.15.16.36. & sacramentorum vsurpatio: & totidem interna; videl. Spiritur nostri tranquillitas, Rom.5.v.1. & Spiritus sancti obsignatio, Rom.

8.v.16:17.

REGYLAE.

E'ectio & pradestinatio in erdum

I. Electionis decretum & prædestinationis sæpenumero suntsynonyma.

fu it synony-

Thomas part. 1. quaft. 23. art. 1. ait prædestinationem esse partem prouidentiæ; cuius officium sit resad suos fines dirigere. Rece quidem illud; quatenus prouidentiz vocabulum late sumitur. Alioqui prædestinatio & prouidentia sumuntur opposite, vt loquuntur. Rursus prædestinatio lumitur late & stricte. Late prædestinare est de re suscepta, ad certos fines per certa media deducenda solicitum esse. Etita solertem de realiqua deliberationem significat. Huc pertinet, quod ait Nonius Marcellus: Destinare est praparare. Striffe accipitur de actione Dei æterna vel temporaria circa hominum salutem vel exitium. Etita admittit adhuespecialiorem lignificationem, qua sumitur pro electione. Sic Augustinus definit prædestinationem præparationem beneficiorum Dei, quibus certiffime berentur quicunque liberantur. Et alii fic finiunt: Prædeftinatio est gratiz electorum præparatio, Epbef. 1. verf. 3.cap. 2. verf. 10. Hanc Bernhardu fermon. de triplici cobarentia, vocat generationem cœleftem, qua Deus præuidet nos conformes fieri imagini Filii fui. Atque hoe eft quod diximus in regula, prædestinationem & electionem sepius este lynonyma. II. Ele-

II. Electionis vox hic ftrictiffime fumitur.

Electionis

Electio in Scriptura metonymice fignificat ipsos homines electos, voxamplus. Rom. 11. verf. 6. proprie ad onem Dei: & ita est ser aratio quorundam hominum expromiscua multitudine: Estque alia ad officii alicuius administrationem, I.Sam. 10. v. 24. Luc. 6. v. 13. lob. 6. v. 70. alia ad peculiarium beneficiorum Dei participationem: eaq; tum generalis, quà Deus totam aliquam gentem peculiariter præaliis eligit, cui le gratiole patefecit : puta gentem Ifraeliticam, Deut. 4. v. 6.7.8. c.7.v. 6.7.8. c.10. v.15. 1. Reg. 8. v. f3. Pfal. 147. v. 19. 29. tum specialis, qua Deus ad vitam æternam przordinauit quoscunque pro sua gratuita beneuolentia voluit hareditate cœlesti donare. Et hoc modo accipitur in hac disputatione: & quidem per metonymiam effecti. Nam electio proprie refertur ad genus humanum iam conditum & lapfum; metonymice vero fic nominaturiplum eligendi decretum. Quod iplum etiam notandum est de voce reprobationis.

III Genus electionis est decretum non legale, sed Euan-Decretum se gelicum.

ledionis ed auangelium.

Gennschectionis, decretum ponimus, quod wei Genr & Benn TE 9. Anjual @ 9.8 Scriptura appellar, Rom. 9. v. 11. Eph 2. v. 11. Decretum dico, non legale, secundum quod dicitur. Qui fecerit ea homo, viuet in illis: sed Euangelicum, cuius hic est sermo: Hac est voluntas Dei, vt omnis qui videt Filium,& credit in eum, habeat viram æternam. Et propterea hoc decretumest peremptorium & irrenocabile; quia Euangelio continetur totius confilii Dei de salute nostra extrema pate factio, Rom. 10. v. s. Iohan. 6. v. 40. Rom. 10. v. 29. Actor. 20. v. 27. Hebr. 1. v. 1. cap. 2. v. 3. Hoc ramen decretum nullam coactionem nobis adfert, aut vim & violentiam, quainuiti faluemur. Hinc Chryfoftomus in Ioban. cap. 9. hom. 46. ait, electionem Deinon esse violentam, sed suasoriam: nec facere vt inuiti faluemur, fed volentes:

IV. Actus siue partes decreti electionis ratione tantum distinguuntur.

Decretum electionis eft, quo Deus certos homines destinauit ad Duo actus gloriosam gratiam & gratiosam gloriam, Eph. 1. v.6. In hoc decreto men-decretide tis divina actus duo fratuuntur, prior de fine, alter de mediis. Hoce- dionis. mim Spiritus S. fibi vult Rom. 9. v. 11. vbi ait : Vt propositum , quodest secundum electionem, firmum maneret. Hic sane distinguuntur ista duo, propofrem & electio. Et Rom. 8. 7.29. Quos prafciuit, cofdem pradeftinauit, &c.

Quibus in verbis Apostolus agit de decreto & executione, quaminhis tribus, vocatione, iustificatione & glorificatione statuit. Decretumetiam in duos actus distinguit, prænotionem, qua Deus homines aliquos præ cæteris agnoscit pro suis : & prædestinationem, qua statuitabæterno cos conformes reddere Christo, Similiter Petrus 1. epift. I. verf. 2. ait fideles effe electos secundum prænotionem ad sanctificationem Spiritus. Quibus'in locis prascientia non est præuisio fidei. Nam quos Deus præsciuit, eosdem prædestinauit, vt conformes sint Christo, idet. ve iufti fiant & filii Dei. Qui autem prædestinantur ve fint iusti & filii Dei, prædestinantur etiam vt credant : quia adoptio & iustiria perfidem recipitur. Non potest autem recte dici, primo Deum præscire homines credituros, & deinde prædestinare vt credant: quia quos præsciuit credituros, ideo præsciuit, quia decreuit, vt crederent. Ita Iufiniu Martyr contra Triphonem comment. in epist. ad Roman. cap. 8. electos appellat eos, qui sunt præscitivt crederent. Et Lombardus : Quos prasciuit, pradestinauit, id est, per appositam (inquit) gratiam praparauit ve verbo pradicationis crederent. Deinde verbum scio & cognosco hic fignificat notitiam Dei practicam, atque adeo idem est, quod amplecti & approbare: quomodoaccipitur Pfal.1. v. 6. Matth.7. v. 23. 2. Timoth. 2. v. 19. Qua dete infignis extrat locus apud Cyrillum exposit, in Iohan. 7. sap. 6. Christus cognoscit oues suas, eas ad vitam æternam eligens & præuidens, quemadmodum inquit Apostolus: Non repulit Dominus plebem suam, quam præsciuit. Sicut enim quos reprobat Dominus nescire dicitur: vt fatuis virginibus: Amen dico vobis, nescio vos: tta quos ad salutem pradestinat, cognoscere rede dicitur. Et Augustinus de corrept. & grat. filios in præscientia diciteos, qui in memoriali Patris sui inconcusta stabilitate conscripti funt. Et Thomas in Roman. 8. ait : Quos præsciuit scientia approbationis, hos & pradestinauit. Idem ait, in scientia approbationis includi efficacem voluntatem conferendi gratiam. Quanquam autem apud Deum nihil reipla est prius, nihil posterius, sed omnia apudeum semper sunt fueruntue simul ac præsentia : tamen nostri ratione& doctrinæ huius facilius explicandæ causa, Scriptura duos illos actus in decreto electionis distinguit. Prius autem hic dicimus & posterius natura ordine, non autem temporis ratione: quoniam in toto ordine & progressu causarum nostræelectionis methodice tradendo, & recteintelligendo, necesse est vt animo cogitemus in Deo præcessisse iplam voluntatem eligendi, post autem securum esse consilium eius voluntatis exequenda. Eph. 1. r.g. In quo iplo Deum agentem cogitamus inftar prudentissimi artificis sapientissimique hominis secum de omnibus, qua

effecturus est, prius deliberantis & consilium capientis. Luc. 14. v. 31. Id quod totum proprer ingenii nostritenuitatem & imbecillitatem ita dicitur: non quod Deus ad morem hominum terrenorum deliberet, ratiocinerur, & cogitet aliud post aliud, quod diavosiv Graci dicunt. Namille simulomnia, & quidem ab atterno nouit.

V. Actu priore decreti electionis ordinantur homines ad prior actus finem: posteriore subordinantur media, quibus finis ille su decretielectione perhaturalis confertur.

Adusille prior à quibusdam vocatur propositum : posterior, electio. rior media. Vndeillisse docent, primo omnium cogitandum esse consilium & decretrum leu propositum eligendi in Deo præcessisse, postea autem ipsam electionem effe factam. Sed alii dicunt duos illos actus effe duas quali partes istius propositi, quæ quidem non sint separandæ à se inuicem, sed tamen ordinis & melioris explicationis gratia distinguendas. Discrepantia hicest in verbis, non in reipsa: prout videlicet propositum accipiturvel stricte, vr in priori, vel late, vr in posteriori sententia. Hos duosacus nonnulli vocant gradus, satis apposite. De quibus nuncagemus. Primus igitur gradus decreti electionis, sine actus, est velut initium pro- Primus actus politi Dei, que Deus certos hominer creandos, cateris prateritis, ad a-decreti electimorem suum æternum & gratiam assumit, & assumendo facit miseri-onis. cordizachonoris vafa. Estque actus iste ex mera Dei voluntate, nullo habito respectu boni vel mali in creatura. Hacestilla webens, qua Deus iuste proposuit, voluit & decreuit, ve plene perfecteque suam potentiam & gloriam oftenderet, alios ex hominibus eligendo, id est, destinando gratiæ & honori, vt essent vala suæ misericordiæ: alsos non eligendo, atque adeo reprobando, id est, destinando contumelia, vresient vala suz institiz. Nam vtrumque voluit, vt in electis suam misericordiam oftendat, in reprobatis autem iusta suam iram & iudicium. Vtrumque autem fieri ad Dei gloriam & potentiam maxime pertinet. Rom. 9. 1.12. Exod. 9. v. 16. Eph. 1. v. 6. Prou. 16. v. 4. Alioquin enim, & nisi verumq; esset, manca & imperfecta Dei potestas & gloria merito videretur. Nam siin Deo sola duntaxat misericordia esset & electio, & omnes saluaret, nonesset in Deo iustitia, per quam puniret. Rursus siin Deo sola estet. iusticia & reprobatio, vtomnes reilceret, nulla esset in iplo misericordia per quam saluaret. Neutra vero horum potestà Deo abesse. Huius autem voluntatis & decreti Dei, occulta quide nobis esse causa potest,

iniustatamen esse non potest. Pfal. 25. v. 10. Exod. 9. v. 27. Deut. 32. v. 1. Etenim ipsius voluntas est vera, sola & ipsissima omnis iustiriæ regula.

Nam aliquid est eatenus iustu, quatenus cum voluntate Dei consentit: iniustum, quatenus dissentit. Quamobrem fallissima est sentenria illorum, qui ex suo cerebro comminiscuntur nescio quam iustiriam superiorem voluntate Dei, ad quamipsi voluntatem Dei reuocant, exigunt. & eam illi subiiciunt. Nimis certe nimisque angusta est ingenii nostri ranquam vasis capacitas, vt infinitam illam abyflum, cur Deus Oprim. Maxim. hunc eligat, illum reprobet, comprehendat. Sed vicunque nobis incognita sit voluntatis istius atque decreti ratio: est tamen iustiffima. Nam illud principium stat immotum: Sola Dei poluntas estomnis iustitiaregula, norma & statera legitima. Ergo voluntas ista, per quamfinguli homines à Deo destinantur, vt sint vasa vel misericordia, veliustitiæ, est primus decreti Dei gradus. Vbi & illud non oscitantur tenendum. Deus non facit cuipiam iniuriam, si omnes non eligat, quianemini obligatus est; & quia ius habet in omnes creaturas merumque imperium. Nos homines hominibus, præsertim amicis, concedimus, vi libere in multis agant, quod velint, & iudiciis vtantur suis. Diues pauperi, cui vult benignus est: & è mendicis adoptans vnum, non adoptat alterum, absque vlla iniuria allata. Quod autem libertati hominum concedimus, attribuendum est multo magis Deo. Atque hæcconsideratio cassam facit obiectionem, quod Deus hac ratione sit futurus perfonarum acceptor, qui Græcis ത്രയത്തിന് dicitut: contra quam Sciprura tradit. Eph.6. v. 9. Gal. 2. v. 6. Sane carni nostræita videtur, omnes eligendos, vel reprobandos fuisse, ve æqualibus æqualia cribuerentus Verum respondemus ex Augustino epist. 105. ad Sextum & lib. 2. ad Bonifaci cap. 7. Si omnes punirentur ac damnarentur, lateret, quid peccato pet iustitiam deberetur, & quid gratia largiretur. Roman. 9.v. 22. Curautem hunceligat, illum autem non, sed reprobet Deus, neque possibileel comprehendere, neque licitum inuestigare, cum scire sufficiat, & abillo este, quod statur: & non este ab illo, quod ruitur. Neque propteres tamen, quod hunc eligit Deus, illum autem reiicit, est personarum acceptor Deus, veru id facit, iustitia inenarrabili, & misericordia indebita. Neque vero cum id facit, quidquam in hoc, quem eligit, plus aut dignius inuenit, quam in illo, quem reiicit. Nam neque currentis, neque volentis fuit, sed miserantis Dei, quod ille ele dus est, alter vero non. Verum neque est quilibet dele dus inter duas pluresue personas, acceptio personarum: sed is qui præter meritum cause aliquid spedat, & sequitur, in quo est iniquitas in statuendo. Quare persona hoc loco nonsignificat illud, quod Joisquevor Græci dicunt : fed fignificat qualitatem quampiam, cui præter caulæ & rei, de qua agitur, rationem, inhære-

mus, & quam spectantes hor vel illud volumus: id quod vitiosum est. Hocautem de Deo non poteft dici: cum in his, que exgratia dantur, poffit quiuis pro libito animi dare , quantum vult , &cui vult , necin co personarum acceptor est. Sic homines testamento legant, aut inter viuos donant, cui volunt: neq; cum huncilli præferunt, cuiquam funt iniuni, aut censentur personarum acceptores. Aliud enim est dare quippiam exdebito, aliud ex gratia. In illo personarum acceptio esse porest: in hoc non poteft. Sic Thomas in prima prima quaft. 23 art. 5. ad 3. Primum hunc gradum decreti electionis securus est secundus ille gradus, qui est secundus a ordinatio feu praparatio mediorum, qua voluntati Dei lub leruiunt, vi elettionis. adfinem praf itum electos suos perducat. Hic adus est propositum gloriz conferendz, quo Deus homines lapfuros in Adamo gratiofe propter Christum ad salutem & colestem gloriam ordinat. Deus enim primo decreuit quosdam eligere, quosdam vero reprobare. Deinde confilium cepit de exequendo isto suo decreto. Atque hac omnia sie dicunturnostri duntaxat respectu, non autem Dei ipsius, quinihil intelligit per partes. Hic porto a dus & gradus secundus causam acony spirme non habet vllam extra Dei beneplacitum : led wegnatenhuhr habet, quarenus ell cum respectuad Ch iftum mediatorem, in quo omnes eligimur ad gratiam & falutem : & extra quem electionem vllam vel fomniare, mire abluedum eft: quia is fundamentum eft exequendz electionis, quoadmitium, media & finem. Præterea hicactus non eft creandorum hominum, vrille prior, sed lapforum. In hoc proinde a du Deus respicit massam humani generis corruptam. Caterum hicadus siue hoc confilium exequendi est duplex. Nam perriner partim ad iplam mediorum præparationem, per quæ Deus primum illud iuum decretum exequeretur: partim ad mediorum istorum applicationem. Prior fane estactus, quo Deus media præparat, quamille, quo applicat: adque adeo preparare & applicare decreuit. Sivelis, pores diros holce gradus, qui funt inactuillo fecundo, extendere, vt habeas quatuor, qui funt: destinatiomediatoris, destinati promissio, promissi exhibitio, exhibiti applicatio: qua dere paulo post.

VI. Decreti electionis caufa weyspien est sola Dei iudonia.

Caula electionis funt vera, vel falfa. Vera rurlus funt remota, vel Caufa electionis proxima. Remora funt tres persona SS. Trinitatis, Pater, Filius & Spi- onis aterna. rirus fan dus. 1. Theff 5. v. 9. Eph. I. v. 4. c. 2. v. 4. Toh. 13. v. 18. c. 15. v. 16. Att. 13. v.z. Eph. 4. v. 4. Causa proxima est impulsina, & quidem wegnysuern, seu interna & antecedens, propter quam eterna electio nostri est facta.

Et hæc non est res aliqua extra Deum, non voluntas hominis, non bonus vius gratiæ dandæ, non præuisa fides, non præscita merita, non præuila opera, vt preces & perseuerantia, non dignitas, non meritum Chri-Ri: sed solum Dei beneplacitum in gratuita eius dilectione erganos fundatum. Hoc siquidem docet Scriptura, quando testatur Deumseciffe ea, quæ voluerir. Pfal.115. Confer. Luc. 12. v. 32. Rom. 9. v. 11.16.18.19. Tph. 1. v. g. Hocetiam docet natura Dei, qui cum sit omnium dominus absolutistimus, liberrimus & omnipotens, misericordistimus insuper & auftiffimus, non pendet à causa aliqua extra le: sed seipsum respicit tanquam summum bonum. Præterea effectum electionis non potestesse iphus caula. At fides & bona opera sunt effecta electionis. Denig; temporale non potest esse causa actus æterni. Solus igitur Dens secundum beneplacitum, seu beneuolum affectum voluntatis suz est causa prima & altissima huius decreti & secreti. Et Deus quidem ve ius habens tum de hominibus creaturis suis, & præsertim peccatoribus, tu n de bonis fuis statuendi prout vult, secundum beneplacirum suum, quo motusin se & apud se decretum illud secit. Hocheneplacitum non modo excludit omnem causam, quam Deus ab homine sumere potuit, vel potius fumere fingi potuit: verum etiam amolitur quidquid in homine velab homine erat, quod Deum iuste permouere poterat, ne decretum illud gratiofum faceret. Siergo quæratur, quæ caufa Deum impulerit, vt hos vellet eligere, illos non item, respondendum est, ipsius sola misericordia, quæ motrix est beneplaciti sine indoxiac. Hoc autem beneplacitum non tantum in Deo bonam gratuitamque eius voluntatem notat: sed etiam eandem iustam & probatam significat, cui iure contradici nullo modo posit. Denig; eam denotat, in qua concipienda, &, vt ita dicam, volenda agitandaq; delectationem cepit Deus. Quæ res certe quidem oftendit, esse ustissimam hancvoluntatem : quoniam iniustitia nulla dele-Chatur Deus Pfal.5. v.6. Ergo videtur quippiam augustius & plus diciper ένδοκίαν quam per vocem θέλημα: proprerea quod ένδοκία eft summum quoddam Dei confilium, summumque decrerum & velle ipsum, supra quod nullum aliud iustum cogitari debet aut potest. Nam est iudozia etam βυλητε βελήμα] , vt videtur Paulus iple interpretari & definite Eph. 1.v.i Tantum enim abeft, fi feriem caufaru fpectes, vt Paterin Chifto mediatore causas eligendi aliquos quasierit, vi contra quia Deusaliquos iam decreuerat eligere ad salutem, & per suam misericordiam serware, ideo Christum ipsum prædestinauerit. Ad hanc igitur indoxian cum nos reuocat Paulus, docet nos ad supremum & optimum veile venisse, supra & vitra quod nihil sit, quod amplius quaramus. Est enim hacvos supremæregiæq; in Deo potestatis & maiestatis nota. Idem in regiis di-

plomatisapparet, vbi dicitur: Tale est enim nostru beneplacitum. Huic voluntatidebent incun danter omnes subditi obsequi. Atq; hæcest veta causa electionis. lam remoueamus falsas quas da causas, quas alii con-Rirount in fide prauifa, alii in operibus, iifq; vel pracedentibus, vel prasentibus, vel futuris; alii in dignitate & ea vel auita, vel nostra, id est, persone nostra. De quibus breuiter dicendum. Principio fides præuisa non est causa electionis; quia ipsius est estectum : vt paulo ante dictum. Cur enimaliqui credunt ? Annon ideo quia funt ele &i ? Deinde Scriptura facratestatur nulla plane opera esse vel fuisse causam electionis. Tit. 3. v. 5.2. Tim. I. v. 9. Et cum nondum fuerint nostra bona opera ante creationem mundi, electionem nostram non potuerunt præcedere. Ephes. I.vers. 4. 2.Tim.1.v.g. Matth. 15. v. 34. Rom. 9. v. 11. 23. Gen. 25. v. 28. Adhæc pugnant inter le gratia & opera præcedentia, Rom. 4.v. 4.6.11.v. 6.6.9.v. 12. Exod. 33. 1.19. Quare cum Deus eligat quem velit ex mera sua gratia & misericordia, bona nostra opera non possunt esse causa electionis. Porro Deus nihil extra le spectauit, cum nos eligeret, sed nos elegit in seipso. Nulla igitur nostra præterita opera spectauit. Eph. I.v. 4.9. Sed neg; opera nostra præuisa siue pscita sunt causa electionis: quia electio est causa bonorum operum. Elegit n. nos Deus, ut essemus sancti. Tit. 2. v. 12. Eph. 1. v. 4. Nullu autem effectum pcedit suam causam, Vide Thomam 19.1.1.q.23.art.2.65. Et Scriptura testatur, electionem non este ex nobis, sed ex Deo miserante. Rom. 9. v. 16. Ergo non ex operib. nostris à Deo præuisis. Hac de re placet adlcribere gdam ex Aug.traft.in Ioh. 86.6 ferm. 16.de verbis Apoftoli. No elegit nos Deus, quia præsciuit bonos futuros. Male n. Dei præscientia defenditur contra eius gratiam. Non fumus igitur electi; quia boni futuri eramus: sed quia boni non fuissemus, nisi electi essemus. Alioquin gratia i non est gratia. Nemo igitur dicar, ideo me vocauit Deus, quia colui Deum. Quomodo coluisses, si vocatus non fuisses? Si propterea te vocauit Deus quia coluisti Deum, ergo prior dedisti, & retribuetur tibi. Nonnetibi istam vocem Apostolus tollit. Rom. 11.7.35. Iob. 4.7.2. Sed ecce, quando vocatus es,iam eras: quando pdestinareris,non eras. Quid Deo dedisti, quando qui aliquid dares, non eras? Si iam no esses, non prædestinareris; nisi auersus esses, non vocareris; nisi impius esses, non iustificareris, nisi terrenus & abie dus esses, non glorificareris. Porro dignitas auita siue generis non est causa nostræ electionis. Hoc enim Scriptura aperte negat. Deut.7.v.6.7.cap.; 2.v.10. Et vero si prima nostra origo spedetur, sumus filii Adæ & iræ Dei. Nonigitur digni gratia Dei & eledione.Pfal. 98.v.4.Pfal. 91.v.7.Eph.2.v.3.Rom.6.v.17. In peccato enim originali nascimur: atq; ideo nos omnes satis deprimit Scriptura, cu nos ad priprimam originem nostram reuocat, & ad primum parentem, id est, cum nos vocat shios Adami & shios iræ Dei. Iam si spectare libet Abrahamum, neque ex illo, vel in illo est villa dignitas origenis & causa electionis nostræ: vt ostendunt ipsus vocatio, & sædus cum ipso initum, & circumcisto Gen. 11.7.31. Rom. 4.7.11. Abraham enim primo suit idelolatera. Iohan. 24.7.2. Beech. 16. Quod si dignitas genetis ex Abrahamo, patre sidelium, nulla est, multo minus aliqua erit ex villo patre alio, velexinstideli. Adextremum dignitatem nostram, id est, nostræ personæ non este causam electionis nostræ apparet in Iacobo & Esauo. Malach. 1.7.2.63. Nam si personæ dignitas spectanda suisset, potior certe quidé in Esauo, quam in lacobo, vel saltem par & æqualis suisset. Pares enim surrunt, qua fratres: & Esau suit potior & dignior Iacobo in iure naturæ: quatenus suit primogenitus Isaac: in prærogatiua amoris patemi erga se: & in personæ ipsus veneratione & maiestate. Gen. 25.7.24.6.27.7.426.25.7.26. Pene eadem de Cain & Abel dici possunt.

Quemode Chri us fit fundamen tum electionà ? VII. Christus redè dicitur fundamentum, causa, materia, radix, caput, & subiectum electionis, quoad actum secundum, sue gradum alterum decreti.

Decretiele dionis fundamentum est Christus, Mediator Dei & hominum, in quo Patri complacitum est, in quo Deus mundum sibi recociliauit, no imputans ipli peccata eorum, quem Deus peccatum fecit, vt nos essemusiustitia Dei in illo: per quem debuit adduci iustitia seculorum, adoptio acquiri, spiritus gratia & fidei impetrari, vita aterna comparari, omnisq; benedictionum spiritualium plenitudo præparari: quorum communicatio prædestinatione erat decernenda. Eph. I.v. 4. Matt. 3. P.17. Luc. 3. P.11. 14. 2. Cor. 5. P. 19. 21. Dan. 9. P. 24. Gal. 4. P. 5. lob. 6. P. 51. His etiam caput constitutusestà Deo omnium illorum, qui istorum bonoru communionem funt divina prædestinattone accepturi, Eph.1.7.12.6.5.7. 23. Heb. 5. P.9. Arq; hanc of causam Christus appellatur causa, radix, ca put, & materia, & subic tum electionis. Causa, inquam, non rationea-Que iftius prioris, fed poscerioris. In hoc enim actu cum homo confideretur vt lapfus, necessum est etia Christu considerari vt medicum. Chris Aus ig. eft caufa impulsiua iftius secundia dus : sed effe dum eft respedu actus prioris. Hincetia appellatur subsectu electionis, quia electio no firi ærerna ad saluté fundata est in ipso. Vnde porto iutelligi poteft, cur appelletur radix & caput electionis. Sed quo sensu appellatur materia? Ita loquuntur præstantissimi quiq; Theologi, & hoc volunt, qued Chri-Aus fit materia & veluti scaturigo omnium mediorum, que in secundo hoc

hocacuconsiderantur. Sine hoc medio, quod est omnium mediorum ad falurem maximum, vnio inter Deum & homines, neque coire, neq; fanciriporuisset. Requirebatur enim medium idoneum ad hanc rantamnecessitudinem inter Deum & hominem constituendam: quo videlnatura bina tanto discriminis internallo distantes, vnita conciliarentur. Ideo Christus appellatur vinculum, quo Deus & electi coniunguntur. Has de re infignis est locus apud Athanasium orat.3. contra Arriame: Quamodo omnino priusquam homines crearentur, nos designasletinadoptinos filios, nifi ipfe Filius ante zuum fundatus fuiffet, fuicepranofti procuratione? aut quomodo, vt Apostolus ait, hæreditatis patticipes prædestinati fuissemus, nisi ipse Dominus ante zuum fundatus fuillet, ve iple iam cum propofitum haberet, ve omnem pronobis, que contra nos erat, iudicii hæreditatem in se per carnem reciperet, vt itaiam nos in illo filii redderemur? Aut quomodo ante æterna tempora acciperemus, nondum conditi, nisi in lesu Christo dona gratizque repolitz fuillent, quæad nos peruenisent? Ideoque in iudicio, cum vnufquilq; pro ordine suo meritisq; quod aquum elt, recepturus eft, dicit: Agite benedicti Patris mei, pro hæreditate vestra possidete regnum vobis przparatum a primis mundi fundamentis. Quomodo igitur, aut in quo,antequam nasceremur, præparatum id fuisser, nisi in Dominoante zuum in hociplum fundato? quo nos quali super eum inz dificati, vt lapides bene cooptati, participes redderemur eius, quæ ab illo deriuatur, vita & gratiz. Et panto poft: Habentes in nobes in iplo Verbo quod nos elegit, præparatamante secula vitam & benedictionem spiritualem. Ita. n. poterimus non vitam quidem hanc nostram temporariam habere, led in posterum viui in Christo perseuerare. Caterum, quia ante ista omnia, vita nostra fundata fuit & praparata in Christo (non. n. in alio quopiam vitam nostram fundari decuit, nisi in Domino ante secula existente, per quem & secula condita sunt) ideo fit, vi vita nostra in conitente & constabilita possimus & nos quoque vitam aternam obtinere. Deus n. vtpote bonus, semper hoc voluit, cognoscens nostram intirmam naturam, egere suo auxilio & conservatione. Ac quemadmodum sapiens architectus secum destinans domicilium adificare, simulque supiensid denuo instaurare, si post ædificationem vitium fecerit, præparat inter hos cogitatus materiam, camque opifici suppeditatad inflaurationem; arque, vt ibiapparatus renonationis tempore adificationemantecedit: eodem pacto nostræ ante nos salutis renouario fundaturin Christo, ve in Christo nostri recuperatio instanzatioque fieri poslet. Voluntas certe destinatioque eius rei ante secula instituta fuit : res

tamen ipla tum demum perfecta, cum necessitas hociplum requirebat. & iple Saluator aduenisset. Hactenus Athanasius. Sed vt concludam illud de fundamento electionis, negari non porest Deum eos, quos pradestinauit ad falurem, etiam decreuisse participes facere mediorum, quibus ad salutem peruenitur. Quæ media cum sint reconciliatio ipsorum per Christum, vocatio efficax & iustificatio, negari non potest, Chrithum recte numerari in causa impellente decreti electionis, quantum attinet ad actum posteriorem. Primo igitur Deus constituit ab aterno. quos olim assumerer ad salutem : arque hoc confilium in mero ipsus beneplacito fundatum est. Deinde ordinauit media ad huncfinem: & huius ordinationis fundamentum est Christus, à quo reliqua media originaliter fluunt, hoc ordiner Beneplacitum Dei, Christus, vocatio, in-Rificatio, & glorificatio, quatenus quidem illa includit san dificationem.

Finis electio- VIII. Fines electionis duo sunt; gloria Dei eligentis, & glorificatio electorum, Scholastici vocant intentum primum & secundum.

> Gloria Dei eligentis sola vt est finis summus omnium rerum:ita &electionis. Subalternus autem est glorificatio electorum. Electienim ad gloriam sumus, vt filii Dei beati Patrem nostrum beatissimum pro isto gratuito electionis dono sempiternis laudis officiis prosequamur, Eph.t. Hinc Salomon pronuntiat, Deum omnia propter semetipsum fecisle, Prou. 16. Et Apostolus Rom. 9. docet, Deum eligendo voluisse in apertum proferre diuitias gloria fuz erga vafa misericordia. Et Eph. 1. scribit, nos este electos ad laudem gloriosæ gratiæ suæ. Ideo simulac finem disputandi de prædestinatione fecisset, exclamat Rom. II. Nam ex eo, per eum, o in eum sunt omnia. Ipsi sit gloria in secula. Proximum ab hoc finem statuit Christus salutem electorum, Ioh. z.verf. 16. Et Perrus 1.epift. 1. docet finem fidei nostræ esse vitam æternam. Hinc dicimur hæredes, Rom. 8.

> Materia electionis complectitur omnes res diuinas ad salutem ordinatas.

Hocest, completitur omnia media, imo & finem ipsum. Ex his enim ti electionis. constat æternum illud decretum. Modia illa ws ev ouvo des ita habent. Primum medium est Christus, in quo sumus ele ai: secundum, vocatio esticar ad Christum: tertium, fides in Christum: quartum, iustificatio à peccatis! quintum, amor iustitiæ, & odium iniustitiæ: fextum, studium bonorumoperum: septimum, inuocatio in tentationibus: offauum, resipiscentia pot lapfum:

Japfum: nomum, defiderium aduentus Christi: decimum, patientia crucis: undecimum, perseuerentia sanctorum, Epbef. 1.2. Rom. 5.7.8.10. Tit. 3.2. Tim. A. 18732 Sunt autem hæc media, ipsa effecta, de quibus paulo post: sed diuerlo modo confiderata. In quibus tamen priora posteriorum causas, &hzeillorum fines bene dici posse rece monet Thomas. Etsi ergo electio ex solo proposito voluntatis diuina ad fines paulo ante commemoratos elt facta: fine mediis tamen facta non est:ad que electi non minus quamadiplos fines prædestinatisunt. Proinde ficut necessario tandem salvantur ele di: ita necessario tandem, propter ele cionis firmitatem, adilla media in hoc mundo tendunt, per quæ ad illos fines ducantur. Hincnemo adultorum falute adipiscitur sine regeneratione Spiritus fandi, fine fide in Christum, fine ponitentia erga Deum, fine charitate erga fanctos, & fine perfeuerantia finali. Vnde Spiritus S. vbiq; vtgetfidem,pænitentiam & charitatem, Marc, 1. Ad. 20. Recle igitur ex ordineexecutionis colligitur ordo decreti, Et prædestinatio rece dicitur esse non solum praparatio finis, sed etiam mediorum ad finem. Recte denique Augustinus, Prædestinatio, inquit, est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur-

X. Forma electionis aterna est electorum destinatio ad suum finem.

Delignatio videlicet tum hominum leruandorum, tum mediorum Numeras opræparandorum, Att. 13.v. 48. Quæstio hic mouetur de numero prædeflinatorum ad salutem, an ira certus apud Deum sit, vt neque augeri, nequeminuinequealterari possit, sue numerum formalem, siue materialemspectaueris: ve loquitur Aquinas, Numerus formalis est abstractus leu numerans vt si ponamus mille esse ele ctos. Materialis est concretus · feu numeratus, vt si ponamus certas personas, puta Petrum & Paulum. Nos statuimus vtrumque numerum elle certum. Christus.n.ait se nose ones suas, lob. 10.6 13. & testatur nomina nostra scripta effe in celis. Lus. . 10. item omnes capillos capitis nostri este numeratos, Matth. 10. Et Apo-Rolusait, 2. Tim. 2. Deum nouisse suos. Et vero cu Deus sit omnisapiens &immutabilis, in numero operum suorum neq; falli, neq; impediri, neque alterari potest, Ideo pra destinatio comparatur libro. Nam vi nosia codicem exaramus, cuius memoriam diuturnam & cognitionem difindam volumus:ita & liber iste Dei significat certam nostri & mediotumad faluté prælcientiam. Hinc Aug. librum istum vocat præscientiam Dei, Tres autem libri istiusmodi in Scriptura traduntur: Primus estilier

Myonimorpolic .com

prouidentia; qui est præscientia Dei de omnibus hominibus ab æternoin mente iplius, P/al.139. Secundus eft liber indici; qui eft prælcientia Del. quam de vniuerlis hominum actionibus haber, secundum quas die vltimo iudicabit, Apoc. 10. Tertius est Liber vita; ifque temporalu; qui eft prescientia iustitia apparentis, secundum quam hypocrita ad viramaternam, per legem charitaris, & externam fæderis communionem eledi videntur: & aternu, in quem & firmo ftylo & immutabiliter confignati funt filii Dei ad vitam æternam. Ex temporali illo reprobitandem delentur: quando Deus hypocrifin ipforum certis documentis detegit, vt Ecclesia sentiat, hos tales nunquam fuisse de Ecclesia. Ex ærernoillo nullus eraditur. Atque de hoc duntaxat libro nobis hoc in loco eft fermo. Vide de hoc libro Dan. 1 2. Efa. 4. Apoc. 21. Luc. 10. Hunc librum Thomas vocat prædestinationem sanctorum, August. prædestinationemeorum quibus ærerna deberurvita, lib. 20.c. 15 deciu Dei. Q vivero in iftum librum semel relati sunt, æternum ex illo expungi nequeunt. Quis enim rapiat ques Christi ex manibus eius ? Ioh. 10. Et aureailla salutis catena, Rom. 8. idem probat: cuius annuli sunt quatuor, iique indissolubiles: vid. prædestinatio electorum, vocatio efficax seu interna, iustificatio perfidem in Christum, & glorificatio electorum cum Christo. Sicutaurem vleimus annulorum istorum non potesta primo, ita neque primusab vleimo diuelli. Suncenim conferruminari decreto Dei omnipotenti & immutabilis æterno. Atque hæc est illa catena, qua Deus electos luor è mundo in cœlum vique trahit. De libro vitæ vide Augustinum & The mam passim: qui due hoc argumentum copiose & neruose persecuti funt.

XI. Effecta electionis ferme sunt infinita: certatamen methodo commemorantur à Theologis; quælicet sit varia quoad numerum, est tamen eadem quoad rem.

Quinque of- Nos quinque statuimus, hocordine, quem iudicamus conuenien. foche eledio- tiffimum. Principio eft deftinatio mediatoris, qua fecunda persona Deitatis in carne affumenda ab æterno delignata est mediator inter Deum & homines. Et hine Petrus docet, Christum effe præscitum anteinds mundi fundamenta. Et Augustinus ait, Christum effe prædestinatum, W fit caput nostrum, Quamus enim Chustus, quatenus est xoy @ & Fili us Dei, vna cum Patre & Spiritu S. prædestinatorest: tamen qua medit tor, prædestinatus est & iple. Deinde occurrit promissio, qua Christinal æterno destinatus in salutem & vitam spiritualem hominum, renehm & offertur iis vna cum gratia per illum obtinenda. Hæcpromissio vn nerfalis

uerfaliseft,respedu omnium & singulorum credentium, Joh. 3.4.16.6.6. 7.47. Matth. 11. v. 28. 6. 16. v. 16. Act. 10. v. 43. 6.13. v. 14. Rom. 1. v. 16. 6. 10. v. 4. Gal.3.v.22. Cum hac promiffione coniun dum est mandatum credendi. quod generalius est promissione; quia promissio tantu credentium est, mandatum vero & credentium & non credentium. Nam quia Ecclesia militans est velut ager & horrus, in quo funt triticum & zizania, bona & mala atbores, fit vt electis permifti fint hypocrita: vnde fit vt ministri promiscue debeant horrari omnes & singulos, vt resipiscant & credant: cumipli nesciant plane qui & quot electi sint & convertendi. Hucaccedit quod Deus per istiusmodi hortationes vult inexcusabiles fieri illos, quos pænitentiam nunquam acturos vidit. Mandata igitur illa vniuerfal a non pugnant cum decreto: cum Deus verumque ab æterno decreuerit, per hortationes illas & conuertere electos, & inexcusabiles reddere non ele cos. Tertio loco est exhibitio mediatoris, qua Filius Dei homonatus in plenitudine temporum, Aurgor foluit Deo pro peccatis hominum, Huius pretii soluti virtus & efficacia, tum quoad meritum, tum quoad operationem, infinita est: & tamen distingui deber. Est enim vel potentialis, qua Aureov in le sufficiens est pro redimendis singulorum absque exceptione peccatis, etiamsi essent mille mundi hominum. Verum fi spectemus efficaciam actualem, Aurgor illud quoad confilium Dei,& quoad ouentum, pro electis tantum est solutum. Nam Filius pro quibus non orat, pro eisdem non sacrificat : quia intercedere & satisfacere sunt coniuncta, dux videlicer partes officii Christi sacerdoralis. At proelectistantum & credentibus orat, leh 17. verf. 9. Quæ tota precatio eltoblatoria & expiatoria, & vnicus Canon facificii Christi (quo epitheto Papiltæ viuntur blafpheme in nelcio qua formula condecoranda) quo Christus se Patri in sacrificium pro peccatis mundi obtulit. Ergo electis tantum Auteov, Patris decreto, & Filii interceffione & oblatione destinatumest. Deinde quorum Christus est mediator, illorum personam sustinuit, & illorum vicem in cruce subiit: & consequenter, quidquid Christus egit vt redemtor, idem in illo & cum illo egerunt Eph. 2. v. omnes redemtisita quidem vt Christo moviente, relurgente, alcenden- Colof 3. vs. te, ledente ad dextram Patris, morianturiidem cum illo, refurgant, ascendant, sedeant à dextris Dei. Hæc autem omnia de electis tantum & non de reprobis dici possunt. Præterea ad eosdem pertinet victima & landificatio:ita yt Christus fir vnus & perfe dus Saluator illorum, quos reipsasaluat, salutem videlicet efficaciter operando. At Christus solos credentes sandificat. Atque hoc est quod augustinus ait in Iohannem tra. dat.45. Qui proprie Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit

illum, quomodo etiam non cum illo omnia bona nobis donavit? Sed pro quibus nobis? Præscitis, prædestinatis, iustificatis, glorificatis. Et trastat. 2. Quos sibi fratres facere volebat, so nit & fecit coharedes, Idem docer Cyrillus in Iohannem, lib. 11. cap. 14. Dominus autem lesus spos à non suis separans, pro iis, inquit, tantum modo, qui verbum meum feruant. & iugum meum acceperunt, rogo. Nam quorum mediator atque Pontifex est, ipsis tantummodo mediationis bonum non inignia attriouit. Quartum effectum est applicatio, cum Christus nobis donatur à Deo Patre per Spiritum in legitimo vsu verbi & facramentorum & ex parte nostra recipitur per instrumentum veræ fidei : itaquidem vt Christus datus fiat nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemtio. Quintum effectum est applicationis complementum, glorificatio (cilicer, qua Deus per Christum erit omnia in omnibus. Ex dictis patet, decretum electionis esse omnium in hominibus salutaaium donorum operumque caufam ac principium. Hinc enim vera & instifica fides, Actorum 1 3. vers. 48. Hinc vocatio efficax, Roman. 8. Hinc adoptio, Ephef. 1. Hinc sanctificatio, ibid. Hinc bona opera, Ephef. 2. Hinc perseuerantia, Johan. 6. 2. Timoth. 2. Pulchre itaque Augustinus ait: Nulli elegit dignum, sed eligendo effecit dignum, contra Iul. Pela.l. 5.6.3. Et tursus: Gratia Derest, quæ me elegit, non quia dignus sum, sed quia dignata est me facere. Et in Pfal. 41. Nonne & ipsi postea elegerunt eum, & omnibus bonis huius feculi prætulerunt? Sed quia electi funt, elegerunt: non quia elegerunt, electi funt. Atque hæc funt quinque electionis effecta: de quibus accipe illud Bernhardi de verbis libri Sapientia, Regnum Dei conceditur, promittitur, oftenditur, percipitur. Conceditur in prædestinatione, promittitur in vocatione, oftenditur in instificatione, percipitur in glorificatione. Que omnia qui diligenter perpendit, merito exclamat: Quam operofa & ardua res est hominum salus? Multis enim partibus constat, & ad eam multis gradibus peruenitur: atque idcirco vere potentia opusque Deinominatur, Rom. 1. v. 6.1. Petr. 5. v. 10.

XII. Obiectum prædestinationis est totum genus humanum, partim vt condendum, partim vt lapsum.

Obiectum dec eti pradestinationis.

Hoc obiectum aliis dicitur materia prædestinationis. Sie autem probatur. Duo sunt actus decreti prædestinationis quo ad hómines, primus de fine, secundus de mediis. In primo Deus respexit homines, in quantum sunt homines: in secundo spectateos, vt lapsuros, & èlapsu erigendos vel non erigendos. Etenim Deus abæterno decreuit quos dam homines eligere, quos dam non eligere, sed præteriro, Roman. 9. Decreuit autem Sed

es.

fu-

ım

tot

iubis

0-

11-

T

2-

10

antemelectos ad vitam æternam deducere tanquam ad finem supernaturalem, per media diuinissima, Christum videlicet & ipsius beneficia cum electis communicanda. Necesse igiturest, vt hominem non tantumvtest homo, sed etiam vtest peccator, considerauerit. Si malis subtilius, dices, hominem creabilem, labilem & reparabilem in Christo & per Christum, esse obiectum electionis zternz. Similiter obiectum reprobationis æternæ est homo creabilis, labilis, & in lapsu relinquendus. Quod res ita se habeat, ita plenius docetur. Quæ Deus & olim fecit, & adhuc facit, illa ab æterno facere decreuit, Aftor. 19. verf, 18. At Deus Adamum principio rectum creauit, post labi permisit. Hodie corruptos nasci sinit ex corruptis, seu creat corruptos (scilicet materialiter, nonformalite) pro natura, quam inuenit: post, corruptorum hos miferaturad vitæ gratiam, illos nulla commiseratione dignatur. Deinde si tantum ex statu integro esser electio, neg; electiper misericordiam seruari, neque reprobi per iustitiam damnari potuissent. At Apostolus electos vocat vala misericordia, reprobos vasaira: illos ad decus, hos ad dedecus comparatos affirmans. Adhæc, fi Deus nos elegit vt essemus lancti, sequitur vniuersos homines coram Deo & immundos & propter immunditiem maledictos fuisse. Deus itaque sibi omnes omnino homines futuros in conspectum proposuit, & quali lapsos constderauit: atqueita quosdam pro beneplacito suo ex vniuersa illa masla corrupta elegir, reliquis in sua corruptione & maledictione relictis. Electio igitur ad vitam præsupponit totius generis humani laplum. Hinc rece docent Theologi medium commune huic decreto substratum esse duplex, creationem, & lapsus permissionem; cui nonnulli addunt, peccati propagationem. Hec enim funt illa media, per qua Deus decreuit ab aterno hoc suum decretum exequi in tempore. Ac primum quidem medium est creatio hominis, puri & innocentis, quiquesui & liberi plane esset arbitrii, ex quo alit omnes propagarentur. Quandoquidem enim Deus ab æterno decreuerat, hominum alios eligere, alios autem præterire & reiicere, necesse fuir vt homines crearentur. Bonum autem Deus bonus creauit primum hominem, quia malum condere non potuit : & ne ipsi Deo iure imputaretur, quod homo postea peccasser, & malus factus esser. Namidà seipso habethomo, non à Deo. Fecit quoque hunc hominem liberi arbitrii, vtne coactus vel inuitus peccaret, non autem volens. Ex quo factum elt, vetota peccati culpa pænaque penes ipsum hominem merito resideret, nulla vero penes Deum opificem. Fecit denique hunc hominem mutabilem: quia mer x n 500 Testo los. Et hoc quidem est primum medium

diuinistimi illius confilii. Secundum est lapfus feu corruptio istius hominis creati: vel, fi ita malis, permiffio lapius, qua Deus defectionem Adami & posterorum inste permisit, non impediendo cum posset: vtpote nulli ad impediendum obligatus. Dicitur autem Deus non impedite malum, quando cessar quodammodo à certa operatione sua, puta men. tem non illuminando, & voluntatem non inclinando ad obediendum vo i fue. Hec permissio peccatiest & presciente & volente Deo: sed nonnis propter maius bonum vniuers: qued impediretur, si Deus non permitteret malum Sienim non effet peccatum, hand effet locus patientiæ Martyrum, & hostiæ Christi in Cruce oblatæ, quæ infinitis modis excedit omne peccatum vniuerfi mundi. Hine Augustions Enchired. capite vigesimo septimo ait: Melius iudicauit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere. Et Gregorius exposit, in 1. Reg. capit. 4. præclare sie loquitur: Diffricto iudicio permittit mala, sed fieri misericorditer providet de his malis, que per iudicium irrogat, que bona facere disponat. Nam quæ maior culpa quamilla, qua omnes morimur? Er quæ maior bonitas quam illa, per quam à morte liberamur? Et quidem nisi Adam peccasset, redemtorem nostrum carnem suscipere nostram non oportuisset, dum pro peccatoribus Deus homo nasciturus erat. Exillomalo, quo morituri erant, bonum, quod malumillud vinceret, omnipotens Deus se facturum præuiderat. Cuius profecto boni magnitudo, quis fidelis non videat quam mirabiliter excellat. Magna quippe funt mala quæ per primæ culpæ metitum patimur. Sed quis fidelis nollet peiota perpeti, quam tantum redemtorem non habere? Hincidem author in benediction, cerei Pafch. lapfum Adami felicem culpam appellat. Caterum permissio lapsus est medium decreti per se, lapsus non item, nissex ordinatione Dei, bonum è malo elicientis. Lapsus autem iste permissus non euenit nisi volente Deo, necaliter fit vel contra quam permittit Deus, nec viterius potest fieri quam permittit. Causa tamen lapsus non est voluntas Dei, sed voluntas hominis sibi permissa à Deo, & suggestione Saranæ impulsa. Quamrem solent Theologi illustrare hoc simili. Domus ædificatur mutabilis & ruinæ obnoxia, quæ tamen si possetab incuifu ventorum effe libera, in annos multos confisteret: & fingraente tempestate adminicula apponerentur, stabilis omnino permaneret. Verum quando venti sæuiunt, & fulcra non apponuntur, domus mit. Ruinam videt parerfamilias, & ex parte vult, hadenus scilicet quia non impedit ruinam, quod poterat facere. Non tamen caufaruinaek in patrefamilias, qui non apposuit fulcra, sed in ipsis ventis, à quibus deie Ca eft. Sic Deus, Adamum permittens libi, ve tentatione probatetut, & mad

& manifestum fietet, quid posset creatura sibi relicta, cessante ad tempus gratia & auxilio conditoris, non est existimandus esse causa istius defectionis, Nonenim inclinauit ipfius animum ad peccandum, nec infudit malitiam, nec donum in creatione collatum subduxit vllum: tantum ei libuit gratiam confirmantem siue secundam negare, vel potius non conferre. Causa autem lapsus fuit Satan casum nostrum moliens, & voluntas Adami, quæ vbi explorari tentarionibus cæperat, non experioit auxilium Dei, sed volens inclinauit se in defectionem suam. Descruitaurem Deus Adamum, non desertione punitionis, sed probationis. Ordinaritaque Deus iplum hominis laplum & fieri decreuit ab zterno. Facirenim Dei omnipotentia, ne quideo non dilponente & nondecernente fieri autaccidere possir, aut vnquam potuerit. Facit iphusomniscientia, vt nihil non videat ab æterno. Facit eins institia, ne quidnoniustissime voluerit aut vnquam decreuerit Deus, licet nos eius institue ratio fugiat & lareat. Sed cur Deus hominem creauit natura mutabilem? Quia sic voluit : & quia non potnit facere immutabilem. Quidquidenim natura est immutabile, Deus est. Ergo ne angeli quidemipli creatifunt immutabiles, sed natura mutabiles: id quod ex diaboli lapfu apparer. Tertium medium est propagatio peccati primi hominis. Nan non modo eius peccati reatus in totum femen Adami propagatuseit: verum etiam ipfa corruptio in vniuerfum Adami femen est illapía & effulainito Dei indicio. Er hocetiam rertium Deus ab aterno heri decreuit, & quidem iustissime. Atque hæc sunt tria media generalia feu communia exequenda & ad finem fuum dedneendarum elechonis, tum reprobationis bominum. Peres enimtria Deus aque fibi fecit viam, & parefecit iter ad eligendos actu quos volnit, quamadreprobandos adu quos voluit quoque. Quartum aurem medium est proprium solius electionis exequenda, Christus videlicet vna cum suis donis. Nam Deus decreuit ab ærerno, vt Christus in tempore carnem nostramassumeret, & in ea pateretur, ac denique salutem electorum opefaretur. Applicatio tandem Christi fit nobisele dis à Deo, & quidem exaterno quoque ipsius decreto, pervocationem videl. nostri, fidem, iufificationem, sandificationem, denique glorificationem ipsam: quorum omnium causa & fons est misericordia Dei. Hac de re pulchre air Bernhardus serm. 39. cant. Cui non admodum placeat ordo ipse donationum? Primum misericorditer liberatur, deinde dignanter amatur, tertio benigne abluitur & purgatur, postremo optimi ornamenti accipit promissionem. Caterum necesse est hacita proponi, & non aliter, ne Christum ante Adami lapsum nobis imaginemur, inepteque fingamus Objectum

Sonorum fa-

da.

remedium este prius ipso morbo, & Christum cogitemus aliter quam mediarorem: quod faciunt illi plasphemi asini, qui volunt, Christum potuisse assumere, cum venit in mundum, naturam asini; quia eum aliter quam mediatorem concipiunt.

Obiectum prædeftinationis sunt etiam facta homipradestinati-

onis sunt per- num, bona iuxta & mala.

Sona, es per-Non tantum persona, qua eliguntur & reprobantur, sunt obiecum prædestinationis, sed etiam facta ipsarum, sed non vno modo. Tamets enim opera hominum tam mala, quam bona sub prædestinationem cadunt: magnum tamen hicest discrimen. Bona siquidem opera sub pradestinationem veniunt vt dona illius, cum ex ea veniant. Eph. 1.6 2. Táeth autem mala fine peccara non funt effecta prædestinationis; quippe que bonorum duntaxat est causa: tamen, cum fortuito non contingant, necesse est vt fiant sciente & volente Deo. Sunt nimirum in quouis peccato duo obseruanda, actio ipsa & actionis deformitas. Illasub prædestinationem cadit: quia Deus omnia bona in nobis operatur. Eph, 1. Ad. 17. At malitia actionis, qua opus Dei in se bonum inficitur, non cadit lub prædestinationem vt est talis, sed vt est medium bonum. Permissio tamen peccati, quæ opus Dei bonum est, sub prædestinationem tefertur per se. Ipsa igitur avouia, qua facit ad gloriam Dei, merito refertur ad prædestinationem: vt & ipse reatus. Sunt enim in quouis peccato hæctria; materia, quæ est res vel in nobis existens, vt est somes originalis iniusticia, vel transiens, vein actuali peccato: forma, ipsa iniquitasseu culpa : reatus, obligatio ad pænam. Ex his iam videre est, quo sensu Scriptura dicat, Aft. 2. impios esse prædestinatos ad peccata patrandu. Confer cum Actor. 4. Nimirum impii prædestinati sunt ad mala opera, quatenus illa seruiunt gloriæ Dei, & promotioni salutis filiorum Dei.

Adiunta decreti electionis.

XIV. Electionis decretum est aternum, liberrimum, immutabile, & iustissimum.

Est aternum; qui Apostolus author est, nondum natis fratribus factum esse decretum; & nos electos esse ante mundi constitutionem, itemque ante tempora secularia. Rom. 9. Eph. 1. 2. Tim. 1. Est liberrimum; quod Apostolusab vno exemplo & simili figuli planum facit. Rom. 9. v. 20. Estimmutabile; quia nullis conatibus infringi potest. Hinc Apostolus; Fiert nequit, vt sermo Dei exciderit. Rom. 9. Et dona Dei funt aus Guelmerno Rom. 11. Et firmum star fundamentum Dei. 2. Tim. 2. Licet igitur cadere possint electi, non tamen excidere. Hinc Augustinus solileg. 28. ait : Cum cadunt, non colliduntur, sed fortiores resurgunt. Est quoq, infissimum; quod grod clarum estab ista anthypophora Apostoli: Num iniustitia apud Deum. Rom. 9. item ab ista obiurgatione Patris familias: Non faciotibi iniuriam, o homo! Matth. 20.

XV. Electiomnes, vere, in hacvita, suo tamen tempore, Electi sunt sux electionis certiores, ab euidentissimis Dei testimoniis ledione. redduntur.

Pradestinatio Dei certissima est, quatenus illa ex immoto illo Dei decretopendet, non autem quatenus ita ex iudicio nostro definitur, id est, Dei quidem ipsius ratione hoc verum est, non autem nostri iudicii intuitu. Decenim, non autem nobis, certus est & notus ille prædeftinatorum, ideft, ele corum numerus. Interim tamen ele ctorum prædeftinatio, vt & falus ipfa, est ipfis quoque certa ex Spiritus fancti testimonio hocillisteuelantis. Nectamen ea certitudo facit pios segnes ad bene agendum. Aliorum autem electio est aliis fere incerta, & temere non est pronuntiandum de ea veliudicandum. Nos igitur ele cti de nostri eledione certielle & poflumus & debemus. Hinc dicimus inter alia hac duo quoque esse adiun cha electionis, certitudinem & firmitudinem. Ahorum autem conscientiam & electionem, vel reprobationem temere scrutari, vel definire ne que possumus, ne que eriam debemus. De reprobatione quoque lua nemo dicat se certum, nisi qui sese in Spiritum sanctum peccarelcit, & sentit. Neg; Deus spem misericordiæ suæ vnquam adimit, vt eft veriffimum illud : Nemo defperet meliora lapfis. Itaq, qui perditiantea vixerunt, & deplorati videbantur ac reprobati, vitam in meliuscommutare possunt, Deosic agente, & ipsorum miserante. Nam & electi ipsi tarde sape vocantur à Deo, & vocatietiam grauissime sape peccant, & peccantes indormiunt sape suis peccatis. Quare non esteadéregula hîc statuenda de reprobatione, quæ de electione adfertur. Ea lichabet: Poffumus certi effe de electionenostri; per gratiam Dei. Reddit autem Deus nos certiores multis modis: quos alii aliter colligunt. Non- Signa Zie nulli commemorant quinque signa, que ipsi in ese sentiant electi Dei. dienie Primum est internum illud testimonium Spiritus fancti, testificantis hoc intus nobis & cordibus nostris, nos esse electos à Deo ad salutem,& nos abillo pendentes magis magisque indies conformantis Christo per erucem. Roman. 8. v. 16. Gal. 4. v. 6. In quo cauendum eft tamen, ne qua tutilis & vana nostri præsumtio obrepat nobis pro vera ilia fiducia. Illa enim postea euanescit. Hocautem testimonium perpetuo durat, & confi matur, ac indies magis magisque in nobis crescit. Estenim hoe testimonium eiusmodi, vt oblectet & intelligentiam & voluntatem noftram,

nostram, ac mentes nostras in tuto locet, & corroboret firmiffime in metu & dilectione Dei : denique vt nos eius rei sensu plane ad Deum totos rapiat, & ita delectet, vt non amplius in mundo, fed in coliseffe videamur: Pf. 63. v. 3. vt maiorem hac dele cationem, neg; habeamus. neg; cogitationem nobisgratiorem fentiamus. Secundum lignumele-Ctionis mostra est fides nostra; cuius vim in nobis perspicue sentimus & percipimus. Id quod fit, cum non cognoscimus & intelligimus solum, sed cum insuper certo planeque credimus, Christum esse Saluatorem nostrum, & in eo totiacquiescimus. Rom. 8. v. 38. Eph. 1. v. 9. Datenim Deus hanciplam tuminteiligentiam, tum fiduciam ele dis suis, quamilli quoque intus fentiunt, & experiuntur folatium effe, atque arma fibitutissima aduersus omnes omnis generis tentationes. Eph. 6. Signumera tium est, cum voluntas nostra bono, id est, veritati & legi Dei congaudet & condelectatur. Eft enim hac delectatio interna reformatio, qua homo malum odir, bonum persequirur, Deum diligit, peccatum refugit horretque. Rom 7. v. 15. 22. Eft autem hoc ftudium veriffimum effedum electionis. Quartum fignum electionis nostræ est pugna arque lucta cum vitiis nostris & prauis carnis nostræ concupiscentiis, in qua & vincimus, & vic. He nos lætamur. Gal.s.v.17. Rom.7.v.24. Nam etiamin electis Dei prauæ concupiscentiæ carnis adhuc insunt & restant, lucaque sentitur sæpe etiam acerrima & durissima aduersus eas ; adeo vt quamuis sape illa eos vincant, tamen nunqua eos prorsus opprimant & fibi subiliciant. Nam excitat eos Spiritus S. & rewocat, & pangit, vt vires, resumant, & colluctentur iterum aduersus eas concupiscentias, datque iis, vt illas tandem vincant. Reaccendit enimin illis zelum Dei, qui fuerat in iisdem ad rempus intermortuus & sopitus. 2. Tim. 1. v. 6. Quinsum fignum est vitæ reformatio etiam externa (nam de interna iam diximus) nonvthominibus placeamus, sed Deo, Eph. 1. v. 4. c. 2. v. 10. c. 4. v. 28. Nimirum internæ reformationis fignum est vitæ sanctitas externa, qua studemus placere Deo; & vtraque coniunctim est effectum electionis nostræ. Et hoc quidem modo nonnulli proponunt signa electionis. Alii docent tribus modis nos certiores fieri electionis: qui modifunt, Euangelium, Spicitus S.& Effecta electionis. Principio Euangelium propositionibus generalibus nostram nobis electionem testificatur. Talis propositio est : Omnes credentes sunt electi : quæ fundata est Tit.1. v. 2, vbi fides dicituresse electorum. Hinc pir conficiunt demonstrationem omni exceptione maiorem: certiorem inquamilla, Omnis homo estani-, mal rationale. Igitur & ego. Talis de constratio est: Omnis qui credit, est electus. Ego credo. Ergo sum electus. Maiorem huius demonstrationis

5,

24

œ

n,

lli

1

1-

12

80

1-

ie,

ii

tionis ubique in Euangelio Deus vulgat, atque adeo electo cuilibet ele-Rionemiplius promulgar. Minorem vero electi fibi facile per con-Icientiam conficiunt. Sic & Deus reprobis suam singulis damnationem publicar, ab hac generali comminatione Deut. 27. Maledictus omnis, qui non manferitinomnibu, que feripta funt in libro legu, ut ea factat. Retirrendum tamenhiceft discrimen paulo ante indicatum, ne eodem modo de ele-Gionis & reprobationis certitudine statuamus. Addenda funt primo huic modo Sacramenta, qua cum fint figilla iustitia nostra, nostram etiam nobis confirmant electionem. Soli quippe iufti, sunt electi. quod Deus perverbum in genere nobis promitia, nos in specie vel potius individuo nobis applicamus per Sacramenta in legitimo via ipforum. Deinde Spiritus S. eandem nobis fancit electionem, eamque teftificatur. Hanc Spiritum qui habet, est Christi, ac proinde electus. Rom. 8. V.9.16.17.1.Cor. 2. V.10.11.12. 2. Cor. 1. V. 22 Eph. 1. 6 4. Hoctestimonium est certum, non quidem certitudine visionis, sed ramen fidei persuasione. Quodideo tenere oportet, ne quis hic pro fide, cui sufficit aduersus tentationes praualere, postulet certitudinem nulli obnoxiam tentationi. Pofremo effecta electionis nostram nobis electionem abunde promulgant & testificantur. Ab effectis enim proximis, propriis, & reciprocis infallibili collectione ad causam ascendimus; & à fructibus de arbore indicium facimus. Effecta illa possunt reuocati ad duo capita, vocationem & iustificationem. Quo pertinent bona opera. Electi enim sunrhdeles & sancti, & vicissim. Ideo S. Petrus monet, ve vocationem & electionem nostram nobis firmemus, videl. à cultu & studio pietatis. Et hiquide funt modi ordinarii, quibus Deus electionem fuam fancit. Quomodo hi modi possint me fo dixunegor disponi, videbis supra in praceptis. Medi extraordinarii pendent à speciali reuelatione Dei,

XVI. Inter conditiones electionis & hacest, quod ipsius sensus electifensus quo curiti fluat.

Sensus electionis nostræ quod non semper vno & perpetuo cursu suitet satis apparet: quia sæpe interrumpitur, vel potius interrumpi videtur. Verum electi stant sirmissime partim per decretum electionis, partim per sidem: quoniamin libro vitæ sunt inscripti, & Dei manu sustentantur ne pereant. Iohan. 10. v. 24. Matth. 24. v. 24. Itaque quamuis eadere possint, non tamen perire possunt. 2. Corinth. 1. v. 24. Ierem. 8. v. 4. vrin Dauide & Petro videre est. In his enim Dei electis non suit vnum & perpetuum silum, non vnus & perpetuus tenor & cursus idem prædestinationis, Id quod etiamnum hodie in plerisque Dei electis appadestinationis, Id quod etiamnum hodie in plerisque Dei electis appa-

ret, in quibus fæpe cornuntur maximæ animarum labes, dubitationes videlicet animi, & frigus dilectionis Dei, ve nofriac humani quidem iudicii ratione, (quod externa duntaxat attendit) non autem ratione, Dei aut illius decreti quod constans est, prædestinatio in iis nulla essevideatur: imo fides quoque ipsa eorum aut nulla, aut debilissima & infirmissima appareat. Verum enimuero licet in iis tunc oppressa lateat, prorsustamen non periit. Sienim latet, adhucest, Itaque ex hac doctrina de prædestinationis certitudine nemo glorietur, quasi cadere non possit: nemo quoque desperer, si ceciderit. Sed in quantum possumus nos ipsos ad veram electorum Dei formam & vitæ normam comparemus& conformemus: nos adbonum cohortemur: nullam desperationem vel nobis, vel aliis hincincutiamus. Vicissim auté alii pro aliis oremus. Scimus quoldam, qui perfecti videbantur, in vltimo vitæ lua actuperiisse. Alios in omni ætate ac scelere ad decrepitam vsque senecamvixisse, & repente tamen cœlitus inspirata salute & fide raptos esse adregnum colorum, nouimus. Scimus quosdam tarde ad euangelium& fidem vocatos fuisse. Scimus quosdam, cum diu stetissent in externa communione, deflexisse. Quosdam etiam postquam vocati fuerunt languida aut pene nulla fidei lux effecta oftendisse, postea resipuisse. Scimus alios primum magno Deizelo accensos statim frigere copisse. Cæterum quos Deus elegit, quia ante creationem mundi elegerat, hos ipsos etiam seruat, & seruauit. Nullus vnquam excidit salute æterna, nullus vnquam Spiritum S. vel fidem penitus amisit : etsi vtrumque Dei donum, in iplis tentationibus grauioribus nonnunquam languescere sit deprehensum. Nimirum constans est & perpetua voluntas Dei ergaluos electos: quia dicit, quod charitate perpetua nos prosequatur. Jerem.;1 quoditem confilium eius manear in æternum Psal.33. 6 138, quod non sit perdendus vnus ex iis, qui Christo sunt dati. Ich 6. quod sit confirmaturus nos víque ad finem in diem Domini. 1. Cor. 1. quod ipfe sit sidelis, qui nos sit stabiliturus & custoditurus ab omni malo. Heb. 13. Hucpertinet inlignis locus Esa. 49. v. 14.15. 16. Simus igitur bono animo, & non tam curemus & solicite quæramus vt ad arcanum illud & inscrutabile electionis consilium & decretum Dei penetremus, & sciamus, simusne in numero electorum nec ne: quam sedulo & diligenter incumbamus, vt ea via, & in iis operibus ambulemus, per quæ Deus ele dos suos perducit ad salutemæternam. Id quod apprime vtile est, & dignum scitu, ne quod insani multi faciunt, tamdiu bene agere & viuere recte differamus & procrastinemus, donec sciamus vtrum ipsi simus de numero ele-Corum Dei. Imo vero bene viuamus, & operemur; ex eo ipso intelligemusatque agnoscemus nos interelectos Dei esse censerique. Atque iraaliquando experiemur, quam firmum fit hoc decretum: qua de re Bernhardu lib.s. de pradestinatione sanctorum scite air: Longa catena & fortisad firingendum diuina præde Linatio. Ab æterno eft enim. longius aternitate? Quid diuinitate potentius?

XVII. Pii non folum tenentur eredere, se ad vitam electos esse, verum etiam idem de fratribus confidere; nec de reli-

quis desperare.

Sancit hac regula certitudinem electionis. Sunt autem tria ipfius membra. Primum est de nobis, alterum de fratribus, postremum de ex-traneis. Primum ita patet. Credendum est Euangelio. Marc. 1. v. 15. At dei de nostri Enangelium docet & inbet, vt non folum credamus nosper & propter electione. Chultum iustificari & glorificari: verum etiam nosin eodem, ad hanc iustificationem & glorificationem electos. Nam euangelium docet Deumesse patrem nostrum, qui nos ad vitam elegerit : Christum esse mediatorem, in quo simus electi: Spiritum sanctum effe arrhabonem electionis nostræ. Er Scriptura docet, Christum ponere animam suam pro ouibus fuis. Iohan. 10. & pro amicis cap. 15. fe iptum tradidiffe pro Eccleia. Eph. 5. Ergo qui credit Euangelio, credit le elle electum. Deinde Indicium charitas postulat, vt omnia credamus & speremus. 1. Cor. 13. Et Apostoli charitatis de auditores suos vocant electos: vt Paulus Eph. 1. 1. Theff. 1. 4. 5. Idem facit Petrus. Lepif. 1. Que madmodum igitur electionem nostram iudicataus indicio fidei, quod est prorsus infallibile: sic electionem fratrum nostrorum debemus iudicare iudicio charitatis, quod potestesse fallibile. Ad Indicium extremum, cum proximus sit diligendus Leuit. 19. & preces pro quibusus extraneis. suscipiendæ. I. Timoth. 2. cumque Deus sit liberrimus, arque adeo vocet quos vult, & quando vult. Matth. 20. v.1. de extraneis & eorum vocatione bene eft sperandum.

De Reprobatione angelorum.

PRAECEPTA.

Vousque de electione: quod reliquum est, tractabit de reprobatione. Reprobatio est, qua Deus certas creaturas intelligentes iufta cum seueritate subirasua in peccato & miseria statuit relinquere. Rom. 9. v.7.22.23.

Estq tum angelornm, tum hominum.

Reprobatio angelorum est, qua Deus lapsos angelos decreuit relinquere in statu miferia fine notabili benignitate temporaria. 2. Pct. 2. v. 4: lud. 4. v. 6.

REGV-

Reprobatio non est mala

I. Reprobationon est mala, sed reprobumesse malumest.

Scholasticorum antesignani docent, Deum, vt plenius repræsentare. rur illius perfectio, quoldam prædeftinaffe repræfentando bonitatem per modum misericordia, & alios damnasse, perfectionem suam reprafentando per modum iustitia. Ita quoque docent Patres: ve Augustinu de cinit. Des libirg. c. I. vbi ait : Quas myftice appellamus civitates ding hocest, duas societates hominum; quarum est vna quæ prædestinata est in zternum regnare cum Deo, altera zternum subire supplició cum diabolo. Et Fulgentim ad Monimum lib. 1. inquit : Dei pradestinatione am peccatorum praparata est pia remissio, aut peccatorum iusta punitio. Sic Ifidoru de fumme bono lib 2.5.6. Gemina est pradestinatio, fine electe rum ad requiem, fine reproborum ad mortem. Vtraque dinino agitur iudicio, vt semper electos superna & interiora sequi faciat, semperque reprobos, vt infimis & exterioribus delectentur, eos deferendo permittat, Quid ? Scriptura satis abunde docet reprobationem, vt maximelileant Scholastici & Scholasticorum praceptores Patres. Vide Matth.15. p. 41. Rem. 9. Denique reprobatio ex electione colligitur, vi docet Termilianu apologet.cap. 12. Necelectio est fine reprobatione. Siquidem cum totus mundus firlub captivitate, & in peccato, & iustistime supplicio destinatus, ex parte per misericordiam Dei liberatur : quis tamen dica Deo, quare damnas mundum? vrait Augustinus. Tamethautem ma lum est, reprobum esse, arqueadeo filium Diaboli: tamen bonumel, iuste reprobare. Cum enim hæc sit actio Dei, necessum est, vt sit bona Hinc reprobatio distinguitur in actiuam & passinam. Actiua reprobation est instissima Dei voluntas, per quam aliquos angelos & homines of dinat, vt fint inftrumenta juftitia. Ordinate autem ad juftitiam fine iustitiæ divinæ gloriam, est optimum. Reprobatio passina eft, qua creatura quædam reprobatur, atque adeo fit reproba. Reprobumautem esse est malum esse. Paulo aliter hæ distinctio etiam vsurpari solet: vt patebit cap. leq.

Revobatio ma'orum angel rum.

II. Reprobatio angelorum est grauior reprobatione ho-

Reprobatio aterna est tum Diaboli, tum membrorum eius. Reprobatio Diaboli est, qua Deus decreuit ab aterno permittere lapsum Diaboli (qui princeps & caput suturus erat desectionis à Deo) & eum aternis pænis addicere. Reprobatio membrorum Diaboli, est eorum, qui Diabolo vt capiti & principi suo adharent. Hac de re Ambrosim super Psal 35. ait:

Sicut

Sicurfan difunt membra Christi: ita impii sunt membra Diaboli. Estautemista reprobatio tum reliquorum malorum angelorum, tum hominum dannanderum. Reprobatio malorum angelorum est, qua Deus ab aterno constituit quosdam angelos beatitudinis aterna fruitione exclusos, in bono non confirmare, sed desertos sinere labi per infidelitatem, & de cœlo deturbatos æterno exitio deuouere. Et hæc reprobatio angelorum damnatorum longe est grauior, quam hominum reprobatio. Nam Deus homines reprobosita reprobat, vtilla reprobatio sit conjuncta cum aliqua & sæpe illustri benignitate temporaria : sed reprobatio angelorum fit fine notabili benignitate temporaria, Ind. v. 6. Ira Deus homines quosdam malos externe vocat ad gremium Ecclesia, Indr.4.nonparitur se expertem esse testimonii, sed bona tribuit impiis, darcolitus plunias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implenscibo & delectatione corda ipforum, Att. 14.v. 16.17. Confer Rom. 9.v.21. Vide etiam miraculosam liberationam filiorum Israelis per mare rubium, & corundem perdicionem, Iud. v. c.

CAP. XIL

Dereprobatione hominum.

PRÆCEPTA.

R Eprobatio hominum est decretum, quo Deus decreuit certos homines praterire, prateritos permittere in culpam cadere, & inferre pænam aternam pro culpa. Eimoccurrunt actus, causa, essecta & adiuncta.

Adu funt duo; negatinus & positinus: vn de reprobatio diniditurin negatinam, qua etiam passina & prinatina dicituri & in affirmatinam, qua & positina & actina dicitur.

Astunegatium est, quo Deus ab aterno decreuit quos dam homines non eligere, supraterire vnde & non-electio, & præterito dicitur. Et hæcest reprobatio à gloria; vel potius negatio virius que.

Altupolitium est, quo Deus ab aterno decreuit homines preteritos damnareprostropescatum; tum insidelitatis, tum inobedientia. Et bæc est reprobatio à glotia & destinatio ad mortem.

In hoc actu funt duo gradus, iufta defertio & ob peccasum damnatio.

Causa reprobationis sunt efficiens & finis.

12

ur

ĥ

ñ.

til

ď-

)-

3-

Fificiens principalis est Deus; impellens est tum beneplacitum Dei, quoad actum Ier. 6.v.30.
Vimum, tum peccatum, quoad actum secundum.

Rom 9.

Finu reprobationis est per se, vel per accidens. Per se est tum gloria Dei, tum salus Rom.9. dellorum. Per accidens est interisus reproborum.

Ff 3 Effetta

Effecta reprobationis sunt creatio seu excitatio impiorum, permissio lapsus, deser-Prou.16.6.4. tio diuina, & humilitas piorum.

Adiunsta reprobationis sunt tum multitudo impiorum, tum tria consequentia ipsius prinatio gratia saluantis, peccata & pæna.

REGVLA.

I. Disputatio de reprobatione hominum est longe difficilior disputatione de electione: nihilominus tamen proponenda.

Reprobationis vox & reprobus funt coniungata: differunt autem vt

causa & obiectum. Deinde reprobus & reprobatus differunt. Namre-

Reprobatio-2936 WOX.

probatus dicitur, qui non està Deo electus: reprobus est, qui est talishominibus, id est, reprehensibilis, seu reprehensione & improbatione dignus, 1. Corinth 9. verf. 27. Plerumque tamen in hac do arina reprobus & reprobatus pro vno eodemque sumuntur. Reprobationis vox interdum proprie pro executione decretiaccipitur, interdum metonymice pro iplo reprobationis decreto: quo pacto hicaccipitur. Hæcreprobatio opponitur electioni tanquam contraria: ita vt electio necessario inferat reprobationem, quæ etiam abiectio dicitur, descriptio ad damnationem, & constitutio adiram, Rom. 11.v. 1. Iud.v. 4.1. Theff. 5.v. 9. Hæcigitur ex lege contrariorum definitur decretu ire seu seuera voluntatis Dei, qua ab eterno statuit præterire quosdam, & illos tanquam infideles, qui culpa fua, iusto Dei iudicio, credituri non erant, quippe extra vnionem cum Christo politos, condemnare ad mortem æternam, ad declarandam iram & potentiam fuam, Ioh. 3. v. 18. Luc. 7. v. 30. Ioh. 12. v. 37. 38. 39. 40. 2. Theff. 2. v. 10. 11. Rom. 9. v. 22. Cum igitur electioni ex aduerso respondeat reprobatio, de ipsa quoq; nobis tractandum fuerit, quo plenior huius loci disputa-An dollring tio haberi possit. Eo vero breuior erit hæc disputatio, quod multa, qua reprobationis superius dica sunt, huic disputationi lucem adferent, que non erit nesit proponen- cefferepetere. Eo tamen difficilior, addo & periculosior (licet non per se, tamen per accidens) quod salebris longe difficilioribus est inuoluta, quam disputatio de electione: propter ingenii scilicet humani velimbecillitatem, vel peruersitate & arrogantiam, Nihilominus tamen proponenda est; quippe in sacris fundata, & à Theologis veteribus iuxtà & recentioribus inculcata. Hucaccedit vsus huius doerinælonge maximus. Nam quemadmodu doctrina de electione seruit gratia & gloria Dei astruendæ, afflictisque conscientiis solandis, Eph. I. Roman. 8.1. Cor. 1rerf. 9. ita disputatio de reprobatione valet ad terrendos impios, Rom. 9. F. II.

7.11.Heb.3.v.11.17.18.19.2. Theffal.2 v.12. facit que ad electos tum humilitatis studio, tum gratiarum'a ctionis feruore accedendos, Et propterea vtraqueilla do drina non modo intra privatos parietes: sed etiam in cœtibus fanctorum in Ecclesia Dei sonare debeat: hac tamen cautione obfernata, vtextra Scripturas nihil de ea doceatur, modo Scripturis vitato proponatur, & ad eundem finem, quem Scriptura illam tradens propohumhabet. Nam cum in omnibus divinis mysteriis tradendis, tum etiam inhocipso modus explicationis optimus est, vt Deum in verbo suo lowentem audiamus, nobifq; præeunte sequamur, eoq; tacente loqui definamus: nam nihil præterea scire, est omnia scire. Quæ omnia fi obfementur, calla erit obiectio, o hac doctrina reddat homines fegnes ad fande, juste, pieque viuendum: quod item locum adimat exhortationibus, dum nimirum cogitant homines omnia bona opera elle frustra, fiadinciedulitatem fint ab æterno destinati. Quæ calumnia iam Augufinitemporibus cudebatur in hanc ipfam do armam. Itaque respondet ipleinarticulis falfo sibi adscriptu, Deum nemini correctionis viam ademisfe. Vodefit, vt qui hodie non credit, de se desperare non debeat, quali nunquam futurum lit, vt euangelio credat, quia hodie non credit. Quorundam enim sæpe tarda est vocatio ad euangelium. Quorundam etia vocatorum sæpe est obscura fides & infirma. Quorundam etiam rede credentium atq; san de viuentium sape sunt graues lapsus, & tarda relipilcentia. Deniq; omnium hominu hæcest conditio, yt peccent in Deum, Curigitur cessabunt ii, quos ad bene viuendum exhortamur, vitam mutare in melius, eniti in bonum, impedimenta fidei, quantum in feeft, excutere, & le ad euangelium præbere dociles & attentos? Præterea regula vitæ, quam nobis Christus præscripsit, est eiusmodi, vr qui iuxta eamambulant, se de reproborum numero nullo modo debeant sentire. Ineaigiturincedamus, du nos facra Scr ptura, pastores & fratres nostri exhonantur, vt eam ample chamur, & tunc sciamus nos esse viam eledori Deiingressos, non aut hominum reprobatorum. Ergo falluntur, quiputant ex hacdoctrina eiusq; prædicatione homines reddisegniotesad pie sancte que viuendum. Non enim docet, tunc de mum bene agendumesse, vbi videris sciuerisque te de numero electorum esse, sed docet prius elle credendum, & pie iusteq; viuendum, vt seias reelle de numero electorum. Hoc enim satagere & scire velle, sisne ex electorum numero prius quam bene agere studeas, & nitaris, hominum est in Dez adyra & arcana temere penetrare cupientium: quod nemini pio fas est. Nemo enim in libro vita vidit aut legit, nisi solus Agnus Dei immaculatus, nempe Dominus noster lesus Christus, Apoc. 17. v. 18. Ergo prima ve bene

bene sancteque viuas, Deum ora, vt flectat cortuum: perviam praceptorum Deiincede, & crede te, dum & quamdiu ita vinis, de reproborum numero minime elle centendum. Stultum est enim & furiofum in cœlum euolare, & quæ nosse homini fas non est, ea rantum scire, & perscrutarivelle:quæ autem Deus ante oculos tuos posuit, ve perea ad colum tuto venires, negligere & spernere, nempe præcepta Dei, & viam, quam nobis suo verbo ad vitam æternam patefecit. Vide pluribus Angustinum tract. 53.in lohannem.

Duo actus in decreto reprobationis diligenter obseruati,magnam huic doctrinælucem adferunt.

Duo allus bationis.

Hocita docemus. In reprobatione concipiendi funt animo termini decretirepro- duo, à quo & ad quem. Terminus à quo eft gratia & gloria fiue viraz. terna:terminus ad quem est morsæterna. Ratione prioris terminirumbatio est negatiua, & dicitur prateritio, item que non-electio. Ratione po-Rerioris termini reprobatio est positiva & affirmativa, & dicitur damnaia. In adu negativo est reprobatio à gratia & gloria tantum. In affirmativo estreprobatio à gloria & damnatio simul. Causa præteritionis impulsua & fola, & tora, & absoluta est solum, aternum, libertimum atqueis. stissimum beneplacitum Dei, vniuersam reprobatorum indignitatem prænifampenitus excludens. Nam hoc docet Christus Matth. 14.7.25. vbinosin hac difoutatione ad beneplacitum Dei attollir. Et Matth. 10. docer idem ille Dominus noster, quod licitum sit patrifamilias facere, quod vult. Ideo Apostolus Roman. 9. ait: Cuim vult miseretur: quem vult indurat. Voluntati eius quis refiftit? Annon habet figulus potestatem? Num inmstitu oft apud Deum? Gemellis nondum natis; cum nih il feciffent boni vel mali vepropolitum Dei firmum maneret. Et vero fi peccata prænifa essent causa reprobeeionis, sequeretur, omnes homines esse reprobatos. Sumus enimomnes natura filitra, & massa corrupta, Rom. 9. Eph. 2. verf. 1.2. Ideo Augustinu recte ait: In vna eademque causa alius relinquitur, iustitia iudicante, non fato : alius affumitur, gratia præflante, non merito, contra lulianum. Idem plane docetin Enchiridio c.99. Hunc lequuntur Lombardus, Zenoille Scholasticorum, lib. 1. dist. 40.41. & Thomas lib. 1. quest. 23. Sed hic diligenter rene illud : Caula impulfiua præteritionis est beneplacitum Dei erge rem, quam approbat, non erga personam quam reprobat: cum suoreprobationis decreto delettetur, sed reprobatis nequaquam. Deinde institia Dei est vel potestatis feu absoluti dominii, qua omnes potuiset præterire: vel iudicii, qua nonnisi peccatores damnat. Cum igitur Deus reprobateos, quos reprobareplacuit, sublata est omnis iniustitia obie-Cta ca-

nes

Cacalumnia, Hucetiam pertinet diftinatio inter bonum particulare Sevninedale. Illius respectu melius fuiffer reprobis, si nunquam nari fuifent, huius non item. Æquum enim eft, vt particulare feruiar vniuer-Gli Bonum illud univertale est præpotentis Dei gloria. Daturitaq; pretentionis caula finalis ampliffima, gloria Dei: impulfina etiam datur. fednonextra Deum, Oriturenim ex mero Dei beneplacito, non habito respectu boni vel mali in creatura. Nam voluntas Dei est causa causanum. Ibiergo confistendum est, & extra vel vitra illam nulla quærenda ratio. Ethautem voluntas Dei caufam fupra fe non habet: tamen ano. yo fine blasphemia dici nequit. Ideo Thomas in I. secunda, quaft. 63 art. 4. eleganterait: Divina voluntas sola est regula sui actus, quia ad superiorem finem non ordinatur; ac proinde in ils, que facit, non contingit eam treftimdine declinare. Alia enim est quastio, an voluntaris diuina ratio vila fir alia vero an eiusdem causa sit aliqua efficiens? Hoc audacter negamus, illud orthodoxe aftirmamus. Etenim Deus omnia fecit in fapientia, Plal. 104. verf. 14. Si in sapientia, sane cum ratione. Et Apostolus docet, pobefit. Deum nos elegisse secundum beneplacitum voluntatis fezidlandem gloriz fuz: v biev d'oxian Dei statuit occultam divinorum consideram rationem: & finalem causam ponit, gloriam Dei; ne putemusvoluntatem Deiesse alogor. Huc pertinet epiphonema illud, Rom. 14. v. 39. Odmitias profundas sapientia dinina? Quis cognouit mentem Domini? Vbi Apoltolus docet voluntatem Dei minime effe anozov. Nimirum voluntas Deilemper coniun cha est cum summa sapientia & iustitia, Pf. 119.6 147 tameth nostri oculi, vepote nyclicoracum, caligantes ad solem meridianum, non possint capere fulgorem sapientiz & iustitiz diuing. Est enim voluntas Dei instissima & omnis institia regula: ad quam chamberiprura nos reuocat & remittit vti fummam & primam iustitiim,euraquam & fupra quam nihil est iustum. Ideo eleganter Isidorus de finno bone lib, 2 cdp. 1 .ait; Confilio diuino feruandum est, ve hoc credatirelle infliria quod diuinæ placuerit voluntari. Non enim poterit elle minhum, quod infto complacer indici. Porro voluntas Dei non excludircaulas intermedias. Non igitur statim ad voluntatem Dei recurrendomett, sed in causa proxima quærendum est argumentum, quod satishairquestionipropter quid. Exempli gratia, si quæratur, cur Iudas perieminon est starim respondendum cum maleferiatis nonnullis, quodita voluerit Deus. Etstenim voluntatis Dei nulla funt causa mouentes exta Deum: multæ tamen inueniuntur subordinatæ & finales. Ideo Chrihos, Matth. 25. v. 41. non adfert in medium voluntatem Dei, quod nempe Deo visum fuerit & cum animo ipsius constitutum, quosdam homi-

13

e-11-

et

nes damnare: sed in causa proxima consistens, inobedientiam manda torum suorum intimam damnationis causam insinuat. Vnde porroindicare est, quid de fecundo reprobationi actu frue gradu fit statuendum, videlicet de damnatione. Huius nempe causa est peccatum. Quanquam & hic opus est distinctione. Secundus enim hic actus est ordinatioad pænam fine instum exitium. Hæc ordinatio est simplex, vel mixta. Ordinatio simplex eft, quaiste, puta Petrus vel Iohannes, ordinaturad ponam. Et hæc ordinatio est à iusta Dei voluntate, non tamen exclusorespecu peccati originalis vel adualis. Vt enim acu damnantur homines ob peccatum, ita decreuit Deus eosdem damnare ob peccatum. Ordinatio comparata est, qua vnus, non alius, & in pari consideratione iste magis, quamille ad poenam ordinatur. Hæc fernit oftendendæ libertati, quam habet diuina voluntas circa dispensationem bonorum supernaturalium. Quod enim Deus eligat iftum, & non hunc, arguit libertatem, & maximam perfectionem diuinam: & proinde Deus sub nominepatrisfamilias eam sibi vendicat Mattheivigesimo, cum dicit: Annon possum de meo facere, quod volo? Et quidem si Deus omnes à se desertos perderet, & damnaret, tamen iniustus non esset. Nos enim ipsi in quotidiana bestiarum mactatione iniustiesse nolumus, neque reuera sumus. At Dei respectu non sumus tanti, quanti nobis vel culex est. Si tibilicet in domum tuam recipere, vel excludere, quemuis, quia vis: Deo ius idemin domo ipsius eripere, proiectæ fuerit audaciæ & improbitatis. Ifius itag; reprobationis comparatæ causa est mera Dei voluntas, etiam absquerespeciu vllius peccati. Hinc August.lib.1.ad Simpl.q.2.ait: Neminem Deus liberat, nisi gratuita misericordia, & neminem damnat, nisi æquissima veritate. Cur autem illum porius, quam illum liberet, scrutetur qui porest judiciorum eius tam magnum profundum. Et Gregoriu exposit in lob. 6.37. Nemo, inquit, perscrutari appetat, cur cum alius repellitur, alius eligatur: quia inscrutabilia sunt eius iudicia, & viæ imperuestigabiles. Sed concludamus illud de duobus actibus huius decreti. Primus actuselt negatiuus, reprobatio à gloria & gratia, & ipsius causa est sola evdenia Dei. Secundus a clus est affirmatiuus, est que reprobatio à gloria & damnatio iusta, & ipsius causa est ev donia Dei, & simul reproborum prauitas. Accuratius isa dices. In primo actu est non datio gloriz & gratiz; in lecundo est reie ctio à gloria & damnatio. In primo sola Dei voluntas spe-Catur: in secundo et peccatum. In primo actu consideratur gloria absolute, sine respectu ad damnatione: in secundo contra. In primo, inquam consideratur reprobatio à gloria negatiue, quæ non sit à Deoitato, sed liberratem ostendente: in secundo consideratur reprobatio à gloria, vi III. In fit à Deo irato.

III. Infecundo reprobationis actu funt duo gradus, iusta desertio, & damnatio.

Desertionem hicintellige non probationis, sed punitionis. Illo enim Desertio des modo Deus deseruit Adamum, vt probaret: hoemodo ludam, & om-plex. nesimpios. Hac defertio pænæest, & proinde peccarum sequitur. Et de hac, non de priori, intelligenda est regula: A Deo deserti Deum priores deferunt.

IV. Duplex est causa damnationis, inobedientia & infi- Causa dami

Quanquam fola fide in Iesum Christum peccatorum remissio obtineur, & peccata non imputantur credentibus: tamen reprobi non tanuminfidelitatis seu incredulitatis, per cuius contrarium poterant euaderepenam reliquis peccaris commeritam, sed etiam peccatorum aduerlus legem perpetratorum pænam pendent exitii æterni à facie Domini & potente gloria ipfius, to.8. v. 24. loh. 9. v. 41. 2. Theffal. 1. v. 9. Ineftenim damnatio homini πρώτως, primario, propter transgressionem legis: devneus; secundario, ve impievos, consequenter, ob incredulitatem. Conter lob. 1. v. 18. Rom. f. v. 18.

V. Finis reprobationis perse est gloria Dei, & salus ele-Finis repro-Aorum: exitium reproborum nonnisi per accidens.

Finu summus reprobationis est gloria Dei: quippe qui fecitomnia propter se Pron. 16. id est, ad gloriam nominis sui. Et hoc est, quod Apostolus dicit Rom. 9. Deum comparasse vasa iræ ad interitum, vt notam facetermundo, & iram & potentiam suam in reprobos. Ponitur autem in gloria iustitiæ vel illustrissima, peccatorum vindicta. Finis subalternus reprobationis est salus electorum. Nam Deus ideo reprobauit plurimos, vt sicpublicaret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordie. Rom. 9. Nam Dewideo tam multos reprobauit, vt in electis suis excitaret reuerentiam potentiæsuæ, & declararet magnitudinem gratiæsuæ erga electos, eo quod & eos non reprobauerit, cum tamen potuerit; eosque hac ratione adgratitudinem sempiternam sibi obligaret, & impelleret ad operandam salutem suam cum timore & tremore. Finis reprobationis accidentariss est exitium reproborum; non per se, quatenus est exitium & malum quid, sed per accidens, quatenus est medium serviens illustrandæ glorie Dei, & adinuandæ saluti electorum.

Odium in Deo significat tria.

Odinmin Deo quid fi-

Principio significat negationem amoris, sue non-miserationem. Ita guificet?

Deus Elauum odir, antequam aliquid mali fecillet. Sicodii causa estvoluntas Dei, & non peccatum. Reiecit enim ipsum, non quia peccator erat (alioquin & Iacob reiiciendus fuisset) sed quia reiecit, id est, reiicere voluit. Deinde odium in Deo notat decretum puniendi, & punitionem ipsam. Pfal. 5. Sic odii causa est peccatum. Nam Deus decreuit omnes reprobos punire, & reuera punit nonnisi propter peccatum. Iustitia enim non irrogat pænas, nisi propter peccata. Tertio notat displicentiam, sine auersionem & auersationem. Sic Deus dicitur odisse iniquitatem. Plat. 5.645. Siceriam odii causa est peccarim. Et hoc modo odium in oraculo Malach.c.1.v.2.3. opponitur electioni; est que auersio animia danda salute. Sie ciuitas oditeum, eui non dat ius ciuitatis. Odium vero pro ira Dei in peccatum, ac proinde pro punitione hominis, competitiantum post peccatum. Alias odium pro prinatione omnis benenolentia & beneficentiz Dei, & illius effectorum non cadit in Deum aduerfus creaturas. Neque enim effentilla, si Deus illas sicodiffer, id est, si profits omnibus effectis suz beneficentizillas privaret. Sic enimabirent in nihilum. Hac de re audiamus Augustinum ferm. 11 de verbu Apost. Qui de paganis nascuntur, ab iplo factifunt, ab iplo creatifunt, & non sunt populus eius, nec oues palcuæeius. Communis est omnibus natura, nongratia: vel fi putetur gratia, ideo putetur gratia, quia & ipia gratis est concel. fa, excepta illa gratia, qua fumus. Maior est illa gratia, qua facti sumus populus pascuz eius per lesum Christum Dominum nostrum. Quibus verbis Augustinus docet, quo pacto Deus oderit impios, quarenus videl.ipfis negat gratiam fuam specialem, quo pacto irem non oderit, qua tenus videl.iplos fustentat & conseruat.

Interioris. Effectum reprobationis non est peccatum, sed quaturioris.

Reprobatio zterna est res optima, quippe iustissima & san dissima Peccatum iraque non potestillius esse esse causa peccatisquippe causa reprobationis. Peccatum tamen est aliquid consequens reprobationem. Esse causem reprobationis sunt ista. Prima excitatio seu creatio reproborum, qua Deus illos creauit & creat, vi in ipsis ostendar iustitiam & potentiam suam Prou. 16.v. 4. Rom. 9. vess. Nam quia Deus ab zterno constituit summam suam misericordiam & iustitiam in tempore manisestare, creauit pios & impios, neque tamen impietatem creauit. Deinde quia Deus ab zterno decreuit condere impios (scil, non sormaliter, sed materialiter) ad manisestandam gloriam instituz sua, decreuit etiam permissionem peccati. Sicut enim pradestina

0-

10

re

m

C-

m

il.

à-

ra

ė.

ÌS

natio ad vitamine ludit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi cadere in culpam; & inferendi damnationis pœnam pro culpa: Thomas 1. part. q. 23. art. 3. Toriò, quia Deus decreuit permittere la plumimpiorum, & quidem ita, vi in illo moriantur, decreuit eosdem descrete in peccaris, illusq, fidem saluificam non largiri & conversionem. Qua de re vide infra sett. 3.c. 10. Denig, reprobatio in electis parit reverentiam & amorem Dei, veramq; humilitatem. Has enim vittutes, & consimiles concipium electi ex consideratione reprobationis attenta & assidua.

VIII. Cœtus reproborum præponderat exiguo gregi ele-Numeruragroborum.

Hocdocet Scriptura Matth. 3. & Luc. 1 3. vbi Sernator teffatur, pancoselle qui conentur intrare per angustam portam. Hinc pauci dicuntureffe electi, multi vocati. Ita Moles Deut. 7.6 9. amplificat gratiam . Dei ergapopulum Iudaicum, quod cæteris gentibus repudiatis, quibus erant & iph limillimi, ipfos in fædus afcinerit. Et Chriffus huiufmodi comparationem instituit inter suos discipulos & alios, Matth. 13. vhiait : Vobis datum est noffe, reliquos omnia per parabolas accidunt. Diferte quoque Luc. 12. appellar discipulos suos pusillum gregem. Sic Apostolus abilta comparatione amplificat gratiam Dei erga Corinthios, &testatur non multos potentes, nobiles & sapientes pertinere ad societatem electorum, i. Cor. 1. Postremo quo res rarior, co pretiosior. Dona enim que omnibus promitçue obueniunt, licer fint eximia (qualia tol, plunia, generatio liberorum) tamen hominibus enilescunt, & in contemtumabeunt. Caterum qua dicuntur de exiguo electorum nume-10, lunt comparate accipienda. Ethenim ille numerus in feeft innume rus, vt velex Apocalyph tola cap. 7. constate potest: tamen dicitur parnus respedu maximi numeri impiorum.

IX. Reprobationem sequentur tria malorum spirituali-Reprobationem sequentur tria malorum spirituali-nic conse-

Mala ista sic sunt. Primum est priuatio gratiæs pecialissimæ, qua sic viteprobinon accipiant Spiritum sanctum. Hæcautempriuatio non sollit dona quædam spiritualia externa & temporaria. Nam impii plu-simi vocantur externe, quibus scilicet euangelium annuntiatur. Matth. 20.6 22. Plutimis quoque impiis datursides historica, temporaria & simulata. Iacob. 2. vers. 14. 18. Iohan. 2. vers. 23. 24. 25. cap. 12. vers. 42.

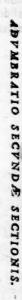
Actor. 8. vers. 13. Hucetiam pertinet illuminatio, qua impiis reuelatur

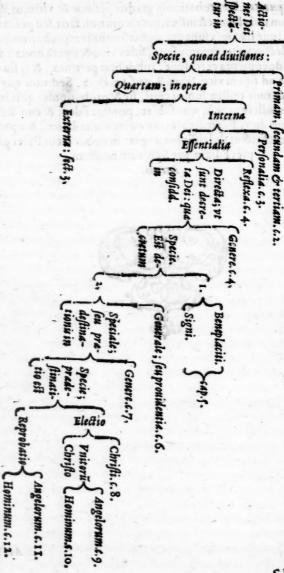
gratia Dei. Hebr. 6. nerf. 4.5. cap. 10. verf. 26. 29. 2. Petr. 2. verf. 20. 6 21. Hoc sensu dicuntur illi gustare Dei gratiam, participare Spiritum sanctum sanctificari per sanguinem fæderis. Sic multis reprobis contingit donum & fides miraculorum. Matth. 10. Multis videtur cordi effe verare. ligio. Multi cultum extremum exhibent Deo : agnoscunt peccata, & ideo dolent: vtin Caino, Pharaone, Achabo, Iuda, Simone mago, & aliis innumeris videre licer. Deus autem tribuit reprobis hzctalia tum propter seiplum, ve magnam suam bonitatem manifestam reddat, & testatum faciat culpam exitii non in se residere : tum propter electos, vt illi seipsos serio explorent, ne fallaci fidei imagine decipiantur, &vt falutem suam cum timore & tremore operentur, neque conquiescant in externa religionis observatione, quasi illa sit satis, nec etiam efferantur magnitudine donorum, quæ impiis quoque possunt contingere: tum denique propter ip sos reprobos, vt illi reddantur eo magis inexcusabiles. Roman. 1. vers. 20. Secundum consequens reprobationisest peccarum, & tertium pæna peccati. Matth. 25. Tribus hisce malistria bona spiritualia opponit Apostolus Roman. 8. videlicettria effecta electionis, puta vocationem, iustificationem, & glorificationem. Sed non sicuti hæc sunt effecta electionis : sic illa sunt effecta decretireprobationis, Nam malorum horum causæ propriæ in reprobis resident. Cæterum priuatio ista gratiæ compleditur septem gradus, quibus reprobiad mottem æternam perueniunt. Primu gradus est voca. tio nulla, cum homines nihil omnino audiunt de verbo Dei. Quo etiam pertinet vocatio inefficax, cum homines audiunt quidem verbum Dei externe, sed non interne. Secundus gradus est incredulitas : non generaliter, sed specialiter sic dicta. Nam infidelitas generaliter est, cum homines, qui non credunt, non audierunt verbum Dei. Specialiter autem infidelitas estillorum, qui verbum Dei audierunt, neque tamen credunt. Ad hanc amsiav pertinet etiam raromsia. gradus est negatio salutarium gratiarum Roman. 11. vers. 7. 68. quæelectis communicantur. Quartus gradus est mentis perturbatio, quatumultuantur reprobi, quia sentiunt se à Deo reprobatos este. Efa. 48. vers. 21. 6 5.7. vers. 21. Gradus quintus est pollutio & impuritas dissolutioque vitæ tum in dictis, tum in factis. Pfalm. 18. verf. 3. Tit. 1. verf. 16. Gradus sextus est cordis induratio, seu impænitentia, quæ est non solumin malo perseuerantia & continuatio, sed etiam obstinatio & augnous, id est, incrementum mali indies. Quod autem Deus eos sic peccantes non statim punit, patientia est Dei, non negligentia, vt Augustinu ait Cerm.

Septem gradus prinationis gratia. form. 102. de peccato. Reprobationis gradus septimus & vitimus est damnatio. Nam quia Deus est iustus, peccatum non facit, sed peccati pœnamsacie. Atque hacipsa sunt quoque testimonia reprobationis. Sicur enim certa electionis testimonia sunt, sides viua & opera bona: ita reprobationis documenta certa sunt, intidelitas pertinax, & ipsius silia, vita signica ad sinem vita. Ioban. 8. vers. 10. & 12. Sed non que madmodum electionis nostra sumus certi, sic & probationis: quia insidelitatem Deus tollere potest, qua sublata ponitur sides, & cum side structus sidei: qua duo, sidem scilicet tanquam viuiradicem, & opera bonatanquam fructus dulcissimos augeat in nobis Deus Pater proper silium per Spirium sanchum

pter Filium per Spiritum fan &um, Amen.

SECTIO

SECTIO TERTIA

THEOLOGIÆ DIDACTICÆ

DE

EXECUTIONE PROVIDENTIA.

CAP. I.

De Actionibus Deiexternis communiter.

PRÆCEPTA.

Vousq. deactionibus Dei aternis: sequuntur externa, quas Deus sacit in tempore extrase, iuxta aternum suum decretum. Eph. 1. v. 11. Act. 2. v. 23. c. 4. v. 28. Psal. 115. v. 3. & 135. v. 6. Esa. 46. v. 10. Ion. 1. v. 14. V sitate dicuntur opera Trinitatis ad extra: qua ipsa tamen appellatione continentur decreta Dei. Nos appellabimus executionem decreti.

Executio decreti consideratur communiter quoad attributa, & singulariter quo-

Attributa sunt, quod executio sit par decreto, quoad sapientiam, iustitiam, bomitatem, efficientem & sinem: & differat ab eodem quoad formam suam, qua est positaintribus. Vide regulas.

Executio quo ad species est alia, qua Deus implet prouidentiam, alia qua pradesti-

nationem. Deut. 23. v. 6. Pfal. 100. v. 8. Col. I. v. 16. 17. 18.

REGVLÆ.

I. Externa Dei actio est, quæ extra Deum in res alias exer- Adio De externa qua?

Allio Dei alia est interna, quam immanentem, alia externa, quam transcuntem & ad extra nominant. Interna est, que Deo terminatur:

Hh caque

eaque vel essentialis, & communis tribus illis personis, cuiusmodien decretum Dei zternum: vel personalis & propria certis, que personis distincte conuenit, & opus Dei ad intra vittate dicitur: vr, Patris Filium gignere, & amborum producere Spiritum fanctum. De quibus supra sub initiumse dionis secunda. Ex his actionibus constat. Deumante initium mundi non fuisse otiosum. Externa Deiactio est, qua extra Deum in res alias exercetur: nec aliud est quam decreti executio. Hîc obferua, decreta Dei terminari Deo, non verò ad Deum, sed ad creaturas. Terminantur Deo; quia monent in Deo. Terminantur ad creaturas; quia obiecta ipsorum sunt res omnes producibiles extra Deum, quatenus ille sunt eminenter in effentia Dei.

Executio de II. Executio decreti est paripsi decreto & impar.

creti quomoab codem ?

Paritatem definimus adiunctis tribus, & tribus causis. Adiunctasunt do conueniat sapientia, iustitia, & bonitas: & ex quidem incomprehensibiles: qux eum decreto, ipsa etiam de decreto recte dicuntur. Sane cum decretum Dei sit optimum, hocest, sapientissimum, iustissimum, & benignissimum, parem este illius executionem necesse est: ira vt executio speculum decretinon immerito dicatur. Rursus quemadmodum decretum longe suprasenfum mentemq; nostram eft : ita & executio. Ideo eleganter dicit Iufinu Martyr.inquast. Grac. confut. Non oportet cogitationibus nostris metiti Dei opera. Nam longe supra mentem, sensum, & rationem sunt opera Dei. Interim ramen magis accedunt ad sensum opera Dei externa, quam interna. Sunt enim veluti theatrum & solium Dei prapotentis & clementis. Caufe, in quibus decretum & ipsus executio conueni. unt, sunt efficiens, & finis. Nam Deus est vtriusque causa: decreti quidem per emanationem, vr supra vidimus, executionis per potentiam fuam transmutantem res. Iohan.5. v.17. Deinde, qui finis decreti, idem & executionis: nimirum gloria Dei. Pron. 16. v. 4. Rom. 11. v. 36. Et hadenus decretum & executio sunt paria. Sequitur imparitas, qua sitaeftin tribus, vt paret ex definitione. Principio quidem executio non estadio Dei ab æterno, vti decretum, fed in tempore. Genef.i, v.i. Etfi enim Deus non subest tempori, quippe qui inhabitat æternitatem : libere tamen agit in tempore, quando vult vt hoc velillud existat hoc velillo tempor ze. Deus igitur non subiacer tempori, quando agit in tempore: sed certum tempus certis rebus affignat: atque ita est creator & rector temporis. Insulfi ergo fuerunt Græci, qui contra Christianos disputabant, Deum nihil agere in tempore, quod nihil apud Deum sit temporaneum. Quod axioma cum loquatur de proprietatibus Dei essentialibus, perperam adactiones Deiest translatum, que à Deo transeunt in crea-**CHITAS**

tutas acoutemporali. Deinde executio est opus Dei extra ipfius essentiam. Nam Deus hic virtutem fuam exerit extra fe fuamque effentiam-Genes. 1. Hæcigitur opera realiter differunt ab essentia Dei : nec fiunt inessentia: nec ponunt quidquam reale in essentia ipsius. Quanquam enim Deus sir in mundo, & totus mundus in Deo Actor, 17. vers. 28. tamen hic modus inessendi longe diuersus est abeo, quod decreta Dei dicuntur esse in essentia Dei. Nam decreta Dei ita sunt in Deo, ve non fint extra iplum, ficut actiones immanentes funt in Agente. At munduseftin Deo per modum externæ dependentiæ, & Deus in mundo permodum A dorwe, alistentia. Denig, opera externa fiunt iuxta decretum five confilium illud æternum. Ephef. I. perf. II. ita vt deereta fint Vnde Deus dicitur implere decreta suaper exenorma executionis. cutionem, Alias differentias vide sub initium sect. 2. vbi oftendimus, quomodo opera ad extra sint indiuisa seu communia toti Trinitati, quomodo item certis personis peculiariter tribuantur. Breuiter: Externa Dei opera sunt communia tribus personis principio communi, quod est essenia: actione, qua fiunt: apotelesmate, quod fit: sunt propria quoad principium personale, & quidem dupliciter. Ratione ordinis, quia vt personædistinguuntur ordine, sic & opera externa. Nam pater operatura se per Filium & Spiritum fandum. Gen. 19. v. 20. lerem, 34. v. 12, loh. 5. v. 19.30. cap.16.v.11.&c. 2. Rationetermini. Nam creatio proxime terminaturin Patre, redemptio in Filio, fanctificatio in Spiritu lancto. Intellige terminuma quo. Vide Lombardum lib. z. dift J.

III. Executio decreti Dei post serelinquit opus: idque sua per executio natura finitum & mutabile.

Executio potest appellariactio & opus Dei, si late sumatur vocabu-producta lumopus. Sed hic stricte opus dicitur resactione producta. Ita igitur qualia? executionem Dei agentis sequitur opuseius, hocel, illud quod extra Deum consistit. Efa. 66. v. 2. Gen. 1. v. 3. 11. 16. 21. 27. 6. 2. v. 1. 2, Omne autem opus executione productum, sua natura finitum est & mutabile. Etenim omne quod ratione assentiæ suæ dependet, est finitum, & simulab eo,à quo depender mutari potest: imo & intrinsecu habet mutabilitatis principium. Atq; hæc est imperfectio illa, q vocant naturæ, itemq; negatiua, quanon est culpabilis : vt si dicam hominem non habere alas, hacest imperfectio naturæ: cui opponitur imperfectio priuationis, quæ sua na-· tura est mala: vti est peccatu. Ersi ergo creaturæ priori modo sunt impertedz:in suo tamen quaq; genere sunt perfecta. Porrò de finitudine & mutabilitate videris. Esa. 40.v.17.Ps. 102.v.27.6 104.v.29. Et hincia Dens Demi-Hh 2

Dominus est omnium, quæ fecit, & ita dicitur. Ios.3.v.13. Es.54.v.5. Pal. 47.v.3. & 145 v.13. Act. 17.v.24. Nouit etiam omne opus suum, & quidquid est in eo. Gen. 1.v.31. Psal. 147.v.4. Heb. 4.v.13.

Executio de IV. Executio decreti Dei est tum prouidentiæ, tum præcreti Dei du- destinationis: & iuxta hanc methodum deinceps procedit
plex.

SS. Theologia.

Quia executio fit iuxta decretum, necesse est vt alia sit prouidentia, alia prædestinationis, Et quia deinceps de operibus externis duntaxat tractatio instituitur, necesse quoque est vt methodus in sequentibusita conformetur, vt decretis & corum executioni respondeat. Cæterum quod alii docent opera Dei externa esse creationis vel redemtionis: item esse naturæ seu potentiæ, gratiæ & gloriæ: hoc redit codem cum distributione proposita.

CAP. II.

De Creatione communiter.

PRÆCEPTVM.

Executio, qua Deus implet providentiam, est qua Deus decretum providentia potentissime ad suam gloriam exequitur. Hîcenim dominatur potentia, vi in executione prædestinationis clementia. Ideo dicimus Deumimplere providentiam per suam potentiam, prædestinationem per gratiam. Iob. 33. vers. 4. Psal. 119. v.73. Esa. 45. v.11. & 12. Ierem. 10. v.10. & 12. Apoc. 4. v.11.

Executio prouidentia est creatio, & gubernatio. Nam Deus prouidentiam suam duobus hisce modis implet. Act. 17. v. 26. 27. 28. Quia ve hacsola Deus decreuit decreto prouidentia: ita non alia exterius operatur.

Creatio est productio creatura ex nihilo, & eius dispositio, intra primos sex mundi dies peracta, Gen.1.2. Ps. 148.v. 5. Rom. 1. v. 20. Exod. 20.v. 11.

Creatio confideratur communiter & singulariter. Creatio communiter spectatur quoad causas & effecta.

Causa sunt quatuor; efficiens, materia, forma, & finis. Efficiens est principalis, & impellens. Nulla hic est instrumentalis.

Efficiens principalis est Deus vnus & trinus: videlicet Pater, Hebr.1. verl.3. Filius, Iohan.1. v.3. Coless.1. v.16. Spiritus fanctus, Genes.1. v.2. Iob.26. v.13. Psal.33. v.6.

Materia ereationis prima & immediata nulla fuit, Genel. 1. v. 1. secunda &

mediatacalum & terra,ibid.v.2.

FOTWA

PPOD

ca

7.1

Ben;

Forma creationis eft communis, vel propria.

Communis est, qua res creata extiterunt mandato diuino, videl. per verbum FIAT.Gen. 1.

Propriaest, tum effectio è nihilo, Heb II.V. 3. tum formatio è materia antea è

nihilo producta. V trama, fecuta est de positio admiranda.

Finiscreationis eft vel fummus; gloria Dei , Pfal. 8.v. 1. & vlt. Pfal. 10 3.v. vlt. &104. V. 31. Prou. 16. V. 4. Efa. 43. V. 32. Rom. 11. V, 36 Apoc. 4. V. 10, II. C. 5. v.13. vel subordinatus; noster v sus, ifq. quintuplex. Primus facit ad didascaliam; & est patefactio Dei, ciulque æternitatis, sapientiæ, bonitatis, & potentiæ. Nam creatio docet Deum effe, Ela. 40. v. 26. Rom. 1. v. 20. & effe aternum, Pfal. 102. v. 25. 26. Sapientem & bonum, Ad. 17. v. 24. 25. 26. potentem supraomnes & omnia, Efa. 40. v. 26.28. item Ilam adorationem esse legitimam, quæ dirigitur ad creatorem cœli & terræ. Act. 4 v. 24.c. 14.v.15. Deumpræterea esse vnidominum, proprietarium & possessorem cœli & teirz, Pfal. 89 v. 12. 6 95. v. 5. ac proinde folum Deum habere ius tradenditerram hominibus, ler. 27. v. 5. Secundus v sus facit ad elenchum; refutationem seil.atheorum, qui negant Deum, Rom. 1. v. 20.21. & irrisorum, qui negant mundi finem seu consummationem seculi, 2. Petr.3.v.3.4.f.6.7. &denique fatuorum istorum, qui contendunt resurrectionem carnis esseimpossibilem, nec non idololatrarum, qui confidunt idolis, quæ colum & terram non fecerunt, Pfal. 96.v.f.ler. 19.v. 11. Tertius v fue facit ad epanorthofin, id est, reprehensionem & correctionem corum, qui purant Deum coli rebus externis, Ad. 17 v. 24.25. vt & illorum, qui indignantur & dolent ob interitum vrbium & populorum, Ier. 45. v. 2. 3. 4.5. Quartus viufacit ad institutionem. Nam creatio in nobis excitat fiduciam in Deum; Pfal. 146. v. 5. 6. 6 149. v. 2. facit vt iplum folum inuocemus. Pf. 95. v. 6. ab eoperamus auxilium, Pf.121.7.2. @124.v.8. impellit nos ad laudandum Deum. Pfal. 104. 36. 6 148.1. Chron. 16.v. 25.26. Quintus denique v sus est consolatio. Nam frequens & attenta huius doctrinæ consideratio consolaturnos adversus egestatem: aduersus hostes: publicas item & priuatas calamitates. Ierem. 10. verf. 10.2. Plal. 134. verf. 3. 6 135. verf. 15. Ierem. 45. verf. 13.4.5.

Effecta creationis sunt creatura; qua considerantur separatim & coniun-

Separatim, quatenus singula habent essentiam, bonitatem & perfectionem.

Essentia est qua creatura existunt extra Deum, modo finito & mutabili: Ps. 120.

1.16.27.28. Esa. 40. v. 17.18.

Bonitas est, qua creatura omnes partes & gradu prastantia sibi competentis obti-

unt.Gen.1.v.31.

Perfectio est, qua creatura habent omnia perfecte, qua ad Dei gloriam enarran

dam funt necessaria.Pf.104.v.24.25.

Creatura coniunctim considerata dicuntur mundus, qui exillis constat, tanquamex materia. Et hic factus est in principio temporis. Gen.I.v. I.& quidem tempore verno.

REGVLÆ.

Crentio & I. Etsi cum creatione statim copit gubernatio: rectatagubernatio
men docendi ratio explicationem illius huic præmitti ponexa, veni-stulat.

bilominsus illa sit prior.

Cum primum res incipit esse extra essentiam Dei, ab eodem gubernatur. Nam protinus abiret in nihilum, nisi à Deo sustentaretur. Interim creatio est natura prior quam gubernatio. Ideorecte illius doctrina huic præmittitur. Cæterum gubernationem hoc loco non sumimus late, ita vt redemtionem ipsam complectatur: quo sensu theologi dicunt, executionem distribui in creationem & gubernationem huius mundi: quia vt hæc sola decreuit Deus, ita non alia exterius operatur. Ita gubernationis pars est humani generis redemtio. Non ita sumimus vocem gubernationis: sed stricte, quatenus gubernatio respicit mundum & creaturas extra statum supernaturalem consideratas.

Crentionis parces dua. II. Creationis partes dux sunt, productio rerum & dispositio.

Hoc patet ex historia neurolisias Genes. 1.6 2. Vtraque autemilla pars Deo est propria: vt nulla angelorum aut hominum opera sit vsus. Quod & ipsum ex creationis historia, & Prophetarum oraculis comprobatur, Esa. 44. vers. 24. cap. 37. vers. 16. lob. 9. v. 8. 2. Petr. 4. v. 19. lerem. 10. v. 11. Vnde Deus hac nota se ab idolis distinguit: vt in loco seremiæ modo citato videre est.

Creationis vox varie fumitur. III. Creatio differt à generatione quatuor modis.

Creationis vox accipitur vel proprie pro πρωπκίσια, id est prima rei alicuius productione, quæ sit vel solo Dei nutu ex nihilo, vel ex materia quæ nullam habet naturalem potentiam, sed tantum obedientiariam: vel improprie pro regeneratione, quæ est veluti noua creatio: vnde & recreatio dieitur, Psal. 5 1. vers. 12. Interdum significat productionem retum post primam creationem, quæ sit mediante generatione, Psal. 104. v.30. Esa. 5 4. vers. 16. Interdum etiam significat potentem immissionem iustissimorum Dei iudicioris, Esa. 45. v7. Interdum instaurationem siue reno-

renouationem, Efa. 65. v. 17. Hoc loco in propria significatione sumitur. Arque ita differt à generatione physica quadrupliciter. Primo creatio fit Quomodo Arque ita difference a generatione physica quadruplicitei. Primo creationi creatio differolo nutu, verbo & mandatu Dei: generatio, ordine naturali à Deo con-rat à generaflituto. Deinde creatio fit è nihilo negatiuo, seu termino non subiectiuo: piones? generatio fit ex aliquo, feu nihilo priuatiuo. Tertio creatio fit in instanti & proinde fine motu: generatio contra. Quarto in creatione est ordo & transitus à tenebris ad lucem, in generatione ab habitu ad prinationem, & sape à luce ad tene bras.

IV. Mundus à Deo Patre per Filium & Spiritum S. est Mundi cass. forefficiens. conditus.

Itanos docent S. litera, Gen. 1. 6 2. Ioh. 1. v. To. Ad. 17. v. 24. cap. 14. v. 15. Col.i.v.16.Pf. 33.v.6.lob. 26.v.14. Hi vero tres no funt tres creatores. Name nomen creatoris est essentia, & persona vniuscuiusq; in essentia. Quod autem nonnulli mundum hunc opus esse dicunt indignum Deo, quod Deus sit bonus & immutabilis, mundus autem hic malis plenus, & infinitas rerum, temporum, tempestatu mutationes habens, vr sensit Marcion: id prorsus est friuolum. Nam illinequaquam considerant mundi huius pulchritudine & ordinem. Quas enim vocant mutationes rerum, funt vicifficudines fratæ & certæ ad earu rerum, quæ in hoc mundo viaunt, statum vitamq; conferuandam. Et omnium hominum vox & con. sensio est, mundu hunc pulcherrimum quoddam opus esse. Itaq; volunt ab ornatu mundum Latinis, à Grecis xóo μον appellatum, Appellatur etia domus Dei Heb. 3. v. 4. quia non folum torus ipfe miru est Dei opificium elegantissime ordinatu & ornatum, sed singulæ et ipsius partes sunt veluti conclauia in quibus certæ Dei tanquam œconomifamiliæ resident & ab ipso ad certa diriguntur munia. Itaq; nemo sanus ranti operis aliu vnquam authore quam Deum fecit. Vide Aristotelem de mundo. Et ab omnib.communiiho epitheto ornatur Deus, o sit creator & Dominus cæli & terra; Gen. 14 v. 19.6 22. Quod ét à sanioribus et hnicis est agnitu. Czterum creare folius Dei est proprium: nulliq; creatura, quantumuis excellenti, copetit aut comunicari potelt, Thomas in 1.2 q.45. Est emim ereare ex nulla præcedente materia aliquid facere. Qua ad re requiritur in. anita virtus. Etetim cu inter nihil, q vocant negatinum, & aliquid posithum fit infinita diftantia & spatiu immensum, necessum est ve fit wirt?" infinita, quæ hoc tantum spatium pertransire possit, & quidem in momento. Hoc vero non est creatura vllius. Itaq; nec Diaboli, nec magi vllius, Thomas in 12. quaft. 45. art. 4. Contra Lombardus lib. 4. diff. 5. Tantum 213tem est, & tam dignu Deo opus hoc mundi, ve si quis in illud insucatur,

miraculum orianur ex mira ulo. Hoc quidem verum est, si opificis anattificis iplius, id est Dei, omnipotentia spectetur, cui omnia factu facilia fuerunt, opus hoc mundi plane miraculo fum non esse pro miraculo habendum. Sed & hoc eit verum, nobis miraculum effe hunc mundum, tameth Deo non sit miraculum, qui eius non laboriosus, sed promtus & is quidem omni apiens creato: fuit.

Creatio eft o. V. pus commu-Jones SS. Trinitatis.

Creatio est opus toti Trinitati commune, & nihilominetribus per- nus Patri proprium.

Creatio est duplex, a diua & passiua, Attiua est, qua Deus creaturis dat effe. Er in hac fundatur relatio creatoris ad creaturas, quæ estrelatiorationis. Pasina est, qua ras producitur. Et in hac fundatur relatio creaturz ad Deum, quæ est relatio rei. Creatio, quæ est actio, est opus commune SS. Trinitati, & nihilominus tamen Patri proprium. Commune eft; quia tres personæ Trinitatis concurrunt ad vnum idemque apotelesma, sue ad vnum terminum, qui est creatura: yt hactenus probatum est. Ideo sic uti Patereft creator rerum omnium corsegis: ita & Filius & Spiritus S. & Filius quidem eft Patri ouosey @ rajiniegy @, quemadmodum eidem eltomosor rafio ;Spiritus S. aute eltomosey @ rafiosegy Patri & Filio, quibus esto poson @ rojio @. Estigitur creatio opus Patris, Filii & Spiritus S. indiuisum omnibus personis S S. Trinitatis competens aqualiter, non principaliter Patri, & minus principaliter Filio & Spiritui S.ficut in creatione eadem est & æqualis voluntas, sapientia & porentia, & operatio, loh.g.p.17.19. Patri vero tribuitur creatio peculiariter, quiatatione ordinis est proprium Patris opus: quatenus à Patre primum estoperandi principium, à quo Filius & Spiritus S. procedunt tanquam fonte.Ideo & Patri conuenitilla vox in creatione, Faciamus, Ge.1.v.26.Quare si personas SS. Trinitatis consideremus ratione essentia, creatio communiter & æqualiter tribuitur singulis. Si vero respiciamus ordinem personaium, creatio est proprium Patris opus. Nam Pater per Filium& Spiritum S. creauit omnia. Hoc discrimen pia vetustas huncin modum expressit, quando dixit, Patrem esse causam creationis mentantential, Ad. 17. v. 24. F. lium Suuseyixiv, Coloff. 1. v. 16. leh. 1. v. 3. Spiritum fan dum τελειωτικήν, Gen.1. v. 2. Pf. 33. v. 6.

Quid impu-VI. Causa wenywhin creationis extra Deum nulla est; sed lerit Deum ad creatione est pura puta Deivoluntas, bonitas, sapientia & potentia. mundi?

Extra Deum non potest este hæc causa impellens; quia non-entis non sunt operationes actuales. Nihil autem fuit ab æterno præter Deum. Deum. Deinde Deus non potuit moueria suo opere condendo vt illud conderet: quia hie recurrit quæstio, curillud opus condendum fuerit condendum? Necelle igitur est, vt in Deo iplo subsistamus, inque iplo causam impulsiuam quaramus. Hacautem est liberrima ipsius voluntas, Pfal. 115. 7.3. 6 13 5. 7.6. Apoc. 4. 7.11. Neque enim necessitate natura Deus condidit mundum: quia fine mundo fuisset Deus, sibi sufficiens. Deinde bonitas Dei est causa illa impellens. Namid quod bonum est, semperest sui communicatiuum, si bonum sit necessarium; aliquando, fibonum fit contingens. Ita erat bonum contingens, vt mundus produceretur. Non igitur ab zterno procreatus eft, sed aliquando, siue in tempore. Hoc vero bonum est necessarium & immurabile simpliciter, vt Paterab zterno gigneret Filium. Hoc interim verum est, quod Deus mundum necessario condiderit, ex hypothesi decreti sui, quod Deus nonrettactat. Verum illa necessitas non estabsoluta, sed conditionata. Adhacomnimoda & incomprehensibilis sapientia Dei est causa creationis, Pfal. 104. v. 24 & 136. v. 5. Prou. 13. v. 19. & denique potentia ipfius infinita, ler. 32. v. 17. Hinc potentia Dei elucet ex operibus creationis vel enidentissime. Rom. 1.v.20.

VII. Materia præiacens, ex qua Deus mundum fecerit, nulla eft.

Nam cumsolus Deus sit aternus, initio & successione carens, 1. Tim. Mundus est 6.7.16.omniaque fine exceptione condiderit, oporter vt etiam materiam mundi condidetit, non autem ex materia aliqua æterna, multo minusex sua essentia, quippe infinita, simplicissima & immutabili. Creauitigitur mundum è nihilo, tanquam termino, veloquuntur, negatiuo fue non subiectino, & quidem folo nutu & mandatu, Pf. 33, v. 9. Row. 4. 7.17. Idque creandi verbum, quod alias generalius viurpatur, in hocargumento declarar. Qua de re Apostolus Heb. 1 1.v.3. Itaque quidquid creatum est, illud est ex nihilo, aut immediate, vt cœlum, lux, terra & aqua, anima hominis, & angeli: aut mediate, ratione prima materia, vt reliquæ creaturæ. Nam commune ac tritum illud philosophorum placitum, Ex nibile nibil fit, ordinariæ rerum corporearum constitutioni, generationi & opificiis humanis aptari potest: sed creationi & diuinæpotentiæ opponi nequit. Vide Damascenum, Scholast cum potius quam Ecclesiasticum Doctorem, orth. fid.l.z. cap. 5. Sane si infinita Dei potentia eft, materiæ præsentia definire non potest, non debet. Nam fi materiæ presentia definitur & astringitur, infinita non est, eoque nec diu na. De qua te tota eleganter & grauiter Theodoret dininor decretor. epit. c. materia;

Est autem hoc quoque humanarum rationum imbecillitatis argumentum. Quoniam enim omnisars apud homines subiecta materia indiget: & fingendi quidem ars, luto; ædificandi vero, lapidibus & lateribus, ligais autem fabrilis & nautum ædificatrix; texendi ars, lanis; & coriariorum quidem ars, pellibus, pingendi autem & incrustandi coloribus & vt semel dicam, vnaquæque ars, materia conuenienti: existimarunt stolidi, etiam Deum non posse sine materia fabrica. ri; nec intellexerunt quanta sit Dei & hominum differentia, & quod fieri non potest, vt imago omnia habeat, quæ exemplar, & quod homo quidem vt imago, ex iis quæ sunt fabricatur: Deus autem & ex iis, quæ non funt. Et hoc nos aperte docuit Scriptura facra. Apostolus enim dicit, Fide intelligimus, aptata effe secula verbo Dei, pt ex inuisibilibus visibilia fierent. Et rursus, qui vocat ea , qua non funt, tanquam sint. Sic Theodoretus. Omnia igitur hæe, quæ sunt, & quæ videmus immensa, & per locorum spatia tam longe lateque diffusa, cum non essent omnino, ex nulla materia primum creata sunt. Sola Dei voluntas, solumque eius verbum fuit satis & pro materia & pro instrumento. Dixit enim & facta sunt, Pfalm 3 3. versic. 9. Hinc santores philosophi dicunt, causam primam posse supplere desedum omnis causæ. Ratio est; quia omnium causarum secundarum vires & effecta sunt in prima causa virtualiter & eminenter. Neque vero quod vnus tantum creatus est mundus, defectu & inopiamateriæ id euenit. Dei enim voluntati etiam facultas adiacebat, vt fi vellet, plures vel etiam infinitos mundos faceret, sed vnum tantum facere voluit. Neque etiam mundi huius fabricam illi suz immensa potestati parem & æqualem fecit, & commensurauit : sed quæcunque Deus voluit, & vt voluit, sic fecit. Huius enim mundi compositio, ne millesima quidem infinitæ illius sapientiæ & potestatis pars eft. Postquam autem res creata funt, illis vim seminificam & prolificam sine proletariam indidit, ne vel individua ab ipso creata, morte perirent, nisi continua successione conservaretur genus ipsum: vel ne miraculum ipsum creationis vilesceret, fi sapius repeteretur. Hæc igitur quæ nascuntur hodie, ex semine nascuntur, quod διωαμινωλασικήν, vim procreandi, à Deo habet. Prima vero indiuidus, quæ in quoque rerum genere & specie procreata funt, ex nullo præcedente semine, nullaque subiecta & præordinara materia facta funt. Sic autem prima illa individua funt creata, vt quæ vis, na. tura, conditio & lex à Deo data effetilli individuo, illa maneret intota specie integra & tota, nisi homo ipse, cuius causa etiam conditus

est hic mundus, à Deo desiceret. Vnde, vt Iustinus Martyr existimat exhortat. ad gentes, melius atque significantius Deus in Scriptuta कामने appellatur, quam à Platone & Philosophis Angusegyès. Est en im कामने का, qui ex nihilo aliquid facit: at Angusegyès, qui ex inordinato aliquo tantum aliud ordinat & construit.

VIII. Forma creationis est communis, vel propria.

Forma mundi est duplex, interna & externa. Et vtraque vel ge- Forma munneralis totius mundi, vel propria cuiusque illius partis, vt terræ, a- di. que. Forma interna est in abdita vniuersi natura: externa vero in apta dispositione omnium partium, cum inse, tum inter se ornatissima & vilissima. Vnde 1904 Græcis, mundus Latinis appellatur. Nos hic non agimus de forma interna mundi & creaturarum, quæ tractatio pertinet ad phylicos & medicos: sed consideramus formam primz creationis; cuius cum fint duæ partes, productio è nihilo, & dispositio, & rursus cum productio è nihilo sit duplex, immediata & mediata, forma creationis consideranda est communiter & fingulariter. Communiter forma creationis est, quod omnes creaturæ vno momento extiterunt à Deo, simplici nutu & iusu: ita vt Deus Pater omnia creauerit per Filium siue Sermonem suum in Spiritu Sando, dicendo & iubendo, vt existerent. Genes. I. Iohan. I. Singularirer forma creationis est vel productio, vel dispositio. Productio est immediata, que est unos, effectio è nihilo, quo pacto creata est prima materia, id est, terra & aqua, & alia quædam, vt lux, angeli &c. vel mediata, quæ est formatio, qua Deus è materia prima antea è nihilo producta fecit alia corpora naturalia. Et hic modus productionis potelt distingui in minor & wharv. Hoingis, factura, est qua Deus faciem materiz primæ ornauit, eamque ordinauit, producendo herbas, stellas, pisces, aues, & bestias terrestres &c. Genes. 1. Adors, sine d'awhome, figuratio, & quasi figularis factura, quæ Latinis Patribus diciturex Græca voce plasmatio, qua homo fuit creatus. Genes. 2. Hanc productionem comitata est dispositio perfectissima & pulcherrima & v-

tilissima. Hæcenim tria se nobis offerunt in ordine illo conuenientissimo, quo omnia inter se sunt

aptata.

zributorum Dei.

Mundus of IX. Etfi infinitæ Dei proprietates ex mundi opificio bene considerato colligi possunt:inprimis tamen Potentia, Bonitas & Sapientia elucent.

> Mundum hunc creauit Deus, vt in eo suisque illis operibus aspectabilibus se tanquam in speculo nobis pene conspiciendum & bene contemplandum offerret: adeoque vt per ea agnotceretur, ac proinde perpetuo laudaretur, vti passim propter opera sua dicitur laudandus. Plal. 104. rerf. 1 47. 6 lob. 3 6.6 37. Cum autem Deum dicimus oftendi & patefieri in his suis operibus, id est, in mundi visibilis fabrica, non iplam quidem Dei effentiam conspici posse volumus in hoc mundo, sed eius tantum virtutes & attributa cognosci, nimirum bonitatem, sapientiam, potentiam, vtiple Paulus interpretatur Rom. 1.verf. 20. Hebr. 11.v.3.1.Pt. 2.v. 9. Quodautem neque hodie, neque vnquam satis sufficienterque Deus ex mundi huius inspectione cognosei potuit, fit ob nostrum fuporem & natiuas tenebras, quæ regnant in nobis tanquam peccata& peccati effecta, non quod fat ampla diuinæ maiestatis insignia & testimonia vel in minimis qui busque huius mundi partibus insculpta inscriptaque non fint à Deo, etiam hodie, corrupto mundo, si modonaturales oculos ad ea cernenda haberemus. Secundo quoque loco hic mundus est conditus hominis bono; atque inprimis electorum caula. Gen. 1. v. 28.29. Pfal. 8. v. 6.7.1. Cor. 3. verf. 22. Porto etfi infinita Dei proprietates & virtutes ex hoc mundi opificio bene confiderato colligiate que vere cognosci possunt:tres tamen inprimis conspiciuntur, potentia, bonitas & sapientia. Acpotentia quidem Dei in huius mundi creatione apparet duabus de causis: quod omnia ex nihilo fecerit, quod est weiss & propriissime creare; quodque omnia fecit, magna peraque & parua, que lunt plurima & diuerlissima. 1. Cor.15.verf. 41.Pfal. 89. verf. 10. Tanta profecto rerum diverfiras oftendit & opificis infinitam poteffatem, & unamquamque earum rerum este, non hoc, quod ex se habere potuit (ex fe enim nihil haberet) fed hoc, quod ex dispositione omnipotentis creatoris accepit. Bonitas autem Dei in mundi huius creatione apparet item duobusnominibus, quod omnia quæ creata funt, valde bona funt. Gen.1.quodque singulis rebus creatis essentia vitaque sua conseruanda & fustinendæ ratio modulque à Deo constitutus est proprius & conueniens. Pal. 104. Nam quemadmodum diuersa animalium genera creauit Deus, quorum diversa est natura, & appetitus, & temperamentum: ira singulis dedit proprios conuenientesque cibos & propria remedia, tela item & arma conuenientia. Quæ omnia meram & singularem Dei ciga

m

D

ergaomnia & singula opera sua bonitatem & benignitatem arguunt: quz quidem nobis est incomprehentibilis. Quod fi que Deus in hominem contulit peculiariter, confiderentur pressius, longe maior & quafi profusior apparebit Dei bonitas. Eph. 3. v. 18. Actor. 14. v. 17. Atque hzc Dei bonitas ipsum mouit, vt crearet bona, que creauit. Ad Diabolumquod attinet, ille non eft talis à Deo factus, qualis nunc est, sed defecira Deo, & suo vitio talis est factus. Serpentes quoque & alia venemaanimalia noxizque herbæ non funt ita creatæ, fed funt fructus peccatiprimi. Ergo in ils non vitium creationis apparet, sed pæna tantum Suppliciumque peccatoris. Quanquam hodie hac ipsa omnia, qua vnamfortaffis aut alteram vniuersitatis partem lædunt & destruunt, sunt tamen in toto hoc mundo ne cessaria, ad totius huius mundi pulchritudinem & incolumitatem conferuandam. Nam herbæillævenenatæ sunt veluti terræ excrementa eie da & exhalata, adeoque ipsius veluti purgatio. Plutarchus in lib. de Ifid. & Ofiride. Sapientia denique Dei in huins mundi creatione apparet mira, duabus de causis: quod videlicet omnia hacordine pulcherrimo constant, suumque vsum & finem singulahabent, &, vno excepto homine, seruant: quodq, omnia certo, confanti & perpetuo eursu regit & administrat Deus. Nam non modo in toto hoc mundo tantoque opificio certæ partes constitutæ funt, quibuillud componeretur: led etiam qua que pars suo ordine constatipsa perle, sumque vsum haber. Itaque suus cuique rei & conueniens locuselt datus. Præterea quæque res suam vtilitatem habet, & eam quidem multifariam. Quæ cum ita sint, imitemur lobum, Dauidem, & alies Sanctor, Deog; jugiter canamus hymnos, ne superemurab Erhnidisquiadmiranda Dei opera sedulo pensitarunt, & Deum prolixe laudarunt. Exemplo nobis sit Epicterus, qui hunc ferme in modum air: Si fanisumus, quid aliud nobis agendum & publice & prinatim, quam numen celebrandum & laudandum, & gratias persoluendu est? Nonm&interfodiendum & arandum, & edendum hymnus hic cantandus of Deo? Magnus est Deus, qui nobis instrumenta hac, quibus terram colimus, dedit. Magnus Deus, qui manus dedit, qui vim deglutiendi, quistomachum, qui efficit, vt latenteradolescamus, & dormientes re-Hæc fingulis in rebus cantanda funt; & hymnus diuinistimus cantandus, quod intelle ctum rerum dederit, quod vim rationemque vtendi. Si luscinia essem, luscinia munus fungerer, si olor, oloris. Nunccum rationale animal sim, Deus mihi landandus. Hoc meum munus est, hoc facio. Neque stationem hanc deseram, quoad licuerit, volque ad eandem cantilenam hanc exhortor. Sic Epictetus, & quidem li

valde pathetice & eleganter. Semperitaque hæc nostras aures circumfonent, ve ita admirabilis creatoris potentia, bonitas & sapientia anobis decantetur. Horum enim agnitio & celebratio corde, lingua, opere, vr decreti, sic executionis atque adeo creationis scopus & finis primus & vltimus existit.

X. Omnis creatura est extra Deum, & proinde finita & mutabilis.

Quomodo treature fint in Deo & extra Deum.

Opera creationis extra Deum extitisse docet diuinus historicus Gen.s. Sed quæras, quomodo aliquid possit esse extra Deum, cum is sit vbique, cumque omnia fint in ipso? Actor.17. v. 28. Hic tenendum omnes crea-

Enter, prasenter Deus est & vbique potenter: funt, inquam, in ip so tanquam

turas elle in Deo, quatenus.

in causa omnipotente. Sed eadem sunt extra Deum, quatenus non sunt partes Dei, velipsa effentia diuina, sed naturam suam distin camanatura Dei obtinent. Non igitur sunt à Deo separatæloco, quasi alicubi effe queant, vbi Deus absit: sed aliæ sunt res, quam Deus, & non sunt in Deo tanquam subiecto inhassionis. Et hoc modo etiam humana Chrifti natura est extra λόγον, quia non est pars λόγε, ipsius essentiam constituens. Cæterum quidquid est extra Deum, eo ipso finitum est & mutabile. Finitie est conditio creatura, secundum quam illa est in cento loco & tempore, quæ sunt duæ circumstantiæ à re creata inseparabiles, Gen.I, silocum intelligas sensibilem & intelligibilem simul, & pertempus intelligas durationem finitam, qua sit vt res ex alio momento in aliud per successionem feratur, vt ita antecessio & consecutio numeretur. Nam hoc modo & ipfi angeli funt in loco & tempore. Etenim de illis comprehendi potest, vbi sint, & vbi non sint, itemque prius & posterius. Omne quippe finitum haber aliquid quod est in actu, & aliquid, quod Omnis crea- est in potentia, arque ita aliquid prius & posterius. Mutabilitas est affectio, secundum quam creatura potest aliud arq; aliud fieri, etia defieri. Sicex bona potest fieri mala, ex beata misera, ex ente non-ens. Hæctame mutabilitas potest à Deo prohiberi, ne à potentia transeat in adum. Nam si velit omnipotensille & immutabilis omnium rerum author & rector Deus, potest creaturam stabilire, vt ex statu recto non excidat. Et tum hæc dicitur immutabilitas limitata, secundum quid, & gratiæ: sicut immutabilitas Dei dicitur absoluta, simpliciter, & naturæ. Hîcigitur cernitur magna dissimilitudo inter Deum & creaturas. Nam Deus est infinitus & immutabilis, independens & originis expers : creatura est finita, scil. quoad essentiam, virtutem & operationem; est mutabilis, dependens & orta.

ter

ter

COL

XI.Bc-

Omnis creatura finita.

tura mutabilis.

XI. Bonitas & perfectio creaturarum est absoluta, & relata. Bonitas & perfe ?10 cre-

Dos omnium creaturarum ex prima creatione est bonitas & perfe-aturarum dio, eaque tum absoluta, tum comparata. Primo siquidem omnes res duplex. funtacta valde bonæ in leiplis, ita vt talis & tanta fuerit quælibet, qualem & quantam esse conueniebat. Sictamen accipe hanc perfectionem, vtinfinitum maneat interuallum inter finitum & infinitum, id eft, creaturam & creatorem: item interipfas creaturas, quæita funt fi-Deinde omnis creatura perfemiles inter fele, vt etiam fint distimiles. Azestex creatione, si referatur velad vniuersum, velad alias creaturas. Nulla siquidem est, quæ non queat id præstare, ad quod est ab opifice ordinata. Hinc creaturæ in certas classes sine tribus ita sunt distributæ, uthingula lecundum luam capacicatem fint plena, & capaciores alia aliis, arque vt alia clauiculata quali serie supra aliam emineat, concordiffimadiscordia, ordinariffima dislocatione, & disiun diffima coniundione. Ideo sapiens prædicat, Deum omnia mensura, numeroque & pandere disposuiste. Sap. 11. v. 21. Singulæ quippe creaturæ tantam formæ viriumque mensuram habent, quanta iis sufficit, & Dei creatoris maiestatiest conveniens. Tot etiam sunt numero, quodad complendam viviueili perfectionem satis sint, & abunde Dei sapientiam & potentiam explicent. Eo verò etiam sunt libratæ pondere, vt aliæ summo, aliæ medio, alieimo, ersi honoritico omnes, loco sint dispositæ. Sed intelligehicperfectionem debitam, non indebitam. Ita vetbi gratia perfedio Deinon debetur angelo.

XII. Mundus factus est iuxtaideam mente DE I conce-Mundus est ptam.

souditus ing taidenen in

Idea in mente Dei eft forma rei , non coniun Caipfirei , fed præexistensin mente Dei: nihilque est aliud, quam essentia Dei, quatenus agnoscitur à Deo tanquam imitabilis à creatura: ita vt idea diuina non utealiter distincta ab essentia diuina, sed reipsa idem sit cumilla. Discimen autem positum estineo, quod essentia diuina sit cognita vel accessario, atque ita consideratur absolute: vel libere, quatenus in illa ellentia Deus ab æterno vidit modo eminentissimo, quid esse posset in tempore. Hac de re Augustinus iudiciose disserit lib.33.9. cap.46. Iuxta has ideas factæ sunt omnes creaturæ, arque adeo etiam mundus, qui est terum vniuersitas, siue vniuersa cæli solique, & quæcunque eorum complexu continentur compages ornatissima. Hîc quæritur de anima mundi, quid sit? Resp. Qui mundum definierunt animante, eiusg; ani-

mam, aut æternum aut conditum aliquem Deum docuerunt, non factis solum literis, sed rationum etiam pondere iam olim explosisunt. Est autem nihil aliud mundi anima, quamuis ipfi diuinitus indita. Caterum quia mundus factus est iuxta ideam in mente creatoris, sequitur iplum non effe zternum. Et hinc facile respondeturiis, qui quzrunt, quid Deus ab æterno egerit? Quibus, si pergant quærere, quid præterea Deus egerit, quam quod sui ipsius contemplatione seipsum oblectauerit modo spiritualissimo, ve ita dicam, & sanctissimo, idem est respon-Jendum, quod senexille, quemadmodum refert Augustinus, gehennam, air, talia quæ entibus præparabat. Libentius autem responderim, ait Augustinus, Nescio quod nescio.lib. 11. Confess.cap. 12. Hucetiam perriner illud Tertulliani contra Praxeam: Ante omnia Deus erat folus, ipfe fibi & mundus, & locus, & omnia. Quibus verbis acutissime, vt solet, hic Pater docer, quod Deus ab æterno fuerit av @exestilo. & proinde adus purissimus, ideoque minime otiosus. Et sane si Scipio ille Africanus recte de seiplo pronuntiauit, le non minus effe otiosum, quam cum esset solus: quanto recius hos pronuntiabimus de Deo, qui ab aterno fuir folus?

Materia mundi duplex.

XIII. Materia mundi duplici notione solet distingui.

Materia namque mundi ex qua creatus est, est prima illa massa que describitur Gen.1. v. 2. Materia vero ex qua mundus iam creatus conflat, est creatura quælibet. Illa dicitur materia præexistens (caue tamen abucaris hac voce) hæc coëxistens.

ctus est primo vere.

Mundes fa-XIV. Verisimile est mundum factum esse in principio temporis verni.

> Genef.1. v 1. dicitur, Deum in principio creasse cœlum & terram. Vbi intelligendum esse principium temporis docet subiecta materia. Hoc autem videtur fuisse principium temporis verni : quia inde à principio mundi annus à verno æquinoctio fuit inchoatus : vt colligi poteftex Genes. Et Deus per Molen iustam rationem anni declarauit, instaurata veteri ratione, quam Ifraciita in Ægypto intermiferant. Exed. 12. verf. 2. Huc accedit, quod tempus vernum est optimum totius anni. Vnde & plerique Patres natalem mundi affignant veri: vt Athanafius quaft ad Antiochum resp. ad quast. 5 4. Ambrosius lib. 1. Hexaem. cap. 4. Theodoretus quast. 72. in Exed. Cyrillus Hierofolym. Catech. 14. Leo ferm. 9. de Pasione. Damasc. lib.2. orth fid. cap. 7. Beda de temporum ratione cap. 28. Ifidor. 5. etymolog.cap. de temp. Rabanus ad cap. 12. Exod.

CAP. III.

De Angelorum creatione.

PRÆCEPTA.

CReatio singulariter considerata, est creaturarum vel spiritualium tantum, vel corporearum tantum, vel spiritualium & corporearum simul.

Creatura fpirituales tantum, funt angeli.

Angeli sunt spiritus creati à corpore liberi. Heb.1, v.14. Coloss. 1.v.16. Luc. 24.v.39. Psal. 103. v.20. Heb.1.v.7. numero plurimi. Dan.7.v.10. Matth. 26.v.13. Heb.12.v.22, Apoc.5.

Horum confideranda funt proprietates effentiales, & dotes accidentales.

Proprietates effentiales respiciunt effentiam & vitam angelorum.

Effentiam respiciunt simplicitas, & immortalitas.

Simplicitatest, qua angeli sunt liberi ab omni, siue crassa sit, siue subtiliu, corpo-

Immortalitas est, qua angelorum substantia non definit esse: alias incorruptibilitas. Luc. 20, v. 35. 36.

Vitam angelorum respiciunt intellectus merus, voluntas mera, & potentia agen-

di permagna.

Intellectiu meriu est, quo angeli cognoscunt absq, pravia cognitione sensitiua quidquid cognoscunt. Iob. 3 8.v.7. Plal. 103.v.20.

Voluntas mera est, qua'angeli appetunt abs q, prauio appetitu sensitiuo quidquid appetunt. Psal. 34.v.8. Vide etiam loca ad intellectum citata.

Potentia agendi permagna est, qua angeli promte faciunt absq. organis corporeis quidquid faciunt. 2.Reg.19.v.35. Pfal.103.v.20. 2.Pet.2.v.12.

Dotes accidentales angelorum veniunt nomine integritatis : suntig virtus & beatitudo.

Virtus angelorum est fanitas intellectus, & fanctitas voluntatis.

Sanitas intellectus est fapientia & prudentia.

Sapientia est, qua angeli discernunt verum & falsum sua natura conuenienter. Prudentia est, qua angeli discernunt bonum & malum sua natura conuenienter.

Sanctitas voluntatis, est veracitas & bonitas.

Veracitas est, qua angeli amant verum.

Bonitas est, qua angeli amant bonum.

Estq, humilitas & fiducia, benignitas & iuftitia.

Humilitas angelorum est, qua se Deo tanquam honorabilissimo bono subiiciunt.

Fiduciaest, qua angeli Deo, pt fideli & veraci, adharent coniunctisime.

Benignitat est, qua angeli bene volunt aqualibu & inferioribu.

Infli-

Iustitia est, qua angeli propendent ad bonos defendendos, & malos coercendos.

Beatitudo angelorum est tum fruitio gloria & gaudii, tum quies. Matth. 12.
V.10. C.22. V.30.

Gloria est, quod pracipua sunt creatura Dei. Gaudium est, quod Deum sibi fauentem sciunt. Quies est, qua in contemplatione Dei acquiescunt.

REGVLÆ.

I. Angelus est nomen officii.

Vox angeli explicatur.

Angeliappellatio Gracaest. Dicunt enim Graci ay sexor and in ay yémen, quemadmodum Latini nuntium à nuntiando. Sicautem appellantur Spiritus illi ministratorii, qui capessunt iusta Dei: 2/2 no appiaλειν τοις ανθρώποις, οσαπερ Εκλείαι αυτοις αγίειλαι ο των όλων ποιητής, γταίτ Iustinus Martyr in disput contra Triphonem. Pollux lib. S. ait ex communi Gracorum víu πρεσθού της ην ο αγίελ . Angeli vero vox nomen est officii, non naturæ: ait Augustinus; & ex eo Isidorus. Quæris nomen eius naturæ? Spiritus eft. Quæris officium? Angelus eft. Actionis ergo nomen est angelus. Nam agendo, id est, aliquid nuntiando, angelus sue nuntius appellatur. Cum mittitur, estangelus: cum autem per se,& qualis sit consideratur, spiritus est. Ergo ex eo quod est, spiritus est:ex eo quod agit, & legatione fungitur, angelus est. Vnde fit, vt angeliappellatio non folum ad cœlestes & spirituales illas creaturas pertineat, quæ funt in cœlo, aëre, vel inferno, & qui vulgo angeli appellantur: fed etiam ad homines, quatenus Dei Optimi Maximi voluntatem patefaciunt, & nuntiant ab co miffi, quales sunt verbi Dei ministri, 2. Corinth, 5. P. 20. Apoc. 2. 6 3. Malach. 2. v.7. Tribuitur etiam Christo. Malach. 3. v. I. Genef. 16. v. 7.9. 6 22. v. 11. 15.6 24. v. 7. 40. 6 31. v. 11. 6 48. v. 16. Exod. 14. v.19. 6 23.v.20. Num. 20.v.16. Iudic. 6. Ecclef. 5.v. 5. Efa. 63.v.9. Hof. 2.v. 45. Zach.1.2.3.4.5.6.capp. Apoc. 7. v. 2.cap. 8. v. 3. 4.5.cap. 10. v. 1.5.8.9.10. Idem Christus etiam videtur quibuldam dici archangelus, 1. Thessal. 4.7.16. quia est princeps angelorum. Dicitur autem Christus angelus Domini; quia Pater eum misit ad liberandam & defendendam Ecclesiam. Sic igitur nomen angeli tribuitur Christo, hominibus, & spiritibus illisa corpore liberis; & quidem bonis frequentissime, malis raro sine additione, vt 1. Cor. 6.v. 3. Aque ad bonos & malos angelos pertinet hacappellatio, 2. Petr. 2. v. 4. lob. 4. v. 12. Iud. v. 6. Nos hiede bonorum & malorum angelor discrimine nondum agimus: sed tantum de eorum creatione, qua omnes sunt boni. Namangeli considerantur velin genere, quate-

te

quatenus creati funt : vel in specie, quatenus alii sunt confirmati, qui dicuntur boni, alii deserti, qui dicuntur mali. Hincangelus dicitur confiderari ratione creationis, confirmationis, & infirmationis. Nos hic exponimus communiter statum angelorum ex creatione.

II. Angelos vere esse docet Scriptura, experientia pro-Angelorum bat, & consensus gentium confirmat: eth sensus eos non probatur. videt.

1 Scripturæ loca funt innumera. Vide inprimis Matth. 26.v.53. Hebr. 12. 7.12, 4006. 5. Experientia quoque testatur esse angelos. Vide historias facias, profanas & ecclefialticas. Omnes denique prope dixerim gentes vnanimi consensu hocidem fatentur.

III. Angelos esfe vera voisapelos, probant nomina, faculta-Angelos esfe tes, &actus, quæ ipfis tribuuntur in Scriptura.

UDISCHILLOR probatur.

Quidam è veteribus prorsus negarunt esse vilas huiusmodi naturas, quasangelicas dicimus. Quorum tamen opinio non infringit confensumgentium, quem allegauimus regula pracedente: cum paucorum errornoneuertat consensum plutimorum. Contra hostenenda est secunda illa regula modo tradita. Alii autem angelos quidem admiferunt & concellerunt effe : fub fantias tamen effe negarunt, & voluerunt esse motus & iguas, id est, internos impetus animi vel corporis vehementes, quibus percellimur & afficimur : itemque affectiones seu qualitates internas, que ex suis effectis in nobis apparent, at que etiam in rebusaliis. Ita Sadducæi existimarunt, Actor. 23. v. 8. Histalibus opposita estregula hæctertia; quæ tres argumentorum classes exhibet, quibus refutantur ifti homines. In prima classe funt nomina personarum, qua angelistribuuntur in Scriptura. Dicuntur enim nuntii & ministri Dei, filii Dei, custodes, vigiles, Pfal. 103. v.21. 6 104. v 4. Ioh. 1. v. 6. cap. 2. v. 1. 64.38. v.7. Pfal. 91. v.11. 12. Dan. 4. v. 10. 14.20. Huc pertinet quod appellantur creaturæ Dei : quæ xve sodén we funt lubstantiæ. In fecunda claffe funtfacultates seu potentiæ personarum, videlicet intellectus, voluntas & potentia agendi, Iob. 38. v. 7. Pfal. 34. v. 8. Pfal. 103. v. 20. 2. Petr. 2. v. 11. Interria classe sunt actus, id est, actiones & passiones personis competentes, qua angelis tribuuntur: vt funt loqui, Gen. 18.6 19. Heb. 2. v. 2. locum mutare, Genef. 19. v. 17. Ita de bonis dicitur, quod Deo & Christo seruiant, coram Deo stent, lætentur conversione hominum, & ignorent die indicii, videant faciem Patris in cœlis, quodq; nos futuri simus illis in altera vita fimiles, Dan. 7. v. 10. Marth. 4. v. 11. Luc. 15. v. 10. Marc. 13. v. 13.

Kk

Matth, 18. verf. 10. Matth. 22. v. 30. De malis dicitur, quod peccent &da. mnentur, 2. Pet. 2. v. 4. Iud. v. 6.

Angelorum essentia est spiritualis.

IV. Angelisunt substantiæ tantum spirituales.

Hebræi tres faciunt spirituum species. Primò est spiritus, qui cum corpore mutuum, naturale & hypostaticum habet vinculum & commercium, vt animi hominis. Deinde eft spiritus, qui cum corpore nullum naturale & ordinarium seu hypostaticum habet vinculum : sedestita creatus, vt per le subsistat, neque respectum habeat ad corpus, quodinformet, vt estangelus. Vnde angeli persona vocanturab Augustinem. chirid cap. 18. Tertid eft spiritus incretus & simplicissimus, qui est purifimus adus ab omni compositione immunis, vrest Deus. Nullus exhis spiritibus est corporea substantia. Quod angelus non sit (de hocenim tractamus) corporea substantia, vel ex corporea & spirituali substantia mifta, fic probatur. Angeli in Scriptura vocantur spiritus, Hebr. 1.7.14. Spiritus autem carnem & offa non habet Luc. 24. v.39. In quibus eft pofita vera ratio viuentis corporis, vt docet August. serm. 145. de temp. Deinde necesse est vt angeli sint substan iz mere spirituales; quia secus mundus foret imperfectus; quippe quinon haberet omnium creaturarumpolfibilium genera, quæ sunt tria, si spe ctes summa capita: videl, creature corporeæ tantum, spirituales tantum, & mistæ ex corporea & spirituali natura. Et nisi angeli essent spiritus, quomodo legio, qua est multimdo 6666, in vno homine inesse potuisser, Luc. 8. v. 30? Angeliigitur sunt were spiritus: quia proprie id sunt, neque quid minus dicitur, quam quod funt, cum itaappellantur.

V. Angelinon sunt substantizminus creatz atque corporez; hocest, zque abaliquo & ex nihilo, atque istz: promde sunt finiti & mutabiles.

Angeli non sunt æterni; quia dependent à Deo tanquam ministri, Psal. 103. v. 20. Heb. 1. v. 7. 14. Qui autem subest Deo minister, eumabipso sacum esse oportet. Et expresse dicuntur creati, Coloss. 1. v. 11. Nec obstat, quod Moses in historia creationis non faciat mentionem angelorum. Nam ipsi propositum suit aspectabilem hunc mundum describere. Videntur autem creati primo die ante omnes creaturas, Nam ante tertium diem suerunt conditi; quia cecinerunt hymnos Deo, cum ille basin terræ poneret, 106. 38. v. 4.5. 6.7. Hoc autem sactum est die terrio, quo Deus aquas segregaunt à terra. Relinquitur itaq; angelos ante opus tersii diei suisse productos. Ergo vel primo, vel secundo die. Non secundo

Angeli quando ereati.

quia cumangeli sint è nihilo, verisimile estillos productos esse vna cum illis creaturis quæ ex nihilo funt creatæ primo die. Deinde et verifimile eft. Deum illos adhibuisse statim ab initio tanqua contemplatores & tefles vniuersi operis. Necest, quod metuamus illos non potuisse in certo este vbi sue loco, quod nondum fuerit cœlum illud supremum. Nam ficuti Deus terram & aquam locauit in spatio inani: sic & angelos potuircollocare in tali spatio. Locus enim nihil estaliud quam spatium, in quoaliquid finitum inest, sicvt extra illud non sit. Hinc porro consequitur angelos non fuille ouvegyes & quafi collaboratores Deiin creatione mundi, Nulla siquidem creatura potest creare. Eo enimipso dum creatura est, finita est. Ad creationem vero perficiendam requiritur infinitavis, & proinde infinita essentia. Insuper angeli sunt finiti & mutabiles. Hacenim, vt supra vidimus, omnes creaturas inseparabiliter comitantur. Finiti ergo sunt angeli,& quidem natura & proprietate substantiz, actione & loco. Tametsi enim angeli non habent dimensiones corporales, aut partem extra partem; quia sunt quantitatis corporalis expertes: sunt tamen in loco & locales: quia cum alicubi præsentes sunt, alibinon funt: & cum alicubi præsentes sunt, toti ibi funt. Hinc Bernhardweleganter ait: Locus est vnicuique rei suæ substantiæ finis. Et Chrysoflomus homil.3.inepift.ad Hebr.inquit: Angeli loca permutant, & priora locain quibus fuerant, deserentes ad alia veniunt, transeundo, in quibus non erantantea. Circumscripti autem proprie non dicuntur; quia etsi cumibi funttoti, non possunt esse alibi, tamen dimensiones corporales non habent, & à loco suo non commensurantur. Quod sincircumscriprumappellatur, quod est vbique totum, de solo Deo hoc dicitur. Sed alio sensu accipitur hæc vox in hac disputatione, ita nimirum, vt angeli dicantur effe in loco definitiue seu per designationem, & proprietate fubstantia, quæ dum hicest, non potest esse alibi; non autem circumsaiptine, id est, per commensurationem. Deinde angeli sunt mutabiles Aneeli sunt natura. Solus enim Deus estimmutabilis, lacob. 1. verf. 17. Mutabiles, in- mutabiles quam, funt angeli; quia de præterito in præsens, & de præsenti in futurummouentur. Et fiangeli naturaliter immutabiles fuissent, Diabolus Mangeli eius nunquam cecidissent. Sancti tamen angeli mutari hodie non possunt; quia sic acceperunt aternam beatitudinem, vtea carere aurptinari non possint. Sed hoc ipsis non est naturaliter insitum: sed diuinz gratiz largitate postea collatum. Rece itaque dicitur, quod Deus inhis tribus differat à creaturis omnibus, quod quidquid est Deus, elentizest, summeest, incommutabiliter est.

VI. N. :-

Kk

Numerus angelorum est magnus. VI. Numerus angelorum est ille quidem magnus, sed non infinitus.

Numerus angelorum est nobis innumerabilis: neque tamen obid est infinitus negatiue & simpliciter. Non enim statim, quod est infinitum secundum quid, puta quoad nostram cognitionem, id statimest infinitum simpliciter. Quod autem in se sinitus sit angelorum numerus, ita patet. Non est nisi vnum actu infinitum, videlicet Deus: quia siplura essent infinita, nullum esset infinitum. Etsi vero sinitus est angelorum numerus: quantus tamen sir in Scriptura non est definitum. Satis igitur nobis sit scire, quod hic numerus sit maximus, Dan. 7. v. 10. Matth. 26.1. 53. Hebr. 12. v. 22.

Angeli quomodo simplices?

VII. Angeli reuera funt simplices.

Angeli non sunt ita simplices vii Deus; qui nullam compositionis speciem admittit. Vere tamen sunt simplices; quia tametsi sunt compositiex esse « essentia, natura « supposito, acu « potentia, genere « differentia, subiecto « adiunctis, materia denique intelligibili « forma: tamenin iis non est compositio illa crassa, quæ est corporum. Ethor senti reuera simplices dicuntur. Angelus igitur ad Deum comparatus est compositus actus, idest, essentia cui actus adiungitur « proprietas præter essentiam: sed « simplex est, siue absolute spectetur « in se, sue comparate in collatione cum rebus corporeis.

Angeli pares VIII. ex creatione. boni.

VIII. Omnes angeli primum creati sunt æquales, idest,

Hoc constat ex Iud. v. 6. & 2. Pet. 2. Omnes nempe angeli sic primum sunt creati; vr si vellent in beatitudinis luce persisterent: sin autem vellent, etiam labi possent. Sed post Satanæ & sequacium lapsum, qui perstiterunt, ita confirmati sunt, & sincommutabilitatis virtutem acceperunt, vt cadere iam non possint, sola Dei gratia sussiluti, non autem meritis suis adiuti, aut operibus innixi, vt Scholastici volunt. Nameadentibus aliquibus per infidelitatem, reliqui Domino pia sidelitate & obedientia adhæserunt, accipientes ad plenam suam & in posterumincommutabilem selicitatem certam scientiam suam & in posterumincommutabilem selicitatem certam scientiam sua stabilitatis, quam illi non habuerunt natura sed ex gratia Dei acceperunt. Cæterum Lombardus lib. 2. dist. 3. author est, angelos omnes suisse creatos à Deo æquales generaliter in histribus, nempe substantia seu persona spirituali, sapientia rationali, & potestate liberi arbitrii: sed & in illis ipsis tribus ecs diuersos inter se graduque differentes à Deo sa cos. Sed plura sunt, in qui

te

ta

ıs,

1-

11

S

bus angelià Deo creati, sunt æquales: ea nempe, quæ in toto hoc capite percensentur. Ea autem omnia possunt comprehendi nomine imaginis Dei Etstenim expressis verbis non dicat Scriptura facra Angelos conditosessead imaginem Dei: tamen per bonam consequentiam hocinde potest deduci, hunc scil.in modum. Cui competit definitio, eidem & definitum. Arqui angelis competit definitio imaginis Dei, quætalis est: Imago Dei est similitudo naturæ diuinæ, creaturis impressa, qua repræsentant Deum spirituali sua substantia & dotibus intellectiuam vitam arguentibus. Iam vero angeli sunt spiritus: sunt ratione præditi: sancti sunt creati, &c. vnde etiam dicuntur filii Dei, non quidem natura, sed tamen charitate, quatenus ipse illos diligit tanquam ad imaginem suam creatos: & quidem magis ad imaginem suam creatos, quam homines. Namordine naturæ præstantior est angelica natura quam humana. Pf. 8.v.6.Vide Augustinum lib. 11. de cinit. Dei c. 16. Quod vero idem ait lib.2, de visitationibus instrmorum cap. 6. Nollem habere locum angeli, si possem habere locum debitum homini, id non est de natura humana per se considerata accipiendum: sed de ca gratia Dei, quæ supra naturam homini, prasertim Christo, accessit. Magnum enim, imomaximum est, quod Christus humanam maturam assumsit. Maior itaque angelis est natura humana, quatenus eam Christus assums te Heb. 1. 6 2. Vide Durandum lib.2. sent. dift. 9.q.2. Hic quæri folet, An ratio tribui possit angelis? Thomas in 1.2. quaft. 38. art. 3. ait, angelos appellari intelle ctuales, animas vero rationales, quoniam angeli statim & vno momento cognoscunt res,& que in illis infunt omnia, abique discursu: animus vero humanus ealdem cognoscit per motum & discursum ex vno ad aliud cognoscendum procedens. Verum fallum est, angelum non ratiocinari: qua de te paulo post. Potest ita que ratio angelis attribui.

IX. Angelisunt immortales, non natura, sed gratia: vt air Angelis quomodo immortales?

Deus enim solus vita est, & quidem ἀνπζωή, & omne quod viuit, vitaviuit, id est, per Deum. Proinde & angel. Sicut ergo angeli à Deo sunt expisilo sa chi ita et possunt potentia ipsius in pisilum redigi, arq; adeo via lua spoliari. Sed quia Deus hoc non vult, merito ipsis tribuiturimmonalitas; quæ duo notat, ἀφθωρσίων και ζωήν, id est incorruptibilitatem, & vitam; vitam dico intellectiuam, quæ includit voluntatem & potentiam agendi spiritualem. Cæteroquin ersi angelinon sunt immortales natura: non potest tamen illis accidere corruptio vi vilius creatura, vel potentia ipsorum: quia Deus vult illos sustenta: emper.

Essentia igitur angelorum est nobilior, quam corporum, quain sessin sess

Angeli quomodo intelligant?

X. Angeli intelligunt omnia spiritualiter, quæ intelligunt alia per essentiam suam, & alia per species: quæ dam sine discursu, quæ dam cum discursu.

Videamus & euoluamus fingula, Principio angeli intelligunt omnia spiritualiter, id est, ipsorum intellectus no pender à sensu. Est quippeintellectus merus, id est, nó præsupponens cognitionem sensitiua. Deinde per essentiam sua non intelligunt omnia. Hoc enim est solius Dei. Nam qui per essentiam suam omnia & singula cognoscit, illius essentia estarchetypum omnium rerum : o soli Deo competit. Interim tamen angeli per suam essentiam intelligunt Deum, le & suum officium erga eum, & quidquid his tribus affine est. Reliqua intelligunt per species, & quidem vel sibi concreatas seu in creatione inditas, vt sunt species rerum vniuersalium:velabstracas à rebus singularibus. Hincangelis non tantum competit intelle dus passibilis siue patiens, sed etiam agens, qui fabricat species intelligibiles, siue signa illa spiritualia rerum singularium, fiue illæ sint corporales, siue spirituales. Cum enim angeli nonnis spirituali modo intelligant, tales etiam species esse oportebit. Ad'extremum angeli multa intelligunt fine discursu, quæ videl ipsis nota sunt naturaliter: quædam cum discursu, ea videl. in quorum notitiam perueniunt ratiocinando à causis ad esse da; vel contra. Alia siquidem angelis funt nota, alia ignota, & alia minus, alia magis nota, & conie curis sape ducuntur. Interim tamen pauciora intelligunt per syllogismum, quam nos. Ita videmus inter homines comparatum effe, vt accuratiores & exercitatiores minus indigeant syllogismo pro le, tametsi mistor d'meia, arguGreumentorum copiam, maiorem habeant quam obtusioraliquis. Quod autem angeli non cognoscant omnia sine discursu, ita pater. Solus Deusvider omnia simplici lumine in seipso & per seipsum. Nec fieri potest, vriple discurrar: cum omnia sint ei pariter nota. Interim verum est, Deum possenos docere per propositiones & discursum, quatenus gratioa sibique minime indigna ovy retra Bases nobis se attemperat. Ipse niminim optime nouit quæ attributa quibus subiectis, quæ media quibus qualtionib. conveniant, Summaest: Deus nihil intelligit per syllovilmum; angeli pauciora intelligunt per syllogismum, quam homines. Sicitaque imperfecta est angelorum cognitio respectu Dei, non tamen impe fectione peccati, sed natura: quarum illa diciturimperfectio prinationis & culpabilis, hæc negationis & non-culpabilis.

XI. Voluntas angelorum est mere spiritualis, & planeli-Voluntas an. bera.

gelorum qualis?

Sient vbi eft sensus, ibi est appetitus sensitiuus: ita vbi est intellectus, ibieftvoluntas. Et qualis est intellectus, talis voluntas, Cum igitur in angelis sit intellectus merus, hoc est, non communicans sensibus:ita etiam voluntas est mera, id est, nulli sensuum apperitui adiuncta. Nonigiur appetunt sibi nisi spiritualia. Deinde vt voluntatis proprietas estentialis est libertas, scilic, à coactione, quatenus illa nullis subiecta est aiayus nelus: sic & angelorum voluntas ex creatione plane est libera. Quamdinautem in statu innocentie omnes vixerunt, præter libertatem à coastione, etiam à peccato & miseria liberi erant: in quæ mala illi inciderunt, qui à Deo defecerunt.

XII. Potentia angelorum maxima est, sed tamen limi- Potentia angelorum tata.

Potentia Dei tantum est illimitata, quia prima & independens. An-qualus gelorum potentia est quidem illa magna, sed tamen limitata, quia subestpotentia Dei. Hincilli dicuntur spiritus ministratorii, quia Deus iplorum ministerio veitur pro sua voluntate. Proinde omnia, quæ præfare hominibus angeli possunt, in vnius sunt omnipotentis potestate. Ceterum potentia angelorum est vel ordinaria, vt cum se mouent è locoinlocum, item corpora varie impellunt, & artificiosa faciunt: yel extraordinaria, cum fiunt commissarii Dei ad certum aliquid expediendum. Mouentur autem è loco in locum, vel potius se ipsos mouent, ita matermino per medium ad terminum transmeent, non resistentibus corporibus: nec sine omni mora temporis, celerrime tamen, & quasi ès άπάπτω χεόνω, ficut mane oriente fole lux velocissimo motu magnam

terræ partem illuminat. Cum vero angeli alia mouent, vel essentias suas iis immediate applicant, vel vno aliquo corpore immediate impulso peralia commouent mediate. Præterea quædam perangelos fiunt mirabilia quidem nobis, quia & difficilia & ignota: quæ tamen illis tanquam propriæ actiones & faciles accidunt, & notæ funt. Porro quiaangeli celerrime exequuntur Dei iussa, ideo pictores attribueruntangelis, præsertim bonis, alas, vt ait Isidorus lib. 7 .etymol. Hanc ob celeritatem in oratione Dominica nobis proponuntur ad imitandum boni angeli.

Angeli quofe inuicem tum ab animarationali differant.

modo tum à XIII. Angeli à se inuicem differunt numero: ab animabus hominum specie & capacitate.

> Tot sunt angelorum essentiæ, quot sunt supposita. Nam essentiasinita multiplicatur prout suppositum multiplicatur, vt docet tota mundi machina. Differunt itaque inter se angeli numero. Ab animabusautem hominum differunt & specie, quia sunt spiritus ad informandum corpus non ordinati: & capacitate seu perspicaritate. Matth. 22. vers. 30. Intellige hic capacitatem no corporalem, sed intelle aualem, per quam angeli facilius aliquid comprehendere possunt quam animæ. Durandu in lib.2. sent. dist 3.9.7. num. 16. In hoctamen conveniunt angelus, & anima separata, quod suam totam potentiam possint traducere in adum quam promtissime; nisià Deo extraordinarie impediantur, nullis aliunde ad eam in se excitandam conquisitis mediis aut adiumentis.

rint angeli mali?

Quid amise-XIV. Essentiales angelorum proprietates non sunt separatæ à malis angelis: sed quædam dotes accidentales.

> Proprietates enim, licet non constituant rem, tamen rem constituram (de creatis loquimur) immediate sequuntur. Ideo proprietates dicuntur estentiales & necessaria à posteriori, que madmodum materia & forma dicuntur essentiales & necessaria à priori. Quo eodem sensuelsentiale diuidi folet in consecutiuum & constitutiuum. Illudest proprietas, hoc pars essentialis. V trumque est inseparabile à re. Namsi res est, habet suam essentiam: & posita essentia ponuntur proprietates. Itaque angeli mali non amiserunt proprietates suas essentiales. Ad dotes accidentales siue ornamenta proprietatum quod attinet, illa veniunt nomine integritatis. Quam omnes angeli acceperunt è creatione Iud. r. 6.Sed quorundam angelorum res sunt fractæ.ibid. Necesse igiturest,vt integritas sit accidens separabile. Duo autem sunt ornamenta creatura rationalis, virtus & beatitudo. Per illam angelus est bonus: per hancipsi bene eft.

XV. An-

XV. Angeli norunt multa, sed non infinita: etiam singula- Angeli que rianorunt: & multa futura: mysteriaitem salutis: decreta norins? Deiplurima: multas denique cogitationes nostras.

Angelinorunt plurima, quia sunt spiritus à corpore liberi, præditi summa vi intellectus. Sed tamen non norunt infinita, quia ipsi finiti funt, & folus Deus est omniscius. Ita ignorant diem iudicii Marc. 13. v. 13. Etmulta dicuntur ipsis nota fieri Eph. 3. v. 9.10.1. Pet. 1. v. 12. Confer cum Exed. 25. v. 18. 19. 20. Deinde angeli norunt fingularia, tum spiritualia, vt Deum, sese, & se inter sele, animas electorum: tum corporalia, vt hunc hominem, hanc arborem. Et hæc norunt longe plenius & certius quam homo:quia cognitio proportionata est esfentiæ. Hancaut antestare hominum essentiæ supra vidimus. Tertio futura, quæ pendent simpliciter à libertate diuinæ vel humanæ voluntatis, non cognoscuntur ab angelis necessario: quæ vero certas habent in natura causas, ea norunt certo: cum videamus astronomos præuidere eclipsin infallibiliter. Cognoscunt autem angeli res futuras non in seipsis (ita enim solus Deus eas nouit) sed in causis suis: quæ si sunt simpliciter necessariæ, præuident res futuras necessario; si sunt contingentes thi to mond, plerumque, certius ab angelis quam ab hominibus præsciuntur: si sunt plane contingentes & voluntariz, ab angelisignorantur: earum tamen multæ ex diuina reuelatione is innote scunt. Mysteria quoque salutis norunt, quatenus Deus illa reuelauit per iplos, vel executus est per iplos, vel eadem iplis adhuc teuelat. Non tamen comprehensiua, sed tantum apprehensiua cognitione norunt mysteria ακατάληπτα; quale est SS, Trinitatis. Idem de dectetis Dei iudicium est. Ad extremum, internos animorum motus angeli non possunt nosse, si sint suppressi, & non procedant foras per signa intemaaut externa. Sed illos norunt, quos suggesserunt ipsi, quos Deus teuelat, & qui se per effecta produnt. Sicetiam ex temperamento & aliislignis multa possunt acute coniectare.

Angelorum scientia est naturalis, experimentalis, fit angeloru &reuelata.

(cientia?

Præcedenti regula diximus de scientia angelorum quantum ad obiecta: iam de modo cognitionis dicemus, quotuplex is sit. Est autem triplex, vel duplex, si placeat διχοτομείν, videlicet έμφυτος και έπικτητος. naturalu & acquisita: & hæc vel έμπειρίας, vel άποκα λύψεως, quarum illa dicitur experimentalis, ista reuelata. Naturalis est, que angelis à creatione est indita. Ita norunt se, & Deum, suumq; officium erga Deum. Scientia ex-

perientiæest, quam angeli petunt ex observatione rerum, quæin muni do geruntur. Luc. 15. v. 10. Reuelationis scientia est, quæ angelis obuenit ex patefactioneDei vel inScripturis, vel extra illas Marc. 1. v. 24. Ceteruilla cognitio, quæ in angelis està Deo, cum nempe res vident in Deo, prima dicitur & matutina à Scholasticis. Que vero est ex ipsis rebus, secunda & vespertina. Thomasin 1.2. quast. 58. art. 6. Quibus additur cognitio meridiana, qua angeli cognoscunt ipsam diuinam estentiam, velxóns. Differt igitur corum scientia à nostra: quod nos vix etiam multo cum discursu & laboreres nobis obiectas per phantasmata vel connata, vel acquifita cognoscimus, & plerumque causas inuestigamus, postquam resipfæ euencrunt, & funt in actu: at angeli ex causis naturalibus antequam resiplæ euenerint, sciunt eas, quas cognoscunt per speciesillis natura insitas, vel à rebus abstractas, absque tamen phantasmate. Item nos per ea, quæ visibilia sunt, & Deum, & cætera inuisibilia cognostimus: at angeli videntista per se ipsos, & secundum quod intus res sunt cum nos simus instar vulpeculæ Ælopicæ, quæ vitreum vas lambit, pultem non attingit. Atque hæc intelligenda sunt de naturali angelorum cognitione. Nam quod ad mysteria seu arcana Dei, illa eatenus angeli sciunt, quatenus ipsis à Deo reuelantur: qualia sunt, quæ ad hominissalutem, tempus vicimi iudicii, & cætera huiusmodi spectant, Thomasini. 2.quest. 5 8. Atque in eaipsa arcanorum Dei scientia illi iidem prosiciunt. 1. Petr. 1. v. 12. Tim. 3. v. 16. Quod autem quidam volunt, angelos interesse quoque nostris concionibus & collationibus, & in iis proficere ex Eph. 3.v. 10:plane in eo hallucinantur, atque illum locum corrumpunt.

Angelus na-XVII. Angelus sua natura est veracitatis & bonitatisa-

citatis & bonitatis amans.

Sicut intellectus rectus est, si verum & bonum probet, & falsum at malum improbet: ita voluntas recta est, si verum & bonu amet, falsum ac malum odio habeat. Hinc duæ existunt sanctitatis species in voluntate, veracitas & bonitas. Omnis autem substantia intelligens sua natura est amans veritatis & bonitatis: Deus quidé natura immutabili, creaturæ autem mutabili. Angelorum igitur & hæc suerit natura ex lege primæ creationis. Veracitas autem angelorum est, qua illi verum iudicatum amant: & cogitationes suas spirituali modo & velut sermone, nutu & signo sibi inuicem patesaciunt, eo serme modo, quo nos nobiscumipsis quasi colloqui possumas, & varias nobis imagines in mente proponere. Nobis quoque possumt patesacere veritatem vel sermone vel serione. Genes 18. Daniel. 5. Et quando in humana sigura apparent, idem

præstant per membra illius corporis, quo vtuntur, quod immediate præstant extra illa corpora. Deinde bonitas angelorumest, qua illi bonum iudicatum amant: ideoque suam agendi potentiam ad id in sua dignitate tuendum incitant.

CAP. IV.

De creatione creaturarum corporearum.

PRÆCEPTA.

CReatio corporearum creatur arum sequitur, qua Deus produxit corpora.
Creatura corporea sunt prima, vel orta.

Prime funt ex quibus tanquam ex materia relique funt producta.

Sunta vellusida, vt calum & lux : vel obscura, vt aqua & rerra. Et hæcsunt opera primi dici.

Oriasunt, quaex primis producta sunt : ideog, primis per analogiam respondent.

Suntq inanimata, vel animata.

Creaturainanimata funt opera secundi diei , cœlum aërium & nubes : ter-tiiditi, vegetabilia & mineralia : & quarti diei , stella.

Creatura corporea animata funt opera quinti diei, aquatilia & volucres : & fextiditi, pecudes, reptilia & bestiæterrestres.

Quaomnia describuntur Genes.1.

REGVL A.

I. Opera πρωποκλισίας hîc percensenda sunt, quatenus crea-operacreationis quotionis naturam patefaciunt.

Non hicadferendæ sunt minutatim naturæ creaturarum & vtilita-derentur à tes: quod physico & theologo naturali incumbit: sed ordinem & per-sheologo. sectionem creationis hic spectare oportet.

II. Primo die Deus creauit cœlum, materiam primam, & operaprilucem.

Deus in creanda vniuersi machina sapientissimum obseruauit ordinem: quippe progressus à simplicibus ad composita, à principiis ad principiata. Primò enim ex nihilo produxit cœlum & terram aquæ permistam, quæ vsitatè dicitur chaos & prima materia. In hac materia suit priuatio: quæ describitur Gen. v. v. 2. suit & forma, siue natura, quam in illa materia souit Spiritus sanctus. ibid. Deinde producta est lux, quæ non suit accidens, sed substantia, id est, corpus globossum, siue globus lucidus, qui essecit diem primo triduo. Nam vbi lux illa splenduit, ibi

11 3

dies fuir, ante solem conditum: vnde aberat, ibi suit nox & caligo, Postquam verò sidera sunt creata, desiit officium huius lucis, quæ in ips sidera, inprimis in solem, est translata. Stellæ siquidem nihil suntaliud quam lux condensata siue conglobata.

cœlum pri-III. Cœlum primum est thronus Dei, supra omnes cœlos mum quale? aspectabiles, primo die à Deo conditum.

Cœlum proprie notat totum illud expansum à superficie terra ad extrema víque cœlorum culmina. Genef. 2. v.1. impropriè accipitur tum metonymice pro ipso Deo Dan.4.v.26. Matth. 21 v.25. Luc. 15.v.18.21.pto angelis & spiritibus beatis. tob. 15. v. 15. Pfal. 89. v. 6. 69. v. 35. item pro Ecclesia militante, cuius ortus est è colo & mairdua locusque triumphiestin colo.Dan. 8. v. 10. Apoc. 9. v. 1. cap. 12. v. 7. Efa. 95. v. 17. cap. 66. v. 22. Luc. 10. v. 18. pro nubibus denique & meteoris. Lenit. 29. v. 19. tum synecdochice, vel pro cœlo supremo. Marc. 6.v. 19. vel pro cœlo stellifero. Pfal. 19 v.7, vel pro aëre Gen.1.v.26. Porro cœlum supremum non potesthic à nobis cognoscissensu: quippe quod non est subiectum sensui, quamdiu hîc peregrinamur. Necesse igitur est, vt reuelatione Dei stemus. Deus autem summatim nobis illa reuelauit de cœlo primo: quod sit supremum. Deut. 4. v. 39. 10f. 2. v. 11. Prou. 25. v. 3. Ephef. 4. v. 10. quod fit thronus Dei, & sedes beatarum creaturarum. Vnde appellatur paradisus Luc.13. 7.42. 2. Cor 12. v.4. lerufalem quæ fur fum est. Gal 4. v. 26. lerufalem calettis. Heb. 12.v. 2: mons Sion. ibid. facrarium Heb. 9.v. 12.6.10. v.9. domus patris. Ioh. 14. v. 2. habitaculum fanctitatis Dei Deut. 26. v. 15. locus habitationis Iehouæ Pfal.33. v.14. finus Abrahami Luc. 16. v. 22. ciuitas Dei viuentis Hebr. 12. v. 22. ciuitas illa habens fundamenta, cuius artitex & conditor est Deus. Heb. 11. v. 10. patria. Heb. 11. v. 13. 6 14. Appellatur etiam cœlum tertium, cœlum cœlorum, templum Dei. 1. Cor. 12. v. 2. Deut. 10. v.14.1. Reg. 8.v.27. Pfal. 115.v.16. item cœlum simpliciter & absolute Ad. 3. v.21. 70 04 @, altum & excelfum Luc. 24. v. 49. Eph. 4. v. 8. 04150, altiffima, excella. Pfal.7.v.8. Luc.2.v.14. Heb.1,v.3. Hoc cœlum primo die 2 Deoest productum. Nam Deus in principio temporis, id est, in primo temporis momento, creauit cœlum & terram, id eft, duo illa reliquarum creaturarum domicilia, quæ hodieq; illam appellationem retinent. Eccelum quidem hic notat totum spatium inde à terra; & dividitur in summum, medianum & infimum. Cælum fummum ornatum fuit angelis primo die: medianum stellis, tertio die: infimum meteoris, secundo die. Porro cœlum supremum neque est Spiritus, neque est Deus ipse, neque est vbique. Nam si est extensum, non est spiritus, sed corpus: fi condi-

B

Ca

11

conditum, non est ipse Deus: si conditum, non est vbique. Tametsienimest habitatio Dei Ffal. 113. v.s. Deut. 26. v. 15. 1. Reg. 7. v. 30. non tamen aquat effentiam Dei 1. Reg. 8. v. 27. Et quamuis pii colum fuum in corde suo circumferant : hoc tamen non est intelligendum nisi de prægustu vitæzternæ.

IV. Secundo die creatum est expansum acris, & aquæ di- Opera secunuifz in superiores & inferiores.

Primo quidem aer est creatus, hoc est, coelum infimum este cum est domicilium meteororum: Gen. 1. v.8. deinde vero aquarum diuisio est factaininferiores, quæ alueis terræ includuntur, & superiores, quæ sunt nubes. Genef. L. v. 7. 10b. 26 v. 8. Pfalm. 104. v. 3. 6 147. v. 8. 6 148. v. 4. lerem. 10. verf. 13.

V. Tertii diei opus sunt aquarum inferiorum congregatio, Operatorii & vegetabilia cum mineralibus.

Primo enim Deus congregauit aquas in suos alueos, maiores & minores, atque ita terram reddidit aridam & habitabilem certis in locis. Deinde produxit vegetabilia, quorum tres classes constituit diuinus historicus, Prima est herbarum: secunda graminum in caules, scapos, culmos & ferulas ascendentium: tertia arborum & arbustorum. Gen. 1. P. 11. 11. Mineralia, quæ vocant, Moses præterit: quæ ipsa tamen videntur vnacum vegetabilibus siue plantis condita: quia & ipla sunt partus quidam terræ vt vegetabilia.

VI. Quarti diei opus sunt stellæ, in expanso collocatæ, ad operaquarlucemafferendam terris, & ad eas varie motu posituq; suo afficiendas.

Exhisautem præcipuæ sunt Sol & Luna. Soli est dominium diei attributum: Luna autem noctis. Vsus stellarum à Mose nominatur quin-Vsus stellamplex. I. Vt distinguant inter diem & nochem euidentissime & di-rum quintufünctissime, perpetuis secundum naturam suam vicibus. II. Vt sint infigna; quæ scilicet motu & aspectu suo de multis vitæ humanæ salutanbus commonefaciant: vt exillis animaduertantur & colligantur euentus naturales, defe & us & accrementum luminis, tempestates, æstus mavum: vritem indicent tempora civilia, tempora sementis, messis, cedende materiæ: vt denique significent Dei beneficia & judicia. III. Vtfintin tempestates, definiendo scilicet anni quadrantes. IV. Vesintin dies, & eorum spatialimitent. V. Vesintin annes, & eos

ad certam temporum rationem designent. Cum annis menses intelligimus, vt partes anni.

operaquimi VII. Quinti diei opus sunt aquatilia, vt pisces & quæeius generis, itemque volucres: & quidemilli ex aquis inferioribus sunt producti, ista videntur creata ex aquis superioribus.

Vide Genes. 1. v. 22. Sed huic sententiæ, quod volucres sint producte ex aquis, videtur obstate Genes. 2. v. 19. Formauerat Deus è terra omnem bessis am agri, & omnem volucrem cali. Verum illa Verba, è terra, referendasunt ad antecedentia. Omittitur autem breuitatis causa materia auium, que disertis verbis indicatur sap. 1. Cæterum cum piscibus intelligendasunt reptilia aquatica: qualia sunt conchylia, conchæ, stellæ marinæ, & similia. Porrò quemadmodum pisces sunt productie ex aquis sinferioribus, in quibus habitant: ita aues videntur productæ ex aquis superioribus in quibus illæ veluti natant. Hoc enim suadet natura ipsarum, quæ ex volatuiudicatur esse leuior.

Opera sexti diei.

IIX. Sexti diei opus, simerè corporea spectemus, suntpe-

cudes, reptilia, & bestiæterrestres.

Pecudes h c sunt mansueta animantia, cum homine versantia, & herbis, carnibus, vel similibus vescentia: vt elephanti, boues, equi, asini, canes, seles, & aliaid genus. Reptilia terrestria sunt, quæ repunt interas; sunt que vel ἀποδα, vt serpentes, vel βεσχύποδα, vt sacertæ, formicæ. Bestia terrestres sunt, quæ ferinam habent naturam: vt cerui, damæ, supi. Atque hæ sunt tres classes brutorum. Ex his pecus Hebreis dicitur Bebemah, reptile Remesch, bestia Chaiiathhaarez.

Hætradit Mosesin suo hexaëmero de operibus siue creaturis corporeis tantum iisque tum notitia destitutis, quæ primis quatuor diebus conditæ, tum notitia præditis, animalibus brutis, iisque tum aquatilibus & volatilibus, tum terrestribus. Hic observa regulam: Creatiosaestin instanti respectu Dei & singulorum corporum: respectuvero omnium corporum sibi inuicem succedentium, non sacta est in instanti.

CAP. V.

De creatione hominis.

PRÆCEPTA.

R Estat creatio creaturarum spiritualium & corporearum simul, qua dicuntur homines, facti ad imaginem Dei.

Inhominucreatione vidende sunt cause ipsius, proprietates, dotes, & divisio. Cause sunt quatuor, hoc ordine:

1. Efficiens: Sacrosan ca Frinitas Genes. 1. v. 26.29. Matth. 19. v. 4.
11. Materia: Corpus, quod primo homini Adamo ex puluere terræ,
Euzer costa Adami factum est. Genes. 2.

III. Forma: Anima rationalis à Deo ex nihilo creata & corporiinspi-

rata, Gene . 2

IV. Fini: tum summus, qui est gloria Dei Prou. 16. v. 4. Esa. 42. v. 6.7. tum subordinatus, qui spectat partim hos seculum, isque triplex, dominium inalias creaturas, labor honestus, & societas cum aliis hominibus. Genes. 2. partim ad suturum seculum: & hic sinis est tum perse, vita aterna, tum per accidens, mors aterna. Prouerb. 16. vers. 4. Roman. 9. vers. 12. 23.

Proprietates hominis sunt ratione anima, vel corporis. Et hæ dicuntur pro-

prietates gowders.

Ratione anima funt intellectus, voluntas, & potentia agendi.

Ratione corporu sunt sensus, appetitus, & lo comotiua. Gen. I. v. 28.

Pron. 20. v.

Does hominiu sunt virtus & beatitudo. Et hædicuntur proprietates 278-1. Cor. 12. v.

audus.

Virtue in intellectu haminie off Canientie de prudentie originalie : in voluntate Ecc.

Virtus în intellectu hominis est sapientia & prudentia originalis: in voluntate Eccl. 12. à v. institutoriginalis, id est, veracitas & bonitas: itemg, libertas.

Bestivado est = 8. The principal of the state of th

Beatitudo est respectu anima, corporis & totius compositi.

Respectu anima est impassibilitas, vt itadicam, qua illa nihil patiebatur à cor-

pore.

Respectucorporis est forma eximia, sanitas sine moriendi necessitate, suauis rerum assuentia & dominium in alias creaturas. Gen. 1. & 2. qua duo posteriora etiam ad totum compositum referri possunt.

Respectutotius compositi est gloria gaudium & quies in contemplatione Dei. Diussio hominis sit ex adiuncto sexu, in marem & seminam. Genel 1. & 2. Matth, 19. v. 4. 1. Cor. 11. v. 8.

REGVLA.

I. Homo est compendium naturæ.

Hominis en-

Vidimus hactenus creaturas incorporeas seu spirituales tantum: vidimusetiam creaturas corporeas tantum: iam sequitur creatura vtriusquegeneris, mista ex corporea & spirituali natura, quæ dicitur homo. Hicigitur est compendium naturæ, quia partim corpore, partim spiritu constat, Vnde appellatur pingórosu, paruius mundus, & compendium, Mm epi:o-

epitome, ac breularium magni mundi, item copula & hymenzus natura superioris & inserioris. Pythagora etiam dicitur μέτεον ἀπάντων, omnium rerum mensura; Platoni βανμα θαυμάτων, mirasulum mirasulorum, Theophrasto & παντὸς ἀντίμιμον παράδειγμα; vniuersi amulum exemplar; Plinio mundi epitome, & natura delicia, Synesio corporeorum & incorporeorum horizon; Mosi denique imago & similitudo Dei. Qua omnia sunt nobis argumento certissimo, quod Deus valde singulares & bene mukas opes in hoc suo opere reposuerit, & ditissimos in eo the sauros constipauerit.

Image Dei quomedo sit consideranda in homine?

II. Imago Dei, ad quam homo est conditus, respicit ani-

consideranda mam, corpus & totum compositum.

Imago Dei, ad quam homo fuit conditus, est similitudo illa, quanaturam sui conditoris referebat modo natura sua conuenienti. Archetypum illius imaginis non est Christus incarnandus: fedipse Deus quatenus est Deus. Gen. 1. v. 27. Consistit autem hæcimago tum in anima hominis principaliter, rum in corpore propter animam tum deniquein persona tota propter vtriusq; vnionem, In anima quidem cerniturimago Deitripliciter. Primo quoad substantiam anima : quæ est vna, simplex, spiritualis, immaterialis & immortalis. Actor. 17. v. 26. Gen. 2. v. 7.9. Ezech. 37. v. 4. f. Matth. 10. v. 28. 1. Cor. 15. v. 19. Deinde imago Dei conspicitur in animæ facultatibus, intellectu & voluntate. Colos. 3.v. 10. Eccles. 17. v.6. Tertid hæcimago polita est in habitibus sine dotibus, qua illas facultates perficiunt : vt est sapientia intelledus, & iusticia voluntais. Coloff. 3. v. 10. Raman. 12. v. 2. Eph. 4. v. 24. 1. Theff. 5. v. 23. Ecclef. 9. v. 29. Atque hæc est ratio imaginis Dei inanima. Incorpore vero homo imaginem Deirefert non quidem formaliter, quatenus est corpus, sed tamen relatiue quatenus est instrumentum anima, exequens concupita & imperata; quatenus item est pars compositi, in quo tanquam in speculo limpidissimo creatoris mundi totius veritatem & dignitatem repræsentat. 1. Cor. 6, v. 19.20.1. Theff. 5.v. 23. quatenus denique infignibus dotibus coruscat, puta coloris suauitate, membrorum proportione, figura maiestatica, & similibus. In tota denig, persona imago Dei relucet, ratione admirandæ vnionis animæ & corporis; item ratione gaudii, gloriæ, & imperii singularis. Genes. 2.v.19. Pfal. 8.v.6. Atque hacest ratio imaginis Dei in homine, breuiter adumbrata: quæ doctrina facit vtramque huius capitis paginam.

Efficiens ho. III. Deus Vnus & Trinus est causa efficiens hominis crea-

minis causa. tione partimimmediata, partimmediata.

Hoministanta est præstantia, vt non possit esse opus fortuitum. Infirmitas etiam in quotidianis casibus euidentior, quam vt ex seipso esse possic. Estigitur homo ab alio ente, & quidem nobiliori quam est ipse. Hocautemest Deus Pater cum Filio & Spiritu sancto, de hominis creatione loquens & quafi consultans & exhortans ad hominem tanquam operum sapientissimorum complementum sapientissimum producendum. Genes. 1.v. 29. Porro Deus produxit corpus hominis creatione mediata, exterra, quæ dicitur Adamica, irem Adamah; in qua fine dubio tanquam in centre fuerunt virtutes superiorum & inferiorum corporum: qua de resublimiores philosophi consulendi: animam, creatione immediata. Gen. 1. P. 7. 26. 27. 1. Cor. 15. P. 47. Et ita quidem Deus produxit protoplatos. Hodie quoque Deus creat quemlibet hominem. Deut. 26 v. 19. leh.10.v.8.11. cap.33.v.4. Pfal.86.v.9. Efa.43.v.1. cap.44.v.19. Hucpertinetillud Patrum, quod homo fiat quatuor modis. Nam Deus fine mare&fæmina produxit Adamum: ex mare folo Euam: ex mare & fæmina naturales iptorum posteros: ex sola fæmina Christum, Cæterum Deussexto die post alias res omnes condidit hominem, tanquam colophonem & compendium omnium, atque adeo hoc folo opere conclusit w examuseov. Et hoc arguit Dei sapientiam. Illud autem prædicat bonitatem Dei, quod hominem tanquam vsufrustuarium & mayni &iphus imperatorem non introduxerit in domicili u vacuum, tenebricolum, aquis inundatum & reru ad vitam degendam necessariarum inops, sed luce collustratum, rite ornatum, & omni rerum expetendarum copia instructum. Prius nempe prospexit homini de omnibus ad Wilitatem & iucunditatem exoptandis, quam ipium conderet.

IV. Corpus primi hominis erat immortale, non natura sua, Corpus primi sedexscopo & voluntate ereatoris.

hominis fuit immortale.

Corpus hominis erat mortale in statu innocentiæ quoad potentiam temotam: quia omne ex contrariis compositum est corruptibile. Sed gratia Dei, qua poterat homo secundum corpus non mori, nisi suo vitio, recte dicitur immortale. Atque hæc Dei voluntas inhibuisser potentiam illam remotam, si homo implesset conditionem, quæ ipsi erat possibilis. Verum cessante conditione cessauit obligatio inter Deum creatorem & hominem. Augustin.1. tom. de vera relig. cap. 13. Non igitut immortalitas fuit homini naturalis causaliter. Dici tamen potest naturalissubiectiue, quia fuisser propagata in hominem ex homine naturali creationis lege.

> V. For-Mm

Forma hominis qua? V. Forma hominis, qua homo est, est anima intellectiua; qua integer, est imago Dei. Illa substantialis, hæcaccidentalis.

Ratioprioris est, quia homo per animam rationalem est id quodest, & ab omnibus naturis distinguitur. Hinc anima hominis dicitur in the xea; quia perficit corpus, & quidem totum, ita vt sit tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte. Vnde anima rationalis dicitur forma corporis organici & primus actus ratione perfectionis, operationis & denominationis. Ratione perfectionis; quia totum corpus immeat & permeat tanqua forma interna. Ratione operationis; quia vt largitur perfectionem, sic & operationes producit, qua dicuntur actus secundi, ab anima essentia dependentes. Ratione denominationis; quia corpus indedicitur corpus hominis. Ratione posserioris ess; quia imago Dei considerata secundum esse perfectum & plenum facit vt homo sit integer. Tamesse ergo hodie rudera & reliquia imaginis Dei cernantur in homine, tamen homo non potest dici integer: quia imago illa consideraturinhomine misero secundum esse diminutum.

Finis ad quemhomo conditus. VI. Finis architectonicus primi hominis est gloria Deivi creatoris: subordinatus ipsius beatitas æterna, tanquam creaturæ.

Cum alia, tum vero inprimis homines Deus creauit ad gloriam suam, tanquam supremum omnium finem. Quam ob causam etiam homini iam condito præscripsit leges de se colendo: quoniam non tantum obiedum quoddam effe debebat enarrandæipfius gloriæ, fed eam vt fcopum vniuerlæ vitæ sibi obiicere, & sancte sua studia eò referre tenebar turiure creationis. Deinde homo conditus fuit ad beatitudinem aternam, fi quidem fuam seruaret originem. Nec enim posita imagine Dei Ratim ponitur vita æterna: sed posita imagine Dei confirmata & stabilita. Omnes igitur in Adamo sunt conditi ad vitam æternam, sispedemus conditionem obedientiæ modo expressam. Alias si consideremus creationem & lapfum hominis tanquam media subseruientia ateme Dei decreto, recte dicituralios ad vitam aterna, alios ad mortem zternam creari. Atque ita homines confiderantur in seipsis, non in Ada. mo : quem saluatum esse credere par est. Pertinet huc quod Polanu libr. 5. syntagm. theol. cap. 31. scribit his verbis: Non loquimur iamde prima hominis creatione qua creati sunt Adam & Eua, ambo ad vitamæternam, nonad mortem, de qua creatione Genes. 1. 6 1. sedde opera-

operatione Dei post lapsum hominis. Sic ille. Homines sane electi ad vitam aternam, funt creatiad vitam aternam, reprobatiantem à vitaxterna funt creatiad mortem aternam : ficut aterno Dei decreto electi sunt prædestinati ad vitamæternam, reprobi prædestinati ad mortem. Arque hacest causa, quod in praceptis dixerimus, finem prima creationis per se esse vitam, per accidens mortem aternam. Nimirum creatio consideratur absolute, vel relate. Absolute, quatenus est opus distinctumabelectione, atq; adeo redemtione. Relate; quatenus creatioelt propter redemtionem tanquam finem. Ibi quidem finis creationisest beatitudo creaturæ. Hic vero finis creationis est tum vita, tum mors aterna. Clarius sic accipe. Consilium Dei quoad hominis creationemest distinguendum (sed non separandum) à consilio quoad redems tionem. Confilium quoad creationem diserte exprimitur Gen. 1. ver s. 26. Quod dictum intelligendum est de statu primæ integritatis ante lapsum Inquo statu imaginem Deihomo gessit, iuxta ipsius Dei consilium, vitota hominis natura voluntati Dei conformis esset. Nam vere fuithomo fapiens, iustus, purus, fanctus & beatus: quæ quidem vniuersacompleditur imago Dei. Atque tum non indiguit electione aut redemtione. Acporuit sane in hacpersistere dignitate quam libertime, si vellet: partim sufficientibus in creatione sui viribus ac facultate ornatus, partimauxilii diuini certitudine suffultus, & externo arboris vitæ signaculo confirmatus. Gen.cap. 2. Ita demum è paradiso terrestri, vt est apud Augustinum enchirid.c.104. suo tempore ad cœlestem translatus fuifset, absque vllo dolore aut mortis periculo: idque ex dignitate ac beatitate primæ suæ conditionis. Neque enim in his terris (licer nunquam maledica tellus fuisset) perpetuo mansurus erat homo. Atque hac quidemde confilio creationis humanæ & statueius ante lapsum confideratioapprime veilis est, ve sciamus hominem ad imaginem Dei primitus conditum fuifle, atq; adeo ad fan ctitatem, vitam & beatitatem:nequaquam vero ad lapfum, peccatum, mortem & exitium æternum. Alioqui nonad Dei, sed Diaboli imaginem fuisset conditus. Ad consilium Dei deredemtione quod attinet, illud collimabat ad lapfum hominis à Deo pravilum: vt videre est ex proteuangelio Genes.3.10h.3.vers.14.15.16.17. 6.10.7.9.11.14.25. Hoc ergo confilium, vt proprierespicit ad statum corruptionis humanæ: ita ad electione & reprobatione æternam pertinet. Caucamus itaq; ne electionem aut reprobatione inepte ad creationem hominis integri statumq; ante lapsum detorqueamus : sed ad redemptionem & statum hominis deprauati pertinere sciamus. Quo pertiner allud Augustini depradest. c.3. Prædestinatio non fieret, nisi offensio tutura Mm 3

effet:quam offensionem qui prælciuit esse, offensionis vitionem pradestinauit. Neque vero hæc pugnant cum iis, quæ supra diximus de dupliciactu electionis & reprobationis. Nam Deus ab æternno decreuit gloriam suam in tempore & in omnes seculorum æternitates patefacere modo eminentishmo. Hoceft primum illud Dei intentum, vt Scholæ loquuntur. Ad hoc obtinendum Deus omnia ordinauit media, quæ via quadam regia perducerent ipfius creaturas ad hunc finem. Otdinauititaque & laplum. Et hoc modo laplus confideratur vt medium, Lapfus autem præfupponit creationem, Ergo & lapfus & creatiofunt media substrata aterno Dei consilio. Sed quatenus creatio spe aturab. folute, suum peculiarem habet finem, sed pendentem à conditione perfedæ obedientiæ: qua cum exciderit Adam, fine quoque suo excidiste putandus eft.

Virtus go beatitudo hominis pro-

VII. Primushomo conditus erat in virtute & beatitudine, & iis quidem mistis: hoc est talibus, quain rebus corpotoplasti qua ralibus & spiritualibus simul cernerentur.

> Imaginem & similitudinem nonnulli sic discernunt, ve imago adnaturam, similitudo ad naturæ ornatum & reditudinem & gratuitadona referatur, Hanc distinctionem docendi causa possumus adhibere, itavt imago Dei in substantia animæ spirituali, & eius facultatibus, similitudo vero in statu virtutis & felicitatis ponatur. Hicautem status hominis spectauit corpus & animam simul. Ideo dicimus virturem & felicitatem hominis fuisse mistam & veluti modificatam, vt in rebus corporalibus & spiritualibus simul cerneretur. Atque ita hominum conditio distinguiturà conditione angelorum; qui sunt mere spirituales,

mi hominis qualis?

Scientia pri- VII. Intellectus primi hominis erat partim theoreticus, partim practicus. Illius habitus erat sapientia, huius prudentia: Vtraque originalis, sed sensibus adminiculata.

> Intellectus perficitur cognoscendo res insignes. Harum aliz ita sunt comparatæ, vt à nobis fieri non possint, sed tantum cognoscidebeant, & dicuntur necessariæ: circa quas occupatur intellectus theo. reticus, vt sit sapiens: aliæ vero possunt & debent à nobis fieri, & dicuntur contingentes : circa quas versatur intellectus practicus, vtsit prudens. Vtroque habitu intellectuali præditus erat primus homo,& quidem ita ve cognitio ipfius effet clara & diftin a: fed tamen adminiculara sue adiura sensibus: quia à corporeis sensibus & occasionem & modum

modum res obiectas cognoscendi sumebat:sed modo longe perfectiori,quam nuncfit. Quas vero res homo cognouerit in statu innocentia, inspecie definire non possumus. Hoc tamen certumes, quod cognouent Deum creatorem & gubernatorem suum, quantum ad essentiam, propr'etates & perlonas: se item officium que suum erga Deum: opera itemalia creationis, quantum satis erat ad ipsius felicitatem, vt se Deo probaret, & mundum fibi subditum rite gubernaret. Nec tamen habuit tantam sapientiam, quantam habent beati in cœlis in claritate sua; quippe que tanța est, tamque euidens & solida, vt se à Deo auertere nonpossiot:quod primi parentes fecerunt. Interim fuit sapientia primi hominiseximia, cuius atgumentum infigne eft ovo pateria. Preterea protoplastus homosciuit se labi posse: sed lapsurum esse, & per Christum redimendum effe nesciuit. Scilicet ea ignorauit, quæ neque ex principiis naturalibus colligi, neque ad officium obeundum necessaria erant : vt cogitationes & affectiones animi alterius hominis, numerum arenæ maris, & mere contingentia, à Deo non reuelata. At, inquis, quomodo primushomo decipi potuit, si præditus fuit sapientia eximia? Respondemusex Augustino libr. 11. de Genesi ad liter. Eua non credidisset serpentissuasioni, nisiam infuisser eius menti amor ille propriæ potestatis, & quadam de se superba præsumtio. Nulla tamen in ipsam cadebat peccatilabes: fed tantum mutabilitas, quam fupra diximus ex prima creatione fluere. Tenebatur itaque, tanquam mutabilis, Dei auxilium implorare.

VIII. Habitus perficiens voluntatem hominis protopla- ginalis prostifuitiustitia originalis.

toplastorum:

Quemadmodum sapientia exornabat intellectum primi hominis qua? eximia, qua bonum supernaturale, videlicet Deum & suam in Deo telicitatem nouerat, itemque bonum naturale, atque adeo res creatas: sciustitia perficiebat voluntatem eiusdem, quæ erat voluntatis reditudo summa, qua perfecte, id est, interne & externe voluntati diuinz iuxta totam legem obedire poterat. Et hæc iustitia non personætantum, sed & naturæ fuit; quia primus homo ad eam conditus erat vt origo & radix totius generis humani: vnde & originalis & naturalis dicitur , Ephes. 4. versic. 24. 1. Thessalonicens. 5. versic. 23. Eccles. 9. versic. 19. Dicitur autem originalis & naturalis, non quod fuerit substantia primi hominis: sed quia in iplo fuit per modum habitus concreati, non autem per modum liberiarbitrii. Sane si fuit in natura-Adami ex conditione status illius, in quo ipse fuit conditus, recte: dicitur.

dicitur naturalis. Naturalis, inquam, non caufaliter fine caufative, quafis natura tan juam à causa fluxerit : sed partim subiective, quia natura fuit concreata, & cum natura communicata à Deo peractum creationisse. cundum naturam protoplasti; partim propagatione, quia cum naturahominis & naturali modo communicanda erat posteris, si Adaminteger permanfiller. Et hocipfo modo recte dicitur, quodimago Deiad quam homo creatus fuit, Adamo fuerit naturalis. Ideo Scholastici eleganter distinguunt imaginem naturæ ab imagine gratiæ & gloriæ. Nullavero ratione potest dici, quod hæcimago fuerit Adamo supernaturalis:quia supernaturale dicitur tribus modis. I. Quod natura nostra secundumie capere non potest, quippe quod est supra natura nostra conditionem. 2. In quo natura nullo modo agit aut operatur, sed sola gratia, 3. Qued naturalizatione non propagatur, sed divino modo, supra natura ordinem communicatur. Imago autem Dei nullo horum modorum potelt appellari supernaturalis. Præterea si iustitia fuit primo homini naturalis, non fuit personalis.

Arbitrium IX.]
quomodo
fuerit liberă
in primo hotuisset.
mine?

IX. Libertas homini protoplasto naturalis ita erat comparata, vtilla ipsa, si voluisset, vitam æternam adipiscipotuisset.

Libertas voluntati est essentialis. Merito itaque libertas primi hominis dicitur fuisse ipsi naturalis. Tanta vero erat hæclibertas, vthomo naturalibus vitibus liberi arbitrii idoneus esset ad præstandam Deoperfectam obedientiam: non tamen sine auxilio Dei Speciali. Hinc oponer distinguere inter gratiam primam & secunda. Hæc fuit prima gratia, qua Adam potuit stare. Sed gratia secunda, quaille vellet perpetuostare, non fuitipsi data: quia loco præmii à Deo fuit reservata. Quo pertinet decantatumillud ex Augustino: Adam acceperat poffe fi vellet , sed nonpoffert vellet. Tamethenim homoin statu primæuæ integitatis habuit menrem clarà lucis & veritatis cœlestis de Deo, eiusque operibus & voluntate, quantum ad salutem hominis Deique gloriam sufficiebat, intelligentia præditam, coriustitia & sanditate vera salutarique boniamore imbutum: vires denique abunde instructas ad legem sibi à Deo positam persecte præstandam:tamen non fuit in hoc statu ita confirmatus, quin obiecta boni alicuius, fiue inferioris & animalem hanc vitam concernentis, siue superioris & ad spiritualem vitam pertinentis, specie, adillud inordinate & illegitime intuendum & desiderandum moueri,&ex desiderio præpostero erga idipsum ab obedientia sibi præscripta deficere proprio suo spontaneo & libero motu potuerit. Hinc à lumine mentis luz.

noneo quodecuit modo conuerfus, & præterea conuerfus in bonum inferius mente cordeque suo , præceptum sibi ad vitam datum transgreffuseft : quotacto ex infigni isto statu in conditionem infelicissimam, qua sub dominio peccatiest, se pracipitauit. Cum enim quis obedit, & à quo demictus eft, huic feruus eft addictus, Roman. 6. verf. 16.2. Pet.2.v.19. Caterum libertas, qua radicaliter est in intellectu, & in vo- Libertas diluntate per concomitantiam, dicitur quinque modis. Aliquid enim di- cutur quinq citurliberum. r. Ab imperio præcipiente, & obligatione obedientia modu. prækande. 1. Ab inspectione, cura & gubernatione superioris. 3. A necessitate, sue illa sità causa externa cogente, siue à natura intrinsecus ad youm absolute determinante. 4. A peccato & dominio illius. 5. A mileria. Existis libertatis modis duo priores soli creatori competunt, cuietiam propterea loli aungovoia tribuitur: creaturis vero vipote imperio Dei subiectis competere non possunt. Reliqui vero tres homini possunt competere: & illa quidem que està necessitate, quia à natura inestveluntati, tanquam proprium ipsius attributum, ita venon sit futura voluntas si non sit libera, semper illi conuenit. Qua à miseria est libertas, conueniebat homini recens condito, & nondum in peccatum laplo & sur sus ipsi conueniet in altera vita. Libertas à peccato & dominioillius simpliciter competebat homini ex prima creatione: quia homoeratinreger. Sed quia mutabiliter erat integer, poterat ad peccatum prolabi, sed libere. Nam liberum cratipsius arbitrium respectu causa efficientis, quia non avayras ws, sed exxoras, citra omnem coactionem, sua sponte, poterat acceptare vel reifeere, quidquid acceptabat vel reifciebat. Et hæclibertas manetin homine semper, tumin hac vita, sine antelaplum, sine post lapsum, tum post hanc vitam. Proinde liberumeratarbitrium hominis anue lapfum à coactione; quia à nemine prorfus cogebatur velad bonum, velad maluai, Namnegue Deus illud cogere volebat, neq; ylla creatura cogere valebat. Deinde liberumetiam erat abinterna impulhone, quia nulla érat in homine praua concupitcentia, aqua ad peccandum vel premeretur, vel alliceretur. Sed hic semper memineris naturam liberi arbitrii à viribus ipfins discernendam. Natura liberiarbitrii hominis polita cit in libertate à coactione. Vires ipfius ad bonum nullæsunt absq; auxilio Dei generali aut speciali, necin terrenis,nee in coleftibus rebus, tum in hac vita, fine ante lapfum, fine polt laplum, tuim post hac vitam. Auxilium Dei generale est motio prouidentiæ generalis, qua gubernantur vniueria. Act. 17. v. 28. Heb. 1. v. 3. Speciale auxilium est peculiaris gratia mouens, confortans & adopus prouchens: est. Nn que

re

m

in

1 il-

ex e-

Z,

que vel consunctum cum gratia regenerationis, siue gratia Christifaluante. Ioh. 15. v. 5.1. Cor. 15. v. 10. vel ab ea separatum, quo Deus distribuit dona moralia, etiam reprobis. 1. Cor. 12. Nihilitaque per se valent vites liberi arbitrii absque auxilio Dei: quia sicabeunt siue deficiunt à Deo, arque ita abeunt in nihilum, vel ad malum properant.

Beatitudo protoplastorum qualu? X. Beatitudo protoplastorum respiciebat partim animam, partim corpus, partim totum compositum.

Quoniam natura hominis mista est ex spirituali & animali, beatiudo iphus non est vnius ordinis. Proinde tres iphus ordines constituimus. Principio in anima erat απάθεια, qua illa non pendebat à corpore, ita vr'ab ipso aliquid pateretur sibi inimicum. Post lapsum hæpæna pene maxima centeri debet, quod anima, ensillud spirituale atqueexcellens, patiatur à corpore, ente magno internallo se inferiore. Necesse icaque est, ve ante lapsum hæc pæna abfuerit. Deinde in corpore erattum dispositio partium & temperamenti optima, quanec ad defatigationem, necad morbos homo proxime disponebatur: tuminsignispulchritudo, quæ confistebat in his quatuor: in recto ad cœlum vultu; in proportione accuratiffima omnium corporis partium, in æquali dignitate omnium membroru, & in coloris admirabilis suauitate. Fuit, inqua in corpore eucralia & proportio quatuor humorum & qualitatum vt vocant. Fuit & symmetria partiu quantum ad quantitatem analogam, earum figurationem, situmq; ac nexum inter se. Denig, in toto composito erat gloria, gaudium, & quies in contemplatione Dei. Gloria hominis vertebatur in eo, quod erat creatura proxima ab angelis conseruis suis, naturæ & donorum gradu reliquis creaturis superior. Huc pertinebat immortalitas tum animæ, tanquam spiritus incorporei, tum corpotis, quod etsi non erat natura immortale, quippe conditum ex materia corruptioni obnoxia, peculiati tamen Dei gratia morbi & mors ab co fuiffent prohibita, Quam ad rem aliquid contulissent, tum anima vnita perfectio, rum alimentorum & inprimis arboris vitæ naturalis ad vegetandum efficacitas & circumspectio, quam homo tum adhibere poterat maximam. Deus etiam ipse, si maxime corporis vigor declinaturus fuifset, matura hominis in cœlestem vitam translatione incommodumillud præuenisset. Præterea totus homo rerum ad hanc vitam degendam necessariarum & experendarum suauem affluentiam habebat, sine molesto sudore & labore. Hucrefer dominium hominis in reliquas creaturas in terra, aqua & aëre viuentes, quibus sancte moderateq; vteretur. Gaudium erat luauis affectus, quo in prælentibus bonis acquielcebat, yt. quod:

quod talis rantaque creatura effet per Dei gratiam, & Deum in se benigne affectum haberet, qui cum virturis similitudine iundus erat. Huc pertinet spes melioris status inter coelites, externa vita exacta, adipiscen. di & fruendi, non per mortem, led per translationem gloriofisimam. Quies in contemplatione Dei erat præcipuum omnium bonorum. Etenim Deus eft summum bonum in se, si absolute spectetur: vtpote quo nihileft superius, & perfectius, & tranquillius in se, quoque nihil potest cogitatiauroptari melius, & quo nihil vnquam fuit, vel est, vel erit amabilius. Necesse igitur est, vt summum hominis bonum sit fruitio illius boni peractionem nobilidimam, perfectissimam, sublimissimam, capaciffmam, amplissimam, & deniq; iucundissimam, quæ tranquillet hominempenitus. Talis autem est contemplatio Dei tanquam fauentis homini, & ei nun quam fauere desituri. Namin hac contemplatione omnibus pulchritudinibus pulchriore itamorari potest creatura rationalis, vividendo non fatietur, contemplando non fatigetur, cernendo non hebescat, sed procedente luce clarior vinaciorque enadat. Huius felicitatis indicium in protoplasto erat, quod ante peccatum admodum familiariter cum Deo conversabatur. Atque hacest ratio i- Imago Dei maginis Dei in homine integro, que ponitur principaliter in anima, in homine eius videlicet natura, viribus, & dotibus: in corpore secundaria ratio-quomodo cane, seuperaccidens, quatenus est instrumentum animæ, in quo men-sideretur? tis humanæ dignitas & præstantia resplendet: in toto denique compolito, prout coalescit ex his duabus partibus. Adumbrabat autem anima integra essentiam Dei spiritualem & vnam, itemque proprietates, qua indicant Deum elle lummo modo, & viuere spiritualiter & integerrime, item personarum Trinitatem in mente, verboa mentegenito, & amore. Vt enim mens hominis integri intelligendo tem creatam adæquate producebat verbum perfectum, & ex mente atque verbo procedebat amor eiuldem intensissimus : ita æternus Pater gignit coaternum & coessentiale verbum, Filium, & à Patre ac Filio procedit Spiritus Sanctus. Cæterum doctrinam hanc de imagine Dei proponunt alii hunc in mundum. Imago Dei erat conuenientia hominis integri cum summo bono. Ea consistebat in animæ ellentia, bonisitem internis, & externisipsius hominis. Anima effentia reprælentabat vnitatem essentiæ Dei, proprietates ipsius, & Trinitatem personarum. Bona interna erant in mente & voluntate. In mente erat cognitionis plenitudo, reditudo, claritas & ordo. Voluntas erat oinata tum summa rectitudine ad obiectum proprium, puta bonum; tum impetu summo ad proprium obiectum exequen-Nn

dum, potentia videlicet expedita, qua poterat bonum cognitum interno principio, fine interno vel externo impedimento facile affequi& obtinere. Bona externa hominis integri erant elegantissima forma, decor, præstantia & gratia corporis, nuditas nullum incutiens pudorem. robur & firmitas, habitatio in paradifo, dominium in creaturas inferiores. Que omnis comprobari possune tum ex descriptione imaginis Dei, ad quam homo est conditus, tum ex lege ipsi lata, promissionisitem& comminationis appendice. & denique exanaloga eiusdem imaginiste. ftitutione in Christo. Gen. 1. V. 26.27.6.2. V. 16.2 5. Epb. 4. V. 24. Coloff. 3, V. 10. Namiusta & satis plena Dei imago non est, nisi quæ est spiritualis, intelligens, volens arque potens. Et intelle dus non est similis Deo, nili sapiens & prudens & voluntas nonest similis Deo, nisi veraz & bona Erin corpore non est similitudo Dei, nisibidem sit harmonia quoadanimam ratione obsequii, & quoad humores & partes ipsius. Deinde Deus homini legem tulit addita promissione & comminatione. Quodarguit libertatem & potestatem ipsi triburam. Denig; ad quam conditionem homorenouatur, in ea est posita Dei similitudo. Homo autem renouaturita, vt intellectus perficiatur sapientia, voluntas institia & sandimonia..

Homo mas E fæmina quomodo differant: XI. Deus initio condidit duos homines, non specie, sed sexu distinctos: primo marem, formando illius corpusex terra, animam inspirando: deinde seminam, formando psius corpus ex costa Adami, animam itidem inspirando.

Homo diuiditur primo in partes essentiales, corpus & animam, de quibus phylica: deinde ex sexu in marem & fæminam. E sexu dico, quia mas & fæmina non differunt specie, quippe vnius formæ specificæparticipes: led tantum adiunctis, videlicer vasis spermaticis & temperie. Et mas quidem est homo factus ad officium paternum: fremina, ad officium maternum. Male igitur fæmina dicitur αρρεν πεπηρωμένον, maimperfectus, & natura maginaons vaj migreyov, excursus & pranaricatio, velettam primum monstrum in natura. Contrarium docet diuinus historicus Gen.1.v.17. Primo autem formatus est mas, qui dictus est Adam. Corpusiphus fumtum eft èterra:Gen: 2. verf. 7.1. Cor.15. verf. 4.7. Efa. 64. verf. 11. Toban. 4. verf. 19. Hoc corpus habuit in se vitam & sensum, led sopitum, quæ divinitus superueniente anima intellectiva se exeruerunt. Neqienim verisimile est corpus illudiacuisse exanime: cum illa terra, que dicitur Adamah fuerit centrum omniŭ corporum, & vero anima vegetatina & sensitiua sint forme materiales, que sunt immerse in ipsam materiam. Secun

Secundo loco Deus creauit hominem secundum, qui dicitur Eua & Ischa; & quidem condidit illam ex ipso viro, vt sexus hos quadam cognatione inter le demincirer arctius. Eph. 5. v. 28. Eth vero ambo protoplastiinstatu primo fuerunt pares quoad essentialia imaginis Dei, vt paterex vniuersalibus illis comitiis Sacrosan da Trinitatis Genes. 1. v. 26. hacramen imago in ipfis fuit impar quoad gradum: in viro scilicet eminentior, quam in fæmina. Fæminam enim Deus condidit, vtellet viro auxilium iuxu eum Gen. 2. v. 18. adiutorium, inquam, pieratis erga Deum, amicitizerga maritum, generationis sancta & educationis liberorum, & denique œconomiæ, quod attinebat ad sustentationem terrenz vits. Post lapsum vero etiam est adiutorium infirmitatis, vt imputo amore maritus non polluatur, sed intra ordinem diuinum contineatur. Czterum de przerogatiua viri vide r. Cor. 11. 6 1. Timoth 2. v. 12.13. vbi vir mulierianteponitur duplici nomine, quod mulier ex viro facta sit, & vit firgloria Dei, mulier viri, quod fic est accipiendum. Vit est gloria & velutispeculum Dei, in quo relucet maiestas Dei, quia non solum in alia animalia haber imperium, sed etiam in fæminam. Interim tamen fæmina tantam obtinuit dignitatem, quantam fæminæ effe expediebat, Deo erathonorificum, ipli fæminæ commodum, & perfectioni reliquarum creaturarum suis gradibus distinctarum consentaneum, In omiliquidem rerum genere cernitur aliqua inæqualitas, quæ summam aqualitatem minime tollit.

CAP. VI.

De Gubernatione divina in genere.

PRÆCEPTA.

Hée de creatione intra sex dies mundipriores, qua peracta Deus quieuit: iam de gubernatione, qua Deus res creatas regit & conseruat, vt nihil absq. ipsius rainatione substitut , agat, vel moneatur, siue bonum sit siue malum. Breuiter: Estactio, qua Deus regit omnia vniuerse. Neh. 9. v. 6. Esa. 45. v. 7. Amos. 3v. 6. Thren. 3. v. 37:38: Act. 17. v. 15 Heb. 1. v. 3.

Eimoceurrit consideratio generalis & distributio.

Consideratio generalis absoluitur quatuor capitibus: videl. existentia, quod sit gubernatio; obiesto, quod sit omnium; modo, quo sit; & vsu, quem habet.

Exifientiam probant quing, classes argumentorum.

Il Scriptura; cuius dicta è plurimis hachabe. Efa. 45. v. 6.7. cap. 66. v. 2. Matth 10. v. 29. 30. Act. 17. v. 25. 28.

11. Natura Dei. Nam Deus potest omnia regere, quippe omnipræsen, omnispiens, omnipotens. Ela. 66. v. 1. Actor. 17. v. 17. 28. serem. 32. v. 17. Hebr. 4. v. 17. Luc. 1. v. 37. Neque hoc est Deo indecorum, vel'alienum ab ipsius maiestate. Cum enim sit omnium creator & Dominus, etiam dignum est ipsius natura, vt sit omnium curator & gubernator. Plal. 13. v. 5. & 6. Est quoq; probabile Deum velle omnia regere; quia sapienus est, quarum rerum ordinem potest statuere & seruare, eas non permittere constusioni: & benigniest, sui similibus se fruendum exhibere, institudenique pios tueri, & impios punire. Prouerb. 5. v. 3. Psal. 34. v. 16. 17. 18. Deus itaque per naturam suam non potest abstinere à moderatione directione Vniuersitatis. Nam qui cum summa sapientia, & immensa potentia coniunctam habet summamiustitiam, & infinitam bonimem, non potest ferre vt exco impetu & rotatu res ferantur. Et idemille, qui conditor mundi est, eius quoque voluit esse possessima.

111. Conscientia hominum, etiam profligatissimorum, huius doctinates stis est. Nam & consensus gentium testatur esse prouidentiam Dei, & numinis contemtores enigslante conscientia hocidem fatentur, etiam cum humanum tribunal nullum est metuendum. Vide Civ. denat. dur.

& de divinat. & poetarum tragadias.

1V. Ordo vniuersi boc idem testatur: videlicet virtutum & præmia euidentia, vitiorum pænæ notabiles, æconomiarum, rerump. scholarum, & inprimis ecclesiæ conservatio, singularia heroum saca, & artiscum præclara opera: quæ omnia sunt tum divinitatis tum providentiæ documenta & testimonia.

V. Pradictiones & impletiones prophetiarum mirabiles. Prædicta fiquidem fuerunt in S. literis multo ante, quam euenirent, res omnium maxima & admirabilissima. Qua omnes cali, terra, marisque procurationem

in Deum, per omnes orbis tractus, referunt.

Obiectum gubernationis sunt resomnes extra Deum: videlicet substantia accidentia quoad essentiam & conditionem suam. Psal. 135.v.6. Nehem.9. v.6. Ela. 45.v.6.7. Lament. 3. v.38. Ressingulares. lob. 5. & 9. Psal. 29.104. 107.127.136.139. 145.146.147.148. Psal. 3. v.13.14.15. & 34. v.15.16. Prou. 15.v. 3. cap. 22. v.2. ler. 27. v.4.5.6. Resnaturales, seu opera natura. Deut. 28. v.11.12. Psal. 104. v.14. & 13. v. v.7. & 147. v.8. 9. Esa. 28. v.16. ler. 5. v. 24. Matth. 6. v. 26. 30. Actor. 14. v. 17. Res supernaturales, seu opera gratia. Exod. 15. v. 8. Ps. 136. v. 13. 14. Res necessaria, Matth. 5. v. 45. Exod. 15. v. 46. Ioh. 19. v. 36. Ioh. 5. v. 10. c. 37. v. 5. Psal. 104. v. 13. 14. Res consingenses; sue illa tales sint, sine tales videantur. Exod. 21. v. 12. 13. Ioh. 21. Prou. 16. v. 13. 14. Res. social prou. 16

v.1.33. Matth.10.v.29.30. Prou. 8. v.15. 16. Efa.9.v.14. Dan.4. v.25. Res nobiles. Prou. 21. v.1. Pf.135. v.9.20.11. Iob.9.v.10. Res viles. Iob. 39. v. 3. Pf. 147.v.7.9. Luc. 12.v.6. Matth. 6. v. 26. 30. Res caleftes. Pi. 104.v.4. Act. 12. v.1. Matth. 5. v.45. Pf. 29. & 135. v.7. Pf. 11. v.4. 2. Chron. 16.v. 9. Amos. 5. v. 8. Luc. 11. v.3. Creatura rationales. Gen. 45. v. 8. c. 50. v. 20. Exod. 4. v. 11. Iof. 11. v. 6. 2. Sam. 16. v. 10. Pfal. 34. v. 16. 21. Prou. 21. v. 1. Efa. 10. v. 5. Thren. 3. v. 37. Dan. 4. v. 32. Act. 4. v. 27. 28. Creatura rationis expertes. Iob. 37. Pf. 104. v. 9. & 135. v. 9. & 147. v. 9. Res bona: vt ex citatis patet. Res denia mala, five fint peccata. Exod. 10. v. 11. I. Sam. 2. v. 25. Act. 4. v. 27. 28. five pane Amos. 4. v. 6. Exod. 21. v. 12. 13. Iob. 1. v. 21. Thren. 3. v. 37. 38.

Modus gubernationis confiderandus est ratione decreti providenti , rerum que

geruntur, & finis ad quem deftinantur.

Ratione decrete; quia Deus omnia gubernat conuenienter æterno prouidentia decreto: ita vet decretum sit gubernationis norma. Ephes. 1. p. 11.

Gubernatio igitur est sapiens, insta, bona & libera.

Ruioneverum, quas Deus gubernat, gubernationis modus est infinitus.

Refringitux tamen & reuocatur docendi causa ad quing, eapita, Nam Deus.

L. Substantias & vim naturalem creaturarum, quam diu vult, conservat, Neh. 9.

1. vers. 6. Pfal. 3 4. v. 24. & 104. v. 27. 28. 29. 1. Sam. 2. v. 6. Actor. 17. v. 28. Conservatio.

Coloss. 1. v. 17. Hebr. 1. v. 7. 1. Timoth. 4. v. 10. Pfal. 33; v. 18. & 56, v. 14.

Pfal. 121. 124. 127.

11. Cum vult, eas applicat singulariter ad agendum, & excitat prauia motione aiqua sua, vt viribus datu vtantur. De hac motione seu impulsione ad agendum vide Gen. 39.v. 21. Exod. 12.v. 36. Leuit. 26. v. 3.4.18.19.20.36. Num. 22.v. 28. 2. Reg. 2.v. 24. Iob. 12. Psal. 105.v. 24.25. Prou. 16.v. 1.c. 20.

v.24. ler. 10. v.23. 2. Cor. 3. v. 5. Phil. z. v. 13.

III. Cum iu agentibus immediate concurrit: ita quidem vi sua actione in illarumactiones influat, adeo, vi illæ non agant, necagere queant, nist v_Concursus.

magente Deo. Genes. 37. v. 28. cap. 45. v. 5. & 7. Esa. 53. v. 10. Matth. 26. v. 31.

Adm. 2. v. 23. cap. 4. v. 27. Hic autem concursius non solum est generalis, sed etiam specialis. Gen. 45. v. 3. cap. 50. v. 20. Iob. 1. v. 21. 2. Sam. 12. v. 12. c. 16.

v. 10. Non igitur generali tantum seu vniuersali & indisferente influxu, quem creaturæ determinent, Deus mundum regit, sed omnino specialis itavi Deus hominum etiam voluntatibus præsideat, eas (q; gubernet & steat seu inclinet, in eis inuisibiliter operando, vt ad vnum potius quem ad aliud ordinentur.

1V. Etiam, cum vult, immutatres creatas, in diuersum statum. Exd. 7. v. 13. 4. C.15.v.25. Matth. 19.v.14. Ita ex ficu viridi facta est arida. Matth. 21. Ne-Immutatio.

bucadnezar ex sapiente homine fit brutus, Dan. 5.

V. Ita.

Efficacia infinita.

V. Itacertò & efficaciter agit, vi nulla respossit gubernationis eius vim effugere, au ei reniti: saluis tamen singularum creaturarum naturis, in quantum Deo quous momento visum est. 2. Chron. 20. v. 6. Deut. 32. v. 39. Rom. 9. v. 19.

Ratione finis gubernationis modus est optimus. Summus enimipfius finis est gloria Dei. Prou. 16. v. 4. Exod. 9. v. 16. Rom. 11. v. 36. Pfal. 23. v. 3. Pfal. 79. v. 9. 1. Tim. 1. v. 17. Iud. v. 25. Subordinatus est cura falutis electorum. 1. Sam. 2. v.

30.Rom.7.v.28.

est theatrum illustrissimum sapientiæ, bonitatis & potentiæ Dei: sulcimentum sidei & spei: murmed nein, id est, hospita omnium teceptrix & curatrix, oinnium inquam miserorum, desertorum, yndique exclusorum, & nusquam consolabilium: stænum superbiæ & imparientiæ: simulus gratitudinis: optima denique religionis magistra. Quæsingula parrim constant ex superioribus, partim ex sequentibus plenius conabunt.

REGVLÆ.

Quies quo fenfu tribuatur Doo?

I. Quiesilla, qua Deus quieuit pera eta neumaloia, non arguit fatigationem, sed notat cessationem à creatione prima acquiescentiam, vt ita dicamus, in operibus suis.

Peracta creatione prima Deus quieuit, Gena. Exad. 20. v. 11. Heb. 4. v. 4. Hæc quies non notat otium aliquod, quasi Deus desserit plane operari extra fe: vt qui non est similis fabri, qui nauem ab se factam alii siue setuandam, siue perdendam committit: sed vsque adhuc operatur, loh.;. v.17. Non ettam arguit Deum fatigationis: cum Deus solo nutu & verboablq; omni difficultate agat quidquid agit. Quid ergo notat? Duo. Primo cessationem à cetta actionis specie, quæ dicitur creatio prima, qua Deus produxit rerum species possibiles, seu omnia rerum possibilium genera, & mundi omnes partes secundum æternas sapientiæ suæideas condidit, atque ita satis & suam perfectionem declarauit, & hominis, quem mundo præfecit, necessitativtilitatique consuluit. Hisitaproductis Deus quienit, id est, nouas rerum species condere non perrexit. Non igitur existimandum est, Deum postillud iganiurgov nullas nouas substantias creare, & cumiis vel in iis accidentia producere. Namadhuc creat, sedita, vtillud, quod producit, sit specie simile rebusante conditis. Creat autem Deus hodieque non vno modo. Namanimam rationalem è nihile producit, Ecclef. 12, v. 9. Zach. 12. v. 1. Hebr. 12. v. 9. Et corpora ordinarie producit per viam naturalis generationis, quatenus illa

illa propagat, & ex fui fimilibus multiplicate Sape eriam extraordinazie noua & admirabilia facit : vrex baculo ferpentem Exod. 7. v. 13. Sic & aliagit, adque producenda natura non est disposita & efficax, vti sepenumero experimur. Deinde quies illa Dei notat contemplationem & delectationem, qua Deus creaturas suas valde bonas (quarum aliz habehant vestigium ipsius, aliz insuper etiam imaginem) contemplatus eft, & plane gaudium & gloriam fuam ex creatione vniuer forum poffedit, cum nempe suam perfectionem in operibus extra se positis non modo contemplaretur ipfe, fed eius quoque prædicationem ab ipfis reciperet. In lequidem perfecus erat Deus abæterno: fed ea Dei natura in externisopeubus demum est parefacta. Merito itaque dies septimus funbenedictus, id eft, bonus pronuntiarus; & fanctificatus, id eft, in eumfinem destinatus, vreum in fanda Dei & operum eius contemplatione & Deicultu traduceremus, Exed. 20. P.9. 10,11. 1110 2 manage

II, Gubernationis vox adumbrando Dei regimini estac- vox gubercommodatior, quam vox administrationis,

ptura

Etligubarnatio statim cum creatione coperit (nam quo momento plicata. terra & aqua conditæ erant, iam Spiritus Dei incubauit aquarum superhciei, & fouiteas, tanquam genitalem massam, vnde pleræque mundi partes, tanquam ex matrice & fauissa erant educendæ, Genef. 1. v. 2.) tamenex ordine do drinæ se pararim est tradanda. Hæcaliter dicitur adminifratio, vi apud Tullium denat Deer voi aite Sunt philosophi, & hi quidem magni arque nobiles, qui Deorum mente arq; administrationeomnem mundum administrari & regicenseant neque vero id solum, sedetiamab iisdem vitæ hominum consuli & prouideri. Verum ver gubernationis minus dilura est, & adumbrando regimini Dei accommodation. Nam præclare ex naturæluce air Philosophus, de mundo 14.6. Ad lummam, quod in navi gubernator, in curru auriga, in choro precentor, in ciultate lex, in exercitu Imperator, hocidem in mundo ef Deus; nisi quod illis ipsis principatus laboriosus, perturbatus & anziuseft, huicautem expers mæstitiæ & laboris, ab omni corporali infinitate leparatus. Itaque recte lapiens Hebræus adhocargumentum gubernationis voce transtulit, com aira de on mentep Alanus seva medvoia: Artua pater gubernat vig, prouidentia, Sap. 14. 1.3. Pioprit enim cum adminifiretis, quiadministrum se alicni exhibet, gubernationis vox longe estcommodior. Et hæcest externa Dei actio, qua vinuersum huncmundam & quæcunque in eo, secundum decretum suum gubernat. Synecdochice eriam appellatur providentia. Qua voce tametilino a viitur Scri-00

ptura Canonica: laperamen vtitur verbu megrociog: vti 2. Cor. 8. 7, 21. Rom. 12. Videturautem vox megvoia ex Stoicorum disputationibus de natura divina desumta , vt docet Cie lib 1. de nat. Deor. qui post Platonem Jes wegvoiar defenderunt. Verum Stoici wegvoiar inducunteam que fit huiusmodi à Deo facta connexio causarum ac series, que infi Deo neceffitatem adferat: & aliter vocant fatum. Qua de re supra ali-

Quatuor ge- III. Aquenecessarium est credere Dei prouidentiamatmera corum , dentia Dei monrede fen-

qui de proni- que essentiam ipfius. Ratio est; quia si Deus est, pronidentia est: &, si providentia non est Deus non eft. Necesse igiturest, ve multum opera ponatur in huius dodring tradatione. Quatuor autem fere funt eorum, qui Dei proudentiam vel omnino tollunt, vel obscurant, rationes & sententia. Alli enim fatu, alii fortunam, alii naturam huius mundi gubernatricem faciunt: quarti autem ciuilem gubernationem fine politiam inducta Dei prouidentia tolli clamitant. Primi illi funt Stoici, qui fato omnia fici volunt. Fatum illis eft naturalis quædam rerum omnium necessitatex zternitate pendens, aliis alias confequentibus post impulsionem, & quodam nexu immutabili confertis (quam feriem etiam legem temporis appellant) quæ adfert rebus omnibus, etiamipsi Deo, ineuitabilem necessitatem, vbi semel ea series à quopiam impulsa fuerit. Deum quidem concedunt hanc causarum legem & seriem connexuisse, sedumen illi, posteaquam semel connexa & impulsa est, Deum ipsam subiici. Vide Arift de mundo, Plutarch de fato, & Aphrodisaum. Hi peccant tribus modis. Primum, quod ineuitabili eriam Deum ipsum necessitate induunt, cuius voluntas & potentia nullo modo cogi potest. Est enim Deus liberrimum agens, Pfal. 115.v.3. Secundo peccant, quod etfi Deum huit faro & necessitati non subiicerent, tamen extra Deum, id est, ex aliisqua ex Deo causis, ineuitabilem necessitatem statuunt. Neque enimiamex Dei voluntate, sed ex illo causarum impulsu & serie eam eventorum omnium necessitatem pendere volunt. Atqui quidquid fit, Dei volunta. te fit, lac. 4. v.19. 1. Cor. 4. v.19. Tertia peccant, quod hunc caufarum impullumab hominis voluntate, item ab arte & industria fieri & induci defendunt : vnde hominis voluntas necessitatem quoque Deo adferet, ac proinde omnibus rebus imperabit : cum è contrario folus Deus, illiusq; voluntas regnet, Pf. 96.v.3.6 97.v.1. Ad patronos fortuna iam veniamus, qui volunt fortuna esse omnium rerum dominam. Hi plane sunt superioribus dissimiles: quoniam illi omnia in necessitate ponunt, hi vero

veto omnia intemeritate fortunæ. Vtrig; tamen Dei pronidentiam oppugnant. Estautem fortuna, vt illiipsi definiunt, temeraria & inordinata causacorum que fiunt, siue in is, que habent animi electionem, vt. homines: fiue que non habent, vt bruta & cæteræ res inanimatæ. Atg; hocmodo fortuna non distinguitur à casu in hac disputatione. Hanc vero fortunam dicunt esse rerum omnium causam per accidens; quoniam non ordine agit, sed perturbate. Hæc Epicureorum sententia olim fuir, &estadhuc eorum, qui Deum irrident, & in colo ingenio indulgentematque otiolum fingunt, nihil sibi negotii dantem, neque alteri, vripfiloquantur. Contrarium docet Scriptura, Gen. 18. v. 21. Pfal. 33. v. 13. Facessartizque Fortunarii isti. Sed tertio loco sunt, qui mediam quandam sententiam & viam sequuntur, velut Peripatetici, vt nec omnia necessitate sieri dicant, nec omnia temere. Itaque ordinem quendam constituunt, & vim rebus singulis inditam à Deo agnoscunt, quam in quaq. tenaturan appellant. Hæc vis naturalis rem quamque secundum genus fuumad finem fibi proprium & destinatu per media ordinata, vtaiunt, ciet,& mouet:necessario ipse perse.Itaq; sic sentiunt,vim illam natura, poliquama Deo semel insita fuit, satisipsam per se esse potentem & validamad agendum fine Deo. Deum autem aiunt in sui contemplationemelle conuerlum, & totum in ea occupatum: aut ne omnino sit otiofusin celo, eum primum motorem faciunt: verum singularem rerum, vii herbarum, arborum, elementorum & alimentorum virtutem non iama Deo, sed ab ipsa earum natura esse contendunt. His pavagious opponamus illud: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei, Matth. 4. 6 Deut. 8. vers. 9. Sane quælibet res creataluam habet naturam : sed à Deo dependentem in fieri, este, & operari, vt loquuntur. Alii denique, vt prouidentiam Dei plausibili aliquaratione euertant, aiunt, si ealocum habeat, nullis iam legibus & politicis constitutionibus, quæ præmia vel pænas decernant, locu elle; quianihil fiet à nobis volentibus, si omnia voluntate Dei fiunt. Necenim, aiunt, voluntati Dei resisti potest ab homine mortali. Ergo cur puniuntur malefici, quoniam inuiti, non sua sponte peccarunt? Cur præmioafficiuntur pii, qui etiam nolentes illud facturi erant, quod gessemnt? Er cur Deus ipse, inquiunt, malos punit, quos malos esse voluit? Sedhi falluntur, dum putant eos, qui statuta Dei prouidentia peccant, imitos peccare & coactos, quia necessario peccant. Aliud enimest necessitas, aliud vis & coactio. Ita Diabolus peccat necessario; sed voluntate tamen & sponte, non coacte. Idem de facinorosis iudicium esto: quivolentes, no inuiti, sequuntur animi sui prauam libidine, las 1. v. 14.

Affertio pro- Sed miffis his nugis, properemus ad classes argumentorum, quibus promidentia Dei, uidentia Dei probari poteft. Constituimus autem quinque classes. Ac in prima quidem est authoritas Scriptura facra. Illa enim aperte prouidentiam Dei confirmat, Pfal. 104. 6 139. Ierem. 10. v. 23. Efa. 40. v. 27. Gen. 22. p.8. Matth. 10. Deus dat liberos, Genef. 30. v.1. Pfal. 11 3. v. 4. 6 128 v. Alit, Deut. 8. v. 3. Dirigit, Gen. 2 4. v. 12. 6 48. v. 16. lacob. 4. v. 15. Datopes. Genef. 3 1. v. 9. Pluuiam largitur, Actor. 14. v.17. Solem fuum orifi facit. Matth s.v. 4 s. Et quæ maxime fortuito euenire videntur, ea tamen Dei manu, prouidentia & voluntate regi Scriptura testatur: qualis estretium & fortis ia dus, Prouerb. 16. v. 33. Ion. 1 . Actor. 1. v. 26. Luc. 5. Ioh. 21. Infecunda classe est natura Dei. lisdem enim argumentis, ait Nyssenus depronid. cap.1. prouidentia, quibus diuinitas, demonstrari potest. Tamatchaest necessitudo. Etenim fi Deuseft, inquit Lactant. de ira Dei, c.9. vtiq; prouidens est, vt Deus: nec aliter ei potest diuinitas attribui, nisi & prætenta teneat, & præsentia sciar, & futura provideat. Eaque ratione &idolorum vanitatem arguit, & sibi diuinitatem afferit Deus, Efa. 41.7.23.44. 42.v.9. Quare prouidentiam quisquis sustulerir, etsi diuinitatem verbis afterat maxime, reipfa tamen dininitarem negat. Ac fane cum nullum mortalium dignum censeamus nomine patris, qui liberoru curamabilciat; aut regis, qui subditos negligat: quid fieri possit indignius, quam purare iustissimum ac benignissimum omnium rerum dominum acpatrem, abiecto mundi gubernaculo, regnum & opus suum ludibtio fortunæ, aut inselentisubditorum arbituo prostituere, aut, velongius progrediamut, nauem procellis committere? Quare recte ac grauiter, vt multa de Deo Nyssenus de prouid. cap. 8. Quia sapiens est & bonus, sapie enter & optime corum, quæ funt, prouidentiam gerit. Nam fi quidem non prouidet, non est bonus: si vero non bene, minime est sapiens. Neruose hociplum & eleganter Damascenus è Nysseno (è quo multa transfcripfit) ficoftendit.hb.2.deorth.fid.c.29. Necesse est eundem effe factore eorum, quæ sunt, & provisorem. Neque enim consequens est, neq; decens, alium quidem esse corum factorem quæ sunt, alium prouisorem. Sic enim omnino vrerque infirmitate laboraret: hic non faciendi, ille non prouidendi. Cui consentit Theodoretus Decretor. dininor. epitom. cap. prouid. Est, inquit, longe absurdiffimum, dicere quidem ipsum omnia fecisse (non quodipse eis opus haberet, sed sola sua benignitate & humanitate adductum) & creaturam veluti cymbam aliquam & clauo & gubernatore destitutam à contrariis ventis, huc atque illuc impelli, scopulisque & rupibus illisam confringi. Intertia classe ponimus conscientiam hominis; quæ vti diat Deum elle, ita & prouidentia Dei confirmat. Quo

Quoetiampertinet religionis quoddam quasi semen, omnium mortalium pectoribus infitum penitissime: adeo vt nulla sit gens tam barbara, tamefferata, quin Deum colendum esse sentiat, & aliquam saltem religionis & divini cultus habeat rationem, eoque providentiam Dei reiplaagnolear. Nam quid obsecro precibus opus est, si eas non audit, aut non exaudit Deus? Quid gratiarum actione alienius, si nulla ab co Beneficia? Quid religione & timore Dei vanius, si neglecta vniuersi cu-12, pieratem & impieratem mortalium pariratione & modo æstimat? At lecus omnium temporum & locorum experientia comprobatum eft. Etenimapertiffima copiosaque diuinæ in sceleratos vindicta & erga probos benignitatis exempla nunquam defuerunt Cuius rei testes locuplerissimi funt historiæ non folum facræ, fed eriam profanæ; & quæ milletelium instar conscientia. Ilius enim naturam paulisper examina. Nihilverius comperies. Nam quidea tandem aliudeft, quam iudicii diviniquoddam quali praiudicium, & certiffimum prouidentia in vtramque partem argumentum? Hinc illud scitum:

Beoneis anaow i owei Inors Jeds, id eft,

Omnibus mortalibus Conscientia (quali) Deus. Vide Rom. 2. v.15.14. Ad quartun classem nos ducit methodus, vbi est mundus tum magnus tum paruus, &inveroque opera Dei & plurima numero, & splendore illustrissima, Quisenimamabo adeo rudis est, ve ex colimagnitudine, firmitate, mom, innumerabili siderum copia, dispositione, splendore, & ad statas temporum vices moderandas terraque fœcunditatem viilitate, conspicuam Dei prouidentiam non agnoscat? Quis tam hebes, vt ex se li medio aere libratistabilitate, & admirabili animalium, arborum, frudoum fructura, varierate, oportunitate, generis cuiulque conleruationeac propagatione incredibili, Dei sapientiam & potentiam non perkntiat? Quisadeo cæcus est, vrex perenni fontium scaturigine, perpemofummum cui su, Oceani amplitudine, fertilitate, fluxu & refluxu ettissimo; ex omnium denique mundi partium compage, vsu, ordine &ornatu fummo, quasi ex speculo, relucentem Dei prouidentiam, non peraideat, admiretur, prædicet? Qua de re divine, vt omnia, Apostolus, Rom. 1, v. 19:20. Er lobus Dei prouidentiam adeo claram elle docer, vr & bruta animantia eandem docere valeant, lob 12.v.7.8.9.10. Confer Act. 14.7.7.6.17. P. 26.27. Pf. 8. & 19. Nec mundus folum vniuersus, sed hominis etiam constitucio & regimen providentiam Dei ostendit. Nami admirabilis humani corporis structura, artificis sapientiam celebrat: &: animi coniunctio & imperium, gubernationem illius euincit. Siquidem cum neccore us fine ratione, vt nec respub. sine rectore, nec sine

gubernatore nauigium, queat consistere: an vniuersa hæc mundi machina, quæ ex innumera rerum contrariarum varietate conflata est, tot seculis tantaq; firmitate & ordine, sine Dei ordinantis prouidentia perduraret? Itaq; memorabilis sane Gregory Magni lententia Moral. in 10b lib. 6, cap. 6. Quis, inquit, omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiate Quod cuncta ex nihilo creauit, quod ipía mundi fabrica mirá potentiz virtute disposita fit, & superaera cœlum suspenditur, & super abyssum terra libratur : quod ex rebus inuisibilibus & visibilibus omnis hacvniuersitas existit: quod hominem fecerit, vt ita dicam, in breui colligens mundum alterum, led rationalem: quod hunc ex anima & carne conftituens, inuestigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum, Præterea, quid imprudentius, imo impudentius fieri potest, quamvieum qui providendi facultatem (quæ nonnisi à providente natura manare potuit) non hominum solum animis, sed & brutis animantibus impressir, providentie laude spoliemus? Psal. 94. vers. 8. Præterea, quid de ostentis & prodigiis, quæ rerum euentu comprobata sunt, statuemus? quid de miraculis, que non casu aut fortuna, sed consulto supra nature vires, præstitasunt innumera? Nonne potentissimam Dei manum & diuini numinis prouidentiam diserte testantur? In quinta classe locamus prædictiones propheticas illarumque complementum. Nam cum crebro & ab omni pene memoria, rerum etiam multis post feculis futurarum, prædictiones veriffimæ & claiissimæ extiterint, quæ nulla naturæ luce, nulla con ectura concipi potuerunt: ecquis aliquam esse Dei prouidentiam dubitare audeat? Quare ex his omnibus, id quod instituimus, generatim divina confirmatur providentia. Nec obstat, quod gubernationis diuine rationem in multis non capimus. Imo vel hociptum maxima est prouidentia, quod rerum rationes nobis arcana sunt & inestabiles, vt eleganter Chrylostomus monet & pluribus confirmat Com. ad Eph.5. ser. 20. Itaq; vt omnia bonis interdum male, malis vero bene & ex sententia fluere videantur:illorum in felicitatem id minime euertit, nec horum miseriam tollit. Hosenim maleficiorum conscientia Deiiram intentans perpetuo stimulat & excruciat; illos recti & prouidentia divina conscientia in media etiam morte consolatur: quia prasentem vitam, viam, non patriam; militiam, non palmam deputant, vt eleganter ait Gregorius Magnus Moral. in Iob libr. 2. cap. 6. Præterea hic non cogitatur consilium Dei, quando pios affligit. Quos enim Deus amat, castigat, Hebr. 12. versie. 6. Non igitur est existimandum, si cuiuspiam segetibus & vinetis tempestas nocuerit, eum, cui hæc acciderint, inuisum Devaut negle chu este. Cum hoc consilio Dei coniungatur exitus virorumque

rumque proborum nempe & improborum. Exitus proborum est animi consolatio, pax & spessimproborum, perturbatio & desperatio. Non i-gitur opottet virorumq; conditionem externa quadam selicitatis specie metiri. Est insuper ad promissiones Dei aduertendum, an pares illæ pariterque stant probis & improbis, Ps. 33. v. 17. 38. v. 10.

IV. Triasunt fundamenta doctrina de gubernatione.

Fundamenta doctrina

Primum est; Deum omnia posse regere: quippe qui sit in omni loco, & de gubernaomnia pernorit, & omnia posse; Esa. 66.v.1. Act. 17.v. 27.28. Et san cotione.
rum praxis id clamat; qui vbique innocant Deum. Alterum est; non esse
indecorum Deo, regere mundum. Nam si non est, vt ait Ambrosius lib. 1. de
diuin offic. 6.13. si, sinquam, non est iniuria & probrum Dei, minutiss mas
quasque res secisse, multo minus probrum illius est, eas factas regere.
Necenim Deus sit humilis, si humilia regat: necaccipit aliquid à rebus,
quas facit & regit, sed eis dat, quod vult, ad complementum & ornamentum vniuer si. Tertium est; non esse improbabile, Deum omnia regerevelle; quia hoc convenit ipsus sapientia, ben gnitati & iustitia.

V. Deus omnia regit, sed non pari cura.

Deus omnia

Itahominum quam brurorum maiorem gerit curam, 1. Cor. 9. vers. 9. regit, sed disto. Zaib. 2. v. 12. Act. 14. v. 16. c. 17. v. 30. Hanc disparem Dei prouidentiam pariser. magis magisque intelligemus è seqq.

VI. Prouidentia Dei semper est ordinata, etiam in huius Prouidentia mundi consussionibus.

Dei semper est ordinata, etiam in huius Prouidentia.

Dei semper est ordinata, etiam in huius Prouidentia.

Deusenim omnia dirigit ad certos fines. Et, vt funt verba Augustimin enchirid, cap. 100. non fineret bonus fieri mala, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. Deinde mala piis sunt causa bonorum: vt humilitatis, circumspectionis in vita, & desiderii cœlestium bonorum. Ita multaoccurrunt in Dauidis vita confusiones, quæ ipsæ tamen sapienter à Deo fuerunt ordinatæ. Er, vt Augustinus inquit lib. 1 . de ciuit. Dei.c. 8. manet dissimilitudo passorum etiam in similitudine passonum. Nam sicut lub vno igne aurum rutilat, palea fumat, & sub eadem tribula stipulæ: comminuuntur, frumenta purgantur, necideo cum oleo amurca confunditur, quia codem preli pondere exprimitur: ita vna cademq; vis irruens, bonos putificat, probat, eliquat; malos damnat, vastat, exterminat. Curvero, inquiet aliquis, Deus non omnia in hac vita temporalibus iudiciis disponit? Ad hoc respondet Augustinus loco citato: Si nunc omne peccatum manifesta ple deretur pæna, nihil vltimo iudicio resernari putaretur. Rursus si nullum peccatum nunc puniret aperte diuinitas, pulla esse providentia divina crederetur. VII.Pro-

Dei non tollit media.

Prouidentis VII. Prouidentia Dei non tollit media, sed ponit & extellit:non excludit, sed includit. anodorganizacijo zag

> Deus omnia regit: sed non vult omnia fine mediis efficere: verumper media ordinarie agere. Mediis igitur præscriptis est vtendum, tametsi non est ils nitendum.

Mibil fi ca VIII. Casu nihil sitrespectu providentia Dei. su respectu Dei.

Casu multa fiunt respectu nostri, quia causa secunda alios nonnunquam effe Aus edunt, quam ad quos natura sunt ordinatæ: & quadam peraccid ens hunt & illis eueniunt, quæ aliter poterant. At Deus causas secundas per se liberas aut indifferentes ordinat, dirigit, & inclinatin eum euentum, quem ipse vult.

Deus regit res secundum ap arum naturam.

Deus regit res, naturæipfarum conuenienter.

Deus itaque non cogit voluntatem creatura rationalis. Hinc Augusti. nus lib.7 .de ciuit. Dei c. 3 o.eleganter ait: Sic administrat omnia, quæ creauit, vt etiam ipla proprios exercere & agere linat motus. Ira ergo lemper homines libere agunt, etiam vbi voluntas eorum à Deo ad vnum aliquid eligendum aut reiiciendum inclinatur.

Euentus re- IX. uitabiles refectu Dei.

rum sunt ine-mutabilis: at respectu Dei est ineuitabilis. Hocigitur modo omnes euentus dicentur ineuitabiles, quia omnia respectu Dei certa sunt, & ipse scientia & iudició falli neutiquam potelt

Euentus rei, quæ in se mutabilis est, in se quoqueest

Quómodo Dews agat cum causis secundis?

X. In gubernatione Dei cernitur præcursus, concursus, & succursus quantum ad causas secundas.

Pracursus; quatenus omnia pendent à Deo. Concursus; quia creatura non mouent, nec mouentur, nisi moueantur à primo motore. Succut [w; quia Dei prouida eura non destituit actionem bonam, si vergat ad iptius gloriam.

V fus do ?rina de gubernatione.

Vsus doctrinæ de prouidentia Dei actuali est infinitus.

Primo hinc discimus, qualis sit Deus, videl. omnisapiens, omnipotens, clemens & iuftus. Exod. 1g. v. 1 t. loh. g. verf. 9. Pfal. 40. v. 6. Ex hac deinde do arina erroris arguuntur patroni fortunæ, Stoici archite di illifati prorsus fatui, & Epicurei, qui tollunt Dei providentiam. Terrio facit hac doctrina ad vitam nostram rite instituendam. Nam & rerum euentus & successus non sunt in nostra potestate, sed in Dei manu, non debemus ularquilla elle providentia dinina crederetur.

prefumere, quali nostra prudentia aut operem gesturi simus, & quali penesnos fit, quomodo negotia nostra fint euasura. Iacob. 4. Ier. 10. v. 23. Plar, 9.6 86. v. 11. 6 119. v. 176. 6 139. v. 24. & hincindein Pfalmis Dauidis, qui optimus est huius do arinæ & practicus magister. Deinde quia Deusin gubernatione huius mundi vtitur causis secundis, non decet media alpernari. Praterea in rebus lecundis non finit hac doctrina nos insolescere, sed facit vt Deum respiciamus tanquam omnium bonorum largitorem: qui dat bona, & facit vr bene nobis conueniant, v. g. panem, & scipionem panis, id est, benedictionem suam. Leuit. 26.v. 26. Efa. 3.7.1.2. Sicigitur superbia nostra domatur. Insuper in rebus aduersis hac doctrina adpatientiam & tranquillitatem animi informat; quatenus docettantam Dei effe potentiam, vtilli obniti non possimus; tantam, maiestatem, vt cu illa comparati nibil simus; tantam potestatem, vt nulli sitobstridus; tantam sapientia, vt solus norit, quid prosit; tantam deniquebonitatem, vt semper in piorum falutem omnia consulat. Atque hicmagistrum habemus Iobum, speculum illud & ideam patientiæ. Facit denique hæcdo ctrina, vt in omni statu optimam in Deo spem repositam habeamus, certo scientes, eum nobis sui timentibus adeo non defuturum este, vt, si opus sit, etiam naturæ ordinem potius inuerti oportest, quam vt ope destituamur. Nam,

> Anteruent cali, Deus & sese oderit ipse, Quamsibi fidentem deseruisse velit.

CAP. VII.

De partibus gubernationis divina.

PRÆCEPTA.

Pritgeneralu confideratio gubernationu diuina:iam erit ipsius distributio ,eaque tum in partes, tum in species.

Partes gubernationis dua funt, conservatio & ordinatio mundi: vtrag, liberrima, apientissima, potentissima & optima.

Conservatio mundi est prior gubernationis pars, qua Deus mundum continuat.
-lob38.v.33.Hebr.1.v.2.3. Coloss.1.v.16. Act.17.v.28.Rom.11.v.36.ler.
31.v.35.36.c.35.v.25.Sap.11.v.26.Instar omnium est Psalmus 104.Quibusdam hæc gubernationis diuinæ pars dicitur providentia vniuesalis.

Huicconservationi opponitur destructio; quæ tamen ipsa est conservatio, non secus atque corruptio, quæ dicitur esse generatio: scil. in sensu cauali. Destructionis exempla vide Gen. 8. Exod. 8.9.10. Ordinatio est posterior gubernationis pars, qua Dem omnia ad certos fines ordinat & dirigit.

Esta primo tum actio, tum permisso. Vnde prouidentia statuitur duplex, esticiens & permittens.

Actio est qua Deus efficit bona: item panas. Pl. 104. & 75. v. 8.

Permissio est, qua Deus sinit sieri mala. Ela. 2.v. 6. Ier. 16.v. 13. itembona quadam. Hebr. 6.v. 3. Vt plurimum tamen permissio respicit mala.

Deinde ordinatio est motio, vel cobibitio. 10b. 12. V. 1 5. & fegg.

Motio est, qua Deus omnes res mouet quoad principium, medium & finem motus.

Efta, tum effectio motus, tum directio eiufdem.

Effectio motus est, qua Deus res omnes ad certam actionem flectit. Actor. 17.v.

28.Ier.10, V.23. Prou. 16. V.I.C. 20. V. 24. Pf. 75. V.7.

Directio motwest, qua Deus dirigit actiones creaturarum ad optimum sinem, co ordine, quem ab aterno decreuit. Rom. 9. v. 17. c. 11. v. 1 1. 1. Cor. 11. v. 19. Phil. vers. 12.

Cohibitio est, qua Deus impedit actionem creatura. Gen. 20. v.6. Exod. 12. v. 23. Deut. 28. v. 13. Ps. 65. v. 8.

REGVLÆ.

Partes guber. I. Gubernationis diuinæ partes principes sunt duæ, connationus disuna. feruatio, & ordinatio, quæ xat è ¿ o χην plerumque gubernatio
dicitur.

Hinc Damascenus lib. 2. orth. fid. cap. 28. ait: Nam & generatio nostri, conditricis eius potentia est: & permansio, continentis potentia illius: & gubernatio ac salus, prouidentis illius potentia. V bi potentiam Deitriplicem facit, conditricem videlicet, continentem & prouidentem: Grece divarus dipuse piran, ouren nuniv. et continentem & prouidentem: Grece divarus dipuse piran, ouren nuniv. Et rotunde ac pie Augustium epist. 57. ad Dardanum: Sic Deus per cuncta dissus, vt non sit qualitas mundi, sed substantia creatrix mundi, sine labore regens, & sineo nere continens mundum. Et alibi quæstionem huic argumento conuenientissimam explicans ait: Quapropter sic accipimus, Deum requieusse ab omnibus operibus suis quæstecit, vt iam nouam naturam nullam conderet: non vtique, vt quod condiderat, continere & gubernare cessaret. Vnde & illud verum est, Quod in septimo die requieuit Deus: & illud, Quod vsque nunc operatur. Sic Augustimus de Genad lit. lib. 4.c. 12.

Gen. 2. v. 1.

rigis bord. Ene Debie Element Room Min Con-

H. Conservatio Dei exæquat omnes res, ita ve nihil subsi Dons conferfat fine co.

Conservatio est quædam continuatio. Conservare itaque Deus diciturtes, quando illarum substantias, & eam actionem, qua illas initio produxit, continuat: eadem scilicet manu eas gestans, qua formauit. Vt vero creatio, ita & gubernatio, primo in substantias tendit, & inde in vires, leuaccidentia, que substantiis demtis, euanescere est necessum. Quemadmodum porro creatio prima est rei productio ex nihilo: ita conservatio estrei continuatio ne in nihilum recidat. Deus itaque continuat mundum, id eft, vniversam mundi machinam illiusque vim & politumale naturæ ordinem quali manu fustinet ac conservat. Etenim colicusum & efficaciam, seu, vt Deus loquitur Iob 38. r. 33. statuta coli & dominatum eius in terra, item temporum vires, soli fertilitate n, maris fines, animalium fructuumq; propagationem perpetuat. Vnde Deus & principium motus, & primus motor (etfiangustius nonnunquam id accipiarur) vulgo dici folet. Sicenim, vt fcite Aquinas comment. Coloff. 1 .fe habet Deusadres, ficut folad lunam: quo recedente deficit lumen luna: & sic, si Deus subtraheret suam virtutem à nobis, desicerent omnia. Ac præclare Augustinus de Gen, ad lit.lib. 4.cap. 12. Creatoris namque potentia, &omnipotentis arque omnitenentis virtus, caula subsistendi est omni creatura. Qua virtus ab eis, qua creata sunt, regendis, si aliquando celfaret, simul & corum ceffaret species, omnisque natura concideret. Nequeenim licut ftructura zdium, cum fabricauerit quis abscedit, atque illo cessante atque abscedente stat opus eius sita mundus velictu oculi fare poterit, si ei Deus regimen sui subtraxerit. Proinde & quod Dominusait: Pater meus vsque nunc operatur: continuationem quandam operis, qua vniuersam creaturam continet atque administrat, ostendit. Sic Augustinus. Caterum vt creatio actio est & passio: ita quoq; consernatio. Creatio actiua est operatio, qua Deus creaturis dat m eva, id est, facirve fint. Creatio passiva est passio, per quam creatura fit, seu producitur. Conservatio activa est operatio qua Deus facit ve res porro sint: passina estaffectio, qua res permanent in natura sua, ita veà Deo dependeant. Hæcdinina conservatio fi cesset, creatura in nihilum abit: vt pla neilla sit necessaria ad hoc, vt mundus ad permanendum cohærear. Hucrespexit lob quamuis abreptus intemperie affectuum suorum. Iob. 6.vers.9. Hoc idem ratio confirmat. Quæ enim res sua natura ita dependet, vt non possie non esse dependens:ea ad permanendum indiget con. lematione indepedentis. At vniuersus mundus, & oes eius partes ita de

pendent, vt dependentia nullo modo separari possit à creatura, quipp eum sit essentialis creaturæ differentia. Ergo necessario mundus viper maneat, à causa non-dependente conservatur. Discrimen tamen hicest inter spiritus & corpora. Nam spiritus creati, angeli puta & anima, direche tantum conservantur, quippe qui ab nulla creatura, vel à seipsis corrumpi non poslunt. Corpora autem, quippe corruptibilia intrinseceatque extrinsece, ita conservantur, ve Deus non tantum simpliciter & direce iis impertiat, vt fint: sed etiam remoueat ab iis mi o fue med, idest, ea per quæ corrumperentur.

Dostrina 2016.

III. Solus Deus potest annihilare: & omnis creaturapoannihilatio- testannihilari.

> Creationi & conservationi opponitur i sdeva (15, annihilatio. Vt enim per creationem aliquid fit quod erat nihil, & per conservationemaliquid manet:ita per annihilationem, quod erat aliquid, fit nihil, & ficni hil maner. Quare sicut Deus solus ex nihilo facit aliquid: ita solus exaliquo potest facere nihil. Nã Deiactio, qua res sustentatur, est velutfulcrum, cui vniuersitas rerum incumbit: quo submoto omnis effentia, vita & operatio concidit & euanescit, plane sicut sole digresso à nostro hemisphærio lux diurna esse desinit, illius iubaris desita illuminatione. Sed, inquis, creaturæ non opus habent hoctali fulcro: quippe cum nullares sua natura inclinetur in terminum annihilationis, quiestpihil. Hinc Aristoteles ait: Omnia appetunt melius. Melius autemelt esse quam non esse. Hincetiam dici solet, omnem naturam esse conservatricem sui. Si quando autem aliquid sui corrumpi aut in nihilum redigi appetat creatura, id fit consequendæ maioris perfectionis causa, quam per annihilationis alicuius viam consequitur: vt fit/ in generatione, cum forma vna extrita, alia materiæ inditur. Sed, inquamego, omnes creaturæ in se habent potentiam, qua vt creart, ita annihilari possunt. Hinc Dei fultura destitutæ in nihilum ruunt. Sapient. 11. versic. 26. Hoc Augustinus libro 4 de Genes. ad lit. capite 2. sic explicat: Quod air Apostolus, In illo viuimus, mouemur, & sumus: colligitur, quodsi hoc opus fuum rebus subtraxerit, nec vinemus, nec mouebimur, nee erimus. Claret igitur ne vno quidem die ceffasse Deum ab opere regendi, qua creauit:ne motus suos naturales, quibus aguntur atque vegetantur, vt omnino naturæ fint, & in eo, quod funt, pro suo quoque genere maneant, illicoamittere, & esse aliquid omnino definerent, sieis fubtraherentur motus ille sapientie Dei, quo disponit omnia suauitet. Gregerie etiam libro 16. moral.cap. 18 Res, inquit, in fe metipfisminime Jubli-

subsistant, & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam poffunt. Cunctanamque in illo subsistunt, à quo creata sunt: quippe ex nihilofactalunt, eorumque effentia rurlus ad nihilum tenderet, nifi eamauthoromnium regiminis manu retineret. Item: omnia quæ creata funt, per se nec subsistere præualent, nec moueri : sed in tantum subsifunt, in quantum, vt effe debeant, acceperunt: in tantum mouentur, in quantum occulto instinctu disponuntur. Rursus Augustinus lib.8. de Genesad lit. dicit: Sunt qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum à Deo factum, cetera iam fieri ab ipfo mundo, ficut ille ordinauit & iufsit, Deumautem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini : Pater meus vig, nunc operatur. Et ne quifquam putarer. apud feillum aliquid operari, non in hoc muudo: Pater in me manens inquit, feit opera fua: Et , Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat: fic & Filius quesvultriuificat. Deinde quia non folum magna atq; præcipua, verum etiamilta terrena & extrema ipte operatur, ita dicit Apostolus: Stulte,id quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. Et quid seminas ? Non corpus, quod futurum est , feminas , fed nudum granum fere tritici, vt alicuius caterorum. Demantem dat illi corpus quomodo voluerit, vt vnichig, seminum proprium corpus. Sicergo credamus, vel, si possumus, etiam intelligamus, vsque nunc operari Deum, vt si conditis ab eo rebus operatio subtrahatur, intereant. hem: Mouet icaque occulta potentia vniuersam creaturam suam, eoq; motuilla versata, dum angeli insta perficient, dum circumeunt sidera, dumalternant venti, dum abyssis aquarum lapsibus, & dinersis etiam peraerem conglobationibus agitatur, dum vireta pullulant suaque leminaeuoluunt, dum animalia gignuntur, varioq; appetitu agunt, dum miqui inflos exerces e permittuntur, explicat secula, qua illi, cum primum condita sunt, indiderat: quæ tamen in suos cursus non explicarentur, sieaille, qui condidit, pronido motu administrare cessaret. Ha: Benus Patres. Tamethergo omnis creatura appetitu innato ferturad esse: tamen appetitus ille non tollit potentiam illam, qua creatura poteff fierinihil.

IV. Gubernatio Dei est monarchica.

Mes guber-

Haenamque gubernationis forma est maxime ordinara : cum ad v- nat vi monum teferatur. Id enim maxime ordinatum est, quod maxime vnum est: contra. Quod ab vno maxime recedit, id ad confusionem proxime accedir. Deinde qui essent a essentilli, si gubernario Der esse aristociatica? Denique quemadinodum creatio ell'actio infinita virtutis : ita

etiam gubernatio: & proinde sicut illa pendet à Deo tanquam cansa totali & solitaria, ita etiam hæc.

Quomodo vetres.

V. Conservatio, qua Deus mundum conservat, est tumex-Deus conser-istenția, tum virturis creatura.

> Conservatio existentia, est continuatio substantia rerum per creationem existentium. Est que partim totius speciei, vt est consernatiogeneris humani in eodem materia, forma & proprietatum naturalium statu: partim individui, vt est conservatio huius planta. Etsi autemnonnulli putant, quasdam species a borum, gemmarum & animalium, quas Deus initio condidit, nunc cessasse; tamen cum prouidentia par sit conservatio, & vero providentia sit perpetua, illa opinio consistere non potest. Quod vero attinet ad phænicem, pyropum, vnicornu, & similia; vel illa nunquam fuerunt, quod tamen non facile dixerim, vel admodum rara funt. Confernatio virtutis est, qua Deus proprias cuiusque creatura vires, qua ad eius operationes & perfectiones pertinent, consernat. Omnes hasce conservationis species Apostolus complection. Actor. 17. ver [. 28.

Ordorerum à Deo . -

VI. Ordinatio diuina est, qua Deus ordinem efficit inomnibus tum ordinatis, tum inordinatis, vti quidem illa nobis apparent.

Deus non tantum res omnes creatas sustinet, & natura ordinem generali prouidentia continuat : sed etiam particularem singulorum curam gerit, & ad certos ac destinatos fines ordinat ac dirigit. Names Deo, vr ait Augustimus quastio. 83. quastio. 69. sunt omnia, non solum vr lint: verum etiam vt ordinata sint. Quamobrem alteram gubernationis partem statuimus ordinationem mundi constituti specialem. Ordinatio autem nihil est aliud, quam ordinis effectio. Quem definiunt, ait orator offic. lib. 1. compositionem rerum aptis & accommodatis locis. Cui definitioni conuenit illa Augustini de ciuitate Dei lib. 19. cap. 13. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio: Et Philonis de opificio mundi: Ordo est consequentia seriesque rerum pracedentium & lequentium. Itaque ordinatio mundi, est ordinis in mundo constitutio. Hîcautem non intelligitur ordinațio illa interna siue consilii, quæ est ordinis præfinitio & dicitur præordinatio, de qua egimus supra sect. 2. cap. 4. sed externa illa & executionis. Illo modo dicuntur ordinatiad vitam æternam Actor. 13. v. 48. hoc modo porestates dicun-IUI

1/2

turordinara Deo, vel sub Deo Rom. 13.v. 1. hocest, 2d bonum vniuersi aprepolita. Praterea ordinario executionis, qua est ordinis prafiniti effedio,est vel creationis leu constitutionis mundi, vel gubernationis, & mundi confittuti. Illa est mundi in creatione dispositio, que sex dierum spatio finita est; quam alteram creationis partem supra fecimus : hæc veroamundi creatione continua est: eaque vel generalis, quæ consernatio ordinis naturæ dicitur, quam modo explicauimus: vel specialis, quam hoc loco confideramus. Et hæc ordinatio specialis est altera gubemationis pars, qua Deus mundum vniuerfum, & singula quæ in eo, modoplacito regit, & ad fuos, hocest, à se destinatos, fines, medios vltimumque perducit. In hac ordinatione oportet considerare subiedum & modum. Ordinationis subiectum est mundus vniuersus, & singula, que in co fuerunt, funt & erunt : creature omnes, magne, paruz, prællantes, viles; omnes motus, omnia confilia, affectus, dicta, facta, euentus rerum, fine vl'a omnino exceptione. Neh. cap. 9. verf. 6. Pfalm. 119. verf. 9 1. Ephef. cap. I. verf. 11. Prouerb. cap. 16. verf. 4. Actor. cap. 17. verf. 15. lob. cap. 14. verf. 5. Matth. cap. 6. verf. 26. 6 30. 1. Corinh. cap. 15. ref. 38. Aftor. 14. verf. 17. 1. Samuel, cap. 2. verf. 6. Daniel. cap. 2. verf. 21. Prounb.cap.21. vers.31. Esa. cap.45. vers.6.7. Lament. cap.3. vers.37.38. Exod. cap. 4. vers. 11. Prouerb. cap. 16. vers. 1.9. Ierem. cap. 10. vers. 23. Psalm. 33. vers. 11. Philip. cap. 2. verf. 13. Prouerb. cap. 21. verf.1. Etiam fortuita subsunt huic ordinationi. Exod. cap. 21. verf. 12. 13. Deut. cap. 19. verf. 4. Huc pertinet inconstans ventorum flatus, fluctuum motus, dubius auicularum, capillorum & fortium casus : quæ vulgo adscribuntur fortunæ ludibrio, aucalui. Atea diuino subesse regimini sacra litera demonstrant. Psalm. 107. verf. 13. 24. 28. 29. 30. Matth. cap. 10. verf. 32. 33. Prouerb. cap. 16. verf. 37 Arque huc pertiner diuinæ prouidentiæ adumbratio prophetica, Erach. cap. 1. de qua nonnulla eleganter author libri de Trinitate qui Tertilliano suppositusest. Denique rotunde & pie sapiens Hebraus de sapientia & prouidentia Dei ait : Pertingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia vtiliter. Sapien. 8. vers. 1. Et cap. 11. versic 21. Omnia mensura, numeroque, & pondere ordinafti. Nam fi Saranam, & homines, & fingulatum rerum naturas, imò mugentares & euagationes à natura, spectes, confula & perturbata sunt pene infinita: sin Deum sapientillime etiam confusa in se ad fines cœlitus destinatos & ad ordinem acbonum vniuersi dirigentem consideres, nihil potest esse ordinatius & ornatius. Summo enim Deo, ait Augustinus quastio. 83. q.27. cunda bene administrante quæ fecir , nihil inordinatum in vniuerso milique iniustum est, sine scientibus, sine nescientibus nobis. Sed

Sed in parte offenditur anima peccatrix: tamen quia promeritis ibies, vbi talem esse decet, & ea patitur, quæ eam patiæquum est, vniuersum Dei regnum nulla suis ceditate deformat. Quamobrem quoniam non omnia nouimus, quæ de nobis bene agit ordo diuinus, in sola bonavoluntate secundum legem agimus: in cæteris autem secundum legem agimur? cum lex ipsa incommutabilis maneat, & omnia mutabilia.

pulcherrima gubernatione moderetur. Hactenus Augustinus, qui de Genef.ad lit.lib.s.cap.21. etiam hæc habet prorfus venusta & verae Neco. mnino,inquit, audiendifunt, qui putauerunt, sublimes quidem mundi partes, ideft, à confinio corpulentioris aeris huius & supra, diuinaprowidentia gubernari, hanc autem imam partem terrenam & humidam aerifque huius vicinioris, qui terrarum & aquarum exhalationibushumescit, in quo ventinubesque consurgunt, casibus potius & fortuitis motibus agitari. Contra hos loquitur Psalmus, qui cum explicasset laudem cœlestium, le etiam ad ista inferiora convertit, dicens, Laudate Dominum de terra dracones, & omnes aby si ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, que faciunt verbum eius. Nihil enim tam videtur calibus volui, quam omnes ista procellosa acturbulenta qualitates, quibus colihuius interioris, quod non immerito etiam terræ deputatum est, facies variatur & vertitur? Sed cum addidit, Qua faciunt verbum eius, oftenditea. rum quoque rerum ordinem, divino subditum imperio, laterenospotius quam vniuersitatis deesse naturæ. Quodautem ore suo Saluator dicit, Vnum pafferem non cadere in terram fine Dei voluntate: &, quod fanum agri post paululum mittendum inclibanum, ipsetamen restiat: nonne contirmat non folum totam istam mundi partem rebus mortalibus & comptilibus deputatam: verum etiam vilissimas eius abie cissimasque patticulas divina providentia regi? Hucusque Augustinus. Profanitaque hominis, Euripidis nempe in Plutarchi Pericle, vox est, Magnas res Deum curare, paruas fortunæ committere : ad quam vtinam proprius nonaccestisset Hieronymus comment. in Habac, cap. 3. Et indigna est Damasceno sententia, qua is voluntatem humanam à Dei prouidentia exemit. Sic enim ait lib. 2. orth. fid. cap. 30. Que funt in nobis, non funt providentiz,

fed nostri liberi arbitrii. Nec propterea tamen Deus, vt ille arbitratus, peccati author censeri potest, si voluntaiem nostram regit. Namsicut soles plendente per rubrum vitrum, splendor est à sole, color à vitro: ita si Deus regat malam voluntatem, per versitas est à voluntate creatura, directio & ordinatio à Deo. Atque hancmundi constituti ordinationem, quod ad singulas mundi partes pertineat, singularem & particularem proudentiam appellant. Cum vero ad homines, ac potissimum

Pfalm.148. 20.78.

Matth.10. 20.19. Matth.6. 20.30. m

1

fideles restringitur, specialem & peculiarem vulgo nominant: quia Deusprzcipuam & paternam horum curam gerit: quemadmodum & ecrumbono creauit reliqua. Nam curæ diuinæ certi sunt gradus. Etsi enim homines & iumenta seruat Deus: illos tamen accuratius & præcipuefideles.Pfal.36.v.7. Matth.6.v.26. Vnde etiam appellatur feruator omnium, maxime fidelium 1.Tim. 4. v.10. In quam fententiam comparate curare nos, &, boues non curare: impios nescire, immo & mortuorum obliuisci dicitur, 1. Corinth. 9. verf. 9. Matth. 25. verf. 12. Pfal. 88. verf. 6. Necobstat huic de prouidentiæ gradibus sententiæ, quod ex sapiente illo Hebrao obiicitur: Æqualiter providet omnibus. Sap. 8. Non enim paritatemindicat, led limilitudinem notat: vt ex verbis liquet, ouolog re σενοίζω σελ πάντων: quodita vertendum, Similiterg, prouidet omnibus. Hocenim & verbis & rei conuenientius. Hæc, quæ de ordinationis diuinzsubiecto disseruimus, paulo distinctiora fient, si modus illius attendatur. Is autem est varius: ordinarius & extraordinarius, mediarus &immediatus, & vtrobique vel bonorum, vel malorum. Quæ singula videinfraluis locis explicata.

VII. Ordinationis diuinæ partes sunt actio & permissio.

Hacdere Augustinus ita ait in enchir cap. 95. Non fit aliquid, nisi omni-nationis dipotens fieri velit, vel finendo vt fiat (non fieret autem fi non fineret, necvtique nolens sinit, sed volens) velipse faciendo. Nihil igitur sit, nifiquod Deus velit, quodque velipse agit, vel fieri permittit. Distributio autem hæc non ita intelligenda, ac si permissio diuina non sit adus. Estenim reuera actio siue actus voluntatis diuinæ transiens ad ea, que extra Deum sunt: sed opponitur actioni dinine illi, que ita est actus voluntatis, vt simul sit actus externus, quo ille opus externum producit, efficiendo ipsius substantiam, id est, materiam & formam, stemque circumstantias. Hoc igitur modo actio Dei est pars ordinationisdiuinæ, qua Deus efficit, vel per se, vel per alios, partim bona, partimmala pœnæ. Permisio diuina estactus voluntatis Dei, quo Deus, in cuius porestare est, alienas actiones inhibere si velit, eas non inhiber, sedinxta æternum suum decretum sinit à creatura rationali fieri. Græcisdicitur συγχώρησις, & στόνοια π συγχώρησιν. Estautem hæc permissio partim boni, que est concessio gratia, per quam facere aut consequi possumus quæ desideramus & optamus in actionibus & rebus bonis aut mediis seu indifferentibus, Hebr. cap. 6. verf. 3. 1. Corinth. cap. 16. verf. 7. quæ permissio coniun a est cum approbatione corum que permittuntur:

partim maliculpa seu peccati, que permissio est negatio gratie & auxilii di-

uini, quo posito peccatum impediretur. Et hoc modo stricte accipitur permissionis vocabulum: & ita in hoc argumento solet vsurpari. Hac autem permissio non est coniun da cum approbatione corum, qua permittuntur. Efa. 2. v. 6. Ierem. cap. 16. v. 13. Actor. 14. v. 16. Rom. 1. v. 24. 28. Pfal. \$1.7.13. Porrò Deus prinat auxilio suo dupliciter. Primo cum non prorogat gratiam fuam, videlicet gratiam non peccandi, vt Adamo & Euz non prorogauit. Alioqui non peccassent. Deinde cum gratiam non peccandi non largitur peccatoribus, & eorum intellectum non alluminat, neque voluntatem flectit, atque adeo non impedit peccatumetiamsi posset. Vide loca modo citata,

Deus destruat res?

Quot modu VIII. Deus destruit tripliciter; imminuendo individua, mutando bonam conditionem in malam, & abolendo.

> Destructio est, qua Deus destruit, quæ vult, vt exempla iustissimorum suorum iudiciorum præbeat conspicienda Psal. 104. v. 29. 105. & 106. Gtnef.6.v.4. Hæc cernitur primo in imminutione individuorum: vt cum diluuio vniuerlali tot myriades hominum & aliorum animalium terrestrium & volucrium perdidit: item cum peste aliisque suis slagellishomines magno numero perdit. Deinde est mutatio ex bona conditione in malam: vt cum Deus agros irriguos & fertiles mutat in ficcos & fleriles propter malitiam habitantium in illis. Pfal. 107. v. 33.cum imminuit prouentus agrorum Pf.107. v.38. cum subtrahit pacem & alia beneficia populo suo aut reipub. alicui. Ier. 16. v. 5.9. cum regnum transfert detamilia vna in aliam: cum rempublicam aliquam vel externis bellis, vel ciuilibus discordiis & seditionibus intestinis dividit. Psal. 60. v.3.4.5. In abolitione denique cernitur hæc destructio; qua Deus populos exstirpar penitus, qua ciuitates folo æquat, qua confumit improbos. Pfal.73. v.18.19. Efa. 48. v.23. Prouerb. 15. v.25. Pfal. 68. v.31. Pfal. 46. v.9. Iohan. 12. 7.14. Pfal. 68. v. 12.

> IX. Ordinatio diuina cernitur partim in motione, partim in cohibitione creaturarum.

> Motio est, qua Deus influit in res creatas: estque tum esfectio motus, tum directio eiusdem. Illa est, qua Deus omnes res creatas, intelligentes & non intelligentes flectit ad certas actiones : puta voluntatis motum arcanum Prouerb. 21. v. I. Iob. 12 v. 20. 24. Hac eft, qui Deus ita moderatur omnium creaturarum motus, vt illi fiant modo fineque optimo, quemadmodumille ab æterno decreuit. 2. Thef. 2. v. 12. Apoc. 17. v. 17. Nec enim Deus spectat otiose, quid futurum sit, aut siat: sed omnia disponit in glo

tur

æc

er-

al.

0-

ıx

nc

11-

t-

inglotiam suam & electorum bonum. Cohibitio est, qua Deus pro arbitriosuo impeditactiones creaturarum, & veluti constringit. Ita Deus cohibuit percufforem angelum, qui percutiebat omne primogenitum Agyptiorum, ne læderet Israelitas. Exod. 12. v. 23. Sic cohibuit Herodem necum magis mitteret sicarios, qui Christum recens natum perderent. Matth. 2. Ita Deus cohiber nubes, ne stillent pluuiam, & terram ne proferat gramen & fruges. Deut. 28. v. 13. loh. 26. v. 8. c. 38. v. 22. 23. fedat ventos & tempestates. Pfal.65.v.8. & 107.v.29.30. prohibet & cohibet homines,neagant, quæ agere constituerunt, Gen.31.v.24.25.cap.33.v.5.non permittit vr pii ab impiis, pauci à multis opprimantur. Pfal. 105. v.12.73. 14.15. coercer non secus ac fræno diabolum & ipsius administros. Apos. 20.7.1.2. irritum facit consilium gentium, & infringit cogitationes populorum. Pfal. 33. v. 10. coercet immanes fluctus maris arena Ierem. 5. v. 12 Ita Paulus & eius comites fuerunt prohibiti à Spiritu S. loqui sermoné Deiin Asia. Actor. 16. v. 6. Ita ni hil mali potest caueri, ni fi Deo impediente: sicutnihil boni potest esse aut fieri, nisi Deo faciente

CAP. VIII.

Degubernatione Desordinaria & extraordinaria. PRECEPTA.

Sequitur distributio gubernationis in species: eaque tum ex modo, tum ex obietto

Quapetiturex modo, est quadruplex, &c. 1. Est ordinaria vel extraordinaria. 2. Immediata, vel mediata, 3. Efficiens, vel deserens. 4. Generalis vel specialis. Gubernatio ordinaria est, qua respondet ordini per primam creationem instituto.

Hol.2.v.22.21.Ad.14.v.17.25.26.28. Dicitur etiam vitata.

Extraordinaria est, qua prater ordinem prima creatione constitutum procedit. Gen.7.v.11.c.11.v.7.8.9. Dicitur etiam inusitata.

Inextraordinaria gubernatione Dei excellunt miracula, qua sunt opera Dei extraordinaria, totius natura creata vim excedentia. Psal. 136. v.13. 14. Ierem. 32. v.20.21. Actor. 7. v. 36. c. 15. v. 12. Exod. 15. v. 11. Psal. 71. v. 18.

Miraculorum videnda sunt conditiones & diuisiones. Conditiones sunt numero sex. Nam miracula debent

I. Effevifibilia, seu euidentia. Matth. 9. v. 8. c. 11. v. 4. c. 14. v. 26. c. 15. v. 31. c. 21. v. 20. c. 27. v. 54.

Il. Esevera, non fallacia: vt testatur historia Euangelica.

III. Essesimpliciter mirabilia; id est, talia, quorum causa nos lateant.

IV. Fieri supra & prater totius natura creata ordinem.

Qq 2 V.Sola

V. Sola Dei virtute edi.

VI. Fieri ad fines bonos; qui sunt generales vel speciales.

Fines generales sunt: vt per illa verus Deus innotescat. Exod. 6. v. 7. cap. 7. v. 17. c. 18. v. 22. vt sint sigilla promissionum Dei & benignæ ipsius voluntatis erga sideles. Exod. 6. v. 3. 4. 5. 6. 7. sol. 6. v. 20. sud. 6. v. 36. vt Dei potentiam demonstrent. Exod. 8. v. 10. c. 19. 6 20. vt veritatem cælestis doctinæ confirment. 1. Reg. 17. v. 24. Marc. 16. v. 20. vt ostendant diuinam missionem prophetarum, item Christi & Apostolorum. Exod. 4. v. 5. 6 seq. Num. 16. v. 29. 1. Reg. 17. v. 24. sol. 5. v. 36. cap. 11. v. 24. c. 20. v. 31. vt testimonia sintiræ Dei in peccatores, & maxime reprobos. Exod. 11. v. 7. sol. 10. v. 11. 1. Reg. 13. v. 5. Dan. 5. v. 5. Actor. 5. v. 5. 10. c. 13. v. 11. vt incredulos reddantinexcusabiles, vti Pharaonis & iudæorum exempla docent: vt denique sint testimonia gratiosæ Dei præsentiæ, vti docent diuisio maris rubri, transitus Iordanis & c.

Fines speciales ita habent.

I. Miracula quorundamprophetarum in. V.T. confirmatunt certo enenterum quod prædictum erat. I. Reg. 13. v. 3.4.5.6.

II. Miracula Christi confirmarunt, ipsum esse promissum Servatorem &

naturâ Deum. Ioh. 2. v. 11. c. 9. v. 3. c. 11. v. 4. 40. 42.

III. Miracula Apostolorum, testata fuerunt Iesum Nazarenum esseverum Messiam exhibitum. Actor. 2. v. 16. 17. 18. 19. 20. c. 3. v. 12. 13. 14. 15. 16. cap. 4. v. 9. 10. & promouerunt instaurationem religionis & vocationen gentium. Actor. 8. v. 6. 7. 12. c. 9. v. 35. 42. c. 10. v. 44. 45. 46.

Diuisso miraculorum sumitur è modo: & ita sunt immediata, vel mediata.

Immediata sunt, qua fiunt à Deo absq. ministerio creatura.

Mediata, qua Deus efficit per angelos vel homines. Et horum alia precibus à Deo impetrantur Exod. 8. v. 12. 13. 30. 31. 1. Reg. 18. v. 36. 37. 38. alia iussu & imperio sanctorum euenerunt. Ios. 10. v. 12. 2. Reg. 1. v. 9. Astor. 3. v. 6. quædam adhibito externo medio sunt patrata. 2. Reg. 13. v. 21. 2. Reg. 2. v. 19. 20. 21. 21. Astor. 5. v. 15. c. 19. v. 12. Exod. 17. v. 5. 6. quædam funt per bonos angelos. 2. Reg. 19. v. 35. quædam per malos. Matth. 8. v. 32. quædam per homines pios. Ast. 19. v. 12. quædam per impios. Matth. 10. v. 1. 6. 7. v. 22.

Vtraque, tum immediata, tum mediata funt varia. Nam aliquando efficitur nouum quid. Exod. 4.v.3.c.7.v. 23. Ioh. 2.v. 8.9.10. Exod. 17.v. 6. Matth. I.v. 18. aliquando aliquid multiplicatur. 2. Reg. 17.v. 16. Matth. I.4.v. 20. inverdum naturæ defectus corrigitur. Gen. 21.v. I. 2. Matth. 9.v. 22. 27. 29.30. Iohan. 9.v. 7. alias aliquid naturale inhibetur. Iof. 3.v. 16.17. cap. 10.v. 13. 2. Reg. 6.v. 18. cap. 20.v. 10. II. Dan. 3.v. 24.25. 26. nonnun quam aliquid de-

Swalter Num. 16.1. 32.

was the

REGVLÆ.

ri-

if-

12

II.

1-

I. Gubernationis diuine modus est varius: ad certa tamen Modus gucapita reuocari potest. dinina est

Sicut creationis magna est varietas: ita & gubernationis, tum respe-varius. Aurerum ipfarum, quæ fub gubernationem cadunt, tum respectu modi, quo resillægubernantur. Et hæc funt duo fumma capita, ad quæ renocari possunt & debent omnes gubernationis species.

Gubernatio ordinaria est analoga creationis ordini.

Duplexest gubernatio, ordinaria & extraordinaria: de qua veraque ordinaria. fimuleft Pfal. 136.v.10.25. Ier.32.v.18.6 fegg. Ordinaria gubernatio ab ordine dicitur: non quod in extraordinaria illa non seruetur ordo, sed quodordinaria communem naturæ ordinem feruer, extraordinaria ve. roprater communem & vsitatum ordinem existat. Omnia certe Dei operasuntplena ordinis, nihilque occurrit in illis inordinatum. Omnia enim/untrationabilia, quæ Deus agit, vt Augustinus eleganter ostendit in duobus libris de ordine. Etsi vero ordinem rerum consequiac tenere cuique proprium, tum vero vniuerfitatis, quo coercetur atque regitur hicmundus, vel videre, vel pandere difficillimum hominibus arque rarillimumest: vt sunt verba Augustinilib. 1. de ord, cap. 1. tamen semper est ordoaccuratissimus in operibus Dei, & quia accuratissimus, nobis incomprehensibilis. Cæterum ordinarium hoc loco nobis estid, quod primano ordini respondet, quem Deus creator in natura statuit, ex seriecausarum, quæ in illa subordinantur & coordinantur. Hinc dicimus hancgubernationem esse ordini creationis analogam: quia in ea seruaturis modus agendi & patiendi, quem Deus rebus à se factis indidit. Ita emlestibus terrestria, & superioribus inferiora subordinantur: res autem eiuldem generis & classis agentes ac patientes inter se varie coordinantut.lta soloritur & occidit statis vicibus, soli subest luna, mare inter litora coercetur & experitur efficaciam lunæin sua reciprocatione, terra astino sole fora fœcundatur ad proferendas herbas, frutices & arbores. Hicresponsus ita se habet, ve creatione introductus status sit, & velut idea, ad quam gubernatio accommodetur, & velutilinea & vniformis orbita quam in creatione coptam sequitur hacrota providentia. Por-10 ordo per primam creationem constitutus describitur Gen. 1. 6 2. vt feilicet creaturæ agant & patiantur secundum vires sibi inditas. Exemplum ipsius illustre exprimitur amplissima illa Domini promissione, qua eft Hof. 2. V. 21.22.

Qq

Quid fit fe- III.

On jugranaturam?

Quod fit ordinarie, fit secundum naturam: quod exsundim, pra traordinarie, sit præter, contra, vel supra naturam.

> Secundam naturam agit Deus, cum ita agit vt maneat ordo in rebus creatis constitutus:vt cum solis eclipsis fit, luna tempore interlunii èdia, metro oppositainter solem & aspectum nostrum. At yltra naturamfecit Deus, vt sol patiente Christo, obscuraretur in ipso plenilunio. Preser naturam dicitur Deus agere, cum aliquid efficit, quod natura feu creatura quidem etiam potest, sed non eo modo. Ita aqua in vinum conuersa est præter naturam per miraculum. Aqua enim in vitemattrada & in succum vnæ versa, & inibi maturata, fit vinum naturalitet. Ita ranæ præter naturam maxima copia in Ægypto funt producta: ezdem etiam ex seminiis nascuntur secundum naturam. Socrus Petrileusta est febri per miraculum, desubito & citra remedia: etiam per medicos eatollitur, sed medicamentis per successionem quandam efficacibus. Triplex autem est causa, cur hic natura codem modo agere nequeat, vi Deus. Nimirum velidoneis instrumentis ad agendum destituitur, sine ea plane non fint, siue non fint ad manum: vel in diuino opere maiorest multitudo, quam in naturali esse soler: vel denique natura non porestin momento aliquid producere. Contra naturam Deus agere dicitur, quando in natura manet ipsius proprietas, illi, quod fit, contraria. Sicignis in fornace Babylonica retinuit suam naturam, sed effectus natura fuit repressus, nesocos Danielis adurerer. Ita etiam aque maris rubristeterunt, non abolita earum grauitate. Super naturam Deus agere dicitur, quando id efficit, quod natura nullo modo potest producere : idque ex causa duplici, vel quod rem ipsam natura nequeat producere, vtincarnationem verbi:vel quod natura aliquid in hoc autisto subiecto nequeat præstare, vt vitam in corpore plane mortuo. Sed & hæ phrasesaliter accipiuntur. Etenim secundum naturam fieri dicitur, quidquidà naturali forma oritur: vt cum corpus graue fertur deorsum. Prater naturam dicitur fieri, quod ab externa causa proficiscitur, sic tamen vt proprietas rei non tollatur; vt cum lapis vel globus mittitur per terræ planum. Contranaturam fit & eft, quodita ab externa causa est, ve natisumaliquid in re tollatur: vt cum lapis sursum proiicitur: & hoc mode morbus dicitur esse contra naturam. Supra naturam fit, quod à supernaturali caufa producitur: idque vel in subiecto habili, vt visus in caco restituto: vel in subiecto, quod naturalem potentiam non habetad illam perfectionem, vti le habet fides iustificans. Hic quæri solet, quo sensu dici queat, Deum agere contra naturam? Respondetur distinguendo interna

X-

ous

ia.

fe-

14eu

ım

21-

er.

æ.

12-

08

S.

ti

lĈ At.

é

turam vninersalem & particularem. Deus nihil agit contra naturam vniuersalem: quia quidquid hoc modo agit contra naturam, peccat: quippe quodàfine vltimo nos abducit. Ira peccatum est contra naturam, & omne id quod implicat contradictionem. Hinc Profeer ait : Naturarum conditor Deus-nihil in miraculis contra naturam facit. Item; Deus non conuellit in ftituta sua. Alioqui si spectetur natura particularis, Deus contra illam potest agere. Sic omnis pæna, quæ est à Deo, est contra naturam fiue ordinem particularem huius vel illius hominis. Quandoigitur Schola Theologica negat, Deum aliquid agere contra naturam, hiceft fenfus, quod Deus non destruat naturam. Cæterum ordinarius ille gubernationis modus etiam statuitur in operibus gratiz, vt in colligenda Ecclesia. Quod ipsum etiam de extraordinario accipe. Et tumita definitur vterque. Ordinarius quidem, quod communem naturzaur gratiz ordinem obseruet: extraordinarius, quod præter communem ordinem naturæ vel gratiæ fiat. De ordinaria gubernatione prouidentia loquuntur ista di da, Gen. 8. v. 22. Hof. 2. v. 21. 22. Pf. 104. totus. Matth.s.v.45. Act. 14.v. 17.c. 17.v.25.26. Ordinariæ vero gubernationis, guodad prędestinationem attinet, est, quod sides est ex auditu, auditus perverbum Dei, Rom. 10.v.17. Extraordinarium est in operibus natura, quod Israelitæ manna & coturnicibus fuerunt pasti: in operibus gratiæ, 9 Paulus cœlitus fuerit conuerfus. Verum hic agimus de ordinario & extraordinario modo prouidentie, qua distinguimus à predestinatione.

IV. Quod fit ordinarie, fit ex communi beneplacito Dei. Ordinaria Etenim quem ordinem Deus in natura sanciuit, eum servat pluri munuer. mum: & adeum nos quoque vult alligatos effe. Idem statuendum est de ordinario modo, quem Deus seruat in Ecclesia.

V. Gubernatio extraordinaria est illa quidem inusitata Gubernatio &velut anomala, sed non est inordinata.

extraordinaria qualis?

Quemadmodum Deus in ordinaria gubernatione, veluti pro norma habet creationem, quæ hanc ob causam dicitur analoga: ita extraordinaria gubernatio ab ea norma in aliqua parte discedit, & est velutanomalaatqueinusitata. Vnde Deus in hac gubernatione dicitur naturam. velprætergredi vel supergredi. Atque ita dicitur aliquid sieri præter vel tupra naturam. Græcis Patribus hic modus dicitur aconomia, Latinis affenfatio. Est quidem veraq; bæc vox generalis, & notat distributionem quadrem domesticam pertinet, quaque sit patrisfamilias authoritate & arbitrio: sed specialiter dispensatio dicitur, cum pro superiore potepotestate ordinariis statutis aut moribus aliquid derogatur. Hinceavor frequens est apud ICtos & Patres Ecclesiasticos, cum significatium communis relaxationem, quæ sit vel necessitatis, vel vtilitatis gratia. In Bernhardus ait lib. de dispens. & pracept. Ille solus potest legem immutate, vel dispensare in lege, qui legem condidit. Quod quia in familia citius & expeditius potest sieri, quam in politia, sac dispensario Gracis dicitur ostovo puia. Hinc Deus dicitur ostovo pose domus sua, & ipsius actio liberima dicitur ostovo puia, siue sit ordinaria, siue extraordinaria. Specialissime autem ostovo puia significat gubernationem Dei extraordinariam, quiailla est indicina liberrima Dei potestatis & plenissima maiestatis.

Miraculum quid?

VI. Miraculum est opus Dei, totius naturæ creatævimexcedens, & euidens,

Miraculi significatio duplex est, generalissima & stricta. Generalissime siquidem hec vox comple citur miracula tam magica & falsa, quam vera & Christiana. Sicetiam monstra dicuntur miracula, vtestapud Nonium. Specialiter autemilla Dei opera dicuntur miracula, quzercedunt totius naturæ vim. Generali igitur significatione miraculumest, quidquid arduum & insolitum est hominibus, quodque supra captum & facultatem hominis est positum, vel saltem tale apparet. In quo nihil quoad sensum humanum differt Christianum miraculum à magico: quandoquidem magos Pharaonis videmus cadem in multis præstitisse, quæ Moles Exod.7.v. 1 1. Hae de re Augustinus air in libr de veilit credendial Honor.cap. 16. quod nihil fit aptius stultis hominibus, quamid quod senfibus corporis obiicitur, & mirum ac inluetum apparet. Stricteautem miraculum est opus Dei, quod totius naturæ creatævires & facultates superat. De quo accipe illud Thoma in 1. prima quastion. 107. Miraculum est præter spem naturæ, sed non tamen præter spem gratiæ. Deprioristgnificatione tene illud Augustinilib. devtil.cred.cap. 4 6. Miraculum voco quidquid arduum, aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet. Ruisus miracula vera dicuntur etiam dupliciter, vt constate potest ex illo Augustini in 50. homil. 32. Duo sunt miraculorum genera: ve num ordinarium, quod non propter operis difficultatem, sed assiduitatem nobis vilescit, & miraculum esse desinit: veluri natiuitas hominum, fertilitas terrarum, cursus folis, & similia. Alterum miraculorum genus est extraordinarium Dei opus, ideoque mirabile. De hocalterogenere nos hicagimus. Atque hæc miracula fiunt à solo Deo, Ador. 3.7.12. Sicut enim is solus legem potestimmutare, qui legitima potestatecam tulit: ita solus Deus, qui legem naturalis cursus instituit, præter cursum

naturalem potest agere, Exod. 11. v. 15. Pfal. 72. v. 18 & 78. v. 4. Matth. 7. v. 22.6.11. V.20.21.23.6.13. V.54.58. Marc. 6. V.5. Act. 2. V. 22.1. Cor. 12. V. 12. Vndeneque angeli boni, neq; diaboli eam potestatem habent: vt disputat prolixe Scotte in libr. 4. Sentent dift. 1 quaft. 1. Huc etiam pertinent miracula Christiquia illa ab ipso vt à Deo sunt præstita, per carnem tanquam inftrumentum evono secrov. Hine Amphilochius ait: Relinque carni Christi suaspassiones, tribue vero eius Deitati miracula. Cæterum edit Deus miracula velimmediate, absque ministerio externo, vel per seruorum suorum ministerium: quorum alii habent donum regenerationis, vt Petrus; aliinonitem, vt Iudas Iscariotes. Vnde præclare scribit Augustimus de Ecclesiasticis dignitatibus, capit. 84. Si quis tibi Christiano obiicit sic, si elles vere Dei filius, & electus, faceres aliquod miraculum: Re-Sponde, Scriptum eft, Dominum Deum tuum non tentabis. Nam Christianus fignis & prodigiis clarus fieri potest, sanctus autem non potest, nisi fit modellis & temperatis motibus. Temperatis autem & placidis motibus etiam abique signorum efficacia Christianus, sanctus & perfectus, & Deihomo fit, & est. Ex quo fit, vt hoc ministerio ac potestate miraculorum faciendorum non sit gaudendum: sed, vt ait Christus, potius, quod nomina nostra scripta sunt in coelis, Luc. 10. verf. 20. Et recte Ambrofimin epift.ad Philop. cap. 2. verf. 27. Signa, inquit, infidelium causa fiunt, non proprie fidelium. Porro in its, quibus Dominus viitur ministrisad miracula patrandum, neque virtus operatrix miraculi fuit, neque habitus, vllaue qualitas in corum animis inhæsit: sed duntaxat senlerunt in se aliquem motum extraordinarium, cum Deus per eos vellet operari miraculum. Ceterum extra donum miraculorum vera est illa Ba. filli lententia in latioribus quaft. 43. 60 Tos ist de@ xeistanto μου μίμησις xeisi.Hit eft fini Christianismi, Christimitatio. Debemus itaque Christum imitari, non faciendo miracula, sed amando Deum & proximos nostros. Sed concludamus illud de authore miraculorum, & quidem verbis Augufini qui sic ait in ferm. de fanct. Steph. Fecit Christus mirabilia, fecit & Stephanus. Sed Christus fecit line Stephano. Numquid Stephanus potuit facere sine Christo? Viuebat Stephanus de Christo sicut farmentum de vite. Miraris fru dum de sarmento pendentem? Vide sarmentum invite manens. Et ferm. 1 4. detemp. Non sua virtute, nec sua potestate, sedinuocato nomine Christi agunt Apostoli, Christus sua & propria virtute. Que cum ita fint, præstigie & imposture Diaboli non debent habeti pro veris miraculis, etsi nonnunquam hominibus videantur. Ideo dici solet, Diaboli & magorum opera posse esse mira, sed non miracula. Solus quippe Deus, ve qui solus est supra omnem naturam autho-Rr ritate

Ĉ

ritate, potentia & imperio suo, potest solis cursum sistere, & aquas morari, iuxta illos philomelæ Germanicæ versus cygneos:

Non Deus eft numen Parsarum carcere clausum,

Quale putabatur Stoicus esse Deus. 1Ne potest Solis currus inhibere volantes, Ipse velut scopulos slumina stare iubet.

Ille nempe habet potestatem in viram, in mortem, in hominum corpora & animas, in omnes denique creaturas. Recte igitur dici solet, vera miracula non esse vana rerum spectra, & oculorum illusiones, & nudas rerum somo aveias; sed mira illa Diaboli, esse spectra, illusiones, & nudas rerum apparentias. Præterea in regula diximus, miraculum non tantum esse opus Dei excedens vniuersam naturam creatam, sed etiam euidens, siue manifestum, vt nempe possit agnosci ab iis, quos instruent debet, incredulitatem conuincendo & sidem confirmando. Taliasum illa, quæ de Christo prædicantur, Matth. 1 1. v. 5. Possunt quidem miracula occulte seri: sicut Apostolis insusa est noticia omnium linguarum die Pentecostes, sed à nobis non possunt ante iudicari & haberi promiraculis, donce perspicua & nota sant nobis. Huiusmodi miracula dici possunt interna & spiritualia: quo sensu vnio personalis in Christo miraculorum omnium maxmum appellatur.

Miraculum & mirabile different.

VIII. Omne miraculum est mirabile: sed non quidquid est mirabile, illico est miraculum: Et, omne miraculum st supra naturam: sed non omne quod sit supra naturam est miraculum.

Omne miraculum est mirabile; quia cum ipsius causa & modus ignotetur, parit admirationem: Sed non omne mirabile est miraculum; quia iddemum est miraculum, quod sit ptæter ordinem totius naturæ creatæ, ita vt per causam secundam nullam estici queat. Deinde, Omne miraculum su supra naturam; quia excedit naturam. Vbi observa, miracula etiam sid posse opera contra naturam particularem, sed non contra naturam vni-uersalem. Deus scil potest agere contra ordinem, qui est vnius creaturæ ad aliam, sed non contra ordinem creaturæ ad seipsum. Et hoc sensua gustinu sib. 26. contra Faust. c. 3. ait: Deus creator & conditor naturæ nihil contra naturam facit. Id enim erit cuique rei naturale, quod ille secerit, à quo est omais modus, numerus, ordo naturæ. Contra naturam vero particularem non incongrue dicimus Deum aliquid facere, quod facit contra id, quod nouimus in natura. Cæterum non quidquid sit supranaturam, è vestigio miraculum est. Necesse siquidé est, vt extraordinatie siat seu præter

prater ordinem naturæ vel gratiæ, si debeat censeri miraculum. Sic regeneratio, iustificatio & glorificatio non dicuntur miracula; quia, licet fint supernaturalia, tamen in Ecclesia Dei non fiunt extraordinarie. Nam hac conveniunt hominis natura ex gratia Dei: etsi ad ordinem nature non pertineant, & per naturales caulas fieri nequeant. Cum tamen miraculi vox ampliore significatu sumitur, regeneratio & similia Deiopera vocantur miracula. Eodem sensu gubernario vniuera mundidicitut miraculum. Et hæc miracula late dicta funt præftantiora miraculis firice acceptis. Hinc dici foler, Miracula non conftant magnitudine operis, fedraritate. Ita vniuerfum mundum gubernare maius eft, quam ezco visum restituere. Quo percinevillud Augustini lib. 10. de cinit Dei,c. 12. Quamuis miracula visibilium creaturarum videndi affiduitate vilnerine tamen cum ea sapienter intuemur, inustratissimis ratissimisque majorafunt,

VIII. Miracula conferenda funt tum inter se, tum etiam Collatio micumaliis Dei operibus.

raculorum quomedo in-

Hzc collatio vrcunque nobis ponit ob oculos naturam miraculo-fitmenda? num, & ita habet. Opera Dei funt ordinaria, vel extraordinaria. Ordinaria seu regularia dicuntur opera vel evidoxian. Suntque vel communia, vel specialia. Communia fiunt & poor, secundum naturam: specialia & ragivisegeluny, fecundum ordinem facrum. Illa vniuerfim ad totam rerum naturam pertinent, & in genere humano promiscue ad vtrosque, tam impios & extra Ecclesiam positos, quam electos & pios: vt, quod quos indidit lingulis naturis agendi modos, cos feruat, vi naturalia agant naturalitet, voluntaria voluntarie; quod ordine agentem voluntatem sustentat Wadiuuat, ordini contrarium agentem fultentat quidem, sed non adinnat. Harad solam Ecclesiam pertinent. Extraordinara seu singularia Deiopera funt, quæ præter contrave institutum primitus consuetumq; naturz curlum ac ordinem eueniunt: ac dicuntur fieri xal oingvoular, fecandum difensationem. Et hæc dicuntur miracula proprie. Miracula autem Deusedit vel in seiplo, vei in creaturis. Quæ Deus edit in seipso, sunt patefactiones inustratz, quib. Dens le ostendit hominibus. Et hæc miracula funt vel perpetua, ve affumtio humane nature feu incarnatio, que nunqua eft desitura: vel temporanea, ve miraculosa fuit apparitio Spiritus S. in forma columbæ & ignicaru linguarum. Miracula, quæ Deus edit in creaturi, funt vel wee poor. Supra natura ordinem, vel wee mir ragir isealuni, super ordine ministerij sacri. Quæ supra natura fiunt, id est, legibus naturæ no respondent, ea fiunt vel cum mutatione, vel sine mutatione. Cu mutatione vel substantiali, vel accidentali; vel durabili, vel non durabili; velin melius, vel in detetius. Et hæc miracula funt Jehra, positiua, vel seesor Cori, natina. Positina sunt, quibus efficitur nonum quiddam seu permanens& durabile, seu cessans ac euanescens. Sunt que vel positiui in positium, vel prinatini in politinum. Positini in positinum: vt est. I. Connersio miraculo. sa, qua vnum mutatur in alterum, ita tamen, vt licet alterum actu pereat, non tamen redigatur in nihilum seu penitus intereat; quia semper manet potentia. Sic in conversione aquæ in vinum, loh. 2. aquatantum desiit esse actu, non etiam potentia. Reduci enim ad essentiam priorem potest vi omnipotenti. 2. Procreatio & multiplicatio miraculosa. Quo pertinent aquæ diluufi au dæ, torrentes aquarum dulcium ex ardentiffimis petris ad contactum baculi Mosis, pastus ac laturatio multorum millium de paucis panibus ac pilciculis. Mutationes prinatini in positiun sunt, vet. bi gratia, fœcundatio sterilium, sanationes miraculosæad vocem & iufsum Christi, viuificatio ad contactum Elisei, resuscitationes mortuorum. Prinatina miracula funt mutationes positini in prinatinum; quibus cursus naturæinhibetur, aut prohibetur vim congenita exprimere; aut in parte aliqua creaturæ, aut aliqua creaturarum specie fit destructio:vt cum in diluuio totu ferme genus humanum absorbetur, cu enecantut primogeniti in Ægypto, cũ ignis non vrit pueros in camino Babylonico, cum Ionas non suffocaturin ventre piscis, cum ferrum natat, cum Christus & Petrus calcant aquas pondere corporum suspenso, ne mergantur. Miracula fine mutatione funt illa, in quibus pristina res manet:vt Christus manet idem quierat, cum elabitur è medio & manibus prehensantium, item cum fit άφαντ @ Σσο των μαθητών. Prater ordine myfticum miracula sunt varia: puta innumeræ illæ & plenæ mira culis liberationes san-Aorum, vocationes singulares ad opus nou & extraordinatium, Pauli ad Deum conversio. Adextremum in miraculis est Bearia Cis velenaria. Cis:qua de re vide paulo post cap.10.

Miraculorum finis.

IX. Miracula sunt buccina gloriæ Dei, & tuba dodrinæ cælestis, eius dem que sigillum.

Miracula neque tentandi Dei causa sieri debent, neque etiam quastus, vel ostentationis gratia. Ast. 8. v. 20. Luc. 22. v. 7. Alius est sinis horum stupendorum operum, & is quidem triplex; videl. Dei glorificatio, verz do crinz consirmatio, & piorum zediscatio. Ac Dei quidem gloriam este sinem miraculorum constat ex Luc. 8. v. 38. Matth. 9. v. 33. Ideo miraculum dicitur buccina gloriz Dei. Alter sinis miraculorum est, viilla sint verz do crinz primum tuba, deinde etiam sigillum & consirmatio. lin

8

m,

e-91 er

m

m ti-

115 li-

er.

1-

0-

15

ıt T

t

tio, Affor.13. V.12. Marc. 1. V.27. Ioh. 4. V.29. 45. 47. Matth. 9. V. 6. Ergo vera doctrina pracedere debet, quam si miraculum confirmat & sequitur, verumest: sin autem falsa, superstitiosa, impia & idololatriæ plena concio & doctrina præcessit, quam sequatur ac confirmet miraculum, illud eft fallum, impium & Satanicum. Denique fi nulla doctina præcessie, quam confirmet, est prorsus inane & ridiculum miraculum, & perinde atque figillum regium appenfum chaitæ vacuæ. Neque enim tam res iplastupenda & mira, quæ edita est, spectari debet & a nobis attendi, quam doctrina ipla, ad quam lanciendam & confirmandam editur miraculum. Estenim do ctrina ipsa veri vel falsi miraculi fundamentum &index, non contra. Nam si pia doctrina præcessit, pium est miraculum, quod in ipsius authoritatem factum est: si vero impia doctrina præcellit, impium est miraculum, quanquam etiam mortui è tomulo suscitentur. Huius serme generis sunt omnia illa miracula, quibus Legenda illa fanctorum, quam vocant, est onerata potius quam ornata: quæque obstyliduritiem, & mendaciorum syluam, ferrea potius quam aurea tuerit nominanda, Porrò hic quoque fuit finis & vsus quorundam miraeulorum Christi, vt sanatio morborum corporis per analogiam quandam peccatorum remissione in nomine Christ sieri significaret. Quemadmodum enim in eius nomine tolluntur morbi corporis, omne genus: lic etiam peccata omnia in eiusdem nomine remittuntur & delentur, Matth. 8. verf. 17. Efa. 53. verf. 4. Vide Augustinum serm. 18. in Matth. Quod vero adificatio piorum sit quoque finis miraculorum, fatis ex superioribus apparet.

X. Miracula corporalia sunt temporaria: spiritualia nunquam definunt.

corporalia & fpiritualia

Miracula corporalia, quæ & carnalia & visibilia dicuntur, sunt proprie que? dica miracula. Et hæcferme desierunt fieii. Huius vero rei causa non solum hacest, quod Deus propter hominum ingratitudinem & peccataimminuitilla sua bona erga homines, & in cœlum è terra veluti retraxit: verum hæc quoque causa est, cur hodie: in Ecclesia ista carnalia miracula fieri cessauerint; quod nempe vera miracula certo tantum respedu, atque in finem certum eduntur, quem quia homines sunt iam conlecuti, fustra nunc fierent miracula. Cessante siquidem fine cessat & destinatum. Alioquin illa eximia Dei opera vilescerent nobis, sicque virtus Dei irrideretur & sperneretur. Fieri autem miracula Deus voluitin Ecclesia, & hoc donum vigere tantisper, dum populi & gentes ad veram fidem conuerterentur, & víquequo Euangelio sua confirma-

110,

Cur donum miraculorum sesset ?

tio, fides, & authoritas constarer. Ergo postquam Ecclesia Deiperto tum orbem fuit diffusa, & postquam Euangelii do Arina satis superque miraculis fuit confirmata, donum ac potestas miraculorum in Ecclesia elle desiit: atque id quidem ex iusta & magna ratione factum est. Primum ne doctrina Euangelii adhuc dubia, incerta & confirmandano. bis videretur, aut merito cenferetur, si nimirum adhuc egeret miraculorum confirmatione, Certe nullus vnquam finis esfet huius confirmationis, vel quærendæ ab impiis, vel faciendæ. Quamobrem ne semper mundi incredulitas excusabilis videatur, cessant miracula. lam enim postquam Deus abunde fidei Christianz doctrinam miraculis confirmauit, mundi & infidelium incredulitas manet inexcufabilis, & obstinatio illa intolerabilis, & prorsus damnata. Secundo ne assiduitate& consuetudine miraculorum miracula esse desinant, siue, vt loquitur Auguft. de vtil.cred.cap.16. ne adeo frigesceret genus humanum, & miracula vilescerent. Neque enim miracula effe centerentur, fi folita effent & quotidiana: quemadmodum diei noctilq; vices, & quatuor annitempestates miracula nobis non videntur. Tertio, ne fideles semper visibilia quærerent, qui debent meditari cœlestia. Quare ne sides nostranon affensio quædam censeatur, quæ fiat à nobis per Dei verbum & quidem ideo, quoniam ipfius verbum est, sed potius iudicetur mentis nostra quidam stupor ob miracula nobis iniecta, cessant hodie miracula & corum donum. Ergo ex iis causis fadumest, vr in Ecclesia Dei carnalia & visibilia miracula fieri desierint. At verò firitualia, que vocantur, miracula, fieri non definunt etiamnum hodie: sed quotidie adhuc cernuntur in Ecclesia Dei: qualis est illuminatio hominum ignorantium, instdelium conversio adfidem, vita peruersa in melius mutatio & reformatio, adeo vt perpetuo per Euangelii prædicationem morbi animilic curentur in hominibus Efa. 11. v. 6.7. vt olim per Christum & apostolos morbi corporis sanabantur. Cæterum illud notandum est, hominum infidelium causa præsertim fieri factaque semper esse miracula, vtait Chryfoft. hom. 34. in cap. 4. Iohan. Christus quoque hocipsum docet Matth. 12.v.38,& Paulus 1. Cor. 14.v. 22. Quo referillud Isidori lib. 1 de summo bono cap. 27. Ecce, inquit, signum fidelibus non est necessarium, qui iam crediderunt, sed infidelibus, vt connerrantur. Et ideo tunc (ide &, primis A. postolorum temporibus) signa siebant exterius, vt interius sides roboraretur. Iam in fide quieunque miracula quærit, vanam gloriam, vt laudetur, quærit. Et nuac in Ecclesia plus est, sande viuere, quam signafacere. Sic Indorus de corporalibus miraculis. De spiritualibus miraculis teneatur illud Augustini ferm. 18, in Matth. Nunc maiores sanitates operatur Chri-

Chriffus, proprer quas non eft de dignatus exhibere illas minores. Sicut enimanimus melior est corpore: sic & melior salus animi, quam corporis. Corca: um aperit oculos sermone Domini. Modo no resurgit mortale cadauer, resurgit anima, quæ mortua iacebat in viuo cadauere. Cur ergonon miraris credentem, innocentem, Deo seruientem? &c.

XI. Miracula licet petere, cum necessario requiritur con- An miracula firmatio vel diuinæ doctrinæ, vel extraordinariæ vocatio-licent peters? nis.

Que disputauimus de miraculorum cessatione, non sunt ita accipienda, quasi Deus hodie nulla profus miracula faciat. Non hæcest mens nostra. Nonita crebro fiunt miracula, vei temporibus apostolorum: & ideore de dicuntur ceffare. Fiunt tamen hodieque interdum, si quidem gloria Dei & salus ele & orum ita postulet. Ita sane in india orientali & occidentali, vbi Ecclesiæ sunt plantandæ, fieri possunt miracula: & proindea Deo peti possunt, exemplo Gideonis Iud. 6. Ezechiæ 2. Reg. 20. Eliz. 1. Reg. 18. Verum hic enixe cauendum, ne curiofitate in petendis mitaculis non necessariis in Deum peccemus: & vbi nos de necessitate dubitare contingit, cum hypothesi oremus, & Dei sapientiæ libera relinquamus omnia. Si tamen Deus miraculum benigne offerat, impium id fuerit cum Achabo recufare. Efa. 7. v. 10. 11.

XII. Miracula vera à falsis discernuntur optime, & modo, Miracula quo fiunt, & fine, cui fiunt.

vera aprastigiofis quomo-

Hzeregula studiose tenenda non solum vt præstigias Diaboli nunc do discernenquoque temporis non infrequentes à veris miraculis discernamus, sed da? etiam vi irriforibus quibusdam occurramus, qui clamitare non erubescunt ea miracula, quæ à Christo, prophetis & apostolis fada funt, vel vi anismedica, vel magia adminiculo facta esfe. Qui similes sunt illomm, de quibns Augustinus lib 1. de consensu Euangelistarum refert, illos impudenter mentitos esse libros magicos ab apostolis & Christo tractatos fuiffe : quique sparserunt se libros Christilegisse, in quibus artes magica continentur, per quas tot tantaque miracula ediderit Christus. Certe hac fuit Iuliani Apostata prima in Christum calumnia & blasphemia, & in Christi doctrinam connitium. Et vtinam hodie non elfent, qui hanc quoque opinionem imbibissent, & aliis obtruderent? Histalibus opponimus regulam illam diacriticam. Iubemus igitur illos considerare modum finemque verorum miraculorum. Modus est, quod ipla fiant ita, vt plane impossibile sit naturæ talem actione edere.

Ita solem à cursure, sur actiones vitra & supra naturam positæ. Hucaccedit, quod ille modus non fallit sensus. Quid vero horum in miraculis illis falsis? Diabolus & ipsius administri adhibent media veloperosa, vel ridicula, vel onorosa, vel impia & prohibita: & fallunt homines. Deinde sinis verorum miraculorum est gloria Dei, & ædiscatio piorum, ac consirmatio doctrinæ Christi. Matth. 9. v. 33. Falsorum sinis, est dæmonum cultus, superstitionis & omnis idololatriæ propagatio, & consirmatio, & hominum error ac hallucinatio: quibus malis accedunt quæstus ex ea re, & falsorum prophetarum ostentatio. Astor. 9. v. 12. cap. 16. v. 16. Matth. 10. v. 8.

Monstra ca-XIII. Monstra pertinent ad gubernationem Dei extradunt sub Dei ordinariam: & nonnunquam dicuntur miracula catachreprouidentiflice.

> Monstra dicuntur miracula catachrestice, eo nempe sensu, quoilla, quæ nobis mira accidunt, miracula dicimus. Vnde Augustinum lib. 21.de ciuit. Dei cap. 8. ait: Sicur non fuit impossibile Deo, quas voluerit instituere: sicei non est impossibile, in quidquid voluerit, quas instituerit, mutare creaturas: vnde illorum quoque miraculorum multitudo fyluescit, quæ monstra, ostenta, portenta, prodigia nuncupantur. Eaphilosophi definiunt corpora naturalia irregularia, qua deformitatem suz speciei alienam habent. Fiunt autem monstra propter visium velmateriæ defectæ aut abundantis, vel virtutis formatricis, vel loci materiam continentis. In plantis raro sunt monstra, in animalibus sæpius; quia hîc facilius contingit naturam particularem deficere, quamillic; quia videlicet semen animalium est mollius, & plura ad ipsius perfectionem requiruntur, qua ad semen plantæ. Tametsi vero monstra sunt errata & peccata naturæ particularis, fine naturæ particulariter deerrantisvitia: hoc tamen Des concurrentis erratum non est. Nam monstra illa & inte aliquam habent perfectionem, quatenus sunt entia, & magnam habent vtilitatem, quia ex corum comparatione alia magis commendantur. Adde quodiustitiam Dei nobis ponunt ob oculos. Deus igitur extra ordinem huiusmodi monstra nobis obiicit, & ea gubernat, vt ipsius potentiam & seueritatem & sapientiam cognoscamus. Petentiam; qua potest ordinem naturæ particularis turbare. Seueritatem; qua potestob peccata nostra ordinem illum harmonicum inuertere. Sapientiam; quam in ordine constituendo manifestam facit, vt & in monstris itaregendis,ne natura vniuersalis turbetur à particulari. Hîcnon est silentio

ptætereunda quorundam historicorum & geographorum vanitas, qui integratum gentium monstra recitant: puta homines pygmæos sesquipedali longitudine, alios sine capite, alios capite canino, quos cynocephalos dicunt, alios nasum, os & oculos in pectore gestantes, alios aures adterram pendulas habentes, alios sciopodas, qui vno pede totum corpus obumbrent. Quæ omnia fabulosa esse merito iudicantur: cum naturam hominis euertant (omnis enim forma determinatam habet materiam; & proinde etiam anima rationalis) & resutentur ex nauigationibus recentiorum, qui adieruntista loca omnia, in quibus talia monstraesse singuntur, neque tamen illa viderunt,

CAP. IX.

Degubernatione Dei immediata & mediata.

PRÆCEPTA.

C Ecundo gubernatio diuina est immediata, vel mediata.

Gubernatio immediata est, qua Deus aliquid regit sine medis, siue instrumentis. Genes. 29. v. 3. Matth. 4. v. 4. Deut. 8. v. 3. Sic Genes. 2. v. 5. Cum nondum pluisset Iehoua super terram, nec quisquam esser, qui coleret terram, omnia virebant & slorebant in campo. Ita Deus Eliam pauit dies quadraginta immediate sine pane.

Gubernatio mediata est, qua Deus aliquid regit per media siue instrumenta.

Ezech.1. v.4. & seqq c.10. v.9. Mediaista sunt triplicia.

n,

0-

2-

I. Ordinaria, vel extraordinaria: & vtraque vel intelligentia: vt angeli boni & mali. 2. Reg. 6. vers. 17. Iob. 2. vers. 7. Psalm. 34. vers. 8. Ezech. 1. homi-wesitempii & impii. Iudic. 7. vers. 22. 2. Chron. 20. vers. 23. 1. Sam. 23. vers. 25. letem. 25. vers. 9. Ezech. 21. vers. 22. Actor. 5. vers. 34. vel non intelligentia: vt bestie. 2. Pet. 2. v. 16. Ezech. 14. vers. 15. 2. Reg. 2. vers. 24. Exod. 8. vers. 2. Gres inanimata: vt sus supported ignis. Gen. 19. grando Exod. 9. man-ma. Exod. 16. carnes. 1bid. sidera Iud. 5. vers. 20. 21. siccitas, fames, pestis, morbus, gladius, bellum, mors Esa. 13. vers. 4. 17. vincula captiuorum, venti, tempestatus, Psalm. 107. maxilla asini. Iud. 3. sunda. 1. Sam. 17. vers. 49. In summa: Omnes creatura, maxima, medioxima, & minima, sunt ministri & exectius Dei.

II. Necessaria, vel contingentia. Illa secundum naturam suam certum necessario producunt effectum : hac contingentem.

III. Bona velmala: Quibus vtrifque Deus bene vtitur.

REGVLA.

Deus agit mediate & immediate. I. Deus libere agit nune mediate, nune immediate plutimum tamen mediate,

Deus immediate operatur illa, que non possunt fieri nisi virtutein. finita, quippe quæ nulli creaturæ communicari potest. Quæ autem virtute finita produci possunt, adea Deus plurimum adhibet creaturarum suarum seruitium: non vlla necessitate sua, sed summa voluntatis libertate; quia vult suum in eas dominium ostendere, aut etiamamorem erga eas declarare, dum eas cooperationis aliquo titulo honorat. Ita Deus animam rationalem creat immediate, & sic quoque edit multa miracula, & denique ita concurritad omnes actiones bonas, immediate suppositi & virtutis. Sed panem & potum ordinarie pobisdat mediate, item corpus nostrum, & nos regit per angelos, parentes, praceptores, pastores & magistratum politicum. Hic autem creaturz pro naturarum suarum diuersitate plus vel minus agunt. Namvtangeli sunt potentiores hominibus, & viuentia ac sentientia stupidis: ita plus minusque operæadministræpræstant. Cæterum circaidemopus potest concurrere actio immediata & mediata. Ita Deus ad virtutes & bona opera concurrit immediate, vt & ad miracula: etfi hic quoqueorando, & Deivoluntatem signsicando angeli & homines possint Deo subservire. Porro duos hosce modos graviter explicat Augustinus quest. 83. 9.13. Non itaque Deus deceptorest; quod credere nefarium &impium esse quis non intelligat? Sed meritorum & personarumiustissimus distributor, faciens quædam per se ipsum, quæillo solo digna sunt, eique soli conueniunt (sicut est, illuminare animas, & seipsumeis ad perfruendum præbendo, sapientes beatasque præstate) alia persenientem fibi creaturam, integerrimis legibus promeritis ordinatam, quadam eorum iubens, quædam permittens, víque ad passerum administrationem, sicut Dominus in Euangelio dicit, & vsque ad fænidecorem, víque ad minimum etiam capillorum nostrorum, diuina pronidentia portendente atque veniente. De qua etiam dictum est: Pertingit à fine v sq ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sie ille. His vero gubernationis diuinæ modis Dei illustratur gloria. Siquidem mediatus, bonitatis, quod ouregrian operationis & locietatem natura communicat:immediatus potentiæ, quod vlli non sit astri a: yterque vero multiformis sapientiæ Dei speculum existit.

Sap. 8. v. I.

ri-

n-

m

12

n-

2-

0-

IÈ

n-

Z

II. Deus adhibet media necessaria & contingentia: omnia Necessaria libere, nulla coacte: & quæ dicitur adhibere necessario, il-doctrina. la ex hypothesi sunt necessaria.

Necessaria sunt, quæ secundum naturam suam certum necessario producunt effectum : contingentia contra. Vndeilla caulæ definitæ: hæcverò, indefinitæ nominantur. Atque hine tanquam à causis proximis & internis, effecta alia funt & vocantur necessaria, alia contingentia: etiisaluarerum natura respectu decreti Dei tanquam causa prima & externzomnia dicuntur necessaria. Necessarium autem est duplex; per se de absolute necessarium, necessitate, vt Scholastici vocant, consequentis; autper aliud, secundum quid, & conditione quadam antecedenris, coniundifine connexi, aut consequentis; necesitate, vt in Scholis appellant, consequentia. Vide Aristotelem 4. metaph.c.5. & de part.animal.lib.I. cap.1. vbi dilereait, necessarium ineste rebus æternis simpliciter, a atas; iis vero, guzgenerantur, omnibus ¿¿ vm Jeorws, ex suppositione. Quo sensu Cicerol.2.deinuent.ait, quasdam necessitudines esse cum adiunctione, quasdam simplices & absolutas sine illa adiunctione siue causa. Dicitenim ibidem, se causam nominare adiunctionem. Plenius hac de re disserunt Scholastici, & nominatime orum coryphaus Thomas in Summa, 1.9.82. Quoetiam pertiner illa distinctio philosophi 2 post anal.c. II Necessitas duplexest: vnaest secundum naturam & propensionem: altera est violenta, quæ contra propensionem. His ita præmissis dispiciamus, quomodo gubernatio diuina respiciat media tum necessaria, tu contingentia. Principio itaque Deus adhibet media, non necessitate aliqua, sed liberavoluntate. Sed quando decreuit, se adhibiturum, necessario adhiber: & eoipso dum adhibet, necessario adhibet: & dum adhibet, necestano bene adhibet, non male. Etenim nihil sua natura tam liberum & contingens est, vt non tribus modis ex hypotheli sit necessarium, existentia videl.decreto, & prascientia Dei definita. Nam non minus verum quam tritu istillud ex Aristotele dictum velagenvelas 6.10, cont. 5. Quidquid existit, quaexistic, necessarium est. Addo: Quidquid futurum est, qua futurum est, necessario futuru est. Quia alias duo contradictoria simul essent veraiquod naturæ repugnat & veritati Dei, in quo non est simul Etiam & Nonz. Cor. 1. v. 18.20. De qua re acute Aug. corra Faust. 1.26. c. 4. Tam no polfunt futura non fieri, quain non fuisse facta præterita: quoniam non est in Dei voluntate, ve eo sit aliquid falsum, quo verum est. Quapropter omnia, quæ futura funt, fine dubio fient: si autem facta nó fuerint, futura no erantita omnia, quæ vere pterita sunt, fine dubio præterierut. Deinde

Ss

fi rerum naturam & caulas secundas (quas Deus non tollit, sed ordina) & notitiam hominum, occultam Dei administrationem ignorantium spectes, contingentia sunt innumera, in rebus animatis & inanimis: sin Dei decretum & præscientia suspicias, pariter necessaria sunt omniaer hypothefi, necessitate vt vocant immutabilitatis & consequentia. Nam cum vniuerla & fingula non folum euenta, sed etiam conditiones& media, decreta sint & præscita à Deo, & secundum decretum & prascientiam ordinentur: consequiturea secus euenire non posse: coque omnia, suo quodam modo, esse necessaria. Quando quidem nec decretum Dei immutari poteft, nec præscientia falli. Nam si quid aliter eueniat, quam decreuit Deus, id eo fit nomine quod decretum exequiant non possit, aut nolit. At prius omnipotentia, alterum sapientia & constantiæ voluntatis illius è diametro repugnat & aduersatur. In quasententiam re de de Deo August.air de Gen.adlit.l.6.c.15. Cuius voluntas, reru necessitas est. Hæc contingentiæ & necessitatis in vna re, sed diuersamtione, convenientia, his exemplis firmatur & illustratur. Iosephus Genes. \$7.1.7.9. in Ægyptum deductus, ad regiam dignitatem euectus, à frattibus honoratus, iifq; alendis præfectus est, & contingenter & necessario. Ac contingenter quidé ex natura ip sius Iosephi & causarum secundaru ferie, nempe fratrum inuidia & plagio, mercatorum accessu & emtione, captiuitatis occasione, somniorum recitatione, pincernæ memoria, mandato Pharaonis, fratrumin Ægyptum aduentu & reditu. Qua causæ mediæ, vt fuerunt contingentes sua natura & principiis: ita contingenter ex iis effecta illa consecuta sunt : quia fuerunt arbitraria. Contra vero eadem fuere necessaria, ex Dei prouidentia: vt liquet non lolum ex eventu (qui necessarium & maxime illustre est decretiargumentum: quia nihil fir, quod non decreuerit efficere aut permittere omnipotens Deus) sed etiam ex certa decreti Dei præscientia, & prophetia, iterato diuinitus fomnio: vnde etianecessario ex hypothes, euentus, illi promanarunt. Quia Deus immutabilis & auddis, qui mentirinon potest. Tit. 1, vers. 2. Ita ille 1. Reg. 20. vers. 36. qui prophetam rogantemid Dei iussu, ferire noluit, à leone occisus est contingenter; quia per causas secundas seruari poterat : attamen necessario, ratione decreti & prophetiæ dininæ. Idem de morte Achabi, 1. Regum. 22, verf.; 4. 628. de morte lezabelis, 2. Regum, 9. verf. 35. 36. & de Cyri promotione adtegnum Efa. 44. verf. 28. 6 45. verf. 1. iudicium esto. Namin hisomnibus est contingentia ratione causarum secundarum : necessitas respectu decreti Dei, & prophetiæ seu prædictionis, qua Devs suum decretum patesecerat. Longe vero illustrissimum est exemplum

lin

ex

m

&

z-

e-

e-

ut

n-

n-

eſ.

plumin passione Christi; quæ erat contingens si naturam Christi valentem & vegetam, ac voluntatem illius liberam potestatemq; consideres: deinde sicansas secundas, Judam, sacerdotes, milites & Pilatum intueare: qui & aliud poterant statuere, & statutum, mutata voluntate, non exequi:vtante erebrius contigerat. Eadem tamen Christi passio alia ratione fuit necessaria; nimirum præfinitione, præscientia & prædictione Dei. Mattb. 26. v. 2. 42. 45. Marc. 14. v. 35. Luc, 22. verf. 22.53. Ita Christum in templo vinciri contingens erat: nam vinciri poterat, si naturam illius spectes, imofere necessarium, si aduersariorum furorem attendas: at non vinciri necessarium fuit; quia eius hora nondum aderat. Iob 7.v.30. 44. Sicolla Christi non sunt fracta, necessario & contingenter: necessario exhypotheli decreti & præscientiæ Dei immutabilis, & horum indice prophetia, quæ tieri irrita non potuit; quia Scriptura folui non poteft. lob.19.1.36.6.10.1.35. contingenter, fi fragilem offium naturam & vires, liberamque militum voluntatem spectes. Luc. 9.v.24.c.17.v.25.c. 22.7.37.6.24.7. 16. Denique templum Hierofolymitanum euersum est contingenter & necessario : quia perstare potuit, si interna illius principia & causarum secundarum naturam, mutabilem Romanorum militum voluntatem, contra Imperatoris sui mandatum nitentem intuearis. Egesippu de excid. Hierof. lib. 5. cap. 42. fin Dei præfinitionem, præscientiam & pradictionem animaduertas, dirutum est necessario. Matth. 24.v. 2. Quiavt decretum & præscientia Dei constat: sic & verbum Dei excidere non potest. Rom. 9. v. 6. Itaque contingentia, hocest, ordo inter caulam & effectum mutabilem, cum necessitate euentus ex hypothesi præfinitionis diuinæ optime congruit. Quia mediorum naturam non tollit, sedmetur, ponit, eaque vtitur & ordinat, tanta sapientia & oportunitate,vtex causis contingentibus, sine vlla necessitate coactionis, euentus destinatus necessario consequatur. Sicitaque Deus, vtait Augustinus lib. 7 decinit. Deicap. 30. administrat omnia quæ creauit, vr etiam ipsa propilos exercere & agere motus finat. Quare nec Deum peccati authorem flatuimus, nec fatum Stoicum defendimus, nec voluntatis natiuam & ellentialem libertatem, nec confiliorum aut operum cæterorumq; mediorum vlum, decreti & prælcientiæ Dei constantia & necessitate subuertimus, sed potius stabilimus. Idque graniter & copiose aduersus Cicerenem (quidum vult facere liberos, facit sacrilegos) demonstrauit Augustinus lib.5. de ciuit. Deic. 9. vbi reie do fato sic differit : Non est autem consequens, vt si Deo certus est omnium ordo causarum, ideo nihil sit innostra voluntatis arbitrio. Et ipsa quippe nostra voluntates, in caufarum ordine sunt, qui certus est Deo, eiusque præscientia continetur: quoni-Ss 3

quoniam & humanæ voluntates humanorum operum caufæ funt. Atque ita qui omnes terum causas præsciuit, profecto in iis causis, etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum caulas elle prælcivir: & ideo quidquid valent, certiffime valent, & quodfaluresuntiple, omnino facture sunt; quia valituras atque facturasille præscinit, cuius præscientia falli non petest. Et ibid. c. 10. Proindenon frustra sunt leges, obiurgationes, exhortationes, laudes, vituperationes; quia & ipsas futuras este præsciuit, & valent plurimum, quantumes valituras esse præsciuit: & preces valent ad ea impetranda, quæseprecantibus conceffurum esse præsciuit. Sic Augustinus. Nimirum pronidentia Dei constituit ipsa media; & proinde illa nobis adhibenda sun, Quæ qui spernit, aut negligit, ille procul dubio ipsum Deum tentat, & Dei prouidentiam, que illa constituit, aspernatur. Nostra enim duntaxat caula Deus certa media constituit, quibus vteremurad ea asseguen. da, qua optamus, vt in iis & per ea facilius Deum nobis auxiliantemanimaduerteremus. Nam carnales fumus & rebus vihbilibus egemus, rt fides nostra in Dei promissionibus melius confirmetur & acquieleat. Aliud vero est, cum finem fine mediis ordinariis praparatis aut obiedis expectare tamen & sperare iubemur; & illud est sperare in spem contra fpem Rom. 4. v. 18. 1. Cor. 1 o. v. 13. velut qui victoriam fine milite, fineatnis, fine aliis victoria obtinenda mediis sperare iubetur; magnaillaelt & peculiaris probatio fidei; quod media coram non videt. Ar quipane & vino oblato sperat se ali exiis à Deo posse, non ita laborat, etsinons ne fide illa media adhibet. Ergo magnum humanæ imbecillitatis folatium est, ordinariis mediis non destitui vel secundis causis: in quibusti quid inest vitii, nempe vt iis sidamus, eius vitii causa non est in Deo, sed in nostra vitiositate, qui Dei donis ad ipsius contumeliam abutimur. Itaque media honesta spernenda non sunt, sed legitimo modo quærenda sunt; quia rerum & euentorum, quæ à Dei prouidenta ordinata decretaque sunt fieri, pars sunt & instrumenta, e.g. vult nos lanari Deus, sed vult id fieri medico adhibito. Itaque vtrumque estneceffarium, & prouidentiz Dei pars. Item vult nos Deus ex hoc periculo eripi, sed se inuocato, amicis interpositis, huius rei, velillius amissione. Hæcigitur omnia sunt facienda, si liberari volumus. Vnde tamestnenessarium & medicum adhibere, & potionem sumere, & Deum orare, & cætera media curare, quam est necessarium nos conualescere, & tnem destinarum consequi. Vnde & hominibus sua deliberatio, prudentia, cura & solicitudo in suis actionibus relinquitur etiam stabilita Dei prouidentia: neque inertes propterea & legnes este & viuere debemus:

mus, quasi è nubibus pendentes: sed quantum legitime & per verbum Deipossumusomnia media honesta comparare.

III. Deus vtitur & bonis & malis mediis bene: quia vsus rei Quomodo malx est bonus, si modus ipsius & finis sit bonus; quomodo bonis & macontrareibonæ vsus est malus, si modus & finis sit malus

lu mediis?

Deusita vittur rebus, quibus vtitur, vtipfe suam naturam retineat,& rebusipsarumnaturam relinquat. Ita ergo vtitur malis, vtipse maneat bonus, sapiens, iustus & omnipotens; quemadmodum medicus nullam sibiaspergitlabem, si venenum ita præparare & temperare sciat, vt illud fiat salutareantidotum. Etsi vero Deus mala non immutet, tamen ad optimos fines dirigit. Vtitur enim malis, velad exercendum & explorandum fidem, parientiam & constantiam electorum, vt docet exemplum lobi:velad castigandum electos, sicut vsus est Absolomo ad castigandum Dauidem: vel ad puniendum malos, vt mali per malos plectantur. Maio. P.15.6. 21. P.2. Ita Deus puniuit Israelitas per Assyrios, Iudæos per Chaldres, Sed hac de re infra.

CAP. X.

De gubernatione Dei efficiente & deserente.

PRÆCEPTA.

TErtiogubernatio diuina est efficiens, vel deserens. Efficiens eft, qua Deus facit aliquid positiuum.

Estque tum conseruatio, tum melioratio.

m

le

n

25

Conservatio eft, qua Deus aliquid in statu suo simpliciter conservat. Pf. 19. v. 6. 7.&104.v.19.20. Ecclef. 1.v. 5.6.7.

Melioratio est, qua Dem aliquid in meliore statulocat. Grace Beriwois. Sic eraqua amara facta est dulcis. Exod. 15. ex quinque panibus esca sufficiensaliquot millibus Matth.19.

Gubernatio deserens est deterioratio, vt loquuntur, seu minoratio, qua Deus aliquid deserit. Græcis ¿λάτωσις. Sic ex ficu viridi facta est arida. Matth.2 1. Nebucadnezar ex sapiente homine sit brutus. Daniel. 5. Deus autem descrit creaturas rationales respectu vel virtutis, vel felicitatis, vel vtriulque.

REGVL AE.

Deus quafdam creatustatu conser-

Deus quasdam creaturas ita conseruat, vtipsarumna. ras in eodem tura maneat cadem.

Supra conservationem considerauimus in genere, quatenus creaturæ sustentantur à Deo, siue alterationibus sint obnoxiæ, siue non. Hic iam agitur de conservatione speciali, qua Deus creaturam ita conservat in statu vel conditione ipsarum, vt neque melior, neque deteriorexi. stat, saltem euidenter. Ita Deus conseruat angelos bonos simplicitet. facitque illorum naturam talem perseuerare, qualem condidit. Cale. stia quoque corpora in sua stabilitate & ordinario cursu conseruat, vtilla non mutentur, saltem euidenter. Pfal. 19. verf. 6.7. 6 10 4. verf. 19. Eccles. 1.ver[.5.6.7 ..

Quomodo fiat?

Beatiums II. Melioratio creature fit secundum substantiam velac. cidentia.

> Cum Deus creaturam aliquam in meliore statu locat, dicitur Beaninors, melioratio. Hæc fit quantum ad substantiam, vel accidens, secundum omnia fere prædicamenta. Ita quantum ad substantiam melior sacaest aqua in vinum versa: Ioh.2.quantitate aliquid fit maius, vt cum ex quinque vulgaribus panibus esca facta est pascendis aliquot millibus Matth. 19. qualitate melfor facta est aqua illa Exod. 15. quæ ex amara dulcisextitit; in facramentis fit βελπωσις ratione relationis sine vsus & officii, vt cum panis, cuius vsus natuus est sedare famem magis quam aliaesculenta, refertur ad declarandam & oblignandam alimoniam spiritualem, eamque exh sendam efficaciter in legitimo vsu. Porro melioratio et fit ratione actionis & passionis, vt in regeneratione & glorificatione: ratione & quando, vt in die septimo videre est, qué Deus san dificauit: ratione & vbi, vti templa præferuntur curiæ:ratione fine, quando lapides vel res similes transferuntur in locum sacrum: ratione denique habitus, vt gemmæin vestitu Ahatonico. Quanquam quatuor ista postremapredicamenta manant ex fonte relationis.

Quomodo creatura de-III. ferantur a Deo?

Desertio creaturæ fit secundum substantiam velaccidentia.

Desertio, quæ Græcis dicitur ina fluors, id est minoratio, qua voce viitur vulgatus bibliorum interpres, desertio, inquam, crearure est totalis, vel partialis. Defertio totalis est annihilatio, quæest destructio totius substantiæ. Hæc quidem ordinarie non datur, sed tamen extraordinarie. Ordi-

Ordinatie non datur; quia gloria Dei magis illustratur & manifestatur conferuando res in sua existentia: sicut Eccles. 3. verf. 1 4. dicitur: Didici, quod omnia opera, qua fecit Deus, perseuerent in perpetuum. Extraordinarie autem da. tur; quianonnullarum rerum natura requirit, vt annihilentur.v.g.cotpors,inquibus angeli legationem obierunt, & cibus, quem illi ederunt, vt &ille cibus, quem Seruator edit post resurrectionem, in nihilum red. adaesse oportet : quia illa corpora fuerunt conformia tum angelicæ natura, tum corpori Christi glorificato, & proinde non redacta fuerunt in elementarem aliquam materiam. Huc accedit, quod annihilatio non strimpossibilis Deo. Ad desertionem totalem etiam pertinet corruptio: quatamenaccurate distinguenda est ab annihilatione. Annihilatio siquidem est totius substantiæ destructio: sed corruptio relinquit materiamprimam, licet aboleat secundam: vnde recte appellatur motus substantialis, item motus ab esse ad non esse. Desertio particularis est, qua creatura deseritur ex parte. Et hæc fit secundum nouem prædicamenta accidentis: videlicer ratione quantitatis, vt cum homo deseritur à Deo, neperueniat ad iustam staturam, vel non habeat omnia hominis membraitatione qualitatis, vt cum homo laborat αρρωσίας Μανοίας: tatione actionis & passionis, cum homo est mutus vel balbus: ratione relationis, cum maritus non fit pater peculiari Dei maledictione: ratione g quando,cum homo moritur in ætate prima:ratione g vbi,cum domus & alia locacommoda pereunt: ratione situs, cum creatura degit in loco violentoratione habitus, cum homo nuditate punitur. Cæterum respectu hominis, desertio diuiditurin cam, quæ est probationis & punitionis. Desertio probationis, seu explorationis est, cu Deus homine sibi relinquit, &nonconfirmat ad refistendum tentationibus, vt ei notum faciat, qualissit inseipso: non tamen priuat data sapientia, sanctitate & felicitate. Itadesertifuerunt primi parentes ante laplum, dum, vt est apud Sirac.13. 7.14. Deus eos permisit consilio ipsorum. Desertio punitionis, siue pænæ est, cum Deusillum privat donis, qui illis abutitur: vt protoplastos lapsos inignorantiam, seruitutem peccati & miseriam iusto suo iudicio deseruit adtempus: sie tamen vt ipse peccati siue vitii author non esset, led supplicii, quod vt lan & iustus iudex infligit. Ita siuit Deus olim gentes viis luis incedere, & tempora ignorantiæ conniuendo dissimulanit. Act. 14.7.16.cap.17.vers.30.Sic nempe vanitatem gentium castigauit.Poslunt autemillæduæ species desertionis concurrere: vt 2. Chron. 3 2.v. 31. Deus Ezechiam dereliquit, puniendo ipsius arrogantiam, & insirmitatem ipsiusipsi faciendo perspectiorem. Christus eriam fuit desertus, vt ipse queritur Pfalm.22.vers. 1.sed ratione felicitatis tantum, non etiam virtutis; quatenus auxilium in tantum suit dilatum, vt pro nobis plene satisfaceret.

Desertio pro- IV. bationis qua lis sit? dic

IV. Desertio probationis neque beneficium est, nequiudicium, sed medium quid intervtrumque.

Deus non dimittit quidem vllam creaturam è manu sua penitus, quippe quæ sic plane interirer: Sed tamen hoc liberum est Deo, creaturam sua quasi manu alias ad se propius attrahere, alias autem eam pondere quasi quodam suo ferri sinere aliquantum ad nihilum, Et hacdefertio fit ante iudicium; neque tamen ideo est beneficium: sed est medium aliquid inter vtrumque. Nam quæ res sic deseritur, eam in bono & redo statu esse oportet: è quo excidit per se, nisi Deus eam foueat, & ad fe inclinet. Ita desertio, qua Deus hominem, qualem condiderat, relinquebat, vt suum arbitrium siue extra tentationes, siue in illis recte collocaret, neque beneficium erat, neque iudicium. Desertio post beneficiorum abulum est, cum Deus aliquid de bono conditionis adimit, eo quod bonum virtutis fit neglectum. Ita mifer effe cogitur, qui iniuftus effe voluit. Et hæc defertio est iudicium. Verum Christi defertio fuitindicium alius generis, quo is orbatus fuit bono conditionis ad tempus; quia vadem se pro nobis stiterat, qui omni conditionis bono proptet. culpæ nostræ malum exui merebamur.

CAP. XI.

De gubernatione Dei generali & speciali.

PRÆCEPTA.

Q Varto gubernatio Dei est generalis, vel specialis.

Generalis est, qua Deus vuinersas res & enentus omnes gubernat. Ps. 104.

Deut. 28.

Specialis est, qua speciatim tum singula creatura, tum singuli euentus gubernantur. Psal. 75.v.7.8.

REGVL AE.

I. Prouidentia Dei vsitate distinguitur in generalem & Providentia specialem. Sed aliteratq; aliter hi termini accipiuntur.

principio conservationem rerum nonnulli vocant providentiam gegeneralis de principio conservationem rerum nonnulli vocant providentiam gespecialu am- neralem, seu vniuersalem, & ordinationem dicunt providentiam sesigue. cialem. Deinde alii providentiam generalem dicunt, quæ alias providentia simpliciter dicitur: & providentiam specialem vocant prædestinatio-

tionem. Terio prouidentia generalis à nonnullis definitur, quod illa regaturtotus mundus, & omnta in eo: specialis, quod peculiariterad creaturas intelligentes, angelos & homines pertineat, Quarto providentia vniuerfalis fiue generalis dicitur actioilla Dei communis, que cernitur inomnicreatura: specialis, quæ cernitur in certis, puta in iis quæ sunt tantum, velinluper viuunt, vel insuper sentiunt, vel denique supra hæc omniaetiam intelligunt. Et hoc modo hic accipimus illos terminos. Videmus enim occurrere nonnulla communia in gubernatione, que omnes creaturas communiter concernunt, itemq; nonnulla propria fingulis creaturis. Ita Deus guberuatione generali ab orbe condito dispenfat & regit totum vniuer fum fapientisfime, coelos puta, terras, maria, ignem, zstatem, hyemem, homines, bestias, & omnia etsi maxime discordiainterle temperat concordia ad confernationem vniuersi destinata, Hacipla Deusiuxta arcanum suum consilium regittot regna, principatus & respublicas in mundo. Specialis autem gubernatio est, qua Deus speciatim tum singulas creaturas, naturæipsarum conuenienter, tum singuloseuentus gubernat. Et hæc variat, proutipsæ naturæ variant. Sepertamen eft eadem, si bonitate & essentia actionis dininæspectes:tamethratione influxus, & accommodationis, & receptionis fit multifaria.

Il. Ingubernatione vniuerfali tria funt, quæ communi-Gubernatio terconcernunt creaturas; videlicet sustentatio, directio, vniuersalie & corruptio.

continet.

Etenim Deus omnia sustentat; omnia dirigit; & omnia creata potest corrumpere, fi velit.

III. In gubernatione speciali cernitur varietas respectu Ingubernatione speciali specierum, indiuiduorum & variorum graduum. est triplex

Etenim Deus aliter curat angelos, quam homines: & aliter hunc ho-varietas. minem, quaillum: & aliter vnum eundemq; homine, secundum varios gradus & status confideratu: puta si homo sit primo malus, post bonus; himmembru socieratis domestica & politica; si colebs, & post coniux.

CAP. XII.

Gubernatio divina boni & mali-

PRÆCEPTA.

🛮 Astenus est distributio gubernationis divina perira ex modo: iam eris illa, qua *petitur ex obiecto. Estque primo boni vel mali.

Guber-

Gubernatio boni est, qua Deus bonum, siue illud sit naturale, siue morale, potes. ter efficit & ordinat. Iac.1.v.17.1.Ioh.1.v.5.

Gubernatio mali est tum peccati, tum pæna.

Gubernatio peccati est, qua Deus peccatum permittit & ordinat siue dirigit. Ea consideranda est circa initium peccati, eius progressum & consummationem. Gubernatio Dei circa initium peccati est quadruplex.

I. Impeditio; qua Deus impedimentum ponit peccato. Sicimpedita Hierosolymorum expugnatio, & Eliæad Achaziam abductio. 2. Reg. 19.

2. Reg.T.

II. Permisio; quæ est impedimentorum suspensio. Sic Deus permist

venditionem Iolephi Gen. 37. & necem Nabothi. I. Reg. 21.

III. Administratio & oblatio argumentorum, itemque occassionum, qua ad peccatum incitant. Sie in historia Iosephi venditi Genes. 37. argumenta sue runt amor Iacobi peculiaris erga Iosephum, Iosephi probitas, quastrum peccata detegebat, somni immissio, & immissi narratio. Occasions suerunt missio Iosephi ad fratres, & Ismaelitarum per issum locum profectio.

IV. Concursus; quo Deus concurrit ad actum, qua talis, non qua peccatum. Hic concursus probaturex Ios. 11.v. 20.1. Sam. 2.v. 25.1. Reg. 22.v. 23. Act 3.v. 17.18. Rom. 1.v. 26.2. Thess. 2.v. 11.1. Petr. 3.v. 17.

Circaprogressum peccati, gubernatio Dei est duplex; directio & determinatio.

Directio peccati est actus divina providentia, quo Deus peccatum sapientisime de potentisime dirigit quo vult. Prou. 16.v. 9. Prou. 21. vers, 1. Ezech. 21. vers, 20.21.22.

Determinatio peccati est astus divina providentia, quo Deus promissionisua modum ponit, & peccato terminum, ne pro arbitratu creatura vagetur in infinitum. Matth. 24. v. 22. Ps. 135. v. 5. 2. Petr. 2. v. 9. Hos. c. 6. v. 6. 7.

Gubernatio Dei circa peccati consummationem, siue potius peccatum iam con-

summatum,est duplex,punitio & remisio..

Punitiopeccati est actus diuina prouidentia, quo ille peccato rependit panamipsi

debitam ex tenore iuftitia. Matth. 25.v. 41. Apoc. 20.v. 15.

Remissio peccati est actus diuina providentia, quo reatus peccati condonatur, & pana peccato debita aufertur.Ps. 51.v.11.12.13.

Pana est malum conditionis, quod debetur malo vity.

Estque alia ratione temporis & modi, alia ratione subiecti recipienti.

Panaratione temporis & modi,est vel huius, vel futuri seculi.

Pana huius feculi est corporalis, vel spiritualis.

Pæna corporalu tangit statum vita animalis: & est multiplex Catalogum vide Deut. 28.

Pana:

ponaspiritualu sic poena est peccati pracedentis, ve sequentium sit causa, per malitiameim, cui insligitur.

Esta, prinatio gratia, & traditio in potestatem mali. Prinatio gratia est gratia vel habitualis, vel asistentis

Prinatio gratia habitualis est excacatio mentis, & obduratio cordis. Exod. 9.

Efa.6.v.9.10.

Prinatiogratia asissentis, est ablatio asissentia spiritus sancti, qui intus solet succurrere infirmitati nostræ, & foris, Satanæ, mundique tentationes à dextris & sinistris reprimere, adhibito etiam bonorum angelorumministerio & custodia Roman. 8. v. 14. Hebr. 1. v. 14. Psal 91. v. 11. Roman, 1. v. 28.

Traditio inpotestatem mali est vel in reprobam mentem & esticaciam erroris, vel in desideria carnis & cupi ditates peccati, vel denig, in potestatem Satana principis mundi, qui potenter agit in filiis contumacia. Rom. 1. v. 28. 2. Thess. 2. v. 9. 10. Rom. 1. v. 24. 2. Cor. 4. v. 4.

Pana futuri seculi est totius hominis aterna separatio à Deo, & in stagno ignis

affidio. Matth. 25. v. 41. Apoc. 20. v. 15.

Pana ratione subiecti recipienti, est angelorum malorum: vel hominum, & worumtum piorum, tum impiorum. Quæ infra fusius exponentur, suo singula loco.

REGVLE.

I. Deus bona potenter efficit: mala consulto ad bonum Quomodo permittit: vtraque ordinat, & ad destinatos sines regit, conbona & filio & modo sæpe occulto, sed nunquam iniusto.

mala?

Qua bona sunt, in se sunt ordinata; qua mala, in se sunt inordinata: sedviraque ordinantur à Deo sapientissime & potentissime. Nihil enim ait Augustinus de Trinit. lib. 3. cap. 4. sit visibiliter, aut sensibiliter, quod non deintetioriat que inuisibili aula summi imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum inessabilem iustitiam pramiorum at que paratum, gratiarum & retributionum in ista torius creatura amplissima quadam immensaque republica. Ac bona quidem tam natura (vt substantias, motus, actiones & persectiones rerum) quam motum, seu virtutes tam ciuiles quam spirituales, à Deo non solum ordinari, sed etiam essica sacris literis, & natura constat: vt supra ostendimus. Quia vt Deusest summum bonum, ita omnis boni, & tantum boni, author & origoest. Vnde ex communi hominum sensu definitur à Platone socia sidio vist à 2008 quor su constat e suprierna es boni natura causa: Plato

T 5. 3

in de-

in definitionibus. Qua de re eleganter Augustinus enchirid. ad Laurent. cap.11, Nequaquam dubitare debemus rerum, quæ ad nos pertinent, bons. rum, causam non esse nisi bonitatem Dei: malarum vero, ab immutabili bono deficientem boni mutabilis voluntatem, prius angeli, pokea hominis. Neque enim mala, vt ait Gregorius Magnus Moral.in Iob.lib. 3.6.6. quæ nulla sua natura subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cum res bene conditas, nobis male agentibus, inflagellum format: vt ea ipfa, & per dolorem, quo feriunt, delinquentibus mala sint: & per naturam, qua existunt, bona. Quod ipsum Tertullianu a luer fus Marc. 1.2. grauiter distincte proponit huncin modum: Maladicuntur & dile cta & simplicia. Item: Nos autem adhibita distinctione vtriusq; formæ, separatis malis delicti, & malis supplicii, malis culpæ& malis pænæ, suum cuiq; partidefinimus authorem. Malorum quidem peccati & culpæ Diabolum: malorum vero fupplicii & pænæ Deum creatorem: vtille parts malitiæ deputetur, ista iustitiæ mala condenti iudicia aduerfus mala delica. De his ergo creator profitetur malis,qua congruunt judici. Quæ quidem illis mala funt, quibus rependuntur: cæterum, suo nomine bona; quia iusta & bonorum defensoria, & deli-Aorum inimica atque in hoc ordine Deo digna. Mala vero, seu peccata, quæ finnt, Deum permittere (hocest, non impedire cum possit) res ipsa loquitur. Nam alias ea efficeret ac probaret : aut ignoraret : aut impedire non posset. Sed prins iusticiæ, alterum sapientiæ, postremum omnipotentiæ illius aduersatur. Atque huc pertinent ista Genes. 20.7, 6.cap.31.v.17.Actor.14.v.16.1.Cor.10.v.13.Permissio interim sic malis, quz fiunt, tribuitur, vt bonis tamen minime derogetur: vt videre eft I.Cu.6. 16.v.7. Heb, 6.v.3. Hæctamen est differentia, quod Deus illa etiamenciat, sed mala minime. Porro Deus mala permittit non inscius, necinuitus, sed consulto & volens. Quia nec sapientissimus quidquam agitimprudenter, nec omnipotens mundi gubernator iniuria aut inuitus. Itaque non parum hallucinantur, qui permissionem consilio & voluntati omnino opponunt. Nec propterea tamen contrarias in Deo voluntates statuimus; quia diuersa ratio speciem contrarieratis tollit. Quamuis enim Deus peccata, quæ eueniunt, proprie & per se non velit, aut velle possit, qua peccata sunt, quia est san dissius: eadem tamen um li, aliquatenus, & peraccidens vult, nimirum permittere, propteraliud, qua media sunt, & per accidens, id est, ratione sapientia, omnipotentia& iustitiæ diuinæ, habent rationem boni. Sic Iosephi venditio, Iobiafili-&io, Achabi deceptio, filiorum Heli, Rechabeami, Amaziæ, contumacia, Semei maledictum, Christi cracifixio, Gergesenoru vastatio. Gm. 45. v. 8. 10b.

na-

Ita-

lea

.6.

ala

la-

us

W

li-

ne

v.S. 101.1.17.21. 1. Reg. 22. v. 23. I. Sam. 2. v. 29. 1. Reg. 12. v. 15. 2. Paral. 25. v. 20.1.Sam.16.V.10.E/a.53.V.10.Matth.8.V.32. hæc,inquam,fuerunt peccatahominum & Satanz, eaque grauissima: at eadem tamen, quamuis alia ratione, Deum iuste voluisse, Scriptura demonstrat. Nec consulto solum, sedetiam ad bonum Deus mala permittit: quia summi boni perpetuo bonamens : eoque à peccato in illius permissione omnino immunisest. Quandoquidem impedire, hominum instar, non tenetut maximus: necnifi ad bonum permittere decreuit, ac permittit optimus. Quadere przclare August. Enchirid.c.27. Melius enimiudicauit de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere. Et ibid. c.96. Non ergo fitaliquidnisiomnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. Necdubitandum est, Deum facere bene, etiam finendo fieri, quæcunque funt male. Non enim hoc nisi iusto iudicio sinit. Er protecto bonumelt, omne quod iustum. Quamuis ergo ea quæ mala sunt, non fint bona; tamen vt non folum bona, sed etiam sint & mala, bonum est, Namnifiestet hoc bonum, vt essent mala, nullo modo esse finerentur abomnipotente bono. Cui procul dubio quam facile est, quod vult facere, tamfacile est, quod non vultesse, non sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ sidei confessionis initium: quo nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim veraciterobaliud vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult, potest, nec voluntate cuiuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effedus. Sieille. Huc etiam pertinet distinctio voluntatis Dei, quod sit approbans vel permittens.

II. Actio Dei circa malum culpæ & iusta est, & esticax: & Actio Dei hactumiustitia, tu esticacia in malo cernitur circa peccati sum qualie? initium & progressum, & circa peccatum consummatum.

Mali, quod culpæseu delicti & vitii dicitur, consideratio multos induxit, vt prouidentiam Dei circa creaturas, intellectu & voluntate praditas, earumq; actiones negarent; idque duplicide causa: 1. Quod v.28.
putarent Deum, eo quod & iustus, & omniscius, & omnipotens est, Ps. 147. v.8.
peccatum omnino impediturum suisse ne sierer. 2. Quod prouidentiæ Apoi. 4. v.8.
diuina circa peccatum administrationem non aliam animo concipe-Mal. 2. v.17.
tent, quam quæ Deum ipsum culpæ inuolueret, & creaturam tanquam cap. 3. v. 14.
essicientiæ ipsus irresistibili actu ad peccandum impulsam, crimine
eximeret. Hinc existimarunt præstare otiosum Deum & rerum mundanarum, præsertim quibus libertas arbittii creaturæ rationalis interuenit, negligentem statuere, quam bonitatis, sapientiæ & potentiæ

decus illi adimere. At nihil horum necesse este, & tria illa maiestatisse prema decoramenta vna cum prouidentia, Deo salua esse, commoda efficientiæ Dei circa peccatum explicatio docet: quæ tribus partibus absoluitur. Est enim efficientia Dei circa peccatum intelligenda circa peccati initium, progressum & finem.

Deus impe- III. Deus impedit peccatum tribus modis. Ponitenimimdit peccatum pedimentum vel potestati, vel potentia, vel voluntaticreaturærationalis.

Conuenit summo bono, ve malum quantum fas est, impediat. Im-

Matth 11. D. 21.23. 10h 18. v.6.

peditio autem diuina triplex est, ratione tum effcientia, tum obiedi. Efficientia quidem; quia est, aut efficacitatis sufficientis quidem, sed qua adu peccatum non impedit: aut efficacitatistanta, vt rei resistinonpossit : aut efficaciæ taliter administratæ per sapientiam Dei vt impediat Gen 20.2 6. peccatum reipla lecundum euentum, & certo lecundum prascientiam Dei. Obiecti verò respectu impeditio illa etiam est triplex. Nam ponitur impedimentum vel potestati, vel potentia, vel voluntati ces-Primo potestati ponitur impedimentum, quando turæ rationalis. actus aliquis potestati creaturæ rationalis adimitur, ad quem præstandum illa propensionem habet & vires sufficientes. Ethacfit perlegislationem, qua fit vt creatura a dum illum fine peccato patrate non polfit. Talis eftelus circumscriptus de arbore boni & mali. Genef. 2. 40%. 17. cum esus aliarum arborum concederetur. Et hæc impeditio est peccati, qua tale, id est avopia: & à Deo ponitur creaturæ rationali, qua illi ius eft & potestas inillam. Deinde ponitur impedimentum potentiæ creaturæ, quo efficitur ne creatura actum, ad quem præstandumaffectum habet, & vires citra hoc impedimentum sufficientes, patrare possit. Illudautem ponitur quatuor modis. I. Ademtione essentiz & vitæ, quæ potentiæ fundamentum eft. Sic impedita eft Hierosoly. morum expugnatio centies & octogies mille viris ab angelo cass. 1. Mg. 19. & Elizabductio ad Achaziam, bis quinquaginta viris abigne confumtis 2. Reg. 1. 11. Per potentiz ablationem vel diminutionem. Sic impeditus est Ieroboam, ne prophetam Deiapprehenderet, perarefi-Aionem manus ipfius 1. Reg. 13. Sic impeditur peccatum, ne dominium exerceat in hominem, cum corpus peccati eneruatur & aboletus. Rom. 6.v.6. III. Perpotentia maioris, vel saltem aqualis oppositionem. Ita impeditus Viia ne suffiret Ichoux, resistent bus facerdotibus. 2. Chron. 26. Ita & caro impeditur ne faciat quod vult, quia spiritus concupiscit aduersus carnem, & ille qui in nobis est, fortior est quamille oda

bus

irca

im.

c2-

m-

ai.

uz

101-

liat

nti-

am

c2do

n-

is-

of• er[.

eft

ua

n•

ıf-

IC

iz

n•

ic

1-

quinmundo eft. Gal. 5.v.17. 1. Ioh. 4.v.4. IV. Per obiecti subductionem. Sicimpediti sæpe Iudæi, ne Christo nocerent, quia subduxit se è medioillorum. Iohan. 8.v. 59. Sic Paulus per tribunum ereptus est Iudais, qui in necemi plius conspirauerant. Acto. 23. v. 10. Impedimentum tertioponiturvoluntati, cum argumento aliquo ei persuadetur, ne velit patrarepeccatum. Tres autem funt classes talium argumentorum. I.Sumunturab impossibili siue difficili. Quo argumento impediti sunt Phatilzi&Scribalapius, ne manus violentas Christo iniicerent Matth.21. val. 46. Existimabant enim illum à populo defensum iri. Eodem modoimpeditifuerunt Israelitæ, ne ad amasios suos, falsos deos, abirent. Holg.v.6.7. Sepivit enim Deus sepem, & via ad illos spinis sepivit, ne semitasfuas confueras inuenire possent. Sic sanctià peccato absterrentur, cumvident impios in viis iniquitatis lassari. Sanien.g. v.7. II. Sumunturargumenta ab iniucundo, incommodo, inutili vel damnofo. Ita fratres lolephi Genes. 37. v. 26.27. impediti funt, ne illum occiderent, cum pervenditionemillius finem luum affequi possent. Sic lob impeditus, nepeccatet oculis suis. Ich.31. v. 1. 2. quia sciebat poenam, quæ maneret adulteros. III. Sumuntur argumenta ab inhonesto, iniusto & indecoro. Itaimpeditus est losephus, ne le adulterio turpi contaminaret. Genf. 19. v. 8.9. & Dauid, ne manum suam mitteret in vnetum Domini. 1. Samuel. 24. v.7.

IV. Permissio peccati est, qua Deus non ponit impedimen- Quomodo tum potentiæ vel voluntati creaturæ rationalis.

Deus permittat pec-

Permissio pecceati est contraria impeditioni illius, non quidem pri-catum? mzilli, led secundæ & tertiæ, de qua modo diximus. Est enim permishonihilalind quam impedimentorum suspensio, ratione potentia & voluntatis in creatura rationali. Ac primò quidem Deus permittit peccatum potentiæ creaturæ, cum estentiam & vitam ipsius continuat, cum potentiam ipsam conservar, cum non opponit maiorem vel aqualem faltem potentiam, cum denique obiectum, in quod peccatum committitur, offert. Deinde peccatum permittitur voluntati, non quod nulla prorsus impedimenta obiiciantur voluntati à peccando absterrenda idonea, sed quod Deus adhibeat impedimenta sufficientia quidem, sed noefficacia, sue per se nihil effectura: tametsi talia habeat in arcanis sapientia & potentia sua thesauris. Quod in passione Christi planissime apparet, sue potentiam, siue voluntatem illorum spectemus, qui Chriflumad mortem poscebant. Iohan. 18. v. 6. cap. 19. v. 6. Marc. 14. v. 56. Nequeinde sequitur, impedimenta illa frustra adhiberi. Quanquam enim

non sequentur euentus illis impedimentis conuenientes: fines tamen suos obtinet Deus potentissime, eo quod non sequantur euentus, qui poterant euenire. Rom. 1. v. 20. 28. Diximus autem hanc talem permifsionem non esse contrariam impeditioni illi, qua actus potestati creaturærationalis adimitur per legislationem. Sicenim idem actus peccatum esset & non peccatum. Peccatum; qua vetitus per legem. Non peccatum; quaisto modo permissus, id est, non vetitus. Porro fundamentum permissionis divinæ duplex est. Prime est libertas arbitrii; quam creaturæ rationali indidit Deus creator, & cuius vium creaturæ isti adimi non patitur constantia datoris, ne ille mutabilitatis insimuletur. Deinde est infinita Dei sapientia & potentia, qua scit & potest ex ma-Gen 1. 5 2. lo bonum producere. Et propterea permittit Deus id quod permittit necinscius, necinuitus. Non inscius virium & affectus creaturarum ra-2. Cor. 4. v 6. 1. Sam. 13. v. tionalium. Nouit enim omnia. Non inuitus: quia potuisset creaturam non producere, quæ estet liberi arbitrii: & posset productamabo-Apoc. 4 G.11. lere. Non etiam est impotens impediendi; quippe omniscius & omniler.18. v.6. potens. Præterea non est otiosus spectator, nec negligens eius quodagitur: quia etiam antequam fiat, varias circa id actiones obit, & porto intentum in id oculum habet ad dirigendum, determinandum, puniendum, vel remittendum. Pfal. 94. v. 9. 10. 6 81. v. 12.13. Sed quidquid permittit, id consulto & volens permittit, volitione immediate versante circa permissionem, quæ bona est, permissione vero circa peccatum, quod malum est. Qui ordo citra noxam diuinæ iustitiæ & veritatis inuerti nequit. Pfal. q.v. 5. Vnde iam intelligi potest, quid sit, qued præstantes Theologi reiiciant vocem permissionis in hoc argumento. Nonsane respuunt permissionem illam Dei, quam explicauimus, qua est cuige γωα, non quidem respectu peccati, quasi illud producat, sed circa illud, quatenus regit & dirigit : sed illam, quæ dicitur esse otiosa inspectio. Et hæc permissio recte illis dicitur Epicurea. Distinguamus igitur peccati permissionem docendi causa in Epicuream, politicam & diuinam. Ipicurea est, qua permittuntur mala, vt eueniant bona, & quidem velapprobatione malorum, vel saltem nuda inspectione malorum. Politica est, qua permittuntur mala vitii à magistratu, quia impediri non pos-

funt. Permisio dinina est, qua Deus libere finit fieri mala propter bonum, & ea dirigit ad bonum. Causa igitur permissionis diuina non est ignorantia aliqua Dei aut negligentia: non aduersatur sapientia Dei: non est impotentia aliqua, quia Deus per omnipotentiam suam in momento potest inhibere omnes omnium creaturarum actus: sed est voluntas

Permissio peccatitriplex.

6.3.

Dei liberrima & iustissima, san aque ipsius dispositio. Hominibus, quan-

impeditur,

quantumuis potentissimis, extorqueri potest inuitis rei alicuius permisfio, sic vtilla sitinuoluntaria: sed permissio diuiua prorsus est voluntaria. Nam nec sapientissimus quidquam agit imprudenter, nec omnipotens mundi gubernator incuria aut inuitus. Quapropter errant grauiter, qui permissionem diuinam voluntati & consilio eius opponunt. Recius loquunturilli, qui cum Scaligero dicunt, quadam fieri voluntare Dei plena, quædam remissa. Plena Dei voluntas estilla, quædiciturapprobans : remissa, quæ dicitur permittens. Ita quæremissa Dei voluntate fiunt, dicuntur fieri & συγχώρησιν, id eft, permiffu & determinatione diuina: quæ est energetica, & non energetica diuerso respectu. Energetica quidem respectu ordinationis: non energetica respectu malitiz. Ita fiunt mala culpæ, quæ Deus nec efficit, nec probat, sed permittit, curluque ac fine determinat, decernendo quomodo & quousque ea admissurus, & Diabolis impiisque hominibus quantum & quousque indulturus.

V. Impeditio & permissio peccati fiunt variis modis, prout Pecenium varius modes peccatum est varium.

Primo fiquidem impedimentum ponitur peccato ignorantia, per re- & permittiuelationem diuinæ voluntaris. Deinde peccato infirmitatis ponitur o- tur à Deo. bex per Spiritus S. corroborationem: peccato malitiæ per cordis lapidei Pfal. 119. v. ablationem, carneique dationem, & inscriptionem leg's Dei in illo: Eph.3. v.16. peccato denique negligentiæ per sanctam solicitudinem excitatam in ler. 31. v. 33. cordibus fidelium. Vnde facile est iudicare, quomodo permissio pec- Ezech. 31. catisit & ipsa varia. Hæcenim est actuum istorum suspensio sapientissi- v.19. ma &liberrima. Deinde peccatur contra verantem, vel committendo ler. 32 v. 40. actum, vel non debita caula & fine omittendo: & contra præcipientem, velomittendo actum, vel non debito modo, causa & fine committendo. Quibus etiam impeditio & permissio peccati aptari potest. Sic Deusimpediuit, ne fratres losephi illum occiderent: at permisit, vt non debita causa & fine illi parcerent. Cum enim vendere possent, cuius occasio ipsius divinitus oblata erat, inutile sibi arbitrabantur occidere illum. Genes. 37. Sic Absolom suit divinitus impeditus sequi consilium Achitophelis, sibi vtile, Dauidi noxium, non quia iniquum, sed quia damnosum esse existimabat. Perstitit enim in proposito persequendi patrem, quod & opere expleuit. 2. Sam. 27. Bileamum impediuit Deus, ne malediceret Israeli, effecitque vt illi benediceret. Num. 24. at sic vt peruersa mente ab illa abstinuerit, & hancobierit.

nuncimpediat, nunc per & rationes.

mittat pec
mittat pec
fatum?

micla & former

VI. Impeditionis & permissionis peccati variæsunt causa & rationes.

Has rationes intelligimus, si in peccato actum & avoular, siue materiale & formale distincte consideremus, & verique impeditionem & permissionem applicemus. Ethenim actus & avoquia in peccato inseparabiliter iuncta sint, ideoque neutrum sine altero permitti vel impediti possit; mente tamen distingui possunt: & impeditio permissioque, nunc huius velillius tantum, nunc vnius potissimum, nunc vtriusque respe-&u fieri à Deo potest, & facta à nobis considerari. Sic impediuit Deus, ne Elias ad Achaziam captiuus vel potius interficiendus abduceretut. 2. Reg. I. non quaid peccatum erat, sed qua actus: quia voluit parcitum vitæ prophetæ, non, ne Achazias in Deum peccaret. Achaziam enim Deus oderat; ideoque cum impeditio peccati arguat gratiam Dei, Deus impediuit actum Achaziæ, non vt peccatum, sed vt actum futurum noxium propheta. Permisit etiam Deus venditionem losephi Gen.37. non tam qua peccatum, quam qua actum, per quem Deus finem suum obtinuit. Gen. 50. v. 20. Pfal. 115. v. 17. Impediuit autem Dauidem, ne manum inferret Sauli, non tam quaid erat actus, quam qua peccatum. 2. Sam. 14. v.7. Permisit Deus vt Achab Nabothum occideret, potius quaiderat peccatum, quam qua actus. Nam sic impleuit Achabus scelerum suorum menfuram, & pænam sibi accelerauit. Potuisset autem Deus Nabothum alia via ad se transferre. 1. Reg. 21. Preæterea Abimelech impeditus est à vitianda Sara; tum qua actus, per quem illatus fuisset indelebilis dolor Abrahamo dilecto & amico ipsius, tum qua peccatumerat. Noluitenim vt Abimelech se isto crimine commacularet, eo quodin integritate cordis fecisset. Gen. 20. v. 6. Permisit contra Deus, vt Iudas nurum suam Thamarem cognosceret, qua erat actus: voluit enim ex luda nasci Christum: & qua erat peccatum. nam voluit declarare, nihil esse tam inquinatum, quod in Christo non queat significati, Genes. 38. Non enim frustra dixit Matthæus Christum esfe filium Iudæ ex Thamar, sicut & Dauidis ex Vriæ vxore, Matth. 1. Quæ res diligenter à nobisperpensa, seruit tum gloriæ sapientiæ Dei illustrandæ, tum vilitati nostræ, si sollicite in conscientiis nostris obseruemus, à quibus actibus, & quorespectu impediamur, & qui acus nobis permittantur.

Quomodo
Deus obiiciat aliquid
hominibus
peccandibus?

VII. Deus sapientissime sanctissime q; administrat obiecta & argumenta, quibus homines ad peccandum incidantur.

Deus sæpenumero obiicit hominibus varia irritamenta siue incitamenta

menta, argumenta & occasiones, quæ ad actum, qui sine peccato à creatura patrari nequit, incitant, si non ex intentione Dei, salrem secundum affedum creatura, & non raro fecundum euentus, qui inde existunt. Obiiciuntur autem argumenta ista vel menti, vel sensibus, tum externis, tum internis: & hoc quidem vel mediata creaturarum operainterueniente, velimmediata Dei actione, 2. Sam. 12. v. 11. 12. cap. 16. v. 21. 22. 23. 6.14. V. I. 1. Paral. 21. V. I. Pfal. 109. V. 25. Iob. 1. 6 2. Efa. 10. V. 5. 6.7. Finisautem Dei inista administratione est, cum ve exploret an creatura à peccando abstinere velit, etiam irritamentis incitata, quandoquidem exigualaus estabstinentiæ, vbiilla absunt: tum vtsi creatura istis inuitamentis cedere velit, ille suum opus per actum creaturæ efficiat, non impulsus necessitate, quasi opus suum citra operam creaturæ nequeat perficere, sed ex desiderio multiformis sua fapientia demonstranda. Considerentur exempli loco argumenta, quibus fratres losephi pro ipsorum malitia incitati lunt, vt fratrem suum è medio sui sublatum vellent: scilicetre ctitudo Iosephi, qua ipsorum facinora patri deregebat, amor Iacobipeculiaris erga Iosephum, somnii diuini immissio, & naratio eiusdem. Considerentur etiam occasiones, puta missio Iosephiad fratres à patre facta, & Ismaelitarum in Ægyptum proficiscentium commoda facta oblatio, Gen.37.

VIII. Deus estectiue concurritad peccatum, non ratione Quomodo Deus concur avoquias, sed ratione actus.

Vlima Dei circa peccati initium efficientia, est concursus ipsius: qui tum? necessarius est ad actum omnem producendum, cum nihil omnino entitatem vllam habere possit, nisi à primo & summo ente immediate illam producente. Est au em concursus Dei ad peccatum non influxus illius immediatus ratione peccati, sed tantum ratione actionis creatura, qua actio bona eft. Tamer fi autem hic concursus positus sit in libero Deiarbitrio, & eo quidem puro puto, eiusque libera dispensatione : tamenillam nunquam denegat creaturæ rationali & liberæ, quando eius potentia & voluntatia dum permilit. Contradicentia enim funt, permittere potentiæ & voluntati creaturæ vt actum patret, & concurfum luum fine quo actus patrari nequit, denegare. Cæterum ifte concursus estadactum, qua talis, non qua peccatum est: & propterea eiusdem estedus simul est effector & permissor Deus, & permissor prius quam etfector. Sienim creatura actum talem penetrare noluisset, influxus Dei per concursum in illum actum non fuisset. Neque debet Deus ideo, quodadum illum creatura fine peccato patrare non potest, concursum

v z fuur

fuum illi ad eum patrandum propensæ denegare. Fas enim est, vt cresturæ obedient a exploretur, & vt ab actu illicito abstineat creaturaer obediendi desiderio, non ex desectu concursus requisiti: quia hocresspectu abstinetur ab actu, qua naturale bonum est; at vult Deus abco abstineri, qua morale malum est.

Ordinatio peccasi. IX. Ordinatio peccati est ipsius directio & determina-

Vidimus hucusque efficientiam prouidentiæ Dei circa peccatiinitium: iam videbimus efficientiam eiusdem circa progressum: quadicitur ordinatio siue regimen. Quo sensu permissionem peccati efficacem vocant nonnulli, non simpliciter, sed quodam modo: non quod peccatum Deus efficiat, sed ordinem illius. Non enim permittit Deus peccata pro libidine Satanæ & hominum, quouis temporeaut modo, aut in quemuis erumpere, aut postes promiscue grassari: sed inde abinitio ad fines víque destinatos ordinat & dirigit. Nam vniuería& fingula confilia moderatur, voluntates flectit, conatus vertit hucilluc, euentus temperat pro arbitrio suo. Respicit itaque ordinatio istatum principium, quod in confiliorum, voluntatum & conatuum regimine fitum est; tum perfectionem, que in euentuum ad decretos gubernatione fines confistit. Porto ordinatio illa est directio & determinatio. Dire-Aio est, qua Deus peccatú sapientissime & potentissime dirigit quo volt Ea habet terminum à quo & ad quem. Cum enim Deus dicitur dirigere peccatum quo vult, intelligitur illud abducere ab eo, quo peccatorten. dere vult, & abducere ad id, quo tendere non vult. Est autem directioilla duplex, in obie dum & finem, Directio in obiectum est, quando Deuspec carum, quod permittit, non pro abitratu creatura in quoduis obiedum quacung; ratione obuium & obnoxium iniurie peccati ferri patitut, led in obiectum certum à peccante aliquando vel prorsus non petitum, vel faltem non præcile petitű dirigit. Prou. 16.v. 9.c. 2 1.v. 1. Cuius exemplum illustre in Nebucadnezare habemus Ezech. 21. v. 19420. 21. 12. qui cum apud animum suum constituisset populos sibi subigere, ac dubitaret vtrum in Ammonitas moturus effet, an vero in ludæos, Deus ita administraux divinationes illius, vestatuererire aduersus Iudaos, omissis Ammonitis. Directio in finem est, quando Deus peccatum, quod permittir, non cuiuis fini, quem intendit creatura, seruire patitur, sed in illum finem vsurpat, quem ipse vult, siue creatura illum intendat (quodsi faceret, tamen à peccato non excusaretur) siue alium, imo & protsus contrarium velit Nouit enim Deus ex tenebris & noxa peccatieducere

Prom

X.

lucem gloriz suz, & emolumentum creaturarum suarum. Sic quod cogitauerunt fratres Iosephi in malum ipsius, hoc Deus conuertit in bonum, non modo Iolephi, led integræfamiliæ Iacobi, & totius regni Ægyptiaci, Gen. 50. Satanas afflictionibus Iobo immissis conatus est illum adigere ad blasphemiam. lob. 1. 6 2. at Deus illis ipsis patientiam serui suiexplorauit, & per illam de Satana triumphauit. Rex Assyriorum statuerat perdere & exscindere gentes multas: at Deus suum opus executus est per illum missum ad populum furoris sui. Neg; mirum est, Deum vsurpare actus creatura, quos creatura sine peccato non perpetrat, in fines sibiplacitos: quia id iustissime facit, & quidem triplici ratione. Primo enimelt dominus creaturæ, quanquam peccatricis, vtpote quæ per peccatum non magis se eximere Dei dominio potuit, quam seipsam in nihilum redigere. Deinde quia creatura affe du & potentia à Deo instru-Caadusiftos perpetrat, etfi non fine peccato, vipote vetitos. Denique creatura lita est in manu creatoris; & intentione primi agentis causa in-Arumentariz non attingunt. Et hæc quidem est directio peccati. Sequitur determinatio eius dem, qua Deus permissioni suæ modum ponit, & peccato terminum, ne pro arbitratu creaturæ vagetur in infinitum. Modusiste & terminus ponitur per præscriptionem temporis & magnitudinis determinationem. Prascriptio temporis, est vel pun chi seu momenti quando fiat, vel duratio temporis, quamdiu. Momentum temporis de terminat Deus, cum peccatum, cui patrando affecta est creatura, non illotempore permittit, quo vellet quidem creatura, sed vt alio tempore hat, sapienter & fortiter administrat. Ita Iudzi studebant Christum prehendere, sed nemo intecit manum in illum, quia nondum venerat hora eius, leb. 7. v. 30. vbi vero tempus ade sfet à Patre præfinitum, inquit Chriitus,bacest hora vestra & potestas tenebrarum, Luc. 12. v. 53. Ponitur etiam modus durationi, quando spatium temporis, quo peccatum permillum durare poterat, acciditur quasi & circumseribitur vt sistat lefe. Sic Christus ait Matth. 24. v. 22. Nisi decurtati fuissent dies isti, non fieret salua omnis caro. Verum hic quoq; velactus, qua talis, vel peccati, qua tale, habetur ratio. Durationi actus ponitur terminus, Pf. 125.v.3.2. Petr-2.v.9. Durationi peccati ponitur terminus, Hebr. 2.v. 6.7. Act. 1 4.v. 16.c. 17. rer [30. Ad magnitudinem peccati quod attinet, illi ponitur modus, cum Deus non permittit peccatum excrescere, & vires maiores sumere. Hocetiam fit actus & peccati respectu. Actus respectu in his Scripturæ locis, Pf. 124. v. 31. Cor. 10. v. 13. 2. Cor. 4. v. 8.9. lob. 1. v. 12. c. 2. v. 6. 2. Paral. 12. 1.7.8. Respectu peccati in istis I.Sam. 21.7.13.cap. 27.v. 8.c. 29.v. 6.7.item c. 25.7.12.26.31.

Quomodo idem opus malum tribuatur Deo bono & creatura mala?

X. Propter permissionem, occasionum oblationem, concursum, directionem & determinationem peccati, dicitur Deus, quæ ab hominibus malis & Satana perpetrantur mala, inse facere.

bono & crea-la, ipse facere.

Loca Scripturarum hoc confirmant plurima: quorum farrago sitista Gen. 45. v. 8. Exod. 4. v. 21. c. 9. v. 12. c. 14. v. 17. Deut. v. 2.30. Iof. 11. v. 20 I. Sam. 2, v. 25. c. 16. v. 15 2. Sam. 12. v. 1, 11. 12. c. 16. v. 10. cap. 24. v. 1, 1. Reg. 12. v. 15. c. 12. v. 23. 2. Par. 1 1. v. 4. c. 25. v. 20. lob. 1. v. 21. c. 16. v. 21. Pfal. 105. v. 25. Efa. 6. v. 10. 6.10.V. 15.6.16.V. 14.6.63.V. 17. Ezech. 14.V. 9.6.20.V. 21. Act. V. 2.27.6.3.V.17. 18. Rom. 1. v. 26. v. 18. Theff. v. 2. 11. 1. Petr. 3. v. 17. 6. 4. v. 19. Histestimoniis addatur illud Augustini de Genad lit.c.s. Nam inquit, & viciorum nostrorum author non est Deus, sed ordinator est, cum co in loco peccatores constituit & ea perpeti cogit quæ merentur. Ad hoc valet, quodoues ponuntur ad dextram, hædi ad sinistram. Quædam ergo & facir, & ordinat:peccatores autem, in quantum peccatores, non facit, sed ordinat tantum. Etl. 1 4. deciuit. Deic. 26. Deum appellat creatorem omniumnaturarum, voluntatum autem bonarum adiutorem ac remuneratorem, malorum autem relictorem & damnatorem, vtrarumq; ordinaterem. Et l. q. de ciuit. Dei cap. 9. In eius voluntate summa potestas est: qui creatorum spirituum bonas voluntates adiuuat, malas iudicat, omnes ordinat; & quibusdam tribuit potestatem, quibusdam non tribuit. Sicute nim omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum datot,nó voluntatum. Male quippe voluntates ab illo non sunt: quoniam contra naturam funt, quæ ab illo est. Idem 1.1.confeß.c. ro.ait: Et tamen peccaba Domine Deus ordinator & creator omnium: peccatorum autem tantummodo ordinator. Sicetiam Fulgentius (qui Augustini sententiis adeo delectatus est, vt eas pluribus in locis non tam imitatus sit, quam expresserit) ad Monimum 1.1.c. 24. Mala vero, inquit, futura opera illorum, quos non prædestinauit ad regnum, sed ad interitum, præsciuit potentissima deitate, & ordinauit prouida bonitate. Et ibid.c, 26. Deus itaque licet author non sit malarum cogitationum, ordinator tamen est malarum voluntatum: & de malo opere cuiusliber mali non desinitipse bonum operari. Nec in ipsis inius e voluntatis operibus deseritoperum suorumiustum ordinem: quia & hocinipso ordine habet, quod malam iuste deserit voluntatem. Quam tamen sic in suis malis operibus à se difcedentem, deserit, vt ibi permittentis Dei operatio bona non desit: dum & in peccatis voluntate iniusta implet ipse iustitiam, & demalo quo peccatum iudicar, quibus ipse vult beneficium prorogat. Sie Fulgentius.

gentius. Huius itaque ordinationis causa fir, ve ea quæ à Satana hominibusq; promanarant mala, etiam Deo, quamuis alia ratione, passim in Sacris literis adscribantur. Sic Pharao & à se & à Deo induratus dicitur. Exod.7.v.13.6.4.v.21. lobi bona & à Chaldais Diaboli instinctu & à Domino ablata Iob. 1. ver [. 12.17.2 1. Satanas Dauidem incitauit vt populum superbe numeraret. 1. Paral. 21. v. 1. idem que Deo attribuitur 2. Sam. 24. v. 1. Semei scelerate Dauidi maledixit. 2. Sam. 16.7.10.11. & Dominum ei præcepisse fatetur Dauid. Satanas & pseudoprophetæ populum decipiunt; quod Deus etiam fibi vendicat. 1. Reg. 22. v. 23. Ezech. 14. v. 9. Ita & crudelis vastatio Iudææ Sancheribo, & excidium Meabitarum Chaldaisadscribitur: & vtrumque appellatur Dei opus. Efa.10.v.12.Ier.48.v. 10. Verumenimuero non ea mente hæc dicuntur divinitus, quod illorum & similium author sit Deus, qua peccata sunt (nam eatenus permittit, nonefficit) sed ratione subie & ordinationis illius. Quia ad eandemactionem Deus, homines & Satan concurrunt varie, fine vlla diuinziustitiz & maiestatis macula. Nam actio per se, & regimen à Deo est, tanquama causa prima, à creatura, vt à causa secunda: vitium vero à creatura sola: Quod potest Deus punire, non facere, vt Fulgentius ait lib. ad Monimum c.19.

XI. Tria funt diftinguenda in peccatis, vt de ipforum gu-Tria diftinbernatione rite que at iudicari: videlicet materia, in qua he-tenotanda

rent, forma, & adiun & um regimen.

Materia fiue subie dum peccati sunt actiones; exque tum interna, putaanimi,mentis, voluntatis, & affectuum: tum externæ, puta corporis. Vnde peccata ex Augustino contra Faustum libro 22. cap. 27. definiuntur fada, dica, concupita contra legem Dei. Forma peccati est avouia, legis violatio, sine ἀταξία, violatio ordinis: quæ non est proprium actionis, sed accidens illius, & ordinis naturalis perturbatio, tum actionis in se consideratz, tum finis debiti ratione. Siquidem actionis integritas ita corrumpitur, & ordo illius ad finem legitimum tollitur. Adiunctum regimen est peccatiad bonum vniuers, per accidens, id est, ratione diuinæ prouidentia, d'razia, siue iusta ordinatio. Primo igitur subie cum peccati bonum est per se, eoque promanat à Dei prouidentia, non solum vniuerfali, qua Deus tanquam causa prima creaturas & operationis principia acfacultates à se primum inditas sustentat & continuat; sed etiam particulari, qua ve agens liberrimum singula pro arbitrio varie permouet. Nam Deus omnis motus & actionis (qua funt naturalia, non qua vitiola) omnisque boni citra controuersiam authorest & origo. Act. 17. v. 28. Quod Augustinus ita enuntiat enchirid.cap.12. Naturæ igitur omnes, quoniam

niam naturarum prorsus omnium summe conditor bonus est, bone funt : Et ibidem capite decimo tertio : Omnis namque natura, etiamfi vitiofaeft, in quantum natura eft, bona eft: in quantum vitiosa eft, male est. Er contra aduersar legis, capite quinto: Quod enim malum est per vitium, profecto bonum est per naturam. Vitium quippe contra naturam est, quia naturæ nocet: nec noceret, nisi bonum eius minueret, Non est ergo malum nisi privatio boni: ac per hoc nusquam nisi in re aliqua bona, et li non summe bona (quoniam summe bona, incorruptibilis & immutabilis perseuerat, vt Deus est) non tamen nisi in bona: quoniam non noceret nisi minuendo quod bonum est. At per hoc, bona fine malis elle pollunt, licut iple Deus, & quæque superiora cœlestia: mala vero fine bonis effe non posiunt. Sic Augustinus, Hine igitur constat, etsi peccatum non possit esse in se bonum, bonum tamen esse illius subiectum, quod està Deo. Forma autem peccati mala est, ipsa videlicer avoquia, cuius author non est Deus, o tum manifestis Scripturæ testimoniis, tum rationibus, tum deniq; omnium fanorum hominum partim in Ecclesia, partim extra eam, testimoniis constat & iudiciis. Ac primo quidem Seriptura docet peccata non fierià Deo. Gen. 1. v. 13. c. 18. v. 25. c. 32. v. 4. Heb. t. v. 13. Rom. 3. v. f. 6. nec illum peccara velle seu approbare, sed odisse. Ps. v.5.6.necilla mandare, suadere vel pramio afficere, sed prohibere & pumire Gen. 1. verf. 16. Deut. 27. v. 26. Ier. 19. v. 5. Sirac. 15. v. 13. 20. & homines à peccaris de hortari, & postulare ne obdurent corda sua. Deut. 5. vers. 37. Pfal.85.verf.8.Heb.3.verf.8.capit.4.verf.7. Eigo Deus non est author peccati, vel naturaliter, influendo; vel moraliter, præcipiendo & probando. Rationes è multis sunt iste. Deus est ipsa sapientia, bonitas & iustitia. Ergo peccatiauthor esse non potest: vipote quod est error, malitia & iniustitia. Deinde Deus odit peccatum & vult illud destrui. Huc acceditimmutabilitas Dei, qua fir vt Deus à seipso non possit deficere. Deficeret autem à seipso, & se à seipso auerteret, s. peccaret. Hie quoque estonsensus omnium veterum & recentiorum doctorum ; à quibus Manichai, deum quendam malum mentientes, & Libertini, virtutum & vitiorum discrimina tollentes, sunt damnati : adeo vt Theodoretus in epitom. dininor. decretor. dicat : Deum etiam testantibus philosophis externis non esle causam malorum. Sed iam videamus ordinationem peccati. Hzc omnino iusta est: quia ex puro authore, bono fine, bonoque modo promanat : quæ tria ad perfectionem operisrequirunt. Principio author huius ordinationis est Deus. Necenim sanctitati diuina quidquam derogat, quod peccata ordinat: sed sapientiam & bonitatemillius demonstrat, quod ea, quæ creaturæ culpa inordinata sunt, in or-

dinem

Deum non esse authore peccati demonstratur.

Ordinatio peccatiqui fiat?

dinem convenientissimum redigit. Sicut enim, ait Augustinus de peccat. remiff.lib. 2. cap. 29. bono vti male, malum est: sic malo bene vti bonum eft. Etidemineuangel. Iohan. tract. 27. inquit: Sicut iniqui male vtunturbonis operibus Dei: sic contra Deus bene vtitur malis operibus iniquorum. Vtenim medicus venena non procreat, sed ad corporisincolumitarem venenis probe & cum laude vtitur: sic & Deus peccata non efficit, sed ad bonos fines, bonoq; modo semper dirigit: quamuis nos ea non semperassequamur. Quia iudicia Dei sunt abyssus multa. Ps. 36.v.7. Rom. 11.7.33. Abauthore ordinationis veniamus ad fines, qui funt varii. Sunt autem respectu Dei elestorum Greprobatorum. Ac, vt ordine retrogrado progrediamur, fireprobos fectemus, proximus finis est, iusta ipforum patefactio & pæna: remotior est merita damnatio & interitus. Sic gentiles tradenteDeo fædis suis affectib, mancipati, mercedem g oportuit erroris sui insesere ceperunt. Rom. 1. v. 26.27. Et quia multi amorem veritatis non receperunt, propterea mittet illis Deus efficacia deceptionis, vt credant mendacio: vt damnentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed acquieuerutin iniustitia 2. Theff. 2.v. 10.11.12. Sic Deus Satane & pseudoprophetaru mendacio, occulto prouidentia frano (p praceptum metaphorice dicitur) effrænatam Achabi impietatem iustissime puniuit. I. Rig. 22. verf. 23. De quo argumento Gregorius Magnus Moral. in Iob.libro 25. cap.12, sicait: Omne quippe peccatum, quod tamen citius pænitendo nontegitur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pæna peccati. Peccatum namque quod ponitentia non diluit, ipso suo ponderemox ad aliud trahit. Vnde fir vt non folum peccatum fit, fed peccatum & causa peccati. Exillo quippe vitio culpa subsequens oritur: ex quoczcata mens dicitur, ve peius ex alio ligetur. Sed peccatum quod expeccato oritur, non iam tantummodo peccatum, sed peccatum est &pænapeccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus cor peccatis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Quem enim liberare noluit, deserendo percussit. Non ergo immerito pæna peccati dicitur, quodiusta desuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati vltione, perpetratur. Quod videlicet agitur dispensatione superius ordinata, sed inferius iniquitate confusa: vt & præcedens culpa sit causa subsequentis, & rursum culpa subsequens sit pæna pracedentis. Respectupiorum sinis, ad quem peccata Deus dirigit, est vel remetus, puta ipsorum salus; vel proximus, videlicet aut conseruatio corum in hac vita, vel in pieratis officio: aut castigatio vitiorum, vt meliores reddantur, cum vel ipsi peccant, vel in ipsos peccatur: aut denique exploratio virtutis, præsertim vt probati per patientiam manifesti fiant, vel sibi ad spem, vel aliis ad imitationem, vt ait Augustinu conra Secundinum capite 10. Sic Deus sceleratam Iosephi venditionem ad peccantium fratrum conservationem clementer convertit. Genef, capit, 45. verf. 5. & Satanæ improbitatem ad Apostolumin officio & mode. stia continendum. 2. Corint.c. 1 2. v. 7. patientiam Iobi etiam nostro bono explorandam. Iob.capit. 1. verf. 11 .12. Iac. cap. g. v. 10. 11. Dauidem cum populo castigandum 2. Sam. 24. vers. 1. salutem denique eorumomnium procurandam gubernauit Deus. In quam sententiam Gregoriu Magnus Moral, in lob.lib. 16.cap.19. recte ait: Apostatæ quippe angeliperuersa voluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipse quoque eius insidiæ vtilitati bonorum seruiant, quos purgant dum tentant. Et ib.lib. 38.c.18. Secreto ergo dispensationis ordine, vnde sauire permittitur iniquitas Diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Eleganteretiam Bafilius tom. I. orat. quod Deus non fit author peecati ait : Ille igitur fapientissimus & prouidentissimus rerum humanarum dispensator, eius (Diaboli) improbitate simul vtitur ad nostrarum animarum exercitationem, quemadmodum medicus viperæ veneno ad salutarem medicamentorum præparationem. I. Cor. II. v. 9. cap. 1 o. verf. 1 3. cap. 8. verf. 28. Hinc Augustinus de correptione & grat. cap. 9. docet vsque adeo omnia electis simul conferre ad bonum, vretiamsi qui eorum deuiant & exorbitant, etiam hoc ipfum eis faciat proficere in Sonum, quia humiliores redeuntatg; doctiores. Discunt enim in ipsa via iusta cutremore se exultare debere, non sibi arrogando, tanqua de sua virtute siduciam permanendi:necdicendo in abundantia sua, Non mouebor in æternum Psal.30.v.7.Adextremum finis vltimus est sapientiæ, potentiæ, boaitatis & iustitiæ Deigloria. Rom. 9. verf. 17. Prou. 16. verf. 4. At que ita sunt fines directionis peccati: iam lequitur modus, qui est varius, & sæpenumero occultus, sed nunquaminiustus: quia à solo bono & summe iusto promanat, Matth.19.7. 17. Rom. 3. v. 56. Qua de re Aug. de gratia & lib. arbitrio c. 20. sicait : Scriptura ostendit non solum bonas renatorum voluntares, quas ipse facit exmalis, verum etiam illas, quæ conseruant seculi creaturam, ita esse in Dei potestate, vt eas quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, velad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pænas quibusdamingerendas, ficut ipfe iudicat, occultissimo quide iudicio, sed sine dubio iustissimo. Estaut modus istius directionis & ordinationis partim priuatio gratis peccato aduersantis, partim oblatio occasionu bonaru. Acprinatio quidem est gratia tum interna tum externa. Est enim gratia duplex, qua peccato aduerlatur:interna, vt lux mentis & frænum cupiditatum: & externa, vt furoris Satanæ & mundi repressio. Privatio gratia interna est, cum mens luce

luce & indicio rece destituitur, & cupiditatibus fræna siclaxantur, vt eatamen Deus perpetuo contineat & pro arbitrio gubernet. Atque huins privationis ratione Deus à quibusdam dicitur deficiens & remonens causa peccati: led improprie. Cuirei illustrandæseruit similitudo sumtaabillo, qui remouet columnam domus; qua remota lapides & alia suo pondere cadunt; quia in seipsis descensus sui causam habent. Sed rectius suerit ab hac tali phrasi abstinere: nisi forte ita placeat alicui distinguere. Causa desicens diciturambigue, per se vel per accidens. Illa est, quæ deficit in se, à rectitudine legis debita, & hic defectus non caret vitio, ac proinde foli creaturæ tribuitur: Hæc est, quæ deficit in alio, à gratiz suz communicatione indebita : & hic defectus vitio caret, & creatori tribuitur. Atque hac ratione docte vulgo dicitur, privationem rectitudinisactiue sumtam esse posse à Deo, non autem passiue : quia il-Inestiustapæna, hæciniusta culpa. Hucpertinentilla, quæ Augustinus disputatineuangelium Iohan. tract. 1. & lib. 11. de ciuitate Dei c.7. quod peccatum stnihil (nempe priuatiuum) ideog; non tam efficientem quam deficientemillius causam staduendam esse: quia peccatum non est esse-Aio, sed defectio. Ideo dicit causam efficientem defectionis velle inuenire, tale esse ac si quisquam velit videre tenebras vel audire silentium. Etaddit: Nemo ex me scire quærat, quod me nescire scio: nisi forte vt nescire discat, quod scire non sciendum est. Prinatio gratia externa est, qua mortales Satanæ & mundi iniuriis, non absolute, sed definitis à Deo iudice & temporis & modi limitibus, varie exponuntur: vt Iobi, Achabi&Gergesenorum historia docet.lob. 1. 6 2. 1. Reg. 22, v. 22. Matth. 8. v. 31. Etenim fine in porcos quidem fæuire Satanas potuit, nifi data à Christo venia, quanto minus in homines? Est quidem Diabolus esticax in incredulis. Ephef. 2. & operatur in iis, quod vult, sed non quantum vult. Quidquidenim Deo permittente & gubernante malifacit, illud vult, quia malus: non autem quidquid vult, illud perficit: quia insatiabilis in eo est male faciendi libido, sed determinata diuinitus potestas. Vide Auguflinum deciuit. Dei:2. cap. 23. vbi subiicit elegantem sententiam: Dei iudicia plene nemo comprehendit, iuste nemo reprehendit. modo gubernationis peccati est bonarum vel saltem indifferentium occasionum oblatio; quibus impii ad peccata perperam abutuntut. Quales sunt intu bonæ cogitationes, eæque tum ordinariæ ex communibus naturæ principiis, institutione & experientia; tum extraordinarie & immediate lingulari Dei instin du excitatæ: foris, tum dicta, vt præcepta, narrationes, promissiones, minæ: tum facta, cæteraque quæ in sensus incurzunt bona. Sicautem Deus peccatores mouet, & bonas occasiones offert Xx

fert malis, vt interim à mali contagione sit immunis. Vt enim conspi cuus hic sol radiis suis flores & sordes æque feriens, ex illis odorem suawiffimum, ex his vero teterrimum elicit: fic & inconspicuus ille sol De. us noster, eadem sæpe ratione prouidentiæ suæ radiis & bonos & malos permouet: sed pro vario eorum ingenio, ex illis quam inseuit pietatem. ex hisce, quam non effecit, sed invenit impietatem, in lucem iuste educit. Et vt aer sole per vitrum coloratum pellucente, lucem habetalo. le, sed coloremà vitro: sicactiones humana à Deo habent vi fint, & ordinatæ fint, ab hominis vitio, vt malæ fint. Quamobrem in eodem argumento accusatur & sæpius punitur creaturarum scelus, & laudatur Dei iustitia; quæ etsi iusto ordine, iniustum aliquid fieri iuste permittit, inultum tamen abite non finit, vt ait Gregorius Magnus Moral in lob lib 16. cap. 36. Vide Genef. cap. 50. v. 20. Deut. cap. 13. v. 2. 3. Iob. cap. 1. v. 21. Efa. 10. v.5.6.7.12. Luc. 22.v. 22. Idem egregie illustrat Augustin. in epist. Iohan tratt. 8. Facta est, inquit, traditio à Patre : facta est traditio à Filio : facta est traditio à Iuda. Vna res facta est. Sed quæ res discernit Patrem tradentem Filium, seipsum Filium tradentem, & Iudam discipulum tradentem magistrum suum ? Quia hoc fecit Pater & Filius in charitate : fecitaltem hoc Iuda in proditione. Videtis quia non, quid faciat homo, considerandum est, sed quo animo & voluntate faciat. In codem factoinuenimus Deum Patrem, in quo inuenimus Iudam: Patrem benedicimus, ludam detestamur. Quare Partem benedicimus, Iudam detestamur? Benedicimus charitatem, detestamur iniquitatem. Et paulo post: Diuersa ergo intentio diuersa facta facit. Cum sit vna res, ex diuersis camintentionibus si metiamur, vnum amandum, alterum damnandum, vnum glorificandum, alterum detestandum inuenimus. Vide eundem de natura boni cap. 32. & Fulgentium ad Monimum lib. 1. c. 27. In lumma : Diuersa natura, finis, & modus, voluntatem actionesque Dei& malorum distinguunt.

Punitio & remissio peccati, quomodo fiat ?

XII. Punitio & remissio peccati sit circa peccatumiam consummatum: illa quidem multis modis, ista vnico duntaxat.

Restatessicientia Dei circa peccatum iam factum, qua taleest, non qua est actus. Est que tum punitio, tum remissio. Punitio sit multis modis. Est enim vel huius, vel futuri seculi: & illa est vel corporalis, vel spiritualis, quæ sola facit ad hoc propositum. Est autem pæna spiritualis sie pæna peccati, vt & insequentium aliorum sit causa ob malitiam eius cui inssigitur. Est que prinatio gratiæ & traditio in potestatem mali. Prinatio

tio seuablatio gratia, pro duplici gratia, habituali nempe seu inharentiz & affistentiz, duplex est, vna per excecationem mentis & obdurationem cordis, Efa. 6. v. 9.10. altera ablatio affistentiæ Spiritus fancti, qui intus succerrere solet infirmitati nostræ, & foris Satanæ & mundi furores reprimere, adhibitio etiam bonorum angelorum ministerio & custodia Rom. 8.v. 14.26. Hebr. 1.v. 14. Traditio in potestatem mali, est vel in reprobam mentem & efficaciam erroris, vel in defideria carnis & cupiditates peccati, vel denique in potestatem Satanæ principis mundi, qui potenteragitin filiis contumacia. Rom. 1. v. 24. 28. 2. Thef. 2. v. 9 10. 2. Cor. 4.v.4. Hæcconsideratio distinguir gubernationem Dei circa peccata, in eam, quæ versatur circa induraros, & illam quæ occupatur circa non induratos. Remissio peccati facit vt homo inimicus in gratiam Dei restituatur, & administratio Dei circa illum gratiosa sit, quantum æquitas & iustitia postulat, Pfalm.51. v.12.13. Nempe homo per illam immunis està pænis spiritualibus paulo ante commemoratis. 2. Sam. 12. v. 11. 12. 13. à corporalibus quanquam non immunis est, tamen iis non afficitur ex ira Deivepunientis peccatum, sed tantum ex affectu declarantis se peccatumodisse, & porro castigantis, ne in illud recidatur. Psalm. 119. vers. 67. 1.Cor. 11. v.32. P(al. 32. v. 1. 2.3.

Atq; hac est esticacia diuina prouidentia circa peccatum; qua nul. Gubernatio lius iniustria potest insimulari. Nam quod attinet ad impeditionem, illa peccati non adhibetur à Deo, quæ sufficiens est ad impediendum : non tenetur au- [4. tem Deus omnibus modis, quibus potest, ad peccarum impediendum. Deindenec permissioni adscribi potest causa peccati; quia est suspenhoeficientiæ dininæ. Sed nec obiectio argumentorum & occasionum est caufa peccati; quia fic administratur, vt creaturam a dus & motus suos non solum sponte, sed & libere peragere sinat. Et vero liberum est Deo, creatura sua obedientiam isto modo explorare. Praterea neque concursui divino iniustitia adscribipotest; quia hic ferturad bonum. Diredio quoque & determinatio peccati funt optima & sapientissima. Punitio denique & remissio manifestam habent æquitatem, etiam illa punitio, quæexcæcationem & obdurationem continer, cum illa nonnisi proptermagnum meritum & pene deploratam creaturæ contumaciam infligia Deo soleat. Adhac Deus non potest propter hanc efficientiam circa peccati ordinationem reus peragi: quia in optimos fines omnia. administrat, piorum nempe castigationem, explorationem & manifestationem, improborum punitionem & patefactionem, & glotia sua illustrationem. Sed quia fines soli actionem non iustificant, led insuper requiritur forma sine modus: neque propter hanc formam.

Deus potest accusari: quia vittur ea administrationis forma, qua est optima, & insuper ita comparata, vt creaturas sinat peragete motus & actus suos, non solum sponte, sed etiam libere. Ex quibus omnibus constat, opinor, neq; ideo quod mala ingressa sunt in mundum, ipsam prouidentiam, neque ideo quod mala perpetrantura creatura rationali, Dei circa eadem gubernationem negandam esse.

CAP. XIII.

Gubernatio creaturarum non-intelligentium.

PRÆCEPTA.

Gentium. vel intelli-

Gubernatio creaturarum non intelligentium est, qua Deus creaturas merecuporeas dirigit ad fines ipsarum: idq; vi fæderis, quod cum ipsis fecit Gen.9. Estq, triplex. Nam Deus aut conservat illas aut sublimat, aut deprimit. Ierem. 5.v.22. Ion.4.v.7. Matth.5.v.47. c.10.v.29.

REGVLÆ.

Gubernatio I. Gubernatio creaturarum non-intelligentium est minus diuna minus operosa.

Quia creaturæ mere corporeæ sunt destitutæratione, minus operofam rectionem eærequirunt, quam angeli & homines, qui sunt præditi intelle &u. Deut. 28. Psal. 104. Gen. 3, v. 16. 17. 18. 19. Deut. 10. v. 12. 13. 14. 15. Esa. 42. v. 5. Matth 6. v. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Actor. 14. v. 15. 16. 17. Ps. 146. v. 6. 7. 8. 9. Iob. 36. 37. 38. 39. 40. 41. capp. Ps. 145. v. 15. Prou. 6. v. 6. 7. 8. Ierem. 5. v. 22. c. 8. v. 7. Ioh. 4. v. 7. Matth. 3. v. 45. Psal. 147. v. 7. 8. 9.

Quomodo creatura ratione destituta ferantur in suos fines?

Quomodo II. Creaturæ non-intelligentes feruntur ad suos fines sub creaturæra-directione primi agentis, ab sque finis cognitione.

Omnia quæ agunt, propter finem agunt. Sunt autem tria agentium in suos sines? Deus, natura & ars. Deus agit propter sei psum. Natura agit propter sui conservationem & conditoris glorificationem; & quidem ita vt vel intelligat finem, vel non. Quæ intelligit sinem, ita dirigitur vi in simul cognoscat sinem suum. Quæ non intelligit, dirigitur in simul cognoscat sinem suum. Quæ non intelligit, dirigitur in sabsque cognitione prævia. Intendit igitur sinem sub directione primi agentis, propensione naturali. Ad artem quod attinet, illa per se gestit servire Deo conditori: per accidens autem ab hoc sine dessectit.

CAP. XIV.

Gubernatio creaturarum intelligentium communiter.

PRÆCEPTA.

Gybernatio creaturarum intelligentium est, qua Deus regit angelos & ho-

Ea consideratur communiter, & singulariter.

Communiter fectat actionem Dei, & creaturarum intelligentium.

Aftio Deiest modus docendi & implendi. Quæ duo iunguntur Gen. 32. v. 9.

10. Pfal.103.v.6.7.11.12. Amos 3.v.7.

Modu docendi est, quo Deus docet creaturas intelligentes.

Eim occurrunt proprietates & fecies.

Modus docendi.

Proprietates sunt dua. Nam Deus primo docet vel sine conditione, vel cum ea, Equidem alias expressa, alias tacita. Deinde docet vel simpliciter, vel composite. Ibi vnum aliquem docendi modum proponit. Genes 9 à v.I. vsque ad 8. hicplures docendi modos iungit, pangendo sædus. Genes. 9.v. 8. & seqq. vnde Deus & creaturarationales dicuntur sæderati.

Species it a habent. Modus docendiest vel ante officinm creaturarum rationalium, velpostillud.

Anteofficium illarum est Narratio, Hortatio, Legislatio & Sanctio.

Narratioest, qua Deus exponit veritatem in sciendis rebus. Est g, vel simplex dofirinade iu qua sunt. Deut. 10. v. 14. 15. Est a. 44. v. 7. Deut. 4. v. 24. Heb. 1. v. 4. Exod. 4. v. 11. Eccl. 7. v. 5. 1. Cor 8. v. 4. vel prophetia de futuris. Gen. 15. v. 13. 14. 15. 16. Est a. 15. 16. 17. 2. The s. 2. v. 6. 7. 8. (huc maximam partem pertinent prophetæ & apocalypsis.) vel historia de rebus vel prateritis, vel prasentibus. Heb. 1. v. 1. Huc pertinent libri historici. Est etiam narratio laudatiua Prouetb. c. 31. v. 10. & conditionalis. 1. Sam. 23. v. 10. 11. 12. & c.

Hortatio eft, qua Deus docet veritatem in sciendie ad cautionem.1. Petr. g.v. 8.9.

Legislatio est, qua Deus creaturis intelligentibus aliquid designat lege.

Fftg praceptio interdictio vel concessio. Exod. 20. v. 8. 9. 10. Rom. 7. v. 12. Praceptio est de exercenda sanctitate in agendo. 1. Chron. 21. v. 27. Pfal. 91. v. 11. Genes. 11. v. 33. Leuit. 19. v. 2. Deut. 10. v. 12. cap. 30. v. 16. Mich. 6. v. 8. Matth. 5. v. 44. cap. 6. v. 33. Actor. 26. v. 16. 19. 20. Conditionalis preceptioest Genes. 19. v. 17. cap. 22. v. 2. Ezech. 4. v. 12. Interdum proponitur sub forma optationis. Deut. 32. v. 29. Esa. 48. v. 18. Expectationis. Esa. 5. vers. 4. Apoc. 3. v. 15.

Interdictio est de exercenda fanctitate in re aliqua omittenda. Genel. 12. v.12.

Hat sape iungitur praceptioni. 1. Tim. 4. v.7.c. 6.v. 17.

Concessio est de libertate creatura rationalis in rebus mediu prudenter & sande sine offendiculo agendis velomittendis. Rom. cap. 14. v. 6. 20. 21. 22. 23. Gen. 2 v. 16. Hue pertinent consilia: vt illud I. Cor. cap. 7. v. 35. & segg:

Sanctio est confirmatio legislationis : eftq, promisio & comminatio : que fre-

quenter consunguntur, & fane funt surate ad pleniorem confirmationem.

Promisio est sententia Dei de benignitate sua erga creaturas rationales exercenda. Heb. 6. v. 13. Gen. 22. v. 16. 17. 18. Deut. 4. & 28. quæ duo posteriora capita sunt exempla illustrium promissionum conditionalium; & recte appellantur Astrologia certissima. Promisso quadam specialu est consolatio; quæ etiam interdum in forma edicti proponitur. Num. 14. v. 9. 19. Actor. 27. vers. 24. 25.

Comminatio est sententia de seueritate exercenda Deut.cap. 30. vers. 17.82.

Apoc. 21. vers. 8. Conditionalis comminatio sape enunciatur inmodum narrationis, conditione suppressa. Genes. 20. vers. 3. Esa. 38. vers. 3.

Ion.3. verl.s.

Vbi non extant sanctiones, ibi est indulgentia intelligenda, qua est sententiade nulla neg, notabili benignitate, neg, etiam seueritate exercenda. Roman. cap. 14, v.3. 6. Ita nihil promissum est ei, qui certis cibis, aut certo vestitu & similibus veitur velabstinet.

Modus docendi post officium creatura rationalis est triplex.

I. Approbatio & commendatio. Nam si creaturæ intelligentes agantaur omittant, quod debent, & quomodo debent, Deus ipsarum obsequia & officia approbat vr bona & licita, eoque commendat. lob.1. vers. \$1. Psal, 106. v. 30. 31.

11. Improbatio & reprehensio, cum qua coniungitur querimonia. 2. Sam. 11. v. 7. 8. 9. Zach. 1. v. 4. Nam si-creaturæ intelligentes non agant automittant, quod debent, & quomodo debent, Deus ipsatum actus improbat

vt illicitos, & reprehendit, & de iis conqueritur.

111. Excusatio & absolutio innocentium, & accusatio nocentium, & condemnatoria in eos sententia. Iob. 42. v. 7. Num. 16. 1. Sam. 2. v. 27. Vide passimilibros Regum. Rom. 1. v. 21. & seqq. c. 2. tot.

Modinimplendi. Modus implendi est, quo Deus aliquid implet circa creaturas intelligentes.

Efig, distributio , permissio , impeditio veltoleratio.

Distributio est, qua Deus distribuit pramia vel pænas, seu beneficia & indicia. Leuit. 26. Deut. 28. Thren. 3. Genes. 11. vers. 33. Psal. 18. vers. 27. 1. Pett. 2. vers. 9.

Depremiis vide seorsum. Plal. 57. v. 3. 4. & 116. v. 7. Ierem. 32. v. 40. Actor. 14. v. 17. Iacob. 1. v. 17. 1. Pet. 1. v. 3. Deiudiciis seorsum. Exod. 13. v. 21. Deur. 8. vers. 2. 3. Ruth. 21. Ezech. 14. v. 21. Hagg. 1. v. 6. Roman. 2. v. 6. 9. Apoc.

Apoc.19. v. 1. Hac beneficiorum & iudiciorum Dei executio fape in Scripturi vogatur Dei vifitatio. Pfal. 80. v. 15. 16. 1. Petr. 2. v. 11.12. Pfal. 98. v. 31. 32. 33. lerem. 10. v. 14.

Impeditio est, qua Deus impedit, qua vult : subtrahendo creaturæ suam conservationem aut concursum; fortiorem etiam vim aliquando infirmioriopponendo, aut infirmiorem præter ordinem roborando, vt valentiorem fiftere aut propulfare queat. Genef 20. verf.6. Efa. 37. v. 29. Actor. 16. v. 6.7.

Permifio est, qua Deus aliquid permittit creaturarum intelligentium arbitrio: idest non impedit, quo minus agant ex sele, sibi aliquantum relictæ. Iob. cap.1.v.12. 1. Reg. 22. v. 21. 22. Pfalm. 81. verf. 12. A &or. 14. verf. 16.

cap.17. v.30.

Toleratio est, quando Deus aliquid neque pæna, neque notabili beneficio afficit. Tolerat autem Deus partim concessa, partim peccata. Illa tolerat, id est fertineimprobatione: hactolerat, id est suffert, & per uaxeodomias patitur, ac pænas differendo inuitat ad relipiscendum, interim vere odio habensiniquitates, & eas viturus, si cius patientia abutamur. 1. Petr. 3. 9.20. Pfal 95, v.10.

Aftiocreaturarum intelligentium debet effe analoga actioni Dei docentis & im-

plentu. Sunt enim relata. Et bac actio dicitur officium.

Officium creature rationalis circa modum docendi & implendi fectatur in ge- Officium

mere & in fpecie.

In genere debet Deum docentem agnoscere vt doctorem & ductorem suum vera-tionalis circa em acbonum Pfalm. 23. verf.1. & 27. verf.9. Efa. cap. 48. verf. 17. & ab eo condi de impunedodrinam & curamfui. Pfalm, 25. verf. 4.5. & 36. verf. 11.17. & 119. plendi. vetl. 8. 10. 6 doctrina curaque Dei cum humilitate & fiducia vei. Pfalm. 25. verl. 15. 16. ac denique pro vtraque gratias agere. Pfalm. 16. verf. 7. & 103. verf.20.21.

In pecie officium creatura rationalis est circa modum docendi vel implendi.

Circa modum docendiest

I. Fides; quærespondere debet narrationi. Fides inquam; qua veritas cognolcitur, & ei affensus præbetur, & Dei magnitudo omninoque virtus prædicatur. 1.Tim.c.1.v.15. Deut. 4.v.35. Pfal. 100.v.3. Efa.6.v.3. Apoc. 4. v.8. Hinc oritur laus Dei: qua fancti prædicant opera Dei. Pfal. 18.8.9. 103.104.105.139. lem.31.v.17. loa.42.v:2.

II. Circumspectio erga bortationem; qua fit, ne creaturæ ius Dei superbe contrahant, aut suum secure dilatent. Quo etiam pertinet ardens oratio, ne sibi relin quantur aut deserantur & hostium potestati tradantur.

Ty

Pfal.s.v.g. 6 19.v.18.

11 I. Obsequium in operando; quod respondere debet præceptioni. 1. Chr. nic. 21. v. 15. 27. Psal. 103. v. 20. 21. Deut. 27. v. 10. Si sieri pie possit, hichabet locum deprecatio. Gen. 19. v. 17. 18. 19. 20. 21. Ezech. 4. v. 14. 15. Et si quid in mandato sit dubium, expectanda est Dei declaratio cum simplice obedientia Genes. 22. Si vero præcepta non siant, existit peccatum emissionis son. 1. v. 3. 10s. 1. v. 2. c. 10. v. 16.

IV. Obsequium in declinando; quod respondere debet interdictioni. Si vero inderdicta fiant, existit peccatum commissionis. Gen. 22. v. 23,

V. Circumspettus vsus libertatus; qui respondere debet concessioni, & quidem sine superstitione, immoderatione atque offendiculo. Absque his enim si sit, que concessa erant, fiunt interdicta, & à Deo improbantur, tanquam peccata in abusu libertatis. Roman. 14. vers. 15.16. 2. Thes. pers. 8.9.

VI. Obedientia sidei; que respondere debet promissioni. Necesseenim est vt creatura, que vult tueri hunc titulum, quod sit creatura, necesse, inquam est, vt res à Deo promissas & bonas statuat, & sibi adiudicet, at speret, & ad eas contendat. 1. Tim. 4. v. 8. 9. Genes. 15. v. 5. 6. Rom. 4. v. 20.21.

Deut.30. v.9.20.

VII. Fides respondens comminationi; qua creaturæ intelligentes statuant res comminando denunciatas, esse malas, easque horreant ac metuant: &, vel deprecentur, vel si omnino determinatæ sint, patienter expectent, & mitigationem aut tolerantiam in iis orent. 2. Sam. 11. v. 16. & seqq. 2. Sam. 24. v. 14. 2. Reg. 20. v. 19.

IIX. Suspensio sidei & spei; quæ respondere debent indulgentiæ. Ex his enim quæ Deus indulget, neque sides, neq; spes singularis capiendaest.

Alioquin in superstitionem declinabitur. Rom. 14.v. 3.6

1X. Latitia, quæ respondere debet approbationi, commendationi, excusationi & absolutioni diuinæ. Confer cum superioribus.

X. Tristitia; quæ respondere debet improbationi, reprehensioni, que rimoniæ, accusationi & damnationi diuinæ. Confer cum superioribu.

Officium creatura rationalu circa modum implendi est.

I. Gratitudo; quærespondere debet beneficiis Dei. II. Humilitas & emendatio rita; quærespondere debet iudiciis Dei.

III. Rectus vsus liberi arbitrii; qui respondere debet permissioni Deis Quod si creaturze non considerate satis sua sapientia & prudentia vtanturin diiudicando vero & falso, bonoq; & malo, aut verum & bonum eligant dextre, falsumue & malum reiiciant, sua culpain peccatumincidunt; quo actiones suas reddunt inordinatas, id est, à lege data discrepantes, at que ita ab efficiente & sine suo declinantens.

IV. Paritentia; que respondere debettolerationi divine. Que omnia clariora fient, fi cum suis correlatiuis conferantur.

REGVLÆ

Deus creaturas intelligentes operosius gubernat, quam Gubernatio diuina openon-intelligentes. rofior qua?

Cumenim hæ creaturæ fint præstantiores quam non-intelligentes, sapientia diuina iustum esse iudicauit creaturas digniores digniori modo gubernare.

II. Redionidiuinærespondere debet officium siue grati-Gratitudo tudo creatura. de salemento, emmilidarum murola

Vulgatum est verbum, idque elegans: Beneficium datur propter officium. Deum qua-Quarecum Deus docendo & ducendo optime mereatur de creaturis lis? intelligentibus, æquum est, vt illæ grata mente agnoscant beneficia creatoris & rectoris sui, ne illis obiici queat concio illa Esaiæ primo capite. Gratitudo autem illa confistit in duobus; vt nempe Deum cognoscant, & rice colant. Efa. 48. v. 17. 18.19. Agnoscant igitur primo Deum doforem & ductorem fuum, veracem ac bonum : qui scil. nihil falfi malique doceat, vepote sapientissimus, optimus, san &issimus. Pf. 23.v.1. 6 25. 1.9. Ab eo deinde petant doctrinam & curam fui, vt instituantur & opere benigne adiuuentur.Pf.25.v.4.5.Pfal.86.v.11. Tertio quam gratiam à Deo impetrarunt, & insuper petendo impetrant, ea debent cum humilitate, & fiducia vti: quemadmodum angeli Efa. 6.v. 2. facies luas cotam dinina maiestate tegunt, vt doceant se eam venerati. Et Christus etiam flexis genibus orabat, & se Dei voluntati humiliter commendabat, Luc. 12.7. 41.Pf.16.v.1. Ita & David.Pfal. 27.v.8. Quarto ad animum debent reuocaredoctrinam & curam Dei, ac pro ea gratias agere. Psal. 16.v.7.6 103. Qui has quatuor regulas generales observant, dilecti sunt Deo & amici rius:qui vero negligunt, sunt ipsi exosi & professi hostes. Pfal.9.v.II.Discamus igitur hac duo in tota vita, cognitionem nempe Dei, & cultum iphus. A cognitione est omnium officiorum origo. Quæsic erit comparata, vt sit affectiva, id est coniun ca cum cultu Dei. Cultus autem Dei definitur & circumscribitur humilitate, fiducia, inuocatione, & gratiarum actione. Colendus est Deus humilitate, quia summus; siducia, quia optimus; inuocatione, quia promptus ad inuandos pios; gratiam actiohe, quia estauthor omnis boni. Et hoc modo recognoscenda est cum iphus maiestate nostra in nobis vilitas, cum ipsius bonitate nostra indigentia, & cum ipsius beneficentia nostra indignitas.

II. Nar-

plex in feripturis.

Narratio est historica vel didascalica.

Ita Deus narrat aliquid de se & de suis operibus. Sic Gen. 1.6 2 narra opera creationis. Deut. 10. P. 1 4. narrat dominium suum. Efa. 44. P. I. narrat suam deitatem & æternitatem.

Hortatioin Scriptura qualu?

II. Hortatio est specialis narratio, cuius finis est ve cauti simus, & prouideamus.

In hortatione fine monitione narratur veritas, vt non tantumimpliciter cognoscamus Deum & nos ipsos, sed vt cauti simus, & prouideamus, ne quid temere agamus; vt 1. Petr. 5. v. 8. Ita Deus docet angelor & homines de ipsorum mutabilitate, deque sua libertateineis stabiliendis vel non stabiliendis.

Promissiones III. Deus cum angelis & hominibus promittendo & comsiones in Scri- minando agit vel conditionaliter, vel sine conditione, & ptura quales? conditionem non semper exprimit.

> Ratio prioris est; quia sicostendit liberrimam suam voluntatem; qui quando vult, solus agit; quando aliter lubet, aliquos sibi vult subsenire.

Ratio posterioris est; quia sic vultanimos suspensos ad omnem obedientiam formare, & in omnem euentum præparare; nonnunquametiam ad aliquid fine mora accelerandum impellere. Ita ergo promissio Deiest vel absoluta, vel conditionalis. Absoluta est, que conditione caret: qualis fuit promifio mediatoris Efa. 7. v. 13. 14. Promifio conditionalis habetannexam conditionem, qua Deus promittit se aliquid præstitutum, si nos præstemusid, quodiple requirit:vt, Ezech. 18.7.9.10. Estq; legalis, veleuangelica. Legalis promissio habet annexam conditionem perfecta obe. dientiæ à nobis præstandæ. Tametsi aut hæc conditio est impossibilis non tamen ideo est inutilis vel ludificatoria. Habet enim suos vsus tum apud reprobos, tum apud electos. Apud reprobos habet hos víus; quod illi reddantur inexculabiles, discantq; suo vitio fieri, quod non salnentur; quodque sic discant quam indigni sint benignitate Dei, quippequi non colant Deum. Apud ele ctos et est duplex vsus. Illienim hacratione agnoscunt suam miseriam, & ad Christum se conferunt, qui solusillam conditionem potest implere. Deinde incitanturad petendum auxilium Dei. Promisio Euangelica habet annexam conditionem fidei: estque

gratuita, & vniuersalis, & quidem duplici nomine. Pertinet enimad omnes electos Ioh.c.3.verf.16.Act.10. verf.43. Deinde est generalis prædicatione seu annuatiatione, sed specialis efficaci appellatione. Namilla

perti-

Promissiones Deiguotuplices?

pertinet adelectos & reprobos, hæc ad folos electos. Secundo promissio eft spinualis, Efa.7. v. 13.14. vel corporalis. Gen. 22. v. 17. Pf. 121 v. 4.5.6.7. 8. De corporali promissione accipienda est regula: Promissiones Dei corporales sunt intelligendæ cum exceptione crucis, Pf.89.v.28.6 seqq. Item: Promissiones Dei terminantur nostra inobedientia. Ad hæc promissioest V.vel N.T. Vtriusque eadem est substantia, eadem meta, idem fundamentum. Fundatæ fiquidem funt in Christo, & respiciunt vitam aternam tanquam vltimum scopum. 2. Cor. I.v. 20. Atque ha sunt species promissionum Dei, quæ hochabent commune, quod sunt certæ,& testinonium dilectionis Dei erga nos. Ad comminationes Dei iam venia-tiones Dei mus. Estautem comminatio Dei etiam absoluta, vel conditionalis. Ab- quotuplises? soluta eft que simpliciter habet definitiuam Dei sententiam. 2. Sam. 12.v. 14. Talis fuit Dan 5. comminatio facta regi Balthafari. Conditionalis eft, qua haberannexam conditionem seu exceptionem, sine expresse, sine tacite.lerem. 18.v.7.8. Gen. 20.v.3.7. Ion. 3.v. 5.2. Reg. 20.v.1. Intellige conditionem vel respissentia, quæ si prestetur, comminatio vel aufertur vel differtur, & tempus resipiscentiæ conceditur, imo & resipiscentiæ donum tribuitur: vel voluntatis & potentiæ diuinæ, cum Deus, si velit, perficere possit, que comminatus est. Vide d.l. Ieremia. Præterea comminationes sunt spirituales & corporales. De vtrisque accipe regulam: Comminationes Dei sunt accipiendæ cum exceptione resipiscentiæ. Item, Terminantur hominum obedientia. Magnus autem est ipsarum vsus. Nam homines in obsequio Dei continent, ad resipiscentiam impellunt, 2. Reg: 21.7.11.lon.3.7.6.7.8.9.reprobos autem magis indurant, vtPharaonem. Porro comminationes divinæ funt certæ: quod autem non semper executioni mandantur, id sapientem Dei & clementiam demonstrat, non autem instabilitatem voluntatis eius. Si quidem tacita exceptione refipiscentia, minarum terrore: strata consilio Dei via, ad destinatum officium & salutem peccatores, non gratiose solum inuitat, sed & Spiritus S. gratia & efficacia pertrahit. Cæterum non tantum promissiones & comminationes Dei sunt puræ & conditionales: sed etiam mandata & interdica:vt docet historia immolationis Isaaci, vbi Deus mandabat Abrahamo vt madaret filium suum, conditione suppressa, Gen. 22. v. 2. vbi duopriora membra mandari sunt pura, tertium conditionale. Mandara pura lunt Gen. 11. v. 33. Matth. 5. v. 44.6.6. v. 33. conditionalia Gen. 19. v. 17. collato cum versibus segg. Ezech. 4. v. 12. collato cum 15.

IV. Concessio minimam vim legis habet.

Legis vis triplex est, vt inquiunt Iurisconsulti; mandare, vetare, per-

Concellio qualis in [criptura?

mittere. Autenim acum aliquem bonum vult fieri, autacum malum vult non fieri, aut actum aliquem in medio relinquit & liberum vultes. fe. Exempla omnium legum funt, Exod. 20. v. 8.9.10. Mandatumeft Recordare diei (abbati,vt fanctifices illum. Interdictum eft: Nonfacies vilum opu, scil.quo fabbatum violetur. Concessio est: Sex diebus operaberis, & fain omne opus tuum, id est, licebit tibi res tuas agere; & quidem non erisplane otiosus, ersi quædam libertas tibi sit relicta. Ex his autem concessio minimam vim legis habet: & ibi intelligitur, vbi mandando vel vetandoa. liquid non excipitur, quibus duobus libertas naturæ intra certos terminos coercetur, vt & Dei similis esse non desinat, & ne ei se parem constituat, Gen. 2. v. 16.

Quanam excellant in modis docen-

V. In modis docendi excellunt mandata & interdictapromissionesque & comminationes.

Hæc quatuor suntin verbo Dei axiomata omnium illustrissima, & scholam Dei inter angelos & homines maxime regunt. Ex his enimofficia nostra præcipue sunt constituenda; vt scilicet mandata & interdi-Cta habeamus tanquam pabula, fomenta & calcaria obedientizoperum, promissiones autem & comminationes velut obedientia sideianchoras, & fulturas. Frequenter autem illa coniunguntur, vt scilicet leges Dei inbentes & vetantes sanciantur & confirmentur promissionibus præmiorum, & pænarum comminationibus, Exed. 20.

Mandata Dei quido-Rendant?

Mandatum Dei non semper ostendit, quid possimus, sedsæpe quid debeamus.

Mandatum Dei oftendit, vel quid possimus, vel quid potuerimus. Ita cum Deus imperat perfectam & omnibus numeris absolutam obedientiam, oftendit quod hocaliquando poterimus præstare.

Quomedo nostram obedientiam?

Deus optare & expectare dicitur nostram obedienarg, expetter tiam; quoniamilla delectatur.

Quia Deus vere delectatur legis suæ observantia & fide habita promissionibus, ideo per av gewmadberav in Scripturis aliquando introducitur tanquam optans & expectans nostram obedientiam, Deuteronom, s. vers. 35. Esa. 48. vers. 18.19. cap. 5. v. 4. Ita Deus in diebus Nox expectanit relipiscentiam hominum, dato centum & viginti annotum spatio. E contrario Deus dolere dicitur ob transgressionem legis sux; qui dolor displicentiam significat: quod in Scripturis frequenter est, malumelle in oculis Domini, sicut placere rectum aut bonum esse corameo.

VIII, De-

VIII. Deus docet composite, fædus pangendo cum ange-Modus docedi composilis & hominibus. tun quist

Namfædus pangere Deus dicitur, cum modos aliquos docendi folenniter confungit, mutuam inter se & creaturas rationales obligationem constituendo. Inomni enim fædere est mutua promissio de certis beneficiis & officiis præstandis. Arque hæc de fædere in genere hic sunt przeognoscenda: in specie autem videnda est infra do ctrina de fædere naturz & gratiæ.

Dens probat, IX. Deus probat, laudat & absoluit creaturas, sifaciant landat, abofficium: sin, improbat, reprehendit, conqueritur & con-soluit, improbat ogc. in demnat. verbo fiso.

Ita Deus lobum approbat & laudat, lob 1 v. 8. Pinchasum absoluicab accusationibus hominum, quas potuisset incurrere, quasi nimis feruidusfuister, Num. 25.Pfal. 106.v. 31, Adamum & Euam in primo illo iudicio sue indiciali cognitione, Gen. 3. reprehendit. Conqueritur Efa.1.6 Zach, 1. r 4 Ibidem condemnationes ad pænas leguntur.

X. Beneficia & iudicia Dei sunt plurimum romissionum & comminationum executiones.

Deuxestmunditudex non tantum benefaciendo, sed etiam puniendo: qua de reconcionatur Pfal. 78. Vriumque autem bonum eit. Nam & mala pænæ funt bona; quia funt non tantum argumentum, sed etiam effedum iustitia Dei. Hinedicimus Deum facere tantum bona. Etti enimfacit mala pænæ:tamen illa facit, in quantum funt bona. Cæterum beneficia & iudicia Dei funt præterita, præfentia vel futura: & viraque funtspiritualia vel corporalia. Beneficia vocantur gratia, benedictiones Dei, fplendor Dei, pulchritudo feu amoenitas Dei, Pfal. 21. v. 4. Eph. 1. v. 3. qualia? 4.Pfal.90.v. 17. Comparantur aquis, vino, lacti, pani, pinguedini, Efa.55. Debet autem præteritorum & præsentium beneficiorum Dei consideratio quotidiana cuique commendata elle, ad excitandam in nob s fiduciam cerram, Deum in fururum eriam nobis benefacturum,id quod Dauidem feciffe conflat, Pf 3.v. 5.6.7.6 4.v. 2. 6 140.v.8 Beneficia spiritualia concernunt vitam supernaturalem : corporalia hanc vitam animalem.Illa communiter ad angelos & homines electos, hæc tantum ad homines, eosque tum electos tum reprobos attinent. Cauendum autem, ne Deo præfigamus rempus in dandis beneficiis, vel modum. Cum enimille folus optime norit oportunum tempus liberationis, hocipli relinquendum tanquam optimo & soli sapienti. Namipse etiam tum,

Iudicia Dei

quando res piorum stant in acie nouacula soro un xavns illis succurrit. & suppeditat media, quorum in mentem nemini venire potuisset. Adindicia Dei quod attinet, illa sunt varia. Vnde illa sunt velut fluuius ignis manans & prodiens à conspectu Antiqui dierum, Dan. 7. v. 10. Eotumalia exercentur in electos & reprobos, vt bella, exilia, captiuitas, quemadmodum in Babylonica captiuitate videre est: alia in alterutros, vtci primogenita Ægyptiorum, & non Ifraelitarum, funt cæfa. Adhæciudicia Dei funt vel vniuerfalia, vt dilunium vniuerfale, Gen. 7. vel particularia, vt bella & pestis & mass. Sunt item vel publica, vt fames, pestis: vel priuata, vt Ioh 1.6 27. Sunt item occulta, vel manifesta: vtraque adoranda, neutra excutienda, multo minus reprehendenda. Sunt denig; velocia, quæ comparanturia culis & fagittis, Pf. 64. verf. 8. vel tarda. Dicuntur autem iudicia: quia Deus illa exercet tanquam vniuersalis iudex totius mundi, Exod. 6. v. s. c. 7. Ezech. 11. v. 9.10. Ideo Deus sæpe visus est Prophetis tanquam iudex infidens throno, cum iudicia fua in impios exequi voluit, I. Reg. 22. v. 19. E/a. 6. Ezech. I. Dan. 7. Apoc. 4. Ita Filius Dei vifus eft Ezechieli colore ignis,c.1.v.27.& visus est Iohanni, Apoc.4.similis aspedu iaspidi & fardio: vbiiaspis, qui est colore viridi, notat diluuium, sardins, colore subrubro, judicium vltimum. Visus etiam est cum assessoits angelis & sanctis hominibus, Apos. 4. Cæterum iudicia Dei gloriamipsius illustrant & pertinent partim ad reformationem, partim ad conservationem statuum vitæ humanæ, puta œconomici, politici & ecclesiastici: vt ostendit historia Exodi, iudicium, captiuitatis Babylonica, excidit Hierosolymirani, Antiochi Epiphanis, & similium. Videlibros Propheticos V.T. & Matth. 24. Luc. 21.2. Theff. 2. & Apoclypfin de septem sigillis, leprem tubis, & septem phialis. Huc pertinet quod Apoc. 4. ver s. 6. mundus totus, qui coram tribunali Dei se sistit, comparatur mari vitreo & crystallino. Nam vein mari fluctus fluctum excipit:ita in mundo funt variaDei iudicia tanquam procellæiræiphus. Et quemadmodum vitrum eft fragile: sic mundus iudiciis Dei veluti frangitur. Et denique quemadmodum vitrum & crystallus sunt pellucida: ita nihil absconditur coram Deo, nihilque potest ipsius iudicia estugere.

Permissio di XI. Permissio est actio voluntatis Dei, agere nolentis, & minaquidi nolentis impedire, quia abalio agatur.

Concedere, permittere, & tolerare eodem sæpe sensu vsurpanturised recte docendi causa distinguuntur, hoc modo. Concessio est modus docendi, oppositus mandato & interdicto: permissio est modus implendi, oppositus essectioni & impeditioni ac tolerationi: toleratio est modus implendimplendi.

implendioppositus beneficentiæ & afflictioni. Ita Deus tolerauit polygamiam Patrum propagationis, aut typi causa. Gæterum permittere est aaus voluntatis Dei, & idem est, quod nolle impedire. Hinc dici solet Permissio divina non est actio potentia, sed actio voluntatis, id est, cum Deus permitrit, non efficit. Ita ergo permittere Deus dicetur, cum finit a. lium agere,ipse aut suam agendi potentiam ad illu actum non iungit:ita vr permissiositaliquid medium inter id, quod est facere, & quod est impedire, ne quisfaciat. Hanc Dei permissioné sequitur opus alienum, o quatenus à Deonon est impeditum, dicitur permissum, à quo aut effedum, eius proprium opus est. Permissum aut quod est, non illico conceflumelt, fiquidem turpe fit. Nam peccatum Deus neg; facit ipfe, neg; liberum factu vult aliis esse. Sinit tamen fieri, neg; semper impedit:quoniamanobisita vult coli, vt ex amore & timore eius, o rectum est, agamus, eth contrarium possimus, & liberatis bene vsurpatæ primum tandem vultesse confirmationem contra peccandi potestatem Pfal. 28.v.4. s. Scit autemetiam Deus quid ad fuam permissionem ab aliis sit futuru, Deut.31. v. 16.10.6.32. Luc. 22. v. 34. 1. Reg. 13. v. 2.3. Sic peccata Pharifæorum aduersantium Christo cotingentia erat, & libere ab eis admittebantur, quippe que omittere poterant. Tamen Deus non fallitur in corum præscientia, quæ admirabilis & imperuestigabilis est Dei sapientia oés causa &effectus penetrans. Sed plurib. videamus permissionem peccati. Deus itaq; dicitur permittere peccatum, cum angelum aut hominem fibi relidum sinit in peccatum labi aut in eo perseuerare: cum absoluta sua potentia possit obstare, ne peccent. Obstare aut potest, si subtrahat concursumsuum ad eam actionem, q contingit ab illis vitari, aut si gratiam congruam largiatur, & ad eius vium peculiari beneficio excitet. Dum ergo licaliquid permittit, agit in se, o nolit agere extra se, seu voluntate disponit ad cessandum ab externo opere, quest prohibere peccatum. Voluntatishica dus est, quo Deus vult potentia executricem non agere ad productionem illius operis, o peccatum est. Nimiru Deus hoc iuris habet,vt peccatu permittat Act. 14. v. 16.6.17. v. 30. vt qui sit supremus omni. um Dominus, cui lex nulla posita est de co malo impedicdo, quod possit impedire: & inprimis qui ea sit sapientia & potetia, vt de malo quolibet possit bene facere. Alias et permisso Dei, vt & impeditio, in bonis & optabilibus dicitur.1. Cor. 16. v.7. Spero me temporis aliquantii mansurum apud vos fiDominus permiferit, id est, si Deus gratia sua me ad vos duxerit, & meŭ hac in re licet bonum instirurum, obiecto alio, q ipsi soli sapienti melius videatur, non impediuerit. Expectabant enim apostoli à Spiritu Dei peculiare rectionem, vt Euangeliu ibi maxime prædicarent, vbi ille vellet. XII. PixDiusio gene-XII. Præceptiones, interdictiones, concessiones, promisralis prace- siones & comminationes sunt perpetuæ vel temporaria, ptionum, inserdactionum communes vel singulares sine personales.

er alierum moderum docen di.

gidant?

Perpetua funt, quæ arguunt modum naturæ Dei immutabilis: temperaria quæ oftendunt libertatem fummam naturæ Dei. Ita quæ secundum
naturæ suæ immutabilis modum Deus mandat aut vetat, ea nunquam
mutat. Sic vult immutabiliter, vt omnis creatura rationalis ipsumagnoscat & reuereaturat verba & sacta externa alias mandat, alias vetat,
vt in ceremoniis Mosaicis videre est. Communes sunt, quæ omnibus aut
saltem mulcis dantur, v. g. omnibus hominibus, vel omnibus parentibus. Personales sunt, quæ certis individuis dantur. Ita personale mandatum, id est, ad certam personam directum, erat illud, quo Abrahamum
iubebat offerte filium suum in holocaustum: quo dalius sine sine sinii man,
dato improbe conaretur. Sic promissio personalis sacta suit Gideoni
sud. 7.

Quomodo XIII, Cum creatura intelligentes abutuntur suo libero reasura in arbitrio, cui permittuntur à Deo, in peccatum incidunt.

Creaturæintelligentes conditæ quidem funt cum naturali & morali bonitate, sed mutabili. Ideo sibirelica peccare possunt, id est, alege, ab efficiente luo, & fine suo declinare. Itaque hic de peccato in genete quædam funt præcognoscenda. Peccare putatur à pecu didum, vi peccare sit sine ratione aut debita electione agere instar pecudis. Hominem Sane in Sugior hac labes, i.e. efficit vt viuat a hoyisws. Hincillud vemfum: Fabrefactum animal hominum quis ferat sic esse peccatum ? quis auerruncasit tam pecuinas hominem mentes? Hinc peccatores in S. literis, iremque in scriptis profanis non raro pecuum nominibus appellantur, vicanes & porci apot. vltime. D peccato hic tenenda funt in genere ista axiomata.1. Peccatumest vitium contra legem Dei. 2. Peccatum non eft nihil negatiuum . sed nihil privatinum: & quidem hoc verum est, si formale ipsius spe ctetur; sed est aliquid positiuum, materialiter consideratum, ratione subie &i. Aliudigitutest peccatum abstracte considerate, aliud concrete. Ibi est raxia & araquesia, trreditudo: hicest qualitas & actus, ita vt connoterur ubiectum. 3. Peccatum carnis homines reddit fimiles belluarum:peccatum firitus transformat illes in damones. 4. Peccatum eft spiritualis corruptio & quasi putredo: quæsicanimam vitiat, ve cancer aut lepra fanitatem carnis, cecitas visum, auditu furditas, fellei humoris fuffulio gustatu, olfactum cotyza, tactum & mo. tum paralysis. Estque instar argenti viui, quod plane exedit aurenm vel argenteum vas.5. Coharent ifia, peccatum, macula, culpa, reatus, & pana. Nam

quieft peccator, inde maculam contrahit, que eft transacto peccato deformitas, per quam nitore suo creatura priuatur, sicut lapto in fordesadharet labes : hinc sulpabilis est, seu accusabilis ob inhonestatem, &rea, seu digna pæna. Sic è contrario, vbialiquid recte factum eft, ibi decuseff: quifecit inculpabilis eft, ideoque excusabilis, & acceptione pramioque honorabilis. 6. Omne peccatum est vitium, sed non contra. Nam virium aliud est natura, non attingens honestatem, vt cum aeris autaqua vitia dicimus, aliud est artis, aliud morum. Interim tamen etiam dicimuspeccata natura & artis, fed late fumto vocabulo. 7. Petcatum est vel habitu, vel actus. 8. Cum peccata in Scripturis ad Deum referuntur, id non fitrationepravitatie, quatenue funt percata, fed quatenue funt occulta ipfim indicia. 9. Dem permittit peccata, quatenus non impedit creaturam, quin libertate, qua debebat & poterat recte vti, male vtatur: dum videlicet illa se conuertit ad obiedum, ad quod non debebat, aut modo, quo non debebat. Ipfe vero Deus quicquid finit male fieri, id bene finit, & in bonum. 10. In omnipeccato sunt duo termini: auersio videlicet à bono immutabili, & conuersio ad bonum mutabile. II. In peccato est confiderandm actus intellectus, Grelustatis. Potest enim peccare creatura rationalis non considerandoaliquid vt debet, vel eligendo, quod vel simpliciter, vel in com-Ita cum triplex fit bonum, honestum, paratione erat auersandum. ville & incundum, intelle dus poteftita in vnius intuitum defigi, vt nobilius & præstantius bonum negligat : potest & voluntas delinquere, eligendo bonum vtile, præterito honesto, etiamsi inteliectus distincte &rece iudicet. Plurimum tamen peccari folet in circumftantiarum minus attenta confideratione. 12. Peccatum est à libero arbitrio, non quatemuillul à Deo factum est. sed quatenus à Deo deficit. 13. Peccatum proprie dictum non cadit nift in angelum aut hominem. 14. Peccatum non est nift in bono, net est nisiabono. Intellige bonum mutabile, quod potest desicere à bono immutabili, quod per peccatum læd: tur, ira quidem vtipfum non corrumpatur, fed tamen ordo ipfius peruertatut. 15. Omnepeccatum inducit reatum: Enullum fua natura est veniale. 16 Peccata non tam exparuitate & magnundinerei, circa quam delinquitur, quam exoffensione diuina maiestatu sunt astimanda. 17. Feecato nibel peius est: & hoc modo dici poteft, quod detur fummum malum, scilicet morale; eth fummum malum substantialenecht, nec effe poffit, ficut est summum bonum substantiale, Deus. Hinc dicunt summum malum transcendentale idem effe, quod nonens. Cum igitur fummum malum dari nequeat, hinc claret, quanquam malum bono fit contrarium, tamen boni, quod fummum eft, vniuersum ordinem excedere non posse, quin ab illo ipso summo bono in ordinem redigi, & sic ad bonum dirigi possir, videlicet propter istius boni

Sapientiam infinitam, qua nouit, quid de malo fieri possit, & potentiam. qua potest hoc de malo facere, quod de illo fieri posse nouit. Facitaque peccatum vniuersi boni creati ordinem excessisse, ipsius tamen creatoris & summi boni ordine circumscribitur. Ex quibus apparet providentiam Dei intercedere non debuisse, quo minus malum à creaturaliben patraretur: apparet & hoc, malo in mundum ingresse, & eo viqueina. Toh. 5. v. 19. gresso ve totus mundus in malo iaceat, prouidentiam Dei destrui non poste. 18. Summa peccati genera sunt imprudentia & iniustitia vninersalis; quemadmodum scilicet sunt duo summa virtutis moralis genera, prodentia & iustitia vniuersalis, quæ ob id dicuntur virtures dirigentes& vniuerfales. 19. Item potest effe peccatum & pana: diuerfo scilicet respedu, qui sic habet. Potest esse peccatum, quatenus à creatura rationalilibe. re committitur: at pæna, quatenus à Deo per peculiarem gratiamnon impeditur : quatenus item est priuatio rei desiderata. Fit enim vipecatum contra voluntatem creaturæ rationalis veluti repercutiatur. Nam illa non inuenit bonum, quod quærit peccando, sed inuenit molestiam. Deinde quod eft peccatum respectuagentis, videlicet Simei, idempotest esse pæna respectu patientis, puta Davidis. Potest enim agensiniuste facere, quod patiens juste ferat: vnde dici solet, Quanquam affin est mala & iniufta tamen passio est bona & iufta. 20. Peccatum odiffe & punire, est Deo naturale: sed libere punit cum vult. 21. Per peccatum non tollitur bonum naturale, videlicet ipsa natura, ipsiusue actio & dos ex creatione, sed tantum bonum morale & fpirituale. 21. Nullum peccatum est substantia. 23. Peccatum Giufitia se mutuo tollunt. 24. Peccatum per se non est bonum , sed per acciden: per accidens, inquam, bonitatis, sapientia & potentia Dei. 25. Puustum non potest sufficienter intelligi à peccatore. Intelligitur autempotifimum tribus modis : si videlicet bonitas & imbonitas, vt Tertullianus loquitur, inter se opponantur; si effecta peccari, videlicet innumerz pænæ, expendantur; si denique lex Dei penitus inspiciatur, vt&ordo totius vniuerii.

Modi docen-XIV. Doctrina de modis docendi & implendi duplicem di Gimplen- inprimis habet vsum, vnum ingenesi, alterum inanalysi beant vium? Theologica.

Primò enim facit ad totam Theologiam circa angelos & homines 00cupatam rite cognoscendam, quatenus illustrat totam do arinamsoderis, non tandum naturæ, sed & gratiæ: dum ob oculos ponitactiones Dei re das & sufficientes, & actiones creaturarum rationalium rectas

vel non recas. Deinde in analysi S. literarum format iudicium, memoriamque firmat. v. c. Psalmus primus habet narrationem de pii beatitudine & impii miseria: psalmus secundus habet narrationem de vanitate conatuum hostilium contra regnum Christi, & mandatum ad mundi proceres, veresipiscant. Ad extremum nota Scholasticos hanc do drinamproposuisse sub distinctione voluntatis signi & beneplaciti, & enumerafie quinque figna voluntatis diuinæ hoc versu comprehensa:

Pracepit, ac prohibet, permittit, consulit, implet.

Vbideconsilio notandum, Pontificios sic vocare documentum pra- Quid de concepto sublimius, non mandatum, sed commendatum, quod non obli filis euangeget simpliciter sub pæna peccati mortalis, sed tantum adferat perfecti-dum? orem g adum Christianismi, vrin voto castitatis, paupertatis & obedientiz regularis. Sed quæ illi confilia & quidem euangelica vocant, ea aut sunt iferobenoueia vel potius iferoπεριοσοθοησιεία, adeoque res vetitz, aut funt mandata, eaque vel communa omnibus, vel perfonalia siue lingularia, certis iniun da, quæ line peccato violari non possint, aut denique sunt res indifferentes, que si recto fine modoque fiant, Deo probantur, finaliter, improbantur. Et hoc modo admittimus vocem consilii hacin materia. Consilia humana non imponunt necessitatem iis, quibus dantur, sed in corum potestate sunt, quibus suadentur: at confilia diuina funt præcepta. Apoc. 3.v.8. Ita vbi fingularis est vocatio, & peculiare Dei donum, id, quod per se nobis in communi natura, vel etiam in communi Christianismo licitum erat, fit necessarium. Sic Augustinus epist. 89. explicans illud Matth. 19. de vendendis omnibus bonis: & distribuendis interpauperes, vocat promiscue præceptum & consilium, cum ait: Cui Dominus hæc præcepit? Profecto illi diuiti, qui æternz vitæ consequendæ consilium quærebat.

CAP. XV.

Gubernatio diuina bonorum angelorum.

PRÆCEPTA.

Taest gubernatio creaturarum intelligentium communiter : specialiter est ange-I lorum , vel hominum.

Gubernatio angelorum est tum bonorum, tum malorum: vbi hoc est commune, quod Deus angelos gubernat tantum spiritualiter, eorum estentiam line propagatione conservans, & actus dirigens, respectu intelledus, voluntatis & potentiæ agendi mere spiritualiu. Luc. 24. v 39. Matth. 22. v. 30. Gubernatio bonorum angelorum confideranda est quoad causam effici-

entem bonitatis, propria item & eff. cta ipforum bonorum angelorum, & deniou diftinctionem corundem.

Caula efficiens bonitatis angelorum est primaria, vel secundaria.

Primaria est adoptio, seu electio in statum integritatio, & sustentatio Deigra. tiofa qui angelos bonos in virtute confirmauit. Marth. 18.v. 10.

Secundaria est volunt as angelorum, & affen su permanandi in fantitate. Propria bonorum angelorum (unt respectu intellectus & poluntatis.

Respectu intellectus est summa claritas & veritas notitie. Marth. 18. v. 10.

Respectu voluntatisest I. Summus appetitus sine amor summi boni, & bonià Summo dependentis. 2. Summa latitia ex fruitione Dei & Societate piorum bominum. 3. Summagloria in confpectu Dei.Pfal. 103. Efa. 6. Apoc. 4. & 7.

Effect a bonorum angelorum funt respectu Dei & creaturarum.

Respectu Dei est rum perpetua celebratio & inastimabilis pradicatio nomini diuini, tum celerrima expeditio omnium mandatorum Dei. Iob. 38. verf.7. Pfal. 103.V.20.

Effecta bonorum angelorum respectu creatur arum, sunt respectu ipsorum bono. rum angelorum , videlicet amor mutuw & mutua opera : respectu malorum angelorum, puta odium & pugna : O refpectu aliarum creaturarum. Et hac effecta funt

generalia vel (pecialia.

Generalia funt, qua totum mundum concernunt, funto, fere hac : fouere, conferuare & tuerires omnes , contrag, Satanam communem natura hoftem defendere, inundationes aquarum prohibere & vehementiores turbines, venenatam inane eleuationem impedire velregere. Hæc colligi possunt ex Iob.1. & 2. viantithefeos.

Effecta specialia sunt respectu hominum corumg, vel bonorum, vel malorum. In bonis hominibus funt respectu bonorum animi , corporis & fortuna.

Respectu bonorum animi , effecta bonorum angelorum sunt , intellectum homi-Genef. 19. v. nis illustrare, ag, Diaboliobsessione prohibere; voluntatem deinde defendere, ned 12.13. Dan. 6 v.16. Diabolo ad (celera perducatur; affectus denique regere, ne Diabolo impellenteexncap. 9. v. 21 c.

10.11.12. Respectu bonorum corporis effecta sunt, integritatem membrorum tueri, & bo-Luc.1. v.II Pf. 14 v. 8. & nam calidi ac humidi temperiem feruare : qua omnia Diabolus turbata inperet.

Refpectu bonorum fortuna effecta funt, ea tuers, que Diabolus alias vel abriper QI.V.I'.12.

P/ 34. 6 91. cupit & alio transferre, vel igne aut aqua deperdere.

Gen.19 v.II. Effect a respectum alorum hominum sunt, vt angeli sint executores sententia di-1. Reg. 19. uina aduer us cos lata, atq, adeo vt sceleratos puniant. Multa interim effecta, que 2 31. Ad 11. v 23. recitauimus, respectu bonorum hominum, etiam hominibus malu contingunt. Sic Apoc. 8.14. Giudiciis illis fine effecturespectu malorum hominum sape impii implicantur. 15.16.

Diftinctio angelorum bonorum fumitur ex gradu & obiecto.

Exgra-

Ex gradu alii funt superiores, qui dicuntur archangeli, alii inferiores, qui dicuntur angeli nomine generis. Exobietto & officio alii prasunt integris regnis, alii respubl. & ciuitatibus, alii

denique vni folum homini.

REGVL A.

I. Angelos Deus gubernat tantum spiritualiter, essenti- Quomodo am corum conferuans absque propagatione, & actus ipso-net angelos? rum dirigens.

Angelorum confideratio quadripartita est in systemate Theologico. Primoenim confiderantur respectu decreti: deinde illorum creatio attenditur: tertio ipforum gubernatio indicatur: quarto executio prædestinationis circa illos explicatur. Tertia consideratio est huius loci. Quod autem Deus angelos gubernet, patere potest ex superioribus: itemque hinc, quod ministri Dei vocantur: & ipsum nomen αγελω, nuncium sonat. Omnes autem creatura gubernantur à Deo natura iplarum convenienter. Cum igitur angeli sint mere spirituales, Deus iplostantum spiritualiter regit. Eth enim illorum ministerio vtitur circa gubernationem rerum corporearum: modus tamen, quo illis vittur, nonest corporeus. Et hæc relatio non potest immutare naturam iplotum. Caterum angeli non possunt gignere substantias de le & extra se: quiailla generatio nullum haberet finem. Angeli enim funt semel & simulprodudi. Finis autem generationis est conservatio speciei. Hîc nondisputo, an possibile sit, vt angelus generet angelum, quemadmodum ignis gignit ignem. Necestalicuius prerii obiectio ista, quod mali angeli dediti fint impuris amoribus. Hîc enim funt vel præstigiæ, vel rerum naturalium alicunde surreptarum celer & sceleratus abulus.

Il. Angelorumintellectum, voluntatem & potentiama- Intellectum gendi Deus gubernat communiter, & singulariter.

Qua sunt communia in hac gubernatione, ita se habent. Principio intellettus angelorum, non est alias occupatus, & alias quiescit, sed semper estinopere. Nam cum in viuentibus aliis fit aliqua actio vitalis, quam non intermittunt, dum viuunt, multo magis huiusmodi perennitas tribuenda fuerit angelis: quippe qui viuunt vitam inter creaturas præstantissimam. Iam autem angelis nulla vitalis actio est magis naturalis, quamipforum cognitio: vtpote cumipforum vita non sit vegetatiua, acque lensitiua, sed tantum intellectiua. Etsi autem angeli semper sine

in actu

in actu intelligendi; non tamen quiduis lemper actu intelligunt: com in ipsis etiam fint habitns, quibus libere vti possunt. Hîc quæri folet, Num angeli eriam multa simul intelligant: & quidem tanquam multa? Quæ quæstio ita soluitur: quod multa videant in diuina essentia, item per suam essentiam, & speciem concreatam & infusam, non vemulta. sed vt vnum, quemadmodum & nos multa cognoscimus simul, viisub vnam rationem & habitudinem colliguntur: vt cum partes cognoscuntur vna, quatenus vnitæ sunt in toto. Sed quando angeli videnties ipfas in specie ipfarum, multa vt multa intelligant necesse est. Alias conceptum falsum formarent. Porro angelorum iudicium mutaripotest, si inobiedo contingat mutatio, & in iudicante noua existat dispositio, quæ omnino pendet à libertate voluntatis creatæ. Falli quoque poffunt angeli tum boni, tum mali in sua cognitione. Nam falli non posse eft solius Dei. Sed magnum hic cernere eft discrimen inter bonos & malos angelos. Illi siquidem ita falli non possunt, vt in erroremincidant, qui fit peccatum ; ifti vero & poffunt & folent temere pracipitare iudicium. Præterea vnus angelus ab alio potest aliquid discere: quia quæ alii angeli norunt per experientiam, alii possuntignorare. Veissimile autem est, angelos habere spiritualia signa, per quæ aliis mentes suas declarent, producentes in aliis speciem intelligibilem sui cogitati; sicut intellectus noster voluntatialiquid prætendit. Vnde colligereest, Voluntas an- memoriam intellectivam, & experientiam in angelos cadere. Ad volungelorum qua-tatem angelorum quod attinet, illis tribuitur amor & odium, ira & concupiscentia, non animali, sed spirituali modo. Amor in angelis nonest vniusmodi. Est enim naturalis, vel supernaturalis: amicitiæ seu beneuo-

lentia, & concupiscentia: bonus vel malus: necessarius vel contingens & necessarius vel quantum ad exercitium, vel quantu ad speciem acus, vel quantum ad vtrumque. Angeli boni & mali diligunt se amore naturali, ad quem eliciendum sufficit natura voluntatis, vti à Deo est creata, Neque enim vero fit simile, quod Diabolus seipsum non amet: cum in iplo sit aliquid entitatis & bonitatis. Sed amor supernaturalis duntaxas in angelos bonos cadit; quia ad hunc eliciendum oportet illos inuari per gratiam. Deinde angeli & boni & mali diligunt Deum necessario, amore concupiscentiæ, tanquam authorem naturæ suæ. Dæmones quidem oderunt Deum; verum non vr naturæ authorem, ied vr peccari vindicem, ita quidem, vt non velint Deum non esse, sed non esse vitis ipiorum aduerium. Fateor equidem multis ita videri, malos angelos velle Deum non esse: sed fieri non potest, vt Diaboli putent se possesse, h Deus non sit. Ad amorem amicitiæ quod attinet, qui etiam dicitus

benenolentiz & amantis reuerentiz, angeli qua tales amant Deum non necessario, sed libere. Si enim Deum amarent necessario ve vltimum finem naturz, non possent peccare contra eum. Se etiam amant angeli, quatales,& sibi beatitudinem volunt amore amicitiæ, vt qui suam perfectionem cognoscunt & volunt. Libere etiam amore concupiscentiæ in lealiquid diligunt, puta hoc vel illud agere, hæc aut illa media ad bearitudinem eligere vel spernere. Alios angelos etiam amant amore amicitia & concupileentia, vt cum ip sis in natura conuenientes. Nunc autembonimalos oderunt propter malitiam. Restat potentia agendi, que Potemia ain angelis cernitur ratione motus localis, motionis aliarum rerum productionisitem rerum, locutionis & effectorum mirabilium. Admotum localem quod actinet, angelus potest se mouere è loco in locu, sine interpolitione quietis & moræ, at non line momento: nec line medio, quod interiectum est inter duo extrema. Deinde angelus potest mouere corpusaliquodeloco in locum; potestirem alium angelum pellere. Tertid angelus non potest producere substantiam; quia illa fit aut per creationem, aut per generationem: quarum actionum neutra competit angelo. Nonetiam potest immediate producere qualitatem materialem siue corporalem, aut corpus alterare; quippe cum qualitates materiales eminenter contineantur in virtute primæ causæ, & in forma materiali. Adlocutionem angelor quod attinet, angelus angelo potest loqui, cum eimprimitspeciem intelligibilem, quæ a dum illius internu repræsentet. Cum homo homini loquitur, actus mentis humanæ non videtur in le, sedin signo, quod fallere potest: sed alter angelus alterius actum internuin hacreuelatione conspicit. Ersi ergo plures angeli sint præsentes: istamen duntaxat audit loquentem angelum, qui accipit speciem. Superlunt effectus mirabiles, quos angeli possunt edere, dum agentia patientibus applicant. Ita possunt ventos mouere, turbare a erem, tempestates excitare, commouere aquas, morbos inferre, & somnia, & cruciatus, agitatis humoribus & spiritibus corporis, agritudines sanare vel cessionevel applicatione pharmacorum, mouere linguas animaliu brutorum, vtloqui videantur: possunt etiam ex acre condensato speciem corporu formare, in quibus appareant: corpora autem viua fibi creare non pofsunt, necin corporibus assumtis actus animales exercere.

III. Angelorum alii in virtute & beatitate confirmati funt, Vnde sit quod qui boni hinc dicuntur: alii autem libertate sua abusi pec-sint boni, alii carunt, vnde mali appellantur.

Angeli omnes orru funt boni, Genef.1. v.vlt. led in ea bonitate aliipet. Atterunt, aliiex ea exciderunt. Non igitur boni appellantur, quafi ana tura tale bonum possideant, quod mutari non possit (hocenimestiolius Dei) sed quia voluntate & arbitrio spontaneo seruarunt fidem & bonum creationis sua, singulari tamen creatoris gratia & beneficio. Etsi ergo fint gloriæ diuinæ specula illustrissima, & in illis vis magna divinitatis refulgeat : à Deo tamen longe differunt, & quidem tantum, quantum creaturæ à suo creatore, lob. 4.v. 18. Sancti quoque dicuntut hiangeli, Luc. 9. v. 26. quia arbitrio & voluntate sua, non autem coacti sanctitatem singulari conditoris gratiatenuerunt, & nunc seruant, nequesociorum exemplo deflexerunt defeceruntque à bono, ideft, à Deo. Comparatione tamen eius, cuius participatione & fancti, & boni, &iu-Ri dicuntur angeli, neque lancti, neque boni, neque iusti dicuntur, non quali lapli fint à lua iustitia, in qua funt facti, sed quia iustitia ipsorum factaeft, & proinde mutabilis. Nec enim posfunt habere tantum hminis spiritualis, quantumille, à quo facti sunt. Quamobrem vesciprum eft 10b.25. v.5. 6 4. v. 18. Deus ne in angelis quidem ipsis bonisreperit sanctitatem, se scil.dignam, aut cum sua conferendam. Hinc&illud sequitur, angelos bonos, cum sancti sint participatione acgratia, non posse dare vel infundere sanctitarem hominibus. Fonsenimiple fan ditatis forummodo potest ex seiplo fan ditatem illis largiti, Cyrillin. 4. the. c. 1. Is autem est Deus, & quidem folus. Quod vero angeliquidam non derelique tunt suam originem, ex eo est, quod Deus eos singulari gratia confirmauit, & arbitrio suo illi vitro recte sunt vsi. Volentes enim certe manserunt, quales erant: & ad hocele&i erant, vt lapsuinon permitterentur. Et hæcest vera angelorum bonorum beatitudo, quod hoc sciunt, se videl in bono esse confirmatos. Angeli omnes beati erant ex prima creatione, vt supra vidimus: sed maior hacest beatitudo, qua boni angeli Deo, qui bonum illis est vnum & summum, semper fruuntur & illiadhærent mente & voluntate, illiufq; contemplatione & paraicipatione perpetua semper & vbique gaudent, Matth. 18.v.10. Vnde fidelium conditio postresurrectionem angelico statui comparatur. Illa autem æterna futura est, Luc. 26.v.36. Est igitur in istis angelis reliquabeavitudo ex prima, ve dixi, corum origine & conditione, Iudic. v. 6. tedines stabilitatem iam habent, quam ex prima sua creatione nequaquam habebant. Nam in illo felici creationis luæ statu perstiterunt, atque etiam in eodem stabiles iam sunt in æternum, singulari Dei gratia, constituti. Peccare quidem primo potuerunt; quandoquidem aliieorum sociide zquales ceciderunt (angeli enim qui perstiterunt, si liberi non fuissent,

peccare, vtali, non potuissent) sed placuit Deo creatori, vt quoniam nontota multitudo angelorum deterendo ipfum perierat, ea que non perierat, de sua felicitate & stabil tate certissime iam cognira secura gau. deat. Ergo qui in divino amoreperstiterunt, hoc à Deo acceperunt, vt in contemplatione coditoris & visione ipsius beatifica fine fine felicitatis permaneant, & in hac æterna stabilitate subsistant, gratia Dei, non natura fua aut merito. Vnde Basilius in Pfal. 3 2. ait: เมองเนอง eis a ge Thi Th อิเออล์ TeV ลีวู่เขพาะบุนลโด ะัxovnes scil. ลังโอง เลืองเ. Hinc dicuntur Dei faciem sempervidere, Matth. 18. v. 10. non quod Deum intueantur quantus eft in luaipfius effentia (nam nuili præterquam fibi foli nota est omnipotens diuinitas) led quia angeli beati suo more, & mensuræ suæ modo, no auté noftra,ideft, non tenui quadam mensura vt nos, Deum vident, nempe nondelonginquo, non per interualla locorum, temporum, aut spatiorum, non in anigmate & speculo, vti nos: sed intra se, extra se, in omni rereatura, & extra omnem creaturam ipsum perfpicue & de propinquo, no autem procul confpiciunt. Non igitur cognoscunt Deum per verba Ionantia, non per media interpolita, quemadmodum nos cognoscimus: sed peripsam Dei præsentiam. Non egent sacramentis, vti nos: non externo predicationis alicuius & nuntii ministerio, non vmbris, non innoluctis, velut specillis, opus habent, quibus Deum videant: quibus nos homines omnino egemus. Quare falsa est Dionysii sententia, qui dicit, inferiores ordines angelorum doceri de voluntate Dei à superioribus ordinibus. Hoc n. non esset Dei veritaté & voluntatem cognoscereabsque externo ministerio. Deus in bonis angelis iam est omnia in omnibus, 1. Cor. 1 5. v. 28. Ergo illi voluntate Dei cognoscunt per se, ita vt iplemet Deus eam illis patefaciat, & illam ipfis eloquatur, eloquio nobisimperuestigabili. Neceorum tamen (quod vein hac disputatione, irain omnibus seqq.meminisse magnum est operæ pretium) vt tales esfent, vllamerita præcefferunt: sed por Christum tales conditi sunt, Col. 1. 7.16.quia Filio suo dabat Deus eos ministros & seruos futuros. Summa huius disputationis hæcest. Initio omnes angeli, sicut & homines, acceperunt gratiam, vt possent persistere: qui autem persiterunt angeli, poftea nacti funt, ve vellent etiam constanter, quod posten'.

IV. Intellectus siue cognition's bonorum angelorum per- Quemodo se habeas intelpetuum & directum obiectum est Deus: alia extra Deum lectus bonorifunt obiecta indirecta.

angelorum.

Veritas est obiecum intellectus, ve philosophirecte docent. Idcirco id est maxime obiectum intellectus, quod est maxime veritas, siue

Aaa 3 quod

quod est ipsa veritas essentialiter & originaliter: & quidem illiusintellectus, qui est ita beatus, vt extra aleam lapsus sit constitutus, Qualis cum sit intellectus angelicus, necesse est vt sua natura omnium primo & omnium maxime feraturad Deum, & quidem semper. Cognoscittamen angelus bonus etiam alias res, sed indirecte & secundario, & nonnis quatenus referunturad Deum Vnum & Trinum. Huncenim cognoscunt beati illi spiritus, vt oixesov à ja m. Quod Augustinus lib. 3. contaduas epist. Pelagianor. c. 7. breuiter & rotunde sic enuntiar: Semper vident faciem Patris per Filium in Spiritu Sancto. Porro hæc cognitio angelorum est vera & clara. Vera; quia vident primam veritatem immediate. Clara; quia vident primum lumen sine vlla obumbratione.

Quomodo boni angels sint liberi?

V. Angeli boni, postquam confirmati sunt in bono, magis liberi sunt, quam antea.

Licet boni angeli amplius peccare milerique fieri non possint:tamen non solum non deserunt este liberi arbitrii, veru etiam magis liberisunt, quamantea fuerunt, cum poterant peccare & non peccare. Proindeliberum arbitrium bonorum angelorum est ad bona tantum; quiaiam confirmati funt in bono, ita vt nec falli mens atque errare in iudicando, nec voluntas al ud, quam mens iudicat, velle, sed quodillaprobat, eligere, quod improbat, reiicere atque repudiare possit. Idcico amant Deum supra omnia, eiusque gloriam ante omnia cupiunt promotam: amant & nos, quia sumus amici Dei, & proinde ipsorum quoque sanctorum angelorum. Amici, inquam, sumus bonorum angelorum, & velut in locum malorum angelorum, qui è cœlo demus funt, succedimus. Sed, inquis, qualis hæcest libertas bonorumangelorum, quænon est indifferens ad opposita? Responsio petiturer illo trito: Triplex est libertas, à seruitute, à coactione, à miseria. Deinde libertas est velad malum tantum, vt in statu miseriæ: veladbo. num tantum, vt in statu gloria: vel denique ad bonum & malum, vt in statu innocentia & gratia. Huc pertinet illud Augustini lib. 2. de bono perseu.capit.7. Libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit, apparuit in angelis, qui Diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt, & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos elle certiffimi fumus, peruenire non meruerunt.

Officium bo. VI. Bonorum angelorum officium erga Deum consistit norum angelorum vesse in decore maiestatis eius, & ministerio, vt ait Augustinus.

Eiu. Boni angeli non sunt otiosa, inertes, & inutiles creatura, seda deus,

non

non quidem puriffimi , fed tamen puri. Omne autem officium bonorumangelorum fic summatim tradi potest, ve pertineat velad decorem maiestatis divinæ, vel ad ministerium Dei. Primum itaque officii angelicigenus confistit in decoranda maiestate divina. Pfal. 89. versie. 7 Zach. capit. 14. verf. 5. Matth. capit. 24. verfic. 21. non quod Deus aliquid fplendois ab angelis mutuetur, qui iple confert in eos quidquid habent laminis & gloriz : fed quod primo celebrent Deum & perpetuo adorent, lob. capit. 38. verfic. 7. Pfal. 103. verfic. 20. 6 1 48. verfic. 2. Efa. cap. 6. verf. 3. Apos cap. 4. ver [. 8. cap. 7. ver]. 1 1.12. deinde quod augustior, venerabiliorque & potentior Dei maicstas nobis proponi soleat cum comitatu & fatellitio illo angelorum. Sunt enim illi ranquam regii officiarii & apparitores supremæ Dei potentiæ, qui summam illam Dei maiestatem nobisinhimis & stupidis homini bus augustius repræsentant, ve à nobis meliusintelligatur, quanta sit, quamq; incoprehensibilis Dan. 7. Sic diciturventurus, & veniet quoq; Christus ad extremu iudicium cum angelis, & in voce, & tuba archangeli. The f. 4. v. 16.1. Cor. 16. v. 52. Matth. 24. v. 38. Apr. 8. v. 7. Ad ministeriu angelorum pattinet, illi beneficia Dei distribuunt hominib. & iudicia ipsius in eos exercent. Quod verumq; non nisia Deoiussi, & accepto imperio & veluti commissione & modo faciunt,neq; in eo mandati fines vnquam egrediuntur. Zach. 1. 6 1. Esa. 36.6 37. Hocaut mandatum ineffabili modo audiunt, & incunctanter lummacum alacritate & promptitudine, fine vlla difficultate expediunt, cum omnia impedimenta virtute Dei superent, Qua de re Bernh. serm. 78. in Cant. eleganter fre ait: Deus agit, angelus agit. homo agit. Sed in modo agendiest differentia pro cuiusque operarii dignitate. Deus facit quod vult, sola ipsa facultate volendi sine æstu & labore, sine motu, sine præindicioloci, vel temporis, vel causa, vel personæ. Angelus non absque motu operatur tam locali, quam temporali, fine æstu tamen. Homo aŭt necabastu, neca motu corporis, seu à labore liberest in agendo. Caterum q dicunt Scholastici in lib. 2. sent. dift. 10. quosdam bonos angelos nuquam'à Deo mitti ad ministerium pioru, sed semper tanquam prætorianos milites & præsidiarios in cœlis cora Deo apparere, curiosa est desinitio:quia ficangeli essent non angeli:præsertim cumHeb. 1.7.14.dicanturomnes esfe spiritus administratorii. Neque tamen ex illo colligi potest, angelos natura vel dignitate minores esse hominib. Na illi eatenus nobis ministrant, quatenus in eo Dei voluntati parent, illiusq; iussa capellunt & lequuntur. Neq; hominum serui propterea censendi sunt, sed solius aterni & immortalis Dei. Sicut enim comissarius principis ad subdios non est subditor u seruus : ita & de angelis habendum. Cæteroqui qued

quod Deus angelorum bonorum obsequio vtitur, id nulla necessitate facit. Suum enim opus, quando & quomodo vult, perficit, & quidem solus, cum vult. Sed in co Deus libertatem & maiestatem suam ostendit, quando adhibet tam splendidos legatos, Diffidentiz quoquenobis innata hoc modo consulit. Pollicetur enim se fore nostrum tutorem & protectorem: quod vt verum elle credamus, oftendit se vitam tutelam. que nostri beatis angelis & seruis suis commisse Pfal. 9 1. verf. 4, 11. 2. Reg. 6.ver[.17.

Angeli boni delectantur mum.

Quemadmodum Diabolus est imageiranes, sicboni falute homs- angeli funt im x auginato, vt ita dicamus.

> Diabolus delectatur incendiis, agrorum vastationibus omninoque damnis illis, quæ inferuntur bonis animi, corporis & fortuna hominu. E contrario san di angeli dele cantur salute hominum, ideoque sarra te da cupiunt bona animi, corporis & fortuna hominum, inprimis piorum. Ideo ordinem elementorum & rerum similium secundum Deum defendunt, & conatibus Diaboli resistunt.

> Angeli boni dispensant beneficia Dei, & ministrant ea partim piis, partim impiis: principaliter tamen & directe piis, impiis nonnisi indirecte, videlicet propter pios.

Que modo boni angeli dispensent beneficia Dei?

Beneficia Dei, quæ dispensat per bonos angelos erga pios, sunt plurima. Primo enim angeli docent electos, & reuelant illis voluntatem, indicia & mylteria Dei, annuntiant opera & beneficia eius, dubios& perturbatos de veritate instruunt, ab error bus atque idololatria abducunt. Gen. 19. v. 12. 13. Dan. 6. v. 16. c. 9. 10. 11. 12. Luc. 1. v. 11. 6 fegg. Matth. 1. V. 20. 21.6. 28. v. 5. Act. 1. v. 1 0.11. Act. 10. v. 3. 6 fegg. Apocal, hinc inde. Deinde boni angeli custodiunt pios contra omnia pericula anima & corporis, contra Satanæ & aliorum hostium insidias, molitiones, conatus, insultus. Pfal. 34 verf. 8. Pfal. 91. v. 11.12. Exemplo fint Loth, Iacob, populus if rael, Ezechias & Iudæi, Dauid, Elisæus, tres socii Danielis, Apostoli, Gen. cap. 19 28.31. Num. 12. v. 21. 6 feqq. 1. Reg 19. v. 35. Efa. 37. v. 35.36. P. 18. v.17. 18.2. Reg. 6. v. 16.17. Dan. 6. v. 23. cap. 10. v. 13. Act. 5. v. 17. 18. 19.6. 12. v. 7. 8.9.10. Tertio boni angeli tum alloquio, tum declaratione præsentiz fuæ consolantur consternatos, afflictos & anxios. Exemplo fint Hagar, Iacob, Esaias, Daniel, Maria, pastores tempore natiuitatis Christi, mulieres tempore passionis Christi, Cornelius Centurio, & Paulus Apostolus. Gen. 21 @ 32. Efa. 6. Dan. 10. Luc. 1. 6 2. Maith. 28. Aft. 10. 6 27. Quarto portant animas sanctorum in cœlum. Luc. 16. Quinto in illustrille ChriChristiaduentu cogent electos à quatuor ventis ab extremo terrævsq; adextremum cœli.Matth. 24. v. 31. Marc. 1 3. v. 27. Cæterum multa Dei beneficia dispensant communiter piis & impiis, vt quod conservant bona mobilia & immobilia, valetudinem, & alia, contra Diaboli molitiones. Porro cum angeli boni hucad nos mittuntur, vident, & tunc quoq; faciem Dei. Nameam semper vident, Matth 18.7.10. Ergo etiam quando foras dimittuntur, idest, à cœlo ad nos veniunt, internæ visionis Dei gaudiis minime tamen priuantur, vt loquitur Gregorius Magnus. Vbique enim suamillam contemplationem Dei & beatitudinem circumferunt, vt Lombardus bene annotat lib. 2. dift. 10.

IX. Officium suum boni angeli in exercendis Dei iudiciis Quomodo exequuntur duobus modis, respectu piorum & impiorum, exerceantiu-

Quemadmodum boni angeli beneficia Dei distribuunt hominibus: dicia Des? ita etiam in eos iudicia Dei quo que sæpe exercent: quoniam & hociplumad Deilaudem pertinet, & ad fidelium falutem & custodiam: ita vtfalla liteorum fententia, qui existimant Deum bonistantum angelis vriad sua beneficia in homines conferenda. Nam boni angeli Sodomam & Gomortham euerterunt. Gen. 19. Adamum è paradifo expulerunt Gen. 3. Zachariæ incredulitatem diuturni filentii pæna Gabriel pu. muit.Luc.cap.1. Herodem bonus angelus per cuffit. Act. c.12. Bileamo restitit bonus angelus. Num. cap. 2 2. Denique infinita pene sunt earum resum exempla per totam Scripturam. Sed magnum hic aduertendum est discrimen. Nam boni angeli castigationis paternæin electos, & vindi-Cardinina seuerissima in reprobos, sunt administri. Sic David castigatusfuit 2. Sam. cap. 14. v. 16.17. Sodomitæ, Sennacherib, & Herodes grauiterpuniti. De vindicha quam Deus exercet per bonos angelos vide etiam Apoc. 8.14.1 5.16. Exequuntur autem indicia Dei iuste & diligenter. Illudindicatur lino mundo, quo dicuntur induti angeli. Apoc. 15. v. 9. hoc przeinctura vestium, Ibidem. Exequuntur etiam cum puritate & fide quodindicaturzonis aureis circa pectora ibidem, Porro in vitimo die legregabunt reprobos ab electis, & illos in sempiternum ignem proiicienr. Matth. 13. v. 40. 41. 42. 49.50.

X. Tria funt notanda in omni bonorum angelorummi-Triafunt no nisterio.

tandain angelorum mi-

Primum elteos fine perturbatione & motu, qui nostrati quidem simi-nisterioi lissir, beneficia Dei nobis communicare, & iudicia in nos exercere. Nam operantur fine passionibus. Ita sine ira puniunt candidatos Dia-

boli,vt Tertullianus loquitur: sine compassione miseris succurrunt: fine timore opitulantur: quod nos homines nequaquam facimus; quando etiam in naturalibus & bonis affectibus modum egredimur. Quamobrem angeli voluntate, eaque spontanea, & voluntati Dei plane conformiista agunt, & absque perturbatione: Interim tamen perturbationum siue passionum nomina de bonis angelis sæpe enunciante propter effectum, non autem propter turbulentum affectum. Steundum est, quod boni angeli mandata Dei exequantur citissime, libentiffme, fidelissime, nullam ipsorum partem omittendo, nibil etiam illisaddendo. Tertium est, quod angeli boni actionibus suis vnius Dei gloriam spedent, sibiq; proponant scopum, non suam, non hominum: quippe qui sciunt se vnius Dei virtute & iuslu facere cuncta quæ faciunt, non autem sua propria. Sicut enim nos amant & diligunt, quia Deus nos amatita nobis distribuunt ea, quæ Deus ad suam gloriam vult esse communicata, quatenus Deus id fieri inbet. Vnde suam gloriam non quarum boniangeli. 1. Corinth. capite 10. versiculo 3 1. sed mali angeli suam, non Dei gloriam, in suis operibus spectant. Quamobrem etiam etsiboni angeli operationem fuam etiam in rebus miraculofis adhibent, tamen neque creatores dicuntur, vel dici volunt, neque authores bonoum, quæ ab illis accipimus, sed solum Deum authorem & creatoremagno. fci cupiunt. Sic neg; agricolæ dicuntur creatores frugum, citca quas tasné collocant operas suas. Vnde porro consequitur, bonos angelos non esse adorandos. Nam quemadmodum illi funt ministri beneficiorum Dei erga nos: ita nos ad Deum manu quasi adducunt, non autemabducunt ab eo, vt quidquam vel auxilii, vel spei in ipsis collocemus. Nam quacunque ab eis fiunt, Dei virtute sunt, & ad Dei ipsiusgloriam, & quæ angeliagunt, ipso Deo, in illis operante agunt, omninoque omnia bonorum angelorum opera vnius Dei cultum religionemque commendant, non autem tollunt vel obscurant. Iraque Deus veruit, ne eos coleremus, etiam quando sunt dispensatores donorum ipsius, eaque nobis ministrant. Non sie mali angeli. Namillife coli volunt & iubent. Verum boni volunt, vt Deum verum secum colamus. Et sane non sumus beati videndo colendoque angelos, sed videndo colendoque Deum, per quem etiam ipsi beatisust, Interim tamen honorare illos debemus. Sed quomodo? Debemus illos agnoscere tales, quales sunt, videl, sanctos, fideles & egregios Deiseruos, & charitate generali debemus illis adhærere, non autem seruitute, vecum Augustino loquar de verarelig. capit. 55. aut speciali quopiam affectu hune welillum angelum prosequi debemus, quemadmodum ex hominibus,

quos generaliter amamus, alium præ alio diligimus. Generalis, inquam, debetesse nostra charitas erga bonos angelos ordinarie: specialis erga certos extraordinarie, si Deus peculiariter nobis adiungat aliquem è bonis angelis. Qua tamen in re magna opus eft circumspectione, ne atrumproalbo, vrait ille, habeamus. Hinc angelis non conftruimus, templa, yt ait Augustinus. Sunt enim nobiscum eiusdem ciuitatis eiues, nimirum illius Hierutalem cœleftis, vt ait idem Augustinus:& ficproximi nomine dicuntur comprehendi. Quinipsimet boni angeli coli se diferte prohibent. Apoc. 19. versic. 20.6 22. vers. 8. Interim redamemus cos, honoremusees, quantum possumus, quantum debemus, vt loquitur Bernhardus ferm. 1 1. in Pfal. Qui habitat. Honoremus, inquam, cos fimilitudine morum, quod fecerunt pii in V. & N.T. Falsum enim est, quod air Gregorius Magnus ante Christi aduentum, eos adorari potuisse:post aduentumautem Christi iam non posse; quod illi iam agnoscant humanam naturam supra se euectam esse ac elevaram. Nam ante Christiadventum eadé valet ratio, quæ valet post ipsius aduentum : quod scilicet angelisint conserui nostri, & proinde honorere ligioso non afficiendi.

XI. Angeliboni dum apparent, non fallunt; & apparent Quomodo in forma augusta; & quidem per on musia, vel occupa.

Etboni & mali angeli apparent hominibus. Sed magnum est discrimen inter illorum & istorum apparitionem. Nam illi nunquam fallunt, & illud reuera habent, quod in illis apparetesse. At mali sape fallunt, & tanquam falcinant oculos, vr in illis aliud effe appareat, quam quod habent, lob capit. 8. versiculo 44. Hinc Satanas dicitur le transformare in angelum lucis. 2. Corint, capit. 11. versic. 14. Deinde boni angeli semperaugusta, lucida & eleganti forma apparent, in qua maiestatis diuinascintillæ effulgent:mali vero tetra & horrida,in qua diuini iudicii, faces & stigmata impressa cernuntur, & proinde nos maxime terrent. Sed videamus quasdam bonorum angelorum apparitiones. Ac primo quidemapparuerunt in specie virorum siue iuuenum, insigni pulchritudine przditorum, ac interdum splendore quodam divino cospicuorum. Gen. cap. 18. 619. Geb. 13. v. 2. ludic 13. v. 6. Matth. 28. v. 3. Marc. 16. v. 5. Luc. 24. y. 4. All. 1. y. 10. Alias apparuerunt quoq; in corporibus igneis, siue humanis. Efa:cap. 6. Ezech. 1. liue equorum & curruum. 2. Reg. cap. 2. & 6. Essiveroboniangeli nobis apparent in forma augusta & maiestaris ple na: nos tamen illa terret; quia per nostram imbecillitatem fit, vt tanta dininæ vel maiestatis, vel institiæ insignia ferre non possimus, vti neque acies oculorum nostrorum fert solis huius directum fulgorem.

Rhb 2

Inte

Interim tune quoque in nobis manet corporis sensus, neque mutantut oculi nostri corporei in spirituales quosdam oculos, ve putant Monteniftæ. Denique angeli boni interdum dormientibus apparent Matth.c. I.v.10.Aft. 17.v. 23. interdum vigilantibus. Gen. cap. 18.6 19 Iud.c.1; Iuc, cap. I. Act. 10. interdum in ecstasin raptis. Apoc. cap. 1.v. 16. Quarum apparitionum primumillud genus & tertium, in Sacris literis appellatur едиа. Act. с. 10, v. 17.19. с. 11. v. 5. fecundum оттата. Luc сар. 1. v. 21. с. 24. V.23. Act. C.26.V. 19. quanquam reperitur & δegua pro οπτασία. Matth.ap. 17.v.9.Ad. 10.v.3. Porro dum angeli boni apparent hominibus, nequaquam miscentur animabus ipsorum; hoc est manent extra essentiamho. minum, etiamfi illos potenter & efficaciter moueant. Ingrediuntur quidem angeli tum boni, tum mali corpora hominum, vt in dæmoniacis& energumentis apparet : sed misceri cum animæ essentia non possunt: quidquid Augustinus putet ex loco Zach. 1. Et angelus qui loquebaturinme & quod Satan dicitur implesse cor Ananiæ. Act. s. Id enim non intelligitur de confusione substantiæ, sed de potenti operatione, & modoinessendiaccidentali, non vero essentiali. Potro cum angeli boni in corporibus hominum apparent, vel sub forma notorum nobis hominum, vel ignotorum id faciunt, & eorum tum viuorum, tum defunctorum, vtre-Cte sentit Augustinus de lit. & Spir.c. 24. Quod mali angeli faciunt, yt nos ad superstitiosum mortuorum cultum deducant. Ceterum de bonisangelis non est dubitandum, illos habere vera corpora, quando apparent. Sancti enimilli spiritus non sunt mendaces. Et vero in corporibusilis manducare possunt. Gen. 18 v. 2. Vnde & eorum pedes loti. In quovtroque veritas corporis ostenditur. Nec vero sicut ignis dicitur stuppam consumere, sicilli dicuntur manducasse: sed sicut homines solent. Falla autem est senrentia Iustini Martyris, qui putat argumento Pfal. 78.7.25. angelos in cœlo manducare, non quod dentes habeant, sed quod consumant, sicutignis solet obiectam materiam. Diciturinilloloco Man panis angelorum. Sed hæc phrasis vsitato Hebraismo notat cibum præstantissimum. Sic de quibusdam cibis loquimur, eos esse regios, etti illis reges non vescuntur, sed quia tales sunt, vt propter exquisitam suauitatem etiam ipsis regibus apponi possint. Ergo per & propter cibillius excellentiam: atque miraculosum & extraordinarium illius dandi modum, Man dicitur cibus angelicus. Sic 1. Cor. 13.v.1. dicitur linguangelorum. Alias quatenus Man fuit corporis Christisacramentum, vt do. cet Paulus I, Cor. 10. v. 3. huiulmodi fuit tantæque dignitatis, vtetiamiplos angelos pascere & viuificare posser, & quo meliorem alium illi habere aut quærere noluissent, Sed redeamus ad corpora, in quibus apparent boni angeli. Illa sunt angelorum corpora, non x Triv & oicav red poenv, sed vet oiverous an antura, sed dispensatione. Vtrum vero à Deo ex nihilocteentur, an tantum ex quatuor elementis sint compacta, in quæ refoluantur finita actione & velut commissione, profitetur se definire
non posse Augustinus lib. 2. cap. 7. de Trinit. Prius tamen videtur verisimilius, quod scilicer Deus ex nihilo creet illa corpora. Nam cum angeli
sintspiritus glorisicati, non videtur consentaneum ipsorum naturæ, vt
gestent corpora elementaria.

XII. Ordinemesse intersanctos angelos certum est: sed Ordo est interbonos anqualissit, nobis reuelatum vel compertum non est.

Treshiciunt opiniones : quarum prima in defectu, secunda in excessupeccat, tertia medium tenet. Ac primo quidem sunt nonnulli theologi, quistatuunt nulluminter angelos bonos esse ordinem: quod omnes sint pares. Alii admodum curiose certas hierarchias cœlestes constituunt, vemulti Patres & fere omnes scholastici ex Dionysio. Tres nempe ordines recitant, primum, secundum & tertium, & in vnoquoque ordine tres diuersos gradus. Primus ordo illis est 🚾 e e e exexía; vbi funt Seraphim, Cherubim & Throni. Secundus ordo est μεσαξχία; vbisuntarchangeli, angeli & virtutes. In tertio ordine, qui ipsis dicitur εναεχία, sunt dominationes, principatus & potestates. Vide Bonauenturam in Itinerario mentis. Rabbini quoque hic suas habent speculationes. Media sententia est, quod sit ordo inter sanctos angelos, & is quidemlonge pulcherrimus. Nam primo vbi sunt multa, ibi est vel ordo, velconfusio. Iam vero confusio in illis eminentissimis Dei creaturis locum habere nequit: cum ens & ordo conuertantur: & multo magis perfectio & ordo. Deinde scriptura alibi angelos, alibi archangelos nominat, I. Theff. 4. v. 6. Sic Michael princeps & archangelus nominatur, Dan. 12.7.1. & Iudic. v.9. Et Aug. contra Priscill.c. 11. argumento loci qui est Col. 1. v.16.rede statuitilla vocabula, quæibi recitantur, differre aliquid inter se: sed quænam sint ista, & quid inter se differant, ait idem Augustinus, nelcio, quo me contemnas, quem magnum putas esse Doctorem. Alii censent vnum eundemque posse sortiri nomen angeli & archangeli pro ratione grauioris vel leuioris muneris, quod Dei iuflu obit. Nam, inquiunt, dicitur archangelus, cum ab angelis aliis comitatus, eorum dux estin opere sibi à Deo sigillatim demandato. Sic Basilius contra Eunom. Idem de Spiritu sancto cap. 20. ait: Alii aliis alio qui non imperant. Nam natura cœlestis est expers ambitionis. Alibitamen ita scribit Augustinus: Vuluna stellas, sol lunam claritate excellit, sic quilibet superior ordo

Bbb

angelorum inferiorem gloria, claritate, cognitione vincit. Angeli enim, inquit, sunt superiores hominibus, & plus de Deo sciunt: archangeli sunt angelis superiores, & plus qua angeli de Deo sciunt. Cherubim & Seraphim sunt ipsis archangelis superiores, & plus qua illi de Deosciut, penitustamen Dei naturam non norunt. Sed vnde hachabet Augustinus? Similis coloris est, quod ait idem Pater serm. 7. de temp. angelos custodes nobis à Deo datos offerre Deo vota nostra: cum Deus illa perse & absque internuntio cognoscat, si Christum excipias. Hic enimosser preces electorum Patri suo cœlessi, vt docet epistola ad Hebraos.

Duomodo tini angeli prasint alius creaturis? XIII. Certum est angelos bonos præesse prouinciis & hominibus, sed quot & quando & quamdiu præsint, nonpossumus definire.

Vetus est quæstio, Vtrum cuique nostrum attributus sit angelus, tum bonus, rum etiam malus, vt apparet ex Lombardo lib. 2. sent dist. 11. Acethnici scriptores pene omnes in eo consenserunt, esse cuique suum attibutum genium Deum, quem appellabant tum bonum, tum etiam malum: vt patet ex illo Horatis lib. 2. epist.

Scit genius, natale, comes, qui temperat aftrum Natura Deus bumana mortalis, in vnum Quodque caput vultu mutabilis, albus & ater.

Id quod etiam Plinius lib. 4. natur. bistor. cap 7. 6 Seneca epift. III. tradunt. Neque folum singulis hominibus, sed & vrbibus, portis, stabulis domibus genios affignabant gentiles, vt Prudentius lib. 2. in Symmachum, docer: quos tutelares Deos alio nomine vocabant, ve ait Liuius. Arque hanc sententiam videntur secuti Papisla. Sed vera sententiaita habet. Principio curiosum eft subtiliter hic aliquid definire velle; cumpio& moderato ingenio conueniat effe e perhajo potius quam Jehno, vbi Sciptura nihil definit. Interim hoc docet Scriptura, vni prouinciz velregioni certoq; populo angelum fuiffe à Deo attributum: vt filiis Ilrael datus est Michael, Dan. 12. v. I. regno Persarum certus quoq, datus estange lus, Dan. 10. v.13. Macedoniæ quoque certus, vt viderur colligipossex Ad. 16. v. 9. Confer Iof . s. v. 14.15. Atq; hi angeli dati erant ad earum proninciarum tutelam & custodiam. Et quisq; angelus suamillam prouinciam, sibi à Deo commissam seruabat, & pericula arcebat ex voluntate Dei. Deinde eadé illa Scriptura docer etia pueris angelos datos, Matth. 18.v. 10. propter infirmam, vt videtur, ipforum ætatem. Sed & angelus quoq; Perri dicitur, Ad. 12. v. 15. Dicunturetiam piis promiscue concedi angeli, Pf. 34.91. & 112. Cuiq; autem homini binos folum angelos datos

effe, quorum alter bonus fit , alter autem malus, eadem Scriptura minime tradit. Bernhardus ferm. 1 38. vult, cuiq; nostrum non vnum tantum, fed plures effe datos angelos, qui nos comitentur, quanquam non videntur à nobis : Hieronymus contra in epitaph. Paule ait : Testor ipsumque proprium angelum, qui custos fuit & comes admirabilis fæminæ. Verumenimuero cum Scriptura non definiat, quot cuique homini angeli fint dati, vtrum vnus tantum, an duo, an etiam plures ad illius defenfionem: temeritatis fuerit sibi virgulam definitiuam vendicare. Nam sæpe legimus etiam plures angelos vni homini ad custodiam fuisse missos à Deo, Plal. 14.v.S. 2. Reg. 6.v. 17. Luc. 16.v. 22. læpe criam vnicum angelum tora hostium agmina & castra internecione deleuisse, 2. Reg. 19. Efa. 37. Sedneque tempus definit eadem Scriptura, vtrum semper, an certo tansum tempore illi boni angeli comitentur pios, vel fint in illis prouinciis, vel cumpueris. Hoc igitur teneamus, angelos bonos pro salute & incolumitate nostra contra hostes nostros tum visibiles, tum inuisibiles excubare, & ob eam causam eos à Deo nobis dari, atque mitti ranquam ministres, non vt authores bonorum nostrorum. Fidelium enim sunt custodes, non ou rues. In quo ipso notemus pulcherrimam illam Basilis in Pfal. 34. sententiam : Vt fumus fugatapes, & teter odor columbas: sicpeccatum nostrum, quandoquidem lachrymis & malo odore plenumest, abigit à nobis angelum, qui nobis custos vitæ datus est à Deo. Tituli bene-

Que hactenus disputauimus de bonis angelis, possunt reuocari ad ti-rum angelotulos, qui ipfis passim tribuuntur in Scriptura. Quales è multis sunt hi. rum. Boniangeli vocantur virtutes calestes, quod per eos Deus virtute suam & Ps. 103 6.20. potentiam illustrissime exerat & ostendat, vti ex 2. Reg. 19. v. 3 5. apparet. Gen. 3 v. 24. Dicuntur exercitu caleftes; quia militant fortiffime & ordinatiffime fub Ezech 10. Imperatore vniuersi. Nominantur Cherubim; ob sapientiz cognitionisq; copiam, & diuinæ contemplationis vim, quæ ipfis inest: & quia capaces suntdivinz lucis & pulchritudinis, quemadmodum homo solus inter animalia scientiæ est capax, & omnia animalia pulchritudine superat. Quamobrem forma puerorum & inuenum imberbiu apparuerunt, & hac forma fuerunt depicti, Exod. 15. v. 18.19.20. Nominantur etiam Seraphimabardore; nempe ob eorum perennem in diuinis rebus mobilicatem & ob vim purgandi electos & consumendi reprobos, vt nihiliam dicade puritate essentia. Nominantur filis Dei, non natura, sed adoptio-De. Item custodes & vigiles; quia è cœlo tanquam specula aspiciunt res lo- 106.1. v. 6. c. minum. Dicuntur principatus siue potestates; quod per eos imperium su- 38. v.7. aminnos, & hasce res terrenas sæpe demonstret & exerceat Deus.

Gubernatio diuina malorum angelorum.

PRÆCEPTA.

C Equitur gubernatio malorum angelorum, qui à Deo defecerunt. In his quatuor notanda funt , caufa efficiens malitia, propria, effecta & diftinctio.

Caufamalitiaest abufus libertatis, Jud. v. 6. Iohan. 8. v. 44.

Propria sunt respectu intellectus & voluntatis.

Respectu Intellectus est obscuritas & dubitatio perpetua in rebue plurimi co-

Respectu voluntatis est perpetua à bono auersio, & odium erga Deum, bonos angelos, feipfos, Greliquas creaturas, inprimis autem erga homines, & maximeeres electos.

Effecta sunt vera, vel falfa: & vera respectu Dei & creaturarum.

Iob. I. v. 11.

Ind. v. 9.

Respectu Dei sunt mendacium & calumnia de Deo , & perpetua nomini diuini detestatio.

Respectu ereaturarum, sunt iterum vel respectu spiritualium, vel corporearum. Respectu spiritualium sunt odium & pugna aduersus bonos angelos, & odium

bellumg, clandestinum inter ipsos malos angelos. Respectu corporearum creaturarum effecta malorum angelorum suntrefiedu

creaturarum irrationalium & rationalium.

Effecta erga creaturas irrationales sunt varia: inprimis conatus, quo cupium impuri fpiritus coli & omnium elementorum substantiam euertere, ordinem confundere & vires ipsorum deperdere.

Effecta in creaturas rationales siue homines sunt generalia, vel specialia.

Iob.1. 6 2. Generalia sunt, conarianimam rationalem ex corpore abripere, & hoc sapepra-Ephef. 2. v. 2. flare: cupere impedire vim intelligendi verum & volendi bonum: ladere corpu hucap. 6. v 9. 1 Pet. 5. v.8. manum eiufg, valetudinem multis modis: bona & fortunas hominum peffundare: I. Theffal. 2. honori & fama hominis per calumnias nocere: sape obsidere mentes & corporaho-1. Să 14. v.I. minum, eag, mirabiliter exagitare, variifq, modis illis abuti.

Specialia effecta sunt respectu electorum, vel reproborum. Ioh.8. v. 44.

Respectu electorum ratione anima, est tentatio in fide, se & charitate; rations Apoc. 12. 9.12

Ich 13. v.27 · corporis , afflictio varia.

Ador s. v.3. Respectureproborum sunt tria. 1. Seductio, & peccati suasio atg, persuasio, tiuf-2. Theff. 2. v. 10. 11. 12. que arcana & mira inspiratio, & plenaria impeditio fidei & bonorum operum. 1. Sa. 16 6.15. 2. Donatio divitiarum, aliarumg, rerum delectabilium, quibus hominesad fe pritrabers trahereposit. 3. Executio diuini iudicii & poenarum, quas tanquam carnifices Apoc. 3. v.9. C. 2. V. 24. C. administrant, idg, tum in hac, tum in futura vita. 20.0.3 8.10.

Effectafalfa fineprastigiatoria malorum angelorum funt infinita:puta varia il-Exod. 7. 8.15. lufiones, fallacia, vifiones, imagines & perfuafiones, quibus fua mancipia fafcinat.

Distinctio malorum angelorum est, quod alius sit veluti princeps, videlicet Beel- 1. Reg. 1. v. 2. zebub qui & Lucifer: alii vero eius veluti ministri & socii, qui penitus nobis innumerabiales. E(4.14. v.11.

cap.8. v.7. Matth. 11. 2.24.

REGVLÆ.

I. Angelimalisic dicuntur denominatione extrinseca.

Demalisangelis iam agendum est. Duplex autem disputatio hic in-Angeli mali flituenda. Vna ex filo Scripturæ ducenda, vbi vsitatissima est vox 2/2- cur sie dican-Bong: altera ex ethnicis scriptoribus petenda, quibus apellantur dzmones. Principio hi angeli dicuntur mali, non quoda Deo mali fint creati, sed quod sponte liberaq, plane voluntate prorsus à Deo desecerint. Quo vero peccati genere deliquerint. quærunt anxie Scholastici. Et Anselmus primum in lib. de casu Diaboli hanc quæstionem mouit, & cap.4. ait, Diabolum per superbiam peccasse, quia se Deo parem facere voluetit. Citant autem illud Efa 14. v. 13. Dixifti, Afcendam in calum. Sed hocad laplum Diaboli explicandum nequaqua pertinet. Augustinus putat Diabolum & eius angelos se potius Filio Dei fecisse pares quam Patri. Lom- Primum Dibardwlib.1.dift. g.c.1. scribit generaliter peccatum Diaboli fuisse superbia. aboli pecca-Nosita statuimus, Diabolum per rebellionem contra Deum ex integri-tum quedtatelua,in qua fuit creatus, excidisse, atqueita ex bono malum eualisse: fue,vt Scriptura loquitur, reliquisse suam originem, id est, dominum foum & domu fuam. Iud.v. 6. & in veritate non perstitisse, Ich 8.v. In hac auté rebellione prima radix est infidelitas. Nam si Diabolus credidisset, Deumesse veracem & iustum, nequaqua in superbiam & reliqua vitia incidisfet. Hicigitur est primus fons iniquitatis, non credere Deo, neq; huam fiduciam in ipsum collocare. Diabolus itaque hac vitio ium porta apettain omne nefas incidit. De hoc peccato summatim teneantur ista. 1. Angeli mali sunt abusi libertate voluntatis. Deum enimipsis dederat liberum arbitrium, quod erat per se mutabile, ita vt penes angelos effet illo bene vel male vti, id est, ad legem sibi propositam acclinare, velabea declinare. Angeli mali declinarunt ab ipla, reliquis persiftentibus & ita factis avapag mmis. Tribus aute modis creatura poteft avapae milo fieri: vel per gratiam vnionis hypoftatica cum diuina periona; vti humana Christi natura: vel per claram Dei visionem, siue sta-

tum gloria, vt omnes beati angeli & homines: vel denique per singularem gratiam, quemadmodum angeli quidam cæteris labentibus apeccato fuerunt præseruati. Sed non sicut electio bonorum angelorum est causa, quod illi perstiterint: ita & reiectio malorum angelorum est cansa lapsus ipsorum. Non enim hæc funt contraria paria, vt Logici loquuntur. Deus quidem deseruit malos angelos: sed hæcdesertionon est causa peccati; quia Deus libere potuit explorare suam creaturamad fuam gloriam. 2. Cum Deus dicitur creasse malos angelos, materialiter id est intelligendum, non formaliter: quemadmodum Prou, 16. dicitur fecisse impium. 3. Multiangeli peccarunt, vno principe, quidicitur Diabolus, quod Deum & homines calumnietur & eis detrahat, & iplos quoque homines Δίαθολωτάτες efficiat. 4. In primo peccato Diaboli causa proegumena à procatarctica diligenter discerni debet. Proegumena est corruptio intellectus, qua factum est, ve Diabolus se & Deum non recte cognouerit. Quam corruptionem facuta est corruptione funtatis, videlicet superbia, atque adeo affe Aatio paris cum Deo dignitatis & regni. Procatarctica fuit fumma gloria, & fummus honor, quem hinc se habiturum sperabat. Potest itaque superbia suo modo dicipeccatum primum Diaboli. Sicut enim Diabolus ad superbiamincitaut protoplastos: itaillum eodem crimine in Deum initio deliquisse probabile est. Sed hocita incipiendum, vt intelle cus corruptio prasupponatur. Non enim potuit appetere æqualitatem cum Deo, nifi intellecta ante corrupto, & dum fibi præter modum perfectus videretur. Namerror in intelle du supponit errorem in voluntate: quia nihilest in voluneate, quod antea non fuerit in intellectu. 5. Angeli non videntur statim peccasse, postquam creatisumt, sed aliquandiu perstitisse. Quantaartem mora vel interuallum temporis intercesserit inter angelorum cres tionem & defectionem, definiri non potest: etfi Scholastici curiole hac de re disputant, Lomb.lib. 2. sent.dift. 3. Hoctamen certum est, peccasie es antequam homo laberetur: vt quem ad peccandum solicitauerunt. 6. Voluit Deus, & quidem iuste, exangelis quosdam stare, quosdam cadere, vt in hoc quoque rerum creatarum genere extarent certissima electionis & reprobationis testimonia, atque adeo summi Dei iuris & liberrimi indicia. 7. Angeli mali post suum lapsum non consequentur misercordia à Deo, licet homo eam adipilcatur: quia Diabolus & eius angeli propria, non aduentitia, id est, non aliunde instillata malitia peccarunt, fed ipsis à sele subministrata. Homo verò peccauit malitia sibi instillata , à Diabolo. Gen. 3. Ioh. 8. v. 44. 8. Omnia peccata possunt esse in angelismalis quoad reatum, non autem omnia quantum ad effectum. Nampolfunt

1/2-

ec.

eft

an-

10-

non

ad.

iter

itur

itur

los

poli

gu-

um

VÓ-

ni-

em

cc-

uit

-01

10-

an

er-

ın-

im

II-

ac

cos

e-

1-

Ti-

i-

ic,

funt homines ad omnia peccata incitare, atq; ita rei illorum fieri vel fuadendo, vel procurando, vel denique approbando illa. Sed quia mere spiritus sunt, non possunt in sua natura affici rebus sensibilibus, & hoc modo peccare. Possunt igitur increduli esfe, non assentiendo rebus reuelatis, possunt odisse Deum & homines, diffidere Deo, seu non sperare in Deo, prasumentes propria virtute gloriam consequi, inuidere, improbeirasci, id est, cupere vindictam, superbire & se aliis idololatice proponere adorandos, homines iniuste occidere, ipsorum possessiones destruere, & specialem aliquam legem violare voluntate no obsequendi. & contrarium exequendi. At auaritia, luxuria, gula & acedia no posfunt se polluere: alios tamen possunt his ipsis sceleribus commaculare. Quidquid autem est horum malorum, id omne habent à se, non à Deo: ita vtrecte dicantur mali denominatione extrinseca, hocest, mali non creatione, sed deprauatione, non natura, sed voluntate propria, quam à fehabent, non à Deo. Ergo Diabolus & ipsius angeli spiritus sunt, & à principio quidem boni: & quod spiritus sunt, vrique bonum, sed quod immundisunt, no bonum. Mali præterea angeli adesse quidem sibi Deumsentiunt, & percum viuunt: sed vriudicem suum, & in pænam sibi perpetuam eum agnoscunt & vident vbique & semper. Ergo quod Diabolus natura quædam est, opus Dei est: quod vero idem est Diabolus, vitio suo talis est, dum male vritur natura sua bono. Opera autem eius malasunt omnia, quatenus ab eo sunt. Nihil enim nisi male agere, & quidem infanabiliter, iam poffunt angeli mali: quia habitum contraxerunt, à quo reuocari non possant. Possent quidem, si absolutam Dei potentiam, & dignitatem meriti Christispectes: sed non possunt, quia meritumillud fibi non applicare possunt.

II. Angeli mali habent cognatos malos homines, & con- Cognati antrarium omne bonum morale & spirituale.

funt homines

Angelorum malorum cognata sunt varia, videlicet hæretiei, qui obscu- mali. rant veritatem, verumque Deum abnegant; tyranni, qui deperdunt & cruciant subditos suos; Anxaigenanos, qui malis aliorum impense gaudent, magi, qui peculiari pa co & voto se addicunt & deuouent Diabolo; apostata, qui deficiunt à veritate agnita; & omnino homines mali moraliter. Opposita Diaboli, vera quidem illa, sunt Deus, & inprimis Christus; boniangeli; homines pii, qui se totos Deo dedunt, & Diaboli conatusilludunt; doctores Ecclesiæsidi, qui confirmant genus humanu cotra technas Diaboli; & omnino omne bonű tum morale, tű spirituale liue supernaturale. Sed & sicta opposita dantur, puta signú crucis, herbæ

Ccc

84773

consecratæ, circuli & characteres peculiares, & similes nugæ, quas Diabolus se aliquando reformidare simulat, vt homines in superstitione confirmet. Interim Diabolus & ipsius angeli cognati sunt steaturis, quatenus sunt substantiæ, & inprimis bonis angelis & animæ humana, ratione spiritualis essentiæ, itemque respectu qualitatum bonatum raturaliter. Nec enim Diabolus amisit bonú naturale quoad momentum primum & secundum. Eodem modo bonorum angelorum cognata pugnantia sunt expendenda. In cognatis sunt Christus, qui & ipsiedicicitur angelus; anima humana; doctores Ecclesiæ; & omnino virtutes ethicæ & Theologicæ; in pugnantibus sunt homines impii, tyranni, venesici, magi, striges, inprimis Diabolus, & omnino peccata.

Tituli malo-III. Extitulis angelorum malorum natura ipsorumintel. rum angelo- ligi potest.

Tota disputatio de malisangelis, quatenus verbo Dei traditur, ad duo summa capita contrahi potest, nempe ad explicationem titulorum & epithetorum, quibus appellantur, & observationem ministeriieorundem. Ad titulos quod attinet, natura & contitio malorumangelorum ex iis satis intelligi potest, & magna ex illorum titulorum confideratione vtilitas capi potest. Principio angeli mali dicuntur Diaboliacalumnia & falsa acculatione tum Dei, tum piorum. Sunt enim acculatores Dei ab origine mundi, quando quidem mentientes Optimumillum & Maximum hominis conditorem apud primos homines criminati funt inuidia. Genef. z. verf. i . Præterea iidem unt fidelium accufatores & calumniatores, tum apud Deum ipsum, tum apud homines. Aporal.12. P. 10. Zach. 3. P. 2. Nomen autem hoc Δια Con @, non est natura, sed maii operis. Deinde Diabolus appellatur Satan, ideft, ix 9eos, inimicus, aduerlarius, hostis, ofor. Matth. 16.v. 22. 2. Sam. 19.v. 21.1. Petr. 5.v. 8. Estenim nobis intensissim9 & infestissimus, lupus & leo nobis truculentisimus, qui non modo corpora nostra, verum etiam animas perdere tentat,petitque vt cibret nos. Luc. 22. v. 31. Quanquam Apocal. 12. v. 9. videtur vous quidam ex malisangelis dici κων έξοχλην Diabolus & Satan. Praterea Diabolus dicitur πειράζων, tentator. Matth. 4. v. 3. 1. Theff. 3. v. 5. quia nos lolicitat & prouocat, quantum in fe est, ad malum. Est enim natura nostra iam per se nimis procliuis ad peccandum, stimulus, exhortator & velut incentiuum: quippe qui mouet, vt turpissima & sceleratissima quaque, se authore confidenter audeamus & aggrediamur : se promittit socium, atque etiam sæpe se adiungit, rationes allegat, & non raro sacra Scripturælocos in suam detorquet sententiam. Cum igitur ad malum tentaDia.

one

uris.

mz,

Da-

tum

28

ICI-

ntes

ve-

el.

ad

um

60-

10-

le-

ca-

to-

um

ati

8

12.

ali

ıd-

im

115,

us.

)i-

di-

rz ut

ie,

12

tentamur, velà propria concupifcentia, velà Diabolo tentamur, non antemà Deo. lacob. 1. versic. 14. Ad hæc Diabolus dicitur potestas aeris, non quod fit dominus aëris (hoc enim est solius Dei) sed quia ipsius natura non eftertena Eph. 2. ver f. 2. cap. 6. v. 12. & ibi degit , indeque tanquam ex fpecula observat homines. Dicitur etiam princeps huius mundi, & rector tenebrarum Eph. 6. verf. 12. Ioh. 14. v. 30. cap. 16. v. 11. vbi vox mundi non accipitur pro hoc tam excellenti opificio, quod est præclatissimum Dei opus, & potentiz ac bonitatis iplius speculum; sed pro depravatis hominum moribus, & confensu rebellium & contumacium, quorum princeps & antefignanus eft Diabolus Epb. 2. v. 2. Sic 1. loh. 2. v. 15. mundus accipitur pro corruptis mundi & hominum moribus. Quod autem diabo. lus mundiprinceps dicitur, oftendit omnes reprobos sub Satana, tanquam lub luo capite colligi, quemadmodum omnes fideles & electi Dei sub Christo suo capite vniuntur ad salutem, vt illi ad mortem & condemnationem, Diabolus quoque dicitut leo rugiens, draco, Leuiathan, & quibuldam aliis nominibus metaphoricis, quæ funt explicanda ex natura carum rerum, à quibus fumta funt. Vide 1. Petr. 5.v.8. Apoc. 12.v.9. 100 40.v.20. Nominanturetiam hiangeli Sehirim, id eft, horrentes vel horrifici, quia horridi funt, cum apparent, & horrorem iis incutiunt, quibus apparent Leuit. 17.1.7. Item Schedim, id est, vastatores, quia intentiluntad res humanas vastandas. Deut. 3 2. v. 17. Item spiritus mali 1. Sam. 16.7.15. & deinceps. In Nouo testamento etiam appellantur das porta, à lagacitate in cognoscendis rebus Matth. 9.v. 34. & passim apud Euange-·liftas, 1. Cor. 10. v. 20. 1. Tim. 4. v. 1. lat. 2. v. 19. Apoc 9. v. 20. Item fpiretus immundi, eoquod homines ad omne immunditiæ ac spurcitiæ genus instigant, atque ipfi quoque illis permisti perpetrant. Matth. 10.v. 1. & passim apud Euangelistas. Ad extremum nominantur principatus, potestates, rectorestenebrarum huim seculi, spirituales malitia, seu spiritus nequam. Eph. 6. vers. 12. Huceriam refer illam nomenclaturam Lombards lib. 2. dift. 6. capit. Et ficut. vbitradit, quosdam Diabolos dici spiritus luxuriæ, alios superbiæ, alios anaritiz, quia illis vitiis singulis præsint, & de illo vitio soleant homines tentare, à quo denominantur. Qua nomenclatura quanquam nonnul-Vsus doctrilis videtur festiua porius & ferialis quam solida: tamen in populari do-na de malis cendigenere non videtur improbanda. Sediam dispiciamus, quæ vtili-angelis. tas capi queat ex his recitatis titulis. Principio graphice & ad viuum hofium nostrorum natura, ars & ingenium nobis à Deo ipsoillius scientillimo describitur, vt ab iis facilius & tutius caueamus, aut ne inopinantes abiis opprimamur, quorum technas & fraudes ex Dei reuelatione iam cognoscimus. Quanquam autem hi tituli mirabilem quandam Ccc

vim & potentiam malisangelistribuunt : non ea tamen de caufares. tantur, vt fideles consternantur, & animum de victoria aduersus cosol. tinenda despondeant, atq; ad desperationem adigantur, quod sibice tamen fit ineundum cum eo genere hostium, qui pene inuici funt Imo multo magis hæcomnia de Diabolis dicuntur, vt melius & diligenum ad certamen cum iis suscipiendum præparemur, nosque inuocato De nomine, comparemus. Deinde confideratio horum titulorum facit, w magisin Christi laudes excitemur & rapiamur, nimirum in meriti &cf. ficaciæ virtutisq; eins meditatione & admiratione, qui talem hostem,& quidé sua morte vicerit. Quantus quantus enim sit Diabolus quantum nis teter & horrendus, quantumuis potens & formidabilis, nihilominus tamen à Christo eoque crucifixo & moriente superatus est ac profigatus.I. Ioh 3.v.8. Apoc. 12.v. 10. Phil. 2.v. 10. Eph. 4.v. 8.1. Cor, 1 5.v. 19. Matth. 18. v.18. Quanto vero hostis potentia & obstinatio maior est, tanto lausvi-Aoris est maior. Tertio hac ratione excitamur ad Deum melius & ardentius inuocandum. Cum.n. quanta sit nostra imbecillitas cogitamus cotraq; quata sit potentia Diaboli, hostis nostri infensissimi, qui nullas patitur inducias, ad Deum confugiamus oportet, à quo solo omne genus buiusmodi armatura accipere possumus, quale nobis pro victoriaaduersus Diabolu est necessarium. Quemadmodu enim nobis nonestlu-Eta cu carne & sanguine, & nostri similibus naturis, nimiru imbeollib, & timidis: sic arma que aduertus Diabolum sunt nobis comparanda,ne. quaquam funt carnalia, sed spiritualia, quæ scribit Apostolus Epb.6.7.13. 2.Cor.10.v.4.1.Theff.5.v.8. quæq; ideo à solo Deo nobis porrigi possunt. Pullanduigitur est armamentarium archistrategi nostri, precescil. &vigilantia. Quarta vtilitas est maior constantia vigilantiaq; in hoc cettami ne. Na quia intelligimus hostem nostru esse pertinacem, & semel depul. sum redire fortiore & alios locios sibi assumere Matth. 12.v.12. Luc. 8.v.;7. Marc. 1 4. v. 38 & 13. v. 33. nos decet contra audentiores ire, necremitere de diligentia vigilantiaq; nostra post semel partam victoriam, nenimia securitate postea ab illo opprimamur. Falsa enim est sententia sue Origenis fine Lombardi lib. 2. fent. dift. 6. sap. final. quod Diaboli femel victi anobis, necad nos, necad alios tentandos iterum redeant. Diabolus.n.femper vel vincit, vel vincitur, & vi aus vires resumit, neg; vaquam vel quiescitipse, vel nos quietos sinit, sed in nos quouis tépore irruitacirum. pit, fi qua poteft. Iob.I. 1. Pet. g. Quod vero lacobus feribit c. 4. v. 7. Refilip Diabolo, & ille refugiet à vobis, non ostendit enim in perpetuum à nobisdit cessurum este, sed ad tempus. Ergo primum vigilemus, postea constage ti animo ad extremum víq; vitæ spiritum perseueremus, Namin Christo cetts

ufa reci-

eosob.

fibicer-

nt. Imo

gentius

ato Dei

acit, vt ti &el

ftem.&

antum.

minus

offiga-

ttth.18.

ausvi-

arden-

us,co-

las pa-

genus

ia ad-

eft lu-

cillib,

da,ne.

5.7.13.

funt.

&vi-

tami

epul.

P.37.

ttere

imia

Ori-

ino-

lem-

qui-

um.

fiftite (

dil

an-

ifo

cetta nobis de co parta est victoria. Deinde quoniam qui hostis noster eft, idemetiam Dei hostis est & proinde facilius à nobis vinci potest. Rom. 16. v. 20. 2. Cor. 15. v. 25. Pfal. 110. v. 1. Eph. 4. v. 27. Denig; quod princeps, quodq; potestas dicitur Diabolus, non attribuit illi infinitam potestatem. Eltenim circumscripta illius potentia. Non.n. potentior est ipso Deo.leb.10.7.19.ledà Deo regitur, qui habenasiphi laxat vel contrahit, prout ipfius gloria postulat, que mad modum parer familias cani carenam laxat vel contrahit, prout res ipfa postulat.

IV. Angeli mali post lapsum retinuerunt potentiam in-Scientia matelligendi, volendi & agendi, fed valde deformatam.

lorum ange-

Hacvidebimus per partes. Principio angeli mali sciunt Deum esse, & lorum. ad einsconspectum etiam pauent, quem sentiunt & agnoscunt no propitium libipatrem, sed iustum rebellionis suz iudicem & vitorem Iacob. 2. v. 19. Nesciunt tamen, quomodo Deus ipsorum ministerio vraturad falutempiorum, ipus furentib. & hominum faluti infidiantibus. Quod ad veritatem coelestem fine supernaturalem attinet, mali angeli in V.T. tciebant Christum venturum, tempus autem eius aduentus ignorabat. Et cum Christus na sceretur, tantum illis innotuit quantum voluit: tantum autem voluit, quantu oportuit, & quantum illis terrendis satis fuit, vreleganter ait Augustinus. Sed aliter piis innotescit, aliter reprobis angelis:illis ad confolationem, his ad terrorem. Nihil autem est, quod nonnullistatuunt, Diabolum non agnouisse Christum, quia ipsum tentauit. Hacenim fuit eius impudentia. Praterea angeli mali norunt cogitationes hominum, quatenus illæ se produnt per certa signa, videl.temperamentum, lifeamenta, & fimilia. Alias cogitationes hominu immediate no norunt. Hoc.n.est solius Dei, Tertul.in apol.c.22.23. Lact.li. 2.c. 15.16.17. Thom.in 1. 2. q. 57. Adres naturales quod attinet, Diaboli mita pollent earum cognitione propter naturæ sagacitatem, & longam experientiam. Ita norunt occultas rerum qualirares & formas. Sed tota hæc cognitioest confusa: quia Diabolus semper turbata est mente, ita vt non poshtdiftinte nosse, quæ nouit. Futura norunt, quæ pendent à causis naturalibus, ita ve non possint impediri, nisi à prima causa: vei sunt eclipses & coniunctiones planetarum. Et hæc certo possunt præscire & prædicere. Sed in futurorum contingentium præscientia & prædictione fallunt & falluntur fæpiffime, ita vt hic ipforum cognitio fit 50 x 25 xx conie-Aurali, non impiuovixi, certa. Potest tamen fieri, vt contingentia illa iplis reuelenturà Deo. Qua de re Isidorus ex Augustino sicait: Triplici acumine scientiz pollent dæmones, subtilitate sensus seu naturz præ nobis hominibus, experietia temporum, qua sunt callidiores nobis licer prudenti-

dentibus, & reuelatione sibi facta à Deo de quibusdam rebus furure. Idem scribit Augustinus de Gen.ad Lit.cap.17. Cæterum exempla prædictionis veræ & falfævideamus. Vere exemplum eft 1, Sam. 28. v. 19. Falfaron. Gen. 2. v. s. 1 . Reg. 22. verf. 6. Ambiguarum (tales enim funt pleraque Diaboli prædictiones) exempla plurima suppeditant historiæ de oraculis ethnicorum. Etsi in illis multa quoque occurrunt vera, vt ostendum prædictiones Sibyllarum de Christo. Quanquam verisimile estillasi prophetis acceptas fuisse. Vbi & hoc consideratione est dignissimum. Diabolos hoc confilio vera protulisse, ve per ea aliena à se, & tamenye ra deciperent homines in aliis rebus, centereturque Christus abillis& miffus, & fuam doctrinam & authoritatem accepiffe. Vnde damonum testimonium neque Christus, neque apostoliacceperunt. 48.16.7.18. neque nos admittere debemus etiamnum hodie: quemadmodumvit pius & honestus respuit restimonium meretricis vel adultera, Interim tamen Deus hocita fieri voluit, vt veritas vndique resonaret, fidelibus quidem in adiumentum, impiis autem in testimonium aduersuseos. Sæpe eriam dæmones pro futuris denuntiant, quæ ipsi posteasunts-Cturi, vt vere scribit Augustinus. Illud quoq; verissimum est, quod Themas in 1.2.9.53.art.3.tradit, scire futura in se, & extra suas causasesse voius Dei proprium: ac proinde solum Deum vere huiusmodi futurapolie annuntiare. Ef4.41.v. 22. Alias quæ mali angeli vident in caufis naturalibus vere prædicere postunt, quomodo periti medici symptomata morboru exillorum causis agnoscunt, & prænuntiant ægrotis. Sed nuncvideamus, quomodo diuina prophetarum oracula differanta Diabolicis. Differunt autem tribus modis. Nam primo prophetæ Dei vaticinantur placida sanaq; mente; deinde sunt præditi intelligentia rerum, quas predicunt; terrio semper vera dicunt. At damonum vates & sacerdotes mente abrepti loquuntur, vnde Plato parteiar vult dictam quali pariar, &ignorant ea, quæ prædicunt; denique sæpissime falsa vel saltemambiguarespondent. Artoniti quidem fuerunt serui Dei, Dan. 7. v. 15. sed non fuit hic furor, sed pauor ortus ex sensu imbecillitatis humanæ, & diuinz maiestatis fulgore siue luce. Quis.n. homo peccator maiestatem Deiimpauidus ferre possit? Cur vero, inquiat aliquis, Deus sinit verapranuntiari à malis angelis? Duplex huius rei adferri potest ratio, Nam Deus hoe modo vel tentat fideles suos, an sibi soli credant, vel reprobosin grauius iudicium præcipitat; quia dat Diabolo efficaciam illusionis, vi eos decipiat,1.Reg. 22.v. 21.2. Theff. 2.v. 11. Hic etiam quæri folet de de oraculorum defectu, eiusque causa. Tenendum vero est, oracula defesisse propter & post Christum natum, & tegnum Diaboli destructum, vtiple Diauturis.

dictio-

farum,

e Dia-

raculis

ndunt tillasa

mum,

en veillis &

onum

. P. 18.

um vir

terim elibu

is cos. int fa-

d Tho-

vnius

polie

urali-

mor-

inc vi-

olicis.

antur

spręrdotes

carias;

ambi-

dnon

liuinz

ei im-

enun-

Deus

bosin

nis, vt

e orafecille

, vti-

Dia-

ple Diabolus respondit sub Augusto Imperatore, quemadmodum Suidas in Augusto & Niceph. lib, 1.cap. 17.tradunt. Venitenim Christus, vr opera Diaboli,& regnum illius destrueret, 1. Ioh. 3. vers. 8. Ergo ratio illa, quam adfert Plutarchus cur oracula esse desierint, nempe quod dæmones illi, quiiftislocis & oraculis præerant, sint mortui, est falsissima. Vera autemistius silentii dæmoniorum causa, est lux veritatis parefacta, & potestas Diaboliper Christum iam expugnata, & in eo fallaciæ genere extincta. De libero arbitrio malorum angelorum iam sequitur. Est vero il-Liberum arlud ad mala tantum. Nam quia à Deo abiecti in æternum, & in malo in-lorum angsfanabiliter obdurati funt, nihil nifi peccare possunt, hocest, tantum ea lorum. qua mala & Deo displicent, mente probare, & voluntate eligere, 1. loh. 3. v.8. Hinemores dæmonum, quando cum suis mancipiis conuersantur, velpiishominibus apparent, funt turpislimi, vtiple Apuleius fatetur. Nam quemadmodum turpibus affectibus ac perturbationibus agitantur: sicetiam turpia patrant, & turpibus factis dele Ctantur. Huc pertinentincubi & succubi, vt vocant, qui vel corporibus suorum mancipiorum abutuntur ad turpes istius modi a dus, vel induunt corpora aeria, Nullitamen partus ex eo coitu dæmonum suscipi potest, si corpora intaeria: quia illa non habent femen genitale, quod Diaboli nulla ratione procurare possunt. Quod autem nonnulli scribunt Alexandrum Magnum & Merlinum Anglum ex huiusmodi coitu natos esse, meritotanquam fabulosum rejicitur. Sunt tamen qui existimant, turpitudinisdamonum plenas esse poëtarum metamorphoses. Porro inuitantur hiimpuri spiritus iniuriis, donis placantur, gaudent honoribus diuersis, & Superstitionibus delectantur, quia per eas homines perduntur, & irritatur Deus. Quod si quid in iis neglectum fuerit, acerbe commouenturinluos cultores & idololatras; flagitia à se facta dici, laudari, & commemorari volunt, vt suo exemplo incitent homines ad peccandum, aut prætextum & excufationem illisin Deum delinquentibus adferre videantur, sint que homines sine timore Dei & conscientia. Ad turpitudi. nem Diabolorum illud quoque facit, quod turpissimis formis appatent, veluti felium, luporum, satyrorum, faunoru, canum, murium. Huc etiam refer, quod diabolus sua mancipia cruciet supra modum, quando ex ils respondet; quodque inhonestis modis respondeat. Ita scribit Chrylostomus Pythiam dininabundam in tripode dinaricatis pedibus ledere solitam fuiffe, & ad earn tunc impurum Pythonis spiritum acceshille, & per pudeda subintrasse: quo Pythia afflata diuinauerit, atq; tota mente abrepta insanierit, longoque post oracula edita tempore quali PetentiaDa. mortua humi iacuerit. Dæmonum potentia iam sequitur. Vbi inprimis monum,

illud

Ddd

illud tenendum est, dæmones posse tantum mira quædam & negsafi. cere, quæ nobis fint inimitabilia: miracula vero proprie dicta non posse edere. Deinde quidquid dæmones possunt, Dei omnipotentis atbittio & iusto iudicio, ad homines quidem malos puniendos, bonosautem exercendos posse conceduntur. Dæmonű autem varia sunt opera. Quidam enim perturbant animos nostros, alii corpora hominum vexant, Alii vires & vasa genitalia obstruunt, & labefactant. Alii corpora variis morbis & infirmitatibus debilitant. Magicas etiam artes edunt, &f. milia efficiunt opera, que proculdubio funt mira, led non miracula proprie dicta. A solo enim Deo, vel immediate, vel mediate per ipsius leruos, tanquam instrumenta aut potius miraculorum à Deo factorumin. dices & declaratores, duntaxat fiunt miracula, vt docet August.li. 3. deGen. 6.8.6 9. Cæterum dæmones maxime duobus armorum generibus muniuntur, cum agunt in homines, voluptate scil. & timore. Aliosenim vo. luptate ludificantur, capiunt & incessunt : alios metu & terrore deiiciunt; quia innata nobis est diffidentia & incredulitas, data vero est illisà Deo hæc potestas, tum ad fallendos eos, qui ista potentia Satanica dele-Cantur 2. Theff. 1. v. 12. tum ad monendos pios & fideles, ne talempotentia desiderent, quam habent dæmones, Luc. 10.v. 20, tum deniq; adexercendam piorum patientia, Iob.1. & 2. Ergo dæmones, cum fint malitia propria iniqui, habent à sese voluntatem iniustam: potestatem aut nonnisi iuste accipiunt, siue ad suam pænam, siue ad aliorum pænam, siue denig; ad aliorum laudem. Porro non finit Deus damones exequiquid. quid ipfi ét naturaliter possunt, vt Deus suos vel hunc mundum consetuet. Si enim illimitata effet ipforum potentia mundum hunc subuerterent. Vide August.ad Gen.lib. 3.c.9. Videamus igitur quid non possintangeli, & quid possint. Non possunt creare, nec habent potestatemincorpora cœlestia illorum q; motum, multo minus possunt lunamà cœlo deducere; non possunt formas substantiales immutare, nec animas separatas è suo loco reuocare, nec miracula proprie dicta facere, nec voluntates hominu pro suo arbitrio flectere. Hec n.omnia requirunt vimomni potentem. Possunt aut species varias coniungere & perturbare, no quidem semper vt eas euertant, sed vt deformes reddant, & nos hacratione perterre faciant. Elementa etiam commouere possunt & venenis comipere, item meteora impellere & materiam ipsorum eleuare, sensus item corporis impedire & prorsus corrumpere, vr apparet ex historia Eu. angelica. In summa tripliciter possunt nocere, supra nos, intra nos, & cirpossint, nobis ca nos. Supra nos, tempestates & procellas ciendo, fulgura & tonituaiaculando, fragores horrendos edendo, nubes cogendo. Intra nos, fenfus

inter

Quomodo mali angeli mocere?

Ta fa-

polle

oittio

utem

Qui-

xant.

variis

& A-

pro-

s fer-

min-

leGen.

mu-

n vo.

eiici-

llis à

lele-

ten-

ex-

litia

on-

liue

uid-

fer-

rte-

an-

01-

de.

112-

113-

ine

111-

one

rű-

s 1-

il.

ir-

e-

211

internos & externos voluntatemque mouendo & impellendo, fiue id fiat expatteorgani, fiue ex parte obiecti; turbando humores, locomotiuam impellendo, vitior u fomites subministrando. Circa nos; loco mouendo bonanostra, ades concuriendo & conuellendo, fluuior u cursus & alueos mutando, paícua noxiis succis imbuendo, fructus mutando & excantado, pecudes morbis afficiendo. Exempla vide in historia Exodi, Iobi, Euangelistaru, & scriptorum profanoru. Quibus omnib. adde experientiam. Semper autem in hac disputatione duo sunt tenenda. Primo quod potentia malorum angelorum fit finita & limitata, ita vt illi nihil possintablq; permissione diuina, lob 1. y. 1 2. c. 2. v. 6.7. 1. Reg. 2 2. Apoc. 12. v. 13.14.15.16. Et Christus vicit potestatem Diaboli, Colof. 2.v. 15. Neg; tamenideolecure contemnenda est hæc potentia. Etsi enim non sit absoluta:tamen est magna, Eph. 2 & 6. Vnde iubemur vigilare, I, Petr. 5. v. 8. Et quamuisin filiis contumaciæ potenter agant impuri illi spiritus, Eph. 2 v. 2. Aprc. 12.7.12. tamen & piis funt molefti, Iob. 1.1. Theff. 2. v. 18. Piiergo ne contemnant hunc hostem. Deinde tenedæ sunt causæ, propter quas Deus permittit malis angelis tot & tanta. Causa omnino est triplex. Nã Deus primogloria lapientiæ, potentiæ, bonitatis & iræ sic illustre reddit: quatenus bene vtitur opera Diaboli mala, imo optime adhibet seruitiu pelmum. Deinde electorum constantiam in vera fide & charitate explorat, Deut. 13. P. 1. 2.3. & illorum vigilantiam exercet. Deniq; impios ita punit.

V. Ministerium siue officium malorum angelorum est du-Ministerium

plex.Sunt enim partim virgx, partim lictores Dei.

Primo quidem funt virgæ, per quas exercentur pii. Nam vulnerantuc abiis, sed non lethaliter: oppugnantur, sed non expugnantur: commouentur, sed non concidunt. Inhærent enim radici sidei, qui est Christus, 2. Cor.I.v. 24.6.4.v. 8.9. Persecutionem quoque à Diabolo patiuntur, Dei iusuiustoq; iudicio, sed non deficiunt: veru per huiusmodi tentationes exercentur, vti diximus, vt ipforum constantia in vera pietate probetur, & patientia itemque humilitas in iis efficiatur, atque ita salus ipsorum promoueatur, Iob 1. 6 2.1. Chron. 21. vers. 1.2. Corint. 12. vers. 7. Sed respedu impiorum mali angeli funt velut lictores at que carnifices Dei in puniendisipforum sceleribus, Jud. 9. Hinc intideles à Diabolis afflicti pereunt, 2. Cor. 4. v. 3. Eph. 2. v. 3. Ioh. 8. v. 44. Ceterum in victoria pioru aduerlus Diabolum duo funt scitu necessaria: hanc scil. victoriam in hac vita non esse plenam: quia vecunque hic vincatur Satan, semper vires nouas relumit & reuiuiscit, ac iterum nos aggreditur, ita ve vnius certaminisfinis & victoria sit alterius arque etiam sæpe disticilioris initium & me feilicet de vig lantia vnquam remittamus, & vt plenam vi-Ddd 2 ctoriam

malorum as gelorum.

ctoriam finito huius vitæ curriculo reportemus, ibique sinius omnium palmarum homines, Matth. 10.vers. 22. Luc. 21.vers. 19. Deinde victoria nostra, non propria vi, sed vnius Christivirtute sit; quia sicut vicitille iam ipse per se, sic nunc vincitin nobis, Matth. 4.v. 11. Itaque huius victoriæ laus non est nostra, sed pertinet ad Deum. Vicit igitur Christus semel Diabolum & perfecte in sessed eundem adhuc dum vincitin nobis, Ioh. 16.v. 33.1. Ioh. 4.v. 4.c. 5.v. 45.

Deus iuste agit quando diabolus iniuste.

VI. In eo ipso, quod mali angeli iniuste agunt, Deustamen iuste agit: quia dispares sint affectus & sines.

Cum Deus sit bonus & iustus, quæri solet, quomodo possit viimalorum angelorum opera? Facilis est responsio: quia non ad eundemsnem collimant Deus & Diabolus, neque ex eodem mentis affectu. Nam Deus agit vt probet, eruet & excitet suos, impios vero legitime affligat: Diabolus autem, vt folicitet ad malum, perdat, & desperationeminiiciat. Deinde affectus in vtroque est diuersus, vtiex diuersitate finium apparet. Vtitur ergo Deus Diaboli opera & bene & iuste, vti iudextortoris & carnificis manu iuste ad vlciscendos sceleratos. Sic medicus bene & commode vtitur ad quorundam morborum sanitatem viperis, quæ per se sunt venenatæ. Neque vero hic existimandum est, quod Deus per Diabolum agat quali per instrumentum mere παθηλικον, velutper malleum agit opifex. Nam Diabolus habet suam & peculiarem voluntatem, qua agit ea, quæ per eum Deus fieri vult. Sed concludamus hanc quæstionem illo Bernh. ferm. 13.in Pfal. Qui habitat : Vis non terrerià tam horrifico monstro: caue, ne eum imiteris, & non erit, quod paueasetiam in futuro.

Musiones Diabolica VII. Illusiones Diaboli siunt vel ex parte obiecti, velex parte organi in corpore nostro.

Diabolus infinitis modis nos decipit: qui tamen commode ad duo capita reuocantur. Primo qui dem Diabolus potest obiectum quamer lettime mouere, vel multis modis tegere, ve nos fallat. Deinde potesta nimas opprimere, sen sus ligare, humores vitiare, & facultates animales sistere: ita tamen ve substantialiter nobis non vniatur. Inprimis morbundos solet molestare. Ita se transformat in angelum lucis 2. Cor. 11.7.
14. Ita potest varia obiecta repræsentare. 1. Sam. 28. Nostri autemossici est, quando huiusmodi nebulæ nobis offunduntur, Deum orate, ve laruam impuro spiritui detrahat. Debemus etiam cogitare illud Bernhardi in P(al. 33. Qui à Diabolo terretur, malum timorem habet in sese. Nam

um

ille

vi.

Aus

10-

en

na-

fi-

am

at:

in-

1m

-10

e-

is,

e-

per

m.

inc

m et-

ex

uo

66-

2.

es

ri-

. Y.

CII

ar-

rdi

m

huiusmodimetus omnis est distidentiæ proles. Nemo enim qui crediderit sibi Deum validum opitulatorem adesse, ab huiusmodi rebus terrebitur, vel à Satana tentabitur.

VIII. Habitatio Diabolorum est partimaer, partim in-Habitatio malorum fernus.

Damones in aere nunc habitare vsque ad diem iudicii, putat Augustinus ilib. 8. decinit. Dei cap. 22. Illos vsurpasse aerem ad exercendam suam dominationem in homines, vult Ambrosius in epist. ad Ephes. Ipsos, antequam ad deteriora conuersi essent, aeris administrationem habuisse, tradit Theodoretus epitom. diuin. decret. Denique Lombardus lib. 2. sent. dist. 6. cap. solet. authorest, Luciferum, principem Diabolorum, religatum manere inisseno, necad nos tentandos accedere: alios vero Diabolos alternis vicibus huc exinferno ad animos hominum cruciandos vel deducendos ad infernum venire, qui aliis succedentibus ipsis reuertantur inisfernum. Sed hæsententiæ non possunt consistere. Vera autem & cum S. literis consentiens est illa Thoma in prima secunda quast. 64. art. 4. duplicem nempe esse locum dæmonibus assignatum, videlicet ratione ipsorum cus pæsses esse infernum, ratione nostri, vt nos exerceant, huncaerem. Addiderim ego terram ex sob. 1. Confer Reg. 22. v. 19. sob. 1. sud. p. 6. Eph. 2. v. 2. 2. Pet. 2. v. 4. cum Luc. 8. v. 31. 1. Pet. 5. v. 8. Apoc. 20. v. 2.

IX. Ordo est inter malos angelos, sed talis, qui possit ap-ordo est inpellari confusio respectu ordinis operum Dei.

Ordinem esse inter malos angelos certum est. Nam Scriptura tradit gelos. esseprincipem interipsos. Ioh. 12.v. 31.6,14.v. 30. Cæterum autem impuri spiritus dicuntur angeli eius. Matth. 25. v. 41. Apoc. 12. v. 7.9. Princeps ille appellatur Satan, id est aduersarius, nempe Dei & filiorum Dei. Iob. 1. & 2. Zach. 3. v. 1. Luc. 10. v. 18. 6 paßim in N. T. item Beelzebub, idest, dominus muscarum, quodolim apud Ekronitas abigeret muscas, ac musca figuram haberet. Matt. 12. v. 24. 2. Reg. 1. v. 2. Item Diabolus, quia calumniaturdicta & facta Dei & piorum Matth. 25. v. 41. Ioh. cap. 8. v. 44. 1. Ioh. 3. 9.8. Genef. cap. 3. v.1. Iob. 1. v.9. Item rovneos, nequam & malignus, eo quod tidelibus malitiose & nequiter negotium facessit. Matth. 6. v. 13. Ephel. 6. V.16.1.10h.3. V.12. Item o กลอด์ ใพง, quod fideles tentat, conando cos in peccatum & exitium inducere. Matth. cap. 4. v. 13.1. The ff. 3. v. 5. Vocatur etiam princeps mundi loh.12.v.31.c.14.v.30.c.16.v.11.draco magnus ac lerpensantiquus. Apoc. 12. v.9. deus huius seculi. 2. Cor. 4. v.4. aduersarius fidelium. I. Pet. g.v. 8. & accusator fidelium. Apoc. 12. v. 10. Cæterum quod nouem sint ordines malorum angelorum, non tradit Scriptura, sed

Ddd 3

Scho-

Scholastici hoc docent. Deniq; ordo ille angelorum malorum puraputa est confusio respectu ordinis, qui cernitur in mundo: quia monarchia Satanæest ochlocratia mera: quippe quæest sine virtute. Absq; virtute non est vera vnio, vel communio nec legitimus ordo.

rum angelo-P1(273.

Pana malo- X. Malorum angelorum pæna est temporatia, vel xterna.

Dæmonium pænamultiplex est. Primò expulsio ipsorum de hominum viuorum possessione & corpore, quod occuparunt, est ipsis penz temporaria loco. Deinde aliud pænæ ipforum genus eft, cum idolorum cultus & superstirio ex aliquo loco tollitur, tenebra mundi fugantur, & Inmen Euangelii illucescit. Nam eius fulgorem ferre non possuntdamones, quippe Dei, veritatis & hominum falutis inimici. Tertibhze quoque est pæna temporaria ipsorum, quod in aere vel terra, tanquam loco minime naturali (hicenim erat cœlum Iud.v.6.) degere coguntus, quando scilicer Deus illos extartaro demittit. Reliqua pæna suntaternæ, itidem tres. Primò, quod deiecti funt in tartarum. Luc. 8. v. 30. &in die iudicii vniuerfalis relegabuntur in gehennam Matth. 25 verf. 41. 46. Deinde, quod Deum vbique sibi infensum vident, & iudicemsentiunt, eumque iustum. Vide locum allegatum. Tertiò, quod aternos cruciatus patiuntur. Luc. 8. v. 31. Matth. 8. v. 29. 1. Petr. 2. v. 4. Iud. v. 6. Quidolornon est passio appetitus sensitiui, sed actus voluntatis ægre ferens id quod ei est contrarium: itemque passio quædam mirabilis, illata abigneinfernali, qui ferme agit in spiritus creatos, vti corpus male dispositumin animam. Hæcenim permagna est pæna, si spiritus patiatura corpore. His omnibus pænis accedit maxima, quod peccata peccatis cumulant. Hîc minuenda est opinio Origenis, qui statuit malos angelos inpristinum statum correctione sui restitutum aliquando & reparatumiti, beatos autem angelos & homines post certa & longissima tempora punis affectumiri, atque ita alternas fore beatitudinis & miseriarum vices. Quæ opinio Origenis videtur gemina Platonicæ illi de anno isto magno; estque plane contraria Scripturæ Sacræ & merito mortis Christi, Diabolus autem ita cecidit vt surgere non possit; quia à nullo instigatus primum peccauit, & quasi commiste peccatum in Spiritum Sandum, & denique propria malitia, non aliunde instillata peccauit. At homoà Diabolo solicitatus peccauit. Athanasius tamen aliam huis rei rationem adfert: nempe, quia totum angelorum genus in lapsu Diaboli non periit, attotum genus humanum in Adamo & Eua perierat per peccatum. Extremo loco commemoranda est sententia Theophylacti, qui ad Marthaicap. 11. verf. 21. scribit, demones quosdam crassis hominum vaporibus, quiperpilos & sudores esseunio maceratis & macilentis, tunc expelli desciant in nobis longe iciunio maceratis & macilentis, tunc expelli damones, & à nobis discedere, & ita desicere desciente pabulo. Verum hac Theophyla disententia non est admittenda: cum damon non eiiciatur per sudam ciborum abstinentiam, vel siccitatem corporis, sed vincatur per sidem, & ex side prose ais precibus & iciunio.

CAP. XVII.

De fædere naturæ instituto.

PRÆCEPTA.

Satud gubernatione angelorum : sequitur gubernatio hominum; eaggratione federunatura, & statuum vita humana.

Fadunaturaest obligatio mutua inter Deu & homines, nitens iure creationis. Dicituretiam fœdus religionis naturalis.

Illud consideratur vt institutum, & violatum.

Institutio saderis natura describitur Genes.2. & concernit actiones Dei & hominis.

Actiones Dei funt quatuor :

pu-

chia

tute

rna. omi-

ænz

rum ir,&

dahzc

iam

tur;

ter-

kin

46.

int,

tus

non

od

in-

nin

re.

nt.

Ai-

ea-

nis

es.

na-

ilti,

tus

m,

em

er-

at-

us,

I. Concesso; qua protoplastis in horto Edenis collocatis concessit, ve libere velcerentur ex omnibus eius arboribus. Genes. 1. vers. 28. 29. 30. cap. 1. vers. 16.

II. Legilatio; qua tulit legem specialem de vitanda arbore cognitio-

nisboni & mali. Genef. 2. v. 1 6.17.

III. Promisio; quæ colligitur ex comminatione mortis, si frudu arbotis vetitæ vescerentur. Hac enim comminatione innuebatur, quoq; promissio beatæ vitæ continuandæ, si persisterent in obedientia. Gen. 2. 7.17.649.3. v.1. 2.3.4.

IV. Obsignatio; qua Deus sacramentum arboris vitæ addidit promis-

Goni. Genef. 3 . v. 22.

Actiones bominis, qua debebant his Dei actionibus respondere, sunt sides & obe-

REGVLA.

L Scriptura sacra refert duo sedera, ad qua tanquam pra-scopus scricipuos ipsius scopos semperest respiciendum.

Vsitata est in theologorum scholis distinctio, quod sœdus sit natura & gratia. Illudetiam legale & operum, hoc Euangelicum dicitur.

Fædus

Fædus autem in genere est promissio & repromissio inter duas pane. quæ vel distident, vel distidere possunt: itavt duplex omnino sit caus fæderis pangendi, ne videlicet partes dissideant, vel quod dissideant, Veraque causa in fædere sacro, quodest inter Deum & hominem, diftinde consideranda est. Dicimus autem fædera illa duo effe scopum vniuerlæ Scripturæ. Nam Scriptura nobis proponit duas vitæ & salutis consequenda vias à Deo præscriptas; vnam in lege, alteramin Euangelio. Illa prior via in Adamo primo ante lapfum plana & facilis erat, fed illuuie lapsus plane corrupta & vastata est, ita quidem vt omnibusnaturalibus Adami posteris sit a Balo, Rom. 8. v.3. Hæc posterior viain Adamo secundo estaperta, quæ fit plana & facilis per Dei gratiam; dum idem ille in nobis incipit, quod præcipit, & peragit, quod exigit. Sihac duo fædera in omni Scripturæ lectione nobis diligenter ob oculos ponamus, omnia erunt plana, siue de prædestinatione, siue de libero arbitrio, siue de sacramentis, siue de beneficiis & iudiciis Dei, siue denique de officiis & vitiis hominum aliquid occurrat.

Fædus natur II. Fædus naturæ triplicem habet vsum.
ra quem habeat vsum?
Principio doctrina huius fæderis nobis ob ocu

Principiò doctrina huius fæderis nobis ob oculos ponit primzuam felicitatem. Deinde miseriam nostram graphice depingit. Ostenditenim nos esse inhabites ad legem Dei seruandam, & simul monstrat, Deum optimo iure ius suum inculcare, quod ipse per desectionem nostramilud minime amiserit. Quo sit, vt intelligamus hominem periurum sedifragamiure damnari. Quo accedit illud, quod maledicionibus legis compuncti ad sædus gratiz ample cendu adigamur. Teniò sædus illud naturzin sædere gratizetiam hunc vsum retinet, vt sit norma gratitudinis Deo redemtori præstandæ, etsi nobis, qui in Christosumus, maledicere desinat, nes ex se amplius nos iustificari vesit, sed secundum

fe sanctificari. Atque ita legalis & euangelicus vsus concurrunt; ted prudenter discernendi. Exod. 24.

Fædus natura quid fit ?

III. Fædus naturæ est solennis obligatio inter Deum & homines.

Dicitur sadus natura ex parte Dei, & hominis. Ex parte Dei; quia natura m Dei creatoris respicit, videlicet naturalem ipsius veracitatem, bonitatem & iustitiam, Ex parte hominis; quia nititur viribus natura in prima creatione datis. Dicitur obligatio; itidem ex parte Dei & hominis. Nam Deus homini est obligatus, quatenus illum necessario amattanquam sactumad imaginem suam. Homo etiam Deo est obligatissimus iure creationis, tanquam beneficiarius Dei. Dicitur denique solimus obliga-

irtes,

eant,

pum

lutis

nge-

, fed

sna-

n A-

dum

hæc

po-

tbique

am

im

um ail-

n&

bus dus

12.

us,

um fed

&

tu-

ori-

115.

in-

1115

nu

obligatio; titdem ex parte Dei & hominis. Nam ex parte Dei fuit initum verbo & tigno fine la cramento. Quamuis autem repromissio ex partehominis non legatur expressa. Genes. 2. ea tamen ex reipsa intelligitur. Homines enim protoplasti norant, se natura ad omnia esse Deo obligatissimos. Et licet vox se deris non occurrat in historia creationis, restamenipsaibi occurrit, vtex dictis liquet. Et verò Scriptura facit mentionem quius se deris religiosi violati, quod se dus gratuito opponitur. In. 31. 7. 31. 32. 33. Hebr. 8. 7. 8. 9. Hoc autem se dus est legis & obligationis natura quadam repetitio. At que ex hoc fundamento vulgatus Latinus interpres. Lutherus & Tigutini Hos. 6. 7. 7. nomen Adam non habent pro appellatiuo, vt alii, sed proprio.

IV. Fædus operum siue legale respicit persectam hominis Fædus operobedientiam, propriis viribus præstandam.

Fædusinter Deum & creaturas est generale vel speciale. Fædus gene- Fædus inter rale est corporale, quo Deus hominibus, & propter homines alisetiam Deum & creaturis terrenis promittit temporalem & corporalem conservatio-ereaturas nempronaturaiplarum, ex libera prouidentiæ suæ lege. Genes. 9. v. 1. & quotuplex ? seq. Et huius fæderis commodum ipsæ quoque bestiæsentiunt, quæ in gratiam hominis à totali sui perditione sunt immunes: sicuti propter hominem diluuio antea fuerant perditæ. Gen. 8. v. 21. Quemadmodum enim vafalli bona mobilia & immobilia fordent, si ipse deficiat à dominoluo: ita bestiæ, quæ homini peccatori seruiunt, propter hominem peccatorem puniuntur. Vide de hoc fædere terreno & temporatio Gemf.9.7.10.11. & Ierem. 33. v. 20. Fædus speciale est spirituale, in quo Deus homini spiritualia bona, nempe immortalitatem & vitam æternam promittit. Eftque operum, vel gratiæ. In fædere operum Deus tanquam creatorpromittithominitanquam creaturæ vitam æternam, led ita vt ftipudetur ab ipso officium sibi præstandum, & quidem propriis viribus in creatione ipfrindiris. Duwigitur sunt partes huius fæderis; promissio Dei, qua bonum aternum promittit, qua annexam habet comminationem, sinon præstet obedientiam, & obsignationem, si præstet: deinde stipulatio officii ex parte hominis, perfectæ scilicet obedientiæ.

V. Fæderis legalis siue operum repetitio semper in Eccle-Repetitio sæsaest necessaria.

Gerts legalis
est necessaria.

Fædus legis appellatur fædus Moss & vetus: quia per Mosen est repetitum Exod. 19. v.5. Deut. 5. v.2. & in Ecclesia V. T. potius quam inter gentes est propositum 1. Reg. 8. v. 21. ler. 31. v. 32. Hebr. 8. v. 8. 9. 10. non vero Eee quod

quod in Ecclesia V.T. ipsius repetitio tanquam suerit necessaria. Cum enim fines ipfius semper durent, necessum est vt expositio quoque & tepetitio ipfius semper vigeat. Fines isti funt numero quatuor. Primiespositio illa hominem excitat ad præstandam obedientiam, obturatur toti mundo, totulque mundus hac ratione sit obnoxiuspescato propter non præstitam perfectam obedientiam. Rom. 3. v. 19. Tanh peccatum eiusque malitia hoc modo patefit. Rom. 3. v. 19.20.6.7. v. 7.8.9. 10. 11. Quarto hacrepetitio nos impellit ad instaurationem in fader gratuito quærendam. Gal.z.v.21.22.

tia boni & mali unde dista?

Arbor scien-VI. Arbor cognitionis boni & mali nomenclaturam habet ab euentu.

> Deus in medio paradifi collocauerat duas arbores, à reliquis velut circumfeptas, tanquam centrum humanævitæ& mortis: videlicetæborem cognitionis boni & mali, & arborem viræ. Illa eratobiecum interdicti, hæc promissionis sacramentum. Dicta autem est arbor cognitionis boni & mali ab euentu: quod scilicet futurum esfet, vt si homo eius frudu contra Dei interdicum vesceretur, experiundo cognolærer, quantum bonum amisisset, & in quantum malum se præcipitasset. 41qustinus vocatarborem dignoscentia boni & mali libro de natura bonic 34. Et rationem nomen elatura iam allatam sic confirmat in Pfal. 70. Atbor illa appellata est scientiæ dignoscendi boni & mali ideo, quia homo, qui nollet bonum à malo discernere per præceptum, discreturus erat per experimentum, vetangendo vetitum, inueniret supplicium. Sic Augustinus. Verum quidem est, quod Adamus prosua sapientia originali nouerit verum & falsum, bonumque & malum diiudicauerit sed quam optabilis estet innocentiæ starus, tum demum iplo operesenti, cum fibi & fuis nocens euafit. Nam eius fru du gustato vidit se nudum esse & pudoris plenum, qui ante diuinæ maiestatis radiis coruscabat. Insipienter autem Manichæi existimarunt, illam arborem poruiseaudire voces hominis & verba intelligere, & corpus motusque corporis intueri, cogitationes denique ipfas perspicere, atq; ita animam habuisse intellectiuam. Vide August. 1.2. de moribus Manichaorum.

Arbor vetita VII. Arbor ipsa vetita bona erat, sed vsus eius malus exinon fuit ma- stebat Deivetatione.

Omnia quæ creata erant, valde bona erant. Proinde & hæcarbor. Arbor quoq; hæc facta erat ad bonum finem, vt nempe effet objectum, in quo libera hominis obedientia exploraretur, Sed vsus eius malus m

re-

1-

30

-C-

110

n

ct

ut

u.

li-

115

4.

10

),

at

į-

d

ic w

erat, quatenus vium & esum fructus prohibuerat summus monarcha. Hinc Augustinus in Pfal. 70. Homo positus sub præcepto audiuit à Domino Deo, Noli tangere. Quid ? Hancarborem. Quid est enim illa arbor? Sibonaeft, quare non tango? Si malaeft, quid facit in paradifo? Prorfusideo est in paradiso, quia bona est, sed no lo tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem feruum. Item: Bonaestarbor: nolo tangas. Quare? Quia dominus sum, & seruus es. Hactotacausaest. Si parua est, dedignaris esse seruus. Quid autem expedit tibi, nisi este sub domino? Quomodo eris sub domino, nisi sub pracepto? Quo pertinet & illud elegans eiusdem de arb. scient. boni & mali: Sivnam arborem ei diuinitas largiretur, & omnis paradifus fuilset interdictus, sufficere ei debuerat, quod ei largitus est Deus. Cur veto, inquietaliquis, Deus non potius rem aliquam malam per se prohibuit, cumhominis tentare vellet obsequium? Respondet idem Augustinmin Pfal. 70. Non potuit Deus perfectius demonstrare, quantum sie bonum obedientiæ, nisi cum prohibuit ab ea re, quæ non erat mala. Prateres bona erat arbor, sed obedientia melior. Et ad hoc, vt sunt verba Augustini de natur. bon. cap. 35. Deus prohibuerat, vt ostenderet naturam animærationalis non in sua potestate, sed Deo subditam esse debere, & ordinem saluris suz per obedientiam custodire, per inobedientiam corrumpere.

VIII. Arbor scientiæboni & malí proprie non suit sacra-Aberveine mentum.

Invniuersum tria arborum genera erant în paradiso. Primo arbores sum? alimentaria: deinde sacramentalis, videlicet arbor vita: tertio exploratoria, videlicet arbor scientia boni & mali: qua non potest dici sacramentum, nisi improprie; quatenus videl suit mystica, puta signum probationis & obedientia. Nam sacramentum proprie dicum non instituiturad abstinentiam & sugam, sed ad vium, & promissionem aliquam divinam declarat & obsignat. Interim vocatur à multis sacramentum; sacramentum scilicet probationis & obedientia.

IX. Deus comminatus est homini peccaturo mortem, id est, omnem miseriam, in quam per peccatum deuenit.

Augustinus lib. quast. 65. q. 32. quatuor mortes è Scriptura observat: Quotuplese Prima mors est animæ, quæ suum deserit creatorem. Cum enim deserit, se mors e peccat. Sine, inquit Dominus in Euangelio, mortuos sepelire mortuos suos. Ecce habes mortuos secundum animam, seil. sepeliontes mortuos.

Ecc 2

Er

Er quos sepeliunt? Secundum carnem mortuos. Hæcitaque sententia duas mortes manifestiffime docet: vnamanima, quam peccandoin currit: alteram corporis. Tertia autem est solius anima, quam, dumer hoc corpore exierit, patitur. Quarta est mors, cum anima recipietcorpus, vi in ignem mittatur aternum. Morsilla, quam Deus minatuseft homini, complectitur quatuor illa genera, & insuper omnem miseriam hominis, qua est in hac vita & in inferno. Nec obstar, quod Adamus corporen nit ftatim mortius. Moriendi enim reatum & neceffitie tem lubit, & infinitis moleftis, qua funcinitia & anteambulones mortis corporalis, fuit statim obnoxius. Falsum itaque est dogma Pelagii, homini mortem naturalem esse etiamsi non peccet. Tametsienim homoetiam in primauo statu poterat mori: samen Deus potentiamillam remotam prohibuisser, si homo seipsum prohibuisset à transgressione mandati Dei. Necest, quod mireris, Deum minatum esse mortem pro vnius fructus arborei efu: quia non videndum est, in quantula re peccetur, sed contra quantam maiestatem peccetur, quæest bomm infinitum.

qualis?

Arbor vita X. Sacramentum naturæ fuit arbor vitæ, qui declarabat & oblignabat immortalitatem, & iustificationis eratligillum.

> Arborcognitionis boni & mali non fuit proprie facramentum, quia fuit signum execrationis: cum sacramenta sint consecrationis & benedictionis. Sed arbor vitæ fuit sacramentum proprie. Naminipsaestprimo elementum, videlicet arboripla, fine fru cus : deinde est ritus, legitimus nempe elus: tertià est institutio diuina; que comple ctitur promissionem & comminationem: quarte est analogia & testisficatio. Analogia sic habet, Arbor vitæ, sicut & cæteræ, habuit vim sustentandi vitam hominis, tanqua alimentosa: & insuper habuit vim, vt & aliæ, continendi temperamentum hominisin harmonia, tanquam medicamentosa: & denique per culiarem habuit vim ex Dei ordinatione, ad vita hominis animalem vegetandam & in flore tuendam, ne languesceret aut in debile senium vergeret. Vide Augustinum in quaft. ex V. T. q. 19. Sicitaque arborvita oblignabat gratiam Dei, qua hominem erat beaturus corpore & anima-Sed hic diftincte procedendium eft. Arborilla habebat vim naturalem vegetandi corpus, non autem conferendi immortalitatem : interimtamen oblignabar immortalitatem, Sicetiam institiam non efficiebat, sed oblignabat. Intellige hic iust ficationem legalem, que nonidemen, quod remissio peccatorum. Sed cumhomo iustitiam à Deo in creatione accepe-

recepetit, quomodoiuftificationis facramentum potuiteffe arbor vite? Facilis eftiesponsio. Homo acceperat institiam ve dotem seu qualitatem 2 Deo. Hocautem dono debuit recte vti. Arbor itaque vitæ non tantum fair monitorium fignum, ex quo homo recognosceret, vitam se Deoaccepille, fedetiamerat figillum iustitiæ operum approbatæ, & vitz beatz continuandz, & tandem cum coelefticitra mortem commutanda, sià sandimonia officio nun quam declinaret. Caterum de beatitudine, quahomo fruebatur in paradifo, quamque interalia fignificabat & oblignabat hac arbor, scite loquitur August.lib. 1 4. de cinit. Dei.cap. 26. Vinebat homo in paradifo, sicut volebat; quamdiu volebat, quod Deusiusserat. Viuebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus. Viuebat sine vllaegestate, ita semper viuere habens in potestate. Cibus aderat, ne esuriret; potus, ne sitiret; lignum vitæ, ne illum senecta dissolueret; nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore vilas molestias eius sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus. Summaincarne sanitas, in animo tota tranquillitas. Sicut in paradisonullus aftus aut frigus; sic in eius habitatore nulla ex cupiditate, vel timoreaccedebat bonæ voluntatis offensio. Nihil omnino trifte, nihil eratinaniter letum, gaudium verum perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non fica, atqueinter le coniugum fida ex honesto amore societas, concoismentis corporisque vigilia, & mandatisine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiolum, non somnus premebat inuitum, &c. Ad extremum hic observa, atborem vitæ non fuisse figuram Christi, quatenus nulla ante laplum fuit mediatoris necessitas: sed posse dici figuram, quatenus egregia est interarborem vitæ & Christum similitudo. Quemadmodum enimarbor vitæ vegetabat hominem, & confirmabat contra inualetudinem& mortem, & erat diuinum testimonium conferenda vita aterne: ita Christus astarbor vitæ, non significatione tantum & do arina, vt propheta, sed etiam merito, vt sacerdos, & efficacia, vt rex. Et hoc modo arbor vitæ dicitur sacramentum Christi;id est;monumentum & sacrum fimile, Confer Prou. 3. v. 18. Apoc. 2. v. 7. c. 22. v. 2.

XI. Hominis officium ante lapfum debebat verti in cir. Hominis pra cumspecta fide, & obedientia tum generali erga Deu crea-coumt totem tumspeliali erga legem de cauenda arbore certa.

Deus non interrogauit hominem, an conditionem reciperer: quia noncum aqualipactus fuit, necin re libera, sed prascripsir, quid heri weller , benignis promissis additis. Homines eriam agnoscebant Des

Ecc 3

bonitatem & sanctimoniam, neq; vllam causam habebant, quin quod Deo placebat, ipsis quoq; complaceret. Ideo Eua in exordio dispurationis. Gen. 6.3. v. 3. recte aduersus serpentem se gerit. Officium itaque hominis, quod Deus ab ipso stipulatus suit, ex actionibus Dei virelationi colligi debet. Proinde ab homine protoplasto requirebatur circumspecta sides erga promissionem Dei, & sincera obedientia, tum in genereer ga Deum, tum in specie erga illam legem de certa arbore cauenda.

CAP. XVIIL

De primo primi hominis peccato.

PRÆCEPTA.

Poedus natura violatum est lapsu primi hominis, & violatur omninopulat, quod consideratur in se, & ratione pana.

Peccatum in fe fectatum, oft primum vel aprimo ortum.

Peccatum primum est inobedientia & desectio primorum parentum à Dio, qui se suos gaposteros in mortem aternam pracipitarunt. Gen. 3. Rom. 5, comudendo di fructu arboris vetita.

Eius videbimus caufas, grauitatem & effecta.

Caufe funt quatuor:

I. Efficiens: eaque principalis, vel minus principalis. Et principalis, vel immediata, & propinqua, ipse homo, Gen. 3. versic. 6. Rom. 5. versic. 19. vel mediata & remota, Diabolus, Gen. 3. Ioh. 8. v. 44. Minus principalis estimation and principalis estimates estimat

II. Fini, qui proprie non est peccati, sed est tum exparte actu hominis, vt homo similitudinem Dei assequeretur in scientia boni & mali, &vt sensui visus & gustus satisfaceret: tum exparte Dei, qui terminum illipeccato circumposuit. Gen. 3. v. 5. 6. Rom. 9. v. 22. 23. tum denique exparte

Diaboli, qui focium miferiæluæ quæfiuit & inuenit.

III. Materia, quæ eft e sus iple de fru du arboris prohibita. Gen. 3.

IV. Forms; quæ est avopla, quæ actui seu esui isti competit. quatenusle ge ventus est Gen. 2. v. 26.17. 1. Ioh. 3. v. 4.

Granitas peccati istim consistit in his quinque. I. Quod sit metropolisomnium peccatorum. 2. Quod homo tam excellentibus dotibus praditusilquod

ratio.

imor

ionis

nipe-

reer

cato,

lo de

m-

erf.

)ei

fe-

ILS

is,

lud perpetranerit. 3. Quod non abstinuerit à re tam facili. 4. Quod in loco sanctificato illud admissit. 5. Quod se & tot hominum myriades priuauit donis innumeris. Gen. 1. v. 26. 27. Coloss, 3. v. 10. Eph. 4. v. 24. Gen. 2. v. 16. 17. c. 3. v. 6. 23.

Effettu peccatiprimi est vel immediatus, videlicet Dei offensio 1. Ioh. 3.v. 4. Gen. 3.v. 11. vel mediatus, ira Dei Gen. 3.v. 16. 17. 18. 19. 23. 24. Exira verò illà sequitur illatio pana, qua est duplex, videlicet reatus mortis veriusque, & priuatio santitatu & institui illius primaua. Gen. 2. v. 17. Rom. 6.v. 23. Luc. 19.v. 26. Rom. 3 v. 14. 15. 1. Cor. 1.v. 22.

REGVLA.

I. Doctrina de peccato primo primi hominis requirit le-Cur & quomodo tractà.
corem sapientem & humilem-

Cum de hoc primo malo inquiritur, non ideo agitur, ve cum impio de primo per-Chamonuditatem protoplastorum retectam indigne traducamus. Gen. casto? 9.2.22 sed veillo accurate cognito (in omni enim rerum genere causas & sontes nosse prodest plurimum) tanquam lethalis morbi causa inuenta, medicam manum imploremus studiosius. Requiritur autem hic primosapientia spiritualis, qua nobis cognita sit Dei natura, & modus sinisque permissionis peccati: & deinde humilitas, qua nos abiiciamus coram maiestate Dei tanquam puluerem. Absque his duobus si sit, dissieilis hacdoctrina sieri non potest ve intelligatur.

II. Peccatum primi hominis non est personale, sed natu-Peccatum primum est naturale.

Toum hoc peccatum non est proprium primorum hominum, sed commune totius generis & omnium posteroru, qui tum temporis cum peccabant isti, in lumbis illorum erant, & postea naturali propagationis modo secundum primeuam benedictionem ab illis descenderunt. Rom. 5.7.12. Quare etiam quid quid illatum est pœnæ parentibus primis, ipsomm posteritatem omnem peruasit, & vrget, adeo vromnes sint silii iræ natura, tei condemnationis, & mortis tum temporariæ tum æternæ, denique vacuioriginariæ illius iustiriæ & sanctitatis. Eph. 1. 7.3. Rom. 5. 7. 18. 19. Hinc peccatum illud in Scholis appellatur naturale, non personale. Naturale quidem hoc sensu; quia totius naturæ humanæ, & ideo omnium hominum est commune. Quo pertinet illud: Primo persona infecit naturam, sed post natura infecit, & adhuc insicit personam. Non pot autem dici personale; quia personalia peccata sunt individuorum propria. Ita omnia actualia.

actualia peccata Adami & Eux post lapsum fuerunt personalia, idel propria ipsorum. Namibi non considerantur vt radix, caput & flipe humanigeneris: led vr priuatæ personæ. Dicituritaque hoc peccarum naturale, quia tota natura humana peccauit, & peccando corruptael. Si malis appellare vniuerfale, non repugno. Fuit enim hoc peccanim natoλικώταlov. Neque est, quod dicas personale fuille, quia commillem fuit ab Adamo & Eua. Non enim illi considerantur vt priuata personz. sed vt personæ repræsentantes vnjuersum genus humanum.

Peccatum nis fuitinobedientia.

Peccatum primum commodissime appellaturinobe. primi homi-dientia & offensasiue lapsus.

> Sic vocaturab Apostolo Rom 5.verf. 19. Inobedientia quidem voca tur; quia cum lexilla, aduersus quam patratum est hoc peccatum, symbolica fuerit, data ad testificandum hominem esse sublegem Deo, &ad obedientiam eius explorandum, eiusque præstatio futura esset manifesta deuotæ submissionis & debitæ obedientiæ professio; sane einstrans gressio non potuit commodiore quam inobedientia nomine insigniti, continentis in le subiectionis negationem, & obedientia renuntiationem: quæ res potest illustrari similitudine liberorum & subditorumin. obedientium, qui negant subiectionem suis superioribus, & renuntiam obedientiam illes debitam. Deinde appellatur offensa leu lapsus; qui cum homo ante in statu integritatis constitutus inoffenso pede in via mandatorum Dei incederet, hoc facto in lapfum legem impegit, & afte tu integricatis decidit.

Primu homi IV. nis peccatum quodnam?

admalla

Primum peccatum est vniuersalis iniustitia, inqua primas tenet infidelitas.

Scholastici contendunt superbiam fuisse peccatum omnium primem. Rabbini dicunt concupiscentiam ædificasse inferos. Alii primum peccatum vocant inobedientiam:alii infidelitatem. Res accurate pentitata fic habet. Protoplastitransgressi sunt legem. 1. Tim. 1.7.14. &qui dem legem specialem, que includebat vel potius præsupponebat legem vniuersalem. Peccatumitaq; ipsorum est vniuersalis iniusticia; perquan fit ve homo neque Deo, neg; libi, neque aliis tribuat, quod debet, quis purat se ad hoc non obligari, sicut contra iustitia vniuerfalis est viitus, qua homo Deo, libi & aliis tribuit, quod debet, quia scir sead hoc obligari. In illo itaque peccato violatio omnium præceptorum Decalog occurrit. Primo enim se offert infidelitas seu incredulitas, qua homo contra primum preceptum non credidit Deo minanti mortem, neque confidit in iplotolo: que fuit radix & fons omnium malorum, ficut contra fides bonorum omnium principium est & mater. Hucetiam pertinet idololatria, cum credidit & obtemperauit voci vxoris sua potius quam Dei,& cum Eua credidit Satanæ mentienti. Item superbia, cum Deo voluit fieri zqualis. Contemtus item Dei, cum non timuit Deum, vti debuit. Peccarunt insuper primi nostri parentes contra primum præceptum nontantum diffidentia & dubitatione de bona Dei voluntate, sed & aperta apostasia, quod reliquis creaturis, infra ipsos positis longo internallo, retinentibus suum ordinem, in quo creatæ erant, ipsi, qui ad imaginem Deifactierant, defectionis ferme initium fecerunt, Dei timorem simul & amorem excutientes, & ad suum Deique aduersarium inclinantes, Deinde contra lecundum præceptum occurrit societas cum impuro Spiritu & omifio cultus externi Deo prastandi. Contratertium, blasphemia; dum Deum insimulantinuidiæ, quasi ex illa arborem prohibuisset: & sua inobedientia malisangelis occasionem præbent blasphemandi Deum creatorem, qualipli preualuissent: item omisio precationis; quia non inuo carunt Deum vt iplos à transgressione legis servaret : & in Adamo hic occurrit specialis profancero nominio Dei, quod passus est Euam communicare cum lerpente, cum do non debebat: item non declaratio zeli, quem debebat Adam oftendere pro gloria Dei aduersus Euam, quæ peccauerat accipiendofructum verirum: quod factumille tenebatur reprehendere, no autem in gratiam Eux peccare. Contra quartum est inobedientia erga Deum, quitulerat legem de sabbato non tantú externo, sed etiam interno. Contraquintum præceptum occurrit inobedientia Eua erga Adamum, quem debebatrenereri. Contra sextum est homicidium, quo protoplastitu le, tum pefferos suos in mortem æternam præcipitarunt. Et hoc non tamelt ho. micidium, quam parricidium totius generis humani. Contra septimu fuit perfidia Eue contra maritum. Contra octavum fuir tum auaritia, cum protoplastinon contenti bonis, qua à Deo acceperant, pluribus inhiarunt: tum furum, quo contrectarunt fructum arboris vetire contra Dei mandatum. Contra nonum fuit credulitas primorum parentum. Contra detimam est praua concupiscentia, qua concupiuerunt maiorem scientiam quamDeus dedit, & aqualitatem cum Deo, & sublimiorem felicioremquestatum, & fructum prohibitum: vbi etiam est gula, eiusque intempefantia. Sed quis omnia peccata enumeret, quæ in hoc primo scelere plane abnormi concurrant? Horum porro vitiorum alia magis virum,alia magis mulierem grauant. Vir inprimis sapientior & fortior minus peccare debuir: & caput erat mulieris, quam tenebatur reducere errantem & corripere, nihilque in gratiam eius suscipere. Et vir non habuit hostem.

idelt, ftiper carum carum

catum islum islonz,

obe.

vocafym-

anifetranfgniri, iatiomin-

quia n via à fta-

qua

mum censic quiegem quam

, quia irrus, oblialogi

confidit

hostem, vt Eua, serpentem. Hinc etiam Adam grauius reprehenditur Gen.cap. 3.. In Eua tamen reliqua vitia, quæ lupra enumerauimus, & primo & præcipue funt conspicua. Ex his facile est colligere graphicam primi peccati descriptionem, quam nos paucis ita proponimus: quod sit transgressio legis de non edendo fructu arboris scientia boni & mali à Deo hominibus primo latæ, libera hominis voluntate, ex defiderio fimilitudinis Dei maioris, per Saranæ serpente abusi suasionem perpetrata, propter quam homo in offensam & iram Dei incidit, mortisverinfque reum se fecit, iustitiæque & sanctitatis primæuæ, in quibusbona pars imaginis Dei consistebat, privationem meruit. Gen. 2. v. 17. Rom. (1). 19. Gen. 3. v. 3. 4. 5. 6. 23. 24. Rom. 5. 12. 16. Luc. 19. v. 26. Porro Scriptura non indicat tempus lapfus. Augustinus de Gen.ad lit.c. 4. ait: Mox creata muliere facta estilla transgressio.

Deus non est V. Deo non potest vllo modo culpa peccati primi trancausa primi scribi, neque vt efficienti, neque vt deficienti causa. peccati.

1.v.13.

Non vt efficienti; quia neque per hominem hoc perpetravit, neque vllam homini, velintus velforis adhibuit actionem, qua illum ad peccan. Pf.5.v.5. Inc. dum incitaret. Nonvi deficienti; quia nihil ad virandum hoc peccanum & legem præstandam necessarum negauit aut abstulit homini, sedsusficienter illum ab omnibus requisitis instruxerat, & instrudum conseruabat. Etenim acceperant protoplasti sufficientem gratiam & adbonum faciendum & ad malum cauendum, si modo vellent; & poterant ac debebant orando maiorem impetrare ad roborationem. Vrautem constanter vellent quod possent, iure ab iis requirebatur. Quod si adiuffum & Deo visum tempus probassent suam constantiam, potuissent vt angeli confirmari. Hoc Augustinus de corrept. & grat.c. 11. sic proponit: Vi primus homo reciperet bonum, gratia non egebar, quia nondum perdiderat. Vt autem in eo permaneret, egebat adiuterio gratiz, fine quo id omnino non pollet: & acceperat polle fi vellet, fed non habuit velle quod posset. Nam si habuisset, perseuerasset. Atque hoc sensu quidam vocant Deum causam deficientem, idest, non largientem gratiamsecundam. Qua de re vide paulo ante capit. 12. Cæterum interceffit permissio diuina, non qua actum illum iuri & potestati hominis protoplasti permisit, ve poruerit illum citra peccatum parrare (illa enimlegislationi est contraria Genes. 2. versic. 17.) sed quia actum illum libera voluntati & potentiæ ipfius permifit. Ela. g. versic. 4. Illa autem permissio non est gratiæ necessariæ & sufficientisad legem præstandam negatio seu ablatio (illa enim legislationi juncta Deo peccați efficientiam ad fcrir-

Actiberet) fedeft suspensio alicuius efficientia Deo tum secundum ius, tumfecundum potentiam possibilis, quæ vsurpata peccatum impediret:quod impedimentum efficax vulgo appellatur. Hoc autem impedimentum Deus præstare non tenebatur : vrpote qui posuerat impedimenta, qua hominem à peccato dimonere & deterrere poterant & debebant: qualia erant, imaginis ipsius communicatio, legis positio, pæna comminatio, & pramii pollicitatio, Potuit itaque Deus peccatum sancte permittere, id est, non obniti opere, quo minus illud fieret. Permittereenim hoc loco non est arbitrio alicuius liberum dare. Quæ permissio media est inter estectionem & impeditionem: ita vt Deus permittendo peccatum non fiat vllo modo eius reus : quia neque effioit, neque impeditillud, quod quidem impedire potuit, sed non efficere. Permittendo tamen Deus non agit nihil: sed primum in seipso agit, quod spienter indicat aliquid finendum effe, & vult finere vt alius faciat, quod ipse nec vult nec potest facere per sanctitatem sua. Deinde fi vult finere, vt tamen non velit definere à rectione sua iusta, qua malo limites ponat, & id bonum dirigat, & vlcifcatur aut condonet. Cur vero Deus non teneturimpedire malum, quod potest impedire? Resp. quia de malo potest bene facere, illudg; dirigere bene in bonum. Et hac permissione sua vult oftendere, quid sit creatura, etiam præstantissima. Monetdeniq; nos ea, vripfum oremus, ne nos inducat intentationem. Sed quia caula illius permissionis censeri debet in eoru numero, quæ Deus nobisocculta elle voluit Deut. 29.v. 29:non debemus curiofitati frænos laxare. Potest tamen nihiominus à nobis modeste & reuerenter Dei adiones inspicientibus duplex istius permissionis causa statui:vna à priori,alteraa posteriori. Illam Tertullianus aduersus Marc. l.2.6.7. sic enunciat: Silemel homini permiserat arbitrii libertatem & digne permiserat, vtique truendas eas ex ipfa institutionis authoritate permiserat: fruendas autem quantum in ipso, secundum ipsum, id est, secundum Deum, id est, in bonum. Quis enim aduersus se permittet aliquid? Quantum vero in homine, lecundum motus libertatis ipfius. Hanc Augustinus enchir .cap. 100. liceffert: Non fineret bonus fieri male, nisi omnipotens etiam de malofacere posset bene. In summa: Permissio primi peccati fuit bona, siueauthorem permissionis & ipsius ius atq; potentiam, sine modum per. missionis, siue finem permissionis optimum consideremus.

VI. Primus homo potuit resistere omnium & singularum mo poterat causarum efficacitati.

Hocper partes planum fiet. Primo proxima & immediata peccati pri-lex.

Primus honon labi, ma. nendo (ub-

Fff a

nus, & hicam quod & mali erio fipetra-

nendi-

bona 97.5.7 a non uliere

verief-

ran-

e vl-

can tum lfufnferbo-

rant item diunt vt

: Vt perquo elle

am leer-

tolera

lio

mi causa est libera hominis voluntas; qua ille citra vllam necessitatem velinternam, vel externam, legem sibi propositam, comminationed promissione sancitam, observatu possibilem, est transgressus. Deindeeff. ciens remota est Diabolus: qui inuidens gloriæ diuinæ & saluti hominumad legis istius transgressionem hominem solicitauit. Instrumentalia est lerpens: cuius lingua abusus est Satan ad proponendum kominista argumenta, quæ illi persuadendo conuenientia putabat, forte ex seipso conie duram faciens, qui iisdem argumentis ad peccandum fuisser pelle ctus. Argumenta ista fuerunt causa procatar ctica, numero duo. Vnum direce suadens, ductum ab vtili, quod inde consecuturus erat homo. nempe similitudinem cum Deo. Alterum dissuadens, à comminatione Deisumtum, remouens, ne timor pænæ desiderio similitudinis en Deo præualensabesu hominem prohiberet. Hisce argumentis accedunt due quattrates fructus arboris istius à creatore indita, sensus hominis blande afficere & allicere aptæ, quæ fignificantur his verbis: Quod bonaefit arbor ad vescendum & desiderabilis oculis. Verum hoc discrimen est inter argumenta illa & hasce qualitates: quod illa proposita sunta Diaboload persadendum peccatum, qua tale: qualitates illa Deo inditadelum tantum suadendum, siquidem citra peccatum obiriposset. Cause weenpopular a, sed peraccidens, fuerunt tum affectus erga similitudinem Dei abipso Deo homini insitus, sed certo ordine & modo vsurpandus (imago enim & similitudo Dei gratiosa, ad quam homo erat conditus, tendebatad imaginem Dei & similitudinem gloriosam) tumaffedusnaturalis erga fructum boni faporis & iucundi aspectus animalivitz conservande & recreande convenientem. Atq; hæ sunt causa primi peccati. Quarum omnium & fingularu efficacitati potuit refistere homo:quippe ad imaginem Dei conditus, ac propterea vera sanctitate & instituta præditus, ita vt potuerit causas extra agentes repellere & reiicere, into impellentes in ordinem cogere, & legi spirituique Dei subiicere. Quod si fecisser, rentatio illa, ex qua victor euasisset, illi in culpam violara legis non imputata fuisset, si maxime in actu tentationis nutasset. Primum primi hominis peccatum non habuit finem

Cen. 16.v.

17.

Coloff. 3. v.

10.

Eph 4.v. 24

Quis fins

primi pecca-

312

perfe.

Malum per se non habet sinem: vtpote qui semper boni rationem habet. Actus vero, qui est in malo, habet sinem per se. Sic in primo peccato sinis actus illius est duplex. Primo enim homo volebat similitudinem Dei assequi in scientia boni & mali: deinde sensui gustus & visus facere satis. Similitudinem autem illam non est arbitratus se confecuturum per peccatum, qua tale, sed per actum, qua naturalis est.

litatem

tione &

ndeeffi.

homi-

mentalia

uni ifta

leipfo

let pel-

Vnum

homo.

atione u Deo

nt due

s blan-

maeffet

ter ar-

oload

elum

₩294+

m Dei

(ima-

,ten-

us na-

e con-

eccati.

quipaftitia.

intus

Quod elegis

nem

onem

pecilitu-

& vi-

conseft.

Prz-

Praterea hoc peccatum habet terminum, quem illi dinina determinatio circumpoluit: vnum naturæ peccati conuenientem secundum seueritatem Dei, puta punitionem & directionem; alterum, peccatum transcendentem, imo illi contrauenientem secundum gratiam & misericordiam Dei, videl. liberationem per Christum, Rom. 9. v. 22.23.

VIII. Materiale primi peccati bonum est; formale, ma-Materiale lum-

formale primi peccati.

Materia peccati istius est esus iple de fructu arboris scientiæ boni & mali, qui lua natura indifferens est, & homini in tanta copia fructuum bonorum & variorum facile euitabilis. Vnde mira Dei benigniras & veluticomitas elucet, qui obedientiam creatura sua experiri voluit in actu, quem facillime omittere potuit circa natura noxam, imo & citra voluptatis detrimentum. Quod ipsum Deus significauit his verbis: Ex omni arbore horti comedendo comedes: at de arbore scientia boni & mali non comedes, Gen. 1. v. 16.17. Et hæcquidem est materia primi peccati. Forma iplius est arouia, que actui isti competit, quatenus lege est vetitus. Qui respedus, quiactui isti adhæsit, ab eo tempore, quo Deus illum lege circumscriplit effecit vt actus omittendus fuerit. Maius enimerat malum morale, quodilli perprohibitionem Deiadhærebat, quam bonum illud naturale fuit, quod actui inerar per naturam. Erat etiam in homine imago Dei, per quam magis abhorrere debebatab actuillo, quia peccatumilliadhærebat, quam per naturalem affectum inclinari ad actum ipfum, quia bonum aliquod ipfi coniunctum effet.

IX. Peccatum primum est grauissimum, quia est compen-Granitas diumomnium ferme peccatorum; & causaomnium omni-cari. no peccatorum & pænarum prima; & commissum ab homineintegro, in loco fanctificato; & quidem cum totius ferme: mundi incommodo.

Principio tota natura lex hic fuit violata. Est enim hoc peccatum transgreffiolegis non tantum particularis, sed vniuersalis, seu vniuerse obligationem hominis erga Deum contestantis & obedientiam explorantis: cuius contemtus in se habet renuntiationem fæderis cum Deo initi, & criam obedientiæ ex fædere debitæ. Deinde corruptio horrenda lequuta est istum lapsum: videlicer obscuratio imaginis Dei, per quam desirinmente vera & integra Dei coguitio, in voluntate libertas arbitriiad bonum, in corde vera dilectio & timor Dei, in toto homine propolitumac fludium obediendi Deo : at successit in mente ignorantia & Fff

dubitatio, in voluntate & corde contumacia aduersus Deum & pram inclinatio, perpetua perrurbatio, cura & anxietas. Et hæc corruption originalis illa iniusticia, effectum primi illius actus. Quo pertinentinfinitæ prenæ, quæ iplæ pendent à primo illo peccato tanquam primo principio. Tertio grauitatem peccati huius auget, quod homo instan integritatis constitutus, & tam excellentibus agnitionis Dei, institiza fan &itatis dotibus à Deo ornatus, id peccatum perpetrauit: præserim cum tanta esset in isto actu non-peccandi facilitas. Quarto peccarum hoc commissum est in loco sandificato, quippe typo colettis paradili, Apoc. 2. v. 7. Tota denique creatura sublunaris obnoxia est vanitati propter hoc peccatum, Rom. 8 Granissimum itaque est primum illud peccatum ratione formæ, seu accidentalis essentiæ, & circumstantiarum omnium; quippe quod includit tria, transgressionem legis, reatum inde contractum, & habitualem prauitatem: sicut qui nequiter sibicrustrangir, violat legem, reus est & dignus dolore, & inhabilis ad ambulatdum. Cæterum dicitur grauissimum hoc peccatum protoplastorum, non absolute, sed secundum aliquid. Nam absolute gravithmum suit peccatum Diaboli, quippe quod fuit irremissibile, & causa peccati hominis.

Protoplasti exciderunt gratia Dei.

X. Primi parentes exciderunt plane fide & gratia creationis, & amiserunt Spiritum sanctum.

Diserte dicogratiam creationis, non vero iustificationis in Christo. & sidem mandati & promissionis naturalis, non sidem promissionis gratuitæ in Christo. Amiserunt etiam Spiritum sanctum, quatenusille est sauoris & beneuolentiæ Dei signaculum. Nam quia ex sauore Dei exciderunt, & iram illius incurrerunt, Spiritus S. & estecta illius non debuerunt in ipsis permanere, Luc. 19. vers. 26. Roman. 8. vers. 14. 15. 1. Cerinth. 1. vers. 22.

Distinctio necessario tenenda de primo hominio peccato.

XI. In loco de primo primi hominis peccato distinguendum est inter hæc, posse non peccare, & non posse peccare; posse non mori, & non posse mori; bonum posse non deserce, & bonum non posse deserce.

Potuitenim, inquit Augustinus de corrept. & grat. non peccare primus homo, potuit non mori, potuit bonum non deserere. Prima libertas voluntatis erat, posse non peccare: nouissima erit multo maior, non posse peccare. Prima immortalitas erat, posse non mori: nouissima erit multo maior, non posse mori. Prima erat perseuerantia potestas, bonum

posse non deserre: nouissima erit felicitas perseuerantiæ, bonum non posse deserre: Videris hac de re Logicorum monitiones de propositione & negatione infinita.

CAP. XIX.

De peccato originis.

PRÆCEPTA.

Deccatum aprimo ortum , est originale vel actuale.

Peccatum originale est, quod in omnes naturales Adami haredes deriuatur generatione carnali iustag, Dei imputatione, Rom. 7.v. 8.13.17.20. vbi appellaturabsolute peccatum, item peccatum peccans, malum adiacens, peccatum inhabitans, peccatum vndique circumstans.

Partesiplim dua funt, defectio & corruptio feu infectio.

Descritoss, qua desecimus à Deo in lumbis primorum parentum, Roman. 5. verl. 2.19: Dicituretiam apostasia, item culpa desectionis & inobedi-

Corruptio est innata vitiositas; quæ sequitur desectionem tanquam pæna. Hæcnominatur corpus peccati Rom. 6. v. 6. quia in eo consociata sunt omnia peccata, quemadmodum membra in corpore cohærent. Item leximembris Rom. 7. v. 23. quia deuin cha sibi habet omnia membra, partes & facultates hominis. Item corpus mortis Rom. 7. v. 24. Elex peccati Emertis Rom. 7. v. 23. 25. cap. 8. v. 2.

Corruptio illa est prinatio sen defectus boni originalis, & successio mali: agow à

Prinatio boni originalis est carentia gratia originalis, in qua homo erat conditm. Plal. 14. Rom. 2:

Efque triplex :

-bipp-

ram

oeft

tin-

imo

z&

rtim tum difi,

pter

um

um:

on-

20-

an-

ım,

fuit

cati

0-

to:

nis

)ei

n-

e-

I. Inanima; quia mens destituitur luce & sanitate intelligentiæ, voluntas sanditate & libertate ad bonum Deo placens.

H. Incorpore; quod spoliarum est conformitate affectuum, appetitus & locomotium, conformirate, inquam, cum lege Dei.

III. Intoto homine; quatenus ille constituitur ex anima & corpore: & hinedicitur peccator.

Successionaliest, qua tota natura nostra infecta est habitu malo nobis innato: qui habitus dicitur prana concupiscentia fiue cupiditas. Rom. 7.v.7. quæ difinguenda est ab illa concupiscentia, quæ est actus prana cupiendi. Idac enim est este cupi peccari originalis.

Concupiscentia ifta praua est

I. In anima, ratione mentis, quæ obtenebrata estignorantia & cæcine in rebus maxime diuinis. Ephes. 4. v. 17. cap 5. v. 8. 2. Cor. 4. v. 4. neque capu eorum, quæ sunt Spiritus Dei. 1. Cor. 2. v. 14. 2. Cor. 3. v. 5. & ratione relistatis, quæ est tum rebellis voluntati Dei. Ier. 17. v. 9. Matth. 23. v. 37. tum imbellis, imbecillis, & serua peccati Rom. 3. & 7. Psal. 14. 53. Esa. 59.7., & seqq.

II. Incorpore, cuius singula membra repugnant Deo inimice. Rom. 8.7.

III. Intoto homine; quatenus ille constat ex anima & corpore, & iase habet ad opera vitæ spiritualis, vt homo mortuus ad munia vitzani.

malis.

REGVLA.

Peccatum I. Peccatum originis est vitiositas hæreditaria, qua propter originis quid? inobedientiam Adami omnes ipsius posteri vtriusque mali, tum culpæ, tum pænæ, rei esticiuntur.

Euoluamus singula huius assertionis membra. Principio peccatum hoc dicitur originale, quia ab iplo ortunostro nobis inest, à prima scilicer origine conceptionis: & quia alia peccata inde tanquam ex venenoli vena leaturiunt & oriuntur: & denique quia à prima omnium nostrum origine, Adamo videlicet in nos propagatur. Dicitur eviam naturali; quia inest natura nostra, non quatenus constituta està Deo, sed quate nus à nobis destituta est sine cortupta. Confer Ephes. 2. v.3. 6 Col.3. v.6 vbi dicimurnatura filii iræ & filii contumaciæ. Ideo peccatumonginis est inseparabile, vt alia adiunctanaturalia, & non nisi permottem deponi potest. Dicitur etiam in scholis malum innatum & hareditatium, languornatura, massa iniquitatis, & fomes mali. Deinde hoc peccatum vere est; quia peccatores, seu vitios & iniqui sumus non tantumimit tione parentum, sed participatione culpæcum ipsis, & propagationelabis, tanquam patrimonii, exiplis: vnderei sumus mortis aterna, Pal, u v.7. Ioh.3. v.6. Rom. f. v.12. cap.7. v.17. 20. Propagatur autem hocpect tum duobus modis- Primo quidem per modum generationis; quiape corpus gignentis transfunditur peccatum in corpus geniti materialite, in animam vero illius causaliter, idque partim ex Dei desertione, partin ex corporis, in quod anima infunditur, contagione, que eo faciliorel, quia actiones anima in corpore funt organica. Deinde per modum culpæ & imputationis; quia Adamus pro conditione sua, in qua condition fuit, per offensam suam tanquam portam transmist in suos posteres quid-

quidquid fuit iniplo mali. Cum enim posteri ipsius ipsius fuerint in lumbiseius, necessium est vtillis imputetur à Deoille actus apostasia, quam apostasiam sequitur corruptio tanquam pæna. Vbi & hocdiligenternotandum est, quod anima, cum infunditur in corpus sit iam rea debendi,ethnonagendi. Erenimanima confideratur quoad effentiam & sublistentiam. Secundum essentiam està Deo, planeque pura: secundum subsistentiam estab homine generante, idest, ab illo habet modumillum lublistendi in corpore, atque sicest anima apostata, qua merito luo deseritura Deo. Ad extremum diximus in regula, quod peccatum originis efficiat nos reos. Hicenim reatus non tam est formale peccatioriginis, quam effectum & consequens illius necessarium. Formale autemaccurate loquendo est tota illa totius natura deformitas, qua nequeinfusaelt, neque imitatione acquisita, sed naturalis siue connata: & quidemomnibus Adami & Eux posteris naturalibus. Vnde scite dicitur Adamum & Euam in quolibet nostrum vel habitare vel regnare, Neminemhicexcipimus, nisi Christum: non infantes, non Mariam, nonfanctos. lob.14.v.4. cap.15.v.14. lob.3.v.6.

II. Primum peccatum protoplastorum est partim alienum, Peccatum originis est aliemum, est non

Prima pars peccari originalis est apostasia seu defectio à Deo in Ada-est. mo& cumipso facta in paradiso. Hæc defectio est partim aliena, partimnolta. Aliena, quatenus protoplasti, qui fuerunt persona à nobis diffinde, scientes & volentes à Deo defecerunt. Nostra; quatenus in iplis, vt massa primigenia, nos ipsi peccauimus, tanquam pars ipsorum: sicut scilicet Leui decimatus dicitur in Abrahamo, quia in lumbis eius etat, cum Abraham occurreret Melchisedeco. Hebr. 7. vers. 9.10. Et hoc respectupeccatum originis est proprium singulorum, neque imputari, ledinesse dicitur: quod & omnes probamus, dum in vitiositate nostra, tanquam languinis aliqua nobilitate ante regenerationem adeo nobis placemus, ve ne quidem malitiam agnoscamus. At defectio actualis Adami nobis imputatur, eodem pacto, sicut cum vasallus perfidus euadensindominum feudi, non modo iple reus habetur, sed & posteri, ideoque feudo etiam hi cum parentibus exuuntur. Hac de re breuiter & rotunde ficait Augustinus lib. 6. contra Iul.cap. 4. Parentum peccata modoquodam dicuntur aliena, & rursus modo quodam reperiuntur & nostra. Aliena quippe proprietate suntactionis, & nostra sunt contagione propaginis.

as constitution of

Poccation o- III. Peccatum originis est priuatio & habitus. riginis non est nuda pri-NATIO.

Corruptio est altera pars peccati originis: quæ & ipsa diciturnaturalis, non quod sit pars naturæ vel substantia, sed quod à nativitate trahatur. Hæcautem corruptio primo est priuatio, vt omne peccatum: deinde vitiolus habitus, quia est prauitas & iniquitas ad instar habitus perdurans; quia per illud natura seu indoles & ingenium nostrum est quas pecuinum & serpentinum, & debita perfectione sua habituali caret. nempe originali iustitia, & ad malum propensa est, sicut scilicet anguiculus vel carulus lupi habet ingenium serpentinum & lupinum. Sicergo peccatum originis est primo prinatio: deinde a suva pia, ad recetogitandum, appetendum & agendum: tertio dui apis ray dia Jeors, diffest. tio ad perpera studia & facta. Hic habitus est lapsu acquisitus & nobisin-Sed qualis amabo est hichabitus ? Est in mente dementia fer ignorantia priuatina & cæcitas, vt non agnolcamus Deum falutatites,& nostra erga ipsum officia: in voluntate autem maleuolentia, vi nonvelimus sancta, sed potius eis contraria: & hinc totus homo corruptusest & peccator. Hinc peccatum originis dicitur esse in anima principaliter, in corpore tanguam instrumento anima, in toto homineadaquate,id est, tanquam in subiecto totali.

riginis quomodo sit & agat in no-

Peccatum a. IV. Peccatum originis in omnibus est æqualiter, sednon agit æqualiter.

> Non omnia Adami & Eux peccata nobis imputantur, non certeil la, quæ post lapsum perpetrarunt vt priuati homines: sed primumillud in vetito fruducarpendo transit in nos, quoniam protoplasti infedere natura & violatione illius, non vt fingulares persona vel vnus quifquam homo, sed vt vnusquisq; nostrum, scilicet per repræsentationem, & tanquam vniuersale principium generis nostri considerantur, vtanrecessores & vicarii posterorum. Ethoc peccatum, videlicet defedio, parit corruptionem. Qua duo iuncta sunt causa omnium vitiosom motuti in nobis, ita vr peccari originalis malitia rece dicatur tyrannica ex Rom. 7. Et hoc peccatum inest omnibus naturalibus Adami posteris, eo, quia secundum carnem ab ipso gignuntur naturaliter. Estautem in omnibus, quibus inhæret,æqualitere etsi in aliis minus,in aliis magis exeratur, prout Deus illud magis minusue cohibet. Que cohibitioes tum respe du impiorum quorundam, in quibus principia natura Deus excitat, vnde illi coruscant præsignibus virtutibus moralibus; tumrespectu omnium piorum, à quibus tollitur reatus peccati originis peritefuficationem, vipote que est omnium peccatorum condonatio: per fancti

fandificationem autem feu regenerationem corrupta nostra natura refanarur& revalescit paulatim: cuius vtriufque divinæ gratiæ sacramentumeftbaptismus. Cæterum reatu & pæna sublatis, defectus seu vitiositasadhucmanet, que posset nos reos facere, nisi gratia obstatet. Et hocpeccatum in impiis regnat: in piis interdum regnat, interdum non-Curvero, inquis, qui ex renatis nascuntur, non minus peccato originis infectifunt, atqui qui ex non renatis? Ratio hæcest: quia generatio est ex communistratura principio, non autem ex fingulari gratia, vt regeperatio: ficut scilicet triticum aut hordeum, etiamsi purgatissimum seratur, spicarum tamen nascitur.

V. Moduspropagationis peccati est quidem ille abstrusus: Quomodo sed tamen vecunque intelligi porest, si distincte considere-peccatum mus defectionem & corruptionem.

origina?

Angustini pium est consilium epist. 29. ad Hieronymum; Eleganter, ait, didumelle nattatur, quod huic rei fatis apte conuenit. Cum quidam incidiffer in puteum, vbi aquatanta erat, vt eum magis exciperet ne moteretur, quam suffocaret ne loqueretur: accessit alius, &, eo viso, admiransait: Quemodo huc cecidifti? Aitille, obsecro cogita, quomodo mehincliberes, non quomodo huc inciderim quaras. Ita quoniam fatemur & side catholica tenemus, de reatu peccati, tanquam de puteo, etiam paruuli infantis animam, gratia Christi liberandam : satis estei, quod modum, quo salua fiar, noui mus, etiamsi nun quam, quo modo in malumillud deuenerit, nouerimus. Sic Augustinus. Piesane. Et alius eque eleganterait: Quemadmodum incendio orto ad id comprimendum quam celetrime & vndique accurritur, quocunque tandem modoilludexcitatum fuerit: ita cum fatis pestilentem illum naturæ nostræ morbum sentiamus, potius videndum est, quid eum rollat, quam origo scrupulosius indicanda. Interim remen ea sunt inuestiganda, que posfunt investigari, quaque ad sapientiam & pietatem opus sunt, vt hacratione partim infirmis, partim inquieris tum succurrere tum occurrere queamus. Hocautem fieri potestira. Massa corporea trahiturà parentibus, cui naturaliter quidem pura, sed moraliter impura, quatenus est peccatoris semen & erit peccatoris habitaculum, Deus decreuit animamrationalem à se puram conditam infundere, & toti composito, vt propagini protoplastorum defectionem illam vniuersalem & primam imputate, camque siciuste deserere, quippe animam apostatæ, & originali iustitia non ornare: id quod ira facit, quomodo decreuit. Cum vero homo occasione det anima infundenda, dum generat, rece dicitur, o

anima

emiles

anima originem aliquo modo habeat ab Adamo, et si non exaliqua ma. teria. Habet certe illam ab Adamo mediate, etsi non immediate: me diante videlicet corpore & supposito. Hincitaq; omnis homo & tous homo estreus iusto Dei iudicio, & in sea se fit corruptus. Et haclabe non tantum meretur pænam damni, quæ dicitur andovia, sed etiam fenfus, quæ dicitur λύπη. Illa eft vacuitas gaudii, hæc dolor & ignominia.

Arbitrium hominis quomodo sit libemiferia?

VI. In statu peccatiliberum hominis arbitrium non solum est vulneratum & sauciatum, sed etiam captiuatum & arum in statu missum, viresq; eius non modo debilitatæ & cassæ, nistadiuuentur à gratia, sed & nulla, nisi excitentur ab eadem.

> Liberum arbitrium in homine est facultas voluntatis, qua possume aliquid eligere vel repudiare. Est autem voluntati libertas essentialis, videlicet libertas à coactione: sed libertas à servirute & onere miserie ipfi non item est esfentialis. In omni ergo statu hominis, siue is sitante, siue post lapsum, voluntas est libera à coactione : sed non in omnistant est libera, id est, indifferens, ad verumque oppositorum. Priorappelletur libertas per essentiam, posterior per indifferentiam; & vtragest vel contrarietatis, vel contradictionis, fiue specificationis & exerciti, vtloquuntur. Rursus vtraque libertas voluntatis potest determinati: qua determinatio non repugnat libertati, sed coactio. Determinaturautem libertas voluntatis, tum à Deo omnium libertimo domino, tuminterno motu, tum externis obiectis. Ordinarie quidem determinatur mott interno, ab vltimo iudicio practicærationis: vt cum homo disputat, id facit voluntare determinata, quia iudicat illud esse vtile, & sicintelledu imperat voluntati vrid velit, & voluntate imperat potentiz agendi, v iudicatam & appetitam rem exequatur. Deinde Deus determinatvoluntatem hominis actione physica, id est, influendo involuntatem. De nique externa obiecta, vt sunt promissiones, præceptiones &c.determinant voluntatem actione morali. Fit autem omnis hæc determination velin genere ad bonu aut malum, sub boni tamen ratione: velin specie ad hocbonum, aut ad hoc malu. Quoties autemita voluntas determinatur, manet ipfi fua libertas, non vero exterminatur. Hisita premilis dicimus in flatu innocentia voluntatem hominis fuille libera à coactions, præterea à seruitute peccati, & onere miseria siue poena, sed mutabill conditione: non a. à diuina gubernatione & ab obligatione ad obedientia. Nunc post lapfum voluntas est libera & serua, quadinest in statumi deriæ, Libera quidé est in naturalibus, quæ ipsi cum brutisanimantib.sim

communia: & in ciuilibus atque moralibus multum cernit, vult & potelt homo,ingenio,institutione, vsu & experientia; sed in spiritualibus, que ad Deumreligiose colendum & falutem æternam procurandam spe chant, fine nova gratia homo nihil intelligit, nihil vult, nihil potest. Ideo difertis verbis dicimas: In statu miseriæ liberum hominis arbitrium ad verum, id eft, spirituale & supernaturale bonum non modo vulneratum, faucitatum, infranatum, inclinatum & attenuatum effe, fed & captiwatum, perditum, amissum, viresque eius non modo debilitatas & callas, nisiadinuentur à gratia, sed & nullas, nisi excitentur ab eadem. Ideo Christusait: Sine me nihil potestis facere. Cuius loci verbasinguladiligenter ponderans Augustinus itainquit: Non dicit, fine me parum potestis facere:nec dicit, Ardui aliquid fine me non potestis facere, veldificulter line me poteritis, sed, Nihil sine me potestis. Nec dicit, fine me non potestis perficere, sed Nihil potestis facere sine me. Sic Augustinus. Merito itaque dicimus, nos in peccatis nunc mortuos elle, &exhac spirituali morre aque nos ad vitam excitare non posse, atque radauer libi conferre non potest, vt reuiniscat. Hinc Augustinus lib. de torrept. & grat. capit. r. ait : Liberum arbitrium & ad malum & ad bonum faciendum, confitendum est nos habere: sed in malo faciendo liber est quisque institia, serunsque peccati: in bonoautem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit, Si vos Filius liberauent, une vere liberi eritis. Necita, vi cum quilque fuerità peccati damnatione liberatus, ia non indigeat sui liberatoris auxilio, sed ita potius, reabillo audiens, Sine me nihil porestis facere, dicar ei & ipse, Adintormeus esto, ne derelinquas me. Hoc ipsum vr dilucidius pateat, fingulatimmentem, voluntarem seu affectus, & porentiam agendi, quin &iplamvitam hominis non renati considerabimus. Principio itaque mens hominis in isto statu caca est, salutari Dei eiusque cognitione de-Rituta, non capax illorum quæ funt Spiritus Dei. 1. Cor. 2. Nam homo animalisibi diciturab anima nobilissima hominis parte, quæ ideo tenebrisignorantiz obsita intelligitur, & insipientiz vanitatisque titulis inlignitur, hominesque adeo ipsi obtenebrati menre, amentes, & stulti, quin & tenebræ appellantur. Roman. 1. verficul. 21. 22. Ephef. 4. verfic. 17.18. Quod verum est non solum, cum intelle dus ex veritate legisapli inscripta per diavotar conclusiones est fabricaturus, fed etiam cum veritatem Euangelii sibi extrinsecus oblatam simplici apprehensione estexcepturus. Stultitiam enimiudicat, quæ Dei sapientia est excellentissima. Tit. 3. versic. 3. Ephef. 5. vers, 8. Roman. 1. vers. 21.1. Corint. 1. vers. 18. Hzeitaque czcitas est respectu intellectus tum practici iudiciique ap-Ggg 3 proba-

probationis singularis, tum theoretici & generalis astimationis. Mentis hanc tantam cæcitatem fequitur voluntatis, affectuum & cordi perus. fitas, secundum quam homo non renatus id quod vere bonum est Denque gratum, odit & auerfatur, malum vero amat & profequitur. Hine affectus carnis dicitur inimicitia aduersus Deum. Roman. 8. verfic. 7. & cor hominis fraudulentum, peruerfum & incircumcifum, durum & lapideum frequentiffime dicitut Ierem. 13. rerfic. 10. Ezech. 36,7.16. cuins figmentum tantum malum est à iuuentute. Genef. 6. 6 8.ex quo egrediuntur malæ cogitationes, cædes, adulteria, & c. Matth. 19. verfu. 19. Sed age videamus potentiam agendi. Qualis vero estilla? Analoga estintellectus & voluntati, & proinde mentis cacitati. & cordis peruersitatire Spondet ex æquo virium omnium impotentia adid, quod vere bonum est, præstandum, & malum quo decet modo omittendum. Hincheme dicitur mala arbor Matth. 7. verfic. 18. fub potestate peccati & Saranz. Roman. 6. versic. 20. in seruitutem redactus & captinatus. 2. Tim. 2. versit. 16. Confer Matth. 12. verfic. 3 4. Ichan. 6. verfic. 44. Roman. 8. verfic. 7. cap.7. vuf. 4. Huc denique accedat consideratio totim vita hominis in pecceto confittuti, cuius luculentiffimas descriptiones nobis exhibet Scriptura; inprimis Plal. 1 4.6 Reman. 3. Ex his, opinor, constabit attento lectori, nihil de homine in hoc statu verius dici, quam illum in peccatis planemortuum esse. Iungantur modo dictis loca & testimonia Scriptura, quibus beneficia Christi per Spiritum eiusmenti & voluntati hominis adeoque toti homini collata describuntur. 1. Corinth. 6. verf. 10.11. Galf. vof. 19.20.21. Ephef. 2. rerf. 2.3. cap. 4. nerf. 17.18.19. Tit. 3. verf. 3. Non poteltenim planius patere quibus bonis homo per peccatum spoliatus sit, quamer ingenti bonorum cumulo, que per Spiritum Sanctum obtinguntatdentibus, quando quidem omne id naturæ deesse intelligitur, quodspi ritus Sancti opera homini præstitum & communicatum elle Scriptum cestatur. Quare si vbi Spiritus Dei est, ibi demum libertas est, & vereliberi funt ii foli, quos Filius liberauit 2. Cor. 3. perf. 13. Iohan. 8. verf. 36.60 quitur arbitrium noftrum à lapfu primo liberum non esse ad bo-

num spirituale, nisi à Filio per Spiritum ipsi-

CAP. XX.

De peccato actuali.

PRÆCEPTA.

PEccatum aftualeest, quod ipso actu designatur. Eimoccurrunt causa & species sine dinissiones. Causa sunt quatuor, hoc modo:

I. Efficient; eaque committens & impellens. Illa est homo ex libera sua voluntate. Husest tum menyouphin, videl. propensio nostra originalis in id quodlegi Dei est contrarium, quam per carnalem generationem ex primis nostris parentibus contraximus: tum menas generationem ex sobiecta, quæ ad peccandum solicitant. Obiectum autem hic est bonum mutabile item que apparens, ad quod homo cum inclinat deserto immutabili bono, peccat.

H. Finis qui ex parte committentis eft bonum apparens, ex parte Dei

iusta directio & punitio peccati.

III. Matria, seu materiale; a cus sue a cio, secundum naturam suamhabenstationem boni.

IV. Forme, seu formale; transgressio seu avopia.

Hac omnia ex superioribus funt clara:

Species five divisiones funt numero XXI.

I. Especiatum commissionis; cum actus lege Dei prohibitus perpetratur, ve surtum, homicidium: velomissionis, cum abstinetur ab actu diuinitus prascripto, ve si quis non exhibeat magistratui debitum honorem, vel pauperibus non largiatur pro facultatibus. Committitur autem vel omittitur aliquid aut contra legem, Rom. 3. vers. 27. aut contra Euangelium,

Hebr. 2. v. 2.3.

II. Est aliud peccatum per se, omnis videlicet externa vel interna actio lege Dei prohibita, omnisque actionis lege Dei mandatæ neglectio: aliud peraccidens, idque tum in necessariis, tum in adiaphoris. In necessariis; quando actus lege Dei præscriptus non præstatur cum debitis circumstantiis, quale est dare eleemosynam vt lauderis ab hominibus, vel quando actus lege prohibitus non ex debita causa & in sinem iustum omitutur, vt si quis iram ad tempus cohibeat, vt vindictam exerceat crudeliorem. In adiaphoris; cum quis iis vtitur cum scandalo insirmiorum, Rom, 14.V.1 (12).

III. Peccatum ratione obiecti perfonalis in quod peccatur , eft vel in Deum, vein

nos ip (os, vel in proximum, Tit. 2. V. 11.

IV. Ex causa peccarum actuale est ignorantia, insirmitatis, malitia e negligutia. Peccatum ignorantia est, quando quis id quod facit ignorat este peccatum, I. Timoth. I. v. 3. vti Paulus persecutus est Ecclesiam Christi. Insirmitatis; quando ex metu, qui eriam in fortem virum cadit, vel exalicaliquo vehementiore astectu & animi perturbatione aliquid perpetratursic Petrus abnegauit Christum, Matth. 26. & Dauid à Nabale osfensus, ai illum eiusque domesticos occidendos prosectus est, I. Sam. 25. ves s. 11. Malitia; quando destinato animi proposito & deliberato consilicaliquid admittitur: sic Iudas negauit Christum, Matth. 26. & Dauid, 2. San.
11. curavit occidi Vriam. Negligentia; quando quis à peccato circumstente præoccupatur, antequam de sacto apud se despiciar, Gal. 6. vvs. 11. Hebr. 21. v. 1. quase dicetur Pauli aduersus Ananiam, Act. 23. v. 3. si quidem in eo peccas e dicatur.

V. Peccatumest contra conscientiam, vel non est contra conscientiam. Come conscientiam est, quod ex malitia & deliberato animo perpetratur, veletiam exinhimitate, certa tamen & ad factum applicata scientiaprzeunte, Ps. 51. De noc inquiunt Scholastici: Qui peccat contra conscientiam, ædisticat ad gehennam. Peccatum non contra conscientiam est vel nullo modo, quod ex ignorantia iuris patratur non assectata seu quastra, vequi scire negligit, quod scire potuit: vel saltem non primo modo, quod est ex præcipitantia, cuius causa est vehemens & non prævisa tentation quale est preproperum iudicium Dauidis in Mephibosetum, 2.54. L. Quod tamen semel patratum contra conscientiam non est, idule evadit, si sæpius patretur, & homo negligat corrigere.

VI. Peccatumex causiscum respectu ad obiectum realectrea quod peccatur, sind cupiditas carnis, vel concupiscentia oculorum, vel fastus vita, id est, vel voluptas speciatim dicta, vel auaritia, vel superbia: que ex vino sonte propriiamo ris, sed inordinati, prouenientes, tendunt distinctim in bona huius animalis vita, haccin honores, ista in diuitias, illa in ea quibus sensus eni per se delectantur. Ex quibus oriuntur opera illa carnis, Gal. 5, v. 19.20.

21. Potest tribus illis speciebus addi idololatria: quanquam abalisseste.

ratur ad vnam ex tribus iftis caufis.

VII. Peccatum dividitur in mortale & veniale. Quæ distributio non ester natura ipsius peccati deducta, sed per accidens ex gratiosa Deiæsimatione. Nam omne peccatum est sua natura mortale, hocest, tale, quod mortem meretur, Rom. 6. v. 23. At vero quod peccatum veniale dicitur, ex eo est, quod Deus illud non vult imputare seu statuere peccatum sidelibus.

libus, sed condonare: quanquam hoc discrimine, vt de nonnullis expressam ponitentiam postulet, de iis videlicet qua nobis nota sunt, super aliis contentus sit precatione & postulatione remissionis peccatorum occultorum, Pfal. 19. v. 13. Neque hic tantopere metuendum est, ne expeccatiaggrauatione in desperationem incidant homines, quam vt innegligentiam & securitatem ex eius extenuatione: tum quia homo magis in hanc quam in illam propendet, tum quia semper præsens est illud Ezech. 18.7.31. Nolo mortem morientis, id est peccatoris qui peccato suo

mortem meruit, fed vt conuertatur & viuat.

VIII. Peccatum actuale eft vel ad mortem, vel non ad mortem. Illud eft, quod omnibus qui id perpetrarunt mortem certam reipsa infert, 1.10h. q.v. 16. & dicitutiremisibile, quia nunquam habet pænitentiam subsequentem velcuins authorad poenitentiam reuocari nequit: dicitur etiam pecca. tum & blafbhemia in Spiritum fanctum, Vide Matth. 12. v. 31. Luc. 12. v. 10. I. Iob. g.v. 16. Peccarum non ad mortem est, quod licet sua natura mortale sit, non tamen certo mortem infertiplo euentu & necessario: & dicitur remisibile, quia & potest habere resipiscentiam subsequentem, & sicremitti, & multis per pænitentiam succedaneam est remissum : quale est illud, quod in Filium hominis admitti dicitur.

IX. Peccatum est internum seu spirituale, & externum seu corporale. Illo ho-

moad malos spiritus, hocad pecudum ritus accedit.

X. Peccatum est vel plane voluntarium, vel quodammodo inuoluntarium, vel te-

merarium per incogitantiam & subreptionem.

XI. Pettatum eft velcum voce, vt culpa in actione: velcum clamore, vt culpa cumlibertate & iactantia. Ita dicuntur peccata in calum clamantia, de quibus Genef. 4. verf. 10. Exod. 3. verf. 9. Iacob. g. verf. 4. Genef. 18. verf. 21. Ezech. 16. Per .49.

XII. Peccatum est capitale, qualia inprimis leptem recitantur, quæ comprehenduntur voce memoriali Saligia, suntque superbia, auaritia, luxuria, inuidia, gula, ira, acedia: vel non capitale, quod non est ita abnorme, vtebrietas actualis, quæ contradiftinguitur ebriofitati, quam dicuntebrietatem habitualem.

XIII. Peccatum actuale fit occulte, vel manifeste. Occultum, vel soli authori eftincognitum, vel alis tantum, vel vtrifque:manifestum similiter.

XIV. Peccatum est vel per sonale, quod est vnius hominis: vel generale seu commune, quod est vel personæ alios representantis, vel totius collegii, status,& ordinis in vita videl. senatoria, ecclesiastica, &c.

XV. Peccatum est contra legem natura, vel contra legem scriptam.

XVI. Peccatum eft vel proprium, quod nos ipfi admittimus: vel alienum, quod Hhh

quod alius admittit, sed non sine nobis aut probantibus, aut consider tibus, aut inuantibus, aut conniuentibus, & non impedientibus, ac pro-

inde nobis etiam imputatur, 1. Tim. q.ver [. 22.

XVII. Peccatum vel non offendit & turbat alios, vel offendit: & hoc dicitur scatalum; quod est dictum vel factum, quo aliquis deterior redditut. Esque vel datum vel acceptum. Standalum datum est dictum vel factum vere malum, aut mali speciem habens, quo alicui præbetur occasio peccandim est impia doctrina vel vita, quæ aliis nocet, vel quia imitantur, vel quia deterrentur à bono, item ab Euangelio, Matth. 18. vers. 6.7. 1. Corimbino. v. 32. Alias dicitur scandalum actiuum. Scandalum acceptum est, cum quiser alicuius vel statu humili & sublimi, læto & tristi, vel ex persecutionibus ob veritatem cœlestem, vel ex dicto & facto alicuius temere arripitoccasionem peccandi. Vocatur etiam Pharisaicum & passuum. Sic Phatisai offendebantur ob humilem Christi personam & officium, Matth. 13.2. 55.56.57.58.6.15.v.12. Datur. etiam scandalum mixtum.

XVIII. Peccatum est vel extracorpus, vel in corpus proprium commutitur, ve

fcortatio, I. Cor. 6.v. 18.

XIX. Peccasum eft grauim vel leuius, Matth. 11. verf. 21; & feqq. Luc. 12.

verl.47.48.

XX. Peccatum est regnans vel non-regnans. Regnans, cui homo non repugnat per gratiam Spiritus sancti, sed ipsi obedit, & veluti peccandiantem factitat Rom. 6.v. 12. Non regnans est, cui homo renatus reluctatur per gu-

tiam Spiritus S.Rom. 7.v.19.

XXI. Peccatum est mortuum vel viuens. Mortuum, quod in nobis quidem est, sed non cognoscimus esse, aut non agnoscimus pro peccato, neque ita surit vi post cognitionem legis solet. Viuens est, quod per legem cognoscimus esse in nobis, & esse peccatum. Vnde in nobis post legis cognitionem suerit, Rom. 7. v. 9.

REGVLA.

Peccatum a- I. Peccatum actuale in hac materia sumitur stricte, itavi sensu dica- peccatum primum Adami & Euæexcludatur.

Vt theologi & philosophi propter vocabulorum penuriam sapins synonyma distinguere, & voces latiore vel strictiore significatione acciRem. 2.v.11. pere coguntur, quam earum natura & etymologia patitur: sicin hacma
teria peccatum actuale quan quam etiam peccato primo Adami competat,
tamen vulgo distinctionis accuratioris gratia pro eo tantum sumun,
quod homo ex natura sua corruptione ab eo tempore, quo ratione vi
nouit,

noult,perpetrat:& definiunt, cogitatum, dictum, factum contra legem Dei, vel cogitati, dicti, factique lege illa mandati omissionem.

11. Peccatum nullum fine omissione est: sine commissio- Peccatum nullum est ne existunt multa. fine omifio-

Cumlex sirpræceptiua boni & prohibitiua mali, necellarium est, ne. nontantum actionem, led & actionis neglectionem pro peccato cenferi. Hinc oriter distinctio peccati in commissionis & omissionis. Et cum lex fir duplex; alia operum, proprie lex dicta Rom.3.v.27.alia lex fidei, quæ eft Euangelium gratiæ Dei, hinc peccatum est, vel quod contra legem committitur, vel quod contra Euangelium Christi. Quod contra legem Dei committitur, iram Dei in peccatores prouocat: quod contra Euangelium, efficit vt ira Dei super eos maneat: illud merendo pænam, hoene remittatur pæna, impediendo. Vbiillud tenendum, nullum peccatum fine omissione committi, sine commissione multa existere. Neque tamenita euertitur distinctio allata; quia ibi vocula omisionis ac-Cipitut izaugetws

III. Peccatum dicitur actuale, non quod peccatum fita- Peccatum dio, autquodactio sit peccatum, sed quod peccatumillud actuale cur fic dicatur. fit inactione.

Hincactio dicitur materia peccari, non ex qua, sed in qua. Actio quidem, quaterus est actio, bona est: sedipsi adhærere potest defectus bonitatis moralis vel spiritualis: arque hic defectus est peccarum formaliter.

IV. Peccare & peccatum facere different vt minus & ma - Peccare & ius, vtlatius & angustius. peccatum fu-

Nampeteare generaliter dicuntur, quicunque in suis actionibus à re-Calegis divina regula defle dunt, siue id fiat ex infirmitate & ignorantia, sue ex malitia. At peccatum facere dicuntur, qui studio peccatitenentur, & exanimo peccant, & peccati velut artificium quoddam factitant, etiamli opus externum ipio actu nondum perficiant: & hoc proprium estreproborum. 1. 10h.3.v.8.9. Quanquam synecdochice peccare interdumidemest, quod peccatum facere, id est, in continuo peccandia du verlari.1.Job. 2. v. 8. c. 5. v. 18.

V. Peccatum per accidens tribus modis dicitur,

Nam perceata per accidens dieuntur. 1. Actiones non-renatoru, que per accident quide præceptæ sunt à Deo sunt q; moraliter bonæ, sed tamen Deo dis-

Plicent, quia non fiunt ex fide, nec referuntur ad hunc finem, vt Dem gloria afficiatur, & quia varii defectus & vitia cum iis concurrunt, que non funt tecta in persona que illas actiones edit. 2. Actiones adiaphore, que fiunt cum scandalo, aut alioqui non ex fide ad gloriam Deivelutis iactantie causa pauper pascitur, aut lasciuie causa cum propria vere concumbitur, aut liberi generantur, non vt Deo, sed vt Diabolo & mundo seruiant. Nimirum opera adiaphora ita se habent, vt ex causissus sint bona, vel mala. Sic victum prebere pauperi ex misericordia & side, concumbere cum coniuge generandi causa, vel libidinis restinguende gratia, sunt actus boni. 3. Actiones recte sua natura, sed non recte ratione sinis: vt, si quis iram ad tempus cohibeat, vt illa postea possit melius erumpere in neruum.

Peccatum quod in hominem committitur, est duplex.

V. Peccatum quod in hominem committitur est simplex, vel mixtum.

Peccatum inaffectatum & affectatü quodnam? VI. Peccatum est inassedatum, velassedatum.

Hæc distributio coincidit cum quarta. Nam affestatum est, quodlibera voluntate est commissum, siue ex mera malitia & contumacia, siue alioqui consentiente voluntate: vt est homicidum voluntarium Exod. 1. v. 14. Deut. 22. v. 24. Et hoc dividitur in slamans vel non: quam distinctionem vide ad distributionem 11. Inassettatum est, quod commistisur vel per coactionem, cui resisti non potest, vt est adulterium vi illatuminargo Deut. 22. vers. 25. vel ex incogitantia & infirmitate: vt illud Davidis I. Sam. 17. vers. 10. & Petri. Matth. 26. vel denique per negligentiam & prudentiam. Exod. 21, v. 13.

VII. Peccatum contra conscientiam dicitur ambigue: vi- Peccatum contra con scientiam delicetstricte & late.

Primò enim peccatum contra conscientiam dicitur sel escavir & stri-quodnam? Ate, quodex malitia & deliberato animo perpetratur, conscientiam vafans, & eo vsque Spiritum san Aum contristans, vt ille à solita sua fun-Aione ducendi san Aos in rectam viam, & exhilarandi illos in conscientiis testisficatione sua interna desistat. Late autem peccatum quod ex infirmitate, certa tamen & ad factum applicata scientia præeunte patratur, etiam dicitur contra conscientiam. Quo pertinet & illud, omne quidem peccatum in Spiritum san Aum esse conscientiam, sed nonomne peccatum contra conscientiam esse peccatum in Spiritum san Aum: vtabnegatio Petri erat peccatum contra conscientiam, sed non in Spiritum san Aum. Hic igitur est inconsequentia consecutionis, vtloquuntur, id est, non est reciprocatio.

VIII. Peccatum ignorantiæ dicitur late & stricte.

Peccatum ignorantia quod?

Late; cum peccatum quidem esse agnoscitur & deploratur à peccanquod?

te, sed tamen vitati non potest perfecte in hac vita. Sic peccata ele cofumin hac vita dieuntur peccata ignorantiæ & infirmitatis. August. tom.

4. pag. 840. editionis Frobeniana. Stricte peccatum ignorantiæ est, quando
quis bene sieri putat quod male sit. Si quis enim bonum putauerit esse
quod malumest, & secerit hoc putando, vtique peccat. Hoc igitur peccatum committitur ignorantiæ tempore. Ioh. 16. v. 2. 1. Tim. 1. v. 13. Est autemignorantia iuris, vel sacti. Et rursus ignorantia iuris vniuersalis vel
particularis. Illa non excusat, hæc potest excusare, vt & ignorantia
sacti.

IX. Peccatum in Spiritum sanctum est, cum quis diuinæ Peccatum veritati, & quidem Euangelicæ, cuius fulgore sic perstrin- in Spiritum situr, veritati, & quidem Euangelicæ, cuius fulgore sic perstrin- 5. quale? gitur, verignorantiam causari nequeat, tamen destinata malitiaresistit, in hoc veresistat.

Quanquam propria peccati in Spiritum sanctum ratio & natura disscillime cognosci possit: tamé illorum sententia est accuratior, qui grauissime illud definiunt, vti & nos secimus, quam illorum, qui tres eius species statuerunt, & sic explicarunt, quod irremisibile peccatum sic dicatur, quod vel difficulter & raro remittitur, vel ex se meretur vt non remittatur, vel prorsus non remittitur. Nobis itaque cum maxima theologorum parte peccatum remisibile dicitur, quod remitti potest resipiscentipropter Christum in hac vita, habetque hanc naturam, vt possit pœ-Hhh 3 niten-

nitentia super illo agi, qualia sunt peccata omnia excepto vno: Irremit. fibile autem est, quod non remittitur, non propter difficultatem remissionis obtinendæ, necetiam quod sit potentius gratia Dei, sed obseme reiectam destinata malitia hostiam Iesu Christi, qua sola expiari peco. ta Spiritus fan dus teftatur, & confcientias conuincit: & ob impoffibilitatem relipiscendi, cum illo superbe contemnatur Spiritus fandus. qui resipiscentia eft author. Matth. 12. v. 31.32. Luc. 12. v. 10. Hebr. 6.v. 4.64 7.7.6.6.10.7.26. Causaigitur cur peccatum illud irremissibile, & quid commisit ad pænitentiam non possit renouari, non est Dei impotentia. quali per absolutissimam suam omnipotentiam isti homini penitentiam adviram dare & fic blasphemiam istam remittere nequeat: sed cum necesse sit, vt alicubi sistat misericordia Dei, terminisipsusiusiustuz &z. quitatis secundum præscriptum sapientiæ circumscripta, quod Deusillum, qui tam horrendum flagitium perpetrauit, & Spiritum gratiz contumelia affecit, prorfus indignum æstimet, cui conuertendo suambenignitatem & eiuldem Spiritus fan di operationem occupet, ne vilemilam habere videatur, & ip chomine peccatore, imo tanto peccatoreindigere. Hinc nonnullis dicitur peccatum in caritatem Dei caritatiuam, ideft, maximam. Hociplum peccatum dicitur blashemia in Spiritum fan-Aum, nonideo, quod non fir in Patrem'& Filium (quomodoenim non peccaret in Patrem & Filium, qui in Spiritum vtriusque peccat?) sed quia aduersus operationem Spiritus sancti, conuictionem nempe veritatis vel internam, vel externam per miracula, & mentis illuminationem committitur. Monitaque sic dicitur ratione essentia Spiritus. nec respectu personæ ipsius (nec enim maior est dignitas ipsius quam Patris & Filii, necoffendi vna persona Deitatis postit, quin iniuriain cæteras quoque retundet) fed respectu officii Spiritus sancti & beneficii, quad immediate Spiritus fan Qus præstat, veritatem docens & patefaciens in cordibus hominum, eosque conuincens in conscientia iplorum, Iesum Christum effe vnicum illum Seruatorem, per quam nosoporteat leruari. Cæterum tres sunt huius peccati gradus. Primo abnegatio veritatis agnitæ & à Spiritu san do persualæ, & quidem malitiosa abnegatio. Deinde oppugnatio veræ doctrinæ & persecutio confessorumeius. Tertiò perseuerantia. Vnde iam colligi potest, hoc peccatum non cadere in ele cos, sed rantu in reprobos: & hos quidem non omnes, sed tantum in illos, qui Christum agnouerunt, siue ipsum sint prosess, fiue nondum fint professi. In priorum numero sunt apostatz, non quiuis, led qui vniuersali apostasia toto cordo à Christo & à side vera cognita defecerunt, ita vt Christo & ipsius discipulis electis bellum indi-

Tres.gradus peccati in Spiritum fan-Eum. indicant, doctrinamque eius ranquam blasphemam & hæreticam damnent: viludas, Matth: 27. v. 14. 16. antichriftus ille magnus. 2. Theff. 2. 7.3. Apr. 9. v. 1. Iulianus Apostata, Arius, Franciscus Spira. In posteriorum numero fune Pharifai & Scriba. Matth. 12. v. 24. & fegg. Marc. 3 v. 22. & multi ex assentatoribus curiæ Romanæ. Præterea hoc peccatum diftingui debet ab illa blafthemia in Christum, qua est ex ignorantia, ve in Paulo videre eft. 1. Tim.1. P.13. item à peccato contra conscientiam, qua de re paulo ante: item apeccato mortali; quia non omne peccatum mortale estirremiffibile, licercontra omne irremiffibile fit mortale : distingui denique debet ab abnegatione Christi seu veritatis ex infirmitate, facta quidem reclamante conscientia, sed ex periculi circumstantis horrore, & iudicio mentiscum lingua non consentiente, & proinde fide non deficiente in corde: qualisfuit abnegatio Petri Matth. 26.

X. Peccarum internum & externum dicitur ambigue.

Primeeniminternum dicitur illud peccatum, quod est spirituale; ex-internum 6 ternum, quod carnale. Deinde peccatum internum dicitur quæuis cogitatio mala, omnino que virium mentis, voluntaris & affectuum: vt dubitatio de Deo, incredulitas: externum est quodlibet diaum, factum velgestus contra voluntatam Dei Lege ipsius expressam.

XI. Scandala infirmorum sunt cauenda, Phariszorum ne: Scandala gligenda.

funt infirmorum vel Pha-

Scandala infirmorum sunt data illa, quibus infirmi contristantur rifaorum. aut seducuntur: Pharisaorum, accepta; quæ sic dicuntur, quia nonnisi acerbaingenia & Pharifaica supercilia sic offenduntur. De prioribus vide Rom. 14. v. 1. 13. 21. 1. Corinth. 8. v. 13. Matth. 18. v. 6.7. De posterioribus Matth.15. 1.14. Actor. 5. v. 28. 29. Gal. 2. v. 3. 4. 5.

XII. Interdum scandalum datum & acceptum concur- scandalum runt: interdum datum est sine accepto: interdum acceptu est simplex vel mixtumi fine dam:

Standalum itaque dividi potest in simplex & mixtum. Ita si quis conetur proximum inducere ad peccatum, sed is fundatus in virtute Christiana,nonmoneatur, est scandalum datum sine accepto. Pfal. 119: verf. 165. 1.Jeh. 1. p. 10. Si quis loquatur & operetur bonum & cum intentione bona, & indealius per malitiam vel infirmitatem accipiat male agendi occasionem, est scandalum acceptum sine dato: & hoc est Pharisaicum. Matth. 15. verf. 12. Siquis vero decantet cantionem lasciuam, & is qui anditaccendatur ad impurum amorem, vterque peccat, prior scandalo dato,, dato, posterior accepto. Matth. 18. v. 6. Sed & aliter accipitut standalum mixtum; cum nempe aliquis abutitut libertate Christiana intempessive. Roman. 14. Nam & hoc scandalum est partim datum, partim acceptum: quanquam magis affine videatur dato quam accepto.

Grauitas peccati unde assimetur? XIII. Grauius vel leuius peccatum censetur vel à causa efficiente, vel à modo, vel ab effectis, vel à loco, vel abobie. Ao, vel à tempore, vel à gradibus & alus circumstantiis.

. Omne quidem peccatum est mortale, neque tamen ideo omniapee cata funt paria, vt Stoici voluerunt : de quibus August.epist.29. ait, deptrilitate peccatorum folos Stoicos aufos esfe diputare contra omnem fensum generis humani. Hæc iplorum sententia confutatur ex leb. 10. v.11. & 1.10h. 5.v. 16. & ex proposita regula, quam sicillustramus. Prim ex causa efficiente æstimatur atrocitas peccati, quatenus persona quapeccant, donis & vocatione à Deo præ aliis sunt instructæ & ornatæ. Sie grauius est peccatum Adami integri quam lapsi; hominis in conscientia conuicti quod male faciat, quam non conu chi; ministri Ecclesia, quam auditoris; principis, quam subditi, Leuit. 4. Ex modo graviuselt peccatum, quod plura præcepta violat, quam quod vnum: ita primo primi hominis peccato tota lex fuit violata. Ex effectis grauiora funt peccata, quæ pluribus nocent, quam quæ vni: vt primum peccatumekvniuersale totius generis humani homicidium : sic adulterium Davidis, nocuit Dauidi, liberis & subditis. Ex loco grauius est peccatum designatum in loco publico & sacro, quam quod in prinato vel profano committitur. Exobietto gravius est peccarum commissum in Deum, quamin homines. 1. Sam. 2. v. 25. grauius quod in principem, quamin prinatum committitur; grauius item quod aduerius primam, quam quodadutisus secundam tabulam perpetratur. Et hic etiam dantur gradus peccani in fingulis tabulis & præceptis fingulis: fic adulterium grauius eft fum. Prou. 6. v. 30. 31. Ex tempore grauius est peccatum die Dominico perpetratum quam alio. Exgradibus denique gravius est peccatum, quodrale est in gradu excellenti, quam quod tale est in gradu remisso; & granius estillud, cui alia sunt connexa, quam simplex; quodque est causaphr rium peccatorum, grauius est eo quod non est aliorum causa. Si malis breuius, sichabe. Diuersitatem peccatorum facit diuersitas obiecto rum, in quæ peccatur; caularum, ex quibus peccatur; & legis, in quam peccatur. Ita grauius est delictum in Deum quam in homii em; quod elata manu fit, quam quod per errorem; quod contra legem yetantem quam præcipientem. Huc extremo loco accedit dispatitas pænarumin ipla monezterna. Matth. 11. v. 21. & seqq. quæ disparitatem peccatorum arguit. Conati quidem sunt Stoici isto suo dogmate homines à peccando auentere; sed conatu non modo frustranco, sed etiam damnoso, cum de homine à peccato in viam rectam reducendo serio deliberatur.

XIV. Peccatum regnans dicitur ambigue.

Peccatum

Primò enimpeccatum regnans stricte dicitur, cum homo ita peccato regnans obedit, vi quandam veluti peccandi artem sactitet: & hoc dicitur vaflans conscientiam totaliter & finaliter; & cadit inteprobos tantum.

Deinde peccatum regnans dicitur, quod quidem dominium exercet in homine, atque conscientiam vastat, sed ad tempus duntaxat & exparte: & hoc modo in electos cadit, & quidem dupliciter: videl, vel ante actualem conversionem, vrin Paulo saviente in Ecclesiam: vel temporeactualis confessionis, vt in Petro Christum abnegante, Sape enim sideles in bello spiritualis succumbunt, quanquam non occumbant, sidesque ipsorum concutitur, etsi non excutitur, De priori acceptione vide Lish. 3. 10. 6. 9. de posteriori Rom. 7. Peccatum staque regnans dicitur vel simplicitet; & hoc non potest consistere cum vera side Rom. 6. vel secundum quid, quod etiam dicitur inhabitans; & hoc potest consistere cum sides sulfica, Rom. 7.

CAP. XXI. De pana peccati. PRÆCEPTA.

Considerauimus peccatum in se : iam considerabimus vatione pæna, qua est insimessectum.

Panapeccati diftribuitur tripliciter.

I. Est originalis vel aduentitia. Illa est, que homini quasi connata est: & respectu mentis est ignorantia in intellectu, imbecillitas in memoria, pranitas in voluntate: respectu corporis est exilium extra paradisum, maledicio totius creature, Roman. 8. motbus, dolor ex labore, deformitas: & hec peena est vel communis verique sexui, vel alterutri proptia: Hat est, que superuenit homini iam nato: est que varia secundum varios ordines, siue homo sit summi, siue medii, siue insimi subsellii: & russus est varia tespectu anime, corporis & bonorum externorum. Psal. 14. Deut. 28.

11. Est vel nuda pana, vel simul etiam peccatum. Alo modo Deus eiecit Ada-

mum ex Paradiso: hoc modo induratus est Pharao. Vtraque perintual principium, medium, vel sinem vita. Ad principium: vt natiuitas hominismistera, siue corpus, siue animam spectes. Ad medium: vt suntinumen mala interna & externa, & assistio tum publica, tum priuata. Ad sinem: vt mors, eaque tum prima, quæ est separatio animæ à corpore; tum seunda, cui anima & corpus hominis reprobi addicit ur. Matth. 10. v. 28. Apr. 20. v. 14. Est etiam mors vel corporalis, quæ manet omnes homines; vel spiritualis, quæ est priuatio communionis cum Deo, & appellatur moranima. Eph 2. v. 1. Et ex hac morte, qua omnes sunt mortui in Adamo, soli electi eripiuntur.

III. Est pæna proprie vel analogice dicta. V traque dicitur calix, seu poculum

Dei in Scriptura.

Pana proprie dicta est fatisfactio. Estque πμωρία, vel λύτζον.

Tipue ia est, qua Deus vleiscitur peccata improborum : vnde dicitur rindide diuina. Pfal. 1. v. 6. & 3. v. 8.

Estque spiritualis, vel corporalis.

Spiritualis est desertio perpetua & indurario.

Desertio perpetua est, qua Deus reprobos tridit in potestatem Satana, Elazv. 6. e. 59. v. 2. 1. Sam. 28. v. 15. 16. Act. 7. v. 24. 28. Hæc desertio dicitur desertio pænæ & vindictæ: & de illa dici solet: A Deo deserti, Deum deserum priore. Est que accurate distinguenda à desertione temporaria, quæ est vel explorationis, quomodo Deus deseruit primos parentes: vel correctionis succemendationis, Ela. 54. v. 7. vel exactionis pæna pro humano genere, quo modo Deus deseruit Christum, Psal. 22. v. 2. Matth. 27. v. 46.

Induratio est, qua Dem animos impiorum finit in duritie manere, Exod. 4.V.

21. Rom. 9. v. 18. Efa. 6. v. 9. 10. Matth. 13. v. 14.

Vindicta corporalis versatur circa corpus, letem. g. v.15. 16.17.

Aurgov, est pretium redemtionis, quod Christus pro nobis persoluit. Diciturpo na pro expiando peccato alieno.

Pana analogice dicta est crux, seu afflictio benerum : siue sit totius Ecclesia,

fine fingulorum fidelium.

Estque mardeia, Soxipacia, vel paeniesov.

Παιδεία sine castigatio est, qua Deus suos erudit in schola crucis, ne preant, 1, Cor. 11. v. 32. Augustino dicitur disciplina senerior. Et hac est vel paterna admonitio, vel mentis correctio, vel carnis franatio, vel pietatis exercitatio. Hinc dicitur medicina Dei. Quo pertinet illud Basilii: πυθημαίο μαθημαίο,

Rom. 5. v. 4. Doupaoia eff exploratio seutentatio dinina, qua Deus probat fidem & obedi-

Afflictio est

Afflictio est

versiam piorum. Estque vel interna, vt est lu cha carnis & spiriturs, Genes. 22. versi. & seqq. vel externa, vt in lobo: vel interna & externa simul, vt in eodem lobo.

Maeniesov est crux seu afflictio propter Christum: est que vel late sum tum 2. Cor.1. v. 5.
mattytium, vt διωγμός siue quælibet perpessio Christi, & dicitur martyrium incruentum, vt calumniarum, carceris, ignominiæ, & exilii perpessio
veritatis caula, 2. Corinth. 4. v. 8. cap. 6. v. 4. & 8. cap. 12. v. 10. 1. Petr. 4.
v. 14. vel stricteacceptum, & dicitur martyrium cruentum, item corona martyrii. 10b. 21. v. 18.

REGVLE.

I. Afflictiohabet rationem boni & mali.

Habetrationem boni, quatenus spectamus actionem Dei, qua est exe-bona & macutio instituzipsus, itemque ratione fructus, quem sancti exassiscionibus consequentur, Hebr. 12. v. 11. Prou. 3. v. 12. Hinc Bernhardus in Psal.
Qui habitat, &c. eleganterait: Mortificamini, sed proptereum, qui
mortuus est provobis. Apud ipsum namque ipsamet tribulatio magna
quoque consolatio poterit inueniri. Confer Psal. 119. v. 7. Quo pertinet
illudtritum: Schola crucis schola lucis. Sed & afflictio habet rationem
mali, idque tum communiter, tum singulariter. Communiter respectu
omnium hominum, quorum caro cruciatur: singulariter respectu impiorum, qui pereunt in afflictionum Oceano. Ideo pæna vsitate dicitur
malum pana, malum supplicii, malum conditionis, & malum absque vlla additione, Amos. 3. v. 6.

II. Afflictio eftactio & paffio.

Actio quidem Dei respectu, qui sape vritur ministerio creaturarum, sio et pasve docet historia Iobi. Passio respectu hominum. Et hoc modo affiiccio
desinitur perpessio eius rei, cui us sensum aut cogitationem natura nostra
tesugit. Hacenim sibi bene esse semper vult, & huius terrenæ selicitatis
studiosissima est conservatrix. Quamobrem omnis affiiccionis indiciumineo est, quod vel sensus corporis, vel eogitatio mentis nostræ naturaipsam horreat. Sensus noster sugit ea omnia, quæ corpore perpetimur
dura, vessum mors, vincula, bellum, & omnino pænæ capitales vei vocantur à theologis, de quibus versus:

Bella, fames, bestu, bellua, plaga Dei.
Cogitatio vero nostra sugit ea, quæ corpore non sentiuntur, sed mala es- Ezech. 17. v. se indicantur à ratione quantumuis corrupta, vt sunt opprobrium, amis- 13.6.39.v. 17. so bonorum. & similia.

III. Af-

Mattio una III. Afflictio vna & eadem numero potestesse mardia, dieni Geadem va- uos & wasiywors. rios habere potestrefpedus.

Madeia, id estinstructio castigatioque, Dei respectu: ratione hominum & inftrumentorum diwywos, perlecutio: ratione noftri pastyons castigatio, Heb. 12. Cæterum hic non agimus de afflictione civili, quzet κολασις, πμωεία, vel παράδωγμα, vt docet Plato: fed de diuina. Non etiam hic abique grano falis admittitur distinctio Scholasticorum, quod pana fit sensus, vel damni. Illam dicunt effe cum dolore: hancque eft fine dolore. Vide Thom. difbutat. de malo queftion. 5. arric. 3. Confet

IV. Afflictionum genera sunt infinita.

pauloante cap. 19. reg. s. cu finem.

Classes poenarum con-Aituuntur.

Quia peccata funt infinita, & offendunt bonum infinitum, ipsisde bentur pænæinfinitæ: quæ docendi causa reuocantur ad certa capita. Primo ratione rerum, in quibus crucem atque manum Deifentimus, quinque statuuntur afflictionum genera. Nam affligimur in animo, corpore, honore, amicis & opibus: vnde afflictio dicitur esse animi, corporis, vel bonorum externorum. Deinde ex fine, propter quem à Deo cædimur, afflictio est vel pæna, vel exploratio, vel castigatio, velmanyrium, vel Aurgor, quod perfoluimus in Christo. Tertid ex modo, afficio est extraordinaria, quæ vel nunquam antehac, vel raro euenit: velor-Quarto ex gradu est grauior velleuior. Quinta ex obiecoel publica vel priuata. Sextò ex tempore dividitur in afflictionem primorum parentum, hominum tempore diluuii, & hominum fecundum quatuor Monarchias. Septima exaccidenti affictioelt velpens tantum, vel pæna & peccatum fimul. Odaud ex adiuncto & subiedo est pæna proprie vel analogice dicta : & illa dicitur numeia, vocabulo generali & translato à ciuilibus poenis. Quod si numela sit prinata, & non constituat hominesaliis in exemplum, dicitur xe λασις, sumto etiam vocabulo à pœnis ciuilibus: si vero in exemplum aliis proponatur, dicitut megaduyua, vein Sennacheribo. Et si hæc tria vocabula latistime lumantus, etiam in piis habent locum : sed raro admodum hocht Cæterum pæna dicitus infinita dupliciter. Primo quatenuseftates fensus dicatur na, ratione durationis; deinde quatenus numero certo comprehendi non possunt panarum genera. Ita panæ, quas in hoc mundo perperimur, dicunturinfinitz posteriori modo. Necenim sunt infinitz ratione durationis. Duobus hisce modis addatur infinitas ratione valoris. Quo sensu Christus dicitur tustinuisse pænam ærernam, quando pro nobis foluit άνθλυτζον fine Σστόλυτζον, 1. Corimbal maffee 13. Reman.

Poenaquo infinita?

toman., ver 24.1. Tim. 2. ver s. 6. Coloss 1. ver s. 14. Neque hoc modo vilus dinical squar potenti sustinere pænam infinitam. Cum enim pænæ, quas inhacvita petpetimur, sint finitæ (quippe quæ siniuntur cum hac v.ta) peccato nostro, quod est infinitum, & quantitate & qualitate, partes & zquales est e non possunt: ac proinde minime sunt pro peccatis satisfactoria velin totum, vel etiam in partem. Quod autem attinet pænas impiorum post hancvitam, illi patiendo non possunt satisfacere, quia succumbunt. Porto Hebr. 12.v.36.37. varia afflictionum genera enumerantur: adeo vt omnia elementa afflictionibus piorum inseruis sideantur. Vnde afflictiones recenseri possunt iuxta seriem creaturaium, qua sunt exercitus Dei & virgæ ipsius. Sed & Rom. 8.v. 35. Paulus varias afflictionum species recenser: qui tamen 1. Tim. 4.v. 10. duo tantum summaearum genera constituere videtur: nempe laborem, qui ad corpus testettur, & opprobrium, quod ad animam.

V. Afflictionum causa efficiens est vel remotior, nempe causa efficiens est vel propinquior; & hæc vel in no bis, vel extra nos.

Quanquam Deus agnoscit nos homines & totum hunc mundum tanquam fuum opus, & quidem excellens : & quanquam ille fummum eltbonum: iple tamé est à quo omnis afflictio primo immittitur. Quanquam enim afflictio appellatur malum: tamen quia hoc malum est pœ. na duntarat & fenius, non autem culpa & reatus; & insuper habet rationemiustapæna, necnon magni boni, à Deo quoque insto & bono effepotest. Estenim zquissimum, ve qui iustus est & bonus, hominum scelerapuniat. Atque hæc sententia probatur tum authoritate Scriptur e Amos. 3. v. 6. Lament. 3. verf. 1. 2. tum ratione; quia videl. afflictio est maximumdiuina prouidentia & iustitia Dei effectum : cum sit eiusdem iustitiz munus & scelera punire, & benefacta præmiis afficere: tum denique inductione variorum exemplorum, quæ oftendunt à Deo immitté calamitates, modumque & finem illis poniab codem. Vide Iob 1. 6 z. & confer experientiam vniuersalem & parricularem. Huc pertinet quod Chryfoftomus hom. 7. ad popul. Antioch.ait: Neque regno magis, quam gehenne comminatione Deus bonitatem suam ostendit. Nisi enim gehennam minatus effer, nili pænam præparaffet, non multi regnum allequipollent, Itaque eth colorum regno gehenna est contraria, ad vaum tamen finem duo illa respiciunt, hominum nempe salutem :illud quidem alliciens, hæcautem gehenna timore ad eam homines compelens. Erraruntigitur Manichæi, qui Deo malo calamitates acceptas tulemmt: & Stoici, qui fato fuo fatuo ealdem ad scriplerunt : & Astrologi,

qui periodos fatales afflictionum causas posuerunt exclusa Deipron dentia: & Peripatetici atque cum iis Platonici, qui causam afflictionum ad materiam eiulque appetitum infinitum retulerunt; vnde Plato diti hanc flu duationem esse velut Oceanum, qui semper fluat & refluat Errantiidem, quando dicunt mala elle vel aviouale, fortuita, vii funtimes & pestis:velensona, voluntaria. Errant denique omnes illi, qui bonitati & prouidentiæ Dei parum conueniens existimant, punirehominem, diuinum illud animal, & puniendo ordinem mundi, quiabora: tu nomen habet, perturbare, bonos denig; viros calamitatum zfurd. ut obruere. Sed videamus causam afflictionum propinquiorem. El autem illa primo in nobis, peccatum scilicet, & quidem inprimispi mum primi hominis peccatum. Gen. 3. Ro. 8. v. 20. Ex eo enim veluti Pardora pyxide manauit, manat & manabit omne calamitatu genus. Ata hanc caufam ignorarunt philosophi. Sed est etiam alia causa afflictioni in nobis, nempe peccatum originale & actuale: quod verumq; facit, re sponte nobis infinita mala accersamus, colum terra miscentes, &inmorigeri esse persenerantes. 2. Petr. 1. v. 4. Et hanc causam agnouerunteiam of itw. Nam Timon apud Diogenem Laertium fic canit.

Παντων μεν πρώπισα κακών έπηθυμία ές.

Et vulgatum est: δια έπηθυμίας κενόν κενά λογίζονται. Tertia afflictionum causa est extra nos, nimirum mundus & Diabolus. Ioh. 16.1.33. 1. Ioh. 19. Quo pettinent et corpora cœlestia, elementa, & sanctiangeli. Sed be causa sunt instrumentales, de quibus recte dicitur, cauendum nobises se, ne instar canum rabiosorum, dum à Deo percutimur, lapidem iplum.

vI. Causa finalis afflictionum est generalis, piis & impiis afflictis communis: aut propria & specialis vel piorum, vel

impiorum.

Fines affli-

ph, fedilludex eo bibunt, quod est limpidius & fuanius. Pf. 75. v. 9. quia scilicet Deuseft erga suos misericors, & infligit ipsis pænam secundum imixнavjerga infideles vero est iustus scelerum vindex, & cum illis agit iuxta ane scollanov. Ergo de piis affli Lis intelligendu est illud Bernh. fermt. 21. Cant. Duplex à Deo auxilium nobis datur, correctio & consolatio:al. tera forisexercet, altera visitat intus: illa reprimit infolentiam, ista in fiduciáerigit: illa operatur humilitatem, ila pulillanimitate confolatur: illa cautos, ifta denotos nos facit. Item o Aug. ferm. 111. de tempore ait: Illorum, scil. afflictorum, mors proficiat ad salutem : illorum tribulatio sit nostra correptio: de aliorum plagis faciamus medicamenta vulneribus nostris, & sempertimeamus: pait Dominus in Euangelio Luc. 13. Putatis quod Galilaipre omnib.peccatores fuerint? Idem ferm, 154. de afflictione in genere licair Mundus est fornax, palea homines mali, auru homines boni, ignistribulatio, artifex Deus. Et ferm: 4.in Matth. Nonne melius est, vt flagellette Deus, & recipiatte, quam vt parcattibi & deferatte. Necesseigitureft,vt & fideles & infideles puniantur, quia mundus hicest malus: & simul estvile, quia afflictio impiorum ipsis est flagellum, piis sanitas, & afflictio pioru ipsis est virga & sanitas. Diuersa ergo & longe dissimilis eltconditio fidelium & infideliu, dum affliguntut: 9 afflictio bonis qui. dem & fidelibus prodest, reprobis aut non solum non prodest, sed eos magismagifq; adhuc vrit; irritat & mergit. Differunt autem in quatuor porisimum rebus fideles ab infidelibus dum Dei manu tanguntur & af. fliguntur. Nimirum, 1. Impii vlulant, dum affliguntur:pii vero plorant leu gemunt leniter. 2. Impii murmurant: pii patiuntur æquo animo. 3 Impiindurescunt: pii emendantur. 4. Impii poenas sentiunt, tanquam suinfernipræludium quoddam & suburbia, atq; adeo infernum suum secum gestant : pii autem sentiunt castigationem paternam, tanquam temedium peccati & praparationem ad futuram gloriam. Ac vtriusque differentiz exempla funt Efau & Pharao. Hebr. 12. verfic. 17. Gen. 27. Exod. 3.64. lob & Dauid. Et praxis quotidiana suppeditat illustria veriusque differentia specula. Vbiillud comemorabile est, quod homini infideli nulla tam leuis calamitas accidere possir que non vehementer eum vezet, discruciet, murmurare compellat, reddatq; tandem stupidum: quia scilicet in conscientia terretur & torquetur metu diuini iudicii, nullaq; Spintus S. gratia tanquam oleo vulneratæanime, velaqua igni afflictio. num infula, illius rempestas sedatur, vel ardens incendium extinguitur, vel vulnus dolorue lenitur. E contrario autem nulla tam grauis afflicio accidere potest homini electo, quin ei sit leuis propter consolationem Spiritus Sancti & facilis propter Christum, qui onus imponit & iuuae portan --

portantem. Pfal. 141. verf. 57. quia insuper videt se castigari vt filiuma que adeo illam afflictionem interpretatur fignum amoris Dei. Eftqui dem Deus omnium Deus: sed in tentationibus suis tanquam proprim eum habent linguli solique electi:vt ait Bernhardu ferm. 2.in Pfal. Quib. bitat.ldem in Pfal.eund. ferm. 10. inquit: Proprium est afflictorum, vi mol ftiis eximi summam putent felicitatem. Mortem spiritualium fibio ptant etiam carnales, quorum tamen vitam abhorrent scientes preip fam effe mortem fan ctorum. Quoniam cum se dederit electis suis forum, ecce hæreditas Domini. At mors peccatorum est pessima. Nonge rant carnales quærere quæ optant inuenire, cupientes consequi & non lequi, ait idem Bernh.ferm. 21. Cant. Et Augustinus ferm. 111 de tempore aits. mul boni atque mali indiscrete quidem rurbati, sed alto Dei iudiciole parati. Boni dum affliguntur, Deo gratias agunt: mali autemin Deun blasphemant & murmurant. Sed porro alia est diuersitas in afflictionibus piorum & impiorum ratione finis. Hac de re Augustinuin co. homiliu 46. fic ait: Peccatores in fideles affliguntur, vt his remediis corrigat tur à malis: iusti vero fideles vt in bonis augeantur, Illos enimements Deus, vt corrigat: hos autem probat, vt augeat. Sed plenius videamus de finali caula afflictionum speciali. Primo itaque fideles affligunuretoro. bentur, id est, mundo sibique ipsis oftendantur quales sint, cuius scilica fidei & constantia. Pfal. 26. v. 2. Sic Deus Abrahamum Gen. 12, lobums 1. 2. & populum suum per 40. annos in deserto tentauit per varias affiaiones. Deut. 8. v. 2. Hoctradit Paulus Rem. g. verf. 4. 6 lacobuscap. 1. vof. Hæc autem probatio non est respectu Dei, vrpote qui sciat qualest mus: led fit ratione nostri & aliorum hominum. Hocigitur pactodi cernuntur hypocritæ & pit: vnde afflictio cum vanno conferrur. Ment 3. P.12. Nimirum nos fumus adeo piaavai, vt non folum nostraminim mitatem non habeamus cognitam, sed insuper etiam de nobis noshifa viribus glotiemur, vt in Petro videte est: & alii homines sape laruamby pocriseos sunt induti. Ergo vt discamus in timore & tremore inceder Phil. 2. verf. 2. & ne nobis confidamus vel obdormilcamus in nostraren virium puluinari: & vt præterea ab hypocritis ceu paleis & spinis, qui consumitignis, discernamur, Deus nos affligit. Ita fit, vt sentiamus agnolcamus, quam paupetes limus, & quam incauti & securi:magique excitemurad Deum inuocandum quotidie vt nos corroboret &confirmet.I.Petr.s.verf.10. Deinde pii affliguntur, vt exerceantur velutile nui pug les, fiantque hackarione indies fortiores. Vnde Bafiliuin Pf.); inquit: Qui ait, non decere ve inftus affligatur, mihitaliud dicit, quan non opowere ve achleta habear anragonillam, cum quopugnet. Tera

fideles Deaffliguntur, vtemendentur. Hincafflidio dicitur lorum & lupatum carnis nostræ lasciuientium que concupiscentiarum nostrarum:dicitut fornax & putatio in nobis acrefectio superAuorum: appellaturaudio fidelium, id eft eruditio: item medicina faluberrima & gu-An foruiffima feil.expertis.Pfal. 119. v. 67. Ier. 2. v. 30. cap. 70. v. 11. Eft igitur afficio pionum instructio Dei, ne lasciuiant fintue petulantes ob nimiam bonorum Dei copiam, quemadmodum solent effrænes & pingues equile . 10. v. 11. fed ye femper in officio contineantur. V nde Augustinus in co. bemilio, 27. ait: Adulterium & homicidium non commist David, cum perfecutorem Saulem pareretur. Erarin infirmitate tribulationis fuz tantoin Domini misericordia intentior, quanto miserior videbatur. Arybifacus eft fecurus, & deuictis hoftibus caruit preffuris, rimor Deiexellit. Valeatergo hocexemplum ad id, vetimeamus felicitem. Tribulationem, ait, & dolorem inueni, & nomen Dominimuocani. Pf. 115. Differuntautem, vt ait idem August. serm. 3. de innocentibus malum pan,& malumeste. Tu quod pateris, non es. Malum enimpateris & non es. Itaqueobeamiplam caulam afflicio piorum appellatur fornax, id eftaduftio carnelium cupidicatum, quæ in iis æftuant & filuefcunt, fed tandem consumuntur & comburunturafflictionum tempore. Postea enimismoderationibus vrimur, & longe melius frænatis & coercitis, quamanteaffictionem tolebamus. Denique ex ea velutputi & excoctipuro dimini spiritus igne egte dimur. Efa. 48. verf. 10. Zach. 13. v.9.1. Petr. 1.70 7. Ceterum non modo iis iplis piis qui affliguntur (quos non inepte dixeris candidatos crucis) ipla afflictio prodest, verum etiam caterisomnibus, qui eam vt decet contemplantur & vident. Est enim luculentisima & optima illis instructio ad timorem Dei, dum aliorum exemplavident, & cogitant,

. Tunctuares agitur, paries cum proximus ardet.

Ergo & monente & agente spiritu Dei pir notant rerum euentus, neque Andabatarum more cacis oculisiudicia Dei, qua in aliis cernunt, pratersuere sinunt, sed ea omnia ad sui correctionem, aditicationem & emendationem trahunt, ranquam sibi ipsis eadem accidissent aut redem mina sibi peccantibus siant; sintue parata. 1. Cor. 10. v. 6.7. Vnde dici solet calamitates publicas vel priuatas, esse disertissimas Dei contiones punitentiales. Nam quot sunt & quoties appatent assistiones, tot sunt & toties Deus de sua iustitia & ira in peccatores concionatur palam toti mundo, nosq; exhortatur, vt mala sugiamus, bona se cemur, samusq; prudentiores & sapientiores aliorum exemplo. Es. 26 v. to. ser. 27. 30. Orandus autem est Deus, vt eo modo & prosectu det nobis &

affl Chiones nostras fentire, & alienas cernere ac meditari. Nisienim eam mentemiple dederit, non id certe poterimus: sed ipsamadenes. rum cogitationem fugiemus, imo Deum ipsum horrebimus & averb. bimur. Deut. 7. v. 18.6.11. v.7. Colophonis loco adscribam verba Christ homil. I . ad populum Antiochenum vbi octo causas enumerat, cur pii a Dec affligantur: videl. ne propter magnitudinem donorum superbiant, ne dii elle censeantur, vt maior Dei virtus in ils appareat, ne censeanur I o feruire propter mercedem, vt de refurre ctione cogitent &vine te na, vtad Deum recurrant, vt facilius pios imitari possimus, ne mile riam & felicitatem ex histerrenis rebus metiamur. Vide quoque 406. mum in Matth.9. Si malis, ad tres classes redige causas finales affliche num, quas pii sustinent. Prima est gloria iustitiæ, sapientiæ & bonitais Der Counda est villitas tum ipsorum candidatorum, tumaliorumpio rum:tertia est impiorum confusio & iusta condemnatio. Adimpiona afflictiones quattiner, itidem hic funttres classes hnium: videl glora De. Rom. 9.v. 17. vtilitas piorum, puta vt illi sapientiores euadant & consola tionem capiant ex afflictionibus impiorum: & denig; impiorumcondemnatio, & in officio retentio, ne Deum contemnant le cure piologin infinitum vexent. Sed concludemus hoc omne de afflictionibus; voi prius illud monuerimus, Ecclefia & fideles femper effe fub cruce. Nam V.T.copit cum Abelis parricidio: Nou cum Iohannis carcere & motte & cum infanticidio Herodis, de quo Augustinus scite ait: Nascente Do mino lu dus cœpit non in cœlo, sed in mundo, in innocentib.pro Christo afflictis: pro Christo occiduntur paruuli, pro iustitia monturinno centia; vnde illi pueri appellantur ab eo martyrum flores, & primate clefizgemmæ,

CAP. XXII.

Destatu aconomico.

PRÆCEPTA.

T Alis est gubernatio bominum respectu sæderu natura: sequitur ea, qua estrat ne statuum vita humana, qui sunt Ordines, in quibm aly prascribunt resta, r tilia & commoda vita, aly parent.

Snntg, numero quatuor, aconomicus, scholasticus, hieraticus & politicus quorum omnium fundamentum sunt principia natura & virtus moralism vt hac duo sint communia illis ordinibus.

Status oconomicus seu coniugalis, est, in quo gubernatur domus seu masamila, ad sustentandam vitam corporalem per alimenta & somenta.

His gu-

Hicqubernatur à Deo velinteger, velturbatus.

Genim

coca.

ueria-

brolot

à Deo

nt, ne

cantur

Vitag-

e mile-

Anja-

nitatis

m pio-

nmoi

1aDei

niola.

fq; in

; vbi

Nam

mor-

e Do-

Chri-

inno-

2 Ec

140

Ha, P

(SUITE

gue

Statu aconomicus integer respicit societatem triplicem, & rei familiaris curam. Vide consugium Abrahami, lsaaci, & lacobi.

I. Coningalis: vbieria funt videnda, aptitudo personarum contrahentium, consensus & officia earundem. Gen, 2.

II. Parema: vbifunt officia parentum & liberorum.

III. Herili: vbifunt officia dominorum & seruorum.

Curarufamiliariu est acquisitio, conseruatio, & dispensatio legitima: quæ di-

Rinde videnda in economia heroica & satrapica, mediocri, & paupetiote.

statu conomicus turbatus consideratur quantum ad peccata & pænas. Vide historiam sacram & profanam. Memineris autem hic non esse tradendas illas disciplinas practicas, Ethicam, Oeconomicam, Politicam, & similes sed de his Ordinibus hoc loco esse tractandum, quatenus gubernationi dinine subsum.

REGYLAE.

I. Ordinesvitz humanz sunt illustrissima specula providentiz Dei.

Sunt specula
providentia

Eti Deus propter multiplex malum deli ai immittit multiplex ma-Doi. lumaffictionis, vt supra indicauimus: tamé pro infinita sua misericordia miseriam nostram infinitam infinitis bonis libere temperat: bonis inquam natura, morum, & gratia singularis: è quibus illa & ista sunt huius loci. Et hic non infimum sane locum obtinent Ordines vita humana, per quos Deus nos gubernat, ita vt in sis alii prassint, alii subsint. Poterat Deus sa dum apostaticum genus nostrum à se plane abiicere & descrere, qua seueritate in malos angelos est vsus. Sed placuit ei probare & commendare gratiam suam partim in executione prouidentia, partim in executione praedestinationis: in illa quidem obscurius, in hac autem internallo infinito clarius, & quidem per Filium suum, verum illum & solum in restraus. Ea vero gratia, de qua hic agimus, dici solet generalistes que duplex, priuariua vna, qua Deus impedit nocitura; altera positiua, qua Deus confert profutura.

II. Principia cognitionis naturalis sunt magistra vita & Fundamenta fundamenta ordinum vita humana, iuncta cum virtutibus sumana humana moralibus.

Deus in animis nostris imprimir notitias quasdam generales, quæ
Kkk 2 sunt

funt rectrices vitæ & virtutum moralium matrices Rom. 2.17.14. 17. Notiriæ illæ Scaligero eleganter dicuntur zopyra, q. d. vinos ignicilos. Tam enim sæpe sunt illustres, vt non modo veritatis, sedetiambone statis singulare studium in hominibus, quatenus homines sunt, pariant. Exemplo nobis sinteximii illi inter gentiles viri: quorum eximiadish & facta nostram in altiori licer gratiæ schola iam condiscipulatum profirentium desidiam dent in pudorem: cum neex dimidia quidem pare eotum virtutes sæpe assequamur, siex sactis externis indicional sustantioned dum: tamets inter ethnicos eriamnum inueniantur secundum per plane pecuini. Caterú principia ista & virtutes morales sunt dum base ordinum viræ humanæ, quibus illi nituntur, secundum Dei prouidentam. Religio autem Christiana si accedat, est carategas horumipsom ordinum: n quibus essentia accurate discernenda est ab eminentia.

Fædus con

III. Fædus coniugii est primum inter fædera humana.

Societas conjugalis dicitur foedus Malach. 2. ver [. 1 4. Erfrequentadmodum est dicere fœdus coningii, fœdus iugale, fœdera illibataton, fædus primæ amicitiæ. Estautem hoc fædus primum inter humana: quippe quod copit statim cum homine condito. De hoc forderenoran. dalunt hæcaxiomata. 1. Deus voluit vt ex primo hominum pariomnes homines propagarentur: vt ita omnes ellent opogeveis vaj opaciones similar generis & sanguinis. Non itaq; fimul & semel produxit omnia hominum individua, quemadmodum in angelis fecerat. 2. Deus fæminamer Adamo creauit, vt firmior esfet cognatio. 3. Deus fuit primus wur Φαγωγος, atq; ita dignitatem huius ordinis declarauit, 4. Euaadducitur ad Adamum, non contra:ducitur, & non trahitur:creatur ex latere, non expede, vel capire. Quæ omnia suppeditant præclaras monitiones, o mulier fit propter virum, quod in coniugio debeat effe confensister notos, quod denique maritus debeat vxorem diligere, hæcauremilli non debeat imperare. 5. Societas coniugalis adeo ar da est, vtetiamalis cubi officia parentibus debita huic necessitudini cedant Gen. 1. v. 24.6. Primum illud protoplastorum coniugium est omnium coniugiorum perfectiffima norma. Matth. 19. v. 4 f. Huic homogenex. & primigeniz normæaddatur mystica illa norma, videl.coniugium inter Christum& Ecclesiam, Eph. g. Quæ duæ sunt picturæ praphicæ officiorum coniugalium.7. Coniugium non introducit a sogriar inter parentes & liberos. Par rentes enim funt maius bonum amandum quam voxt, quia feil abillis Ritam habemus: vnde Deus vult illis præstari वं प्रथम महाव रखे किल माहाक liberis at yxor magis diligenda est ratione coniunctionis. 8. In primi 1. No

iculos.

bene.

ariant.

adida

n pro-

parte

acien.

bales

lenti-

orum

2.

1.

sad-

tofi.

ana:

tan_

nes

m de

um

ner

vui-

non

,0

itet

illi

ali.

.6.

ım 1iz

180

111-

lis

d

coniugiipalione occutrit mandarum Dei, quod colligiturex Genef. 2. P. 18. & promifio. Genef. 1. v. 28. 9. Coniugium tanquam fons humavi genetis fandum habendum eft. Confistit autem illa sanctitas in legitima conjugum delponsatione, & in officiis conjugalibus. 10. In personis requitier aptieudo ad coniugium, & legitimus consensus. 11. Adaptitudinem conjugum (loquimur autem hic de conjugio perfecto & Chaffiano) requiruntur tria : Primo vt fint eiusdem religionis veræ arque orthodoxa, vt hac ratione amor fit arctior, & administratio commodior: deinde ve fint maturi ad coniugium ob atatem & officia œconomican Cor. 7. v. 40. Prou. 31. v. 10.11. tertio vt possint coniungi vel ex potencia procreanda sobolis, vel ex lege diuina. 12. Ex lege diuina possunt coutthere mateimonia, qui non prohibentur ob cognationem velaffinitatem. 13. Cognati detcendunt ab vna ftirpe: & discernunturlinea & gradu. 14. Linea est triplex : primo ascendens, in qua sunt maiores : deinde descendens, in qua sunt minores seu posteri : tertià collateralis sue ttansueda, eaq; tu æqualis tu inæqualis. Æqualis est, qua cogniti æqualiter diffant à communi ftirpe, eftq; fratrum & fororum, patrueliu,&c. Inequaliselt, qua cognati inæqualiter diftant. Eftq; vel superior, in qua funt patrous & amita, anunculus & matertera, &c. velinferior, in qua funt filiillorum ad superiores relati. 14. Gradus est distantia personaru; eaquevelastirpe, vel inter se sub stirpe. 15. Quor sunt generationes, tot funt gradus iuxta regulam; Numera generationes, & gradus numerasti. Estante duplex numeratio siue suppuratio graduum. Namin linea recta quotion perlone, tot funt gradus , demta ftirpe: vt lofeph diftat terrio graduab Abrahamo, lacob tecundo, Isaac primo. Itaque filius primum gradum constituit, nepos secundum, pronepos tertium, abnepos quartum in linea collaterali est duplex supputatio: vna secundum ius Canonicomivbiquot gradibus in linea aquali distat persona à communi stirpe, tor gradibusinter se distant : altera fecundum ius civile, quod convenit cum Molaico, vbi quot sunt personæ, vna demta, cuius causa instituitur Sic duo fratres distant in primo gradu iuxta ius Canonicum. In linea aquali quot gradibus remotior distat à stirpe, tot gradibusinter se distant iuxta ius Canonicum: vt Sara distat duobus gradibusalli pe, videl. Tharacho: ergo & ab Abrahamo totidem distat gradibus: édiurra ius civile distar terrio gradu. 16. In linea recta ru alcendenteram descendente prohibitio est infinita. Ita si Adam hodie reuiufceret, non posser ducere vxorem : nec Eua nubere alii marito. Vide Leuis. 7. Hacautem prohibirio in infinitu le extendit propter languiaureucientia 17. Inlinea collaterali aquali iure diuino concessiumest

Kkk

gium in fecundo gradu, iuxta supputationem iuris civilis. Italiatrome fororum filiis & filiabus licet iure diuino inter le coniugium contrahe. re: vt probat exemplum Iacobi & Rachelis. Sed iure humano Canoni co prohibitum est coniugium intra quintum gradum;idq; hocnomine, vt maiore reuerentia diuinæ prohibitiones obseruentur. No valentartem dispensationes, que concedunt commixtionem in gradibus probibitis, Leu. 20. 6 18. 18. In linea collaterali inæquali prohibita funt coningia iure divino in lecundo gradu: vt frater non potest ducere lororem, necnepos amitam. In hac enim linea superiores sunt parentum loco. In prima quidem natura constitutione commixtio inter fratres & forores legitima erat: sed progressu temporis multiplicato humano genereincesta facta est. Sicetiam quidam amitas suas duxerunt, vt Amram duxi amitam luam, Num. 26.v. 58.59. Sed hoc fuit toleratumin paucitategeneris humani, & in publica confusione ante legem: postea vero estinterdidum, Leu. 18. 19. Affinitatem efficit coningium inter voum coningen &alterius confanguineos. Ita focer & gener funt affines. 20. Affinitatis tria funt genera: proximum, vt inter fororis virum, vel vxorem frattis: mb dianum, vt. fi quis duxerit vxorem defunctifratris: remotum, vt fi que nubat marito vxotis fratris mei. 20. Quoto gradu alicui est quispiam consanguineus, eodem gradu vxor eius illi est affinis: vt duo frattes suntiun-Ai primo gradu confanguinitatis. Ergo fratris vxor alterifratrieftiunda primo gradu affinitatis. 21. Prohibitio coniugii in primo gradu affinita tis est uris natura. Ideo Herodes commistancestu cum Herodiades tris Philippi adhucviuentis vxore. 22. Non late extendituraffuntas.lts duo frattes cum duabus fororibus contrahere postunt: pateritem & ilius cum matre & filia. 23. Confensus legitimus est, primo spons & spons fæ; & hic quidem deber effe expressus, qui fir vel cum conditione fall honesta, ve fit in sponsalibus de futuro, non autem peregrina conditione, quæ est turpis vel impossibilis: vel sine conditione, vtin sponsalibus de præsenti:deinde parentum vel tutorum. Et parentu quidem consensus est de necessirare & honestate: tutorum de honestate tantum. Interim post concubirum non potest coniugiu rescindi authoritate patentum: quia non est iam quæstio de futuro coniugio. 24. In consensu triplex potest contingere error; videl.personæ; & proprer hunc errorem dissolui possunt coniugia: item fortunz, & propter huncerrorem no dissolutatur contugia: & deniq; castitatis: vbi est alia Mosis, alia vsitati iuris sententia. Nam Deut. 22. iubetur labidibus obtui compressa alio, que posteatanqua virgo nupsit alteri, si fuerit accusata & vir petierit diuortium. Sed virtati iuris processus est duplex. Nam ante concubitum factu tentatus recon. an-

10-

m,

CS

reconciliatio, ve is qui errore duxit compressamabalio, retineat eam, predenim frit modesta, & caste deinceps sit victura; si vero non procedurconciliatio, fit divortium : post factum concubitum maritus cenetur. respectompressam ab alio, fine sciens, fine inscius illam duxerit : quæ collingio ob (eruatur, ne armetur leuitas coru, qui libenter vxores qualianque prætextu abiiciunt, & ne propter suspiciones aut offensiones melanque in periculum veniant innocentes. 25. Officia coniugalia immetim funt amare le inuicem & iuuare, colete Aneixeav in toleran-Mideledibus, & fugere zelotypiam 26. Coniugium est fædus per se indishbile: fed peraceidens disfoluitur; idq; tum propter adulterium, Mand, 1. v. 31. c. 19. v. 9. tum propter malitiosam desertione, cuius nempe milaivita est causa, 1. Cor. 7. v. 15. Ibi coniux inocens agit quippe faciens diomium: hic patitur. Ibi pars innocens dimittit, hic deferitur eadem. 17. Indinortio observari debet modus procedendi & legitimum tempus bieft legitima cognitio indicialis, tentatio reconciliationis & proauntiatio sententiæ: hic est duplex consideratio. Nam in casu adulterii no prascribitur tempus persona innocenti; in casu desertionis concediurconiugium si certo conster personam desertricem vel mortuam eshaccommisso adulterio coniugium dissoluisse, vel cognita citatione comparere noluisse. Alias persona deserra expectare debet vel ordinarium leptennium & iuxta alios nouennium, vel damdiu, quamdiu magiltratus indicat, 28. Coniugio opponitur digamia & polygamia; quarumneum probatur Deo, Leu. 18 v. 18. Ethenim Deus illam toleravitin Patriatchis, vt Ecclesia felicius propagaretur: non tamen probauit.

IV. Societas paterna debet esse suauis, non blanda; grauis, Societas paterna qualie nonaustera; & sancta, non profana.

Parentes itaque sustentabunt liberos, & informabunt illos in pietate & honestate, castigabunt denique potius quam punient, 1. Timoth. 5. 1.8. Dent. 6. P. 6. 7. Ephef 6. v. 4. Coloff, 3. v. 21. Pfal. 44. v. 2. Liberiautem patentes suos amabunt, honorabunt, iuuabunt, &, si opus sit, sustentabunt, quod Gracis est ανλπελαεγείν, Exod. 20. Eph. 6.v.1. Coloff 3.v.20. L.Timeth g.v.4. Leuit. 19. v.3.

V. Insocierate herili, dominorum est iuste curare rem fa- Officiaris miliarem, seruos in timore Dei alere, moderato imperio in qualia? illos vri, & remunerari benefice labores ipsorum: seruorum el, honorare dominos, illis obedire, & fideliter curare ne tes familiaris capiat detrimentum.

dum?

De officio dominorum, videEccl. 10.v.18.19. Pfal.101.v.6.7. Prou.19. v.21. Ephef. 6.v.9 Exed. 21.v. 26.27. De officio feruorum, 1. Timath. 6.v.12. Ephef. 6.v. 5. Tit. 2.v. 10. Col. 3.v. 22.

In œconomia VI. In ordine œconomico turbato vtile est colligere exturbita quid empla morum & pænarum.

Frados nempe mores & incestos quarundam gentium, etiam publice receptos, & horrendas pænas, quibus Deus illos affecir, oportet diligenter perpendere, vt à ra ¿ía omnis vitetur vel emendetur. E contrio exempla æconomiarum infignium ratione virtutis & præmiorum oportet colligere, vt habeamus exemplum quod sequamur, & incentaum quo moueamur & consequamur, quod sequimur.

CAP. XXIII.

De statu Scholastico.

PRÆCEPTA.

Status scholasticus est, in quo docentur & discuntur studia humanitati & pitatis à praceptore & discipulo.

Et bic confideratur vt integer, vel turbatus.

Vterg, autem considerari debet iuxta certas periodos V. & N.T. Sic in V.T. mppulo Dei sucrunt primò scholæ patriarcharum antediluuianorum, vi vocant, itemque post diluuium: deinde Leuitarum & Prophetarum: min Sadduczorum, Hessenorum & Phariszorum. Apudgentiles sucruntartiquissimæ Scholæ poëtarum, septem sapientum, & variorum Philosphorum. In N. T. apud populum Dei sucrunt schola Christi, scholæ Apostorum, & Academiæ, vt vocant, à Christianissimis Principibus surdatæ, conseruatæ & amplisticatæ. Apudgentiles sucrunt variæ, inpimis Attica, Rhodia, Corinthia, & similes. In quibus omnibus illátumque conservatione illustria occutrunt pronidentiæ Dei documenta.

REGVLA.

Vude habe. I. Quægentiles habent egregia, ab Ægyptiis & Chaldzis and gentiles profecta funt: hi autem ex Hebræorum scholis sua hauserunt.

Erenim Hebræi sunt omnium antiquissimi: & abiis Chaldai & & gyptii propter viciniam, propter commercia item & crebras pereginationes

X-

tiones sua hauserunt: siue spectemus Philosophiam vtramque, & theoricam & practica, fine religionis bonas reliquias, fine arres mechanicas-Vide Gm. 10. de dispersione gentium: considera item Abrahami & lacobi cum Chaldzis & Ægyptiis communicationem: ipla denique quorundam gentilium testimonia; vrinter alia illud Clearchi, qui in libro de somne memoriæ prodidit, Aristotelem faslum este, se à quodam Indzo in Afia plurima accepisse. Hucaccidit Platonis restimonium de Chaldais. Sed quid opus est testimoniis, vbi res ipla loquitur.

II. Indeab Adamo víque ad nostram memoriam continua successio estscholarum in populo Dei successio: etsinon par vbique populo Dei fit fplendor & puritas.

Hîcremab ouo oporterauspicari. Constituimus autem certas scholarum in populo Dei periodos, hoc modo, secundum tempus Veteris & Noui Testamenti. Prima periodus est sub Patriarchis, siue potestate, vt lo-Schola V.T. quuntur, patria. Hîc scholæ suerunt intra prinatos pioram parietes velutarctatz, itavt domesticz dici queant. Schola autem prima domestica & privata fuit in domo Adami : cuius discipuli excellentissimi fuerunt Abel & Seth, Hebr. 11. Genef. 4. v. 26. Hæc schola fuit conservata in polleris Serh; in quibus fuit Mathusalem, item Noe & Sem. Postea Abraham in fua familia scholam habuit, Genef. 12. v.8.cap. 13. v. 4.cap. 18. 7.19. Hancleholam à Patre acceptam l'aac continuauit, Genel. 25. verf. 2. cap. 26. v. 15. ab Isaaco accepit lacob, Genef. 28. 31. 33. 46. 48. quæ schola posteain Egytum fuit translata. Secunda periodus est scholarum publicarum sub ducibus Hebræorum, siue potestare iudiciaria. Ante hos enim fuerunt scholæ priuatæ & domesticæ in Ægypto, vbi quidem degebantistaelitæ: & caput illarum post Iacobum fuit loseph, Genef. 50. 7.23. Post Iosephum quælibet rribus in sua familia habuit scholas. Sed cum valde augeretur populus Dei, Deus prouinciam illam Scholasticam voluit esse publicam, & primo commissi illam Moss & Aharoni. Hiergo fuerunt primi Doctores publici : qui præscripserunt leges morales, ceremoniales & forenses, atque adeo erexerunt scholas rheologicas & iuridicas. Vide passim in Exod. & Deut. 4. ver f. 14. Fuerunt tamen & rum schola prinata & domestica, Deut b.verf 6. 6 fegg. cap. 11. verf. 19. Nonigitur sublatæ fuerunt scholæ domesticæ à Mose & Aharone, sed confirmata. Sed cum hiduo Doctores in tanta populi frequentia & turba non sufficerent, toti tribui Leuiticæ hæc prouincia est demandata. Plures itaque scholæ publicæ & plures scholarchæ diuersis in locis constituti fuerunt. Et Leuitz quidem fuerunt ordinarii, Leuit. 10. v. 11.

Deut. 18. v. 5. Ezech. 44. & primo fuas vrbes habuerunt intotaterta Ca. naan, numero 48. in quibus habuerunt suas scholas & Academias, Num. 35.10f.21. polea vero in lingulis ciuitatibus fuerunt Synagoga, 48.5.6 13. in quibus etiam Christus docuit, Matth. 4. 6 9. Leuitarum aliteran doctores, alii discipuli. Discipuli erant theorici, & incumbebant studio vique ad annum æratis 20.ab hoc vique ad 30.annum erant intermedia post 30. vero annum fiebant practici, & adhibebanturad officiaschole flica vel eeclefiastica. Num. 4. 6 8. 1. Chron, 23. Efdr. 3. v. 8. Cum vero effer ingens Leuitarum in scholis & Ecclesis docentium numerum, David& Salomon eos distribuerunt in classes 24. I. Chron. 13. v. 24. c. 25. v. 27. que classes etiam tempore Christiadhuc fuerunt. Luc. 1. v. 2.8. Præterhosor. dinarios doctores fuerunt & extraordinarii, nempe Prophetz; quifue runt à Deo missi, cum Leuitæ non facerent suum officium. Et hæcestirtia scholarum periodus sub potestate regia. Ita Samuel fuit egregius Doctor in schola & Ecclesia stib primo rege Iudzorum Saule: & instituit scholam Propherarum, id est, discipulorum, cui ipse præfuit, 1. Sam. 18. Ethoc tempore plurimæ fuerunt scholæ, vt & filii Prophetarum plurimi, idelt, discipuli, 1. Sam. 10. v. 5.11. Post Samuelem illa Collegia & scholaretentæ fuerunt fub regibus sequentibus, 1. Reg. 18. v. 13. 2. Reg. 2. v. 5 6.6. v. 1. Nazareni quoque fuerunt studiosi theologia, Amos 2.v.11.12. Exhisautem scholis prodierunt theologi, iureconsulti, medici & philosophi, a. Chronic.19.v.8.11.1. Chron.18 v.14.19.16. Pfal.122.1. Reg. 4.v.1.2-3.2. Sam. 9.v.1 3.4 6.20 v. 23. 24.25. Ezech. 7. v. 24. & fegg. Num. 27. v. 20. Horum przterea Doctorum successio continua fuit. Ad Leuitas quodattinet, resell clara. Prophetarum successio paucis ita habet. Primusest Samuel: polt quem floruit Nathan! deinde Abias Silonites tum Ananias: postea Elias cuius discipulus fuit Elisaus, Elisaum vidit Esaias adolescens, Esaiam Ieremias, Ieremiam Daniel, Danielem Zacharias, Zachariam Eldras & Nehemias, Nehemiam Onias, cuius mentio fit in Ecclesiastico. Et hine, ab Eldra feil. fumitur initium quarta periodi, sub potestate facetdotali seu pontificia. Aliquanto post secuta sunt tempora Macchabzoru: quo tempore vixit Matthias sacerdos, qui legis diuinæ assertor extitit. Aliquanto post fuerunt Simeon & Zacharias, Luc. 1. tum Iohannes Baptista, qui suos discipulos ad Christum misir. Et circa hac tempora floruerunt Pharitzi theologi, Scribzi, urisconsulti, legisperiti & legis inter-Schola N. T. pretes vtrique, id eft, theologi & iurisconsulti simul, Luc. 11.v. 45.46. Sed ad nouum Testamentum iam veniemus: vbi hæ sunt periods. Primaperiodu compleditur scholas rempore Christi, numero tres: vna fuit lohannis Baptillæ, quæ suo modo referri potett ad V.& N.T. secunda fuit Indao-

ant

diis

12-

Tet

&

1

rum, quihabuerunt Synagogas in singulis ciuitatibus: tertia fuit ipsius Chrift. Deilla vide lob.1.v.28. Matth.11.v.2. De iftis Matth. 4.v.23.6.6.v. 5.480 31, v.14. 6 feqq.c. 19. v.8. De hac loh. 4. v. 1. 2. & paffim hiftoriam Euangelicam. Secunda periodus complectirur scholas Apostolorum & discipulorum, Ador. 15.v. 17.v. 2. 1. Cor. 14. v. 5. Itain schola Antiochena Dodores fuerunt Barnabas, Simeon Niger, Lucius Cyrenzus & Manahen. Hanc scholam Antiochenam & Alexandrinam etiatempore Conflantini Magni extitiffe Eusebius & alii testantur. Paulus quoque habuit discipulum Timotheum, 2. Tim. 3. imo & plures; de quibus videnda historia Ecclesiastica. Iohannem Euangelistam assiduos quoque habuisse discipulos, eosque non paucos, & inter hosce Polycarpum, ex historiis constat. Postascensionem Christi Thomas Apostolus docuit Ofroenos & regem Abgarum, Eufeb.lib.1.c.13. Andreas Apostolus Scythas docuit, Eusebilg de qui dicitur etiam in Græciam peruenisse & Byzantii docuisle. Simon Zelotes docuit in Africa Niceph. 1. 2. c. 40. qui etiam in Britanniam venit, Niceph disto lib.cap. 4. Marcus docuit in Ægypto & Lybya, & predicanir Cyrenæis & Pentapolitanis, Niceph. 1. 2. c. 43. In Europa docuitinprimis Paulus Apostolus, per Græciam, Italiam & Hispaniam, vbi & lacobus Apostolus docuit. Barnabas, docuit in Lombardia, & Mediolani: Rauenna Apollinaris: Ratisbona Lucius Cyrenenfis, de quo Act. 13. Iohannes Apostolus Ephesi habuit suos domesticos auditores, inter quos Polycarpu fuisse paulo ante diximus, qui postea circiter quinquagintaannos docuit in Ecclesia Smyrnensi, Iren. 1 3.contra heres.c.3. qui fuit auditor & discipulus Polycarpi, quiq; riuos do arinæ suæ in Pannonia & Galliam deduxit. Maternus Petri discipulus Argentina & Colonia docuit, Trophimus Arelati, Clemens Pauli commilito Metis, Crescens Paulidiscipulus Moguntiæ, Marcus Viennæ in Austria, Nathanael Treueris, Mauritius in Valefia, Vrfus ad Iuram & Soloduri, Felix Tiguri. Tertia periodus N.T. complectitur scholas Patrum ante Constantinum Magnum. Hic Origenes docuir in schola Casariensi in Palastina:ve constat ex Eusebio. Ante hune vixit Pantænus philosophus Christianus. De iphus celebertima schola vide Euseb.l.1.c.9.10.11.l.6.c.3.Niceph.l.g.c.18.De doctoribus Cretensibus, Antiochenis, Atheniensibus, Corinthiis, Romanis, Illyricis: item de schola Ephesina, Nicomediensi, Tarsensi, Byzantina, Atheniensi, Corinthiaca, Rhodiana & pluribus aliis, vide Eulebium, Niceph. Socrat. Ruffin. Sozom. Quarta periodus està tempote Constantini Magni vsque ad Carolum Magnum. Hoctempore flotuerunt Lactantius, Athanasius Iuuencus, Sedul. Didymus Alexandrious, Hieronymus, Hilarius, Apollinaris, Macarius, Basilius, Nystepus, Nazianzenus, Epiphanius, Ambrosius, Chrysostomus, Victo-LII

Victorinus, Augustinus, Prudentius, Synesius, Isidorus, Theodorem, Cyrillus, Vigilius, Sidonius, Apollinaris, Cassiodorus, Fulgentius, Pri masius, Boetius, Araror, Gregorius Magnus, Beda, Damascenus, Alquinus: è quibus alii fuerunt episcopi, alii presbytheri, alii philosophi, alii rhetores, alii poeta, alii philologi, alii historici, alii deniq: plurimisdo. nis simulita ornati, vt fuerint philosophi & theologi, theologi & pos tæ, &c. simul. Nazian zenus quoq; scholarum Palestina meminit, in qui bus se rhetoricam didicisse scribit : & Iulianus apostata in scholis Chi Rianorum primo fuir institutus, quas postea claudi voluit: Sozomenu meminit schola Plotiniana lib. T.c. s. Laodicea scholam habuit Epipha nius sophista, qua frequentauit Apollinaris Socrat. 1.2.6.46. schola Nico mediensis Lactantio fuit clara, grhetorică in ea docuit. Præterea Constantini Magni & aliorum piorum Impp. leges de Scholis eorumq, profestorib videre licet intit. Cod. de prof. & medic.tit. C. de ftud. liberal. vrb. Rom. Adhæc nulla fuit Ecclesia metropolitana, vel cathedralis, vti vocani, cui non esseradiun cha schola. Quot igitur ecclesia cathedrales erant, toter iam scholæ & officinæ humanitatis & pietatis erant. Eth autein hacperiodo fuerunt tempora exulceratissima propter barbarie Vandalorum, Hunnorum, Gothorum & Francorutotum ferme occidentem valtantium, & Saracenoruin oriente graffantium: scholæ tamen non fuennt extincta. Nam paulatim Collegia Canonicorum & Monasteria fuerunt instituta, in quibus do ctrina pietatis & bonarum artium tradita fuitille tempore. Hilce monasteriis Abbates præfuerunt, Euggrim 1.4.1.38. Scholis virginum Abbatiflæ præerant, Balaus cent.1. c.80.83. Collegiis autem Canonicorum præerant Præpoliti: toti vero diæceli præerantepilcopi. Quinta periodus està Caralo Magno vsque ad Carol. V. quo tempore fito runt condita & amplificata monasteria plurima, itemq; Academiace leberrimæ. Academia Parisiensem instituit Carolus Magnusanno 791-Post hanc statim coepit Tholosana. Oxoniensem constituit Aluredas Saxonum Rex anno 872. Cantabrigiensem Batsomus Episcopus anno 1274. tametsi ibi antea fuerit schola publica à Sigeberto Angloru Rege constituta anno 673. Pragensem extruxit Carolus IV. anno 1360 Balliensem Pius II. Papa anno 1459. Coloniensem Vibanus VI. Pontifexanno 1388. Erfordien sis incepit anno 1391: Heidelbergen sem fundauit Rt pertus I. Palatinus Rhenianno 1346. Moguntina incepitanno cirche 14.62. Treuerensis inter Germanicas est verustissima: Viennensisconsis tuta est à Friderico II. Imp. an. 1236. renouata ab Alberto III. Aust. Aschiduce an. 1363. Salamanticense instituit Benediaus 13. Papaan. 1404 Bononiensem à Theodosio Imper.circa ann. 447, institutam restaurant etns. , Pri-

lan-

i, alii

sdo-

poe-

qui-

enm

pha-

100-

on--010

om.

,cui tet-

pe-

ım, In-

ant

inu

ce.

Carolin Magnus circiter annum 806. Docti viri hoctempore claruemutinprimisisti: Alcuinus, Rabanus, Haimo, Bertramus, Paschasius, Albareguius, Hatto, Theophylactus, Bernhardus, Hugo de S. Victore, & Scholaflicis, quorum tres ætates vide in pracognit. Theolog. fect. 1. cap. vit. Tamerfivero plurimæ corruptelæ hoc tempore irrepferint, semper tamen fundamenta religionis & veræ philosophiæ manserunt, Sextaperioimelia Carolo V. ad nostra tempora: quo tempore fundatæ sunt hæ Academiz, Hafrienfis in Dania, Argentinenfis, Helmstadienfis, Regiomontana, Marpurgensis, Lugdunensis in Hollandia, &c. vt iam præteream scholas triviales, quas vocant & classicas. Ex quibus omnibus patet, quod providentia diuina gubernauerit statum scholasticum onte

III. Scholzgentilium continua serie recitari possunt: sed longepost diluuium.

Apud Perfas fuerunt scholæ Magorum, apud Babylonios Chaldæorum, apud Indos Gymnosophistarum & Brachmanum, apud Celtas & Galatas Dividarum & Semnot heorum, apud Ægyptios scholæ sacerdo. Schola posta: tum & Magorum. Apud Græcos do Arinæ liberalis antiquissimi authores & velut hierophantæ fuerunt poetæ: è quibus primi commemo. rantur Linus Herculis præceptor, Orpheus Lini & Musæus Orphei discipuli,quiad tempora Gideonis referuntur. Poetævero & alii scriptores mious fordium contraxerunt, qui fanctorum Patrum origini viciniores fuerunt. Tales etiam funt septem sapientes Græcorum, Thales, Solon, Periander, Cleobulus, Chilon, Bias, Pitracus. Quibus annumerari schola philo:meruerunt Anacharsis, Myso, Pherecydes, Epimenides, è quo S. Paulus sophorum. Tit.I. versum dignatus est citare. Postea coeperunt due philosophorum familizinfignes haberi, Ionica, & Italica:illa magistro Anaximandro Thaletis dilcipulo, hæc principe Pythagora Pherecydæ alumno. Illa vero lonica dicitur, quod in Ionia professores eius versarentur: ista Italica, quod Pythagoras in magna Cræcia, Italiæ parte, degerer, post exilium, in quod se contulit, cum patria Samus à Polycrate tyranno estet occupata. Caterum philosophorum duo erant sum ma genera. Alii quidemerant δογματικοί, qui res κατα ληπτάς, comprehensibiles, propone bant, &inveritate rerum definienda aliquid age bant; alii vero erant icenwi, qui res axaradia mus, incomprehensibiles, tradebant, & omnia dubia habebant. Potamo autem Alexandrinus asgeon cunternut vintroduxit, que exaliis certa placita eligeret. Rursus philosophi specialiter sic dicti hetunrethici, physici & dialectici. Specialiores denique secta, quas

LII

nica, Eretrica, Dialectica, Peripatetica, Stoica, Epicurea. Vide Diog. Lant. in proæm. de vit. philos. Ex his autem qui ingeniis excelluerunt & supra vulgus sapere voluerunt, in Ægyptum ad sacerdotes se contulerunt, regionem Græciæ propinquam, eamq; tanquam literarum optimarum mercaturam diu habitatunt. Quod Diogenes testatur de Thalete, Solone, Euclide, Menedemo, Democrito, Pythagora, Platone, Heraclito. Confirmant idem Diodorus Siculus lib. 2. Iustinus Martyr. apol. 2. pro Christian. Origenes lib. 1. 2. 6. contra Celsum. Eusebius lib. 9. 6 10. de prapar. Euang. Nominatim autem frequentabant Memphin, Thebas, & Heliopolin. Etiam ad Chaldæos & Phænices sapientiæ acquirendæ causa sunt peregrinatia-pud quos etiam in siderali scientia Pythagoras institutus suit. Vltimo loco videndi nobis sunt Romani, qui sapientiam suam partim ab Hetruscis sine Thuscis, partim à Græcis hauserunt.

CAP. XXIV.

De statu hieratico.

PRÆCEPTA.

STatus hieraticus est, in quo salus aterna attenditur. Ideo huic ordinis res spirituales inprimis sunt propositæ, corporales non nisi, quatenus ad spirituales referentur. Dicitur etiam ecclesiasticus.

Hic quog, consideratur, vt duo superiores, tanquam integer & turbatus. Integer consideratur vel communiter in populo Dei V.& N. T. vel seor sum in V-

troque.

Status hieraticus V. & N.T. communiter spectat actiones Dei & hominum.

Actiones Dei sunt patefactio & effectio.

Patefactio est immediata, vel mediata. Ibi Deus sine ministris, hicperministros agit.

Patefactio immediata est interna, vel externa.

Interna est, cum Deus homines docet aut in vigiliu aut in somniu. Num. 12.v.

5.6.7.8.

In vigilis docet Deus per on moi av vel de qua. Liceat nobis de qua ficaccipere: Quanquam enim de dormientibus vsurpatur, vt supra de angelis diximus: hoc tamen non est perpetuum, vt ibidem monuimus:

'Οπτωσία, visio, est cum Deus aliquid aperte declarat vigilanti: & quidem sine esstasi.1.Sam.16.v.13.vbi Deus affatus est Samuelem intus in animo, sine ecstasi, vt sciret voluntatem ipsius esse, vt vngeret Dauidem in regem.

"Opqua,

Ocqua, rifum, est cum Deus aliquid declarat vigilanti inecstasi Zach. T. Act.

Insemnin docet Deus per degua nocturnum, vt ita dicam. Gen. 28.c. 20. V.3.

c.31.v.11.13.1.Reg.3.v.f.

Patefaltio externa sit verbo, vel signo. Qui duo modi coniunguntur Plal.

Verbo:vt cum Deus viua voce cot. rellat Adamum & ad se citat Gen. 3.

cum Abrahamo voce ad vocem loquitur Gen. 18.

Signo: vt cum Deus visibili specie apparet. Gen. 18.v. 2, collato cum 12. Ios. 6,v.1. cum proposuit signum arboris scientiæ boni & mali. Gen. 2. Item signum iridis. Gen. 9. tabulas lapideas Exod. 24.634.

Mediate docet Deus, cum adhibet creaturas, eafg, corporeas, vel intelligentes.

Perrescorporeas docet Deus, vel naturaliter in mundi opificio. Psal. 19. à vers. 1. ad 8. Act. 14. vers. 15. 16. 17. Rom. 1. vers. 19. 20. vel volunt arie sanctificando ruquas dam: quo pertinent sabbatum & sacramenta. Exod. 20. v. 8. c. 31. v. 13. Gen. 4. vers. 4. cap. 9. vers. 12. V bi Deus seuere prohibet imaginum v-sum. Leuit. 19. v. 4. cap. 26. v. 1. Deut. 5. v. 14. 1. Cor. 10. vers. 4. 1. Johan. 5. vers. 21.

Per intelligentes res sic docet Deus, vt illa aut voce vtantur. Num. 22.v. 32.3 f. ludic.13.v.13. Apoc. 17.v.7. Esa. 40.v.3. aut scripto Dan. 5.v. 9. 25. Ier. 36.v. 6. Exod. 17.v. 14. Apoc. 1.v. 11. Per angelos vero etiam interno motu instituit hominus. Matth. 14v. 20.

Estedio Dei est vocatio, qua Deus vocat homines vel immediate Actor. 16. vers. 16. 17. 18. Gal. 1. vers. 1. vers mediate per homines Act. 18. vers. 24. Tit. 1.

verl.s.

Adiones hominum sunt habere sidem & obsequium prastare Deo, tum docenti, tum vocanti. Et quidem obsequium prastandum est sine exceptione, si Deus vocetimmediate: si vero mediate per homines, illis cum hac adiunctione obtemperandum est, si nihil principiis contrarium doceant. I. Thess. v. 21.1. Ioh. 4. v. 1.

Statu hieraticus seorsum in V.T. consideratur quoad typos: vt paraditus erat typus cœli supremi Luc. 23. v. 43. 2. Cor. 12. v. 4. Apoc. 2. v. 7. vel vaticinia-Ela. 7. & 53. vel ceremonias: Vide Leuit. vel denig, personas sacras: vt sunt Leui-

tz & prophetz.

Seorsum in N.T. consideratur quoad doctores verbi tum ordinarios, tum extraordinarios: puta Christum, apostolos, euangelistas, prophetas, doctores. & pastores: Equoad sacramenta N.T. & politiam ecclesiasticam.

Statu bieraticus turbatus consideratur quantum ad homines in Ecclesia & exta Ecclesiam. Ibi est profanatio prima cultus. Deiante diluuium, idololatria varia lub potestate patria, iudiciaria & regia, corruptela factaper Pharismos, Sadducmos & Hessenos, varim hareses, schismata & errores in N.T. Hic est corruptela varia, facta ab ethnicis, videl. Sibyllis, poetis, philosophis, magis, auguribus, sacerdotibus, extispicibus, & similibus ethnicorum: de quibus Peucerus in comment. de diuin.

REGVLA.

Deus semper docet veraciter.

Deus multis modis docet homines: semper tamen veraciter: quiaest dumaniones. Ideo Plato eleganter ait lib.2. de rep. Deus est integer & veras, & alios non decipit; nec vigilantes, nec dormientes.

Ecftasis diuina qualis?

II. Ecstasis diuina est euidens, sancta, & cum certitudine conjuncta.

Exsuors eft, cum mens ¿giara, id eft, excedit: vnde verti folet, menti excessus:non quod ecstaticorum anima è corpore excedat, sed quod quasdam operationes ita intermittat, ac fi excessifilet. Est aute expans vel Naturalis, quæ fit in quibuldam melancholicis, qui interram concidunt fimiles mortuis, variaque vident: cuius exemplumest apud Augustinum lib. 4. de ciuit. Dei cap. 24. & apud Plinium lib. 7. vel Diabolica, cum Diabolus le in corpora & animas hominum infinuat, eaque in profundo somno derinet, varialque obiicit visiones: vel denique Dinina, quatriplici nota discerni potestà Diabolica. Primo namque ecstasis divinaest clara, ita vt vel fine figuris ò equara diuina patefiant, vel fi figuris adumbrantur, ab iplo Dei spiritu explanentur. At visiones Diabolica sunt lubrica &in varios sensus flexibiles. Deinde deginara divina prorsus sunt consentanca doctrina verbiDei: at diabolica visiones falsum statuunt, & à cœlesti doctrina dissonant vel manifeste, vel occulte. Tertio ecstatici sacri confirmantur à Deo, vt norint, quæ visa eis fuerunt, ea non exipsis nata, aut à natura commota, sed divinitus oblata esse: è contrario autem ecstatici diabolici, vt sunt magi & zunav Dewmi, incondito surore perciti & mente alienati luique obliuione capti videntilla, qua Diabolus iplis obiicit. Cæterum quando serui Dei ecstasin patiuntur, dicunturin spirituelle. Apoc. 1. v. 9. & tunc mens eorum vere entheata dici potest.

Somnia diuina qualia?

III. Somnia diuina sunt rerum magnarum, & consentiunt cum verbo Dei, & coniun & sunt cum certa persuasione & dono interpretationis.

Somnia funt prouza, naturalia, quæ varia funt pro varietate temperamentis

mentidagiorioπεμπτα, Diabolica, quæ Diabolus procurat in magis & fuperflitiofis, qui ea captant & expectant: & θεοπεμπτα, diuina, quæ Deus immittir: & hæcfunt velimmediata, cum Deus per seipsum immittit, vel mediata, cum per angelos bonos. Diuinorum istorum somniorum plenaeft Scriptura: vt in Abimelecho, Iacobo, Labane, Iosepho patriarcha, Pharaone, Nabucadnezare, losepho Mariæ sponso, vxore Pilati, 2postolo Petro, & aliis videre est. Contingunt autem variis modis hac talia somnia. Sunt enim vel narrantia & prophetica, vt in Pharaone Gen. 41. in Nebucadnezare Dan. 2. vel reprehensoria & interdictoria, vt in Abimelecho Gen 20. Labane. Gen. 31. vel exhortatoria ad aliquid magnum subeundum, cum spe felicis euentus, vtin Gideone Iud. 7. Rurfus dinina fomnia funt vel theorematica, vt in Abimelecho: vel allegorica, vein Nebucadnezare. Discernuntur porro somnia diuina quatuor nonsa Dibolicis & naturalibus. Nam diuina somnia iudicantur, que offerunt terum magnarum, non nugacium, cognitionem, ita vt fint heroica:cognitionem inquam talem, quæ non nisi à solo Deo potest habe. ricerta. Demde contentiunt cum verbo Dei semel reuelato. Tertio Deus lemperaddit eis testimonia plana, vnde constet ea non esse temere obiela: & denique adiungit donum interpretationis. Diabolica vero iudicantur, quæ fignificant res futuras aut occultas, quatum notitia ad inanemoftentationem, aut etiam ad omissionem alicuius boni necessaati, autad commissionem alicuius boni, vradidololatriæ confirmationem vel cædis designationem spectat. Naturalia denique somnia aut sunttemeraria; aut aliquid de corporis constitutione monent: quorum illanon sunt curanda, ista veiliter possunt observari.

IV. Deus externe docet homines verbo audiendo, & fi- Deus docet vellate, itax comprehendat fignian & fignatum, ve obnobiv ong

Serbu do si-

Duo sunt sensus disciplinæ percipiendæ ministri præcipui, auditus & visus: quos Deus inprimis solet exercere.Pfal.45.v.11.

V. Creatura in opificio mundinos docent significando, Quemodo obilciendo, & ferujendo.

Significando; quatenus lignificant varias creatoris virtutes, puta sapi- sra? entiam, bonitatem, iustitiam, potentiam. Pf. 19. Obyciende; quatenus func obiecta, quæ sua præstantia & ordine nobis argumenta suppeditant ad Deum celebrandum: vnde sol, luna, &c. iubentur Deum laudare Psal. 148. Seruiendo, quatenus illa seruiunt tum Deo, tum nobis, ex creationis instituto, & ita nos docent officium nostrum. Caterum hacpatefactio dicitur naturalis, & quidem externa per opera naturæ: quia etiam datur

Mmm

parefactio naturalis interna per legem naturæ. De vtraque vide Rom, i. & 2. Huic patefactioni naturali opponitur supernaturalis, non contrarie. quasi pugnent inter se, sed relative, tanqua gradus inferior superiori. Et hæc parefactio etiam est vel interna, cu Deus loquitur in corde hominis Toh.6.v.45. vel externa, quæ fit per verbu foris annuntiatum: & hæcht modo, vel terreno, cum Deus se accommodat infirmitati hominum, & docet pertypos, similitudines, & exempla:vel calefti, qui congruit electisperfedioribus.1. Cor. 2. v. 4. 6 fegg.

ratio generalu.

Sacramento-VI. Inter figna facra excellunt facramenta, tanquamclarum conside- ra & certa divini alicuius beneficii signacula.

Hicagendum est de sacramentis in genere, quatenus pertinentad gubernationem prouidentiæ. Teneantur autem hi aphorismi. 1. Sacramentum proprie est dictum, que aliquid sancte confirmatur. Hincapud Festum facramento dicitur id, quod facratur fide interposita: ac tum facramento dicitur interrogari quidam. Sic etiam apud aliosocoutrit hæc phrasis : facramento dicere. Deinde sacramentum militare dicitur, quo iurant milites in verba imperatoris: vnde Iuuenalis ipfos milites factamenta vocauit. Tertio facramentum erat æs, quod à contendentibus in foro deponebatur, ve victor suum reciperet, id quod victi fuerat, aratio cederet, in pænam iniustæ litigationis. Ea enim pecunia quali sacrabaturapud pontificem, pro pignore & veluti iuramento bonæ fidei feruzdæin lite. Quarto in Ecclesia Sacramentum significat rem quamlibetatcanam & rationi ignotam: quia vulgatus interpres vocem pusieno in N. T. vertit factamentum. Musiesov autem est arcanum doctrina, quod ha. bet wishe, id est, facris initiatus. Quinto Sacramentum in Ecclefia notat mitum singulariter à Deo institutum confirmandæ fidei. Et ficaccipitur vel late, ita vt comprehendat signum & signatum, vel stricte pro signo tantum, Et impropria est acceptio cum sacramenti nomine amboilla simul intelliguntur. Namæque sacramentum non est id bonum, cuius gratia inflitutum est, atque verbum Dei non est ipse Deus & falus ab eo expedanda. V traque autem & verbum & facramenta funt media à Deo data, per eum efficacia, & ad eu nos ducentia. 2. In elemento strice dicto distinguuntur duo, elementu mysticum, & ritus mysticus, qui & cerus, idest, sanctus dicitur: vnde ceremonia nomen habet. Itares signata, quæ etiam dicitur faeramenti fubstantia & veritas, eft Sacramenticorrelatum. 3. Sacramentum strice di aum est in prædicamento relationis, ideoque quinque in illo sunt notanda : videlic, subie cum relationis,in quoillainest; fundamentum eius, tanquam causa per quam inest, ter-

minus, sue finis, ad quem ordinatur; relatum denique & correlatum; ex quibus omnibus & fingulis natura re ationis facramentalis peruideripotelt, 4 Sacramenti stricte dictiefficiens est verbum præceptionis: materia est elementum: forma externa est ritus administrationis à Deo prescriptus, interna est géons siue habitudo, quares terrestris respicit cœleftem, & testificatio ipla, quæ fit respectu credentis: finis est declaratio, oblignatio, & exhibitio. 5. Resterrestris dicitur esfe in Sacramento per vnionem pactionalem, siue contactum virtualem, non localem & corporalem, 6. Sacramenta dicuntur esse ipsæ res, quarum sunt sacramenta per metonymiam lacramentalem. 7. Sacramenta non confenunt gratiam ex opere operato: sed confirmando fidem, adiuuant bonorum cœlestium adeptionem. 8. Sine side sacramenta desinunt esesse sacramenta menti. 9. Contemtus sacramenti est contemtus fæderis & Dei iphus. 10. Sacramentum consideratur tripliciter. Primo est communissimum, quod attingit homines, & bruta propter hominem: vtiris.Gen.9. Est deinde commune, quod respicit plurimos homines, vt arborvitz, circumcifio, agnus paschalis. Tertio est singulare, quod vni aur paucis datur. Ita vellus Gedeonis erat ipli facramentum. Iud. 6. & regrellio solisin horologio Achazi erat sacramentum Ezechiæ. 2. Reg. 20. Praterea Sacramentum fuit institutum vel ante vel post lapsum : & obfignat promissionem corporalem velspiritualem, vt ex modo dictis clarum eft.

Prædictio diuina fit per oracula vel visiones.

Pradictio diuina quomo -

Hac duo coniunguntur. Numer. 12. versic. 6.7.8. Oraculum autem dicitur, quidquid ore Dei prolatum est. & ita latius patet quam vaticinium, licet interdum synecdochice ponatur pro vaticinio Visiones sunt, quando Deus imagines quasdam seruis suis obiicit : easque vel simplices, que funt ipla rerum futurarum veritas, reprælentata menti. Ezech. 40. vel allegorica, qua vestita sunt aliqua similitudine Ezech. 1. 6 10. Dan. 7.8 8.

VIII. Prædictio diuina facta est in V.T. per typos & vati- Typi quides? cinia.

Typi funt figuræ rerum futurarum. Horum classes erant quatuor.I. Res Mice:vt paradifus terrestris fuit typus cœlestis. Luc. 23. verf. 43.2. Corinth. 12. versic. 4. Apoc. 2. versic. 7. arbor vitæ typus erat Christi Genes. Apoc. 2. versic. 7. primogenita gregis in sacrificio Abelis erant typus hostia à Christo offerendæ. Genes. 4. versis. 4. odor holocaustorum Noachi Gen. 8. vers. 21. erat figura virtutis & efficaciæ sacrificii Christi; agnus paschalis Exod. 12.

Mmm

I.Cor. S.

eta.

1. Cor. s. columna nubis & ignis Exod. 13. Apoc. 7. verf. 15. 16. fuerunt figna typica Christi & ipsius gratiæ: tegmen tabernaculi Mosaici suit typus protectionis Ecclesia. Efa. 4.v. s. serpens aneus, altare, victima, propitis. torium, arca fæderis erant typi Christi: vnguentum seu oleum Aharonis Exod. 30. erat typus Spiritus S. templum Salomonis erat typus Ecclesiæ N.T.& ciuitas Ierusalem fuit typus cœlestis Hierosolymæ Gal.4. v.16, Hebr. 12.22. II. Persona typica: vt Adam fuit typus Christi, Romig. v.14. Agar erat typus pactionis legis, Sara Euangelii: Ismael fuit typus Ecclefix externa, Ilaac interna, Gal. 4.v. 22.v [g, ad finem. Sacerdores V.T. erant typi Christi:vt Melchisedec, Aharon, lehosua, Hebr. 5. vers. 7. Zach. 3. vers. 1. fic Isaac & loseph e Patriarchis: Moses & Iosua è ducibus: Dauid & Salomon èregibus: Ionas è Prophetis: Simfon è iudicibus: Antiochus Epiphanes fuit typus Antichrifti: Doeg ludæ Iscariotæ. III. Rerum & personarum factatypica: vt ingressus Pontificis in sanctuarium, losuz bella & victoriæ, Dauidis victoriæ, regimen summi Pontificis, & ceremoniæplarimæ fuerunt typi Christi.IV. Rerum & personarum euenta typica: vt exaltatio serpentis in deserto, esus agni Paschalis, exilium Dauidis, maiestas Salomonis, Ionæ detentio in ventre piscis & liberatio eius, fuerunt typi eorum, quæ Christo euentura erant :liberatio ex Ægypto, introductio in terram Canaan, reductio ex captiuitate Babylonica sunt typiliberationis Ecclesiæ. In his autem typis explicandis & applicandis duz regulæ diligenter obseruandæ sunt. 1. Typus veniente & præstita veritate, desinit. 2. Typi sunt vel oblati, quos Scriptura exhibet: vel quasti, quos industria hominis eruit. In vtrifq; non circumferentia, id est tota rei natura spectari debet, sed centrum siue tertium, in quo conueniunt typus & antitypum..

Vaticinia V. IX. Vaticinia sacra sunt absoluta vel typica.

Absoluta vaticinia nullis typis sunt vestita, Esa. 7.9.11.52.53. Ier. 23. v. 6. Mich. 4. v. 3. & 5. v. 4. Zach. 2. v. 8. c. 9. Ps. 110. Et huiusmodi vaticinia de solo Christo sunt accipienda. Vaticinia typica sunt typis inuoluta. Sunte simplicia vel composita. Simplicia sunt, quætantum respiciunt typi veritatem & substantiam. & hæc vnam habent impletionem, in corpotenem pe solo, vt loquuntut, Esa. 61. v. 1. Luc. 4. v. 16. & seq. Composita sunt, quætypis & veritati typorum conueniunt: & hæc geminam habent impletione, nempe typicam, sigural & simperse dam in typis sactam. & significatam, præsiguratam, principalem, propriam, solidam, vetam & persectam in veritate seu substantia typorum, Esa. 9. v. 1. 2. Matth. 4. v. 13.14-15. 16. In huiusmodi vaticiniis quædam sunt communia, quædam propria.

pria Communia sunt, que typo & substantiæ conueniunt : & quidem vel literaliter, vel tropice vtrique, vel vni literaliter, & alteritropice, aut contra: vt Exod 12. v. 45. Iohan. 19. v. 33. vbi literaliter aliquid dicitur de typo & antitypo: tropice autem de vtroque Psal 118. v 22. literaliter de typo, anagogice de veritate, 2. Sam. 7. v. 13. Matth. 16. v. 18. figurate de typo, literaliter de veritate, Pfal. 22. v. 19. Matth. 27. v. 35. Propria funt, in quibus præter communia etiam quædam extant proprie conuenientia vel folitypo, vel foli fubftantiæ typi, vt 2. Sam. 7. v. 14. Cum peruer fe egerit, corripiam eum virga hominnm. Hoc de solo typo est accipiendum, Quodautem dicitur vers.13. Stabiliam solium regni eius in seculum, de fola substantia typiestaccipiendum: quia in typum non conuenit. Cæterum impletio typorum non semper est corporalis, sed ferme spiritualis: ita vt sit miserasernicus animæ, si quis more Indæorum requirat vel expectet corporalem impletionem prædictionum, quæ non nisi spiritualiter possunt & debent impleri.

Corruptela: X. Hieratica vita per lapfum admodum est profanata, ma- flasus hiegisquamvllaalia: ita tamen non est profanata, vt sit peni-raici. tus intergentiles sublata.

Nullam enim inuenias gentem, quæ non habuerit semen religionis, & huius seminis indicinam, ritus sacros. Hi tamen apud quosdam populos sunt horrendi, ita ve per scelera aliquando immania viam ad Deum lumma cum infania tentarint : vnde Lucanus lib.i.ait ::

Religio peperit scelerosa atque impia facta.

Huc etiam pertinet multitudo illa Deorum reis uvelar & amplius. Nechomines rantum in Deos mutarunt, sed etiam brutas pecudes, atque vitz expertes pro Diis habuerunt, eosque ad multa millia multiplicarunt, &in fexus distinxerunt. Hucrefer impuros mores, quibus Bacchum, Venerem & alia numina fictitia & factitia placere conari sunt. Hucdenique pertinent hospitum & infantum propriorum & alienorum ad hocemptorum mactationes indefletæ, quibus sua illa vel porius sum numina honorarunt. Vrautem infinitæ corruptelæ irrepserint, mansit tamen illud quod dixi semen religionis, inprimis apud Sibyllas, Poetas, Philosophos & Hierotelestas, Sibylla fuerunt mulieres fatidica, Sybylla quaquarum sunt decem, hoc ordine, vt Suidas refert : Chaldaa, qua & Per-lessis & Sambethe dicitur, quam ex Noa dicumt ortam, quod alii putant nomen μακαριω τάτε Noachi, alii nomen vrbis; Libyca, Delphica, Italica, Erythræa, Samia, Cumæa, quæ etiam Amalthæa & Hierophile, Hel-Espontea, Phrygia, Tiburtiat quæ & Albunæa. Sed alii aliter recitant.

Mmm 3

Non autem simile est vero has fuisse Spiritu Dei actas; cum non fuerint in Ecclesia, & furore quasi fatuo oracula fuderint, quorum ipsa postea fuerunt oblitæ, adeo vt ne versus quidem imperfe de exceptos ab audientibus supplere potuerint. Huc accedit, quod idolomaniam confirmarint. Nec est quod moueat nos, quod Clemens Alexandrinus libr. 6. Strom, refert, Paulum iuflisse gentiles, vt scripta Sibyllarum legerent. Præterquam enim quod hoc non fit verifimile, earum diuinitatem non arguit: cum etiam monere potuerit, vt Poetarum quoque scripta legerent. Augustinus quidem lib.18. de ciuit. Dei,cap. 23. de Sibylla Erytthzasic scribit: Sibylla Erythræa, siue, vt quidam magis credunt, Cumana, ita nihil habet in toto suo carmine, quod ad Deorum falsorum sue sidorum cultum pertineat : quinimo etiam contra eos, & contra cultores corum loquitur, vein corum numero deputanda videatur, quiperiment ad ciuitatem Dei. Sic Augustinus. Verumenimuero, qua illicleguntur carmina, inprimis de miraculis Christi & eorum circumstantiis, & similia, non potuerunt à Sibyllis scribiante historiam N.T. cum Diabolus miracula Christi non potuerit præuidere. Absurdum autemest putare, voluisse Deum, vr intergentiles clarior esset de Christo doarina, quam in ipsa Ecclesia. Estautem verifimile illa, quæ sub Sibyllinorum oraculorum titulo leguntur, à Christianis viris sub initium N.T. conscripta este, retentis alicubi Sibyllarum reliquiis, quatenus poterant, & facris literis concordabant. Potuit tamen etiam alicubi Satanas ex V. T. oraculis multa spargere, & suis vatibus ea declarare, additis tamen corruptelis pro more suo. Ita, vt vnum è multis allegem, actostichisilla, quælib.1. fragmentorum Sibyllinorum extat, & Sibylla Erythrazadicribitur, ex literis inoss xessos vios, rutie, saueos, quam Augustinus d, l. recitat & in vocem iz Dis memoriæ causa colligit: hzcinquam augosixis, ante Christi aduentum non potuit nisi à seruis Dei seri. A Sibyllis ad Poetas veniamus, hi minus fordium attraxerunt apud vetustos Græcos, quamapud recentiores & Romanos. Ipsi quoque Philosophi multa habent Theologica; sed alii aliis plus, & purius scripserunt de sacris. Hierotelesta denique sue sacrorum præstites circa rirus sacros immane quantum luxuriati funt. Etsi vero hi omnes fuerunt extta

arcam Noe: Zopyra tamen æternitatis de Nymine & Nomine æterno non plane exrinxerunt.

CAP. XXV.

De statu Politico.

PRÆCEPTA.

Statu politicus superest, in quo curandum est bonum ciuile: vnde & civilis

Huquoque, vt superiores, considerandus est vt integer & turbatus.

Inugerconsideratur ratione magistratus politici, & subditoru siue subiectorum. Officium magistratus respicit adeptionem & administrationem illius rectam.

Adeptio recta fit per electionem, vel successionem.

Eleftioest veldiuina: quo pacto Moses, Iosua, Saul, Dauid & Iehu confecutisunt principatum: velhumana, vt Sedechias constitutus est rexà Nebucadnezare, 2. Reg. 24. v. 19.

Successio est, cum qui iure sanguinis succedit: vt Salomon Dauidi. Estque velsimplex, velelectione temperata. Hanc non illam Deus probauit,

1.Reg. 11. v. 36.

Administratio officii magistratus est cura ocis, religionis, & Sixais, iustitia: vt Plato eleganter loquitur. Hinc magistratus erit custos vtriusque tabu-

la Decalogi.

Curareligioniu est, tum communis, vt magistratus vna cum subditis collum suum iugo Christi submittat, Ps. 2. Deut. 17. 10f. 1. vti seceiunt Dauid, Ioʻaphath, Ezechias, Constantinus Magnus, Theodosius senior, & alii: tumpropria, quæ in eo vertitur, vt sit custos primæ tabulæ Decalogi: ideoque veram religionem introducet, introductam desendet, vocabit doctores sidos, eosque honorabit, bona ecclesiastica ordinabit, amplificabit, desensabit, synodos, si opus sit, conuocabit, & vno verbo cogitabitillud: Gloria Dei suprema lex principi esto.

Cura infitia concernit secundam Decalogi tabulam : estque togata, vel sagata.

Hîc salus populi suprema lexesto Principi.

Curatogataess tempore pacis: & respicit legum salutarium promulgationem & executionem : consiliariorum ordinationem sine constitutionem & gubernationem : & tributorum onerumque civilium exactionem & alleuationem.

Cura sagataest tempore belli: eaque circa belli initium, medium, & simem. Ibi curabit vt sit instum, & cogitabit vt bellum sit pax quæsita, procurabit deniq; ea, quæ ad bellum rite gerendum requiruntur. Isthic leges militares seret & exequetur. Hic vtramq, fortunam regere discer, suevincat, sue vincatur. Vide libros Moss, Josue & Regum. Si malis, potes.

in had

in hac de magistratu materia observare methodum causarum: quam vi-

de in regulis. 3. 4.5.6.

Subditorum officium est amare, honorare, & fustentare fuum magistratum, fue faciat officium suenon, Rom. 13. Si vero magistratus sit hostis Dei suereligionis & reipub. siue regionis, subditi per optimates resistere possunt bona conscientia. The state and the state are soon out to the state and animal many

T

Status politicus turbatus consideratur ratione populi Dei & ethnicorum. Exempla suppeditant historia. Considera inprimis regnum Israelis turbatum ab Assyriis, regnum Iudæ à Babyloniis, politiam Iudaicam euersamà Romanis, & abolitionem monarchiarum, Dan. 2.67.

REGVLA.

Politia est bofbitium Ecclesia.

1. Vrmundus, sic politia est hospitium Ecclesia.

Quamdiu mundus erit, tamdiu Ecclesia erit. Conseruatur autemille propter hanc. Et sic politias quoque Deus conservat, vt sint hospitium Ecclesiæ, siue magistratus hoc cogitet, siue non. Nametiam impil magistratus curando bonum politiæ, nihil tale cogitantes curant bonum Ecclesiæ:quatenus ordo ille virtutis politicæ continet malos in officio, ne premant Ecclesiam, vel huc facit, ve pii sua habeant halcyonia, quamdiu ordo ille feruatur. on the wanter was the anti-

vocabulum ambignum.

Magistratus II. Magistratus vocabulum sumitur velin abstrato, velin concreto.

> In abstracto magistratus est potestas supereminens Rom.13.v.1,1.3,1.Timoth. 2. v. 2. Petr. 2. v. 13. In concreto est persona, quæillam potestatem vfurpat: vt Dauid, vel Salomon. Etsi autem magistratus, vtroque modo consideratus, està Deo: multum tamen interest inter verumque. Nam magistratus in abstracto semper bonus est: sed illein concreto potestelse bonus, vel malus, prout bene vel male vsurpat potestatem bonam. Hinc politici dicunt venuste: Imperium ab imperii administrationeest accurate distinguendum,

Efficiens caufa magistrasus.

III. Deus est causa magistratus tum instituens, tum conseruans, ratione potestatis, voluntatis, & potentia suz.

Magistratus omnis à Deo est, Rom. 13. v.1.2. Iohan. 19.v. 10. 11. Ille enim habet potestatem mere aungson, qua nititur ereatione, & exeaine dominii, quod Deus habet in omnia creata, præfertim in homines: ita vt possit homines, quos velit, quibus velit præficere, Pfal. 24.v.1, Ier. 27. v.2.6, Ille quoque hociplum vult. Nititur autem hæc iplius voluntas amore ordinis inter omnia creata: amore hominum; amore obedientizergalegem suan; denique amore obedientize submissionis, quam homines natura pates præstant iis, qui puro Dei arbitratu sunt superiores, 1. Cor. 14. v. 33. 2. Cor. 9. v. 8. 2. Reg. 11. v. 17. Iud. 2. v. 16. 17. 2. Chron. 34. v. 31. 32. Dei denique potentia infinita hîc cernitur, siue spectemus affectum excellentize, qui in hominibus est, sine infinite multitudinis potentiam, quz vi hominis non posset coerceri. Cernitur autem hæc Dei potentia partimin interna impressione necessitatis ordinis istius in cordibus hominum, partimin externa eius dem detensione, Psal. 2. v. 2. 12. 1. 5am. 10. v. 26. c. 11. v. 7. Ios. 1. v. 56.

IV. Finis, ob quem Deus instituit magistratum politi-Finis ordinis cum, est bonum publicum & priuatum, tum animale, tum politici.

spirituale.

Obiedum magistratus duplex est. Nam primò, immediate & principaliterversatur circa confernationem totius populi & vniuersæ sociesatis: secundario vero circa cuiusque membri statum & bonum. Num. 11.7.12. 2.Par. 29. v. 1 0. Rom. 13. Ezech 34. v. 2. Hinc finis institutionis magistratus colligitur duplex, vt nempe bonum vniuersitatis, & singulosumin illaintendat, 1. Tim. 2. v. 2. Roman. 13. v. 4. Cum vero homo viuere possit vitam animalem & spiritualem simul, ideoque sit boni animalis &spiritualis indigus, cum denique bonum animale ad bonum spiritualedirigatur, & vita animalis spirituali sit subordinata, nefas est duo illa bona, & corum procurationem vel reipfa, vel administratione summæ potestatis separare. Si enim sola vita animalis, eiusque bonum curatur, pecudum estilla administratio: si vero ad illum statum perducta sit societas hominum, vt fola spiritualis vita obtineat, tunc hæc potestas non ampliusest necessaria. Magistratus itaque procurabit bonum animale subditorum, vt pacate viuant, & bonum spirituale, vt hic Deo viuant, & cofruanturin celis ad gloriam ipfius. Duæ igitur funt partes magistrasus; cultum scilicet Dei reste constituere, & publicam tranquillitatem procurare. Neque enim Deus, summus ille monarcha magistratum fecittantum curatorem corporum, cuiulmodi funt iπω ονόμοι & αίγο εόσκοι, led mentium etiam pastorem: necnon νομοφύλακα talem, qui sit custos & vindex non tantum secundæ, verum etiam primætabulæ. Ita Deus Moli non folum politicas leges, sed & ecclesiasticas conservandas & explicandas tradidit: Iosuæ legis observantiam commendavit, Ios. 1. v.7. 8. qui post introductionem populi Dei in promissam terram dictis Dei audiens, interruptu circumcifionis vsum instaurauit, ac præstituto tempore Pascha celebrauit, penitius in terram ingressus altare adsacrificare dum Iehouæ erexit, decem verba lapidibus insculpsit. Idem vicinus morti omnes magistratus & iudices exhortatus est, ne recederent abilla cynosura diuinitus præscripta dextrorsum aut finistrorsum. Post mortem Iosua Gedeon diruto Baalis, altare erexit Ichoua, Iud. 6. Samueliudicum postremus, populum ad emendationem religionis corruptzerhortatus, eam impetrauit. Dauid nihil habuir antiquius quam vtatcam Dei in ciuitatem suam deduceret. Salomon domum Deo confecrauit. Alla omnes Deos stercoreos, quos fecerant maiores ipsius, amouit. Hiskias cultum Dei sub patre corruptum quam diligentissimeinstaurauit, pascha indixit, Leuitis de cibario prospexit. Iosias ipsius pronepos cultum Dei lub Manasse & Ammone turpificatum, quam fidelisfime restituit, templum & regnum abidololatria repurgauit, idololatrizauthores castigauit. Quid Esdras, Nehemias & Maccabziprzstiterint, notumest. Constantinus Magnus magno animo iustitintoto imperio sonare vnam religionem, clausis gentilium templis. Idem Synodum Nicenam conuocauit, vt sanaret vulnera Ecclesia alatrone Ario inflicta. Et quis omnia exempla enumerando recenseat? Videius ciuile & historiam ecclesiasticam.

Tres classes actionü magistratus.

V. Materia, ex qua consistit administratio ciuilis, suntactiones ciuiles, quæ perducunt ad finem magistratuipropositum.

Tres sunt classes illarum actionum, quæ sunt necessaria ad præstandum sinem illum superiori regula propositum & in commentario expositum. Prima est νομοθεσία, quæ est partim cura legum moraliumsecundum vrramque tabulam, partim positio legum subordinatarum, respectu locorum, temporum & personarum, quibus illius immotelegis, quam naturæ dicimus, observatio curetur melius, & societates variæ ad certos respectus restrictæ gubernentur recius, nempe domestica, scholastica, ecclesiastica & ciuilis, Exod. 18.19.20. 2. Par. 17. V. 6.7. 8. 2. Reg. 13. V. 4. 5. & Deut. 1. V. 13.15.16. Secunda continet vocationem ad munerasucenturiata, & curationem omnium personarum, rerum & actionum, quæ vniuersæ societati sunt necessariæ, Exod. 18.1. Petr. 2. V. 14. 2. Paral 19. V. 7. 8. 9. 10. 11. Tertia est malorum omnium vel ex societate, si internas sunt, eradicatio, vel à societate, si externa sunt, depulsio: etiam bellosi opus sit, & salus societatis id postulet, Num. 11. Prou. 20. V. 28. Pfal. ior. Si malis, dicactionem magistratus esse vel νομοφυλακίαν.

VI. Forma magistratus est potestas, qua functiones politice Forma ma administrantur cum authoritate soli Deo subdita, & subdi-gistraim. tos excedente.

Vide Rom 13. v. 1. Pfal. 82. v. 6. Lament. 4. v. 20. Hæcnempe forma eft, quaspiritum & vitam inspirat, & efficacitatem præstat illis functionibus: qua potestas per im gladii enuntiatur, quo defendantur boni, & maliabsterreantur, coerceantur, puniantur, omnesque ad officium præscriptum adigantur, Rom. 13. v. 4.5. Cui potestati tanquam summæ, seruit potestas tributa, ve ctigalia, aliaque onera subditis imperandi, Rom. 13. v. 6. qua funt neruorum instar, quibus authoritas & potentia ad functiones iftas necessaria continetur & stabilitur.

VII. Magistratus est secundum naturam.

Qui opinantur magistratum sua natura esse malum, iidem statuunt naturam. &villatuant necesse est, magistratum esse contra naturam: vnde porto iidem concludunt magistratum in statu innocentia non habiturum fuiffelocum, fi homo perftitiffet. Sed omnia illa funt erronea. Tametfi enim potestatis illius vius ante peccarum non fuit, eo quod duo tantum essent homines, qui vnica familia contine bantur: in primaua tamen integritate & dignitate locum habitura fuisset. Non enim à peccati ingreflu ortafuit: quippe cum à Deo fit. Sed vnde hæc fententia colligi- Genef ; tur: Primo ex natura hominis, qui est animal sociale: deinde ex finibus I. Tim. I. V. 2 huius potestatis, vbi facile excellit multorum hominum in multis fami- 1. Reg. 10. Lis renocatio ad vnionem in virtute, & inde resultantem communio- v.9. nem. Adde causas, quæ Deum ad hanc societatem instituendam mo- Exed. 20. uerunt : legem item naturalem & moralem. Ex quibus omnibus hoc euinciposseputamus. Quid multis? In statu innocentiæ multitudo aliqua propagata fuisset: quæsine potestate & societate ciuili non potuisset esse, multo minus bene esse. Sic itaque magistratus est secundum naturam. Sed alia fuiffet ratio magistratus ante lapsum, quam nuncest. Nonenim fuisset onerosus: cum onus sit pæna peccati. Nec fuillet operosus, quia imago Dei futura erat instar speculi lucidissimi, in quotum superiores, tum inferiores sua munia potuissent contemplari. Caterum magistratus post lapsum etiamalio modo est secundum naturam: quatenus scilicet natura conatur supplere defectus, qui sunt præter & contra naturam. Et hoc modo seruitus quoque dicitur secundum naturam : quia est medium, quo imperfectio naturæ corrigitur. Neque est quod dicas, seruitutem & omnino subiectionem esse contra naturam. Nam non omnis impotentia & imperfectio est contra natura:

Magistratus est fecundues

ob

P

di

cl

e u

G

u

6

d

ţ

cum in categoria qualitatis æque sint potentiæ & impotentiæ naturi. les. Et si maxime detur, impotentias esse contra naturam particulatem, quod quidam volunt : non tamen sunt contra naturam vniuersalem. Sed breuiter, obedire eft perfectio inferiorum. Subiectio igitureffe. cundum naturam: quam quam miseria, quam subiectio ferme habet comitem, non sit secundum naturam.

giftratus quomodo Semper eadem ?

Potestas ma-VIII. Potestas magistratus secundum naturam functionis. & prærogativam authoritatis semper eademest,

Non est existimandum essentiam magistratus in abstracto considerati mutari in monarchia, aristocratia vel democratia, vel in variis subiectis fieri variam. Etstenim existentia ipsius modificetur in subiecto & pro ratione eircumstantiarum: idea tamen, id est, essentialia sempermanenteadem. Hæc namque est natura vniuersalium, vt maneateadem vbique. Ergo & magistratus siue potestatis ciuilis hæcerit natura. Vide Iof. 22. V. 12. I. Tim. 2. V. 2. I. Petr. 2. V. 13. 1. Sam. 16. V. I. I. Reg. 11. V. 12.

modo subdisis superior?

28.29.30.

Princeps que. IX. Princeps est minor & maior subditis.

Minor est vniuersis, quatenus pendet ab illorum consensu. Maior est & vniuersis & singulis, quatenus illos regit. Cum enim potestatis huius finis fit bonum vniuerfitatis, fiue totius hominum focietatis ad eandem ciuitatem pertinentium, necessum est principem ipsa ciuitateminorem este, & huius commoda non modo illius commodis anteferenda, sed & cum detrimento eius, imo & vitæ dispendio redimenda. Ezeth.34.70s. 2.3.4. 1. Samuel. 12, vers. 2.3. cap. 8. vers. 21. 2. Samuel. 16. vers. 3. Quanquam vicissim tota ciuitas vitam, salutem, & dignitarem principis, tanquam patris patriæ, omnibus viribus, legitime tamen, defendere teneatur, 2. Sam, 1. ver [.3.

Anprinceps X. Princeps non est solutus legibus naturalibus seumorasolutus fit le- libus, diuinis, & fundamentalibus. gibus?

Erenim vt est homo, debet legem naturæ sacrosan dam habere. Vtest Christianus, debet leges diuinas statuere normam perfectam fidei, vitz & Vrest princeps, debet stare legibus fundamentalibus, vocationis luæ. quas ita vocant, quodiis nitatur salus populi. Semper itaq; cogitet princeps hanc potestatem à Deo esse institutam cerrisque legibus astrictam, 2. Reg. 12. v. ita vt non liceat illi, qui cum ista potestate est, aduersus Deum se erigere, 3. Reg. 13. G.2. & leges legibus ipsius contrarias ferre, vel populum sibi commissium ad actus à Deo vetitos copellere, vel ab actibus à Deo præscriptis impedire. Secus Secus fi faxil lciat reddendam fibi Deo rationem, & populum magis ad obediendumDeo quam ipli astricum esfe. Dan. 6.v.7.10.Pf.82.v.1.2.Act. 4.v.19. Mich. 6.v. 16.1. Reg. 22.v. 9. Duplex tamen hic populo adhibenda est cautio: primo vt actiones præstandas ab oneribus tolerandis distinguat, & meminerit illud: Omnis commoditas sua fert incommoda secum: deinde,vt certus sit principis mandatum iussui diuino contrauenire, si velit iplirelistere. Secus præcipiti iudicio inobedientiam committet in principem, cui eain re sub Deo ordinate obedire potuit.

XI. Functiones potestati politica essentiales non sunt in Que fam-

potestate principis.

in potestate:

Has functiones paulo ante Reg. 3. in tres classes redegimus, Distingue princ pier daautemilla sunt à functionibus accidentalibus : qua multa sunt. Ha enim principis arbitrio subie ctæ sunt: quippe quibus mutatis non periclitatur respublica. Sed alia est ratio functionum essentialium, quasideo princeps non potest mutare vel vniuersas, vel singulas, siue vt pressius dicam, princeps nec vniuerse illas, nec vnam illarum tantum potest negligere.Pfal.82.v.1.2.&c.Ezech, 1.2.3. Quod si faciat, indignum facit se tanquam principe, qui debet esse mojuni haw, ve ait Homerus. Et longe satius esset principi dignitatem suam deponere, quam cessatorem esse in functione, velillius euersorem. Duplex tamen hicadhibenda est distindio Primo cessatio à functione distinguenda est à virit, quod functioni aduenit. Deinde inter cessationem & impeditioné distinguendum est.

Omnis anima subiecta est potestati ciuili de iure di- An omnes iura? uino.

dinino fint

Omnis, inquam, anima huic potestati subie a est: quia est potestas subiectimasupereminens, & veluti caput reipublica: cuius omnia & singula membradebent subesse capiti. Rom. 13. v. 2. 5. 1. Petr. 2. v. 13. 6 5. v. 1. Ioh. 19. v. 10. 11.4d.25.v.10.11.1.Reg.2.v.26.27. Sine igitur sit laicus, sine clericus, puta diaconus, presbyter, episcopus, abbas, archiepiscopus, cardinalis, patriarcha, pontifex denique ipse Romanus, hanc potestatem debet recognoscere superiorem, ita vt mandatis eius legitimis parere, tribunal agnolcere, lententiam expectare, punitioni lubelle debeat, à qua obedientia & subiectione ne ipse quidem princeps quempiam eximere & immunem habere potest, quanquam in onerum ferendorum ratione prætogatiuam aliquibus tribuere possit, & vero etiam debeat. Neque tamen hacratione tollitur superioritas, quam habent personæ ecclesiasticain suo foro. Ibi enim magiratus politicus, vt habet rationem audito-

Ninn 3,

nu

ta

eu

ab

bu

HI

na

ris, est inferior do core Ecclesiæ, de jure diuino & gentium. Sic Nathan increpauit Dauidem, & prophetæ alii alios reges partim instruxerum, partim reprehenderunt.

Etiamgenti-XIII. Etsi nemo aptior est muneri magistratus sungendo les possionit quam Christianus: gentiles tamen & pagani potuerunt & stratum. possionit etiam gerere magistratum.

Non solum homo Christianus magistratum bona conscientiasus; pere & gerere potest Exod. 18. v. 21. Actor. 10. v. 31. 48. sed ita insuperapus est huic muneri sungendo, venemo sit aptior. Nemo enim omnia ipsius munia rite & plene præstare potest quam Christianus. Hocipso tamen non negamus apud alios populos magistratum legitimum suisle, esse, vel poste esse itantum hic instituimus comparationem, & distinguimus inter essentiam & existentiam at que adeo eminentiam magistratura serio serio sui llius gradus discourieres.

Ratio politia tus, variosque illius gradus discernimus. Sic autem circumscribimus in populo Dei. modos existentie siue gradus magistratus politici. Primum in populo Dei regimen suit patriarchicum, quod dicitur potestas patria, ab Adamo ad Mosen, quæ suit monarchica. Deinde suit potestas iudicialis à Mosead Saulem, in qua est imago monarchiæ & aristocratiæ. Tertio suit potestas regia sue basilica, atque adeo monarchica: inde à Saule ad captiuitatem vsque Babylonicam. Quarta potestas suit illa quidem varia, videl. principalis, regia seu basilica, sacerdotalis & archontica. Habueruntenim Iudæi post captiuitatem Babylonicam principes, qualis suit Zorobabel; habuerunt reges, vt Herodem; habuerunt pontifices magistratus, vt tempore Maccabæorum; habuerunt præsides à Romanis impositos, vt Pompeium. Hæctamen potestas vsitate dicitur sacerdotalis & ponticia, qui a sacerdotum continua hic habetur successio, magnaq; in politicia, qui a sacerdotum continua hic habetur successio, magnaq; in politicia, qui a sacerdotum continua hic habetur successio, magnaq; in politicia.

Rasio politia ticis fuit dignitas & authotitas. Extra populum Dei fuerunt monarchiz extra populii & varia regna. Prima monarchia est Assyriorum: ad quam collateralitetrebei. ferenda sunt regna ista, Ægyptiacum, Sicyonium in Græcia, Italicum,
Celtibericum in Historia. Germanicum, Arginorum, Celtarum, Gallo-

Celtibericum in Hispania, Germanicum, Argiuorum, Celtarum, Gallorum, Atheniensium, Babyloniorum, Medorum, Macedonum, Lydorum, Romanorum. Secunda monarchia est Persarum: ad quam mukaregna iam recitata referenda sunt. Tertia est monarchia Gracorum, quam orsus est Alexander ille Magnus: quo extincto illa diuisa fuit in quatuor regna, Sysium, Ægyptium, Asiaticum & Macedonioum. Quarta monarchia est Romanorum: qua primo suit sub imperatoribus gentilibusa Iulio Casare víque ad Constantinum Magnum, à quo víque ad nostram memoriam suerunt Imperatores Christiani, alii vere, alii titulorenus.

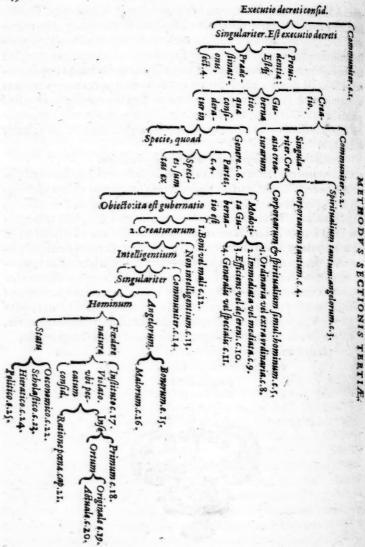
nus. Adhane monarchiam varia pertinent regna, Francicum, Gothicum, Hispanicum, Britannicum, Polonicum, Bohemicum, Germanicum, &c. Quanquam autem in his talibus politiis innumera vitia graffata fint, ob que Deus grauia semper flagella immisit in gentes integras: tamen nunquam ipfa potestas sine magistratus in abstracto consideratuspessundari potuit: adeo vt inter confusionem peccatoium istorum abnormium, & varietatem grauitatem que flagellorum diuinorum fingularis semper Dei prouidentia fuerit conspecta, qua in rebus mortalibus admirandum ordinem in media etiam confusione servarit: ita ve

quanquam

Πολάτ αναντα, κάταντα, παραντά τε δόχμια ήλθον. nunquam tamen homines plane vel Sauvovi Conevoi vel gnessuevoi eualerint, eth hocaffe charint, partim y zavro μαχία sua, in qua videas illos 900μαχείν πισμαίθεωπομαχείν, partim fua μωροσοφία και σορισική πολυποικίλω. Tanta nimirum est Dei bonitas, ve huic ordini politico, ve & tribus superioribus è cœlo, terra & mari congruentia subsidia administret; & tanta sapientia, vt illis modum certum præscribat; & tanta denique potentia, vtillorum motus in sua habeat manu & pro arbitrio suo temperetmodo nobis ineffabili prorfufq; admirabili. Huncigitur folum moz narcham & vnidominum esse fateamur: huius imperium admiremur: huius du Qum sequamur: hunc oremus, ve quatuor illos ordines, quadrigas vitæ humanæ, sospitet, & omnia dirigat ad nominis sui gloriam, & Ecclesia sub variis pressuris gementis bonum. Huic regi regum

& domino dominantium, in cœlis & in terris sit laus. & gloria in infinitas feculorum myriadas, Amen.

SECTIO QUARTA

THEOLOGIÆ DI-DACTICÆ

DE

EXECUTIONE PRÆDESTINATIONIS.

CAPVT I.

DE EXECYTIONE PRÆDESTINAtionis circa angelos bonos.

PRÆCEPTA.

XPLICATA est executio providentia: sequitur executio pradestinationis, sive specialis providentia.

Ta fit vel in has vita, vel post hanc vitam. Illa est inchoationis,

Eccuriopradessimationis in hac vitaess vel circa angelos, vel circa homines.

Quafit circa angelos, diver fa est circa angelos bonos & malos.

Executio pradestinationis circa augelos bonos respicit ipsorum beatitudinem &

Beatitudo ipsorum est, qua sciunt se à Deo propter Christum stabilitos esse in virtute & selliuitate. Dan. 7. vers. 10. Marth. 18. v. 10. cap. 25. vers. 31. 1. Timoth. cap. 5. v. 21.

Officium ipforum eft duplex ,erga Deum & homines: 300000

Erga Deum partim communiter, partim fingulariter.

Communiter; quatenus ministrant Deo, faciendo eius voluntatem circaregnum gratiz & gloriz, Ps. 103.v.20, Exod. 19.v.16.18. Gal. 3.v.19. & ipsum laudant. Ela. 6.v.3.

Singulariter; quatenus Christum vt Jean Dewno & mediatotem sum agnolcunt, celebrant eique inseruiunt. Heb. I.v. 6. Apoc. 5.v. 11.12.

Officium angelorum bonorum erga bomines est ratione electorum, Grent

borum.

Erga electos est duplex.1. Dispensare iis beneficia spiritualia. Heb.1.v.1.2. Docere illos mysteria salutis, vel apparendo. Zach.1.v.10. Luc.1.velal sistendo & occulte iuuando per inspirationem bonorum motuum & defensionem Psal.91.v.11.

Erga reprobos homines officium bonorum angelorum est exequi iudicia illa, que respiciunt statum suturavita: qualia sunt non resistere impiis affectibus & conatibus reproborum, non prohibere seductionem Satana, & similia, quibus reprobi ad iustam condemnationem perducuntur. Apoc. 8.14, 15.16. capp.

REGVLÆ,

Tresgradus prasentia Dei.

I. Executio prædestinationis est specialissima angelorum & hominum gubernatio.

Vulgo recitantur tres gradus præsentiæ Dei. Primo est præsentiageneralis, qua Deus adest creaturis tanquam creator & sustentator. Deinde eft præsentia specialis, qua Deus adest creaturis tanquam redemtor, veliudex. Tertio est præsentia specialissima, qua xópos adest carni aflumta ouμαπιώς. Executio prouidentiæ pertinet ad primum illum gradum: executio prædestinationis ad secundum. Hic enim spectatur status zternus creaturarum, quo nihil potest esse specialius, quantum quidemadipsas attinet. Gubernat autem Deus angelos tantum spiritualiter homines, spi. ritualiter & corporaliter, quia sunt misti ex vtraque natura, spirituali& corporali. Vnd eChrysoftomus eleganter ait homil.3.in Matth. Siincorporeus esfes, nuda incorporea dona tradidissettibi Deus. Quoniam vero corpori coniun caest anima tua, in sensibilibus intelligendatibina duntur. Interim tamen corpus hominis hic quoq; confideratur spiritusliter, non animaliter. Gubernatio siquidem prouidentia, vt ita dicam, respicit bonum hominis animale & morale, sed gubernario pradestinationis respicit bonumsupernaturale & spirituale.

Modi docen- 110
di & implen- II.
di longe funt
illustrissimi pli
in execusione
pradestinasionie.

di & implen. II. In executione prædest inationis modos docendi & imiliante plendi Deus vel maxime observat.

Superiori libro egimus de modis docendi & implendi, quantumad executionem prouidentia. In toto hoc libro illippi modioccurrunt

Led modo longe illustriori. Hicenim docet & implet Deus ea, quæ concemunt flatum aternum, vt in vocatione, iuftificatione, facramentis & fimilibus videre eft.

III, Inexecutione prædestinationis Deus agit mediate vel Desu agit immediate, ordinarie vel extraordinarie.

al

1&

&

12,

4.

mediate of immediate,

Agitenim vel per le absque ministerio creaturarum, vr cum fidem ordinarie & creatine ministetio verbi: vel per creaturarum ministerium. Et ordi-rie, in execunemetatia, quem posuit, vel observat, vel cum visum est ei variat, vt sione pradecum extra communem morem cum nonnullis agit. Explicationem ho-finationis. rum terminorum pete ex libro superiori: applicationem illorum peculiarem pete ex hociplo.

IV. Deus docet bonos angelos, quod ipsos elegerit, Dem quenunquam deserendos propter Christum: ideoque cos in modo angelos virtute & bearitudine sua perpetuo conservat in coelo bonos docent? ordinarie, etiam cum iis vtitur in suis ad homines legatienibus.

Entibiprimos modos docendi & implendi seu agendi in hoc libro. Illiant circa bonos angelos: de quorum integritate & officio hicagiturspecialiter, quatenus versantur in regno gratiæ & gloriæ, Supra enim inlibro terrio fuerunt confiderati in regno potentiz. Que tria regna Deimirifice illustrant systema theologiæ methodicæ. Cæterum Deus hic docet angelos bonos, quod ipsos elegerit in Christo, & nolit nec possitipsos deserere vnquam Matth. 18. verf. 10. Col. 1. ideoque eos reipsa Stabilitin beno virtutis & conditionis. Vide Augustinum lib. 3 contra duas epifolas Pelagianorum ad Bonifacium, cap. 7. Hicigitur confiderare oportet quatuorilla; videlicet gratuitam Dei erga bonos angelos beneuolentiam; tum supernaturale Dei auxilium vel potius supernaturalem Dei gratiam, fine qua neque velle neque perficere possunt angeli, que creatam naturam superant; tum æternum electionis ipsorum decretum, quo ad hanc sempiternam beatitudinem electi fuerunt; tum denique fundamentum electionis, quod est Christus, dominus & caput sanctorum angelorum, in quo subsistunt secundum electionem, facti in ipso & per iplumimmutabiles, etiam quando mittunturad homines.

V. Angeli boni honorant Christum, cognoscendo ipsius @nale officimaiestatem, & eam colendo, semper, plene & sincere.

um boni an-

Fædus gratie non folum homines, sed etiam angelos electos respicit. ant Christon

Sed qua euidens foederis istius tractatio & oblignatio cernicurtespedi hominum electorum, non folet angelorum mentioinillo fieri. Alia angeli boni æque sunt foederati Dei, atque homines electi. Hinc confideramus in hac speciali bonorum angelorum theoria partes Dei & angelorum. Deus docerangelos bonos de ipforum stabilitione, &illam stabilitionem iplo actu præstat. Sed eriam stipulatur abillis fidem & obedientiam. Hincillorumemergit officium erga Deum;quod efferedere promissioni eius, facere ipsius voluntatem, & laudare eius bonitatem. Pfal. 103. v. 20. Apoc. 4. v. 8. c. 7. v. II. 12. Inprimis hic considerandem est officium san chorum angelorum, quod exhibent Christo, quatenus eft Jean dewnos & caput Ecclefia. Primoitaque agnofount Christipina. tum lummumque interangelos & homines principatum, Dan. 1.3.134. 12. v. 1. Vinde Christus appellatur archangelus 1. Thef. 4. v. 16. Deinde fub iiciunt le Christo vt Domino suo, & regi, & capiti Ecclesia Phil. 2. vel s. 20. Tertio feruiunt Christo, stant coram co, expectant iusia eine, & accepta fideliter faciunt, fine ad beneficia ipfins exhibenda, fine ad indicia præstanda, sine ad vtraque conjunctim mittantur. Efa. 6. v. n. & fego. lob, 11. v. 41. Zach. 1. v. 8. c. 6. v. 1. g. c. 8. v. 11. Hinc cum Christus nascererup, angeli nuntiant tantum bonum. Luc. 1. & cum tentaretur accellemntiph ministraturi. Matth: 4. & lu Canti ipsiin horto conspectus est angelus corroboransiplum. Euc. 22. v. 43. angelus denoluit faxum amonumento, cum Christus resurgerer. Matth. 28. angeli stiparunt Christumascendentem in cœlum. Dan. 7. v. 13.14. Act. I. fuerunt ipfius ou una xor Apocis. v.7. Et cum Christus redibit cum gloria sua, stipatus erit glorioso comie ratu fanctorum angelorum. Matth. 25. v. 31.2. Thef. 1. v. 7. Ind. v. 14. Sie itaque angeli exhibuerunt Christo officium debitum tum anteincamationem, tum post in carnationem, & quidem in statu humilitatis & gloriæ, & exhibebunt in extremo die, & in æternum. V sque adeo verumelt illud epiphonema Christi Ioh.i.v.52. Semper itaque angeli fanctipizsto funt Christo mediatori, & præstantipsi officium, idque plene siueperfecte, & integre fine fincere, ita ve cogitationes non habeant vagas, fed defixasin hunc veluti scopum. Vinde Christus nos docuit orare, vt facismus voluntatem Dei, quemadmodum faciunt sanctiangeliincelis.

VI. Angelisanctisanctorum hominum salutem enixisime procurant docendo & ducendo illos.

Docent enim illos partim externe alloquendo, reuelando, confolando. Dan. 10. v. 12. Luc. 1. partim bonas cogitationes inspirandointerne; quemadmodum è contrario Diabolus inspirat cogitationes malas & hor-

Suomodo boni angeli procurent falutem hominum electowum? edu

dias

mi.

an-

lam

na

ere-

ffa-

um

nus na-

3.6. 16-

cia h.

n-

h

113

n.

Etotribiles. Deinde custodiunt electos in viis ipsorum, idest, in vocatione tum animalem, tum zeernam & spiritualem vitam concernente. Exempla vide illustria in historia Abrahami, Iacobi, Danielis. Act orum apostolorum & in Apocalypsi. E contrario vindictam Dei spiritualem & corporalem exercent in reprobos, non illuminando ipsorum
intellectum, non stectendo voluntatem, omnino que illos iusto Dei iudicioexcacando & indurando. Qua omnia colliguntur vi antichesos
exossicio sanctorum angelorum erga sanctos homines. Qua cum ita
sint, sanctos angelos secundum Deum nobis proponamus exemplar
vita persecta, vi hac ratione Deus nobis adiungat illos spiritus, & illi
nosta quoque conuersatione desectentur. Similia quippe similibus
gaudent.

CAP. II.

Deexecutione pradestinationis circa angelos malos.

PRÆCEPTA.

Exemio predestinationis circa mulos angelos respicit ipsorum miseriam aten-

Miriaipsorum est maxima; quia Deus illos docet; quod ipsos reprobarit, nunquam ingratiam recipiendos: atq, ita eos in conditione, in quam sunt lapsi, relinquis precipitatos ad inferos: etsi ad iudicia Dei in his terris exercenda, interdum indes dimittantur. Matth.cap, 25. v. 41. I. Cot. c. 6. v. 3. 2. Petroc. 2. v. 4. Ind. v. 6. Apoc. c. 20. v. 10. Iob. c, 11 v. 7. 1. Reg. c. 22. v. 12. Luc. c. 4. v. 3. 4. c. 8. v. 3.0. 51. Apoc. 12. v. 12. c. 20. v. 12. 3. 8.

Ministerium malorum angelorum est circa electos, & reprobos.

Crea elector ministerium ipforum confideratur ex intentione Dei & ipforum

Intentio Dei est, per tentationes ab angelu malu profectas exercere homines eletios, vi inforum conflantia in fide & pietate probetur, patientia & humilitas in inefficiatur, & ita inforum falus promoueatur. Iob.1.2. Cor.12.v.7.

Intentionalorum angelorum est infidiari faluti electorum, Apoc. 12. v.7.8.92
I.Pett. 5. v. 8.9. Eph. 6. v. 11. 1. The ff. 2. v. 18. lac. 4. v. 7.

Circareprobes homines minisferium angelorum est partim peccatatanquam venenaore relutisferpentino instillare illis, partim instar listorum & carnificum par nus propter peccata instigere. Ita spiritus malus suit missus à Deo inter Abimelechum & Sichemitas, qui inter illos odia accendit: & Sauli immissusest malus spiritus, siç & Achabo & Iudæ Ichariotæ.

REGVLA.

Maximapæna malorum angelorum qua?

I. Maxima angelorum malorum pæna est, quod Deum vbique & in omnes seculorum æternitates sibi infensum vident.

Multiplex est pæna malorum angelorum ratione loci & aliarum circumstantiarum. Maxima vero omnium hæcest, quod iram Dei concipiant in se , plane ipsam videant, & reipsa sentiam vbique, &denique intelligant illam Dei iram fore perpetuam. Nimirum quemadmodum felicitas consistitin hiscetribus, ve vacet aliquis malo & affluat bono, tum vt hoc sciat, tum denique vt sciat hunc talem statum fore perpetuum : ita etiam miseria tribus partibus contrariis absoluitur, qua funt vacare bono virtutis & conditionis at que affluere malo delicit afflictionis, hociplum scire, & scire hoc fore perpetuum. Hincerifit summus dolor in angelis malis, qui non est passio appetitus sensitiui, sed actus voluntatis ægre ferens id quod eft contrarium Themas in 1. 1. quaft 64. art. 3. Quid vero causæest, quod Diabolusita cecidit, ve surgere non possit ? Quia, ve ait Damascenm libro z. de fide orthod. capit. finals. 21 के कि जियर का मार् निया देश का करवा कर कर कर के कि के कि कि कि कि कि αμεταμέλητον έχε και άτζετθον παγιότητα. Nempe ex prozecti pecca. uit, & à nullo instigatus. Athanasius aliam quoque huius reiadfent rationem, nempe quia totum angelorum genus in lapfu Diaboli non periit. At totum genus humanum in Adamo & Eua perierat pet peccatum, Verum enimuero oportet hie adorare abysfum iudicii Dei; quodestomnium tutiffimum.

Tutiffima via effugien di Satana infidiat.

II. Quinon facit Diaboli voluntatem, in eum ipsenon habet potestatem.

Eth Diabolus non possit nobis interuertere salutem nostram, quippe quæ sundata est in amore Dei propter Christum, Marth. 16. & Ishan,
10. non tamem decet nos esse securos, sed contra cum timore (filiali
tamen) operari salutem nostram Phil. 2. vers. 12. quia Diabolus assidue
nos observat, vt patet è locis citatis ad præcepta. Demus itaque operam, ne saciamus Diaboli voluntatem. Ita siet, vtille non habearin
nos potestatem. Tametsi enim nos adoritur, sæpeque molestat: "non
tamen habet potestatem in nos, sed duntaxat est virga Dei, qua castigamur & exercemur. Dicitur autem potestatem habere in suos, in quos
exercet tyrannidem multisariam Ephes. 2. vers. 2. Vnde & illi silii Diaboli
dicus-

dieuntur. After.13. verf. 10. Qua vero est Diaboli voluntas? Hoc discereestex antithesi voluntatis Dei. Voluntas Dei est vt credamus in Chrifum, & vitam æternam habeamus, Ergo voluntas Diaboli eft, vt non credamus, & vitam zternam non habeamus. Plenior antithesis potest itainstitui. Vult Deus, vt fidem, spem & charitatem perpetuo in corde & vita nostra habeamus. Diabolas itaque vult contrarium. Vultitaque Deus, ve credamus inuifibilia, speremus dilata, & ve ipsum amemus, etjam quando se nobis contrarium ostendit. Diabolus vult contrarium. Vult Deus, vt fidem, vitam & vocationem nostram instituamus iuxta verbumipfius, quod in compendium capitum Catecheticorum est redadum. Diabolus vult contrarium: & contrarium obtinet in sua ciuirate, id est in reprobis: sed non obtinet illud in civitatate Dei, vt Augustinus eleganter loquitur, id est in electis, vt vt illud velit & conetur. Huicenimaffedui non potest respondere effectus: quia Christus est potentior Diabolo, & regnum operaque eius destruxit ratione membrorum suorum,idest, electorum & credentium.

CAP. III.

Communes affectiones executionis pradestinationis circa homines.

PRÆCEPTA.

E Xesurio pradestinationiu circa homines consideranda est dictincte quoad communes assectiones, & species.

Communes affectiones ipfins funt numero tres.

1. Butevecutio dirette est fpeculum misericordia Dei , indirette ipsius ira. Roman. 9. & 17.

II. Hat executio pendet à mera Dei & gratuita actione. Hinc dici solet, Salulutem hominis esse meram passionem, scilicet ex parte hominis. Rom.

1.2.3. viquead cap. 12. 11. 10. 10. 17. 11. 11. 12.

O,

111. Ha executio diffinde confideranda est inxta modos docendi & implendi, qui repetendi sunt ex lib. 3. & hîc quidem sunt distincte considerandi quo-ad voluntatem Dei absolutam & conditionatam, antecedentem & consequentem, reuelatam & occultam, & denique signi & beneplaciti.
Que doctina lucem accipit ex sect. 1. 6. 23, huius operis.

REGVLE.

φιλανθεω· I.

πίω Dei

quid: P

Executio prouidentiæ exhibuit nobis & ipsa amoris Dei argumenta & documenta numero plurima, & pondere maxima; sed amoris egeneralis est. Hic vero nobis ob ocul os ponuntur documenta amoris specialis, & quidem thesauri gratiæ Dei erga papulum suum, quem secisso um, non inuenit suum. Et hic est scopus per se, item que obie cumpet se huius executionis. Damuatio vero reprobotum indirece hic consideratur; qua Deus circa reprobos non occupatur tanquam circa obie cum prima num, sed tantum secundarium.

Suomodo
homo semper
se habeat
passine in
connersione
sui?

11. Homoin executione prædestinationis semper se habet passiue, sed secundum plus & minus.

In executione providentia homo potelt fe habere creenlus, adin, quia principia plurima, quæmonstrant discrimen honestorum & turpium, retinuit. Sed in executione prædestinationis semper se habet membring passive; verum ita vt duo gradus hicdistinguendisint. Nam primo mere passiue se habet homo in primo momento & actuconuersionis, & tantum recipit influxum Spiritus Dei, non aliteratque cacus ille Ioban.9. qui à Chrifto restitutus fuit. Deinde in progressu conuersionis aliquid quidem agit, sed a dus à Deo. Cumenimin menteillius noua lux & agnitio Dei Christique & voluntatis eius accensasit, &incorde noui affectus, inclinationes & motus cum lege Dei congruentes excitati, nouæg; vires ipfi ingeneratæfint, fit vt liberatuse regnotenebratum & sam lux factus in Domino verum & falutare bonum intelligat, Eph.cap.5.v.10. & vt lapidei cordis duritie in carneam mollitiem mutata, eique lege Dei secundum fordus gratiæ inscripta Ierem. 31. id quodbot num, juftum & fanctum eft, amet & ample ctatur, & vt potens in Christo factus, bonum cognitum & amatum Deo iam cooperans proleque. tur, & iplo opere præstare incipiat. Hoc autem quidquidest cognitos nis, sanditatis & virium à Spinitu sando ipsi ingeneratur. Qui proptet ca spiritus sapientia & intelligentia, consilii, fortitudinis, scientia & timoris Ichoux, gratia, fider, & adoptionis in filios & fanctificationis appellatur, cuique actus illuminandi, regenerandi, renouandi & confirmandi in Scriptura tribuuntur. E a. 11. v. 2. Zach. 12. v. 10. 2. Corimh. 4 v. 13. Rom. 8. v. 16. Duo autem hic observanda sunt. Primum, quod opusil-

lud illuminationis & regenerationis non vno momento perficiatur, sed per quotidiana incrementa indies prouchatur & promoueatur, Rom. 6. verf. 6. 2. Corinth. 4. v. 16. Vnde fit, vt caro in regeniris concupilcat aduersus Spiritum Galat. s. verf. 17. vt ita non fine resistentia & luctu bonumperagant, & à malo desistant. Roman. 7. Imo vero etiam accidit, vt illi vel ex ignorantia, vel ex infirmitate, & nonnunquam ex malitia peccent, viin Mose, Aharone, Dauide, Petro, & sexcentis aliis'est videre. Et hacetiam in perfectiffimos cadunt. Iacob. 3 .verf. 21. Reg. 8. v. 46. Alterum, quod hic non oscitanturtenendum est, respicit gratiam Dei; quod ficut initium primum omnis boni, ita quoque progressus, continuatio & confirmatio, ipsaque in bono perseuerantia non à nobisest, seda Deo per Spiritum sanctum. Qui enim cæpit opus bonum in nobis, perficiet in aduentum Chri fti. Philip.cap. 1. verf. 8, 1. Petr. cap. 1. verf. 5. cap. s. versic. 10. Imò vero si contingat renatos in peccatis suis labi ma- Jacob. I. G. 17. gismagisque, non resipiscunt, neque resurgunt, nist à Deo vi eiusdem spiritus resuscitentur, & ad prenitentiam reuocentur & renouentur. Quod exemplis Dauidis & Petri probatui firmissime. Omne quippe bonum donum cœlitus descendit à Patre luminum, cuius vi mortui excitantur ve viuant, lapli resuscitantur ve resurgant, cæci illuminantur ve videant, nolentes incitantur vt velint, infirmi confirmantur vt stent, volentes adiuuantur vt operentur & Deo cooperentur, Qua de re Auguftimus admodum eleganter contra 2. epift. Pelag. lib. 2. cap. 9. ficait: Hominispropositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsameffet, nisi præcederet gratia. Studium quoque hominis quod dicitur bonum, quamuis cum esse coperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia, ted abillo inspiratur, de quo dicit Apostolus, Gratias autem Deo, qui dedit idem studium pro vobis in corde Titi. Sistudium quisque ve pro aliis habeat, Deus dat, ve proseipso habeat quisalius daturus eft. Et Bernhardus de libero arbitrio & gratia inquit: Quid igituragit, ais, liberum arbitrium? Breuiter respondeo: Saluatur. Tolleliberumarbitrium, non erit quod saluetur. Tolle gratiam, non erit, vnde saluetur. Opus hoc sine duobus efficinon potest. Vno à quo sit; altero cui velin quo sit. Deus author est salutis : liberum arbitrium tantum capax, nec dare illam nifi Deus, nec capere valet nifi liberum arbitrium. Ex quibus omnibus liquido liquet, hominem & in principio &inprogressu, & in porta, siue primo limine salutis, & in ipso palatio, hocest, in ponitentia initiali & consequente, se habere passiue, & actionemipsius esse passiuam passionemque actiuam.

Voluntaeis Dei distinctienes varia. III. Voluntatis Dei distinctio illustrat modos docendia implendi in executione prædestinationis, non vno modo.

Voluntas Dei est vna & simplicissima à priori considerata, id est, ratione effentiz. Ita enim est ipsa Dei effentia. Sed à posteriori spectata, ratione scilicet obiectorum, effectorum, & modiagendi, multismodis distinguitui : quæ divisiones sunt vocis in diversa significata. Magnum autem vium habent illæ distinctiones in hacipia, de qua nunctractate instituimus, materia. Repetamus itaque nonnulla ex fest. 1. sap. 23, huius operis, & subiecta materia accommodemus. Ac primo quidem voluntas Dei distinguitur in absolutam & conditionatam. Namest quadam voluntas Dei, quæ semper impletur, & hinc dicitur efficax. De hacest Esa. 46. v. 10. Consilium meum stabit, & omnem meam voluntatem sum facturu. Confer Esa. 14. v. 27. Deus vero ostendit etiam, se quædam velle sub conditione. Genes. 3.v.7. Ita vitam promittit Deus omnibus hominibus, filegem præstent. Leuit. 18. v. s. Ezech. 20. v. II. Imo etiam omnibus hominibus promittitur vita & falus, fiin Christum fincere crediderint. Iohanig. p.10.18. Roman.10.v.9. Hæctamen voluntas non impletur in omnibus. Nam non seruantur omnes, quia nemo legem perfecte seruat, & non omnes credunt in Christum. Quare igitur voluntas illa dicitur? Primò placet Deo fides in Christum, tanquam res consentaneaiphus naturæ. Et nisi credulitas obstaret, eos etiam ipsos seruaret Deus, quos damnat. Veruntamen non placet Deo vocare omnes secundum propositum, & omnibus infundere fidem, & efficace potentia, cui non relifitur, ad salutem omnes adducere. Necenim, vt ait Augustinus de pradest. fanct.lib.1.c.19.quia credidimus, sed vt credamus vocamur, atque illavocatione, quæ fine pænitentia est (id est, au Equento) id prorsus agitur & peragitur, vt credamus. Curautem Deus non omnes sic vocet, & gratis ad salutem sufficiente instruat, non est quærendum de eo, qui nonest obligatus, vt vel vnum hominem ex massa perditionis Adami vocetad salutem. Deinde voluntas Dei estantecedens vel consequens. Quadistinctio dissimiliter explicatur. Alii enim docent, quod Deusidvelit voluntate antecedente, quod vult non propter causam, saltem sufficientem, quæin creatura antecedat: consequente autem contra, cumvult aliquid ex causa, quæ in creatura antecedat. Ita voluntate antecedente vult Deus hominibus patefacere Christum: consequente vult vitamaternam in Christum pie credentibus. Damascenus quoque existimat, Deum voluntate antecedente velle omnia bona in nobis, consequente autem punire homines propter peccata. Aliis voluntate antecedenteid Deus

8

12-

ta,

1.

Deus velle dicitur, quod cum primo confideratur fecundum fuam naturam absolute, apparet bonum & expetendum: id autem consequentequod non modo secundum naturam, sed eriam omnes circumstantiasbonumiudicatur. Ita voluntare antecedente vult Deus omnem hominem servari: consequente vult homine propter impænitentiam damnari. Hîc voluntas antecedens est conditionata, & vocari solet velleiau. Aliidocentita hac de re, vt dicant, id opus Deum velle voluntate antecedente, quod iple vult ex parte sua non immediate, sed in causailliusantecedente, à Deo præparata, vt ex ea gratiam confequi & Deo placere per se leu vere possit: consequente autem velle, quod non tantum in causa sua, sed immediate & secundum se vult. Ita omne bonum quod sit, vult Deus voluntate consequente: antecedente voluit omnes sande viuere, quatenus in statu innocentiæ hanc facultatem hominibus dedit. Tertiò est voluntas Dei reuelata, qua aliquid mandat; vel occulta, qua vult contrarium. Est auté voluntas eadem diuerso respectu manifesta, quatenus nobis patet, & abscondita, quatenus latet. Hîc nota blasphemum esse, quod Deus peccata prohibeat per voluntatem patetadam, & eadem velit, id est approbet, per arcanam. Peccata enim Deus nullo modo vult, id est, amat vel approbat, etsi permittere velit. Quarto voluntas Dei eft beneplaciti vel signi. Voluntas beneplaciti est actus internus diuinæ voluntatis, quo aliquid vult; siue est inclinatio Dei in obiectuma se cognitum. Voluntas signi non est internus actus, sed externum fignum dininæ voluntatis, quo Deus fignificat apud nos, se aliquidvelle. Et voluntas beneplaciti distinguitur in antecedentem & consequentem. His ita præmissis, certos aphorismos inde colligimus. 1. Idem opus pluribus modis Deus velle potest: vt pietatem voluntate beneplaciti & signi, & illa tum antecedente tum consequente, hac tum pracipiente tum operante. 2. Deus voluntate antecedente aliquid velle potest, quod nolit consequente. 3. Voluntas Dei consequens semper impletur, exsecundo & tertio significatu: at non quidquid Deus vult voluntate consequenti, vult etiam antecedenti, si prima & secunda diuilionis expositio attendatur, vt patet ex recogitatione exemplor unteattactorum. Deus enim amat qualdam res in ipsis, & postulat à nobis, quasipse non implet, seu non dat impleri, nisi quibus vult. 4. Voluntas Deiestesficax & inesficax. Illa semper impletur. Ita Deus vult electos glorificare, credentes feruare, incredulos punire. Voluntas inefficax nó lemper impletur, vt quod Deus vult omnes homines pie viuere & peccatavitate. At qui contra hanc voluntatem facit, de eo fit prior illa efficax voluntas. 5. Ex euentu de voluntate Dei iudicandum est: quatenus

Ppp

omne quod euenit, Dens aut voluit facere & adinuare, si bonumest aut voluit permittere, bono fine à se moderandum, si est malum. Hinc Augustinus neruose ait enchirid. cap. 95. Nihil fit, quod omnipotens non velit, velsinendo vt fiat, vel faciendo. 6. Mandata, interdica, promissionesq; & comminationes Deisemper voluntatem ipsius arguunt. quatenus Deus istis indicat semper, fe aliquid velle, scilicet vel fieriaut non fieri à nobis, vel facere de nobis, aut non facere. Non tamenlem. per id præcise vult Deus, quod nos primo intuitu cogitamus aut statuimus eum velle : adeovt omnis voluntas figni quodam etiam modofit voluntas beneplaciti, respectu scilicet eius, quod De sin seipso vereintendir. Ita voluit, vt Abrahamus paratus estet ad immolandum filium fuum: etsi nollet eum reipfa occidi. 7. Cum Deus nobis datoptionem vel electionem aliquarum rerum, significat se vnum ex illis velle: vt cum curat Dauidi hanc sententiam intimari: Tria ego propono tibi, deligetibi vnum ex eu, quod faciam tibi. Aliquando etiam videtur optio & ele-Ctio dari oppositarum rerum, alterius honesta, alterius turpis; sedvere non datur : vt Iof. 24. verf. 15. vbi oratio specie optionis data informatur, non vt Ifraelitæ foluantur vinculo naturæ & fæderis, quo Deo erant obligati : sed vt ostendatur libere & lubenter verum Deum colendum esse; deinde vt losua exploret eorum animos, quam sint since. ri & prompti. Et hac est simulatio & diffimulatio licita. Necenimomnis simulatio aut diffimulatio vitiosa est, sed quæ fit animo decipiendi, cum certo mendacio. Huc pertinet illa Domini sententia Matth.12. pers. 33. Improprius igitur est hic loquendi modus, in quo non daturoptio vt homines aut boni aut mali fint, sed iubetur, si fint mali, ne se hypocritice pro bonis venditent, & quales sint, tales esse se fateantur. 8. Mandata Dei sunt vel practica de operando, ve sanctifica diem Sabbati: vel parabolica de loquendo, vt illud Hof. 1. v. 2. Assume tibi fcortum, &c. vbi hic est sensus: Verbo ostende, te similem esse viro, qui vxorem& liberos meretricios assumserit in familiam. Quo ipso Deus docerevoluit, se Israelitas ranquam impuram vxorem & liberos pertulisse. Tale quoque mandatum typicum & parabolicum est Act. 10, v.14. Hîcatque videndum, ne figurata mandata seu typica cum propriis confundamus, Qua de re mouet Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana cap. 16. his verbis: Si præceptiua locutio est aut flagitium aut facinus vetans, aut vtilitatem aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium autscinus videtur iubere, aut vtilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filii hominis & sanguinem biberitis, non habebitis vită in vobis: facinus vel flagitium videtur inbere. Figu-

Mandatu Dei distinguuntur: figura est ergo præcipiens passioni dominicæ esse communicandum, & suanter atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Ait Scriptura: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi: Hic nullo dubirante beneficentiam precipit. Sed quod sequitur: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres supercaput eius, maleuolentiæ facinus putas iuberi. Ne igitur dubitaueris sigurate di cum: & cum possit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendum, alteroad præstandum: ad beneficentiam potius te charitas reuocet, vt intelligas carbones ignis esse vrentes pænitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum susse hominis, à quo eius miseriæ subuenitur.

CAP. X.

De fædere gratiæ.

PRÆCEPTA.

Executio pradestinationis circa homines quoad species, est actualis hominum electio, vel reprobatio.

Altualu electio est ipsa fœderatio gratuita, qua consideratur in communi, & in particulari.

Incommuni consideratur fœdus gratia ratione definitionis, causarum & adiun-

Desinitio hacest: Fædus gratiaest, quo Deus nobis promittit, se fore Deum nofrum & daturum nobis vitam aternam gratis propter mediatorem Christum: nos
vero vicisim obligati sumus, ad credendum & sancte viuendum, Esa. 55. v. 3. 4. Heb.
13. v. 20. Act. 3. v. 25. 26. Dicitur etiam sædus pacis. Ezech. 3. 4. v. 25. item reconciliatio cum Deo: & testamentum; quia interueniente morte testatoris Christis sacta est hæc reconciliatio, vt esse trata. Hebr. 9. v. 16. 17.
Nam Christus sua morte nobis acquisiuit bonum gloriæ, non secus ac
patentes morientes bona sua relinquunt liberis. Appellatur etiam sædus Euangelii; & sædus. Abrahami, quia cum Abrahamo est initum.
Act. 3. v. 25.

Causa fæderis gratuiti sic habent:

0-

I. Efficiens est Deus; qui sola bonitate sua ad illud cum homine pangendum est adductus. Et licet sit commune totius Trinitatis beneficium: Filiitamen ratio hic habenda est xar i gaige w. Nam quidquid Deus hic promitrit, est gratuitum, nullisque humanismeritis obtinetur, sed per Filium acquiritur.

II. Finis vltimus eft gloria Dei. Rom. 1 1. v. 3 6. subordinatus, salus hominic Nam horsum fædus per se spe dat, etsi per accidens, vitio hominis, ab hoc fine aberretur.

Materia; quæ obie & i rationem habet; eft duplex : Deus, ftipulans ob. sequium, & promittens vitamiis, qui adiun am fæderis conditionem impleuerint: & homo, stipulans gratiam, & spondens obsequium.

Forma; mutua foederatarum partium obligatio, qua debititationem habet. Debitum autem ex parte Dei, est fidelitatis, Pf. 132. v. II. Rom. 4.verf. 16. Hebr. 10, verf. 23. ex parte hominis, est subiectionis & mancipationis.

Adiuncta fæderis gratuiti respiciunt ipsius substantiam & æconomiam.

Substantia est vna: si spectemus principium, medium & finem saluris, id est, causas omnes. Hinc fædus illud dicitur vnum, æternum & generale. Vnum, quia substantia ipsius non variat. Æternum; quia est ab æternoin æternum æterna Dei voluntas de nostri glorificatione. Generale; quia concernit omnes credentes.

Oeconomia fiue administratio fæderis gratuiti est varia in V. & N.T. Differentia autem pofira est in tribus, in amplitudine & claritate maiori & minori, & in sigillis difficilioribus vel facilioribus.

REGVLA.

Pattio fæde- I. Fæderis gratuiti pactio intelligenda est भ्राम्बन्ध कर. ris gratuiti

est beowergenda.

Fædus in facro hoc argumento aut proprie dicitur, aut figurate. Prio. was intelli-re modo denorat paduminter Deum & homines initum. Posteriore vel partem aliquam huius pacti significat synecdochice, putalegem, vel promissionem, vel speciale aliquod mandatum; vel etiam libros&tabulas, in quibus hoc fædus perscriptum, idque metonymice. Noshoc in loco accipimus proprie. Cum autem duæfint fæderis species: quarum prior ad creationem & prouidentiam pertiner, & dicitur fædusnaturæ, altera ad prædestinationem, & dicitur fædus gratiæ, de posteriori nobis est tractandum hocloco. Et hoc fædus vtramque nobis paginam facit sequentis operæ. Concipi autem debet hoc sædus Jeongenus. Non enim, si inter homines fædus ineuntes quædam personarum & iuris zqualitas requiritur: eadem inter Deum & homines locum haberepotest, Quocirca θεοπρεπέσερον multi iudicant, fædus pro ordinatione vnius partis accipere: quemadmodum victor victo leges fert, que vouo fina fæderis rationem habet.

II. Fæderis gratuiti nihil est capax nisi Deus, autimago Fæderis gratuiti qua fint Dei. capacia.

Cumenim res in fædere gratuito propositæ sint perennes, & requirant fidem puram & negotiosam, nihil harum rerum potest effe obiedum vel subiedum, nisi Deus & imago Dei. Imago, inquam, Deiin hominepeccatore. Nam specialiter fædus gratie hic definitur, quo peccator in seperditus à Deo in gratiam recipitur, per Filium eius, præter quem non estaliud nomen sub cœlo, per quod salus contingat. Act. 4.v. 12. Alias fædus gratiælate & generatim acceptum etiam angelos bonos complectirur.

Obligatio inter Deum & hominem fæderatum est Obligatio in mutua & non est mutua.

ter Deum eg. hominem

Est mutua, quatenus est reciproca. Non est mutua, quia est ina qualis, Est qualis? enimobligatio relatio vel inferioris ad superiorem, vel superioris ad inferiorem, velinter equales. Primum & postremum genus non potest cadere in Deum, qui nec superiorem, nec parem habere potest. Sicut ergo debitum religionis, legis & obsequir alienissimum està Deo, quippe quodibi perpetua sit relatio ad superiorem; homini autem respectu Dei convenientissimum:ita debitum sidelitatis, quod ex promissione nascitur, dinina natura minime repugnat. Quisquis enim donare potest, idempromittere: cum vterque actus sit liberalitatis & dominii, & iste ad illum ordinari ac præmittit soleat : nempe vt hominis fides excitetur, spesalatur, & charitas exerceatur. Neuter habet aliquid indignum Deo, aurimperfectionem includit. Nam si pater filio, Dominus seruo, princeps subdito, promittere ac donare potest: quidni etiam creator ac supremus Dominus, idemq; recreator seu redemtor, creaturis suis & peculio suo redemto? quando quidem nec promittendo, nec donando minuit libertatem suam, aut dominium amittit, sed potius vtriusque vsum & perfectionem ostendit. Facta autem promissione, tam certaimmotaque inde nascitur obligatio, quam constans atque immota est Dei vetitas, qua non magis deficere aut excidere potest, quam ipsa Dei natura.2.Tim.2.v.13.Hæc veritas fine veracitas Dei tanta est, vt secundum illamomnia quæ Deus loquitur habeant summam veritatem. Hinc etiam simplex Dei, qui est a ver sis, affertio vim promissionis habet: quia inilla aque firma funt omnia, atque in iis, qua iurifiurandi religione sanciuntur. Cum autem Scriptura Deum introducit iurantis modo loquentem, est ai emmais ou. Etiam comminatio tola constat affertrone;

Substantia & circumstantia foequa?

Fæderis gratuitisubstantia est vnica: & proindete. dus vnicum. A circumstantiis autem & externis ritibus. deris gratuiti quasi vestibus, vnicum hoc fædus, varias formas & quasi ve. steshabet, ob variam mysterii Christi œconomiam.

> Ratio prioris est; quia fundamentum fœderis gratuiti & nucleus est Christus. Hic autem abinitio mundi postquam promulgatumest proteuangelium de semine mulieris Gen.3. vim suam obtinuit, exquo scilicet peccator à Deo auerius, eius gratia excidit. Ratio posteriorises, quia priscorum patrum fides Christum amplexa est ve promissum, nostra vt missum amplectitur. Etenim sponsio mediatoris, propter sponsoris dignitatem, tantæ fidei meritique erat apud Patrem, achiam tumin primordio fæderationis, ipfo actu opereque fuisser impleta:ac proinde prisci fideles eadem obtinuerunt, que nos hodie, beneficia regeneratio. nis,iustificationis,&c. Falsissimum igitur est, quod nonnullisenserunt, ante Christum natum ethnicos per philosophiam, Iudzos per legem Molaicam, salutem adeptos esse, quam Christiani post Christiaduentum adipiscunturper Euangelium.

Repromissio hominis subin fac ere gratia.

In formula fæderis non semper expresse ponitur reintelligenda sponsio hominis: semper tamen subintelligenda est virelationis.

> Eth in verbis fæderis sæpenumero non expresse ponitur restipulatio & repromissio hominum credentium, exempli gratia, Gen. 3. vers. 15.inest tamen virtualiter, vt loquuntur, manifestissima obligatio cultus& obsequii, ab ipsis præstandi Deo. Sic Gen. 4.v. 26. præstitam fuisse liquet. Idem de aliis Scripturælocis indicium est.

Occonomia fæderu gratuiti est testa. mentaria.

Oeconomia fœderis gratuiti est testamentaria.

Nempe beneficia ex fœdere gratuito tanquam ex fonte promanantia, & tanquamab anchora gratiæ Dei pendentia, fiunt nostra ex legatione testamentaria Filii Dei. Hoctestamentum in veteri populo suit reprælentatum per sacrificia, in nouo fuit præsentatum per sacrifi-

cium Christi: cuius mors profuit antequam fuit, & cuius sanguis sistit omnem sanguinem, vt loquuntur Patres.

CAP. V.

De Incarnatione Christi.

PRÆCEPTA.

Foederatio gratuita in particulari consideratur quantum ad fundamentum, partes & modum tractationis.

Fundamentum eft Iefus Christus: cuius occurrit persona & officium.

Perfona Christi consideratur quoad naturas & statum.

Natura sunt dua diuina seu assumens, & humana seu assumta. Iohan. 1. Nam mediator inter Deum & homines debebat esse cognatus vtriq; parti.

Statu persona est duplex, exinanitionis seu humilitationis, & exaltationis.

Statu exinanition is est, quo Christus augustam Dei maiestatem in assumta serui forma ad tempus abdicauit, vt obedientia sua nostram contumaciam expiaret.

Partes ipfins funt dua: incarnatio & legu impletio.

Incarnatio eft, qua xoy @ caro factus eft. loh. 1. v. 1 4.1. Tim. 3. v. 16.

Ea consideratur communiter & particulariter.

Incarnatio communiter fect atur quoad pradictionem & impletionem.

Pradictio facta est in V.T.per oracula & typos.

Oracula sunt plurima. Vide inprimis Gen. 3. v. 1 f. cap. 22. v. 18, c. 49. v. 10.

Deut.18.v.18.2. Sam 7.v.12.

Typipracipui sunt sigura seu species illa humana, qua patribus in V. T. Christus apparuit. Gen.18.v.2.c.32.v.24. los. 6.v.1.2. vnde Tertullianus dicit, tum prælussife Filium Dei natiuitati suæ: & Tabernaculum Moss in deserto loh.

i.vetl.14. Impletio spectatur quoad causas, effecta & adiuncta.

1. Efficiens: eaque tum principalis, tota Trinitas Gal. 4. versic. 4. Hebr. 16. v. 5. Matth. 1. v. 20. tum impellens, eaque προυγουμένη, amor Dei erga genus humanum. lohan. 3. versi. 16. 1. lohan. 3. versi. 9. 10. & προκαπεριπική, miseria nostra. Roman. 8. versi. 3. tum denique administra, , virgo Maria Esa. 7. versic. 14.

II. Fini: ifa tum summus, declaratio sapientiæ, bonitatis & potentiæ Dei Esa. 7. v. 14. tum subordinatus, salus æterna, seu instauratio generis humani Matth. 5. v. 17. c. 9. v. 13. Esa. 35. v. 4. c. 56. v. 7. c. 59. v. 20. cap. 62. v. 13. Rom. 8. v. 3. 4. 1. Tim. 1. v. 15.

III. Materia: eag, tum in qua, subie ctum incarnationis, Filius Dei, I. Tim.

3.v.16.tum ex qua, semen mulieris, Gen. 3.v.15.

1V. Forma; quæ spectatur in ipsa vnione hypostatica, Philip.2.v.6.7.

Qqq

Effecta

Effetta sunt vel per se, beneficia Christi incarnati, 1, Ioh. 3. v. 5. c. 3. v. vel per accidens, perturbatio & tumultuatio malorum angelorum & ho

minum, Marth. 2. v. 1. 2. 3. c. 10. v. 3 4. 35.

Adiuncta sunt: quod hoc mysterium sitabscondi um à seculis, patela Etum in tempore, paradoxum & impossibile visum Iudæis & gentibu, æstimatum à piis tanquam materia solidi gaudii & consolationis.

REGVL AE.

Christus est finis legis & cuangely.

I. Iesus Christus est finis legis, itemque obiectum & veluti centrum Euangelii.

Mediator noster dicitur Iesus Christus; quæ duo nomina veteresee clesiastici scriptores sic distinguunt (quanquam minus accurate) ve quamuis vnam & eandem personam designent (vti M. Tullius Cicero est proprium vnius viri nomen) tamen nomen lesus dicant esse natura nomen: nomen autem Christus officii. Sed Iesus etiam est nomen officii. & idem fignificat quod ow me, Matth.1.v.21.quod no fit in alio quoquam σωτηρία, salus, Act. 4.v. 12. Σωτήρ autem vim & significationem nulla voce sua & propria Latini, vtait Cicero, exprimere possunt. Est n. plus quam servator, & plus quam salvator. Nomen tamen salvator magis exprimit ipfius vim quam feruator. Itaque vis beneficii in nosa Christo collati, neq; exprimi verbis, neq; animo fatis cogitari potest. Diciturantem Christus, id est, vnctus, sine Messias: quia vnctus est, vtesset Ecclese luæ verus rex, Pfal. 110.v.1.2. Hebr. g.v. 6. facerdos, Pfal. 110.v.4. Hebr. 10. prophéta, Deut. 18. & nos quoque tales etiam faceret suarum gratiarum communicatione & donatione, Efa. 42.v.1.6 61.v.1. Luc. 4.v.18. Apoc.1. v. 6. Ita in vno verbo tria Christi officia continentur, vti vnctio adtria hominum genera pertinebat. Caterum nomen Christus accipiturhoc in loco proprie, pro persona illa, quæ est mediator inter Deum & homines:non synecdochice pro Ecclesiæ capite & corpore, quo sensu Pattesto tum Christum, & Christum mysticum appellant ex 1. Cor.12.v. 12. Sicenim Augustinus ait lib.de vnit. Ecclef 6.4. Totus Christus caput & corpus est. Caput vnigenitus Dei Filius, & corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in vna carne. Porro Iesus Christus dicitur finis legis: quia adillumler nos ducit tanquam pædagogus, Rom. 10.v.4. Et idem eft finisatque obiectum Euangelii totale & adæquatum: quia est thesaurus Ecclesia, & margarita pretiolissima, cuius consequenda & retinenda causa potius omnes mundi facultates sint deserendæ, Matth. 13.v.44.46.

II. Persona Christi consideratio est duplex; vna 18 @ 8 6000 - Persona ziar, altera vel oingvouiar.

Christicon-Sideratio dis-

Supra sedione prima cap. 1. Reg. 1. diximus, personam Christi duo-plex. bushisce modis à Patribus considerari. Priorilla consideratio sit ratione essentia τε λόγε: posterior ratione gratiosa & saluifica dispensationis, qua Christus est beav gewa @, fine, vt alii enuntiant, av gewat Je @. Priori ratione dicitur & aris aris a rivielo, posteriori rivielo. Dicitur autem persona Christi composita, non partium ratione, sed tantum numerirespectu. Omnis enim pars est incompletum quid & imperfectionem sapit, quam longissime respuit persona Christi. Hæcautem persona est vna sue potius vnica; quia mysterium redemtionis non potuit peraginisiabeo, quiesset Deus & homoin vnitate personæ. Et Scriptura passim Christum describit vt personam vnicam, loh.1. Luc.1.& hinc inde inhistoria Euangelica. Huc pertinet nomen Immanuel, E/a. 7.v.14.typus Melchisedeci, qui erat ἀπάτως και αμήτως Hebr.7.v.13.& nomen Ithi. el, Prou. 30.7.1.

III. Natura Christi diuina hic consideratur non absolute, Natura sedrelate, tum hypostaseos, tum œconomiæ ratione.

Christi dinina quot mo-

Deitatis Christi alia est ratio in natura sua, alia in persona sua. Ibi con- dis consisideraturabsolute: & ita naturam diuinam communem habet cum Pa- deretsa. tre& Spiritu S.hic consideratur relate, quantum ad hypostasin. Rursus alia est naturæ, alia œconomiæ seu dispensationis ratio, vt docet Hilarius lib.10.de Trinit. Hine Nazianzenus docet Deitatis confiderationem aliameffe, xal'iau Th', aliam xal' oing voular. Et secundum hanc quoque officii sponte suscepti aconomiam, non tantum secundum hypostalin, Filius distinguitur à Patre & Spiritu S.

IV. Magnitudo mali expiandi, & boni comparandi requi-cur christi rebat, vt Seruator noster esset verus Deus. mediatorem oportuerit

Malum siquidem tantum erat, quod à nulla creatura poterat tolera esse Deum? ti, videl, onus ira Dei infinita, & mors aterna. Bonum autem comparandum siue reparandum conseruandum; erat imago Dei; quam Christus nobis postliminio reddidit, & quidem cum au ario siue superpondio confirmationis.

V. Iustitia Dei nostraqi indigentia requirebat, vt Serua- Cur Christia tor noster esset verus homo. mediatorem oportuerit

Non venit Christus propter merita & opera, quæ feceramus, vt recte effe hominite

Qqq

tradit August. enchir. cap. 30. 636. sed datus est nobis ex pura puta Panis misericordia, loh. 3. v. 16. Prior enim Deus dilexit mundum, non autem nos primi dileximus Deum, 1, Ioh. 4.v. 1 o . Sed neque imperii neceffitate, vel Patris voluntate coa dus venit Christus : sed voluntate sua voluntatem Patris fecit, Johan. 10, verf. 18. Et venit nostro bono. Vanum enimest quod Scholastici contendunt, Christum in mundum venturum fuise. licet Adam non peccasset: cum Scriptura doceat Christum venisse, vt peccatores saluaret, 1. Tim. I.v. 15. Eph. 2.v. 9.2. Tim. I.v. 9. Rom. 8.v. 3. Non fuit autem Deo, qui omnia æqualiter potest, conuenientior modus feruandæ nostræ naturæ, quam vt vnigenitum Filium suum sibi cozternum, hominem fieri vellet. Sunt enim, vt ait August lib.de agone Christ. ftolti quidem, qui dicunt, quare non potuit Dei sapientia aliter homines liberare, nisi susciperet Dei Filius hominem, & ex fæmina nasceretur, & à peccatoribus talia pateretur? Quibus respondendum est. Omnia Deus poterat, si voluisset. Noluit autem, idque iusta de causa, etiamsi essenobis ignota & incomprehensibilis: sed etsi aliter faceret, æque tamen veftræ stultitiæid displiceret. Visibiliter enim apparuit Deus, vrnosadinuisibilia præpararet. In quo displicer auaris, quod non aureum corpus hahuit. Displicer impudicis, quod ex fæmina natus est. Displicer superbis, quod contumelias patientissime pertulit: & ne sua vitia videantur defendere, non in homine hoc dicunt sibi displicere, sed in Filio Dei. Hæc tamen Filii Dei, quæ istis displicet, incarnatio, tanti hominislapsus medicina fuit, quanta nec cogitari quidem potest. Idem serm. 3. de annuntiat. Dom.ait: Sic voluit ruinam vasis fragilis reformare. Denique vinec peccatum hominis dimitteret impunitum, quia instus est: necinianabile, quia misericors est. Potuit aliter fieri, quantum ad potentiam medici, sed non potuit commodius aut doctius præparari, vt esset medicina ægroti: & quantum ad iustitiam Dei, Idem ferm. 33. de temp. inquit: Tali auxilio & natura nostra indigebat, & causa, vt reparare genus humanum nec sine maiestate posset humilitas, nec sine humilitate maiestas. Ex quibus verbis cum aliis locis eius dem Augustini collatis, colligitur, Christum oportuisse hominem esse duabus de causis. Primo iustitia Dei postulabat, vt homo qui peccauerat satisfaceret vel per se vel peralium fuæ naturæ ομοέστον. Peccauerat enim anima, peccauerat & cero. Vtrumque igitur debebat pænas luere. Deinde nostri adoptionis ratio & resurrectionis nostræ certitudo idem requirebat. Nam oportuit nos rursus fi lios Dei fieri, qui per peccatum Diaboli mancipia facti eramus. Etquia corpus nostrum mortale erat factum, oportuit illud rursus immortalitate donari; quod factum est vi resurrectionis Christi. V. L

V. In Christo non est and ray and on, sed anno ray anno.

In Christoest aliud of ali-

"AND enimest vox personæ: sed and naturæ. Non sunt autem duo ud. Christi, sed vnus. Ideo negamus in Christo esse alium & alium. Sed quiainiplo funt duz natura, dicimus ibi effe αλλο και αλλο. Hoc fic expressit Leo Magnus in celeberrima illa ad Flauianum Episcopum Constantinopolitanum epistola. Qui enim est verus Deus, idem verus est & homo. Et nullumest in hac vnitate mendacium, dum inuicem sunt & humilitas hominis, & altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non mutatur mileratione, itahomonon consumitur dignitate. Agit enim vtraque forma cum alterius communione, quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbieft, & carne exequente quod carniseft. Vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis. Et sicut Verbum ab æqualitate paternægloriænon recessit: ita caro naturam nostri generis non reliquit. Vnusenimidemque est, quod sæpe dicendum est, vere Dei Filius, & verefilius hominis, &c.

VI. Incarnatio est, qua Filius Dei factus est id quod non e- Incarnatio rat, & mansit quod erat.

non mutavis

Addelignandum incarnationis mysterium prisca Ecclesia adhibuit Christi navatia vocabula, qualia suut: ἀνσά εκωσις, ἀνσωμάτωσις, ἀνανθεώπησις, ή τωταπ. θεσολική δπιθημία, ή παρεσία, ή οίκονομία, ή Δία σαρκος όμιλία, ή δίανθρω-ที่เทื่ Фลงรัยพบเร, ที่ รักรบบเร, ที่ รังพบเร, ที่ ซึ่ง Xยเรีย ปีกา ผุ้งเผล, ที่ บางหลาน อิลσις, ή ωθιχώρησις, ένσαρκο seu ασώμα ο παρεσία. Ethac vocabula insigniter explicant adorandum hoc mysterium. Quædam vero, vt ouwá-Фии, กับใยบริเร, นอติกเร, กบ่านอเกาเร, à Nestorianis & Eutychianis male detorta & contaminata, posterioris æui Doctores repudiarunt. Tandem communi consensu at que vsu vocabulum eva oras, vnionis, fuit receptum. Sed quia vnio est naturalis, essentialis, accidentalis, personalis, Agreiστως ενεκα fuit additum των ςαλική. Et hæcphrasis commodissima est: quippe quæ indicat, Filium Dei in vnitatem personæ assumsisse humanam naturam, atque ita nihil amisisse essentiale, vel nihil admisisse in fuam essentiam.

VII. Incarnatio incheatiue est opus commune totius Trini- Quomodo tat: terminatine est tantum Filii.

incarnatio fit opus commu-

Sensus hic est: Efficiens incarnationis est tota Trinitas; quæ huius ne SS. Trinimysteriiactionem ita inchoauit, vt ea in Filio tanquam subiecto termi- tain? naretur, qui manens quoderat, factus est quod non erat. Cur autem Filium potius, quam Patrem vel Spiritum fanctum oportuerit venire,

Qqq

hancputatesse rationem Augustinus quaft. V. & N. T. quaft. 118. quod nominatim Filium tangebat ea causa. Cum enim Filii Dei dignitatem viurpare tentaffet Diabolus, & voluisset post Patrem dici Deus, quod proprium est Filii: cum Diabolus le caput & principem omnis creaturædici oftendiffet, sit autem Christus; oportebat Christum Filium Deivenire ad Diabolum comprimendum, quod proprie Filium caratio attingebat, & Satanin eius honorem & pattem inuolauerat. Duasalias rationes affert idem ferm. 8. de tempeft. Alii sic docent hac de re, Filius has partes suscepit, vt per quem creatus erat homo, per eundem inflauraretur, & quali recrearetur. Ioh. 1. v. 3.14. Col 1. v. 16.18.20. Heb. 2. v. 10. Deinde cum nostra salus in sola igeoia posita sit, decuit Filium Dei Filium hominis fieri, vt peripfum, qui est natura Filius Dei, fieremus Filii Dei gratia, fratresque & cohæredes ipsius. Ioh. I.v. 12.c. 20.v. 17. Tertiò quia homo imaginem Dei amiserat, decuit eam per essentialem Dei imaginem, Filium nempe Dei. Col, 1. v. 15. Hebr. 1. v. 3. in assumta carne instaurari; vt ita per dilectum à Patre Matth.3.v.17.Col. 1.v.15. ad dilectionem & gratiam Patris reditus nobis patefieret.

Principium do terminus quid in myfterio incarnationis?

VIII. In mysterio incarnationis accurate distinguendum est principium à termino.

Principium est commune tribus personis Deitatis: terminu est proprius Filii. Tametsi enim essentia diuina sit indiuisibilis: tamen quia aliter est in Patre, aliter in Filio, aliter in Spiritu sancto, peculiari scilicet modo & charactere; idcirco potuit natura humana assumi secundum vnum subsistendi modum, yt non assumeretur secundum reliquos subsistendi modos.

CAP. VI. De Conceptione Christi.

PRÆCEPTA.

I Nearnatio particulariter consideratur quoad partes, qua sunt numero quatum: videlicet conceptio Christi, assumtio humana natura, vnio hypostatica duarum naturarum & natiuitas Christi.

Conceptio Christi est miraculosa humana natura productio, semel & simulsata à Spiritu sancto in vtero sancta virginis. Luc. 1.v. 35. Matth. 1.v. 20. Facta autem est Nazarethæ. Esa, 11.v. 1. Matth. 2.v. 23.

Eim caufe funt vidende.

1. Efficiens: eaque principalis, Spiritus S. Luc. 1. & instrumentalis, Maria: ibidem.

11. Fini: vt Christus sua innocentia & perse da sanditate, in qua conceptus est, nostram impuram conceptionem tegeret coram Deo.

III. Materia: sanguis Mariæ purissimus. Vide Gen. 3, v. 15. Esa. 7, v. 14. IV. Forma: sanctificatio sanguinis illius & sæcundatio absque virili semine: & formatio simultanea, vt loquuntur, non autem successiua.

REGVLA.

I. Conceptio Christi est miraculosa & super naturam: na- Conceptio Christi mitiuitas est secundum naturam.

Estautem conceptio Christi miraculosa ratione causæ efficientis, materia & forma. Nam primo fa da elt & sa σιω εσίας άλλα sa διω άμεως, vt loquitur lustinus Martyr apologia 2. pro Christianis, id est, non per concubitum viri, sed per virtutem Spiritus sancti: ex quo conceptus est Chriftus, ε στεμαλικώς κλλά δημικερικώς, non per semen, sed per creationem. Ideo August. serm. de temp. scite dicit: Conceptus est non de substantia Spiritus fan &i fed de potentia: nec generatione, fed iuffione & benedictione. Neque propterea Spiritus S. dici potest pater Christi. Aliud enim estporestate sua ex materia aliunde assumta formare, aliud ex substantia suagenerare. Ad materiam quod attinet, conceptio Christi est miraculosa quatenus ex solo semine Mariæ facta est, quod à Spiritu sancto fæcundatum fuit & fanctificatum. Debuit autem Christus concipi fine virili semine, vt esset expers peccati originalis, quod propagatur per carnalem generationem. Rom. 5. v. 12. Quantum ad formam conceptio illa est miraculosa, quia successiua formationis legem non seruauit. Nam in ordinaria generatione est certum formationis tempus, quadraginta scilicet vel plurium dierum. At in hac conceptione corpus Christi virtute Spiritus S. statim partibus omnibus perfectum & in momento abfolutum fuit: & codem momento anima corpori est infusa. Ita ergo natura humana Christi momento sacta est & persecta: quippe sacta virtute Spiritus fancti, cuius operatio no fuit successiua. Et vero Christo non constitisset sua personalitas, si primo fuisset embryo, & deinde corpus informe animæq; expers, ac postea demum homo: quia natura humana non fuisset perfecta. Sed gartinet ad natiuitatem Christi, illa facta est secundu comunes naturæ leges; qa facta est per egressum ex vtero; vnde

Maria defuncta estritu præscripto puerperis in lege Mosis Luc. 2. Etnouem menles in vtero gestatus est Christus, statoque & naturali partus tempore in lucemeditus. Interim hoc est in Christi natiuitate miraculosum, quod fuerit natus ex virgine.

Persona Christi tri-

uitas.

II. Persona Christi, non autem humana natura dicitur buitur conce- concepta & nata.

Sicenim loquitur Scriptura. Luc. I. v.31. 32. 33. Rom. 9. v. 5. Gal. 4. v.4. ptio & nati-1. Timoth. 3. v. 16. Sic loquitur fymbolum Apostolicum, & reliquasymbola. Huc acceditratio: quod terminus generationis non sit natura, fed persona: quemadmodum in SS. Trinitate, non natura, sed persona Filiigignitur à Patre. Accurate igitur loquendo, persona Christidic. tur concepta & nata, non autem humana natura: quia scilicet persona incepit effe in humana natura, quæ extra hanc personam nunquam subftitit aut fuit.

Maria virgo III. Virgo Maria non fuit ad hanc œconomiam electa, quia facta est manullo (no me-

ter Domini digna fuit, sed electione illa facta fuit digna. Hinc Fulgentius libro de incarnat cap. 7. ait: Beata virgo Maria Deum hominem factum & concipere & parere, non humanis meritis, sed conce-

pti nascentisque ex ca summi Dei dignatione promeruit, IV. Sancta Christi conceptio mundat & tegit impuram ptionis Chri-nostram conceptionem.

Finis conce-Sti.

Nam quemadmodum peccatum originale est prima pars inobedientiæ: ita sanctitas inde à prima natiuitate inhærens humanæ natura est prima pars obedientiæ. Hancautem habemus in Christo, quippe qui venit ve impleret legem. Matth. g.v.17. Rom. s.v.19. cap. 10.v.4. Gal.4. v.4.5. Vbiillud nota quam diligentissime, obedientiam legis neuruselse actum primum seu habitum internum à quo actus externi sine actiones tum internæ tum externæ promanant. Ita virtus proprie est habitus, & nonnisi metonymice actio.

CAP. VII.

De assumtione humana natura.

PRÆCEPTA.

Ssumtio humana natura est, qua Christus assumsit naturam nostram infir-1 mam, fed absq. peccato. Heb, 2. v. 19. c. 8, v. 3. Phil. 2. v. 7. 184 Illa affumtio concernit totam naturam no firam, quoad partes, proprietates, defe-

du & affectus, fed abfque peccato.

Primo itaque Christus affum sit totam nostram naturam : quia hæc peccauerat: & hac Deo reconcilianda erat, Luc. 19. v. 10. Ideo Theodoretus ferm. 10. depreuid. ait : Quia naturam nostram Diabolus deceperat & vicerar, de ipla Diabolus vicissim vinci debuit.

Deinde Christus affumfit partes natura humana efentiales : videlicet corpus organicum Hebr. 2. v. 13.14. c. 10. v. f. & animam rationalem intellectu & polunta-

teinfrudam Matth. 26. v. 38. Matth. 26. v. 39.

Tertiò assumsit proprietates natura humana; easque tum effentiales, tum naturales, Effentiales: vt facultatem intelligendi & volendi in anima, quantitatem & distinctionem organorum in corpore. Naturales: vt corporis grauitatem & opacitatem, sapientiam & virtutem animæinnatam. Vide historiam Euangelicam.

Quarid assumsit insirmitates & defectus corporis, miserabiles, sed non culpabiles; & naturales affumfit , non personales. Crescebat enim Christus statura. Luc. 2. v. 40. proficiebat sapientia vna cum ætate. ibid.vers. 52. ignorabat

quædam. Marc. 11. v. 13.

Affectu denique fiue defectus anima suscepit, miserabiles quidem, vt tristitiam, timorem, iram, sed non culpabiles. Hos à Christo remouet Scriptura Luc. 1. v.35. Hebr.4.v.15. Ioh. 8.v. 46. Illos ipfi tribuit, Luc. 2. v. 52. Marc. 13. V.32, Matth. 26, v. 37. Ioh. 11. v. 33.

REGVLÆ.

I Christus'non assumsit totam massam humanam, sed ex Christus assumsit partieamassa particulam. culam ex

Damascenus lib. 3. orth. fid. cap. 2. & 6. ait: Christus non assumsit totam massa humasam humanam, sed ex ea massa particulam, quam sibi vniuit in per-mana. petuum. Recte fane. Si enim totam massam humanam Christus assumfiffet, vtique peccato infectam assumsisset. Assumsit igitur particulam illius massa, id est, certam naturam ex semine virginis, sanctificatam à Spiritu san to :eamque sibi vniuit ασυγχύτως, αμαζαλλάκως, αδιαιεέτως, inconfuse, immutabiliter, inseparabiliter.

II. Christus non assumsit personam, sed naturam, & eam Christus no quidem er à mu, id est, in individuo consideratam.

Ratio priorie est; quia humana natura Christi non substitit vnquam per se, sed semper fuit instrumentum ανυπό καθον τω λόγω. Iam vero formalistatio personæ est subsistentia. Et licet Christus assumserit animam

assumsit perfonam.

rationalem & corpus organicum, non tamen ideo affumfit personan; quia illæ sunt partes naturæ humanæ. Ideo Christus dicitur nobis similis quoad over, non quoad soo saer, quoad effentiam, non quoad lub. fistentiam. Ratio posterioris est; quia Christus certam naturam affumfit. non in idea confideratam, quaterus est omnibus communis. Assurfic. inquam, naturam humanam xoy @, non quod illa ante affumtionem existerer in aliquo subiecto, sed vt existerer in λόχω, qui carni factusest hypostalis, & ita confumsit, vt Patres loquuntur, vel potius anteuerit personalitem carnis.

fumfit naturam humanam à labe beccatiim-

Christus af- III. Christus assumat totam naturam nostram quoadsubstantiam & accidentia, sed puram à labe peccati.

> Vera estilla Nazianzeni sententia: Quod non assumsit Christus. non saluauit. Et illud Augustini serm. 145. de temp. Totum suscepit, totum liberauit Verbum. Aslumsit autem substantiam nostram; quia partes essentiales, animam immortalem & corpus mortale suscepit. Assumfit & accidentia, eaque tum fecundum naturam, tum præter naturam. Non enim assumsit naturam nostram, qualem eam habuit Adamusin. statu innocentia. Tumenim vel valetudinaria erat, nec iniuriis celi obnoxia, nec fame vel siti vexabilis, nec mortalis erat. Sed in statumiferiæhis omnibus est obnoxia. Assumsit igitur λόγ & humanam namram obnoxiam miseriæ, non culpæ quidem, sed tamen pænæ. Sitiuit enim Christus, & alsit, imo miseriæ fuit speculum, siue paupertatem, siue dolores, fine denique ignominiam spectemus. Matth. 27. Iohan.4. Ideo Paulus dicit, iplum accepisse formam (erui Phil. 2. id est, naturam) nostram, quæ cuilibet contumeliægeneri estet obnoxia, & tristissime conditioni.

fumfit pro. prietates ef-Centiales &

Christus af IV. Christus assumsit proprietates natura humana essentiales omnes, & accidentales quasdam.

Proprietates effentiales cum ab effentia rei fluant, ab eadem separatinon accidentales possunt. Necesse igitur est, vt Christus omnes proprietates natura huhumana na- manæ essentiales assumserit, quando assumsit materiam & formamillius. Assumsit auté proprietates essentiales tum communes toti composito, vt finitudinem, tum proprias alterutrius partis, videlicet anima& corporis. Ibi sunt facultates animæ intellectiuz, hic visibilitas & partis. apparatus, quo fit vt pars fit extra partem. Proprietates accidentaria dicuntur naturales, quæ naturam quidem comitantur, sed non a xa eisusinse parabiliter. Sic quod corpus nune est graue & opacum, cibique & potus indiindigum, agilitate aliquando donabitur, & luce circumfulgebit, nec alimenti opem amplius desiderabit. Atque hæproprietates naturales conneniunt huic vitæ animali, & proinde pertinent ad statum humilitatis tanum. Alias datur & aliud genus harum proprietatum, quæ etiam permanent ingloria: vti sunt habitus intellectuales, qui nobis sunt innati, vt scientia, intelligentia, sapientia, prudentia. Christus has quoque proprietates assumst: quia naturam assumst. Et ex operationibus Christikæproprietates omnes facili negotio demonstrantur.

V. Christus suscept defectus & affectus nostros naturales, Christus ascommotus sua φιλανθεωπία, & misertus nostræ imbecillitatis. suitates nomitates no-

Christus non tantum assumsit nostras proprietates, sed etiam infir-frasmitates naturales, non solum vt demonstraret se nostram naturam vereassumsisse, sed etiam vt nobis præberet patientiæ exemplum 1. Petr. 2. 7.21. & illas infirmitates curaret in persona sua, atque ita nobis suppeditaret ampliffimam consolationis materiam. Hinc Ambrosius lib. 2. deside. 8.4. ait: Mihi prodest scire, quia propter me suscepit Christus infirmitates meas. Peculiariter etiam assumsit affectus nostros, vt non tantum in corpore, sed in anima quoque pateretur, vtque inde siduciam conspiceremus, ipsum nobis quoque compassurum Hebr, 2. vers. 17. 6 18. vt denique nobis exemplum præberet rede vtendi affectibus. Phil. 2. v.s. Caterum quas infirmitates, & quómodo Christus illas susceperit, discere licerex his aphorismis. I. Infirmitates corporis alia sunt à causa externa, alia abinterna. Ex prioribus Christus non subiit nisi illas, quas ex consilio Dei & officii ratione subire necesse habuit : quales sunt calamitates & cruciatus ab aliis illari, & à Sacerdote nostro perlati. Qua ab internacausa sunt, aut sunt naturales, aut personales. Illæ vniuerse consequunturnaturam humanam, ex quo corrupta est: vt algere, æstuare, dolere. Hanon tam ex communi omnium hominum peccato, quam ex causis particularibus ortæ, nec omni, nec semper contingunt, & ad diuersam quoque speciem pertinent : vt sunt certa quædam morborum geneta, videlicet epilepsia, lepra. Et has tanquam singulares & contingentes Christus non suscepit. Vide Scholasticos, & ante hos Damascenum & Euagrium lib.4.cap. penult. II. Defectus dicuntur negatiue, vel prinatine. Illi dicuntur imperfectio natura & negatiouis; hi prinationis. Illi funt boni; quippe earum rerum, quæ nec per naturam adesse possunt, nec per officium adesse debent: & proinde arguunt persectionem natura, vi est defectus volandi in homine, item ignorantia negatiua. Et hos defectus atq; affectus suscepit Christus. Talem etiam habuit Adam ante lapsum.

Rrr 2

nem?

Defectus prinatine dicti funt earum rerum, que ex officio adeffe debebant, & per naturam adesse poterant. Et hi sunt vel peccata, vel calamitates; siue sunt mala moralia, vel naturalia. Priores illos defectus Christus non suscepit: sed tantum posteriores, & eos quidem naturales fiue communes, vt famem, sitim, non autem particulares, qui dicunturnon-naturales, vt eft lepra. III. Defectus sunt vel culpabiles, Damascenus vo cat 2/2624785, damnabiles & detestabiles, ve ira immoderata : vel inculpabiles, quos Augustinus vocar miserabiles, Damascenus αδιαβλήτες, vt ignorantia negatiua, admiratio, tristitia. Hos, nonil-IV. Affectus Christi à nostris differunt trifariam. 1. los Christus assumsir. Subiecto & principio. Nostri enim sunt à carne corrupta, ideoque fere anteuertunt m' λογικών, neque semper obtemperant illi : sed Christiaffe-Aus promanabant à natura & semper obtemperabant recharationi, & à recta potius ratione, fiue τῷ λογικῷ, quam à τῷ ૭ઋ૭ μηλκῷ καίθημικῷ excitabantur. 2. Obietto; quia nostri in malum inclinant, Christitan. tum in bonum ferebantur. 3. Mode, quia nostri affe dus modum nesciunt ob aragiar, quæ in illis graffatur fumma: sed affe dus Christi summa cum evaeuosia modum seruabant.

cur christus VI. Christus assumsit carnem in plenitudine temporis,

non assumse- eo momento quod Deus definierat.

Christus quantum ad humanam naturam profuit etiam quando non fuit: quia in electis V. T. mors eius est operata, itemque natiuitas eius. Gen. 3. v. 18. Apoc. 13. v. 8. Quod autem citius non assumferit humanam naturam, id ad inscrutabile Dei decretum referre oportet. Gal. 4.7.4. Putant tamen quidam extremis seu nouissimis temporibus Christuincarnatum esse, quod Deus, vti faciunt optimi medici, extremum remedium extremis temporibus & deprauationibus mundi reservauerit. Eusebius quoque lib.2. hift. Eccl. c.3. scribit, primis illis temporibus rudiores adhac fuisse homines, quam vt tam altam de Christi incarnatione philosophia caperent. Itaq; prius prophetiis & ceremoniis oportuisse eos diumultumq; præparari. Certe quidem illud verum est, quando proprius Christi aduentus & incarnatio instabat, eam tanto clarius à Deo reuelatam fuisse, quemadmodu Sol clarius splendet, quo propius ad meridianum accedit. Ita Christus clarius patefa Qus est Moss quam Abrahamo: clarius prophetis posterioribus, qua prioribus: clarius Iohanni Baptista, quam prophetis. Hæc consideratio temporis debet nos excitare, vt hoc beneficiumDei agnoscamus & celebremus, quod eo modo nostram conditionem, nostraq; tempora plus quá prophetas ipsos honorarit atq; decorazit.1.Pet.1.v.11.12.Eph.3.v.3. VIIInfiebe-

cala-

dus

rales

un-

ma-

eranus

nil-

. I.

an-

ffe-

&

xai

n.

int

m

s,

VII. Infinita vtilitas capitur ex natura humana à Christo Frustus qui ad nos redeunt ex assum

Multisunt ac numero infiniti fru Aus, qui ad nos ex eo redeunt, quod tione huma-Christus homo sactus est: veluti pænitentia, remissio peccatorum, si-na natura des, & alia plurima. Quos omnes sru Aus Paulus reuocat ad hæc quatuorcapita, nempe quod Christus sactus est nobis Sapientia, Iustitia, Sanctificatio, & Redemtio. 1. Cor. 1. v. 30. Iohannes ad duo, Iohan. 1. v. 31. c. 8. vers. 12. quod Christus sactus est nobis lux & vita. Hocitaque modo omnes salutarium nobis gratiarum the sauri ac fontes sunt aperti: nam Christus est sons & plenitudo ipsa, de qua haurimus omnes. Ioh. 2. v. 14. col. v. 19. cap. 2. v. 9. Eph. 1. v. 7. 8. Nec enim sola deitas mediatrix este po-

Col. v. 19. cap. 2. v. 9. Epb. 1. v. 7. 8. Nec enim sola deitas mediatrix elle potuit, viineque sola humanitas, sed demum natura humana cum diuina vnita. Augustimus libro de ouibus capite 12. Ad hæc Christus homo secit nos sideles & suos, reges, & prophetas, & sacerdotes Dei, Apoc. 1. v. 6. c. 5. v. 10. secit nos Deo Christos, & peculiarem populum, & summe Deo caros, Plal. 95. v. 7. 6 15. 1. Petr. 2. v. 9. Tit. 2. vers. 14. Sed euoluamus illa distincte. Prima igitur vtilitas est gratia Dei erga nos, quæ non potuit melius &

certius & gratius commendari, quam vt vnicus Dei Filius indueret hominem. Sicenim dilectionis suæ symbolum sidem que dedit hominibus, cumipse Deus immortalis sit, nos mortales; ille beatus, nos miseri; ille iustus, nos iniusti, Tit. 2. vers. 11. Ioh. 1. vers. 17. cap. 3. vers. 16. & tamen pro nobis homo sactus est, pro hostibus nempe suis æterna beatitas se immersit pelago miseriæ. Maius igitur dilectionis & beneuolentiæ Dei er-

ganostestimonium habere non poslumus, quam hocipsum. Hinc Bernbardus ait: Quid ita pietate plenum, quam quod Filius Dei pro nobis fadus est fænum? Secunda vtilitas est salus nostra. Omnes enim salutis nostræ partes Christus impleuit homo sa cus: vt in Symbolo explicatur. Vide Roman. 4. vers. 25. capit. 5. vers. 19. soban. 5. vers. 22. 1. Corinth. 15. vers. 22.

Christusest medicus, & medicina quoque ipsa peccati & actualis & originalis, 1. Petr. 1. v. 8. Eph. 1. v. 7. 1. Tim. 3. v. 16. Aduersus peccati pænam remedium potens est mors Christi: aduersus reatum sanctitas ipsius. Hinc Basilius in Psal. 48. ait: อบ์ อุร์อิท อิง อับบอง สนึ่ง รณง นั่ง รณง นั่ง รับอง อิง อิง อิท อร์ร กนทั้ง ม-

κώστως τῆς ψυχῆς ἡμῶν, τὸ ἄριον κὰὶ πολύ τημον αἶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησἔχειτοῦ, ὁς ἐ χρῶν ἔχων διᾶναι τῷ θεῷ ἱλασμα ἐαυτᾶ, ἔδὶ ἰδιαν ἐπολυτς ώσα ως ψυκὴν, διὰ ἀμαρτίαν σὸκ ἐποίηστν, ἐδὲ εὐρέθη δόλ ۞ ἐν τομα τι αὐτᾶ. Ideo mor-

tem sustinuir, ait Augustinus sermon de temp. 101. vt iniusta mors iustam vinceret mortem, & liberaret reos iuste, dum pro ils occiditur iniuste. Itaque vnus Christus est plenum omnium nostrorum vulnerum myro-

Rrr 3

thecium

thecium, pharmacum & remedium, & nascendo, & moriendo, & refus gendo. Tertia vtilitas eft, quod Christus assumendo natu-z nostrapteprietates & infirmitates, exemplum patientia & humilitatis nobisde dit, Hebr. 12. v. 3.1. Petr. 1. v. 21 .cap. 4. v. 13. Sed non tantum eft Chriftus eremplar patientiæ & omnium virtutum, sed etiam eft earundeminno. bis efficiens causa, excitator & inspirator. Nam eum affectum nobisinspirat & vimanimi, dum ipsius carni per fidem communicamus, per quam & patienter & bene agere possumus. Caro enim Christiest caralis donorum Dei in nos, Vt autem carniilli inseramur fide opusest, ranquam manu spirituali, vinculo, loro & retinaculo. Non enim fit illa vnio corporali confusione, sed spirituali & mystica ratione. Ve fidemporto habeamus, & verbi Dei prædicatione, & Sacramentis opusest. Quare hæcest catena, Verbi prædicatione & Sacramentorum administratione Spiritus S. fidem in nobis generat & fouet: fides nos carni Christiconjungit: caro illa est canalis omnium gratiarum in nobis. Quarta vtilitas est, quod eo modo docuit Christus, quam res grauis sit Deum offendere, ne forte leue ducamus peccatum, quod Filium Dei quasi ex coloattraxit, seruumque effecit qui erat absolutissimus monarcha, Vide Augu-Rinus; ait ferm. 9. 5 10. de temp. Hunc fudit mater Maria fæmina leruumin terris, quem habent angelismperatorem in celis. Quinta vtilitaseft, q. per naturæ nostræ assumtionem Deus ea nobilitauit, vtiam cælestium gratiarum particeps fieri queat, veluti resurrectionis, quia Christuste. furrexit; in cœlum ascensionis, quia Christus homo eue ausest; & immortalis felicitatis, quia Christus sedet ad dextram Dei, Hebr. 1.7.18. 1.Cor. 15. v. 13. Eatenus enim nos sumus earum Dei gratiarum capaces, quatenus communicamus fideilli carni, quam Christus pro nobis sue propter nos assumbt. In quo, ve rede notat Augustinus, natura nostra supra primæ originis dignitatem est reparata, vt plus in Christo consequamur, quam in primo homine Adamo amiserimus: quanto illa gratia (qua nostra natura cum ipsa Deitate in vnam personam vnitur in Christo) est maior quam ea, qua in Adamo nostra natura erat tantum imago Dei, ac proinde cum ipsius tantum imagine: non autem (vt iamestin Christo) cum ipsomet Deo coniuncta. Sexta vtilitas est, quod Christus ideo sit incarnatus, vt legem omnesque prophetias impleret, omnesque ceremonias, Matth. 5.v. 17. Ideo omnes Patres & Prophetæ defiderio huius incarnationis flagrarunt, quod in ea intuerentur rerum speratarum veritatem, & tanquam vmbrarum, quas tum aspiciebant, corpus, I Pet.I.v. I I. Iob. I.v. 17 Heb. 9. Ergo neq; lex, neq; Prophetæ intelligi polfunt, neque ceremoniarum veterum vsus, nisiad Christum incarnatum referanto-

ex-

n-

er

3-

n-

10

referantur, cuius vmbræ & facramenta erant, loh. g.v. 47.2. Cor. 3. verf. 16. Col.1.7.14. Christus autem est corpus, veritas & finis legis. Ad extremum hucpertinet vocatio Gentium. Per Christum enim in carne patefactum vocatz funt gentes ad salutem, quæ prius dicebantur & erant extranez. Nam Christus medium & intergerinum parietem diruit, qui inter Gentes & ludzos erat, & fecit ex vtrilque vnum populum, Eph. 2. v. 14. Et illudestarcanum magnum, quod superioribus seculis non innotuerat, nimirum vt Gentibus oftium salutis & fidei patefieret, & fierent illæ promissionum Dei & adoptionis hæredes sicut Iudæi, Ad. 14.v. 27. imo vero, vt etiam in ludæorum locum Gentes tanquam alienæ stirpes & agreftes oleastri insererentur, atq;in hæreditatem Dei implantarentus, Rom.11.7.24. Act. 13.7.46. Quod Christus fore prædixerat, vt & Prophetz, Matth. 8. v. II. Efa. 66. v. 1 g. Rom. 15. v. 9. 10. Quid multa? Quantum mysterium, quantamque vtilitatem Christiincarnatio contineat, explicat Apostolus ille Gentium, Rom. 1. v. 4. 1. Tim. 3. v. 16. Quibus addatur illud Augustini: Hincintelligimus, quam grandes Deus apud se æstimet criminum humanorum causas, propter quas non angelum, non archangelum, sed Deum misit ad terras. Quam grauis sit peccati & quam dura conditio, prodit remedii & pretii magnitudo...

CAP. VIII.

De vnione hypostatica in Christo.

PRÆCEPTA.

V Niopersonalis duarum naturarum in Christo est coniunctio, qua humana naturas fura substituta subs

V monis illus considerare oportet modum & effecta.

Modu eius solet exprimi quatuor aduerbiis: quod scil. vnio fasta sit α τε σος - αχωείσως, αλλαιρέτως, και ασυγχύτως: idest, inconvertibiliter, inseparabiliter, indivise & inconfuse. Alii addunt &σωιδως, substantialiter, & αδιαsutus, indistanter, Ioh. 1. Rom. 1. v. 3. 4. c. 9. v. 5.1. Tim. 3. v. 16. Hebr. 9. v. 14.

Effed huiu vnionu sunt respectu Christi & nostri.

Effectarespectu Christi sunt vel ratione persona, vel ratione naturarum.

Effectum respectu persona dicitur Gratia vnionis, cum de Christi persona diciour rere, quidquid alterius natura est proprium, Matth. 9. vers. 6. Luc. 1. v. 32. Ioh. 6. vers. 62. cap. 8. v. 58. Act. 20. v. 28. 1. Cor. 13. v. 4, Col. 1. v. 17, Hebr. 11 v. 21. Diciour.

Dicitut vistate κοινωνία εδιωμά των, communicatio idiomatum, αν πίδοσι, ο αλ

λαγή, θ-τίζευξις όνοματων, αλλοία σις, ετέρωσις.

Effectum quod est ratione naturam, respicit vel humanaru naturam tantum, red duas naturas coniunctim. Illud dicitur Gratia vnctionis collatiue, item gratia habitualis: hoc gratia vnctionis ordinatiue, item honoris.

Effectum quod respicit humanam naturam, consistit in donis, qua ex huiu rnis. nis gratia, tanta in humanam naturam collata fuerunt, quanta maxima captrepo-

testres creata.

Donailla respiciunt animam & corpus.

Dona in animam Christi collata, sunt partim in mente, scientia & sapieniase cundum omniscientiam Dei summa; partim in voluntate, perfectisima charitub omnibus numeris absolutisima, loh. 13.v. 1. Rom. s.v. 6.7.

Dona in corpore funt varia, qua comprehendi folent nomine fumma perfectioni:

quam corpus Christi in hac ynione adeptum est.

Effectum vnionis, quod in vtrag, Christi natura spectandum est, appellatur Gratia capitis, qua Christus est Mediator noster, & vt mediator à nobis adoratur.

Alii hanc doctrinam ita proponunt.

In vnione personali spectanda est distinctio & communicatio.

Distinctio est, qua dux naturx in Christo vnita, manent distincta quoad essentiam, proprietates & actiones suas.

Communicatio, quæ hinc existit verissima, est triplex.

1. Meramita, per quam ambænaturæ suas proprietates totipersone (quippe cui soli nomina officiorum conueniunt) distince contibuunt.

2. 'Idomita, per quam altera alterius actiones & passiones, sibiin vni-

tate personæ, vicissim appropriat.

3. Kosvonosta, per quam humana natura, præsertim in statu exaltationis, admodum excellentibus dotibus ornata, & ad summam dignitatem, gloriam & dominationem eue & a est.

Effect a vnionis hypostatica respect u nostri, sunt duo, videl, vnio nostri cum Deo &

salus nostra aterna.

REGVL AE.

Vnío duarů naturarum in Christo cur dicta personalu:

I. Vnio personalis in hoc mysterio habet hanc nomenclaturam à termino ad quem-

Vnio est varia. Est substantialis, eaque vel essentialis, vt est illa personarum in SS. Trinitate; vel personalis, vt in Christo. Est accidentalis, vt cum Spiritus S. apparuit in specie columba. Quo pertinet vnio xema, nominomi-

EX.

,vel

w:

nominatimilla qua dicitur pactionalis; quo sensu ager legatus alicui dicitur vniri testamento, & sacramentum vnitur rei sacramenti in legitimovfu. Vnio porro personalis dicitur, cum due nature cocunt in vnitatem vnius versona. Hæc autem dicitur personalis à termino ad quem, quiest vnitas persona. non autem naturalis, ratione termini à quo. Tria autemin huiusmodi vnione personali occurrunt, quæ quam diligentisfime funt tenenda, Primo in ea inferior natura subliftir in superiore, Deindelingulæ naturæ habent proprierates suas essentiales, & illæ seruatur integra, nec mutantur vel confunduntur. Tertio natura in commune facultates luas conferunt, ex quibus suppositum seu persona operatur, Est autem vnio personalis sine hypostatica vel ordinaria vel extraordinaria: &viraque adequata seu aqualis, cum res vnitæ æque late patent; vel inadaquata feu inaqualis, cum res vnitæ non æque late patent. Ordi- Vnio perfona. natia vnio ficex ordine natura : qualis est inter animam rationalem & lis in Chricorpus hominis organicum. Extraordinaria fit ex gratia Dei specialissi stolest extrama, & locum habet in Christo. In ordinaria, natura funt proportiona- ordinaria. les, leu proportione analogæ, & vn untur vt partes perfonæ:vt in hominispersona anima & corpus funt analoga inter fe, vt duo finita, & funt vnita, vt partes personæ. In extraordinaria & singulari, naturæ non sunt proportione analogæ, cum vna fit infinita, altera finita, & vniantur vt principiu & principiatum, vel si ita velis ve subie dum & adiun dum, vei recentiores Logici loquuntur. Humana enim natura non contulit com! plementum aliquod ad integritatem hypostaleos. Athanas.orat. 5.contra Arr. Præterea in vnione æquali vbicunque vna natura eft, ibi etiam eft altera; vt vbi corpus, ibi anima, & vicistim vbi anima, ibi corpus. In v-

mone inaquali non vbicunque est vna natura, ibi etiam est altera. Sic in Christonon vbicunque est infinita natura, ibi quoque secundum essentiam luam est finita. Nam infinita eius natura capit quidem naturam finitam, vbicunque ea est: finita vero natura in loco suo capitur infinita natura. Infinita natura tota est in corpore Christi per vnionem singularis gratize fe tiam tota extra corpus Christi & vbique per modum caula vniuerlaliter agentis essentia, prasentia & potentia lua. Nam opera non continent intra se opisicem, qui ante opera existebat, & illis, vt exiferent, causam præbuit, viribusque suis stabiliuit. Athan.contra Sabelly gregales. Caro autem Christiest opus opificis xóys. Porro hæc vnio non estessentialis, qua ressunt voum essentia, ve in personis SS. Trinitatis videreeft. Et hoc quoque sensur este substantialis: quia non est vna substantia in Christo, sed dua. Sed quatenus vnio substantialis opponi-

gatur effe effentialis, cuiulmodieft er mazeias leu forma informanis & materia qua informatur. Non enim per vnionem duarum naturarum in Christo conflata est certia natura, vt per vnionem materia & formæ corpus physicum, peranimæ rationalis & corporis organici vnionem homo. Itag; neg; ex affumtione humanæ naturæ in vnitatem per-Sonædininæ noua composita est, quæ propria sit Christi, sic vra persona τελόγου, quæ eftiple λόγ @, differat. Persona enim hec eadem est manes. que in omnem æternitatem, nec à leipla differt nisrin hoc, quodque in sola natura divina subsistebat, & tantum Deuserat, nunc etiaminho. mana sublistit non per dependentiam, sed per intima copulationem& homo quoque sit. in Christo igiturest vna tantum persona aterna, rui natura alia in tempore accessit, que eius pars non est, proprie scil. dica. Deus itaque est persona, non caro ipsius, etsi à carne personam, que est Deus, denominamus, scil. hominem. Nec est pars persona accurate loquendo: quia partisen rem perficere. At persona Verbi perfectissima eft, vt acce stione humanitatis perfici non potuetit. Itaque deitas Christi cum allumta humanitate vnum per effentiam feu naturam non constituit. Non igiturest our was hec vuio, nisi mellentiale opponasaccidentali. Quo tenfu in præcepris diximus, nonnullos dicere hancvnionem factam effe ovorwdas. Adhæc vnio ifta licet fit naturarum, tamen noneft naturalis, qualis est anima & corporis, ex quibus tertia quadam natura constituitur. Sed nec est carnalis, sicuti partes integrales vniunturitem ficut vir & vxor finnt vna caro. Necest spiritualis, quomodoquiadharet Deo, vnus fit fpiritus cum illo.1. Cor. 6 v.17. Neque etiam elt megan Lui, cuiusmodiest formæassistentis, vt cum Christusadest sandussocierare auxilii. Itaq; non dicitur hic Deus simpliciter sustentare autgestare carnem siue assumtam naturam, sed persona Filii Deisoladicinut gestare naturam illam assumtam in vnitate persona. Non igitut & cos saon, aut simplicem inhabitationem hic modus estexplicandus. Hoc enim modo Pater & Spiritus Sanctus etiam funt in humana natura. Non enim & gion, qualis est coniun dio amicorum; non Zager, vil Deus est in fanctis; non xar'ei doxiar, qua Deus maxime acquiescitinhomine Christo, non κατ άξίαν siue ομοπμίαν, respectu dignitatis in assum. tam carnem collatæ; non & raumboudiar fine nad, aeporiar, respecte consensionis inter voluntatem humanam & diuinam in Christo qualis est in sandis angelis:non, xed, ouwvullar, propter communicationem nominis Dei. Atque hacerant moa paquaxa Nestorii. Sed nequesomnianda eft Eutychiana cofulio, liue xegor, liue que qua, liue axoloni, quali vel ex duabus naturis altera in alteram converta fit, vel ambzab; ierint

jerintin tertiam, quæ neutra fit illarum, & vtramque aboleat, Hæc portenta omnia excluduntur phrasi vnionis hypostatica, qua personaliter vnira est caro verbo, non vt subiectum formæ, cum Deitas sit forma per le sublistens: fed vt o egavor covoro same, & templum singulari modo coniundum λόγω: ita vt neutra persona subsistat ανα μέρ @ , & vt Patres vocant daugerus, id eft leorfim & separatim. Damafe. lib.3. orth fid. sap. 11. & Dial.6.44 6 64.

Vnie personalis est intima & distinctissima.

ra-

-10

0.

er-

na

a

0-

82

ui

2

te

12

n

A

Vnio bypo-Statica qualis

Est intima omniumque maxima secundum vnionem illam persona- in Christo? rumin SS. Trinitate. Eft distinctissima, quia pugnat cum maiestate vnionis vt lit confulio. Hoe in scholis significari solet quatuor istis aduerbiis, quod vnio illa facta fit ατείπτως, fine vlla mutatione; αδιαιρέτως, fine diuisione, quamuis non line distinctione personarum, ασυγχύτως, sine confusione carundem; axweisws rajadasarus, fine separatione & diflantia. Quidam addunt ovorwo we, ne accidentaria putetur hec vnio, tan. quam vellis cum corpore. Has voces excogitauit prisca Ecclesia, nominatim concilium Chalcedonense, vt illarum luce sumos hæreticorum xeisinaxus discuteret commodius: ita tamen excogitauit has voces, vt resex Scriptura manifeste demonstretur. Ioh. 1.v. 14. Phil. 2.v.7.8. Col. 2.v. 9. Hebr. 2. v. 6. Ergo Deitas susceptione carnis non mutata est in creatutam, vt delineret esse Deitas: caro item in Deitatem non est versa, vt desineret effe caro, & quod ad effentiam, & quod ad idiomata effentialia, & reliqua omnia, quæ funt ei propria quarto modo. Vnio enim non tollit naturam vnitorum. Et qui tollit proprietates, tollit naturas. Si ergo Dens affumlit carnem, vrique & effentiam & proprietates iplius affirmit, non quod proprietates ille fint in divina natura tanquam in fubie-Commediate, sed quod mediate per humanam naturam infint. Diuina igitur natura in hac vnione manet inuisibilis, æterna, immensa,& vno verboPatri & Spiritui S. ¿µoso G:humana quoque manet vilibilis, circumscripta, & vno verbo nobis oposos .

III. Persona Christi dicitur à Gracis Patribus of Get Composito mes, numeri potius quam partium respectus

quomodo cadat in Chri-

Vnio hac dicitur personalis seu hypostarica à termino, non à prin sum? cipio. Vide Damascen. lib. 3. orth. fidei, cap. 3. Vode & Græcis d citur evaen un saon, item nonwita xas coo saon. Estenim hic rau to mis coomorus, mitas persona: ita ve duz nat ra te che dicantur vnum hypothaticum. Sed & dicitur hæc vois mers owi Jet @, improprie: scil, ita vt hec vnio

sit compositio dicenda non respectu partium, que dicuntimperfectio nem, sed respectu numeri. Et similis improprieras cernitut in illa locu. tione: Caro est pars substantialis Christi, qui homo est & Deus.

Communitas hyposta-

IV. Vnio personalis consistit non in communicationepro. seos quid sit? prietatum diuinarum, sed in communitate hypostaleos.

> Ratio prioris est, quia Scriptura nusquam tradit illam effusionemit natura tum Dei, tum proprietatum in quarto modo, inprimis autem proprietatum Dei, abhorret ab ista monrosa confusione. Ratio posterioris eft, quia hypostalis 78 20/28 propria per naturam, fada est pervnionis gratiam nature affumtæ cum diuina communis, saluo tamen difcrimine superioris & inferioris, independentis & dependentis. Quod omne ficaccipe. Diuina natura Christi fublistit per fe, & ale, & infe. Humana vero natura subsistir in λόγω tanquam in hypostasi assumente, non vero in seipsa. Quando igitur subsistentia mo λόγου dicitur communicata carni, hic est fensus, quod humana natura insublistat, veitadicam: non quod diuina natura fuam personalitatem communicatent effundendo illam in humanam naturam. Hinc & illud nota, perforam τοῦ λόχου terminare το effe hypoftaticum humanæ nature primo, non naturam; ita vt humana natura in persona Christi non immediate vniatur nature seu essentiæ divine, sed mediate hypostasi Verbi. Falseigitur sunt istæ locutiones: Ipsa natura diuina, quatenus est natura divina, caroest facta: Humana natura in Christo estipsa persona Filii Dei, & similes. Nota & illud, similitudine anima & corporis, qua solent Theologihacin materia vti, quadrare non per omnia, sed ex parte duntaxat. Non enim Ady Gita fe habet ad carnem, vt anima ad corpus, ficut scilicet forma ad materiam. Nec proprie dicimus duas esse completas naturas in homine, sed vnamex duabus constantem. Neque enim homo corpuses, aut anima, sed tertium quiddam ex vtroque conflatum. Adhibeturtamen recte hoc fimile ad vnionis hypostatica summam firmitatem, & distinctionem vrcunque ob occulos ponendam.

Triaeffecta unionis bypostatica in Christo.

V. Tres funt classes effectorum, quæ ex vnione hypostaticarefultant.

Primum effectum dicitur gratia vnionis พอเพลาใส เดิดแล้วลง & สารปองเร. Vnio quippe naturarum in vnam personam facit, vrquælibetearum vocabulum ex se concretum alteri impertiat, & diuina humana, & humana dinine, non in se, sed in persona: ita scilicet vt persona abaltera natura denominatæ tribuatur, quod est naturæ alterutrius, Itacum Deus

lio-

TO.

:00

em

le-

V-

if-

od

e,

n

Deus dicitur passus, & Dominus gloriæ crucifixus, quod est humanæ natura proprium, tribuitur diuina in concreto. Sic Deus dicitur natus ex virgine: vnde Maria Θεοτόκ @ recte & vere dicitur. Hac omnia, & fimiliarecte dicuntur, quia Christus & passus & natus est : passus salua Deitatis impassibilitate, & natus è virgine, salua Deitatis æternitate. Accipiendæigitur lunt huiusmodi enuntiationes και άλλο και άλλο,id est, modo respectu vnius, modo respectu alterius natura: siquidem oppositade eodem, secundum idem, vere dici non possunt. Verissimæigitur funtifix locutiones: Deus est homo, Homo est Deus, Germen Davidis est lehoua, quia idem ille, qui est in forma Dei, est etiam in forma serui: & qui in forma serui, idem est in forma Dei. At hæ sunt falsissimæ: Deitas ell humanicas aut homo, Humanicas est Deitas aut Deus, quia nomina illa non personam denotant, sed naturas: quæ vnitæ quidem sunt in persona, at non mutatæ, vel confusæinter sese: eoque vnius naturæ proprietas, non vi cum persona, ita cum altera natura communicatur, quatenusilla spectatur formaliter in abstracto. Alias dicimus naturam vna alteriimpertire luam proprietatem materialiter & in concreto, id est, satione persona. Carerum hac communicatio diuerso respectu dicitur verbalis & realis. Verbalis ratione prædicationis, quæ est synecdochica. Realistratione veritatis; quia habet fundamentum in te. Sed quando negatur esse realis, hicest sensus, quod illud quod de vna natusadicitur, alteri naturæ non conueniat reali communicatione vel potiuseffulione proprietatum. Non enim quæ funt vnius naturæ propria, tubuuntur alteri in abstracto, sed in concreto, vocabulo scilicet significante personam. Ex quo fit, vt hæc prædicatio ratione totius personæ strealis, ratione vero eius naturæ, de qua proprietas esientialis alterius naturæenuntiatur, sit verbalis. Quamobrem & εναλλαγή, & Επίζουξις idiwμάτων appellatur, & ανθίδοσις, & το αναπαλιν Damalceno, alternatio nominum, & commutatio, & gratia vnionis, non autem gratia habitualis. Secundum effectum vnionis hypostatica est gratia habitualis, qua humana natura à λόγω assumta præteridiomata sua essentialia habet gratias habituales & dotes sibi inhærentes, quantas maximas habere potest vlla creatura, collatas à diuina natura, cui hypostaticæ vnita est: vel- tualis in uti quod humana Christi natura in histerris erat sapientissima & san- Christo quid? culfima Deoque obsequentissima: & nunc in cœlis eadem est domina omnium creaturarum, vihibilium & invihibilium, led & supra angelos, &est venerabili ipsis angelis maiestate ornata. Et hæc communicatio appellatur of wors: quæ non est effusio proprietatum essentialium Deitatis in humanitatem, sed donorum creatorum collatio quanta potest

in brifto scientia.

Quadruplex esse maxima. Hucigitur pertinet scientia & sapientia humana Chisti naturæ : de qua paucis ita accipe. Quadruplex in Christo cernitur fcientia: aterna illa & increata, quæ est proprietas diuinænaturæ: deinde scientia beatorum seu visionis, que Christo competit vt capiti, eledis tanquam membris. Tametli vero humana Christi matura videt effentiam Dei perfediffime : non tamen comprehendit : quia infinitum à finito non potest vllo modo finiti. Videtergo Deum on all' ούχ όλωs. Sicenim folus Deus vider feipfirm. Tertiò eft feientia indita fine infula, vt appellant, quæ & habitualis dicitur, qua humana Christinan. ra nouit omnia, quæ pertinent ad res cælestes & nonnisi lumine gratiz videri poffunt. Et hæc est maior at que nobilior in Christo, quain que uis homine aut angelo. Quarto eft scientia acquisita, quæ etiam dicitur experimentalis, qua humana Christi natura cognoscit res singulareserperiendo. Sic cognouit calamitates, quas sustinuit, & nouit nostras neceffitates. De hoc scientiz genere accipiendum est illud Luc. 2. v. 12. Ex his sapientiæ Christi generibus prima est diuina, reliquæ sunt humanz: & ex his alia est donatiua, alia acquisita. Donatiua est beata seu visionis, & infusa seu vn Ctionis fa chæ per Spiritum sanctum. Et scientia beataeft actus, quemadmodum & diuina: infusa est habitus, vt & acquifita. Ex his apparet, Christo non posserribui fidem iustificantem. Fidesenim est rerum quæ non videntur Hebr. 11. v.I. Christi autem humana natura semper inde à primordio incarnationis vidit Deum. Neque vero hac ratione Christo derogatur perfectio aliqua, sed potius imperfectiosidei ab eo remouetur : quemadmodum qui conspicillis caret, cumisnon egeat, non est infelicior eo, qui ob visus imbecillitarem eiusmodiadminiculo opus non habet. De spe idem esto iudicium. Nam vt fidesestrerum quæ non videntur: ita spes est earundem, quatenus nondumhabentur. Roman. 8. v. 24. Alias si per fidem intelligas habitum, quo aliquis statuit Deum este veracem, & per spem, expectationem cuiusus auxili à Deo promissi, non alienus est vterque habitus à Christo. De caritate, quæ voluntatem perficit, alia eft ratio. Nam vt hæc eft finis præcepti,legis complementum, & perfectionis vinculum, nec vnquam excidit I.T. moth.1. v. g. Coloff. 3. v. 14. Roman. 13. v. 10. 1. Corinth. 13. v. 8. ita in Christo perfectissima fuit. Ioban.3. v. 1. Roman.5. v. 6. 7. Ad hanc secundamelassem effectorum vel consectariorum vnionis hypostatica, pertinctet-Potentia bu- iam potentia, quæ tanta contigit humanæ naturæ Christi, vt omnesomana natu- mnium creaturarum vires longissimo superet internallo, itatamen, vi non sit ipsa Dei omnipotentia. Exeruit autem seista humanz nature potentia vel imprimis in miraculorum effccione, vbi Verbum egit

re Christi.

Chri-

nimir dein-

ele-

videt

hni

αλλ'

fine

atu-

atiz

100-

itur

ex-

ne-Ex

nz:

nis,

eft

Ex

im

ac

on

11-

0-

118

principaliter, humana natura instrumentaliter. Cæterum hæc fecundi genetis habitualia charismata plurimum different ab iis, quæ sub primo genere & gratia vnionis comprehenduntur. Neque enim tam proprie, ytifta, ynionis hypoftatica effecta, sed potius consectaria eius dici poffunt. Nam dona illa habitualia humanæ naturæ non minus à Patre & Spiritu fancto data funt, quam à λόγω. Pfal. 45.v.8. Efa. 61. v.1. Luc. 4.v.18. Inhan. 3, v. 34. Actor. 4. v. 27. Quod etiam inde patet, quia humana Chrifinatura non semper habuit omnia illa dona habitualia, ve immortalitatem & and Bear in statu exinanitionis non habuit, nec semper omnia perfecte habuit. Ergo hæcdona pendent ab vnione hypostatica non effent alinexu, qui est inter caulam & effectum, fed ordinis duntaxat ratione, eoque consequentia à nonnullis potius quam effecta dicunwit. Tertium effectum vnionis hypostaticz est communicatio apotele-Tertium eff smatum, que dicuntur Jeandered. Christo siquidem secundum veram nie berostation que naturam vere competunt, quæcunque ad officium Mediatoris per- 64. tinent :timeth ex his quædam nonnih per diuinam, quædam nonnih per humanam à divina sustentaram & motam exequatur. Vbi accurate funt dilcernenda o cveeyw, agens, videlicet persona; cveeynhaov, principium, lecundum quod agens operatur; cuéeyea, actio; cuéeyqua fine someλεσμα, opus. Nimirum το agens est vnum, sed non το ενεργημικον: opus est voum, led non actio: & actionum quidem est xorravia, communio, led non worden ois, communicatio. Huc pertinet tritum illud simile gladifigniti, inquo est vuitas gladii, sunt duz naturz, ferri & ignis, tanquam duo principia, quorum alterum habet vim secandi, alteru vrendi, duz item actiones, sectio ferri, & vstio ignis, duo denique apotelesmata distincta, vítio feda, & fedio víta, Sed a beffe debet angovúznos in huius fimilis examine. Adpostremu boc genus effector u referre debet a limpa mediatoris,i.e. honor & cultus, qui toti Christo, secundu vtraq; natura ppter officiamediatoris exhibetur, nempe plona in vtraq; natura sublistenti; VI. Attributa Christisunt vel diuina tantum, vel humana attribute tantum, vel œconomica.

rum Christii

Que attribuuntur Chrifto, in triplici funt differentia. Primo quedam attribuuntur diuinæ ipfius naturæ, vt omni potentia. Deinde quædam tribuuntur carni eius, & quidem vel per naturam, ve visibilitas : vel pergratia lingularis prærogatiuæ. Et hæcelt gratia tum vnionis, quod ett allumtain vnitaté personz, seu o est exaltata ad vnionem personalem cumasyet tum vn ctionis, eaq, partim ixlixi, habituali, vt fumma fapientiale potentia; partim gehm, relatius, vt plena ifreia luper omnia, que dicitur potestas & gratia officii, & adoratio seu gratia vajus adorationis

cum λόγω. Tertid quædam tribuuntur toti personæ, vi redemtio geneni humani. De adoratione illa notandum est elegans illud Athanastioras, contra Arrian. Cognoscant nos qui Dominum in carne adoramus, non creaturam adorare, sed creatorem corpore indutum. Nota & illud. adorationem non elle proprietatem Dei ellentialem, sed cultum Deik adorationem religiosam esse vel communem toti Trinitati, vel propriam Christi mediatoris , adeoque & illam diftinguendam effe ab hac, id est, ab axiomate illo, quos Christus honoratur tanquam media. tor.

Humuna Christi natura quo /en-In dicatur deificata?

VII. Humana Christi natura dicitur esse deificata, & dici tur non deificata.

Deificata est; quarenus persona Dei est vnita, & diuinis donis ausrehrois repleta. Non est deificata, id est, non est Deus essentialiterer creatura facta, necest Deus vel per se, vel per accidens.

Quatuor modiineffen. diquomodo *ribuantur Christo?

VIII. Quatuor modi inessendi diligenter sunt observandi inλόγω, tum in corpore Christi.

Λόγ @ eft in Patre σων εσιωδώς per ωθιχώρησιν seu immeationemintimam. Eft vbique sou dus rei de ganxus, effentia & virtute leu influxu.Eft in assumt a carne coosalixos, personaliter. Et in sanctis of asalixos, pralententia gratiofa, iustificationis scilicet & sanctificationis, in histeris, & in colo gratia glorificationis. Deinde corpus Christi fuit in terri & nunc est in colo weige affus, circumscripte, definite, localiter; effin My Googalizas, subsistentialiter; est in pane cona quelizas zou juvsizas, lacamentaliter; est denique in fidelibu mod ualnas, spiritualiter, perconz. rentiam arcanam, affimilationem & confirmationem virtute Spiritus sancti factam.

Predicationes varia in na Christi.

IX. Prædicationes in loco de persona Christi respiciunty. loco de perfo-nionem, vel communicationem.

Sunt autem hæinprimis. 1. Abstractum non prædicaturdeabstra do, sed concretum de concreto. Falsa igitur sunt ha propositiones: Deitas est humanitas, Humanitas est Deitas. Vera autem funtifiz: Deus est homo, Hichomo est Deus, id est, persona qua Deus est propter Deitatem, est homo propter assumtam humanitatem, &vicissis, 2. Vnio hypostatica non fit in natura, sed in persona: hocest, vnio non fit primo in natura seu essentia Verbi, sed in hypostasi. 3. De abstracto hominis prædicantur iplius perfectiones, propria & accidentia. Sicrede dicitur, Humanitas estallumta in personam Filii Dei; Corpus Christi deifieneris

oral.T.

, non

illad.

Dei &

pro-

fle ab

edia-

dici-

aut.

erex

ndi

in-

.Ea

len-

, &

unc

024

CEA-

tus

V.

ra

es:

z:

0.

m.

fit

decisatum eft, ve quidam Patres loquuntur, id est, cum Deo personaliter vnitum. 4. Proprietates & operationes que xal and prædicantur. attribuuntur in concreto: vt Filius Dei est passus: Homo Christus est vbique. Vnde Thomas ait: Christus in vnitate personæ vbique est Deus & homo. Nulquam est Filius Dei, vbi non sit Filius hominis. Falsautem unche, Deitas eft palla, Corpus Christiest voique. g. Propositiones idiomatice interdum limitate efferuntur, vt apareat, cui natura idioma proprie conueniat: vt, Hichomo est vbique per Dei infinitatem; Homo eft Deus secundum Deitatem; Filius Dei secundum generationem zternam, eft Fulius hominis lecundum genetationem in tempore; Christus èterra ortus lecundum carnem, ortus etiam est è cœlo secundum Deitatem. Ita Cyrillu ait: Verbum passum est impassibiliter: id est, passum patiente corpore proprio, mansit vero impassibile vt Deus, quia eius propriumest ve pati non possir. 6. Ex prædicatione absoluta vera potest fierifalsalimitata, & èlimitata vera absoluta falsa. Sicvera est, Homo Christusestomnipotens; at falsa; Christus, qua homo, est omnipotens. Caro Christi, qua Dei caro est, & oblata pro mundo, & per sidem comefa, est vinifica. Hæc vera est. At falla, Caro est vinifica. 7. Concrerum interdum permutatur abstracto, vt new word Senling monstretur, e.g. Filius Deilurlum receptus est in cœlum, &, Corpus Christi leuatum est in cœlum; Christus conceptus est de Spiritu S.&; Caro eius est concepta è SpirituS. 8. Propositiones apotelesmaticæ & axiomaticæ, quæ Christo lecundum vtramque naturam conueniunt, enuntiantur primo concrete, fecundo abstracte; vt, Christus sedet ad dextram Patris, & Caro sedet ad dextram Patris: Christus est panis viuificus, & Caro Christi est viuifica. X. Potestas secundum essentiam distingui debet in Chri Potestas

sto potestate secundum officium. Potestas soias estipsa omnipotentia: potestas oinevopias estigsoia Mediatoris. Illa Christo non est data: hæcest data, Matth. 28.

XI. Vnio personalis est vnicum medium vnionis nostri Frustus vnicum Deo & salutis nostræ æternæ.

onis personalis Christi.

Namquæerant difiuneta, Deus scil. & homo, illa soluto vetere dissidie inter se conuenerunt, & ruisus vnita sunt, mediatore Christo, qui summa cum infimis per seipsum collegit. Er quia nostram natura Chri-Rus fibi personaliter vniuit, nos quoq; in eo naturaliter sumus, vt ait Hilarius. Naturaliter, inquam, quia natura nobis est o poso: G: led non carnalitet, verum perfidem. Et Basilius epist. ad Casarienses 41. ait : Consortes Christieffecti sumus per incarnationem.

De Natiuitate Christi.

PRÆCEPTA.

Natiuitas Christiest, qua ille ex virgine Maria Bethlehemi in lucem, est editu, vt nos in ipso renasceremur ad vitam aternam, Luc. 2. Matth. 2.v. 1.5.

Inipfa oportet confiderare tria, quomodo sit facta, qua ipsim effecta, quomolo

denique patefacta.

Modus, quo facta est Christi natiuitas, est naturalis & mirabilis. Naturalis, quia Christus ordinario tempore gestatus in veero, ordinario tempore inde egressus est, Luc.1. & 2. Mirabilis; quia Christus exvirgine natus, Esa.7. v. 14. tempore, quo regnum Dauidis videbatur exaruisse, Esa.14. loco humili, & in summa paupertate: & hæc natiuitas suit vatis manifestata signis.

Effecta natiuitatis sunt respectu Dei, & hominum, corumque tum piorum, tum

impiorum.

Respectu Dei, estipsius gloria, Luc.2.v.14. Gloria videlicet veritatis sapi-

Respectupiorum est salus insorum, videlicet pax cum Deo, Luc.2.v.14. Natus enim est, vt esser nos teles quoque essecet, Apoc.1.

Respectu impiorum est iudicium ipsorum, Iohan.12. v.31. cap. 8. v.39. Hint Herodes & alii fuerunt perturbati natiuitate huius regis, & oraculade

fecerunt.

Modus patefactionis est varius & mirabilis. NamSimeoni iufto, & Anna Prophetissa, vt magis modualines; natiuitas Christi reuelata suit perspiritus instinctum; pastoribus tanquam rudioribus, per vocale angeloum præconium; sacerdotibus & scribis Scripturas scrutantibus, per Scripturae oraculum; Herodi Idumæo & extraneo, per magorum extraneorum testimoniu; Magis, astrologiæs studiosis, per nouæs stellæexortum: nempe vt stupendum hoc virginei partus mysterium, creaturæ tumintelleguis tumintelleguis tumintelleguis tumintelleguis carentis, testimonio comprobaretur.

REGVLE.

Duplex est I. Duz sunt Christi natiuitates: sed non sunt duo filiin Christi nati- Christo.

Duz sunt in Christo naturz. Duz igitur etiam natiuitates. Duz quoque sunt in Christo filiationes, id est, relationes duz, vna secundam genera-

nerationem aternam, altera fecundum temporariam. Non autem funt duz filiationes, led vna tantum, si filiatio non sumatur pro relatione, sed pro personali proprietate. Ita enim cum Christus vna sit persona, non possunt in ipso elle dux proprietates personales. Porro quemadmodum duplex voluntas in Christo, aut multiplex scientia, no duplicat aut multiplicat personam Christi: ita nec duplex filiatio duplicem confirmit filium, ex sententia Nestorii: quippe vnum idemque subiectum multarum relationu est capax. Czterum negamus duos este filios, licet Christus sit Filius Dei & Filius hominis; quia hæc sunt nomina personæ ynius; quippe cum Filius Dei fit Filius Maria, & viciffim.

ditw.

moda

als

pore tus,

.14.

ani-

tum

pi-

tus MC-

inc

e-

12

m

11:

II, Virgo Maria recre dicitur 900000: & genuit Christum an Maria aperto vtero.

DEOTOXO ?

Maria dicitur Jooning, Deipara, quia genuit istum hominem, qui si-Christiana. muleft Deus. Deinde genuit Christum aperto vtero, Luc. 2. vers. 23. Ad rum Maria. quod Scriptura testimonium accedunt corporis humani veritas, & Patrum testimonia, vt Tertulliani de carne Christicap. 23. Ambrosius in Luc. lib. 2. decircumcif. faluat. Hieron. ad v. Pelag. lib. 2. cap. 2. Fulgent. de incarnat. cap. 13. Vnico Tertulliani loco erimus contenti. Sicautem ille l. d. Etsi virgo concepit, in partu fuo nupfit: ipfa patefacti corporis lege: in quo nihil interfuit de vi masculi admissi, an emissi, id est, illud lexus relignauit: Hæcdenique vulua est, propter quam & dealiis scriptumest: Omne makulinum adaperiens vuluam, fanctum vocabitur Domino. Quis vere fanctus, quam Dei Filius? Quis proprie vuluam adaperuit, quam quiclausampatefecie? Caterum omnibus nupria patefaciunt. Itaque magis patefacta est, quia magis erat clausa. Sic Tertullianus. Porro ampledimurillud tritum, quod Maria manserit virgo ante partum, in partu & post partum. Duo priora firmiter credimus: posterius probabiliter statuimus. Etsienim non necessarium hocfuit: admodum tamen rationabile eft, sanctificatum illum vterum & templum Filis Dei a nullo peccatore fuisse tactum & inhabitarum. Diciturautem Christus primogenitus Mariæ; non quod alii fratres ipsum fint subsecuti, sed quod primus fit natus, ita vt fuerit fimul primogenitus & vnigenitus. Atque hacestvna causa, ob quam Christus dicitur primogenitus, respectuscilicet natiuitatis ex virgine. Dantur & aliæduæ. Prima est respectuæternæ generationis; quia ante res vllas conditas est genitus, Col.1.v.15. Alteraestrespectudignitatis; quia caput est fratrum suorum, Rom. 8.v.29. Coloff.i.v. 18. quomodo Hebræi omnia in suo genere summa, vocant primogenita, lab.18.v.13. Efa.14.v.13. Porro huic sententiæ nec illud obstat,

Ttt . 2

quod

quod Christus dicitur habuisse fratres, 10h.2. v.12. & 7.v.3.5.10. Com enim fratres dicantur quinque modis, natura, cognatione, natione se gente, side seu religione, & denique affectu seu amore, non necesse ve statim sint fratres natura, qui fratres vocantur. Fratres autem Christise cundo potissimum significatu accipimus. Ad extremum hîcaliquis quarat, quomodo Maria suerit virgo, cum fuerit coniux Iosephi? Hic oporter illud tenere, coniugium Iosephi & Maria suisse verum & persecum persectione prima, ve loquuntur, quam à forma res habet, quaque in coniugio est individua vira coniunctio & sides intemerata. Secunda autem persectio, qua posita est in operatione, & ad sinem est ordinau, quamque in coniugio per momenta ses se sui designat Scriptura, Matth. v. s. 1. Corinth. 7. v. s. item per momenta de signat Scriptura, quamque in coniugio per momenta, propter cognitionem experimentalem; hac, inquam, persectio dessui illi coniugio, quoad generationem prolis, non desuit quoad educationem, qua & ipsa ad sinem coniugii pertenet, Luc. 2. v. 51.

Matiuitas III. Natiuitas Christi mirabilis est quoad modum, circum-Christiest stantias, & signa.

> Quoad modum; quia natus est ex virgine; & ærernus Dei Filiusantesecula natus, natus est in tempore; & verus Deus, omni perfectione circumfluens, natus eft in summa paupertate. Quead circumfamias locit temporis. Nam rex maximus non Hierofolymis, vrbe maxima, fedin Bethlehem, vrbe minima natus est Mich. 5. v. 2. Matth. 2. Luc. 2. Aqua spintualis scaturiit è cisterna Bethlehemijam arida. 1. Chr. 11. v. 17. Efa. 11. Panis vitæ nascitur in domo vitæ. Natiuitas fructuosissima peracta eftin Bethlehem Ephratæ,idest, loco fertili. Christus denique natus estina. lieno loco, non Nazaretha, vbi degebant parentes, vt nos explesinveram nostram patriam transferret. Ad tempus quod attinet, natusest tempore Augustin, cum ablatum esset sceptrum à luda : quiailleverum Ecclesiæ suæ sceptrum gestabat; natus est mente Septembri, & quidem eo tempore, in quod incidebat solennitas iubilæi, & fruduum maturitas; quia ille est frudus optimus & iubilæus maximus in ore, aure & corde. Quoad signa mirabilis est hac natiuitas : quia stella apparuit Magis illis Matthei 2. quæ designaret stellam illam maturinam, quæ nunquam occidit. Hucetiam pertinent signa ah ipsisethnicis notata & observata. Nam Tacitus libr. 12. annal. refort, eo tempore, quo Christus natus est , inter ethnicos publicam fuisse vocem, magnum Deum nasciturum. Et Suetonius tradit, Augusto Casarein prima iuuenta vrbem intrante circa Solis orbem spiceam vel triticesm

coronam, & versicolores circulos apparuisse; quo prodigio citra controversiam significatum suit, Christum esse verum illud triticum 10h,12. Roma etiam imago virginis puerum in vlnis gestantis circa Solem est visa. Tres Soles apparuerunt, qua paulatim in vnum corpus coierunt. Augustus etiam non sine omnium admiratione publico edicto pronuntiavit, ne quis ipsum Dominum porro appellaret: seruorum etiam triginta millia Dominis suis, à quibus ausuguerant, gratuita liberalitate restituit. Huc refer ex Luc. 2. Musicam angelicam, irradiationem nociis, annuaciationem sactam pastoribus, & sactam ab angelis. Roma quoquescaturigo olei erupit, & toto die dessuit, vtauthor est Orosius. Cum Augustus consuleret Sibyllam de cometa tunc viso, illa respondii: Bic puer maior est techunc adora. Templum pacis Roma natalitia nocte corruptum est, & hi versus inuenti sunt interrudera:

Virginitas, partus, discordes tempore longo, Coniugu in gremio fædera pasu habent.

Cum

ne fen

feelt

hrifti

rouis

Hic

erfe-

unda

nata,

7.18.

enta-

nem

ım-

·fe-

CII-

ci& din

nri-

Pa-

tin

ve-

eft

VC-

uiım

re,

12

'n

Natoetiam Christo oracula & responsa fatidica paulatim conticuerunt. Vnde Augusto consulente per legatos Apollinem & hecatombas offerenti hiversus sunt dati responsi loco:

Mepuer Hebraus, diuos Deus ipse gubernans, Cedere sede iuhet, tristem á redire sub Orcum. Ergo dehine arús tasitus discedito nostris.

Fuit itaque vere mirabilis illa natiuitas. Fuit quoque san aissima, opratissima, & gloriosissima. Nam absque peccato perada; à prophetis & regibus desiderata; in gloriam Dei & nostræ carnis cedens: Dei quod miseit Filium promissum: nostræ carnis, quod illa sit nobilitata. Hic considerati possumity i quidam: vt Melchisedec, qui suit sine patre & matresscala lacobi Gen. 28. lapis ille, quem Daniel sine manibus vidit re-uelli, Dan. 2. vellus Gedeonis: Iud 6. Psal. 72. structura templi Salomonis, in quo extruendo non malleus, non securis, non alia ferramenta suerunt adhibita. 1. Reg. 6.

IV. Christus natus est pauper duabus de causis,

CurChrishus VI pauper siz

Prima & præcipua causa est, vt nos ditaret. 2. Cor. 8. v. 9. Altera est, vt pauper siz matris paupertare & cunabulorum obscuritate sactum hominum 40-nassus?

Musir, gloriolæ choragium ex natalium spendore captantium, prosterneret atque calcaret. Negato sibi loco in diuersorio, sordidum præsepe nonerubuit, tum vt quæ in mundo insima sunt eligens, pudesaceret robusta. 1. Cor. 1. v. 27. tum in domo Patris sui locum mansiones (q; multas nobis pararet; tum vt exemplum nobis præberet patientiæ.

Ttt 3 V. Na-

Nativitas Christi est speculum omnium attributorum Dei. V. Natiuitas Christi est speculum omnium ferme attribatorum Dei, & myrothecium pacis.

Primo enim declarat glorium diuina sapientia in remedio inueniendo aduersus peccata nostra, quod eius iustitia & veritati non sepugnates diuina misericordia, in peccatoribus gratis saluandis, diuina iustitia, in puniendis perfectissime peccatis electorum in Filio suo vnigenito; dininape ritatis, in implendis promissionibus veteri Ecclesiatoties factis; disina omnipotentia, in collatione beneficiorum misso Filio ex succiso trunco. Dauidis Efa. capit. 53. per virgam Aharonis virescentem significato. Din. de quatuor modis habemus pacem per nativitatem Christi. Supranos nimirum cum Deo, cuius hostes antea eramus, & ii quidem infensissimi Intranos, nimirum in conscientia, quam antea quidem turbatam, nunc vero tranquillam habemus. Circanos; nimirum cum hominibus & proximis nostris: Infranos; nimirum cum Satana & inferno: nonquodilli fint amici, sed quod nos superare non possint: vtpote quorum potemia contrita est. Sumus itaque liberatia seruitute peccati, & à morte aterns in vitam trans ti iustitiaque seculorum induti. Hac scilicet donanobis è cœlo attulit Christus natiuitate sua gloriosissima, eademque pauperrima. Huius igitur tanti regis natalem celebremus quotidie: & celebremus cum Angelis canentibus, cum pastoribus vigilantibus, cum Maria voluente & seruante verbain corde suo, cum Iosepho defendente puerulum, cum Magis quærentibus ip fum & dona offerentibus, anrum feil.thus, myrtham, tanquam tegi, facerdoti & prophetz. Celebremus ipsum corde, voce, vita, ita vt quotidie nascamur in ipsoad vitam æternam. Hoc, inquam, faciamus nos, quibus natus est. Natus autemelt populo suo: qui ipsius est populus æterna electione, pretiosaredemtione, & fide negotiofissima per bona opera. Luc. 2. v. 1 0.11. E/a.7. v.6. Hinc breniter & eleganter ait Gregorius Magnus lib. 2. super Ezechielem, homilia.13. Redemtornoster pro bonis misericorditer incarnatus. Nihiligituthac margarita ad porcos & canes, id est, impuros & impudicos.

Patefastio mativitatio Christi est mira. V. In patefactione Christi nati summa elucer Deisapientia: ita vt natiuitas ipsius mirabiliter sit sacta & patefacta.

Nam vr Deus & à prosopolepsia alienum se esse Rom. 2. v. 11. As. 10. v. 3 4. Gal. 2. vers. 6. Eph. 6. v. 9. & salutarem hanc lucem ad quosuis persinere testatetur, pastoribus cam ostendit & Magis: quotum illi Itraelitz hi gentiles: illi tenues & idiotz, hi diuites & sapientes: illi propinqui, hi remo-

remoti: vtrique in lapide angulari contingendi. Siceadem lux affulfit Anna mulieri non minus quam Simeoni: & illa ipfa lux ex ludæa in Ægyptum fuit deportata: vt liqueret in eo qui natus erat, non effe Gracum,neque ludeum:non circumcifionem, neque præputium: non mafeulum, neque fæminam. Gal.cap. 3.v.28.Col.3.v.11. Modus patefactionis fuit & iple moumino, qualis ipla sapientia Dei. Vide præcepta quibus & hocadde. Eodem cœli rege nato perturbatur ac tumultuatur Herodes rexterra, aut potius huius mundi princeps in Herode. Magis enim ille de veteri, & pridem vsucapta totius Orbis possessione, quam iste de nupera regni exigui & precarii administratione deiici metuebat. Vnde intelligimus, quam formidandum sit iis tribunal iudicantis, quos tantopete conterruit presepe vagientis. Caterum Christus recens natus, est patefactus per angelos: quia hoc requirebat mysterii dignitas, & nostrainhrmitas. Sicenim intelligimus natiuitatem illam esse cœlestem, & pacemesse factam inter nos & bonos angelos. Patefactus autem est non Czsari Augusto, non przsidi Cyreno, non regi Herodi, sed pastoribus, vt Christus confunderer ambirionem potentum, nostramque glosiz cupidiratem pensaret exinanitione sua; vtq; oftenderet le esse illum Þegmusva Mich:5. Pfal.23. Ioh: 1 o. qui colligit oues perditas:vt porro ο-Renderetur, Christum propterillos natum esse, qui humana sapientia destituti, simplices, sinceri; pauperes & contemti sunt coram mundo. Plal.15.v. 8.9. 1. Cor. 1.v. 26. 6 fegg. Parefactus porro est pastoribus vigilantibus & gregem suum pascentibus, vi inde disceremus, non esse indormiendum peccato, & vocationem nostram diligenter esse curandam.Patefactus deniq; est noche, vt & natus est noche:vt sciremus Christum venisse ad renebras nostras dispellendas & illuminandas, ideoque opera tenebrarum nobis esse fugienda & in luce ambulandum. Sed concludamus hancdo arinam hoc epip honemate: Natiuitas Christi modoest incomprehensibilis & mirabilis, quippe gloriosissima & ab. iedissima: frudu suauis, quippe pacis myrothecium: iudicio denique: terribilis, quippe Satana & impiis formidabilis.

CAP. X.

De obedientia legi Mosaica à Christo prastita.

PRÆCEPTA.

Plut prima pars exinanitionis Christi, incarnatio: iam erit altera videl legis incaplatio, qua Christus toti legis fatisfecit loco nostro. Vocatus iustitia, satistactio.

factio, obedientia', & meritum Christi Ela. 53. Phil. 2. Hebr. 5. v. 1. Rom, 5. ver l. 19.

Estque tum actiua tum passina.

Impletio legis actiua est perfecta praceptorum legis observatio.

Hic duo tenenda; quod Christus totam legem observauerit, & curhoc fi-

Ad primum quod attinet, Christus impleuit legem naturalem & Mosaicampofectisime, Hoc docet Scriptura. Efa. 53.v. 9. Luc. 1.v. 35. Ioh. 8.v. 46.2. Cor. 5. v. 21. Hebr. 4. v. 15.1. Petr. cap. 1. verf. 19. cap. 2. verf. 22.1. loh. cap. 3. v. 5. confirmat item analogia fidei; quia humana Christi natura est personalitervoita λόγω,& illius est instrumentum, ita vt peccatum ipsi Deo impingatu,fi humanæ Christi naturæ affingatur: & Christus hoc fine incarnatuselt, vt sarisfacetet pro peccatis nostris. Peccatum vero satisfactionem impediuisser. Cum autem Christus dicitur factus esse peccatum 2. Cor. cop. 5. v. 1.ex Hebræorum idiotismo victima pro peccato intelligitur. Lenit., v.2. Hof.4. v.8. Deinde Christus dicitur peccator non in se, sed in nobis nempe ex peccatorum nostrorum reatu ipsi imputato; quemadmodum nos fumus ip la iusticia siue susti, non in nobis, sed in ipso. Ad restimonia porro citata & analogiam fidei tertio accedit historia Euangelica, que testatur vniuerium vitæ Christiin terris actæ eurriculum, indeabingrestu in hunc mundum, vique ad egrestum exillo & regrestumad Patrem, fuille speculum sanctitatis. Nam obedientiam legi Mosaica debitam auspicatus est à circumcisione; in templo quoque voluit sitt & offerri pro se victimam; opera denique charitatis omnia prastitit perte-Gissime. Et quanquam Pharisai postularint Christum violati Sabbati & aliorum præceptorum: tamen hæc nonfuit legitima accusatio; quia illi verum legis sensum & vsum ignorabant.

Ad secundum quod attinet, Christus obedientiam hanc legi, tum naturalitum

Mosaica, prastitit, pro se, propter nos, & pro nobis.

Prose, tanquam filius Adami & Abraha: id est, tanquam homo & Israelita; quod debetet obedientiam legi vtrique ex iure creationis & visce deris.

Propter nos; quia sponsor pro nobis factus, id est, lacerdos & victima simul pro peccatis nostris expiandis: que ab ipso expiari non potuissent, si vel minima in ipso fuisset ανομία: vt docet epissola ad Hebraos.

Pronobis; quia Christus id præstitit, quod nobis erat præstandum Nobis autem erat sancte viuendum, ita quidem, vt ne in vno impingeremus. Hoc secit Christus loco nostro, & ita nos liberauit non a legis observatione, quippe quæ est fructus sidei; sed à legis rigida observatione.

natione. Roman. 5. verfic. 19. De his vide infra locum de iustificatione.

REGVLAE.

I. Christus legem impleuit duplici nomine, vt nobis par- Curchristus tim exemplum relinqueret, partim suam perfectam obedi-legem perfectie impleue-entiam imputaret.

Ratio prioru eft; quia quod fecit propheta, sacerdos & rex noster, idem nostanquam ipsius discipuli, peculium & subditifacere debemus, salno discrimine capitis & membrorum. Ratioposterioris eft; quia Christus venitin hunc mundum non propter se, sed propter nos. Ideo quidquid fecit vt mediator, id omne nobis imputatur. Christus autem sance vixit nontantum vt homo, & Ifraëlita, sed etiam vt mediator. Etenim humana ipfius natura fuit vnita λογω, & proinde quatenus illi vnita fuit, non necesse suit ve subiiceretur legi tanquam normæ. Quare sichabendum eft distincte de obedientia illa. Christus debuit sancte viuere; quia homoeratpurus & absque iniustitia conceptus & natus, ita vt potuerit hociplum præstare. Deinde idem debuit sande viuere; quia erat natus in Ecclesia siue in populo Dei, ac proinde debuit ius & legem ciuitatis illius leruare. Terrio Christus sance vixit, ita vt fuerit legi subiectus, Gal, cap. 4. verf. 4. legi inquam scriptæ, vt illam habuerit pro norma. Hæc vero lubiectio non fuit Christo necessaria; quippe qui erat Jean Beums, itavthumana natura potuerit immediate omnia a λόγω habere. Vita igirur Christi, vr est Jean Bewms, imputatur nobisad iustitiam. Neque vetoitamors Christi statuitur fuisse superflua: quia vita & mors Christi non debentin hoc argumento considerari tanquam opposita, sed tanquam connexa, & ea quidem necessaria. Quæ cum ita sint, patet omninno duplici de causa legem fuisse Christo implendam: tum quia homo erat & Ifraelita: tum quia sponsor noster erat, qui debebat id omne præstare, quod nos tenebamur præstare. Nobis autem hæc duo incumbebant, vt videl. pænam persolueremus pro peccatis nottris, & simul vitam perfectam viueremus, & ita vitam aternam haberemus. Porro Christus non pro se, sed pro nobis factus est homo. Non itaque pro se subiitonus illud legale, sed pro nobis. Etsi enim Israelita fuit, & proinde iuxta præscriptum reipublicæ Israeliticæ necesse habuit viuere: onus tamenillud, quod in impletione legis Mofaicz cernitur, non potuit Christo incumbere ranquam puro & fancto homini: quia implerio illa onerofaerar pæna quædam. Ad hæcfubiectio illa, qua Christus legi fa-Vuu

Aus est obnoxius, pertinet ad Christi exinanitionem. Iam vero Christin propter nos est exinanitus. Propter nos est homo factus: propter nos lfraelita factus. Iam certe in celo Christus sancte vinit: sed non estlubie-Aus legi, etfiest homo. Ergo pro nobis impleuit iustitiam legis, quitenus oneribus legalibus fuit subiectus. Quid multa? Vita Christifanca consideratur duobus modis, vti & mors ipsius: prout videl. terminantur ad naturam humanam, & totam personam. Vtrique constat pretium omnibus numeris absolutum à personæ dignitate, non à natura humanæ conditione. Hoc totum pretium est nostrum, quantum quantum eft.

SurChriftus II. Christus suscepit circumcisionem octo de causis. eircumcisus?

Primo vt carnis à se assumtæ veritatem oftenderet. Deinde vt legemillam à Deo profectam effe testaretur. Tertio vt ad sanctum Abrahamigenus se pertinere testaretur. Quarto ve priscorum patrum circumcisionem in corpore suo san dificaret, & promissiones ipfius factas confirmant. Quinto ve idoneus esfet minister circumcisionis. Sexto ve ad totam legem servandam se obstringeret. Galat; capit. g. versic. 3. Septimo vi receptain lese legis maledictione, nosab eiusdem maledictione liberaret. Galat coint 4.v. versic, c. Octavo vt nobis exemplum obedientiz relinqueret. Vhilllud vel inprimis nota. Ifraeliticæreip. eides erant peccatores. Impolita itaque illis fuit ceremonia cum dolore coniuncta. Quam ceremoniam quia Christus vsurpanir, qui sanctus erat, inde constat, legis impletionem nondolum respicere iplum, sed etiam nos, qui sumus in iplo, ve ipli fiamusconformes.

in templo se Aiterit?

Curchriftus HI. Chriftus duabas de causis voluitin templo sisti, & legalem atque typicam hostiam pro se, qui vera eratvictima, offerri.

> Primo vt & figura veritati coniungeretur, & per veritatem figuraimpleretur Tum etiam ve antiquaret istum oblationis ritum, ne necesse foret infantes nostros in aspectabili templo hostiis oblatis expiate; set vt in iplo folo puritatem nostram quæreremus.

EurChristus V. baptizatus?

Christus sacramentum baptismi quinque de causisyfurpauit.

Primo vt non folum veterum, sedetiam nouorum seramentorum vim & sandificationem à se vno pendere doceret. Deinde ve reerq; popu. lus, tam baptizatus quam circumcifus, servatorem ipsum agnoscete. Tertio vi viriulqifaderis nexum ac fundamentum in co vno & foloka tucrequeremus, qui heri & hodie est idem & in secula. Hebr. cap. 13. v. 8. Quarto vr quod Christianis omnibus faciendum erat, ipse dux non solum præcepto, led etiam exemplo suo sanciret. Quinto vt perfecta huius ritus vsurpatione imperfectionem illam, quæ cernitur in nostri baptismi vsurpatione, tegeret. Cæterum circa doctrinam de baptismo Christi & secutatentatione, hæc quatuor quoque tenere oportet. Primo ficuti per diffifum lordanis alucum Ifraelitæin terram promissam, quæ cælestis hæreditatis typus erat, introduci funt, eodem que amne traiecto Elias in cœlum raptus fuit: ita in eodem Christus baptizatus, significauit nos servari per lauacrum regenerationis & renouationem Spiritus Sancti Tit.cap. 1. v. J. Deinde vox Patris ex apertis cœlis audita, & Spiritus Sandusinspecie columbæ conspectus, solennem hanc Christi ad munus mediatoris inaugurationem, plane diuino testimonio ornarunt, simulque Christianorum baptisma per Trinitatis innocationem sanctificandum esse significarunt. Tertio que mad modum Moses ante legis promulgationema Deo in montem subductus, & quasi in cœleste sacrarium admissis, miraculoso quadraginta dierum ieiunio commendatus suit: lic&Chiltus, Euangelii do&rinam fimili miraculo auspicari,& triumphalibus ornamentis, parta de vtrisque doctrinæ hoste, Satana nimirum, victoria, decorari debuit; ne obscurior effet Euangelii maiestas, cum vmbratilis lex tanto olim fulgore coruscasset. Quarto que statim à baptilmo Christum adortæ sunt tentationes, docent nos ista quinque przclara monita. 1. vt hostem noscamus, in quem pugnandum, postquam Christo sacramentum diximus. 2.vt quibus armis sit superandus, à duce & antesignano nostro discamus. 3. vt victoriæ fiduciam ex eiuldem virtute, & parta iam vi doria hauriamus. Hebr. cap. 2. verf. 18,4.vt nemo vacationem sibilpondeat; aut missionem flagitet ab hac militia, à quanec Filius Dei immunis fuit. 5. vt vnufquifque à Spiritu Dei, tanquamagonotheta, non temeraria Satanæ libidine, ad hoc scamma se produci nouerit, & in hac arena arque paiæstra sustentari. Quanquam &hiccernitur meritum Christi. Ille fiquidem in deserto, tanquamaperto campo, hostem suum vicit: vt nos è paradiso extorres & in

valtissimo huius mundi deserto Satanz seruientes,

natali loco restitueret.

CAP. XI.

De passionibus Christi.

PRÆCEPTA.

I Mpletio legu pasiua est, qua Christus pro nobis persoluit panam, quam promini eramus. Esa. 53. Phil. 2. & dicitur passo.

Passionis Christi occurrunt cau, e, partes, & effecta.

Causa sunt efficientes & finales.

Efficientes sunt triplices.

I. Respectu Dei: voluntas Patris, Act. 4. vers. 27. & amoreius ergz genus humanum, Ioh. 3. v. 16. spontanea voluntas Filii, Psal. 40. v. 8. 9. Joh. 10. v. 17. 18. itemque ipsius φιλανθεωπία, Gal. 2. v. 20. Apoc. I. v. 5. & denique Spiritus S. actio, qua Christum misit ad patiendum pro nobis, Esa. 61. v. 1. Luc. 4. v. 18.

II. Refectu Satana; qui Christo intulit afflictiones per le & ministros

suos, tanquam iplius inimicus professus, Gen. 3. v. 15.

III. Respectu hominum; videl.peccatum vniuersi generis humani, 5/2/5, v. 5. 8. & vls. & in specie malitia, inuidia & ignorantia certorum homi-

num, qui Christum afflixerunt tandemq; cruci affixerunt.

Finu pasionum Christi est quadruplex. 1. Vt nos ad Deum adduceret, id est, Deo reconciliaret, 1. Pet. 3. v. 18. 2. Vt sciret compatinostrisinfirmitatibus, Hebr. 2. v. 18. 3. Vt nobis relinqueret exemplum obedientiæ quod imitaremur in patiendo pro veritate & iustitia, & nominatim pro nomine ipsius, 1. Pet. 2. v. 21. 4. Vt per passionem suam gloriscattur, Ieb. 13. v. 31. Luc. 24.

Partes passionis, vels sita velis species, sunt quatuor: humilitas incarnationis telerantia malorum statim ab ipsa natiuitate vsque ad institutionem sacra Came, blennis magnag, illa passio inde ab instituta Cana vsg, ad mortem; & denig, sepulura & descensus ad inseros. In tribus prioribus concurrunt dolor & ignominia: in vitimo actu sepulturæ & descensus tantum ignominia conspi-

citur.

Humilians incarnationis. Humilitas incarnationis est, qua Christus qui erat aqualis Deo, assumst formam serui, Phil 2, quatenus conceptus est in matre pauperrima, & coram mundo despecta, natus in summa paupertate, exclusus hospitio, detrusus in stabulum, neglectus à suis, quorum causa natus erat: ita vi visus fuerit se abdicasse iure Deitatis omnibus que bonis cœlestibus.

Tolerantia calamitatü ante magnă passonem?

Tolerantia malorum, videl. calamitatum & ignominia, ante magnamilan

passonem: passonem,respicit animam & corpus,

Mala

Mala anima fuerunt tentatio, Matth. v.I. c.2.2.v.16.35. turbatio anima, lohan.12.v.27. ignominia multiplex: vt iniusta accusationes & calumnia. Matth. 11.v.19.c.12.v.24. opprobria & conuitia, loh.8.v.48. vilis assimatio & negletu, Marc.6.v.3.4. reiectio & contemtus apud suos, loh.1.v.10.11.

Mala corporu fuerunt paupertas summa, Matth. 8. v. 20. c. 21. v. 1. 2. Luc 9. v. 78. pericula vita varia. Matth. 2. v. 14. 15. Marc. 3. v. 6. 7. Iohan. 7. v. 1. c. 11. v 53. 54. Luc. 4. v. 29. 30. infirmitates varia & graues, vt fames, Matth. 4. v. 2.

c.21.v. 18. fitis; loh. 4.v. 7. fatigatio, loh. 4. v. 6. lacryma, loh. 11. v. 35.

uè

08

Magnailla & extrema Christi pasio in historia Euangelica distinguitur secun- MagnaChridumlota, in quibu est passus, ita vt sint tres actus, primus in horto extra vrbem, se-sti passio. cundus in vrbe, tertius rursus extra vrbem.

In horto Christus sustinuit I. Luctam, ante aduentum hostium grauissimam: in qua cernitur metus & angor siue tristitia, Matth. 26. v. 37. Luc. 22. vers. 44. Ab Origene dicitur regardhea, ab Hieronymo propassio. II. Quing, malapost aduentum hossium. Nam est proditus à Iuda, captus à militibus & vinctus, desertus ab omnibus discipulis, & ex horto abdudus inhumaniter.

Pasio in prieest 1. Nocti, qua antecesit indicium. Tum fuit raptatus hic mediatornoster ex vnius summi Poncificis palatio in alterius palatium, à Petro abnegatus, & iniuriose tra catus ab iis, à quibus vin clus tenebatur. 2. Interdin in iudicio , eog, tum Ecclesiastico , tum politico. In Ecclesiastico, fine concilio sacerdotali quasita sunt falsa testimonia aduersus ipsum, bacillo fuit percuffus, & duplicis blasphemiæ accusatus, quarum vnam aiebant effe in templum, alteram in Deum. Ab illo concilio ductus fuit in politicum iudicium, idque duplex. V num erat coram Pilato in Prætorio, vbi fuit acculatus seductionis populi, seditionis & criminis lasa maiestatis tum dining tum humana. Alterum fuit coram Herode Antipa, vbi fuit irrisus, & amicus veste candida remissus ad Pilatum: vbi vestes ipsi sunt exutz, ipfe flagellatus est & virgis cæsus, corona spinea redimitus, pallio purpureo seu chlamyde coccinea indutus, genustexione rex Iudzorum salutatus, bacillis percussus, alapis calus, iussus vaticinari quis ipsum percussisser, productus à Pilato in conspectum Iudzorum, repudiatus à Sacerdotibus, Senioribus & Iudæis, & randem condemnatus à

Extra vrbem Christus hesest passus: Extra vrbem suit abducus, crucem suam portare coactus, in locum Golgota deducus, aceto potionatus, nudus cruci affixus, clauis manus & pedes perforati, in altum sublatus, titulus cruci impositus, vestimenta diussa, sors proiecta super runica, medius inter duos sarrones cruci sixus, & à Deo ad tempus desertus suit.

Passionem porro exceperunt varia miracula. Nam velum templi suit scisson, petræ fistæ, terræmotus factus, monumenta mortuorum aperta, Solob-scuratus, &c.

Ignomonia Christi post mortem. Sepultura Christiest, qua palam sepultus est selemiritu, Ioh.19. v.38.msabatum suum compleret.

Descensus ad inferos est, quo Christus statum mortuorum expertu est, & twoquam à Deo desertus habitus ab hominibus, & denique infernum ingressu insuluuit Satana.

Effecta passionis Christi sunt respectu Dei, ipsius Christi, & creaturarum. Respectu Dei est gloria veracitatis, sapientia, iustitia, misericordia, & omnipraentia.

Respectu Christiest gloriosa exaltatio.

Respectu creaturarum est consolatio piorum, illorumque tum iustificatio, tum Sanctificatio: & destructio regni Diaboli.

REGVLA.

Passio Chri-I. Omnes particulæ passionum Christiad peccatorum nosii est the sauaus noster. Arorum expiationem pertinent: inprimis autemilla, quæ na εξαίρετον dicitur passio.

Exinanitio Christi, quæ à prime conceptionis momento cepit, non potest à nobis satis assidue diligenterque perpendi: cum omnesipsus particulæ, quantumuis minutissimæ videantur, ad peccatorum nostrorum expiationem pertinuerint. Christus enim, vtpore innocens, nihil passus est pro se. Quod autem Scriptura passim mortem Christippnit causam remissionis peccatorum, synecdochica est locutio, non exclusura. Quamuis enim vniuersum vitæ à Christo in ternis actæ curriculum omnibus ærumnarum & perpessionum generibus circumssurerit: tamen postremus ille agon præcipue spectandus est, ranquam colophou & metropolis passionum omnium: vnde & recepta vulgo atque etiam in Seripturis sundata antonomasia passo vocatur und èξοχήν.

Quomodo II. Christus vere, necessario, contingenter & sancteest Christus pass passus.

(148 ?

Verè; quia habuit verum corpus & animam, vt potuerit pati: & quia postulauit iustitia Dei, vt verus noster sponsor vere, non autem putatiue, assigneretur. Necessariò; vi scilicet decreti Dei, item ex hypothesi sue ratione prædictionis, promissionis, sinis & euentus, Luc. 24. v. 7. 44. Masthei 26. v. 54. Iohan. 3. v. 14. Astor. 2. v. 23. Contingenter; si spectes naturam
Christi

Christi validam, item liberam ipsius potestatem, & voluntatem hostium ipsius. Sande; quia iustitiæ vniuersalis limites non fuit transgressus in passionibus suis, quippe qui semper & vbique se recte gessit aduersus Deum, seipsum & proximum. Huc pertinent san da Christi dicta & fadain zftu medio zrumnarum.

III. Paffio & mors Christiest persona.

um,

06.

fab-

tan-

lea-

W

0-

on

113

0-

ũ-

Paffio Chrifti est persona

Passus enimest & mortuus Deus in carne sua, licet non sit passus cum totius. carne. Vide Fulgentium lib. 3. ad Thrasimundum regem Vandalorum. Ratio prioris est, quia hic est vna persona. Ratio posteriotis est: quia Deitas est impassibilis. Passio igitur tribuitur diuinæ naturæ in concreto, seu per communicationem idiomatum, naturæ humanæ in abstracto, siue simpliciter. Proinde recte dicitur, Dominus gloriæ crucifixus eft, non in le, led in carne personaliter sibi vnita. Vide Actor. 20. v. 28. 1. Cor. 2 v. 8.

IV. Pænz, quas Christus pro nobis pertulit, temporales, Quomodo Christus sie quidem funt duratione, sed infinita ac aterna virtute & passus more valore.

Christus eandem numero mortem debuit superare, quam nos debebamusin zternum portare. Non igitur ille debuit in zternum pati. Sic enim non vicisset mortem. Recete itaque dicimus, quod Christus æternam mortem sit passus, non succumbendo, sed vincendo: quemadmodum sponsor dives satisfacit diluendo, cum ille pro quo spondet non queat satisfacere nisi luendo. Ergo Christus non aquipollenter tantum, sedetiam identice mortem æternam sustinuit.

V. Princeps causa passionum Christi est æternum Dei de- Causa princretum de redimendo genere humano, per hunc modum, num Christie quisapientiæ diuinæ visus est conuenientissimus.

Nempe Deus ab aterno decreuit, in tempore patefacere immensam luam dilectionem erga homines, Ioh. 3.v. 16. Rom. 5.v. 8. & declarare oditi suumaduersus peccatum: exempla denique obedientiæ, humilitatis, constantia, & aliarum virtutum, quæ in Christo patiente omnes sulse. runt quam luculentissime, nobis ad imitationem proponere, 1. Petr. 2.v. 21. Et ideo decreuit Filium suum tradere in manus peccatorum: vt hoc esset medium, quo perueniretur ad finem præstitutum.

VI Hoftes Christi sunt causa passionum ipsius directe: ipse Quomodo Christus & Christus, indirecte. ipsissis bostes :

Hostium enim confilio, conatu, dicis, factis & euentu afflictus & fine causa

occi-puffionweine

occisus est. Ipse autem aduersarios suos, quos solo nutu pessundareno terat. Iohan 18. verf.6, non repressit, neque corpus suum à cruciatibus & morte immune præftitit. Hoftes autem Christi quod artinet, illi totum ferme genus humanum designant. Fueruntenim in hoc numero lude & gentiles: viri & fæminæ: domestici & extranei: principes & plebeis ecclesiastici & politici: domini & serti. Arque hoc pacto non solum malitia hominum designabatur, sed etiam effe dus fru dusque passionis ad omnia hominum genera peruenturus notabatur. Porro hic dupliciter consideranda est Christi passio: primo, quatenus à Christo spontesses cepta fuit : deinde qua fuit per vim ab hostibus illata. Priore modort facrificium suauissimi odoris Deum & Christum habet authorem: pofteriore (celus eft grauissimum, cuius authores sunt hostes Christi In hoc scelere perfidia Iudz primum obtinet gradum : proximum rabiosa malitia Pontificum & Sacerdotum: infimum gradum occupatpattim cæca & miscella turba Iudæorum, partim Pilatus cum militibus: & ille quidem partim metu Cafaris, partim plebis adulatione, iftivero, tum præsidis iusiu, tum animi libidine & petulantia in Christumsa. nientes.

Sufficientia & efficientia mortis Christi VII. In morte Christi oportet distinguere sufficientiam, & efficaciam.

Si spectemus sufficientiam, & vim, quam poterat habere mors Chifliex le suaque dignitate, certum est quod Christus pro omnibus & singulis hominibus fit mortuus, hoc est, persoluerit auten in le satis potens ad redimendum vniuersum genus humanum. Vnica enim gutta languinis Christi, vel minima ipsius passio satis poterat esse ad redimendos de cem mundos, imo infinitos, vt ita dicam. Tanta nimirum est dignitas mortis & λύτς & Iefu Christi. Sed huius tanti beneficii omnes iique soli vere credentes fiunt participes. Rom. 8. v. 32. 2. Corinth. g.v. 15. 1. Timoth. 2. "r.6. Hebr. 2. v.9. Iohan. 10. v. 1 g. Ephef. 5. v. 2 g. Apocal. 14. v. 3.4. Ideo lufinu Martyr. dialog. cum Thryphone ait: Oblatio is fadus est pro cundis relipiscere volentibus peccatoribus. Ibid: Passionem pro his sustinuit hominibus, quorum animi ab omni purificantur prauitate. Ibid: ait, quod Christus παθητός γέγονε δ/2 τες πισεύον (as eis autor, patibilis factus propietts, qui imipfum credunt. Ambrofius lib. g. epift. 23. de fanctis loquens, ait : Pro quibus Christus passusest, & quos sanguine mundauit suo, proissir terpellat & spiritus. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Leuiticum, ait : Adipes vero animam diximus Christi, quæ est Ecclesia amicorum eius: pro qui bus animam luam ponit. Item lib. 10. the faur. c. 8. inquit; Subie aus nunc repo-

bus &

totum

ludzi

ebeii:

n ma-

nis,ad iciter

e fuf-

dovt

: po-

i. In bio-

par-

ous:

VC-

fz-

&

iti-

n-

quoque Christus Patri est, non tamen pro omnibus, sed pro folis credentibusineum, pro quibus seipsum tanquam immaculatum agnum Patriobtulit, vtab omni peccato liberatos Patri offerret, Pro nobisigitur, ve clarius loquamur, Christus est mortuus, quod cum nos proprer peccaturei essemus mortis æternæ, Christus & loco nostro & bono nostroin illius se potestatem tradidit, quo nos suas oues, non autem reprobosillos hados, inde eximeret. Moriendo enim effecir, ne nos zternum moriamur: morti le velut deglutiendum obtulit, non vteius gurgitibus absorptus perpetuum derineretur, sed magis vt eam absorberet, à qua nos eramus deglutiendi: subigendum se ei permisit, non vt eius potestate opprimeretur, sed magis vt eam prosterneret, quæ nobis imminebat, aciam deprimendis infultabat : in vicem nostram fesupposuit, vt nosimmunes præstaret.

VIII. Passiones Christi tribuuntur distincte & anima & Christus est paffus anima corpori ipfius. Corpore.

In anima confiderare solemus essentiam & potentias. Effentia animæ Christicum fuerit tota in toto corpore, passa est patiente corpore, non quod fuerit deminuta, sed quod fuerit turbata. Anima siquidem propter arctiffimam vnionem cum compore patitur patiente corpore: vt quotidie experimur. Potentia animæin Christo etiam plurima passæ furunt: non quidem respectu obiecti increati fiue summi boni, cuius vifione fruens gaudio summo semper fuit perfusa; quippe semper beata: Sedtamen relpectu obiecti siue boni creati. Quo pertinet summatri- Quomodo Ritia, & summa perturbario, præsertim inilla desertione, de qua iple Christus à Spiritus S, vaticinatus fuerat Pfal. 22. Reuera enim humana Christi na- defertus? tura fuit deserta à Deo, nempe ad tempus: quatenus fuit relicta in mazimis angoribus, & consolatio ad tempus subtracta. Hine Ambrosius lib. 2. de fide ad Gratianum Augustum cap. 3. de hac desertione ait: Vr homo ergoloquitur, meos circumferens metus, quod in periculis politià Dominodeleri nos putamus. Hucpertinet distinctio desertionis supra tradita, quod nempe sixperperua, quomodo reprobi deseruntura Deo, dum prinantur donisiilis, quibus ornati fuerant, & traduntur in porestatem Satanz: vel temporaria, vbi nulla est in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla maiestatis ostensio, ve Bernhardus loquitur. Et posteriori hoc modo Christus suit desertus. Non igitur Christus desperauit, sed lu catusek cum grauissima rentatione. Nec deserta fuit humana natura à diuina, quafi vnio fuerit dissoluta: sed Pateriram effudit in Christum, non quali Christo in se fuerir iratus, sed quod peccata Christo imposita onus

illud iræ dininæ attraxerint. Hæcigitur desertio fuit dispensationisten porariæ ex causa voluntaria. Filius ergo Dei non simpliciter fuit deser tus, sed secundum quid & oixovopixãs, quatenus mediatorem agebaria cruce. Cæterum cum Christus toto illo tempore, quo in tetris versatus est, simul fueritviator & comprehensor seu beatus ex gratia vaionis, no fuit hæcipfius beatitudo interrupta grauissimis angoribus & cruciaribus. Etsi enim illos secundum rationem inferiorem (quam se vocantab obiecto & officio) horruerit: tamen secundum rationem superiorem, quæ Dei decretum intuebatur, minime nolebat, sed summa cum voluntate & voluptate perferebat. Iam veniamus ad passiones corporis. Illudaurem fuit subie dum passionis in singulis propemodum membris & partibus. Non enim incufforum iduum impetum fine dolore excepit, ve nonnulli volunt, in quibus est Hilarius : sed exquisitissimos sensit crucia. rus, quia exquisitistimum habuit temperamentum. Interimpassiones animæ fiue internæ & spirituales fuerunt longe grauiores, quam passio. nes corporales & externæ. Nam passiones internæreuera fuerunronus illud grauissimum ira Dei, quod Christo sanguineum sudorem, milerimumque einlatum expressit, quo se deseri vociferatus est. Nimirum oportuit Christum exhaurire pænas nobis debitas: in quarum numero hæc facile prima est, & cæterarum radix, derelinquià Deo. Interim manet, quod modo diximus, Christum ex suscepti officii œconomiaseparatione illam à summo bono, & demersionem in omne malum italenfisse, vt no desperauerit. Nam quod non fuerit obrutus malorumistori gurgite, led victor tandem emerserit, arguit pronomen illud, quo Deum vocat sum, & euentus comprobauit: ita vt non simpliciter fuerità Deo desertus, sed ware li duntaxat, nempe propter finem ad redemtionisnoftræ mysterium ordinatum. Externæ passiones fuerunt & illæ gravistimæ, sed non ita graues vt internailla. Sic nomen Christisacrosandum probris fuit aspersum, caput spinis laceratu & calamis percussum, faces sputis fœdara & alapis contusa, aures dicteriis & convitiis lancinatz, o culi mœrore affecti, lingua siti perusta, aceto irem & felle intecta, manus pedelq; clauis perfossi, reliquum corpus vestibus nudatum, flagrisdiscissum, atq; inter latrones cruce distentum: nempe vt que prædixerunt propheræ, plenissime implerentur. Pfal. 22. & 69. Efa. 53. &c.

Forma passi-IX. Forma passionum Christi interna consistirin patienti conum Christicone, siue in obedientia ipsius ad miraculum magna & intensa.

Hæcenim commendauit passiones ipsius; quia Deo nulla gratiorest

vidima. Hac Christus sustulit inobedientiam & rebellionem nostram. Neque verò votum Christi, calicem istum deprecantis Matth. 26. v.39. hancobedientiam minuit, sed potius constantiam ipsius demonstrat, dum expressa carnis mortem horrentis voluntate, eam nihilominus diuinz voluntati, tanquam legi immotæ submittit.

X. Inmorte Christi totius legis Mosaicæ finis & impletio Mors Christi

wal dannun apparet.

cm

eler-

atin

atus

,tió

ari-

tab

m,

un-

au-

21-

V

12-

0,

ri-

est totius legis implesso.

Cerniturenim in hac ipsius morte obedientia, sacrificium & satisfadio. Obedientiaac charitate, quæ est finis legis, I. Tim. 1.v.f. præcepta moralia; sacrificio ceremonialia, satisfactione iudicialia seu pænalia impleuit, receptis in sele & oineiwow n equenous peccatis nostris. Cæteru reliquis perpestionibus tanquam colophone Christus adiecit mortem quinque cb causas. 1. Vr quod Adam, & nos in ipso promeriti eramus, tanquam/ponsor noster dependerer, vei postulat satisfactionis ratio Pf. 69.74. 2. Vi veritaté humanænaturæ affereret & oftenderet. Pf. 40. v.7. 10h.19.1.34.Heb.10.1.5. 3. Vt per mortem destrueret eum, qui habet mortis imperium, & 2b vtriusq; terrore nos liberaret. Heb. 2. v. 14. 4. Vt corpore mortuus, nobis exemplum relinqueret spiritualiter moriendi peccato.Rom. 6.v 3.Gal.s.v.24.Col.2.v.12. 5. Vtà mortuis refurgens, potentiam declararet, & spem fiduciamq; nostram confirmaret. 4. Cor. 15. v. 17. Nominatim autem crux ad supplicium fuit delecta, vt moneremur, non vulgari more Christum morte defunctum, sed xarriegar pro nobis tadum, vi nos à Legis execratione redimeret. Gal. 3. v. 13. & discipuli eius ignominiam & crucem omnibus Ægyptiorum the sauris cum Mose anreponere discerent. Hebr. 1 1. 1.26. Sed, inquis, quomodo Christus pomit mori, cum corpus ipfius à divina natura nunquam fuerit desertum, licerabanima sit separatum? Responsio est ad manum. Vis diuina non viuificat res formaliter, sicut anima, quæ corporis forma est, sed enegaliwis, effective, & quidem libere. Licet igitur vnio nunquam fuerit distoluta,& diuina natura sempet adfuerit carni suæ, etiam in morte: non tamenillam continuo viuificauit: cum hoc effectum sit liberum. Licet igiturin morte Christi vnio corporis & animæ fuerit dissoluta, tamen vnio personalis non fuit diremta.

XI. Christum sepeliri oportuit quinque ob causas.

Prime vt hinc quoque veritatem affumtænaturæ obitæque mortis o- fepultus? Renderet. Mars. 15.v. 15. Deinde vt typus Ionæ impleretur. Nam vt eo in mareproiecto poluerunt venti, & redit tranquillitas, sic & Christo in corterra collocato. Matth. 12.v. 39. placata estira Patris. Tertio ve iniplo

fepulchro tanquam mortis habitaculo, corpus suum à corruptione asserens, gloriosiorem, illa superata, triumphum deportaret. 1. Cor. 15. P. 55. Quartò vt nec mors, nec sepulchrum, viuisica mortis Christiodore perfusum, ac velut sustru lustratum, nobis posthac hortorem incutere. Matth. 14. v. 8. Quintò vt veterem hominem cum Christo sepeliendum, perennemque illum sabbatismum hîc inchoandum essemonemum. Rom. 6. v. 4. Coloß. 2. v. 12. Porrò Christus sepultus suit magnisce, vindicaretur triumphum ipsius iam instare. Fuit item in horto sepultus, vi quemadmodum primus Adamus eam in horto sibi suisque mortemaccersiuerat: ita secundus Adamus eam in horto debellatet.

Descensus
Christi ad
inferos quid
sist?

XII. Descensus Christiad inferos notat hæc duo. 1. quod Christus expertus sit statum & conditionem eorum, quià morte oppressissum. 2. quod anima ipsius in inferno horrorem incusserit Satanæ.

Tametsi verbailla symboli de descensu ad inferos in symbolo Niceno omittuntur: tamen quia à multis iam feculis summo Christianorum consensurecepta sunt, & resipla flagitat vt retineantur, commodainterpretatio quærenda est. Quæ è multis sit ista. Per descensum Christi ad inferos oporter primò intelligere imperium dominiumq; illud als, id est, sepulchri, quod per continuatam mortem Christi in sepulchro claufo & obsignato custodibusque munito detenti, triduo illo obtinuit, tanquam vi&oriæ & triumphi cuiusdam de Christo absorpto smulachrum exhibens: adeo vt Messias ex vaticinio Danielis cap. 9. 105,19. plane excisus & à Deo desertus videretur: quo summa Christignominia, infimusque exinanitionis gradus notatur. Hac sententia Scriptura est analoga Matth. 12. verf. 40. Pfal. 16. v. 10. Actor. 2. verf. 14. & fegg. &tem iplam exprimit. Huius mysterii typus est Samson, quem à popularibus suis funibus vinctum cernentes Philistæi impense lætabantur, iamque triumphum deipfo, quasi plane perdomito adornabant: cumillederepente, virtute Nazarzatus sui, non modo spem hostium, distuptis vinculis elufiti, verum etiam grauissima eos clade affecit. Ind 15. verf. 14. Sic Iesus Nazarenus, verus ille Dei Nazarzus, à familiaribus suis, luda & ludeis, proditus &traditus, à popularibus suis crucifixus, & in sepulchro conclusus, non mediocris lætitiæ materiam præbuit hostibus: donec solutis vinculis illis, debellataque intra sua ipsius penetralia morre, vi-Correfurrexit. Sicergo descensus ad inferos tanquam infimus eximanitionis gradus opponitur sessioni ad dextram Patris tanqua summogradui exaltationis: sicut morti opponitur resurre Aio, & sepulchromonis

domicilio alcensio in cœlum. Porro finis huius descensus est, vt Chriftus mortivi doriam extorqueret, & ads xevreor aboleret. Efa. 25. v. 8. Hof. 13.7.14.1.Cor.15.7.55. Fructus denique est triplex. 1. Vi discamus Christum ideo in summa ignominia ad tempus & oingrouiar fuisse derelidum, ve nos per illam ad fummam gloriam eucheremur. 2. Ve quanto abiectior pro nobis factus est Christus, tanto cariores nos Deo esse statuamus. 3. Vi quo pluris constitit Christo expiatio peccati, eo diligenriusabeius veneno nobis caueamus. Deinde anima Christi reuera descendit in internum, vt constat ex Esa. 4. v.9.vt & hocactu munus mediatoris expleret, arque diabolo insultaset.

XII. Vtileest quotidie paruam homiliam passionum Chri Parua homidianimo revoluere.

liapaffions Christi.

Paruailta homilia historico-practica sic potest institui. Christus sospirator Optimus Maximus natus est in summa paupertate, vt nos ditaret: & zternam fuam natiuitatem velut occultauit natiuitate temporaria, vi nobis acquireret æternam, & natales nostros in primo Adamo lordidos commutaret in illustres plane, & plus quam illustres. Paupertatemintoro vira curriculo sustinuit, vt nos cœlestibus donis diraret, di- 2.Cor.8.v.9. uites huius seculi confunderer, suoque nos exemplo doceret, in terrenis bonis felicitatem non esse quæ rendam. Infirmitates sustinuit propter Hebr. 1. v. nos, ve nos cum robore erigeremur. Tentatus fuit, ve nobis posser succur- 17.18.cap. 4. rere & condolere, & vt nos iphus virtute tentationes superemus, item- verf.15. que exillius lucta exemplum sumamus, quomodo tentationes fint superandz. Turbatus est, ve peccati atrocitatem agnoscamus, & exemplo Christiin perturbationibus nostris ad preces cofugiamus. Ignominia est affectus, vt nosabæterna ignominia liberatos in cælestem gloriam adduceret, Paffu eft Hierosolymis, vt impleret typum Isaaci, quem Abraham eo loci volebat offerre, & veteres prædictiones de loco passionis fuz, & denig; vt nos in cælestem Hierosolymam transferret. In horto cæpitiplius passio magna, vt expiaret primum peccatum, quod in horto coperat: vnde illud Augustini: Quia morbus copit in horto, medicus lanare copit in horto. Metuit, vt nobis gaudium purum putum acquireret. Angeribu variis est circumseptus, vt ne nos in æternum angeremur-Sudanie sanguinem, ne in inferno nobis sudandum esset. Proditive est à luda,ve nostram pet sidiam in Adamo commissam pensarer, & nos consolareturaduersus ingratitudinis & persidiæ monstra. Preditmest osculo, vtnos doceret non omnia externa amoris indicia, fincera effe:vtq; fatisfaceret pro nobis, qui in Adamo palpum serpentis de nostra de mostra admi-

admiferamus. Captus est, ve nobis captiuis libertatem restitueret, libe rando nos è captiuitate Babylonica & servitute Ægyptiaca, vtq; capti nitas illius captiuitate sanctorum martyru folaretur & sanctificaret.Fin. etus eft, ve de infirmitatu & carcerum vinculis nos solueret , veq; martyru vincula san Ctificarer & solaretur. Desertus fuit à suis, vt pre nobis,qui Deum deserueramus, lueret, & exemplo suo nos solaretur, quotiesabaliis delerimur. Ab omnibus fuit delertus, ne redemtionis nostræ particula vel minima aliis trascriberetur. Abductus est ex horto inhumaniter, vinos in coelefté paradifum, è quo eiecti eramus, reduceret. Abnegatusefta Petro, ne nobis æternű exitium adferret o Deum abnegauimus in Adamo vtg; suo exemplo nos solaretur aduersus amicoru inconstantiam & ingratitudine, & in Petri persona oftenderet, quid homo sibi relicus posfit. Iniurias, probra, & conuitia paffus est, vt nos liberaret à probro zierno, & vt nos discamus exemplo ipsius æquo animo ferre iniurias aliorum. Facies ipsius fuit percusta, vt nobis consuleret; qui faciem, i.e. imaginem Dei amiseramus, vtq; nobis liber u aditum ad faciem Patris sui para. per. Iudicio debuit lifti, ve nobis eximeret terrore divini iudicii, cui obnoxii eramus, faceretq; nos fecuros, nobis non comparendu effe commini. bunali divino, vriudiciu damnationis, led vriudicium absolutionisaudiamus, de immissione sc. nostra in hæreditatem cœlestem, & inustitura æterna. In iudicio esclesiastico filuit, vt-loco nostro quali culpamagnosceret, nostrasq; excusationes expiaret, quibus in Adamo & Euaviste ramus ad patrocinium peccati nostri: item vt discamus æquo animoferre anathemata & excommunicationes Antichristin Aiudicio ecclesiastico ad politică fuit ductus, vt ludais & Gentib. innotesceret, iplumesseles uatore & Iudcorum & Gentiu: suo ite exemplo doceret, Christianisno este detre chandu iudicium politicum, et dinersæ religionis. Accusatus fini seductione, vt lueret culpă protoplastoru, qui passi fuerant se seduci, are; seduxerant totă suam posteritate: vtq; nos solaretur aduersum fallasacculationes. Accusatus fuit seditionis, vt luerer culpa protoplastorum, qui se participes fecerant seditionis Saranæ contra Deu, vtq; nos falso accufatos nomine leditionis, exemplo suo consolaretur. Accusarus fuit lasama. iestatis regie, ve expiaret crimen lælæ maiestatis cœlestis vete regiæ, quo protoplasti se obstrinxerant, affectando nescio g diuinitatem, vrq; nos fallo accusatos buius criminis consolaretur. Ad bas accusationes pleras fallo luit, yt filentio suo expiaret quidquid vnquam male locuti sumus, nobil. que copia faceret clamandi ad Deum, doceretq; nos suo exemplomultas iniurias & calumnias bene tacedo bene refelli. Ab Herode, improbog; ipfius fatellitio pro nihilo habitus & irrifus eft, tum vt nos Deo & exercitibus

ty-

12-

1/2

301

10;

1.

citibus sandorum angelorum pretiosos redderet, tum vt sciremus homines pompægloriæq; mundanæ manciparos non habere Christo honorem. Amidu fuit veste candida, tum vr innocentia huius agni immaculati fighificatetur, tu vt oftenderetur ipfum effe verum illum canditatu regnicalestis. Pilatus & Herodes antea inimici, facti funt amici in Christo contemnendo & codemnando, ve hinc discamus impios quantumuis inimicissimos conspirare aduersus Christum & Christos eius; vtq; nos consolemur hoc exemplo, aduersus odi uniustum. Postpositus fuit latroni, venostram luerer culpam, qui in Adamo postposueramus Diabolo homicida Deum Opt. Max.vtq; nos fanctis angelis aggregaret, & nos doceret suo exemplo equanimiter ferre, si improbis hominibus postponamut.Paffu eft fibi vestes exui, vt culpa nostra lueret, qui vesté innocentiæ in Adamo sponte abieceramus, veq; nos indueret veste iustitiæ sepiterna Flagellatu eft & virgi casus, vt nos à spiritualibus & æternis flagellis redimetet, que nobis debebantur tanqua seruis fugitiuis, quos è fugaretractos Romani folebant flagellare: item vt nobis morbos, corporalia ista Hagella, salutares redderet: nos deniq; ab aliis slagellatos, exemplo tuo ad parientiam instrueret. Coronam spineam gestauit, ve nobis coronam vitæ æternæ mereretur, pro spinis scilicet aurum & lignu vitæ:vtq; declararet, fore ve regiam diuinamq; plebem fibi congregaret. Pallio purpureofuit indutus, ve regia ipfius dignitas fignificaretur, veque constaret iplumefie bellatorem istum Efa. 63.v.1.6 fegg. Pro sceptro arundinem in manum accepit, vt constaret ipsum esse, qui arundine tanquam calamo deleatiniquitates nostras, itemque illum esfe, qui serpentis antiqui caput conterat. Arundine siquidem potissimum interficiuntur serpentes. Cum genuflexionerex ludaorum salutatus est, vt ludibria & contumelias, quib.nos eramus digni, in fe trasferret, suoq; exemplo & doceret & solaretur nos aduersum irrisiones. Facies ipsius , sanctis et angelis venerada fuit sputis sordidata, vt fordes nostras in se susciperer, ambitionem nostram expiaret, nobifq; ob oculos poneret nostrum officium in huiusmodi contumeliægenere. Bacillu & alapu fuit casus; ve multiplices nostras iniurias, quibus Deum offendimus, expiaret, nosq; instrueret & solaretur suo exemplo, fitale quid nobis fit perperiendum. Productus est à Pilato in conspectum Indaorum habitu regio, vt publice testaretur se esse regem populisui, publicoq; hoc spectaculo doceret se ludibria nostra in se transtulisse, nobisetiam exemplum patientiæ & materiam confolationis in huiusmodiignominia relinqueret. Nullam commiserationem apud Iudaos inuenit, vt misericordiam Patris cœlestis nobis conciliaret: vtque nos magno animocrudelitatem hostium perferamus, & ipsius exemplo nos erigamus.

Repudiatmeft à facerdotibus & populo , ne ipforum rex effet; vt noftram culpam expiaret, qui Deum repudiaueramus, ne rex noster effet; patienterque ferre discamus, si ab aliis repudiemur. Condemnatu eft à Pilato, ve nou à condemnatione æterna redimeret, nobisque regulam & consolatio nem in huiusmodi casu relinqueret. Exutus est chlamyde coccinea, vt fignificaretur regnum gratiæ cum fine huius vitæ finem habere; vrquenosa. quo animo discamus ferre ablationem eorum, que nobis abaliisdan fuerunt. Abductus eft extra vrbem, vr impleret typum, Leuit. 4. v. 11.12. Hebr. 13. v. 11.12. & nos in cælestem Hierosolymam introduceret; vrquenos exeamus ad iplum extra castra probrum eius portantes; vt deniquenos doceret, hic non effe stabilem ciustatem. Gestauit crucem suam, vt impletet typum Isaaci, Gen. 12. v.6. vrque oftenderet se maledidionem legis ano bis in se transtulisse. Crux enim maledictionis nota erat. Cyrenam quidam, nomine Simeon, crucem Christicoactus est pertare, ve disceremus consociationem elle Christi patientis & sanctorum ipsius martyrum, quorum typum gestitille Simeon: vtq; sciremus nos peregrinos este à Christo, donec crucem ipfius rollamus. Simeon enim ille non erat ludzus, fed alienigena. Porro hic Simeon fecutus est Christum, non przcellit, vt meminerimus Christum in schola crucis sequendum, nonanteuentendum effe. Ductuseft in locum supplicy, fine Caluaria, vt nos ex loco suppliciorum zternorum eductosintroduceret in locum gaudiorum ztemorum, inque loco, vbi prius fuit area damnatorum, vexillumiustificationis & taluris nostre erigeret. Locus supplici fuit morticiniu fedatu, vi Chri. stus nos suo sanguine mundatos ex cadaueroso mundo in celeste facrarium introduceret. Gustauit acetum cum felle, vt dulcedinem voluptatum, quibus nos sumus dediti, pensaret, inprimis gustum pomivetiti; item vt ab ebrietate & gula nos deterreret, & denique suo exemplo declararet acerbitates suis se atoribus esse in hac vita hauriendas. Noluit bibere acetum gustatum, vt nos doceret se nullum solamen apud homines reperire poutiffe, & vt nos omni consolatione in ipso repletemur:item vt doceret vera solatia non reperiri in terris, ibique merum esse fel & acetum, Crucifigendu exuit vestimenta, tanquam reus scil, vt oftenderet le ad morrem subeundum quasi reum humilem præsto esse: &vt satisfacerer pro crimine primorum parentum, qui nos veste iustitiz originalis exuerant: item vt nos peccato & mortalitate exueret, cuius monumenrum erat vestis Adamo & Euz data: vt nos suz institiz veste indueret:vi qualis primus homo in paradifum ingressus erat, nudus quidem corpore, sed innocentia condecoratus, talis quoque in paradisum cœlestem intraret: vt item nos bonis nostris exuti, patienter id feramus exemplo Christi:

cul-

ter-

nor

tio-

if-

12-

212

ebr.

108

100

tet

0

1i-

Christi:imo venos ipsos omnibus exuamus, ve Christo potiamur: ve consolationem habeamus aduersus nuditatem: denique vt moneamur, vestibus non esse superbiendum, sed iis potius ita vtendum, vt recordemurinnocentia amilla , peccati & mortalitatis immilla , & iuftitia Christiinduendz, fide scil. & bonis operibus ; quæ quidem duplex dieiturChristianorum vestis, purpurea scil. & niuea. Nudus cruci affixus est, vt expiaret pudendam nostram nuditatem, nobisque acquireret geminamillam vestem, de qua modo diximus:vt denique nos doceret, viatoribus in coelestem patriam tendentibus omnia impedimenta esse abicienda. Lignoeft affixus, vt ficut mors per lignum erat ingreffa, fic per lignum vita reduceretur, vtque typus Isaaci impleretur, qui lignis fuit im. politus. Claus affixus eft cruci, vt chirographum nobis contrarium tolleret èmedio, Colos. 2. v. 14. & nos liberaret à clauis seruitutis, quibus Satanas nos affixos detinebat. Manus & pedes ipfius funt perfosti & vulnerati, vt fuis vulneribus nostra vulnera à serpente antiquo inflicta persanaret & nos ad patientiam in consimili afflictione instrueret. In altum sublatus est, tanquam sceleratorum sceleratissimus, vrimpleret typum znei serpenvis, & peccata nostra sursum ferret & auferret 1. Pet. 2. v 24. item vt nos in celuvig; attolleret, & potestates aeris debellaret, triumphatis illis pet crucem, Col.z.verf. 1 c. Crucifixus eft, vt maledictionem legis à nobis in se transferret,& nos benedictionem possideremus, Gal.3.v. 13.14. & vt natura nostra corrupta cum iplo crucifigeretur, Rom. 6, v. 6. Cruci affixus fudit fangumem, vtimpleret figuras V. T. nobifq; peccatoru remissionem impetraret. Heb. 9. v. 18. Sanguis quippe eius est verum animæ credentis lawacrum.I.Cor. 6.v. II.I.loh. I.v. 7. Apoc. I.v. 5. cap. 7.v. 14. Crucifixus eft expanfis manibus, vtomnes electos è ludæis & Gentib. ad se traheret, & secuarq; intersele vniret, Zach. 3. v. 9.10. vtque inde amorem ipsius infinitum cognolceremus & celebraremus, Eph. 5. v. z. Titulus fuit cruci impositus, & quidétrium linguaru verbis conceptus, vt significaretur, Christum esse regem in solio crucis sedentem, regem inquam sudæorum & Gentium. Militei partiti sunt vestimenta Christi, vt significaretur, ipsumetiam hostib. faisbona dare, vri constat ex Actis Apost. In quatuor partes divisa sunt vestimenta Christi, vesignificaretur opus Christi per 4. mundi partes spargi oportere. Tunica indiuisa remansit, vt significaretur integru mansurum Ecclesiz thesaurum, qui est ipse Christus. Singuli enim fideles participant carnem Christi impartibiliter. Sors fuit proiecta super tunica Christi, vt effet im, quem forstetigiffet, vt fignificaretur, nemine iustitiæ Christi vestem cofequi, nifi eum, quem Deus idoneum facit ad participandam fortem iu-Rorum. Porro medius inter latrones Christus fuit crucifixus, vr impleretur Scriptur2

prura, Efa. 5 3. P. 1 2. & vt fatisfaceret pro Adamo, qui fui & fuorumin micida factus fuerat: item vt facinorosorum resipiscentium supplici lan dificaret, & denique oftenderet fe in hoc mundo à dextris haber relipiscentes, à finistris impænitentes. In cruce pendens plurima connitual. su eft, vt nobis elueret probrosas apostasia aliorumg; criminum potatio primo Adamo inustas, atque ita lueret pænas pro nobis, qui Deumindignissimis contumeliis affeceramus, & è contrario veram gloriamcoram Deo beatisque angelis acquireret: tum denique vt exemplo suonos consolaretur aduersus omnis generis conuitia, & moneret zquamelle vt ipsius imagini conformemur tolerando probra & calumnias. Inmerrabiles cruciatus animi & corporis fustimuit, vt cruciatus nostros, quosineter num perferre nos oportuisset, finiret, & simul cruciatus nostros, quosa morbis, persecutoribus, & similibus perferimus, san dificaret. Debiling. tem & infirmitatem in passionibus suis sensit multimodam, tum vt latisfaceret pro nobis, qui firmitatem in primo Adamo abieceramus, tum vi nosin se robustos efficerer, tum ve aduersus omnis generis infirmitates nosco-Solaretur. Desertus fuit à Deo ad tempus, ne nos in æternum ab illo desereremur; & vt discamus pios nonnunqua à Deo deseri, sed ad momentum tantum. Mortuuseft, vt æternum gratiæ te kamentum faceret ratum, Hebr. 9.v. 15.16.17. vt peccatum aboleret, Roman. 6. verfic. 10. vt item monem aboleret, ibid. vt per mortem superaretur is, qui mortis habebat impenum, nempe Diabolus, Hebr. 2. v. 1 4. vt mortis æternæ formidinem nobis eximeret, Hebr. 2. v. 13. vt nos moreremur peccato, Roman. 6. v. 13. vt effemus ipfius proprii, quippe emti precio ipfius, Roman. 7. v. 4. vi viueremus ipli, 2. Corinth. f.v. 1 f.vt cognosceremus & celebraremus ineffabilemiplius charitatem erga nos, 1. Iohan. 3. v. 16. vt viuamus cum Christo, 1. Thefi 5, v. 10. ve non dubitemus iplius & fratrum causa mori, 1. lehan. 3, v. 16.ve consolationem haberent marryres scirentque pro innocentia moriesse gloriolum: vt nostram mortem san &ificaret: vt denique verum hominem se probaret. Porro Christus sepultus eft, ve sedaret iram Patris, hoc modo oblignando statum exinanitionis; ve nempe procella ira Deile darenturipto coniecto in corterræ, quemadmodum tempestas suitedara proiecto Iona in mare: vt item nos discamus sepelire veteremhominem, Ram. 6.v. 4. Mortificatio namque peccati fit virtute & efficacia sepulturæ Christi. Præterea sepultura Christi est piaura requiei Christia norum, fine animam, fine corpus in sepulchro speces. Vnde Ambrofin ait:Sepultura Christi est requies Christiani. Christus itaque mortem velut in imum soum antrum refugientem persecutus est, suaque sepultura confirmauit expiationem peccati morte sua factam, ratumque habuit ho

licia

bere

paj-

SID

in-

CO-

200

ffe

47-

Cr-

152

16-

tet

٥٠

C-

r.

foedus gratie: nostra item peccata secum sepeliuit, & in æternum abscondita conspedu Dei. Nos igitur sepulturæ ipsius participes facti, cum ipso sepeliamur peccaro. Ad extremum Christus descendit ad inferos, vt fanctificaret flatum fidelium mortuorum, commorationem scil. iplorum in sepulchro, & horrendam istius commorationis faciem nobis longealiter contemplandam obiiceret; irem ne nobis descendendum estetin locum illum damnatorum. Ex his omnibus liquet, passionem Christi elle speculum naturæ Dei, Christianorum & hostium Dei. Vnde tres existunt decades considerationum passionis istius. Primo enim hic Tres decuria occurrent tria specula; iræ videl. Dei, gratiæ ipsius, & variorum mitacu-num passiolorum. Deinde offerunt se tria regna; Epicureum in Iuda, mundanum in nis Christi. Herode & Pilato, & diuinum, id que rurlus triplex, potentiæ, gratiz & gloriz. Tertiotriplex hie cernitur obedientia: impiorum, Ielu Christi, & sidei in Iohanne, Petro & Iolepho. Quarto tres singulares hic cernuntur virtutes in Christo: humilitas erga Deum, mansuetudo summa, charitas infinita. Quinto tria horrenda hic funt peccata:infidelitas Pharifæorum, abnegatio Petri, desperatio luda. Sexto triplex occurrit astimatio peccati,eaque prorsus inæqualis: minor æquo, in Pharisæis & Pilato: maior infto,in luda: media, in Petro. Septimo triplex hic cernituramorinaqualis:amor Trinitatis ergagenus humanum, amor hypocriticus in luda,amor sincerus in Iohanne. Octano triplex occurrit passio: videlicet Filii Dei:filiorum mundi, vt Iudæ: & filiorum Dei, vt in Simone Cyrenæo. Nonettiplex hic occurrie vita: fluxa huius seculi, fidei in Ecclesia militan. te, & visionis in Ecclesia triumphante. Decimo testimonium passionis Christise offert triplex: Scriptura V.T:hominum piorum & impiorum: & denique creaturarum non intelligentium.

CAP. XII.

De Statu exaltationis Christi.

PRÆCEPTA.

Explicatus est status exinanitionis Christi iam explicandus est status exaltationiu, in quo Christus de hostibus deuictu triumphans, euectus est ad summam gloriam, renos in ipso exaltaremur.

Eins videbimus subiectum & partes.

Subiectum exaltationis oft persona Christi, quoud natura diuinam & humana. Natura diuina exaltata An patesactione maiestatis, qua in statu exinanitionis tanquam sub velo sese occultauerat. Rom. 1. v. 4. Natura humana exaltata eft aw Nas depositione infirmitatum, & glorification

ne, siue susceptione donorum prastantisimorum.

Depositio infirmitatum est, qua Christus deposuit infirmitates, quas cum name bumana assumserat: quales erant in corpore fames, sitis, defatigatio, inanima ignorantia negatiua.

Glorificatio respicit itidem corpus & animam.

Corpus hoc modo. Illud fuit vindicatum à corruptione, morte & passione, vt summa puritate, robore, agilitate & claritate ornatum sulgeats.

Cor 15.7.42.43.44.

Animam isto modo. In mente siue intelle Au sublata est ignorantia Man. 13. v. 32. ita quidem, vt iam quidquid collibuit, momento pensius pernoscat. In voluntate virtutes & charismata ipsius eo vsque au casunt, vt nullus omnino locus sit profectui aut incremento.

Partes siue gradus exaltationis sunt tres, totidem exinanitionis gradibu opositi: videlicet Resurrectio à mortuis, Ascensio in calum, & Sessio ad dextran Paris, Quod attinet ad reditum ad iudicium, de illo tractatur instac. 38.

In his omnibus videnda funt quatuor causa, bos modo : quis scilicer fined

quo,ad quid, quid & quomodo fit factum.

Refurredio Christi. Refurrectio Christi exmortuis est primus exaltationis gradus, quo Christumortis imperio superato, tertio die in ea ipsa carne, qua mortuus suerat, resurrexit, & iam in aternum Deo viuit. 2. Corinth. 13. vers. 4. Rom, 6. v.9.10.c.14.v.9.1. Pet: 3. v.18.

Causaipsius efficiens est sancta Trinitas: videlicet Pater Actor.cap. 2. versc. 24. & seqq.cap. 3. vers. 15. cap. 4. vers. 10. cap. 5. vers. 30. Eph. 1.v. 20. Col. 2.v. 12. Filius. Ioh. 10. v. 17. 18. 1. Petr. 3. v. 18. Hebr. 9. v. 14. Spiritus S. Rom. 8. v. 11.

Finis est um supremus:gloria videlicet Patris. Rom. 6. vers. 4. Ioh.17. vers. 1. itemque Christi. Rom. cap. 1. v. 4. Actor. cap. 3. v. 15. Iohan. 10. vers. 1. 8. Vide etiam Dan. 7. v. 14. Mich. 4. vers. 7. Luc. 1. v. 33. tum subordinatus, & is quiden triplex. I. Ve prophetarum vaticinia & typi implerentur. Psal. 16. vers. 10. Esa. 13. vers. 10. Matth. 12. v. 39. II. Ve sederis legalis formula, Hoc sac, & viuesper Christi resurrectionem & vitam sanciretur. III. Ve Christus absorptamonums instificaret, omniaque sua beneficianobis explicaret. Rom. cap. 4. vers. 25. 1. Cot. 15. v. 54. Beneficia antem & fructus resurrectione Christi nobis parta sum septim. I. Certitudo vera ac saluisica sidei in Iesum Christum, & summa wangoopein. Nam resurrectio Christi est signum & miraculum vere magnum, quod nobis consirmat totam de Christi persona & officio doctrina ipsum videlicet esse Deum, hominem, prophetam, sacerdotem & regem summum Matth. 12. v. 39. 40. Ro. 1. v. 4. Ioh. 10. v. 17. 18. Act. 13. v. 32. 33. Ioh. 2. v. 18.

v.18.19.20. II. Satufattio plena, quam pro nobis praftitit vt fonfor no fer : qui in divinz iustitiz carcerem coniectus nequaquam inde exisser, nisi perfoluisset extremum quadrantem. III. Iuftificatio nostri coram Deo: fiue iufitizaternzabipfoadductapplicatio. Dan. 9. v. 24. Rom. 4. v. 25. cap.8. v.34. IV. Donatio Spiritus fandi, qui nos à morte peccati excitat, & spiritualiter viuificat Rom. 6.v. 4. Col. 2.v. 12. Ephel. 2.v. 5. Et hæc dicitur refurrectio prima : quam effe fructum refurrectionis Christi, docetur præter loca citata 1. Petr.1. verf.3.4. Col. 3. v. 1.2.3.4.5. V. Teftimonium acpignu resurrectionis corporum nostrorum, quæ dicitur resurrectio fecunda. Nam corpora nostra per vinculum Spiritus fidei sunt membra Christi. 1. Cor. 6.v. ... Quocirca si caput resurrexit, non vtiq; manebunt in morte ipsius membra. 1. Cor. 15. v.12. Qui enim à seipso & quidem mortuo excitatus est, quato magis viuus nos excitabit à mortuis? 1. Cor. \$(.W.10,11.21. Rom. 8.v. 1 1. 1. Theff. 4.v. 14. VI. Certitudo per feuerantianostrainfide; quæ est spriritualis vita nostra, ac non magis amitti potest quam Christus, vnde ea manar, quique in nobis viuit, neque iterum mori poteft.Rom. 6.v.9. Gal.z. v. 20. VII. Fiducia fei noftra de vita aterna obimenda, omnibufque Christi beneficiis consummandisin glozificatione Ecclesiz que est corpus Christi. Col. I. v. 18. Rom. 8. v. 17. Ioh. 14. v.3.1. Petr 3.v. 20.21. Rom. 5. v. 10.

Materia , fine subiectum resurrectionis Christi, est illudipsum corpus quod ceci-

derat, sed glorificatum. Luc. 24. v. 39. 40.

din.

ture

na-

io-

t.I.

erc.

er-

,Vt

Forma eff partim interna, partim externa. Interna est reductio anima ad corpus. Externa est, quod facta sit cum terramoru, tertio die, iuxta pradictiones. Pfal. 16. v. 10. Ela. 53. v. 10. 11. & typos, videlicet typum Ionæ Matth.12.v.39. Adami, ex quo dormiente mulier est facta Genel.2.v.21. 21. Maaci Gen. 12. losephi. Gen. 39. v. 20. c. 41. v. 14. Simsonis Ind. 16. v. 3. Dauidis. Pf. 86. v. 13. annunciata ab angelo, & variis Christi apparitionib. confirmata: quarum quinque ipso resurrectionis die sunt facta. Nam Christus primo apparuit Maria Magdalena soli. Marc. 16. Ioh. 20. deinde eidem Maria Magdalena, & alteri Maria. Matth. 28. tertiò duobus discipulis Emaunta euntibus. Luc. 24. quartò Simoni Petro toli. Luc. 24. v. 34.1. Cor. 15.v. 9. quinto Apostolis absente Thoma, Luc. 24.v.35.36. loh. 20. v.19. Sequentibus diebus sexies apparuit: videl. primo Apostolis, Thoma præsente Ioh. 20. deinde septem discipulis apud mare Tiberiadis. Ioh. 21. terriò vndecim discipulis. Matth. 28, v. 1 6. quartò plus quam quingentis fratribus simul. 1. Cor. 15. v. 6. quinto lacobo Apostolo seorsum 1. Cor. 15.v.7. fexto ipfo die ascensionis. Luc. 24.v. 50: Act. 1.v.12. Has apparitioacs nonnulli statuune secundum gradum exaltationis.

Ascensio Christi. Ascensio Christi in cœlum est secundus gradus exaltationis, quo Christulegais nis à Patre sibi demanda: a munere perfunctus, in cœleste sacrarium est ingressu, ni tanquam pontifex noster ibi coram Deo appareret, & vt Rexnoster gloriam suam magis magisg, testatur. Actor. 1.

Efficiens est virtus Patris, Filii & Spiritus fancti. Actor, 2. v. 33.

Finis est multiplex. I. Testimonium & quasi obsignatio quadam mysteruri. emptionis in terris peracti. Non enim patuiffet Christo aditus in colefte facrarium, nisi pro nostris peccatis in se receptis plenissime satisfecisse. 11. Progressus, siue incrementum gloria Christo debita. Adiit enim per ascentionem augustioris sedis possessionem. 111. Declaratio deitatis Christi. Eph. 4. y. 9.10, Ioh. z. v. 13. Est enim verus Deus, qui naturam suam humanam in sublime euexit. Et sicfacit alcensio ad cognitionem personz Christi. IV. Gloriofa in fanctuario calefti pro nobis interceßio. Heb. 9. v. 24. 1. Joh. 2. v. 1. Sic ad cognitionem officii sacerdotalis facit ipsius ascensio. V. Confirmatio & pignus certifimum noftre afcensionis, nempe quam certaelt membrorum cum capite conjunctio. Ioh. 14. v. 3. c. 20. v. 17. VI. 71 nobis calum reseraret & viamillam sanctificaret. Heb. 10.v.19.20. VII. Gubernatio Ecclesia, per missionem Spiritus sancti. Nam Christus ascendit, vt Eccleliæ sponsæ suæ Spiritum sanctum tanquam pignus è colo mitteret, eamque virtute ineffabili implerer, donisque varis exornarer. loh.14 v. 16.c.16.v.7. Eph.4.v.10.11. Pfal 68.v.19. VIII. Vt confutaretomnus carmales cogitationes & opiniones de regno suo. Ex his apparet fructus ascensioni, o's quidem triplex. I. Confirmatio fidei; adeoque gaudium spirituale invere credentibus. Ioh. 14. v. 28. c. 16. v. 7. II. Certitudo fei, de caliadepuone, gaudiique nostri perfectione loh. 14.v.2. 3. Christus enim suascenfione nos fecum collocauit en mis en seguios. Ephel. 2. v.6. III. Chaitatis perfectio, omniumque adeo affectuum nostrorum ad cœlestia maductio; quippe quorum πλίτδμα est in cœlo; vt luperna quæramus,acvbi est the faurus noster, inibi cor nostrum habeamus. Phil. 3.v.20. Colol. 3.v.1. Matth.6. v.21. Alii dicunt effe dum alcentionis Christiellemplicem nostram ascensionem; videlicet spiritualem, qua fide ascendimus in cœlum. Col. 3. v.1. 2. alcensionem animæ per mortema corpore feparatæ; & perfe Camillam totius hominis in die illo censorio. 1. Thel-(al. 4. V. I 4.

Materia, siue subiectum ascensionis Christi proprie est natura humana; qua ascendit virtute 20/28, iuxta illud Pattum: De nostro habet Filius Dei quod pependit in cruce; de suo, quod ascendit in cœlum.

Forma siue modus ascensionis describitur, Luc.14.v.51. Act.1.v.9 & spectatur in visibili corporis Christi in corlum beatorum translatione, veraloci

muta-

mutatione, fummaque maiestate: que omnia possunt conferri cum typo Enochi & Eliz, ita tamen vr indicetur triplex discrimen, quod cerniturin personis & virtute siue potentia, qua facta est ascensio; in gradu; Sellio Chrifti

& denique in effectis siue donis postalcensionem lecutis.

Sefio Christiad dextram Patris est tertius & supremus exaltationis gradus, quo ad dextram Christu Sear bewn @ dinina maiestate & gloria sublimis, triplex suum munus administrat. Eph. 1. v. 20. & segg. c. 4. v. 11. Rom. 8. v. 34. I. Cor. 17. v. 23. 26.27. r.Pet.3.v.12. Marth.28.v.18. apoc.3.v.7. Vide etiam prædictiones ipsius. Plal. 2. v. 6. Pfal. 110. v. 1. Dan. 2. v. 44. c. 7. v. 14. 27.

Causa efficiens est tota Trinitas: inprimis Pater. Pial. 110.v.1. causa meritoria; frimproprie & catachrestice mereri sumas pro consequi, est mors Christi, quaperuenitad honorem illum fummum grauito destinatum & donatum. Vode Ambrofius Super Phil.2. ait: Quid & quantum humilitas mereatur, oftendit. Et August. tract. 10 4. tom. 9. inquit : Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium.

Einu buim fesionis spectatur in effectie & fructibus, quos indepercipimus. Hi

funt triplices, respectu triplicis officii.

Respectu prophetici officii è Christi sessione ad dextram Patris confirmatur fides noftra, videlicet de perpetua futura doctrina, qua ille nos docet in hac vita, & docebit in altera.

Respectu sacerdotalu officii primò confirmatur fides nostra, de perpetua duratione fæderis gratuiti semel sanciti propter æterni huius sacerdotis inrecessionem gloriosam in cœlis. Heb. 8. v. 6. Psal. 11 o. v. 4. Rom. 8. v. 34. Deinde augetur fiducia perendi per eundem, & impetrandi à Deo omnia falutaria. Hebr. 10. v.19, 20. 21. 22. Phil. 4. v. 6. Tertio hinc scimus preces noftrasarque adeo nosipsos, per hunc Sacerdotem Patri celesti oblatos, effe victimas gratas & acceptas. Roman, 12. verf. 1. 1. Petr. 2. verf. 5. Roftremo eiusdem sacerdotis intercessione, piorum miseria & calamitatesita sandificantur, ve pretiofæ & gloriofæ sint in conspectu Dei, Pfal: 116.v.19. Phil. 2. v.17.

Respectu regni Christie sessione illa primum consequimur, vr Deum recte agnofeamus & inuocemus Act. 2: vi35. Phil. 2.v. 17. Deinde, vt per ipfius Spiritum viuificemur Eph.4.v 7. Terrid vt cum potentiffimi huius regis membrasimus, potentissime quoque ab ipso aduersus hostes nostros defendamur. Pial. 110. v.I. Nam fi cum adhuc in forma serui esset, procellosi maris fluctus di do citius composuit Marc. 4. v. 39. quanto magis nuncin cœleftigloria & maiestate regnans, Satanæ, antichristi & tyrannorum furores compescit, vbi id expedit ecclesia? Ehpes. 1. v. 20:

Hehr.I.v.3.4, 1.Petr. j. v.22.

Materia siue subiectum sessionu huius est Christus Jedrbeun , sesundum tramque naturam suam : aliter tamen secundum diuinam, aliter secundum bumanam.

Secundum divinam sessio hac Christi ad dextram Patris consideratur ration persona & officii. Ratione persona significat æqualitatem naturæ, potenta & dignitatis secundum Patrem: atque ita Christus ab æterno seditad dextram Patris; & hoc sensu particula ad notat ordinem originis, & distinctionem hypostaseos. Ratione officii notatur honor, qui competi Christo tanquam capiti Ecclesiæ. Et hoc modo Christus respectuosicii sui mediatorii, etiam ante incarnationem sedit ad dextram Patris, qui per Filium Ecclesiam inde ab eius primordio gubernauit tanquam per vnicumipsius & perpetuum in V. & N.T. caput. Eadem quoq; natum diuina postascensionem singulari modo sederad dextram Patris, qui post ingressum in cœleste sacrarium magnificentissime exeruit gloriam sua, quam habuerat antequam hic mundus existeret, sob. 17. v. 5. quam qin statu exinantitionis aliquo modo occultauerat. Hæcigitursessioquo ad diuinam naturam est infinita & vbique.

Secundum naturam humanam Christus tum demum collocatus est addeuram Patris, cum perfecto redemtionis opere, possessionem gloria calestis suo suoruma, nomine adiit. Et hæc sessio notat summam secundum divinam, quantam maximam res creata capit, gloriam. Consideratur autem secundum gratiam

vnionis & gratiam habitualem.

Per gratiam vnionis Christus homo ita sedet ad dextram Patris, vi quidquid de λόγω dici potest, etiam de hoc homine dici possispercommunicationem idiomatum: nempe quaterus designatur vnitas personæ, non conditionaturæ. Et hoc modo natura humana habet attributa diuina, non in se, sed in λόγω.

Per gratiam habitualem ipla natura humana in abstrato considerata, idest, in scipla spectata, sedet ad dextram Patris, hocest, summisexornata est dotibus, & supra omnes creaturas, etiam præstantissimas, bo-

gissime exaltata.

Forma sessionis est ipsa potestas & maiestas Christi. Ephes. 1.v. 20.21.22. Ad. 3. v. 31. qua spectatur partim in prophetico Christi munere, partim in sacradois de regno ipsius. Nam & prophetam ibi agit, docendo immediate electos consectatos in statu patria, & consectandos mediate in statu vita: & sacredotem agit, intercedens pro nobis, non violim in terris, humilitet, sed gloriose: & regis officium exequitur magnificentissime in electis suis per verbum, ac Spiritum suum viuissandis. & hostibus contundendis, donec his prorsus debellatis regnum tradat Patri, 1. Corinth. 15. v. 24.

um y-

11 64-

etione

ntiz

itad

dilpetit

fici

qui

per

TUITE

Jula

iam

mq;

110-

4111

no-

am

418

Vt

n-

0.

Ita

Nempe sicut olim typicus Pontisex, duodecim gemmas, quibus totidem Israelis filiorum nomina inscripta erant, in pectore gerens, coramarca intypico sanctuario apparebat: sic verus ille & zternus Pontisex noster veros Israelis filios, per promissionem, non secundum carnem, tanquam selectissimas gemmas Deo Patri offert in cœlesti sanctuario, ptzstatque, ne vllo astu vel vi vlla sibi eripiantur. Iohan. 10. vers. 28. Roman. 8. vers. 39.

REGVLA.

I. In statu exaltationis omnibusque eius gradibus spectan-In statuexaltationis
spectandum.

The statue of the property of the statue of the

Bonum Christi exaltati elt summa gloria, sed talis, quæ non euertat hu- est bonum manam naturam. Non enim vt Christus omnes infirmitates carnis de-Christic poluit, its carnem quoque ipsam deposuit. Distinguenda hic est essen. nostrum. tia personzabactionibus. Ad illam pertinetcaro in vnitatem personze Mediatorisassumta, quæ proinde ad eius constitutionem perpetuo est necessaria. Hinc Hieronymus in explicatione symboli ait: Alcendit in colum, sedetad dextram Dei Patris, manente ea natura carnis, in qua natus & pallus eft, in qua resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substa-· tia, led glorificata. Actiones ab hac essentia fluentes, aliæ sunt transeuntes, quamuis efficacitas & fructus earum sit perennis; cuiusmodi sunt vitain terrisada, passio, mors,&c. aliæ permanentes, ad quas pertinet Intentatio & conferuatio carnis in hac persona. Exaltatio igitur humanæ naturæ lic est describenda, vt habeatur pro summa gloria, quam potest capere creatura, sed absq; vlla exæquatione, aut confusione cum naturadiuina. Quomodo enim res creata, & finita exæquet creatorem & infinitum? Et quomodo poterimus dicere nos credere in Christum Jeaνθρωπν, finonamplius fit ανθρωπ @? Saluum igitur maneat discrimen duplicis maiestatis, increatæ videl. & creatæ: & illa tribuatur diuinæ naturz,ista humanz: vt saluum manear discrimen naturarum. Bonum nofrumest, quod Christus nobis sit exaltatus. Non enim solum dignitas perlonzid requirebat, vt in fummam gloriam illa efferretur, fed etiam officium triplex id poscebat, quod debebat esse perpetuum, sicut ipse est perpetuus noster mediator. Debuit enim esse perpetuus propheta & doctor noster, & apostolus confessionis nostræ, qui nos semper doceret per Spiritum luum. Pfal. 22. v. 23. Debuit esse perpetuus noster sacerdos, qui semper pro nobis intercederet. Pf. 110. v. 4. Rom. 8. v. 33. Debuit esse rex noster aternus. 2. Sam. 7. v. 13. 14. Pf. 45. v. 5. & 89. v. 36. Dan. cap. 7. v. 27. Luc.

CAD.I.

tem nostram partim confirmat, partim conformat. Et hæcomnia in specie ad singulos exaltationis gradus pertinent. Quemadmodum autem fructus exinanitionis Christi respicit solos electos, ita & fructus exaltationis eius dem. Vnde Fulgentus de persona Christil. 2. docet Christumilli ascendisse in cælum, qui ea quæ digna sunt & congrua de Christo credit. Et addit: Cui silius non ascendit ad Patrem, tangendi Christum non accipit facultatem; scilicet in Ecclesia, quæ est corpus eius.

Exaltatio Christiest totius persona.

II. Exaltatio Christi est totius persona, sedaliterad diuinam, aliterad humanam naturam pertinet.

Ratio prioris est; quia exaltatio est status Christive mediatoris. Totus autem Christus est mediator. Ratio posterioris est; quia diuinanatura est exaltata non per ἀυξησιν essentiæ, vel gloriæ, sed per φανέρωση
gloriæ: humana vero & per ἀυξησιν & φανέρωση gloriæ.

Quibus argumentis cofirmetur refurre I io Christi?

III. In resurrectione Christiinter alia oportet perpendere probationem seu confirmationem ipsius multisariam.

Hancautem primò probat angelorum præconium; qui vt Christonato & passo adfuerunt, & natum esse nuntiarunt pastoribus, ita resurgentem comitati funt, & refurrectionem ipfius annuntiarunt, &quidem mulieribus; quarum pietatem sic voluit Deus ornare, quod illa vellent vngere corpus Christi: & per ipsarum constantiam voluit Apostolos confundere : ve nihil dicam de eo, quod ve fæmina primo peccauit, ita fæmina primò falutem partam annunciauit. Deinde Scriptura testimonia huc pertinent: qua ratione Christus ipse vtitur. Luc.14.7.45. Tertio circumstantia idem arguunt: qua breuiter ita habent. Tresdies in sepulchro mansit Christus, vr tria tempora san dificaret, videlicet tempus ante legem, sabbatum sub lege, & diem dominicum subgratia. Etreuixiteo die, quo mundus existere cæpit: sicut mortuus esteodie, quo Adamus creatus eft. Resurrexit oriente Sole, vr oftenderet leefle verum Solem iustitiæ, qui pellat tenebras mentis per lucem Spiritus & Euangelii, & nos ducar per vmbram mortis in veram lucem. Luc. 1.7.79. 2. Tim. 1. v. 10. Resurrexit cum terræ motu, vt indicatet se else Deumomnipotente, qui nutu suo terra concutere valeat, ac proinde potentere corde terræ exeat: & vt fignificaretur, quemadmodum terra ob mortem Christi exhorruit, Matth. 27. v. 51. ita eandem gestiuisse ob reditumeius Quanto magis igitur nos gaudere decet? Hac quoque ratione Christus tettatum fecit, se virtute sua omnipotenti terram invltimo die concustirum, vt reddat mortuos suos. Angelus præterea saxum amonumento Tta-

fpe-

tem.

Ita-

villi Cre-

non

ui-

To-

na-

OTH

re

13-

11-

11-

z.

10-

-0

rz

15.

es

et

12.

ic,

&

90.

0

è

m

Si

amouir, vrintelligeremus angelos Christo service, & propter Christum nobis: & vthoc modo Christus tanquam absolutus à Patre censeretur, requipropter debita nostra in carcerem illum erat conie dus, vnde propriaanthoritate nec debuit, nec voluit exire. Quarto Christus 40. dierum spacio multis cerris & indubitatis signis prohauit hocipsum, dum corpus suum oculis videndum, manibusque palpandum exhibuit, idque vulnerum suorum vestigiis in signitum, vt certo constaret idem corpus, quod ceciderat, refurtexisse, Ioh. 20. v. 27. Att. 1. v. 3. Hæcautem vulnerum vestigia seu cicatrices, nullam corpori glorificato deformitatem, fed potius fummam victori triumphanti, atque hæc pugnæ fuæ infignia circumferenti, addunt dignitatem, immensamque eius erga nos, quorum caula tam dira perculit, commendant charitatem. Cæterum in his Christiapparitionibus oporter notare quatuor, numerum apparitionu, numerum dierum, fines, & personas qu'bus facta funt. De numero apparitionum vide præcepta. In numero quadragenario hæc occurrit ratio: vi qui dierum quadraginta iciunio munus suum Deo Patri consecratum, auspicatus fuerat, totidem dierū spatio illud deponeret, & discipulorum fuorum ministeriu consecraret. Et verisimile est quadriginta illos dies elle picturam temporis Ecclesia N.T. ita vt illa in his terris sub cruce sit victura annos quadraginta quadragies (inde ab ano Christi 35.) hocelt, annos 1600. qui complentur anno Christi 1635. Fines apparitionumistarum fuerunt plurimi. Primo enim voluit Christus resurrectionis veritatem magis magisque declarare, per frequentes ex internallo Ourequiers, humanæque naturæ in epulis & colloquiis cue expuala. Cibumante Christus sumsit non necessitate, aux egestate ad fulcrum corporis, quemadmodum terra æstu dehiscens aquam sorbet: sed potestate suaadnature humanæ indicium, quomodo solisradius aqua sorbet & diffipat. Deinde voluit magis magilq; gloriam suam manifestare per itgoμοςφίας, acrepentinos a φανισμές. Marc. 16. v.12. Luc. 24. v.31. Tertio testatum fecit, se verum suum corpus adhuc habere, Luc. 24. Iohan. 20. Quarto huius commorationis tempore & discipulos plenius docuit 32 க்கி நடி தெரைக்க ரச் இசத், Actor. 1. vers. 3. & Euangelica prædicationis mimifterium folenniter instituit. Luc. 24. ver f. 32. 44. Matth. 28. ver f. 19. lohan. 20. per [. 21. Marc. 16. per f. 15. Facta autem sunt ha apparitiones discipulis Christi, non Pontio Pilato, Herodi, Scribis & Pharifæis, vel aliis Christihostibus:vt intelligeremus Christiregnum no esse ex hoc mundo, illudque non venire cum pompa, nec obiici oculis externis, Ioh. 18. 7.36. Luc. 17. 7. 20.21. nec egere patrocinio humano: & denique vt holles Christi, & donoru ipsius contemtores, inciperent in eo ipso iudicia BULD Zzz

Dei experiri, Matth.23. v.39. nec viderent ipsum nisi in vltimo iudicio, quemadmodum ipsis prædixerat Christus, Matth. 26. v. 64.

Christus re- IV. Christus non resurrexit sine miraculo. Surrexit magnifice.

Miracula hîc occurrunt varia, vt quod Christus resurrexit cumtenz motu, lapide monumenti subito remoto &c. Sed his miraculis sua constet veritas, non autem illis affingatur modus absurdus abolenda rerum naturæ; sed ille teneatur, qui potentiæ Dei demonstrandæ est conneniens. Is autemest, ve dicamus creaturam cessisse creatori. Idem tenendum est deingressu Christiad discipulos in conclaue clausum. Name is non factus est fine miraculo, & factus est modo conveniente rum veritati corporis, tum veritati creatoris. Idem denique de corpore Chrifto αφάντω facto iudicium est. Nam hic vel oculos discipulornm tenuit, ne discedentem conspicerent, vel tam repentino pernicique motuse subduxit, vt momento euanuisse videretur.

mitiarefurgentium.

Christus pri- V. Christus est primitiarum nomine inter resurgentes honestatus, 1. Cor. 15. v. 23. ratione resurrectionis illius, quadi-

citur perfecta.

Duplex est resurrectio è mortuis, imperfecta, nempe à mone actuali, ex qua erepri iterum moriuntur: & perfeda, quænon modo mortis actualis nos eximit vinculis, verum etiam lege ac necessitate itemm moriendi penitus exsoluit. Prioris resurrectionis ante Christum compotes facti funt, qui memorantur Hebr. 11. v. 3 5. quofque ipfe Chriftus excitauit ad mortalem vitam, vt Ioh. 11. Lazarum, Luc. 7. filium viduz. Posterioris, quæresurrectio dicitur xal ¿ξοχήν, respectu, Christusnon amplius reuersurus in sepulchrum, Ador.13. p. 34. optimo iure primitisrum nomen ac dignitatem obtinet.

Christus quo VI. Christus ascendit proprie, in cœlum tertium. ascenderit?

Etsi mascendere, sicut & m'descendere, in Scriptura aliquando figurate per ανθεωππάθειαν de Deo vsurpatur, Genes. 17.v. 22. hîc tamen proprie de loci mutatione, & ab inferiore ad superiorem migratione intelligendum eft, Luc. 24.7.51. Marc. 1 6.v. 19. Actor. 1.v.9. Ioban. 14.7.28.44 16.v. 28. Hebr. 9.v. 24. Act. 3.v. 21. Hebr. 10.v. 12. Quo etiam pertinent predictiones, Pfal. 68.v.19. Dan. 7.v.13. & typi Enochi & Eliz, Gen. 5.2. Rg.1. item summi sacerdotis cum sanguine quotannis in sanctum sanctorum ingredientis, Hebr. 9. & cap. 6. v. 20. Vide etiam Ezech. 44. ver [. 2.3, Pono cœlum est triplex, aerium, stelliferum, & tertium illud, cuius tripeniti spatii typum quendam exhibuit structura templi Hierosolymitani,

icio,

erra

con-

tum

ieni-

nen-

m &

ve-

hri-

nu-

ule

10-

di-

ua-

rtis

um

m-

tus

iz.

12-

quod erat diftindum in aream, sandum, & sandum sandorum. De tertio autem cœlo, per locum istum san &iffimum olim adumbrato, hunc fideiarticulum intelligendum elle docetScriptura, Eph. 4. verf. 10. suadet analogia typi & antitypi , Hebr. 9. v. 7. & fegg. fubicribit orthodoxa antiquitas, lustinus Martyr. Apol. 2. pro Christianis. Augustinus ep. 57. ad Dardanum 6146.ad Conftantium, lib. de fide & Symbolo cap. 6. Cyrillus Alexandrinus lib. 9. in Leuitic fub inuium, Theodoretus dialog. 2. Vigilius lib. 4. contra Eutychen. Nominarim autem Augustinus ait : Ego Domini corpus ira credo esse in cœlo, vterat quando ascendit in cœlum. Idem inquit: Corpus enim Domini, in quorelurrexit, vno loco esse oportet: veritas eius vbiq; diffusa est. Theodoreti sententia est, quod corpus Christiin statu gloriæ fir corpus, & habeat q prius habuit circumscriptionem. Et Vigilius ait de carne Chriffi:Quandoin terra fuit, non érat vtique in cœlo. Et nunc quia in cœlo est non est viig; in terra: & in tantum non est, vt secundum ipsam Christum expectemus venturum de cœlo, quem secundum Verbum nobiscum elle credimus in terra. Cæterum voluit Deus nos scire, quo ascenderit, & vbi nunc fit Christus secundum humanam naturam, vt constareripsum este & manere verum hominem, adeoque fratrem nostrum elle:veque sciremus, quo conuertere de beamus cogitationes nostras, & vbi Christum inuenire queamus: vt denique sciremus domicilium nofrum, & illud expereremus folicite, Colof. 3.v. 1. Ioh. 17.v. 24. Porro rationiest consentaneum, vt corpus glorificatum sit in loco gloriæ, vtque corpus Christi verum vere ascendisse statuatur, quemadmodum corpomostrareuera ascendunt:vt denique credamus Deum mentes nostras ad cœlestia voluisse euchere per hancascensionem, ne in corporali præfentia illas defixas haberemus.

VII. Vt Christus resurrexit & ascendit, ita & nos resurge-Nostraremus & ascendemus, salua prærogatiua capitis.

Barriand Name of the saluant Christus Christus of the saluant Christus of the saluan

Particula Vt non notat hic paritatem, sed similitudinem. Christus e- sie sie siumanim resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum vi sua, per gloriam naturalem (vt loquitur Athanasius deincarnat.) pro nobis & propter nos, vt nobis dona datet: at nos resurgimus & ascendimus virtute meriti, resurredionis & ascensionis Christi, potentia Dei, pro nobis, vt siamus ciues regni cœlorum, non autem Domini, & non possumus dona distribuere. Sed claudamus doctrinam resurrectionis & ascensionis Christiillo Athanasii: Opottebat resurrectioni Seruatoris contiguum esse ascensium, & victorem inferni statim etiam cœlum occupare. Sed ne celeritas sactorum sugeret sensum, tempori se accommodare vult, & Apostolis per Zzz 3 visum,

visum, miracula, & per continuum oculoru intu rum animæshdemirshinuare. Connersatur cum discipulis, cibum capit, cum nullius indigeret: præbet suum corpus palpandum: testes veritatis non solum oculos, sed etiam digitos adhibens. Sublata igitur suspicione despectro, duntione præsentiæ, cum quæ ad persectionem visa erant Apostolis dixisset, spectatores reditus ad discipulos adducit. Oportebat enim miraculorum præcones indubitatam eorum, quæ concionabatur, habetenotitiam. Ac ita cum Seruator assumts est, discipuli autem hævidebant à terra, & nubes pedibus succurrens vsum vehiculi ad cursum præbuit. O miracula inaudita! Aer penetratur, æther suscipit.

seffio Christi VII. Sessio Christiad dextram Patris notat summangloquidnotes? riam mediatori soli competentem.

> Sesio proprie fignificat fitum corporis humani stationi & cubartioppositum. Et hoc modo diuinæ naturæ non potest tribui,neque debetic accipi hoc loco, cum illa fessio etiam in statu exinanitionis habuentlocum in corpore Christi. Figurate in Scriptura duo denotat. Namsedere primo est manere vel quiescere, Pf. 125.v 1. Ruth. 1.v.4. Luc. 24.v. 46.deinde regis autiudicis officio fungi, Prou. 10. v. 8. Nam vtiudicandos flare: sic iudicantes sedere moris est. Vtriusq; huius significationis ratio conuenit Christo. Primum enim vluimus hic exaltationis gradus est qual terminus acquies Christi in sempiterna gloria. Deinde Christocompetit iudiciaria & regia potestas. Hanc expositionem et confirmat phass illa, Dextra Dei: quæ per av Dewnona Besav fignificat duo: omnipotentiam Dei, & maiestatem siue gloriam inenarrabilem. Nnde efficieursedere ad dextram Patris notare idem, quod obtinere summum in res creatas imperium: o distincte consideratur in natura diuina tantum, in natura humanatantum, & denig; in tota persona: illic quide ratione essentie & æternitatis: ibi ratione vnionis & donoru habitualiu: hicratione officii mediatorii. Est autem hoc dicendi genus petitum à regum consuetudine, qui cum, cui summum honorem habent, ad dextrum latus collocant, vt hoc summi fastigii symbolo, subditi subiectionis & officii suiergaipsum admoneantur. Sed, inquis, annon & Spiritus S. sedetad dexmi Patris?anno & fancti collocantur in throno Christi Apoc. 3. v. 21? Respon deo, sessionem ad dextram Parris non posse tribui Spiritui San Co, quia ille non est secundus à Patre, que est proprietas characteristica Filii,neç ét officium mediatoris illi potesteribui. Ad lanctorum gloriam qattiner, illa non de fastigii æqualitate & iornuia, sed de approbatione, qua illi tanquam assessores subscribent æquitati iudicii Christi, est accipienda.Matth.19.v.28.Luc.12.v.30.

CAP. XIII.

De officiis Iesu Christi Domini nostri.

PRÆCEPTA.

Hattenus de persona Christi: iam de officio ipsius, quo Christus secundum divinam naturam ordinatus, secundum humanam ordinatus & varis donis instructus peragit ea, qua ad redemtionem Ecclesia sunt necessaria, inde ab initio ipsius.

In officio hoc fectare oportet fecies & obiectum ipfius.

los,

xif.

cu-

no-

ant

HE.

lo.

k. :

op-

10-

ere

n-

te:

nali

lis

m

ere

28

82

cii

li-

0.

er-

rra

0

112

11-

112

n-P. Species, sue partes sunt tres: officium propheticum, sacerdotale & regium; in quicus singulus pertractandu quatuor ordine sunt videnda. I. Quod ista munia Christo competant. 2. Qualitas Atdrum munerum. 3. Functiones sue actiones ad singula pertinentes: 4. Euentus.

Admunu propheticum quod attinet, Christus est propheta Patribus promissus Deut. 18. Esa. 42. v. 6. c. 49. v. 1. 2. c. 61. v. 1. c. 11. v. 1. 2. Et Christus testatus est pradictionis sllas in se impletas esse, seg esse prophetam illum promissum Luc. 14.

loh.18.v.37. Testatus est & ipse Pater de colo. Matth. 3.v. 16.

Qualitas muneris prophetici est excellentia ipsius, qua Christus omnem longe exudit prophetarum dignitatem.

Excellentia illa cernitur in his quatuor.

It In vocatione seu missione, quam Deus triplici peculiari signo comprobauit, cœli videl. apertione, Spiritus S. demissione super eum in formacolumba, & voce ipsa. Marth. 3. Luc. 4.

II. Ininstructione, qua sciuit partim, partim didicit quæ docere debuit. Sciuit, vt Deus. Didicit vt homo, non per somnia, non per visiones, non per internum vel externum angeli allo quium, non per communicationem ab oread os: sed per claram Dei visionem, & intimum intuitum secretorum Patris. loh. I. v. 18. c. 3. v. 32.

III. In aßistentia diuina siue spiritus, qua illi suit tam promta, & ad que uis momenta prasto, vripse velut possessione & vsu Dominus, pro arbitrio sit vsusspiritu suo, quoties cunque ipsi visum fuit: vt testatur historia Euangelica.

IV. Indestrina, qua amuntiauit Euangelium inprimis, gratiamque & veritatemeshibuit, & legem proposuitatq; exposuit, non tanquam signaculum debiti impossibilis vel condemnationis, sed tanquam regulem vitz. Rom. 4.v. 4. Col. 2.v. 14. Gal. 3.v. 17. 18. 19. Esa. 61.v. 1. Matth. 11. 19. Esa. 61.v. 1. Matth. 11. 19. Esa. 61.v. 1. Acom. 10.v. 4. Rom. 1.v. 1.2. Luc. 4.

Functiones muneris prophetici sunt numero tres, quas Christus obinitos tentissime & fidelissime. Sunt autem,

Doctrina propositio, qua ille doctrinam proposuit maxima cum sapientia, cui resistere non potuerunt aduersarii, prudentia admirabili, zelo ardentissimo erga gloriam Patris sui, & salutem hominum, citta respedum personarum, & inustrata authoritate.

II. Doctrina proposita confirmatio, eaque per Scripturas V. T. per omnis generis figna & miracula, puta cordium inspectionem, arcanorumre uelationem, fururorum prædictionem, morborum cutationemi&denig; per fanctissimam vitam summamque tolerantiam & professionem fortistimam atque constantistimam etiam coram Pilato.

Precatio, qua adhibuit preces & frequentifimas & ardentifima, cum gratiarum actione deuotifima. Nam & loca folitaria bancobcar-

Euentus muneris prophetici cernitur in statu exinanstionis & exaltationis.

fam frequentauit, & noches integras precando confumít.

In flatu exinanitionis; quatenus Christus hoc officium in propriapessona in his terris objuit, est vel per se, vel per accidens. Ibi fuit paucorum instructio, hic rejectio, facta à plurimis, etiam primoribus. Illeeventus eft fecundum do drinæ naturam & meritum : ifte per accident, fecundum malitiam hominum. Vtriusque fit mentio Ela. 8. v. 18. cap. 49. v. 4 Quia autem repulsa fieri non potuit sine infirmorum scandalo, Deu huic occurrit sapientissime per prophetiam de rejectione huius lapidis angularis. Pfal. 118. & potentissime per prædictionis complementum, quo Christus per resurrectionem, ascensionem & sessionem addexuam Patris, factus est caput & fundamentum anguli, qui duos muros, ludzo-

rum sc. & Gentium, coniunxit. Efa. 49.v.6. In flatuexaltationis; quatenus felicifimus est fru dus prophetiz Christiper legatos iplius administræ, iuxta vaticinium Efa. 49. modo allege tum: & successus augustissimus in cœlo, vbi Christus immediatedoor

angelos & spiritus hominum consecratos.

Officium Christifacerdotale.

In officio sacerdotali totidem sunt consideranda. Christus it aque est sacerdos noster: quia promissus est in V.T. vbi ipfi tribuitu nomen facerdoris. Pfal. 1 1 0. v. 4. & res ipfa. Efa. 5 3. v. 4. 5. 6.10, II. 12. Que pertinent argumenta dudaà dignitate personæ Christi, & sacerdom excellentia, & deniq; populi Dei natuta. Nam Messias est Filius Dei, & præfectus domui Dei, & præcipua sacerdotii dignitas. Pfal.2.v.7.6 89. 7.28.Gen. 49.verf.3. Propteres pertinet ad eum excellentia facerdotiin domo Dei, quæ est Ecclesia partim militans partim triumphans, admi-Arandi, Hebr. 3.v. 6.c. 9.v. 24. cap. 10.v. 21. Populus autem, cui Meffisseft prx.

przpolitus, eft regnum facerdotale, & facerdotium regale. Exod. 19.v.6. I. Petr. 2. v. 9. Hucetiam pertinet typus Melchisedeci. Deinde Iesus Nazarenusefille facerdos, quia titulus & omnia requisita tum adiuncta, tum effe-&a, sacerdotis summi, ipsi tribuuntur. Pater enim honorem illum ei contulit, san &ificauit & conlecurauit eum, & quidem per passiones, vt fidelis & misericors esset Pontifex, aures illi perfodit, corpus ei aptauit, vehaberet quod offerret, & ex mortuis resuscitatum in cœlis ad dextram suam collocauit, vr perpetuo illic pro nobis intercederet. Hebr. 2.5.

8.6 10.Pf. 40. v.7 Rom. 8.v. 34.

zelo Spe-

ánd

16-

de-

iem

nas.

20-

tlo-

tus

ın•

1.4.

eus

dis

ım,

am

10-

cet

iut

,&

89.

10

ni-

Qualitas & natura propria facerdotif Mesia, eft, quod non fit fecundum ordinem Leui, sed secundum ordinem Melchisedech. Plal. 110. vers. 4. Hebr. 10. v. 6.7. 8.9.10.Plal.40.v.7.8.9. Hec qualitas diftin Etiffime explicatur in epiftohad Hebrzos, vbi astruitur sacerdotii Messiæ excellentia supra Leuiticum, per collationem diffimilium, cuius partes funt duodecim, hoc ordine. I. Sacerdotium Leuiticum erat typicum & vmbratile: Messiæ reale, corpus ipsum expressamq; rerum imaginem continens. Hebr. 10.v. 1. II. Infacerdotio Leuitico facerdos & victima differebant subiecto. Leuiticus enim sacerdos offerebat alienas victimas: Messias vero & sacerdos eft & victima: offerens facrificiu expiatorium, fanguinem nempe lum, & eucharisticum, partim scil. preces, partim nos iplos, qui sumus caro de carne eius, & os de offibus ipfius, ex spiritu ipfius renati. Heb. 9.v. 12.14.26.c.10.v. 14. Eph. 5.v.30. III. Different modo institutionis & confirmationis. Nam Leuiticu facerdotium institutu est per legem mandati eamalis: Messia vero secundum legem spiritualis mandati, & vimindisfolubilis vitz. 1. Petr. 2. v. 5. Hebr. 7. v. 16. Illud fine iuramento inftitutum eft, hocperiuramentum, quo corroboratum est præillo. Hebr. 7. v. 20. 21. IV. Differentiaest in tempore. Illud institutum est prius, in V. T. cum ecclesia esset infans, tempore seruitutis: istud institutum est posterius, in N.T.cum ecclesia esset adulta, tempore libertatis. Hebr. 7. v. 28. V. Discrimen est in personis. Illicerant sacerdotes ex tribu Leuitica, homines infirmi, mortales & peccatores, & propterea pro le suisque peccatis offerrenecesse habentes: Messias vero est ex tribu luda, infirmus quidem in diebus carnis suæ, at ex mortuis excitatus immortalis, & in vtroque ftatu fanctiffimus. Hebr. g. v. 3.7. cap. 7. v. 1 4.28. VI. Differentia est in fine institutionis. Nam Leuiticum sacerdotium institutum est veteri fæderi fanciendo: Messia vero, confirmando nouo: vnde & N.T. mediator, & melioris fæderis sponsor dicitur, quod melioribus promissis sancitum eft. Hebr. 8. v. 6.c. p. v. 15. VII. Differunt efficacitate. Nam Leuiticum in le est inutile & inessicax, non potens auferre peccata, vel sanctificare & consummare fuos cultores: at Messia sacerdotium est efficaradaho lendum peccata, & redemtioné obtinendum, & fanctificationem conferendum, iis scilicet qui per Messiam ad Deum accedunt. Hebr. 9. reff., 10.12.14.6.10.P.11. VIII. Differentia est in duratione. Nam Leuition abrogari debuit, & abrogatum est: Messia vero durat in aternum, Her. 8. v. 13. IX. Leuitici sacerdotes per singulos dies, menses & annos easdem hostias iterato offerebant: at Messias semel in fine seculorum seob. tulit, & vnica hostia consecranit in perpetuum, qui san dificantui. Heb. 7.v.27.c.9.v.25.cap.10.v.12.14. X. Leuiticum facerdotium transibatde patre in filium:at Melliæ facerdotium non transit. Hic enim nequepusdecessorem, neg; successorem habet. Hebr. 7. P. 3. 24.25. Hincipsius saciticium appellatur awaegiBam, id eft, intransitiuum. XI. Leuiticiscerdotes erant plures, quippe mortales: & inter eos erant gradus digniratis. At Messias fuit vnicus sui ordinis, cui Melchisedech quidem fuitalfimulatus vt typus, sed non æquiparatus vt socius. Hebr. 7. 1.23. XII. Leuiticus sacerdos in terra tantum, & certo loco illiassignato, operabatur facris fuis: Meffix vero facrificium quanquam in terra coperit, in celo tamen est consummatum Hebr. 9.v.24.

Actiones fine functiones ad sacerdotale Christi officium pertinentes, samoblatio intercessio, sine supplicium & supplicatio. Hebr. 5. v. 1. c. 7. v. 15. Quidamaddunt tertiam partem, videl. custodiam legis, qua Christus impleuitomnis

mandata communiter, & illud de morte sua singulariter.

Oblationiu actus duo sunt, vnus, qui in terra peractus est, traditioscilius mortem: alter præsentatio sui ipsius corá vultu Patris in cœlo, cui adiungenda est sanguinis eius aspersio super conscientiis sidelium, vt mundatæ ab operibus mortuis seruiant Deo. Nam Messias pro passionibus suis tanquam præsudiis præparatus ad magnam illam passionem, sanguinis sui estusione consecratus est & consummatus, & cœlum sibiaperus, quia debuit in illud intrare per proprium sanguinem, & per velum, quod est caro ipsius. Hebr. 9. v. 12.24.25.26.6.10.v.9.10.22. & postquam ingressus est, præsentat seipsium sanguine suo aspersum coram Patresso, eundemque sanguinem ipsi offert, & denique cordibus nostris hanca-lutarem panaceam aspergit.

Intercessio est duplex, precatio Christipro nobio, & defensio seu patrocinium no strum aduersus accusationem, qua nobio ab aduersario intentatur. Hebt.7.v.15. 6.12.v.24.Rom.8.v.34.1.Ioh.2.v.1.2.Intercessio aŭt illa consideraturdistin de secundum gradu humilitatis Christi. Ioh.17.& claritatis. Hebt.7.

Euentus officij sacerdotalis considerandus est per se & per accidens.
Rer se iunta ipsius apotelesmata, ea g, tum generalia, tum particularia.

Generalia apotelesmata sunt duo, quod scilicet hic sacerdos possit & semper, & omneo saluare, qui ad ipsum accedunt. Hebr. 2. v. 10. c. 5. v. 9. 10. c. 7. v. 24. 15.

Particularia reficiunt oblationem, vel intercesionem.

Oblationi apotelesmata sunt respectu nostri, & Christi: videl. reconciliatio nostricum Deo Patre; remissionis peccatorum, æternæ redemtionis, & Spiritis gratiæ impetratio; venæ patentis ad expiationem peccati & aspersionem apertio; maledictionis ablatio; iustitiæ seculorum, vitæque æternæ, & Ecclesiæ, cui ista bona omnia communicentur, summæq; super omnia in cælo & in terra potestatis acquistio; & vt verbo dicam, totius iusis in vitamæternam, & quæcunq; ad illam tum dandam, tum accipiendam sunt necessaria, adeptio. 2. Cor. 5. v. 19. Hebr. 9. v. 12. Rom. 3. v. 24-25. Zash, 13. v. 1. Gal. 3. v. 13. Dan. 9. v. 24. Act. 20. v. 28. Phil. 2. v. 6. 7. 8. 9. 10. Rom. 5. v. 9. 1. Petr. 2. v. 5. Matth 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 6.

Intercessoni apotelesmata sunt, ve qui reconciliati sunt, ab ira seruentur surreces, gratiarum actiones, atq; adeo totus cultus rationalis, quem institutai Deo præstant, oblatus Deo per intercessionem istam fragrantiq; odore sacrificii ipsius persusus, sit Deo gratus; ve deniq; hac tatione accusationis, quam Satanas sidelibus intentat, excipiantur &

depellantur. Rom. 8.7.24.

labo.

Con-

per [.9.

ticum

Hebr.

s,eaf-

leob.

Hebr.

atde

per-

acri-

acet-

nita-

tal-

Le-

atur

œlo

ttie.

ad-

nia

.in

ın-

12-

115

il,

W,

Euentu officij sacerdotalis per accidens est, maior contaminatio & condemnatio

exconculcato Fily Dei foederis profanato fanguine. Hebr. 10. V. 29.

Restat munus Christi regium, in quo primo considerandum est, Messiam secun- Officia Chridum promissonem fore regem, & Iesum Nazarenum regem illum esse. Promissones stiregium. videler. 23. vers. 5. Ezech. 37. vers. 1.23. Psal. 2. vers. 6. quæ dicta loquuntur de rege. De rege eximio loquuntur ista. Psal. 2. vers. 8. & 89. vers. 18. Psal. 2. vers. 1.1. Esa. 11. v. 2. Psal. 89. v. 21. & 11. v. 1. ssum vero Nazarenum esse illum regem liquer ex Matth. 28. v. 18. Iohan. 17. v. 3. Actor. 2.

v.3. Match. 2.v. 36. Hebr. 1.v. 6.14.1. Cor. 15.v. 25. Psal. 110.v. 1. Ex quibus colligitur lesum Nazarenum esse Dominum dominantium, & regem regum; potestatem illi datam in cœlo & in terra, & authoritatem in omnem carnem, vt omne genu se illi sle cat; ipsum præterea instructum esse verbo & spiritu, tanquam mediis ad regnum administrandum necessariis; angelos item ipsi ministros datos ad exequendum mandata e-ius; Deum deniq; perpetuo illi assistere, vsque dum ponet inimicos eius scabellum pedum ipsius.

Qualitaregni Christiest, quod non sisterporale, sed spirituale, non terrenum sedcaleste, non huius sed suturi seculi. Tale namque pradictum est regnum Mesia Ezech.37.vers.25.Samuel.7.vers.12. Psal.72.vers.12. Psal.2.& 16. Esa.35.

V.10.

v.10.Pfal.110.v.4.& 90.verf. 6.7.8.9. Ex quibus primo patet Danidisk Salomonis regna mundana fuisse typos regni Messia. Carnalia rerok terrena funt typi rerum spiritualium & cœlestium, non rerum fibiho. mogenearum, Patet item ex locis citatis Messiam mori & resurgerede buille in vitam fpiritualem. Qualis autem vita, tale etiam regnum Den. de quale est sacerdotium Messia, tale quoque est regnum. Estenimme tua inter hæcduo analogia. Iam vero sacerdotium Christiest spirituale. Exod.19.verf.6. ler.31.verf.31.32.33.34. Ela, 60. verf.3.4. & legg. Phil 72. V.10.11. & 110. V.3. Tertio lex Moss debuit abrogari, vipote camalis. & seeundum illam administratum sacerdotium & regnum Israelis, ht Messiæ regnum debuit esse perpetuum, ideoq; secundum alia legemadministrari. Quarto gentes fuerunt vocandæ ad regnum Messa, & reges ipfarum manfuri reges, & tamen Messia voluntarie seruituri. Quod sei non potuisser nifi regnum Meffie fuisser spirituale. Quinto ludzi fuemm reiiciendi à Messia, non aliam ob causam, quam quod illi peterent & erpeterent regnum corporale. Mal. I. verf. 10. Efa. 63. v. 2.3. & feqq. Quid multa? Concludi hoc potest ex regni Messia excellentia, amplitudine, administratione, & duratione. Porro lefu Nazareniregnum fuffe traffeftirituale docet ipfe. Matth. 4.verf. 17. Iohan. 18.v. 36. 6 monftraripoteff exomnibus ipfius attributis & circumstantiis. Non enim amplius noscitursecundum carnem: spiritualis est factus per resurrectionem, ascensionem, & festionem à dextris Patris sui. Rom. 8.1. Cor. 15. & subditi eius debentipli seruire in spiritu, suntque illi conformandi in colo. Lex quoque regni eius est spiritualis, videlic. Euangelium. Præscriptio eius estrationalis, & cultus spiritualis. Bona etiam spiritualia, videl. remissiopeccarorum, spiritus gratia, & vita aterna. Modus etiam administrandi, omniaque medi funt spiritualia. Quanquam.n.omnia temporaliaiphinnt fubdita : ilia tamen administrat prout nouit spirituali & supernamali vitæ conducere.

Actiones siue sunctiones ad regium Christi munus pertinentes, sant quadripartita.

1. Vocatio, qua Christus rex vocat homines ex statu vira animalisă peccatiad participationem gratiosi scaderis, quod sanguine suo confirmauit. Non eniminuenit subditos in rerunatura, sed quemadmodum illos sibiacquirere debuit per sacerdotium: ita & per verbum suumillos ad se vocat, & spiritu suo adducit tanquam rex, V bi & alia relatio, videl. Doctoris, concurrit. Esa. 63. v. 10. Psal. 110. v. 1. 2.3. Eph. 3. v. 17. Marc. 14. 15. Matth. 28. v. 19. 20. Tit. 3. v. 8. Habet autéilla vocatio duas partes, videl. przescriptum resipiscentiz & sidei: & additam promissionem, cui sua etiam est subnexa comminatio, vt è locis citatis patet. Il. Legislatio,

dis&

sort.

otho-

re de-Dein-

muvale.

Pfal.

nalis.

s. At

nad-

eges

fieri

runt

cex-

Quid.

ine,

x 0-

un-

1,80

nri-

it-

ma-

ito-

ia-

unt

rali

uz.

S&

fir-

om

los

el.

V.

28,

Penabberedent

qua Christus rexiam vocatis & ad participationem gratiosi fæderis addudis, lubdirifque luis iam factis præscribit potro pie, iuste & sobrie viuendiregulam, eria additis promissis & minis: quo etiam pertinet Spiritusfanctiactio,qua inbditi redduntur idonei ad officium faciendum. III. Communicatio bonorum, & amotio malorum. Bonorum dico, qua ad hancanimalem & simul ad spiritualem illam perrinent, siue sint necesfaria, fine conducibilia. Malorum dico, quæ impediunt curlum regni Christs. Vtraque aurem illa tum communicatio bonorum, tum auerruncatio malorum, non fit ex ftricto iudicio, quod vocant axes Codixasov, sed secundum certam dispensationem huius vitæ tempori conuenientem, inxta quam & super malos æque ac bonos pluit, & iudicium Dei fape ab ipla eius domo incipit. Matth. 5. v. 47. 1. Petr. 4. v. 17. IV. Iudicium vitimum & vniuersale, quo Christus tanquam iudex vniuersorum à Deo constitutus, sententiam iustificationis electis suis pronuntiaturus, eologi vita zterna donaturus est, aduersus reprobos vero sententia condemnationisprolata eos æternis pænis afficiet. Matth. 25.

Euenturegni Christi spestatur per se & per accidens.

· Euentu per serespicit apotelesmata, qua ex functionibus regni Christi secundum naturam ipfarum existunt: qualia sunt resipiscentia & fides, adeoque ipla Ecclelia, eiulque ad Christum caput associatio: item obedientia mandatis Christi præstira, & benedictionum in spatia huius vitæ incurrennum participatio, & à malis immunitas: denique vita æterna, finis ille fidei noftræ.

Euentu per accidens respicit mala, qua ex hominum malitia proueniunt; quatenus scilicet homines repudiant Christum, eumque protequuntur odio & persequuntur in membris ipsius: qualia sunt excacatio, obdurano, in reprobum sensum potestatem que Satanætraditio, peccati imputatio, morlus conscientia in hacvita, & mukorum malorum sensus denique ipla mors aterna. Que omnia Christus, vt omniscius, omnipotens & inflexibilis index, boni scilicer amator, & peccati ofor infert, coinsoculos vel latere, vel vitare non possumus, potentiam effugere nequimus, rigorem flectere non valemus. Quæ nobis seruient ad filialem & serium Dei Christique iudicistimorem, imo & amorem, ingenerandum.

REGVLA.

I. Duoilla nomina, lesus, Christus, omne officium redemto Duonomina officium ris nostrinobis ponunt ob oculos, adeoque sunt breuiarium na officiam catechismi nostri.

complexa

Cum enim officia omnia certi finis gratia instituantur & imponer tur, ideoque ipfa habeant rationem mediorum: & vero nomen lefu fnem, Christus media notet: nemo non videt duobus hisce nominibus sanguam fasciculoincluditotam rationem officiorum & beneficiorum Christi. Primo itaque vox lesus fignificat owrnen, faluatorem. Salvate autem elt à malis tutum præstare, vel curando ne ingruant, vel sinualerint, auferendo, & ex consequente, contraria bona conferendo. Inter mala auté sunt duo pessima, peccatum, & eius Ripendium mors ztena. Inter bona funt etiam duo optima, iuftitia & vita æterna. Saluatoring in gradu eximio eft, qui à peccato, & morte æterna, malis maximis, iifo iam adiacentibus & vrgentibus liberat, iustitiamq; & vitam confen. Ei ob hunc faluandi modum hæc nomenclatura, interprete angelo, Manh. 1.v. 21. foli Christo competit. Cum enim ille fit Filius Dei, necessumest yt tribuatur ipli saluatio in gradu excellenti: cum saluationes alizaseruis Dei, puta Mose, Iosua, Orhoniele, Gedeone, lephte, Davide, perfid potuerint. Vox Christu vn ctum notat, cuius avh Caro povin lingualan. Ca est Mesias. Fiebat autem vn ctio antiquitus oleo in V. T. quod quis secundum naturalem efficientiam reddebat corpora tum fragmitia, tum agilia, accommodum erat duabus rebus spiritualibus significandie quarum vna eft, persona ad munus aliquod dininum obeundum fan-Etificario & consecratio; altera, adaptatio seu donorum ad illud necessariorum collatio. Vtraque autem ista actio proprie competit Spiritui fancto, fanctitatis & omnium donorum authori. Quocirca decuir, ve Christus vngeretur à Spiritu sancto, Efa. 11. v. 19. Pfal. 44. v.8. Namqui nad Greenzav Messias dici debebat, præ omnibus consortibus suis rogi necesse habebat Spiritu sando, vrita sandus sandorum fieret, &non tantum aliquibus donis Spiritus S. sed ipso Spiritu S. toto citra mensura donaretur, Ioh. 3. v. 34. c. 1. v. 14. Porro ad la luationem nomine Iquignibcatam duo distincti & subordinati actus pertinent, tum necessation illam requisiti, tum sufficienter illius integram vim complexi. Vantel redemtionis à peccato & morte æterna, iustitiæque & vitæ impetratio & acquisito: alter est acquisitæ salutis communicatio seu distributio. Secundum priorem adum Christus dicitur Saluator noster merito lecundum posteriorem efficacia. Ad priorem actum quod attinet, Christus est mediator pro hominibus constitutus in iis que apudDeum peragenda sunt: secundum posteriorem est mediator Dei vicem gerens inis quæ apud Deum peragenda funt, Hebr. 5.v. 1. Vnde apparet, duo officia esse ad saluandum necessaria, Sacerdorale & Regium: illud saluris acqustrioni, hoc communicationi destinatum est. Qua de causa Salua-

torille & Sacerdos regius & Rex sacerdotalis iuxta typum Melchisedech dicitur, Hebr. 7.7.2. ficut & populus ipfius, facerdotium regale, & regnum lacerdotale appellatur, 2. Petr. 2. v. 5. ita vt nofter Saluator fit vnaussimul & vngens. Quia vero Deo iusto & sapienti visum est non faluare nisi credentes; nempe fas sit quemquam salutis sacerdotio Christi parta & regio munere dispensatæ participem fieri, nisi qui illum pro sacerdote & rege suo agnoscit : & agnitio Christi fidesque in illum per verbiprædicationem tanquam ordinatum à Deo medium cordibus hominumingeneretur vi Spiritus fan Ai: hinceriam munus Propheticum adialuandum est necessarium, & oportet perfectu Saluatorem, & Propheram, & Sacerdotem, & Regem effe, hoc eft omni ratione qua cuipia merito amplumissud nomen trrbui possir. Habemus itaque lesum, id. eft Saluatorem', excellentissima & perfedifima notione, qui Christus est, idest, vndus à Deo in prophetam, sacerdotem & regem, Matth. 17. V. 9. Pf.110. V.4. 6 2. V. 6. loh. 18 v. 37. Prophetam dico doarina & exemplo saluantem: sacerdotem oblatione & intercessione saluantem: regem gubernatione & defensione saluantem. Christus igitur est verus 2000-19 quimedetur omnibus morbis nostris. Nam Christus vt Propheta fanat ignorantiam nostram, qua ignoramus malum, in quo iacemus,& bonum, quo egemus; vt lacerdos, aboletteatum, vt Rex, tollit aragian inomnibus facultatibus nostris pergrassantem, Et tres has officii partes declarattypica V.T.vnctio, seu triplex illa prophetarum, sacerdotum & regum inauguratio. Primum igitur Christus prophetia sua, natura nofire malum, & gratize fuz bonum no bis agnoscendum proponit: deindefacerdorio suo à malo nostro nos liberat & redimit, omneque coelefebonum nobis comparat; Postremo verex aduersus omne malum nos protegit, & gratiz nobis partz firmitatem ac perennitatem addit.

All. Mediatio in Christo spectatur duplex, substantialis & Mediation actualis. Illa dicitur (2005 salan) & nor of substantialis & Mediation actualis. Illa dicitur (2005 salan) & nor of substantialis & Mediation actualis.

Mediatio substantialis est, qua Christus duas illas naturas infinite distantes, divinam & humanam copulauit, atque ita medius est sactus inter Deum & homines. Mediatio astualis seu operatiua, cernitur in operationibus est bostantiali mediatione promanantibus. Et hac spectatur distince secundum quinque gradus, quibus est proue eta & persecta. Primus est arbitri, cognoscentis & disceptantis causam inter Deum & homines, alter internuntii & legari, pacta & conditiones se deris proponentis & exponentis. Tertim intercessoris & aduocati, apud vnam partem proaltera postulantis & interpellantis. Quartus sponsoris satisfacientis particular.

læse, pro ea, quæ læsit. Quintus ac postremus gubernatoris, parteminfirmam regentis, sustinentis, & protegentis. Exhisautem gradibus primus & secundus pertinent ad prophetiam; tertius & quartus ad secudorium; postremus ad regnum Christi, Immanuelis nostriac transport, secundum viramque naturam his officiis plenissime persuncu.

Duplex rela. III. In administratione officiorum Christi quædam ad zie in officiis Deum Patrem, quædam ad nos homines referuntur.

ChristispeHanda, Tal mess best sunt tria. Primum est legatio, qua sapientiz illiminem.

Tà veis feà funt tria. Primum est legatio, qua sapientia illiusinmy sterio, in tinu quippe Patris, abscondita, enarrator & internuntius constitutus est, sohan. 1. v. 18. Secundum est in sacrificio, quo per Spinium atternum seipsum obtulit inculpatum Deo, Hebr. 9. v. 14. Tertiuminium dicio, quod Pater tradidit Filio, vt in hoc regno economico vicesauthoritate mque ipsius sustineat, sohan. 5. v. 22.27. Tà veis sussi suntindem tria. Primum in doctrina consistit, qua nos à Christo tanquam summo Propheta erudimur, Matth. 17. v. 5. Secundum in sanctineatione, qua consecramur Deo ab hoc Sacerdote, sohan. 17. v. 19. Tettiumin gubernatione, qua Rex noster nos regit sapientissime, & defendit potentissime, soh. 14. v. 18. Pfal. 2. v. 6.

Quomodo Christus dicatur mediator?

IV. Officium Christi nihil est aliud quam actus excellentissima mediationis.

Mediator in Scriptura accipitur duobus modis. Primo est mediator typicus, qualis fuit Mofes, qui fuit internuntius, & interpres fine referendarius Dei ad populum, & huius vicissim ad Deum; atque hoemodo fuit typus Christi, Gal.3.v.19. Actor.7.v.38. Deinde est mediatorve rus, lefus Christus; qui inde ab initio Ecclesia est mediator inter Deum & creaturas intelligentes; & quidem duplici nomine, generatim feulate, & speciatim seu stricte. Illo modo dicitur mediatio respectu potentia, ifto actus, ficut etiam miferia eft potentia vel actus. Late Chriftur dicitur mediator angelorum; quia si angeli suntelecti, in Christo sunt electi. Et cum Pater nonnisi per Filium operetur, in operibus natura & gratiz, omnino efficitur, Filium respectu Patris, medium, ac mediantem esse in vtroque operum genere. Et hoc modo Christus diciturms diator vnionis & conservationis. Certe angeli natura funt mutabiles, & proinde in se spectati possunt fieri miseri. Sed ab hac potentia, ne inadum exeat, quemadmodum in malis angelis factum eft, vindicati funtange li, quotquot in veritate perstiterunt : vindicati inquam à Chaistotanquam capite, Coloff. 1. verf. 16. Et hoc fensu boni angeli vocantureledi, 1.Tum.

I.Tim.g.v.21. & filii Dei, Joh 1.v. 6. & pertinent ad Ecclefiam, Heb. 12.v. 22. quetota à Christo servata est, imo etiam tota instaurata, etiamsi fancti angelinon sint lapsi: quomodo totum ædificium recte dicitur instaurati, quamuis non fingulæ partes fint collaplæ: quandoquidem Christi gratiaeffectumeft, vt san di angeli Deo a we awas us adhærentes, à lapsu immunesperstarent. Ita medicus dicitur hominem sanum liberare à morbo, in quem incidere poterat. Speciatim autem Christus dicitur mediator quorundam hominu, electorum scilicet & quidem mediator redemtionis feu reconciliationis. Et ita consideratur hoc loco, Cæterum pauloaliter quoque hi termini, quod Christus sit mediator, late & stride solentaccipi. Nam Christus dicitur mediator generatim & communiter, quatenus ipli accepta funt ferenda omnia beneficia, etiam naturz, vt vocant. Nam quod cœlum, elementa & reliquæ creaturæ conseruantur, itemque impii variis beneficiis affluunt, hoc omne est à secundoillo Adamo, in quo terra est benedicta, sicut in primo maledicta. Sed speciatim & singulariter Christus dicitur mediator respectu electorum: vtinos hic accipimus. Rursus hi termini aliter vsurpantur. Nam Christus dicitur mediator communiter & generatim omnium filiorum Adz, siue sint ludzi, siue gentes, dummodo ipsum habeant pro suo mediatore, Efa. 49. v. 6. Speciatim vero & fingulariter Christus dicitur mediator, quatenus tantum missus fuit ad oues perditas domus Israel, quas iple immediate & per se docuit & quæsiuit, Matth.15. v.14.

V. Subiectum mediationis siue officii Christi est totus Subiectum Christus, hoc est, persona; & totum Christi, id est, vtraque officii Christi ipsius natura coniunctim, non alterutra seorsim.

Officii Christi causa esticiens est tota Trinitas, inprimis autem Pater, ratione originis, quaterus Filium suum ab æterno vocauit, & carnem ipsius sanchiscauit ad hocmunus, Esa. 49. v. 1. Vude in hoc munere Filius omnia Patri suo deferre consueuit, Luc. 2. v. 49. soh. 5. v. 36. cap. 6 v. 27. t. 8. v. 28. 42. c. 10. v. 25. c. 14. v. 10. Hæc vocatio voce & testimonio Dei est sancita, Psal. 2. v. 7. Heb. 1. v. 5. Matth. 3. v. 17. iuramento confirmata, Psalm. 110. v. 4. Hebr. 7. vers. 17. testimonio angelorum & præcursoris Iohannis tanquam testium in cælo & interra omni exceptione maiorum comprobata, Luc. 1. v. 31. 32. c. 2. v. 11. soh. 1. v. 15. 32. Altor. 10. v. 38. Exhis autem testimoniis Scripturæ videre licet, officium mediatorium impositum este Christi personæ, respectu vtrius que naturæ. Respectu quidem naturæ diuinæ Christus est vocatus vnctus que, hoc est, ordinatus & designatus ad hoc officium. Respectu autem naturæ humanæ vnctio hæc non solo

designationem ad mediationis officium, verum etiam maximorum do norum collationem significat, Efa. 61. v.1. Luc. 4. v.18. Pfal. 45. v.8. Cum enim in officio Christi mediatorio non paucæ sint operationes: diuinz. necessum est ve natura diuina sie principium ipsarum formale & russus. cum non paucæ ibi fint operationes humanæ, necessum est vrhumana natura sit ipsarum principium formale : sicut ipsa persona, siue Christus Dedv Deww Geft principium illorum commune; vnde opus mediatorium dicitur Jean dernov. Clarum autem est ex omnibus partibus officii Christi, multas operationes diuinas in illis concurrere. Nam in munere Prophetico apparent documenta æternitatis summæque sapientiz & nonnisi dininæ: quatenus Christus in V. T. illud obinit, & sapientiz dining fummus interpres extitit & adhuc existit. Deinde sacerdotium non potuisset rite peragere per solam humanam naturam. Partes enimilius funt intercedere sufficienter pro peccatoribus apud Deum, expiare ipsorum peccata, & omnium in toto mundo electorum preces audire & offerre simul. Hinc dici solet: Sacrificium Christi ideo verumelt sacrificium, quia Jean de prov. A regio denique officio excludi non potestiuina natura. Nam regere vniuersam Ecclesiam, dare Spiritum S. illustrare mentes, emollire & circumcidere corda, conterere Diabolum, omnelo; hostes potenter contundere & perdomare, minime convenit solinaturæ humanæ. Ideo Augustinus tract. in Iohan. 47. ait: Quis posuitanimam, & iterum sumit eam? Christus ex eo quod Verbum est ponitanimam, & sumit eam. Et paulo post: Caro ponit animam suam, & caro iterumsumit eam: non tamen sua potestate caro, sed potestate inhabitantis carnem. Idem libr. 10.confessionum.cap. 40. ait: Mediatorauteminter Deum & homines, oportebat vt haberet aliquid simile Deo, aliquid simile hominibus, ne in vtroq hominibus similis, longe esset à Deo, autin vtroq; Deo similis, longe essetab hominibus, atque ita mediatot non esset. In Magnus epift. 1 I. inquit: Non esset Dei hominumque mediator, nisidem Deus idemque homo, in vtroque & vnus esset, & verus. Exhis confidtur solum Christum esse mediatorem; quia mediator inter Deum & hor mines debet elle Jear bewaro.

Officium Christipropheticum. VI. In officio Christi Prophetico oportet spectare partes, modos, & tempora ipsius.

Partes sunt interna cordium illuminatio, cum docet intus, Iu. 24.7.
32.45. Actor. 16.v. 14. & externa veritatis diuinæ promulgatio, quæ tussus est doctrina, & prædictio. Doctrinæ partes sunt, vera legis interpretatio ex mente legislatoris, Matth. 5. & Euangelii sue mysterii de redemione

humanigeneris patefactio, Matth. 1.v. 21. Iohan. 17. v. 8. Prædictio rerum futurarum consideratur in Christo quatenus fuit viator, id est, in statu huius vitz, itemque respectu nostri siue hominum in V. & N.T. 1. Pet. 1. P.II. cap. 3. v. 19. 20. Apec. 22 v. 16. Medi funt varii. Nam Christus est Propheta dodrina & vita siue exemplo. Et hoc modo Christus appellatur mediatornoster, quemadmodum medicus idonea vidus aut pharmacorum præscriptione, hominem liberare dicitur à morbo in quo est, vel in quo futurus erat, si suopte consilio vitæ victusque rationem instituisset. Deindemodus Prophetici officii Christiest immediatus vel mediatus. Immediatu eft, quem Christus sub vtroque fædere vsurpauit : & in V.quidem T. Patriarchas & Prophetas per visiones, oracula & infomnia docuit secundum diuinam naturam: in Nono autem secundum vtramque discipulos suos plene & perfecte instituit de iis, que pertinent ad regnum Dei, Johan. 15. v. 17. Actor. 1. v. 3. Hanc ob causam in Scripturis vocaturλόγ (,legatus lehouæ, confiliarius, angelus fæderis, Apostolus protessionis nostra, Ioh. I.v. I. Esa. 9.v. 6. Matth. 17.v. 5. Hebr. 3.v. I. lummus item Propheta, Deut. 18. v. 15.18. fidus ille testis, Apoc. 1. v. 5. testis nationum, antecessor & præceptor nationum, Efa. 55. v. 4. Doctor, Matth. 23. v. 8. To. lux Ecclesix, Efa. 60. v. 1. Luc. 2. v. 32. ductor & consummator sidei, Hebr. 12. v. 2 Altermodus est mediatus, quo per servos suos, olim quidem per Patriarchas & Propheras, deinde vero per Apostolos, Euangelistas, omnesque fidos Doctores verbi, Eccle siam instituit, Luc. 24. v. 45. Eph. 4. v. 11. V trumqueautem illum modum variis miraculis sanciuit. Tempus in munere Prophetico observandum est triplex. Primum est Veteris Testamenti; cum Christus docuit Patriarchas & Prophetas, instituit ministerium verbi & sacramentorum V.T. & prædixit futura,1.Pet.3,v.20.Secundum est Noui Testamenti; cum Christus ipse docuit in his terris, ministerium verbi & sacramentotum N. T. instituit, hodieque nos docer partim interne, partim externe per ministros suos iple summus Magister & princeps Prophetarum, Joh. 15. v. 15. Matth. 28. v. 20. Actor. 1. v. 3. Tertium quali tempus est Ecclesiæ triumphantis, quam Christus in cælo docet modo gloriæ conueniente.

VII. Christus est sacerdos noster expiando, & interceden - Quomodo do iuxta œconomiam typici sacerdotii.

Christies fit facerdos?

Expiatio describitur, 1. Petr. 2. v. 24. cap. 3. v. 18. Pfal. 65. v. 4. Efa. 53. v. 12. 1.loh. 2.v. 2.Rom. 3.v. 25. Hebr. 10.v 12. Appellatur aliter redemtio, fatistachio pro peccatis, & fanctificatio, Hebr. 10. v.10. Intercessio describirur, ler.30.v.21.Zach.1.v.12.Rom.8.v 34.Heb.7.v.25. Intercessit autem Christus

Bbbb

pro nobis cum versaretur in hacterra, & etiamnum in celis intercedi pro nobis, partim comparendo cum merito & iustitia sua coram Parte. Heb. 9. v. 24. partim excitando in nobis suspiria & gemitus precesquede uotas & frequentes, Rom. 8.v. 26. partim denique nostras preces & grati. arum actiones offerendo Patri luo, & gratas illi acceptalque reddendo. Apoc. 8. v. 3. 4. Cæterum duplex fuit typus sacerdotii Christi; communis. secundum ordinem Leui,idque wi ivdenw seu defectum; & singularis, fecundum ordinem Melchisedech , idque xab waregoznivseu excellentiam. To codes Leuitici facerdotii oftenditur duplici ratione; quianon efficaciter purgabat, necerat perpetuum, Hebr. 7.v. 23.6.10.v.4.11. Mel. chisedeciani sacerdotii excellentia apparet in his tribus; in ateminis specie, quia Melchisedeci nec pater, nec mater, nec ortus, nec interins commemoratur; in coniun ctione duplicis officii, sacerdotalis & regii; & denique in Abrahæ, ipsiusque adeo Leui in lumbis Abrahædecima. tione. Cum autem Christus vocatur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, non hic tanquam præstantior sacerdos, cuius ordinem seguatur Christus, proponitur, sed tanquam typus præsigurans præstantiam facerdotii Christi, magis quam Leuiticum illud non æque præstans,

Quomodo Christus sit rex ? VIII. Regium Christi officium administrat illetanquam βεάνθεωπ , in hoc & futuro seculo, per νομοβεσίαν & δικανικεντίαν sine potestatem indiciariam.

Regnum Christi duplex est, essentiale & personale. Essentiale, quod& naturale & vniuerfale dicitur, Christus æquali cum Patre & Spiritusa-Ao gloria & maiestate obtinet. Personale, quod etiam donatium, aconomicum & dispensatiuum dicitur, Christus qua Bravegen de adminiftrat fingulari modo: eftque regnum gratiæ velgloriæ. Illudeft Eedefia militans, hoctriumphans. De hocregno accipe illa, Pfalm.2.7.6.8. Daniel.7.v. 13.14. Matth. 11.v. 27. cap. 28.v. 18. Iohan. 17.v. 2. Daniel. 2.v. 44. Luc.1. v. 32. Huiusregnirespectu Christus dicitur princeps, Ezech.37. v.25. Parer aternitatis, Efa.9.v.7. Rexnoster, Pfalm. 45. 6 47. princeps regum terræ, Apoc.1. v.s. leo ille ex tribu luda, Apoc.5.v.s. dux feu anteceffor, Danel. 9. vers. 25. Michael princeps ille maximus, Danel. 12. vers. 1. Apocal. 12. vers. 7. Iud. v.9. rex regum & dominus dominantium, Apoc.19. verf. 16. Est autem hoc regnum Christi monarchicum: quippe cuiustex debereffe Jear beun . Porro Christus regium hoc officium in hister ris exercet ratione Ecclesiæ suæ & hostium suorum. Ecclesiam quidem gubernat, partim per externum verbi ministerium, partim interneper Spiritum, quem in nos sua membra esfundit; atq; ita nos regit verbo& Spiritu

Spiritu fimul, Eph. 4.7.10.11.12, Hebr. 12.7.25.26. Matth. 18. Hoftes Chrifti quodattinet, rexille nofter nos nobifque parram falutem fua porentia contra hoftes nottros tuetur & conferuat, Pfal. 2. verf. 9. illo sque debellat parrim priuando iplos omni potestate, Pfal. 110. v. 5.6. Efa. 11. v. 14.19. partimillos abolendo, 1. Cor. 15. v. 16. partim debellando ipfos per leipfum, Pfal. 110, v. 2. vel in nobis & per nos, instruendo nos armis spiritualibus adversusillos, Rom. 16. v. 20. 1. Ioh. s. v. 4.5. Præterea in hoc Christi regno non tantum eft legumlatio sapientissema & sanctissima, sed etiam executio potentissima & iustissima, constans duabus partibus, præmiorum scil.dishibutione, & pænarum irrogatione, quibus hostes suos gravissimevloiscitur, & electos suos paterne castigat, exercet, inque officio continet. Ethæcquidemest æconomia regni Christiin hoc seculo: in futuro autem alia eius erit ratio. Nam rex noster, qui hicest aliquid in nobis, tuncerit omnia in omnibus: & hostibus debellatis pacatum regnum Patri trader, sed ita vt ipse quoque in æternum cum eo regner, Luc.1.v.33. Quodautem Apostolus, 1. Cor. 15.v. 28. docet de subiectione Christi, lummam ipsius gloriam designat. Nam Christus mysticus, id est Ecclesiá subiicierur Patri, id est liberabitur ab omnibus grumnis & frueturgaudio pleno in cœlis, vbi est caput ipfius Iesus Christus. Subiici enimPatriestregi immediate in cœlo.

IX. In solo Christo hæc tria officia, propheticum, sa-Teia officia cerdotale & regium potuerunt coniungi: in creatura non coniunga noi possunt.

Nam solusille, qui est Je de Je Je de Je d

X. Officii Ch isti frequens considerationos impellere de-Meditatio estad meditationem & præstationem nostri officii.

Nostriautem officii est agnoscere hunc mediatorem, in ipso acqui ducare escere, ipsumque colere. Debemus ipsum agnoscere tanquam Optimum & Maximum: in ipso acquiescere tanquam in eo, qui nobis est omnazipsum colere, tanquam eum, qui noster est propheta, noster sacerdos, noster rex. Hoc autem siet, si ita viuamus, vt & ipsi simus propheta, sacerdotes & reges Deo nostro consecrati. Proderit hoc loco conqui-

Bbbb 3; rere:

rere nomina & titulos, quibus Christus ornatur tum in scripturis, tum in libris Patrum. Talia è multis sunt Iesus, Christus, Messias, vnocus Domini, Immanuel, Pastor, seruus Domini, princeps populi Dei, germen Dauidis, surculus tener ex alta cedro, planta celebris, lapis angulais, Adonai. dominus Dauidis, sapientia, rex populi Dei, dux, dominator Iacobi, silius iustitia, angelus Dei, angelus sederis, silius Dauidis, filius hominis, sponsus Ecclesia, soli iustitia, Verbum, Verbum vira, Verbum Dei, fructus ventris Maria, Dominus, Dominus gloria, consolatio siraelis, vnigenitus Patris, donum Dei, imago Dei, dilectus, saluator, episcopus animarum, sanctus, &c. Qua nomina, vt & similia, digeripossus iuxta seriem alphabeti, veliuxta capita doctrina de persona & osticio Christi, quia faciunt ad pathetice docendum, ad viram recteinstituendum, & conscientiam consolandum.

CAP. XIV.

De Ecclesia Catholica.

PRÆCEPTA.

Onsiderauimus officium Christi ratione specierum: iam considerabimuratione obiecti, quod est Ecclesia.

Ecclesia spectatur in se, vel opposite Illa est vera, hæc falsa.

Ecclesia in se spectata, est cœtus creaturarum intelligentium à Deovocataumi statu naturali ad statum supernaturalem: 1. Cor.1.v.9.1. Petr.3.v.10.1.loh.1.v. 3.1. Thess. 2.v.12.

Eftg, catholica, vel particularis.

Ecclesia Catholica est talis vel absolute, vel secundum quid.

Ecclesia Catholica absolute est vniuersitas omnium electorum ad vitam etrnam.

In ea videnda sunt duo, caput & membra seu corpus.

Caput Ecclesia Catholica est summus illius princeps & monarcha: & confidutur partim communiter, est q, tota Trinitas Rom. 11. vers. vlt. partimsingularius, est q, Christus 1. Cor. 12. v. 27. Eph. 1. v. 22. cap. 4. v. 15.16. Coloss. 1.

Membra Ecclesia Catholica sunt omnes electi, tum angeli, tum homines. Hebt. 12. v. 22. 23. Hebr. 3. v. 1. Quæ non tractantur hoc loco singula: quiade

hominibus his tantum agitur.

Ecclesia secundum quid Catholica est vniuersitas bominum electorum.

Está, vel omnium temporum, vel vnius temporis.

Ecclesia Catholica omnium temporum est vniuer sitas hominum electorum, que

Dew

Dem abinitio mundi víque ad finem isfius conuocaturus ef in Christe lefu ad requumgratia & gloria, Rom. 8. v. 28.30.

· Ein videnda funt nomina . adiuncta & partes.

Nomira sunt varia: quorum decem continentur in illo versu, Splendida, clara domus, mons, regnum, corpus, ouile,

Vinea, tum mater, virgoq;, sponsa Dei.

Dicituretiam panegyru, siue conuentus vniuersalis Hebr. 12. v 22.23. & Ecclesia primogenitorum qui conscripti sunt in caiie. Hebr. 3. veis 2. Et hacest illa Ecclesia Catholica, quam in symbolo Apostolico profitemur.

· Adiuncta eius frectant vel effentiam ipfius, vel cognitionem nostram.

Quaspeñant essentiam, sunt vnitas sanctitas, & vniuer salitas. Ecclesia siquidem hat est vna, salutis authore, consensu doctrinæ, vniues spiritus subministratione, & sancta membrorum communione: Cant. 6. v. 8, Eph. 4. v. 4.
1. Cor. 3, v. 11. Est sancta, vs su, officio, affectu, prosecu, essentia se persectione in Christo. Est enim sanctificata, in vsum Domini, sanctitati studet, & sanguine Christi persecte mundata est. Matth. 26. v. 28:1. Cor. 1. v. 2. Eph. 2, vessi 20. Est vniuer salis, sine Catholica, locorum, personarum, & tempo-

rum ratione.1. Cor. 12. v. 13. c. 4. v. 27.

Adiunta qua spectant nostram cognitionem, veniunt nomine inuisibilitatis, sung tres nota Ecclesia Catholica, videl sides, spes & charitas. Est enim inuisibilis Ecclesia Catholica, quia est corpus mysticum: & proinde creditur, solique Deo nota est. 2. Tim.2.v.19. Vnde Augustinus lib.5. contra Donatissacap.27. eleganter ait: Numerus ille iustorum, qui secundum propositum vocati sunt, de quibus dictum est: Nouit Dominus qui sunt eius: ipse est hortus conclusus, sons signatus, puteus aqua viua, paradisus cum su sun sun sunt non. 1, v.17.1. Cor. 1. Thest. 1.v.2.3.c.5.v.8. Pertinet huc distinctio apostoli Rom. 2. v.28. 29. quod Iudaus sit ès paves vel sevas si similiter circumcisso.

Partes Ecclefia Catholica funt dua , vna triumpbans in cœlu , altera militans in

terris.

Ecclesia triumphans est vniuersitas hominum comprehensorum, qui fruuntur visione Dei beatifica in cœlu siue statu patria. Apoc. 4. v. 8. vsque ad finem. c. r.

v.9.& legg.

Ecclesiamilitans est vniuersitas hominum viatorum, qui incedunt per sidem & spem, inhacvita. Psal.105. vers. 12.13. & 110. vers. 3. Eius duæ sunt periodi. Prima est inde à Christi ascensione vsque adinitium mille annorum Apocal. 20. Atque toto hoc tempore est sub cruce, est que similis lilio inter spinas. Cantic. 2. vers. 2. myrteto sito in profundo. Zachar. 12. versicul. 8. vineæ. Esa. 5, columbæ. Cantic. 2. versicul. 14, oleæ. Roman. 11.

p. 17. & dicitur nigra. Cant. 1. v. 5. Altera periodus erit per 100. annosin his terris. Porto eccleliæ militantis membra sunt omnes & solieletti: iquent firmi in side, vel insirmi. Desirmis vide Rom. 15. v. 1. qui et dicuntur spirituales Gal. 6. v. 1. & perse & heb. 5. v. 4. Deinsirmis vide Ro. 14. v. 1. Heb. 5. v. 1. la sirmis illis accensendi sunt catechumeni nondum baptismo externo tincti, & extermunicati, qui scil. sunt in numero electorum. Licet enim illi nondu acceptim externum signum sæderis, sunt tamen in sædere ex proposito Dei: hi vero vel iniuste sunte exclusi, vel iuste. Si iniuste, ipsoiure sanctisunt, & proinde neque iure neque sacto exclusi sunt ab Ecclesia Catholica, per etiam iure sunt exclusi ex visibili Ecclesia, licet sacto sint exclusi. Siniuste, eiecti sunt ex Ecclesia particulari, non Catholica: & eiecti sunt conditional ter, dum spes est resipiscentiæ.

Ecclesia Catholica vnius temporisest vniuersitas hominum credentiumis N.T. vno tempore in soto mundo viuentium. Et dicitur Catholica seu vniuersalisad differentiam Indaicæ, quæ angustis terræsan Catholica suissibilis ad differentiam Catholica inuissibilis in hac possunt esse reprobi, permixti scilicet electis. Roman. 9. vns. 6.7. Vnde dici solet: Ecclesia inuisibilis habet tantum oues, visibilisoues &

lupos.

REGVL AE.

Ecclesia dicitur æquiuoce vel vniuoce.

Ecclesia est vox Græcæ originis, notat que cœtum euocatum. Vnde apud Græcos & præfertim Athenienses, à quibus hæcvox sumta &v. furpata eft, vt docet Pollux lib. 8. cxxxyoia dicebaturea hominum multitudo, que iussu magistratus conueniebat vocata. Est igitur nomencommune, quodidcirco profrequentia & congregata concione generalite quoque sumitur Ad. 19.9.31.38.39. Christiani postea suumeffecerunt & proprium, ita vt idem sit quod domus Dei, vt Paulus loquitur .. Tim. 3. & Sion, vr in Plalmis accipitur: & curia Chiifli, vr à Terrulliano appellatur- & collegium, vt vocatur in L.I. I. Cod. de facrofancta ecclef. Significt tio autem huius vocis apud Theologos est triplex, generalissima, specialior & specialissima. Sub prima comprehendunturele diangeli, & hominis vocati vel externe tantum, vel interne insuper. Et siccetus hypocitarum dicitur Ecclesia malignantium, aquiuoce & catachrelia. Pfal. 26.v. 5. Apoc. 3.v. 9. Sub secunda comprehenduntur hominestantum, non angel. Sub tertia comprehendunturtantum homineselecti ad regnum gratia & gloria. Eccletia igitur electorum angelorum & ho-

minum est vniuoce Ecclesia, malignantium nonnisi æquiuoce: quia illicrantum eft forma Ecclesiæ, hic vero larua tantum. Porro etsi Ecclesiæ nomenita placuerit veteribus, vt Synagogænomen repudiauerint, vt Infinmininterrogat, ad orthod. & Augustinus tom. 6. oftendunt: quia scil. Iudzorum cœrus dicebantur fynagogæ, non quod fynagoga etiam pecudum congregationem significaret, vt perperam sentiunt Scholastici ex Isidoro lib. 8. etymolog. c. 1. tamen ne hanc quidem appellationem Scriptura respuit, lac. 2. v. 2. 2. Theff. 2. v. 1. Hebr. 10. v. 25. Caterum Ecclesia synecdochiceetiam significat vel cœtum presbyterorum & præpositorum cætui Matth. 18.7.17. qui vsitate dicitur Ecclesia repræsentatiua, cui opponitur collectiua; vel solas oues. Act. 20. v. 28. vel singulas piorum familias Philan. v. 1. & deniq; impropriissime per metonymiam basilica seu ædificium vocatur Eeclesia, cum proprie debeat appellari cunty ora sie sov.

II. In loco de Ecclesia principale subiectum tractationis Ecclesia midebetesse Ecclesia militans.

viatorum dicitur. In illa etiam sunt sancti angeli, qui electi dicuntur in tationis in Scriptura: fiue confiderentur vt cœtus ab hominibus separatus, fiue vt ad vnam Ecclesiam cum hominibus pertinentes.1. Tim.g.v.21. Pfal. 68.v. 18. Iud, v. 14. 6 fegg. Apoc. 5. v. 11. Hebr. 12. v. 22. Neque hoc videatur alicui mirum, quod angelos dicimus pertinere ad ecclesiam. Etenim cum angelorum fanctorum mediator fit Christus, imo & liberator, quatenus scillos liberauit à periculo laptus fiue miseriæ: cum item illi sint conserui & our Jeo hogos nostri 1. Petr. 2. vers. 12. Zach. 3. vers. 7. Apoc. 19. vers. 10. cap. 2.7.9.tede censentur effe in Ecclesia. Hinc. Augustinus lib. 10. de ciuit. Dei. 6.7. ait, nos cum angelis este vnam ciuitatem Dei, Et in enchirid.ad Laurent. ap.61. inquit: Hæcergo quæ in fan dis angelis & virtutibus Dei eft Ecclesia. Porro quanquam illa quæ in terris est Ecclesia iam ex parte triumphat perChristum ducem regemque suum de morte, de inferno, de Dia. bolo,de mundo. 1. Joh. 3. v. 2.1. Cor. 15. v. 57. cap. 2. v 14. tamen nondum triumphans appellatur; quia in his terris adhuc pugnat & luctatur cum came, mundo & Satana. Scimus enim duo esse Ecclesia tempora, nempe qualis nuncelt, & qualis furura est. Nunctentatur & peregrinaturà Deointerris: tuncautem latabitur & quiescet in colis. Nam quod de

dormiente Ecclesia, que sit in purgatorio, scribunt Scholastici quidam, falsumest. Quid vero? Annon quando incipient mille isti anni Apoc. 20. ecclesia poterit appellari triumphans in his terris? Resp. Erit hoc præludium triumphi in cœlis, non vero ipse triumphus. Nam felicitas ecclesie

litans est primarium (ub_

Ecclesia vera est triumphans vel militans. Illa comprehensorum, hæc iettum tra-

in his terris per mille istos annos non erit ipla vita æterna. Deindere manebunt ifto rempore hostes ecclesiæ, verum ita vt sint futuriinseno res, inprimis sub finem istius millenarii, quando incipiet bellum Gog& Magog. Cæterum nos hic tractabimus de Ecclesia militante, quiatta-Catio Ecclesiæ triumphantis pertinet ad locum de vita æterna. Tradabimus, inquam, de Ecclesia militante, non quatenus significat paucos & vnica familia comprehensos, vel etiam infignem multitudinemina liquo loco degentem, quæ dicitur Ecclesia singularis, vt est Ecclesia Corinthiorum; sed quatenus significat omnem euocatorum vniuersitatem in his terris visibiliter, vel inuisibiliter, vniuersaliter vel particulariter, en bernatam. Vbi illud meminisse oportet, quadruplicem hanc modote. citatam Ecclesiæ significationem in Scriptura esse fundatam, All. 20.1. 28. Ephef. 1.v. 12. Act. 1.v. 41.47. Rom. 16.verf. 5. & propter vnam effentia. lem rarionem omnium, quæ æque competit paucorum, multorum& omnium cœtui, etiam exæquo nomen Ecclesia participare: hocsolum discrimine, quod cœtus constans ex pluribus, maior Ecclesia dicatur, at non magis Ecclesia, quam minor.

Exclesia qua. III. Ecclesia, quæ est cœtus hominum, consideranda est druplex sta- secundum statum innocentiæ, miseriæ, gratiæ & gloriæ.

Ecclesia in statu innocentia consideratur, quatenus protoplastinontantum erant creati, vt hoc essent quod erant, sed vt porro in statumfeliciorem eucherentur, conuenientem imagini Dei. Atque ita conuenisset eis euocatio, qua ex natura & naturali felicitate vocatifuissent, ad participandum fructum adoptionis diuina, per observationem legis iplis politæ, & fancitæ promissione vitæ beatæ per sacramentum arboris vitæ obsignata, mortisque comminatione. Gen. 2. Vnde illi Ecclesia Dei fuerunt, non sanguine Christiredemta, neque spiritus regeneratione, vel noua creatione reformata, sed creatione primæua Dei instituta, & vocatione secundum fædus legale informata. Hæcautem Ecclesiante lapsum actu constitit ex primis parentibus Adamo & Eua tantum, potentia veto complexa est totum humanum genus, quod illorum lum bis inclusum naturali propagatione ex illis proditurum erat, idq; ordinatione Dei constanti & perpetua, secundum quam fædere cum parentib. inito omnes illorum inclusit posteros, si quidé parentes in isto perftiterint. Et hoc respectu Ecclesia ante lapsum Catholica nomen soriit potest. Sed cum protoplasti legem latam transgressi fuerint, à fæderees. ciderunt, & desierunt esse Ecclesia Dei, expulsiab arborevita ¶diso, symbolis vitæ æternæ & domicilii illius, sactique sunt filiitæna:

tura. Quare cum denuo Ecclesia ex hominibus colligenda fuerit, euocanda illa fuit ex statu illo peccati & miseriæ (in quo ecclesia nonnisi potentiz & ea quidem remotissima fuit.) & quidem colligenda ex decretogratiola milericordia Dei. Ille igitur adhibuit modum conuenientem enocationi & gratiæ; instituendo fædus gratiæ in Christo mediatore. Ad cuius participationem vocati funt omnes, sed diuersimode secundum temporis oconomiam sapientissime distributam; primo videl per seminis benedicti promissionem, deinde per legis pædagogiam; tumper plenam Euangelii manifestationem. Gen. cap. 3. v.15. Rom,1.v.2. Gal.4.v.1.2.3.4. Matth. 11.v.11.12.13. Illic & istic Ecclesia erat tanquam hæres infans: hicestranquam hæres i am adultus. Hæc vero æconomica distinctio, & diuersitas modi euocationis, duplicem & substantia diuerlam Ecclesiam non facit. V nus enim idem que homo infans est & adultus; nonnili ætatis, & qui secundum ætatem est, profectus ratione distindus. Dicitur autem tota Ecclesia ante & post Christum vnus hæres Gal.4. Eph. 2. ver f. 12. 13. 14. 15. item vna ciuitas Dei, cœlestis Ierusalem, materomnium qui benedicuntur cum Abrahamo, patre credentium, & secundum Isac promissionis sunt filis. Galat. 4, vers. 26.27.28. vna domus Dei, fundatain lapide angulari Christo. Ephef. 2. verf. 20.21.22. Hebr. 11. 307/25.26. Hic cœtus vnius hæredis, & noui hominis, vnius ciuitatis & domus Dei nominibus ita vt diximus infignitus, dicitur Ecclefia Catholica, continens omnium temporum à promissione seminis mulieris ad finem mundi, omnium que lo corum homines ad gratiæ Dei participationem & cultum illius gloriæ euocatos, & vocationi obsecutos: & induo membra integralia homogenea & similaria distribuitur: in Eceleliam nempe, quæ est ante Christum, & in illam quæ post. Gal. 4.v.1.4. Heb.11. v. 40. Atque hæc est ecclefia in statugratia: quæ translata in cœlum fit ecclefia in ftatu gloria.

VI. Ecclesia militans tamdiu erit, quamdiu hic mundus Quamdiusse erit.

Quatere aut dubitare, vtrum sit aliqua Dei Ecclesia in his terris tam est mirum & inauditum, quam si quis quarat, vtru sit aliquis in hoc modosol, vtrum aliqua terra vel mare. Hoc enim constat non tantum ex eo, quod qualibet natio peculiarem aliquem numinis cultum prasse fert, sed etiam clarum est ex promissionibus Dei de donis, de regno, debenesiciis ipsius erga populum suum, itemque ex praceptionibus & exhortationibus regulisque sidei, vita & vocationis, passim inverbo Dei prasseriptis. Et quia ha promissiones & praceptiones ita

funt comparatæ, vt fint duraturæ quamdiu hic mundus durabit Menh cap. 16. vers. 28. necessum est, vt Ecclesia Dei fit in his terris ad confum mationem vique leculi. Vnde profitemur in lymbolo, nos credere Ec. clesiam Catholicam, que fuerit, sit & sit futura omnium locorum, homi num & temporum. Et fane Deus mundum hunc immundum confener propter dilectam suam sponsam Ecclesiam, quemadmodum paterfami milias lilium fert inter spinas, & has propter lilium, spinas item fentoro pterrofas, lolium & z zania propter triticum. Etsiautem hac Eccess fit Catholica: ratione ramen doctrinæ potest vel in vno duntaratho. mine pio conseruari. Qua vero ratione est corpus quoddam ac congregatio, non potest in vno tantum homine pio & fideli retineri. Namad minimum duo requiruntur, vt in Adamo & Eua videre eft: licetius plum vniuerlitatis, vt aiunt Iurisconsulti, velin vno duntaratillim membro possit conservari. Tertullianus in lib. exhort. ad monogamiam, ad mi. pimum tres desiderat, vt sit dicaturque Ecclesia corpus aliquod & collegium.

Quemodo Christus sit caput Ecclesia.

V. Caput Eccles peculiari ratione est Christus, & quidem solus.

n

Caula efficiens Ecclesia, tum procreans per regenerationem, tum conservans per quotidianam educationem, tum denique consummans perillius ad se immediatam adunationem est Deus Pater in les Christo per Spiritum Sanctum 2. Tim. 1. v. 9. 1. Petr. 1. v. 12. 23. 25. Instrumentum est Euangelium, semen illud incorruptibile, ex quo renascitur Ecclesa, quodque est potentia credendi ad falutem I. Petr. I. Rom. I. Vnde &ill, quos administros Deus statuit Euangelii, causa instrumentaria & covperarii Dei appellantur, quorum alii sunt fundatores, alii superadifica tores. 1. Cor.cap.3.v.10.Rom.15.v.18.19.20.21.Eph.2.v.20. Vnde etiam Ecclesia Catholica N. T. dicitur Apostolica. Actio porro huius causaesticientis est euocatio; quæ vox includit tria; videl. terminum à quo, quiest status peccati, terminum ad quem, qui est dignitas adoptionis filiorum Dei, & medium, per quod tenditur ab vno termino in alium, quodest fides in Christum, per quam ex regno tenebrarum in regnum lucis &filii Dei transferimur, & dignitatem illam adipilcimur, ex decreto przde ftinationis diuina. Matth. 9. v. 13. 6. 11 . v. 28. Row. 7. Ier. I. v. 12. Col. I. v. 13. A. 16.7.17. Pecculiariter autem Christus dicitur caput huius Ecclesia;quis solus habet conditiones, que competere debent capiti Ecclesia: que lunt; omnia ad Ecclesiæ vitam & salutem necessaria persecussimeinse continere; debitam habere ad Ecclesiam symmetriam; conuenienter cum

cumipfavnitum effe; virtute denique sua vitam, sensum & motum Ecclesizinppedirare. Hæautem conditiones soli Christo competunt. quippein quo habitat omnis plenitudo, & ex cuius plenitudine omnes accipimus. Illeeft, quem Pater conftituit caput super omnia ipsi Ecclefiz; quidat salutem corpori suo, quod est Ecclesia: cuius spiritu Ecclefizanimatur, fentit, monetur, Col. 1. v. 19.6. 2. v. 9. Ioh. 16. v. 16. Ephef. 1. v. 22. 65.7.23. Rom. 8. v. 9.10.11.12. Neque hoc tantum de interna communicatione intelligendum est, sed etiam de externa administratione. Ille enimelt, qui verbum fuum & Spiritum emittit, qui ministerium in Ecdefiainflimit, qui apostolos, euangelistas, pastores & doctores isti mininisterio praficit: vnde & pastorum princeps dicitur : qui ministerio alliftitperligna, prodigia, virtutes, & varias Spiritus lancti distributiones; qui Ecclesiam suam aduersus hostes defendit, & illius etiam temporarium bonum procurat, quousque iudicat internum & æternum illius bonum postulare. Matth. 28. v. 19. Actor. 2. v. 32. Ephef. 4. v. 1 1.12. 1. Petr. 5.7.4 Marc. 16.7.20, Actor. 4.7.30. Recte igitur Augustinus serm. 40, de temporeait, Christum fic esse caput Ecclesia, ficut sponfus est caput sponsa; qui scilicettivalem ferre non potest. Solus igitur est caput Ecclesia; quia caput Ecclesiz deber esse Deus & homo; ita quidem vt ab eo motus omnis, sensus & vita spiritualis in singulos fideles deriuetur; vt denique abcorno fides piorum pendeat, sit que in eo capite fundata. V nde Bernhardus ferm. 79. Cant. Christus eleganter vocatur glutinum bonum. Nullusitaque homo quantumuis excellens, potest esse, vel debet dici caput Ecclefia. Ettametsi Petrus dicitur έγκελ 🚱 τῶν Αποςόλων à Basilio: tamenhocilli principatum Ecclesia non tribuit. Principatum confessioaisegit Petrus, non honoris, air Ambrosius de incarnatione Domini cap. 4. fidei, non ordinis. Neque Papa est hoc caput; tum quia non habet nec habere potest conditiones capitis; tum quia membra sua destruit, ve ait Bernhardus.

VI. Materia remota Ecclesia Catholica, sunt peccatores; Quinam propinquior, peccatores miseriam suam agnoscentes, & constituant redemtionem expectantes; proxima, fideles.

Peccatoribus enim solis est necessarius vitæ illius ingressus. Gal.cap. 2. 7.15.16.21. Verum non omnibus peccatoribus contingicadire non dico Corinthum, sed Hierofolymam coelestem : sed illis duntaxat, qui agnofount & deplorant statum suum, Christique open implorant, quique vocantur in communionem Iesu Christi & participationem hæreditatis,quamille suis sanguine suo acquisiuit, & cuius dispensator constitu-

Cccc 3

tus eft iis, qui obtemperant. Matth. 9.v.13. cap. 13.cap. 17.v.28. Rom. 8.v.14. 30. Hebr. 5. v.9. Quare ab Ecclesia Catholica merito excluduntur infideles, hypocritæ, apostatæ, hæretici, qui Christnm caput non tenent. Quid de no baptizatis, excommunicatis & schismaticis sit sentiendum, diximus in præceptis. Summa eft: Quorum Christus est caput, illisunt ipfius corpus, licet non agnoscantur esse corpus eius. Caterum Christus etiam dicitur corpus, non tantum caput 1. Cor.12. 7. 12. vbi nomineecclesiæ intelligitur Christus cum fidelibus suis coniun dus. Cuiusreirationem Fulgentius lib. 2. ad Monimum adfert infignem, quando inquithoc fieri, vt melius summa coniunctio esse intelligatur inter ipsum caput & reliqua membra, id est Ecclesiam, cui etiam suum nomen Christus communicat, & cuius nomeniple accepit.

fia carbolica. VII. Forma Ecclefia Catholica confistitin vnione, ordinatione, & communicatione mystica.

> Quia Ecclesia est de genere relatorum, forma ipsius in relatione posita sit necesse est: & qu'dem in relatione disquiparantie, que est inferioris ad superius vel contra. Hoc enim videre licet ex nominibus sue titulis Ecclesia: cum nempe dicitur corpus, sponsa, civitas, domus, relate ad caput, sponsum, regem, herum seu patremfamilias Ephes. 1.v. 23. Ich. 3.v. 29. Heb. I.v. 20. 22. I. Tim. 3.v. 15. Ephef. I.v. 22. Relatio autem interifta relata in tribus posita est siue momentis siue gradibus:vnione scilicet.ordinatione & communione. In vnione cum capite & sponso & regeiphus, quæ fit per Spiritum Christi, & fidem Ecclesiæ. In subordinationeillius sub capite sponso & rege suo, quam requirit perfectio & virius capitis, & necessitas vtilitasq; Ecclesia. In influentiam deniq; vita, lensus &motus à capite benouole procedens, & ab Ecclesia percepta feliciter. Col.1. v. 18. 19. Gal. 2. v. 20. Rom. 8. v. 9. 14. Eph. 5. v. 23. Quarum reru finis eft gloria Dei & salus Ecclesiæ. Gloria quidem Dei duplici modo: quatenusipse gloriam suam perficit creando, conservando, promovendo & confummando Ecclesiam; & quatenus Ecclesia iubetur gloriam illi tribuerei, & reipfa tribuit. Salus Ecclesia no est finis Dei, cum fit donumipsius; sed tamen eft finis Ecclesiæ, quem illa intendit fide sua, & quamasfequi vi beata sit cum Deo annititur. Ephef. 1.v. 12. Roman. 11.v. 36.1. Pet. 1. v.9. Eph.3.v.21.cap.5.v.20.

Ecclesia catholica est inuisibilis.

VIII. Ecclesia Catholica est inuisibilis ratione forma suz, notarum, & vniuerfalitatis.

Nam neque forma interna videri potest; neque sides, ipes & chari-

12

CE

n

2

tu

VI

d

r

P

d

u

C

ŀ

ras quantum ad finceritatem incurrunt in fenfus; neque ro xa9 ods visibile eft, non magis quam forma ipla substantialis. Ideo recte definitur Ecclesia inustibilis conventus primogenitorum, qui sunt conscripri in colis, ex Hebraorum capite duodecimo, verficulo vigefimo tertio. Et Clemens Alexandrinu libro septimo Stromatum ait: Voco Ecclesiam Dei, non locum, non templa, sed congregationem electorum. Et Augustinus in Psalm. 122. inquit: Ecclesia sunt omnes Christiani. Quæ definitiones oftendunt Ecclesiam Catholicam esse reuera innisibilem : quod electi ad vitam grernam non fint conspicui oculis. Inde illud Augustini: Multi sunt intus lupi, in Ecclesia visibili: multi sunt foras oues, id est, extra Ecclesiam visibilem. Porro huius Ecclesiæ invisibilis hæc sunt propria. 1. Nullos clesia inuishabere hypocritas; sed tantum filios Dei: 1. lohan.cap. 2. versiculo 19. Vn-bilis qua? de hisoli dicunturita esse in Ecclesia, ut simul sint de Ecclesia. II. Singuli illi fideles foli Deo noti funt. 2. Timoth.capite 2. verficulo 19. ita ut ille omnes vocet per nomina propria, vt loquuntur. III. Eorum singulorum nominain libro vitæ scripta funt. Ierem. 1.v. 5. Ioh, 1.v. 12. 6 48. Luc. 10. v. 20. Apos. 13. v. 8. & quidem indelebiliter. 1V. Nunquam prorlus à verafide, sue fundamento salutis posse deficere, licet multas stipulas possit habere adiunctas. V. Esse vere sanctam, id est, per Christum sandificatam. Ephef.1.1. Cor. 6. v. 10. Quæ proprietates diligenter discernendz sunt a proprietatibus Ecclesia visibilis. VI. Quadam huius Ecclesia membra possunt videri: ut propheta, apostoli, & alii: quadam læpe non videntur. Roman. 11. v.3. 1. Reg. 9. Falsa igitur est illa Scholasticorum sententia, Ecclesiam dici inuisibilem tantum ratione virtutis & sanctitatis, non autem ratione suorum membrorum sine suppositorum, quia semper illa cernuntur, vtaiunt. Quod falsum est. Tametsi enim homines electi videri possint: non tamen semper videntur. Porro Ecclesia inuisibilis in Ecclesia visibili diffusa est & sparta, vti gutta aquæ in toto mari, Vnde fit vt homines, qui non fatis acute vtramque distinguunt, & quæ fint propria vniuscuiusq; animaduerrunt, læpa res diuersissimas confundant; & quod de Ecclesia inuisibili dicum est, id ad singula visibilis Ecclesiæmembra pertinere velint ac transferant imperite. Verum quidem est, vtramque sæpe in vno corpore coalescere : sed &: hoc veruest, veriusq; propria in vno corpore manere distinctissima. Non igitur confundenda sunt, neque separanda, sed distinguenda prudentissime. Non est tamé propterea negandum, promissiones Dei que ad Ecclesiam inuisibilem pertinent, spectare quoque ad Ecclesiam visibilem. Nam quia Ecclesia visibilis multa Ecclesiæ inuisibilis membra continer, ad que promissiones ille pertinent, fit vt simul ille pertineant ad Eccles-

Ecclesiam visibilem. Præterea visibilis & inuisibilis Ecclesia non diffe runt ratione fundamenti, quod est Christus, vel ratione doctring: cum vtraque in Christo fundata sit (loquor autem de Ecclesia visibili vera) sed tantum ratione membrorum discriminantur, quatenusilla nobis sunt nota, vel non sunt nota. Nam omnia Ecclesiæ visibilis membraincurrunt in oculos: inuisibilis Ecclesiæ alia estratio. Inilla sunt fideles & hypocritæ: in hac fideles tantum. Ideo cum dicimus electos inter hypocritas versari non aliter atque triticum latet interpaleas.hzc similitudo accipienda est de Ecclesia visibili. Hine patet falsumelle. quod nonnulli tradunt, Ecclesiam visibilem & inuisibilem ita opponi, venemo possit esse membrum Ecclesia visibilis & inuisibilis simul. Nam quatenus aliquis publice profitetur veram fidem in cœtualiori, & cum iis ad verum Deum colendum conuenit, est Ecclesiz visibilis membrum: quatenus autem idem à Deo prædestinatus est ad salutem, est quoque Ecclesia inuisibilis membrum. Subordinata igitur suntista, non contraria. Ita scilicet aliquis in politia potest versari, & singulariter diligià rege in occulto. Cæterum quando dicimus Ecclesiam invisibitem este sanctam, non intelligimus angelicam illam sanctitatem, qua Ecclesia que conuenit Ecclesia triumphanti. Nam Dauid, Petrus & alia Ecclesia inmode sanctas uisibilis membra plurimis laborarunt næuis. Est igitur sancta & puta non perfecta iusticia inherente, sed imperfecta; licet sit sancta & pura perfecte in Christo, iustitia imputata: quod etiam tradunt Scholastici, Erit autem perfecta sanctitate inhærente & habituali inpatria, vtloquuntur. Eth veroilli, qui funt in Ecclesia visibili multa ignorare sapeque labi possunt: fide tamen & gratia Dei nunquam possunt excidere: quia semper retinent fundamentum illud & summam salutis, nempe gratuitam remissionem peccatorum suorum in vno Domino nostro le

modo una?

Ecclesia quo- su Christo. Denique Ecclesia inuisibilis ve est Catholica, est vna. Nempe citra personarum discrimen, & nullo locoru interuallo, & nullatemporum intercapedine concluditur, vel disiungitur, sed vbique sparsaest vna & eadem fide, licet diuerso sæpeidiomate, & lingua, & regione,& patria. Ergo vnica est hæc Ecclesia, Cant. 6, v. 8. Iohan. 16. v. 16. I. Cor. 11. p. 12. vti Sol est vnus, cuius sunt plures radii variis in locis spart, &vti Cyprianus de vnitate Ecclesia ait, vti, vnus truncus & plures rami. Scholastici has quatuor proprietates recte tribuunt Ecclesia, vt sit vna, fancta, Catholica & apostolica: sed male attribuunt Ecclesiæ visibili, pessime Romanæ. Porrò quod diximus de proprietatibus Ecclesiæinus bilis, ille Tituli Eccle-non esle confundendas cum proprietatibus Ecclesiæ visibilis, idemetiam de titulis notandum eft, è quibus nonullos colligemus. Primo au-

33

ne

7.3

7.

ca

fte

or

Se

7.

te

qt

q

q

tu

tem (vt hocrepetam) Ecclesia inuisibilis dicitur fancta; quia eam Chriftus suo sanguine sanctificauit. Eph. g.v. 27. Hebr. 13.v. 12. Deinde Catholica; quoniam vnum Deum colit, vnam fidem habet, & vnum baptismum: & proinde vnaes, non plures. Ephef. 4. v. 4. f. Habet autem plura membra, &plures rum partes, tum particulas; & fingulæ appellantur nomine Ecclefia, vri fingula partes offis os dicuntur, & partes cœli cœlum. r.Cor.16.v.q. Apoc.1.v.T1. Tertio dicitur columba, quia simplex, vera, munda & nitida effe deber, perfecte in Christo, & affectu profectuque quotidiano, quantum quidem freri potest in hoc mundo. Cant. 2. v. 14. Col. 1. v. 22. Ephef. s. v. 27. Quarto fonfa Christi Matth. 9. v. 1 5. Cant. 3. 6 2. Cor. 1. V. 2. Nempe ve vxor cum marito eft eadem caro, ita & nos cum Christo eadem caro spiritualiter appellamur, Eph. 5. v. 31. 6 32. Dos autem à Chrifto fuz Ecclefiz constitura est iustitia & vita zterna, itemque crux & af-Aictio. Quinto dicitur mater; quia in ea spiritualiter Christo gignimur, in ea etiameducamur, in eius gremio & sinu fouemur. Est enim Ecclefia vitis illa & mater beata, quæ filios marito Christo, ac fructus colono suo protert, & eos quidem vberes ac veros. Esa. f. Cant. 8. v. 12. Galat. 4. V. 19. 1. Petr. 1. v. 23. Sexto appellatur columna fiue ftabilimentum veritatis 1.Timoth. 3. v. 15. quia in ea veritas Dei custoditur, & apud eam depositaeft: vnde Ecclesia recte dicitur depositaria. Illi enim commissa sunt oracula Dei. Roman. 3. ver [. 2. non tamen vt illius vocem pto voce Dei habeamus, vt fcribit impiiffime Calixtus primus in Canon. Non decet, diffinct. 12. Septimo appellatur domus, arca, tabernaculum fanctuarum Dei.s. Timoth. 3. 7.15. & alibi: quia in ea Deus modo specialiori & illustrioribus tum internis, tumetiam externis effectis maiestatis sua & Spiritus habitat, & quicunque Dei sunt domestici, sunt de Ecclesia Dei, atque in ea manent. Octavo dicitur Sion & Terufalem, vti paffim in plalmis & Galat. 4. v. 26. quia duoilla loca fuerunt typi & figura Ecclesia Catholica. Multiplex autem hîcest analogia, quam pete ex commentariis in Biblia. Nono dicitur corpus feu complementum corporis Christi, imo etiam vo catur Christus. 1. Corintb. 12. v. 12: Ephef. 1. v. 23. Hi autem omnes tituli, & iis similts alii quam plurimi, primum quidem omni inuisibili Ecclesiæ competunt: tumaurem secundo loco etiam visibili Ecclesia, quarenus quidem illa completitur fideles, qui funt vera Ecclesia inuisibilis membra: vnde & oues, & peculium Dei, & turtur vocantus, caterisque simili-

bus epithetis, magnificis sane, or-

nantur.

THEOLOGIA DIDACTICA CAP. XV.

De Ecclesia partic ulari. PRÆCEPTA.

Sequitur de Ecclesia particulari, qua est cœtus certus Christum colens pertinem ad Ecclesiam Catholicam, tanquam parsillius: vt est cœtus vnius gentis, ciuitatis, pagi, aut domus. Vnde & quilibet Christianorum cœtus vocatur Ecclesia, sic vt cum vna sit Ecclesia Catholica, particulares tamen Ecclesia sint multæ. 2, Thessal. 1. v. 14. qualis olim suit Ecclesia Romana Corinthiaca, &c.

Ecclesia particularis duobus potissimum modis consideratur. Namà doctrina de disciplina est pura, vel impura: à gubernatione est inuisibilis, vel visibilis. Hæduz distinctiones sunt præcipuæ. Minus præcipuæ sunt, quod à temporum de economia dissersitate, alia vocetur vetus & noua, Iudaica & Christiana: à linguis locisque, Æthiopica Græca & Latina, Orientalis & Occidentalis à multitudine vel paucitate ciuium, alia frequentior, alia infrequentior. Qua differentiæ omnes sunt accidentariæ, vna eademque manente soma essentiali, seu differentia specifica.

Ecclesia pura est cœtus, qui veram religionem habet incorruptam. Dicituretiam orthodoxa, item catholica, non respectu loci, sed sidei; & denique vera και έξοχην.

Notaipsius sunt effentiales vel accidentales.

Essentialis vnica est, videlicet veritas verbi Dei & sacramentorum. Hebt.4.v.. 12.10h.10.v.27. Matth.28.v.10.Rom.4.v.11.

Accidentales sunt principales, vel minus principales.

Principales sunt verbi Dei pradicatio pura, & sacramentorum administratialigitima. Ioh. 5. v. 39. Act. 17. v. 11. Matth. 26. v. 1. Cor. 10. v. 17.

Minus principales sunt disciplina ecclesiastica, & externa vita sanctimenia.

Matth. 18.

Ecclesia impura est cœtus, in quo religio est corrupta: est que vel minus impura, vel magis, vel impurissima: prout scil.minus, vel magis deste chit à sinceritate do crinæ & disciplinæ.

Deinde Ecclesia particularis ex gubernatione sui est inuisibiiis, vel visibilis.

Inuisibilis est, quatenus interne gubernatur à Patre in Filio per Spiritumsan-& um. Ephel. 3. v. 15. cap. 4. v. 6.11.12. 1. Cor. 1. v. 4. & leqq. 1. Reg. 19. v. 19. Rom. 11. v. 4.

Visibilis est, quatenus externè gubernatur, per ministerium verbi & sacramentorum. Ephel. 4. v. 12. 13. Et hanc externam gubernationem deinceps. tractabimus.

REGV-

REGVLÆ.

I. Membra Ecclesiæ particularis sunt proprie, vel æquiuo- Membra ecclessa particetalia. cularis.

Prioris generis membra funt soli electi, qui dicuntur esse in Ecclesia materialiter & formaliter. Posterioris generis membra sunt hypocrita, quitantum materialiter funt in Ecclefia,1.10h.2.v.19.10h.6.v.70.71. Hinc Augustinus lib.s. de baptismo contra Donatistas, distinguit Catholicos in bonos & malos.

II. Ecclesia particularis est Catholica, non ratione ampli- Catholicum tudinis, sed ratione fidei. bigue.

Nempe Patres dixerunt Catholicas Ecclesias, quæ Catholicam fidem profitebantur. Fides autem dicitur Catholica, quia vna est fides omnium electorum ab initio Ecclesia ad finem eius. Hebr. 11. Et hoc senfu bonus Christianus dicitur Catholicus.

III. Omnispura Ecclesia est etiam vera, sed non omnis ve- Ecclesia vera Epura quid ra est continuo pura.

differat? Ecclesia pura nal igaige vov dicitur vera, non simpliciter. Non enim omnis vera Ecclesia est pura:licet omnis Ecclesia pura sit vera; nisi verum & purum procodem sumantur, vt sæpissime sit. Sed accurate loquendo oporter bæcduo distinguere. Sic omne purum aurum est etiam vesum, sed non omne verum aurum est continuo purum, puta aurum scoriis permixtum. Italeprosus homo est quidem verus homo, sed non purus.

IV. Inuisibilis Ecclesia credenda est, visibilis colenda.

uisibilis est Inuisibilis est credenda, quia ex symbolo constat illam esse obietum fidum fidei,nempe secundarium. Primarium enim eft Christus. Visibi- dei. liscolendaest, quia Deum colit, & à Deo colitur. Colenda, inquam est, vbicunque conueniat, & quocunque tempore, siue de die siue de nocte. Actor. 20. Tertullianus in apolog. Iustinus Martyr in secund. apolog. fiue in loco publico & ad id destinato à magistratu, siue in prinato. Actor. 16. 6 20. siue denique inssu & concessione insidelis magistratus, siue eo prohibente.

V. Nota Ecclesia principales debentomni Ecclesia, soli paricularis Ecclesix, & semper conuenire.

Quia fideles magna animi anxierate premuntur, cum dubitant ec. beant effe qua sit visibilis Ecclesia vera, diligenter explicanda sunt nota Ecclesia. comparata?

dicitur ans-

Ecclesiain-

quomodo de-

Nam Dddd

Namin qua hominum congregatione, ea figna & notz inesse animad. uertuntur, ea sane vera Dei Ecclesia est nominanda. Er quandoilla s. gna puriora seruantur, tanto ille cœtus verius Ecclesia Dei appellatide. bet. Quanto autem minus illa signa & notæ in aliquo hominum co. tu deprehendi possunt, tanto magis quoque ille cottus à perfectionele. clesia Dei declinat & discedit. Denique in quo cotu omnia illa figna & symbola conspiciuntut incorrupta,ille contus est perfecta ac vera Dei Ecclesia visibilis, Ecclesia inquam a ata & s & simpliciter nominanda. In quo cœtu vel omnia non funt, vel fi fint, non vigent tamen incorrupta, ille cœtus dici quidem Ecclesia potest, sed non omnino perseda. In qua vero hominum multitudine nullum omnino exiis signis obseruari poterit, illa certe nequaquam est visibilis Ecclesia nominanda. Qualia vero & quot fint hac figna, quaritur, Primo nonnullitia fiztuunt, vbi quidem quæritur de vere & perfecte visibili Dei Ecclesiain in his terris. Illa vero sunt pura verbi Dei prædicatio: quæinaliquibus est efficax, non in omnibus. Chryfostomus in Matth. 24. pura sacramentorum à Christo institutorum administratio : & legitima ordinisarque disciplinæ Ecclesiasticæ constitutio, morumque correctio. Dequibus notis coniun ctim vide Matth. 28. verf. 19. 16.17. Actor. 2. v. 3647.48.42. 46. Ephes. 2. v. 25.26. Tertullianus & Cyprianus de cultu Virginum, Augustinus de fide & fymb. Scholastici dicunt Ecclesiam fundariin fide, doctina& facramentis. Thom.in 3.2.q.6. De prima & tertia nota Augustinus jo. bomil. 9 ait: Christianus es? Frequentas ecclesiam, verbum Dei libenteraudis, & amas, & lætissime deeius lectione commoneris? Christianus es. Idem homil. 16. Deum laudamus in Ecclesia, cum congregamur. Desacramentis ait idem lib. I. cap. 1. de inquisit. ad Ianuar. Deus colligit fibinounm populum per sacramenta. Alii duas solum ponunt notas Ecclesiavisbilis, easque vocant essentiales, puta do arinam divinam sanamacincorruptam, & disciplinam diuinam, tum in sacramentorum legitima administratione, tum in mandatorum diuinorum quoad sincerum Dei Quæ sententia coincidit cultum & vitæ sandimoniam, obedientia. cum prima. Rursus alii dicunt proprietates Ecclesia esse vel nudas, ve quod Ecclesia sit Catholica; vel notificantes, quales dicunt esse duas, puritatem doctrinæ & sacramentorum, & sanctitatem obedientiamque vitæ. Alii dicunt vnicam esse notam essentialem Ecclesiæ, videlicet verbu Dei, reliquas dicunt esse accidentarias. De quibus omnibus accurate sic est habendum. Notarum duo sunt genera, eixona & nxusea,illa funt probabilia & fallibilia, hæc necessaria & infallibilia. De his posterioribus quæritur hoc in loco. Ruríus nota petitur vel ex intimis viscerib rei,

rei.cuiuseft nora, aut extrinsecus arcessitur. Prioris generis notæ dicunturinfitz & effentiales, posterioris assumtæ & accidentales. De vrrisque hocloco quæricur. Effentialis autem nota Ecclefiæ vifibilis, quæ ab interna ipfins forma, scil. euocatione, manat, est veritas verbi Dei reuelati: cui veritas sacramentorum tanquam connexum inseparabile confuncta eft. Vriulque enim veritas ita proprium & effentiale est rexune sov Ecclefiz.vr veritas hæc & Ecclefia vifibilis adæque conuertantur, vt loquunturscholz, & fint aqualis ambitus. Hacigitur est perperua & irrefragabilis & perpenua Ecclesia vera dignoscenda nota Hebr. 10. v. 23. Ich. 10. v.17 6.8. v.3 1.1. Tim. 2. v. 15. Efa. 5. v. 13. Ierem. 3. v. 10. Hof. 4. v. 1. Ergo vbi non fonat veritas Dei, ibi nulla est Ecclesia. Hinc Patres docent, hareticorum cœum nonelle Ecclesiam, quia veritate doctrina careant. Nota acsidentaria ecclefia sunt, que ab accidentibus sumuntur, nempe à forma externa, seu partibus integrantibus Ecclesia. Huius generis notas alii statuunt in ordine recto, quo membra Ecclesia interse coagmentata coharent, &actionibus fimul: alii tantum in actionibus, qua ab iifdem partibus proficiscuntur ad ædificationem corporis Ecclesiæ, ad coagmentationem fan ctorum, & opus ministerii pertinentes, Eph. 4. ver [. 12. emulmodi sunt tres: sincera prædicatio ac professio verbi dinini secundum Scripturas; legirima facramentorum administratio; & disciplinæ Ecclehastica sedula acreligiosa procuratio, Matth. 28.v.19. Marc. 16.v.15. 48.2.7.1. Ex his actionibus duæ priores sunt principes, quippe primæillins nota affectiones: tertia est minus principalis. In his autem actionibusaccurate distinguendum estid, quod est Dei, ab eo quod est homibum. Verbum Dei, diuinum est simpliciter, absolutam veritarem continens: prædicatio verbiactus est humanus: finceritas est modus huius actus, nempe prædicationis. Primum simpliciter est necessarium Ecclesiz, neque vllo tempore aut modo ab ea separari potest: reliqua duo inesse quidem debent Ecclesie de iure; quia sunt conditiones à Deo impetate:at non semper insunt de facto. Neque ramen propterea interir Ecclesia; nempe vt non perit actus primus; cum cessat actus secundus, ipsa scilicet operatio. Sunt autem varii gradus in sinceritate tum prædicationis doctina, tum administrationis sacramentorum, tum denique disciplina Ecclesiastica: vnde Ecclesia dicitur pura vel impura, secundum plus & minus, vt loquuntur. Non igitur adimendum est Ecclesiænomen cœtui alicui, tantisper dum fundamentum & caput obtinet, neque tabulas fœderis abiicit. Vnde iam liquet, ad quam Ecclescam quisque piusae fidelis se adiungere debeat, nempe ad eam, cui competit nota illa notarum maxima, veritas verbi Dei. Quod si possit, debet illam Ec-Dddd 3

clesiam reliquis sepositis eligere, in qua omnes illa note vigent, quastre citauimus. Sed inprimis hic habenda est ratio essentia; eminentialecundatio spectanda. Prima autem illa nota facit ad essentiam Ecclesie reliquæ ad eminentiam. Veræigitur Ecclesiæ le adiunget, qui vultesse membrum Christi. Ad hanc enim promissiones Dei, & Ecclesia privile. gia in Scripturis commemorata pertinent. In hacfunt amici Dei & filii eius in hac funt cohæredes Christi: extra hanc non est falus, sicut extra arcam Noe non erat falus: huius protector est Deus: hicest cadauer, hic aquilæ. Hinc Augustinus ferm. 69. de temp. ait: Sicut Noe filius suos in arcam recepitita & nos filios nostros optemus in ista arca (Ecclesia) fuscipere, Nam non habet Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem, yt Cyprianus & Augustinus loquuntur. Augustinus etiam ferm. 109. detemp.eleganter ait: Duo parentes nos genuerunt ad mortem, duo ad vitam. Parentes, qui nos genuerant ad mortem, Adam & Eua: parentes, qui nos genuerant ad vitam, Christus & Ecclesia, Non autem debemus differe hanc nostram ad Ecclesia corpus aggregationem, iuxtaillud Augustini in Iohan. 79 .ferm. Necideo quisquam differat venire ad vineam, quia fecuruseft; quoniam quandocunque venerit, ipfum denarium, ideft vitam æternam accepturus eft. Securus eft quidem, quod ipfe denariusilli promittitur, sed differre non inbetur. Vide ne forte quod tibille daturus est promittendo, tutibi auferas differendo. Ad extremum dilcamus hic discernere inter notas veras & fucatas. Nam vtait Augustinus: Nos & hæretici Deum & Christum nominamus, non tamen eundem colimus. Præclare quoque ait Basilius in Psal. 44. Nemo improbus, autignarus fidei, vere eft Christi amicus. Nimirum non omnes homines sunt in Sione & Ierusalem, nec omnes qui sunt in Sione, statim sunt desione.

Quomodo VI. Ecclesia vista VI. bilis sieri pos-bilis. sistimussibilis? Ne

Nempe partes illius Ecclesiæ, quæ secundum formam externamvisibiles sunt per se, triplici ratione per accidens tieri possunt inuisibiles. Primo inuisibilis sit patticularis Ecclesia, quæ orthodoxam doctrinam, quam prius amplectebatur, abiicit: vt cum ciuitas aliqua eierato Christo in Mahometi verba iurat: aut quæ locum, in quo degebat, relinquit: vt cum Christianorum Hierosolymis hærentium cætus, desertavibe Pellam commigrauit. Deinde id accidit alieno scelere; nempe cum tyran. norum surore & hereticorum astu ita conturbatur externa Ecclesiæ sorma, vt erepta congregationis facultate, illa conuenire desinat & conspici. Sic persequente diacone, in solitudinem sugit puerpera, Apos. 14. Et Hils-

Ecclesia visibilis triplici ratione sieri potest inuiti-

Hilarius recte dixit : Ecclesiam non femel in cauernis terra delituisse. Quid! Tanta interdum est tyrannis hostium, vt Ecclesia non tantum ad familias, sed etiam ad pauca capita redigatur iuxta illud Tertulliani in exbort ad caftit. Sed & vbi tres, Ecclesia est, licet Laici. Er certe veriffima est Auguffini lententia epift. 48. Ecclesiam Dei effe lunæ similem, quæ nunc toralucetincenla radiis Solis:nunc lumine magna parte priuatur: nunc lumen omnino nullum ostendit. Ergo aliquando defecisse, vel certe tediffima & abditiffima Ecclesia Dei videri potest. Vnde patet quid de successione sit statuendum. Nimirum doctrinæ successio, non autem personarum, constituit Ecclesiam : ita vt pereunte & translata do ctrinafacra ex aliquo loco, pereat & transferatur Ecclesia, tametsi maneat successio personarum. Nam Ecclesia similis est scholæ, in qua perpetuo docendumeste & vbi desiit illic doceri, desiit quoque proprie esse schola, licet parietes vel ignaui præseptores maneant. Sed, inquis, curappellatur Ecclesia visibilis, quæ non videtur? Videtur, inquam, sed non à multis; non ab omnibus, sed à paueis. Et visibilis recte dicitur; quia videri potest, liceripsoactu non videatur. Tertie visibilis Ecclesia fit inuisibilis respectueorum, quivel infirmitate humana præpediti, vt olim Elias. I. Reg. 19. eaminter impios latitantem non animaduertunt; vel odiiglaucomate excæcati, & lumine necessario destituti, æreaque solum tradantes, aurea non internoscunt. His enim vt tectum est Euangelium, sic & Ecclesia tecta atque inuisibilis est, 2. Cor. 2. vers. 3.4.

CAP. XVI.

De ministris Ecclesia.

PRÆCEPTA.

E Aternagubernatio Ecclesia est publica vel prinata:

Gubernatio publica est, qua in coetibus & connentibus publicu Ecclesia regitur.

Eftq ecclefiaftica vel politica.

Ecclefiaficaeft, quares fpirituales tractat:

Efta propria vel communis.

Propriaspectatur in singulu Ecclesia membru : est q, ministrorum sue pastorum, vel auditorum sue ouium.

Ministrorum spectanda sunt constitutio seu designatio, & officium seu admini-

Constitutio est, qua fiunt ministri Ecclesia, id est tales persona, qua sunt vicary & legati

legati Christi, per quos ipse peragit sacra sua, Roman. 12. vers. 6.7.8.1. Cor. 2. v. 6. Iohan. 1. v. 7.8. 15. 13. 26. 29. 30. 31. 1. Petr. 3. vers. 19. 20. 1. Corinth., vers. 19. 20.

Constitutio illa est

- I. Immediata; qua nonnulli vocantur ad munus pascendi Ecclesiama Deo sine opera & interuentu creaturæ, vt Moses, Ieremias: rel mediate; cum Deus vocat quos dam per alios, vti vocatus est. Timotheus per Paulum.
- II. Extraordinaria; qua quidam vocantura Deo extra ordinem: vt Ptophetæin V.T.in N. Apostoli, Euangelistæ, Prophetæ, & septuagintadiscipuli Christi: vel ordinaria, qua quidem ordinariis donis à Deo prediti, ordinariam Ecclesiæ operam præstant. Tales ante legem sur unt Paniarchæ; sub lege ordinarii ministri erat Sacerdores & Leuitæ; sub Euangelio
 sunt Pastores & Doctores, Presbyteri & Diaconi, Actor. 13. vers. 1. phs. 4.
 vers. 11. T. Timeth. 5. vers. 17. Actor. 6. vers. 8. è quibus Pastores & Doctores præsunt doctrinæ. Presbyteri disciplinæ, Diaconicurarerum
 corporalium. Est autem constitutio ordinaria partimelectio & vocatio, partim
 consirmatio.

Officium ministrorum Ecclesia fectatur in genere & in specie.

In genereeft cur are Dei gloriam & Ecclesia bonum.

In specie est multiplen, vi varij sunt ordines ministrorum: qua de re videtegulas. Quod si ministri non faciam officium, venitur ad depositionem, qua opponitur constitutioni ipsorum.

REGVL AE.

Ecclesia conftat bonis & malis, siue ministros, siue audistat bonis & tores spectemus.

Bonis & malis hominibus constat Ecclesia visibilis in hocmundo. Quod ex ipsorum hominum fructu colligere licet, siue illi sint pastores, siue auditores. Nec obstat, de nemine iudicandum esse, Matth. 7. Iaubs. Hocenim sieri vetatur præter regulam à Christo præscriptamised extegula Christi non vetamur iudicare, Iacob. 1. v. 27. Luc. 19. v. 22. Est quidem istud dolendum, sanctam Dei domum à talibus hominibus calcari, & eos in cætum Ecclesiæ, tanquamin haram porcorum, non autem adaream & arcam & aram Dei venite, Esa. 1. Verum non modo qui Ecclesia præsunt, sed quisque pro viris & certatim, publice & prinatim debet studere, vt mali corrigantur, bonique augeantur. Sunt vero tolerandi mali cum bonis, quantum sidei & charitatis regula patitur & exigit.

Non suntautem boni propter malos per schisma deserendi, Augustinus ferm. 18. in Matth. quemadmodum propter paleas frumentum neg; abiicitur, neque spernitur, aut seges propter zizania negligitur. Etiam Iudas fuir in Collegio Apostolorum. Hinc Ecclesia comparatur sagenz, in qua boni & mali pisces capiuntur, Matth. 13. ver f. 47. area, in qua palea vna cum grano ad tempus colligitur & toleratur, Matth.3.verf. 12. & amplz domui,in qualunt vafa aurea & fictilia, I. Timoth, 2.v.20. Hinc Tertullianus ait, & coruos & bestias immundas fuisse in arca Noe vna cum mundis animalibus ad tempus, quæ fuir typus Ecclesiæ, qualis est in his terris, Apoc. 21. ver [. 27. Paleas autem à frumento separare, & vasa fictilia confringere eft Christi folius, Pfal. 2. ver [. 9. Matth. 13. ver [. 41. Illius ergo iudicium expectandum est, non præueniendum. Ergo Deum nostris iudiciis & sententiis ne præuertamus, Angust. 5 o.homil. 2. Nec vero de illis desperandum est, qui sua mala corrigere nolunt, vel illa insuper desendunt: quia intra triduu conuerti possunt, vt Nineue. Ac vtiliter quidem malicum bonistolerantur, tum ipforum malorum, tum bonorum ratione. Nam & mali à bonis bene viuendo & monendo possunt reduci: &bonorum pietas hactali mixtione probatur, & zelus augetur, quod videant malos male agere. Et quamuis iildem sacramentis communicant boni & mali in Ecclesia, morum tamen dissimilitudine, non corporali secessione separantur: neque malorum vitium bonis nocet, qui illisin malo non confentiunt. Ita Dauid & alii fan & i cum malis in vno cœtu corporaliter permisti fuerunt, sed moribus & vita spiritualiter separati. Sunt igitur in Ecclesia firmi & infirmi, sideles & hypocritæ, boni & mali. Vbi observa Augustinum sermon. 3 g.in Lucam fideles rel' egoxiv appellare tantum eos, quibus datur corpus Christi in cæna: & hoc modo hdeles distinguuntur à Catechumenis: qui ipsi tamen sunt membra Ecclesiz,iuxtailludBastiyin Psalm. 44. Filii Ecclesiz sunt filii Euangelii, siuc sint adhuc Catechumeni, siue iam baptizati. Porro mali hactenus tole. randi sunt in Ecclesia, quamdiu nullius erroris & hæreseos semina spargunt, neque fratres ad malum opus mortifera imitatione seducunt. Ceterum quod quidam in Ecclesia leguntur appellati energumeni, qui vexabantura Diabolo; alii neophyti, qui primum erant baptizati; alii clinici, qui in grabbatis suis propter diuturnum morbum iacentes, in iisdem baptizabantur; alii denique panitentes, qui publicam agebant ponitentiam, id omne oftendit diversos sidelium status in Ecclesia. Vbi observa neophytosiam è Catechumenorum numero fuisse exemtos, & intra annum accepti baptismi adhuc fuisse.

Ministri Ecclesiæ rece dicuntur præpositi. Prapositi qui II. diacntur?

Non est quod aliquis ordinem, qui est inter membra Ecclesia, puter pugnare cum illis dictis, Gal. 3. v. 28. Coloff. 3. v. II. Iacob. 2. ver [. I. Nonenim hic eripitur auditoribus quod sint membra Ecclesiæ: sed ordointer membra constituitur, vt in corpore humano videre est. Et quidem hic ordo ab Apostolis probatur, Att. I. P. 21. 6.8, P. I. I. Cor. 12. P. 12. Epb. 4 P. II. Hinc Paulus vocat alios præfectos, alios idiotas: alios præpolitos, alios fubditos,1. Cor. 14. v. 40. Hebr. 13. v. 17. 1 . Theff. s. v. 12. Rom. 12 v. 8. 1. Cor. 16. v.6. Nimirum omnes in Ecclesia sumus pares quantum ad gratiamgra. tis facientem & iustificantem, & quasdam gratias gratis datas: sed impares quantum ad omnes gratias gratis datas, vt sunt varia vocationum dona. Quod autem Tertullianus exhort.ad castit.ait, differentiam interordinem & plebem constituisse Ecclesiæ authoritatem, hocdequibusdam gradibus, non de reipsa debet accipi. Res enim fundata est insanis literis, vt modo demonstrauimus. Porro cum ministri verbi Deidicuntur præpositi ecclesiæ, non tyrannis vel imperium politicum illisconceditur, sed quid ratio officii ipsorum postulet innuuir, Hebr. 13. ref. 17. 1. Cor. 6. v. 16. 1. Petr. 5. v. 3. Neque hinc concludi potest, quod Prapositi. Ecclesiastici possint munus suum per vicarium aut suffraganeum sue locum tenentem perpetuo administrare (ad tempus enim possunt) quia non eadem est ratio præposituræ civilis & ecclesiasticæ: cumibiposit magistratus politicus regere subditos per Vicarium ad dies vita, quod sit legitimus possessor regionis istius; hic autem requiratur inspectio& directio & correctio plebis. Præterea præpositi nomen, vt & episcopi, non honoris, sed oneris & operis est denotatio, quemadmodum Augustinus eleganter ait. Vide 1. Timoth. 3.v. 1. Act. 20.v. 28.1. Petr. 5.v. 1.2.

Nemo absque legitima vocatione in Ecclesia prz-Abfa voca- III. praesse debet esse potest, quantumlibet sit egregius, & variis donispolleat. Ecclesia.

> Vide Ierem. 14.v. 14 cap. 23.v. 21. Roman. 10.v. 15. Merum enimest sacrilegium, si quis non vocatus à Deo in domum Dei irruat: & si quis non præpositus à Deo, tamen habenas tenere velit in Ecclesia. Præsicitenim Dominus ipse quos vult; & eius labori benedicit, cui vult. Hinc dicisolet: Omnis vocatio habet promissionem. Nemo igitur sana aut bona conscientia præesse potest, qui non suerit prius legitime à Deo vocatus, sue immediate, siue mediate per hominum electionem & suffragium. Exemplo fint Aharon, Christus & Paulus, qui non vsurparunt sibi hono-

rem przfedurz, sed acceperunt à Deo, ideoque benedictionem diuinamin suo munere senserunt. Contra Core, Dathan & Abiram non vo. catiiruperunt in Ecclesiæ præfe Auram, ideoque grauissimas Deo pænas dederunt, Numeror. 1 6. Est etiam vocatio alia ordinaria, alia extraordinaria. Qui priori modo vocantur, illorum functio est perpetua in Ecclesia; quiposteriori, habent functionem temporariam. Et miniftrorum extraordinariorum dona sæpe sunt extraordinaria, vt Prophetia & donum miraculorum, 1. Cor.12.v.9.10. Et qui vocati fuerunt immediate & extraordinarie simul, non potuerunt errare in doctrina, licet in vita potuerinterrare, & reuera peccauerint, 1. Reg. 13. v. 20. Gal. 2.14. Quomodocunque autem al quis vocatur à Deo ad hoc munus, non debetexistimare se propter suam eloquentiam, diligentiam, aliasq; dotes vocari, sed ex mera Dei gratia, 1. Timoth. 1. v. 1. 2, Timoth. 1. v. 1. Hic subole. scit quastio, verum qui nunc sunt, Euangelsci Pastores, habeant legiti-Anpastores mam vocationem? Vbi distincte procedendum est. Et quidem quod ecclesiarureattinetadillos, qui successerunt Luthero & Zvvinglio, illi legitime & formatarum ordinarie sunt vocati, iuxta regulam vocationis quæ est I Timoth.3. Tit. I. sint legitime Vocati enim funt ab Ecclesiis, & Pastoribus ordinariis, qui repræsen-vocati tant Ecclefiam in hoc actu, post examen doctrinæ & morum, & post populi assensum & approbationem; quæ sunt essentialia vocationis ordinaria. Ad Lutherum vero & alios iustauratores & velut Euangelistas quod attinet, illi quoque legitime sunt vocati. Quod vt manifestius enadat, tenendum est vocationem Ecclesiasticam (quæ sic dicitur ad distinctionem politicæ vocationis) tribus modis considerari. Primo est vocatio interna vel externa. Illa fit à Spiritu S. mouente cor, & deliderium in corde gignente, 1. Tim. 3. verf. 1. Phil. 1.v. 19.cap. 3.v. 18.ifta est hominum piorum votum & suffragium, Actor. E. Interior vocatio est intrusoacremeraria vsurpatio honoris, si se protrudat sine vocatione exteriori, Hebraor. 5. verf. 4, Roman. 10. verf. 15. nifi fit extraordinaria. Nam Deus potestabsque externa vocatione vocare quos vult: sic Prophetas sub lege, Apostolus sub Euangelio vocauit. Exterior autem vocatio sine interiori est inutilis; & quidem semper ipsi vocato nocet, Ecclefix non lemper, Matth. 7. versic. 22. Nam etiam à pastore malo Christus bene potest prædicari & annuntiari Ecclesiæ. Deinde est vocatio ordinaria vel extraordinaria, vti paulo ante diximus. Extraordinariæ illius exemplumestin Ambrosio Episcopo Mediolanensi Socrat. lib. 4. cap. 30. Et hocvocationis genus etiam probant Canonista Canon statuimus nem aliquo dist. 61.6 Canon. Valentinianus dist. 63. Huius vero extraordinarie vocationis indicia no semper sunt miracula: semper autem ipsius indicium Ecce

est consensus doctrinæ cum verbo Dei , & illius efficacia fiue fructus 10h.7.verf. 46. & denique affensus ipsorummet piorum. Quatria Apostolus Paulus Doctor extraordinarius profert in Apostolatus sui confirmationem, 1. Cor. 3. ver f. 2. Cor. 3. v. 2. cap. 12. v. 2. Nam quod ad miracula nulla fecit Iohannes Baptista, nulla Haggæus, Zacharias & Ioel: quorum tamen vocationes fuerunt extraordinariæ. Miracula igitur speciatim sic dicta non sunt verum & perpetuum sigillum vocationis extraos. dinariæ: nisi velis miraculum late vsurpare pro mirabili successo &effectu doctring. Tertia consideratio vocationis Ecclesiastica sumiturer 12tione temporis, quo fit vocatio. Fieri enim potest vocatio sine sitinterna, siue externa, vel ante constitutam in aliquo loco ecclesiam, vel post constitutam iam ecclesiam eo in loco. Ad priorem illam vocationem quod attinet, non debent omnia in ea requiri, quæ in posteriori obseruari debent: quia nondum est cœtus ecclesiasticus & nondumestacies ecclesia. Qui itaque primi in tali cultus Dei dispensatione munus docendisuspiciunt, vel à Deo extraordinarie suscitantur, ve prophetz, cum legis interpretatio multis modis effet corrupta in ecclesia litaelitica; vel à tota simul Ecclesia vocantur & ordinantur ad docendum Euan. gelium, non autem ad docendum nugas & vanitates. Constituta vero iam Ecclesia, ibilocum habent ordinariæ vocationes, extraordinariæ non nisi perraro. His ita præmissis, dicimus primos illos Euangelistas in noua Euangelii instauratione, Lutherum se. Zvvinglium & alios, fuise legitime vocatos, partim ordinaria, partim extraordinaria vocatione. Ordinaria; quatenus electionem, consensum & approbationem habuerunt etiam inter ipsos Pontificios. Fuerunt enim ordinatiad docendum verbum Dei. Extraordinaria; quatenus iidem illi damnarunt errores Ecclesiæ, in qua fuerunt ordinati, singulari Dei spiritu impulsi & adi. Ergo fuit corum vocatio ratione forma, qua tunc obtinebat, ordinaria. Sica tyrannis regibus sæpe creantur magistratus, veluti ministri tyrannidis futuri, qui tamen eam ipsam tyrannidem pie euertunt, quod est verum officium magistratus. Estramen & alio modo vocatio illa ordinaria, quatenus illi ab hominibus publicum testimonium acceperunt, ques docuerunt, testimonium dico scientiæ & zeli secundum scientiam, Tåetsi autem extraordinariæ vocationis vnum signum, videlic. miracula non habuerint, quod ipsum tamen non est signum perpetuum: tamen alia habuerunt figna, eaque infallibilia, videlic.doctrinz puritatemin media mundi apostalia, fructumq; illius & efficacitatem contra spemo. mnium. Videris hac de re Augustinum de vnit. Eccles.cap.16.

IV. In legitima vocatione externa & ordinaria tria sunt n legitima vocatione spectanda.

Primo nemo vi cogendus est, vt aliquod Ecclesiasticum munus susci-da? piat. Renuens quidem & sibi suisque viribus diffidens eligi potest: sed quiomomo non consentit, non est eligendus. 1. Tim. 3. v. 1. 2. Cor. 3. v. 5. neque electus cogendus vt suscipiat vocatione m vnanimem de se factam, etiamsi nullam præterea rationem adferat, quam quod nolir, vel non poffit eam acceptare. Nec valet quod obiiciunt Mosen & Ieremiam. Exed. 3. 6 4. Ierem. 1. quia Deus illos vocauit immediate. Nos autem, qui no sumus dii, cos duntaxat tutius eligimus, qui etsi renuunt & diffidunt, tamen postea consentiunt se eligi. Vt enim periculose eliguntur, qui de sesuisque viribus aliquid præsumunt, non autem à Deo pendent toti: ita periculoseab hominibus vocantur, qui negant se agnoscere & sentire inseipsi yllum æternæ vocationis suæ signum ac motum. Nec obstat illud Matth.9.7.38. operarios esse ad messem Dei extrudendos. Nec enim quicunque extruditur, est inuitus. Nam & infirmus sape volens trahitur, vt ait Bornbardus ferm. 21. cant. Et id dixit Christus respiciens ad naturalemillam voluntatem, qua sunt homines per se à sacro isto Dei ministerio auersi, Quo sensu Christus Iohan. 6. v. 44. dicit eum qui credit, à Patre trahiad Christum. Monendi quidem & sapius exhortandi sunt quifuerunt electi, & tamen recufant, ne laborem detrectent aut subterfugiant, aut Dei spiritui resistant eumue extinguant, 1. Theff.1. v. 19: sed vbiiidem sapius admoniti non parent, aut consentiunt, neq; sinunt se exorari, sunt omittendi. 1. Cor. 16. v. 12. 1. Petr. 5. v. 2. Deinde persona eligenda est examinanda, vel seuerius, vel remissius & lenius, prout necelseeft, indoctrina & moribus. 1. Tim. 5.v. 22. Non igitur inuadendum est hocmunus vi, vel fraude occupandum. Quidenim insolentius, quidue indignius effe potest, quam vt sibi quisq; Ecclesiasticas vendicet dignitates feritate armorum, non morum probitate? Bernhardus epift. 158. 164. 170. Fieri autem debet illud examen de doctrina simul & moribus, vt tradit Hieronymus super epist ad Tit. De quibus copiose Paulus 1.Tim.3.6 4. Tit.3. Terribratio ætatis habenda est, non quidem principaliter, sed tamen prudenter:ne scilicet prostituamus dignitatem ministerii,& dignitates conferamus per saltum. Quod olim fuit seuere obseruatum vetitumque ne per saltum vocationes ecclesiastica fierent, videlicet ne quis prætermissis ordinibus minoribus ad maiores vocaretur. Quanquam promotio illa per saltum sæpe est necessaria, vt in Tito & Timotheo videre est. Sed de his omnibus vide Bernh. in epist. & Ius canonicum paßim.

Ecce 3

V. Oeco-

V. Oeconomia ministerii ecclesiastici varia suit in V.& N.T.

Ministri ecclesia V.T.

In V. T. extraordinarii fuerunt prophetæ, ordinarii seu perpetui, patriarchæ, primogeniti familiarum & facerdotes. Prophetarum munuserat triplex: 1. Docere, & quidem vel annunciando verbum Dei, vel illud vindicando, vel reprehendendo varias corruptelas. 2. Prædicere 3. Politica quædam confilia, pertifutura, inprimis regnum Messia. nentia ad gubernationem, communicare. De primogenitis familiaum vide Exod. 13. v. 2. Num. 8. v. 16. 6 feqq. Socerdotum nomine hic venium fummus facerdos, qui fuit typus Christi Leu. 10. Deu. 17. sacerdotes in specie sic di Cti. 2. Chron. 13. Num. 6. Deut. 21. & Leuitæ, quorum erat adiunare facerdotes in specie dictos, & curare res lacras. Num. 1. 2. Chron. 19. In N. T. extraordinarii doctores fuerunt Iohannes Baptista, præcursor Christi. Luc.1. v.17. Ioh.1.v. 29. ipfe Christus, ministerille circumcisionis. Rom. 11.v.& Hebr. 1. V. 1. Septuaginta discipuli, aduentus Christi pranuntii& quali praambul legati. Luc. 10 v.1 apostoli duodecim Matth. 10. quorum typus fuerunt duodecim tintinnabula è veste talari summi Pontificis suspensa: & denig, euangelista, propheta, & viri apostolici. Ad apostolos, xal egezinsicdi-Etos, quod attinet, privilegia & prærogatiuæ ipforum fuerunt, immediata vocatio generalis siue ocumenica, & plena legatio siue commissio, potestas seu donu miraculoru, potestas conferendi Spiritum S. per manuum impolitionem, donum prophetia, & immunitas ab errore indo-Arina. Ab his Christi apostolis distinguendi sunt apostoli Ecclesiarum, quos iplamet ecclesia constituerunt 2. Cor. 8. v. 23. & apostolicivii,i.e. apostoliabipsis apostolis missi Rom. 16. v.8. Euangelista quoq; non fuerunt vno gradu. Namin primo gradu sunt illi quatuor, qui conscripterut historiam Euangelicam: in secundo sunt, qui apostolis officio proximi, ipsoru vices gerebant, ipsorumq; comites erant & collegæ, vt Timotheus, Titus, Philippus. Ad. 8.v. 5.c. 21.v. 8. quanquam alii in priore Euangelistarum gradu locent tantum Matthæum & Iohannem, qui & ipsifutrunt apostoli: in posteriori Marcum & Lucam. De prophetis N. T.vide Act. 11. v. 27. c. 21. v. 10. c. 15. v. 32. Eph. 3. v. 5. Illi ex peculiari reuelationevel futura prædicebant, vel Scripturam interpretabantur. Ordinarii N.I.m. nistri lequuntur, quorum functio post constitută semel ordinemecclefiasticum est perpetua, ad vsque & finem mundi duratura. Hos Baffinin Pfal.33.ad quatuor genera reuocat, ita vt eorum alii fint velutoculi, vtfeniores, alii vt lingua, velut pastores; alii velut manus, vt diaconi, alii velut pedes, vt oftiarii. Dionyfius vero enumerattantum tres ordines in Ecclesia,

Ministri ec-

clesia, epistopos, presbyteros & diaconos. Sed commodissima distinctio hæceft. Ordines Ecclefiastici N. funt velin sacris literis fundari, uel non funt. Ibifunt do ctores, pastores, presbyteri & dia coni: hic funt varii. Ad priores quod attinet illi sic distinguuntur, ve alii versentur in Dei tractatione sue prophetia, vt Paulus generaliter vocat Rom. 12. quales sunt do-Hores, qui verbum Dei tantu interpretantur, & pastores fiue episcopi, qui verbum Deiexplicant & sacramenta dispensant, quæ dispensatio est appendix prædicationis, & morum disciplinam contunctam habet, velut enangolii praxin, & hi hodie dicuntur specialiter ministri verbi Dei. Et Doctores quidem in locu prophetarum, pastores in locum apostoloru successisse quibusdam dicuntur. Alii autem versantur in rerum ecclesiasticarum procuratione, & quidem ita, vt vel laborent in morum disciplina statuenda & conseruanda, qui dicuntur presbyteri, vel in pauperum cura, vi diaconi. Horum autem omnium cœtus dicitur senatus ecclesiasticus, Pastores seu Hieron. ad Ruffu. Sape etiam presbyterium, late sumto hoc vocabolo. Sed episcopiqui? videmus de lingulis. Primo itaque de pastoribus fiue episcopis. Erant hi & sunt Euangelistis inferiores, ita vt hic sit ordo dignitatis: Apostolus, Euangelista, Pastor, Doctor, Presbyrer, Diaconus. De pastorum dignitate vide Bernh. serm. 41. cant. de officio ipsorum vide eundem serm. 77. cantic. Suntaurem iidem episcopi & pastores in Scriptura. 1. Petr. 2. v. 25. c. 5. v. 2. quanqua episcopi nomine & dignitate iampridemabusi sunt homines, & hodie existimatur hoc esse nomen honoris rantu & quæstus, non autem oneris & laboris. At contra August.lib.19.de ciuit. Dei c.19 ait: Episcopinomen est operis, non honoris. Vnde hodie potius ministri verbi Dei nominantur, qua episcopi. Nimirum ex episcopatu, qui tempore Pauli vnuserat & euagelicus, factus est postca episcopatus triplex, nempe Euangelicus, Humanus & Satanicus. Euangelicus & verus, cum inter omnes Ecclesia Dei pastores est æqualitas officii, licet sit inæqualitas ætatis, donorum & stipendioru. Humanus, cum data est vni cuidam ex pastoribus in reliquos paftores & presbyteros pralatio, no tamen suma, sed aliqua tantum. Satanicus est, cum data est uni pastori in alias ecclesias potestas imperatoria & dictatoria: quales episcopi & archiepiscopi sunt in Papatu. Sed nos hoc argumentú à capite ordiamur. Epilcopus est vox Græca fumta ab Atheniensi umagistratu, qui episcopus dicebatur. Erant enim apudillosepiscopi, qui ad res externas inspiciendas mittebantur, velut exercitus sociorum & suos cognoscendos. Er vocula Inintendir significationem. In Ecclesia autem episcopus est, qui diligenter attendit gregi.1.Per.5. All. 10. v. 18. Vnde Cyprianus ait: Episcopus omniŭ speculator est politus. Et August. præclare ait epist. 143. ad Valerian. Nihil esse in hac vita, &

maxi-

maxime hoc tempore, letius, & hominibus acceptabilius episcopi, pres. byteri & diaconi officio, si perfunctorie at que adulatorie resagatursed apud Deum nihil miserius, nihil item in hac vita, & maxime hoctempore, difficilius & periculosius episcopi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo voluit Imperator, id est, Christus. Est enim episcopus siue pastor, minister Ecclesia legitime vocatus, quiverbo Dei in Ecclesia, publicè & prinatim, vtitur, ad fines suos legitimos; qui funt numero quinque ex 2.Tim.3.v.16.Rom. 15.v.4.Hinc Ambrofimait In episcopo omnium ordinationum potestas inest. Consistit igiturpastoris siue episcopi officium in cura Ecclesia, quoad doctrinam & mores, ita quidem, vt supremum obtineat locum interministros N. T.ordinarios. Cernitur autem istud officium in tribus : in docendo, quid homines facere debeant, in orando apud Deum, vt possint facere; in corripiendo & arguendo, nisi fecerint. Qua omnia episcopus debet peragere publice & privatim. 1. Tim. 2. Act. 20. v. 19. In his autem omnibus pastor est tantum instrumentum, Spiritus vero S. est, qui mone nos, intus agit & docet, & dat efficacitatem pastorum voci. Hinc Algust serm. 2 4. in Luc. Ipse, inquit, Christus in corde loquitur vobis. Egoenim clamo: ille in silentio plus docet. Ego loquor per sonum sermonis: ille intus loquitur per tenorem cogitationis. Ergo ipse asseratin corde vestro verbum meum. Ipse habet docere, quod cupio personare. Etalibi idem ait : Sum dator non quasi meærei : fed do, vnde viuo & ego. Nam & vobiscum pauper sum. Præterea officium pastoris est dispensare sacramenta, tanquam appendicem prædicationis; benedicere nuptiis; legere scripturam diligenter, docere in propria persona, non ante per vicarium perpetuum; non tantum substantiam doctrine noncorrumpere, sed etiam formam docendi sanam in verbis vsurpare.1.Tim.; & 4.2. Tim. 1. & 2. Vnde ait Augustinus l. 4. de doctrin. Christiana c.15. Quiek prædicaturus, illa hora, qua est ad populum accedendum, ad Denmanimam leuare debet, vt eructet quod biberit: vt fundat, quod impleuerit: & vt dicat, quod oportet, & quemadmodum oportet. Ergooret, vt Deus sermonem bonum det in os eius; & simul cum eo populus orare debet, vt Deus det ostium sermonis, vt loquaturad edificationem omnium. Sed nunc accidit, quod Hieronymus & Chrysoftomus conque. runtur in epift. ad Tit. lectio nempe Scripturæ contemnitur ab episcopis, qui le somno & otio tradunt, fictitia illa sanctitatis externa forma & veluri larua contenti. Præterea pastor debet refellere doctrinamfal-Sam Tit. 1.v.9 Hinc August. ferm. 164 de temp. & 50. homil. 7. ait: Pastoris est, contradicentes vel vita, vel lingua conuincere, & prohibere quidIt:

ıi-

s:

u.

r

eft

m

15;

al-

id-

quid non licet, ne fiat: plebis est audire ne faciat. Alterum pastoris munus eftorarepro fe & pro populo, publice & priuatim: & deber flatuere feeffe tanquam commune os & linguam totius cœtus.1. Corinth.14.7,14. 1.Tim.2. Num. 6. v. 26. Tertium officium est corripere generaliter & specialiter. In quo illud Augustini notent pastores, ne suspicentur esse verum, quod temere audiuerunt : in Matth. ferm. 16. Confer 2. Timoth. 4. v. 2. 2. Corinth. 10. P. F. Fieri vero debet admonitio à pastore cum lenitate, & cum mansuetudine animi. 1. Timoth. 2. vers. 25. Cum autem quis spernit mansuetudinem pastoris, & suaue admonitionis oleum, & in peccato suo securus obdormit, oportet episcopum adhibere mordacia medicamenta, vinumque compunctionis infundet duris : quemadmodum monet Bernhardus ferm. 4 4. cant. Verum vbi turba peceantium eft, dura quidem, sed tamen ex spiritu charitatis increpatio, non tantum admonitio fieri debet: & maxime cum flagellum Dei desuper apparet, vti cum graffatur alicubi bellum, pestis, &c. Tunc enim Deus nos admonet, vt humiles illi aures præbeamus. Ad hæc pastorum est errantes presbytetos & diaconos in viam renocare. Nam infolentia clericorum (cuius materest negligentia episcoporum) vbique terrarum turbat Eccleham, Bernhardus epist. 15. 2. Ergo seipsos & clericos primum corrigant episcopi: tum reliquos de populo. Sed hic viuuenit, quod Chrysoftom.in Tit. I. scribit, multos cum ad episcopatum vocantur, venire non ad seruiendum, sedad imperandum, & euadere superbos: quodque Hieronymus testaturin epist. Pauli ad Tit. episcopos sæpe creare in suis Ecclesiis presbyteros, vel eorum muneribus, vel suis affectibus indulgentes. Porrò sape fransænea Deopostulanda est pastoribus. Ierem. 1. v. 18. Ezech. 3. v. 9.17. Zach.cap.11.7.16. Sic enim est quorundam in Ecclesia matura, vti phreneticorum, qui eriam sæuiendo bonis admonitionibus resistunt, neque ligarise volunt. Aliorum autem ingenium est vri lethargicorum, qui pigrelcendo rebellant, & à somno se excitari nolunt. Vtrique sanari gaudent, verique indignantur sanari. Tuba igitur (id est bonus pastor) peccatoribus necessaria est, quæ non solum corum aures penetret, sed & cor concuriar, que non delecter cantu, sed castiger audiru, strenuos quolque honetur in bonis, & remissos deterreat pro delictis; nec parcat, ne parcat faluti, ve funt verba Augustim ferm 106. detemp. Vterque porro suo gradu abutitur, & qui pastor negligens est, & qui sine bonis operibus pradicator est sapiens. Bonus pastor describitur Iohan. 18. malus Zach. 11. Ex his constat, tria pastorum genera constitui posse, ita ve sie pastor bonus.loh.10.v.11, mercenarius.loh.10,v.12. & lupus.loh.10.v.10. Matth. 7.7.15.lerem.13. Ezech.34. Ador. 20. v. 29. Hinc Bernh. epift. 237. de epifcopo Ffff EboraEboracenfiait: Si pastor fuisser, diligendus erat: fi mercenatius, tole?

randus: nunc autem cauen dus & repellendus, vipote fur & latto. Boni paftores ergo funt sequendi, tutandi & retinendi: mercenatii andiendi quidem; sed non tolerandi, si boni pastoris copia habendidataes. Vide Augustin. serm. 49. in Iohan. & ferm. 50. Lupi autem funtexpellendi. neque ad momentum temporis, si fieri potest, tolerandi. Zath. 11. 1.16. cap. 10. v. 3. Hi autem per concessionem tantú vocantur pastores. Praclare enim ait Gregor. Mag. Quid fiet de ouibus, vbi pastores lupi fiunt? Caterum cum olim in vna ciuitate plures essent pastores, vnus omnisconfensu, ex veteri quide, sed non apostolica disciplina eligebatur intereos. qui cæteris præficiebatur, & præftabat scientia, moribus & gravitate; qui weessws, weetsas, weessele , manus, file manuas, yeu nal av moundaronσιοπ @ dicebatur. Sed hoc inventum humanum præbuit postegansim ambitioni, & episcopatus ille humanus postea peperit Satanicum. A pastore, qui cæteris ordinibus prior est dignitate, veniamus ad dottore; quos quidem Augustinus epist. 59. & Hieronymus in Ephes. cap. 4. v.II. non distinguunt ab episcopis: sed non recte: cum Scriptura eos distinguar B. phef. 4. v. 11. Horum munus est interpretari verbum Dei, partimeransferendo illud ex aliena lingua in vernaculam; partim adferendo sensum ipsius, via analytica, partim denique conferendo verbum Deiinter les, viaq; synthetica locos communes inde congerendo. Hos videtur Paulus appellare propheras. 1. Corinth. 14. v. 13. Hi in primitiva Ecclesianon erant distincti à Catechistis, quemadmodum iam sunt. Nam Catechi-Enfeb. 1 6. c. fta nunc dicitur, qui proponit la creligionis, 2. Corinth. 3. v. 2. Hebr. 5. v. 11. hift. Eccles. Gal. 6, v. 6. id est summam Christianismi: nec dispensat sacramenta, quod

commune habet cum do cribus, sicut in primoillo differt. Namdo-Aores cibum solidum proponunt. Cæterum quando doctores sunt

inferiores pastoribus, quippe quibus dati sunt adiutores. Prius presby-

terar

qui?

moribus dissolutis, corum do arina sequenda est, non autem vita, vitale Presbyteri Augustinus homil. 50 cap. 7. & Matth. 23. Presbyteri lequuntur: qua nonell vox ætatis & annorum hoc in loco, sed officii & dignitatis. Nametiam qui? iuuenes ærate, modo moribus & virtutibus sint commendabiles, adhoc officium el gi possunt: qualis Timotheus fuit. 1. Timoth. 4. rerf. 12. Alm. cap. 6. S nitur autem hoc modo accepta ista vox vel late, ita vt pastores iplos quoque comple catur. 1. Petr. g. verf. 1. 1. Timoth. 4. verf. 4. Actor. 10. verf. 17.18. Hieronym. in cap. I, epift.ad Tit. vel ftride; & ita fignificat leniores, quos ita vocat Augustinus serm. 19. in Matth. & à quibusdam appellantur Superuigilantes. Priores illi presbyteri in verbi Dei prædicationelaborant, posteriores in morum disciplina. 1. Timoth. 5. vers. 17. Et hisunt ole:

Bo-

udi-

eft.

ndi,

16.

claz-

110

08,

im

A

čs;

terorum genus solebat olim oppidatim constitui, qui dicuntur Curati Socratilib. 1. cap. 27. 6 lib. 2. cap. 6. fecundum in ciuitatibus tantum populofis Socrat.lib.1.cap. 8. Et hi presbyteri dicuntur Seniores ad imitationem historia V. T. Num. 11. versic. 16. vbi leptuaginta coadiutores Mosi dati funt leniores in populo: vnde factum vt qui in eorum locum substituerentur, etiam hoc nomine nuncuparentur. Matth. 26. verf. 3. Actor. 4. verf. 5. Porro duplex est officium horum presbyterorum: primo vigilare super dodrina, ne corrumpatur fidei substantia; & super moribus, ne peccatagraffentur: & hoc suum officium facient & prinatim & publice. Act. 20.v. 20.29. cap. 21.v. 18. Phil. 4.v. 8. Meminerint autem illud Augustini 50. bomil.7. Nulla causa magis facit dispensatorem Dei pigrum ad arguendum, quamtimor verbiasperi, dum timemus detractiones, irrisiones, opprobria superborum hominum: dum per eorum nequitiam mundanum aliquid formidamus, peccatorum eorum vulnera medicamentis specialibus curare negligimus. In correptionibus eiusdem Augustini didum spedent serm. 16 in Matth. vt amando corripiant, non nocendi aut infultandiauidirate, sed studio corrigendi: & vt amore illius, qui peccat &fraterest, sic corripiant. Cortipe intuens correctionem, parcens pudotillius. Alioqui quem vis correctionem, facis peiorem. Denique ne sele extollat, qui alterum corripit, aut illi insultet. Foris terribiliter sonat increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio. ferm. 18. in Matth. Hoc fæpe quoqueingerent pastores & presbyteri fidelibus: Viuite bene, ne male moriamini. Periculorum nostrorum sint solatia vestra bona opera, vt ait idem ferm. 24. in Luc. Cæterum lites dirimere more iudicium, no est munus presbyterorum: licet pars officii eorum sit litigantes aut litigatores ad pacem & concordiam reuocare, vel saltem exhortari. Nec valet exemplum presbyterii seu synedrii Iudæorum, quod iudicabat de multis causis. Matth. 5. v. 22. Act. 22. v. 5.30. quia dissimilis estratio. Ad extremum Diaconi proprie funt, quibus paur erum cura ab Ecclesia est demandata. Diaconi qui? Actor.6. I.Timoth. 3. Etsi vero hoc munus est infimum, quemadmodum pastorale summum : æque tamen est munus ecclesiasticum in domo Deiatque hoc. Erant autem duo genera diaconorum in prisca Ecclesia. Aliienim pauperum bona & reditus procurabant ac colligebant, velut ærariiecclesiastici quæstores: alii vero pauperum mensis ministrabant, & dietim necessitatibus ipsorum subueniebant. Roman. 12. vers. 7. Actor. 6. Etpriores appellabantur pauperum procuratores. Sozom. lib. 8. capite 12, item economi: fuerunt que varii, puta no lotrophi, orphanotrophi, getontotrophi. Posterius diaconiæ genus etiam ad fæminas pertinebat. LTimoth 5.v.9. Actor. 6. quia commodius multa in tali ministerio (quod

Ffff

parationem, vulnerum tractationem, & similia) fiont à feminis quan à vitis. Vnde olim diaconissa in Ecclesia diu manserunt : etiam tempo. re Theodosii Iunioris imperatoris, cuius soror Pulcheria diaconissa fuit.

Parabolani gui?

Portò parabolani dicebanturii, qui ad curanda pauperum debilium corpora ægra el gebantur: qui Alexandriæ fuerant propter vibisamplim. dinem eodem tempore lexcenti. Leg. parabolani Cod. de piscopio de derici. Officium itaque diaconorum erat curam habere pauperum domeficorum & peregrinorum, illos visitare item & consolati:vnde tenebut mysterium sides cum pura conscientia. Quod vero olimetiam prasente episcopo preces in Ecclesia faciebant diaconi, vt seribit socratulita cap. 21 hocad verum ipsorum munus fuit additum. Quoditem quiden aiunt, eos posse baptizare, quia Philippus baptizauit. Actor. 8. faciledi. luitur: quia Philippus non tantum diaconus fuit, sed etiam euangelifia. Actor, 21. verfic. 8. Atqui hi funt veri ordines, qui ad Ecclesiam perpetuoregendam à Deo funt instituti. Sed posteanati sunt alii , gninascente crescente ambitione ita sunt corrupti, vt vix vestigium hodie pura ipsoruminstiuti. Ecclesiastico- oniu appareat inter sectatores aula Romana. Tales ordines hic velutinindice exhibebimus. Episcopi coperunt dici Domini post pacem Ecclesiadatam ab imperatoribus Constantinopolitanis. Papa nomen commune ol m fuit, vt & episcopi. Nam Па то ас редог Ca lignificat. Cardinales primitus fuerunt episcopis minores, postea facti sunt secundi à Papa. Horum meminit Bernhardus epift. 290. Patriarche olim fumma fuit dignitasin Ecclesia. Primo fuerunt quinque patriarchæ, postea quatuor, Hipoterant deponere episcopos. Primas primo non distinguebatur ab archiepiscopo: nunc differt. Metropolites fine metropolitanus hos ordines sequitur, qui & aliis archiepilcopus dicitur. Episcopus sequitur: tum archipresbyte, qui presbyteris præest: dehincpresbyter simplex: panitentiarius: arthidiaconu : diaconus : hypodiaconus : acoluthus : lectors : cantor seu psalmifta : oftiariu: cerearius, qui & infimus seruus Ecclesia dicitur. De his vide Tolensis fynod. epif. Conftantin.concil.s.act. I. Niceph. lib. 1 4. c. 3 4. Anaclet. epift. 2. Can. vrbes & fq. dift.80. Can prouincia dift.99. Socrat.lib.5. cap.8. lib.6. cap.15. lib.7. cap.31. Entgrium lib. 4.cap. 11. Canon. Renouantes dift. 22. Tripart. lib. 7.cap. 97. Epiphan.ba-

ref. 68. Sozom.lib. 6.c.31. Isid. l. etymol. 7. Sozom.lib. 4.cap. 2. Socrat.lib. 7.c.41. Theod. lib. 1. c. 8. Hermius l. 3. c. 16. L. 4. c. 28. l. 8. c. 9. Chorepifcopus eft dictus, qui pagorum hincinde per prouinciam erat episcopus. Exorcista fuit extraordinarium quippia in Ecclesia. Fuit etia munus sepeltendi mortuosia Ecclesia. Ignatius eos vocat κοπιῶν િς, Hieron. fossores; alii libitinaries; qui primò habiti lur magno in pretio, o magnu pietatis opus effe celeretut,

sepe-

Multiplicatio ordinum THM.

sepelire & humare mortuos Christianos, prasertim martyres Dei, tempore assistantimente la de cometeriis Christianorum honos accessit. Sed nune vile habetur munus libitinatiorum. Quid vero de monathis? Illos nonnulli censent non accensendos ordinibus Ecclesiasticis: quod nulla possint sacramenta administrare, nec verbum Dei pradicate, nisse se speciali priuilegio, vitaiunt ipsimer Canonista in can. Adiecimus 26. quasti. 1.6 tb. can. placuit. Quidquid huius sit, pestifera fuit in Ecclesia eius hominum generis institutio & receptio: vnde Synodo Gangtena damnara est, & merito. Quot enim sunt genera istorum monachorum, tot sunt in Dei Ecclesia seda & schissmata. Namalius ait ego sum Augustini, ego sum Francisci, & c. Deniq; propter istos fratres, ait Innocentius, in diuersis mundi partibus diuersa oriuntur scandala & ossendicula.

U+

VI. In forma legitimæ electionis pastorum quatuor sunt Modus legiattendenda; à quibus electio sieri debeat, qui elegi debe-tima electioant, quando electio sieri, & quomodo sieri debeat.

Principio persona, que ad munus ecclesiasticum vocanda est, electio continet hæcttia; primam personæ agnitionem, primam personæ agnitæ degustationem seu inquisitionem & examen, primam deniq; personæ examinate & consentientis præsentationem seu nominationem ad populum. Ettriplex hic actus pertinet ad consistorium siue presbyterium, li Ecclesiaiam sit constituta: si vero sit constituenda, pertinet ad totam multitudinem. Cum enim pastores & presbyteri regant totam Ecclesiam. Hebr. 12. v.7.17. Rom. 12. v.8. Act. 20. v. 28.1. Thef. 5. v. 12. merito iplis primæ partes in hac actione deferuntur: sed tamen ita, vt ipfi postea de co cum populo consultent:vt hac ratione prima personatum eligendarum selectio & nominatio ad senatum Ecclesia pertineat, qua actio dicitur கூடுக்கியக; approbatio autem vel reiectio earundem ad totam Eccleham: quemadmodum fieri solet in aristocratico regimine, quale quidemefl Ecclesiæ visibilis regimen. Alias Ecclesiæ Catholicæ regimen est. monarchicum respectu Christi. Caterum solebant persona electa à ptesbyterio nominati populo per trinundinum, id est per tres solennes Ecclesiasticos conuentus, quales sunt singulis diebus Dominicis. Soerates lib. 5.cap. 5. Nec enim populus suo iure & suffragio in electionibuspriuandus est. Ad magistratum ciuilem quod attiner, illius quoque consensus hierequiritur, st quidem ille sit Christianus. Er multi graues authores statuunt, magistratum politicum posse quidem interesse primæilli electioni seu nominationi personatum, sed non debere præeste. Sed quinam sunt eligendir Illi solum, qui præditi sunt iudicio & fortitudi-

Ffff 3

ne fpi-

ne Spirituali. I .Tim. I. & in epiftola ad Titum bine inde. Non autemeligide bent mancipia, nisi ex consensu dominorum; non ethnici & profani non cæci vel furdi; non dæmoniaci; non muti; non hæretici, nifi posterrorem abiuratum. Veteres etiam prohibuerunt ad hac muneraeligere milites, eunuchos, eum cuius vxor adulterium commissset, item cuius domestici non essent orthodoxæ fidei, qui cynicam aut histrionicamarrem aliquando fuisser professus & exercuisser, qui criminosus aliquando fuisset, licet non conui dus. Cœlibatus etiam contra præceptum Dei præscriprus est. Fuit & olim hæc distinatio seuere observata, quod nemi nem ad superiores ordines nisi ex inferiorib.eligerent. Quandoeletiofini debeat, & vbi, porro quæritur? Sancitum autem fuit veteri disciplina leclesia, vt die Dominica in solenni conuentu denominatio fierer populo, itemque electi approbatio, Carth. concil. 1. capit. go. Socr. libro (.capit.s. Sed demum priori pastore cedente, vel abeunte, vel mortuo aliuseste. ligendus. Si vero sit schisma Ecclesia duobus vel tribus electis, sequendum eft confilium Bernhardiepift. 126. nimirum vtis praferatur, qui& Juffragiorum numero, & suffragantium merito, & ipsavitasanditate cæteros vincit: fiue vbi morum attestatio commendat electum, Caterum locus, vbi olim fiebat electio episcopi, erat Ecclesia Cathedralis,& præcipua prouincie ciuitas, nisi aliquid obstaret. Canon, 4. diff. 63. lamvideamus de modo electionis & approbationis. Inprimis autem preces ad Deum extraordinatias, & ieiunia in electionibus & approbationibus fieri conuenit. Act. 6.v. 6.c. 1.v. 24. Suffragia quod attinet, illa fieri pollunt in genere, vel aliquo figno, vel folo filentio, quæ est modestissima confensus declarandi ratio. Si vero signo adhibito ferantur suffragia, idit vel manu, & dicitur xesporovia Act. 4. verf. 23.2. Cor. 8. verf. 19. vel kripto & tabella, vel denique voce, eaque vel alta vel submissa: cum fitaltavoce, maior est confusio: cum iubmissa, dicitur scrutinium, quia vous scrutatur voces cæterorum, quas in tabula notat. Sed, vt dixi, filentium hic videtur maxime probandum. Namineo, quod populus ucet, consentire præsumitur, saltem post interpellationem & tempus præfixum: quia silentium in rebus fauorabilibus habeturproconsenfu. Quod vero Apostolorum temporibus Ecclesia eligebat xugomia, manuum extensione, id neque vllam necessitatem huius externe ceremoniæ sequendæ imponit nobis, neque alia de causa sacumest, quam quod tunc is mos fuit in illis locis consensus declarandi. Caterumen Nehem. 8. verfic. 7. constat, Iudæos etiam solo silentio testatos esse consensum. Idem de senatu Romano scribit Tacitus libr. 4. histor. Quodantem quidam ex Actor. 1. verf. 21. vbique in ele Ctionibus Ecclesiasticis elle Atcu.

viendam forte contendunt, falluntur. Tunc enim fieriid debet, fi nulla ratio ordinaria restet, qua quis pluribus coële dis sit præferendus, dignoscipolit. Ad extremum is qui rece ele aus est & à populo approbatus, eft ordinandus fiue confirmandus, partim confectatione, partim impolitione manuam. Et confecratio quidem debet fieri in publico cœtu cum precibus,& die Dominica plurimum, Impositio autem manuum in rerum indifferentium numero poni debet. Hac duo fignificantur. Primo ordinandus hoc figno retinetur tanquam manu iniecta; & dona Spiritus S. defignantur, in electum & approbatum effundenda à Spiriru Sancto. Matth. 19. verfic. 15. Actor. 6. verf. 6. 1. Tmoth. 4. verf. 14. Dionyfine de bierarch, Eccles, g. partis. 3. Nihili autem est illa Canonistarum distinctio incenen. Manus impositio. 1. quast. r. quod manuum impositio sit alia confirmatoria & ordinatoria, que vtraque reperi non possit: alia reconciliatoria, & confectatoria, quæ vtraque repeti in vno eodemq; possit. Neq; necesse est, vt obseruetur id quod olim fuit institutum, vt pastor à tribus vicinis episcopis confirmaretur seu ordinaretur, non à paucioribus. Duo enim non lufficiebant, vt ipfis videbatur. Euag. lib. 2. cap. 8. Socr. lib. 5. cap.7.lib.4.cap. 30. Postea quoque adiectum, vi præsente Metropolitano, veletiam abeoipso ordinaretur episcopus. Synod. Antioch.capit. 19. Sedheconerofa funt & otiofa. Hoctamen est observandum, vt pastores vicini dent manum associationis electo. Gal. 2. v.9. Hæc enim dexterarum potrectio fuit etiam inter Gentiles signum mutui consensus, teste Tacito lib. 2. hift:qui inprimis deber effe inter pastores in doctrina, & si heripotest in disciplina. Ad presbyteros & diaconos quod attinet, illorum electio fieri potestabsque totius Ecclesiæ consensu requisito.

Depositio personarum Ecclesiasticarum debet este Depositio rationabilis.

personarum: Ecclefiaftis.

Eorum, qui ad Eccle sie seruien dum el guntur, alii ad tempus tantum carum. eliguntur, vepresbyteti & diaconi, alii in perpetuum, ve pastores. Qui priori modo eliguntur, ii finito tempore abeunt munere suo, ac honestam missionem habent : licet in primitiua Ecclesia presbyteri & diaconi in perperuum eligerentur. Ante finitum autem tempus iidem nihilominus velex honesta causa excusari, velex turpi deponi possunt. Qui posteriori modo eliguntur, deponi possunt ex iis causis, ex quib. & propter quas vetantur ab Apostolo eligi. 1. Tim. 3. Tu. 1. Sed à veterib. synodis varia hicdecreta sunt condita, & varie erratum. Decretum est, vt episcopus de causis episcopalibus coram suo Metropolitano accusaretur, non coram iudice & magistratu Laico. Constant. synod. 6.cap. depositus ne

impe

imperatorem sed synodum appellaret. Antioch. 12. vt acculatus sepra. ginta testium testimonio damnatetur. Canon. Placuit. 2. quaft. 4. De clerici & eorum filii secularia iudicia subeant in vlla causa. Carthag can. 15.C. terum tria sunt, quæ in depositione Ecclesias pessundant. I. Temeraria pastorum mutatio; quæ fit ex sola pastoris vel populi voluntate, nulla alia causa interueniente. 2. Simonia; que est dignitatum Ecclesiaftic. rum dinundinatio & venditio. 3. Factio, coitio, & potentia aflutorum, vel apud populum, vel apud principes gratiolorum hominum, quicurant hos velillos præfici præponique Ecclesiis, vel deponi provinos animi lui motu & affectu:quod fecerunt olimin aula Grecorum & Gumanorum imperatorum aulici & palatini. Fiat igitur depositio canonice seu ordine, quemadmodum facta est electio. Nam sitemus, nongotiofa, non mercenaria, non vi facta. Fiat ab iis, à quibus facta est election Nam electio & depositio vnius eiusdemque potestatis diuersa suntesfecta. Vbi & illud observandum, purgandam esse Ecclesiam legitimo ordine, vt nempe pastores otiofi, negligentes, & omnino mali prius moneantur quam abdicentur. Et si maior ecclesiæ pars cupiat retinerepastores, qui sibi sunt gratiosi, vel mercenarii, tolerandi sunt etiam indigni, fed hac duplici lege, fi neque puram Dei do ctrinam & cultum adulterent, neque sua tyrannide ecclesiam omnino opprimant. Ad extremum qui ex honesta causa sunt dimissi & exonerati, retinent ovous, Sagui, ažiwua zaj ngivavian, Ephelina fynodo teste. Verum ex turpi & inhone. sta causa depositi, vix locum laici retinent. Chalcedon.concil.cap. 29. Pertonæ igitur ecclesiasticæ semper sint memores illius, quod Bernhardu habet epift. 124. Electio meliorum, comprobatio plurium, & quodhis efficacius est, morum attestatio innocentium apud omnes contimant & commendant pastorem.

CAP XVII.

De plebe Ecclesiastica. PRÆCEPTA.

Diximus de ministris Ecclesia: iam dicemus de auditoribus, qui ministrivan opponuntur relatiue: & dicuntur idiota per synecdochen, Cor. 14. v. 16 gru. I. Petr. 5. v. 3. item sedentes & laici.

Triplex officium auditorum in Ecclesia.

Officium eorum est triplex:

I. ErgaDeum: ipsius verbum libenter audire & cupide ample & iobedientiam suam erga Deum side & bonis operibus testari, doctrinam denique veritatis, & ministerium verbi pro virili promouere.

11. Ergs

Erga paffores: libenter ipforum doctrinæ auscultare publice & priuatim Hebr. 3.v. 17. ipsorum do trinam examinare. AH. 17.v. 11.12.vitam iplorum fandam imitari. 1. Cor. 4. v. 6. 16. Phil. 3.v.17. affectum filialem ergaeos gerere, acproinde eos magnifacere, amare, honorare, preces pro illisconcipere, gratitudinem suam erga illos declarare. 1. Cor.4.v. 1. Hebr. 13. v. 18. Ad. 12. v. 5. Phil. 2. v. 29. 1. Cor. 16. v. 10. 11. 1. Theff. 2. v. 19. 20. malos denique pastores & falsos doctores vitare. Phil. 2. v. 2.

Erga feinuisem: fe mutuo amare & iuuare. 1, Tim. 5. v. 17. 18. fefe inuicem observare & acuere ad charitatem & bona opera. Hebr. 10.7.24.non extinguere Spiritum S.I. Theff. s. verf. 19.20, omnia probare 1. Cor. 10. v. 15. non deserre denique congregationes, ne quidem tempore persecutio-

num, Hebr. 10.7.15

REGVLAE.

Auditores non habeant ministrum verbi Dei pro ange- Pastores non lo, sed pro legato Dei. funt habendi pro ange.

Multi auditores ita sunt comparati, vt nonnisi diuina expectentà fuis ministris: quasi illi sint angeli vel apostoli extra labendi periculum constituti, Sed errant. Nihil enim in hac vita omnibus numeris est abfolutum. Meminerint igitur pastores luos esse in Ecclesia militanet, non triumphante: & habeant ipsos pro legatis Dei, sed non immediate vocatis, hoceft, talibus, qui pares sint prophetis & apostolis. Hoc enim modo siaccipias vocationem immediatam, illa omnino iam desiit, vt Lutherm docet de captiuit. Babylonica.

Auditores distinguant inter doctrinam & vitam suo- Doctrina & vita pastorii rum pastorum. debent distin.

Si doctrina & vita pastorum sit sancta, auditores doctrinam audiant, gui. & vitam imitentur. Si do Arina sit consentanea verbo Dei, sed vita dis-Soluta, meminerint consilium Christi Matth. 23. v. 2.3. In cathedra Mosis fedent Scriba & Pharifai: omnia ergo qua dixerint vobis vt seruetis, seruate & facite: sed secundum opera corum ne facite. Dicunt enim onon faciunt. Nimitum hic illud opostet cogitare, ministris verbi Dei, qui quidem habent virturem officii, sed non virtutem boni Christiani, his inquam idem accidere, quod fabrisillis, qui arcam Noe extruebant, sed ipsi non seruabantur Quali afinilla.

fectu andi-III. Auditores complectantur suos pastores affectu filiali. tores debe-Hocenim ni fecerint, fieri non poteft, vt predicatio verbi fructum fu_61 pafteorm? um con-

Gggg

um consequatur. Idem hic vsuuenit quod in Schola, vbi dicisolet. Non habu eris præceptorem, nisseundem & amicum,

CAP XVIII.

De politia Ecclesia.

PRÆCEPTA.

F'it propria gubernatio Ecclesia: sequitur communis, qua ad vniuersum Esclesia cœtum, & omnia eius membra pertinet, tanquam iure & authoritate ipsi admino concessa. V sitate dicitut potestas Ecclesia.

Eftq, tum authoritas, tum iurifdictio Ecclefia.

Authoritas Ecclesia est potestas à Deo concessa Ecclesia, tum ordini & politic causa in domo Dei constituenda, tum legitimi in vera side consensus retiends gratia.

Estque nomothetica seu ordinatiua, vel interpretatiua.

Nomothetica versatur circa constituendam Ecclesia politiam.

Politia Ecclesia est externus ordo, quem in Ecclesia seruari necesses s. 1. Cot.7. v.12.17.25.40.c.11.v.3.18.2. Thess.3.v. 6. 1. Tim.2.1. Petr.3, Matc.7.v.8. Gal.1.v.14.

Ea fectat ceremonias sine ritus Ecclesia, & disciplinam morum.

Ceremonia Ecclesia sunt ritus externi, qui ad decorum Ecclesiasticum perimen, ab Ecclesia instituti: mituntur vel Canonibus Ecclesiasticu, vel consuetudim. Dicuntur ceremoniæ Ecclesiasticæ, vt distinguantur à diuinis.

Suntággenerales vel speciales.

Generales ceremonia sunt, qua concernunt totum Ecclesia corpus.

Speciales, qua singulu ipsius membris conueniunt: puta pastoribus, velauditoribus tantum.

Disciplina morum est altera politia Ecclesiastica pars posita in regimine morum externorum. Hæc quoque nititur canonibus & consuetudine.

REGVLE.

I. Potestas Ecclesiæ est ius ipsi à Deo datum ad zdisseztionem ipsius, in quantum est corpus visibile.

Andata sit
aliqua potealiqua potesias Ecclesia: tur tum apertis Scripturæ dictis, tum rationibus. Dicta è multis hæcsunt
præsignia. Deut. 17. vers. 8. Zach. 6. versic. 13. Matth. 16. versic. 18. capit. 18. ras.

17. Joh.

17. lohan. 10. verfic. 21. 1. Corinth. g. verficul. 4. 5.2. Corinth. 10. verfic. 4. Rationes funt hæ. r. Ecclesia est sponsa Christi. Ergo aliquo modo fit particepsillius potestatis, quam sponsus habet. 2. Ecclesia est regnum sacer- Cur data sie dotale, & facerdotium regale, Exod. 19. v. 6. 1 . Petr. 2. v. 9 . Hæc autem funt potestas Ecvocabula potestatis. Data autem est hæc potestas Ecclesiæ, ad ædificatio-classas nemipsius: venempe facilius Ecclesia sponso suo Christo pareat, rerinendo doctrinz & vitæ puritatem; & vripsa Ecclesiæ membrainter se verz charitatis vinculo cohæreant:vt item aliquod externum decorum inhacdomo Dei constituatur: & ne Ecclesia, quæ est populus Dei peculiaris, vilis & contemtus grex estet in his terris. Nam per huius potestatis víum & vim hæretici arcentur vel eiiciuntur, scelerati cohibentur vel expelluntur, schismata precauentur, scandala vitantur, boni defenduntur, mali coercentur, Ecelesia contra Diaboli & administrorum eius fraude & vim conservatur & stabilitur, & denig; splendor & ordo aliquis externus in domo Dei retinetur, 1. Cor. 5.2. Theff. 3. v. 14. 1. Tim, 1. v. 21. 2. Cor. Potestatis ec-10.v.8.Tit.v.14.Matth. 1 6.v.18. Multum autem differt potestas Ecclesie à closia & popotestate magistratus politici. Nam & diuersa sunt obiecta, & diuersi litia connefines veriusque illius potestatis: etsi non non sit negandum, esse quoque differentia. aliquam hicconuenientiam. Ac conuenit quidem in his tribus Ecclesia visibilis & potestas illius cum societate ciuili & illius potestate: videlic. quod ordinem, gloriam & præsidia habeat vtraq;. Sed longe tamen difterumacdinila sunt hæcin regno Christi. Nam ordo Ecclesæ est hic, vt Christus Deus & homo sit caput illius vnicum, quod non moritur, cuinon substituitur nec succedit alius, Psal. 1 10. Ordo vero ciuilis societatis hicest, vt homo mortalis sit eius caput, cui mortuo alius substituitur, Gloria Ecclesiæ est crux & vera frequensque Dei inuocatio, Gal. 6.v. 14.Luc.13.Quz enim dignitates terrenz, vt comitatus, baronatus, & relique, date funt Ecclesie, ille sunt vane, & regimen politicum cum Ecclesiastico confundunt: vel Dei Ecclesiam in regnum politicum transtormant contra præceptum Christi, Luc. 22.v.25. Matth. 17.v. 15. & Petri ipsius quemillitantopere ia ctant, 1. Petr. 3.v. 3. Gloria ciuilis societatis sunt hæctria, præstantia consilii domi, foris victorie, opulentia rerum omnium necessariarum,1. Reg 10. Denique præsidia & arma Ecclesia sunt manus & brachium Dei, non brachium carneum fiue seculare, Efa. 59.v. 4.2. Cor, 10. v. 4. eth Deus sape dat reges Ecclesia sua alumnos. Prasidia vero terrenæ locietatis sunt terrena, velut arma, equi, apparatus, munitiones, opes, exercitus: etsi Deus tamé est præcipuű robur regni, & cultus Dei, Pfalm 20. 688. Ex hac diftin aione regiminis politici & ecclefiafticinara funt illa duo iura, quorum vnum diciturius fori vel foli, alterum

Gggg

im poli & cali, August. 50. homil. 49. Ex quibus facile est iudicare quid inen fit inter potestatem ciuilem & ecclesiasticam. Illa versatur circa temp, terrenam, hæc circa rempub. Ifraelis: illa curat bonum ciuitatis, hacho. num falutis æternæ. Est porro potestas Ecclesiæ duplex: vna, quæinor. dinando statuendoque aliquid versatur; altera, que in iudicando defa. to aliquo admisso occupatur. Atque vtrumque ecclesiastice debethe ri,id est, & eo modo, & iis de rebus, quo modo quibusque de rebus Ecclesia debet & potest, ex iure sibi à Deo dato & permisso, ca agere, non temere, non alienam, id est ciuilem, iurisdictionem inuadens, emque fibi v lurpans. Hanc tamen eccle siasticam potestatem ita explicariadi. militudinem potestatis ciuilis est necesse, quo melius intelligant. Hinc potestas Ecclesia, qua posita est in ordinando & statuendo, dicitur Auctoritas Ecclesia: illa vero, qua versaturin iudicando, appellaturinrisdictio Ecclesiastica. Et hoc sensu passim in synodo Carthaginensicap. 11 dicuntut chungorasma duasmena judicia Ecclefiaftica, item forum Ecclefiafticum. indices Ecclesiastici, &c.

(pettet?

Authoritas II. Authoritas Ecclesiæ spectat vel decorum externum Ecclesia quid Ecclesia constituendum, vel consensumin vera fide retinendum. Et duplex hæc authoritas non est paris commatis.

> Authoritas Ecclesia concessa est, ve politiam in se regenda constine re possit, & vt legitimum in vera fide consensum inter piostueri & conferuare queat. Prior species dicitur vo po Jenni & ordinativa: posteriorinterpretatiua. Ex quo apparer non esse parem authoritatem Ecclesia, dum politia constituenda est, & dum fides definienda, Illicenimiberius aliquid statuere potest: hic autem eatenus, quatenus verbo Deitperto, vel analogia fidei nititur.

Politia ecclefie quid fit & quam neceffaria?

III. Politia Ecclesiastica est veluti sepimentum Ecclesia & maceria.

Politia Ecclesiæ est externum decorum seu externus ordo ratioqui, per quam tum conuenienter Dei verbo cultus illius in cœtu piorum de center fir, tum diffoluti & inordinati mores Christianorum externet formantur, & ad officium renocantur. Ergo politia ecclesiastica vitum que hochabet, nimirum ritus ecclesiasticos ad edificationem permentes, & regulam vitæ, quæ pietati modestiæque Christianæ conuenias, piolque deceat in conuersatione. Hæc politia Græcis dicitur maria οίνονομία καὶ τὰξις τῆς ἐκκλησίας, item πρέπον ἐκκλησιας του, decorum Ecdefis flicum

10

ficum, quodetiam homines à fide Christiana alienos & extraneos, sui sepenumero specie allicit & mouet. Est igitur duplex hæc politia, nempe veltitus prascribens, vel mores piorum instituens. Respicit autem vel Canones ecclesiasticos, vel consuetudinem ecclesiasticam. Contenta etiam est vtraque illa censuris & admonitionibus ecclesiasticis : nec mulciis, infamia, carcere & pænis corporis vtitur. Vtramque illam politiam multi damnant, eamque lenocinium & meretricium fucum appellant, ve scribit Tertullianus de prascriptione aduers us hareticos. Sed tales fuerunt plerique hæretici & schismatici, qui cum moribus sint disfolutis, omnem ordinem & politiam Ecclesiæ oderunt cane peius & angue: & ideo eam calumniantur, eique inuidiam conflant, quod eam fucum & figmentum meretricium appellant. At vero ea est decorum Ecclesiæ tanquahonestum pudica & verecunda matrona vestimentum: quinimo quadifferentia est inter dissolutam meretricem & fucatam virginem, matronamque honeste vestitam ac pudicam, eadem est inter Ecclesiam bonapolitia constitutam ac vtentem, & hæreticorum cœtum. Matronas honeste vestiri & decenter, suo sexui naturale est, & consentaneum adificationi: sic Ecclesiam honesto ordine regi & naturale est, & pietati Christiana & adificationi consentiens, Cyprianus in libro de habitu virgin. Hinc Deus ita prouidit Ecclesia suz, vt semper in illa viguerit aliquapolitia. Sic tempore Patriarcharum ip fi Patriarchæ & primoge-Diti familiarum politiam ecclesiasticam constituerunt, & constitută defenderunt. Idé fecerunt LXX.illi, qui Mosi adiuncti fuerunt, ante constitutuordinem Leuiticum, Post legem vero latam Leuitis tabernacului & templuinterne & externe seruandum est mandatum, Leu. 8. Et Heli negligens externum illud decorum à Deo punitus est. Quomodo Dauid certas Leuitarum & Sacerdot u classes constituerit, traditur 1. Chron: 23.624. Tempore quoq; Christi quædam traditiones & politiæ erant, quas Christus non reprehendit. Epiphan.tom. 2. in fin. Li. Vide Matth. 23. 7.23. Paulus etiam laudat non solum fidem Colossensium, sed etiam ordinem, Col. 2. v.g. Idem in Ecclesia Corinthiorum eum tam anxie & accurate describit & constituit, 1. Cor. 11. 614. Apparet denique ex Actis Apostolor. quam elegans fuerit inter primos Christianos politia, vt ludzizdificarentur, & ad Christianam ecclesiam inuitarentur, Ad. 6.6 15. Et sane cum ecclesia sit domus Dei, nihil ἀτάκτως in illa debet sieri: sed omnia d'anuovos, I. Tim. 3. P. 15. 1. Cor. 14. P. 40. Hincest, quod Patres politiam ecclesiæ semper commendarint, & quantum in se fuit, consernarint, Eufebius lib. 4. hift. Ecclefiaft. cap. 22. Socrates lib. 7. cap. 26. Tertullianus inpluribus suis opusculis. Cyprianus in libro de habitu virginum. Vnicum ex Augustino!

Gggg 3,

gustino locum recitabo, qui est in 50. homil. 4. Bonitas, id est lenitas, saot amabilem disciplinam, & disciplina esticit inculpabilem bonitatem. Nec quenquam latere puto, quia bonitas, id est lenitas sine disciplina delictorum mater est: & disciplina sine lenitate seu bonitate tristis quedam amaritudo videtur. Scientiam pariter sibi præstari implorat, ve nouerit scienter sapienterque distinguere, qui sint termini bonitatis sistius, ve & quam debeat habere disciplina mensuram. Eius denique quanta vis sit, apparet ex Iuliani Apostatæ consilio, qui se non prius euestrum esse sidem Christianorum existimauit, quam politiam eccessa prorsus sustulisses extendente si sustanta desta prossus sustulisses esse ventamenta desta prossus sustulisses esse voluit, riparisis, cap. 13. Enimenim admirabatur, & constitutam etiamintet idololatras ipsos esse voluit, Triparisis. 6. cap. 29. lib. 5. cap. 15.

Politia Ec- IV. Politia Ecclesiastica constitui solum potest in rebus elesiastica externis & indifferentibus.

Cumecclesia sit sponsa Christi, supra maritum suum nihil possevel tentare debet. Et cum certos limites certasque res à Deo sibiconcessas & præscriptas habeat, in quibus ius illud suum exerceat, limites sibi præstitutos à Deo excedere aut egredi minime debet. Versautantem potestas ecclesiæ in duarum rerum genere. Primo siquidemintebus externis, & iis quidem tolis ecclesia ius habet condendarum legumecclesiasticarum; quia quæ internam sanctitatem & pietatem attingunt, ea ex solo verbo Dei sumenda atque haurienda sunt: non autemexyllis hominum Canonibus, velecclesiæ decretis, 2. Corinth. 1. per 24.1. Petr. c. ver [. 13. Itaque in istis legibus ecclesiasticis vera animi pietasaut interna sanctitas, ve volunt hypocritæ, minime præscribitur, sed externum duntaxat decorum, quod externe omnes adificare possit. Hoc igitur decoro, velut externo vestimento induta ecclesia splendet fulgerque coram hominibus, eriam exteris, id est à fide alienis, nedum coram piis, Roman. 1 2. verf. 17. cap. 14. verf. 16. Coloff. 2. verf. 5. 1. Corintb. 14. ners. 3 4. cap. 11. vers. 2. Deinde in solis rebus indifferentibus versatures. dem Ecclesiæporestas, quæ aliquid constituere & iubere porest: non autem in iis versatur, quæ lege Dei certo definitæsunt, & nobis velsacienda, vel fugienda. Neque enim Ecclesia quidquam aliter quam Dei verbum, vel contra quam Dei præceptum fieri iubet, præscribere potelt neque etiam nos vitra quam Dei verbum obligare ad falutem.

V. Canones Ecclesiastici debent esse pauci numero, vti-Canones Ecles & graues pondere, scripti denique ex fidei & charita-qui? tis regula: semperque à verbo Dei sunt accurate distin-

guendi.

Decreta illa, quæ ab vniuersa œcumenica Ecclesia, vel ab vna prouincie veletiam ab vna folum Ecclesia super Ecclesiastica politia scribuntur (namin eo nihil interest, à multisne Ecclesis an ab vna duntaxat condita fint) hæc, inquam, decreta solent appellari Canones, no autem vous, leges, Socrates hist. lib.3.6.6.l.6.6.36. Id quod duplici de causa factum fuisse putatur : tum vt superbiæ suspicio euitaretur, tum vt decreta illa magis commendarentur tanqua regulæ vniuersales, quæ suum in omnibus vel multis Ecclesiis vsum habeant, quæque ab omnibus Ecclesiis sint receptæ. Ita dicuntur Canones Apostolorum & Conciliorum. Paulus quoq; hac voce vtitur 2. Cor. 10. v. 13. c. 15. 6 16. Phil. 3. v. 16. Caterum vsus etiam postea obtinuit, vt quæ velà provincia duntaxat vna, vel etiam ab vna aliqua Ecclesia pro sua politia constituta essent, Canones quoq; appellarentur. Etin hac latissima & generalissima significatione Canonis nomen hic vsurpamus: quomodo etiam accipitur Canon Regula S. Porro Canonum alii dift. 3. Quod autem postea sacri sunt appellati, id factum est partim ve eorum materia à legum politicaru argumento distingueretur; partim quod assentandi episcopis studio sic homines nonnulli extulerunt hos Canones, vteos ostenderent maxime observandos, & legibusiplis sacris & politicis praferendos, Denique iis etiam homines inepti & stolidi abusi sunt, vrin iis veram & pietatem & san-Citatem constituerent, & conscientiis laqueum per eos blafpheme iniicerent, contra apertissima Pauli verba 1. Cor. 2. v.35. Hacigitur velin priprimis cautione hîce fopus, ne cenfeenturilli Canones tanguam præcepta diuina conscientiam hominum astringere & ligare, acvelut pars pietatis & salutis ad eam proprie informandam pertinere putentur, vti doctrina falutisad eam pertinet. Neque enim nos in vera pietate, sed in externa honestate ecclesiastica ecclesiastice instruunt. Cauendum est ergonobis, ne horum Canonum authoritatem verbo Dei parem faciamus. Solusenim Deus vti animarum & conscientiarum nostrarum rex & creatorest: ita solus proprie earum legislator, & eas in nobis sibireletuauit, in quibus solus dominaretur, & veluti laqueum iniiccret,. 1. Petr. 2. verf. 25. 1. Corinth. 1. v. 24. 1. Corinh. 7. v. 35. Itaque merum facrilegium est, si homines sibi quidquam iuris in eas vsurpent, & si quæ statuunt obtrudant, tanquam res ad animarum salutem per se necessarias,

vel illius causas esse fingant vllo modo. Semper itaque nobis ob oculor versetur discrimen inter Dei præcepta, & præcepta Ecclesia politica: quod positum est in hoc, ve verbo dicam. Præcepta Dei præscribuntye ram pieratem & san &itatem, cultumque Dei spiritualem monstrant; sed præcepta ecclesiæ politica nihil horum spectant, sed externum duntaxat Ecclesia, singulorumque ipsius membrorum decorum respicion. Ergo per has leges politicas illarumque observationem non difenu Deo placere, sed hominibus nos probare, id est, bona honestaque opera illis demonstrare. Quamobrem eatenus ista Deo placent, quatenus in iis Dei ipsius gloria & fratrum ædificatio aliqua ineft. Et ideo Apo-Stolus 1. Cor. 7. v. 12. 6 10. v. 25.6 11. v. 15. accurate distinguit intersual Domini præcepta. Confer Gal. 1. v. 7. 1. Cor. 11. v. 16. cap. 7. v. 35. Altra cov. tio eft, ne Canones ifti Ecclesiastici putentur immutabiles & irrenonbiles, autetiam voique iidem effe debere. Cum enim fint scriptidenbus tantum mediis & indifferentibus, cum externum duntaxat Ecclefiæ decorum præscribant, cum denique corum finis sit externa solum zdificatio, certe pro diuersa ratione locorum, temporum, personarum, caterarumque circumftantiarum mutari & abrogari poffunt, & diverli constituiab iis, qui iam recepti funt. Ita iam cessat illa constitutio, Adm. 15. demon edendis idolothytis. Huius porro rei cognitio tota ad Ecclefiam pertinet, ita vt.canonum illorum constitutio, vel mutatio, vel ab. rogatio, in libertate Ecclesia sit posita, dummodo semperhabeaturatio adificationis. Non igitur vt Ecclesia doctrina est immutabilis, in etiam politia & decorum ipfius externum. Hucpertinet przclara lin. mii lententia lib.7. cap. 19. 8 de po di ras avras sono so docus of mix a juia, καν ομοδοξοι લેεν, εν πάσαις ταις εκκλησίαις δίρεν επίν. Vide quoque sonstem Scholaft. lib.5. cap. 22. In fumma: Dei præcepta funt ainvia, &immitabilia; præcepta Ecclesiæ de Ecclesiæ politia sunt Jelua, & mutabilia Porro in his Canonibus tria illa quæ diximus in regula studiose obseruanda sunt. Quæsane non observara sunt in Canonibus illis curiz Romanæ onerofis, numeroque infinitis: imo inutilibus & superuacaneil, fibi quoque contrariis & ad nauseam repetitis, & quod omnium graussimum est, verbo Dei contrariis, quippe superstitiosis, idololatricisk Dei gratias Christique meritum obscurantibus.

nes Ecclesia qua?

Consuetudi- VI. Eadem est ratio consuetudinis Ecclesiastica, qua Canonum.

> Quæ ad politiam Ecclesiæ pertinent, sed sunt ayeg qa, id est, non smipta, at que viu tantum recepta, dicuntur mors vel consuetudo Ecclesia

Que comiifdem de rebus tractet, de quibus agunt Canones, est & ipla mutabilis, quantumuis iam longo tempore fuerit recepta. Mutata enim temporis, loci vel personarum ratione, id estillius consuetudinis causa, mutari potest & sæpe deber ipsa consuetudo, tanquam effectum. Nequeetiam quod ait Augustinus epist. 5. ad Marcel. in hoc rerum genere verumeft: Semel recte facta nullatenus sunt mutanda. Præterea quemadmodum Canones neque onerosi, neque inutiles, neque verbo Dei adversi esse debent: ita quoque consuetudo Ecclesia debet esse compafata. Czterum fieri potest, vt consuetudo fiat Canon, si quod antea solo vientium confensu receptum erat, scribatur. Apostolo dicitur ouni-Jera, 1. Corinth. 11. verf. 16. 1 fidorus lib. g. etymol. diftinguit inter consuctudinem & morem, ita vt mos fit diuturna consuerudo & longa, consuetudo vero sit ratio vitæ nondum diuturna. Ex his apparet Canones & consuetudines in multis conuenire; in his nempe tribus, quod vtrobique ficius Jehrer, positiuum, ab hominibus, non à Deo constitutum; quod occupenturin rebus iildem, externis scilicet & indifferentibus; quod denique sintiuris mutabilis & temporarii. Nam vt ait Augustinus lib.1.6. 2. de inquisicione ad lanuar. totum hoc genus rerum, in quo politia & consuetudo Ecclesia versatur, liberas habet observationes. Quoniam in iis rebusest, in quibus nihil statuit diuina Scriptura, vt ait idem ad Casul. Prubyt. epift. 109. Differt tamen politia Ecclesiæ comprehensa Canonibus à consuetudine Ecclesiæ itidem in tribus: quod nempe consuetudo fit ius non friptum, quod fit antiquior, quod denique maior fit diuerfitas consuetudinis, quam politiæ scriptis comprehensæ: ita vt recte dicatur politiam Ecclesia Canonicam esse recentiorem politia consuetudinaria. Porrò duplex regula sequenda est in consuetudine, quantumuis illa longo & diuturno viu fit recepta. Primò, ne tanti fiat confuetudo recepta, veritati dininitus patefacta, vel rationi praiudicet. Manifestata enim veritati consuetudo cedere debet, vi & antiquitas. Nulla hic valet temporis, quantumuis longi, præscriptio. Alias enim & homicidæ, & auari se defendere possent, vel consuetudine sua, vel quia vetusta sunt ea quæ faciunt, fi fola consuetudo diuturna ius faceret. Et Christus no dixit, Ego sum consuetudo : led, Ego sum veritas : qua nihil estantiquius, Iob. 14. v. 6. Secunda regula est, ne consuetudo vnius loci præferatur consuetudini alterius loci. Nam quæque Ecclesia habet rationem sui facti, Rom. 14.v. 5. Ergolequamur confilium Ambrosii, p dedit Monica matri Augustini, vtin iis quæ consuetudine sunt receptain aliqua Ecclesia sic viuamus, vt illîcviuitur.& in alia Ecclesia versantes postea ibi quoq; agamus, vt illîc quoq; viuitur: si nempe consuetudo illa non sit contra sidem bonosque Hhhh mores,

mores, nec præiudicet veritati. Omnis certe pertinacia nostrimorisme tinendi est scandalosa, cum aliter viuitur vbi sumus.

Ceremonia Ecclesiastica que?

VII. Ceremoniæ Ecclesiasticæ non sunt confundende cum diuinis.

Ceremoniæ fine à carendo fint di &z, fine à charitate, fine à perus, fine ab oppido Cere; duplici modo accipiuntur, late & firice. Latefiedi. cuntur omnia ea, quæ pertinent ad ritus in æconomico, scholastico, politico, vel Ecclesiastico vitægenere. Stricte hoc nomine appellanturitus Ecclesia, siuc à Deo, siue ab hominibus sint instituti. Et hocsensula. cramenta & omnes ritus dicuntur ceremoniæ: quæ à Deo sunt institute ad fidei confirmationem, vt vitææternæessent symbola. Et hujusmodi ceremonias solus Deus potest instituere. Has ceremonias dividuntin illas quæ funt Legis & Euangelii, seu V. & N. T. Et legis quidem ceremonias Thomas in, 2. queft. 10, 1. reuocat ad hæc quatuor genera; nimirum ad sacrificia, quibus Deus colitur, ad sacramenta, quibus ministervel populus Deo consecratur; ad sacra, vbi & quibus, vt instrumentis, Deus colitur; ad observantias, quibus qui Deo serviunt in externis, abaliis distinguuntur. Ceremoniæ autem euangelii, sine N. T. suntsacramenta. Sed de huiusmodi ceremoniis (quæ appellantur diuina) hic non tractamus, sed de iis solum, quæ à solis hominibus institui possunte debent ad Ecclesiæ decorum, quæque inde appellantur ecclesiastica. Harum alia habebant vsum inter Iudaos, qua distinguebanturexauthoru nomine in quatuor genera, videlicet in ceremonias Moss, Rabbi Achiba, Addæ & Asmonæi, vt tradit Epiphanius lib. 1. de haresib. alizapud Quarum ethinfinira pene funt genen, ad Christianos habent vsum. duo tamen capita reuocari possunt. Nam spectantur velin toto Ecclefiæ corpore, velin fingulis eius membris: ita vt aliæ pertineant ad mini; Arorum electionem & functionem in prædicatione verbi & facramentorum administratione; aliæ concernant populum in publica congregatione; aliæ singulos auditores. Videris hac de re.1. Cor. 11. v. 22.6.14.7.29. 34.1Tim. 2. Socrat. lib. 5. c. 22. lib. 1. e. 27. Herm. lib. 7. c. 19. l. 5. c. 20. Theoder. l. 64. 21. Tales sunt ceremoniæ de distinctione personarum in conuentu Ecclesiastico, ve fæminæ distincte sedeant à viris, alioque veantur habitu 1. Cor. 14. v.34. 6.11. v.5. vrque inter mares iplos fiat diftinctio non solum ratione ætatis, sed etia dignitatis & officii. Tales quoq; sunt ceremoniz circa cantum Ecclesiasticum, cuius magna est visad permouendosani-Cantus Et mos hominum, vt scribit Plato de repub, maxime in ecclesia, vbi harmonia elefiafici vis. cantus mifta eft pietati, yt scribit Theodor. lib. 4.6.29. hift. Ecclef. Nampet huinfe-

SIE

dz

ine

di-

12-

tz

huiusmodiaurium oblectamenta, quæ pietatis doctrinam continent, fapeinfirmior animus in affectum pietatis affurgit. Fatetur cerre August. lib. 9. canfeff. cap. 6, le læpe in Ecclesia Dei fleuisse, & in lacrymas erupisse commotu cantibus & vocibus suaue sonantis ecclesia. Ideo idem probat cantandi cousuetudinem in ecclesia lib.10. confess. cap. 33. quam inde magnæenergiæ esse probari potest, quod per cantum Syri populi pleriq; ad Christi fidem conversi funt, cum estent in ecclesia, vt author est Herm. Sozom.lib.3.c.16. & Theodor. lib. 4. c. 29. vt non videantur fatis ad Ecclefiæ veteris morem attendere, & rationem politiæ ecclesiasticæ habere, qui cantumin ecclesia damnant, ac prorsus improbant, tanquam veteris legisceremoniarum partem. Apparet certe iam inde ab Apostolor utem-clessafici or-poribus morem consuetudinemo; cantandi in ecclesia fuisse receptum, tus & pronon tamen qualis hodie est in Ecclesiis Papistarum. Varius enim ille greffen. cantus & dissonus tunc non erat, sed simplex, & qui tantum vnam in Ecclesia vocum paritatem & fonum haberet. 1. Cor. 14. v. 17. 26. Col. 3. v. 16. Eph. s.p. 19. lacob. s r. 13. Hanc simplicis & pii cantus rationem in Ecclesia primitiva retentam fuisse apparet ex veterum scriptis, & nominatim ex epistola Plinii ad Traianum Imp. lib. 10. epist. Plin. Et Orientales diu fuerunt contentihacsimpliciratione: quam primus infregisse dicitur Ignatius Antiochizepiscopus, qui vt est apud Socratem lib. 6.c. 8. visionem angelorum cantantium fibi oblatam affirmans instituit Antiochiæ, vt per hymnos arhows spopulus caneret, id est, vt populus duas in partes diuisus caneret, vralterni cantarent & responderent. Deinde inue cus està Gregorio V. cantus Musicalis: & postea diuisus est cantus Ecclesiasticus in Gregorianum & Ambrosianum. Tardius autem in Ecclesia occidentali wium habuit cantandi mos. Primo videl institutus est Mediolani, Valentiniano Iuniore seu Secundo Imperatore, episcopatum illius Ecclesiz gerente Ambrosio circa anum Domini 382. Cæterum eain Ecclesia, Quali debevt & extra ecclesiam, debet esse cantandorum psalmoru ratio & mode-at esse cantan ratio, que nihil ambitionis habear, nihil ostentationis, nihil item cofufionis, nihil rancidi & ridiculi: sed quæ tota ad audientium & canentiu adificationem sit comparata. Itaque primum psalmi noto vernaculoq; fermone in ecclesia cantentur necesse est. L. Corinth. 14. v. 15. 26. Alioqui nulla est adificatio ecclesia cantando, sed mera aurium voluptas, vel animi superstitio. Summa etiam debet esse vocum symphonia, paritas & moderatio, vt possit cantus intelligi. Hinc laudatur Athanasius Alexandrizepiscopus, qui iussir cantorem cum modico vocis slexu sonare, ve pronuntianti vicinior esse videretur, quam canenti. Deniq; corde magis quaore canendu est. Nam res ipsa qua caurantur, magis nobis placere

debent , quam cantus : & deber intus elle gaudium spirituale, vt De gloria & laus recte celebretur. Eph. 5.v.19 Vide Pfalmos Davidicos hine inde. Huc facit illud Bernhardi epift. 312. Cantus iple fi fuerit in Ecclefia. fir plenus grauitate, nec lasciuiam resonet, nec rusticitatem. Sic suauis, m non sit leuis: sic mulceat aures, vt moueat corda: tristitiam leuet, iram mitiget: sensum literænon euzcuet, sed fæcundet. Necest lenisiacun gratiæ spiritualis, lenitate cantus abduci à lensuum vulitate, & pluss. nuandis intendere vocibus, quam infinuandis rebus. Idem ferm. 47. Cant. Vos moneo pure semper & strenue divinis interesse laudibus : strenue quidem, ve ficut reuerenter, ita alacriter Domino affistatis, non pign, no somnolenti, non oscitanter, non parcentes vocibus, non pracidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes: sed virili, vt dignumes, & fonitu & affectu voces S. Spiritus depromentes. Pure vero & mihilalind dum pfallitis, quam quod pfallitis, cogitetis. Bafilius homilia adiunens, improbat mulicam lusciuiam. Et Augustinu in 50. h. mil. 16.air: Frances, non tantum ad sonum attendite, cum laudatis Deum; toti laudate, cantet vox, cantent vita, cantet facta. Ad extremu, fi quis velit mulicalymphoniaca laudare Deum, necesse est, vriis se adiungat cœtibus, voi sunt literati homines. Hæc enim non est idiotarum munca.

Disciplina merum Ecclesiastica qualis ? VIII. Disciplina morum Ecclesiastica sit san da, sit pessibilis, sit accommodata circumstantiis.

Altera politiæ Ecclesiasticæ pars est sita in regimine vitæ, & momm cuiusque fidelis san la institutione. Huius primo scopus sit, vt externo illo hominum Christianorum habitu, gestu, oratione, victu, decoro& ordine, omnes ædificentur, fiue fidei domeffici fiue extranei: itavtin disciplina morum sancienda super rebus externis & indifferentibushabeatur ratio solius ædificationis: non autem vt hominibus aliqua superstirio & terupulus, vel noua sanctiras sanciatur & excudatur. Deindeleges huius disciplinæ sint possibiles, ita ve modus & ratio in disciplinastabilienda seruetur. Rom. 14. 2. Cor. 1. v. 24. Sit denig, varia, pro varia locori, temporum, rerum, personarum, aliarumg; circumstantiaruratione. Est enim iustitiæ pars, quæ suum cuique tribuit. Et cum verserur in rebuserternis & indifferentibus, mutabilis est ve reliquæ partes politiz ecclesiaftica. Nam ad iustificationem nostri vel internam sanctitatem non pertinet. Inprimis etiam hîcillud est cogitandum : Disciplina sit seutra, non se na. Nam vt Cyprianus in lib.de spectaculis inquit: Eneruatur discipliuz vigot, & vitioru præcipitatur impetus, cum iam no vitiis excusatio, sed authoritas

ritas datur: & ad ea defendenda sacra Scriptura perperam inducitur. Quod omnino cauendum est vere piis, nimirum vitiis suis prætextus quarere Rerum autem genera, super quibus aliqua di ciplina Ecclesiaftica vel constitui vel obleruari potest, infinita sunt: quorum cognitio proprie ad cuiusque Ecclesiæ Senatum pertinet. Tales sunt constitutiones de habitu pastorum, ne sit militaris; de habitu mulierum, ne sit lasciuns; de ornatu omnium, ne sit sumtuosus; de choreis; de non iuuandis aut promouendis idololatris; de ludo aleæ; de ludis scenicis & theatralibus (vbi teneatur illud Tertulliani in lib.de fectac. quod theatrum & spectaculum sit Veneris sacrarium) de vitandis popinis, & aliis sexcentis. Vide de his & similibus Theodor.lib.4.cap. 13. Tertull. & Cypr.de cultumul. Saluianum de prouidentia Dei. Tertull. de idololatria. Augustinum serm. 215. de tempore. Ambrosium in lib. de Tobia Canon. apost. 43. Cod, leg. alearum v sus. Tertull & Cypr.de fectaculis. Prudentium lib. 2 contra Symmach. Socrat, lib. 7 c. 13. Herm. Sozom. lib. 5. cap. 15. Sed nunc temporis accidit, quod Hieronymus in epift. Pauli ad Tit. c. 3. v. 10. air: lampridem & fides in Christum, & disciplins Ecclesiastica à peruei sis hominibus dicta est hæresis.

CAP. XIX. De Ecclesia authoritate interpretatiua.

PRÆCEPTA.

A Viberitatem Ecclesia nomotheticam excipit equiveo nun seu interpretativa, qua Ecclesia potest interpretari degmata religionis.

Eftg duplex traditionis & decisionis.

Interpretatio traditionis est, qua Ecclesia doffrinam fidei proponit & exponit. Actor. 2. Dicitur traditionis, quia hic tantum traditur doctrina fidei.

Interpretatio decisionis est, qua Ecclesia definit controuersiam in synodo siue concilio sacro.

Concilium sacrum est legitimus Christianorum cœtus, ex diuersis Ecclesiu congregatus, ad decidendum ea que controuertuntur inter ipsos & hareticos, vel etiam inter ipsos Christianos. Dicitur etiam Ecclesia repræsentativa: quo tamen nomine etiam appellatur presbyterium.

Concily videnda funt species & forma.

Species sunt, quod concilium sit generale, vel particulare.

Generaleest vel totius orbis, & dicitur acumenicum; vel totius regni & dicitur

Particulare ex vna tantum alicuim regni pronincia colligitur: vnde & pro-Hhhh 3 uinciauinciale itemque pressor dicitur. Hoc autem loco inprimis trastaturde generalibus: quibus cognitis facile quoque cognoscentur particularia.

Forma Concily respicit antecedentia, connexa, & consequentia.
In antecedentibus est conuocatio & coadunatio seu receptio conuocatorum.
In connexis sunt sessio, propositio, disquisitio & decisio.
In consequentibus est vis & authoritas decreti à Concilio fasti.

R E G V L AE.

Authoritas I. Authoritas Ecclesiæ circa sidei doctrinamnon estno. Ecclesia circa mothetica, sed hermeneutica, idest, non dictatoria, sed minam. nisterialis.

Etenim cum doctrina fidei fit causa ecclesia, non potest abillasemi. Non igitur ecclesia habet hic nomothesiam, vt in politia Ecclesiastica. sed tantum donum explicationis & interpretationis, que dici porel clauis scientia, data Ecclesia Christo. Estautem duplex hacecclesia clauis sine authoritas ex duplici rerum genere, in quibus versaturhoc Dei donum. Nam ecclesia vel tradit tantum doctrinam fidei in articulis fidei resolutis, definitis & confessis, vt loquuntur, puta quod lesus sit Christus. 1. Ioh. g.v. 1. Act. 18.v. 28. vel definit articulos & capita doctrinz agitata & vexata, & quidem vel ab hæreticis, vel ab ipsis orthodoxis. Vtraq; autem illa Ecclesiæ authoritas est limitata & dependensitavtesclesia non possit nouos sidei articulos condere. Hoc enim est solius Dei. Gal. 1.v.7. Rom. 10.v. 17. Hicenim est fidei nostræ & author & conlemator, vel immediate, vel mediate per verbum suum, ita vt fides & verbum Dei sint correlata. Vnde illud verissimum est, quod Scholastici docent, fidem nostram aut Ecclesiæ nunquam creuisse ratione rerum credends. rum, fiue fides Patrum sub lege, siue fides nostra sub Euangelio confide retur: sed creuise duntaxat mensuram cognitionis fidei. Hinceccless non potest errare quamdiu & quatenus verbu Deisequitur. Sed quado deflectità voce Christi, potesterrare. Ier. 2 v. 13. que madmodum etcontra potest in viam reduci, si Christum rursus sequatur ducem. Deinde vera ecclesia potest errare, siue vniuersa in conciliis, siue seorsum spectata in membris suis: sed tamen ita, vt nunquam aberret in omnibus sanz doctrina articulis, vel ita aberret, vt nunquam refipiscat. Quodautem singula Ecolesiæ membra possint errare, etiam excellentissima, doce Scriptura.1. Cor. 13.v.9. natura hominis confirmat, qua ad lapfum&crorem prona est; experientia denique confirmat, Quod insuperecdessa vniner.

vinuersa in Conciliis etiam œcumenicis (que dicuntur epitome & compendium Ecclesia) errare possir, experientia docet & ratio. Nam Ecclesia visibilis (de hac enim tractamus hoc loco) rejecit Christum. Matth. 16.7.3. & persecuta estapostolos. Actor. 4. & synodus Nicena errauit approbando imagines religionis causa sictas an factas. Ratio quoque id probati& quidem primum authoritas Scriptura. Efa. 5 6.v.10.ler. 6.v.13. 6.14.v.14. Efa.29.v.14. Ezech.7.v.26. Matth.15.v.14.c.16.v.15. Hucaccedit ratio naturalis. Nam que est ratio singulorum ecclesa membrorum, eadem ét est totius corporis. Singula vero Ecclesiæ membra errare possunt velperignorantiam & infirmitatem, vel per malitiam. Quare ne Ecclesiaerret in tradenda fidei do Arina, semper solum Dei verbum ante ooulos habeat & obseruer. Hinc porro facile fuerit iudicare de scriptorum & doctorum Ecclesiasticorum authoritate. Hectora, quanta quan: taest, humanaest, non divina. Proinde etiam interpretatio Scripturæ,quæ abiplis proficifcitur, humana est, & non diuina. Humanam auteminterpretationem dicimus eam, cui libere contradici potest, modo meliorvelexipso Dei verbo expresso, vel ex analogia fidei adferri possic, cur aliter interpretemur. Ergo in examen & disquisitionem potest vocari huiusmodi interpretatio. Diuinam vero interpretationem dicimus eam, cui contradicere nefas est, & quæ in examen reuocanda non est, qualisestea sola, quæ in diuina Scriptura expresse, vel ex analogia fideicontinetur. Et hoc modo Paulus I. Cor. 7. v. 12. distinguit inter illud, quod Deus præscripsit, & ipse Paulus suadet: idemq; docet August. epist. 48. ad Vincent. Possumus aut tria mutuari à Patribus, methodum explicanda scriptura, formulas loquends significanter, & modum applicandzadmores hominum Scripturæ facræ. Atq; hæc quidem omnia quatenus illa conuenienter verbo Dei, & secundum analogiam fidei ab illis fiunt.Resolutionem vero definitionem que irrefragabilem fidei nostre, neq; exiis,neq; ex scripris eorum proprie haurimus, sed ex solo Dei verbo. Sequimuritaque illos, non quia illi hoc vel illud dixerunt, sed quia congruit cum scriptura. Non ergo contemnimus Patres: quod nonnulli faciunt, qui hoc ipso in Deum sunt iniurii, qui hos tales tantosque duces & doctores dedit, voluitq; vt nobis lampadem in multis præferrent. Statuamus itaque hos doctores Ecclesia secundo loco post prophetas & apostolos, & hoc discrimen esse statuamus Propheta & apostoli licet: fuerint homines, non tamé ex sua privataq; meditatione, sensu, electio ne, &arbitratu locuti sunt: doctores autem ecclesiastici locuti sunt ex: sua & prinata interpretatione. Ideo Petrus hec duo opposuit, ex prinata voluntate, & ex diuina voluntate seu interpretatione scribere & loqui. Prinaras

Priuata vero voluntas seu interpretatio est, quam quisq; adsert adscipturæ mentem explicandam, quantum suo priuatoque sensu, studio à iudicio per Dei auxilium assequi potuit. Et hæcinterpretatio subieda est examini, correctioni, vel approbationi. Diuina interpretatio su quam ipse Dei spiritus hominibus infundit, tum in sententia ipsa, tum etiam in verbis quanquam ex communi vsu loquendi desumtis, veluni quam dedit prophetis & apostolis. Et hæcexamini, id est, vel approbationi hominum, vel reiectioni nequa quam est obnoxia Asser, ves se soni ni hominum, vel reiectioni nequa quam est obnoxia Asser, ves se soni ne diate, notorie & fideliter: & proinde infallibiliter ipsorum stripta sunt admittenda. Nam suerunt illi amanuenses & scribe Spiritus Sanci, qui linguam & manum illorum rexit, eosque extra periculum etrandi constituit.

Conciliorum II.
antiquitas & S

II. Celebratio Conciliorum in Ecclesia est antiquissima & vtilissima.

Antiquisima est; quandoquidem ab ipsis apostolis cœpit. Ador. 15. & postapostolos à successoribus ipsorum, veris quidem ilis, estretenta. Nam cum Paulus Samosarenus hæresin suam publicaret Antiochiz, congregata est aduersus eam synodus, cuius decretum etiam Antelianus Imperator approbauit, vt feribit Eusebius lib. 1 hift. Eccles. 29. Que omna longe ante Constantini Magni tempora facta sunt. Deinde haciplantio celebrandi concilia est vtilisima, Ac primo quidem Synodorum con uocatio est pastinatio agri Dominici, rario ac neruus disciplina & pacis in Ecclesia retinendæ & conseruandæ. Nam per Synodos salua manet tum doctrinæ veritas & consensus, tum politiæ vnitas & robur: fakem honestas aliqua conservatur, du nemo ab officio discedit, aut si quis discesserit, non fert illud impune. Sunt ergo synodi nerui pacis in Ecclesia. Inde factum, vt ante frequenté synodorum vsum, quilibet quos & quot poterat sue hareseos sectatores colligerer, & aliis Ecclesiis non comunicaret, quas lue fecte habebar aduerlarias, idq; impune ficiebat, vitradit Hermius lib.6.c. 4. Hinc et hæretici fugerunt lucem Synodorum: q Enfin lib.4.cap.11. testatur de Valentino hæretico, ipsum fugisse synodosintrum.ldeo canone Apostolico 37. & Chalcedonensi fynodocap.19. fuit conflitetum, vt in quaque prouincia bis singulis annis conuenirent synodipto uinciales, semel post Pascha, & iterum autumnali tempore. Nonigim fine causa diximus, frequentem synodorum vsum esse in Ecclesia yelut pastinationem bonique seminis educationem, & losi extirpationem, zizaniorumque & mali grani combustionem; quia per synodos heretici& 0&

ecta

eft,

tum

luti

ba-

18.

im-

ipta

ai,

ma

.&

ita.

iz,

nia

11-

on.

cis

net

em

fiz.

ni-

dit

tu-

10.

tut

fe-

18

tici & schismatici, vt Arriani, Nestoriani, Entychiani, & similes teterrimæ pestes sidei Christianæ, de Ecclesia abiguntur, vel etiam corriguntur, & boni in fide confirmantur & retinentur. Et sane experientia testatur, intermisso synodorum vsu plurima mala in Ecclesiam irrepsisse. Qua de re videantur dicta Patrum, inprimis in tomis Conciliorum. Quodantem in epistola ad Procopium seribit Gregorius Nazianzenus, separum bonos & felices exitus vidisse synodorum, ideo dixit, quia tunctemporisad gratiam & affentationem Imperatorum & potentiorum Episcoporum Synodi fiebant: ac potius tunc erat abusus, quam verus vsus. Modo enim hoc, modo illud decernebant, vt apparet ex epi-Rola Basili ad Athanasium. Quoniam igitur tunc omnia sactionibus in synodisagebantur, sui temporis concilia Nazianzenus improbauit, non autem omnia absolute. Et quod scripsit Augustinus aduersus Maximinum Arrianumlib.3.cap.14. Necego Nicenum, nec tu debes Ariminense, tanquam præiudicaturus proferre concilium : & in libris de vnitate Ecclesia, le non moueri authoritate conciliorum & epilcoporum:accipiendum est comparate, nempe vbi res synodis decisa dicitur aduersari verbo Dei. Tumenimsoli verbo Dei credendum est.

III. Conuocatio Synodi fieri debet à magistratu, si is sit si- Quis possie delis: Velabipía Ecclefia, fi magistrastus sit infidelis.

conssocare Synodum?

Magistratum hic oportet intelligere eum, qui summus est. Hicautem est fidelis, vel infidelis. Si fidelis est, ab ipso deber conuocari. Euseb. lib. 10. hift.4. Socrat. lib.5. in proamio. Sic Nicenam Synodum connocauit Constantinus Magnus Imperator: Theodosius Constantinopolitanam: Martianus Ephelinam. Si vero summus magistratus est infidelis, aut tolerat veram religionem, aut non. Si tolerat publice veram religionem, ab eo impetranda est libello supplici hæcipsa potestas. Si non tolerat, sed est lupus & perfecutor, non est expectandus iplius iussimo vero neque eidebet talis conuentus innotescere: quando gnarus huius rei, talem conventum deleturus est, & extincurus eos, qui conveniunt, vel eum cœtum impediturus. Ex quo factum est, ve apostoli ipsi nequaquam Romani Imperatoris, vel summi Sacerdotis Hierosolymitani iuslum & authoritatem expedarint, aut implorarint. Actor. 15. vti neque qui Antiochiæ contra Samosatenum conuenerant, Aureliani Imperatoris diplomapostularunt, vt conuenirent. Enseb. lib. 7. sap. 27. et si postea, quia id publica totius vrbis Antiochenæ pax postulabat, Imperatoris iuslu Samosatenum ex Presbyterio, id est domo episcopali eiici curarunt ac postularunt à le damnatum prius de hæresi. Id. cap. 29. Cum igitur est sidelis

fummus magistratus, admoneri supplici libello à pastoribus Ecclesia rum debet,vt conuocet Synodum: quoniam ipfe eft politiz & pacis Es. clesiæ custos & alumous, E/a 60.v. 16. aut etiam ipsis pastoribus dormientibus & cestantibus conuocare synodum ipse vitto debet, siinstellung caufæ. Verum præftat, vt & pastores Ecclesiæ, & iple magistratusin Sr. nodo conuocandainter se deliberent & consentiant. Et hæcquidem de Concilio œcumenico & nationali sunt accipienda. Si vero prouinciale tantum Concilium est conuocandum, sufficit Inspectorem, quemvocant Superintendentem, indicere talem conuentum. Ita olimeares& cura pertinebat ad episcopos Metropolitanos. Quod si Ecclesia degant in regno vel dominatu, vbi non funt huiusmodi Inspectores, quippe quod non liceat talem politiam constituere per magistratum non-orthodoxum, pertinet ea cura ad omn s ministros verbi Dei: quisemutuo per literas monere & excitare debent: nisi si cui Ecclesiail usiegio, nis & prouinciæ cura conuocandæ Synodi sit specialitet ex fratrum con. fensu delegata. Sic tamen conuocatur proumciale Concilium, vt fideli illius loci, in quo convenitur, magistratui indicetur res omnis, quo omnis suspicio coitionis aut factionis vitetur. Præterea necillaipsa Synodus prouincialis conuenire indicique debet, quin huiusmodi cutus conuocandi potestas sirvel generaliter, vel specialitera summororius regionis magistratu fideli prius expresse, vel tacire concessa, & dataipsi Ecclesia, & illius pastoribus.

in S, nodo qualis?

Condinatio IV. In Synodo fiat receptio & coadunatio illarum personarum, quæ eam ad rem aptifunt.

> Tres autem sunt classes illarum personarum. Primo coadunari, conuenire, arque ad Synodum deligi & delegari debent pastores legitimi Ecclesiarum: ique non omnes, sed maxime periti & idoneiad Scripturetradationem, quiq; in eadem plurimum profecere. Sozom.lib.410. 16. Deinde politici quoque & alii idonei, pii nem; e & docti viri, funtat Synodum deligendi, qui de rebus propositis deliberare, & sententiam dicere queant. Quod & in Synodo Apostolorum factum est, Ad. 15.72. & in Concilio Antiocheno contra Samosatenum. Tales olun è Presbyteris & Diaconis maxime folebant eligi. Aliitamen ab E clesiap atet hos delegari possunt. Et qui delegati fuerint ab Ecclesia, sine pastores, fine ali , recipi vii publica persona, & Synodi membra, & coadinani cum cateris debent, vt in Synodo habeant vocem deliberatiuam. Lipi autem manifest, & qui iam sunt iudicari hæretici, & porci pastores, iem notorie indocti, & impii non funt recipiendi, licet delegati fuerint, va

112

Ec.

mi-

unt

Sy-

de

ale

0-

ant

111-

n.

eli

0

0-

us

0-

mi,

49.

ad

m.

2.

19+

cc

211

m

qui nonorietales sunt, & protalibus condemnati, sint certe reiiciendis & nonadmittendi, ne cum alus sedeant. Tertio omnes ad Synodum venire possunt vi privati homines.

V. Sessioin Synodosic debet esse comparata, vt ordoser-sessioinsynedo qualica
nedo qualica.

Hic autem ordo confistit in tribus : vt nempe distinguatur præses politicusab Ecclefiastico, & vrerque ab assessoribus & h. omnes à privatisillis, qui interlunt. Quod quidem accipiendum est de Conciliis generalibus. Principio itaque hic discernenda est politia ciuilis à discepratione iplius rei propter quam conuenirur. Ratione disceptationis qua est Ecclesiastica & sacra, sacri iudices, id est episcopi seu pastores, in Synodo præelle debent: vti Cyrillus in Ephelina pretuit. In Synodo quidem prounciali conueniens est, vt metropolitanus illius pruinciæ præsidemagat. Sed quod attinet ad Concilium generale vel œcumenicum vel nationale, nullus episcopus hochabet iure sibisuaque sedi innato & perpetuo, vt prælideat. Potest igitur & vero debet in his talibus Concilis prælidere digniffimus. Ratione vero politiæ ciuilis & pacis Synodi,arq; adeo ratione defentionis, requiritur authoritas pii magistratus, fummilal. qui eatenus præest: si quide sit sidelis. Si vero magistratus sit perlecutor, non debet interesse Synodo: sed ex iis omn bus, qui in Concilio coadunti funt, vnus aliquis confensu & suffragio omnium est eligendus, qui toti ivra gia Synodi præfit, & veluti partes magiftratus agat. Sic in Concilio Apostolorum (quod hac in parte tutissima est norma) pratuit vnus ex Apostolis, Act. 15. in Antiocheno vnus ex Episcopis. Si veto lummus magistratus sit fidelis, aut iple deber præsidere, hocest quod ad pacem cœtus in Concilio cum authoritate præesse: aut qui sunt ab to delegatifine delecti:idque,vt modo dictum eft,ad civilem duntaxat รับานผู้เลม, & totius actionis & conventus pacem. Nam eius est Synodum conuocare, colligere, & collectam tueriab omni vi externa, & confusione interna. Sic in Concilio Niceno præfuit Constantinus M. ivragia politica:disceptationi vero sacra Eustathius Antiochenus Episcopus Soerat.lib.i.cap.8. Ita ergo magistratus rixantes Episcopos compescit; non fistentes se, cum euocantur, cogit adesse; ambitiones summouet; & omnino modum certum figit. Nam, vt docet Herm. Sozom. ivragiac evens interuenit magistiatus summi & fidelis præsenria:aut eorum, qui sunt abeo delegati. Non estigitur illius ex sua opinione pro regia potestate quidquam definire & statuere: sed quod ex maioris meliorisque partis

Iiii 2

Synodi sententia & suffragio à Præside sententiarum disceptationique fuerit conclusum, ac ex verbo Dei collectum, id magistratus fidelis, quantumuis summus, approbare & sancire debet suo edico. Solumve ro Dei verbum, & ex eo verbo maior consensus regnare atque obtine in Synodo debet. Nam in Concilio Apostolorum ita factumest, 48.16. Scrutinium etiam nonnunquam fecit Imperator, dum illius pralentam cohonestare voluit Synodus; extra ordinem tamen, quæsitq; asig. gulis fententias, & earum rationes collegit, Eugg. lib. 4.6.18. Nameacura & actio melius veriusq; Prasidi facro committitur : quippe quiefipra. ses sententiatum & disceptationis istius lacra. In ordine quog sententiam de re proposita dicit sidelis magistratus, hortaturadousrous, pacem & consensum fidei, factiones arcet & contentiones, contumelias & iniurias disputantium cohibet. Euag. lib. 2. cap. finali. Socrat. lib. 1.cap. 8.9. Denique decreta à Synodo facta, ab omnibus subsignari inbet, & eatdico fancit, & custo diri atque seruari per totum regnum suum mandat, curatque, idq; publicis edictis, & in rebelles propositis politicis penis, tum pecuniariis, tum corporalibus, Eufeb.lib. 10.6.4. Pænæ vero Ecclesiasticæ, velut excommuncationes & anathematismi ab ipsa Synodoper Præfidem sententiarum pronuntiantur: nec est vtraque hacpenaconfundenda. Quod si imperaror, vel Rex fidelis cesset, & negligat velipse adeffe Concilio à fe conuocato, vel mittere qui totius Synodiconfenta præsit ipsius loco, præses Ecclesiasticus electus rationem quoq; pacis & ένταξίας Synodi habeat, dum tamen pænas politicas non imponat, & bnes politici magistratus non attingat aut vsurpet, Semper enim fine prefente, siue absente magistratu discrimen ciuilis & Ecclesiastica intisdi-Cionis est servandum. Et hæc quidem quod ad eum, qui in Synodo præest, sine ratione ἐνταξίας, sine ratione disceptationis ipsius sacta. Reliqui vero, qui funt ad Synodum coadunati, sedere debent, quisquesto ordine & loco, & ita sententiam placide dicere. In quo sedium & session num prærogatiua maxime euitetur. Parit enim contentionem & scisso nem: quemadmodum illa Romani & Constantinopolitani epilcopi कि महद्रविशंबद मुख्ये मह्य कारवीद रिशंबद contentio, vt Romanus primus omai um sententiam diceret, & Constantinopolitanus secundo loco, orientalem & occidentalem Ecclesiam funditus euertit. Debemusigitus illic, & in omnibus aliis rebus, alius alium honore prauenire, & aliilo cum honorabiliorem deferre, non autem ipfi occupare, Rem. 12. ref. 16 Decet enim, vt ait Cyrillus lib. 4.c. 28. in Euang. lob. non omnes confule, net profilientes imprudenter, quasi rapta vti oratione, sed cedereiis, qui confilio & ordine funt præpofiti. VI. ProVe-

ete

If.

nti-

ura

2-

in-

Da.

125

18-

n-

fu

VI. Prepositio in Synodo neque erit profana, neque poli-Propositio in Synodo quatica, sed ecclesiastica.

Synodo quatica;

Reslacra duntaxat & ecclesiastica proponi debent in Synodo: quia hiceffinis Synodorum, vt veritas cœlestis defendatur & propagetur. Nonigitur res profanæ, ve de populo aliquo opprimendo: neque politica, puta de bellis & tributis, ad Synodum pertinent: nisi forte Respublica de politicis rebus consilium petat à Synodo, vt in Toletanis Concilis factumest. Liberum autem este debet cuique in Synodo, si quid habeat ecclesiasticum, proponere, in quo ædificari & instrui in fide possit. Omnes enim proficiendi & discendi gratia Synodo adesse possunt. Ergo & animi sui scrupulum detegere, & quæ non probant, vel non intelligunt, quærere possunt, siue ii sint sideles, siue insideles. Nam ad Synodum Nicenam primam admissus est vt disputaret & proponeret ethnicus Philosophus, quem Deus ad fidem hac ratione conuertit, Tripart. lib. 2. cap. 3. Multo ergo magis quilibet Christianus & pius & fidelis audienduseft, qui se in side erudiri postulat & cupit. Quandoquidem Synodus est publica Christianorum schola. Improbitas autem & curiositas & obstinatio peruicacia que proponentium, si qua manifeste appareat, coerceri certe quidem admonitione potest & debet, ne magis turbandi quam discendi gratia quisquam adsit: aut ne quis ea, quæ scitaut videt, tamen obstinate vel illusorie proponat. Sicia Concilio Apostolorum (cuiusidea & exemplar ante oculos habendum est) liberum fuit ludæis explicareid, de quo dubitabant, Actor.15.v.5. Ergo cuilibet liber aditus & ingressus ad Synodum est dandus, vt quæ habet dubia apud se proponat & discat. Et non aditus duntaxat iple liber esse debet : verum etiam exitus quoque & egressus ab ea libet & tutus debet concedi, Quod si aliquorum sententia tum primum hæretica damnata fuerit, abeant tamen & iplituti cum hac interdictione, ne amplius eam sequanturtueantur, neue dogmatizent, id est, eam in posterum publicent aut doceant. Spatium enim tandum est hominibus nondum antehac auditis: intra quod iph refipiscere possint, & animum mutare, & meliora meditari. Nonest autem æquum præcipitanter & statim tales damnatos de hæresi trucidare, multare, vel etiam pæna aliqua, nisi Ecclesiastica, si quismultos corruperit, afficere. Poena autem Ecclesiastica est, vel suspensio à Sacra cœna, vel depositio à munere, vel excomunicatio. Quod attinet ad eos, qui læpius auditi & conuicti, errores suos reuocant & recoquunt, illi corporaliter puniri possunt: non tamen ante factum edidum summi magistratus, quo decreta concilii confirmentur. Quan-Liii

quam etiam post edictum tale iam sactum, lenitas & clementia Imperatorum & episcoporum merito laudatur. Socrat. lib. 7. cap. 41. 42. Ethze quidem accipienda sunt de illis hæreticis, qui non turbant pacemeccles aut politiæ. Nam qui hoc saciunt, ex lege Moss Deut. 13. mortemul Cantur. Cæterum hic ordo terum agendarum & proponendarum, ex præscripto Concilii Carthagin. cap. 2. seruetur, vt quæ ad sideidoctrinam pertinent, primo loco & proponatur & tractentur à Synodo, vtires maioris momenti: postea vero disceptetur de disciplina Ecclesiastica.

Disquisitio in synodo quais ? VII. Disquisitio & examinatio in synodo sieri debetpie, grauiter & diligenter.

Postquam aliquid proposirum est, de eo disputandum est & disquirendum. Primo autem Deus inuocandus est, & Scriptura pracipuain omni synodi decisione habenda est regula. Deinde serio, diligenter, sincere & accurate res tota est per ractanda, & suffragia per personasaman. tes veritatis cum summa & diligenti causa quastionisque cognitione & disceptatione sunt ferenda. Theodor lib. 2. cap. 16. quemadmodum fa-Aum est in concilio apostolorum Ad. 15. Nihil oscitanter & pracipitanter vel perfunctorie hic est agendum. Itaque merito damnata sunt pleraque veterum concilia, quod fine magna causa, imo finenulla causa, aliquos impietatis notatunt, Socrat.lib 1. cap. 24.32. Pertinetautem hac difqu fitio ad omnes, qui ab Ecclefia delegati funt ad concilium, adpastores, presbyteros, & alios assessores: non vero ad populum: Ethide cretum à Synodo factum recte dicitur decretum totius Ecclesia; quia concilium est epirome Ecclesia. Ador. g. verf 22.cap. 16.verf. 4. Quando autem qui iudicant, præiudicia domi parata adfeiunt & factiones lequuntur, est mera conjuratio & non synodus: yt Dioscorus fecitinlynodo Ephefina lecunda, quæ ideo dicitur Ayseixi. Quando etiampet vim adhibitam vel minas intentatas qui contra sentiunt, terrentur, vel accedere ad synodum non permittuntur, vel si accesserint, silete coguntur, non est synodus, sed mera vis, latrocinium, grassatio & tyrannis: quemadmodum in Ephesina illa synodo Dioscorus episcopus Alexandrinus calcibus occidit Flauianum episcopum Constantinopolitanum, quod contra se & suum dogma, id est contra hæresin Eutychia. nam libere sententiam suam proferret Flauianus. Praterea pais nondumaudita nequaquam est damnanda. Chryfostomusin loban 7 vaf. 51. Denique sententia ab iis qui manifeste instaque de causa sunt supecti, velut ob prinatas simultates, non est aduersus eum, cui sunt mentolispedi, proferenda. Sozom.lib.8. cap.7. VIII. Syn-

Synodi unde

Trinit.

VIII. Synodus in politia Ecclesiæ constituenda vel defen. Duplex nordenda sequetur publicam honestatem: in tradenda vero doarinafidei & interpretatione illius, ve bum Dei.

In Synodis agitur vel de politia Ecclesiæ constituenda vel conseruanda: vel de do Arina fidei explicanda aut defendenda. Quando igitursynodus decidit & determinat quippiam, hæc duo accurate diftinguet. Acin politia quidem vel constituenda vel asserenda sequetur publicam honestatem, quæ coniuncta est cum ædificatione Ecelesiæ, & re= gula charitatis. Intradenda vero do Atina fidei & interpretatione Scriprura sequerur verbum Dei expressum. si quod est, vel analogiam sidei: nontraditiones.non Philosophiam. Ita in concilio illo primo vereque Catholico Ador 15. Solum Dei verbum præfuit. Idem quoque præfuit in Synodoilla Nicena magna, quæetiam prima dicitur. Ideo Bernhardus epift, 91. probatillud concilium, in quo non hominum traditiones obttinacius defensantur, aut superstitiosius observantur, sed diligenter, quæ lit voluntas Dei, & bene placens, & perfecta.

li.

e-

12

12-

IX. Decreti à Synodo legitima legitime fa di authoritas & Authoritas vispendet à verbo Dei.

Si informa Synodi vel decisione peccatum sit, synodo impune omnino contradici potest. Si vero decretum à synodo factum sit iuxta verbum Dei, illudestapprobandum propter verbum Dei: cum quosi pugnet, non estadmittendum, etiamsi ynodus sit œcumenica, & magifiratus summiedicis sancita & confirmata ipsius decreta. Non igitur oportet decreta conciliorum anteponere vel aquare decretis Spiritus. landiin Scriptura annotatis. Sed neque omnia concilia eiuldem authoritatis statuere fas est. Vide Augustinum libr. 3. ad Maximum Arrian.cap. 14. 6 lib. 2, de Baptismo contra Donatistas cap 3. 6 9. Ibi ait : Neque tu Niceno concil o, neque ego Ariminenti aftringimur, fed tolo Dei verbo. Hicait: Posteriora concilia derogant prioribus, & vniversalia particulanbus. Quod vuum que hactenus verum est, si priora aliquid statuerint contra verbum Dei, vel etiam constituerint politiam posteriori temporinon congruentem. Sic quoque vniuerfalia præferuntur patticular bus, fi congruant cum Lydio illo Scripturæ lapide. Hic & illudtenendumest, nimiam esse il am conciliorum laudem, cum primailla quatuorgeneralia concilia, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, pari loco arque au horitate, honore & fide habentur, atque quatuor Euangelia, L. Reddentes honorem. Cod. du summa:

Trinit. Canon. Canones inter dist. 15. Euagr. lib. 4. hist. Eccles. cap. 11. id quod falsum est: primoque hyperbolice dictum est à Gregorio Magno, & poste
à cæteris retentum atque amplificatum. Quemadmodum autemiserant, qui nimium dant & tribuunt decretis Conciliorum: ita etiami,
qui ea à quolibet homine, inprimis à principe vel Papa, tolli & instinpi posse persuasum habent. Non enim quispiam homo mortalisest supratotius Ecclesiæ ex scriptura pronunciantis iudicium & consensum.
Si vero à synodo erratum sit in iure vel sacto, alia est ratio. Sozom. libro 2.
capit. 31.

CAP. XX.

De iurisdictione Ecclesia.

PRÆCEPTA.

I Vrisdictio Ecclesia iam sequitur, qua est ius à Deo datum Ecclesia, quo momen Dei à contemtu vindicatur, armis spiritualibus. 2. Cor. 10. v. 6. Appellaturetiam potestas clauium, item κελική εξεσία Ecclesia, nec non censura & pona vel absolutio Ecclesiastica. Item disciplina poenarum Ecclesiastica: ad differentiam disciplina morum, de qua paulo ante cap. 18. Dicituretiam καθ εξοχήν disciplina Ecclesiastica.

Hac consideratur quoad proprietates & partes suas.

Proprietates ipsius sunt quatuor; quod nempe data sit à Deo; data ad conferutionem Ecclesia; data Ecclesia; & data in omnes qui sunt in Ecclesia.

Partes ipsius dua sunt, potestas ligandi & soluendi. Illa dicitur centura Ecclesiastica, hacabsolutio.

Censura Ecclesiaftica est prinata, vel publica.

Prinata est tum admonitio, eaque vel domestica, vel consistoriali, tum abstussi

sine abstentio vt alii loquuntur.

Censura publica est primo vel ratione eorum qui prasunt Ecclesia, vel rational ditorum: & ibi est tum depositio vel degradatio, tumeiectio ex Ecclesia; deinust publica admonitio, publica abstensio, vel excommunicatio, & ea vel simplex velational.

Absolutio respicit actionem pœnitentis, qua dicitur satisfactio, & absolutnis, m est indulgentia.

De his omnibus vide Marth, 16. & 18. Iohan, 20.

REGVLÆ.

tea

ıii,

in-

12.

am

nfu

I. Potestas clauium respicere debet verbum Dei primario: Potestas clasecundario canones & consuetudinem Ecclesia.

uium quam habeat nor-

Altera potestaris Ecclesiæ pars iam sequitur, quæ posita est in iudi-mam? cando de facto aliquo admisso : & duas habet partes, nimirum ligandi & soluendi, siue regnum Dei claudendi & aperiendi. Matth. 16.v. 19. Vtrumque autem illud fieri debet iuxta verbum Dei: non priuata vindi-&a,non homiaum fauore, non ex nostro sensu: ne videl. ligemus quos Deus soluit, neue soluamus, quos Deus per verbum suum ligat. Est enim hacpotestas à Deo. Ergo ex eius præscripto fieri deber. Huc accedir, quod hac potestas respiciat hominum conscientias, quos vel terret vel consolatur. Solus autem Deus est conscientiarum nostrarum rex & iudex.I.Petr.2.v.25.Matth.10.v.28. Cauendum igitur, ne quis temere vtaturhacpotestate. Nam, vt ait Augustinus, qui alium temere hoctelo ferit, seipsum potius quam illum ferit. Vide canon. illud plane 11. quast, 3. Secundariatamen norma hic esse potest canon vel consuetudo Eccleliz, si nempepeccatum sit in rebus externis & indifferentibus. Multum auteminterest, vt hæc disciplina vigeat in Ecclesia, iuxta illud Augustini detemporeserm. 94. Disciplinam Ecclesiæ qui abiicit, infelix est: disciplinam qui non dat, crudelis est. Idem serm. 97. d.l. Si vis tuorum proficere disciplinam, exerce censuram: à damnabilibus factis homines vindicta. compescit, quos in bonis operibus beneficia Dei continere non posfunt. Censura quidam suscipiunt supplicium, vt multi corrigantur in paucis. Quod li sufficerer confiteri soli Deo, & non coram eo etiam confiteri, frustraille dedisset claues & hanc potentiam Ecclesiæsuæ. Idem Augustinus in 50. homil. 19.

11. Potestatem clauium Ecclesia accepit à Deo immediate: & proinde illa est iuris diuini.

Potestas clauium est naris diumi.

Potestatem indiciariam Ecclesia non habet benesicio, priuilegio aut concessione regis alicuius aut principis, sed habet à Deo, & quidem immediate. Matth. 16. & 18. Itaque est hac potestas iuris diuini, quod manetimmotum: non autem iuris positiui vel humani, quod tolli, mutari, vel abrogari potest. Quod probe tenendum est contra insolentiam principum, qui putant hanc potestatem à se pendere; item contra calumnias eorum, qui clamitant hanc potestatem esse tyrannidem; denique contra morsus, sannas & rebelliones refractariorum. Ergo hic valet illud, Qui vos spernit, me spernit, Matth. 10. Non enim homo est, qui Kkkk legat,

Iegat, sed Christus, Chrysostomus in epist. ad Hebr. & in Canon. Nemoconimat. 11. quast. 32. Porro huius iurisdictionis diploma extat apud duos Evangelistas, tanquam duos publicos notarios & regis summi secretaio, Matthæum nempe. cap. 18. v. 18. & Iohannem cap. 29. v. 23. Quibus consentit illud Ierem. 1. v. 18. Quamobrem vera estilla Augustini sententi 30. homil. 15. Certiores sunt claues Ecclesiæ, quam corda, & edicatega ac diplomata, vrpote quæ à Christo ipso, id est, Deo, datæ sunt Ecclesiæ non autem à rege quopiam homine mortali. Dedit autem hancpotes statem Christus qua 9ε ανθεωπ & ,& caput Ecclesiæ, Nam data est aduers sus portas inferorum, id est aduersus potentiam. Diaboli, qui à Christo solo vinci potest.

Potestas classium cur dasa Ecclesia?

Potestas cla-III. Potestas clauium data est Ecclesi e ob quinq; causas.

Primo, ne infidelibus & hypocritis vox Dei effet contemtibilis, &m Ecclesia, quæest domus Dei, & Ecclesiæ ministerium derideretur. Ergo data eft hæc potestas ad vindicandum ipsum Dei verbum & ministerum Ecclesiasticum à contemtu. Deinde vt morbi Ecclesia sanarente per hanc potestatem tanqua medicinam. Ideo Augustinus dicit divinz disciplinæ seueram misericordiam fuisse necessariain Ecclesia, vemorbitollerentur. Eftergo hæc potestas velut ueruus Ecclesiz, widoduinæ veritas est eiusdem quasi anima. Ex quo fit, vt qui Euangelium sibi volunt prædicari, iidem etiam debeant ferre iugum huius disciplina: vti scriptura hæc coniungit Zach. 11. vers. 16. Matth. 3. vers. 3. Tertiatatio est, vt boni confirmentur, mali exemplo pænæ ecclesiasticæ terreantur, velà malorum confortio seiungantur. 1. Cor. 5.v. 2. 2. Thef. 3.v. 6. Eftenim hæc potestas veluti manus & cauterium ad putrida Ecclesiæ membras toto corpore abscindenda, vbi morbi eorum sanari non possunt. Neme enim in contumeliam Christirolerari debet. Phil.3. v.18. eft, vtilli ipfi, in quos hæc potestas exercetur, fiant meliores, vtrefipt Quinta ratioeft, ne scant & ad Deum convertantur, 2. Thes. 3. vers. 14. vnitas Ecclesiæscindatur, aut ne iniquitas in eadem foueatur. Namn indisciplinata patientia fouet iniquitatem: sic impatiens disciplinadissipat vnitatem. Rece igitur per Ecclesiæ potestatem ligantur & sol uuntur homines, quemadmodum in medicinæ vsu nuncamara, nuns dulcia dantur; nune medicamenta adhibentur, nune Pre-feuter tatur.

Potestas clanium data est toti Ecelessa.

Potestas cla- IV. Potestas clauium data est toti Ecclesia.

Errant qui statuunt hanc potestatem vel soli Petro datameste, rel summe & immediate Petro at que eius successoribus, quos dicunt elle enisco-

onte.

s En-

arior,

con-

entia

regia

eliz:

ote.

uer-

rifto

25.

k ne

rgo

en-

ntut

inz

-10

tu-

nz:

atio-

tur,

22

me

ipi-

nê

n vt

lif-

episcopos Romanos, ita vt fons & ius ipsum potestatis iudiciariæ seu Ecclesiastica iurisdictionis, in Perro & episcopis Romanis resideat, deriuatio autemtantumquædam atque communicatio illius pertineat ad cateros episcopos & pastores aliarum Ecclesiarum. Errant, inquam, qui sicstatuunt. Data enimest hæc potestas toti Ecclesiæ, ac proinde omnibus & singulis apostolis & pastoribus, & quidem æqualiter. Matth, 18. ref. 18. Iohan. 20. verf. 23. Nec fuit aliquis inter apostolos, qui instar regis præestet, & apud quem fons iurisdictionis & ius imperii estet. Deinde vbicunque est Ecclesia, ibi est remissio peccatorum, & ibi sons gratizapertus est. Ergo & hæc potestas clauium ibi este debet, vbi est Ecclena. Ideo Paulus, qui se dicit minimum inter apostolos. 1. Corinth. 15. 70 [8.9. hanc potestatem æque vsurpauit atque Petrus.1. Corinth.5.2. Corimb.2. 1. Timoth.1. verf. 20. & vsus est ea suo iure, non autem iure à Petro sibi concesso, vel delegatione potestatis istius sibi à Petro facta Galat.2. vers. 8. Omnium igitur Ecclesiarum & pastorum in eo æqualis elt potestas. Intellige Ecclesias veras, non falsas & hæreticas. Nam fidei verz ratione hæc potestas data est Ecclesiæ. Cæterum quod vniuerlæ Ecclefiæ data fit hæc potestas, docet Augustinus tract. 10. in epist. Iohan. Vniuerla, inquit, Ecclesia, non vni persona ligandi & soluendi data està Christo potestas. Itaque & Iohannes, & omnes sancti, qui inseparabiliterad Christum pertinent, & ligant & soluunt. Est enimillic remissio peccatorum, vbi Ecclesia: & vti Ecclesia per omnes gentes diffunditur, ita remissio peccatorum. Illi enim dictum est, Tibi daboclaves regni colorum. Quod autem Christus Matthai decimo sexto, Soli Petro loquitur, id factum est, vt ait Cyprianus, tum vt Ecclesiæ vnitas demonstraretur, tum quod Petrus omnium nomine & vice hanc de Christo confessionem protulerit. Proinde pro omnibus quoque, non libi solieam potestatem accepit. Hinc ambrosius libro de incarnat. Domini ait: Petrus primatum confessionis egit, non honoris: sidei, non ordinis. Vndepatet ineptissimam esse illam Anacletisententiam in Canon. Sacrofancta. dist. vigesima secunda. quod Perrus sit dictus Cephas 2000 κεφαλής, vrostenderetur eum essecaput Ecclesiæ: cum hæc vox sit Sy-Tiaca.

V. Omnia membra Ecclesiæ subsunt potestati clauium.

Hæcpotestas à Deo data est Ecclesiæ in omnes & singulos Christia-clausum:
nos, qui se membra Ecclesiæ esse & dici volunt: non auiem in eos, qui
sunt extra Ecclesiam, 1. Corinth. 5. vers. 12. Tit. 2. vers. 15. Ideo Augustinus
sem. 62. in Iohane ait: Pertunet ad nos cura, ad vos obedientia: ad nos

Kkkk 1

อินเกลี (นิ่ง-

vigi-

vigilantia pastoralis, ad vos humilitas gregis. Ne que solum auditore. fed & ipli paftores, cuiuscunque fint gradus, huic potestati subiiciuntus. Atque eos par est, animo æquiore huic potestati sefe subdere, quodeam ipfi in alios exercent, vt ipfi legem eandem in se patiantur, quaminalios ferre volunt. Nam æquum est, vt alii vtantur in eos eodemiure, quod ipfi in alios statuunt. Itaque le à Paulo corripi passus est Perrus. Gal 27, 8.14. EtPaulus iubet, vtab omni fratre artintas le gerente leiungamur. 2. Theff. 3. v. 14.15. Vbi igitur lex non distinguit, neque nos distinguerede. bemus. Idem quoque 1.Tim. 1. 6 5. docet episcopos moneri & conigi poste. Ex quo falsissima apparet illa innocentii Papæsententia & Symmachi, quorum ille in Canon. Neme. hic in Can. Alierum 9. queft. 3. air: De Episcopo Romano iudicium neque à clero, neque ab Augustoseulm. peratore, sedà solo Deo fieri ferriue posse. Caterum hac potestas clauium exercetur velin fingulos Christianos, vel in totum cœtum; hac ramen lege, vt multitudo ipía lenius & mitius corrigatur, authoresaute eius lapsus seuere corripiantur. Quid vero de summo magistratu hicht statuendum, quæritur? Hicita habendum est, dignitatem non eximen magistratum summum à potestate Ecclesiæ iudiciaria, sed duntaxats. cere ad moderationem maiorem. Quemadmodu enim rer medico paret, fiagrotet, & nauta, fifit in naui, quia nec in morbos, necin man habet imperium : fic & pastoribus parere debet tanguam dispensatoribus & antistitibus Ecclesiæ; quia princeps hoc modo est inferior pastore, necin cœlos & ordinationem Dei habet imperium. Sic Dauida Nathane grauissime correptus est. 2. Sam. 10. Herodes à Iohanne. Matth. 14 Philippus quoque Arabs ex censura Ecclesia ponitentiam egit. Isla. lib.6.cap 3 4. & Theodosius senior ab Ambrosio correptusest. Hem. St. zom. lib. 7. cap. 44. Vide egregium Valentiniani Imperatoris hac dere dictum apud Theodoret. lib. 4. hift. cap. 5. Tripartit. lib. 7. cap. 8. & Canon. Vt lentinianu dist. 63. Sed, vt dixi, prudentia & discretione hic opusell Quemadmodum enim pes & manus, tanquam membra robustiora, 2liter tranctantur, filangueant, quam oculus male affectus: fickminister verbi distinguet interpersonas, quas corripit : & huius prudentiæ modum discat à Nathane, Samuel. 12. Nulla quidem dispensation Ecclesia esse debet (quippe que tollit pænam & necessariam correptio nem, adeoque est potestatis Ecclesiasticæ corruptela, & labes morum) at prudentia in iudicando poenaque statuenda est adhibenda. Sapeta men in privato homine leuis esse potest correptio, quæ eademin meg-Aratu erit seuerior.

res.

tur.

cam

ali-

pop

2.7.

our.

de-

rigi

m-

De

la-

nac

uté

ere

12-

ire

ri-

12-

VI. Administratio potestatis clauium pertinetad pres-Penes quem byterium Ecclesia.

Sunt qui putant potestatem clauium per populum vniuersum ad- statis classis? ministrari & exerceri debere. Sed hæc sententia non potest consistere. Tametsienim populus monendus est de publicis, & ex illius consensu censura publica sieri debet:non tamen de priuatis tota Ecclesia monenda est. Quemadmodum igitur à Senatu politico totius Reipub. negotia tractantur, & iura iudiciaque administrantur: ita potestatis iudiciariæ administratio & dispensatio per se & ratione ipsius exercitii ad senatum Ecclesiasticum pertinet; quia Ecclesiæ pastores & presbyteri sunt publiciEcclesie syndici & procuratores, Hebr. 13. verf 17. Ideo ipsi conueniunt, fi quid in Ecclesia sit deliberandum, Act. 20 . ver [.17.cap. 21.v.18.c.15.v.22. Deindead præpositos Ecclesiæ pertiner cura & inspectio morum: cuius pars & appendix est iurisdictio Ecclesiastica, 1. Petr. g.v. 2.1. Tim. 4.v. 11.c. 6. vers. 1. Et hanc sententiam confirmat praxis Ecclesiæ Apostolicæ. 1. Cor. g. verf. 4. 2. Cor. 2. verf. 10. & omnino primitiu illius Apostolorum temporibus proximæ, vt & sequentium seculorum. Non pertinet autem hacpotestas ad vnum episcopum, vel presbyterum, sed ad ipsum corpus, filpectemus publicam censuram. Cyprianus epist. 12. Cum vero Christus Matthe 8: iuber, vt dicamus Ecclesia, non intelligenda est Ecclelia collectiua, sed repræsentatiua, vt vocant : id est illa, quæ comple-Aiturillas personas, quæ præsunt moribus auditorum. Et quanquam hæc disciplina data sit Ecclesiæ, vt paulo ante diximus: hinc tamen non efficitur omnes & singulos de populo debere hanc exercere; quemadmodum baptismus vel Cæna Domininon ideo administrari potest vel debetabomnibus, quia pertinet ad totam Ecclefiam, Chryfoft. lib. 3. de Sacerdot.

VII. Vsus & modus potestatis clauium consistitin regula Charitas & charitatis & prudentia.

Charitas facit, vt hac potestate vtamut non ex amore, odio, fauore vel ratrices potestactione, sed animo beneuolo & quærente commodum illius qui cor-statis clausis. ripitur. Prudentia distinguit inter peccata, quæ committuntur in doctrina vel moribus, publice vel priuatim ex ignorantia, malitia vel infirmitate: vt hac ratione pro cuiusque delicti ratione, id est, grauitate vel leuitate, pæna Ecclesiastica irrogetur. Genus nempe rei, in qua peccatur, est attendendum, & animus peccantis, & delicti ipsius exemplum quantum nocuerit, & quotam Ecclesiæ partem, & quoties, & quomodo offende-

Kkkk 3

rit. Hoc non observauit Alexander III. Papa, qui Venetiis Fridericum! Imperatorem Romanorum pedibus calcauit: necetiam Eceboliushy. pocrita, qui se prosternens humi inclamabat, Conculcate mesalteminsipidum Socrat.lib. 3 c. 13. Facessant igitur hic carnales affe dus, faceslat& temeritas. Quoties enim iniuste ac temere aliquis ligatur, tunc veraelt illa Augustini sententia: Iniusta vincula iustitia disrumpit. Temetarium iudicium nihil nocet ei, de quo temere iudicatur. Ei autem, qui temere judicat, necesse est vt ipsa semeritas noceat.

Sura Ecclesi-

Collatio cen-VIII. Censurasiue pæna Ecclesiastica convenit cumciaftica & po- uili, & differtabilla.

> Conuenit in fine, & causa impellente. Vtrobique enim hiceftinis, vt societas purgetur & immedicabile vulnus rescindatur: quemadmodum paleæ purgantur, & ex corpore vitioli humores expurgantur. Neque obstat illud Matth. 13. Sinite zizania crescere. Loquiturenim ibi Chistus de z zaniis nondû notis & patefactis, vt ait Augustinus. Deinde vtobique impellere debet partim peccatum, partim charitas:vt nempepeccatum puniatur, & peccator emendetur. Vide August. 50. hom. 4. Differen. tia posita est in his quatuor. Nam pæna ciuilis infertur à magistratupolitico, promiscue in erhnicos & Christianos, respiciens externa, videlicet corpus, vitam, famam, bona fortunæ, & infertur ex Regum & Ciuitatum legibus & edictis. Contra pæna & censura Ecclesiastica inferrur ab Ecclesia, solis Christianis, & respicit animam siue conscientiam, & denique ex solo verbo Dei & spiritu lenitatis, qui est in Christo lest, constituitur.

Gradus cen- IX. fura Ecclefiaftice.

In censura Ecclesiastica procedendum est gradatim, non faltuatim.

Gradus illos præscripht Christus Matth. 18. Primus autem gradusnon pertiner ad censuram Ecclesiasticam, plane privata scilic.admonitio, il sit priuata offensio. Debet auremilla præcedere censuram Ecclesiati. cam, quæ fit à Presbyterio. Est autem censura Ecclesiastica vel privata, vel publica. Prinata est triplex. I. Admonitio domestica; cum quisab vnoa. liquo vel pluribus de Collegio presbyterorum, domi sua priuatim monetur de peccato suo, vi de eo serio lugeat coram Deo: veluticum Nathan it ad Dauidem. 2. Sam. 12. II. Admonitio consistorialis; cum aliquis vocaturad Collegium Presbyterorum, & ibi coram toto Collegiode peccato suo à pastore admonetur & arguitur, quo pungatur acriss Matth. 5.v. 22. III. Abstentio, siue interdictio & suspensio Sacramentorum, &

m

1-

que & ipfafieri debet in Confiftorio. Cenfura publica eft, quæ in vniuerfæ Ecclesiz cœtu denuntiatur à pastore : est que & ipsa triplex , admonitio publica, abstentio & interdictio publica sacramentorum, videlicet vsus S. Canæ & susceptionis seu oblationis ad Baptismum, & denique excommunicatio. In omni autem illa censura hoc spectare debemus, vt ipla sit medicina, & vt leruetur proportio inter peccatum & pænam; quæ proportio inhocconfistit, vt publica delicta publice, priuata priuatim puniantur, 1.Tim.y.p.10.Gal.2.p.14. Privata autem delicta vnum aut alterum duntaxat testem habent, publica vero sunt in propatulo vel ratione signorum, vel ratione testium. Obseruerur itaq; illud Augustini ser. 16.in Matth. Quia lecretum fuit, quando in te peccauit frater tuus, secretum quare, cum corripis, quod in te peccauit. Nam si solus nosti, quia peccauit, & coram omnibus arguis, non es correptor, sed proditor. Et paulo post: Corripienda coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Et sane qui peccata teca publicant, non tollunt offendiculum, sed potius augent, aspergunt, & in opprobrium nominis Christiani disseminant, id quod fecit Cham pudenda Patris reuelans fratribus. Hic solet auxie quæri, qua hominum peccata Presbyterium fine Confistorium debeat magiftratuireuelare? Aphorismis paucis res tota comprehendi potest. I. Hec tes magis hominum prudentum iudicio, quam Scripturæ testimonio constat. II. Delica publica magistratui non debet indicare Presbyterium: quia non debet fungi vice accusatoris vel delatoris. Si vero magistratus non faciat suum officium in illis vindicandis, Consistorium Ecelesiasticum debet ipsum monere. III. Priuata delicta, quæ publicam Reip.salutem & incolumitatem attingunt, indicare magistratuitenetur Presbyterium: qualia funt coniuratio, veneni & ignis iniectio, proditio, harelis pertinax, & similia. Reliqua vero delica, qua non sunt huius generis à Senatu Ecclesiastico nequaquam reuelanda sunt magiftratui, etiamfi fint grauissima : vt si aliquis homicidium secreto perpetrauerit, & animo pænitenti sponte sua medicinam perat à Pastore vel Consistorio tanquam medicis spiritualibus.

X. Excommunicatio est eiectio Christiani ex corpore Ec-Excommu clesix, sacta à Præpositis Ecclesiæ, iuxta Dei verbum.

nicatio quid!

Excommunicatio, Grace anomavia, est quasi excommunio, qua aliquis extra sanctorum communionem & societatem eiicitur, vt non possir communicare cum sanciis, vel in sacramentis, vel in aliis rebus pertinentibus ad Ecclesiam visibilem. Qui tales sunt, dicunture Sonomanyojo, lob. 12.7.42.64p. 9, verf, 22. Quius rei vius est verustissimus:

quippe:

quippe in V.T. etiam receptus, Efdr. 10. v.8. lob. 9. v. 22. Itaque falla effe. tentia Durandi inlib. 4. fent distinct. 19. quest. 1. num. 5. quod Sacerdotesve teris legis non habuerint ius excommunicandi & potestatem claujum Porro hæc excommunicatio fieri debet à Præpolitis Ecclesia, non's prinatis; quibus Theophylactus in Matth. 18. perperam tribuit excommunicandiauthoritatem & potestatem. Præclare Chryfostomus bomil.70.alppulum Antiochen, ait: Non tamen qui ligat, est homo: fed Christus, quino bis hanc contulit potestatem, & tanti dominos honoris constituir. Et quia est Domini hæc potestas, iuxta Domini verbum ipsam exercenter eft. Cæterum Scholastici in Canon. Ad mensem 11.9.3. excommunicationem diftinguunt in minorem, quæ est fuspensio à la cramentis, & majo rem, cum quis ab ipfo cœru Ecclesiæ eiicitur. Sed hoc loco considentur excommunicatio posteriori modo, eiusque species dua statuunmi, videlic.excommunicatio simplex, & anathema, quæ differunt ytplus& minus.

XI. In excommunicatione sex capita sunt spectanda, aquo illa fieri debeat, in quos, ex quibus causis, quando, quomodo, & quæ sit illius vis.

Principio quemadmodum tota clauium potestas ad Ecclesiam peri-

Quis poffit

net, exercetur autem per totum Presbyterii Collegium, non ab vnololum pastore: ita & excommunicatio. Vbi probetenere opottet, homines proprie à Deo ligari & absolui, ministerium autemillius reientenum duntaxat concedi Præpositis Ecclesiæ, ita vtilli ostendant quoldam homines esse ligatos ex Deiverbo. Hincrecte dicunt Scholastici: Solum Deum retinere vel remittere peccata authoritative, ministros verbinuntiative. Quod autemilli ipsi Scholastici docent ordines episcopo inferiores non posse quempiam excommunicare, superioresantem id posse, facit ad tyrannidem & ambitionem episcoporum stabiliendam. Deinde fulmen & relum excommunicationis non debetiacin Qui debeant cos, qui non funt in nostrum cœtum recepti, 1. Cor. 5 verf. 13. sed rantom excommuni- in eos, qui funt recepti in Ecclesiam; qui omnes sine sint pastores sineal. ditores, siue magistratus siue subditi, cuiuscunque sint sexus, conditio nis & status, ex cognitione causæ possunt excommunicari. Sicutenim funt partes Ecclesiæ: ita sieri possunt non partes. Vnicum magistramu fummum .. ic oportet semper excipere. Nam quia princeps Christianus est nut rius Ecclesia, Ecclesianon debet destitui suo patrono peret. communicationem. Vide additionem ad 3.2. Thoma. Hic quaritur de mortuis, qui in Ecclesiæ societate vixerunt, an post mortem possintexcommuni-

nà

10-

Et

ta-

10

ti.

m

eï.

municari?Vbi opus est distinatione. Nam doctrina defunctorum falsa porestanathematizari, damnati & excommunicari: persona vero illorum frustra, quia cum ea neque frequentatio, neque communicatio esse

porest. Quare ridicula fuit absolucio cadaueris tohannis Chrysostomi, Ridiculum fuit & illud Gregorii Magni factum, qui vt apparet ex epiftola eim 130. excommunicauit ignotum quendam & incertum hominem. Quzrituretiam hic, an vniuer sitas siue collegium possit excomunicari? Responderi autem debet, non posse, nisi prius audita fuerint singula illius collegii membra. Nam audiri prius singuli debent, quam singuli excommunicati censeantur propter sententiam in ipsum collegii corpus pronuntiatam. Tertio fola contumacia est causa exommunicationis. Causa ex-Matth. 18. 7.17. si nempe peccator Ecclesia sanctisque eius admonitio- communicanibus & verbo Dei sit rebellis: siue peccatum sit publicum siue priua-tionie qua? tum, sue graue sue leue. Nam excommunicatio est velut extrema Ecclesiz manus & vltimum telum ac remedium, quod desperatæ salutis hominibusestadhibendum: quemadmodum se habet exhæredatio in familia. Errantigitur qui excommunicationem putant semper fieri deberepropter grauiora & publica delicta, nunquam ob leuiora & priuata. Errant &illi, qui volunt ob ea delicta excommunicationem in Ecclesia Christiana fieri debere, ob quæ Iudæi olim in politia sua lapidabantur vel capitali pœna afficiebantur, non autem ob alia peccata: cum Christus doceat cotumaciam esse proximam excommunicationis causam, cum quis pertinaciter verbum Dei & Ecclesiam non audit. Cæterum,is quem peccati pænitet, excommunicari non debet, quantumuis abnormi peccato se polluerit. Ita enim offendiculum purgat. Falsæ autem suntillæ causæ excommunicationis apud Canonistas, vt omnes raptores rerum ecclesiasticarum excommunicentur, item illi qui precepta Romanz sedis non seruant, vel priuilegia Scholastica contemnunt: ineptæ vero suntistæ, vt excommunicentur qui Romipetas spoliant, nec tributaimponunt: funt & quædam curiofæ, vt cæteræ. Quarto fero & g Quomodo tardistime ad hoc genus pænæ veniendum est, cum nempe omnia communicamedia conversionis tentata sunt, cumque apparet hominem toties ad-tionis adbimonitum habere conscientiam cauteriatam vel saltem dormitantem, bendum? Quotautem admonitiones prinata, quot consistoriales præcedere debeant excommunicationis actum, id certa regula definiri non potelt, sed totum pendet à prudentia senarus Ecclesiastici. Vbi illud quoque tenendum, parentes, cognatos, affines, & omnino omnes debere monere istum hominem, & reperiri num possint ipsum lucrifacere & reducere. Ad publicas admonitiones quod artiner, Paulus vnam & alteram

con-

constituit. Tit. 3.v.10. Canonista putant ter monendum effe illum hominem publice antequam excommunicetur. Can. Dess omnipotens 1.4.1. Aliid omne volunt pro cuiusque loci, personæ, causæ & temporism. rione & varietate à presbyterio cuiusq; Ecclesiz definiri debere. Quid. quid huius est, longum satis internallum temporisq; spatium postpi watas & publicas admonitiones dandumest, intra quod possithomo pænitentiam agere, si modo velit. V bi & illud observandum, conuidos este prius debere qui excommunicantur, antequam damnentur. Arts. stinus lib. 3. contra Gaudent. N. 1 1. Quinto modus excommunicationisita habet. Fieri illa debet in solenni Ecclesiæ cœtu. I. Cor. 5. vers. 5. vers. 5. versedat totius populi approbatio & consensus. Tum fieri debet verbis gravifi. mis:vbi non necesse est, vt nos astringamus alicui formula. Inprimistamen formula potest formari ex Matth. 18. v. 17. 6 1. Cor. f.v. 4.1. Tim. 1.v. 20. Debet porro fieri excommunicatio, non in nomine Petri, vel Ponris ficis Romani, sed in nomine Domini nostri lesu Christi. 1. Cor. c.r.4.Deniq; persona, quæ excommunicatur, publice populo est denuntianda I.Tim. I.v. 20. scelera quoque ipsa indicanda, & quidem velipsis verbis, quibus nuneupantur. 1. Cor. s.v. 1. vel per periphrasin, si honestis verbis non possint enuntiari, vt est Sodomia. Periphrasis autemitaestinstituenda, ve turpitudo facti & sceleris intelligatur. Olim quoq excommunicatio fiebat ex scripto, non memoriter. Canon. Legum. 2.q. 1. Verumieli. Duis finis ex- berum est. Ad extremum videbimus finem & effectum huius actus. Etpri. mo quidem finu excommunicationis est triplex: videl.ratione peccatoris, vt ille hoctelo & fumine cœlestii dus resipiscat. 1. Cor. 5. v. I. 2. Cor. 2. v.7/6.7.v.12.2. Theff.3.v.14.vt nempe moriaturerror, viuat homo, vtvitil fanetur, natura liberetur, vt funt verba Augustini ferm. 32 .de verb. Apostum. ratione cæterorum qui stant, ne boni corrumpantur malis exemplissed vr ipsi videant ne cadant. 1. Cor. 5. v. 10. 1 2. tum denique ratione ipunsetclesia, ne in opprobrium Christi, & contumeliam ecclesa homines notorie turpes in ea tolerentur. Col. 1. v. 25. Eph. 5. v. 3.4 ne fcil. Ecclefia censeatur esse sentina sceleru, & neDei nomen blasphemetur proptervium improbam eorum, supra quos benedictú illud nomen inuocatur. Ads Que sint ef- fetta excommunicationis iam descendimus, quæ duo sunc, vnumrespe-&u Dei, alterum respectu hominum fidelium. Acratione quidem Dei homo legitime vinctus & ligatus in terris, separatut à Christo. Matth. 18. v. 18. & excluditur à vita æterna, quatenus Satanæ traditur. 1. Cor. 5.7.4 1.Tim. 1. v. 10. quamdiu scil.in peccato illo perseuerat. Rationeauthominum fidelium fiue Ecclefie, è qua excommunicatus eiicitur, plurimit ille bonis priuatur:videl. Ecclesiæ & templi ingressu & aditu, sacramen-

torum participatione, & familiari piorum convertatione & confectu-

Suomodo fieri debeat excommunicatio?

communicationis?

festa excommunicatiomis

dine. Nam primo vel arcentur à templo, vel si maxime sint in templo non censentur tamen membra Christi. Similes enim sunt publicanis. Deindeexcommunicatis omnis honor, vsus & vrilitas Sacramentorum interdicitur. Non enim admittuntur ad cœnam, epulum illud sacrum, neq; ad spondend upro infante in baptismo: licet infantes ipsorum admittantur ad baptismu. Præterea sideles cu communicatis amicitia societatemq; cotrahere non debent, aut voluntarium vitæ cossuetudinisq; samiliaris comercium habere: imo vero debent sea biis subducere r. Cor. 3.7.9.2. The s. 3.7.6. 6.14. Atq; in haru trium rerum privatione excomunicatis habentur pro ethnicis & publicanis. Quod Scholastici sic enutiant:

Os, orare, vale, communio, menfa negatur Excommunicatis.

ra-

Augustinus serm. 32. ait, eos esse remouendos à dominibus, auribus & cordib.nostris: & alii docent illos non debere nobiscum communicare tecto & lecto & mensa. Tectum enim, mensa & lectus sunt res quodam. modo facra, vt ait Plut.lib. 8. sympofia.q.7. Hodie tamé non arcentur axoivon fine anground isti ingressu templi. Et in Canon. Episc. de consecrat. dist. r. quiexConcilioCarthaginensi s. sumtus est, dicitur neminem excludendumesseab Ecclesia, & audiendo Dei verbo, ne hæreticu quidem. Hic quaritur, quatenus societas & communicatio cum excommunicato lit permissahomini sideli? Vbi crudeliter sentiunt, qui excommunicatos faciunt fimiles hominib. deportatis & civiliter mortuis, quos negant fas elleaqua veligne iuuare: quia deportatos in insulam ne princeps quideminuare por iis elementis & alimentis. Ita & illi erudeliter sentiunt, quinontantum cibum & potum excommunicatis denegant, sed etiam iuris publici & civilis magistratus auxilium co mis Biuminis, neque concedunt eis ius suum in iudicio persequi donec absoluantur. Videamus igitur quando & quomodo cum excommunicatis conuerfari possimus salua conscientia. Ac primo quidem debemus cumillis conuersari, quando datur occasio, que huc conducere videtur, vt illi reducantur ad Deum. Tit. 1. verf. 12. Iac. 5. v. 19. Mattb. 18. v. 15. 2. Theff. 3. verf. 19. Deinde versali licet cum excommunicato, quando necesse est vel propter commercium, vel proprer contractum antea factum, vel proprer periculum, equo possum illum eripere. Ad modu conuersationis quod attinet non debemus familiariter cum illo conuerfari. 1. Cor.5.v. 8. non diu, neq; ita vt peccato ipsius patrocinari videamur, sed animo ipsium lucrifaciendi. Debemusitaq; officia charitatis ipsi exhibere, & ita Deŭimitari Matth. 5.707.43.debemus errorem odisse, non naturam: & omnino non debemus prinilegia & commercia societatis politicæ ipsi subtrahere. Ideo apud veteres in ipsis vrbibus manserunt excommunicati Epiph.haref.69.

Anathema quid?

de Arrianis. Nimirum excommunicatio priuat hominem prarogatinis Ecclesiæ, non autem reip. cuius membra sunt homines pii & impii, fide les & infideles. Et hæc quidem dica funto de simplici excommune rione: quæipsa facile transferri possunt ad anathema: quodintetdum pro simplici excommunicatione sumitur, interdum pro seuenotindi cio Ecclesiæ aduersus aliquem pronuntiato. Hæcautem suit vetustor ma & mos antiquus Ecclesiæ in anathemate proponendo, vrpostquam illud fuerat in Ecclesia publice pronuntiatum, idem publice quoque Scriptum in columna vel tabella proponeretur in foro vel Ecche templo præcipuo ad diuturnam exempli memoriam, & ad maioteminfamiam & pudorem. Quod idem in simplici excommunicationenon fiebat. Vndeanathematis vius est rariffimus hodie in Ecclesa: quanquam fieri tamen potestin eu, qui excommunicatus non definitecclefiam vexare, persequi, lædere, & nome Dei blass hemate. Portoanathe maipfum dividiturin simplex, & Maran-atha. Simplicis anathematis men tio fit Gal.i.v. 8. Rom. 9.v. 3. Anathematis Maran-atha, quod omninogauissimum est Ecclesiæ fulmen, fit mentio 1. Cor. 16.v. 21 Malach. 4.vof. 1. Significat autem Maran-atha, Dominus venit, ad vindicam nominis fui cum mille millibus angelorum, Iud. verf. 14.15 Huc perinet, quodin compendio synodorum scriptum est, Theodoretum Papam Romanum, cum vellet excommunicare Pyrrhum Constantinopolitanume piscopum hæreticum Eutychianum, idque anathemate diiffimo, intinxisse atramentum, quoillud anathema scribebat, sanguinimystim Christi, vt effet Maran-atha.

Absolutio Ecclesiastica qualis?

XII. Absolutio est ius Ecclesia à Deo darum, resipiscentes recipiendi.

Absolutio estaltera potestas clauium: & duobus consideratumo dis. Primo enim ecclesia vritur hac potestate erga eos, qui anteasumin Ecclesia sed aliqua de causa postea sunt vincti, & post quamponito tiam egerunt, rursum sunt admissi. Deinde qui a nunquam & neminismum suum claudit ecclesia, etiam absolutio respiciteos, qui antelas nunquam suerunt in Ecclesia, quibus vlnas suas pandit hac matet, & regni colorum aditum & sanuam patesacit per verbum Deissea por receptum. Sic Petrus Iudaos poenitentes in Ecclesiam admist. Adm. Vbi observare oportet vetus quoddam institutum. Qui ègentismo transibant ad Christianismum, priusquam ad bapusmum admistettur, toto anno erant & mane bant κατηχούμενοι, id est, discentes audientes que verbum Dei. Et his in Ecclesia certus erat locus assignatus. His

Line

fide.

nica-

dum

indi-

tor-

Uam

chæ

ninnon

an-

cle-

he-

en.

112

1.

nis

in

02-

in-

es

0

vero fada concione & finita statim dimittebantur per publicum præconem vel diaconum, qui clamabat clara voce, Ite abite, Miffa est concio : vnde apostrema illa præconis voce concio ipsa Missa di Cta est: & postea à donis, que offerebantur à piis in facta Domini cœna celebranda, ab iisdemquemittebantur, ipsa quoque sacra cœna dica est Missa, numero plurali & neutro genere: vt Prabenda à J Ctis, quæ milliribus præbebantur. Nam Sacramentorum administrationi non interesse solebant Catechumeni. Isidorus in Ethimologicis. Post annum autem baptizabantur, postquam publice in Ecclesia reddidissent fidei Christianærationem, Quodifiplutes Catechumeni eodem tempore ad baptismum suscipiendum le præparabant, ii dicebantur Competentes, Postquam autem fuerant baptizati, dicebantur veo poloi. Cæterum in absolutione illorum, quivincti & ligati fuerunt, obseruetur regula illa naturalis, vt vnumquodque contratio modo diffoluatur, quo ligatum est. Si ergo ligatum est prinatim, prinatim soluatur; si publice ligatum est, publice soluatur. Semper tamen pænitentia præcedat absolutionem necesse est. Vbi veterem quoque ritum observare fuerit operæ pretium. Qui publice pænitentiam agebant, certo eminentique loco in Ecclesia stabant: qui locus solis iis destinatus erat, è quo à toto populo conspici pænitentes poterant. In eo cum lacrymis & ploratu & vestitu reorum, saltem sordidiore & negligentiore solito, tanquam in sacco & cinere versabantur, quiad quarendam absolutionem sui peccati accedebant, & siste bant se in Ecclesia congregata. Publice crimen suum coram populo agnoscebant, & confitebantur, & se solui petebant. Absolutio publice à pastore fiebat, monebaturq; populus de co pro fratre in posterum agnos, endo. Tum pastoripsum absolutum manu prehendebat publice, & prostratum erigebat, sæpe etiam osculabatur: quibus fignis in Ecclesiam receptum solutumque eum esse demonstrabatur. Herm. Sozom. bb. 7.cap. 16. 624.lib.6.cap.25. Hæretici autem nominatim errorem suum abiurabant, & quidem singuli seorsum, non collectim, priusquam in Ecclesiam & ad Sacramenta reciperentur, Socrat. lib. 6. cap. 9. Ad tempus poenitentiz destinarum quod attinet, non porestillud certo definiti. Verissima enim est illa Augustini sententia serm. 66. de tempore. Pænitentia vera nonannorum numero censerur, sed amaritudine animi. Pœnitentia quamnis sit exigui temporis, si intima cordis amaritudine agitur, non despiciturapud iustum iudicem Deum. Non enim longitudinem temporistantum requirit Deus, quantum affectum fincentatis pomitentis

Satisfactio Ecclesiastica quid? XIII. Satisfactio Ecclesiastica est externum animirelipiscentis signum, positum in corporis afflictione, adtollendum scandalum Ecclesia datum.

Ex veteris Ecclesiastica disciplina more receptum erat, vequipublice prinatimue delicti sui poenitentiam agerent.certis quibusdam ponis ritibus & ceremoniis, pro cuiulque peccati ratione, internam animili pænitentiam profiterentur atque indicarent. Que res dumab infebant, satisfactiones Ecclesiæ dicebantur, & illi satisfactores. Satisfactio igitur Ecclesiastica est pænæ ab Ecclesia indictæ toleratio. Et hæ feri à nobis, solui & impleri potest, quatenus id, qued Ecclesia indicit, sidmus. Sed præter hanc latisfactionem Ecclesiasticam daturetiamsainfactio diuina & ciuilis. Diuina eft, qua Deo satisfit, & hac positaeffin folo Christi languine. 1. Petr. 1. verf. 19. Christus enim folus poruir folus. re, & reaple foluit infinitum av Thurgov. I. Corinth. I. verf. 30. Ephel I. vaf.7. Coloff. 1. verf. 14. I. Tim. 2. verf. 6. Satisfactio ciuilis eft, que fit partilele fu homini prinato: & est æstimatio damni à nobis dati proximo, damnique solutio. Actor. 17. verf. 9. Phil. verf. 18.19. Hic nos agimus de fatisfa. ctione Ecclesiastica, que est pars politie Ecclesiastice, nonautemani. marum nostrarum cum Deo reconciliatio & salutis nostra pais. Nam salus nostrain solo Christo quærenda est. Nec enim est satisfactio Ecclesia iusta peccari nostri coram Deo pæna, sed tantum resipileenitasignum. Duplex autem eft causa, propter quam in Ecclesia institutumest hoc satisfactionis genus. Primo, vt hac effet tanquam Ecclesialtiapo. na delinquentium, qua deterriti non ita ruerent in peccata. Deinde,ne Ecclesia fallererur, dum eos qui se pænitere dicunt, recipit in simum suum. Edunt enim illi homines specimen ponitentia, non qualeipsivolunt, sed quale Ecclesia ab illis postulat. Antiquissimus autem suithic mos: quippe cuius Tertullianus de habitu mulierum, & Cyprianude heruis, Non tamen dicendum est hunc motem promanalles meminerunt. gentilibus, qui avayes execrabiles suos, per sacra, lauacra & similes pons ac ceremonias expiabant & purgabant, vt estapud Hesiodum&Homerum, & apud Cælarem lib. 6. comment. belli Gallici, vbi meminit Dmidum. Prisci Græci hoc modo iniustam cædem per fugam, per lauacra& aquas expiabant & mundabant. Ab his, inquam, non verisimileefistisfactiones Eeclesiasticas promanasse. Ex Pauli porius Apostoliexemplo ductus atque institutus videtur hic mos. Actor. 21, verf. 24. vbi Paulus externum edit suæ sententiæ & visibile argumentum iis, qui deipsoeiusque doctrina & sententia fortasse dubitare poterant. Nisi quis sorfitan lipi.

en-

ıbli-

enis,

ilai

fie-

dio

beri

EG-

ILIS-

ftin

ne-1.7.

len

nt-

fa.

ni•

am

Ec.

·fi-

eft

De

U-

10-

W,

el

18

12-

uŝ

Stan maliteum morem in Ecclesia Christiana probatum fuisse exemplo veteris eius pænitentiæ, quæ in V. T. in sacco & cinere fiebat. Indicebantur porro satisfactiones Ecclesiastica in rebus externis duntaxat & visibilibus: ac fere qui peccauerant, contrario modo ponitentiam agere inbebantur, quam deliquerant : veluti qui crapula deliquerant & oftenderant Ecclesiam, ieiunare iubebantur: qui furtum fecerant, eleemosynas dare: qui alium occiderant, seipsos cædere & affligere. Scholastici dicunt, bas satisfactiones indici tribus modis, oratione, ieiunio, & eleemofyna: & rece hoc dicitur. Tertullianus quoque habitum fatisfactionis vocat vestitum, qui est sordidus & neglectus. Fiebant autem hacomnia & his fimilia à pœnitente, certo dierum numero, certaque ratione & mensura: post quod tempus elapsum finitaque pænitentia ad facramenta cum cateris in Ecclesia pænitentes id petentes admittebantur, nonautem prius.

XIV. Indulgentia Ecclesiastica contrarie opponitur satis- Indulgentia factioni Ecclefiasticæ.

Indulgentia opponitur satisfactioni. Ergo distinguendum est vocabulum indulgentiæ eodem modo, quo satisfactionis. Indulgentia siquidem est relaxatio satisfactionis. Indulgentia igitur sue remissio, que nobis heri potest, est primo diuina, quæ est paccati ipsius; deinde Ecclehaftica, que estremissio pænæ externæ indictæ ab Ecclesia; & denique civilis, qua interesse partis respicit, in pecunia nimirum, vel alia re quapiam, veluti honore vel corpore, firque à iudice, vel à parte læsa cuius intereft. Hocenim quod partis interest, civilis iudex æstimat & moderatur, parsipla remittere & indulgere porest. Ecclesia in talibus nihil porest nili monere eos qui ius suum persequuntur, ne acerbe & morose fratrestractent, neue v bique vrgeant axes Codixasov. Indulgentia vero se remiliopena Ecclesiastica, qua est externa & exemplaris, fieri potestab Ecclesia, & abiisipsis, qui eam indixerunt. Nempe quo iure Ecclesia latisfactiones à pœnitentibus exigit, eodem quoq; potest eas nonnunqua relaxare, & ponitentibus indulgere aliquid, dum vel eos non seueriter tractat, vel pænam iis indicam comileratione quadam remittit. Quando igitur pæna ab Ecclesia pro grauitate peccati indicta impletur omnino, satisfactio dicitur: cum vero non impletur, sed telaxatur, remittituratque condonatur pœnitenti, vel petenti vel bene se gerenti, & quidem vel in totum, vel in partem, dicitur indulgentia: & ea quidem iran comparata, vt sit pars politiæ Ecclesiasticæ, no vero pars salutis & remissonis pescatoru nostrorum: quippe quætota & integra Deo reservatur.

Infulfia

Insulsi ergo sunt Papistæ, qui suas indulgentias statuunt partem remissonis peccatorum, & dicunt se tantum pænam remittere, culpam autem Deorelinquere. Ita nempe Deum faciunt iniustum & mendacem, qui peccatum à se condonatum & remissum puniar tamen. Deinde ipsis refutant, cum in Canonibus & glossis suis scribunt:

Larga Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nibil, aut totum te lachrymante dabit.

Hinc Durandus in 4. sent. dist. 4. q. 4. n. 1. ait: Impiumest à Deo dimidiam veniam expectate. Facessant igitur sictivailla indulgentia: scessatille the saurus Ecclesia, quem einissones illi Simoniaci constant sanguine Christi superssuo & sanguine martyrum. De huiusmodi hominibus possumus vsurpare illud Augustiniin Psal. 70. Vaillis, quinvenia & indulgentia peccatorum negotiationem exercent, & hominibus possumus vsurpare illud Augustiniin Psal. 70. Vaillis, quinvenia & indulgentia peccatorum negotiationem exercent, & hominibus possumus in salutem, cum sit Domini. Nempe vt ait idem libr. 10 di Ciuit. Dei, cap. 22. Non sit in hac vita virtute nostra, sed miserationed uina peccatorum purgatio, per indulgentiam illius, non per nostram potentiam. Indulgentia igitur vera seu remissio peccatorum sit solo Deo propter Christum, Ephes. 1. v. 7. Apoc. 5. v. 9. Astor. 4. v. 12.

aupoillung sud unge Cap. 1 XXI. and

De gubernatione politica Ecclesia.

PRÆCEPTA.

S Atù de Ecclefiaftica gubernatione Ecclefia: sequitur politica eius gubernain que S exercetur à magistratu circa Ecclefiam, qua ipsi subietta estratione describnis.

Ea est ratione magiftratus fidelis vel infidelis.

Magiftratus fidelu officium est circa orthodoxos & beterodoxos.

Circa orthodoxos officium pii magistratus est ipsis tribuere bona & privilegiasclessastica, eaque sueri & amplisticare, scholas plantare, & defendere viramqui Dicalogi tabulam.

Circa heterodoxos ipfim officium est, authores apostasia compescere, & curaru

turbetur vllo modo pax Ecclesia.

Maria

Magistratus infidelis Ecclesiam Christi ne persequatur, sed fauore sus profe-

REGVLA.

riffi.

tem

ofife

idi-

cef-

itex

80-

Ve-

bus

3.4

di-

am

olo

1. Magistratus politicus sidelis est inferior pastore, & su- Magistratus politicus quoperior. mono se ha-

Etenim magistratus qui sidelis est, consideratur communiter vel sin-beat ad pagulariter. Communiter fi confideratur, nullum in Ecclefia eft difcri-ftorem? menintermagistratum & priuatum. Neque enim ille minus quam iste, Christiingo collum suum subdere, verbum ipsius audire & sacramenta participare tenetur. Quocirca olimpii Impp. ad Eucharistiam nonnisi polito diademate, caterisque maiestatis symbolis accedebant; vt ostenderent, se intra Ecclesiæ septum nil nist oues este, nec vilam supra eam potestatem affectare. Hinc Ambrosius lib. 5. epift. ad Auxent. ait : Quid honorificentius quam vt Imperator Ecclesiæ filius dicatur ? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Bonus enim Imperator intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est. Sed ratione proprii officii fidelis magistratus est supra Ecclesiam, visibilem scilicet, quippe qui cuftoseft & vindex vtriusque tabulæ, instaurator & defensor religionis, & nutritius Ecclefiæ, Augustinus epist. 50.

II. Bonorum Ecclesiasticorum donatio fuit omnino Ec-Bonorum cleliz necessaria.

Ecclesiasticorum necessi-

Quomodo enim, ait Bernhardus sermon. 46. in Cantic. stabunt ordines ins. Clericorum, & administrationes eorum, si non principum tanquam tignorum beneficio, & munificentia sustententur, & protegantur potentia? Vnde eorum bonorum restitutio conseruatioque, & spirituali & terreno gladio, id est, Ecclesiæ censura, & magistratus politici cura seuera, fieri iubeturà Nicolao primo Can. Quin etiam 15. quast. 6. Vbi nota Brigandos Can. Deviro 12. quaft. 2. dictos esse bonorum Ecclesiasticorum prædatores,à quodam Brigando, qui bona Ecclesiastica sub Carolo Caluo prædabatur. Deinde omnes publici prædones eo nomine tanquam odiolo funt appellati, Brigandi scilicer sine Brugandi,

III. Origo & causa bonorum Ecclesiasticorum bona est: Origo bonovius quoque bonus esse potest: tametsi magnus occurrat assicoran afticorum. ipforum abufus.

Originem bonorum Ecclesiasticorum quidam longissime repetunt, laminde à tempore Mosis, Deut. 10. vers. 9. cap. 18. vers. 2. Num. 18. vers. 20. Iof.13. v. 14. Ezech. 44. v. 28. Alii etiam vetustiorem originem esse putant, & existimant Iosephum proregem illum Ægypti certa bona constituisse &allignasse sacerdotibus Ægyptiis, Genes. 42. vers. 22. Alii ex co malunt Mmmm

ortam, quod Christus loculos habuerit, ve Augustinus tratt. 62. in Islam.
nem. Alii autem volunt esse ortum hunc morem ex eo, quod scribit la

cas in Actor. 2 & 4. folicos fuisse Christianos adferre ad pedes Apostole rum & discipulorum pretium rerum à se venditarum, vrinter paupere Ecclesia ad corum alimoniam distribueretur. Quidquid horum fitil lud certum est, ante constantini Magni tempora, Ecclesias quadamme bilia bona, imo etiam prædia habuiffe, Eufebius lib. 10. biffer. & Li. Colde facrofanctu Ecclesiu. La vero ante tenuia, postea multum auxit Conflantinu Magnus, postquam Christianus factus est, & post Licinium in Oriente te superatum. Sed Iulianus apostata reditus illos posteaademit Ecclesiz. Eoldem vero Valentinianus Imperator post Iuliani mortem Ecclesiste flituit, sed ex parte tantum propter æratii publici tenuitatem &inopiam. Histor. Tripart. Iustinus autem primus longo post internallo miramin modum eosdem Conftantinopoli auxit. Nicephor. lib. 17. cap. 40 Conftantinus etiam sustulit leges Imperatorum Italicorum, per quas nonlicebar donare & testamento legare bona Ecclesiis Christianorum, Has,inquam, leges Constantinus fustulit, & fanxit vt illud liceret. Indecoperunt agri & fundi tum à priuatis hominibus tum ab ipsis Imperatoribus Ecclesia certatim dari : quorum qui procuratorerat & quafforfineteceptor, is olim dicebatur Occonomus Ecclesia. Nam Episcopiamplailla bona non tractabant ipfi, ne à suo munere auocarentur. Hotum economorum fit mentio apud Euagrium lib. 4. hift. c. 35. & in lurecivili Lonnia & L. omnes. S. Hoe nihilominus C.de facrofanct. Ecclefis. Caterum quot quantæque sub initium fuerint opes Ecclesiæ, dici non potest. Fuisse tamen fat amplas, certum eft. Quantumuis aurem amplæ effent & negotiofz, Episopi coperunt ipsi tractare & administrare illas, summotisaconomis illis, auaritia scilicet excacati: atque ita concionari desierunt, coperuntque rebus terrenis toti occupari. Et quidem primum incomm bonorum, suæ quisque Ecclesiæ, gestione & administratione Clerios sua Ecclesia velut Assessores & Consiliarios admittebant Episcopi, n patet ex Concilii Antiochen. primi cap. 24. postea vero eos ipsos Clericosetiam dimiserunt, & soli eam in se curam receperunt, partemqueexilis bonis assignarunt Clericis suis, partem autem sibi retinuerunt opulentiffimam quidem & optimam: Hine Menfa Capituli, & Menfa Epifcoidda est & distincta. Denique Romani Pontifices donationem quandam ob illas iplas opes in immensum crescentes ementitisunt, quamsibisedisque Romanæ Episcopis suturis factam à Constantino Magnoiadirunt, inque suos Canones retulerunt, Canon. Constantinus, distin. 96. Sed hæc tota donatio nulla est: cum neque Eusebius, nequerora historia

Abufus bomerum Ecclefiasticorum. Tohan

oft Lis

ftolo-

perm

fit,il-

nm6-

20d. de

ntinu

ntea

lefiz.

Iste-

lopi-

min

fan-

ebar

, in-

bus

TC

60-

no-

MA

an-

oen

fz.

10-

œ.

COS

el-

m

Ecclesiastics, neque idoneus aliquis author illius faciat mentionem. Omaino antem puerile est, quod patroni huius donationis dicunt, tunc vere fuiffe impletum, quod Petrus ait, nos elle regale facerdorium, 1, Pet, 2. verf.9. & quod per Prophetas de splendore regni Christi prædictum erat, velut Efa.54, v.11. sap. 66. v. 20. Hag. 2. v. 8. Nempe quod de bonis spiritualibus dictum fuit à Prophetis, illi rranstulerunt ad bona corporalia contra dictum Christi, Ioh. 18. v. 36. Alias hoc damus, patrimonium illud Petri, vtappellant, partim à Pipino, partim ab ipfius filio, à Carolo Magno & successoribus eius datum esse episcopis Romanis, cum esset id à Carolo primu ereptum Longobardis. Carolus igitur Magnus multum dedit Pontificibus & potius pompificibus illis: & filius Caroli Ludouicus I.donationé patris confirmauit & continuauit, idemq; fecerunt reliquifuc reffores. Sed reuera circa illa tempora fuit seminatum venenu in Ecclesia, cum tot opes Ecclesis concessa sunt:materia scil. fastus, ambitionis & luxuriz. Quidquid autem horum sit, illud extra controuer- rum Ecclessiamesse debet, pastores Ecclesiarum alendos este. Iustum enim est, vt aficorum. quialtariinferoit, de altari viuat, 1. Corinth. 9. Deut. 15. Iustum etiam est, ve pauperes Christiani ac vere pii alantur de huius modi bonis. Deinde cauendum fuit, ne pastores Ecclesiæ, qui toti in grege Domini procurandoelle debebant, secularibus curis & domesticis distraherentur, aut inopiareifamiliaris vrgente alio animum curamque fuam, quamad gregempascendum conuerterent. Vnde factum est, vt illis alendis primum ex publicis vectigalibus certa liquidaque pecuniæ fumma designaretur, nonautem fundi, aut prædia vlla sine rustica sine suburbana. Vt autem pauperes Christiani alantur, iubet Dei præceptu, lex humanitatis, itemque charitatisfraternæ, 1. Tim. 5. Heb. 13. Deut. 15. v. 4. Et hæ quidem fuerunt duz primz & iusta bonorum Ecclesiasticorum conferendorum causa: Vt apparetex epift. Sylueftri I. Iulii I. Felicis II. ex hom. 37. Chry/oft.ad papulum Antischenum. Etab Vrbano I. epift. 1. appellantur hæc bona Ecclesiæpatrimontum pauperum. Postea vero creuit ambitio & auaritia Episcoporum & Clericoru, Namnon rantu ad se & pauperes alendos illa bona conquisuerunt, sedetia ad luxum, fastum & voluptates suas explendas, decusq; externú inter homines quærendum & comparandum, ve tanqua farrapz & regii purpurati viderentur. V tautem his suis vitiis colorem & prætextu quærerent, dixerunt huiulmodi bona esse pretia peccatoru. Sic Vrbanus l. in epif. Et sic Hieronymus scripsit, oblationem in Ecclesia fieri pro redemtione anima. Verum quidé est, in veteribus Liturgiis legi munera, qua à populo in S. Cona conferebantur, dari predemtione, i.e. pro eo, q interredemtos à Christo célebatur. Graci dicebant νπές κοπλυτεώσεως, (واله

Mmmm

non

Vsus bonorum Ecclesiastisorum.

non antem avai Sondore comos, id est, pro redemto homine. Et huiusid ignoratio peperit & inuexit perniciosissimum illum errorem, magnum Papatus sundamentum, bona quæ dantur Ecclesiæ, valere pro pretio redemtionis animarum. Hic tamen abusus non tollit legitimum illorum bonorum vsum, qui positus est in eo, vt illa sint ipsus Ecclesia, presectorum Ecclesiæ, pauperum denique & singulorum sidelium sustatio & leuamen. Quando enim aurum habet Ecclesia, non habet villud seruet, sed vt eo vtatur, & illud impendat in hominum necessitutes, vt Ambrosius monet libia de officiis cap. 28. Et idem epist. 2. ad Symmashum ait. Nihil Ecclesia sibi nisi sidem possidet: hos reditus præbet, hos sustatu. Possessio Ecclesiæ sumtus est egenorum. Ineptiunt igitur qui auto & argento dicunt se ornare templa sua. Quam vanitatem deridet Persius Satyricus ille princeps:

Dicite, Pontifices, in facris quid facit aurum?

Hic ergo legitimus est vsus bonorum Ecclesiasticorum, vtillis vanu Ecclesia ad sui conservationem: quod etiam apparet ex Synodorum den. tu: & ex Canon. Vasa in quibus.de consecrat.dist. 1. vbi reperiturantiquumillud & elegans prouerbium, tum aureos Episcopos fuisle, cum esfent Ec clesia vala lignea; contra vero tunc enasisse ligne os episcopos, cum Ecclefix vasa cœperunt esse aurea. Diuidebantur autem bonoum Ecclefrasticorum reditus in quatuor partes, vt ipfi Canonista sciunt decare scriptos Canones illos decantatissimos. Can. Vobis, & Canon, Quatur. 11. q.2. Prima pars pertinebat ad pauperum domeficorum & ordinarion alimoniam: de qua præclarum est Hieronymi dicum, Pars sacrilegiest, rem pauperum dare non pauperibus. Secunda pars ad extraneomm& peregrinantium pauperum alimoniam reservabatur. Tertia ad ipsis Epilcopi, & aliarum personarum, quæ Ecclesiæinseruiebant, & felin operibus sustentare non poterant, victum adhibebatur: quam panen ab otiolo & non concionante episcopo accipi vetat Gregorim Marmuli. 13. Quarta ad templiædificationem, & earum rerum comparationem, quæ in templo erant necessariæ, vti erant sedilia, mensa, calix sonat. hift.cap.27. Eungrius lib.6.cap.21.Theodor.lib.3.cap.12. Herm.lib.3.c.20, Rede igitur fuit observatum in Ecclesia, veres & persona facra hocmodo fustentatentur, vt & pauperes. Honeste tamen & moderate sunt sufter tati Clerici, ve vocant; ne lasciuirent nimia opulentia & summostrate, Nam magnus, & facilis est vitæ tranquillæ, atque animi perturbatio num & curarum portus Sobrietas. Ex eo porro, quod qui Ecclefiz fer uiebant, vti presbyteri & diaconi præsertim pauperiores, abezalert tur, copit origo Prabendarum, vel Potius Prabendorum. Id quod ad milito Cziv

arte

retio

lifto

prz.

ften.

vril-

ates,

ait:

aus.

k ar-

rlins

atur

nil-Ec-

Ec.

le-

are

11.

orú eft.

8

US

uis

em

Calarianorum exemplum & imitationem in Ecclesia copit, Imperatoresenim Romani ripuariis & limitaneis militibus certam vini, lardi, frumentialiarumque rerum ad vitam necessariarum quantitatem menstruatim vel annuatim dabant, vt apparet. L.I. Cod. de Erogat Milit, innona. lib, 12, Cod.que victui corum latis effet. Ergo cam per fingulos, quibus ifti militabant, annos, præberi à prouincialibus precipiebant, ne cura rei familiaris milites à militia auocarentur. Hincigitur extitit nomen Prabenda in plurali numero. Ad horum militu similitudinem cotrupto iam seculo Clerici certos fibiannuos reditus ex fructu fundorum & agrorum Ecclefiasticorum constituerunt, certamque vi dus pensionem assignarunt quotannis, quam vocant Præbendam; quoniam isti Clerici se milites sacros vocant. Atque hi prius omnes vna cænabant, prandebant, dormiebant, & in vno claustro manebant : vt est in Canon. In omnibus de consecrat. diffindt.quinta.Postea vero secularium more viuere singuli & seorsim ma. luerunt. Quod vero ad remplorum ædificationem & conservationem attinet, pauca omnino fuerunt primum necessaria in templis Christianotum, veluti libri Bibliorum, mensa, poculum cænæ Domini, & quidemsimplex. Post autem gliscente hominum superstitione, interna veraq; animipieras refrixit, & externa ornamenta creuerunt. Nam & templorumimmensa moles extructa est, & varie eademilla ornata sunt, ad qua hodie adificanda vix regii reditus sufficiunt. Antiquitus autem etiamilluderat receptum, vt in casu necessitatis, vti famis belliue tempore, quarta illa pars bonorum Ecclesiasticorum in pauperum alimoniam, &in captinorum Christianorum redemtionem, aliosque pauperum vsus impenderetur, adeoq; ipsa etiam Ecclesiæ vasa distraherentur: quiz scilicet anima hominum, inprimis Christianorum, sunt vasis, templis, omnique Ecclesiastica suppelle cile, longe pretiosiores. Arque hoc secutus est Cyrillus Tripart. lib. 5. aliique pii episcopi. Porro quantas lites poltea pepererint ista opes, constat ex epift. 42 Gregory Magni & Synefii ad Theophilum Alexandrinum episcopum: & ipsa res docet. Hic duo quæruntur, An liceat pastoribus Noui Testamenti decimas accipere, & An licitum sit bona Ecclesiastica pastoribus adimere? Ad primum quod attinet, deame non debentur præcife Euangelicis pastoribus iure diuino, vt debebantur Leuitis, modo alia ratio ineatur, qua pastores Euangelicialantur. Nam omnino alendos esse apparet ex 1. Cor. 9. 6 1. Tim. f.v. 17. c. 6.v.8.Ad secundum respondetur, neque principi, neque reip.licere adimere bona illa Ecclesiæ, absque sacrilegii crimine: nisi bonum publicum ita exigat; si nempe resp. vel ipsa Ecclesia non possit alia ratione conscruari, quam ve distrahantur illa bona. Extra hunc casum que Mmmm 3

Quemodo ecclesia sege-

IV. Ecclesia neq; omnia bona accipiat, neq; abomnibus, rere debeat in neque semper & omnino.

accipiendo bonn?

Etfineceffarium eft, vt fint bona quædam Ecclesiæ propria: summa tamen in eo adhibenda est cautio & ratio, ac videndum quatenus Ecclesiæ liceat accipere & habere. Primo itaque Ecelesia non alioquam pio & legitimo modo, bonoque titulo vlla bona habeat, habeteueprocuret. Itaque si quo illegitimo modo bona sua venata sit Ecclesia, es non retinere deber, neque potest: veluti si pastores minis velastu extorqueant motibundis testamenta, quib. aliquid legent Ecclefa:itemfin fraudem & damnum velliberorum, vel creditorum cedatea bonomm donatio. Nam qui exhæredato filio hæredem vult instituere Ecclesiam. alium quærat quam Augustinum, qui consulat & gerat se pro hærede, Vide Can. Quicung, vult exharedato filio. 17. q.4. Ergo omnis captatorius. subreptitius, blanditius, cominatorius, vel scandalosus acquirendimodus Ecclesia est interdictus. Quare nihil ea ratione Ecclesia possidere debet : etiam post centum vel mille annos ex quo possidet talia, debet veris dominis illa restituere. Deinde necesse est, vi aliquis modus & finis accipiendi statuatur. No igitur semper sit hianti & sitibudo ore Ecclesia, quæ semper clamat, Adferte, Adferte sed tandem dicat cu Mole, Definite alferre. Nam quod oblatu eft, sufficit. Exod. 36.v. 6. Et Hof. 4.v. 18.damnaturillud Adferte. Olim quide dici folebat, Quod non capit. Christus, rapit ficusledhodie Ecclesiæ nonnullæ & capiunt & rapiunt omnia. Quib. optem oboculos versari exemplu illud Gehasi 2. Reg. 5. v. 27. Hieronimu certe damnat peraces clericos ad Nepotianum. his verbis: Nunquam perentes, raroacapiamus rogati. Nelcio enim quomodo ét iple qui deprecatur, vimbuat cum acceperis, viliorem te iudicat, & mirum in modum fieum rogatem contemferis, plus re posterius veneratur. Vbitamenillud diligenter tenere oportet, non statim esse mercenarium pastorem, qui aliquid, victus etiam moderati caufa, accipit ab Ecclesia. Qui enim sicstamunt, refutantur à Paulo 1. Cor. 9. I. Tim. 6.

V. Honores Ecclesiastici, qui ornanda cohonestandaq apud homines externa aliqua dignitate Ecclesia causadantur, non sunt aspernandi, sed necastectandi.

Donorum, quæ homines erga Ecclesiam conferunt, duo sunt genera. Dantur enim vel vt Ecclesia alatur, vel vt ornetur. Depriotidonorum genere, quæ dicuntur bona Ecclesiastica, diximus. Posterius

ectat.

ibus,

Imma

us Ec-

quam

e pro-

12, 08

-JOIE

nhin

orum

fiam,

rede.

orius,

mo-

dere

ebet

finis

elia,

ead-

illud

lho-

000-

nnat

acci-

ibu-

oga-

gen-

uid,

unt,

æq;

an-

ene.

no-

nus

genus venit nomine honorum ecclesiasticorum ; quorum alii dantur personis ecclehasticis, alii templis, locis & bonis. Qui personis dantur, dici possunt prinilegia personarum ecclesiasticarum ; teliqui appellari poffunt immunitates Ecclesiæ: quamquam hoc vocabulum etiam respicere potest personas. Ad primilegia quod attinet, qua personis Ecclesiasticis da - clesiasticas ta sunt illa sunt iuris positiui, pendentque à voluntate principis, ita qui qualias: dem vt illa possit dare, contrahere, ampliare, vel etiam abrogare. Quanquam pius princeps non debet adimere Ecclesiæ priuilegia, quæ vel iple vel prædecessores ipsius magna & vtili ex causa contulerunt. Nondebet, inquam, illa privilegia abolere, quamdiu illa causa durat, &zquitas luadet ea tetineri. Ipfæ autem personæ Ecclesiasticæ sibi priuilegiumaliquod, & honorem tribuere aut sumere neque possunt, neque debent! sed à summo magistratu illa expectare tenentur. Tale est privilegium illud generale, quod omnibus Christianis est concessum ab Imperatoribus, vt nulli Christiani Iudæis vel paganis seruirent, sed ab ils manumitterentur starim. Leg. Decernimus. de episcopali audien l. si quis, Ced.depattis. Clericis autem, quosita vocant, priuilegium hoc peculiaritet olim datum erat, fori nempe coram Episcopo sortiendi, vt apud eum lites suas ventilarent. Sed hoc privilegium perniciosum est & reip. & Ectiefiæ: quia confusionem introducit. Solis etiam episcopis datum erat hocprinilegium, Ne testamento tutores dari possent: nimirum ne quis ad seculares molestias eos deuocaret, viait Cyprianus lib. 1. epistol. 9. Et hocpriulegium est æquissimum, vt nempe pastores à tutelæ munere, maxime testamentaria, excusentur: ne scilicet oursus officii prapediatur. Hoc quoque priuilegium datum erat Ecclesiæ pastoribus, vt ledenti principi assiderent. Quod potest sieri, imo debet sieri in rebus Ecclesiasticis: in politicis libere potest fieri. Non enim tum necesse est. Ceterum in priuilegiis Ecclesiasticis tribuendis considerenturisti aphorilmi. r. Priudegia ista pendent à principe pio. 2. In his priudegis tribuendisid spectetur, quod est fidei Christianæ & pietati, & vocationi prefedorum Ecclesiæ consentaneum: ne id concedatur ipsis, quod retatdetipsorumofficium, vel fenestram & iter patefaciat ad ambitionem, auaritiam & luxum. 3. Æquium, imo necessarium est, vr personis Ecclefiasticis tribuantur priuilegia. Nam si premantur oneribus personalibus, non possunt dextre obire suum munus. Et minime ferendum est, ve augustasua munera deserant propter onera terrena. 1. Chron. 9.v. 33. 4. Non debent eiusmodi priuilegia tri bui personis Ecclesiasticis, que confundant Ecclesiam cum regno politico, eamque in satrapas transforment, contra præceptum Christi Matth. 20. v. 25, Luc. 22. v. 25. & Petri. t. epilti.

Prinilegia locorum fa-Groy Min.

epift. 5. verf 3. Nec obstat quod dicunt Canonista in Can. Vafain quibul consecrat dift.i. per tempora creuisse decus Ecclesiz. Namillud minime censeri debet decus Ecclesia, quod corrumpit Ecclesiam: quando silicet episcopi implica i ducatuum, baronatuum, & similium jurisdicio num politicarum negotiis, negligunt Ecclesiam. g. Princepsperleger fundamentales reip, potestadigi ad inforandum, de privilegiis Ecclehe conseruandis, ac veteri ipsius iure tuendo. Vnde hoc insurandumi principibus & regibus, ipsisque Imperatoribus Ecclesia cœpit exigere, Niceph. lib. 17. cap. 40. 6 Euagr. lib. 3. cap. 32. Privilegia locorum facrorum quod attinet, sunt illa varia; puta templorum & rerum in templis immunita à profano vsu. Vbi solet quæri, an illud priuilegium sit probandum quod templis datum eft, nimirum vt fint reorum & facinoroforums Iyla, modo ne quid illi contra bona Ecclesia antea deliquerint? Negatiua autem est vera. Nam hoc modo templa fiunt mera latronum & ho. micidarum receptacula: ita vt hocius non fit priuilegium, sed sacilegium: quia quod Deo dicatum est, Diabolo eiusque ministris concedim, quatenus non licet facinorosos exillis locis extrahere, &iniudicium adducere ve puniantur. Neque vero hocius nititur lege illa Deut. 4. raf. 41. tum quia loca refugità Deo fuerunt constituta pro iis, qui casualiquem interfecerant, non autem pro nocentibus: tum quia hochatutum fuit politicum, non vero religionis causa concessum Iudzis (namtemplo Hierofolymitano non fuit concessum. 1. Reg. 2. v. 31.) tum denique, quia Deus pauca solum loca constituerat alyla. Non igitur motempopuli Dei, sed potius paganorum sequuntur hac in parte Papistzcum franchisia illa templorum, vt vocant vocabulo Gallico. Namprimus huiusmodi asylum instituit Theseus, vt Athenas conderet, & hominum numero augerer, Plutar, in vita Thefei. Hoc factum imitatus eft Romalus, vtRomam fundaret; aliique postea sunt secuti, inprimis in templissundandis. Ita quoque statuæ principum erant seruis refugia aduersus dominos seueriores. Vbi & illud non est prætereundum, asyla sub Tiberio Cæsare maximam partem à Senatu sublata esse, tanquam Reipublica damnofa. Tacitus lib. 3. Annal. Sed veniamus ad alterum genus immunitati Ecclesiastica, qua dicitut à renea, & respicit bona Ecclesiastica. Hæcautematbonorum ec-hil est aliud quam bonorum Eccieliasticorum exemtioà publicis mielesiasticoră. butis soluendis, vel oneribus ferendis, quæ princeps vel respublicapo ratione fructuum vel fundorum exigit, & indicit vel in reliquos subditos, vel in bona ipiorum, Hec immunitas etiam pendetà principe. Hanc Pharo primus Ægyptiis sacerdotibus tribuit. Gen. 47. v. 22, postea Artaxerxes facerdoribus Dei. Interprincipes Christianos primus candem

ibush

inime

o falli-

ictio-

leges

cletiz

doma

igere.

quod

initas

uma-

Vega-

& ho.

ilegi-

lirur,

cium

.vaf.

tem-

ique,

n po-

cum

imus

mun

alus.

fun-

sdo-

perio

blicz

utati

m ni-

a pro

Janc

Arta-

dem

mr-

immunitatem dedit Constantinus Magnus; & quidem non tantum Ecclefis, lederiam clericis & bonis corum. Hermius Sozom lib. I. capit. 9. Verum lequences Imperatores non funt tam late hoc beneficium immunitatis interpretati. Volunt enim neminem ab angariis & plaustris publicis prebendis quocunque pretextu excufari. Hinc Ambrofius lib. 4. oif ad taxent ait: Si tributum petit imperator, non negamus. Agri Ecclefiz foluunt tributum, Idem dicitur Canon. Tributum. 23. quaft. 8. Sic Imperatores Christiani iubent diuinas domos & venerabiles Esclesias ad incrum & pontium instructiones adscribi, & conferre pro censu cum cateris ciuibus. Hoc constituerunt Arcadius & Theodosius Iunior, Leg. adinfructiones, & L. Neminem in Codic de facrofanct Ecclefiu. Et fanc ordina rie bona clericorum fubiliciuntur communi legi, vt tributum pendant: nififorte fint nobiles, quorum bona eximuntur à tali onere. Ideo Ambrofin epif. ad Valentinianum Imp. air: Si privilegium quærat Sacerdos, vt onus curiale declinet, patria atque auita, & omnium facultatum pollefsione cedat. Ad bona vero Ecclesia quod attinet, illa à communi collatione funtimmunia, ve commode suos pastores alant. Non tamen ne. ceffeeft, ve fintimmunia, fi & pastoribus alendis & tributis persoluendis superesse possint. Et in casu necessitatis oportet vt tributapendantur deiis.Interim hic cogitandum illud: Fauores ampliandi, & Bona publica augenda, non contrahenda, imminuenda vel perdenda. Hic quæritur, an epilcopi & omnino præfecti Eccleliæ debeant à civili foro & iudicioeximi in ils rebus, que funt cognitionis polítice? Respondetur autemrede, non debere: quia licet fint præfecti Ecclesiæ, tamen non delinuntelle pattes & membra Reipubl ca. Quemadmodum itaque magifratus subicitur pastoribus quod ad spirituale regnum pertinet (licenim principes funt oues in Ecclefia) ita vicissim pastores subiiciuntur magittratui quantum ad regnum terrenum attinet: In quo tamen iplo non subicitur magistratus personis pastorum tanquam suorum subditorum, in quos habet iurisdictionem, sed ordinationi & voci Dei, cuius pastores sunt dispensatores & ministri propter legitimam vocationem, quamin Ecclesia habent. 1. Cor. 4. verf. 1. Et rursus quod ad politicum regimen & vitz ciuilis societatem attinet, pastores subiiciuntur magistratui, non quatenus pastores sunt, sed quatenus ciues & partes Reip. sunt. ludicat igitur ciuilis mag: stratus de episcopis, vii iudex competens in causis ciuilibus & criminalibus. Atque hoc docet Scriptura Matth. 22. Inc. 20. & Rom. 13. verf. 1. 6 7. ad quem locum Chryloft.air, eriam apoltolos hoc nomine, Omnis anima, comprehendi, Vide etiam. I. Petr. 2. verf. 13. Vanum autemest, quod Romani Pontifices nugantur, in præceptis i-Nnnn

ftis non contineri personam præcipientis, vti Petri & Pauli, Itsenindi reliquis ipforum præceptis idem effet fentiendum, cosnondebuil credere & sancte viuere. Deinde si episcopi de litibus & causis ciulibus indicant, transformabitur iurifdictio Ecclesia vel potestas claujumin forum & regnum politicum; quod fieri non debet Matth. 10.746.lde Christus neque de ciuili, neque de criminali causa indicare voluit, es iam interpellatus, Luc. 12. verf. 1 3. Ioh. 8. verf. 11. Et paffim officium doffe. rum verbi circumscribitur prædicatione verbi, administrationescrementorum, & disciplinæ ecclesiasticæ administratione. Eachistor. 34. verfic. 37. Zach. 1 1. verfic. 16.in epift. ad Tim. & Titum. Quod fiofficis pforum fit, etiam litibus vacare, facra Scriptura non plene tradidirationem officii Ecclesiastici: quod est blasphemum. Porto hancsente. tiam confi mant exempla fanctorum pastorum. Sic enim Christes. princeps ille pastorum, Pilati iudicium subiit: Paulus, Casarisinfidelis. Act. 25. v. 12. martyresethnicorum principum forum non declinarun, tamet si essent episcopi. Ita Salomon Abiatharem summum sacerdotem abdicauit sua dignitate propter conjurationem. 1. Reg. 2. 7. 17. Czcilianu episcopus per delegatos à Constantino iudices indicatuses. Euseb. 104. 10. Quod exemplum fuse tractat & sape repetit Augustinus. Idem Constantinus tum per se, tum per selectos à le judices de causa Athanahie. piscopi cognouit. Socrates lib. 8. cap. 29. 28. Flauianus à Theodolio Imperatore iudicatus est, & Flauianus ei paruit, atque iudicibusabeo dele garis. Theod. lib. 5. cap. 24. Cyziceni contra Eunomium episcopumaleae cusatum appellant Imperatorem Constantium; necille excipit Imperatorem esfe incompetentem judicem. Theod. lib. 2. cap. 29. Clencia Mar zimino vrbis Romæ præfecto funt supplicio affecti, quod Romepro episcopatuseditionem mouissent. Socrat. lib. 4.cap. 19. Praterea i Synodo etiam ipsa appellatio facta est ad Imperatorem in causa episcopi proptes iniuriam ab ipsoillatam: & quidem facta estad Constantinum M.qui multum semperepiscopis & eorum potestati detulit. Socrat. Libros. capit 41. Tripart.lib. 9: cap. 3.4. Infinita authentica Imperatorum conflitutions idem confirmant:vt lustiniani, Leonis, Heraclii. Iustiniani authent. confit. Nouell: 133. Sed ais, Episcopis datum est forum litigiosum sue indicanum. Sane ita est. Videtur autem prima forensis causarum cognitiodan episcopis ab Impp. Arcadio & Honorio: & quidem de ciuili tantum segotio inter clericos duntaxat primum, non etiam de criminali. Prateres dabatur ea cognitio episcopo tanquam arbitro duntaxatab Imperatore vel à partibus electo, & tanquam bono ac pio viro, non tanquamitdici : vt patet ex L. fi qui ex confensu Cod. de Episcopali audientia, Illam reto

concessionem ab Arcadio & Honorio primum factam Martianus Inaperatorpoftea approbauit, confirmauit & amplificauit, L. Decernimu. Cod cod Tit. Hac potestas deinde creuit, & eo vique an & fuit, vt etiam daretur toticlericorum ordini exceptio fori civilis, qua magistratus poliricos, corumque forum omnes clerici declinarunt, & fe à solis episcopis audiri aciudicari postularunt. Ex quo euenit; vt quoniamid privilegiidatum effe ipli ordini dicitur, scribant Canonistæ illi renunciari à clericis non posse. Sed hæc omnia pessime fuerunt introducta. Inde por, rofactumest, ve forum lirigiosum plane daretur episcopo, atque inde transformatio Ecclesia in regnum secuta est. Quale autem fuerit lustiniani Imperatoris leculo ciulium iudicum imperium in Clericos, & iplosadeo Episcopos, apparet ex variis eius constitutionibus in Authent. & nominatim confit. 6.222.131.133. vbi etiam de monachis Imperator leges sancit. Præclara vero vox est Gregorii Magni ad Mauritium Imp. epif. 61 interdiction. 11. Ego quidem iustioni subiectus, eandem legem per diuerlas terrarum partes transmitti feci: & quia lexipla omnipotenti Deominime concorder, ecce per suggestionis mez paginam serenissimis Dominis meis nuntiavi. Erat hicaliquid dicendum de bono autonomiz.Sed de hoc vide cap.prox.23.

CAP XXII.

De privata Ecclesia gubernatione.

Sindenaminame PRECEPTA

Diximu depublica gubernatione Ecclesia sequitur privata, qua à singuli fidelibu extrapublicam administrationem, privatim, pro cuius q, dono & vocatiome exercetur.

Eftá communis, vel fingularis.

Communiquernatio est omnium & singulorum membrorum inter se, qua omnes Christiani in hanc curam incumbere debent, vt alij alios sancti admonitionibis, atque inprimis visa inculpata exemplu, ad piesatem & salutem promoueant, Rom. 13. v. 3.

Singulariuest, qua Christianus in certa aliqua vocatione constitutus facit suum officium, vi Ecclesia Dei plantetur: vi cum mariti vxores, parentes liberos ex sanguinis necessitudine docent vinere vitam dignam ciue Hierosoly-ma coelestia.

- all summand matter R E G V L AE.

clessa membris incumbit curaecelesia.

omnibuse I. Omnia Ecclesiæ membra conspirare debenrintuend fanitate corporis mystici.

> Ecclesiam non minus quam Remp. aut corpus naturale, concinn quadam membrorum varietate diftinxit Deus propter eins perfetio nem, actionum necessitatem & pulchritudinem, 1. Cor. 12. Romita. Quemadmodum igitur in corpore omnia & fingula membra fininficiunt officium, vt fanitaci totius confulatur : ita quoque in Ecclefia Dei tieri neceste eft.

tis & vocationis.

Ius charita- II. Gubernatio priuata Ecclesia nititur duplicifure charitaris generalis & vocationis specialis.

> Im charitatie et generale; quippe cuius lege omnes Christiani fibi fun mutuo obstricti, Rom, 13. v. 8. Necesse igitur est, ve omnesincola ciuliatis Deinon folum publice; fed etiam prinatim fe innicem inventingrofe Au pieratis & adificatione Ecclesia: intra privates nempe parletes, in prinatis congressibus, in itineribus, aut vbi occasio se obiulent, & neceffitas atque ædificatio aliorum postulauerit: idque tum quouistempore, tum maxime, quando propter tyrannidem publica Ecclefizgobernatio impeditur. Hocautem ius commune non solum respicit solus fideles dome flicos, verum eriam extraneos: prout prudens & officion charitas in omnes occasiones aliorum lucrifaciendorum est intenta.Dixi prudentem charitatem. Hæcenim non obiieit margaritas canibud porcis, Matth. 7. verf. 6. Hac enim funt animalia immunda, minime idonea ad Aryuny hartenar, Rom. 12. verf. I. Prou. 9. verf. 8. Im festali rotain accedit ad vocationem generalem, qua omnes vocati sumusin Chilo per Christum & ad Christum: & peculiari quodam nexu nos oblingo. Hocautem ius est tum sanguinis, tum specialis obligationis, que ester voluntatum coniunctione, vel ex officii sponsione. Tanta autemestus hums vocationis, vi etiam nolentes & reluctantes, nonfolum monte do, sederiam minando & castigando ad meliorem frugem sintreso candi.Hîcenim pœna potest adhiberi pro iure, quod competit superio ri in subditum. Habeat autem hic locum illud Augustini: Cumalique reprehendimus, cogitemus vtrum tale fit vitium, quale nunquambi buimus: & tunc meminerimus nos elle homines, & habere potuiferel tale, quodaliquando habuimus & iam non habemus: & tunctanget memoriam communisfragilitas, vt illam correctionem non odium,led

misericordia præcedat. Si autem inuenerimus, nos in eodem vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus, & adæqualiter conandum inuitemus. Cæterum invtraque hac priuatægubernationis specie, longe essecissima estratio exemplorum, cum probe & sandævire sax præsertur proximo.

CAP. XXIII. De falsa Ecclesia.

PRÆCEPTA.

Expendimus Ecclefiam in se, quatenus est vera: iam eandem expendemus opposite, vrest falsa, qua est Ecclesia opinione hominum, non rei veritate. Esque vel sista, vel reuera existens.

Filla est, qua fingitur fuisse olim in limbo, & adhuc dicitur esse in purgatorio. In limbo finguntur fuisse Patres V.T. In purgatorio dicuntur esse animæ, quæ in bac vita non fuerunt plane purgatæ, vt ibi exoluant pænas temporales, in quas virtute clauium conuersæ sint pænææternæ, quæ ipsis exoluendæ restabant. De neutra Ecclesia siue limbi, siue purgatorii aliquid tradie Scriprura facra.

Bedefia fallareuera existens est, qua sequitur falsam religionem : ideog; compleanur bostes Christi.

Hofter Christi sunt aperti, vel dissimulati. Nam alii Christum eiusque dochrisam veraperte oppugnant, vel oblique & quasi per cuniculos euertere conantur.

sperihoftes funt, que Chrifto palam maledicunt : funtque Ethnici., Iudai &

Ethnici sunt, qui falsos Dees colunt. Triplex suit illorum Theologia, mythica seu fabularis, physica seu naturalis, & politica seu ciuilis. Vide Præcognita. Tales hodie sunt multi Americani, Chinenses, & similes.

Iudes sunt, quiverum Messiam in V. T. promissum, & in N. missum aspernantur,& crassum quendam atq, carnalem expectant.

Horum confideratur resectio & reflitutio.

Metelioeffinflapuna, qua funt affesti propter ingrattrudinem aduersus Chri-

Restitutio est benesicium Dei, cum ille Iudaos congregabit ad veram Ecclesiam, posequam plenitudo gentium introierit, Rom. 11.

Mahometani sunt, qui Mahometum Christo anteponunt: quales sunt Turca, Tartari & Persa. In duas autem abierunt sectas. Turca enim pra se se runt se habere meliorem Alcorani explicationem quam Persa; sed Persaipsis contradicunt, sibique hanc gloriam tribuunt.

Nnnn 3

Hoffer

Hostes Christi disimulati sunt, qui Christiani nomini obtentu, in infini Ecclifio finu grassantes, doctrinam Christianam ex insidiis, & relut cuniculii euertunt.

Suntquepseudochrifti, vel antichrifti.

Pseudochristisunt, qui sacrosanctum Christinomen ementiuntur, & pro Chi.
sto sese venditant: vt Simon Magus, Bar-cochab, Moles Cretensis, David
Al David, & similes.

Antichristi sunt, qui Christianum nomen in Speciem iadantes, Euanglium

Christi variu modu corrumpunt, 1.10h.2.v.18.22.c.4.v.3.

Suntque vel haretici, vel magnus Antichriftus.

Haretici sunt, qui dogma aliquoderroneum cum doctrina Christiana purma voluntaria animi obstinatione pertinaciter desendunt, Rom, 16. v. 17. 18. Can. hæresis, 24. q. 3. L. 1 & 2. Cod. de summa Trinit. & Nouell. 113. c. 3, 5.14. Et h. serme etiam sunt schilmatici.

Haretici dividuntur I. Ab authoribus & patriarchis sui, qui dicumur bansarche, Sic dicuntur Cerinthiani à Cerintho, Ariani ab Ario. II. Atmporibus. Sic alii dicuntur extitisse ante Christum, vt Sacerdotes Hierosolymitani tempore Ieremiæ. Ierem. 5. v. 30. 31. item Pharisæi, Sadduczi & Hessæi: alii post Christum, vt Eutyches, Nestorius & similės. III. Alsoco: vt, Pepuziani, Cataphiyges. IV. Amateria, seudogmate, quoderrumpunt: vt Tritheitæ, Anabaptistæ, Antitrinitarii. V. Astudio similium vita: vt Gnostici, Encratitæ, Nudipedales. VI. Agradu errori: quodalii errent in sundamento salutis, alii non; alii sint errantes tantum, aliierrantes & seducentes simul.

Antichristus magnus est, qui sibi in Ecclesia arrogat ea, qua soli Christuspesunt, 2. Thest. v.7. 1. Ioh. 2. v.18. c.4. v.3. qui nempe se inclut Vicanum Christi, cum sit ipsi reipsa contrarius.

Hic consideratur in fe, & in membris suis.

In se consideratur tanquam caput Ecclesia sua: estque Papa Romanu, ripolitur ex titulis tum falsis, quos ipse sibi tribuit vna cum sui, tum veris, qui infirmu

competunt.

Tituli, quos falso ipse sibi sumit, sunt: quod vocatur sponsus, caput, sundametum Ecclesia Catholica, Vicarius Dei & Christi in terris, Dominus absolutuminersi populi Christiani quod ad spiritualia attinet, in temporalibus vero quatemus spiritualia ordinantur; princeps denique pastorum & episcoporum. Qua nomina honoristicentissima soli Christo competunt. Nam I. Christossolus est sponsus & maritus Eeclesia, quamille ita dilexit, vt propriosuosamentislama acquisierit. & ita diligit vt ipsam regat & defendat in tem & in cælo. Eph. 5. v. 25. 26. 27. Act. 20. v. 28. 2. Cov. 1. v. 21. 22. Rom. 8. v. 9. 15. 16.

11. Christus est vnicum Ecclesiae caput: quia arctissima inter hacduoest vnio,

vnio, & glotiofiffima communio tum in fchola crucis, tum in fchola lur cis. lob. 17.7.15.1. Cor. 6. v. 17.19. Eph. 3. v. 17. cap. 5. v. 24.25. Gal. 2. v. 20. Hebr-4.7.15. III. Vnicumeft fundamentum Ecclesiæ Catholicæ, Iesus Chris ftus: fundamentum dico weiws dictum. Est enim immobilis, totamque domum vi sua suftinet aduersus omnem impetum. 1. Timeth. 3. P. 15: Hebr. 17.6. Epb. 1. 7. 20. 21 22. Matth, 16. 7.18. Efa. 28. 7.16. 1. Petr. 2. 7. 4. 5.6. IV. Vicarius Deivniuerfalis, qui omnia Dei nomine, iussu & authorirate incolis & m terris administrat, est lesus Christus: cui soli competit potentia & scientia illa, que ad huiusmodi vicariatum requiritur. loh. 5:-9.22.26.27 cap.17. v.2.24. 1. Cor. 15. v. 21. Apoc. 2. 6 3. Phil. 3. v. 21. Gal. 2. v. 20. V. Dominium in vniuersam Ecclesiam competit soli Christo. Matth. 113. 1.27. lob. 17.1.2.10. Matth. 28.1.18. Ephef. 1.1.21. VI. Princeps episcoporum, apostolorum, prophetarum, euangelistarum, pastorum, doctorum vnusch, verusteil. Ecclefiæ monarcha lefus Chriftus. 1. Cor. 1 2. v. 4.5.6. Eph.4.7.4.5.10.11.12. Matth. 28.v. 11.19.20.1. Cor. 3.v.6. 1. Pur.5.v.4. Cum igitur Pontifex Romanus honorificentiffima illi Christi nomina sibi attribuat, & attribui patiatur volens, & quidem cum manffesta defensione, hocrede fieri, Tequitur illum le Christi loco constituere, & Christo fumme contrarium elle.

Tituli, qui antichristo ille magno vere tribuuntur, sunt, quod sit adulter & leno Ecclefia,pfeudopropheta, deftructor & euerfor Ecclefia, aduerfarius Dei & antichriflu ferum malu & peruorfus, qui nec episcopi munere fungatur, nec hoc nomine dignusfit. Nam Papa I. Est adulter Ecclesia, tum protessione publica, qua le dicit sponsum Ecclesia, tum spiritualiscorratione, qua adulterat totum Deiverbum, quantum ad versionem & interpretationem illius; legesad fidem & vitam pertinentes figit & refigit; & omnino quinque capita Catechetica, vt vocant, corrumpit. Est etiam leno Ecclesia, quia: ipsi author est variorum adulteriorum exercendorum cum sanctis, cum imaginibus Christi & sanctorum, cum pane in Eucharistia, & aliis rebus inanimatis. II. Est pseudoprophera; quia falsa docet, & se falso ia at prophetam. Docetenimea, quæ ex diametro pugnant cum capitibus doctrina Christiana, videl, Scripturam non esse sufficientem fine traditionibus, Christum quotidie offerri in Missa, officium Christi triplex: negat, purgatorium comminiscitur. 111. Est destructor & euersor Ecclesiz: quia fidem & Christum ipsum repudiat, totumque cultum Deis corrumpit: addendo scripturæ canonicæ traditiones, plutima falsa dogmata veris admiscendo, vera nonnulla auferendo, vel falsis interpretationibus corrumpendo, superstitiones aniles, vanas & ridiculas introducendo, fraternitates & ordines varios instituendo, faciles modos

obtinendi remissionem peccatorum comminiscendo, pacem politicam turbando, sibi potestatem in reges & regna tribuendo. IV. Estat. uerfarius Dei,nomenque antichtifti competit iph xal ' ireggin. Ith 2.v.3. 4.5.6.7. 8. Sine enim particula avil oppolitionem, fuevniuspie altero substitutionem, factam scilicet fraude vel vi, notet, Papaestantichristus ille magnus. Nam & æmulus oft Christi, illiusque aduerfaning. cum fe sponsum, caput & fundamentum Ecclesiz vocat, & tamenpates Christiagere vicemque eius in terris obire se profitetur. Vo Effet uus malus: quia non folum in conferuos suos, epilcopos scilicer ledefix, federiam iniplos Imperatores & reges, quorum antea agnokeba imperium & dignitatem, viurpauit dominatum & tyrannidem. Quen vt libi acquireret, & magis magisque augeret & constabiliret omninftrumentorum Satanicorum genere est vsus, videlicet sophistica, hypocrifi, mendaciis, aquiuocationibus, perfidia, periuriis, violentia, vene no, armis: adeo ve merito dicatur bestia, que successerie formidabilili Romanorum Imperatorum bestiæ, eamque animauerit. VI, Erhile omnibus pater, Pontificem Romanum esse indignum apostoli, prophe tæ, euangelistæ, pastoris, dodoris & episcopi nomine. Confer. 1. Tim. 1. v. I. I. Cor. 3. v. 5 cap, 12. v. 28. Ephef. 4. v. I. Gal. 2. v. 7. 8.9. Zach II. v. 15. 16.17.

Antichriftus in membris fuis confideratur respectu corporis totim.

Membra illa diftinguntur in clericos & laicos.

Clerici vel potius pfeudo clerici diniduntur in tresordines. Et funt spiritusil.

li impuri Apoc. 16. v. 13. Sunt autem hi:

I. Cardinales, qui summum dignitaris locum inter reliquos obtinent. Ad hos referri possume patriarchæ numero quinque, de quibuses refus.

Paulus, Virgo, Petrus, Laurentius atg, Iohannes: Hi Patriarchatus nomen in proetenent.

II. Pseudoepiscopi; quo pertinent Presbyteri, qui possunt creare Chifum, Canonici satellites episcoporum, diaconi, & ordines minores, revocant,

III. Monachi, quorum præfe di dicuntur Abbates siue Archimandine.

Laici funt, qui magna meretricu populo inebritati, eiusdemg, charasteremat,

prafto funt ad eius imperium.

Est etiam medium quoddam inter clericos & laicos genus, quodap pellatur deuotorum secularium, quorum sodalicia dicuntur confinternitates.

REGVLÆ.

I. Ecclesia falsa non habet internam Ecclesia formam, & Ecclesia falproinde abusiue dicitur Ecclesia. Ecclesia.

Namque Ecclesia non habet veras Ecclesia notas siue proprietates, illanon habet formam, à qua fluunt proprietates. Non igitur potelt nifiabuliue & secundum quid, vel æquiuoce, dici Ecclesia. Cauendus tamen hicesterror Donatistarum, Nouatianorum & Catharorum, qui nullum hominum cœtum pro vera Dei Ecclesia agnoscunt, nisi angelica fanditate & perfectione fit præditus in his terris. Hocenim modo nulla fuerit vera Dei Ecclesia in hacterra. Porro Ecclesia falsa hic diciturcerus, qui putat se colere verum Deum: ideoque complectitur omnes Christi hostes. Alias Christi hostes dividunturin cos qui funt erw & thu: tow, vt haretici, thu, vt Mahumetani. Et qui sunt to, spoliantur prorsus Ecclesia stricte sumta nomine, Huc pertinet, quod hostes Chri-Ridiuidunturin translatos tantum, & abalienatos prorfus & extraneos. Translatisiue transportati dicuntur, qui Christum nondu omnino abiecerunt, sed Christianismum retinent, etsillum multis superstitionibusfædant & inuoluunt: vt tempore Pauli Galatz, &nunc hæretici. Abalienati sunt prorsus extranei. Illos Apostolus vocat με an θεμένες Gal.1. v.6. iftos ann more wueves & Ervis. Coloff I. v. 21. Ephef. 4. v. 18. Et hi funt, quivel Christianismum nunquam susceperunt, sed semperin suo paganismo manserunt : vel qui aliquando susceptum fœdus Dei vel Christianismum omnino iam abiecerunt, & hi vel ad gentilitatem abierunt, quales sunt apostatæ: vel nouum dogma sinxerunt, vt Mahumetani: velligna fæderis abrogata superstitiose & blaspheme retinent, vt moderini ludzi. Translati illi Ecclesia nomen retinent, abalienati nonitem: sinempe Ecclesia strifte dicatur cœtus euocatus.

II. Hostes Christivel perpetuo tales manent, vel suo tem-Hostes Chriporead Christum convertuntur.

Non omnes Christi hostes pari loco habendi sunt: cum inter eos etiam possint esse esti ve Nicodemus & Paulus. Ioh 3. v.1. Ador. 26. v.5. Alias verum est, plerosque Christi hostes esse reprobos: quales suerunt Hannas, Caiphas, Pilatus, Herodes.

III. Iudaiin N.T. funt hostes Christi, etiamsi Scripturam Iudaiin N. V.T. retinent.

Deus publica testificatione Iudzis renuntiauit. Roman. 11. Etsi enim
O 0 0 0 Scri-

Scripturam V.T. recipiunt, non tamen recipiunt potissimam Scriptura partem, in qua complementum V. T. traditur: atque ita non recipiun rem fiue nucleum Veteris Testamenti, quiest Christus. Talmadquos; ipsorum est Scripturæ V.T. deprauatio.

Mahometani quales?

III. Mahometani apertis potius Christi hostibus, quamdis. simulatis sunt accensendi.

Erst enim Mahomet in Alcorano suo V. & N. T. non reiicit, & Chriftum pro Verbo Dei & virginis filio habet : tamen quia aperte le Chiisto anteponit, & Christianos palam persequitur, rectius accenseura. pertis Christihostibus, quam dissimulatis. Vocari nihilominus potest Antichristus, quia sculicet Christo & Christianis se opponit.

fli qui?

Psaudochri- IV. Pseudochristi maximo blasphemiæ criminese obstringunt.

> Seiplos enim pro Christo venditant. Matth. 24.v. 5. Mars. 13.v. 6. Luc. 21. v.8. Talis fuit superiori seculo David Gregorius Batauus, quiprastigias Simonis Magiab inferis renocauit, & le verum esse Messiam mentitus eft, Dei scilicet Patris filium, non ex carne, sed ex Spiritu sando & spirit tu Ielu Christifusceptum, qui Spiritus Christi, carne eius in nihilum redacta, quoda in loco, omnibus ignoto, hactenus feruatus, Dauidi Georgio totus fit traditus, & in animam eius infusus.

Antichristus V. Antichristus dicitur communiter & latissime, specialiquomodo coter & stricte, fingulariter & strictissime. siderandus?

> Primo antichristus latissime dicitur, qui se Christo opponit. Ethoc modo omnes hæretici suntantichristi. Sie ipsum nomen Christiumitur late proiis, qui Christum vnctionis symbolo & typi officio repræ fentant & adumbrant. Leuit. 4. v.3. Pfal. 105. v.5. Deinde antichriftusonomastice dicitur magnus ille & eximius, qui in Scriptura vocaturhomo peccati, filius perditionis, aduerfarius, rex locustarum, bestiameretrix, Abaddon, Apollyon, Draco, Pseudopropheta & apostata: &ita rurfus notat vel totum antichristi regnum. 2. Theff. 2. v. 3. 7. Apor. 13. v. 11. cap. 18. v. 2. cap. 17. v. 1. vel caput huius regni summum, 2. Theffal. 2. v. 3.4 Tertid antichristus notat certum individuum, quod inilloregnoantichristi exister ante diem vltimum, & ita Christianismum simulabit, vtillum è medio conetur tollere. Vnde iam patet quid sietespondendum ad illa duo problemata: An recte antichristus orientalis dicatur Tuica, sicut Papa dicitur antichristus occidentalis ? Item, Aniam venent anth

antichtistus? Nam si late accipiatur vox, Antichristus, prima quæstio est assirmanda. Ad secundam oportet respondere, distinguendo inter reguumipsum illiusque membra quantum ad successionem continuam, exexcellens aliquod indiuiduum istius regni.

VI. Hæreticum hæc tria faciunt, Error, Conuictio & Con-Hareticus tumacia.

Hæresis est vox mediæ significationis. Nam aliquid certo animi iudicio & electione susceptum, & obstinatamineo animi nostri sententiam lignificat. Visis tamen inter scriptores ecclesiasticos obtinuit, vt semper malam in partem iam accipiatur, ex duobus illis Pauli locis. Titum. 3. ver [. 10. 1. Corinth. 11. ver [. 9. Sape etiam harelis pro iplo cœtu accipitur, vtinillo Augustini: Hæreses ornatu, non visceribus pulchræ funt: foris extrinsecus nitent, nomine iustitiæ se dealbant. serm. 50.in 10han. Sed, vt dixi, vt plurimum hærelis sumitur pro ipsa animi obstinate pertinacia, & pertinaciobstinatione in errore aliquo circa religionem, non autem pro peculiari opinione circa dogma aliquod philosophicum vel medicum. Nam nuda ignorantia, vel non-obstinata, quæ diciturignorantia puræ negationis, non est hæresis: sed ignorantia prauæ dispositionis, vei dicitur, qua fit, vt homo neque velit, neque sinat se doceri, & habet id iplum, quod fallum eft, pro certiffima fidei conclusione, quam pertinaciter defendit, etiam cum conuidus est. Differt autem hæreticus & à pagano, & à schismatico. Nam qui ab orthodoxa ecclesia dissentit, is aut sumit commune nobiscum disputandi & credendi principium, nempe ipsum Dei verbum scriptum, aut non habet. Sinon habet, paganus est. Sin habet, is errat vel in ipsa fidei doctrina & substantia, & est hæreticus: vel in accessoriis, vt in ordine & disciplina Eccleix, & est schismaticus. Et ita quidem stricte sumuntur ha voces. Alias etiam late schismaticus dicitur qui est hæreticus. Sed nos proprias rerum distinctiones hic sequimur. Et huc pertinet illud Hieronyminepifel. Pauli ad Titum, cap. 3. verf. 10. quod hæresis peruersum dogmahabeat: schilma propter Episcopalem, id est, Ecclesiasticam fine deordine Ecclesiastico dissensionem ab Ecclesia se separet. Hæreticus igitur fidei sinceritatem falso dogmate corrumpit, schismaticus fraternæ societatis vinculum difrumpit. Fieri tamen potest, vt hæreticus sit schismaticus, & schismaticus hæreticus. Vnde Augustinus serm. 33. de verb. Apoft. air nullum schisma non sibi aliquam postea confingere hæresin, vt rede ab Ecclesia recessisse videatur.

Oooo 2 VII. Tres

Causa hare- VII. Tres sunt caus hareseon, superbia animi, contentio.

Que prima omnium fuerit in mundo heresis, dici non porest. Nam etiam ante Christum natum variæ fuerunt hæreles, Tertullianmin praferi. prione aduer sus haretices, & Epiphanius in libr. contra barefer Poft Christon quoque natum quæ prima fuerit hæresis, dubium eft. Piimampung fuille Augustinus eam, que interipsos Christi discipulos nata est. coad. hucvino; nimitum ex stimantes Capernaitice carnem Christiestennaliter & corporaliter manducandam. Vide Augustinumint. 6.10ham. 60. Gin Pfal. 4. item Canon. Prima quidem de confecrat. dift. 2. Hoc quiden conftat, exiguo admodum rempore retentam fuifie doctring Europeli. cæ puritatem: quandoquidem eriam Apostolorum temporibushani. ci & Antichtifti nati fuerunt: vti Nicolaus, Simon Magnus & Hyms næus. Nempe finit Deus hæreses nasci ad probationem fidelium. . C. rinth. 11. verf 9. Matth. 18. verf. 9. Cæterum Patres conftituumt respois fimum causas hæreseon. Prima estingenii ostentatio, seu superbia animi. Semper enim quarunt, neque voquam addifcunt hareriei, & plus quam ali sapere videri volunt. Curiofitas igitur & ambitio magnum eft femen & focundiffima harefeon mater, 2. Timoth. 3. v.7. Coloff. 1.v.18. Socrat. hiftor. Ecclefiaft.lib.1. 6.5,22. Scilicet hæretici ingenium fuum meni & Spiritui Christi captiuum ducere & præbere non possunt. Sumis causa est studiu diffentiendi ab aliis propter simultates, vi inuidiam vel odiumillis conflent. Itaque multi priuata animi vindicta, velinvidit moti, disce ffionem ab Ecclesia fecerunt, hoc modo volentes vicileiniurias, quas fibi purabantillatas ab Ecclefia, vel personis Ecclefiz, Philipp. 1, v. 16. Terrid nimia Phiolophia profanaque scientia aftimatio,pe perit multas hareles. Atque hoc fenfu vera est illa Tertulliani fententiz Patriarcha hareticorum funt Philosophi. Videris Coloff. 2. v. 8. Sed tribus hife causis quarta addi porest, nempe auaritia, Mich.3. v.11, 2. Petr.1.v.3. dem homines ex huiusmedi contentionibus pietaris causa susceptis direfe-Hucpertinent tria hereseon fundamenta, quibus omnis corruptelarum genera superstruuntur: vana Philosophia, humanam ditiones hais enthus almis fuffulta, & ceremonia externa, impotenti illa & egena elementa, Gal. 4. v.9. Gol. 2. v.8.

Hareses sum VIII. Hæreses sunt infinitæ: quæ tamen døcendi causateinfinita.
uocari possunt ad certa capita.

Fallitas est infinitum quid & vagum: ideoque & harelis. Veraigins

eftilla Eufeby lententia lib. 4. hiftor. Ecclefiaft. 7. hæreles quidem poffquam fuerunt deprehensæ cito collabi, sed tamen tunc quoque velut Lernæam hydram pro vna plures nasci, substitui & spargi. Itaque infinita funt hærelcon & hæreticorum genera: quæ melioris do ctrinæ causa ad certa capita solent reuocari. Epiphanius in λόγω άγχυεω ω recentet hæreles numero octoginta: & in opere de harefibus, quatuor generales omnium hæresummatres sue primos tontes, ex quibus catera particulares sint de duda, enumeratinimirum, Barbarifmum, cum feritas viræ fine imperio effer inter homines : Scythi mum , vbi crudelitas eft sub imperio : Hellenifrum, vbi homines sub iusto imperio viuences, Deum Deique cultum ex moipforum arbitrio habent: ludaifmum, quando homines traditamà Deo iplo pieratis regulam deprauarunt perperamque intellexerunt. Deinde hereles ex tempore diftinguuntur, quod aliz fuerint ante Chriftum, vt Sadduczorum: aliz post Christum, vt Arianorum. Tertio ex materia hareses dividuntut, quod pugnent cum capitibus Catecheticis, cum principiis & partibus Theologiæ, puta cum doctrina de Scriptura, de Deo, de actionibus Dei, &c. V bi & illud renere oporret, hære seseuettere fundamentum fidei vel directe, vt est hæresis Arianorum; vel indirecte, vtin Papatu mulia funt sententia haretica, qua fundamentum salutis oblique & veluti per cuniculos subruunt, quibus nempe politis aliquod fidei caput per necessariam consequentiam labefactatur. Sic polito transsubstantiationis dogmate suunt articuli de incarna. tione & alcenhone Christi. Errores primæ clássis nonnulli vocant erroresinfundamento, secundæ classis circa fundamentum: quibus addunt tertiam classem errorum præter fundamentum, veluti fi quis fænum & fipalam, id eft, curiofarum & futilium quaftionum aculeatas quifquilias, ad ingenii oftentarionem magis, quam ad Ecclesiæ ædificationem pertinentes, superstruat vera fundamenta.

IX. Præscriptiones aduersus hæreticos vtiliter observan-Prascriptiotur.

Des aduersus bareticos

Sont quadam communes & generales omnium hæreticorum ratio-quidi, nessaduersus quas præscribere sine excipere facile est. Quod fecit Tertullianus. Præscriptiones autem istæ sunt petendæ ex verbo Dei, non ex hominum traditionibus. Sunt vero quatuor potissimum generales rationes, quibus hæretici vruntur; videlicet semper este quærendum: sua dogmata ab Apostolis esse tradita: suam do ærinam esse rationi consentaneam: sua miracula erepant. Ad quas rationes facile est excipere ex iis, quænos toto hocopete disseruimus.

O000 3 X. Cir.

Arum circa hareticos?

Officium mo- X. Circa hæreses & hæreticos officium nostrum speda. tur communiter & singulariter.

> Communiter fugere debemus hæreses, & hæreticos.Tit.1.v.94.3.7.10. Sic Irenaus lib. 3. capit. 3. tradit Polycarpum auersarum esse Marcionem, quem Romæreperit, & ipfi dixit: Agnosco te primogenitum Diaboli Sic Iohannes Euangelista noluit in ea balnea, in quibus erat Cerinthus hæreticus, ingredi. Eufeb.lib.3.cap. 28. & Iohannes ipfe 2.epift.v. 10.negat, Aue illis esse dicendu. Hinc veteres dicebant, nec mensam, nectedum, neclectum seu focum cum hereticis familiarem esse habendum. Omni um ergo & fingulorum fidelium estab iis sibi oftensis & demonstratis cauere velut à peste publica. Et certe quidé miri & pestilentes homines funt heretici, Quamobrem Tertullianus recte eos cum scorpionibas com. parat. Nam. 1. Scorpio est paruum, sed pestilentissimum animal:& hæretici quoque primum non sentiuntur, sed postea erumpunt. 1. Scorpio de terra nascitur: hæretici de Philolophis hunt, & naturalibus rationibus toti innituntur. 3. Scorpio cauda ferit: hæretici blanda oratione & subdola decipiunt. 4. Scorpio astate prodit: bæretici rebus lætis. Socrates etiam lib. 3. hift Ecclefiaft. cap. 25. dicit hæreticos effe fimiles Euripo instabili, quod se ad principum hominum mores & religionem conforment. Cærerum inepta est quorundam distinctio, quicontendunt hæresin quidem ipsam esse fugiendam & damnandam: sednon hæreticos. Debebant illi distinguere inter naturam hominis, &vinum. Vox hæreticus vitium, non naturam hominis lignificat. Singulariter officium nostrum circa beteticos consideratum spectat magistratum, pastores & populum, Et magistratus quidem debet punire hereticos, sed conuictos, & authores apostasiz. Pastores autem debent dare operam,ve hæreticos deprehendant, depresos reprehendant & confutent rationibus firmisfimis, illosque arceant summa vigilantia ab ouili Christi, populo item illos indicent, conuictos denique & in errore obstinatosescommunicent. Est denique populi, episcopum & magistratum progloria Dei & fidei puritate dimicantem iuuare fuffragio, conatu, votis& precibus ad Deum. Sed magno cauto est opus in pæna ciuili hæreticis infligenda. Nă primo nullus hæreticus iure puniri potest, nisi prius fuerit libere auditus, siquidem audiri voluerit: atque postquam auditus eft, ex Dei verbo confutatus. Sane iniustum est, aliquem indicta causa damnare, lob. 7. verf. 51. Act. 25.v. 16. 6 ibi Chryfoftomus. Deinde hareticorum alii dogmatizant, & hi leuerius puniendi sunt; alii non dogmatizant, & hi mitius sunt castigandi. Quod si errorem suum mature abiu-

rent, non sunt puniendi. Tertio quidam hæretici errant tantum, quidamerrant & simulalios seducunt, vel saltem illud conantur. Illisunt mitius puniendi, hi gravius, & quidem morte afficiendi, fi ita postuler salus & pax Reip. & Ecclesiæ. Hocenim inbet lex Dei, Deut. 18: verf. 20. Zach.13.7.6. Elias quoque vno die plurimos Pseudopropheras iustitoccidi, 1. Reg. 8. v. 40. Præterea cum magistratus civilis sit custos veriusque tabulæ, eiusdem quoque fuerit coercere illlos, qui vel cultum Dei corrumpunt, qui prima tabula continetur; vel lædunt charitatem, quæ esse deberinter homines iuxta tenorem secundæ tabulæ. Quomodo enim reges sui muneris rationem Deo sunt reddituri, si aduersus Ecclesiæ disfiparores non mouentur, inquit Augustinus, ne que matrem suam, nempe Ecclesiam Dei pacatam esse velint & curent? Nam hæretici Ecclesiamdiuidunt, & Ecclesiam vxorem Domini sui ducere & abducere volunt: aitidem sermon. 107. de tempore. Ideo Imperatores Christiani leges tulerunt, per quas obstinatis hæreticis, velinfamiam, vel mortem, vel exilium indixerunt. Ita Constantinus Magnus Arium exilio multauit: Theodosus omnes orthodoxæ sidei non consentientes vrbibus etecit, Socrat. g.cap. 10. lustinianus castigauit eosdem seuere. Euagr. libr. 4.cap. 11. Martianus Imperator in exilium expulit Eurychem & Nestorium. Alii vna cum infamia, etiam hæreticorum libros & scripta combusterunt, Socrat.lib.1.cap.9. Locus quoque iple, in quem hæretici conueniunt, per leges antiquas fisco quoque applicatus fuit, siue confiscatus. Semper tamen hic cogitetur illud Augustini: Vt laudanda patientia, sic timendumne culpetur in nimium tolerandis (hæreticis) negligentia, Sermon. 14.deverb. Apoft. Sed, inquis, idem Augustinus eodem sermone Pelagianos publice iam declaratos hæreticos, & ab Ecclesia damnaros vocauir nihilominus fratres. Verum est, sic vocatillos: sed ita vocat, vtab infidelibus & paganis separentur, non autem pari atque reliqui fideles loco habeantur. Rursus ais, libertatem religionis & conscientiarum sue bonum au- Bonum autonomia nonferre, vt hæretici puniantur. Sed hic mulcipliciter erratur. tonomia Nam libertas religionis est libera religionis Christianæ professio, con-quia? cessa principe: vt patet ex edicto Constantini Magni: quo ipso edicto hareticiab Ecclesia separantur, & libertate Catholicis concessa priuantur.Hecigitur libertas concernit pios, & omnino illos, qui non turbant pacempolitiæ vel Ecclesiæ. Hos enim omnes frui bono autonomiæ est. zquissimum.

christi.

Nota Anti- XI. Nota generalis Antichristi magni est fornicatiospi. ritualis: particulares notæ funt variæ, inprimis quatuor& viginti.

> Antichristus Christo opponitur, non ratione persone, sedratione qualitatis & actionis seu officii. Quemadmodum igitur Christmel sponsus Ecclesia, quo nomine triplex ipsius officium continetur: in Anrichristus est adulter Ecclesia: & proinde fornicario spiritualisest nota generaliffima huius ministri, quod sub typo Antiochi Epiphans. figura cornu bestiæ, & meretricis proponitura Daniele & Iohanne. No. tæ speciales sunt variæ; quarum aliæ doctrinam idololatricam, impian & ridiculam:aliz mores superbos, blasphemos, crudeles, auaros & dif folutos concernunt. Quibus paucis verbis tota hac dispuratio contine tur. Sed euoluamus illas notas : quarum in vni terfum funt 14 hocmodo . I. Anrichriftus feder in remplo, Dei Dan. 1717.45. Matth. 247.15.11 v.14. II. Romam occupat, veterifq; imperii iam deleti flatum refingit, Apoc. 17. v. 5.9.c. 18. III. Inchoauit dominatum fuum exercere collabente Romani imperii dignitate. Roma siquidem ab vtrog; occupatinon potuit, Apoc. 17. v. 9. IV. Spiritualem & ciuilem gladium fibi vendicat: idque sub titulo Agni, cuius se Vicarium ia ctat, Apoc. 13.7,11. V. Dominatur in Ecclefia Dei , 2. Theff. . v. 4. VI. Christi loco fe effe gloriatur, & ramen ipli contradicirita vt lit & Vicarius & aduerfarius, adeoque licrius Christi. VII. Præ se fert, se else Deum, 2. Theff. 2. verfic. 4. VIII. Supri Deum fe extollit, Dan. 7. v. 25.6.11. v. 36.2. Theff. 2. v. 3.4. IX. Maiores hos, puta Apostolos, contemnit, Dan. 11. v.37. X. Maiestates & regertenz conculcat, Dan. 11. v. 43. Apoc. 17. v. 13.17. XI. Est avou @ extex, Dan. 7.1.15. C.11. P. 36. XII. Eft apostata, 2. Theff. 2. P. 3. XIII. Est idololatria, Danis. 38. Apoc. 17. v. 4. XIV. Eft blafphemus, Dan. 7. v. 20.25.6.11.v. 35. Apoc. 13. 5.6.17. v. 3. XV. Eft hereticus, spoc. 16. v. 13. XVI. Hypocrita eft, tub ouils pelle lupu occultans, Apoc. 13. v. 11.c. 17. v. 5. Dan. 11. v. 36. XVII. Prodigit miracula facit , Matth. 24. v. 24. 2. Theff. 2. v. 9. XVIII. Celebseft, fedimpuriffimus fcortator, Dan. 11. v.37. XIX. Matrimonium & certoschos prohibet, 1. Tim. 4.v. 1. 2.3. XX. Augrus eft & Simoniacus, 2. Pet. 2.7.14 Apoc. 13. v. 16.17. cap. 18. v. 11. XXI. Suos auget gloria, dominaroresquein terra constituit, Dan. 11. v.39. Apoc. 18. v.3. XXII. Suis imprimit characte. rem, Apoc. 13. v. 16. 17. XXIII. Sanctos persequitur, Dan. 7. v. 25. c. 11.3.4. 44. Apoc. 11. v. 7. c. 13. v. 15. c. 17. verf. 6. cap. 9. v. 11. XXIV. Poftremis demum temporibus retegetur, & regnum eius prædicatione Euangeliilabeh-Ctabitur, 2. Theff. 2. v. 3. 8, Apoc. 1 4. v. 8. c. 16. v. 19 .c. 18. v. 2. c. 10. v. 11. c. 11. v. 3. co.n.

640.12.7.7. Oportet autem has notas accipere non singulas, sed vniuerfas: quæ abaliis renocantur ad tres, videl. ad værias hæreses, multiplicem idololatriam, & immanem tyrannidem. V bi eriam oportet distinguere interes, quæ sinnt verbis, & re, quæ sæpe verbis est contraria iuxta illud: Protestatio sacto contraria.

XII. In Ecclesia Romana, quæ dicitur Antichristi, oportet Ecclesia Ro-Curiam Romanam ab Ecclesia, & Ecclesiam illius Curiæ mana distinste considerepræsentatiuam à collectiua prudenter discernere.

Primo siquidem Ecclesia Romana non est cœtus ille corruptus, qui nomine Ecclesia Romano-Catholica insignitur vulgo: sed est verus ille fidelium corus, qui fuerunt olim vniti Christo per fidem. Curia autem Romana estaccidens & vitium illius veræ Ecclesiæ. Hincre Cius dicitut Papatus effe in Ecclesia, quam Ecclesia in Papatu. Deinde Ecclesia, quavulgodicitur Romano-Catholica, est vel totum corpus, vel Ecclesiarepresentatiua in Concilio congregata. Et ab hac ytraque secessionemfecerunt Ecclesiæ reformatæ, & quidem secundum fidem & cultum,non vero lecundum charitatem. Secundum fidem; quia licet vtraque pars retineat articulos fidei, tamen Pontificii non retinent genuinam illorum explicationem; quippe quam infinitis hærefium generibus contaminant. Sesundum cultum; quia reformati multiplicem idololatriam Curiz Romana detestantur. Secundum charitatem vero nulla fada est leparatio: quia reformati hadenus errores Curia Romana detegunt, & populos in errore versantes ad conversionem solicitant; preces quoque ad Deum fundunt pro iplis; amica denique connerfatione hociplum faciunt tellatiffimum, dum necvimillorum conscientiis inferunt, nec minisad vilius fidei cultus sve rationem & exercitium adigunt. Que seueriasimo & fæuius in se suosque & sua conqueruntur patrata Pontificii,illa aut per tumultum licentiamque militarem, quotum ipfi plerum. que authores partim merito, partim exemplo præcedaneo fuerunt; aut propter delicta in statum Reip.commissa, non propter religionem, dicimusilisesseillata. Denique existimamus in Ecclesia curia Romana platimos laicorum, simplicium inprimis, pertinere ad veram Christi

Ecclesiam, ve & multos Clericos. Neq; enim omnes probant idololatriam Antichristi, sed detestantur infinitis gemitibus, & retinent fundamentum sasutis,

Iefum Christum.

CAP XXIV.

De vocatione in ecclesiam.

PRÆCEPTA.

H Actenus fuit fundamentum forder ationis gratuita: sequuntur insimpatum.

Tractatio federis respicit dona Dei erga Ecclesiam, que simulincludentos ficia hominum in Ecclesia, vi scilicet relationis.

Dona Dei erga Ecclesiam sunt principalia, vel accessoria. Principalia sunt spiritualia; sunt á, vel prima, vel orta.

Prima funt numero tria, Vocatio, Iuftificatio, & Sanctificatio:

Vocatio est, qua Deus hominem ex mundo vocat in Ecclesiam.

Eftg, externa, vel interna.

Externa est, qua homo vocatur in Ecclesiam visibilem, 1. Cor.3.v. 5.6.7.8.5.

Deut.4.v. 8. Gen. 17. v. 11. Exod. 12. v. 43.

Internaest, qua Deus homines vocat in Ecclesiam inuisibilem, hoc est, operant gratia sua in electis creat suo tempore sidem & sanctitatem: vnda siduis & san

Vocationis interna causasunt videnda, quarum nonnulla quog pertinent alte.

zernam. Sunt autem boc ordine.

I. Causa efficiens est Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum, 1. Thesizm. Eph. 2. v. 17. c. 4. v. 11. 12. Apoc. 3. v. 10. Filius tamen & ipse, non tanumwi Deus, sed etiam vi Mediator & Rex Ecclesia à Patre constitutus, votre per Spiritum sanctum: & Spiritus quoque sanctus singulariteresteste dor illius ipsius vocationis, quatenus constituit Doctores, donis eosimstruit, assistit illis, verboque & sacramentis authoritatem & efficacion conciliat & præstat, Ioh. 5. v. 17. Hebr. 3. v. 7. Act. 13. v. 2. c. 20. v. 18. 1. Cot. 12. v. 4. 7. 9. 11. Hebr. 2. v. 4. Causa wegnyouplon, est gratia, misericordiat φιλων θρωντίω Saluatoris Dei, qua ille affectus est ad succurrendum miseria hominis peccatoris, illique felicitatem æternam impartiendum, 1. Tim. 1. v. 9. Causa dispositiua est sapientia & iustitia Dei; qua nouit, quomodo deceat istam vocationem administrari, & vult illam, prout sassignificam & intercessionem administrari, & vult illam, prout sassignificam & intercessionem sam, 2. Tim. 1. v. 9. 2. Cot. 5. v. 18. 19. 10. Instrumentalis, est verbum Dei tum Legis tum Euangelii, partitis operis sali

sibi subordinatis, Matth. 9.v. 13. 2. The st. 2.v. 14. Administratur autem verbum illud vel mediate & ordinatie siue scriptione siue prædicatione: vel extraordinatie & immediate, citra hominum operam, intus menti

& voluntati à Deo propositum.

of-

II. Fini; ig, primo proximus, est ve vocati respondeant Deo & Christo vocanti;vt inquam respondeant per sidom, & sic Dei sæderati per Chrifum noui fæderis mediatorem fint : fideles vero facti & fæderati, Deu & Christum ament, timeant, honorent, colant, obedientiamq; in iustitia & fanctimonia veritatis præceptis diuinis præstent in omnibus, & hacrationeelectionem & vocationem suam firmam faciant, Prou.t.v. 14. Heb. 3. v. 7. Apoc. 3. v. 20. Eph. 2. v. 11. 12. 13. Tit. 3. v. 8. Deut. 6. v. 4. 5. Ier. 32.v.39.Luc. 1.v.74.75. 2. Pet. I.v. 10. Finis remotus eft falus ele ctorum, & inprimis gloria Dei, cuius respectu ipsa ad gratiam vocatio medium est à Deo ordinatum, & ex ordinatione Dei necessarium ad salutis communicationem: responsio vero, qua vocationi paretur, conditioest, adfinemistum consequendum etiam ex ordinatione Dei requisita & necesfaria, Phil. I.v. 14. Eph. 1.v. 6. Prou. 1. v. 24. 25. 26. Act. 13. v. 46. Luc. 7. v. 30. Gloria vero Dei summe sapientis, boni & misericordis, iusti & potentis iniltatum gratiz tum gloriz luz plus quam paterna communicatione tam clate elucet, vt angelorum & hominum mentes merito in admirationem rapiat, & linguas in laudem celebrationemque Dei resoluet, Apoc.4.v.8.10.c.s.v.8.9.10.

III. Materia seu obie cum sunt homines in animali vita constituti, mundani, naturales, animales, carnales, peccatores, alienati à vita Dei, mortuin peccatis; & propterea indigni, qui vocentur, & inepti ad respondendum vocationi, nisi dignatione gratiosa Dei digni estimentur, & potentieius operatione apti reddantur, ad vocationi obtemperandum, Tit. 2.v. 12. Eph. 2.v. 11.12.c. 4.v. 17.18.c. 5.v. 14. loh. 5.v. 25.c. 6.v. 44. Matth. 10.v. 11.12.13. Act. 16. v. 14. Recte igitus Bernhardus lib. de grat. Eth. arbitr. ait. Deus tria operatur in nobis, cogitare bonum, velle bonum,

perficere bonum.

IV. Forma, sitaest in ipsa verbi & Spiritus S. administratione, quam Deussicinstituit, vt se & iustitiam suam misericordia in Christo temperatam decere nouit: semper sibi plenam liberam que reservans potestatem, non omnes modos sibi secundum sapientiæ & potentiæ thesauros ad conversionem hominum possibiles vsurpandi, & paribus imparem, imparibus parem gratiam præstandi, imo vero & peioribus maiorem adhibendi, Rom. 9. v. 24. 25. 26. Rom. 10. v. 17. 18. 19. 20. 21. Rom. 11. v. 25. 29. 30. 32. 33. Ezech. 3. v. 6. Matth, 11. v. 21. 13.

REGVLE.

Tractatio fæderis qui fiat?

Tradatio fœderis polita est in vocatione externa, &c ius efficaci impletione: quæ est vocatio interna, iustificano & fanctificatio.

Hoc theorema fundatum est in aurea salutis catena, Rom. 8:1.36. Primus autem gratiæ Dei nobis manifestandæ modus & gradusest roca. tio, Rom. 10. verf.19. Quæ quidem vox estambiqua. Estenim vocationia angelorum, alia hominium: & horum vel ad munus aliquod Ecclefich. cum aut politicum, que dicitur vocatio personalis, Rom. 1, v. 1, Adm. 161. 10. velad virtutis moralis exercitium, quæ dicitur vocatio naturalis. tem per naturalem gratiam, qua Deus omnes homines vocatadbeni. tudinem moralem vniuerfaliter: vel denique ad Christum, quadinu vocatio falutaris, itemque per supernaturalem gratiam: effque relledæorum vel Genitum, Ad. 2. v. 39.c. 26.v. 23.& vtraque vel externa, rel interna. Externa dit tur vocatio figni, vocatio materialis, ad viam, pracedens, vocatio oblatæ gratiæ, item communis, generalis & vniverfalis quanquam vocatio alicuius populi etiam dicitur generalis. Vocatiointerna dicieur formalis, beneplaciti, ad comprehensionem gratia & gloriæ, subsequens, vocatio inditægratiæ, fingularis & specialis: quanquam etiam vocatio vnius hominis, fiue fit interna fine externa, didtur specialis.

tium qualis?

Vocatio gen-II. Vocatio gentium est, qua populi illi, qui ante Christum non erant peculium Dei, facti funt ipfius peculium, dauv. 1.6.15. v.3. Gal.3. v.8.

> Hacdicitur arcanum Dei mundo absconditum omnibus anthu, Toh. 3, v. 5. c. 2. v. 12. Quanquam enim fuit prædicta hæc vocatio, 6m. 11. 18.Pfalm.72. Efa. 2.v. 3.cap. 5 4.66. Hof. 2.v. 23. Zach. 8.v. 23. Malacha. ruk in N. quoque T. promissa & significata, Matth. 8.7.11. cap. 21.7.411.1 V.19. loh.10. v.16. All.10. v.11. arque etiam quædam illius fuerum prodia lub lege, puta profelyti, vt lob & Naaman Syrus, lob. 1. v. 1.2. Regitt men hoc mysterium non intelligebatur à ludais, nequeabigis Gent bus, donec Christus hunc intergerinum inter ludzos & Genespantem morte fua faftulit, Attor.15.v.9.Eph.2.v.14.& oftium fidei illissipe ruit, Att. 14.v. 27. Neq; vero bac ratione Deo impingitur nota murabilita tis ; quia decretum fuum ab aterno factum exequutus est in temport. Neque enira hoc sensu dicitur foedus aternum cum Iudais pepigifi,

Vocatio ex-

quafi illud ratione economiz lemper effet duraturum, fed quod fub-Rantia ipfaeffet æterna; vel quod œconomia æternum, id est diutisfime, duratura effet. Que vero est causa vocationis Gentium? Num aliquaiplatu dignitas? Num cultus præuisus, quem præstituræ erant Deo? Num ludzorum reiectio? Nihil horum: fed folum Dei beneplacitum & pura Dei milericodia, Ephef. 1. v. J. Rom. 11. Gentes enimerant oleaster fyluestris, ac proinde nihil habebant in se, quod Deum inuitaret ad hanc ralem vocationem. Etsi interim dici potest reie cionem & plus quam belluinam Iudzorum ingratitudinem esse causam vocationis gentium peraecidens. Caterum hac vocatio non citius est facta; quia Deus ita decrenit, & hzofuit iplius sapientissima œconomia, Ephef. 1.v.10. Quæ quidem est causa priori, ve vocant : que nobis deber satisfacere, & nos impelleread gratitudinem aduersus Deum. Si vero causam à posteriori guzramus, dicendum erit, Deum voluisse demum post Filii sui aduentum vocate gentes, ve gratiæ suæ amplissimæ amplissimo quoque symboloac munere & Christum & eius Euangelium ornaret, infignitet, atque hominibus commendaret, quod sub eo & per eum tantum donum accepissent. Iudziautem fuerunt antea vocati, vt estet interea temporis aliquis populus, apud quem Deus fædus suum hominibus, & promissionumoracula defuturo Mellia deponeret, Rom. 3. v. 2. Sic interim adoleverunt gentes, dum populus Israel fuir custos fæderis Dei. Nempe Deus soletin beneficiis suis communicandis per gradus agere, quemadmodum Sol paularim oritur, & homo pederentim quali crescit.

III. Vocatio externa est esticax, velinesticax.

lia

w

rel

Vocatio externa fit per ministerium verbi, Rom. 10. V 14. Gal. 3. V.2. 5. modo efficax: Prædicationem scil. ipsius & auditum: ita vt verbum Dei sit tanquam & modo efficax? semen, prædicator tanquam seminator, auris & cor auditoris tanquam terra siue ager, Matth. 13. V. 18. ecclesia vero veluti schola siue gymnasi-m, in quo quotidie nobis est versandum manendumq; vt proficiamus. Quanquam vero Deus liberrimum est & potentissimum agens, neque vllis mediis estastri Aus: tamen hic ordo ab ipso est institutus in electis suis ad sidem & salutem ordinarie perducendis, vt externe primum vocentus. Potest quidem ipse immediate, sine præcedenti vlla verbi sui externa prædicatione, suos edocere: sed hoc non facir ordinarie. Nostras igitur partes decet ordinariam illam viam ingredi, nisi velimus turpiter ingrati erga Deum haberi. Ideo laudantur pedes corum, qui Euangelium annuntiant, Es. 52. V. 7. Rom. 10. V. 15. & dirissimæ sunt minæ illa, cum Deus denuntiat se immissurum esse samem, non panis terreni.

PPPP 3

fed verbi sui. Amos 8.v. 11. Nam hæc est æternæ falutis prinatio, viipte dicatio est externa ciusdem salutis oblatio. Porto cum vocatio diffinguitur in externam & internam, est distributio vel generis in species, rel totius in partes. Generis in fecies; quando vocatio externa, eft folizain. & à vocatione interna leiun da, quæ inefficax dicitur: totius in parte, quando vocatio externa coniun cam habet internam; & tum vocato externa efficax dicitur. Priorilla est in hypocritis: posterior inelecis. qui vocantur vocatione partim externa, partiminterna: itavilacir vocatio totalis in partiales actiones distincta, ad vnum apotelesmacon. currentes, quod est obedientia vocationi prastita. 1. Cor. 3.7.5.6.Rom. 17. s. Vnde vocatorum & vocationi respondentium cœtus, dicitur Eccles. qua ipfa codem modo in visibilem & inuisibilem, illam qua ore conf. tetur, hanc quæ corde credit, distinguitur: vt etiam homo inexternum & internum distinguitur. Rom. 10. v.10. 2. Cor. 4. v.16. Porto vocarioerterna fit per ministerium hominum verbum Legis & Euangelii proponentium, qui ea de cau a Dei cooperarii, plantatores, rigatores, zdifcatores, ministri per quos Ecclesia credit, appellantur. 1. Cor. 3. r.f. 6.7. 8.9. 2. Corinth 3. v.3.6. Interna est per operationem Spiritus sancti, mentem illuminantis & corafficientis, vt serio attendaturiis, qua dicuntut, fidelque verbo adhibeatur. Actor. 16. v. 14. 2. Cor. 3. v. 3. 1. Pur. 1. v. 12. Er veriusque concurlu, vocationis efficacitas existit. Nam externaillavocatio verbique prædicatio est plane inessicax, & inutilis adsalutem, mil interius Spiritus S.nos pungat, & in nobis agat. Hæcigitur vocatio, quz interna dicitur, est velut anima externa, adeoque ipsam redditefficcem, & veluti fores aperit ad fidem in Christum. Vnde Augustinuli. 1. ad Simplicia.q.2.ait: Vocatio hacest ingressus ad salutem, & primusalidem aditus. Hicigiturest ordo. Primum omnium præcedit miseicodia Dei, ve vocemur: tum externa vocatio sequitur: demum interna, quæ est salutaris manifestationis gratiæ Dei gradus secundus. Semper autem in hac disputatione inter electionem æternam, & vocationem debemus distinguere, ne, quod perperam nonnulli sentiunt, sentiame ipfi, tum demum in Deo quoque iplo esse nostram electionem, cumvo camur à Deo & fidem adipiscimur. Cauendum & illud, ne cum spiritus libus & Enthusiastis verbum, quod ministerio hominum proponius, præparatorium tantum existimemus, à Spiritu vero verbum aliud, quod consummatorium st, intus adhiberi credamus; sue, quod idemest, ne arbitremur Spiritum sua interna actione in aliam Dei Christique agaitioner mentem nostram deducere, quam quæ verbo extrinsecuspropolito ontinetur, aut cor & animum aliis fenlibus afficere, quamqui exiplo

exiplo codem verbo proponuntur. 1. Petr. 1.v. 23.25. Rom. 10.v. 14.15.16. 17. 1. Corg. v. 3.4.5.6. 1. Cor. 19. v. 1.2.3.4.

IV. Vocatio externa alium habet finem respectu electo-Vocationis rum, alium respectu hypocritarum.

externa finis CATINS.

Nam Deus vocat externe suos electos ad gratiam & gloriam: reprobos vero plurimos, omnes scilicet quos vocat externe, vocat ad cultum, fine communionem gratia, vt conuicti de oblata gratia fiant inexcusabiles. Vtrobique quidem Deus narrat hominibus miseriam ipsorum, & liberationem promittit ab ea. Genef. 6.v. 5. Ierem. 4.v. 22.1. Cor. 2.v. 14.cap. 3. v.s. Genes. 17. v.7. Esa. 42. v. 16. 17. cap. 54. v. 7. 8.9. 10. Ezech. 36. v. 25. 26. 27. Matth.12.v.17.18. Ieh.10, v.28, Hebr. 8. v. 10. 11.12. fed difcrimen eft in eo, quod inexterna vocatione tantum oftenditur, quid fit credendum & agendum, per internam vero vis credendi & bene agendi datur. Per externamigitur vocationem determinatur rerum credendarum & agendarumnotitia: & mandata atque interdi & a, quæ hic proponuntur, non arguent vires in hominibus, sed eis defectionem obiiciunt, & Dei ius in eos reliquum significant: designant tamen etiam viam, quæ salutem expetentibus sit ineunda. Frustra autem hic est omnis modus inbendi, nifi Deus naturæ prauitatem tollat, & internæ inclinationis, dispositionis & emendationis efficacia & ione animos restituat. Præterea hic duo distincte sunt consideranda. Primò obiectum externæ vocationis per fe & directe sunt soli electi: per accidens & indirecte hypocryta, quatenuspermistisant electis; quemadmodum in agro zizania permista sunt tritico. Nempe cum Deo postro opera sua nota sint ab zuo, Deusque nihil faciat in tempore, quod ab æterno non decreuerit. Allor. 13. v. 18. vocatio quoque vtraque secundum decretum Dei æternum instituitur & administratur: sic vt quicunque vocatur in tempore, ab æterno prædestinatus sit vt vocetur, eoq; statu, tempore, loco, modo vocetur, quibus vocari prædestinatus est. Secus executio à decreto variabit, quod Deo citra noxam mutabilitatis & mutationis impingi nequit. Eph. 3. v. 5. 6.9.11.lac.1.v.18.1.Tim.1.v.9. Deinde euentus vocationis externæ per accidens distinguendus est ab euentu per se. Euentus aurem per accidens, & à Deoperse non intentus, est sermonis gratiæ repulsa, consilii dioini contemtus, resistentia Spiritui S. facta, quæ propriam causam & per se habet malitiam & duritiem cordis humani. Act. 13.v. 46. Luc. 7.v. 30. Act. 7.v.51. 2.Theff. 3.v.2.2. Corinth. 4.v.4. Hunc vero euentum & alius euentus subsequitur non rato, videl.iustum Dei iudicium, quo verbi & vocationis suz contemtum, Spirituique S. factam iniuriam vindicat, exqueeo iudicio nata mentis excacatio, & cordis obduratio, inque reprobun fenlum, & potestatem Satanæ traditio. Pfal. 81.7.12.13. Bfa.63,7.10.441. P.9.10.10h.12.7.37.38.39.40.

cationis externa.

Impletio vo- V. Impletio externæ vocationis fit quantum advirtutem & beatitudinem.

> Hæcigirur impletio est vocatio interna, iustificatio, sandificatiok glorificatio: quippe quæ est plena imaginis Dei instauratio. Plal. 63.1. Efa. 26. v. 2.3. 4. Coloff. 1. v. 19. 20. 21. 22. 23. Tit. 1. v. I. 2. I. Petr. 2. v. 9. Impleto quantum ad virtutem, fit interna vocatione seu regeneratione, infinetione & fanctificatione Rom. 8. v. 30. Tit, 3. v. 4. 5. 6.7. 8. quantumadbeattudinem, fit inchoate in hac vita, vbi Deus fideles suos sibi vnit, conmunionem cum iplo habituros, & iis confert gloriam adoptionis, confolationem, bonam conscientiam, & salutarem bonorum huins mundi vfum: confummate post hanc vitam. Efa. 54. v. 5. Iohan. 6. v. 64. 1640.11. ver[.4.5.6.7. Efa. 34. v. 18. 19:20. Iohan. 1. v. 12. Pfal. 94. v. 19. Efa. 12. vof 1. 2. Corinth. I. v. 3. 4. 5. Hebr. 13. v. 18. 2. Corinth. I, v. 1 1. Deut. 28. v. 1.2.1.4.56 1 .Timoth. 4. v.3.4.

Vocatioex terna fit multifariam.

VI. Vocatio externa fit multis modis.

Nam Deus vocat homines in cœtu, vel extra cœtum Ecclehaince tu publico, vel privato: ordinarie vel extraordinarie: regendo, pradcando, vel beneficia conferendo, iudiciaque sua exercendo: vnde Por stilla Dei dicitur verbalis & realis. Sic curatio lepræ fuit vocatioente na Naamanis. 2. Reg. 5. Miracula edita in morte Christi, fuerunt vocato externa Centurionis & turba. Matth. 27.v. 64, Luc. 23.v. 48. Sicminous Christi & Apostolorum fuerunt externa vocatio.

Vocatio interna dicitur ambigue, late scilicetà Vocatio in-VII. terna dicitar ftricte. ambigue.

Nam primo vocatio interna etiam tribuitur hypocritis, & hatelio tur momentanea & temporaria, fitq; respectu partis rantum verbile, cui impii assentiuntur : ipsiusque effectum dicitur gustus. Her. 6.14 Sed hacacceptio est lata. Stricte autem vocatio interna est solidaillat constans, qua ele di assentiuntur toti verbo Dei: ipsiusque effectume neansilla Hebr.4.v.2. Et hæc vo cario eft gratiofa actio Dei in Christo,qu quidam homines peccatores, rei condemnationis, & fub dominiops cati constituiex animalis vitæ conditione & mundi huiusinquinamen is & corruptelis euocantur per verbum & Spiritum ad Christi, ugnis ipins, em

08

1.3.

101

ndi

k

iphus, & bonorum eius communionem, vt cum illo ranquam capite suo vniti vitam, sensum, motum, omnisq; spiritualis benedictionis plenitudinem exiplo percipiant ad Dei gloriam & iplorum falutem. 2. Tim. 1,v,9, Matth . 11.v. 28, 1. Petr. 2.v. 9. 10, Gal. 1.v. 4. 2. Petr. 2,v. 20. Rom. 10.v. 14. 15.17.1. Petr. 3. v. 19. Gen. 6. v. 3, 2. Cor. 1. v. 9. Gal. 2. v. 20. Eph. 1. v. 3. 6. 2. Theff. 2. 7.13.14. De hac vocatione sunt observandi hiaphorismi. 1. Duo termini vocationis confiderandi funt, à quo & ad quem. Terminus à quo vocontur homines interna illa vocatione, est tum status vitæ animalis, tum peccati & miseriæ propter peccatum: nempe ex reatu & condemnatione: deinde ex seruitute & dominio peccati. 1. Petr. 2. v. 9. 2. Petr. 1. v. 4. 10h.2.v.1.2.3.4.5.6. Rom.6. v. 17.18. Terminus ad quem, est primo status gratiz leu boni supernaturalis, & omnis benedictionis spiritualis in hac vita communio in Christo, in quo plenitudo est gratiz & veritatis, deinde status gloria, & consummata ipsius Dei fruitio. Eph. 1.v.3.4. Iohan. 1. v.14.16. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Hîc igitur vocatus accipir noua dona, tanquamreceagendi principia: quia scilicet recreatur seu regeneratur, ex mortuo iterum viuificatur, & ex veteri fit nouus, ex sordido purus, dum per omnipotentiam Dei efficaciter cor ad Deum convertitur. Tit. 3. v. f. Ioh.I.v. 12.13.6.3.v.6.7.8. . Ioh. 1. v. 29.6.3. v. 9.6.4. v. 7.6.5. v. 1.4. 18. I. Petr. I. v3.12.13. Eph.2. v.I.5. Col.1. v.10.11.12.13. Ezech.36.v.26.1. Corinth.6. v.11. II. Vocatio interna est noua creatio bonarum qualitatum, qua Deus in electis suis creat fidem, videlicet saluificam illam, ex qua sanctitas emergit. Efa. 19. v. 23. ler. 31. v. 33. Ezech. 11. v. 10. 8. 39. v. 26. 27. Act. 11. v. 17. 18. 6. 16. V.14.1.Cor. 2. V. 4 5. 2. Cor. 3. V. 3. C. 4. V. 6. Eph. 2. V. 5. C. 4. V. 2 4. Col. 2. V. 10. Phil. 2. v.13. lud. v.3.20. 21. Hincigitur homines vocatidicuntur fideles & fandi.Efa. 26. v. 2. Coloff. 1. v. 2. 111. Solus Deus eft, qui nos vocat interne. Nam interna vocatio est inspiratio seu compunctio cordis, qua Spiritus sandus facit, ve veritati verbiDei patefacta assentiamur. Act. 2. v. 37. Eph. 2. v.8. 2. Theff. 3. v. 2. Ioh. 6. v. 44. Solus profecto Deus est, qui pios per Spiritum suum sanctum interne vocat, & mouer, & disponit, & docet, eosq; illuminat. Quis enim alius oues proprias vocet, & nominatim eas educatad vitam æternam, nisi qui nomina nouit prædestinatorum, quibus ipledat potestatem, vt filii Dei fiant? Ioh.1.v.12. IV. Vocatio interna nonestaspera & violenta res, sed suauis & dulcis inspiratio, propulsio & inclinatio voluntatis nostræ, qua fit vt Deo pareamus. Assentiri enim verbo suo Deus non cogir homines nolentes, sed ita ipsorum miseretur, vt velint, Voluntatem igitur inclinat, & facultatem subministrat. Quam adrem vtitur variis præceptionibus. 2. Chron, 20. v. 20, 1, Ioh. 4. v. 1.2. Pfal. 34.v.10.6 37.v.4.f. Gen.17.v.1. Deut.30.v.6.8.19.20. Natth. f. v.16.1. Cor. 6.

v. 20. Phil. 4. v. 8. 9.1. Ioh. 3. v. 11. 18. 24. & interdictionibus Pfal. 12. v. 9. 16. 1.7.16.6.26.v. 4. I. Cor. 5. v. 7. 8. 1. Theff. 5. v. 19. 20. 22. & fubmonitionibut Matth. 26.v. 41. Eph. 6.v. 11. Col. 4.v. 5. 1. Petr. 5.v. 8. & denique commination nibus. 2, Sam. 7. v. 18 6.12. v. 10, 2. Reg. 20. v. 17.18. V. Sola vocationisk externæ, & internæ causa est misericordia & voluntas Dei, que quibu ipse decreuit, & vult, id donat. Sie multi non vocantur externe, viladi quidam: & multi, qui vocantur externe, non vocantur tameninteme. Quam rem ex Scriptura & Augustino in lib. de grat. & correptiones, glichre. uirer circumscribimus. Ad finem vsque seculi erunt multi vocandia iustificandi & filii Dei. Quicunque enim à Deo prædestinatifunt, en nondum nati, iam quidem sunt apud Deum filii Dei : veruillidemum. postquam nati fuerint, vocantur. Pauci vero in comparatione pereuntium liberantur. In suo vero numero liberantur multi. Cur autem multi non vocentur, & plurimi qui vocantur externe, no vocenturintemek efficaciter, causa hæc est: quoniam & vocari & credere, donumest Dei. non autem meriti hominum. Posse quidem habere fidem & charitate. est natura hominum, ac proinde est omnium hominum comune. Habere autem actu fidem vel charicatem, est Dei gratia. Itagilla natura possibilitas habendæ sidei, non discernit ab homine hominem: iplavero fides, quæ habetur, discernit ab infideli fidelem. Vocamurigiturnon ex meritis, no ex operibus: quia vocatur ex mera Dei gratia, qui vocatur Tit.3.v. 52. Dat autem gratiam suam Deus quibus vult: iis scil.quosabaterno prædestinauit. Quod vero hunc vocat, per gratiam vocat: quod illum non vocat, per judicium & libertatem facit. Si vlterius roges, to spondebo, Numquid est homo, vt respondeat & contestetur cam Deo? Rom. 9. v. 20. Nolo autem me vlterius interroges, metuentem iudica Dei inscrutabilia, quia quod lego, credo & vereor: neq; me Dei iudicem & censorem constituo. Iusta enim est Dei gratia, qua huic subuenit &illi non, & grata iustitia. Scio enim quod cum vocatur quispiam, illul neque currentis, neque volentis hominis est, sed est Dei miserentis lon. 9. v. 16. Scioillud: Nemo venit ad me, nisi quem Pater traxerit. Iohan 6. v.44. Crede, vt venias: auia, & trahéris. Et iusta est & exquisita Deivo luntas in omnibus viis suis, & à nobis adoranda, ve vleerius quariquip piam non debeat. Imo vero qui vocatus externe non venit, sicut non habuit meritum præmii vt vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, n

damnetur, quod vocatus venire neglexerit. Sola igitur vocationis & externæ & internæ causa est voluntas Dei, quæ est prima regula, & primo prima.

CAP. XXV.

De Iustificatione.

PRÆCEPTA.

Ivstissatio est, qua Deus gratia gratum faciente seu beneuolentia sua credentem in animo ipsiu certum reddit, quod eum peccatis remisis, pro iusto reputet, ob redemtionem seu satusfastionem se meritum Christi mediatoris. Genel. 15. v. 6. Psal. 31.v. 2. Esa. 43.v. 12. Matth. 9.v. 6. Rom. 3.v. 30. cap. 8.v. 33.c. 3.v. 23. 24. cap. 5.v. 21. Ephel. 2. v. 8. Tit. 3.v. 4.5. 6.7. Rom. 11. v. 6. Matth. 9. v. 2. Ephel. 1.v. 19. Rom. 4.v. 6.7. 8. Col. 1. v. 3. Tit. 2.v. 13. 14. 1. Petr. 1. v. 18. 19. Gal. 1.v. 13. cap. 4.v. 5.

Iustificationis causa nobis sunt videnda: & quidem distincte, quia iustificationis vox accipitur actiue, respectu eius, qui iustificat, & passiue, respe-

du eius qui iustificatur.

auc.

bus

Caufa efficiens iustificationis actine sumta, est Deus Pater in Filio per Spiritum fanctum. I, Cor. 6. v. 21. 2. Cor. 5. v. 19. Nam eius oft reum absoluere, cuius iustitia reus constituitur: eius iustum pronuntiare, cuius voluntas estregula iustitiæ : eius denique iudicium ferre vitæ seu mortis, quinatura, iure, & officio supremusest Dominus. Ela. 9. v. 1. Pfal. 51. v. 4. Ela.41. v.21. Marc. 2. v.7. Causa impulsiua interna est Dei bonitas, quæ nihilin nobis, vnde moueatur, reperit, aut præuidet, sed causam hanc in imperueftigabili gloriofæ fuæ gratiæ the fauro inuenit. Eph. 1. v. 8.9. Tit. 3.v.s. Externa impulfina eft Christus Immanuel feu Jeav dewn G, tum metiti, tumeficaciæiphus respectu. Et meritum quidem cerniturin vita & morteiphus, qua vtraque nobis acquisiuit iustificationis beneficium. Ela. 53. v. 3. 1. Tim. 2. v. 6. 1. Ioh. 1. v. 7. Rom. 8. v. 30. 31. Efficacia est, qua beneficium acquificum applicat efficaciter, tum offerendo illud per pradicationem verbi, tum conferendo Spiritus sui operatione interna &efficaci. Rom. 1. v. 16. 2. Corinth. 3. v. 19. Vnde patet, Christum mediatorem fine potius ipfius meritum effe infrumentum Dei coniunctum in iustificatione, & quasi brachium Dei. Esa.53. v.i. instrumentum separatumesse vel primarium, videlicet verbum vitæ seu Euangelium lac.1. v. 18.21, cuius appellatione etiam Sacramenta, verbi appendices, comprehenduntur. Tit. 3. v. g. 1. Petr. 3. v. 21. vel secundarium, vti sunt ministri verbi & facramentorum. 1. Cor. 3. v. 5 2. Cor. 4. v. 7. c. 5. v. 19. I. Tim. 4. v. 16. Causa efficiens iustificationis passiue sumte est tantum instrumentalis, nempe sides saluifica, per quam, non propter quam dicimur iustificari. Fidem autemillam oportet effe fincera & conftantem:id eft 1. Noticiam certam,

vt nos extra dubitationem popat, saltem per luctam & consideratum examen.Rom 3.v.20.c.9.v.28.29.2.Tim.1.v.12. Il. Notitiam finan. id est, perseuerantem & constantem, ne excidat, etsi feruor eius aliquan do sit remissus.1.Petr.1.v. 5.2 3. 1. Ioh. 2.v. 27. Diferte dico notitiam: qui fides eft lumen in intellectu, Efa. 26. v. 3. c. 5 3. v. H. I. Cor. 3. v. 12. 1. Tim I.V. 12. III. Notitiam fecialisimam qua non tantum in genereallenis. mur verbo Dei ve vero & bono, sed promissionem gratiz falutatisis Christo, nobis adiudicemus, vr nostram pecularirer. Gal. 2 v. 10. IV No. titiam fine affen fum fiducialem, id elt, talem, cum quo fit fiduciaiuncanin Deo acquielcamus, Eph. 3. v. 22. V. Notitiam practicam feu affectuante negotiofam, feuoperofam, id est, talem, que non fit mortua, sed omniseens ris bona opera producat. Iac. 2. v. 17.18.21.22.23.24.26. Gal. 5. v. 6. Histo. men operibus proprie non iustificemur, id est remissionem peccatomm consequamur: licet ipsisiustificemurimproprie, id eft, ultificatiellede claremur & nofcamur. Rom. 3. v. 28, Gal. 2. v. 16. lac. 2.

11. Finis instificationis active sumta, est patefactio gloria Dei, quainila sapientissima iustitia & mifericordia nedod ac temperamento eluce. Nam quod à Filio, tanquam sponsore nostro exegit iusticia, hocnebis impetrauit misericordia. Eph. 1. v. 5. 6.7. Rom. 3. v. 26. Pafine filmatur in-Stificatio, finis ipfius est pax confcientia, que hoc feuto ignita Satanatelaextinguit, legisque execrationes retundit, ac nos de salute atemapleniss. me perfuatos, in folida & inconcuffarupe victores collocat.loh.g.v.4

Rom. g.v. I. c. 8. v. 3 2. & ipfa falus aterna. Tit. 3. v. 7.

Tustitia Christi iusti-

III. Materia iustificationis actine sumta, est satisfactio præftitaper Chris ftum, tum in vita, tum in morte. Quæ materia iustificationis nostre, raficans varia riis phrasibus in Scriptura exprimitur, quas adnotare magnumesopehabet nomi- ræ pretium. Nominatur autem I. Dominus pfe, fine Christus. Eph 48.1. 7. Tim. 2. v. g. Tit. 2. v. 14. Hebr. 7. 26.27. c. 9. v. 14. 11. Corpu Christin Con. 11. V. 24. 1. Petr. 2. V. 24. 111. Caro Chrifti, Eph. 2, V. 14. 15. 1. Petr. 4. V. 11. Corpus carnis Christi. Col, 1. v. 20.21. v. 22. V. Sanguis Christi. Ad. 20.7.1 Eph. 2. v. 13. 1. Ioh. 1. v. 7. Hebr. 9. v. 1 4. V I. Anima feu vita Christi. Elass. 10.Matth.20.v.28. Ioh. 10.v.15. VII. Iuftitia Chrifti, quam fc.acquiful obedientia sua, qua sponsione pro nobis factam, pretii debiti solution, præftitit. Ro. s. v. 8. VIII. Obedientia. Rom. s. v. 19. IX. Paupertai. 2. Con 8.v.9. X. Pasio. Heb. 13.v. 12. XI. Vibices sine linor sentumex. Efa. 53.v.j. Petr. 2. v. 24. XII. Attritio seu vulneratio. Esa. 43. v. 10. XIII. Effusio sangui nu.Matth. 26.v. 28. Hebr. 10.v. 10. XIV. Mactatio & Sanguu. Apoc. 5.v.4 XV. Mors. Ro.5. v. 8. c. 6. v. 10. 1. Cor. 15. v. 32. 2. Cor. 1. v. 5. Gal. 2. v. 11. 1. Th 5. v. 10. Heb. 2. v. 9. 14. 1. Pet. 3. v. 18. XVI. Crucifixio. 1. Cor. 1. v. 23. c. 2. v. 1 a. Cor,

tum

nam,

uan-

Tim.

ntia-

is in

No-

vtin

né

ene.

Sta-

rum de-

illa

cet. bis

111-

ex. illi-

V.4.

ni•

.10

18.

BI

De,

2. Cot. 13.V.4 XVII. Mors eruci. Phil. 2. v. 8. XVIII. Sacrificium. Hebr. 9. v. 26.C.10.V.12.XIX. Derelictio. Pfal, 22.V. 2. Matth. 27.V. 46.XX. Maledictum. Gal 3. V.13. XXI. Peccatum, id est, sacrificium pro peccato. 2. Cor. 5. V. 21. XXII Satufactio pro peccato. Rom. 8.v. 3. Efa. 73.v. 12. Col. 2.v. 14. Hebr. 9. v. 28. XXIII. Satisfactio pro reatu & maledictione. Efa. 53. v. 10. Gal. 3. v. 13. XXIV. Satufactio propoena. Ela. 53. verl. 6. Rom. 8. verl. 1. XXV. Meritum, quo Christin meritwest sustitiam. Ela. 53. v. 11. Rom. 5. v. 9. 2. Cor. 5. verf. 21. irren chensibilitatem er benedictionem. Gal. 3. v. 13.14. Col. I. v. 21.22. gratiam Groputationem Dei Rom. 3. v. 24. 1. loh. 2. v. 2. Salutem Ioh. 6. verf. 51. Rom. 6.V. 21. Inflificationis passine sumta materia, est homo electus: qui dupliciter debet his confiderari, quatenus videl. est secundum naturam corcuptam legis execrationi obnoxius, deinde qua est secundum gratiam Christo per fidem infitus. Rom. 8. v. 3 3. cap. 5. v. 8.10. Tit. 3. vers. 3. Eph. 2. ver1.12:13.

IV. Forma instificationis active sumta, est remissio pecceatorum, & imputatio iustitiæ Christi, quam Christus sua obedientia Patri vsque ad mortem crucis præstita, nobis peperit, ac per fidem applicat. Non igitur bælunt partes realiter distinctæ, sed duntaxat ratione, ita vt distinguantur terminis, à quo & ad quem. Dan. 9. v. 24. Gal. 3. v. 13. Passine sum sumitur instificatio, forma ipsius est applicatio fidei: vnde fides dicitur iustitia nostra.

REGVLAE.

I. Voxiustificationis in hac disputatione sustinet significationem forensem.

Iustificationis vox deducta est à iustitia. Ex huius igitur notione illius Iustificatiofignificatio facile deduci potest. Iustitia vero proprie sumta, significat nie vox exreditudinem vel conuenientiam cum reda ratione: & consideratur, vel plicatur. ve qualitas inharens in subiecto, vel veactus productus ab efficiente. Iustificationis vox actum denotat, qui in eo occupatur, vt vel persona alicui infundatiustitia qualitatem, aut acquirat; vel de persona eiusque a-Aibus iudicium faciat, & sententiam pronuntiet, Pfalm. 11. verf. 7. Eph. 6. v.14. Phil. 1. v.11.1. Ioh. 3. vers. 7. Iustificatio igitur secundum qualitatem, sistracquisitio iustitiz, estactio eius, qui iustitiz habitum sibi crebris adionibus comparat, nempe creaturæ rationalis, Eph.4.v.24. Si sit iustirie infulio, estactio eius, qui iustitiæ habitum creaturærationali infundit, nempe Deivel creatoris, vel regeneratoris, Efa.5. verf. 23. lustificatio circa personam actusque eius occupata, estactio iudicis mente sua factum facti-

Qqqq

factique authorem æstimantis. & iuxta æstimationem iudicium facien tis, & fententiam pronuntiantis: quomodo komo Dei sapientiam & infiriam, princeps causam subditi, Pharifæus seipsum, Deus fadum P. neas & publicanum dicitur instificare, Matth. 1 1, v. 19. Pfal. 81, LW. 16.1. 15.P/al.106.v.31.Luc.18.v.14.Sicitaque iustificatio circa inhatenteminftitiam occupata, fign ficat infusionem iuftitiæ; circa iustitiam veroimputatiuam, mentis æstimationem, judicium & sententiæ dictionem, Posteriori modo accipitur in hac disputatione, Rom. 2.3.4.6 5.Gd. 1, & s. Jac. 2. Est itaque iustificatio hominis coram Deo, quaille coramuibunali Dei constitutus, à Deo, vrà indice, inftus, & instituz premiodi gnus censetur & pronuntiatur: vnde necessario sequitur præmitemeneratio, Rom. 2. 6 3 Luc. 18. v. 14. Verum quia tria hic consideranda veniunt, Homo iudicandus, Deus iudex, & Lex secundum quamindicium peragendum est: quæ singula varie considerari possunt, etiam inxuiosa iustificationem varie considerari posse necesse est. Nam homo conside rari potelt, vel vtiustitiæ operibus functus, sine peccaro; vel vt peccator. Deus vrinsidens, vel rigidæ & seueræ iustitiæ, vel gratiæ & misericordia. Lex denique est vel operum, vel fidei, Rom. 2. v. 13. c. 3. v. 13. Quorum quia fingula fingulis ov 50120 funt & mutuo fibi respondentia, ad duas species seu formas instificatio reuocari potest; quarum vna estlegali, qua dicitur ex lege, in lege, per legem, ex operibus legis, operantis, facientis legem, ex debito & non ex gratia; altera Euangelica, qua dicitut fidei, ex fide, per fidem, peccatoris (fed credentis) gratis facta, ex gratia, nonex debito, & fine operibus legis, Pfal. 143. nerf. 2. Hebr. 4. verf. 16. Roma, rof. 27.cap.2.4.9.11.Gal.2.3.f. Est autem instificatio legalis vel respectulegis moralis, vel ceremonialis. Nam legis iudicialis nullus hicest respedus, Est vero instificatio respectu legis moralis, qua homo institua legisitius citra transgre sionem functus, coram tribunali seueræiustitiæ Dei confliturus, iustus, à Deo, & vitæ æternæ præmio dignus, in le, ex debito, le cundum legem, citra gratiam censetur & pronuntiatur, ad ipsius latetem, & iustitiæ tum divinæ, tum humanæ gloriam, Rom. 4.v. 4.c. 3.v.1. Eph. 3.v. 8.9. Huicigitur legi non adimitur iustificatio, nili eo quod prelita non sit. At legis ceremonialis ratio est alia. Illi enim simpliciteradimi. turiustificatio, non propter carnis peccatricis impotentiam, sed propter ipsiusmet legis naturam, quod ipsius opera per se non fint grata Deo, quemadmodum operalegis moralis Deo per le & in le grata funt. El nihilominus aliquis vius legis ceremonialis ad iustificationem, & is qui dem duplex, secundum duplicem ipsius respectum, tumin legemmoralem & pecca a aduersus illam patrata, tum in Christum & sideminil

Iustificatio est legalis & Luangelica. -00

10 Pi-

6.2

im-

m.

.3.

II-

m

19-

lum. Iuxta priorem est chirographum, obsignans debita & peccata:iuxta posteriorem continet vmbram & typum Christi, bonorumque futurorum,ideft,iuftitiæ & vitæ, Coloff. 2. verf. 1 4.17. Hebr. 10. verf. 1. Gal. 2. vers. 16. 40. 3. v. 21. 22.23.24. Secundum vsum posteriorem monstrauit Christum typice: secundum priorem, confugere ad eundem compulit per fidem in illum. Ex his videre est, cur Apostolus tori legi semel & simul inflificationem adimat, Rom. 3. v. 20. 28. Gal. 2. v. 16. quanquam diverfis de caufis. Fidei vero iuftificatio tribuitur, non quod illa fit iuftitia ipla, qua rigido leueroque illi iudicio Dei opponi possit, quanquam Deo grata: fed quod exiudicio milericordia triumphantis supra iudicium iustiriz, absolutionem à peccatis obtineat, & gratiole in iustitiam imputerur, Rom. 3. 6 4. Cuius rei causa est tum Deus iustus & misericors, tum Christus obedientia, oblatione & intercessione sua secundum Deum ex beneplacito & mandato ipfius. Et hæciustificatio fic definiri potest, quod sit actio Dei, qua homo peccator, sed fidelis, coram tribunaligrariz, quod in Christo Iesu inassielwerectum est, constitutus, a Deo. infto clemente iudice, inftus & inftitiæ præmio dignus, non in fele, fed in Christo, ex graria, secundum Euangelium, censetur & pronuntiatur, ad hudem iustitia & gratia Dei, iphusque iustificati salutem, Rom.3.v.24 25.26.6.4.5.9.10.11.

II. Iustificatio legalis à iustificatione Euangelica dis 2/2 me- Instification ow diftat.

legalis of Eu! angelica quid

Articulus iustificationis dicitur articulus stantis & cadentis Ecclefie. differat? Oportet igitur quam diligentissime ipsius naturam rimari. Quam ad rein primo conducit distinctio iustificationis in legalem & Euangelicam modo tradita. De qua & illud tenendum est, duabus hisce iustificationis formis primo competere, sicaduersas esse, vt ambæsimul vni subiecto conuenire nequeant. Nam qui per legem iustificatur, per hdemiustificarinon potest, necindiget: & qui per fidem iustificatur, ille per legemiustificari non potest. Itailla hancexcludit antecedenter per causam, vt loquuntur: hæc illam conséquentia conclusionis. Secunda his formis competit, componi inter le non posse: neque per vnionem inconfulam, neque per mixtionem. Sunt enim formæ perfectæ simplices, &inpunctoindiuiduo discretæ, ita vt vnius atomi additione ab vna ad alteram transeatur. Tertio quod alterutra hominem iustificari oporteat, autaiustitia & propterea à vita excidere. Euangelium enim est postremareuelatio, in qua institia Dei patefacta est ex side in sidem; & post illamalia nulla est expedanda, Roman.4,v.4.5.cap.9,verf.30.31.32.cap.10.

verf. 3.4.5.6. Gal. 3. v. 10. lacob. 2. v. 10. Hebr. 1. v. I. Vnde concludimus infi ficationem pro actu iudicis viurpatam, aut puram putam effeimput tionem iustitiæ ex misericordia de throno gratiæ in Christo propitiato re factam peccatori, sed credenti: aut hominem coram Denex debin iuxta rigorem iustitiæ, citra vllam condonationem iustificari, Ren. 1.4. 6 4. Cum vero nemo sanctorum hominum, quantauis fide, speach ritate præditus, operaque fidei, spei & charitatis quam præstantifim plurimaque operatus, possit rigido legis postulato satisfacere, persse eft, vt Deus tribunali seueri iudicii relicto, gratiz thronum consendat. & inde sententiam absolutionis pro illo pronuntiet, totumqueilla bonum, cum quo san tus ille comparer Christo indutus, purpures fai iphus toga, fiue fanguine iphus pretioliffimo tindus, gratiofe prointitia æftimer clemens & milerator Dominus, Pf. 32.130.14 3. Ilohinal 9.10.1. Cor. 4. v. 4. Vnde porro deducimus, fi iustitia, qua cora Decindice iustificamur, formalis dici possit, nullo modo inhærentem diciposs, sed iuxta Apostolicam phrasin imputatiuam: vtpote qua vel gratiosa Da æstimatione iustitia sit nostra, cum id nominis secundum rigoremimis seu legis non mereatur, vel aliena cum sit, nempe Christi, nostraper gratiofam Dei imputationem fiat, Rom. 4.2. Cor. 5.7.19.20. Neg; eliquod ab illa voce abhorreamus; cum Apostolus. Rom. 4. vbi huiusanichisen argumenti sedes est, vndecies cadem voce vtatur; cumque gratiolz De æltimationis eadem fit efficacia ad faluandum, quæ effet feuera &rigdæ, si quidem homo legem perfecte sine vlla transgressione prastitiste Sed, inquis, iustificatio dicitur vt glorificatio, calefactio, madefactio, quibus vocibus qualitas inhærens tribuitur rebusiis, quæ glorificants, calefiunt & madefiunt. Sed, inquam ego, iustificationis vox &incommuni sermone habet significationem forensem, & Spiritus S. optimus Causa prima & Grammaticus & Theologus, in hoc argumento sicaccipit vocemit stificationis, vti diximus.

instificatio-2715.

Sola Dei misericordia est causa prima impellensinil III. stificationis negotio, tum ratione sidoxias, tum ratione in vouias.

Ita docet Scriptura, Rom 3. v. 25. Eph. I. v. 5. Coloff. I. v. 12. Arque hargitia est, quæ dicitur χάρις χαρισμάτων, gratia gratum faciens, e gratidas, perpetuoque opponitur operibus, quæ funt dona ex gratia, feugratia graris datæ Eph. 2. v. 8.9. Tit. 3. verf. 5. Cærerum mifericordia Deieftent iustificationis, cum ratione ev doxíac, beneplaciti, nos prædestinantisinad optionem filiorum, tum ratione oingvoulas, difpensationi, & Filimin nß.

iato-

bito

I. j.

lima

teffe

dat,

ilad

fal.

ulti-

offe,

Da

UTIL

leu leu

Dei

tio;

tür,

nus iv-

niz

mla

hunc finem ordinantis, & beneficium à Filio partum nobis applicantis. Nempe Deus primam iustificationis causam sumfit à le & in le, proptet imperuelligabiles divitias gloria tua & gratia. Vnde nulla ex nobis difpolitio & preparatio effe potest. Licet nim ordinarie duo fint præcipui preparationis gradus, si non tempore, saltem natura iustificationem pracedentes, videl. sensus miseria nostra, & minus clara sue confusa milericordiz Dei cognirio: neutrum tamen horum facit ad rationem cause efficientis, non tantum de condigno, sed ne quidem de congruo. Nonigitur Deus nos censet iustos secundum nostra merita, sed secundum milericordiam fuam, vt ait Augustinus de Panit. cap. 21. Et Hieronymus inc., Rom teftatur, nos gratis faluari : quia nihil ipfi dedimus, fed abfq; pecunia nostra redemti sumus. Er Bernhardw ferm. 14.inPfalm. Qui habitat: Graris, inquit dupliciter dedit, sine merito tuo, fine labore tuo. Neque enim bona nostra opera præueniunt misericordiam Dei, sed sequuntur, ve air Ingufinus lib. 4. de Civit. Dei, capit. 20. Primafius, qui post Augustinum fcripfit, idem lentit in fuis Commentarin in cap. 3. Rom. In eadem plane len. tentia est Bernhardin, quanquam corruptissimo seculo vixit. Porro quod gratuito iustificari dicimur, ea tantum res nobis gratuita est, non autem Christo gratuita. Namilli iustificatio nostri constitit magno. Triplex autemeft vius huius doctrinæ. 1. Vt Deo præstetut honos in solidum. 2. Vt humiliemur coram Deo. 3. Vt confcientiæ nostræ habeant firmam consolationem, & velut in portu misericordiæ Dei conquiefcant.

IV. Iusticia, qua coram Deo iustificamur, non est natura Institui infedgratia: non essentia Dei, sed imputatio: non qualitas in-sistemas quid hattens, sed relatio & communicatio beneficii Christi: non substantia ipsa Christi, sed meritum ipsius.

Principio enim nostra iustitia, qua coram Deo consistimus, non pendet à viribus natura nostra: quippe qua misera est & obnoxia peccato: sed à pura puta Dei gratia. Deinde non est essentialis Dei iustitia: quia hac est insimia & incommunicabilis, prout ipsa Dei essentia non potest communicati cumvlla re. Terrio non est qualitas inharens: quia hac pertinet ad sandificationem, & in hac vita est imperse da, & proinde non potest esse causa meritoria iustificationis. Quarto non est ipsa Christi substantia: quia est Christi satisfactio. Nam nos captiui, per Christium sponsorem, pretio sufficiente interposito, eoque acceptato à Deo, liberamura abiracius, & eireconciliati è potestate Satana dimistimur, Coloss. 1. 1. 2.3.

Rrrr

Tit. 2. vers. 13. 14. 1. Petr. 1. vers. 18. 19. Galat. 3. vers. 13. cap. 4. vers. 5. Apr. 5. 19. 10. Nempe nos eramus capriui, Roman. 7. vers. 14. 12. capit. 6. vers. 18. 19. 20. Hebr. 2. vers 14. Eramus, inquam, capriui sub manu Dei, vimi iudicis; ideoque ex eius potestate liberandi eramus. Hinc Christus placando se pro mobis reconciliandis obtulit, Esa. 53. vers. 10. Epbs. 5. vers. 10. Epbs. 6. vers. 10. Epbs. 10. Epbs.

Tota Christi V. Tota obedientia Christi vt sponsoris, sese ad debitano obbdientia stra luenda exinanientis; omnis, inquam, hecobedientia statur ad iu causa meritoria iustificationis nostra.

Que res, vt solide possir intelligi, certis aphorismis illamincludemus. I. Perpessio mortis Christinon est ipfa institia, sed est cansa absolutionia realu: m remisio peccatorum est ipsa iustitia sed absolutio, ad innocentiam. Namiustina proprie est ivouia, vtita dicamus: & si separetur à iustitia vniuerfali, qua quis Deo, sibi & proximo tribuit quod debet, ne iustitia quidemest. Etgo remissio peccatorum, tantum à reatu nos absoluit, non autemestipsa sustitia, ad quam requiritur & innocentia, & obedientia perfecta, Sane non statim qui innocens est, perfectam præstat obedientiam, Sicinnocentia erat in Adamo ante lapfum: sed'obedientia non item. Hincrede dicitur, lustificationem nostram constare partim innocentia, idefimmunitate ab omni reatu, ac proinde peccatorum remissione, & plena voluntatis Dei adimpletione, & proinde gratuita iustitiz Christimps tatione. Nimirum hæc duo concurrere necesse estad perfectamunticationem, vt habeamur pro iis, qui non peccauerimus, & legem Daper. fecte impleuerimus. Nam his duobus Scriptura nostramiustitiam delinit, vt & à malo abstineamus, & vt faciamus bonum, Pfal.34.7.15. Neg vero valet illud: Qui remissis peccatis, non est peccator, idestreuspecati, coram Deo est perfecte iustus. Nam inter verumq; potestesseino centia & iustitia imperfecta, saltem ratione durationis:vt in Adamoute lapsum videre est; quippe qui nec reus erat mortis, neque ius habeba ad vitam æternam. II. Chriftin praftitit legem moralem pro fe & fun. Quem admodum enim Adamus acceperat legem moralem, quæ recedicinu regia & architectonica, vt eam & pro fe, & suis posteris præstaret:in quoque Adamus secundus illam impleuit duobus modis. Caditiginu illa assertio quorundam: Quod quis pro se debet, illud pro aliopra stannon poreft: & illa, Quod pro alio est præstitum, ad illudis nonobligatuk E.J.M.

1.16.17.

Vi irai

riftnsei

1.5.000

te Dia

CTAUK,

ano.

iach

mus,

u: nec

Airia

qua

.Er-

ipla

ane

no-

de

im-

ena

eī.

ligamt qui præfitit. Eten m fi Adam præftitiffet legi obedientiam, noftrum quoque fuiffer idem facere. Scilicer stirpis & ramorum discrimen modipraterea & finis diuerfitas omnem repugnantie speciem hic tollit, III. Lex ante lapfum obligabat tantum ad obedientiam: post lapfum & ad panam, & ad obedientiam. Ad hanc parrim absoluta necessitate Dei creatoris, & natura, partim relate ex hypothefi conditionis confequendi vitam aternam. Adillam ex hypothefi partim comminationis, partim peccati. Atq; bæcest plena solutio legis, quæ dicitur institia vniuersalis, ité iustitia personæ. Ruit igitur illa assertio: Obligationem hominis post lapfum aut ad pænam, aut ad obedientiam esfe. IV. Quia integra Christi obedientia complexus ac coronis in morte & sanguinis effusione eluxit, fit vt sapius nunc morti, nunc sanguivi vtrumq, , & à maledictione absolutio, & vita aterna in adferibatur. Non igitur fatisfactio per Christum præstita, tantum in morte crucis est spectanda, quamuis in hoc vitimo actu, & satisfactionis complemento Scriptura illam collocet synecdochice: sed etiam in anregressis passionibus iuxta & actionibus, quibus perfunctus est noster sponsor: itavt cu sanguine Christi intelligatur omnis obedientia Christi, vt sponsoris, lese ad debita nostra luenda exinanientis. Vide loca in præceptisallegata. V. Iuftitia legu & euangely non differunt effentia: cumeadem sit materia, videl. obedientia Deo præstita, & forma, nempe conformitas voluersalis cum lege. Hoc interim verum est, applicationem iustitiz Euangelica differre à prastatione legis, qua est iustitia legalis VI. Christus prastitit lege vniuer sam, & legem particularem de morte crucis. Hæc dicituriustitia particularis, quæ sine iustitia vniuersali seu perfecta legis moralis observatione nulla fuiffet. VII. Danielis 9. coniunguntur hac due, Deletio iniquitatis, & Adductio iuftitia aterna. Hinc iustitia Christi iustificans eft bimembris: avopular, copensatio, quæ dicitur iustitia passiua, & iustitia innocentiz; & irropiac vniuerfalis ac perfecta folutio, qua dicitur iustitia obedientia & actiua. Et hæ sunt partes iustificationis, non tempore, sed natura distince lustification.cum sit actus individuus, non pot ha. bete pattes ru dira diftinctas. Et hæc diftinctio respicit duos terminos à quo & ad qué:qui non variant ipsum a & v. Nam que mad mod u vno codemq;actu &tenebre ex acre pelluntur, & lumé in acre introducitur: lic homo peccator perChristu & propter Christum vno eodemq; iustificationisadu, & a reatu absoluitur, & iustus pronutiatur. VIII. IustitiaChrifiactina est vel habitualis seu originalis, vel actualis. Illa est natura, & opponiturpeccato originali; hæcest vitæ, & opponitur peccato actuali, Hæc autinstitia no tollit reatum, vt passio, sed supplet defectum integræ & omnibus numeris absolutæ iustiriæ, quá conditio vitæ requirit. IX. Obe-Rrrr

dientiam Christiactiuam, ve vocant, concurrere ad iustificationem nofiri, miam bant : Iuftitia Dei , officium Mediatoris , & Salus noftra , 1. Cor. Lver [-30. Ren 5. verf. 19.2. Cor. 5. verf. 21. Nam iustitia Dei exigit obedientiam legiperi de præftitam, Exed. 20. Officium Mediatoris candem requitir. Namou Chriftus tanquam fideiuffor nofter, voluntaria dispensariane tenen tur subire ac præstare, quæ ipfi subire ac præstare tenebamune collen non tantum mortem subire pro nobis, sed etiam legem prestarener farium fuit: quia ad verumque tenebamur, Roman. 8. v. 3. Gal. 43 41 Sal denique nostra idem exigebat. Nam cum duo ad illam requireremuliberatio à morte, & donatio vitæ, illam peccati expiatione, hanedone iustitie obtineri opus fuit Rom. 3.v. 24.25. Hinc Christus finis leuperi-Aio legis diciturad falutem omni credenti: & adualis Christi obedien tia, qua iusti constituimur, a dua'i inobedientia Adami, qua constitui mur peccatores, in Scriptura opponitur, Rom. 10. v. 4.6.f.v. 19.10. Adde quod in ipla obedientia passiua principatum sibi vendicatadina. Ner enim passio simpliciter iustificat, sed qua est passio Christivoluntaire fiftentis Deo Patri per Spiritum æternum: vnde idem Christus offerendo se, vt victima paffus est, vt sacerdos egir.

Fides iustifi-VI. Fides iustificans est assensus fiducialis, nitens merito cans quidi Christi.

Hæc definitio compleditur omnem fidei iustificantis naturam. Ean igitur eu oluemus, certis propolitis aphorilmis. I. Fidei vocabulumifas biguum. Et primo quidem quædamipfius fignificationes commune funt Theologis cum Philosophis: quod nempe fides sir legirims probe tio, fidelitas & conftantia dictorum & factorum & affentio hilloit. Deinde sunt quadam huius vocis significationes propria Theologo rum. Illius ergo fides est historica fine dogmatica, temporaria, minulorum, & iustifica: vniuerfalis seu generalis, & particularis. Et bilinis polita eft in affensu, qui præbetur verbo Dei. Hac etiam damonim ineft, lac. 2. verf.19. Ethicet per fe fit bona & necessaria, quandoquite absque ea non est fides saluifica: attamen in peccatum degenerat periscidens, in inquinatis & inquinantibus illis subiectis. Fides temperou σεσκαιεω, eft, quæ cum affenfu mentis coniunctum habetaffedam aliquem cordis, sed momentaneum, Matth. 13. v. 20. Fides miraculerumel persuasio certa de futuro aliquo esfectu miraculoso, expromissioned uina & reuelatione fingulari concepta. Matth, 17. v. 20. 2. Cov. 12. v. 94.11 v. 2. Fides faluifica est notitia & assensus', quo ele ai certa fiducia in Chi stum recumbunt Tit. 1.7.1. vbi appellatur fides electorum. Et de hacao bis his

r,li-

Nec

ick

cen-

ito

ef

bis hicefteradendum. Porto fides vniuerfalis elt affenfio, qua totam Scriprutam Sacramaliquis approbat : cui opponitur infidelitas vniuerfalis. Fides particularis dicitur ambigue. Nam primo sic dicitur assensio illa, qua quis vnam aliquam verbi Dei partem acceptat, aliis reie cis: cui opponitur infidelitas particularis, qualis est in hæreticis. Deinde fides particularisponitut pro ipla fide inftificante. Scholastici quoque fidem experimentalem vocant timoratum illum, vt loquuntur, allentum, qui proficilcitur ex metu conscientia, item ex metu & experientia iudiciorum Dei. Ethuic opponunt fidem Theologicam. Bernhardus etiam in paruis fermenibus ferm. rait: Alia est fides præceptorum, alia fignorum, alia promissorum. Itaque credimus Deo, Deum & in Deum. Item est fides mortua, ficha & vera. Lombardus lib. z. fent. dift. zz. tria notat fidei fignificata, ve accipiatur pro co, quo creditur, & est virtus : pro co, quod creditur, & non est virtus: pro eo, in quem creditur. Durandus fidem distinguit in humanam, & divinam. Fides denique accipitur vel pro virtute, ve vocant Theologica; vel pro ipla fidei doctrina. 1. Cor. 13. P. 13. Phil. 1. 127. Sic Afri Christum vocabant fidem, vr author est Augustinus, do-Arinam fidei facramentum & arcanum. 11. Fides iuftificans est fons & orizo omnium Christianarum virtutum: quippe quæ spem, charitatem & pcenitentiam tanquam mater fœcundissima parit in nobis velut filias, ealquelemper sibiadiun das habet comites individuos. Hæc fides eft omnium bonorum operum radix. In hac cardo, prora & puppis Christianismi versatur. Ab hacdenominamur fideles. Hanc Ambrosius de obitu Theolofi dicamputat à fidibus cithare. Nam vr næ etiam mortuæ fonu redduntita vera hæcfides fæcit vt præter fpem & pene mortui fperemus tamen in Deo. Rom. 4. v. 18. Pfal. 116. Dicitur autem iustificans metaleptice seu metonymice, ita ve continens pro contento ponatur, seu instrumentum proteinstrumento apprehensa. Neque enim proprie fides nos iustificat, led Christus side apprehensus: quemadmodum annulus dicitur liftere languinem, cuius pala inclusus est hamatites. III. Triplex esteorum ain, qui fidem iuftificantem definire finduerunt. Alii enim funt Patres veteres: alii cholaftici : alii recentiores Theologi. Ac veteres quidem Definitiones & primi scriptores Ecclesiastici ferme ea sidei definitione conteti erant, faci varia que est Hebr. 11. v. 1. nisi quod planioris & commodioris explicationis causaadhibebant varias periphrases. Sic Irenaus lib.1. cap. 2. Postea vero cumilla varia quaftiones cum philosophis inciderunt, qui fidem vocabant credulitatem stultam, coperunt Patres side definire eo modo, qui elletad philosophorum eaprum accommodatus, illosque refutaret : ve tradit Eusebim in libris depreparatione Enangelica. Ideo fidem definierunt A Domino rapaisms

Rrrr 4

affensionem infulam: quænon in vna duntaxat Euangelii patterequi ratur, sed in toto Euangelio, vti in omnibus artibus sides dux est & preuia: quandoquidem neque Grammaticus quicquam discere autde cere pollit, nisi credat & ipse, & eius quoq; discipulus, artisistiuspin. cipia elle vera. Sic Augustinus de vtilitate credendi. Idem ait: Fideseftd. lectio: item, Fides eft in Christo perseuerare: item, Fides eft crederein Deum, qui iustificat impium, credere in mediatorem, fine quo nemo reconciliatur Deo. Hanc fidem ignorat, qui iustitiam Deiignore, & Juam iple constituit & stabilire conatur, Idem Augustinu ait; Fidesest Necverò, ait Bafilius in Pfal. 115. fides dicitur scientia, quod Geometricis, id eft, humanis demonstrationibus nitatur: fed quod Spiritus sancti cue y el cus ingeneretur nobis: cuius testimonium & vorcum fit certiffima, etiam certiffima est cognitio illa fidei, & proinde fcienta nomine dignissima. Verum hædefinitiones non satis exprimunt panram fidei. Tales etiam funt illa Scholasticorum, quippe in quibuselt perpetua confusio fidei generalis cum fide iustificante: vtex P Lombata lib.3. Sent. dift. 23. & aliorum Scholasticorum scriptu apparet. Recentiores quo que Theologi orthodoxi varias adferunt fidei instificantis definitiones, quæ tametli verbis diftinguantur, re ipla tamen conuenium Exillisautem omnibus duas solum adferemus. Breuissima & maxime torunda definitio hæc est : Fides instificans est affensu fiducialis, id est, non pendulus, sed certus, nitens merito Christi. Plenior est: Fides est notitia & assenius Spiritu S.per Euangelium, in peccatoribus morbum suumer legeagno scentibus, ingeneratus, quo Christum Seruatorem sibi à Patredatum, fulcipiunt, ac certa fiducia in iplum recumbunt, eiulque vnius mento & patrocinio freti, ad Deum accedunt, quem non amplius rigida de leusræiustitiæ, sed gratiæ & misericordiæ throno insidentem conspicium Hebr. 4. v. 16. Pulchre itaque Bernh. epift. 190. ex Augustino ait: Fidesnono pinando aut conie dando habetur in corde, in quo est, ab eo, cuiuselt led certa scientia, acclamante conscientia. Cæterű euolendæsunt conse fidei, que proposite fuerunt in allara definitione. IV. Causaefficienti ceps fidei saluificæ est Spiritus S. specialis actio, qua mentemillustrat, m verbum intelligat, & eandem mouet, vt promissionem in verboods tam fibi applicet. Instrumentalis ordinaria est verbum Dei, secundum La gem & Euangelium: Illa fidem gignit indire de per vtriusq; mali,culps & pænæ agnitionem Gal.3.v. 24. Hoc fidem gignit directe, Rom. 1.7.164 10 v.8.1. Petr. 1. v. 23. 1. Ioh. 3. v. 9. Huic verbo adduntur Sacramenta, que fidem genitam alunt, fouent, & augent. 1. Cor. 10. v. 16. Extraordinarium in firumentum funt miracula, præuio tamen verbo Dei. Fides itaque eftdo num Dei. Vnde August. serm. 35. de verb. Apost, ait; A Domino praparatu

Causa fidei Saluifica. do-

tin-

tdi-

rein

mo

8

seft

nod

ntiz

atu-

seft

aria

100

nes:

au-

nds

lus,

00

um,

0&

unt

no-

elt:

miz

bla-

Le

102

6.4

2 18

do-

voluntas hominis, ve sie fidei receptaculum. Et homil. 17. in co. hom. Sed ego, inquis, credidi. Concedo. Verum non tibi tu fidem dedifti. Fides in te donum Dei eft. V. Materia fidei habet rationem fubiecti & obiecti. Subiedum fidei inftificantis eft mens seu intellectus, & voluntas. In intelle-Aus fidei ineft of wir yet & or wow of in voluntate do rieus yet creen hixus: quemadmodum sapientia subiective inest menti, quæ cognoscit: effedine voluntati, que ordinat. Obiectum fidei est commune & proprium. Commune eft totum Dei verbum, non Ecclesia mandatum. 1. Cor. 4. v. 16. Etnominatim in illo verbo ea, quæ non videntur Hebr. 11. v.1. Hinc Auguffinus ait: Rerum absentium ipsa præsens est fides. Præsens, inquam, non quoad visum, tactu vel auditum : sed præsens quoad notitiam cordis. Proprium est do arina Euangelii, reconciliatione & salurem in Chri-Roofferens & conferens. Rom. 4. v. 24.25. Hinc dicitur fides in Christo, & fides Euangelii Phil.1.v.17. Quo pertinet quod Theologi dicunt, circuferentiam fidei effe verbum Dei, siue totum symbolum Apostolicum, centruiplius elle Christum. VI. Fidei forma confistit in specialistima & certissima applicatione, quæ esta ctus no voluntatis, sed intellectus, qui verbum reconciliationis & propter illud tota Dei veritatem sibi applicat. Hacfidei forma dicitur anyeopogia Col. 2. v. 12. Hebr. 10. v. 22. cuius Attributafinatura patebit, si attributa fidei notemus. Dicitur autem primo fides iu-dei faluifica. Rificans donum Dei 2. Theff. 2. v. 2. quia credere doni eft, non meriti, vrait Augustinus.1. Cor. 2. v. 11.16. 2. Cor. 4. v. 6. Secundo dicitur instrumentu Spiritus.per quod Christus nobis applicatur, & communicatur: item mamu apprehensiua & adiudicatiua: quia donum illud vitæ Iesum Christum in Euangelio nobis oblatum hac manu apprehendimus, & nobis adiudicamus: ita ve hine existar arctissimus noster cum Christo nexus. Nam' fides nos inserit Christo, ve ille sit vitis, nos palmites, & in eo maneamus in fecula. Nempe ficut non fatis est habere cibu, nifi edas & concoquas: ita nosse Dei promissiones in Christo, non est saris, nisi easdam & credas: esse veras & tibiapplices. Hebr. 4. vers. 2. Gal. 2. vers. 20. Ex hac vero applicatione sequuntur tria ista: παρρησία, libertas ad Deum: πεπίθησις, confidentiain Deo: & regonzan, aditus ad Deum. Eph. 3. v. 12. Rom. 5. v. 2. c. 8. 38. 2. Cor.3. v. 4. Quæ omnia in nobis sunt per fidem in Christum: quia: perfidem cu Christo coniungimur, vti membra cum capite, atq; illi inferimur. Etenim fidei iustificantis conclusiones omnes sunt particulates vel potius singulares, ita vt fidelis statuat Christum esse sium Mediatorem vna cum omnibus beneficiis, quæ ab ipfo tanquam fonte & capite: defluant. Tertio fides dicitur signum certisimum adoptionis nostra. Gal. 3. #26. Hinc qui fidem habent, dicuntur accepisse spiritum adoptionis, &:

nostra & commendatio apud Deum: nempe propter Christum. Rom. con. Ni & nos iplos,id est, nostras personas, & omnia nostra opera,dida & face

commendat Deo. Rom. 1 4. v. 23. Hebr. 1 1. v. 6. Quinto fides eft vitam. manoftra. Rom. 1. v. 17. Hab. 1. v. 4. Hebr. 10. v. 37. Eft enim fides anime poftræ os, lingua, dentes, stomachus, & calorille, per quem & in quo Christus spiritualiter à nobis sumitur, manducatur, & digeritur, que quidem cibo nos vinimus in eternum. Iohan. 6. v. st. Vnde Cyprianu lib de cam Deminiait: Quodestefca carni, hoc anima est fides; quod cibus corpoi, hoc verbum (piritui. Sexto fides est victoria noftra & gloriatio. Perfiden enim triumphamus de Diabolo, mundo, carne & motte. 1. Iohan.c.a. Hebr. 3. v. G. cap. 11. v. 3 3. Rom. 5. v. 3. cap. 8. v. 39. Nam per Christum vicinus illos hoftes nostros. Solerautem Diabolustres grauissimastentationes pobis obiicere, quas per scutum & clypeum fidei sustinemus & repellimus. Primo Diabolus ait: Infinita funt peccata tua: qua Deus, infin ille iudex, non dimittet impunita. Huius acerrima tentationis meminis Bernhardus serm. 38. Cantic. Format sibiidola de Deo iniquitas, singens serum & terribilem, qui est amabilis. Sed fides responder: In vno lein Christo plena mihi parata est peccatorum remissio. Secundo loco Satan ait: Innumerabiles percunt. Tu autem es ex illis, Fides regent: Ego fum in Christo. Ergo perire non poslum. Satan tertio loco arguit exisgnis & effe dis fidei & electionis : Tu non fludes bonis openbus, que funt fructus fidei. Nonigitur credis. Est enim Satan optimus przdicetor pænitentiz, fed non resipiscentiz. Fides respondet: Fidesinfirm etiam eft fides, æque atque firma, licet ipfi non lit æqualis, Nempein electis, quamdiu hicperegrinantur, semper manet metus nature, 170cant, sed non manet metus diffidentiæ: quia fides gignit in nobisterfum charitatis Deierganos. Phil.1.v.9. Vnde Augustinus in go. bomilij. ait : Teneamus fidem tanquam sensum, teneamus charitatem, tanquam sanitatem. Sed hic sensus charitatis sæpenumero obtunditut propist varias infirmitates nostras. Ideo quotidie fides in nobis ædificatidit tur, vt abundet. Eph. 4. v. 29, Tametli ergo fides vera est in omnibus helibus, quemamdodum vera sapientia est in sapiente: ca tamennote perfecta omnibus numeris, sed imperfecta, intensiue & extensiue, que admodum Scholastici loquuntur: id est, tum quoad resiplas no kamque de iis cognitionem, tum quoad fiduciam animi nostri in Deipro

missis, que nobis nota sunt. Tales quoque sunt effe Que sidei, videlos bona opera. Satis autem nobiseft, fi habeamus guttam & feintillamft dei. Hoc enim talentum fufficit. Matth. 25. verf. 15. Quid? Serio coper

sima obiecti.

Ná

ada

Ani-

Do-

bri-

em

Do

init

fe-

efa

Sa-

cli-

C4-

10-

en-

31.

eft

m.

cet

ıh.

at.

eredere, estipsum credere. Fides siquidem saluifica est esuries & sitis iu-Stille Christi. Etiste, qui exigua fide præditus est: similis est ei, qui ex magno aceruo tollit, quantum fibi fatis est, licet non tantu tollat, quantum quiplus capit. Er rursus est similis infanti, cuius stomachus etsi imbecillior quidem est stomacho hominis iam adulti, tantundem tamen calore & vi sui stomachi concoquit, quantum sibi ad viuendum est neceffarium. Similis denique est ei, qui licet fit visu imbecilli, tantum tamen lucis à sole mutuatur, quantum ipsi satis est ad ambulandum: etsi nontantum, quantum ille, qui est perspicacioris visus. Neg; tamen hæc fauent distinctioni sophistarum, qui fidem distinguunt in explicitam & implicitam, Quanquam enim fides infirmadici potest hactenus implicita, quia variis dubitationibus & infirmitatibus implicatur: non tamen eosensu est implicita, quo illi dicunt, ita nempe vt sit ignorantia, & pendeat ex alieno scire, vt loquuntur. Eiusdem coloris eft distin dio fidei in informem & formatam per charitatem. Vltimo fides saluifica dicitur semper viua: tum ratione fructuum, tum tatione durationis. Non enim potestamitti.Rom. 11.v.29. Ioh. 10.v.27.28. Matth. 24.v. 24. Hinc Cyptia- Fides Calfininusait: Contumelia effet Spiritus S. si euacuari posset, quod ille sancti-ca non amitheat. Et cum simus Spiritu Dei obsignati, sidei nostræ radix excidi non tuur. potest. Nam Deus non tantum præparauit nos, vt crederemus: sed obfignauit quoque, vt permaneremus. Ergo apposito sigillo diuinitatis luz & voluntatis, fidem nostram confirmat Deus, obsignatque, ne deleripossit. Et quamuis contrarii affectus tanquam fluctus sæpe in nobis regnent:naufragium tamen non patimut, vti nauis suis anchoris retenta non facit naufragium. Et fons vitæ ne tunc quidem in nobis perit, quando frigore circumsepri algemus, vt neq; humor vitalis in arboribus perit tempore hyemis. Vnde recte dicitur: Fides non perit quoad quale, fed quoad quantu: non quoad Swaper, sed quoad creezenar. Ergo quod Augustinus ait tratt. 39. in Iohan. fidem esse defedam & refedam, id de flore & fructu, non vero de radice fidei est accipiendum. Sic etsi horrendorum criminum nota Dauidi inuratur: ersi Maria Magdalena septem dæmoniis cumulatur: etsi princeps apostolorum in profundum negationis submergitur: non est tamen qui manui Dei possit eruere, vt ait Bernhardus serm. de triplici coharentia vinculorum. Licet igitur fides concutiatur, non tamen excutitur. 2. Cor. 4. v. 9. Quemadmodum in infantibus & ebriis rationis vis obfuscatur, & facultas se non exerit, radix autem manet: ita in ele dis sæpenumero fides obscuratur, vti sol patitur eclipsin, natura vero & essentia ipsius non tollitur. Non igitur electi cadunt, vt reprobi. Nam, vt aitBernh. serm. 2. in Psal. Qui habitat : Hoe interest inter

Ssss

eoru calus:quia iustus suscipitur à Domino, ideoq; resurgit sonior: im; stus a. cum reciderit, non adiicit vltra vt resurgatimo vero autin pudor noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, aut frons est meretricia. Idem ait ferm. z.in eundem Pfal: Peccatu apostalizine peccatum Iudæ electis no esse pauendum: quod in illudilli nunquan possint incidere. Ex his paret, quid intersit inter fidem faluiscam & fe entia philosophicam, fidem item & credulitatem, fidem denig: &prefumtionem. De quibus accipiillud Bernh. ferm. de vita & quinque faibu: Est animæ vita veritas, sensus charitas. Nec mireris quod interdumanimæimpurænotitiam habent veritatis, quætamen expertes funtchainetis: quando & in corporibus nonnullis vitam reperis fine fenfurring. boribus. Et paulo post: In his, scil.electis, indiuisa est cognitio veritaris, & sensus dile ctionis Dei. VII. Finis fidei principalis est gloria Dei Serustoris: proximus, falus animarum nostrarum, 1 Petr. 1.v. 9. Ioh. 8.v. 15.6.20.141. VIII. Causis fidei addenda sunt ipsius effecta, itemque adiuncia, Ethat quidé ex aphorismo sexto colligi possunt. Illa vero sunt varia: inprimis quatuor. I. Iuftificatio. Sola quippe fide iuftificamur: quatenus icilila apprehendit Christum. Ita enim fir, vt Deus, cuius iudicium est dixauκεισία & όλοκεισία, nos iuflos pronuntiet propteriuftitiam Christialtificantem fide apprehensam. Ita docent Sacræliteræ, Rom, v.24. Gal.; v. 21. Ambrof in epift.ad Rom.c. 3. Bafil in hom. de humilitate. Bernh. ferm. 22. Cantic. August. serm. 61. in loh. & alii multi. Quando aute dicimus, Solamidi iustificare, particula illa folus no debet accipi categorematice, qualifides fola, id est, sine bonis operibus existens iustificer, sed syncategorematica, quia solum iustificat: vbi particula solum non excludit meritum Christi, sed merita operum. II. Sanctificatio, seu regeneratio. Namvtraque, & iustificatio & sanctificatio, eiusdem fidei frudus eft & effeduminnobis: vtraq; eiusdem matris filia, & inter fe, & cum matre perperuz &indiuiduæ connexionis, comitesque fidissimæ: vtraq; virtus pulcherime vtraq; in homine Christiano inest: vtriusq; materia vnus Christus, causa efficiens Pater, operator Spiritus S. Nam quemadmodu in Adamohabemus reatum coram Deo, & corruptionem in nobis: itain Christolabemus iustificationem corá Deo, & regenerationem in nobisipsis, Ill. Glorificatio, leu vita æterna. Hæcenimest merces fidei: vtappellaun. Petr. 1. v. 9. Vita, in quam, aterna est effe ctum fidei vt instrumentaliscus fæ: vita, inquam rursus,æterna est effeæum fidei, quod inchoationem & consumationem. Nam per sidem habemus gustum & gaudii & glo tiæ alterius vitæ: & per fidem possidebimus vitam illam re, quamnus possidemus spe. Vnio igitur & communio cum Deo, libertas vera,ad

Effecta fidei Jalaifica. optio filiorum & consolatio & perseuerantia sunt frue us sidei. Hinc Ambrosius eleganter ait: Prima sides veniam: sancta vero conuersatio perdurans cum side corona habet. IV. Legitimus vsus buius mundi omniumque donorum pertinentium ad hanc vitam animalem est esse cum sidei. Nam quidquid non sit ex side peccatum est. Per sidem itaque sanctificantur & consecrantur virtutes intelle cuales & morales, omniaq; omnino bona animi, corporis & fortuna, omnia denique dicta & sacta nostra: vt patet ex sacrisicio Caini & Abelis. Certissima enim est illa regula. Opus non placet Deo, nisi prius ipsi placeat persona. Persona autemissi placet per sidem in Christum. Cæterum esse ca sidei etiam hoc ordine colligi possunt: quod ex illa oriantur siducia, spes, inuocatio Dei, latitia spiritualis, confessio, timor Dei, charitas & c.

CAP. XXVII.

De Sanctificatione. PRÆCEPTA.

Sandificatioest, qua Deus in iustificatis, gratia sua cooperante, sanctitatem datamdirigit adbona operafacienda. Exod.31.v.13. Ezech.20.v.12.c.36.v.27.c.38.v.28.Luc.11.v.13.loh.17.v.17.2, Cor.3.v.5. Phil.4.v.13.Heb.13.v.20.21.2.Thess.11.v.28. Tir.2.v.14. Phil.2.v.13.1. Cor.15.v.10. Rom.6.v.22.

Eim videbimus partes, causas, adiuncta & effecta.

Partes eius dua sum : auersio à malo, & conuersio ad bonum. Illa dicitur mot-

tificatio veteris, hæe viuificatio noui hominis.

Auersio à bono est odium peccati, & dolor, isque duplex: vnus, ortus ex lege & spiritus feruitutis. Rom. 8. v. 15. alter, ex spiritus adoptionis propter Deum offensum, ortus ex prædicatione Euangelii. Ille dicitur dolor mundi, & pertinet ad μετανοιαν 2. Cor. 7. v. 10. Ille hypocritis & regenitis est communis, hic regenitorum proprius.

Conuerfio ad bonum est illuminatio mentis, renouatio voluntatis, & omnium

affectuum carnalium expurgatio :

iniy-

Udore

autei

a fine

quam

& la.

cptz.

naniarita-

in ar-

itis,& uato-

.7.31.

thac

rimis

lilla

Katio-

afti-

41. 2.

Can-

fide

fides

hri-

ic, &

no-

kin-

ima:

aula

ha-

ha-

111,

uri.

call.

nem

010-

anc

ad.

otio

Caufa fanctificationis ita habent :

I. Efficiensprincipalis, Ek Deus. Leuit. 20.v.1.2. Tim. 2.v. 25. inprimisque Spiritus sanctus, qui propterea dicitur Spiritus sanctificationis. Rom. 1.v.4. Hic solus aufert cor lapideum, dat carneum, præputium cordis circumcidit, ex Diaboli laqueis expedit, & mentis sanitatem restituit. Ezech. 11. v. 19. Deut. 30. v. 6. 1. Tim. 2.v. 26. Causa impulsiua interna est φιλασθεωπία Dei; externa, mors & resurrectio Christi. Roman. 3. vers. 5. cap. 6. v. 4. Instrumentalis interna, est fides Actor. 15. v. 9. externa, est prædicatio verbi, doctrina nempe legis, excitans agnition é peccati, & concio

Euangelii, gignens fiduciam, item conciones reales iudiciomm&be neficiorum Dei, quibus deiiciuntur corda elata, & eriguuntur deiena

Pfal.119.v.71.

II. Finis: qui est triplex: Gloria Dei, regenerantis silios suos, iisque pracepta prascribentis, & hareditatem pollicentis. Matth. 5. v. 16. 1.Co. rinth. 10. v. 31. Confirmatio electionis nostra, fidei declaratio, & officii prassatio. Matth. 7. vers. 16. Phil, 1. vers. 11. lac. 2. v. 17. 2. Petr. 1, v. 20. Tin. 3. vers. 8. Conversatio denis, insidelium & confirmatio fratrum. Luc. 22. vers. 3.

Rom. 14. verl. 19.

III. Materia, quæ obietti rationem habet, est peccati studium, & odium institiæ: quaternus corruptæ & corruptrices qualitates sunt expellenda, & nouæ sanctæq; introducendæ: quæ subiesti rationem habet, aquium est hypocryta. Hebr. 6. v. 4. cap. 10. v. 29. proprie & vniuoce solus homoelectus, è cuius mente obtenebrata tenebræ eiiciuntur discutiunturq; luce agnitionis Dei: sicut è voluntate obdurata pellitur cupiditas mali & obstinatio in illa cupiditate, cum Spiritus S. calore durities ipsius emollitur, vt Deo adhærescar; cuius deniq; esse cus esse anti in ordinem rediguntur, ipsorumq; intemperies & æstus paulatim sanatur.

IV. Forma posita est in mentis, voluntatis & assedumomnium mutatione & renouatione ad imaginem Dei, Coloss. 3.v. 10.vt sint conformes cum lege Dei, tum secundum externam speciem, tum secundum in-

ternam veritatem, Rom.7. v. 14.

Adiunsta sanstificationis peruideri facillime possunt ex consenientia infisicam instificatione, & differentia ab radem.

Conuenientia posita est in tribus.

1. Conueniunt causa efficiente principali, quia idem Deus impiumiusissas & sanctificat: & causa instrumentali, quæ est sides saluisica: que institutione habet rationem instrumenti tantum, in sanctificione insuper est radix & sons bonorum operum.

II. Conueniunt fine vltimo, qui verobique est gloria Dei.

III. Conueniunt subiecto & materia. Namiidem & instificantur & sufficantur annilaque ratione hæc duo beneficia separari possunt, sient distingui debeant.

Differentia posita est in his quatuor.

I. Differunt obiecto: quod in iustificatione est satisfactio Christi, infa-

&ificatione obsequium Christiani.

II. Differunt forma: quia iustificatio est imputatio iustitizalienz, qua fit nostra per applicationem fidei: san aiscatio est impressio qualitatis siue iustitizinharentis.

III. Differunt gradibus: quia iustificatio est perfecta & absoluta, actusq; individuus, qui positus est in puncto siue atomo, omnibusque qui iustificantur aqualiter contingit: sanctificatio est inchoata, actusque dividuus, & datur in aqualiter, paulatimq; in singulis pro mensura donationis Christiprovehitur.

1V. Differunt ordine natura: quia iustificatio præcedit sanctificationem, iuxtaillud Augustini: Bona opera non præcedunt iustificandum, sed sequentur iustificatum. Et tametsi salus nostra sit pura passio, vt dici solet:

fanchificatio tamen magis est actio nostra, quam iustificatio,

Effecta (antificationis sunt bona operavidel. officia pietatis, & charitatis: illa uga Deum, hacerga proximum. Que omnia veniunt etiam nomine charitatis. Perperam hic vita æterna statuitur esfectum sanctificationis, cum sit duntaxat consequens; quia per hanc viam ad vitam Deus introducit suos. Maximum vero est discrimen inter viam regni & causam regnandi: nis intelligas causam sine qua non. Ita enim bona opera sunt causa vita æternæ.

Officiapietatupracipiuntur in prima Decalogi tabula: suntq, inprimis cognitio Dei, spes, laus consistens in precatione & gratiarum actione, & votum.

Officiacharitatis pracipiuntur in secunda Decalogi tabula: sunt que inprimis a-

mor, honor, defensio & promotio proximi.

& be

eieda.

e pra-

I.Co.

Tit.3.

erlzz.

dium

enda,

uiuoce

oele-

; luce & ob-

nolli-

redi-

mu.

min-

IS CHIN

ficat ufti-

uper

fan-

fan-

tatis

Dď-

Debonisoperibus hic tantum illa in genere & specie sunt attingenda, quæ pertinent ad disputandum. Reliqua enim, quæ praxin concernunt, pertinent ad Theologiam Catecheticam, & reliquas Theologie partes.

REGVL AE.

I. Sanctificatio immediate pendet à iustificatione, ad-sanctificatio coque à side.

Infinita sunt sidei iustificæ esse cha. Quid enim non inueniat, quid non persiciat sides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem sub illo vastissimo sinu suo quodammodo concludit: sidenter dixerim æternam beatamque Trinitatem, quam non intelligo, credo, & side teneo, quod non capio mente, Bernh. serm. 7 in Cant. Augustinus ait serm. 60 in 10h. Medicina omnium vulnerum animæ, & vna propitiatio pro delicto omnium est credere in Christo. Nec omnino quisquam mundari potest, siue à peccato originali, siue quæ ipse addiderit, nisi per sidem coadunetur, & coagmentetur corpori eius & Christo, quod sit per sidem. Cæte-

Ssss 3. rum

rum inter effe ca fidei proximum est san cificatio, que ab aliis appelli tur glorificatio inchoata, sicut glorificatio dicitur san dificatio consummata. Hinc Beinhardus ait, salute nostram absolui iustificatione & glori ficatione:ita vt altera initium fit, altera perfectio. Vbi fan dificatio continetur nomine glorificationis. Pluribus autemaliis vocibus in Sciiptu. ra designatur sanctificatio: puta regenerationis, renouationis, conuersionis, pænitentiæ, resipiscentiæ, nouæ vitæ, nouæ obedientiæ, justina & sanctitatis. Vbi diligenter obserua regenerationem triplicitersumi. Aut enim totum illud opus Spiritus S. declarat, quo nostramin Christa adoptionem exequitur; aut internam vocationem notat: aut denique sandificationem significat. Sæpe quoque sandificatio dicitur charitat item dilectio Dei, scil. passina. Hinc Augustinus eleganter air in 50. hom. 17. Si non credis, non amas. Dixit Apostolus sicincipiens à fine, Eph. 6.8 veniens ad initium: Pax, charitas cum fide. Nos dicamus ordientes principio, fides, charitas, pax, crede, ama, regna. Si credis, & nonama. adhuc non discreuisti fidem tuam à fide dæmonum.

sanstificatio II. Sanctificatio est noua quædam hominis regeneratiguquidsis? bernatio, per quam lux & calor cælestis in eoseruatur, ne obtenebrescat.

Regeneratio propriissime di ca estipsa vocatio interna: sanctiscatio est hominis regeniti conservatio. Potest tamen etiam ipsa sanctiscatio dici regeneratio, item χέννησις ἀνωθεν. Iohan. 3. νετ sic. 4. item παλιγγενεία, Tit. 3. ν. 5. non sane Platonica illa vel Pythagorica, per quam animallabuntur in corpora nobiliora, quæ παλιγγενεσία est partim μεπμόχωσις, partim μεπμοωμότωσις, vt docet Tertullianus libr. de anima, sed αγασμός, & actio Spiritus sancti, qua ille facit nos in Christo nous & intelligentia, & voluntate creaturas, Eph. 4. ν. 23. Col. 3. ex cæcis nempe intelligentes, ex rebellibus obsequentes, ex prauis rectos, ex polluis puros. Quæ omnia sunt intelligenda de qualitatibus, non de ipsa estia. Quare quando regeneratio dicitur noua creatio, hocomne accipendum est de spiritus donatione, qui in nobis creatur per gratiam, occupat que mentem, voluntatem & affectus, eiecto inde spiritu hominis veteris, qui non est secundum Deum.

Pænitentia, III. Pænitere & resipiscere differunt: sicut & με ζωίλεια & tia differunt. με τούνοια.

Nampænitentia est mentis, & est prior fide : resipiscentia est cordis, & est posterior fide. Illa potest eriam esse impiorum: hæcnon estusia

ella.

lum-

glori

con-

iptu.

uer-

firiz

umi,

rifto

ique

itas,

1.17.

6.80

tesà

nas.

gu-

ne

tio

olte

ou,

eil-

fed

5&

utis

en-

ipi-

&

piorum. Atque huc respicit Scriptura, cum pænitentiam præponit fidei, Marc. I.v. If. Luc. 14.v. 47. Ad. f. v. 31. quia legis concio est veluti vinuin quod mundat vulnera, sicut concio Euangelii est veluti oleum, quod fanat vulnera mundata.

IV. Mortificatio veteris hominis debet fierires ectu to-Mortificatio tiusanimi & corporis.

veteris homi nis quomodo.

Dux sunt partes san dificationis, mortificatio veteris & viuificatio fiere debeas? noui hominis, è quibus mortificatio est prior: quia prius est vepres, sepes, & noxias herbas euellere, qua vt bona semina terræ iniiciantur. Illa vero mortificatio respicit vitam non illam naturalem, quam à Deo habemus: sed vitam peccati. Peccatum enim est vita & caro illa, quæ mortificanda est, non vita illa, quam à Deo habemus. Rom. 6. 6 7. Gal. 5 6. lam vero cum peccatum fit in animo toto, & in toto corpore, atque adeo totum occupet hominem, totus quoque homo mortificandus est, non autem leniualitas tantum, vt volut Scholastici. Primo iraque horrida & tenebrofæ cogitationes mentis sunt reprimendæ, quibus Deum & nos ipsos offendimus. Deinde ἀταξία voluntatis est repellenda: praua videl. concupifcentia, arque adeo ipfi affectus, quorum tomes est concupiscentia. Materista cum suo partu & liberis, id est praua concupiscentia cum prauis suis affectibus in nobis est extinguenda. Corpus denig iplum & omnia corporis membra funt mortificanda, ne fint ampliusarma iniustitia & iniquitaris, sed iustitia & voluntaris Dei exequendz,Rom. 6.v. 13. Colloff. 3.v. 5. Sed quia hocest arduum, oremus Deum vt nosmortificet, quia ille solus hoc potest: & cogitemus nos hæc omnia posse in Christo, cuius morti & crucifixioni per sidem communicamus: ponamus denique nobis ob oculos infignes vtilitates huius mortificationis: quas Augustinus breuiter complectitur, quando ait: Morere, vt viuas: sepelire, vt resurgas. Fieri autem debet hæc mottificatio secundum omnia Deçalogi precepta, & in omnibus ordinibus vitæ humane:

Viuificatio spiritus constatabnegatione nostri, & su-Viuificatio sceptione noux qualitatis seu Spiritus Dei.

nis quomodor

Quemadmodum mortificatio nostri non respicit vitam naturæ, sed fieri debent peccati: sic viuisicatio non respicit vitam naturæ, sed Spiritus Christi, illiusque imperium & regimen. Qua de re Augustinus serm, 15. de verbis Apostoli ait: Cum habitare in suo corpore cœpit Spiritus Dei, non inde exaludis spiritum tuum. Et Cyrillus lib.13.thes.c.4. Gratia Dei, qua regeneramur, est Spiritus santi in nostris cordibus sacta infusio: quæ Augustino

dicitur

da.

dicitur fa Sta inspiratio. Idem August ferm. 32. de verb. Apost. air : Regenentio est natura corrupta reparatio, lapsa erectio, deformis & iacentispe gratiam reformatio. Natura enim in nobis lananda est, non separanda Præclara quoque est Tertulliani sententia: Sequituranimam nubenten Spiritui caro: tanquam dotale mancipium; etiam non anima famula elt, sed Spiritus, id est voluntatis Dei, Quemadmodum autem exmone Christi haurimus mortificationem nostram: ita ex resurrectione & vin Christi hurimus nostram viuificationem : quæ constat abnegationeno-Atri, & susceptione Spiritus. Abnegationoftrieft, cum nos totos regendos permittimus Deo, & omnem voluntatem nostram, sensum & momm & cogitationem ipsius imperio subiicimus, vt in omnibus illiobseque mur & libenter, & promte. Id autem fit, non solum si Deum nobis soientiorem este, & potentiorem, & aquiorem credimus: led etiam quindo eum ipsum melius prospicere, ac beneuolentiorem esse nobis, quam nos iplifimus, persualissimum habemus. Itaque qui sui abnegationem meditantur, carnis confilium aut ratiocinationem non admittuntin deliberationem: sed postpositis omnibus carnis obiectionibus, itemomnis dedecoris vel damni futuri deposito metu, intrepide, & constanter & promie verbo Dei parent, Gal. 1. v. 16. 2. Cor. 4. v. 2. Phil. 1. 21,63.v. 8. Susceptio vero Spiritus est, qua nouæ qualitates & actionesin nobis creantur, vt mens intelligat cœlestia, voluntas illa appetat, affectuste fubiiciant rationi & voluntati, omniaque membra regantur SpirituDei, vt ita homo rede se gerat erga Deum, seipsum & proximum suuminter ne & externe:in omnibus ordinibus vitæ humanæ: & secundumomais Decalogi præcepta. De hac Bealt woen accipe illud Bernhardi ferm. 39. Can. Non potuit Moses mutare pellem vxoris suæ Æthiopissæ: potuit Chistus suz coniugis Ecclesia, iniqua & peccatricis. Hic nimirumest, qui nos liberat è duplici seruitute peccati originalis & actualis: cuiustypu fuit duplex illa seruitus, Ægyptia & Babylonica. In prioremenimuo derunt Ifraelitæin persona maiorum suorum, in quorum lumbising fi sunt Ægyptum:in posteriorem vero ipsimet abducti sunt.

santificatio VI. Sanctificatio ratione vtriusque su partis, estillaquis inhac vita dem vera in hac vita, sed non persecta, estimperse.

Non sunt synonyma, verum esse & perfectum esse: sicut necimim µsv & sunt falsum & imperfectum. Sic vinum dicitur verum, quodhi bet ovi of ar vini: perfectum dicitur, quo medius non datur. Sic etiam sobse electorum est vera in hac vita, licet non sit persecta. Idem de sancissotione iudicium esto. Illa quippe vera est in hac vita, sed non est persecta. nera-

is per

inda.

ntem

mula

STIO

c vita

eno-

otum

qua-

lapi-

uan.

nem

ntin

mo.

fan-

.3.7.

obis us le

Dei,

nter-

mnis

Cent.

hri-

, qui

inci-

grel-

qui-

wid-

dha-

fides

hct.

eda. Nam

Namneque expulsio vitiofarum qualitatum, neque introductio nouarum plane absoluitur in hac vita: sed vtræque manent in egdem subie-Co, tanquam in quodam campo certantes, atque etiam miscentur; & ad aliquod mixtum ἐστοτέλεσμα concurrunt, de quo secundum intensiorem qualitatem est indicandum. Sicin crepusculis nec caret lux suis renebris, nectenebræ lucis prorsus sunt expertes: & in aqua tepida frigus cum calore miscerur : neque tamen pugnantes istæ qualitates societatem inter se ineunt, aut proprietates & actiones suas inter se communicant, sed in vno eodem que subie to vtraque suas partes peragit, non separate, quamuis distincte. Idem de regeneratis in hac vita judiciumeft. Sed, inquis, regeneratio perfecta est: quia omne quod est, perfeaum est: & proinde Patres recte docent bona opera electorum este perfecta in hac vita. Sed hic oporter tenere multiplicem acceptionem vocis istius perfectio. Nam est perfectio transcendentalis, quæ respicit essentiam, & dicitur perfectio partium. Est etiam perfectio accidentalis, quæ dicitur graduum. Priori modo sanctificatio est perfecta, non vero poste, riori. Deinde perfectio, qua tribuitur sanctis in hac vita, sumitur catachrestice pro studio & sinceritate: vel zara n & relate respectuinfirmiorum vel etiam impiorum est intelligenda. Aliter si consideres regenerationem, multa lequentur absurda. Quævt euites, sic cogita. Quemadmodum motus fit successive: ita regeneratio. Et rursus quemadmodum homoperinterualla formatur in vtero, & paulatim crescit, donec euadat vir: ita le habet homo ille Dei. Qua quidem comparatione crebro vtiposlumus in hoc argumento. Est enim ita, vt scribit Bernhard serm. 38. in Cant. Duz funt hominis natiuitates, Nasci & Renalci. Natiuitas spiritualis habet libertatem carnis, nativitas corporalis seruitutem. Nascimurad laborem, renascimur ad quierem. Nascimur ad miserias, renascimurad aternam telicitatem. Eadem pene scribit Augustinus serm. 160. de temp.

VII. Vitium sanctificationi seu regenerationi contrarium Quid oppoest tum hypocrisis, tum nulla regeneratio.

natur sanctificationi?

Hypocrissest, qua quis coram hominibus ita incedit, vt habeatur pro sancto, cum sitalienus à sanctitate coram Deo: quem hac ratione fallere conatur. Quod peccatum est grauissimum. Nulla regeneratio est, quando peccator secure in vtramque aurem dormit, & in como peccatorum se volutat.

Tttt VIII. Spi-

Spiritus Christi, qui in nobis efficit regenerationem, SpiritusChri VIII. fliest idem in idem est specie in omnibus electis & regenitis.

amnibus ele-Elis.

Spiritus Christi per fidem efficit veram regenerationem in nobis Spiritus ille est qualitas, quæ est in homine Christo, & in nobisest perk propter Christum. Hic Spiritus seu qualitas est numero diuerlaben quæ in Christo est, Quot enim sunt νοικάμενα numero diversa, in quibu ille spiritus, siue illa qualicas creata à Spiritu Dei, inest: tot sunt numero distinati diuersique spiritus, & qualitates nouz. Sed est vnus speciespiritus, qui est in Christo & nobis: ita tamen vt in Christo sit citramento ram, in nobis ex demento ipsius. Vnde porro apparet, nostram regent. rationem petendam esse à Deo per Christum. Sunt tamen leau dienz & vtiles piorum, & inprimis quorundam Ecclesiasticorum scriptorum conciones & homiliæ: inter quos Basilius fere principatum obtines: quem sequitur Gregorius Nazianzenus inter Gracos: Ambrosusautem inter Latinos, & aliquot homilia Augustini. Qui authores legidebent, inprimis à concionatoribus, vt melius viții natura & enormita mobis innotescat.

mitentia declaratur.

Natura pa- IX. Poenitentia, quæ sequitur fidem, vna cum fide profert operabona: ideoque natura ipsius est quam diligentissime cognoscenda.

> Fides & pænitentia dicuntur fummæ, & vere Christianævirtutes,& comites individuæ, quæ totius regni Dei in hoc mundo proram &puppim tenent, & fores aperiunt: è quibus fides est causa pænitentiz, sue potius resipiscentiæ. Este enim aliquod discrimen inter pænitentian& resipiscentiam, paulo ante diximus. Sed hoc discrimen nonsemproratur. Hicigituretiam pænitentia non distinguitura respissentis bed sumitur pro dolore & conversione ad Deum simul, quomodo suin Poli lux lib. 6. μετάγνωσιν, μεταβελήν & έπανός θωσιν dici scribit pro codemi profanis authoribus. Hocigitur in loco nó tractamus de falsailla & hy pocritica pænitentia Esaui, Saulis & Iude: sed de vera, & ea quidemnon extraordinaria, quæ dicitur publica & ecclesiastica, Augustinolucuo sa, quæque fit vel semel tantum vel sæpius in vita, & distinguiturings uem, mediam & grauissimam: sed de ordinaria, quæ per totam vitzo ftræ palæstram, cursum & militiam durat, & quam quisque fidelisaput fe semper meditatur, & coram Deo agit, Ioh 7.v. 1. que etia dicitut print

Definitio pa ta. Hæc Augustino definitur conversio peccatoris & cordisadDeums 7. de temp. Ista est vera pænitentia, quando sic conuertitur quis, vi non misentia. reuertatur: quando sic poenitet, vt non repetat peccata, Tatulian bis.Spiper& a abez quibus umero

onem.

nenfuegenedignz torum otinet:

cie fpi-

us augi demitas

fert ime

es, & pup-, tive am& er cu-

a: fed mPol. lemi khy-

non Quoigtieno-

apud 1101erm. non

liano fini:

finitut paffie animi de offensa sententiæ prioris. Augustinu quoque & Chrisofommin tohannem, 4. homil. 3 3. eleganter inquiunt : Pænitentia est flere admissa peccara, & flenda non amplius committere. Augustinus sermon, de tempor. ait : Multi affidue se dicunt peccatores, & tamen adhucillos delectat peccare. Professio est, non emendatio. Accusatur anima,non sanatur: pronuntiatur offensa, non tollitur. Pænitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei. Cyprianus libr. de dono public. Penitentia ipfa cum luctibus suis commissorum criminum honesta contestatio est. Hæc eadem ab Hieronymo vocatur prima post naufragium tabula. Prima enim est baptismus, vt ait idem. Atque hæcest verapænitentia, quam Scholastici perperam confundunt cum publicailla, vt videre licet apud Lombardum lib. 4. sent. distinct. 14. At que ita constat, quid sit vera pœnitentia. Iam dispiciamus, quotuplex illa sit, quibus partibus constet, quibus affectibus absoluatur, quid efficiat & proficiat, quando sit agenda, & qui sint loci exhortationum ad pænitentiam.

1. Pœnitentia vera ex gradu suo est maior vel minor: ex subie co est in- Divisio ραternavel externa: & illa est in animo, hæc in operibus externis, est que nitentia. frudusillius, quæ est in animo. II. Bernhard. serm. de duplici misericord. qua-Partes vius.

tuor partes poenitentie constituit, nimirum immissionem amaritudinis, substractionem oportunitatis, virtutem resistendi, & affectionis sanitatem. Et hæc quatuor vocat magnam misericordiam. Sed hi sunt affectus &effedus pænitentiæ. Scholastici constituunt tres partes pænitentiæ, quam somniant esse sacramentum; nempe cordis contritionem, oris confessionem, operis satisfactionem: quibus alii addunt sacerdotis absolutionem. Sed ita confunditur pænitentia priuata cum publica. Alii constituent duas partes, contritionem & fidem. Sed fides est causa pœnitentia, Vera autem parces integrales sunt ha dua; odium seu displicentia peccati, & vitæ emendatio, Psal. 34.v.4. Hæc enim est vera pænitentia, ponitenda non admittere, & admissa destere, non propter homines, sed propter Deum, 1. Cor.7. vers. 10.11. Odium porro seu displicentia peccatiprimo recte statuitur loco: quia nunquam de medico & remedio cogitabit; qui se minime ægrorum & peccatorem cogitabit. Vnde præclare Senecalib. 3. epist. 28. in fine. Tu existimas, inquit, de remedio cogitare, qui mala sua virtutum loco numerant. Ideo quantum potes teipsum co. argue, inquire in te, accusatoris primum partibus sungere, deinde iudicis, nouissime deprecatoris. Aliquando te offende. Est autem displicentialeu dolor de peccatis, animi nostri serius moetor & vehemens, quem testamur, quoque nos abiicimus coram Deo & hominibus, & trepidamus ad tribunal Dei. Vnde ad eam augendam, vel etiam

concipiendam, valde prodest cum Dei metu eos septem animiassedm cogitare & inducere, seu petere à Deo, quos Paulus recenset. 2. Con. 7.2. 11. inprimis autem vt simul ingenii nostri simus ipsi accusatores,iuxtare. gulam : Δίκαι @ έαυτε κατήγος ός ές. Hic dolor sæpe quide ex servili mem id est, ex horrore pænæ nostris peccatis debitæ, in nobis otitum ted postea in filialem Dei metum desinit & convertitur. Hic dolora Schol. sticis vocatur contritio, quam iidem distinguuntab attritione, tanquam maius à minori. Cæterum vt peccata nostra mœ eamus, septemadmini. cula displicentia subinde nobis proponamus, qua sunt lustina Deine ira ipfius aduersus peccata & peccatores, Lex Dei, Peccati magnimo & multitudo seu numerus, Calamitates & tragici exitus aliotum, Cala mitates nostræ, Mors corporis, Pæna æterna. Isidores hac de repauloali ter tra Cat. lib. 2. de fummo bono cap. 12. Quaruor funt, inquit, quibus mens iusti rædio salubri compungitur: memoria præteritorum facinorum,te cordatio futurarum pænarum, consideratio peregrinationis suzinhuius vitæ longinquitate, desiderium supernæ patriæ, quatenus adean quantocyus valeat peruenire. Legendæ autem funt historia, inquibus exempla ponarum proponuntur, experientiaque propria adhibenda Arque hæc est prima pænitentiæ pars, quæ versari debet circa omne peccarum, etiam originale: quod perperam negani Scholastici. Alterapa. mitentiapars, est vita peruer se emendatio, & ad Deum couersio, qua peculiarino. mine dici foletrefipiscentia, quæ est pænitentiæ stricedica emiges & anima: quippe que non est solum delicti confessio, sedetiamemendatio: qua fit, vt quod turpe ante fuit nobis dulce, hodie sitamammis quod nos prius in corpore vitiose oblectauit, hocipsum nosiamonciet. Hanc vero voluntatem donat Deus. Ezech. 11. verf. 19. fides inferi, k charitas Dei auger, Ad hanc igitur suscipiendam nos exhorrantuilla feptem, Misericordia Patris, Amor Filii, Dilectio Spiritus Sancti, Bene ficia Dei spiritualia, & inprimis reconciliatio cum Deo & remissioper catorum & vita æterna, Beneficia Dei erga alios homines, BeneficiaDei corporalia & temporalia erga nos, & Dictamen consciencia. Hom enim diligens & pia meditatio facit, vt vel incipiant in homineeffeb na opera, vel reuiuiscant quæ fuerunt extincta, nobisque fiant familieria, & quali in sanguinem & succum convertantur, iuxtaillud sideriil. 2.de summo bono cap. 9. Vitia ante conuersionem quasi pacem cum kom nibus habent: quando autem expelluntur, actiori virtute confurgum Fiunt autem inimica conuerso, quæ peccatori blandiebantur: atqueltem funt blanda conuerso, que peccatori aduersa extiterunt. III. Dolor ille, qui eft le cundum Deum, id eft, qui oritur ex cogitatione charitais & maffedu

Cor. 7.7.

arare,

men, fed po-

chola-

nquam

dmini

eifine

nirudo

Cala

rloali-

mens

m,re-

in hu-

deam

uibus

enda.

mne

rapa.

rino-

LEXHA

men-

ım:li

cry-

nr.&

irifa

Bene-

aDei

MUTC

ebo-

nilia-

rilib.

omi-

unt.

ue i-

olor

aris

ni-

17.20

& maiestatis Dei, varios gignit in pænitente affectus, è qui bus præcipui Varii affectus funt septem, quos Paulus enumerat 2. Cor. 7. v. 11. qui sunt or 8 84, animi stu- hominis posdium, & solicitudo, vt bene agamus: Σσολογία, defensio, & ratio, propter nitentis. quam fatemuriustam este Dei aduersus peccata nostra iram: o javan mors, indignatio, per quam nos nostrumque vitium detestamur ex animo : oolo, metus, per quem iram Dei animo concipimus, & velut iam imminentem expauescimus: Thing Jugis desiderium vehemens, per quod ad Deum clamamus, vinos ad se convertationos, & liberet è corpore & regno peccati: (TAG, ardor, per quem nunquam nobis satisfacimus in Deo diligendo, & eius præceptis ample ctendis: endinnois, vindicatio, per quam nos nostramque carnem, quibus possumus modis, domamus & punimus, qui tamen verbo Dei conueniant, ne in posterum talia commitramus. Cum hoc Pauli loco conferatur psalmus quinquagesimus primus, vbi hos & plures affectus pænitentis in sua persona describit Dauid. Nihil tamen perfection is oportet fingere in his talibus tantilq; affectibus. Nam vii fides non est plena, ita nec pænitentia. Ideo Augufinus ferm. 117. de tempor. de Petro loquens ait: Lacrymas lego, fatisfactionem non lego. Et Cyprianus de Cana Domini: docet, exeadem causa & latronem pænituisse in cruce, & Stephanum, & Paulum, nimirum ex mera Dei gratia: ita vi pænitentia non possit esse satisfactio. Quod etiam inde patet, quia Christus est verum ponitentia fundamentum, veraque iplius origo: seu, quod idem est, fides in Christum est pænitentiz tons & mater. Vnde pænitentiææque confugit ad Dei misericordiamarq; fides.Pfal.151.v.3. Atque hocinterest inter pænitentiam piorum Effediapa-& impiorum. IV. Prenitentia vera in nobis gignit habitum san Citatis: nitentia. quatenus facit, vt doleamus nos peccasse, & studeamus non amplius ex prozresi peccare. Estitem certum ywesoua fidei & electionis: aperit denique fores regni Dei. V. Pænitentia rantum locum habet in hac Tempus lovita,& quidem semper ante baptismum & post baptismum: post grauif- enfa, panisimaetiam &infinita peccata. Præclare igitur inquit Augustinus epist. 58. ad Macedon. Morum corrigendorum nullus alius, quam in hac vita locus est. Apoc. 14. v. 13. Idem Augustinus lib. de fide ad Petrum cap. 2. ait : Hictantum fruduosa est pænitentia: agenda in futurum non proficit: In hac enimtantum vita est pænitentiælibertas: quia post mortem nulla est correctionis licentia. Ingratus igitur es, qui differs, quod hodiernum habes, in quo corrigaris. Crimina enim criminibus non sunt addenda, neque ponitentia differenda. Idem docet Isidorus lib. 2 de summo bono cap. 13. Porto nullus desperare debet, vel post centum, vel post mille peccata: quia misericordia Dei millies infinities, vt ita dicam, est maior quam

Tttt

peccatum nostrum. Hinc Cyprianus de Cana Domini elegenterait; Non ferum, quod verum: nec irremissibile, quod voluntarium: & quacun que necessitas cogat ad pænitudinem, nec quantitas criminis, neche uitas remporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas (fivera contitio, si pura fuerit voluptatum mutatio) excludità venia. Idem docem Conon. Talis. de Panit. diffin, tertia, & Canon. Qui recedunt 26. quaft. 6 Denni. lis igitur peccatoribus desperandum est: sed pro iis orandum, viboni fiant: quia numerus sanctorum de numero impiorum semper aucus eft. Augustini autem confilium hic lequamur, Serm. 30. detemp. Nemole ad illud tempus reseruet, & tunc pænitentiam, vel charitatis duledi. nem retinere contendat, quando cœperit de hacluce migrare. Nonfe ad hoe reservent, ve quandoque in sene cute ad ponicentia medica menta confugiant, quia nesciunt, quid superuentura pariat dies. Qui fronte salutem suam in tempore senectutis dissimulat, cum de vaius diei spatio certus esse non possit: Et Anselmus in cap. 12. v. 17. epist. ad Hebren ex Augustino ait: Sic vos cauete, ne cum post mortem debetisrecipere benedictionem, reprobemini, & locum pænitentia non inueniaris, fi modo primatum vestræ dignitatis propter breuem aliquam delectatio. nem perdideritis. Tarde enim in illo seculo quaritur panitentia, cum iam fratres nostros benedictionem, quam sperabamus, accepissecognouimus, & nossine benedictione relictos esse. Nuncenim tempus est pænicentiæ, non tunc. Augustinus serm. 67. de temp. rede quoquemonet: Non in remedium salutis suæ semper tardandusest, qui vita luz semperincertus est: quia qui nos securos fecit dicendo, In quo die conuertetur peccator, &c. Ezech. 18. ipfe etiam nos cautos effe voluitdices, Nolitardare convertiad Dominum Eccles. 5. Cras, cras, corui vox. Ro mansit foris cum voce coruina, qui non habuit gemitum columbinum. Idem denig ferm. 16.in Matth. grauiter ait: Vxorem vis bonam, & vitam, & filios: sed vitam amas malam. Huc quoque pertinet illud vulgatum; Pœnitentia vera nunquam est sera, sed sera raro est vera. Item istud: Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

pænitentia.

V. Varii sunt loci exhortationum ad pænitentiam: èquibus pracipu tationum ad funt illi: ab horrere diuini iudici, à facilitate seu misericordia Dei, amctu seu vtili, quem locum inprimis tra ctat August.in 50. hom. 14. & denique ab absurdo, quia turpe est bestias quærere medicinam, puta cerum dictamnum, canes cyamum, hirundines chelidoniam, hominem von non solicitum esse de medicina vulnerum suorum, qua est panitentia Hi & similes loci eo diligentius vrgendi sunt, quo magis invalesci for rea peccatorum frons hoc exulcerato feculo, in quod reuera competit : Non

æcunc bre-

ontri-

ocetur

enul-

t boni

auctus

emole

lcedi-

Vonfe

edica-

Qua

vnius

Lebrees

cipere

atis, h

atio.

cum e co-

mpus

e moæ luz

e con-

icens,

. Re-

inum.

am,&

tum;

1:

zcipui

àfro-

deni-

eruos

orsy o

entia. it fer-

petit Had

illud Ambrofilibr. 1. epift. 3. Quid, ait, tam rarum, quam vt inuenias virum, qui leiplum coarguat, & factum condemner fuum? Rara itaque confessio, rara pœnitentia, rara in hominibus Dei assertio. Vbi etiam refutande funt quatuor ille querimonie Epicureorum & aliorum voluptariorum aduer sus pænitentiam: Perite videlicet omnem voluptatem, sipertotam vitam pænitentia durare debeat: Mortificationem esterem crudelem, & quali mactationem suipsius: Se non este monachum professos: Doctrinam denique pænitentiæ aperire fores nequitiz: Ethz quidem querimoniz tempore Tertulliani & Augustini iam fuerunt in vlu. Ad quas breuiter ita respondebimus. tentes non carent vera voluptate tum animi, tum corporis: 2. Mortificatio ardua & crudelis est iudicio carnis: sed spiritui qui est melior noftripars, estiucundissima. 3. Pœnitentia est communis omnium Christianorum: quippe in quibus habitant Adam & Eua. 4. Addereturpeccatum peccato, si clauderetur locus & aditus pænitentiæ: vt ait Augustinus in 50. homil. 27.

X. Inbonis operibus in genere spectanda sunt causa, ad- causa bonoiunda, & Lydius lapis, siue illorum examen.

Bona opera spectanda suntin genere, & in specie. In genere tria sunt notanda: & primo quidem caulæ ipsorum. Efficiens itaque primaria est Spiritus sanctus: secundaria, homo regenitus. Finis est triplex 1. Respedu Dei: testificatio gratitudinis, & præstatio mandati diuini. 2. Respedunostri: confirmatio electionis. 1. Petr. 1. v. 10. conseruatio fidei & bona conscientia. I. Tim. I. v. 19. & dignitas vocationis nostra, Ephes. 4. v.1. 3. Respectu proximi, ipsius ædificatio, sine sit infidelis, vt ad pietatemalliciatur, siue sidelis, vt in pietate confirmetur. Materia est præscriptum legis diuinæ, quæ est expressa imago legis archetypæ, quæ est voluntas Dei. Nonigitur cteatura potest normam nobis hic præscribere: Esa.29. vers.14. Matth. 15. vers.9. Forma spectaturin exacta operum cum lege illa conformitate & conuenientia, quantum ad substantiam, modum & circumftantias ipforum. Adiuncta bonorum operum funt necellitas & perfectio. Necesitas est triplex, respectu triplicis finis : videlicet necessitas cultus & obsequii nostri Deo debiti, necessitas bonæ conscientiz, qua amittitur neglectis bonis operbus; & necessitas officii erga proximum, quem san clis inculpatæ vitæ exemplis exhilarare, vel Christolucrifacere tenemur. Hinc bona opera dicuntur necessatia necessitate præcepti & medii, non autem meriti. Nam primo Scriptuta docet nosnihil mereri coram Deo, nisi poenas, Tit.3, v.5. 2. Tim.1.v.9, Rom.1.2.3;

Deinde

Deinde gratia & gloria, quam Deus nobis dat, estindebita, non auten merces debita. Rom. 4. v. 4. c. 11. v. 6. Tertiò opera nostra bona suntimperfecta. Ergo nequaquam meritoria. Tit. 3. v. 5. Pfal. 1 43. v. 3. Quanto meritum operum euacuat meritum Christi. Non igitur adhibeamus stateram iudicii nostri in examinandis bonis operibus: sed stateram Dei, qui videt vel rainimam maculam in nostris bonis operibus, quam nosnon videmus, quod visus noster sit hebes & obtusus. Tamersi ergo cinil modo aliquid videamur mereri nostris bonis operibus: coram Deoumen nihil omnimo meremur. Non enim hic sunt conditiones, quai merito requiruntur, vt est in verso illo:

Datua: sed quanon debes: proportio & adsit: Non aliter meritum dixeris esse tuum.

Huc iam accedunt testimonia Patrum. Bernhardus ferm. 67. Canis, at: Non est quo gratia intret, vbi iam meritum occupanit. Nam fi quide proprio ineft, in quantum eft, gratiam cedere illi necessecht. Deeftentiæ, quidquid meritis deputatur. Nolo meritum, quod gratiamerche dat: horreo quidquid de meo est, vt meus sim. Gratia mereddit mihi iustificatum gratis. Idem: Meritum proinde meum, eft Dei mileratio Idem ferm. 68. in Cantie. ait, neminem infantum renatorum caretemeritis: quia Christi habent merita. Augustinus in Pfal. 49.6 61. Vitam zternam promittit Dominus, & dat nobis, non propter meritanolta, led propter misericordiam suam: quia non inuenit in nobisiustinias, qua coronare poffit, sed delica, quæ punire. Idem ferm. 60. in Iohan. Ideogratia, quia gratis datur. Ideo autem gratis, quia non quasi merces redditt post discussionem meritorum, sed demum datur post delictorum veniam. Impiaergo est sententia Thomain 1.2.q.62.artic.3. Gratia gratumbr ciens sic comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in naturad effe Aum naturalem. Contra Augustinus in co. hom. 17. ait; Hoctevides loqui, quia prior tu dedisti aliquid Deo, vt cætera daret tibi. Et vhiel, quod ait Apostolus: Quis prior dedit illi ? Roman. 11. Homo mendin vnde habuisti? quid habes, quod non acceperis? 1. Cor. 4. Idendron Ape tol. ferm. 10. inquit: Si Deus nos fecit homines, nos autemipfinate cimus bonos, aliquid illo melius fecimus. Meliorestenim faluusho mo, quam quilibet homo. Si ergo Deus te facit hominem, & tuteles fti bonum hominem, quod tu fecisti, melius est. Noli te extollere supa Deum, subde te, adora Deum. Nemo recreat, nisi qui creat: nemo to ficit, nih qui fecit. Idem ferm. 15. de verbis Domini. Gratia præceffitmet tum tuum, non gratia ex merito. Nam fi gratia ex merito, emili, non gratis accepifti. Pro milio faluos faciereos. Pfal. 6. Vide quoque doft.

mum in cap. 3. Rom. Et præclare Chryfoftomus hom.in 1. Coloff. Vnde fan dus factuses? Dic quælo. Vnde fidelis vocaris? Annonideo, quod per mortem Christisanctificatus es? Annon quodin Christum credis? Neque obstat, quod Scriptura vitam æternam appellat mercedem & præmium. Matth. 5. v.7. 1. Corinth. 3. v.8.14. Estenim merces gratuita, non debita. Nammerces dicitur vel relate ad meritum, & sic merces est debita : vel relate ad gratuitam Dei promissionem, & sic est gratuita. Roman. 4. v. 4. Nam, vtait Augustinus in Pfal. 32. Fidelis Dominus, qui se nobis fecit debitorem, non aliquid à nobis accipiendo, sed omnia promittendo. Et Ambrofiu lib. I. epift. I. Alia est merces liberalitatis & gratiæ: aliud virtutis stipendium est, & laboris remuneratio. Chrysostomus quoque ita distinguit hom. 52 in Matth. 24. Et Augustinus in 50. homil. 14. ait: Superest mihi corona iustitia. 2. Tim. 4. merces est: sed inmercade tu nihilagis: in operenon solus agis. Item, Non possumus dicere, Deo redde quod accepisti: sed plane dicimus, redde quod promisisti. Idem serm. 13 de verbis Apost. & serm.31. in Luc. Non debendo, sed promittendo Deus se fecit debitorem. Item, Deus gratis lanar, & lanatis etiam mercedem dat, Idem hom. 30.74. Cumergo Deus coronat merita sua, nihil coronat, nisi dona sua. Dicituritaq; vita æterna merces nostra per metaphoram: quemadmodum merces currentium in stadio est gratuita. Neg; enim cursus potest mereri brauium. Rursus dicitur merces, quia datur in fine laborum. Ideo autem Scriptura sic vocat, ve maiores stimulos nobis addat ad pie vuendum, vt ad finem víque alacriter perseueremus, non autem in medio curlu deficiamus. Quid vero dicemus de illis locis Patrum, vbi dicunt nos mererialiquid bonis nostris operibus? Hoc dicemus, quod res est: Apud illos scil.mereri vitam aternam nihil aliud esse & significare, qua eam consequi à Deo : quod iple Genebrardus annotat libr. 3. de Trinit. sub finem. Et Guilielmus Occam ait. Merira dici causam salutis metaphorice, vti & Sacramenta: quia id ex sola institutione divina habent, non vi sua. Et Durandus in lib. 3. sent. dist. 35. quast. 3. docet, Meritum proprie dictum non habere locum inter Deum & hominem : Erga homines esse merita, non autem erga Deum. Isidorus lib. 1. de summo bono cap 40. ait: Ad diftridiexamen iudicis, nec iustitia iusti secura est, qua quisque iustus est, nifipietate divina Deo iustificante iustificerur. Et lib. 2. cap. 5. Hominis meritum, diuiua gratia vt veniat, non inuenit: sed postquam venerit, facit, atque ad indignam mentem veniens facit in ea meritum, quod remuneret, quæ solum inuenerat quod puniret. Rabbini quoque dicunt beneficia Dei ante promissionem esse gratias, post promissionem merita. Perfectio bonorum operum iam fequitur, quæ est triplex, Perfe cta enim Vuuu

morum epe-PHM.

Perfettio bo. funt in Christo, ratione fidei & perlona iustificata. Perfectaluntrato. ne sinceritatis & affectus, quo pii conantur omnia Dei praceptaimple re. Perfecta denique sunt comparate, ratione infirmorum, autminis perfectorum, aut hypocriticorum operum. Quod vt melius intelligi queat, sicaccipe. Scholastici quaruor in vniuersum constituunt hum norum operum genera: nimirum viua, id est bona: mortua, peccatare mialia: mortifera, peccata mortalia: mortificata, inualida. lidem facione opera bona alia moraliter duntaxat bona, alia meritorie etiam bons. Sed hæc falso dicuntur. Recte autem dicitur, opera bona effetaliano. litice, philosophice vel theologice. Opus bonum politicum eft, quod consentit cum lege municipali cuiusque ciuitatis. Opus bonum phi lo sophicum est, quod confentit cum reliquiis primaua lucis. Opusbo num Theologicum est, quod consentir in omnibus cum lege monli, idque velin se ipso, velin Christo consideratum. Vnde portoviden est discrimen inter opera non renatorum & renatorum. Operanonrenatorum sunt impura: quia fiunt ad hominem, cuius corestimpumm. Qualis autem eft fons, talis & riuus: qualis arbor, talis fructus. Gene & v.21. Matth. 15. v. 13. Matth 7. v. 17. Peccata igitur funt coram Deo, qui non fiunt ex fide. Efa. 46. v. 6. Roman. 14. v. 23. Hebr. 11. v. 6. Hinc Augustinus ait, bona opera non renatorum esse veluti magnas vires, & celemmum quendam curlum, sed præter viam & metam: in Pfal.31.6 fam.ss. in Iohan. & serm. 13. deverbis Apostoli. Neque tantum ideo sunt impun non renatorum opera, quia non fiunt ex fide: sed eriam, quia iustaregu la & debito fine carent : quippe qua nec secundum legem Dei, necol honorem Dei fiunt. Neque id circo tamen parem facimus Traiano Caligulam: sed differentiam positam esse dicimus in politica & civilinem. que philosophica honestate, & proinde astimandamex humanzinst tiæ regula, non ex diuinæ Legis statera. Hocinterim verum est, Spititun Dei in præstantissimis illis ethnicis fuisse: sedita, vt tantum vitionin effecta represserit, non autem ipsos regenerauerit. Vnde vulgodiffin guunt Spiritum Dei ex effectis, in repr mentem & regenerantem, Not lo autem modo verum est, quod Scholastici tradunt, quædam opm moraliter bona esse præparatoria ad gratiam consequendam, licetos fint meritoria. Nam vtrumque pugnat cum gratia Dei, & naturaiple rum operum, quæ dicuntur bona. Ad opera bona renatorum quedattinet, illa sunt & variis maculis sædata, & imperseda tum intension, tum extensiue, sispenctentur in se. Esa. 64, vers. 6. Roman 3.67. fed perfecta funt in Christo, & Deo placent per Christum, fiue fiden in Christum : quiest caput nostrum, sponsor noster, & frater nostes

Opera bona mon renato-9 34773.

Opera bona

ole.

Dys

Di.

76.

Ideo dicisolet: Complacentia operis prasupponit complacentiam persona. Iam Lydius lapie restat examen bonorum operum : quod quamuis colligi possit è superiori-bonorum obus, tamen quia est res magni momenti, distincte hic proponetur. Sunt perum.

autemtria in quouis vere bono opere obseruanda, nempe eorum origo, finis & vlus. Origo bonorum operum est Spiritus Christiin nobis, per fidem, secundum legem Dei. Hinc dici solet : Quemadmodum opera bonaer Lege Dei definiuntur: ita eadem à fide producuntur & proficiscunturin nobis. Idem: Bona opera sequuntur iustificatum, non autempræceduntiustificandum. Item; Initium bonæ vitæest fides. Vide Augustinum serm. 29. de verb. Apostol. Ita Paulus semper constituit fidem bonorum operum matrem & radicem : & primo tractat de fide, tum de bonis operibus, tanquam fru &ibus fidei. Sed quomodo fides producitbona opera? Numquid est tantæ dignitatis? Relatiue hoc est accipiendum, vii & illud quod supra diximus sidem iustificare. Nimirum exhde oriuntur bona opera; quoniam per fidem Christo inserimur, cuius Spiritum postquam accepimus, virtutes nascuntur in nobis, & ex virtutibus bona opera edimus, Ephef. 1. verf. 10. Estigitur Spiritus Dei pater & author bonorum operum in nobis : fides mater & arbor, per quam Dei Spiritus illa in nobis producit: voluntas hominis à Deo præuenta, subacta & præparata est ager siue hortus, in quo consita est illa arbor: lex Dei est regula & definitio bonorum operum. Quare merum Deidonum est ac dici debet quoduis bonum opus nostrum: & magis dicendum est Dei opus, quam nostrum. Hinc Augustinus ait libr. 10. homil. 2. Cum cœperis bene viuere, si tuis meritis tribuis, nondum laudas Deum. Nolo te esse latronem insultantem cruci Domini: sed nec teillum volo esse iactantem merita sua, occultantem vulnera sua, qualisfuit Pharisaus. Nel ille me laudat, qui male viuit : nec ille me laudat, qui quasi de suo bene viuit. Non vsque ad te diues sum, ait Dominus. Hominum tamen opera dicuntur: quoniam eorum instrumentum voluntarium est homo, non autem instar trunci & stipitis se habet, aut mere ma Inhums. Nam actus à Spiritu Dei agit. Et qui nos instificat fine nobis, non san &ificat nos fine nobis. Vnde & illud porroliquet, imperfectionem boni operis non esse à Spiritu sancto, qui est Spiritus perfectionis, sed à nobis, qui in hac vita luctamur cum infirmitate carnis nostræ. Ideo eleganter ait Augustinus homil. 93. de tempore. Non in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, displicet Deo. Si bonatua cogites, quid habes, quod non accepisti à Deo? Si Deus operetur in nobis, quare di &um est, Vestram ipsorum salutem operamini? Quia sic Deus in nobis operatur, vt & nos operemur.

Vuuu 2

Adin-

A diutor meus esto: designat este operatorem, qui inuocat adiutoriun. Et quod impetrat humilis, amittit superbus. Necenim scis invenirete. nisiille, qui facit te, quærat te. Deinde bona opera maxime aftimante ex fine, propter quem fiunt: quoniam virtutes à vitiis magis finequam officiis distinguuntur. Officium est, quod faciendum est: finisest, propter quod aliquid faciendum est. Cum igitur aliquid facit quispiam, io quo peccare non videtur, siquidem id non facit propter hoc, propter quod facere debet, certe peccat. Nam etfi illud, quod facit, videturbo. num officio, tamen ipso fine non recto peccatum est. Itaque Socrain temperantia, Diogenis patientia, Gymnosophistarum tolerantia, nos sunt bona opera, quia non facta sunt eo fine, quo debebant. Finisantem iste est gloria Dei, & proximi ædificatio:non gloria nostra, non mercedis, aut lucri, aut voluptatis nostræspes, non opinio merendiand Deum, Matth. 6. Luc. 17. v. 10. ita vt re Cte didum fit: Propter landem humanam operari, est in suis operibus vanitatem intueri. Tamethenim gloria virtutem fequitur, vti vmbra corpus: tamen proptergloriamnostram non debemus studere virtuti. Quemadmodum autem fidesin Christum producit bona opera: ita eadem dirigit ad verum scopum qui exprimitur, Matth. 5. v. 16. 1. Petr. I. v. 12. 1. Ioh. 2. v. 3, Malach. I. v. 6. Vius denique bonorum operum est multiplex, Tit.3.v.8. Sunt enimtum nobis ipsis, tum aliis vtilia. Ac nobis quidem ipsis tripliciter. Principioenim nobis sunt certa testimonia, nobis in recto tramite ad vitam zternam pergere. Sunt quippe iter & via falutis, licet non fint caufa, 1. Per. 1.7.10. 1.Tim.6.v.18. Phil.1.v.6. Col.1.v.10. Deinde funt frudus fidei,adeognobis sunt testes regenerationis & ele aionis. Nam qui Spiritu Dei ducuntur, funt filii eius, Rom. 8. 1. Tim 2.v. 10. Iac. 2.v. 14.2. Pet. 2.v. 8. Tertiobom opera nos excitantad Deum humiliter inuocandum: quia si diligentei nobis excutiantur, multimoda ip forum imperfectio apparebit. Aliisatem profunt bona opera, quatenus pios ædificant in fide & vita & voct tione ip forum, aduer sariorum autem calumniantium os impudento cludunt, 1. Petr. 3. v. 1. 16. cap. 4. v. 3. Studeamus itaque bonis openbu, vtDeum glorificemus, electionem nostrain confirmemus, & proximu ædificemus, Matth. 5. Ephef. 2. Sempertamen meminerimusillud Bonhardide grat. & libero arbitr. Bona opera sunt via ad regnum cœleste, nos causa regnandi.

Cognitio Dei VI. Cognitio vera Dei, quæ dicitur affectiua, estregula pracedere debet ipsius cultus Dei.

cultum.

Ve a religio duabus continerus partibus, vero de Declento, & refo

0

nd

m

0.

us

M

0.

0-

n.

11

10-

Ca.

1

ipsius cultu. Fieri autem non potest, vt cultus Dei sit constans & sincerus, nisi przcedat vera veri Dei cognitio. Quemadmodum enimignoti est nulla cupido: sic neque cultus esse potest legitimus illius, quem non notis, Cognitio igitur Dei est necessaria, eaque tum ratione essentia, tum effectoru & voluntatis ipfius. Duplex aut est illa, nempe ex creatione & reuelatione, vt ait Bernh. fer. 31. Cant. Illa est generalis, & omniu hominu: hacipecialis, fidelium. V traque à posteriori & imperfecta. Generalis illa est naturalis, vel experimentalis. Naturalis ex huius mundi visibilis aspeduhabetur; exterum nempe creatarum fructu & excellentia, tacito conscientiz consensu & testimonio accedente, Rom. I. v. 20. Act. 14. v. 17. Experimentalis est, cu homines ex vna aliqua re, vel ex pluribus experiuntur & sentiunt Dei iudicia vel beneficia. Naturalis illa est omniŭ omnino hominum: experimentalis non æque est omnium. Illa est ordinaria: hacextraordinaria est vel ordinaria. Cognitio Dei specialis est vel salutaris, vel no.Illa dicitur affectiua: hec nuda & fine affectu veræ pietatis. Scholallici dicunt esse triplicé librum, vnde Deus cognoscatur: Naturæ, Scriptura, & Vitein cœlis, Thomas ait effe triplicemodum cognoscendi Deu, pernaturam (c.gratiam & gloria, in 1.2. quaft. 12. Generalis illa cognitio, lue lit naturalis, sine experimentalis, sine ordinaria, quæ ex ordinamis Dei openbus nascitur, siue extraordinaria, quæ oritur ex operibus extraordinariis iustitiæ vel misericordiæ Dei: reddit quidem illa homineminexcusabilem, quia docet Deum esse & colendum esse : sed non sufficit ad salutem, quia non nititur vero illo fundamento, quod est Christus. Quod autem ex visibilibus Dei operibus non tantum assequamur, quantumad salutarem Dei cognitionem sufficit, nostro vitio accidit, non autem Dei ipfius, vel operum eius culpa. Hocest quod ait. Thom.ini.z quaft. 12. Locutionem Dei, quæ ex natura habetur, docere: nos hactria: Deum esse; eum esse causam rerum omnium; eum denique esse differentem à rebus aliis, illisque omnibus infinite supereminentem. Quæ tria ad salutem non sufficiunt. Vide etiam Augustinum ser m. 55. in lohannem. De speciali cognitione Dei vide Bernhard. serm. 30. Cant. Que quidemest huius loci, & nominatimilla, quæ electorum est propria. Nametiamin hypocritas cadit specialis quadam Dei cognitio, sed fine dono regenerationis. Ad illam, quæest electorum propria, peruenitur hocmodo. Verbum Dei primo diligenter est legendum & meditandum. Non enim ex aspectu rerum inuisibilium hauriri potest: vt Ant. Eremita, qui Magnus dicitur, existimabat: sed ex S. Scriptura, tanquam tonte limpidiffimo & inexhausto. Deinde in Scriptura attendendus est sensus, ranquam medulla. Terrio Christus quærendus estin Scriptura,

ptura, tanquam scopus & nucleus Scriptura. Quarto verbum Deiin. primendum est cerebro & cordi, tota vero vita omnibusque membris exprimendum, & verba sunt vertenda in opera. Orandus autembicel Spiritus sanctus, vt non tantum clauem intelligentiz nobis suppedite. sed etiam cor docile & obsequentes affectus largiatur. Est enimillud Bernhardi verissimum: Vt non calefacit sol quidquid illustrat, itaneque Spiritus S. regenerat, & ad sui cœlestisque doctrinzamorem impellie. quoscunque illuminat. De speciali hac cognitione Augustinus lib. 1 de l'init.ait: Mentis humanæ acies in tam excellenti luce non figitur, nisper inftitiam fidei nutrita vegetetur. De generali ait ferm. 143 de tempore Philosophi Gentilium Dei legem non acceperunt: sed eis Deus quodanmodo silens ipsis mundi operibus loquebatur, & eos ad quarendum artificem retum, mundi species inuitabat. Nec potuerunt in animum inducere, colum & terram fine authore constate posse. Erdehaces. dem notitia accipiendum est illud eiusdem Augustini serm. 18. in Manh. Fecit te Deus, ô homo, ad imaginem suam. Daretne tibi, vnde videres folem quem fecit, & non darettibi, vude videres eum quitefecit? Vtrumq; dedit tibi, Et hîc loquitur de notitia illa prout erat ante lapfum. Sed post lapsum eadem est obscurata & debilitata multis modis. Vnde idem ait: In paradiso peccauit Adam. Cum haberet ergo corsanum puræ conscientiæ, gaudebat ad præsentiam. Dei. Postquam peccato oculus ille sauciatus est, cœpit lucem formidare divinam, veritatem sugit, vmbras appetit. Nos inde nati fumus. Cæterum ex solo huius mundialpe-Qu, vel naturali notitia potuisse Gentes ad Euangelii & Christimedia, toris agnitionem peruenire aut peruenisse, falsissimumest: quidquid Ambrofius in Rom. 2. & Clemens Alexandrinus lib. I. Stromat. scribant. Erquod Augustinus & Scholastici dicunt, Deum & naturam non desicercintebus necessariis, ad primum hominis statum referendum est. Quoddenique idem Augustinus serm. 59.in Ich. ait, Gloriam Christi omnia, quacunque sub cœlo sunt, clamant: non est accipiendum de mund huius intuitu, sed de Euangelii per totum mundum prædicatione.

Cultus Dei quosuplex?

Cultus Dei est internus vel externus: & ille est ani-XII. ma huius.

Cognitio Dei, que quidem salutaris est, non Jewesac evexa, sed maste ws causa suscipitur, 1.10h.2.v.3.4. Cognitionem itaque Deisequiturcultus eius, id est, veneratio. Sicenim proprie accipitur cultus Dei:nonautem duriuscule, vti accipi interdum tradit Augustinus serm. 59.in loban.pto actione, qua Deus nos colat, id est, excolat & meliores reddat. Gracis

Big-

promiscue dicitut d'aheia rai hargeia Oeg, Rom. I.v. 9.26.c. 12.v. 1. Gal. 4.v. 8.9.1. Theff.1. verf. 9. Matth. 6. verf. 25. Differt autem hic cultus religiofusa civiliillo, quo honoramus homines illos, in quibus præ cæteris fulget imago Dei; quiq; funt peculiaria Dei instrumenta in politia vel Ecclesia: quibustamen nec fides, nec spes nostra inniti debet. Et hic cultus ciuilis Petro dicitur mun. 1. Petr. 2. v. 17. Cultus vero religiosus (quem Petrus vocar possovibidem) est Dei cogniti veneratio, tanquam fontis omnis boniin natura & Ecclesia, qua fidem & spem nostram in ipso solo repositam habemus. Et hic cultus est vitæ nostræ vita: iuxta illud Chrysostomi homil, i.de Orat, Mors animæ est impieras: animæ vita, cultus Dei. Quo etiam pertinet illa Augustini sententia Sermon. 64. in Iohannem : Deus cum colitur, creditur; cum creditur, colitur; cu creditur, capitur. Est autem veru Deicultu, qui iuxta ipfius verbum constituitur: & hic dicitur Aogues: estque internus, vel externus. Internus est lerius Dei rimor. Et hic maxime est consentaneus natura Dei, illique avaloy @, Rom. 12. v. 1. Est enimspiritualis: & proinde semper & vbique vnus & idem. Externus est interni cultus testificatio, à Deo præscripta. Et hic fuam corenézeuen habetabinternoillo. Vterque debet effe filialis, id est talis, qui Deo vt parentioptimo exhibsatur. Porro varia costituuntur fine species, sine partes cultus illius interni. Præcipuæ tamen funt quatuor, videl spes, timor Dei,lameius, Gobsequium. Nam quod fide nonnulli addunt, fit ideo, quia late accipiunt vocabulum cultus Dei. Nos vero hic stricte accipimus: quia de sanctificatione tractamus. Sed videamus cultum Dei internum m suis partibus. Spes igitur est plenæ fruitionis reru; quas fide credimus, spes quidi patiens expectatio. Ac spes quide ex fide est per emanatione, vt loquuntur, velutitious ex fonte, ramus ex trunco, & filia ex matre, Gal. 5. v. 5. Vn. dehæduz virtutes, fides & pes, sunt perpetuæ & inter se individuæ comites:adeo, vt spes pro fide sæpenumero accipiatur, 1. Pet. 3. v. 15. Heb. 10. v.13.1.3.v.6.s.6.v.18.1. Ioh 3.v.3. Dicitur aut expectatio: quoniam earum terum, qua iam videntur, nulla est amplius spes & fides, Rom. 8. verf. 24. Nameaduntaxat speramus, quæ futura expectamus, nondum autem sumus assecuti, vel tenemus. Eo modo Paulus spei naturam explicat Tit. 2.7.13. Dicitur porto plena fruitionis. Nam per spem Christiamam expectamusplenamrerum fruitionem. Vnde Rulus ait, Reddendam fibi effe eoronam gloria, quam expectauit, 2. Timoth. 4. vers. 8. id est, se fruiturum elle vita aterna, & quidem reipsa, quam sperauit, sibique per Christum promissam credidit. In quo non observamus differentiaminter vii & frui, quam tradit Augustinus libr. 1. doctrin. Christiana: Porto versature hac spes, noninrebus fluxis, sed in æternis; salute videlicer nostra &c

vita æterna expectanda: vii fides eandem salutem & vitam apprehenda & credit, 1. Theff. 5. verf. 8. Tit. 1. verf. 2. 6.3. v. 7. cap. 2. v. 13. 1. Theff. 4. v. 13. lin 12. P. 12. Rom. 5. P. 1. Col. 1. P. 18. Vnde spes & fides in eo conueniunt, quod vtraque versatur in rebus æternis, promissis Deo per Christum, & no bis salutaribus. Differunt autem inter se, quod spes eas res expeditit tractat, quatenus funt futuræ, fruendæ & lætæfiue bonænobis: fides autem eafdem illas res apprehendit & tractat, quatenus funt promite verbo Dei, gratuitæ in Christo, & absentes. Dicitur denique spesseren expectatio: quia placido animo, & non festinanti atque pracipitiassica implementum salutarium Dei promissionum, diem Domini, &ichin aduentu expectamus, vti agricola præstolatur attendito; fructum, pri enter expectans, lacob. g.v.7. Fouet n.nos & fullentat fpes, ne inilalong promissionum Dei expectatione deficiamus & fatiscamus, sed vevina. musiniis, & confirmemur. Vnde spes dicitur & awis, scutum, fidei. Nam pugnat in nostris animis spes pro Dei promissionibus, neinnobiscoruant. Qua de causa spes Christianorum dicitur viua, 1 Petr. I. ver [3, Corroboratn. & animat nos, & viuificat, ne desperemus, & fatiscamus,& tam certos nos efficit, atque si iam manu ipsa res promissas teneremus, & falui iam estemus rei ipfa, Rom. S.v. 24. Nunguam deniquespes hac, quæ in Des promissionibus & verbo fundara est, nos confundir & fallir, Roan. 5. verf. 4. Oremus igitut Deum, vt in nobis hanc spem efficiat. Nam funttria hon inum genera non habitantum in tabernaculo Altiffimi Non sperantes in Deum, Desperantes, & Frustra sperantes in Deum, n tradit Bernhardus serm. I. Psam. Qui habitat. Desperant, qui circa proprian infirmitatem funt nimis attenti. Frustra sperant, qui sic de Deimilie cordia sibi blandiuntur, vt à peccatis suis ne pænis quidememenden tur. Primus hominum istorum gradus habitat in meritis: secundusia pænis:tertius in vitiis fuis. Augustinus serm. 10 9. de temper. ait: Site nonim menit dies vitima victorem, inueniat pugnantem per ipem. Timer Daiel filialis affectus, quo Deum semper omnia nostra intuentem nobis ant oculos proponimus, tanquam omnium cogitationum, dictorum fiction rumque nostrorum testem ac vindicem, eamque ita reneremut, vinhil magis metuamus, quam ne Deum bene factorem nostrumoffendamus, & iram atque iudicium eius attuerfus nos irritemus. Ad huncnos Scri ptura passim hortatur, Pfal. 2, verf. 11. 6 33. verf. 8. Prou. 3. verf. 7 Efa. 8. 1.14 Ex hac virtute innumera promanant bona, Pfal.111.verf.10.Pros.13.75 10. verf. 27. c. 14. v. 27. cap. 15. v. 16. Pfal. 34. v. 10. 6 112 toto. Efa. 33. v. 6. D. bet autem hic timor esse filialis, hoc est fidelis & amabilis, non infidelis, non seruilis. Laus Dei est, qua Deus inuocatur & celebratur. Nobilifims

Timor Des.

endi

Rom.

quod

on y

tat&

fides

niffz

ttiens. fedu

phus

pati-

ongi

102-Vam

cotor-

,&

ous,

æc,

llit,

am

mi

1, 11

aff

ell.

\$10

10

ieft

hil

crt.

iplius species sunt Oratio, Gratiatum actio, Votum, & Confessio. Oratio Precatio. eft, quainuocamus Deum Vnum & Trinum per Christum: & dicitur precatio:estque vel absoluta Deitatis λατεκα, vel αξίωμα Christi mediatoris.Illaferturin Deum, atque adeo Christum, qua Deus est: hæc dirigiturad Christum, qua Jedr Dewn @ & mediator est. Deinde precatio fit velnostra causa, vel aliorum. I . Timoth. 2. verf. 1. Quæ nostra causa fit, est deprecatio mali, & petitio bonitum spiritualis, tum corporalis. Quæ aliorum causa fit, vel pro ipsis est, vel contra ipsos. Pro ipsis est intercessio vel benedictio: Contra ipsos est querela san crum apud Deum de ho-Aibus, & imprecatio in illos. Gratiarum actio est, qua Deum celebramus Gratiarum obbona data, & mala ablata vel auerruncata: est que publica vel priua- actio. ta. De hac, vt & precatione videris Gatechetica. Votum est pollicitatio religiosa, soli Deo facta voluntarie, de re aliqua Deo grata, & sita in nostra Votum. potestate, nomine gratitudinis ipsi debitæ præstanda, Pfal.50 v.14.116. V.11.13.14. Ecclef. g. verf. 5. Confessio hominis ad Deum, est hominis dispu- Confessio tatio ad Deum, ait Augustinus. Di putare autem ad Deum est, te illi indicare cienti, qualis es, & quam miser & corruptus, vtille se tibi indicet nescienti. Non fit igitur hæc disputatio animo responsandi, contradicendi, vel conquerendi de Deo eiulve iusticia: sed de nobis ipsis potius, nostroquevitio, & animi nostri erga Deum ingratitudine dolendi; qui tamsepe,tamimprudenter, tam facile in eum Dominum nostrum peccareaudeamus. Et hac conquestio est indicium animi vere ponitentis. De hacquarunt Scholastici, vtrum sit de iure naturali, vel positiuo? Fadisautem est responsio: eam esse de iure diuino. Porro fructus huius confessionisest, veagnoscamus coram Deo, quales antea suerimus, & quales nunc simus, atque ita lætemur & tremamus in Domino, & à peccatis in posterum abstineamus. Dixi hoc debere fieri coram Deo. Etsi enim Deus noritomnia nostra peccara: vult ramen vt illa ipsi confiteamur, hocest, nos ipsos humiliemus, & ipsius bonitatem imploremus: vt ita nostra reprehensio & accusatio sit ipsius laus & celebratio. Huic auremsoli debemus confiteri peccata nostra: tum quia ipsi soli peccauimus, Pf. 51. v. 6. tum quia iple solus potest temittere peccata, Luc. 5. verf. 21. Fit potro hac confessio, partim publice & generaliter in cœtu Ecclesia; partim specialiter & privatim, quando cofam Deo nominatim vnum aliquod deliam nottruminter cætera agnoscimus, Pf. 51. 10b 31. Atque hacconfessio, quam hacenus explicauimus, dicitur confessio ad Deum: cui lubiungirur confesso de Deo, que dicitur martyrium, quod est Christia-Martyrium naanimi fortitudo à Des spiritu data, per quam læto animo sustinemus mortem, vel aliquid aliud minus quidem, sed tamen carni durum &

molestum, pro veræ do ctrinæ professione & nominis Dei confessione Act. 5. 41. Apoc. 20. v. 4. Hinc August. Ser. 17. de verbis Apostoli ait: Martyres fur qui viq; ad languinem pro Christo pugnauerunt, Hebr. 12. 70 [.4. Dicin autem forritudo: quia per martyrium fit, vt Christiani patianturresal uer sas, forti animo, pro causa honestissima: quæ tria requirunturin ven fortitudine. Multo aut maior est hæc fortitudo, quam vlla alia, fuest militum in bello occumbentium, sue hominum resaduersas sultipen tium: tu quia hic maiora sunt tormenta, tum quia maior est costantain Superandis dolorib. & rentationibus: quib. omnibus martyres nonluc cumbunt, sed incumbunt, sub Christo scil. capite, & in Christo. Namin ait Augustinus, duplicem mundus aciem producit contramilites Chill Blanditur vt decipiat:terret, vt frangat. Ad vtrofq; aditus occumitChi. Aus, & non vincitur Christianus. Ideo hac fortitudo dicitur Christiane. Idem Augustinus ser. 1. des. Vincentio ait: Agnoscatur operari dininitas. Quemodo enim corruptibilis puluis cotra tam immania tormenta durare, missin eo Christus habitaret? Si consideretur in ista passione humanapa. tientia, incipit esse incredibilis: si agnoscatur divina potentia, desinites Se mirabilis. Diximus etiam in definitione martyrii: Pro confesione nomini Dei. Neg; n.pæna facit martyres, sed causa, vr ait Cyptianus Etredeinquit August .fer. 50. in Ich. Non funt martyres, qui sanguinem sum fundunt elatione, non charitate. Nã & apud hæreticos, qui propteriniquitates & errores suos aliquid molestiarum perpessi fuerint, nominematyrii ie ia Ctant, vt hoc pallio dealbati facilius furentur, quia lupilum. Verum isti non pro ouibus, sed contra oues moriuntur. Nicergopro vera fide moriantur, non funt martvres. In hac patientia, qua spenin Christum martyres coronantur. In hac spe dice bat Apostolus: Quisnos Separabit à charitate Christi? August. Serm. 1 6. verb. Apostol. Vnde oratepro martyre est iniuria, inquit August. fer. 17. ib. Cæterum duplex constituins genus martyrum Christi. Primo fiquidem martyres xar igognidion tur, qui morte coronantur: deinde & ii martyres appellantur, qui pori aliquam corporalem pro nomine lesu subierunt, ex qua tamen supertes manferunt: qui dicuntur ομολογηταί, confessores, quorum fit mention illo Bernhardi in paruis sermonibus: Via, quæ ducit ad vitam, est tripler. Sas guinea, purpurea, lactea. Sanguinea in martyribus: purpurea in confe foribus: lactea in virginibus. Præterea duo hic funt tradenda: quomodo martyres nobis fint honorandi, quiq; fint loci exhortationum admartyrium. Honorandi autem funt martyres tripliciter. Primo ipforumme moriãest recolenda, vt ex eorum fide, & constantia fidem nostramon-Sememus, eam q; folam diuinam & inuidam effengnoscamus, Hib.il 134

ficae

lun

citur

5 2d -

Vera

1efr

nen-

ain

luc-

n.n

rifti.

hri-

Da.

ret,

refmi

in-

in-

ni-

21-

int.

M

100

DD.

el-

n-

7.13.14.35.Col.i.v.24. Deinde vteorum constantiam, & animi magnitudinem imitemur. Tertio vt Deum in ipsis martyribus agnoscamus & colamus: iphus videlicer benignitatem & potentiam in electis suis vocandis, fouendis atque tenendis: Ideo Bernhardw ait: Imitatio, non adoratio, sandis debetur. Et Euseb.lib. 4. Eccl. historia c. 15. de Christo loquens ait: ชี พามะงาอี พูอง อังาฉ าอบี ใ เรีย กออธานพรีมเอง, าอบร อิย แล้อาบอุดุร พร แลใหาล่ร ล่γαπώμεν αξίως. Et ferm.de S. Vincentio inter ferm. August. de Martyribus dicitur: In his omnibus ille agnoscendus, ille glorificandus, ille laudandus eft: qui & in prima vocatione dedit fidem, & in suprema passione virtutem. Nempe quemadmodum ipsi martyres non pro sua, sed pro Christigloria moriuntur: ita in corum morte, non illorum, sed Dei & Christi iphus laus prædicanda eft, & quærenda, & agnoscenda. Ad loca exhortationum ad martyrium quod artinet, sunt illa numero quinque, I.Manifelta Scriptura dicta. Matth. 10. v. 32. Apoc. 21. v. 8. Matth. 5. v. 11.1. Petr. 4. v.16, Phil.1.v.19. Vbi continentur argumenta ab honesto & vtili, siadcamus martyrium, & ab inutili, si detrectemus. II. Exemplum Christi. Luc. 24 v. 26. Ad. 14. v. 22. III. Natura Dei, qui est iustus, clemens, omnipotens, &omnia gubernans Luc. 12. verf. 7.2. Tim. 2. verf. 13. Heb. 10. verf. 25. IV. Anima pro Deo amittenda est, vt eam inueniamus. Matth. 10.7.39. V. Exempla propherarum, apostolorum & martyrum aliorum sunt ob oculos ponenda. Hebr. 11. Legietiam vtiliter possunt exhortationes veterum.Inlignis est locus apud Augustinum in serm. de convorsione Pauli: Appendo quod patior, contra id quod spero. Hocsentio, illud credo, Et tamenplus valet quod credo, quam quod sentio. Quidquid est, quod semit pro nomine Christi, si potest vinci, tolerabile est. Si non potest vinci, migrare hincfacit. Non extinguit, sed accelerat ipsum præmium iplam dulcedinem, quæ cum venerit, sine fine erit: opus (id est, martyrium) cum fine: merces sine fine. Nobis igitur martyrium potius deelle debet, quamanimus noster martyrio: quia scilic. animus in martyrio ferendo exul à corpore, non sentit pene dolores corporis. Neque hoc facit stupor, sed amor. Summittitur enim Deo tensus, non amittitur:vt ait Bernhardus sermon. 16. Cantic Idem sermon. 66. de martyribus hæreticorumagens, ait: Nihil habet constantia martyrum simile cum pertinacia horum:quia mortis contemtum in illis pietas, in istis cordis duritia opetatur. Restat inter partes cultus interni. Obsequium, quod Deo debemus. Obsequium Illud cerniturin humili iussorum diuinorum executione: de qua in Deo debui. Theologia Casuum dicimus, & in explicatione Decalogi diximus. Cultus Des externus est varius, isque respectu temporis duplex, vetus in Cultus Dei V.T.& nonus sub Euangelio. Huic vero cultui Dei opponitur cultus fal. externus.

fus:ilque infinitus, ita vt Tyrius Maximus λόγω a recte dixerit de cultuil. lius falli vanitatibus : μη β γέν @ γένει ομολογει ον τέποις, αλ ονθεπλική λει, απι κο οίκω, κο άνης ανός , ουδ άυτος αυτώ. Falfus autemil cultus venit nomine idololatria, qua est quando cultus dininusti quam vero Deo exhibetur, eftq; duplex. Autenimid, quod Deus non eft , pro Deo habetur & colitur : aut id , quod pro Deo habetur, fine reuera, siue falso, imagine corporea efformatur, & in imagine, veladimaginem colitur. Illa prohibetur primo præcepto : hæc feando, Exod. 20. Exemplum primæ speciei, qua verum numen nonhonon. tur, sed id quod Deus non est colitur, est in Molocho, Baalim, Ch. moso, Baalpeor, & similibus falsis diis. Deut. 19.32. Exemplum tecunde speciei, qua verum numen in imagine colitur, est in vitulo Aharonis & in vitulis Ieroboami. Exod. 32.1. Reg. 18. Vtriusque vero exemplum habe. mus in Papistis. Hi enim prioris idololatria se faciunt reos, quia panin Eucharistia, Maria, Angelis, & Sanctis demortuis, Reliquiis crucuChi, sti & Sanctorum, denique omnibus rebus consecratis divinum cultum tribuunt; iremque ex Papa faciunt idolum fiue numen plaufibile; pofte rioris, quod Deum, Christum, crucem Christi, Mariam, Angelos & San-Cos in imagine colunt. Et quamuis varias exceptiones, difinctiones & excusationes adhibeant: illa tamen sunt opa que quane & xme oryam, vi suo loco demonstrabitur.

Quot spetia-XIII. In officiis charitatis erga proximum spetiaridebent da in officiis affectiones & species.

Affectiones sunt duæ, Hilaritas & Constantia. Species sunt valie quæ recenteri possunt iuxta seriem præceptorum secundæ tabulz, nia Catecheticis sactum; vel iuxta methodum capitis trigesimi lobiante pitis duodecimi epistolæad Romanos, vel methodo arbitratia disposi.

Vide in theologia casum,

CAP XXVII. De Adoptione filiorum Dei. PRÆCEPTA.

F Verunt dona Dei erga ecclesiam principalia prima in vocatione, iufificialia de fanctificatione: sequitur vt videamus orta, qua à primu dependent; qualifunt itidem tria, videl. Adoptio, Libertas & conservatio in bonis partis.

Adoptio est, qua Deus nos infilios recipit & haredes sues. Rom. 8. verligit. 17. Gal. 3. v. 26. Ephes. 1. v. 5. Ioh, 1. v. 12. Dicitur etiam adoptio filional filiona

Dei, & gloris adoptionis. Quæ gloria describitur graphice Esa. 43. v. 17. 18.19.10.c, 56.v.4.5. c.62.v.3.4. Hof.I.v.10. Matth. 5.v.9.45. c.13. v.38. Luc.6.v. 35.loh. 1.v. 12. Rom. 8.v. 14.15.16.2 Cor. 6.v. 18. Gal. 3.v. 26.c. 4. V.4.5.6. 1.loh.3. V.2. 9.10. Apoc. 2. V. 17. C. 21. V. 9.

Adoptionin partes sunt dua, V nio & Communio. Hæcenim duo spectari &

concurrere necesse est in qualibet vera vo Jeria.

Vnivest, qua Deus fideles sibi vnit. Vide Canticum Canticorum, quod dicitur Ecloga Eclogarum de sponsione Regis Regum Nati, & Serui Sernorumfacti, & Abiecta abiectarum nata, Delecta delectarum facta. kem. Ela. 54. verl. 5. Hol. 2. v. 15. 19. 20. Iohan. 6. v. 56. 1. Corinth. 5. v. 17. Ephel. 3. v. 30.1. Corinth. 10. v. 17. 2, Corinth. 11. v. 2. Ephel. 3. v. 6. Gal. 3. v.28. Col. 3. V.15.

Communio est, qua Christiani participant bonis & cruce Christi. Ich. 6. v. 54. cap. 15. v. 4. 5. 6.7. Rom. 8. v. 17. Ephel. 4. v. 3. 4. 5. 6. 7. 1. Iohan. 1. v. 5. 6. 7. Ela. 28. v. 23. & legg. loh. 9. v. 23. Pfal. 37. v. 20. lerem. 46. v. 28. 1. Cor. 11. v.31, 1. Tim.3.v. 12. Hebr. 11.v. 35.36.37. c. 12.v. 6. Iacob. 1.v. 2.3. 1. Petr.

4.V.17. Apoc. 3.V. 19.

insi

Aug.

mille

usalii

s mon

, fine

adj.

ndo.

1013-

Chr.

indz

15, &

abe.

nin hi

mur

an-

8

, W

REGVLÆ.

1. Adoptionis gloria est summa in hac vita.

Adoptionis

Consideravimus hactenus bonum virtutis, quod Deus in nos con-gloria. fertiam lequitur bonum conditionis siue beatitudo, quatenus quidem inchoaturin hac vita. Vbi primo se offert adoptio filiorum Dei, de qua Chryfoftomu bomil.in Pfal.150. ait: Ita etiam precationis nostræ proæmium hine capit initium. Dicere enim Pater noster est corum qui agunt gratias propter dona, quæ acceperunt, & ea omnia per hoc nomen oftendunt. Quienim dixit Patrem, confessus est filiorum adoptionem. Qui autem confessus est adoptionem, iustitiam, sandificationem, redemtionem, peccatorum remissionem, suppeditationem Spiritus sancti prædicauit. Oportet enim hæcomnia prius extitisse, vt nos filiorum adoptione sic fruamur, & qui Patrem vocemus digni habeamur. Est igitur adoptio summa Christianorum gloriatio. Non enim hic fiunt filis regis vel principis alicuius terreni: sed Dei Optimi Maximi, & cohæredes Christi. Caterum adoptio illa in hac vita est imperfecta. Rom, 8.7.15. Ioh. 1.V.12.in altera vita erit perfecta.Rom.8.v.23.

II. Adoptio filiorum Dei fit per fidem.

Adoptio no-Per fidemenim filii Dei sumus. Gal.3. vers.6. Hinc qui fidem habent, fidem. dicuntur accepisse Spiritum adoptionis, & libertatis, & filiorum Dei,

Xxxx

Rom. 8. v. 15. Vnde fit vt per fidem Gentes dicanturesse fili Abraha, & hæredes mundi, & cohæredes Christi. Rom. 4. v. 12. cap. 9. v. 7. Gal. 4. v. 18. Rom. 4. v. 13. 14 15. 16. Fides itaque est causa vnionis & communionis cum Christo: quia per fidem cum Christo coniungimur, viimembra cum capite, ac illi inserimur, & quoque communionem habemus cum ipso.

Vnio & com-III. Vnio nostri cum Christo est arctissima, & communio munio nostra gloriosissima.

qualis?

Vnio est arctissima: quia est arctior quam viri & vxoris interse part.

Vnio est arctisima; quia eft arctior quam viri & vxoris interle. Perf. dem enim sumus os de offibus Christi, & caro de carne Christi, & san guis de sanguine ipsius loh. 15. v. 1. 2. 5. Eph. 5. v. 30. Tamarca scilicetel. vt Christus fit caput & vitis, nos membra & palmites. Communio eff al. riosisima; quia eadem fides facit, ardissime scilicet nos colligandok conjungendo cum Christo, vt bonorum & gratiarum spiritualiú Christi, quatenus ille noster mediator est, simus participes. Namereounquam vberrimo fonte, ea omnia dona, quæ nobis funt ad falutem zternam necessaria, in nos defluunt: & nos illa ex eo haurimus. Iohan. I.v.17. cap. 6. v. 35. 4. Communio autem ista est natura, status, officionim, & beneficiorum Chrifti. Natura; quia eft frater nofter. Non enimangehcam affumfit naturam, fed humanam. Hebr. 1.cap. 2.v.14. Habemuseiam cum Christo communionem quoad diuinam naturam, quatenus illain nobis gratiofe habitat. 2. Petr. I. v. 4. Ioh. 14. v. 23. Status; quia cum Chi-Ro nati fumus fancte, fancte cum eodem viximus; fumus patti, mortui, sepulti cum eodem, cum eo descendimus ad inferos, atque ita commo nem cum Christo habemus statum exinanitionis. Sed & statum eral rationis habemus cum ipfo communem; quia cum ipfo refurreximus ascendimus in cœlum, sedemus in cœlo, iudicabimus deniq; mundum: faluo ramen discrimine, o est inter caput & membra. Officii; quia lumu prophetæ, sacerdotes & reges, in ipso, cu ipso, & peripsum vndi. April, Et quia reges sumus, sumus quoque domini huius mundi, rerumq; corporalium legitimi possessores, & vtita dicam, vsurpatores: quod dominium, postessionem & vium amiseramus in Adamo. Beneficiorum denique; quia idem Spiritus est in Christo & nobis, qui nos mortuos excital, frigidos calefacit, defectos reficit & plane perficit ad vitam aternam. 1. Corinth. 6. v. 17. cap. 12. v. 13. 1. loh. 3. v. 24. cap. 4. v. 13. Vbi differi potel de termino à quo, videlicet quod filii ira, Diaboli & Ada simus innobis; de termino ad quem, quod fiamus filii Dei, hæredes ipfius, & cohrredes Christi; & denique de mediis, per quætransimus à termino à quo

adterminum ad quem, vt funt fides , prædicatio verbi & vsus sacramentorum. Ex his videre est, homines fideles neg; Christum, ne que Christi bona & gratias, neq; illam Dei misericordiam vnquam extra se inuenire aur quarere debere, sed eas inter se cernere, agnoscere, speculari, easque sibiapplicare vtrumquemque fidelium. Verum enim fidei effectum eft applicatio Christiad quemque pium & fidelem,iuxta illud: Fides vera exthefi facit hypothefin. Item: Fidei iustificantis conclusiones omnes funt singulares, idest, sunt applicationes promissionum Dei per Chrisum peculiares ad vnum quem que fidelium: non autem generales, quibusduntaxat sciant & concludant, Christum esse Seruatorem mundi. Piligitur per fidem agnoscunt Christum & omnia ipsius bona esse fua, sibique à Deo donata & propria, & in ils tanquam suis propriisque bonis (nempe in obedientia & iustitia Christi) plenissime fidunt & acquielcunt, Fides enim tam ar de eos cum Christo ne dit & coniungit, vique Christus habet habuitue, ipsi habeant, & eorum vim & vsum sentiant, idque certissime; quia Christum ipsum, istorum actionum subjectum, fideles habent & possident. Neque tamen ista fidelium cum Christo, quantumuis arcta, vnio, connexio & coniunctio, fit transfusione aliqua substantia, aut coniun ctione aliqua personali: sed comodo vt diximus, communicatione natura pura, status, officiotum & beneficiorum. Non igitur hic oportet somniare corporalem aliquam, sed mysticam oportet credere vnionem & communionem.

IV. Communio sanctorum intersese pender ab vnione & Communio communione ipsorum cum Christo.

Nam quemadmodum membra sub vno capite habent communionem interse, & filii eiuschem patris communicant interses: ita quoque se habent membra Christi. Hæc autem communio sanctorum interse spectatur in vnitate doctrinæ, quam omnes habent communem; in communitate donorum, & denique malorum, sue crucis. Vnam enim habenus Scripturam sue testamentum vnum: vnum Deum Patrem, filium & Spiritum sanctum: vnam Ecclesiam: vnam remissionem peccatorum: vnam vitam æternam: vnam normam viuendi & Spiritum sanctimoniæ & precum: vna eademque sigilla sue sacramenta, quantum ad substantiam. Communionem quoque habemus cum Ecclesatriumphante, angelis videlicet & beatorum hominum spiritibus im calo.

Quemodo habeamus communionem cum SS. Trinitate!

V. Vnio & communio cum Christo paritynionem & conmunionem cum SS. Trinitate.

Sicenim docet Scriptura.1. Ioh 1. v. 3. 2. Corinth. 13. v. 13. Habemusigi. tur prime commun onem cum Deo Patre. 1. Iohan. 3. v. I. Rom. 8. v. 16.11. 1. Iohan. 2. v. 23. Habemus deinde communionem cum Filio Dei. Hebr. 7.14. Iohan, 6.v. 53.56. Apoc. 3.v. 20. Hacautem communio est vnio Chrifti nobiscum in natura, in gratia & in gloria. Prima factaestininama. tione, per assumtionem nature nostre lohan. 1. 7.14. & mihil pertingad reprobos : quia Christus non assums to naturam peccato pollutam. Se cunda fit quotidie in nobis, per assumtionem nostri in naturam Chris Rom. 14. v. 3. Tertia fiet per assumtionem nostri in regnum celonunihan. 1 4. ver [. 3. Habemus denique communionem cum Spiritu fanco: quippe qui in nobis habitat, nos fibi vnit, nos regenerat, ducit, reflutt vna cum Spiritu nostro nos esfe filios Dei, vna subleuat infirmitatemoftras, interpellat pro nobis sufpiriis inenarrabilibus, fortiternos como borat in interiore homine & oblignat nos tanquam arrhabolizediatis nostræ, dum in perfectam libertatem vere vindicemur.i. Con.i.v.6.19. Rom. 8. v. 9.10.14.16.26. Eph. 3. v. 16. & 1. v. 13.14.

VI. Vnio Christinobiscum estarctissima, & tantum con-

Arctisima est; quia est realis & substantialis. Tamethenim nosinteris fimus, ramen teuera cum Chtifto vnimur, partim fecundum divinan ipsius naturam, quatenus ipse in nobis habitat, & nos sibi conforms reddit. 2. Petr. 1. v. 4. Iob. 14. v. 23. parrim fecundum humanam naturan; quæ vnio spectatur in participatione naturæ. Heb. 2. v. 14. & sanchiamo riginalis & actualis: tum in participatione Spiritus. 1. Car. 6. 7.17. 1911 v.13. 1.10h.3. v.24. cap. 4.v.13. Rom. 8.v.11. Eph. 4.v.4. tum denique inpati cipatione bonorum, videlicet gratiæ & gloriæ, itemque malorumin afflictionum. Roman. 8.v. 17.18. Phil 3.v. 11. Apoc. 2.v. 16.27.1. Cor. 15.145 Ob hanc ar dam connexionem vnio ista dicitur etiam corporalis,idelle vera: nisi velis illam sicappellari à corpore mystico. Porto barminta tum est elettorum: quia fit per fidem, Joh. 1. v. 12. Gal. 3. v. 26. Vndeilid cuntur filii Dei, qui aguntur Spiritu ipfius, qui inceduntialuce, &ma in tenebris. Rom. 8.v. 14. 1. Iob. 1. v. 6.7. Grauissime igitur errant, quicor tendunt etiam Cainum, Saulem, Simonem Magum, Caligulam, Nero nem, Mahometem, omnesque canes & porcos, in gratiam & sinum De effe restitutos. Verum est, omnes homines sunt fili Dei jure creation & conservationis: sed hic agitur de jure redemtionis. CAR

De Libertate Christiana.

PRÆCEPTA.

Liberta Christiana est status, in quem à Deo per Christium constituti, & per Espiritum santium obsignatifumus, ve simus liberi à servitute peccati & legis. Gal. 4. verl. r. Breviter: Libertas Christiana est liberatio à servitute spirituali: sive, beneficium Dei, que non amplius sumus sub lege, sed sub gratia.

Estque communis, vel propria.

n.

.17.

77.3.

hri-

na-

ad

Se-

rifi

1

to:

tut

10-

to-

19.

n-

0-

D.

nê

19,

Ď.

Communis est omnium fidelium V. & N.T. eftque quadruplex.

I. Aingo Legis moralis: quæ libertas est duplex. I. A necessitate implemdilegemillam persectissime in hac vita, & proinde à rigidissima & seucrissima illus exactione, qua persectissimam obedientiam à nobis requirit. 2. A maledictione ob violationem legis: cum Christus sponsor noster sature, due so dinasse illud legis persectissime impleuerit pro nobis, & maledictionem pænamque pro nobis pertuserit. Astor. 15. v. 10. Rom. 6.

11. Aferuitute seu dominio & tyrannide peccati: quia sumus iustificati & sandificati, ita vt Deo viuamus promta voluntate. Ioh. 8.v.34.2. Cor.3.v. 17.Rom. 6.v.6. & seqq.2. Petr. 2.v.16. Rom. 6.v.18. Matth. 11.v.29.

III. Ab oneretraditionum humanarum. Vide Matth. 24.v.4.c.15.v.2.c.9. v.14.15.1.Cot.7.v.23,

IV. Ameruhamano in cultu Dei; qua libertate fit, vi electi flagrene vehementi cupiditate, Deo fincere & constantes serviendi iuxta cius praecepta: qualisfuit in Abrahamo, Isaaco, Izacobo, Daniele, &c.

Huim libertatis quadruplicis occurrunt caufa & effecta.

Canfa funt hocordine:

1. Efficiens princes: Deus Pater qui offert, Filius mediator qui confert, & Spiritus S. qui intus eam obtignat. Col.1. v.12.13. Ioh. 8. v.36. Gal. 5. v.12. Cor. 3. v.17.38. Segny suém, gratia & ou av Segurita Dei in Christo Lucr. v.78. Segna agalum, di lidures & farisfactio Christi Rom. 5. v.6. & leqq. obsignats & conferuans, Spiritus S. arrhabo & testis in cordibus sidelium. Rom. 8. v. 15.16. Eph. v. 13.14. instrumentum duplex: vnum exparte Dei, exhibentis hanc libertatem; videl. salutaris doctrina de milericordia Dei in Christo, qua ideiro ministerium reconciliationis dicitur, 2. Corl 3. v.19. alterum exparte bominia, recipientis issam libertatem, sides in Christum, loh. 1. v. 12. Rom. 5. v. 2. Gal. 3. v. 26.

Yyyy

II. Finy

11. Finis summus, laus glorios Dei gratiz, Ephel s. v.14 subminia, salus fidelium, Rom. 6. v. 22.

111. Materia: circa quam , est tum peccatum, & lex peccativistus: un ius filiorum Dei, & Spiritus Christi: in qua, siue subiectum, suntomns sideles à tyrannide peccati & legis exemti, & per gratiam adoptionis Deo propter Christum in filios assumti, Gal. 3. v. 26.

IV. Forma, quæ consistit in liberatione ex seruiture spiritualipeca; & legis, & donatione juris siliorum Dei, & missione Spiritus sandiin

corda credentium, Coloff.1. v.13. Gal. 4.v.6.

in Christo; quæ dicitur consolatio Christiana, vt distinguatura philosophica & mundana. Heb. 6. v. 18. 19. 20. 2. Admonitio: vt à peccatolibei, serui siamus iustitiæ, Rom. 6. v. 18. 19. 20. 21. 22. 2. Petr. 2. v. 16.

Libertas propria, concernit fideles N.T.

Estque duplex. 1. Libertas à legibus Moss ceremonialibus & foressibus; que tenus illæ tantum ad pædagogiam veteris populi & ad politiam Mossicam pertinuerunt, A&or.15.1.Cor.9. v.1.19. 2.Cor.3.v.17. Hibro.v.10. II. Libertas inrebus adiaphoris seu mediis; quibus Christiani possunt vive abstinere, Rom.14.

REGVLA.

Zibertas Christiana unde sic di-Bai I. Libertas Christiana sic dicitur ab authore & suitecto.

fedillom libertate fua abufum, illam amilife; feruumque factum illius, cuiobedinit, id est peccati, tum quoad reatum condemnationis, tum quoad dominium: qua vera eft seruitus, & summa miseria. Hancexcepir servitus aconomica, indu cta à Deo per legis moralis repetionem, & ceremonialis itemque iudicialis positionem. Seruitus sub lege moralifuirigidaillius exactio, qua homo ad desperationem illius præstandzadductus, tyrannidem peccati dominantis agnosceret. Seruitus sub lege ceremoniali fuit condemnationis obfignatio, qua homo de reatu conuinceretur, & sie per hanc & illam ad Christum confugerer, quià teatu & dominio peccati liberaret. Seruititus sub lege iudiciali siue forenti fuit, non quatenus illa fuit iuris communis vel particularis, quod specat honestatem politicam, sed quatenus suit mista ex lege naturz, & lege ceremoniali, arque adeo pertinuit ad pædagogiam veteris

11. Libertas Christiana communis competit communiter fidelibus V. & N. T. ita tamen vt peculiari & excellenti ra- quomodo se

tione tribuatur fidelibus. N. T.

s:tum

omnes

ionist

eccati

ndiin

rium

ilofo.

iberi.

lofai-

V.10.

tive

Vel-

enti

ife-

m

11

Veteripopulo Dei competit libertas illa, quæ dicitur communis per promissionem seminis benedicti, & fidem in illud (ficenim competit illis liberatio à vera seruitute, & ius filiorum Dei Spiritusque adoptionis) led spiritu seruitutis œconomice contemperata, Genes. 3. vers. 15: cap. 15. verf. 6. Hebr. 11. Galat. 4. verf. 1. 2.3. Ecclesiæ autem N. T. hæclibertas competit in gradu nobiliori, facta accessione libertatis istius, quadicitur propria N. T. Vnde dici soler, libertatem Christianam vesam & integram competere Ecclesia N. T. veram quidem, sed non integram Ecclesia V.T. Certis autem gradibus circumscribitur libertas il-dus libertas in la communis, videlicet numero quatuor, vel, vt alii malunt, quinque omniii Chrigradibus : sinempe primus gradus, qui dicitur à iugo legis moralis, stianorum. subdividatui. Quinque isti gradus ita se habent. Primu gradus consistit in temperamento rigoris iltius, quo Deus legis moralis observationem postulauit in primo statu, & inde postulare potuit, si eodem modo cum hominibus agere voluisset, & actu ipso, sed economico postulauità populo V. T. Quod horribili ista legislatione in monte Sina indicauit. Nos vero accessimus ad montem Sion, & N.T. mediatorem Christum, cuius iugum facile est & onus leue, tum quod Christus iugum exactionis fregit, tum quod Deo visum fuit secundum Aneixeian agere in N.T. patione, Exed. 18.19. Gal. 4. v. 24.25. Efa. 2. v. 3. Mich. 4. v. 2. Hebr. 12. v. 18.6 1944. Matth. 11. v. 30. Sed hoc omne accipiendu est comparate, no negate.

Yyyy

Libertas habet in V. ES N.T.

Nam erfi veteres fideles etiam accesserunt ad Christum: non tament lustri modo, ve nos. Secundus gradus confistit in immunitare à reacht condemnatione peccati, quod sanguine Christi expiarum est, incom fide remissionem peccatorum obtinemus, & iultificationem abin, quibus per legem Mosis absolui non potuimus. Tertin gradmestinime ratione à dominio & tyrannide peccati inhabitantis, co qued mille per Spiritum Christi inhabitantem mortificata & eneruataelt, team plius dominetur iis, qui funt fub gratia, Rom. 6.7.14. Vtraque autenile liberras gradus secundi & tertii ex eo est, quod peccatum in came Chi si sit condemnatum, & propterea nec ius habeat condemnandi neces imperandi, Rom. 8. v. 3. Vnde recte dici folet: Electifunt liberiadem tione legis & dominatione regis peccati. Quartu gradu eft, quodfe mus liberi ab onere traditionum humanarum; videl. observationelismanarum adinuentionum, ceremoniarum & superstitionum, one lib specie pietatis & religionis Ecclesia obtruduntur, velimperiose imponuntur. Huiusmodi erant raditiones Phariscorum, quas fideles non morabantur. Quintus gradus est libertas à metu humanoin culm Dei, qua fit vi nullo metu ed ctorum tyrannicorum, cruciatuum, odiomm mundi, exagitationum, mortis denique ipfius, patiamor nos la le Dei auelli, exemplo Parriarcharum, Prophetarum, fociorum Danielist Maccabæorum in V, T.& innumerorum Martyrumin N.T.

Libertas Christiana non tollit obedientsam decalogi. III. Libertas Christiana non tollit obedientiam legimorali debitam.

Lex moralis est abrogata, quantum ad maledictionem aduessus, qui sunt in Christo, Roman. 8. v. 1. sed non quantum ad observationem. Nam illa demum vera atque absoluta libertas est, cum Deo seruinas. Propterea in S. literis liberum esse & Deo seruire, verbis disserunt, telm idem, 1. Pet 2. v. 16. Et Apostolus Rom 6. v. 18. libertatem Christianam cit esse seruitutem iustitia. Hinc Matth. 11. v. 29. vocatur iugum Christiced leue, & subeuntibus salutare.

IV. Libertas propria N. T. dicitur synecdochice, pera cellentiam nimirum, Christiana.

Speciatim hæ libertas dicitur Christiana; quia pertinet ad solution deles N.T. qui Christiani dicuntur i ¿ augitus, stricte accepto hornomi me, ad differentiam scil. veterum fidelium, qui communitet indais libertatiupre. Pellantur. Duo autem sunt gradus huius libertatis. Primuestin villo libertatiupre. Pellantur. Duo autem sunt gradus huius libertatis. Primuestin villo libertatiupre. Catione à seruitute œconomica legis ceremonialis simpliciter, de la seruiture de legis ceremonialis simpliciter, de la seruiture de legis ceremonialis simpliciter, de la seruiture de la seruiture de legis ceremonialis simpliciter, de la seruiture de l

nend.

b iis, 1

mine.

sillin

be am-

Chri-

neque àmns

od fo

ehu-

refub

mpo-

non

Dei,

Dei

lis &

mo-

di-

bri-

CX.

forenfis ferindum quid. Et lex quidem ceremonialis habebat quatuor respedus lab V.T. Nam 1. Fuit lingnaculum condemnationis, & debitipoftichirographum, Galat. 3.v. 21. Hebr. 10. verf. 3.4. 2. Symbolum ac tellera qua populus Iudaicus à reliquis omnibus gentibus víq; ad Chri. Riadventum discerneretur, Genef. 17. verf. 13. 14. 3. Typica adumbratio Chili & prefignificatio beneficiorum eius, Hebr. 9.v. 9.10.cap.10.v.1. 4. Fuit ranquam miles præsidiarius, pædagogus & tutor, quo Ecclesia in infantilizate subelementis mundi in spe promissi & venturi Messie custodietur, & in fidem illius, & ad illum deduceretur, vt Paulus Gal 3. 44 docet. Primum respectum sublarum esse oportet, sublata condemationepeccari, cuius erat fignaculu. Cum enim illa per Christum fit abolita, necesse quoque est illum respectum legis ceremonialis expirasle, Coloff 1. v. 14. Eph. 2. ver f. 15. Secundus quoque respectus superesse non poteliquia Gentes funt vocatæ, Eph. 2. verf. 14.15. Tertius respectus nulla quoque ratione stare potest, postquam corpus ipsum iam est exhibium, Colivaf. 17. Quartus denique respectus post Christiaduentum estinutilis. Quando enim hæres ad adultam ætatem peruenit, non amplius prziide, pzdagogo, & tutore indiget, sed ipse hæreditarem adminiftrate, & fibiipfi suo indicio in rebus potiundis praire & sufficere potell. Sic poliquam Ecclesia ex annis infantiæ excessit, & adultam in Christo etatem est ingressa, non amplius cultui Mosaico sub egenis mundielementis subeft, sed ductui Spiritus Christiest subiecta, Rom. 8. v.15.Gd.4.7.4.5.6.7. Ad immunitatem à legibus forensibus fori Israeli. vici quod attinet, illa non est quoad ius politicum commune nature, sed quoadius fingulate genti Iudzorum accommodatum. lus naturz commune complectitur notiones vniuerfales iustitia, aquitatis & honestaus lus singulare, qua genti sudæorum proprium, eatenus certis determinationibus fecundum perfonas, quarum bono fancitumerat, res & negotia, de quibus sancitum, & circum stantias, cum quibus sancitum e. sat, definitum fuit. Vnde de mutabilitate & immutabilitate harum legumiudicium fieri debet. Immurabile eft, quidquid fecundum principia vniuerfalia naturæ, & rationem communem leges moralis, ad comnune bonum, veliubendo, vel verando, vel munerando, vel puniendo, estordinatum:proinde ad hoc Christiana libertas le non extendir. Mutabile est, quidquid iuris singularis particularem respectum haber. Non ergotenentur Christiani hisce legibus, qua sunt determinata iuri singulariad modum. Reipubl. Iudaica, hocest, personarum, actionum, & finis sue boniparticularis. Que vero ex his legibus mixti sunt generis, inhis พ่ารักษาราชา หมายเกินซ์ eft distinguendum. Quidquid morale, ob-Yyyy

ligat & pe :manet, vel ratione communi, vel analogia: quidquid politicum, quoad fingulares determinationes non aftringit. Secundus gradus libertatis proprie N.T.eft liberum rerum indifferentium exercitium& vius : quam tamen libertatem Deus duplici lege circumscriptamesse voluit, quo & suz gloriz, & Ecclesiz saluti consulerer: lege videlicet charitatis & fidei. Lex fidei præscribit, ve de legitimo terum indifferentium viu rede fimus inftrudi , & fuficienter confirmati. Lex charitatis ædificationem proximi, siue infirmi, siue confirmati procurateigbet, Roman. 14.1, Corinth. S. verf. 9. capit. 10. verf. 27. 28.29. 6. Afforum. 16. vers. 3. Quo etiam pertinet, vt rebus in Ecclesia receptis insistamus, ne importuna mutatione Ecclesiæ vel schisma, vel molestiam apportemus. Grauiter itaque errant, qui in abstinentia huius libertatis, priuatum suum commodum & iv Cutar adificationi proximi anteponunt Grauius, qui hac libertate, vel ad satiandam carnis libidine, vel intempestino zelo ad contemtum & offendiculum fratrum infirmorum,ab. utuntur: At omnium grauissime qui vel rebus adiaphoris pecessitatis cultum affingunt, velres adiaphoras esle fingunt, que minime tales funt, Gal. g. Rom. 14. Ceterum resindifferentes, quæ etiam adiaphore & mediæ dicuntur, funt, quæ à Deo nec præceptæ nec vetitæ funt: led vel à Deo sunt concessa ad liberam earum siue vsurpationem, sue abstinentiam, vt cibus, potus, coniugium, cœlibatus, hic velille vestitus, hoc vel illo colore, diuria, paupertas, &c. velab hominibus tradita & iustitutæ, quales funt multæ hominű ceremoniæ ordinis caula institutæ, quæ homines nec iustos, nec iniustos, & Deo neque charos, neque odiolos reddunt. Hæigitur seruari possunt concordiæ & vitandi scandalicanfa, Roman. 14. v. 15. 16.1. Corinth. 8. verf. 19.cap. 11. verf. 29.2. Cor. 11. v. 12.led ita ve lemperremoueatur opinio meriti, cultus Dei, perfectionis, & necessitatis:quasi scil.rerum adiaphorarum observatio mereatur remissionem peccatorum, vel sit pars cultus à Deo præcepti, vel nos persedos reddat, vel deniq; obliget conscientiam. Omitti vero possunt extra cafum scandali, & citra speciem abnegatæ veritatis, & citra omissionem necessariæ confessionis. Qui vero hæc non observant, & infirmorum inprimis nullam rationem habent, ii peccant in Christum; quiaipsius membra lædunt, ædificationem Christi impediunt, & Spiritumsanaum contristant. Resigitur adiaphoræ sunt licitæ vel illicitæ pro circumstantiarum ratione. Quid vero factu est opus in circumstantiarum pugna & varietate? Hic diligenter observanda est regula: Circumstantie minoris momenti cedant circumstantiis maioris momenti, pauciores pluribus, humanæ diuinis, Rom. 1 4. verf. 2 1. omnes autem reuocenturad

Resindifferentes qua dicantur?

zeneralem illam æquitatem, quatenus ad Dei gloriam & proximi falutempertinent. Cauendum eft interim, ne res adiaphoræ cenfeantur, queadisphore non funt:quales funt tum impiæillæ, que pugnant cum verbo Dei, vii sunt leges de Missa, de festis Sanctorum, de cœlibatu, quaobraduntur tanquam diuinæ: tum superficiosæ, quarum obsernatio coniuncta est cum falsa opinione meriti, cultus, persectionis & necefficatis.

V. Libertas filiorum Dei respicit animam & corpus.

Libertas ex seruitute peccati & legis, cui pax conscientia adnexa est, respicit aniconiun da est cum iure filiorum Dei, & missione Spiritus Dei in corda mam és fidelium, Rom, 8.v. 1 5. Gal. 4.v. 5.6. Ius autem illud, vt capite præcedenti corpus. diximus, in eo confestit, quod constituti sunt hæredes Dei & cohæredes Christi, Rom. 8. v. 17. Quo non pertinet tantum animarum beata immor. talitas, sed & liberatio corporum à vanitate & seruitute interitus in libettatem filiorum Dei, Rom. 8. v. 21. 23. Et quanquam corpora nostra humantur: non tamen damnantur, sed sub spe liberationis in terra quiefeunt, lob.6.7.44.animæ vero finita hac temporali vita in celestem requiem transferuntur, Luc. 23. v. 43. Phil. I. v. 23. Apoc. 14. v. 13. Vnde Ecclefia expatte triumphans dicitur, Apos. 4.v. 8.c. 5.v. 9.c. 14.v. 13. Gen. 5.v. 24. 2. Reg 2.V.11.Matth.17.V.3. Tandem tamen plene triumphabit Ecclelia: & belibertas gratia, quam hic in Christo Domino nostro per sidem in sanguine iplius obtinemus, comutabitur in libertatem gloriæ in æternum duraturam, quam in ergastulo huius vitæ possidemus spe. Cum n.simus ilii Dei, sumus quoq; filii resurre ctionis, & filii Spiritus, qui estarrhabo, ligillum & primitiæ istius hæreditatis, quo certi reddimur, quod cum vita nostra cum Christo in Deo abscondita sit, vna cum Christo gloriole patefacto manifestandi simus & nos gloriosi, Luc. 20. v. 36. Gal. 4. v. 6. 2.Cor.1.v.22.Eph.1.v.14.Col.3.v.4.

VI. Vsusdo arinæ de libertate Christiana cernitur inpri-Vsudo 2002misin institutione, & consolatione Christiana. sate Christian

Institutio est potissimum triplex. Primo n.hinc discimus, in quibus re-na. bus posita sit nostra iustiria, qua coram Deo consistimus, Esa. 55. v. 2 Nempehine certi sumus, iustitiam nostram iustificantem non consistere in reb.adiaphoris, sed in vno lesu Christifanguine. Deinde hac ratione fit, vidonis Dei fine confcientiæ scrupulo, & animæ perturbatione viamut, in quem vsum nobis à Deo data sunt: nempe vt gloria omnipotentia & beneficentiæ ipsius prædicetur, animæ nostræ pacem habeanrapud Deum, & proximi falus corum vsu promoucatur. Tertio hæc doctris

Libertas

£

7.

25

d

I

Confolatio Christiana quid?

doctrina facit, ne idololatriam committamus in rebus mediis. Confolin Christiana est, qua nos per Spiritum Dei corroboramus aduersus mala huius vitæinnumera, formando syllogismum practicum, in que maior propositio peritur ex Academia Spiritus S. quam ille in Scriptura pobia apertam exhiber: minor & conclusio fiunt in Academia coidis creden tis, quod sibi applicat promissionem Dei Pfal. 94.1.19. Efa, 11, verf. 14.18 verf. 12. cap. 61. v. 1. 2. cap. 66. v. 13. 2. Cor. 1. v. 3. 4. 5. 2. Theff. 21. verf. 16.17. El autem consolatio ista partim communis, partim propria. Communis suppeditant attributa Dei, opera Dei, exemplum Christi, nostrumpeccatum, lata denique catastrophe. Confolatio propria seu specialisest to Loectu peccati & poene peccati feu affictionis. Refectu peccati, atque ades mortis zternæ & potestatis Satanæ, efficacissima consolatio estummifericordia Patris, Exod. 34. verf. 6.7. Pfal. 10 3. v. I. 2.3 8.9. 10. 1 1. 13.14.6 145.verf.8.9. Efa.1.v.18. cap. 43.v.12.c. 44.v.17. Ezech.18.v.21.21.13.101.1 V 13. Mich. 7. v. 18.19. Luc. 15. Iohan. 3. v. 16.1. Ioh. 4. v. 8.9.10.16. Tit. 3. v. 4.5.6. 7.8. tum beneficia Christi in nos collata iuxta seriem Symboli Apostolici Gen. 3. v. 1 c. Efa. 42.53.61. ler. 23. v. f. 6. Matth. I. v. 21. cap. 9. v. 11. 13.6.11.v. 28.29. cap. 17. v. 5. cap. 20. v. 28. Ioh. I. ver [. 12.13.16.17.29. cap. 3. v. 14.15.16. 17. cap. 4. 9. 4. 6. 5. P. 24. 6. 6. P. 35. 36. 37. 49. 50. 51. 54. cap. 8. P. 36. cap. 10. 6. 11. P. 25.26.4. 14.v.4.6.17.v.3. Act. 4.v. 12.6.10.v.43.6.13.v.38.39.6.16.v.31. Rom. 2. v. 2 2.23.24.25. 26. cap. 4. v. f. 6. cap. 5. c. 8. c. 14. v. 7. 8.9. 1. Cor, 1.v. 30.31. cap. 15. v. 12.55. 56.57. Gal. I. v. 4. c. 4. v. 4. Eph. 1. v. 7. c. 2. v. 8. 19. 20. 1. Timeth. 1. v. 15.6.2.v.5.6.Tit.2.v.14.Hebr.9.v.14.15.26.27.28.1.Petr.1.v.18.19.20.49.1 v.6.7.24.25.cap.3.v.18.1. Iohan. 1.v.7.cap. 2.v.1.2.cap. 4.v.9.10. Apocal. I.f. cap s.v.g.cap.7.v.14.tum donatio Spiritus landi, Rom, 8.verf.14.15.16.17. 1. Cor. 2. v. 12. c. 6. v. 1 1. tum fædus gratia, Gen. 12. ver [.7. ler. 31. tum donum perseuerantiæ in Christo Iohan. 10. v. 27. 28. 29. Rom. 8. v. 31. 6 fegg. tum denique exempla magnorum peccatorum, qui in gratiam fuerunt recepti puta Dauidis, 2. Sam. 12. v. 13. Manassis, 2. Chron. 33. mulieris peccatricis, Luc. 7. v. 47. 48. 50. publicani, Luc. 18. Petri, Luc. 22. fatronis in cruce, Lu. 23. Iudzorum, qui Christum crucifixerunt, Actor. 2. Pauli, r. Timi. Kilijo seqq. Sequitur consolatio aduersus afflictionem : caque inrfus communit & propria. Communio est ratione Dei, peccati, & frudus. Ratione Deiquis ab ipfius manu tanquam benignifimi Patris nobis imponitur, Desironom .32.v.39. Ruth. 1.v.13.20.21.1. Sam. 2.v.6.7.2. Sam. 16.v. 10. lerem. 15.7. 22.10b 1.v.21 cap. 2.v. 4.c. 9.v. 5. Pfal. 39.v. 10. 5 139. Threv. 1.v. 37.38: Ratio ne peccati; quia promeriti sumus afflictionem, Matth.7.3.9:teban.4.7.77 18.19.Pfal.19 v.13.14.6 107.v.17.18.6 119.v.25.Thren.; v. 39.40. Ratio ne fructus; quia crux tendirad gloriam Dei, vr testatur historia Exodi non

nonpotest nobis pocere, Roman. 8. v. 39. sed multipliciter nobis condutit: quizefteftimenium clementia Dei erga nos Hebr. 12. verf. 6. & parit patientiam, Ist. 1.7.23. & lætam habet catastrophen, Luc. 6.ver [.21.2. Cor. 1.77. & nos humiliat, nostramque infirmitatem ob oculos nobis ponit: nosimitatad meditationem futuræ & contemtum huius vitæ; nec diu durat, telpedtufuture gloria: Christus denique & omnes fan di cruci herunt fubiedt. Confolatio propria est multifaria. I. Aduerlus hæreles & schismata, providentie Dei meditatio, Matth. 14. verf. 16.1. Car. 11. verf. 19. fines optimi, ve electi tiant manifesti, & exerceatur nostra diligentia, 1. Co.11.7.9. effecta mirifica, & Deus è tenebris educit lucem; & firmitudoclectionis, Marc. 1; v.22.2. Tim. 2.v.19. II. Aduerfus fcandala, vt funt apollulie, distidia, cædes, luxus, coessationes: prouidentia Dei, finis bonus, effecta & euentus bonus, & exempla V:& N.T. Matth. 16.7.2. Petr. 2. v.g.exempla in Genefi & Adis Apost. III. Aduersus leductiones: q election possior seduci, 1, loh. 4. v. 4. 5.6. Matth. 24. v. 2D. IV. Aduersus contemtum verbi Dei: exempla Prophetaru, Chusti & Apostolorum. V. Aduersus publicas calamitates: prouidentia Dei & exempla fanctorum, vt Noachi, letemie. VI. Aduersus scandalum ab externa felicitate impiorum &infelicitate piorum: prouidentia Dei, exempla san crum, breuitas & vanitas felicitatis impiorum. Eccle [.7. v.13. 1 5. ler. 12. v. 1.2. Pfal. 49. v. 17. 18. 6 97. N. 1.1.7.8.9. 10. VII. Adnersus cruciatus & dolores in morbis: prouidentia Dei, exemplum Christi, frudus salutaris, peccatum nofrum, exempla fanctorum. VIII. Aduerfus morbos corporis: breuitas iplorum & viiliras, item benignitas & voluntas Dei. IX. Aduerlus odia Minimicitias mundi: exemplum Christi, infelix euentus hostium noftorum, & cause propter quas mundus nos odit, quia scilicet non norunt nosesse filios Dei. X. Aduerius bella & tumores bellorum: prouidentia Dei, prædictiones divinæ, & vtilitas maxima, quæ inde redit, siue Deigloriam, Ecclesiæ salute, & hostium condemnationem spectemus. XL Aduersus seruitutem sub tyrannis:prouidentia Dei, peccata nostra; exempla fan corum, lætins exitus. XII. Aduerfus defertionem ab amicis, immilericordiam hostium: em x augengrian, rejectionem & repudiationem: exempla Christi & sanctorum, gratia Dei, & lætus exitus vna cum variis veilitatibus. XIII. Contra metum periculorum:prouidentia Dei,præsentia Dei, & liberatio certa. XIV. Contra exilium: misericordia Dei, qui nostrum est habitaculum, & exempla sanctorum, Abrahami, laaci, lacobi, Mosis, Dauidis. XV. Contra persecutiones Christi causa:providentia Dei. 1. Petr. 3. v. 37 cap. 4. vers. 19. bonitas causa, quia patimurpto regno Christ. 2. Theff. i. v. j. & lætus euentus, variique fructus. Zzzz

Ges.

ton

phi

del

-015

Die

11

àp

tu

T

0

n

XVI. Aduersus paupertatem: prouidentia Dei, exemplum Christi, vilitas multiplex, exempla sanctorum. XVII. Super desuncto amicovel propinquo: voluntas Dei, commutatio huius vitæ cum cœlesti, necesitas moriendi. XVIII. Aduersus mortem corporalem: prouidentia Dei, peccatum, & multiplex vtilitas, quia mors imponit sinem miseria huius vitæ multiplici, & est ianua per quam intramus cœlestem illam patriam. XIX. Aduersus ignominiam sepulchri: exemplum Christi & lætuseritus. XX. Aduersus terrorem extremi iudicii:iudicis clementia, & nostra plenaria redemtio. In summa, videndum est in qualibet afflictione, quis immittat, cui immittit, quomodo immittat, & ad quid immittat Nempe Deus Pater noster: nobis peccatoribus & filiis suis: sic immittit, yt modum certum statuat, & nos iuuet: & immittit propter suam gloriam, nostram salutem, Diaboli & hostium nostrorum consusonem.

CAP. XXIX.

De Conservatione electorum in bonis partis.

PRÆCEPTA.

Onservatio electorum in bonis partis est, qua Deus illos potenter e gratios ad finem vique conservat in communione cum Christo. 1. Pett I. veilg. Elas. v. 9. Plal. 1. v. 6.

Eius partes sunt tres, defensio, liberatio & donum perseuerantia.

Defensio est, qua Deus electos suos prastat tutos & inuictos aduersu omnugenris hostes, immediate vel mediate. Gen. 3. vers. 15. Matth. 16. vers. 18. Rom. & 26. v. 20.

Liberatio est, qua Dem electos suos militantes iu hac vita, eripit è variu prime lis; manifeste vel occulte, immediate vel mediate. Psal. 4. vers. 2. & 18. v. 1. & segq. Ioh. 10. v. 28. 29. Zach. 3. v. 2.

Donum perseuerantia est, quo Deus electos suos ita conservat in statugratia, rille lo excidere non possint. Rom. 11. v. 29. c. 16. v. 25. Matt. 24. v. 24. 1. loh. 1. v. 19. 27. 2. Pet. 2. v. 18. Ioh. 10. v. 28. Rom. 8. v. 35. Luc. 22. v. 32. 2. Cor. v. 21. 22.

Partes perseuerantia dua sunt: Perpetua poluntas seu serium propositum prosentarion de la ferium propositum prosentario. Phil 1.v.6.c.2.v.13.

REGVLAE.

Defensio ele- I. Defensio electorum est certissima & magnificentis-

Certisima; quia nititur veritate Dei, qui illam promisicin paradiso

Gazzare & reapfe præstitit, vt docent exempla Noachi, Abrahami, Isaaci,lacobi,lobi,lfraelitaru in Ægypto & deferto, prophetaru & apostoloum, martyrum, confessorum. Magnificentisima; quia causa efficiens ipluseframor Dei constans erga Ecclesiam, Zach. 10.v.6. administriangeli,imo omnes creaturæ, etiam nobis inimicæ: arma deniq; lectiffima, purafides & charitas Eph_6.v.10.6 feqq. Rom. 5.v.3.4.5.

II. Liberatio electorum quantum ad animam nunquam Liberatio e. deficit.

Szpenumero accidit, vt Deus deserat corpora suorum: sed animas iplorum nunquam deferit: verum illas occulte feruat. Sic quando tyranmioccidunt corpus, anima non possunt nocere. Rece igitur dicit Augufinu menar. Pfal. 68. Illi funt in occulto coronati, isti in aperto liberati, omnes tamen faluati.

Ill. Perseuerantia est perpetua veræ sidei possessio & pro- Perseuerantiaquid? fessio, fructuumq; fidei demonstratio.

Hzcest maximum Dei donum. Nam quemadmodu ille dar inchoare:sicdat perficere. Phil. 2. v. 13. Ioh. 15. v. 5. 16. Differt autem perseuerantia apatientia. Tametsi enim omnis patientia est perseuerantia, si modo est patienria Christiana: non tamé omnis perseuerantia est patientia Chri-Iliana. Patientia enim solum in rebus asperis perferendis, & afflictionibustolerandis versatur: at perseuerantia est constantia in vero Dei mem&duratio etiam extra afflictiones. Vnde perseuerantia à Bernhardo vocatur soror patientiæ. Hoc porro donum non debet adscribi nostris operibus, sed soli gratiæ Dei, qui ynum donat perseuerantia, alterum no donat. Nimirum ve le oper de falute nostra soliciti simus, & vt humiliemut, prouidissima Dei voluntate miscentur perseueraturi no perseueraturis: quemadmodu Icribit August.l. 2. de bono perseu.c. 13. Hec perseuerantiadicituresse continua fidei possessio & fructuum fidei demonstratio: quoniam electi semper retinent fidem, & aliquos fidei fructus. Semper mluntinstararboris plantatæ ad riuos aquarum. Pf. 1.3 Semper manu lehoux sustentantur. Pfal. 37.v. 24. Sunt similes monti Sionis, qui non dimouetur. Pf. 125. v. I. Et Deus in illas manet. I. Joh 3, v. 14 . Filius ipfos redemitad vitam:ad quam etiam funt electi. Gal. 2.v. 20. Rom. 8.v. 54. Ioh. 8.v. 12, Zach. 10. v. 12, Spiritus S. deniq; illos oblignat. Rom. 8. verf. 16. Peccant quidéelecti fapithme ac grauissime: sed tamen non amittunt fidem, neque omnes fidei fructus. Pro electis quippe Christus precatus est, ne fidesiplorum deficeret. Luc. 22. v. 23. lohan. 17. v. 15. 17. 20. & ipfis promifit,

eos ne quidem à portis inferorum separatum iri Matth. 16. v. 18. Quares fides manet , viua manet : & proinde quoldam fructus semper profen. Etst enim fides non semper sit lampas accensa: semper tamen est linum fumigans, quod nunquam extingui poteft. Efa. 42. F.I. Matib. 12 Per [10. Rece igitur Bernhardus ait epift. 129.6 ferm. 47. Cant. Prorfus abique perseuerantia nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor confequitus. Tolle perseuerantiam, necadsequeris mercedem. Nec beneficium gratiam, neclaudem haberablque perseuerantia. Vigorvisium, vinuum confummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium: fororek patientiæ, perseuerantia: constantiæ filia, amica pacis, amicitiarumno. dus & vnanimitatis vinculum, propugnaculum fanctitatis. Videsne quaquam sufficere semel vel secundo operari quod bonum est, nisincessantur addas noua prioribus, quatenus seminans in benedictionibus, de benedictionibus metas. Alioqui iacet & marcet flos bonioperis, atque in breui omnis exeo, & nitor exterminatur, & vigor, sinonalis at que alis superiectis pieratis a dibus continue reparetur. Manhio. v.22. Perseuerantia opponitur apostasia. Quod nomen està re militari d religionem traductum. Nam intermilites is dicitur im sams, qui ordinem locumque suum inacie datum deserit turpiter, vel etiamad hostes transfugit. Hoc tamen nomen ftrice nunc vsurpatur, & eum fignificat, qui defertis castris vera religionis ad infamem religionem deficit. Verum latiori lignificatu hic fumitur, pro vitio, quod perseuerantizopponitur : de quo recte dici potest, quod animam occidat, quod Augustinu de desperatione & peruersa spe scribit serm. 59.in lohan. Duo, inquit, ritia occiduntanimas, aut desperatio, aut peruersa spes.

De donis Dei accessoriis erga ecclesiam.

PRÆCEPTA.

Hallenus de principalibus Dei donis erga Ecclesiam : sequuntur donacussoria, qua funt buim vita temporalu adiumenta: qua Dem dat fui electi, prontiffm gloria & illorum falm poftulat. Deut. 18. verf. 1.1. 3.4.5.6.1. Timoth.4. ver1.3.4.

Ipforum videndus eft modus & finis.

Modus eft, quod dentur pro fanctissimo Dei arbitrio, co temperentur varis calamitatibus, neque dentur omnibus, nec etiam aqualiter.

Finis est communis vel proprius.

Communi est, qui respicit omnes electos, & est vt dona ista sint indicia paterna cura Dei erga nos & adiumenta sidei, atq, instrumenta virtutis.

Proprim respicit sideles V.T. & erat in eo positus, vtludai in possessione terra Chanam, velut in typo, futuram, quam sibi in calis praparatam credebant, hareditateminturentur.

REGVLA.

I. Dona Dei erga Ecclesiam temporaria sunt varia,

Dona Dei temporaria

Dona Dei erga Ecclesiam non sunt vnius & eiusdem generis, sed di- funt varia. uerfa, vri in Deo, qui omnium bonorum fonsest, magna est longitudo, latitudo & profunditas benignitatis, præfertim erga pios. Ephef.3. v. 18. Sunt autem primo spiritualia vel corporalia: deinde salutaria, vel non falutaria: tertio communia toti Ecclesia, vel propria certorum membrorum. Qua de re Bernhardus ferm. 12. Cantic ait, varias effe vnguentorum, ideft, donorum, sponsi, ideft, Christi, species. Alia enim soli Ecdesiz dantur, alia etiam aliis. In propriis Ecclesiz donis non capit intelligentia, nisi quantum attingit experientia. Nouit sponsus, quibus doribus spiritus fouear dile cham, quibus singulariter refocillet inspirationibus, quibus mulceat odoramentis. Porrò dona Dei temporaria & iplasunt varia, Nam sunt ordinaria, vt sapientia & intelligentia rerum humanarum, opes, sanitas: vel extraordinaria, vt donum miraculorum, prophetia, & similia. Rursus sunt publica & communia, vel propria & prinata. Illa respiciunt totam Ecclesiam, tanquam vniuersitatem, vt felicitus temporalis & pax ipsius: hæc respiunt singutos fideles, qui postident peculiariter certa huius vitæ bona. Etsi enim omnia fidelium bona quantumad zenow debent esse communia: non tamen quoad xmow. Nam Platonica & Anabaptistica illa bonorum temporalium possessio & ezzquatio est pura puta Reip. & œconomiæ perturbatio.

II. Bona terrena sunt indifferentia.

Idest, itase habent, vt licet sua natura sint bona, quippe dona Dei : terrenorum obnozia tamen sint abusui, quatenus possunt esse instrumenta virtu-natura quatum, vel vitiorum. Sedulo itaque Deus nobis est orandus, vt largiatur nobis rite vti bonis illis terrenis. Positus autem est illorum vsus in tribus. Primo oportet cogitare sedulo quis illa conferat, vt ipsi gratias agamus, eundemque imploremus, vt proporto in nos illa conferat. Delade moderate illis est vtendum, ne lasciuiamus, & illa præponamus bonisæternis. Tertio ad vtilitatem Ecclesiæ, & membrorum eiusomnia

fant

sunt referenda. Vno verbo, bona terrena ita sunt possidenda, vivida. mur illa non possidere.

Bona terrena III. Bona Dei terrena nunquam sunt numeranda in bonis non sunt ha principalibus.

benda pro principalibus.

Grauiter eriant, qui persuasum habent, Deum ita conferre bonassiritualia suis electis, vt nulla conferat temporalia iisdem. Quasiscilice principale tollat accessorium. Grauissime vero etrant, qui opinantur Deum in V. T. Sanctis suis, Abrahamo, Isaaco, Iacobo, & postetis illorum, terrena solum bona, aut principaliter saltem promississe, nimirum carnis delicias, ventris saturitatem, storentes opes, extremam potentam, & quid quid animalis homo in precio habet: non autemspiritualia bona, & cœlestem hæreditatem: quasi Deo nihil aliud propositum sisser, quam populum Israeliticum tanquam aliquem porcorum gregem in hacterra saginare. Quod repugnat sæderi gratiæ. Hocenim præcipuè ad bona spiritualia & cælestem hæreditatem spectat. Vnde Striptura docet sideles V. T. eadem dona spiritualia respecisse, quanobis sunt respicienda, Astor. 15. v. 11. Rom. 4. v. 9. 10. II. Gal. 3. & 4. Hebr. 11.

CAP. XXXI.

De Sacramentis.

PRÆCEPTA.

T Ractatio fæderis hucusque est exposita : sequitur obsignatio eiusdem, esquitum externa, tum interna.

Obsignatio externa sit per Sacramenta, quæ ideirco signacula dicuntu iustitiæ & salutis gratuitæ in Christo, per quæ & nos ad officia gratiudinis sirmanda excitamur. Tractandum autem hic est de Sacramentsin

genere.

Sacramentum est actio sacra, à Deo instituta, in qua gratia per Christun sultratis in verbo promissa, symbolis externis significatur, obsignatur & exhibitur sus, hi vicissim in ipsius obsequium, veluti sacramento dicto adiguntur, demiqui, tiam inter se, mutua charitatis vinculo, & quasi fraterna societatis contesseration continuo un guntur. Gen. 17. v. 10. 11. Matth. 28. v. 19. Rom. 4. v. 11. 1. Cor. 10. v. 17.

Consideratio ipsius generalis continetur causarum enumeratiome.

I. Essiciens princeps, est solus Deus, Ecclesia sua dominus & legislatorynicus, qui solus habet ius promittendi signatum, & potentiam applicandi. I. Cor. II. v. 23, instrumentalis, est verbum institutionis, idque doplex,
videlicet mandatum, quo iubet Deus administrari Sacramenta, tum sornulam

mulampræscribendo, tum vsum præcipiendo. Matth. 28. v. 29. & promissin, quæmandaro aunectitur, tanquam vis & anima Sacramenti. Matth.
26. v. 26. t. Cor. 11. v. 24. administra, in nouo quidem testamento, est ministre Ecclesiæ, cui munus prædicandi ordinarium est demandatum.
Namhæc duo ipsemet Chistus mandato & institutione sua coniunxir,
vt penescosdem esset, tum sacrarum tabularum siue diplomatum, quibusiemissio peccatorum continetur, tum sacrorum sigillorum illis appensorum, economia, seu dispensatio. Matth. 28. v. 19. Nec sibi quisqua
legisime sumirhonorem, aut munus aliquod in domo Dei vsurpat, niss
quià Deo vocatus est, Hebr. 5. v. 4.

il. Finisest proprius vel accidentalis. Proprius est primarius, gloria Dei, & salus nostra secundum Dei gloriam: vel secundarius, & is est respectu Deivel proximi. Respectu Dei, obsignatio & exhibitio gloriæ Dei & nostracum Christo vnionis. Rom. 6. v. 4. s. Cot. 10. v. 16. Gal. 3. v. 27. respectu proximi, testificatio coră ipso pietatis in Deum, charitatis in proximum, & professionis publicæ, qua tanquam nota segregamur à synagogis Sataux. 1. Cor. 10. v. 17. Eph. 4. v. 5. accidentalis est condemnatio indigne

communicantium. I. Cor. 11. v. 29.

13

III. Materia est duplex, sensibilis & intelligibilis, Sensibilis seu externa dicitor fignum, diviritus nempe datum feu institutum: & comple citur elementum fine substantiam, & ceremoniam fine ritum & actionem. Elementum est res corporalis, quæ à communi vsu ex instituto Dei segregatur, & dettinatur rebus spiritualibus nobis significandis, obsignandis &przbendis.1.Cor.10, v. 16. 10h, 1. v. 26. I. Cor. 10. v. 26&c. Luc. 21. v. 9. Cremonia estactio cum ministri, vicem Deiagentis, que est partim landificatio, partim administratio: tum fidelium percipientium em externam & internam. 1. Cor. 11. Materia intelligibilis lea interna, dicitur fignatum & res sacramenti: estq; Christus Mediator Rom. 6. v.3. 1. Cor. 10.v.16.Gal.3.v.27. ratione personæ, meriti, & beneficiorum. Persona; quia Christus θεάνθεωπ τοτυς est noster mediator. Fit nihilominus precipue mentio human tatis ipfius in facramento, tum quia fecundum illam est noster frater, nobis oposono, tum quia in illa nobis est meritus, quod sacramentum obsignat, tum denique quia per illam daturaditusad Deitatem ipsius, atque adeo ad gratiam Dei. Meriri; quia mortis Christi, per quam nobis acquisiuit vitam, veritas & vtilitas in faeramento pracipue proponitur & confirmatur. 1. Petr. 1. v. 19. Matth. 201 v. 28. Beneficiorum; quia qua Christus habet, egit & passus est, nobis se habere, egisse & passum esse in omni sacramento testatur. Ioh. 6. v. 53. c. 15 v.4 Rom. 8. v. 12. Quatuor autem funt beneficia, tanquam frudius merimeriti Christi: puta iustitia, posita in remissione peccatorum: sapienia, quæ est voluntatis Dei cognitio: santificatio, quæ est abnegatio nosti, coniuncta cum noua vita: redemtio, quæ est liberatio ab hastibus & glo-

rificatio. 1. Cor.1.v.30.

Forma est coniunctio signorum & rerum significatarum, positain significatione, obsignatione & præbitione rei significatæ. Significativelle qua fignum conuenientissima similitudine & analogia, tanquamfoiri tuali eiongwyn,introductione, res spirituales repræsentat. Et hæcdigmry. nio seu copula similitudinis. Obfignatio est, qua res externa est signacolum fine odeggis, confirmans veritatem similitudinisinter signum &s. gnatum, & efficaciam coniunctionis vtriufq; in legitimo viu oblignans. Arque hæc copula obsignationis dicitur. Prebitio seu exhibitio eft, om reuera præbetur homini credenti, quod figns figuratur. Genel. 17. v.II. Rom.4.v. 11.1. Petr.3.v. 2. Ephel.3.v.17. Er hæc quidem eft formainte. na Sacramenti: externa polita est in ritibus fiue administratione legitima. Ex forma ista interna oriuntur. Pradicationes Sacramentales, &ille quidem duplices. Nam I. Signum prædicatur de signato, idest signum dicitur effe iplum fignatum: vt Circumcifio effe dicitur fædus, & Pa-Schanostrum Christus. 1. Cor. 5. v.7. Genes. 17.v. 10. II. Ressignata prædicatur de figno, ideft, resipla significata dicitur elle signim: vt. Paniselt corpus Christi, Vinum el languis Christi. 1. Corinth u.v. 14 Matth. 26. v. 28.

REGVLA.

Sacramen- I. Sacramentum est pictura, sigillum & canalis granz

Sacramentum in hac materia sumitur vel strictius, pto signo saco tantum, aut pro signato tantum: vel latius, pro tota actione saca, sur pro signo & signato. Vtroq; modo à nobis in hac tractatione actione, nunc pro signo, nunc pro tota actione. Dicitur autem hactractatio symbolica eodem sensu, quo Theologia diuidi solet in theorematicam sue apertam. & symbolicam, siue positam in verbo Dei operto, vivocant, id est, in sacramentis. Et ita Lombardus ait lib. 1. & 4. sens. cap. totam Theologia materiam esse positam in rebus & signis. Est autem hietur catus tanquam iuris Theologici apex, & subtilissima Theologia & Scriptura philosophia & pars. Qua ipsa quoque sua natura est classifima, si sit absque tenebrosis locutionibus & luctuosis contentionibus. Etenim Sacramentum est pictura, exhibens nobis & oborulos sautem Chri.

Christum crucifixum vna cum omnibus beneficiis. Estitem visibile sigillum gratiz Dei inuisibilis. Est denique canalis, id est, medium, per quodgratia Dei ex Christo in nos defluit. Nam quemadmodum verbum Dei, quod dicitur audibile, non est inanis sonus, sed medium salutare: ita quoque Sacramentum, quod dicitur verbum visibile, est medium gratiæ Dei. Deus enim nunquam ludit inanibus signis. Cæterum pulcherrima estilla Chrysostomi sententia hom.15. Super Coloss. nos non tanum fideles effe & vocari, quia credimus : verum etiam quoniam mystetia, idest, sacramenta fidei nobis à Deo sunt credita & demandata. Itaque facit ea nostræ externæq; professionis de vera fide partem alteram, & signum nostræ adoptionis. Porrò sacramentum latisime significat omne mysterium & rem arcanam: quo sensu articuli fidei dicuntur sacramenta, & doctrina Euangelii Patribus appellatur facramentum. Late fignificat omne fignum diuinitus institutum: quo pacto lacrificia & ritus Leuitici dicuntur sacramenta. Stricte significat ritus à Deo imperatos, vrint sigilla visibilia gratiæ inuisibilis. Et sicaccipitur hoc loco. Vbiillad diligenter tenendum est, quod modo diximus, sacramentum modo sumi pro solo signo; vnde Cyrianus de Cana Domini & Augustinus infinitis in locis, distinguunt sacramentum à resacramenti: modo pro re tantumipla facramenti, vt sæpe apud Patres: modo pro toto & signi & reilignatæ complexu, totaque ipla actione: sic Irenæus ait sacramentum constare signo, & re signata. Atque hinc exist unt variæ definitiones sacramenti: quæ potissimum sunt tres. 1. Sacramentum est signum visibile inuisibilis gratia. 2. Sacramentum est gratuita Dei misericordia, nobisin Christo exhibita. 3. Sacramentum estrestimonium externo figno confirmans credentibus falutares Dei promissiones, & mentibus corumillas velut insculpens. Prima definitio est sacramenti, quatenus proligno sumitur: secunda, quatenus pro re signata ponitur: tertia totamlacramenti notionem, & completam, vt vocant, significationem respicit. Etrantitaque qui sacramentum semper pro toto complexu sumi putant: item illi, qui semper pro re signata sumunt. Hæc varia sacramentifignificatio non observata commissit Petrum Lombartum & Hugonem de S. Victore in definitione baptismi: vt patet ex commentatotibusin lib. 4. sentent. distinct. 3.c.1. lidem quoque perperam statuunt, non polle dari communem aliqua lacramenti definitionem, quæ æque conueniat sacramentis V.& N.T. Male denique iidem distinguunt inter sacramenta & sacramentalia. Sacramenta vocantilla, quæ à Deo sunt instituta: facramentalia, quæipsis videntur ornamenta sacramentorum, vrest chrisma in baptismo.

Quatuor conditiones facramentooum. II. Quatuor conditiones in omnibus sacramentis suntofferuandæ.

Nam quibus vel omnes hæ, vel vna duntaxat deest, ea nonpostun appellari facramenta. Ac prima quidem conditio eft, vt facramentumi Deo fit institutum. Cum enimillud fit promissionis diving &vitaz ternæ singnaculum, neque ab Apostolis, neque à beatis angelisinstini poteft. Hocipfum confirmat Durandu in 4. fentent. diffindt. 2. Exquofit; quod Euangelistæ tam diserte meminerint authoris sacramentorum, Matth, 26. 6 28. Marc. 4. Et Paulus ait, se à Domino accepiffe, quod me diderit, I. Corinth. 11. v.23. Ita circumcissonem & Pascha Deus instituit in veteri populo. Denique vis tota sacramentorum pendet ab instirutione Dei veracis & boni. Secunda conditio eft, vt sacramentum habest fignum aliquod visibile. Nam, vt ait Augustinus, sacramenta adhibentur, vt per signa visibilia res cœlestes & inuisibiles cognoscamus & comprehendamus. Nam illa signa incurrunt in nostros sensus, & faciunt vi in cognitionem alterius rei veniamus. Tertia conditio eft, ve facramentum habeat promissionem Dei additam signo, adeoque signatum signo vnitum: promissionem dico gratiæ salutaris & vitæ æternæ. Ethæcptomissio est anima sacramenti, iuxta illud tritum: Quemadmodumhomo constat corpore & anima, sic sacramentum constat signo, & signato: quia res illa falutaris à Deo promissa est virtus sacramenti, & succusiplius, & nucleus. Hincdici solet: Accedat verbum ad elementum, &m facramentum. Item: Tolle verbum, & quid est aqua; nisielementum? Sic in baptismo est promissio de spirituali lotione, in S.cona de spirituali nutricatione. Quarta conditio est, vt sacramentum datum sittotile clesiæ,tanquam perpetuum signum; quamdiu scil.externa Ecclesizsorma à Deo instituta est duratura. Mutata enim lege illa de forma culms externi, mutatur etiam facramentorum vsus, quæin ea Ecclesia forma fuerunt instituta. Sic veteris Testamenti sacramenta non habentlocum in Nouo: quia fuit mutatus externus Dei cultus in Nouo. Siequoque vn dio, donum miraculorum, & similia, etfi data sunt Ecclesia N.T. quia tamen hæcneque toti ecclesiæ, neg; in perpetuum & semperdatasunt, facramenta non sunt. Perpetuitas porro illa accipienda est de duratione temporis, non de continuo ipforum sacramentorum actu & exercitio. Ergo non oportet per singula momenta celebrari sacramenta, velineodem homine sæpius repeti: sed sic esse instituta à Deo, vt perpetuoin futurum tempus locum habeant: idque vel semel tantum in vita, vtbaptismus, vel sæpius, vt S. Cæna. Toti quoque Ecclesiæ data sunt sacra06-

mà 2

irni

fit;

m,

vit

menta, non vnieius parti, nisiratio signi obstet, quo minus illud alicui fidelipoffit applicari: vt circumcifio non potuit applicari fæminis, & S.Conanon potestapplicari paruulis. Atq; hæ sunt quatuor conditionessacramenti, quas non oportet accipere singulas, sed vniuersas; non separatim sed coniunctim.

III. Signa in facramentis mutantur non substantiali, sed Matatio [a-] facramentali mutatione: idest, non quoad soian, sed quoad gualis? वांत्रकार्माता रवां हें हरां ता.

Scholastici eleganter dicunt, rem nullam posse habere talem actionem, qualem habet in sacramento, respectutermini creationis. Nam exsola Dei institutione signa sacramentalia hochabent, quod signisicent, obfignent, & præbeant Christum crucifixum credenti. Estigitur hacmutatio respectu officii, non vero respectu substantia & qualitatumessentialium. Nam sensus oftendunt, neque substantiam, neque naturalem qualitatem in figno perire. Vnde Theodoretwin Dialogo Inconfusmait: εδε ρο τα μυσικά σύμθολα της οίκειας εξίςα ζω Φύσεως. Ετ Augustinulh3, de Trinitat. cap. 10. inquit: Venerationem quidem habent facramenta & ligna, velut religiola: stuporem autem non habent velut miracula, & resinauditæ, inusitatæ, & incognitænobis. Manentigitur signa idem quod ad suam naturam : verum quod ad vsum & finem, ad quem exverbo Dei destinantur, signa ifta convertuntur & mutantur à communiviu in diversum, atque longe excellentiorem: idque duntaxat in iplasacramentorum actione & administratione. Nam propter Dei ordinationem, & ipfam figni destinationem, augustior resest & fanctior, quameiusdem generis & speciei res, & indiuidua, quæ ad eundem vsum nonapplicantur. Differt itaque, verbi gratia, vinum sacramentale, & panisin S. Cæna à vino & pane vulgari & communi propter víum, fine officium, vocationem, & finem, & quidem pro tempore duntaxat administrationis, seu actionis sacramentorum. Magni ergo sunt facienda hæcsigna; no ipsorum quidem signorum & naturæ illorum ratione, sed ratione vsus & finis, ad quem ex Dei ordinatione & verbo subseruiuut. Sediam dispiciamus, quodnam sit officiu horum signorum? Non sunt mortuz quædam & nudæ tantum veritatis piauræ: non meræ nudæq; explicationes, figuræ, imagines & interpretationes folum promissionű Dei & verboru Christi: sed sunt partim signa unpord lina gratiaru Dei falutarium; partim ywesoua & certa testimonia beneficior Christi; partimopezziouala, siue signacula & sigilla certissima: partim denique ligna præbentia, seu rei præstationis, vt loquitur, quæ à Deo pmissa est,

quæque præstatio fit à Deo, iis qui fide viuntur signis istis. Pleniusmi dices. Sacramenta sunt signa memorialia ratione præteritorum bene. ficiorum; signa notificantia & certificantia prafentem gratiam; figna prædicentia futuram gloriam. Deinde sunt signa docentia, obsignan. tia & exhibentia. Ibi observatur differentia temporis, hic gradus. Cer. tissima sunt igitur gratiarum Dei, communicationisque nostra cumiosa Christo testimonia, infallibiliaque signa, & prorsus efficacia inlegitimo vlu, 1. Corinth. 10. versic. 16. Eft enim veritas cum signis conimeda, vt perinde fiat credentibus in anima, & implantetur virtus & grain spiritualis, propter promissionem & verbum Dei, & nostram cum Christo communionem: quemadmodum fit & vsurpatur signum ano. bis in corpore corporaliter. Ex quo duo sequuntur, qua sunrinomni. bus Sacramentorum fignis communiter observanda. Primumelles. fe magnam & pulcherrimam analogiam, similitudinem & proponionem inter figna & res iplas facras; quas fieri in nobisteffantur& defignantista sigua. Illa enim sunt velut viuæ & visibiles piduræ & imegines rerum spiritualium, quas significant. Vude sacramenta dien. tur à Scholasticis rerum à se signatarum imaginem gerere, & à Gracis propterea facramenta vocantur ανππυπα και σύμβολα, & à Nazianzeno chuaveia. Inde vocatur ab Augustino sacramentum retum rife. bile. Nam signa ipsa oftendunt pene visibiliter, quid fiat inanima: & partem habitudinem & vim habent fignum ad corpus noftrum terrenum, & rescelestisad animam nostram, quæ appetit celestia. Quamobrem magna similitudo est inter signum & res ipsas signatas. Exque similitudine nata est quæstio de signorum cum rebus, quas signant, copulatione. Non estautem illa coniunctio & copulatio hypostatica, vt ex fignis & re fignata fiat vnum ¿ o 150 merov. Non est item naturalis contactus aut coniunctio, in qua ex duobus illis, figno & fignato, inter se confusis, fiat quiddam terrium, velur ex aqua & melle sit mullum. Non est quoque cohasio aliqua. Qualis ergo randem est hacroiod copulatio? Est proculdubio sacramentalis, & proinde quelum, que diciturpactionalis. Quo pertinet illud vfitatum: Relationes adfuiconservationem non indigere locali contactu. Ideo ager dicitur elleintestamento reuera, & in arrha dicitur esse coniugium. Secundum, quod in omnibus facramentis observandum est, dicitur prædicatio sacramentalis, caque metonymica; qua fit ve propter similitudinem signicume fignata, figna rerum ipfarum nomina accipiant, quas fignificant, & contra. Id quod egregie ostendit Augustinus epist. ad Bonifac. 23. numen. Et idem ait libr. 1. de meritis peccatorum capit. 24. Punici Christiani baptimum

smumipsum nihil aliud, quam salutem nominabant, & sacramentum corporis Christi nihil aliud, quam vitam vocabant.

IV. Res sacramenti est totus Christus.

le

ii.

Res facra-

Remlignatam, quam Augustinus vocatrem sacramenti, esse animam facramenti paulo ante diximus. Eft n. vere ipfius cvπλέχεια. Vnde August.tratt.80.in Ioh.ait: Accedat verbum ad elementum & fit sacraméum. Alioqui quid est aqua baptismi nisi aqua? Res autem sacramenti in vniuersum est Christus, seu gratia salutaris: quæ in Christo veluti the saurorepolita à Deo per Spiritum nobis ex fide vientibus communicatur. Ego Christus est res sacramenti. Nam ex eo illa gratia, quæ nobis ad salutemanimarum est necessaria, pendet: adeo quidem, vt possimus optimoiure dicere, Christum esse fontem gratiarum, quales sunt remissio peccatorum, redemtio nostra, nutritio animarum, & his similes gratia; que omnes ex vno Christo in nos defluunt. Quodautem alii dicunt remsacramenti esse triplicem, nempe Christum ipsum, Eius beneficia, Illius denique & istorum applicationem, quæ siat singulis ex side eo vtentibus: quodque alii dicunt, rem sacramenti esse primo Christumiplum, deinde eius gratias: hoc optime conuenit cum eo quod diximus, Nam qui Christum haber, omnia habet. Christum porro qui habet, per hdem habet. Non igitur existimandum est, gratiam illam saluificam siue rem sacramenti nobis conferri à signo: cum ipsa res non sit signo alligata velinclusa. Confertur autem à Spiritu san &o: quippe qui solus cordanostra instruit, & verbum ab oculis ad animam transmittit. Nisi ergo Spiritus Dei interueniat, & corda nostra præparet, sacramentorum vim &vsum minime sentiemus, licet signa ipsa nobis exhibeantur. Sic neq; lumen videmus, neque sonum audimus, nisi in oculis & auribus virtus videndi & audiendi insit. Hæc sententia confirmatur etiam à Canonistis Canon. Multa. & Conon. Multi. 1. quastion. 1. Signum igitur ipsum non confert tem sacramenti:sed est DeiSpiritus, qui eam confert & communicat, & vim eam traiscit in nos & transfundit. Signa autem à Deo instituta sunt ad faciliorem huius rei obsignationem; certiusque testimonium nobis terrenis & stupidis hominibus præbent signailla visibilia; denique signa ista sunt ordinaria media, per quæ Deus efficaciter operatur. Sed neque verba institutionis sunt operatoria, vt nonnulli volunt; ita vripsa nobis exhibeant rem sacramenti. Est enim duntaxat verbum declaratorium, vt loquuntur, & expositorium in sacramentis: quippe quod duntaxat ex Dei institutione, verbo & ordinatione pendet: ac proindeper se suaque natura non potest aliquid efficere. Interim recte diordinatione Dei signum per se potest conferre rem sacramenti quia hor est soluto causa principis apotelesma, & nullo modo communicari petest cum causa instrumentali.

In vsu sacra-V.

mentorum gn
qui ls spectan.

dum?

.V. In vsu sacramentorum duo distincte spectandasunt, s. gnum & res.

Contemta vis sacramentorum sacrilegos facit; sine quanonpotest perfici pietas; vt ait Augustinus contra Faustum lib. 19, cap. 11. Et Hieronnu inquit in Malach.1. Cum sacramenta contemnuntur, ipse, cuius sacramenta sunt, negligitur. Magna igitur opus est religione in hac religionis parte de viu & necessitate sacramentorum. Duo autemin viuillofos Ctanda funt, figna & res. Ac figna quidem omnes accipiunt, & iis vuntur, siue pii, siue hypocritæ; quia naturali modo percipiuntur, quitam in malis quam in bonis locum habere potest. Sed discrimen est inco, quod mali & hypocritæ fignotenus facramentis communicant: boni vero & fideles etiam rem ipsam sacramenti participant, puta Christum cum omnibus beneficiis. Hi enim foli habent hdem, quæ lolaeftos, & stomachus, & natinus ille calor, per quem sacræillæres sumuntur, conferuantur & digeruntur. Hoc Augustinus ficenuntiat tratt. 27.in lob. Hojus rei, id est veritatis corporis, & sanguinis Christi, sacramentum, idest lignum, quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium sumitur dementa Domini. Res vero ipía, cuius est lacramentum, omni hominiad vitam: nulli ad exitium, quicunque eius particeps fuerit. Et postea: Hocergototum ad hoc nobis valeat, dilectissimi, vt carnem Christi & sanguinem non edamus tantum in sacramento, quod & multi mali:sed vsq; ad Spiritus participationem manducemus & bibamus, vt in Christicorpor tanquam membra maneamus, & eius Spiritu vegetemut.

Effectus sa- VI. Sacramenta sunt signa didactica, elenctica &praeramentorii. Crica.

Scholastici dicunt præcipuum sacramentorum essedum esse gatiam, gratos nos Deo sacientem: secundarium autem dispositionem, otnatum & characterem, qui animis nostris imprimatur. Sed hæsursibulæ. Verus autem essedus est triplex ille, qui à nobis modo estexptelsus. Principio itaq; sacramenta sunt signa di dentalità, vi vocant, hoces, se guræ & picturæ; itemque proposima nostræ cum Christo coniunctionis, faciles q; & familiares explicationes ad cœles tes promissiones melusanimo percipiendas: quia sumus animo obtus & hebetes, & adeascoanosen100

G.

eft

18-

nis

gnoscendas infirmi, 2. Petr. I.v. 9. Deus itaq; nos visibilibus signis excitato noftrosque sensus veluti ferit & pungit. Deinde funt signa ἐλεγκπκα,id eft, opegrades, vti fides dicitur exexx @ rerum absentium. Sunt enim facramenta authentica promissionum Dei sigilla, quemadmodum instrumento publico sigilla publica & regia ad maiorem de scriptis sidem faciendaappendi solent. Hæcigitur signa iheynlina siue infallibilia nobis testantur ea fieri in animis nostris à Deo, quorum sunt signa, si promissio. ni Dei credamus. Neque tamen ideo sacramentorum effe dum pendet afidenostra: sed à promissione & institutione Dei vera fide apprehena. Nobisenim facramenta non funt vtilia, si fide caremus: quia hæc est unica promissionum Dei sibi applicandarum & apprehendendarum manus. Sic sol ipse lucidissimus, iis qui carent oculis, neque sol est, nequelucidus. Neque tamen externo illo testimonio eget infallibilis Deiveritas & promissio, si per se spectetur; sed nostri tantum ratione, & nostræ infirmitatis subleuandæ corroborandæque gratia vtitur eo Spiritus Dei, illudque Dei promissioni additur. Nam per sacramenta habemus penesensibiles Dei gratias, dum earum vera signa & testimo. nia palpamus manu, videmus oculis, sentimus tactu, gustamus ote, percipimus olfactu, & verbum promissionis audimus auribus: ita vtomnes nostrisensus in hac schola occupentur. Tertio sacramenta unt ligna practica, hocest media & testimonia peculiaris vnicuique noftrum applicationis, & Christi, & beneficiorum eius omnium. Nam vti verbi diuini prædicatio generaliter nobis proponit Christum & eius beneficia: sic sacramenta ostendunt ea singulis ex fide vtentibus applicari. Quamobrem illa spem nostram magis ac magis confirmant, & fidem augent in nobis: per quas solas virtutes, dum hic viuimus, acquisitum nobis à Christo regnum possidemus. Nam pene ocalis Christum cum omnibus suis donis per ista signa cernimus. Arque hiceltsacramentorum vsus longe diuinissimus, respectusidei & spei-Vndenecessario consequitur vsus ille respectu charitatis, quæ est tertia virtus Theologica. Nam per sacramenta fit à nobis externa veræ religionis professio: & nos ad gratias Deo agendas ardentius excitamur: denique nos pii internos arctius ac manifestius vnimur. Vnde præclare air August.lib.19.cap.14.contra Faust.homines in nullum vnquam religionis nomen fine facramentis conuenisse. Quam ob causam ab initio mundi primus & purus homo accepit sacramenta, propter naturam suamanimalem, idest, ad cœlestia capienda per se non au ragen. Errant igitur Scholastici, qui contendunt sacramenta tantum esse medicinas, acproinde no necessaria fuisse homini protoplasto in statu integritatis. VII. Com+

verbi on facramentorum.

Comparatio VII. Comparatio verbi & sacramentorum plurimum sacit ad vtriusque naturam declarandam.

Comparatio illa posita est in conuenientia & differentia. Conueniani autem duo illa in his quatuot maxime. Primo veraque funt Spiritus Dei instrumenta, vt vnum cum Christo efficiamur, illique incorporemur, Ioh. 6. verf. 51. Ephef. 3. verf. 6. Deinde vtraque nobis credentibus applicant Chriftum cum donis fuis falutaribus, Iohan. 15.verf. 1.2. Ephef. 5.v.30. Trito vis corum ad certum tempus restringi aut contrahi non debet, neque ad certum locum, aut ordinem hominum. Quarto efficacia ipforumpen. der à Spiritu Dei, non à lono externo, vel signis terrenis. Differuntitiden in quatuor potissimum rebus. Primo verbum Dei potest effe fine factsmentis, sacramenta autem non possunt este absque verbo. Suntenim appendices verbi, illiusque sigilla siue obsignationes. Deinde verbum Dei ferit duos solum sensus, auditum dum prædicatur, & visum domlegitur: at la cramenta omnes len lus externos feriunt: nimitum occulos, quia signa videntur; aures, quia verba audiuntur; lingua, quia signa ore gustantur; manum, quia palpantur & tanguntur; nasum, quia signa odoramur. Tertio verbum Dei in adultis præcedit vsum sacramentomm, vt in is fides gignatur. Sacramenta autem in iis sequuntur tanquam teltimonia fidei. Ergo absque fide & intellectu promissionis nonpossum adultis prodesse. Denique verbum Dei offert Christum edendum&bibendum, sed generaliter, & ex sola fide, seu manducationetantum spirituali, quæ dicitur πνευμαπκή. Sacramenta autem peculiariterillas promissiones generales applicant singulis fidelibus ex fide signa sumentibus: & præter fidem etiam vsum externorum signorum requirunt. Fit igitur in iis non folum कण्डण्यामा manducatio: fed etiam ल्यामामाने est, sacramentalis; quæ quodad nos & ex nostre infirmitatis ratione certius imprimit, designat, & testatur nos coniungi Christo, eiq; nos communicare. Петимпин manducatio fit Iola fidei vi, nullo externo figno interueniente. Σημειωπκή etiam fine fide potest fieri:vt inhypocinis Sed in credentibus coniuncta est cum illa πνευμαπες. Et tum vere potende illa dici: Crede & manducasti, Crede & bibisti, vt Augustinus loquiturs bro de remedio panitentia. Si ergo fides concurrat cum sacramentalilla manducatione, salutare fit Sacramentum. Aliasenim non plus haberent Sacramenta, neque quid certius infirmitatis humanærespectuagerent, quam verbi Dei prædicatio. Neque plus confirmarentur, qui Sacramenta etiam perciperent, & iis communicarent, quamquinon perciperent ea, quique absentes essent à celebratione sacramentorum

fimodo se manducare crederent, vel præsentes quidem in sacramentorumadministratione essent, sed signa tamen non sumerent. Nam si etiamdum v.g. Sacra Cana administratur, crederent, & tamen signis abflinerent, tam confirmarentur, & tam certo, & vere, & potenter tamen manducarent Christum, quam qui ipsa quoq; signa ex side sumerent & ea cum vera sua fide coniungerent. Que sententia manifeste signorum illorum sacrorum à Deo institutorum contemtum inducit. Ergo quippiam plus habet, etiam in ipsis credentibus, manducatio sacramentalis, quam mere solaque spiritualis:non quidem quod ad rem ipsam, quæ est Christus, sed quod ad signorum duntaxat vsum, nostramque confirmationem. Nam qui & pneumatice tantum, & sacramentaliter per fidem manducat, rem eandem manducat, nempe eandem carnem & bibiteundem sanguinem Christi mortui, resurgentis, iustificantis & viuificantis. Sedramen diuerio modo vterque manducat & bibit. Namis qui facramentaliter etiam id facit, hocplus habet, quod modus ipse applicandi sibi Christum longe visibilior & manifestiorilli adest propter signa, quam ei, qui pneumatice tantum sibi Christum applicat. Et ipsa fidei confirmatio maior, & cum Christo coniunctio quasi validior fit propter vinculum illud duplex, nempe Dei promissionem & signi sumtionem, q in vsu sacramentali interuenit: in pneumatico vero vsu duntaxatest vnum vinculum. Vna tamen manducatio neque alteram tollit,neque cam inutilem reddit: sed altera alteram stabilit, confirmat, & mutua manu corroborat. Quemadmodum igitur fides verbi prædicati iustificat solos credentes:ita & fides Sacramentorum: quippe quod vna fitfides. Sed hocest discrimen. Et diploma & sigillum, & epistola & arthaboversantur circa vnam rem & eandem: sed sigillum & arrhabo validius confirmant fidem, quam diploma & epistola. Hoc tamen omne sicestaccipiendum, ne Sacramenta statuamus causas efficientes istarum gratiarum, quas obsignant. Causa enim efficiens illarum est ipsa Dei promissio: applicans eam principaliter est Spiritus Sanctus: applicans eandem minus principaliter est sides: signa vero indicant, quid in nobis Spiritus S. agat, dum ex fide signis vrimur, & nobis id fieri oblignant, prebent denique eo modo, quo media possunt aliquid prebere in legitimo viu. Sed concludamus generalem Sacramentorum rheoriam inligni Scholasticorum sententia: Christus ipse excellit supra Sacramenta in his quatuor. Primum, quod ipse est eorum author: secundo, quod sine iis ipse operari potest, illa vero sine Christo nihil sunt terrio, quod ex Christimorte vim suam sumunt: quarto, quod in eius nomine san &ificantursacramenta omnia, seu benedicuntur.

CAP. XXXII.

De obsignatione internasco "is gratuiti.

PRÆCEPTA

Alis est obsignatio sœderis gratuiti externa per sacramenta: sequitur obsensis eius interna, qua fit per testimonium internum in corde vniuscuiusquevacore dentis.

Testimonium illud est pasiuum vel aetiuum.

Testimonium pasiuum est spiritus nostri, siue conscientia nostra mundatasa guine Chrifti, qua teftatur nos effe filios Dei. Rom. 8. v. 16. I. Ioha. g. verlio.1. Cor. 1. v. 11, Hebr. 13. v. 18. 1. Petr. 3. vers. 21. vbi baptismus internus dicitur ftipulatio bonæ conscientiæ, Iohan. 6. vers. 57. cap. 8. vers. 6. Rom. s.verf.r.

Testimonium actiuum est Spiritus S. qui vnicuique fidelium interne reuelat, i. pfum effe filium Dei per Christum, perfundendo cor ineffabili quodam fenfuchaiu. tis Dei, & obsignando certitudinem salutis aterna. Rom. 5. v. 5. c. 8. v. 16.

REGVL AE.

Testimonsi Spiritus nolibile.

Testimonium spiritus nostri est infallibile, & certisnofrieft infal- tis characteristicis distingui potest abinani persuasione,

> Primo est infallibile, quia pendet à fide, & à testimonio Spiritus San-Ci. Ro. 8. v. 16. Deindeinternosci potestab inani persuasione, hactriplia nota; quod coniun dum est cum odio peccati, cum amore Christi,& gaudio tali, quod non nititur rebus terrenis, sed æternis, atqueadeops rit avragues qua homo fidelis acquiescit in eo, qui est El-schaddai.

Testimoniu II. & quale?

Testimonium Spiritus S. est apodixis omnium apodispiritus san-xeon in negotio salutis.

> Etenim hoc testimonio interno Spiritus San ai omnium efficiellime certitudo omnium beneficiorum Dei ad salutem pertinentiam& infallibiliter prorfus nobis confirmatur. 2. Cor. 1. P. 21. 22. cap. 5.7.5. Lab. 1. vers.13.14.cap.4.v.30. Apoc.2.vers.17. Iohan 3.vers.1. Hicigiturestintemus arrhabo, qui imprimitur cordibus nostris, quemadmodum Sacramen ra sunt externus arrhabo, qui appenditur verbo Dei, epistola illierternæ, cui respondet epistola interna, quam Spiritus S. exarat incordibus nostris. De hoc testimonio Spiritus Sancti Barnhardus praclateait

apil. 107. Prodit in lucem ad mileti consolationem, magnum consilium, quodab zterno latuerat in sinu zternitatis: quod nolit videlicet Dens mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Habes, homo, huius arcani indicem Spiritum iustificantem, eoque iplo testificantem spiritui tuo, quod filius Dei & ipsees. Et paulo poft: Iustus autem quiseft, nisi qui amanti se Deo, vicem rependit amoris? Quod non fit nifireuelante Spiritu per fidem homini æternum Dei propofitum fuper sua salute futura. Qua sane reuelatio non estaliud, quam infusio gratia spiritualis: per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad regnum preparatur, quod caro & sanguis non possident, simul accipiens in vno fpiritu, & vnde se præsumat amatum, & vnde redamet, ne gratis amaturusfit. Hocitaque est illud facrum secretumq; consilium, quod à Patre Filius in Spiritu S. accipiens, suis quos nouit per eundem Spiritum iustificando cos communicat, & communicando iustificat, quando id quisque accipit in sui iustificatione, vrincipiat & ipse cognoscere sicut & cognitus est: cum videlicet datur & ipsi præsentire aliquid de sua ipsius futurabeatitudine, quemadmodum ab æterno latuit in prædestinante, plenius appariturum in beatificante.

CAP. XXXIII.

Demodo fæderationis gratuitærespectu ætatis hominum.

PRÆCEPTA.

Considerauimus sæderationis gratuita fundamentum & partes:iam considera) bimus modum ipsius, quo administratur.

Modus ille eft respectu at atis tum hominum, tum Ecclesia.

ici

į.

Respectu atatu hominum modus saderationis est respectu infantum & adultoru.

Modus saderationis respectu infantum (scilicet sidelium, qui antequam veniant ad annos discretionis obeunt diem suum) nobis est sere occultus. Hoc tamencertum est, illos ex sundamento saderis gratia iustos esse & beatos. Gen. 17.

v.7.1. Sam. 12. v. 23. A. 2. vers. 39. 1. Cor. 7. vers. 14. & proinde side vera praditos esse.

Modus fæderationis respect u adultorum, qui iam sunt capaces doctrina, est generalis, vel specialis.

Generalis est, quod omnes vocantur interne. Rom. 8.v. 30.

Specialu est, quod quidam vocantur interne tantum, qui scilicet non sunt in Ecclesia visibili: quidam interne & externe simul, qui videl sunt in Ecclesia visibili. Sed de prioribus hic est sermo.

Bbbbb 2 REGV-

REGVLE.

Infantes elefint in foede-76?

Modus fæderationis circa infantes electos est minuso. Hiquomodo perosus, quam circa adultos.

> Cum enim infantes nondum fint capaces doctrina, non adhibentu externa illa, quæ in adultorum institutione ordinarie adhibentur. Interim qui ex fidelibus parentibus nascuntur, participant prima sacramen. ta: sed in V.T. soli masculi. Gen. 17, verf. 12. in Nouo etiam sæmella, 48.8. ver [. 1 2.

Infantes electifalso dicunturinfideles.

Infantes ele- II. Etinon carent fide.

Etsi infantes electi, qui moriuntur in infantia (de hisenim nobisest fermo) etfi, inquam, carent fide actuali, quam vocant: non tamencirent omni fide. Cum enim Christus sit ipsorum mediator, & Spiritum S. illi habeant, non potest nulla in iis esse operatio Spiritus Sandi: etfinobis occulta & incognita, Neque possunt dici insideles. Cumenim Christus nonnisi per sidem recipiatur, & infantibus electis Christussirda tus : quippe qui cum illo habent vnionem & communionem:lane fides illis non potest detrahi. Consideratur autem sides tribus modistratione principii siue seminis, ratione habitus, & ratione operationis sineachus secundi. E quibus modis duo posteriores infantibus non competunt. Nam cum gratia præfupponat naturam, & huius organa infirmiotalint in iplis, quam vt mens & voluntas illis vti queat, omnino fensibus suis iniuriam faciunt, vt ait Augustinus epist. 57. qui divinarum rerum scientiam infantibus tribuunt. At quia in principio & semine, atq; vt logouptur Scholastici, virtualiter inesse aliquid potest: hoc semen fideitribuendum est infantibus electis: quia illis tribuitur Spiritus S. qui in election non est otiosus. Etsi ergo actus secundus fidei sue curegua non mbui potest infantibus illis: potest tamen tribui a dus primus & duvajus, In iildem ratio inestactu primo. Perperam igitur concludunt nonnullia

XXXIV. CAP

negatione actus secundi ad negationem actus primi.

De modo fæderationis gratuitæ in V.T.

PRÆCEPTA.

Modus forderationis respectu at at is Ecclesia est alius in V.I. alius in Nem. Di-citur vsitate oconomia foederis. Modus Modus feederationis in V.T. consideratur quantum ad proprietates, partes & periodos suas.

Proprietates funt quatuor. Modus enim ille fuit

I. Obsurus aliquantum; quia direxit populum ad mediatorem exhibendumper promissiones & prophetias; quæ nobis sunt obscuriores, antequam impleantur. Quo etiam pertinent vmbræ ceremoniarum. Col. 2. v.16.17. Hebr. 10. v. 1. Rom. 1. v. 2.

II. Onerosus, & operosus; quia plurimis constabat ceremoniis & sumtu-

olis & difficilibus. A A. 15. v. 10. Gal. 3. v. 24. c. 4. v. 1. 2. 3. c. 5. v. 1.

111. Parem; quia Soliustitiæ nondum ortus erat quantum ad incarnationem, & Spiritus sanctus nondum copiose essus. Ioh.7.v.38.39
Ador, 2.

IV. Restridus; quia terram Chanaan sibi delegerat Deus, & posteros Abrahami ex Iudzis, Gen. 15. v. 18. c. 17. v. 7. Rom. 11. & 15. v. 8.

Partes funt dua, tractatio & obsignatio.

Traffatio est, qua Deus populum V.T. vocauit per prophetas & sacerdotes. Videpassim libros V.T. & cap.7. Actorum.

Oblignatio est, qua Deus populum V.T. vocatum certis sacramentis confimauit:

qua funt ordinaria, vel extraordinaria.

S.

ri-

10

lis

i٠

ai

ta

Ordinaria sunt duo. I. Circumsio; qua omnes mares (atque in iis sce-Sacramenia mina) in populo Dei circumcidebantur in praputio, vt ipsis ob oculos poneretur natura corrupta, & simul obsignaretur ipsos scederi gratia cum Abrahamo inito esse insitos, & proinde in Christum venturum incorporatos, & in populum Dei cooptatos. Genes. 17. v. 10. 11. Ios. 5. v.7. Rom. 4. v. 11. II. Pascha; quo sideles V. T. admonebantur pratetrita liberationis ex seruiture Ægyptiaca & cæde primogenitorum, & ipsis obsignabatur sutura spiritualis liberatio per Christum. Exod. 12. v. 1. & seqq.

Sacramenta extraordinaria erant varia: & alia quidem instituta sunt ante institutionem duorum ordinariorum, vt ignis è cœlo sacrificia comburens, & arca Noë. I. Petr. 3. v. 20. 21. alia accesserunt ad duo illa ordinaria, vt baptismus nubis & maris, cœna mannæ & aquæ ex petra profluentis, serpens zneus, estusio sanguinis victimarum, terra Canaan, tabernaculum, templum, arca sæderis, propitiatorium, lychnuchus aureus, lapides duodecim èmedio sordane sumti & erecti Gilgale, & totidem erecti in medio sordane, aqua piscinæ Bethesdæ ab angelo turbata certo tempore.

Periodi fæderationis in V. T. funt tres.

I. Initium; quod fuit sub statu patriarcharum tum ante diluuium, tum Protsiie V., postillud, Genes. 3. v. 15. c. 15. v. 35. c. 22. v. 18. c. 49. v. 10. Rom. 15. v. 8. vbi T.

Bbbbb 3 clapsis

elapsis iam à conditu mundi bis millenis annis & amplius, institutentes est Sacramentum circumcissonis, Gen. 17.

Epitafis V.T. II. Vigor; sub ducibus, iudicibus & regibus: vbi sub Mose & peripsum lex scripta tradita est, & Sacramentum agni paschalis iniundum: vide Exodum, Leuiticum, Numeros & Deuteronomium: sub Iosua, iudicibus & regibus vigorille quasi constitit. Vide libros prophetarum priorum & posteriorum.

V.T. latim inueterauit, aduentante statu N.T.Dan. 9. v. 24. Zach. 9. v. 9. Malach. 5. v. 23. 24.

REGVLÆ.

I. Fædus idem est in vtroque Testamento: sed administra. fadus idem tio non est eadem.
in vtrog, tosamento?
Fædus, inquam, est idem, quantum ad sundamentum, tractations.

704

Fædus, inquam, estidem, quantum ad fundamentum, tractationem & oblignationem; quæ supra copiose sunt tradita. Nam veterer crediderunt in Christum, fuerunt que vocati, iustificati & landificati æque ac nos: & Sacramenta rem eandem, & easdem Christigratiaserhibuerunt fide sumentibus, quas nostra hodie nobis credentibusprastant; nempe Christum vitæ & salutis nostræ fontem authorem & materiam, & illius salutaria dona. Nam veteres fideles de petra bibentes, etiam de sanguine Christi, sicuti nos hodie side sacimus, biberunt & de manna edentes, de carne Christi, sicuti nos hodie side facimu, manducarunt. 1. Corenth. 10. Vnde Augustinus libr. 2. contra Pelagiumispit. 32. ait: Mutatis proinde Sacramentis, posteaquam venit, quieistgnificabatur elle venturus: non tamen mutato mediatoris auxilio, qui etiam priusquam venisset in carne, antiqua sua membra liberabat suz incarnationis fide. Hadenus igitur fædus est idem. Sed non estidem quantum ad œconomiam, id est, administrationem, de qua hictradimus.

Cultus externus V.T. positus in quatuor. II. Legalis siue ceremonialis cultus Dei positus suitinhis quatuor: in sacrificiis, sacramentis, sotionibus, & distinctionibus.

Cultus Dei internus est vnus idemque in Veteri & Nouo Testamento: quippe qui positus est in spiritu Iohan. 4. Sed cultus externus est vel communis omnium temporum, vt est prædicatio verbi, precatio & Sacramentorum administratio vna cum disciplina Ecclesiastica: velpro

prins certorum temporum; & hicalius est sub lege, alius sub Enangelio. Alius,inquam,quoad circumstantias, non quoad substantiam. Et Sublege quidem positus fuit in his quatuor. I. In sacrificiis, velextraordinariis, vt erat sacrificium Eliæ: vel ordinariis, quæà Sacerdote fiebant in templo. II. In Sacramentis, iifque tum ordinariis, vt erant Circumcifio & Pascha: tum extraordinariis, vt erat serpens aneus in deserro erectus. III. In Lotionibus & purgationibus, quious personz, vestimenta, domusipsæ, & resaliæ purgabantur. 1V. In distindionibus externis à reliquis gentibus, ve vnus ludzorum populus vere Dei populus esse intelligeretur. Istavero distinctiones posita erant partim in vestitu seu amidu, partim in vidu & abstinentia certorum ciborum. Nos inprimis agemus de sacrificiis & sacramentis Veteris Testamenti. De quibus in genere tenendumest, multa inter Iudæos fuisse & facrificia & Sacramenta simul, veluti sunt agnus paschalis, hirci duo anniuersarii, & omnia denique illa, quæ siebant ad altare factificiorum : sed diuersa ratione. Sacrificia nimirum erant ratione actionis seu mactationis; que fiebat non ex odio, non vescendi gratia, nonexiniusta causa: sed Dei colendi, reatusque sui coram eo publice testandi causa. Ergo dicuntur sacrificia ob istam rationem. Sacramentavero eadem dicta sunt, ratione significationis & finis: quoniam Chrisum illiusque dona salutaria significabant & obsignabant itemque præbebant ludæis credentibus.

III. Operosa varietas ceremoniarum V. T. est speculum Quarnor de peccati, beneficiorum Christi, gratitudinis nostræ, & liber-tausis adhitatis nostra in N.T.

tus in V. T.

Ceremoniæ & ritus varii fuerunt adhibiti in Veteri Testamento quatuorde causis. Voluitenim Deus, ve hacratione & nos & ludzi intelligeremus, quam graue onus sit peccatum, quod tot ritibus, tot laboribus, tot modis & ceremoniis effet expiandum. Deinde fignificata fuit facrificii & meriti Christi digniras, & multiplex ipsius miseria, quam noftra causa exantlauit : vti patebit, srex illis singulorum sacrificiorum titibus cuiufque finis distinctus, ratio & scopus eruatur:vt non sine cauladixerit Hieronymus, singulas Leuitici syllabas spirare cœlestia sacramenta. Terridex tam multiplici varietate, quæ ludæis sub lege præscribebatur, intelligimus officia pieratis erga Deum & charitatis erga prozimum debere esse varia, sincera & perpetua. Hinc denique intelligimus, quanta sit nostra libertas in N.T.& quam leue sit nostrum onus sub Euangelio. After.15. P.10.

Quid speclandum sit V.T?

IV. In singulis partibus veteris cultus debemus respicer vel Christum, vel internam sanctitatem, vel aternam feli citatem.

Cum enim finttypi, debemus iplam substantiam sine significatio nem ipsorum diligenter observare. Significabant autem typi illive Christum; velinternam san titatem, vel æternam felicitatem: &eaquidem vel singula, vel coniuncta. Ita templum apud Iudzos fuit pignus singularis fauoris Dei erga ipsos, sacramentum corporis Christi, signum extraordinariæ Dei præsentiæ; pignus item vnionis & coniunctionis mutuæinter Deum & Iudæos, itemque inter ipfos Iudæos: typusdenique cœlestis vitæ. Sacerdos magnus fuit typus Christi, vnici nostrico ram Deo mediatoris, Hebr. 8.& qui ornatus require batur in vestibuseius sacerdotalibus, erat internæillius sanctitatis, & thesaurorum, quisunt in Christo, Col. 2. & à Christo in nos copiose transfunduntur, symbolum, facramentum & admonitio.

V. In facryficiis V.T. oportet octo spectare: quidsitsacrif. cium, quotuplex sit, quæres offerri debuerint, cui offertivel fieri, à quibus, vbi, quando & quomodo.

Quid fit facrificium?

Primo lacrificium à sacro habet nomen. Etsi enim homo monalistacit sacrificium, & is quidem peccator: tamen propter eum cuifit, & inem, propter quem fit sacrificium, est & appellatur res sacra & diuina, Estautem sacrificium latissima significatione omne opus quedagitus, vt sancta societate Deo adhæreamus. Ergo referri debetad eum finem, quo vere beati esse possumus, vt sc. nos Deo coniungat, non autem Diabolo : vt in sacrificiis paganorum factum est, qua ideo damnanum 1. Cor. 10. v. 20. Deut. 32. v. 17. quiascil.per ea initur societas cum damo nibus. Sacrificium itaque est opus nostrum, quod Deus à nobisezigit fibi dari & offerri. Vnde qui sacrificat, Deo donat & eum ad se inuitat Qua ratione sacrificia proprie dica à sacramentis stricte dictis differunt: quod sacrificantes Deo offerimus, de eo ipso videlicet quod Deus ipse prior nobis dedit: sacramenta autem dum celebramus, accipimusiphà Deo, quod nobis offert. Hincre de dicitur, interfacishem & facramentum eam effe differentiam, quæest inter dare &accipett, Quotuplicia 1. Cor. 11. v. 14. Rom. 12. v. 1. Deinde sunt pene infinita sacrificiorumge nera, quibus seruiuit olim Ecclesia & adhuc seruit Deo. Vnde primolacrificia legitima diuiduntur in ea, quibus vetus olim Ecclesia vaes, & quibus noua Ecclesia etiamnum hodie veitur. Ad paganorum sacrificia

fint facrificia V. & N. Tta

US

quodattinet,illa non sunt legitima: quia non facta sunt ex fide, neque expræscripto Dei, neq; hoc fine, vt mortem Filii Dei designarent. Ideo Paulus ait, illos demonibus sacrificasse I. Cor. 10. v. 20. Fuerunt interim facificia ilta nano Endia veri cultus Dei. Vnde Angustin.lib. 4. de doctr. Christi air: Tantum interest inter Hebræorum & paganorum sacrificia, quantuminter hominis & simiæ gestum. Quamuis enim gentiles non habuerint mentem, normam & fidem fidelium: tamen voluerunt imitari homines vere pios, & verum Dei cultum; quem proculdubio à Patribus, vt Nozcho & reliquis acceperant: vt ita rece dixerit August.omnes superstriones effe velut simias & adumbrationes vera illius norma. Vident enimfimiz gestus hominum, & illos imitantur: sed mente & animo carent. Siegentiles viderunt externű cultus Dei opus, & hoc imitati funt: sed fide carebant, quantumuis externos viderentur imitari ritus. Ita sacerdos ex lege Dei non audebat cadauer attingere Leu. 2. Gentiles fanciuerunt, ne scortea aut morticinia inferrentur in templaipsorum. Deus præceperat sacrificia varia: sic ipsi hecatombas, & alias hostias instituerunt. Symbola quoq; varia habebant, per quæ dicebantinferiora cum superioribus connecti. Nam Jesegiar suam definiebant artem rei inferioris, vt hominis, cum superiori, vt Deo, coniungendæ, quo consensu, modo & harmonia potest: vt est apud Proclum, Porphyrium & huius discipulum lamblichum. Sed videamus sacrificia populi veteris. Vbi illud tenere oportet, quædam sacrificia esse comunia, quædam propria. Communia sunt, quæ in vtroque Test. locum habent: vt sunt Psalmi, gratiaruactiones & eleemosinæ: è quibus nonnulla sunt æterna, vt laus Dei, alia temporaria, vt eleemosynæ. Propria sunt vel typica, vt illa V. T. vel vera, vr in N. T. eft facrificium Christi, & preces Christianorum. Pluribus autem & rudiorib. pietatis exercitiis indigebat Ecclesia vetus, tanquam populus adhuc infans, qui facile capiebatur his rudimentis, & fimulin officio continebatur, ne deflecteret ad idololatrarum ceremonias. Continebatur itaque sub hacpædagogia, & à Deo instruebatur pro captu suo puerili: his denique chirographis suam condemnationem testabatur, Col. 2. Gal. 4. Distinguuntur autem primo sacrificia V. T. ex re ipla,quæ offerebatur, & modo offerendi, vt fine 1. Ovora nal egozno lic Quotuplicia dica fine facrificia simplicia, sine immolationes omni u animalium, qua fuerint facri-

lactificare licuit; vbi tota hostia non adurebatur, sed pars quædam ser-sicia V.T?
nabatur ex præscripto Dei, vel sacerdoti sacris operanti, vel ipsis offerentibus. 11. Ολομαντώμα ω, sine holotausta, in quibus totæ pecudes profusadolebantur & adurebantur. 111 Θυμιάμα ω suffitus, oblationes rerumvariarum, quæ anima carebant, & in altarithymiamatis adoleban-

tur: ficut θυσίαι κὶ ὁλόκαυσα in altari æneo facrificiorum offerebantos [K] Emvoau, libamina, liquores varii & conspersiones, vii vini, simila & ole que in altare & caput victime immolande infundebantur. V. nerde. pai, oblationes, quæ erant sacrificia farinacea, puta placentæ, quæinalmi facrificiorum veltota, vel ex parte adurebantur. Deinde facrificiaers. ne diuiduntur in iλασικά, expiatoria, & δίχαρισικά. Acexpiatoria qui dem omnia erant cruenta, id est, sanguinis effusionem requirebant. He 9. v. 23. Nulla enim est fine sanguine cum Deo reconciliatio nofta Significabant itaq; facrificia illa mortem Christi. Potro facrificia vitaque. expiatoria & eucharistica, non poterant fieriab illis, quierant feriabilis, tantum ab iis, qui erant in Ecclesia, Leu. 22. 7, 25. & quidem velaton Ec clesia, totius nempe populi & Ecclesia Dei reconcilianda causa, velab vno aliquo homine, Leu. 4. qui erat sacerdos, rex, vel priuatus. Potent nihilominus ab Ecclesia tota, velà membro Ecclesia sacrificium offeni Deo pro salute & prosperitate extranei & infidelis hominis, vrapparet ex E[d. 6.v.10. Et Iofeph lib.2. de bello Indaic.c.17. scribit, fuisse in temploiple facrificatum à facerdotibus, pro falute Cæfarum Rom. Verifimileautem est eucharistica potuisse offerri proinfidelib. expiatoria nonitem. Caterum facrificiù expiatorium offerebatur vel pro Chatab, vel pro Haschan, ωεί της άμας lias, vel ωλημμελείας, vt LXX. verterunt. Chatab autemnotat leuiora crimina: Haascham grauiora. Nam pro Haascham offeripoterat tantum victima mas : at pro Chatah etia foemina, Leu. g. 14. Et Chri Rus Efa. 53. dicitur pro nobis fa dus Haascham, id est, hostia pro tetenimo scelere. Quo etiam perrinet quod Kimchi monet, Auonothesse iniquite tes, quæ destinatò committuntur: Chataim errata, seu peccata peremore admissa: Peschaim, rebelliones seu præuaricationes obstinatam in pecch do peruicaciam demonstrantes. Sunt tamen qui putant nomine Chatch grauiora scelera contineri, voce Haascham leuiora. Videtura. indicium eius rei, num sacrificiú pro delico an peccato offerendú esset, fuisse pofitum in libera offerentis voluntate & conscientia, non vero in sacedotis æstimatione. Sacrificia eucharistica, quæ Hebrais dicuntur pacificien prosperitatum, multis de causis fiebant. Siue enim quid à Deo le riprosperumq; petendum erat prinatim vel publice; sine beneficiià Deoacceptinomine, prinatim velpublice gratiæ agendæ essent; sinevotalus nuncupabant & persoluebent, fiebat sacrificium eucharisticum, idell, gratiarum actionis. Eratautem duplex genus horum facrificiorumeucharisticorum. Nam alia cruenta erant, Leu. 2.3.7. alia non cruenta, rifi mila, oleum, liba. Et ista quidem ta varia Deus ordinauerat olim ludzis, non proprer vllam suam ádunapían, aut inopiam, aut gestum: sed proN.

olei

x6.

Si-

Ec-

Ш

ret

prethumanam fragilitatem & duritiem, quemadmodum Chryfostomus homil s. de laudibus Pauli testatur: nimirum, vt in officio homines continerentur, & de suis peccatis multis diversisque modis admonerentur. Estitaque plus quam gentilis blasphemia, si quis existimet, Deum czde& sanguine pecudum per se delectatum esse: vel nidore pinguedinum recreatum, quem tetrum odorem nemo nostrum patienter ferre poteft: vel denique odore vini & thymiamatis incensi nu tritum fuisse. Namsanguinis appetitio arguit crudelitatem, vnde in Caligula & Netone fuit reprehensa: & Deus non eget vllo victu; neque etiam, si quo egeret, à nobis emendicaret. Efa. 66. v. 3. Pfal. 50. v. 12. Quamobrem alterius cuinsdam maioris rei, sanctiorisque respectu & gratia omnia illa sacrificia sibi offerri, ac grata esse Deus testabatur. Vnde in omnibus sacrificiis falem adhiberi volnit Leu. 2. verf.13. vt indicaret alieno, non autem proprio lapore illa facrificia fibi probari. Quare igitur Deus illa præscriplit veteri Ecclesia? Scriptores Ecclesiastici duas huius rei causas adferunt. Primo Deus hoc cultu & his ceremoniis voluit seip um à diis gentilium discernere. Etsi enim diis gentium sacrificabatur: tamen neque ildem victimis, neque codem ritu, quo vero Deo. Deinde, vt Iuftinus Marty leribit, ne ipli ludæi idolis facrificare affuescerent, more ceterarum gentium libi vicinarum. Alii duas causas adiiciunt. Primo, vt rudis& velutinfans Ecclesia in his rudimentis institueretur, inque illis haberet exercitia pietatis suæ & cultus diuini, quæ ipsam san dam, puram &integram requirebant & occupabant, & erant simul san ditatis internzelementa. Deinde vt de futuro mediatore Ecclesia admoneretur, cuius morte, tanquam voluntario sacrificio, peccata nostra expiarentur, Hebr. 9. v. 15.6.10. v. 9. Non erat igitur absurdum, vi hominibus iudicium mortis, cui sunt per peccatum obnoxii, subiiceretur ante oculos, vt per facificia, que ipsi offerebant, se eo iudicio dignos esse cognoscerent. Sedlocoipsorum hominum reorum subiiciebantur hostiz, donec veniret Christus, 1. Johan. 2. v. 2, Coloff. 1. v. 10. 1. Corinth. 1. v. 30. Vnde ex eo hne porissimum à sacrificiis paganorum differebant : quia fiebant in spem futuri Messia, Hebr. 11. v. 4. Ex quo & illud colligi potest, sacrificia nonvaluisse ex opere operato, Efa.1. & 66. nec fuisse ipsa per se peccati latisfactiones, Hebr. 9. v.9. neque ciuiliter & carnaliter purgaffe ludæos, idestexemisse à poena ciuili & politica : sed in vim futuri Christi sacriheii operata Deoque commendata fuisse, Hebr. 9. v. 23. Apocal. 13.v.8. atque ita spiritualiter iuuisse ludæos, quatenus erant diuinæ promissionis & peccatorum remissionis sacramenta. Quam ob causam dicuntur sacramentaliter & typice expiasse coram Iehoua, Leuit. 6.v.7. Hebr. 9.v. 1 3. Nam Ccccc

Quares offerri debuerint? Nam ab ipfo in lege ad eum finem erant instituta, vt effent gratuitan missionis peccatorum & suæ erga Ecclesiam promissionis tellerz, faces menta & symbola certissima. Est autem hic ritus sacrificandi antiquis. simus: quippe primo parenti Adamo à Deo traditus, & abillo per manus traditus. Caterum offerebantur Deo ex ipfius iuflu duum generumres. animatæ & inanimatæ. Illarum oblatio dicitur Zebach, facrificium propriissime dictum; harum Minchach, donum. Exanimalibus portonon poterant offerri pilces: tum quod extra aquam non viuant (nihilautem mortuum ex animalibus voluit sibi Deus offerri) tum quod ex serpenti genere censeantur pisces, serpentum autem vniuersum genus à Deo fuit damnatum, Gen. 3. Gentiles quidem diis suis sacrificarunt quoq pisces vt Syri Deo suo, qui dicebatur Dagon à similitudine piscis, qua pingebatur, pilces obtulerunt: sed Deus noluit ista animalia aquatica sibi offeni. Quo accedit & illud, quod pisces sint temperamenti imperfectionis. quam aues & quadrupeda. Voluit autem Deus offerti quadrupedatium generum. Primo quidem ex armentis fiue maioribus pecoribus boues, vaccas & vitulos, Leu. I. v. 22. item tauros, qui licet fint feroces, tamen Christum significarunt quantum ad robur. Tametsi vero de tauris non extet nominatim præceptum: tamen illos fuisse Deo oblatos constatex Heb. 9. v. 13. cap. 10. v. 4. nempe in extraordinaris & folennioribus lacificiis Iud. 6.v. 25.1. Paral. 15.v. 26.c. 29.v. 21. Hoc genus Hebrai vocant Bahar. Secundo loco Deus voluit fibi offerri è minoribus pecudibus oues, agnos, agnas & arietes, Leu. 5. Hæbræis hoc pecudum genus dicitur Tzon. Temi ex minoribus pecudibus iusiit sibi offerri capras, hædos, hircos. Quod genus dicitur Ngez. Noluit autem Deus fibi offerri animalia fera dindomita : quia nihil habent commune cum Christi mansuetudine,quem sacrificia repræsentabant. Porro de auium genere poterantsolum of ferri mitiflimæ vt columh & & turtures, Leuit. 1. verf. 14. Reliqua velteræ, vel immundæ censebantur ex ipsius Dei definitione. Inomnibus autem horum animalium victimis hæc quatuor observari oportuit.Primum vt victima viua offerreturab eo, qui eam donabat Deo. Debebat enim mactari, vt repræsentaret mortem Christi. Deinde victima debebat esse integra, non mutila: immaculata, non vitiosa: sana, non contusa, Leu. 22. & Malach. 3. quoniam repræsentabat Christum pessedistimam illam & mundiffima hostiam. Vnde verisimile est hostias oblatas fuisse perspectas & visitatas à sacerdotibus, vt si qua esset in ils labes huiusmodi, reiicerentur. Quod examen post captiuitat é Babylonicamest omissum, vel propter sacerdotum auaririam, vel propter sacrificantium inopiam , Deut. 1 5, v. 21. Malach. 3. Ad res inanimatas, que in facribeils

offerebantur, iam venimus. Hic primo offerebantur primitia: è quibus fiebattotta, quæ adolebatur. Deinde simila cruda offerebaturita, vt oleum illi superfunderetur & thus simul cum ea apponeretur, Leuit. 2. nempequo suauis esfet odor istius simila, alsoqui per le insipida. Sicigiturilla condita adolebatur igne. Ita indicatum fuit, nullum faccificium nostrum per sese Deo placere, nisi aliena, id est Christi(qui olei & thuris fymbolis fignificabatur) gratia condiretur & commendaretur. Cum vetofimilapiftavel cocta, offerebatur Deo, fiebant ex ea vel placentæ fiue liba, vellagana, idque vel in furno, vel in sartagine, vel in cacabo. Totenimmodis confici poterant. Quotigitur modis homines sibi ipsis parant cibos ex simila, iisdem voluit Deus sibi quoque oblationes ex ea fieri: vt oftenderet suam cum hominibus familiaritatem, & quafi pene codem cum illis cibo vesceretur. Nam sacrificia sunt veluti cibus Dei, Leuit. 12. v. 25. Omnis porro oblatio similæ fuit infermentata: quoniam Chillum representabat, qui omni peccato caruit. Peccatum autem fer- Leu 1. v. 11. mentinomine & symbolo significatur, 1. Cor. 5. vers. 8. Melle quoq; non e.7. v.12. licebar condire similas; quia mel est excrementum apum, & habet vim fermentandi. In Eucharisticis autem sacrificiis, & in oblatione primitiarum, etiam inipso templo licebat vesci fermentato pane, Leuit. 7. v. 13. led qui panis ramen necadole batur, nec offere batur: ob caulam modo dicam. Porro sacrificia offerebantur soli Deo. Huic enim soli, tanquam Cui sacrificia irato propter offensas nostras, placando sacrificia expiatoria: & soli, tan-fatta? quam datori omnis boni honorando, eucharistica erant offerenda. Of- A quibus saferenda erant insuper tantum à populo Dei: & quidem vel à prinatis, crificia oblavelatoto cœm Ecclesiæ, vr paulo ante diximus. Nam sacrificia non placent Deo, nisi respectu fæderis gratiæ in Christo: ideoque nonnisi à populo Dei poterant offerri. Etsi autem omnis Leuitarum familia seruiebattemplo: non tamen ius sacrificandi habuit nisi familia Aharonis, è qua summus sacerdos eligebatur, Exod. 16. Postea autem crescente Ahatonis familia, per vices singuli certo spatio in templo sacrificabant, ne qua confusio oriretur.I. Chronic.13. Luc. I. vers. 9. Ad locum sacrificiis de-Vbi sacrifica: finatum quod attinet, Deus peculiarem elegit: ne quis existimaret lice-tum? re sibiquem vellet locum eligere, & illic templum & cultum Deo instituere, & sibi habere priuatim, Nata enim fuisset statim corruptio veri cultus Deiatque schisma inter Iudæos. Elegit autem ciuitatem Hierosolymamin tribu Iuda. Antes autem arca Domini sub tentoriis erat,& hincindetransportabatur. Diutissime quoque mansit in Silo, 2. Samuel. 6. Posteaquam autem sibi locum Dominus elegit, alibi sibi sacrificari noluit: scilicet ordinarie. Nam Elias extraordinarie sacrificauit extra-Ccccc: 3

Hierofolymam,iuffu nempe Dei, 1. Reg. 18. verf. 31. At Ieroboam grauif. me reprehenditur, quod elegerit duas ciuitates in regno lirael, Bethe & Dan , I. Regum 12. verf. 29. Et altaria extructa in excellis ludza fue runt damnata. Quod autem Dominus vnicum in tota ludzorum tem locum fibi selegit, in quo sacrificaretur, & ad quem omnes sacrificami conuentrent ex vniuersa terra Canaan, vnionis & summi in doanna & charitate consensus Ecclesiæ sigum est; & inprimis typice hiclocus fion rauit Christum, qui Hierosolymis debuit crucifigi. Pfel 1 07. vers. 3. Templum quoque fuit typus corporis Christi, Hebr. 10. v. 20. Ich. 2. v. 20. &to. tus templi ornatus erat figura cœlestium donorum in Christohomine, qui Hierofolymis debebat sacrificari. Atque hæc quoq; caula fuit, quod ludzi non facrificauerint Deo Babylone. Et Iudzi Iuliano apostatzini terroganti, cur post euersum à Velpasiano templum non sacrificatent Deo luo, responderunt, quod alibi quam in Hierusalem sacrificare non liceret, Herm.lib. 5.cap. 22. Theodoret.libr. 3. histor cap. 20. Porro facrificia febant vel ex hominum offerentium arbitratu, tempore ipsis libero, veluti pro voto vel ex alia causa, vt eucharistica: vel certa constitutaque die à Deo; nempe vel singulis diebus, vt sacrificium inge mattrinum & vespertinum, & hoc fiebat eo rempore quo Christus expiranit: vel certis tantum anni temporibus; eaque erant vel recurrentiainanno, & fiebant partim fingulis sabbatis in hebdomada, partim fingulismentibus, vt neomeniæ seu nouilunia: vel anniuersaria, quæ semel tantiin anno fiebant, vt erant quing; folennia ludzoru festa, videl. Paschz, Nouorum fructuum, Pentecostes, Tubarum, & leiunii festum; quib. sestum Encaniorum addidit Iudas Maccabaus. Ad ritus facrificiorum iamde Quo ritu fa- scendimus, & quidem præcipuos: de quibus hi sunt aphorismi. I. Sacetdos ipse macabat hostiam: idemq; fuit & facerdos & victimarius. Quo fignificabatur Christum fore & sacerdotem & victimam. Fueruntantem apud profanos sacrificantium alii sacerdotes, alii victimarii. 2. Hostiæ adolebantur igne: qui erat symbolum Spiritus illius æterni, in quo lese Deo Patri obtulit Christus, Hebr. 9. verf. 14. itemqueimmenforum cruciatuum, quos in animo pro nobis pertulit idem Christus. 3. Nulla victima vel oblatio absque sale fuit sacrificata vel oblata: vi fignificaretur, Deo nihil esse gratum proprio vigore & sapore, sedalieno, nempe Christi. Huius enim conditura funt opera nostra Deo grata, Hebraor. 9. vers. 9 . capit. 1 0. vers. 4. Coloff. 4. vers. 6. Agyptii contrain suis lacrificiis reiiciebant sal, vt tetrum, tette Plutarchoin Ofide im. 3. Sympoliac. quaftion. 10. 4. Libamen ex vino, & conuersio extimilas

le oque fuerunt addita cuilibet victimæ, tanquam accessio quadam, vi

Quando sacrificia obla-247

crificia peraeta?

m

od

n

Oftenderetur facrificia illa non tantum effe ymbras mortis Christi rationema Cationis, fed etiam figuras eius alimenti, quod ex Christi carne & fanguine pro nobis mactatis percipimus. Hinclibamen & confoessio dicitur odor suauitatis Deo Numeror. 15, versic. 7. quo tota hofia firgrata Deo. Et hunc ritum imitati funt profani homines, qui mohalla, id est placenta, quæ ex farre & simila salsa fiebar, aspergebant victimam: vnde dicum est immolare, vt tradit Sextus Pompeius:non autem, vt liidorus vult, à mole altaris, cui superimponebatur vi&imaiam cafa. J. Qui offerebat victimam, postquamad oftium tabernaculi vel templi venisset, imponebat manum capiti victimæ, vt indicaretleillam Deo dare & deuouere, itemque offerre & substituere pro se peccatore, Leuit.1. versic.3. capit. 3. versic.2. & 8. cap. 4. vers. 15. 6. Omnis adeps cuiusque sacrificii expiatorii & eucharistici erat adolendus coram Deo: vt hoc symbolo demonstraretur carnis nostræ desideria & concupilcentias esse cremandas & mortificandas. Adeps enim est lasciuientis & dominantis carnis index: & facillima est corruptio adipis, adeove fumus illius fit fætidiffimus. Hocigitur ipfo quoque ritu figniticabatur peccatiodorem esse coram Deo teterrimum. 7. Sanguis totus effundebatur, vt fignificaretur nos totum Christum debere aspergere cordibus noftris. Erideo tota vidima in holocaustis fuit quoque cremata. Quoipso etiam significatum fuit, nostras partes decere nos totos Deo confectate.

VI. Sacrificia N. T. non sunt expiatoria, sed eucharisticasi sacrificia M. excipias mortem Christi.

Omnegenus expiatorii sacrisscii hodie post Christi morrem est sublatum: quia omnia sacrisscia typica complementum suum acceperunt inmone Christi. Nam cum corpus assulserit, vmbram euanuisse oportet. Hebr. 8. 6. 9. Coloss 2.v. 17. Expirarunt ergo & eucharistica sacrisscia quatenus suerunt pars pædagogiæ legalis. Ideo Scriptura docet, nullam amplius pro peccatis hostiam restare. Hebr. 70. v. 26. nullum item restare sacerdotem, quia Christus ad se transsulit ius sacerdotii à Leuitis, & maner sacerdos in æternum. Psal. 110. Quicunque igitur illa sacrissciaquocunque modo hodie repetunt, non tantum aduentum & mortem Christi obscurant, sed etiam inanem prorsus & inutilem reddunt. Sed necrepetitio sacrisscii Christiest necessaria, quæ quidem stat per sacrisssium aliquod externum, quia side vera debet repeti, non ritu ceremoniali. Hocitaq; pertinet ad side inostræ summam, nullum amplius hodie restate sacrisscium expiatorium. Habemus tamé nihilominus quoq,

faction

facrificia in N. T. quæ Spiritus S. ita vocat Mal. I. v. 8. Rom. 12.7.1. partim vt doceat nostrum cultum non minus esse Deo gratum, quam illumve terem: partim vt monstret, quæ fuerit significatio illorum vererum facrificiorum. Præclare autem fentit Augustimu lib. 10. deciuit. Deiens. ea duntaxat nobis hodie restare sacrificia offerenda, quain nobisios habemus, non autem quærimus aliunde & extra nos. Quam eandem sententiam secutus est Anselmus in epist. ad Hebr. cap. 13. verf. 15. Et Augustinu ferm. 255. de temp. eleganter inquit : Duplex facrificium quantin nobis Deus:vnum vt fimus casto corpore, alterum vt mundo corde. Ergothura, ergo pecora, ergo non est extrinsecus quidquam quarendum, quod Christiani Deo offerre debeant: sed apud seiplos omnia reperient. Nam vt in templo Salomonis erant duo altaria, vnum rhymiamatis, vbincensum adurebatur, alterum sacrificiorum: sicin nobis duo funtales ria, vnum corporis, alterum animi fiue cordis nostri. Nam à corpore poftro offeruntur bona opera: in corde est odor suanitatis è fanca copitatione. Vti vero Deus est spiritus & vita: sic cultum & hostiam exigitam. bis spiritualem & viuam, vt sit λογικον sacrificium, id eft, proportionstum ad Dei naturam. Rom. 12. verf. 1. 1. Petr. 2. verf. 5. non quod tamenetiam illa Patrum factificia, quæ in rebus corporalibus confiftebant, maius quid & secretius non significarent (nam erant illa visibilia reruminuisibilium, puta sacrificii Christi, & spiritualis gratiæ Dei & cultus fact menta) sed quia ad plenitudinem temporis peruenimus, suntquein Eo elesiam poit Christi aduentum gratiæ Spiritus S. plenius effusa:idcino tot fignis non egemus, quibus vetus & adhuc infans Ecclefia. I, Cor. 10. perf. 11. Actor. 2. verf. 17. Ioel. 2 verf. 28. Cæterum duplex eft genus facifici, quod perdurat in N. T. Nam ratione obiectiest laus Dei, & benigonis in proximum. Heb.13. verf.15.16. Triplex autem potest constituiratione subiectirita vt sit sacrificium animi, corporis, & totius hominis, Acanimi quidem nostri sacrificium est multiplex. Nam & intelledum &voluntatem, & vrriusque actiones debemus Deo consecrare. Ergohumilitas & contritio cordis est iucundissimum Deo factificium Pfal. 31.7.11. item nostri & mundi huius abnegatio. Tit. 2.v.11. carnis praterea & malarum concupiscentiarum mortificatio & ma ctatio; voluntatis proprie & carnalis confusio Col.3.v.s. Eph. s. verf.s. denique fides, spes & chains & huiusmodi virtutes omnes sunt Deo gratissima victima. Deur. 10.70]. 12. Matth. 9. verf. 13. Pfal. 4. verf. 6. Corporis quoque nostri facrificialint varia. Nam primo corpus totum est Deo confecrandum, vrsit templum Spiritus S. & vas iustitia. Coloff. 3. verf. 5. Rom. 6. verf. 13.19. Deinde fingula corporis membra, membrorumque actiones interna iuxta & externa debent

um

em nu

bis n.

od

12-

10ta-

na-

12.

n-

12.

C

100

10.

cii,

tas

DI.

10-

ni•

11.

al.

debent Deo offerri. Sed & gemitus, suspiria, pericula, supplicia, afflictio. nes denique, quas pro nomine Christi exantlamus, sunt Deo gratissima facrificia. Pf. 56.verf. 9. omnisitem labor, fudor, ærumna, moleftia, ignominia que corpore fustinetur pro gloria Dei (quod tam leuiter à multis tolet dici, quam strenue vitari) ea gratissimum est Deo sacrificium. Hebr. 11.verf. 38. Corinth. 11.verf. 26.Pfalm. 116.verf. 15. Animi porro & corporis noftri communes actiones funt etiam Deo grata facrificia: vti funt bona opera.2. Tim. 2. vers. 21. quæ Deo placent per fidem & sanguinem Christi. Vbiexcellit gratiarum actio. Pfalm 50. verf. 14. Hof. 14. verfic. 3. Hebr. 13. reflicag.

Sacramenta V.T. non fuerunt figurænostrorum Sa-v.T. auid cramentorum, sed tantum rerum, que nobis sunt exhibite, prafiguraneillisautem erant exhibendæ.

Christinempe typi erant, & gratiarum ipsius ad salutem nostram neeeffariarum. Cum enim Patres V. T. eandem, quam nos iplis cum Chrito communicationem, & rerum veritately, & gratiarum falutarium participationem habuerint, hoc folum discrimine, quodilli in Christo funto, nos autem in exhibito virtutem illarum gratiarum participemus Sacramentaipforum non fuerunt figura nostrorum Sacramentorum, led rerum iplarum, quas Sacramenta omnia tum V. T. tum N. obfignant, quanquamilla quæ funt in N.T.longe clarius, Ex quo patet ertorScholasticorum, qui sentiunt Patres rantum habuisse vmbram & figuram gratiarum cœlestium. Habueruntenim gratias Christipræsentes, videlicet vocationem, iustificationem, fanctificationem, adoptionem:led non habuerunt Christum iam incarnatum, sed incarnandum. Illorum igitur Sacramenta respiciebant Christum incarnandu. Et ideo alia Sacramenta nobis danda fuerunt in N. T. quia fi retenta fuissent veten, complementum rerum in Christo iam mortuo & excitato obfusca. retur, negaretur & oppugnaretur. Primo itaque Sacramenta Veteris Testamenti differunt à Sacramentis N.T. significationis modorquia Sacramenta lub lege designabant Christum venturum, einsque velutitergum & posteriora demonstrabant, erantque obscuriora præterea: Noua yero lub Euangelio exhibitum iam Christum demonstrant, & tanquam eiusapertam faciem ostendunt, ideoque sunt clariora. Hinc Augustinus ait: Sacramenta vetera prænuntiabant Christum, nostra annuntiant. Deinde differunt fignis: que verobique funt diuerfissima. Differunt tandem numero & modo administrationis facili & difficili. Nam Sacramenta Noui Testamenti sunt numero paucissima, observatione facillilima, & significatione præstantissima. Ideo Augustinus in Pfal. 73. alt: No stra sacramenta sunt faciliora, pauciora, salubriora, & ratione significationis feliciora. Falso autem Scholastici aiunt, veterum Sacramenta nostris differre, quod illa non conferant gratiam, nostra veto eam conferant, & quidem ex opere operato.

Sacramenta
V-T.quot
fuerint?

VIII. Duo principalia fuerunt Sacramenta V. T. minus principalia plurima.

Principio hîc tenendum est, quod supra diximus. Sacramenta Ventis Testamenti stricte dicta à sacrificiis in eo disferre, quod sacrificia offerant, Sacramenta vero in legitimo vsunobis aliquid dent. Deinde sacrificia erant testimonia earum rerum, quas Christus in suanum humana passurus erat: Sacramenta vero erant testimonia donotum latarium, quae Christus tum conferebat in Ecclesiam suam. Alias secticia V. T. veniunt quoque Sacramentorum nomine, salate sumaturvor Sacramenti. Ceterum Sacramenta sunt vel se deris corporalis, ve sitim vel se deris operum, ve arbor vita, itemque arbor scientia bonia mair vel deniq; se deris gratia, ve in V. T. circumcisso & Pascha, in N. T. baptismus & S. Cena. Iris est sacramentum se deris corporalis, qui hoch gno Deus nobis consistmat, se non amplius perditurum mundum diluuio, Gen. 9. iuxta versum:

Ne timeant imbres, datus est in nubibus obses.

Tale quoque fuit vellus Gedeonis. Ind. 6. vers. 36, retrogressio vmbrzin horologio Achazi, & Solisin morbo Ezechiæ. 2. Reg: 20. Efa. 38. Arber i te erat sacramentum, quo primis hominibus fructum arboris ilius comedentibus significabatur & obsignabatur immortalitas continumda: vnde appellatur Sacramentum immortalitatu. Arbor feientia boni & ma li erat sacramentum, quo protoplastis significabatur & obsignabatut, eos in perpetuum fore felices, si obedientiam Deo constanter presirent, ab esu huius arboris abstinendo, contra vero, si non obedirent, cos magno suo malo in mortem ruituros. Quanquam arbor scientizoni & mali proprie non fuit sacramentum, vt diximus supra sett. 3.1.17.178 Circumcifio erat facramentum, quo fignificabatur & obfignabaturcandidato circumcisionis, animam ipsius tam certo intus repurgaria natiua immunditie, quam certo præputium ei ademtum esset. Roman. 4. vetl. 11. Coloff.2. verf.11. Deut. 10. verf. 16. lerem. 4. v. 4. Fiebat autem circumcisio congruenter in genitali membro, vt significaretur generationem fcedam effe fanctificandam. Pafcha erat facramentum, quo fignificaba-

tur & oblignabatur participatio Christi ma dandi pro peccaris mundi.L. Cor. 1.7.7.8. Adiun cha erat ei gratiar u actio, qua recolebat ad laude Dei beneficiú liberationis ex seruitute Pharaonica & à cæde primogenitorum. Quapropteragnus paschalis fuit & sacrificiú expiatorium, scilicet erpicum, & simul sacrificium eucharisticum. Sed præter hæcduo V.T. Sacramenta quæ erant ordinaria, erant & alia extraordinaria, hoc ordine. I. Igniu è calo cadens; quo Deus combutebat facrificia, & ita fignificabat, sibiilla grata este. Il. Arca Noe, qua significabatur & obsignabatur per conservationem in aquis diluuii conservatio ab æterna pernicie per Christum.1. Petr. 3. v. 20.2 1. Et hæc quidem sacramenta fuerunt instituta anteduoilla ordinaria: quæ sequuntur, accesserunt ad ordinaria illa. I. Baptimunubis & maris; quo Ifraelitæ fub nube illa existentes, & per mare transeuntes, baptizati sunt nube & mari, vt de præsentia Dei & calamitatibus huius vitæ admonerentur, 1. Corinth. 10. verf. 1.2. II. Cana manna atque aque expetra profluentis; qua fignificabatur spiritualis alimonia carnis Christi, & spiritualis potus sanguinis ipsius. 1. Corinth. 10. versic. 3.4. Ill Efufo sanguinis victimarum; qua significabatur sanguis Christi, quo obfignatum eft fædus gratiæ. Hebror. 9. vers. 17. 16. 17. 1V. Terra Canaan; cuius aspectu & possessione confirmabantur Iudzi in spem cœlestis hzreditatis. V. Tabernaculum, sine templum portatile; quo Deus testificabatur prælentiam gratiæ in hac vita, & gloriæ in futura. Ela, 33. verl. 20. Ezech.37.vers. 27. Apocal.13.vers.6. Luc.16.vers.9. Hebr.8. vers.2.cap. 9. verf. 11. Apoc. 15. verf. 5. cap. 21. verf. 3. VI. Templum Hierofolymitanum; quo fignificabatur corpus Christi, Ecclesia N.T. & Ecclesia triumphans. lohan. 2. verl. 12. Zachar. 6. verl. 12.13. 14.17. Malach. 3. v. I. Apoc. 3.verf.12.cap.21.verf.22. VII. Arca faderis; quæ erat facramentum gratioiz Deipresentiz in Christo. Exod. 25. VIII. Propitiatorium; sacramentum Christi, in quo Deus nobis est propitius. Roman. 3. vers. 25. IX. Lychnuchu aureu; sacramentum illustrationis diuinæ per Euangelium. 2. Cor. 2. Eph.y. X. Lapides duodecim in medio Iordane, & totidem Gilgale erecti; sacramentum auxilii Dei specialis, quo Ecclesiam suam in mediis rerum aduersarum vndis conseruat propter Christum, & tandem introducit in vitam coelestem. XI. Aquapiscina Bethesda turbata ab angelo que te-

stabatur gratiam Dei erga suum populum, & signisica-

Iohan. 5.

1.37

CAP XXXV.

De modo fæderationis gratuitæ in N.T.

PRÆCEPTA.

Modus fæderationis in N.T. confideratur quantum ad proprietates, pamo

Proprietates sunt quatuor. Modus enim ille eft

I. Clarior; quia populum dirigit ad mediatorem iam exhibitum, Vide libros N. T. in quibus est complementum prophetiarum. Gal. 4, 10/1.4 1. Ioh. 4. ver [. 3.

II. Facilier; quia non constat tot tamq; operosis ceremoniis, vtille V.

T.Act.15.v.10.Gal.4.v.9.cap.5.

III. Largior; quia Sol iustitiæ, qui erat in horizonte V.T. iamelin

meridiano N.T.Act.1.v.17.

IV. Latior; quia in toto terrarum orbe sonat vox Euangelii, viprima commissionis. Marc. 16. vers. 15. 16. Matth. 28. vers. 19. & vi promissionis. Esa. 2. vers. 2. cap. 55. vers. 5. Hagg. 2. vers. 7. cui vtrique respondet euentus. Vide acta Apostolorum, historiam Ecclesiasticam, & quotidianamer perientiam.

Partes funt dua:tractatio & obfignatio.

Tractatio est, qua Deus populum N.T. olim vocauit per lobannem Bapislan, Christum & Apostolos, & nunc vocat per pastores & doctores.

Obsignatio est, qua Dem populum N.T. vocatum confirmat sacramenti numer

duobus, vis funt baptifmus & S. Cana.

Bapti/mus.

Baptosmus est primum N. T. Sacramentum, quo saderati à ministro Dei apu abluuntur, pt Christo insiti, interna ablationis siant participes.

Eins caufe fic habent.

I. Efficiens:eag, instituens, est Christus solus per Spiritum Sanctum; quip pe qui baptismum instituit in persona Iohannis, eumq; vei bo mandati & promissionis postea confirmavit. Matth. 28.v. 19. Causa administravelt

ordinarius Ecclefiz doctor. Matth. 28.v.19.

II. Finiremotus, est gloria Dei & salus nostra: proximus est primarius secundarius. Primarius spectat sidem nostram apud Deum, est giriples, significare scilicet, obsignare & præbere sacramentaliter. 1. Remissonem peccatorum. Ast. 2.v. 28.cap. 22.v. 26. quatenus baptismus obsignat nobis iustitiam Christi, qua tollitur peccatum, non quidem quoadstatum naturæ, sed tamen quoad statum personæ. 2. Regenerationem.

Tit.; 1.5.6, quia per baptismum Christo instit esse docemur. 3. Vnionem cum Christo: quia per baptismum cum Christo sepelimur & refurgimus, Gal. 3, 1.27.1. Cor. 1. 1.12. 13. Rom. 6 v. 3. 4. Resurre ationem carnis; quia non tantum resurgimus cum Christo spiritualiter ex morte peccatorum, sed etiam corporaliter ex morte corporis. Secundarius est respectu proximi: apud quem baptismus est restimonium nostra obedientia erga Deum; & signum, discernens nos à sidelibus; & vinculum communionis Ecclesia, & reciproca charitatis eorum, qui eodem lauacrotinguntur. 10h. 4, v. 1. Actor. 2, v. 41.

III. Materia: eaque tum recipiens, vt sunt omnes sæderati, etiam infantes: vnde & illi circumcisi sunt in V. T. tum constituens, eaque rursus externa vel interna. Externa seu visibilis dicirut signum: idque tum elementare, vt est aqua. Actor. 10.v.47. tum ceremoniale, vt est immersio vel aspertio: Matth.3. Marc.7.v.4. Luc.11.v.38. Interna seu inuisibilis dicitut signatum & res significata; quæ est sanguis Ghristi, eiusque vis spiritualis, videlicet regeneratio & vnio nostra cum Christo, qua sit, vt personæ, meriti & benesiciorum ipsius siamus participes. Actor. 2.v.58. Eph. 5.v. 25.26. Rom. 6 v.3.4. Tit. 3.v.5.6. Memineris hic signum ferme stricte sumi pro e-

lemento, & opponi ritui.

6

u

IV. Forma interna est vnio & relatio Sacramentalis, consistens in his tribus, L Integnificatione, quæ cernitur in conuenientissima analogia interaquam & languinem Christi, mersionem seu aspersionem & mortificationem veteris at que viui ficationem noui hominis, & denique inter communionem baptismi sidelium & communionem eorundem cum Christo. Actor. 22. v. 16. Eph. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5.6. II. In obsignatione; qua veritas anologia confirmatur, & efficacia coniunctionis veriufque, figni videlicet & fignati, in legitimo vsu obsignatur. III. In præbititione, qua Deus per baptifmum, tan quam medium gratiæ suæ, fidei reuera præbet, quæ fignificantur per aquam & lotionem externam. Reuenera enim præstatur in anima, quod signo visibili monstratur & promittitur. Affor. 2. v. 38. Rom. 6. v. 4. Gal. 3. v. 27. Arque ex hac forma confequuntur tria. 1. Prædicationes baptismaticæ, quibus permutantur nominafigni & fignati metonymice Tit.3.v.5.6.1. Petr.3.v.21. 2. Necessitas baptismi 3. Efficacia baptismi, quæ eadem est cum finibus, & pendeta baptilmo interno. Forma externa est administratione baptilmi.

Sacra Canaest alterum N. P. Sacramentum, quo Ecclesta Christi membra iam S. Cana: adultain legitimo panis & vini vsu instituuntur de spirituali communicatione cor-

poris & sanguinis Christi, & its nutriuntur ad vitam aternam.

Causaipsius isa habent.

I. Efficiensprincipalis & instituens est Christus Jedrheur , qui institut hoc epulum sacrum sacro & verbo. Fastum est tum consecratio, benedictio nempe & gratiarum actio; tum fractio panis & insusio vini in poculum; tum deniq; fracti panis & vini insusi distributio. Matth. 26.1.Corinth. 11. Verbum est tum præceptio de accipiendo, edendo & bibendo; tum promissio, qua panem vocat corpus suum, & vinum sanguinem suum; tum deniq; explicatio, que iubet hæc sacere in sui recordationem, que est partim applicatio meriti Christi xal islar, partim gratiarumatio. Efficiens administra est Ecelesia minister.

11. Finis remotus est gloria Dei & salus nostra: proximus est tum primariu, vt in legitimo signorum vsu memoriam mortis Christi celebrantes, de vnione & communione nostra cum illo, adeoque de nutritione spiritualiad vitam æternam confirmemur: tum secundarius, vt sit resurrectionis nostræ symbolum, gratitudinis testimonium, mutuæ charitatispignus, & professionis atque discretionis nota publica. Ich.o.v.17.1.074.

v.8. 1. Cor. 10. v.17.

111. Materia: recipiens, sunt omnes adulti in Ecclesia, qui sanam dochinam profitentur, & san & vitæ testimonium habent. 1. Cor. 11. constituent, est visibilis & inuisibilis. Visibilis est signum, idque tum elementare, vi panis & vinum; tum rituale, vi actio circa panem & vinum. Institus, est signatum, idque tum corpus Christi crucisixum; tum sanguiseius sus, id est, totus Christus vi mediator noster; tum arctissma vnio & coniunctio nostra cum Christo & inter nos e cuius vnionis interuentus, vi personæ, meriti & benesiciorum Christi siamus participes, & inter nos deuinciamur san & oeius dem sidei & fraternæ charitatis vincula. Iohan. 6. 1. Corinth. 11.

IV. Forma interna, est coniunctio & relatio Sacramentalis, consistent in his tribus. 1. In significatione, propter analogiam siue similitudinem inter signum & signatum. 2. In obsignatione; qua confirmatur veritazanalogiae, & esticacia vnionis & coniunctionis vtriusque in legitimo vsu obsignatur. 3. In præbitione; quæ præbetur animæ credentis, quodsignis siguratur. Ex hac forma sequuntur quatuor. 1. Præsentia Christi, quæ est realissima ratione sidei. Nam side Christus tangitur, non corpore, vt ait Ambrosius. 2. Communicatio, quæ est vel sacramentalis tantum, eaque signorum: vel sacramentalis & spiritualis simul, aque signi & rei significatæ simul. 3. Veneratio, qua Christus adoraturin mysteriis, non autem ipsa mysteria coluntur idololatrice. 4. Predicatione monymica; quibus panis dicitur esse corpus Christi, & vinum ipsius sarguis: item panis, communio corporis Christi, & vinum communio corporis

poris Christi: denique poculum, nouum Testamentum. Forma externa polita est in tota administratione Cona. Matth. 26.1. Cor. 11.

Periodi administrationis fæderis N. T. sunt quatuor.

Periodi N.T.

I. Initium; cum missus est Iohannes Baptista, præcursor Christi, qui præconios suo & administratione baptismi viam illi parauit. Matth.3. v. I. 2.3.4. Luc.3. v.1. Matth.11. v.12. Luc.1. v.16. 17. 76. & Iesus Christus Filius Deiestnatus Bethlehemi, octauo die à natiuitate circumcissus, inde donis paulatim proficiens ad munus suum eximie præparatus, anno ætatis trigessmo baptizatus à Iohanne, atque ita publice inauguratus est, indeque sun sun et e prophetico partim docendo, partim sacram Cœnaminstituendo, item sacerdotali, varia patiendo, & regio, varia miracula patrando, tandem adiit magnam illam passionem. Quibus peractis exaltatus est, tertio die à mortuis resurgendo, & 40. post resurrectionem diein cœlum ascendendo, vbi sedet ad dextram Patris, regnans super omnia. Vide passim historiam Euangelicam, illius que compendium, Symbolum Apostolicum, cuius breuiarium est illud Apostoli. I. Tim.3. vess supersone.

II. Vigor; àprima Pentecoste N. T. Att.2. vsque ad tempora Antichri-

sti Romani circa annum Christi 600.

III. Indinatie; à tempore Antichristi vsque ad tempus restitutæ verita-

tis Euangelicz anno 1520. plus minus.

IV. Statumixtus, qui est liberatio Ecclesiæ à tyrannide Antichristi, & illustrisipsus conditio post servitutem novam Babylonicam, & Iudæonmeconversio.

REGVLA.

I. Fæderationis in N. T. administratio est perfectior see Administratione V. T. non essentialiter, sed gradualiter.

N.T. qualit

N.T.

Etenim petfectio partium essentialium vtrobique est eadem: quia cadem est materia & forma interna vtriusque Ecclesia. Sed perfectio graduum ast maiorin N. Testam. quam in Veteri: quia gratia sub Euangelio estessico & amplior & clarior: vt paret ex collatione librorum V. & N.T.

Il. Sacramenta Noui Testam. sunt numero paucissima, Sacramenta factu facillima, intellectu augustissima, observatione ca-

Suninumero paucissima; quia solum sunt duo. Tot enim instituit Chri-

esse necessitatis, vel voluntatis. Necessitatis dicuntilla, que nonpol funt omitti: qualia ipsis sunt Baptismus, introcuntium. Confirmano, puguantium: Eucharistia, progredientium: Poenitentia, redeuntium Vnctio, exeuntium. Voluntaris la cramenta vocant Ordinem & Marie monium. Sed hac dicuntut ane yeapis. Deinde facramenta N.T. fin factu facillima; quia operosa illa legis pædagogia hicnon habet lomm

Sunt quoque intellectu augustisima; quia sunt pictura Christi crocifici Sunt denique observatione castisima; quia non debent onerari rinbushe manis partim superstitiosis, partim ridiculis. Vnde porro lequinus ab ministrationem sacramentorum N.T. non esse itaastri dam circumban tiis illis, quibus alligata erant sacramenta vetetis sæderis. Quod nime lius pateat, dispiciamus, à quo debeant administratisagramenta N.T. quibus, vbi & quando. Principiò administrari debenta pastoribus Ec clesiæ: quia ex institutione Christi sunt appendix verbi Dei, cuinilli funt præcones. Cum enimillis debeatur principale, debebiturquoque accessorium ex mandato Christi. Quod autem facramenta Veteris Testamentietiam à privatis fuerunt administrata, ve in circumchoneridere est; id non euertit illam rationem: quia Christus duo illa, pradicationem verbi & administrationem sacramentorum in Nouo Tellsmento coniunxit, Matth. 28. Et ex tota Actorum Apostolicorum historia apparet non alios baptizalle & S. Conam administraffe, nisquivebum Dei annuntiabant. Ex mandato, inquam, Christi ministris N.T. hoc competit; non ex dignitate ipforum. Sacramenta enim vera fum propter Deum verum, cuius funt, vt inquit Augustinus.

tantum, at Deum dare gratiam.

Gratianus ait in Canon. Mulier. de confecrat. distinct. 4. mulierem in calune cessitatis baptizare posse: nullo Scriptura fundamento nititur: sou necillud, quod Scholastici scribunt, intentionem ministri requirint cramenti administratione: cum virtus sacramenti pendeat à Deinst tutione & promissione. Vnde Chrysostomus hom. 13. de Regressu ait, hominem ministrum porrigere in sacramentorum administratione manum

debent administrari omnibus qui sunt in Ecclesia, maribus & seminis,

bonis & malis, u modo externe profiteantur fidem sua, & redeviuant

Vtrique tamen, id est boni & mali, diuerto euentu sumunt sacramenu: boni quidem ad salutem & viram, mali vero ad condemnationem& mortem. Neque vero displiceat bonis, quod mali secumineadendomo & mensa, iildemque sacramentis communicant: quia boni exalieno peccaeo nullam contagionem contrahunt. Cum enimbon & mall

Deinde sacramenta Noui Testamenti

habe-

A quo debeant admini-Strari | acramenta N.T.

Quihus debeant administrari sacramenta N atio,

um:

atri-

fant

fixi.

hu-

tan-

me-

T.

Ec-

illi

jue

e.

vj.

1.

ĈÎ.

and income

Saule

habeant diffimiles voluntares, etia dum ildem facramentis communicant,neque causa causa, neque persona persona praiudium affert: sed alii digne, alii indigne sumunt idem sacramentum. Nam de dominica manu, ait Augustinu, eiusdem cibi partem & ludas Iscariotes, & Petrus accepit, & tamen que locietas aut pars luda cum Petro ? Vnusquisque igitur fuum onus coram Deo portabit ; & ei qui bene viuit, non prziudicant aliena peccata. Zizania enim non debent impedire, quo minus in Ecclesia Dei simus & maneamus frumenta, Vbi vero actio. cui cum homine infideli communicamus, per sese vitiosa est, qualis est idololatria, proculdubio tunc huiusmodi consortio polluimur. Quamobrem tunc à tali cum malis communicatione nobis est ab Minendum. Czciporro, furdi, muti, & dementes, qui dilucida habent furoris interualla poffunt communicare sacramentis, si quo pacto & signo rationem Tertid administrari debent sacramenta in Vbi sint adfidei fuz reddere poffint. Ecclesizecetu, sue illa sit in publico loco, sue in prinata domo. Vide-ministranda ris hac de re Augustinum lib. 8. de vnico baptismo. Sic quoque intelligendum facramenta estillud Chrysostomi homil. 13. de egressu : Noli ergo dubitare charissime. Gratia enim Dei perfecta eft. Locus non prohibet, fiue hic baptizeris, fine in natifice in itinere. His enim verbis docet Chryfostomus, difcrimen loci, quad erat in Veteri Testamento, cessare in Nouo. Cauendum est interim schisma & scandalum, si Ecclesia privatim colligatur. Solebant etiam olim ad clinicos, idest in lectis decumbentes propter morbum, particulam panis è totius Ecclelie sacramentali pane decerptam deferre. Denique sacramenta Noui Testamenti eo rempore debent Quando sain Ecclesia cœtu administrari, postquam verbum concionale insti-cramenta N. tutionis dinina pracessis. Cum enim sacramenta sint verbi Dei ap. T. sint admipendices & sigilla, ibitantum esse & illis administrari debent & posunt, vbi & poltquam verbum Dei instituentis sacramentum est expohum. Perinde igitur fuerit facramentum administrare citra prædicationem verbi institutionis, atque omnino vacuæ chartæ publica figillazppendere: quod est plane ridiculum & inane, imo fatuum, & plus quam comicum: vii Tertullianus lib. de anima capit. 28. Menandri hæretici baptismum appellat halneum comicum, id est, mere histrionicum. Careru bapulmus infantibus fideliu administratur eq tempore, quod prudentiapii patrisfamilias indicat esse connenientissimum, quodque ipsius pietatem in veneratione baptismi arguit. In adultis ad Ecclesiam accedentibus observare oportet tempus, quo illi confessionem fidei sua edunt. Sacra deniq; Coma læpe est administranda, vr subinde excitemut adrecordationé mortis Christi, non historicam illam, sed eucharisticam

Eccee

Baptismus quomodo triplex?

III. Baptifmus est triplex, fluminis, flaminis & fanguing.

Baptismus fluminis est sacramentum primū N. T. quod Christianitais, vi loquuntur, fores aperit: vnde dicitur baptismus sacramentumismo euntium, item primus ingressus in domum Dei, primaque ianua. Tetullianus vocat tinsturam Christi: & aduersus Praxeam dixit Tingere Patrin. Tilium & Spiritum S. pro baptizare. Hinc baptizati dici sunt tinsti. Bans. mus flaminis est impositio illa manuum, qua illi qui primum baptizabantur in Ecclesia N. T. visibiliter accipiebant gratias & dona Spiritus sas. Ci. Sic in actis Apostolorum cap. 9. v. 18. c. 11. v. 16. c. 19. v. 4. metonymete baptismus nominantur gratiz illæ visibiles Spiritus sancti. Baptisma sanguinis est, quo Christiani patiuntura flictiones, & iis tanquam vadis immerguntur, Matth. 20. v. 22. Marc. 10. v. 38. Porto baptismus abestedo dicitur quoque nonnunquam Patribus φωνομός, illuminatio, & baptizati, φωνοθέντες, illuminatio, vt est apud Eusebium.

Quidfit ba-

IV. Baptismus est sacramentum initiationis.

Quid sit Baptismus varie definitur à variis; sed in eundem sensum & sententiam. Quibus dam dicitur sigillum nostræ inuisionis in Christum, nostræque latisfactionis per Christum. Cyprianus epist. 7. desinit nativitatem spiritualem, & originem sidei. Ex Tit. 3. v. 4. & Episs. 5. v. 26. desinitur lauacrum regenerationis. Damascenus lib. 4. de orthod. side. cap. 5. alt: Baptismus est initium alterius vitæ, primitiæ Spiritus lancii, regeneration nostra, obsignatio & illuminatio. Aliis desinitur actio sacra constant aquæ immersione & promissione Dei deremissione peccatorum evitæ nouitate. Alii denique desinium sacramentum initiationis: quiaes signum & sigillum incorporationis nostræ in sædus Dei. Ex his desinitionibus aliæ respicium baptismum vt est signum, aliæ vt est signatum aliæ denique vt est signum & signatum simul. Quæ observatio magnum habet vsum.

Qua formu-V. In the in baptifmo retinen- vers. 19.

. In baptismo retinenda est formula Christi, Math. 18.

da?

Formula, inquam, illa retinenda est: non vt vim baptismi metiamur ex literis & syllabis, sed ex sententia & doctrina, quæ in verbis illis Christi continetur. Confer. Actor. 8. v. 12. c. 10. v. 48. Non igitur admittenda est Bernbardi sententia, qui scribit epist 340. reche Baptismum administrari posse hac formula: Baptizo te in nomine Dei & sancta Crucia. Nam & addit formulæ baptismi à Christo traditæ, & idololatriæ semen habet. Artis-

norum quoque illa formula est hæretica : Baptizo te in nomen Patris per Fi-Tum in Spiritu sancto: qua forma cum sub Imperatore Anastasio baptismusa Dentero Artiano Episcopo Barba cuidam Constantinopoli daretur, repente euanuit aqua, ve tradit Hermius Sozom.lib. 6.c.26.6 Niceph. Callifilib 16.0.35. Talis fuit quoque Manichæorum baptismus, qui formelam Christi plane corrumpebant. Cæterum non tantum tres salutis nostrz testes & spontores producimus, cum in Baptilmo Patrem, Filium & Spiritum S. nominamus, vr de salute nostra inde simus certiores: sedetiameres causas salutis nostræ intelligimus.

Vnicus est baptismus.

n.

Bapti from

Paulo ante diximus triplicem esse baptismum, videlicet fluminis, id ess vnicus. eftaquz: flaminis,veeft donum linguarum: & fanguinis, veeft martyrium: qua de re Augustinus & Basilius videri possunt. Sed proprie & simpliciter vous est baptismus, qui dicitur fluminis : vt recte scribit Durandwin lib. 4. fent, distinct. 4. quaft. 8. num. 6. Hocenim est sacramentum N.T. proprium. Quod autem legimus de baptismo Patrum, qui sunt baptizatiaquis diluuii, mari rubro item, & lub nube, 1. Petr.3. v.20.2 I. L'Conio.v. 2. multifque lotionum ritibus defuncti; qua lotiones dicunturbaptilmus, Hebr. 9. v. 10. hocomne nihil derogat vnitati baptilmi: quia Patrum baptisma & Christi baptismus conveniunt & signo aquæ & fignato, atque ita funt idem substantia, licet significandi luce, cognitionisclaritate, & administrationis diversitate non sint idem. Hocenim tune gestum est, quod nune agitur, hocest, ve exuberantibus aquatumfontibus periclitarentur vitia, iustitia sola regnaret, mergerentur in profundum peccata, sanctitas vicina coelo portaretur, Augustinus sermon.69. detempore: & in 50. homil.20. Ad baptifmum Iohannis, qui ab Baptifman officio dictus est Baptifta, quod attinet, veteres quidem non rece fen-Iohannis ferunt, quod diversus fuerit baptismus eius à baptismo Christi & Apo-quomodo folorum. Ait enim Tertullianus Iohannis baptismum fuisse tantum baptisme preparationis & preministrationis: Christivero & Apostolorum fuille Christie petfedionis. Et Augustinus serm. 37. de tempore inquit: Prædicabat in deferto lohannes baptilmum pænitentiæ populo in remissionem peccamun, non quo crimina commissa deleret, sed quo emendaret errantes. Nam reisiffio peccatorum Christi gratiæ seruabatur. Idem docet in Enchiridio an taurentium. Hieronymus quoque aduersus Luciferianos mistimat, baptisma lehannis fuisse tantum præuium baptismatis Chrili, vi Iohannes iple fuit præcurfor Christi. Sed plane idem fuit batimus Iohannis cum baptismo Apostolorum, si substantiam spectes,

Eccce

fignum

fignum videlicer, quod eft aqua, & rem fignificaram, que eftremifia peccarorum per Christum, & renouatiovitæ siue ponitentia, Im. 1712 Matth . 3. v. 6. 8. Actor . r. v. 5. Marc. I. v. 4. Vnde Chtiftus confecraun Daniel mum nostrum in corpore suo, quando baptizatus està lohanne. Que pertinet illud Augustini fermon. 29. de tempore: Quem vides prote mont um, prote intellige baptizatum. Sed differentia est in circumstanti quia Iohannes baptizabat in Christum venturum, vt reche lentit Duras dus in lib. 4. fencent. diffinct . 2 quaft. 3. num. 9. V nde diversa quoque funfor mula, qua Iohannes fuit vius, non quantum ad tem, led quantum ad circumstantiam. Maiores quoque & illustriores quædam gratiz Dein baptilmo Apostolorum fuerunt (quale fuit donum linguatum, & vill. bilis donatio Spiritus fancti) quam in baptismo Iohannis. Catenfeit idem effectus veriulque. Quid autem Iohannes dicit, le baprizare anua. Christum igni, hocest Spiritu: id discernit actionem ministri abactione magistri. Et propter has distinctas actiones baptismus dicituressernes nus vel internus.

Signum in baptismo quale? VII. In baptismo adhihenda est vera aqua.

Hanc enim adhibuit Iohannes Baptista, adhibuerunt Apostoli, adhibuit primitiua Ecclesia, Ioh.3.v.22.23 Matth.3.v.13. Astor.8.v.36.88 Et analogia hoc postulat: quæ consistit in lotione spiritualisignistandak obsignanda. Quo pertinet quod gentiles dixerint accesso postulat. Ne que tamen i psius aquæ vi, esticacia & dignitate, sed Spiritu Christiegeneramur: ita vt srustra laudes aquæ hic commemorentur ab Ambusta Sacramentis, à Tertusliano lib. de Baptismo, & Hieronymo tom. 2. spist. ad Oans, ab Augustino denig, serm. 29. detempore: qui omnes tribuunt aquasandise eationem & peccatorum remissionem. Quæ sententia nish hyperbolice siue rhetorice accipiatur, nullo modo potest consistere. Nonenim sanctificandi insita est aquæ, sed pendet ex institutione Christin legiumo sacramenti vsu: extra quem aqua baptismi est purum putu elementum. Hinc liquet asininam esse dubitationem, vt docet Stotuin psint, dist. 3. q. 3. num asinus bibat sacramentum, quando aquam baptismigustat. Male denique veteres adhibuerunt lac, mel, vinum, & c.

Res significata in baptismo. VIII Res fignificata in baptismo est anima mundatio a peccatis per sanguinem Christi, vitæq; renointio percuidem Spiritum.

Signum baptilmi estaqua: sed signum est non qu'en sed Hen, & qui dem Hen mod pahan; qua videlicet verbum accedir ad elementum

vt statacramentum. Verbum dico præceptionis & promissionis. In verbonamen ipso altud est sonus, qui non mundat, altud est virtus promissionem apprehensa, que mundat. Est igitur res significata in baptismoremotior quidem Christus: propior autem ipsius gratia salutaris, nempe mundatio animarum & corporis quoque, sed mundatio spiritualis, idest, remissionem preceatorum, item q; vitæ renountatio, quam vtramqueer Christo haurimus, Rom. 6. vers. 4.1. Petr. 3. vers. 2.1. Eph. 5. vers. 2.6. Tit. 3. vers. 5. Ergo res signata in baptismo & S. Cæna est Christus mediators sed in modo applicationis est disterentia inter hæc duo sacramenta. Namin baptismo applicatur nobis Christus velut mundator & sanctificator nostervin S. Cæna vti nutritor & cibus potusque animarum nostrarum.

IX. Baptismi effecta sunt quinque.

Uo th

01-

ad

iin

ne

ce

Effecta baptismi.

Primum est remissio peccatorum omnium, præteritorum & futurorum, przcedentium & sequentium baptismum, originalis & actualis: quatenus nimirum per baptilmum intelligimus & certi reddimur nos Christifunguine ablutos esse in solidum. Vnde baptismus non potest iterari. Sed nec pro iis peccatis, quæ post baptismum committimus, instituta est ponitentia illa, quam vocant sacramentum, velut secunda naufragii tabula, yt scribit Hieronymus. Nam vti Christi puritas & mors semel suscepta per totam vitam nobis prodest : ita & baptismus, qui Christum nobis mortuum applicat, illiusque mortis essecta salutaria nobis oblignat, Rom. 6. verf. 4. 6. Ephef. s.v. 26. 1. Petr. 3. verf. 20. Secundum baptilmi effectum est renouatio vita, Tit.3. vers.5. Nam in baptilmo consepelimur Christo, ve cum eo in nouam vitam resurgamus, & peccatis mortui viuamus Deo, Rom. 6. verf. 3.10.1. Corinth. 5. verf. 7. Col. 2. v. 12. Atq; hiceftregius ille, diuinus & indelebilis character, quo signamurin baptilmo. Plena tamen regeneratio in hoc mundo non potest nobis contingere. Eth enim reatus & fætor peccati coram Deo tollitur (quæ nonnullis dicitur esse forma peccari) & extinguitur in nobis: fons ramen iple & scaturgio non occluditur, ne quos dam riuos in nobis producat. Ethoc modo non tollitur forma peccati, quæ est avoula. Forma itaque peccari consideratur à priori vel posteriori. Illo modo forma peccati in hacvita non tollitur in electis, hoc modo tollitur. Tertio per baptismum scindulmus Christum, & cum eo vnimur & coniungimur, vt simus o maium bonorum eius participes : quia baprismus est nobis obsignatio vnionis illius cum Christo, per quam ipsi sumus insiti, & ab ipso accipimusdona spiritualia, Gal.3. verf.27. Rom. 6. verf. 5. Tit.3. verf. 6.7. Eph.5. V. 30.

Ececc 3

Hæcautem tria effe ca apparent in solis credentibus; quippe quibapizantur externe & interne: siue in iis, qui nullum obicem ponunt effects baptismi, vt Augustinus epist. 25. ad Bonifacium, & Scholastici loquuntur. Quartum baptismi effectum est, quod estingressus Ecclesiam, nobique aperit fores Ecclesiae, hominum ratione. Dei enim ratione electio fores regni Dei & Ecclesiae nobis aperit. Quintum effectum est, quod in baptismo suscipiendo externam sidei religionisque nostra professionem exhibemus hominibus tanquam visibilem. Atque hardno posteriora esse casa muniter ad electos & hypocritas attinent.

Que in baptismo accurate distinquenda?

X. In baptismo distinguenda sunt substantialia abacci. dentalibus & ceremonialibus.

Substantialia veniunt nomine materia & forma: & hacneque poffunt neque debent prætermitti vel immutari. Ceremonialia funtingi plici differenția. Nam quædam funt necessaria, ideoque immurai vel prærermitti non debent, vt aspersio vel immersio baptizandi: quædam funtadiaphora, quæpoffunt mutari vel omitti, itatamen vt hoc fiat fine scandalo : quædam denique funt superstitios & ildicula, quæ debent omitti. Sicolim adhibuerunt lac, exorcimum, vnctionem, vestem mysticam, sal, oleum sine chrisma, curis le gnum & fimilia : que omnino cospurcant baptismum. Inbaptismo etiam infantes solebant interrogari, & pro iis respondebatura patt mis, vel à tota Ecclesia. Id quod à Catechumenis & adultis pum profectum, postea translatum quoque est ad infantes. Adiaphorare ro sunt ista: quod totus homo nudus ingrediebatur aquam, querrat in baptisterio, & in ea mergebatur vel ter, vel semel tantumpo diuersa Ecclesiarum consuetudine, & postea exibat è bapusterio, que Colymbethra dicebatur, & a Constantino Magno est primum zdito: ta Constantinopoli. Sed postquam Imperator Copronymusinins& nudus excremento infecit baptismum, desierunt homines nudibaptizari. Hodie autem aspersio adhibetur iudicio prudentis charitatisquia versamurin locis frigidioribus. In quo ipso nulla est in fide dissentiointer nos & veteres. Vide Canonem de trina dift. 4. Cyptianus etiam suotempore semel tantum mergebat. Quod præterea contendit Themas artis. in 4. fent. diff. 3. afperfionem aquæ in baptismo præcise deberein capite baptizandi, non autem in alio membro fieri, id verius videtur. Care rum quælitum est de eo, qui baptizaturus fæminam dixit, Baptizotein nomine Patria, & Filia, & Spiritua Sancta, vreft in Canone Retulerunt.

de conferrat diffin. 4. de co, inquam quælitum eft, num reche baptizauerit? Vbiplana el fententia, non esse eum baptizatum, in quo tam corrupta verborum pronuntiatio facta est: quando nullus ex ea verborum prolatione eft fenfus.

Analogia signorum & rei signatæ in baptismo est re-baptismo spedutum elementi, tum rituum.

Respectu elementi; quia quemadmodum aqua mundat immunda: ficianguis Christi purgat nos ab omni peccato, no fque facit nouas crea. nums. Respecturituum siue ceremoniarum scilicer necessariarum, quia aspersio aque notat aspersionem sanguinis Christi; mora in aqua significat mortificationem veteris hominis; emersio ex aqua notar renouationem veteris hominis. Porro Scholastici hanc præeminentiam bapulmisupra cætera lacramenta (quæ illis sunt septem) statuunt: quod antealia facramenta dari debeat: quod sit ianua ad alia sacramenta, & primusin Ecclesiam Dei ingressus: quod denique à pagano possit administrant equibus præeminentiis tertia est falsa.

XII. Abeodari & administrari debet baptismus, qui legi- Aquo dari time verbum Dei annuntiat.

debeat baptismus?

Christusenien hae duo coniunxit. Matth. 28. Non igitur mutus poteftadministrare baptismum: quidquid scribat Durandm in 4. sent. dist. 3. quell 3. mum. 3. Nec mulier potest: quia ab omni munere Ecclesiastico dilette arcerur. 1. Timoth. 2.1. Corinth. 14. Quod etiam ipsi Canonistæ fatentur Canon. Mulier dift. 23. ex Concilio Carthag. 4. & ex Ambrofio Canon. Mulierem 33. quaft. 3. Pessime ergo id à mulieribus vsurpatum est, & ab Episcopistoleratum, vt ipix baptizent. Peffime quoque sentiunt, qui scribunt Lattosposse baptizare, vel episcopo concedente, vel in casu necessitatis: cum epilcopus non possir ordinem à Christo sancitum conuellere, & casusille necessitatis sit fictitius. Tertulianus authorest, Marcionitas primos induxisse gynæcobapusmum. Sed, inquis, Christus prædicauit, neque tamen baptizauit: & Paulus testatur se non suisse misfum ad baptizandum. 1. Corinth. 1. versic. 17. Sed, inquam ego, discipuli Christierant ipsius ministri, ideo que baptismum illo præsente administrabent: & Paulus loquitur comparate, non absolute. Christus quoque videtur ideo abstrinuisse à baptismi administratione, ne homines existimarent vim baptismi pendere ex persona administrate. Porro qui ab haretico pastore non deposito sunt baptizati baptismo Christi, non fant rebaptizandi : quia baptismi vis non pendetà dignitate personæ: -Laim

ministrantis, sed à Deo. Baptismus ergo talis est, ve inquit du position mel 6 2.in Iohan. qualis ille , in cuius nomine & poteffate datur : non auten qualis ille, per cuius ministerium confertur. Baptismus enim Chiffi non est nisi Christi, in cuius nomine datur: & ideo nonfit meliorpe meliorem ministrum, neque deterior per deteriorem. Idem lik. 3. comes Crefcen.cap. 6.ait. Per ministros dispares Dei munus æqualecft: quiano illorum, led eius est. Sic ii, quos ludas baprizatit (nam illum beprizati se quosdam verisimile est) non fuerunt rebaptizati. Recle igiturlense Stephanus Romanus episcopus, baptizatos ab hareticis patoribuin vera Dei Ecclesia non effe rebaptizandos. Cui sententia Cyprianusk aliquot Africani episcopi male se opposucrunt. Caterum pullus pasto potest leipsum baptizare, etli facram Conam aleipso sumere pour quia diversa hic est ratio baptismi & eucharista: & Christus à Johanne baptizatus eft. Falsa autem est ratio, quam Scholastici hicadenne, quod quemadmodum nemo porest sese in esse natura generare: inate que in effegratiz potelt quisquam seipsum tegenerare. Hacenimuno nititur illa hypotheli, quali baptilmus ex opere operato faciar adrege nerationem. Porro quæritur, an quià Laico est baptizatus in Ecclesa, baptismo Christi, debeat rebaptizari tanquam non baptizatus? Re-Ipondetur vno verbo, eum non habere baptilmum, quiabalioaccepit, quam qui date poteft ex Dei præscripto & mandato. Prinatusanten non habet tale mandatur 'ide Augustinum lib.de ynico baptifin. Quais tur etiam, vtrum baptismus dari possit per pastorem non baptizum, aut datus probari? Respondendum autem est, quod valeat: quaetim fuit sententia Pontificis Romani. Cant, si qui per senorantiam Lquel Lo Augustini lib, de vnico baptismo. Vide etiam Canon Solet etiam de Conscratal. 4. Nimirum paftor ille prælupponitur effe legitimus, Baptilmusinliper à pueris per ludum datus nequaquam valet. Vide August ad Banif Denque non requiritur intentio ministri de fine baptilmi conferendo: qui exinstitutione Dei valet baptismus: & intentigilla ministriconscient as hominum magnis dubitationibus inuoluit. Vide August lib. 749.54 debaptismo.

Quibus dari XIII. Baptismus dari deberomnibus sæderatis. Deiguilgessmus? psum nondum acceperunt,

Circumcisso in V. T. soli semini Abrahæ competebat, solisquemasibus: quo vtroque significabatur sœdus Dei non ira late patete. Sedbaptismus cuiuis in sædere comprehenso, qui ipsum nódum accepit, dan debet: quia gratiæ Dei latius dissunduntur sub Euangelio quamsuble.

ecian norme hominum & lexus diferimen eft sublatum. Ro.1.v. 16.6.2. . 11. Poro baptilmus dandus est adultis, postquam Catechumeni esde delierun; id eft, post fidei confessione, qua fateantur se credere quod pertineant ad fædus Dei. Frustra enim daretur sigillum fæderis illi, qui non pertineret ad fædus. Et hanclententiam confirmat mos Ecclesia primiting. Ad. 8 ver. 13.16.37.6.102.47.6.1 1. verf. 17. Vnde quoque confequitur, mortuos non este baptizandos. Aut. n. illifuerunt in Ecclesia, au non Sifucrunt, vtiq; baptifmus illis fuit administratus Sino, frustra ilisdatur. Quodautem attinet ad locum 1. Cer.17.v.29.ibi intelligitur baptimus vinorum, qui datur in spem resurre ctionis mortuorum, cuius symbolum est baptismus in Ecclesia Dei: licet alii putent permortuos Mintelligipeccatores, vti Matth. 8. v. 22. Ad infantes quodattinet, illonimbapulmus dicitur pædobaptilmus. Infidelium autem parentum, probandus? vii Turcarum & erronumillorum Ægyptiorum, quos Cigaros vocant, horum inquam liberi non funt baptizandi, nifi parentes transcant ad Ecclesiam (tum enim vna cum ipsis liberi baptizari debent, vti cum Abrahamo circumcifa fuit tota familia. Gen. 17.) velipfi liberi catechizen. tut Sed fidelium parentum infantes baptizari debent. Dicuntur autem inhac materia fideles, qui fœdere Dei in Ecclesia visibili comprehendentur. Neg; interest vtrum infans natus fit ex alterutro tantum, vel ex veroque parente fideli: quia alterutrum parentem elle fidelem fatis est. 1. Corinth. 7. versic. 14. Sed quid si parentes fiant apostatæ, & deficiant ad Turcas, virum corum liberi iam tunc nati baptizari possunt? Sane pollunt: quia suscepti sunt ex parentibus pro isto tempore fidelibus. Excommunicatorum quoque liberi baptizari debent, quia liberi non debent luere peccatum parentum: item fidelium reluctantium vel inui. torum, quippe qui tum abutuntur patria potestate, & corum vicem sup. plet magistrarus vel Ecclesra. Durandus in 4. sent dist. 4.9.7.nu.13. Prætereasimater grauida ad fidem convertatur, & baptizetur, fætus non cenlendus est simul baptizari: quia non est eadem anima matris & fcetis. Denig; quod quærit Scotus in 4. fent dift. 4. queft. 8. de paruulo exposito, verum baptizari debeat, non caret difficultate: quia non facile confare porest, nu sit baptizatus, vel num sit natus ex Christianis parentib. Ceterumetsinon tradit Scripturatotidem syllabis, infantes sidelium elle baptizandos, perior d'uva piar tamen hocinde colligitur. Nam I. Infintes fidelium funtin fædere. Ideo si ad illos pertinet fædustanquam mains, ad cosdem quoque pertinebit sigillum fæderis tanquam minus, Gmef.17.verf.7.1.Car.7.verf.14. Hinc Christus dicittalium effe regnum colorum; & illos sibi oblatos vlnis excipit. Marth. 19.v. 14. 11. Ciroumci-

732

sio administrabatur infantib. sidelium. Ergo & iisdem baptismus nonc dandus est: quidquid contra blaterent Pelagiani & Anabaptista, Alio qui Christus ad pauciores vellet pertinere gratias Dei sub Enangelia. quam fub Lege. III. Christi mandatum est generale, & ita compantum, vteo iubeantur primo fieri discipuli (hocenim sibi vult veibon μαθηπίου Matth. 28.) & hi discipuli postea baptizari. Iam vero infantes Christianorum sunt discipuli Christi. Vnde Apostoli baptizarunting gras familias, in quibus sane pueri fuerunt. Ad. 16. v. 15.33. IV. Exemplum vniuerfæ Ecclefiæ Christianæidem confirmat. Vide Origenem in c. 6. Rom. Augustinum lib. 4. de baptifmo paruulorum contra Donatistas; & historiam Eule. siasticam. Huc nonnulli referunt locum Hebr. 6. v. 2. vbi eadem doctim appellatur baptilmatis & manuum impolitionis, qua adinfantespertinuerunt. Fides quoq; parentum prodest infantibus ad suscipiendum baptismum ea ratione, qua fides aliena profuisse dicitur agroto illi Marc. 2. v. s. Sed hoc fatis effe debet in hac questione, quod infantes fide. lium funt Christiani, iuxtaillud Augustini serm. 14 de verbis Apostoli. Side his quærimus, Iste infans Christianus est? Respondetur, Christianus Cæterum hicaliquid dicendum est de sponsoribus sine sideiussoribus infantum in baptismo. Non intelligimus autem hic sponsores illos, quos Tertullianus in baptilmo ait interuenire testes & sponfores lahuis noftræ, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum: non etiam parentesinfartis, & totam Ecclesiam, quibus recte quog; tribuitur titulus sponsorum sed intelligimus eos, qui à parentibus requiruntur, vt leuentinfante fonte sacro. Adhibebatur autem primo vnicus sponsor, non plures. Co non. Non plures de Consecrat dift. 4. Postea coperunt non tantum in Bapul mo, led etiam in Catechismo & Confirmatione fideiussores adhiberi Can.in Catechism.de Confecrat.dift.4. Videturautem mos ex eo natus, quod cum infantes interrogarentur inter baptizandum, nec responderepolfent, inftituti fint fideiusores ifti, qui pro ils responderent publice, dir nuntiarent mundo, carni & Diabolo nomine infantum: id quod subligino Pontifice Romano primu cepiffe volunt anno Chifti 140. Quar quam etiam diligentioris curæ habendæ gratia fueruntadhibithitales spontores. Vnde Augustinus serm. 6. in oct. Paschatie ait: Videant, vreorum linguam fienent, ne turpia cantica maiores facti infantes oreproferant, ne superbiam vt fidem colant, ministros Diaboli fugiant, & cos sapect techisent. Cæterum ineptum est, quod nonnulli sentiunt, mares solum ad hocofficium adhibendosesse: cum hocomne sit politicum. Ethan tem ab vno gestatur infans, dum offertur baptismo: tamen ab vniners fidelium societate offertur Deo, vt suscipiat salutares in Christogratia.

Sponsores in baptismo. lio-

212-

om

ntes

um

cale.

rina

om illi

ide.

ide

nus.

bus

los,

ntis

fan-

um:

tesè

C4

pair

beri.

pou

pol-

-91)

Hi-

48

rum

ant,

e ca-

lum

120-

erfa

tias

Im

Iraque pro eo vniuerfus cœtus preces ad Deum fundit, & candidatus Papiifmifancta totius cœtus charitate adiuuatur. Ex quo apparet; inepramesfeillam cognitionem, quam Papistæ fingunt spiritualiter contrahiinter susceptorem & susceptum in baptismo, ne postea coniugio interfeiungipoffint. Tota enim Ecclefia spondet. Ergo eorum infantum mater propria est Ecclesia, cuius & officium, & fides & voluntas pervnum & eundem Spiritum, qui est tum in iis, qui offerunt, tum in iis qui offeruntur, prodest paruulis oblatis. Accommodat enim illis mater Ecclesia aliorum pedes, vt veniant, aliorum cor, vt credant, aliorum linguam.vt fateantur, Augustinus ferm. 10.de verb. Apostoli.

XIV. Fæderati Dei, qui nondum sunt baptizati, omni die Quando babaptizari poslunt.

ptismus dan-

Libera enim in N. T. sunt tempora illa, si modo absit contemtus sacramenti, & aliorum scandalum. Male autem senserunt veteres quidamepilcopi, qui baptilmum distulerunt in vltimum vitæ finem: quod Deigratiam in ipso a dus administrationisque baptismi momento finiri putarent, & ad præterita tantum peccata pertinere, non etiam extendi adurura crederent; cu baptismi semel suscepti vis per totam vita duret. Itaq; male in Constantino Magno ad extremu vsq; vitæ tempus baptilmum distulerunt veteres episcopi: & male pater Nazianzeni, episcopus, baptilmum in filio suo Nazianzeno distulit vsque ad 13. ætatis illius annum: & accidit Valentino Imperatori, vt moreretur, in sua procrastinatione, sine baptismo. De adultis tamen oportet hicillud tenere, iure veterifuifeinstitutum & statutum, vt qui post Catechefin baptizabantur, nonnis magnatotius populi Christiani frequentia, & conuentu in Ecclesia baprizarentur. Itaq; è toto anno duos dies statos elegerunt, in quibusvelsolum, vel porissimum Catechumenos baptizabant in Ecclesia, nempe diem Paschæ & Pentecostes, ad maiorem huicactioni authoritatem conciliandam. Tertull.lib. de Baptismo. Herm. Sozom.lib. 8.6.21. Nam iis duobus diebus maxime fiebant Catechismi generales in Ecclesia. Infantes autem quouis concionis publicæ & Ecclesiasticæ die baptizari poterant. Nicephorus lib. 12. hift.c. 34. Vbi & illud obseruandum est, abrenuntiationes, interrogationes, responsiones, candidas vestes & candelas, adhibitas fuiffe in adultorum baptismo. Dionys part. 2. hierarch. Eccles. 6.2.6 Can. Accepisti, & Interrogentur Dist. 4. de Consecr.

Baptismus semel tantum dari debet, Ba'ti/mus semel tanta Namiplius vispertotam vitam durat: quia qui semel est Christo in-dandus.

fitus, & per Christum lotus, non perit, neque fit immundus, etians multis peccatis le obstringat. Tametsi enim illa peccata cursum fandi ficationis interrumpunt : iustificationem tamen non euertunt. Deinde quemadmodum femel nascimur:ita in baptismo semel renascimur.Re nascimur inquam sacramentaliter: id est baptismus nobis signification fignat & prabet remissionem peccatorum & renouationem vitz, fice damus. Vnde lequitur baptilmum non absolutanecessitate elle met farium: quæ fententia iam inualuerat Augustini temporibus: sednees firare pracepti & medii, ne scilic.contemnatur. Non enim prination prismi damnat, sed contemtus. Nam Deus non alligat sua gratiam laco mentis: & multi in N.T. funt saluati fine baptismo, vt latroillein cma. Luc. 23. v. 43. & mulri martyres. Nimirum baptilmus internus effante necessarius ad salutem: qui potest esse sine sacramentali illo Hincumen nullo modo patrocinium fuz sententiz habere possunt Catabaptitz, qui contemnunt baptismum. Etsi enim baptismus externus non ellab solute ne cessarius: suo ramen modo est necessarius: quia scilic. Chillus illum præcepit Marc. 16.verf. 16.& iple quoque fuit baptizatus, itemque Apostolieius: & denique baptismus est auxilium fidei nostra, & telimonium gratiarum Dei. Quo pertinet præclara illa Tertullianifententia, qua istos contemtores viperis comparat, que aquas odenina kait Christianos à morsu Diaboli muniri baptismo, vti à vipera morsulomines in aquis defenduntur, Quod autem dixi, discipulos Christianis baptizatos, credere par est: tum quia cum Iohanne fuerunt connerhi, tum quia repræsentarunt Ecclesiam totam N. T. in verbi pradication & auditione, itemque Sacramentorum acceptione & dispensatione Quo nonnulli referunt locum Ioh.13.7.10.

Quid fit fa-GTA (CENA?

XVI. Sacra Coma est sacramentum spiritualis nutritonis, alimentum refurrectionis, vtait Ambrefiu de Cuint zandis rudibus, & fymbolum meræ caritatis.

Eccle-

Hæc tria ponunt nobis ob oculos naturam & efficaciam S. Cons.k illustrantur duobus modis, & primo quidem explicatione nominum, deinde tractatione rei ipsius. Hic de nominibus. Primo dicitus samini Nomina quaum, scilicet eucharisticum, quia vota nostra, preces & nos iplos Decoste da S. Cana. rimus, non autem corpus Christi; & quia est commemoratio sembil Christi semel Deo Patri oblati, vt ait Augustinus lib. 10. de Cinit. Dris 10 Quam ob causam etiam appellatur Pascha Christianorum, Deindero catur a 20 mm; quia mutuæ inter Christianos communicationis, charite tis & dilectionis eft symbolum. Item, quia olimante S. Cenamators ndi-

inde

Re

100

cro

ecel-

ege (

201-

ich-

ruc.

men

iftz,

ab-

illus

efti-

en-

ait,

ho-

uille fati,

ione

10-

shi-

e,a

um,

fe

10-

Ecclesia celebrari folebar conuiuium, quod αράπη dicebatu... 1. Cor. 11. 7.18. lud. v.19. Ethas agapas voique laudat Tertullian. imprimis in apologe-1100.149.39. fed Augustin. reprehendir propter abusum. epist. 64. & lib. de moribu Ecclefia cap. 14. Dicitur præterea de xaersia; quia tanti beneficii nominegratiz Deo funt reddendæ. Dicitur ozwağıs; qui maior fiebat populi concursus cum S. Cona celebrabatur, quam reliquis temporibus. Quo fere nomine appellatur à Iustino Martyre. Videntur quidemprimum Christiani toties S. Cænam in Ecclesia celebrasse, quoties ad concionem conueniebant : sed postquam data est Ecclesia libertas à magistratupalam conveniendi, tum dies Dominicus potissimum ele-Auseft. Praterea dicitur Cana à tempore, quo instituta est: cuius temporistecordatio nobis commendar amorem Christi erga nos. Veteribus quoque Latinis dicitur Sacramentum corporis Christi synecdochice. Dicitur etiam sacramentum altaru a loco, qui primo erat mensa lignea & mobilis, postea lapidea & Aararia: quæ dicebatur sacra mensa. Theodoretibr 3.cap. 12. Herman.libr. 5.cap. 20. Ambrofius lib. 5. de Sacram. cap. 1. Dientureriam menfa Domini. 1. Cor.10.v. 24. fractio panis. Actor. 20. v. 7: epujum facrum, à Theologis.

XVII. Baptismus & Cæna Domini conueniunt & diste-Comparatio, duorum Satrunt quatuor modis.

Christus duo solum instiruit Sacramenta in N. T. quia sciebar hæcrum N. T. duo sufficere. Conueniunt autem ista duo in his quatuor. Primo in generali institutione, quia veriusque author est Christus. Deinde in geaerali significatione; quia vtrumque significat, obsignat exhibet nobis Christum crucifixum. Tertid in perpetuo viu. Quarto in frudu generali; quod virumque nobis offert gratias Christi salutares. Differunt autem in his quatuor. Primo in fignis & fignorum numero: quia vnicum est signum baptilmi, aqua, duo S. Cænæ, panis & vinum. Deinde in admini-Aratione: seu ritibus. Tertio in viu: quod baptismus semel tantum datur, etiam infantibus : S. Cona fapius, & tantum adultis. Quarto in figniheatione propria & peculiari. Nam baptismus docet nos in Christo lotos effe, & ira fores Christianismi aperit, ve ingrediamur palatium Dei, vbi epulum nobiseft paratum: S. Cona nos ita receptosalit cibo zterno, videlicer lesu Christo. Etsi ergo vtrobique Christus nobis datur: nostri tamen & signorum ratione plenius exhibeturin S. Coma, quamin baptismo. Hic quæri soler, annon agnus paschalis suerir signiheantior quam S. Cona, quia ibi caro fuir adhibita, quæ maiorem habetconuenientiam cum corpore Christiquam panis? Respondeturin Fffff

hoc conuiuio spirituali significationem esse illustriorem & conuenies tiotem in pane & vino, quam in vlla carne veterum facrificiorum: quo niam panis & vinum funt aptiora elementa ad nos alendos, quamfirero, qua non tam sæpe aut efficaciter vtimur & alimur quampane & vino. Huc accedit, quod hæc elementa facilius comparantur, quamero. Cæterum quod Scholastici tradunt, S. Cænam præcellere aliasata. menta in his tribus, quod signa post consecrationem in S. Con and maneant, quod tes fignata hic fit author gratiz, quod fignis euchanticis contineatur Christus etiam extra vium, hoc fallissimum est, & cam puerile, vt non indigeat refutatione.

Cona.

Signa S. XVIII. Signa elementaria S. Cænæ funt tantum due, eaque simplicissima.

> Effe tantum duo patet ex Matth 16. 6 1. Cer, II. videlicet panem & rinum. Quæ voces hic no funt late accipienda, ita vt panis fignificet mel lac, caleum, frudus arborum, & similia, ve accipitur in oratione Dominica: sed stricte. Quanquam olim adhibuerunt res alias loco panis, vi constat ex Can. Didicimus & Can. cum omne dist. 2. de consecrat. V nde haretici Artotyritæ dicti funt, qui caseum pani S. Cænæ admiscendumesecontendebant. Sed neque aqua vino est miscenda in S. Cona: cumidhas præter Christiinstitutum. Copit tamen misceri vino in calidistegionibus, in quibus merum vinum non bibebant, sed lymphatum. Hocautem erat adiaphorum. Postea Cyprianus per aquam dixit significariple bem, qua mixta vino significet membra Christo adharentia; itaviet ipfius fententia hoc fit facrum fignum; quo nomine postea hicritusin ualuit, vt apparet ex Quaftionib. Iustini Martyris ad orthod. & Cypriano month. ad Cacilium & Ambrof. lib. 5.c.1. de facramentis. Bernhardus tamenepif. 69.0 Canon. Sicut de consecrat. dift. 2. negant aquam esse necessariam in S. Com. Et sane debent manere pura hæc signa, ex institutione Christi& confuetudine veteris Ecclesia, & propter simplicitatem religionis Christianz. Perperam itaque panis olim intingebatur vino Canon. cum omne lumit crat dift. 2. qua intin dione volebant stolide significare, se nonsumere carnem Christiabsque sanguine: vnde postea natus esterror de concomitantia. Illud præterea sumendum est pro pane, quo tota regionim, hocest panis vulgaris, & tale quoque vinum adhibendum, negignatu vlla superstitio. Porest autem sumi panis azymus vel fermentatus, sedita vt habeatur ratio consuetudinis. Quod attinet ad figuram panistotundam, illa est adhibita ad laganorum, qua in sacrificiis edebantur, similitudinem & figuram, quo panis iste sanctior crederetur. Verumilludest

us-

CI-

C2-

cra-

isti-

am

c2-

VI-

nel,

mi-

, Vt

tici

n-

jae

ni-

rex

in-

.0

na.

ue-

12.

ur,

lut

ın•

quodi

Indaizare. Debent denique ambo figna sumi: quia Christus instituit nobis persecum epulum, quod esculentis & potulentis constat. Vide Can. In Cana Dominica & Can. comperimus de consecrat. dist. 2. vbi damnantur, qui panem sumentes à poculo abstinent. Quam sententam probat Bembardus epist. 68. & Durandus in 4. sentent. dist. 7. quast. 3. num. 6. Debent itaque ambo signa benedici seu consecrati, hoc est mutari quoad vsum. Quoad vsum dico: quia extra vsum panis iste & vinum non sunt sacramenta: ita vs sit inepta quastio Canon. Qui bene non custodierit de consecrat. distinst. 2. de mure nimirum vel cane, qui istum panem rodit vel comedit, quid sit agendum.

XIX. Ressignificata in S. Cæna est Christus ratione per-Ressignation for & beneficiorum.

pronobisest crucifixus. Hic enim est cibus & potus animatum nostrarum, qui significatur, obsignatur & exhibetur nobis per panem & vinum, si præditi simus vera side. Participes igitur simus personæ Christi
dininæ, carnis item & sanguinis Christi in S. Cæna, ita quidem vt Christius in nobis habitet, & nos illi coniungamur pari vinculo, quale est intercaput & membra eiusdem corporis. Deinde simus participes omnium sruduum mortis & resurrectionis Christi. Et quia in vnum corpus mysticum cum Christo coalescimus, etiam inter nos inuicem habemus communionem. Errantita que, qui nos in S. Cæna putant sieri duntarat participes esticaciæ seu siuctuum mortis Christi, non autem ipsius carnis & sanguinis: cum siuctus illi non possint ad nos pertinere, nistiprius sundusipse, id est caro Christi nostra sit, scil. per sidem. Nam absendes de caro Christi nihil prodest, sohan. 6.

XX. Christus præsens est in S. Cæna & sacramentaliter & Quomodo spiritualiter.

Christus prasens in S. Cæ-

Sacramentaliter, id est, relatiue adest signis, ratione nempe promisfionis sue vnionis pactionalis, vti promissio nupriarum est in annulo.
Spiritualiter adest sidelibus; quia reuera carni Christi communicant
fide. Nam sidetangitur Christus, non corpore, vt ait Ambrosius. Neutrisautem, id est neque signis; neque sidelibus, adest corporaliter: quia,
vtait Augustimu trastat: 50. in Ioharmem, secundum maiestatem suam, secundum prouidentiam, secundum inestabilem & inuisibilem gratiam
nobiscum est vsque ad consummationem seculi Christus homo Matth.
2817-10. secundum vero carnem, quam Verbum assumist, secundum id.

quod de virgine natus est, à ludæis comprehen sus, ligno ctucionus, na habebimus femper Christu nobiscum, Matth. 26.7.11. Joh. 12. V. 8. Alcen. dit enim caro illius in cœlum, & sedet ad dextram Dei Patris. Ergali buit Christum Ecclesia secundum præsentiam carnis paucis diebus Modo fidetenet, oculis non videt. Neque vero corpus Christipolis scensionem in coelum mutatum est in ellentiam quandam infinitam. Alcensio enim Christi in colum & sessio eius ad dextram Patris, glori am Christi carni & corpori dedit, naturamei non ademit, vr breuiert nemofe ait Augustinus. Et Nazianzenus recle ait: Christus manfit del yearl @ Thought, a welyearl @ The not wal. Si quisergo dicat carnen Christi sumi in S. Cona carnaliter, tollit articulum ascensionis Christi aufert fidem ex lacramento, quippe que est rerum absentium; defirm veram corporis Christi naturam; cum Eutyche confundit natura killarum proprierates; ignorat denique naturam S. Conz, que effumul. σιωον, σφεραγαμα και δερανον, non autem latibulum carnis Christi. Pomo hic quaritur, quomodo caro Christi fuerit præsens Patribus V. T. com nondum fuerit? Respondetur fidem spectare & apprehendere promifsiones Dei, quales in ipso Deo sunt, nonautem inipsa rerum name. Caro igitur Christiin V.T. apud Deum, idestin ipsius promissioneum potenter tamque efficaciter agebat & subliftebat, quam si iam reipsel fet. Et quia in Dei mente tam efficaciter subsistebat & agebatiamme per fidem, fiebant quoque Patres participes illius carnis, & donorume ea emanantium. Ius igitur in eam carnem habehant Patres, vii quifu-Eus ex hac velilla arbore na scituros emit, & in illos ius habet, mels pud Scotumin A. fentent dift. L.q. I. Ergo erat etiam paffio Christi Parriou causa, vripse rece loquitur, meritoria. Sic nos ipsi sepe confermu multa bona propter aliquod bonum non quidem præfens in faledpre sens in memoria nostra, vt idem Dum ait.

Administra sio S. Cæna qualu ?

Administra XXI. Administratio S. Cœnæsit simplicissima

Sicenim peracta est à Christo, Matth, 26. Paucis itaque ceremonis conster administratio S. Conæ; quæ & ipsæ etiam sunt incumsque lo clesiæ libertate & pio iudicio: modo omnis schismatis, nounatis, unio sitatis, scandali, superstitionis & contemtus nota vitetur. Ergodismoba tne, qui Conam accipiunt, an stent: an simul plures vel singular cedant: Item è manu pastoris accipiant, an ipsi sua suman, ninis restato Olim certe de manu pastoris sumebantur sacrasigna, nonautem ino ingerebantur. Item vinum sitne album an rubrum; panis item seminaturs an azymus; hordeaceus an triticeus, nihil quoque interest. Olim cost.

poliquam opinio inualuit, corpus Christi seuera esse in signis corporaliter, adhibuerunt fistulas & tubulos aureos ad bibendum vinum, ne quidex eo in terram caderet.

,no

cen.

ebus ofta

tam,

lon

er&

wel-

nem

rifti;

train

&il-

0110

cum

nif-

1112 am

ef. unc

ner

fm-

fta:

bus

nos

12

iis

201

00

XXII. Analogia in S. Cona est ratione tum signorum, Analogia in tumeeremoniarum seu rituum.

Ratione fignorum; quia vt panis & vinum nos plene alunt in hacvita animali: fic corpus & sanguis Christi nos plene alunt ad vitam spiritualem. Ratione rituum; quia fractio panis est passio Christi: distributio panisest donatio Christi cum omnibus suis opibus: esus est communicationostra lpiritualis & vnio cumeo: vsus eiusdem panis & vini est mutuz charitatis symbolum. Recte igitur dixit Dionysius, nos per S. Conam cum Deovniri. Sed non recte idem dixit i. part. hierarch. Ecclefiaft. cap. 5. S. Conameffescientiam divinorum operum, que nos consummatos reddit, Estenim participatio, non scientia: & quidem corporis Christi, non autem operationis fiue ministerii alicuius diuini: denique nos conlummatos reddit non scientia, sed fides.

XXIII. Locutio sacramentalis sacramentaliter estacci - Locutio saquomodo ac-Christus instituendo S. Conam instituit sacramentum. Necesse igi- cipienda?

tureft vt promissia illa, Hocest corpus meum, quæ est anima sacramenti, sacramentaliter quoque accipiatur. Illud enim fit in facramentis, vt nominibus permutatis signum pro reipsa accipiatur, vt ait Theodoretus. Et Tertulianus panem diserre vocat figuram corporis Christi. Augustinus quoquelib. 3. de doctrin. Christicap. 3. 6 16. docet verba illa Christi tropice accipienda esse. Alioquin immane facinus à Christo præciperetur, quod vel lenrire est nefas.

XXIV. Sacra Coma danda est adultis baptizatis & fide- Quihus. Cœna danlibus, hoc est iis, qui manent in Ecclesia.

Cum enim fit cibus Christianorum & domesticorum, non debet darinfidelibus. Vide Bedam lib. 2. hist. Eccles. Anglica cap. 5. Etsi vero solis baptizatis hdelibus dari potest S. Cona: omnibus tamen non potest. Nonenim dari potest infantibus : quia illi non possunt se probare, nec discernere corpus Christi: quod omnino est necessarium, 1. Cor. 11.7.28. 19. Neque defunctis Christianis administrari debet : quia hocheret abique veilitate vila. Hinc Can. 6. Concilii Carthaginensis improbatur mos ille, quo solebant partem Eucharistiæ mortuis in os ingerere. Præterea facinorosis ad supplicium ducendis & ægroris dari potest S. Cæna, si hoc Ggggg

hoc fiat citra superstitionem, & plures intersint actui illi & communi cent, vt ita sit ngivavia. Sacra enim Domini Cona est ngivavia Ecclesia Cæterum hæreticis & schismaticis non patebit aditus ad sacrumhoce. pulum, itemque scandalosis & impænitentibus, damnatisque ab Ec. clesia. Nam qui discordat à Christo, nec panem eius manducat, necsan guinem eius bibit. Augustin. de vera innocentia cap. 38.6 in 50. hom. 41. Qui vero prauus est, sed nondum uotus vel Ecclesia iudicio damnatus, ad mitti deberad S. Cænam: quemadmodum Iudas admissus fuit as pa scha: qui tamet si erat notus Christo, nondum erat tamen notus dicipulis. Augustinus putat ludam interfuisse quoque prima Eucharistizia Pfal. 10. tract. 61. in Ioh. lib. q. de baptismo contra Domast. c. 8. & idem sentit C. prianus lib de Cana, Sed Hilarius aliud fentit in Matth.can.30.6 Rupertu Is riensis. Porro pastoripse potest sibi porrigere S. Conam exemplo Christi, qui cam à seipso accepit. Chrysoft. hom. 83. ad populum Antioch. Thom.in, 1. Admittietiam debent, qui dissentiunt in opinione quadam à nobis: modoilla sententia non sit hæretica, blasphema & in Synododamnata Denique o folus Ecclesia pastor possit administrare S. Conam, confer ex superiorib. V bi non possum, quin recité absurdam illam opinionem Scholasticorum, qui scribunt, si sacerdos per vicum transiens velit & inrendat consecrare panes omnes, qui sunt in officina pistoris, enmids. cere, & in omnibus illis realirer esse corpus Christi.

XXV. Ad S. Cænamaceedant solumilli, qui se redepra pararunt.

Praparatio rs debeat ?

Hoc enim vult Apostolus, quando iubet, vt nos probemus prisad S. Canam quam edamus de paneillo, 1. Cor. 11. v. 28.30. Probatio autemilla confiquomodo fie- fit in his tribus. I. In agnitione miseria; vt nos coram Deo abiiciamus, & vacui omnium bonorum genere in nobisipsis, & in Christoomnia accepturi, atque ex eius opibus affatim & vbertim hausturiaccedamus Deploranda igitur nobis est indignitas natura nostra. Hacveroindi gnitas nos non excludit à S. Cæna, sed ad eam præparat & nos inuitat. Contra indignitas malitiæ nos excludit, qua quis ex praua animi oblir natione in peccato suo perseuerat, & se obfirmat. 11. Infide; quacerto credamus promissis Dei, & omnem sacutis spem in Christo ponamus Absque hac fide si fit, Coena est inane spectaculum & scenicus ludus. Nam Christus est cibus mentis, non ventris. Quid igitur paras, inquit Augustinus, ventrem & dentes? Crede & manducasti. Itaqueis quinde caret, accipit in S. Cona panem Domini, vt aitidem Augustinu, nonautem panem Dominum. Impii ergo non sumunt Christum: quia, vt rects

mun. cleliz

hoce-

ab Ec.

eclan-

ı. Qui

15,'ad.

ad pa-

disci-

Aizin

tit Cy-

u Tu-

hrifti,

m3.1.

obis:

nata:

nfat

nem

kin-

dfa-

12

riel-

ous,

nia 1113.

ıdi. at.

monet August trad. 26 in Iohan. res sacramenti omni sumenti cedit ad vitam: at impis S. Cona cedit in exitium: quoniam remeius non fumunt. Hincimpii fiunt rei corporis Christi non accepti, sed reiedi. III. In gratindine vera; quæ continetur pænitentia & charitate. Debemus enim peccata nostra detestari, & contrarias virtutes se cari, non ficte, neque tantum eo temporis momento, sed ea animi deliberatione, vt tota vita perseueret ac proficiat Deo dante in melius, ne more canum redeamus advomitum. Nam ad vitæ sanctitatem perpetuam nos hortatur alimonia illa spiritualis. Et hæcest vestis illa splendida, qua ornati debemus accedere ad hanc mensam. Charitas quoque requiritur erga Deum & proximum. Ergo prius de omnibus iniuriis & offensionibus reconcilianinter nos debemus, & quidem ex animo, quam accedamus ad hoc mysterium. Ideo solebant veteres mutuo ante S. Cænam osculo summaminter le charitatem testari. Accessuri ergo ad altare Domini nostri Telu Christi, inspiciamus vniuersa latibula cordis nostri, & peccata nostrarimemur, Augustinus de tempore serm. 127. Et non ad mordendum dentes acuamus, led fide lincera panem fractum & corpus Christifractum edamus, Cyprianus de Cana Domini. Ita carni Christi communicabimus reuera, & omnibus eius fructibns, arcana Spiritus virtute, & fideitanquam nerui vinculo. Spiritualiter, inquam, manducabimus Christum: vnde & manducatio illa dicitur spiritualis ratione modi: licet dicatur etiam corporalis apud Cyrillum, scil.ratione obiecti: quia nempe vero & naturali corpori Christi communicamus. Cæterum sides illa facit, vt corpus Christi crucifixum profit & animæ & corpori. Eth enim corpore non sumitur Christus: tamé sumitur pro corpore & anima simul:quemadmodum cibus sumitur non pede, sed ore, sed tamen & pro ore & pro pede, vt vtrumque nutriatur.

Cœna Domini quouis tempore sumi potest.

Circumstantia enim temporis in N. T. est libera. Itaque siue de die, menda? fine de noche, sine mane, sine vesperi sumatur, nihil quicquam momentiineoest. Nam & Christus vesperi eam celebrauit, Matth. 26. & Paulus media nocte, Aller. 20. v.7. Vtrum etiam quis alium cibum iam fumferit, fiue non sumserit, perinde est: quando Christus hane Cænaminstituit post pastum. Sed Christus hoc fecit pro commodo Ecclesiæ: quia voluit finem imponere agno paschali. Maxime vero solebant veteres diebus Dominicis Cœná celebrare: quia hoc tempore maior erat frequentia, Privatim vero S. Cona non debet celebrari, scil. extra conuentu aliquot piorum. Est enim S. Cona communicatio totius Ecclesia

tum cum Christo, tum intersesse, i. Corinth. to. & 11. Vude meitode. conantur Missa priueta, Chrysostom. in 1. Corinth. 11. qua caperuntum 607. & à Gregorio Magno per contemtum vocantur peculiates, à Campicensi solitaria.

Quoties S. Cæna sumenda? XXVII. Cona Domini sæpe sumenda est.

Hocenim colligitur ex verbis Christi Luc. 22, v.19. & nititur prazive teris Ecclesia, 1. Cor. 11.7.26.& conuenit cum comparatione lacramer torum V. & N. T. quia vt circumcifio semel tantum, pascha sapiusser mebatur: ita baptifmus semel, S. Cæna sapius debet sumi. Huicane. dir, quod Cona est pastus animarum. Sapius vero pascimur. Fitautem hoc nostri ratione, vt Cænam sæpius sumamus, non autem ipsarume rum cœlestium ratione, quasi nos alere perpetuo nequeant semel duntaxat fumtæ. Possunt enim. Sed fides nostra crebto fouendaes & confirmanda. Quoties autem S. Crena sumi debeat definiri non potelt. Her igitur regula lequenda est, vteo modo quilibet agat, quo agere vider Ecclesiam, in qua degit. Olim quotidie solebat administratis. Cona; quibusdam in locis celebratur hodie singulis hebdomatibus, quacon. fuetudinem probat Caluinu inst lib. 4. c. 17. f. 43. Potest etiamidem fidelis sæpius vno & eodem die, siue in locis diuersis, siue eodeminlow, Canam sumere, vri & plures conciones audire eodem die, modoomniss. perstitio & omne scandalum absit, quidquid dicatur Can. sufficit decepfecr. dift. 1.2. Sed, vt dixi, consuetudinem Ecclesiæ hacinte sequioportet: ne alicui impingatur nota schismatis, scandali vel nouitatis & cuno siratis. August lib. de Ecclesiast. dogmat. ait: Quotidie Eucharistiz comminionem percipere neclaudo, necreprehendo. Omnibustamen Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor.

Abufus S. Cœna. XXIIX. Abusus S. Conz cernitur in ipsius contents, pompa, quastu, & Missa Papistica.

Pontra contemtum notetur præceptum Christi, Matth. 26. v. 16. v. 16. v. 26. v. 16. v. 26. v. 16. v. 26. v. 16. v. 20. & multiplex Consideration of the contemtoribus illis irrogata I. Cor. II. v. 30. & multiplex Consideration of the contemt of the content of the

10m

mera-

UVE

nens fur

acce.

tem

nie,

dun-

con-

Hac

ridet

ena:

con-

lelis

Cœ-

slu-

Con-

rio-

mu-

·imo

itu,

7.8

di-

hri-

itle

iS.

maleuolentiam. Hucetiam pertinet ille abusus, cum ad purgationem occulti criminis sumitur S. Cæna: quem vsum perperam concesserunt in Canon. Sape contingit. 2. quaft. 5. Contra pompam notetur simplicitas prima Conzà Christo instituta; & gestationis illius pomposa inutilitas; cum facramentum extra vium nihil fit. Contra lucrum notetur, quod Simonia sir grauissimum crimen. Contra Missam denique, quæ est maxime hornbilis S. Conz abusus, hac notentur. Principio Missa vocabulum Quatuor canormalis S. Con adulus, hac notentur. Principio Milia vocabulum pita de Missa quidam deducunt ab Hebrao Minchah, quod notat munus & oblatio- raduntur. nem: alii ex Hebræo Missah, quod significat oblationem, quæ manu datut. Beatus autem Rhenanus in Tertullian.libr. 4. aduer fin Marcionem putat efle vocabulum Latinum, quodidem sit, quod missio, sicut remissa peccatorum ab eodem Tertulliano & Cypriano dicitur pro remissione. Quoniam enim perada concione & publica precatione Diaconus clamabat: Catechumeni, Energumeni & Abstenti, Ite, Abite, Miffa eft (nolebantenim veteresistos interesse sacramentis) tota concio dicta est Missa, ait Rhenanus. Et hanc sententiam confirmat Isidor win Etymologicis. Sic ait Plato in lacis Cereris Eleulinæ à præcone solitum proclamari: Ite, abite, Mysteriumadumest. Alridocent veteres. Christianos panem & vinum milisse in Ecclesiz cœtum pro pauperibus, ægrotis & peregrinis alendis, & proagapisinteriplos Christianos celebrandis, proque ipsa Cona administranda: quæ oblationes die fint Missa neutro genere & plurali numeto: ita vtactio Cona dicta fuerit Miffa, quod panis & vinum fumerentur exillis oblationibus missis. Cæterum Missa Papistica perperam vocatur detre pia: quia veteris detre pias descriptio apud Iustinum secundo apologetico & Tertullian.apologet. cap. 38.39. extat, vbi nulla apparent Millæ. vestigia: sicut necapud Dionysium, qui veteres ritus Ecelesiæ explicauit. Deindeante annum Christi 600. nulla fir mentio Missa, prout nunc est. Nam nor. semel & simul natus est infelix hic Satanæ partus: sed paulatim & diuerfis temporibus. Nam anno Christi 377. Damasus Papa instituit Conficer Miffa. Innocentius I. addidit, vt patinam oscularentur communicaturi anno 408. Gelasius I. adiecit Graduale, Collectas & Tradum. Symmachus Papa adiunxit Gloria in excelsis Dec anno 508. Agapetus Supplicationes seu Processiones que fiunt ante Missam anno 535. Pelagius i mortuorum commemorationem, anno 558. Gregorius Magnus Kyriceleison & Litanias, anno 593. Sergius, Agnus Dei qui tollis, anno 697. Leolil. thus & thuribulum anno 800. Gelafius, Syricius, & Pelagius iusiu proculdubio Leonis III. collegerunt Canonem Missaper frusta anno 803. quæ tandem in corpus vnum compilauit Thomas Aqui. & Ludouico VIII, Regi Gallor, exhibuit anno 1300, quanquam alisaliter "HORK Ggggg, 3.

hac de re scribunt. Ita Greg. Magnus lib. 7. epift. 63. scribit anno 190. Mi. fam ex variis frustulis à quodam Scholastico collectam & confarcine tam, cuius opera fuerit probata ab omnib. Quidquid horum sit, cenum est Missam non simul totam esse natam, sed per partes editam, &ern riis centonibus colle cam effe. Vide c. Martha extra. de celebrat. Miffar. Vo. de patet Missam non ducere originem à Christo & Apostolis, ideoque Deum frustra coli præceptis hominum. Tertio Missa in hunc vsum elide stinata, vt fit lacrificium Christi incruentum, quod ab Ecclesia quoidie offeratur Deo pro mortuis & viuis, & pro peccatorum remissione. lam. tem æterna ex opere operato afferens. Sic enim definiunt Millam. Itag aiunt ipfi:Et pro mercede (Miffæ) Chrifto dicas, Mihi cede. Sic Biel d'in Cann. Necessarie Confect. dift. 2. Vnde satis intelligi potest Missam nihilhaber commune cum S. Cæna, sed illi è diametro repugnare. Namin Mila dicunt le non amplius habere signa post consecrationem, quod trans-Aubstantientur: neque retinent simplicitatem ceremoniarum nequeibi habent rem fignatam, quia dicunt le creare corpus, & sanguinem Christi iuxta illam formulam: Qui creauit me fine me,iam creatur mediante me. Et in Stella clericorum missificus dicitur creator sui creatoris. Nonigitur habent veram Christi carnem. Denique Missa est inane specticulum, vbi nulla fides, nulla communio: quia corpus Christi dicitur sumiore, & vnus duntaxat Sacerdos fumit. Ex qua comparatione S. Conz & Mille pater, quid de hac sit statuendum: quod nempe sit cor Antichilik compendium superstitionis.

n

na

de

un

641

fu

ini

m

tel

ai

ful

qu

CAP. XXXVI.

De Reprobatione hominum in hacvita.

PRÆCEPTA.

Actenus fuit electio hominum actualis: sequitur iam breuiter actualumpibatio hominum in hac vita, qua est relictio subreatu violati saderinum, imputatu peccatis. Ioh. 3. v. 18. Marc. 16. v. 16,

Gradus iplius duo sunt. Nulla vocatio, & Inefficax vocatio.

Nulla vocatio est, qua non vocantur reprobi ad Ecclesiam visibilem. Ad. 17.1.

30. Vide passim V.& N.T.

Vocatio inefficax seu externa est, qua nonnulli reprobi, qui viunt intemssibiliti, vocantur externe ad notitiam Christi. Matth. 20. vets. 16.2. Cot. 2. vets. 15.16. Ex quibus nonnulli habent gustum gratia. Hebr. 6. vets. 4.5.6.csp. 10. vets. 29.

REGVL A.

1. Reprobatio actualis est bonum quid.

Reprobatio

Sicut executio electionis, quantum ad inchoationem & comple-habet ratiomentum, est esfectum gratiæ Dei:ita executio reprobationis, quantum adinchoationem & complementum, est effe dum iustitiæ Dei punientis, arqita habet rationem boni: licet habeat rationem mali, quatenus virtus & beatitudo, duo illa bona supernaturalia, reprobis non conferuntur, quæ dantur solis electis. Etsi ergo malum esse malum est: tamen malum punire malum non eft.

II. Deus non potest accusari, quando quos dam non vocat, test accusari, velquando quosdam non vocat efficaciter.

Deus non poquod non omnibus con-

Ratio prima est; quia Deus non est obligatus creaturæ, inprimis pec-fert salutare catisinquinata. Cum en im per peccatum primi hominis omnes nasca gratiam. murfiliira Ephes. 2. nihil nobisiure debetur nisi pæna. Et Apostolus Rom.9. docet solam esse misericordiam, qua Deus vasa in honorem facit, vndeetiam vala misericordia appellat. Et ea causa est, vt docet Augustinwepift.105.cur pauci fint, qui faluantur, vt intelligamus, quid omnibus deberetur. Reche igitur ait idem Pater libr. de bono per seu. c.8. Non simus ingrati, quod tam multos liberat misericors Deus de ta debita perditione, vt sineminem inde liberaret, non ellet iniustus. Ratio secunda est; quia Deus omnib. hominibus dat auxilium sufficiens ad ipsum naturaliter cognoscendum, vti sunt principia illa innata, quæ dicuntur lex nature Ro.I. & 2. His enim principiis si homines rite vterentur, non laberéturintot peccata. Similiter & illi, qui externe tantum vocantur, accipiunt gratiam sufficientem, hocest, mediailla, quæ Deus ordinarie adhibetin ecclesia, vt constat ex Esa. 5. Vnde Prosper re cte ait libr. 2. de vosation. Gentil. Adhibita enim semper est vniuersis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parciotis occultiorisque gratiæ fut, sufficit tamen sicut Dominus iudicavit, quibusdamad remedium, omnibus ad restimonium. Et c. 26. Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corq; ipsum illuminando, & fidei afte-Cionibus imbuendo. Quibus verbis Prosper proponit auxilium illud sufficiens quod daturomnibus hominibus, itemque gratiam primam, qua specialiter datur impiis in Ecclesia. Qua gratia prima quia male:

vtuntur, Deus ipsis non dat gratiam secundam, quæ dicitur efficar. Se quia homines extra ecclesiam male collocant auxilium sufficiens, me rito ob huncabusum à Deo puniuntur. Sed tota hæc doctrina de tepto batione facile potest è sed. 2. huius operæ de decreto electionis & reprobationis, & hac sedt. 4. de executione electionis cognosci.

CAP XXXVII.

De Executione Prædestinationis circa angelos postbam vitam.

PRÆCEPTA.

E xposita est executio pradestinationis qua sit in hac vita: sequiturea; quasipple hanc vitam; qua ipsa otiam est circa angelos & homines, & rursu circa angelos bonos vel malos.

Circa angelos bonos ita fit, vt in fine seculi desinat illud im legationi, quolbe bent in Ecclesia militante, & omnino sunctio illa, qua curant electos & aliamuni res & illa desendunt aduer su iniuriam & vim Satana: vt tantum curent poblam vitam ea qua pertinent ad Ecclesiam triumphantem. Nempeilla cesabunt, quæ angelis tribuuntur. Ps. 34. v. 8. & 80. v. 6. & 91. v. 11. & 103. v. 10. Dan. 7. v. 10. Heb. 1. v. 14. & tantum curabitur ab angelis illud Rosely en Ela 6.

& hymnus ille Apoc. 5.& 7.

Executio pradestinationis circa malos angelos post hans vitam erit, quolum quam sintrespiraturi à sua miseria: que madmodum nunc videntus quams spirare, quando ad iudicia Des in his terris exercenda interdumerinferno dimittuntur. Iob. 1. vers. 7. Luc. 4. vers. 3 4.c. 8.v. 30.31. Apocit vers. 12. cap. 20. v. 1. 2. 3. 8.1. Petr. 5. vers. 8.9. Eph. 6. v. 11. Namin sincle culi sic abiscientur in ignem æternum, vt inde nunquam sintemittend, Matth. 25.v. 41.

REGVL AE.

Angeli boni à qua seruitute sint liberandi in vitimo indidicio?

I. Angeli boni post hanc vitam liberabuntur abillaquas vanitate, quod hominibus peccatoribus in hac vitanecelle habent ministrare.

Nam quia regnum gratiæ tum commutabitur in regnum gloriz, non amplius opus erit ministerio bonorum angelorum. Ceterum dito hant quasi vanitatem, qua angeli castra metantur circa psos: quia angeli sape offenduntur peccatis piorum, quibus ministrant. Et hæcquali ranitas tum cessabit.

11. Ap-

11.

re

III

PE

M

V.

tit

CO

CO

II. Angelimali nondum plene sunt iudicati. Angeli muli Plenum enim illud iudicium occipiet in fine leculi, Matth 25. verfic, nondă funt 41.Apoc,12.V.7.8.9.

XXXVIII.

De aduentu Domini vltimo. PRÆCEPTA.

Treutio pradestinationis post hanc vitam circa homines est spectanda commu-Uniter & fingulariter.

Communiter circa omnes homines; & ita fectatur quantum ad Domini aduen-

tum vitimum, resurrectionem vniuer salem & indicium vitimum.

Aduentus Domini vltimus est, que Christus in fine seculi veniet ad iudicandum mundum. Matth. 24. verf. 30. & fegg. Luc. 21. verf. 27. Ezech. 44. verf. 3. Ad tweefit Johan. 14. verf. 3. 1. Theff. 4. v. 16. 2. Theff. 1. verf. 7. 8. Apoc. 1. vetfic. 7. Appellatur reuelatio Ielu Christi. L. Cor. I. v. 7. I. Petr. I. v. 7. . 1 3. Aduentu illim videbimus caufas & figna.

Canfaita funt:

1. Efficiens:princeps eft Chriftus Matth. 2 g.inftrumentalie eft nubes, Matth.

16. verl.64.

Fini: summus est gloria Dei. 2. Thest. 1. vers. 10. proximus est ve abolico regno Satanz 2. Theff. 2. v. 8. Ind. v. 14.15. perficiatur redemtio Ecclefiz. Luc. 22. V. 28. Hebr. 9. V. 28. Cant. 2. V. 17. Apoc. 21.

Ill. Materia haber rationem obiecti, etitque tous mundus, & in eo

pracipue creatura intelligentes. Matth. 27.

IV. Forma circumscribitur veritate, visibilitate, & maiestate aduentus. Matth. 23. v. 39. c. 24. v. 30. c. 26. v. 64. Ioh. 19. v. 37. Act. 1. v. 11. Matth. 16. v.27.c.24.v.30.c.25.v.31. Adformam etiam pertinet quod aduentusiflefit futurus inopinatus & fubitus. Matth. 24. v. 27.37.1. Theff. 5. v. 2.3.

Marc. 13. v. 36.37. Luc. 21. v. 34.35.36.

Signa vltimi aduentus describuntur. Matth. 24. v.29.30. Luc. 21. v.25. 26. 17. Et hæc electis non terrorem incutere, sed gaudium adferre debent. Luc.21.v.18.29.30.31. De signisillis vide supra in Catecheticis. Nomina. tim restant tria signa, que precedent illustrem hunc aduentum: puta conuersio Iudzorum, feliciras ecclesia in histerris per 100. annos, & confectio belli Gog & Magog post illos mille annos.

REGVLAE.

Aduentin 1. Certitudo aduentus Domini pendet à natura ipsius ve-Christiad race & justa. certua.

Hhhhh

Vera-

Veracitatis est, quod illum promisit. Matth. 24.7.30. 108.147.3. 108.

tiæ est, quod aliquando pii sint liberandi, & impii astligendi. Math 1,
Quæ duo opponenda sunt irrisoribus illis & Epicureis, de quibus legitur. 2. Pet. 3.7.2.3.4. Subinde autem meditari debemus gloriosumhus aduentum vt nos consolemur, & diligenter faciamus osticium nostrum, vt deniq; Epicureis possimus os obdurare & gloriam Dei vindicar. B.

bemus etiam illum optare, precibus q; à Deo exposcere: quia in oration bemus etiam illum optare, precibus q; à Deo exposcere: quia in oration Dominica Christus ita nos docuit, & san aorum proprium est dessere hunc aduentum Apoc. 22.7.17.20. Cæterum dies aduentus nobius ignotus, vt est Mara 13.7.32. vt observentur omnes dies, & adomniamo menta parati simus Matth. 25.7.42. tum vt frænemus nostram curiosistem; tum denique vt impii resipiscentiam non disserant.

Quadruplex aduentus Christis

II. Aduentus Domini vltimus conferri debet cumhumi li ipsius aduentu in hunc mundum, & cum aduentu adpas sionem, itemq; cum aduentu gratiz in corda electorum.

Nam hæc comparatio est satis pathetica. Primus aduentus est Christianatius tatis: secundus est passionis, cum ingressus est vibem Hierosolymam Matth. 21. tertius est aduentus gratiæ: quartus erit gloriz. In significantus rica capita, Modus, Finis, & Euentus.

CAP XXXIX.

De Resurrectione vniuersali.

PRÆCEPTA.

Resurrectio vniuersalis est iterata anima & corporu coniunctio, satispunti Dei virtute, cum expleto elestorum suorum numero omnes homines, quadmitio mundi in terris vixerunt vs gad sinem, à morte in vitareuocabit. Ioh. 11.7.14. Luc. 14. V. 14. A. 3. V. 24. I. Cor. 15. V. 12. I. The st. 4. V. 1. 1. Pet. 3. V. 7. Apos 6. vers. 11. Dicitur vniuersalis ad differentiam resurrectionis particulais seu antecedentis, cuius exempla extantin Scriptura. Matth. 27. V. 12. I. Matth. 27. V. 12. II. Matth. 27. V. 12. II. Matth. 27. V. 12. II. Cor. 13. V. 12. II. Matth. 27. V. 12. I

Eius occurrunt existentia, & modus secundum causas suas.

Existentiam resurrectionis sutura probamus quing, classibu argumentorus. In prima classe sunt dicta V.T.Iob.19.v.15.26.Dan.12.v.2.Ezech.37.v.l.

Istor-

fes argumen- Hof. 6. v. 2. c. 13. v. 14.

June Time Luc. 20. V. 3 S. c. 14. V. 14. Act. 24. V. 15. C. 26. V. 6. Phil. 3. V. 11. 21. June 27. 28. 29: Matth. 25. 2. Cor. 4. V. 14. Apoc. 20.

Intertia classe sunt rationes ex principiu Theologicis deducta: I. A lege lata primo hemini, & ab eo flatim violata. Genel. 2. verl. 16. 17. vbi Deus minatur mortem, scilicet temporalem & zerernam. Vnde necessario conficitur fore vi fementia illa mortis zternzaliquando executioni mandetur. II. Ab Examplio; quod proponit Christum authorem & datorem vita aternz. Roman. g. vers. 18.19.21. III. Afædere gratia; in quo Deus nobis promittit, sefore Deum nostrum, id est, nos plane beatos redditurum in omnezuum. Matth. 22. v. 30. IV. A promisionibus Dei; quæ factæ funt credentibus in Christum. Iohan. 13.14.15. V. Ab vnione noftri cum Christo; quia caput noftrum resurrexit; nos quoque ipsius membra resurgemus. 1. Corinth. 12. verf. 12. Phil. 3. verf. 21. Hebræot. 2. verf. 17. capit, 4. verf. 15. Gal versic. 4. Romanor. 1. versicul. 3. Ex quibus locis ducitur argumentum firmum pro resurrectione carnis, partim ab assumtione humenz naturz, partim à fine propter quem Christus assumut humanam naturam. VI. Aiure regnandi, quod Deus habet in homines tum pios, tumimpios: & in hos quidem, vripsos debellet, in illos autem, vteos glotificet. 2. Theff, 1. verfic, 5.6.7. 8. 9. VII. Apraxi minifterii verbi & faoramenterum Veteris & Noui Testamenti; quia Deus verbo promisit & Sacramentis confirmauit fe suos omni ex parte beatos effecturos. Et cum totus homo fide communicet Sacramentis, necesse est vt fiat quoq; totus particeps rei significatæ, quæ est Christus cum omnibus suis donis, inter que eftre furrectio & vita æterna. Ita circumcifio & baptilmus funt regenerationis ac proinde refurrectionis symbola: pascha & S. Cona funt symbola spiritualis nutritionis, atque adeo vita æternæ. VIII. Ab exemplis Veteris & Noui Testamenti corum, qui à morte fuerunt excitati. Sic Elias excitatit puerum cuiusdă viduæ mortuum.1.Reg.17.v.18.Elisaus similiter.2. Reg.4.v.32. Contactu quoq; corporis Elifæi fuit quidam excitatus. 2. Reg. 13. v. 20. Lazarus fuir excitatus à Christo. Ioh. 11. Multa quoque corpora mortuorum resurrexerunt tempore mortis Christi Matth.27. vefic, o. Christus etiam legituralios excitasse. Matth. 9. vers. 25. Marc. z.verl. 41. 42. Luc. 8. vert. 54. capit. 7. verl. 14. Petrus quoque & Paulus Christi virture quosdam excitarunt. Actor. 9. versicul. 40. capit. 20. verfic.10.

Inquarta classe est orthodoxus Ecclesia consensus: qui colligi potest ex historia Ecclesiastica & aliquammulus Patrum, Scholasticorum, Martyrum, & aliorum Christianorum dictis. Ego paucula adscribam. Angustinus de cognitione vera vita ait: Si ea inconcussa manebunt vel constabunt, qua superius verissimis argumentis probata sunt, tunc omni repugnantia submota, omnique necessitate admota resurrectio erit sutura.

lu

fu

di

m

A

ai

H

di

fo

C

m

C

U

Constitit. n. Deumesse veritatem, veritatis autem verba necesse effet impleri:quod fi non implebuntur, sequitur quod aut Deus mutabilis fin aut veritas non fit. Quod fi impleri non poterunt, tum Deus omnino. tens non est:quæ cuncta liquet quam absurdisima sunt. Incommundi lis itaq; veritas Deus, promisit suis dile doribus plenum gaudium, sin contemtoribus plenum supplicium: quod vtrumq; erit impossibile, ni fit in anima & corpore. Et paulo poft: Si corpora non relurgant, tuncani. mæ æternæ factæ non funt. Sed fuperius probatumelt, animas zienna factas. ad hoc videl. vt Deum cum angelis semper videant, &in haci fione fine fine beate viuant. Beate aut non viuunt, si indumentalis [6] licet corpora, in fordibus computrescere absq; spe recuperationiscon spiciant. Sequitur namq; vt necessario vestimenta sanctarum animarum que stole appellantur, perrefurre dionem innouentur, & in incompribilem gloriam immutentur, quib. anima reinduta semper beate Deum contemplentur: & è cotra, vt infelices reinduant fordidas vestes, de que rum fæditate semper doleant. Vide eundem de temporaferm. 2. & ferm. 10. de verbis Apostoli: vbi ait in refurrectione mortuoru consistere totam frem Christianorum. Idem lib de immortalitate anima, ait: Ita certaro teneamus (refurre aionem carnis) vt certius nobis non fit folem cum occidento riturum. Confer eundem lib. de fide & fymb. & lib. de agone Christilis mais mit. Dei c. 20. lib. de cura pro mortuis gerenda. lib. 2. de symbolo ad Catubumenn, vbi ait loquens de resurrectione: Hec est summa fidei nostre, que separa nos ab infidelibus. Ambrofius lib. 5.6.2 3 . Hexaem. adducit historiam vermi Indici (cuius metamorphofis accenfetur miraculis natura) & alias billa rias naturales, quibus confirmat resurrectionem carnis, Etibidende phænice loquens, ait: Fac & tu ô homo tibi the cam, expolians verem hominem cum actibus fuis, nouum indue, Theca tua, vaginatus Chir Aus est. Et paulo post: Theca ergo tua fides est: imple eam bonis, virunen tuarum odoribus, hoceft, castitatis, misericordia arq; iustitia, & inipi penetralia fidei suaui factorum præstantium odore redolentiatorisip gredere, ea te amictum fide exitus vite huius inueniat, vt poffint effatta pinguescere. Paulo post de Paulo ait : Intrauit igitur in thecamsuamquali bonus Phænix, quam bono repleuit odore martyrii. Idem American professo tractat hoc argument u oratione de resurrectione, voi interalization cit: Tribus tamen euidentius colligitur resurre aionis sides, quibuso mnia comprehenduntur:ratione, vniuer sitatis exemplo, testimenio gestæ. Rationem ducit à iustitia Dei, quæ postulat vranima inindician vocetur cum corpore Ad exemplum vniuer fitatis refert generationum feriem, successionum vices, obitus ortusq; signorum, diei & nochisocar

lusterumq; quotidietanquam rediuiuam successionem. Testimonium reigesta vocar exempla corum qui resurrexerunt, de quibus paulo ante. Idem debenedictione Patriarcharum c.13. inquit: primum & maximum fidei fundamentum, in relurrectionem Christi credere. Quicung; enim crediderir refuscitatum, festinus requirit, deuotus accipit, & intima Deum mente veneratur. Credit enim quod ipse non moriatur, si credat in relurectionis authorem. Videpræterea Irenaum lib. 3. aduer sus hareticos.c. 21. Micais. vbi argumentatur à Christi tanqua capitis resurrectione ad no-Aram Cyprian. ferm derefurredt. Christi probat refurrectionem ex eo, quod Chailus vei primitiz dormientium refurrexerit. Tertullianus lib. de refurredim alt: Fidueia Christianorum, resurrectio mortuorum. Et lib. 5. adunfu Marimem de refurrectione dicit : Est enim ianua regni colestis. Ham docet, ex fide refurre ctionis patientiam & consolationem fidelibus manare. Idem apolog: aduer su gentes ait: Lux quotidie interfecta resplender, & renebræ pari vice decedendo succedunt, sidera defuncta viuefeunt, tempora vbi finiuntur incipiunt, fructus confumuntur&redeunt. Com femina nonmili corrupta & diffoluta focundius furgunt, omnia pereundo seruantur, omnia de interitu reformantur. Tu homo tantum nomen, siintelligiste vel de titulo Pythiæ, diceris dominus omnium morientium & refurgentium, ad hoc morieris, vt pereas? Confule præterca Cyrillum Alexandrinum lib. 7. de Trinit. & lib. 7. contra Iulianum haretium. Inprimis lege Iustinum Martyrem, qui philosophice & theologice tradatargumentum de resurre Ctione carnis Quast. 112.

Inquinta classe funt rationes Philosophica; quæ ducuntur ab omnipotentia & infitia Dei; item que ab imaginibus resurrectionis in natura pro-

politis. Vide Theolegiam naturalem part. 1. cap 19

Sequentur caufarefurrectionis, boc ordine.

1. Efficiens princeps est Deus Parer in Filio per Spirirum S. Ioh. 19. v. 15. cap. 5. v. 28. 1. Cor. 15. v. 12. Phil. 3. v. 20. instrumentalis, ministerium S. angelorum, 1. Thest. 4. v. 16.

II. Fini primarius, gloria Dei per patefactionem misericordia & iustimeipsius: secundarius, salus & vita piorum, exitium & mors immostalis

impiorum, Dan.12. v. 2. Ioh.5. v. 29.

HI. Materia est corpus cuiusque hominis in terra, siue illud sit mortuum, siue adduc viuum & derepente mutatum, Matth. 24. v. 31.1. Cor. 15-

vigz.1. Theff. 4. v. 16.

IV. Forma est copulatio animæ cum corpore defuncto; aut viuorum hominum immutatio, 1. Coriuth. 15. v. 51. tum raptus sidelium in nubesinoccursum Domini, 1. Thessal. 4. v. 17. & impiorum trepidatio.

Hhhhh & Hinc

Hinc resurrectio piorum dicitur resurrectio vitz; impiorum, resurrectio indicii.

REGVLE.

Dostrina re- I.
furrectionis
non est contra natutram.

I. Doctrina de resurrectione carnis non est contranatoriam, etsi est supra naturam.

Hæc doctrina adeo superat naturam & rationem, vt non solun ethnicis ridicula, Actor. 18. v. 32, fed etiam quibufdam in populo ludio ablurda fuerit vifa, Matth. 22. v. 23. Actor. 23. v. 6. Quin & ipfins Ecclebe primordia & incunabula, non leuiter in hoc capite perturbanit Sam. 1. Cor. 15. v. 12. 6 fegg. 2. Tim. 2. v. 18. Vrutautem hæc doctrinarationen corruptam superet: non tamen eam euertit, led potius emendat & perficit, discussis peccati tenebris. Vnde probationes huius articuli depromuntur è lumine natura, tanquam igniculi sub cineribus latentes. Inter illas probationes eminent hæ duæ. I. Manentibus iildem numeropin. cipiis essentialibus, materia scil. & forma, eodemq; agente, quodeant lus conjungere potest, nihil obstat, quo minus res corrupta restimant. Nec obstar, quod corpora multifaria dissipentur: quia Densonnisim scit vbi quidque repositum sit, quomodo paterfamilias nouitrbiquidque reconditum sit in ædibus quamuis amplissimis : & Deusomnipotens, qui omnia ex nihilo produxir, potest reproducere resin principiis suis latentes. 2. Ordo dinina institia postulat, vt benefactispramia, malefactis pænæ rependantur.

Christus quomodo sis causaresurrectionis nostra?

Bioms?

II. Christus est causa esticiens & exemplaris resurredionis carnis.

Efficiens; quatenus vna cum Patre & SpirituS. excitabit momos. Exemplaris, quatenus iplius refurrectio est τούγεσμμος & exemplan, arque etiam initium nostræresurrectionis.

Qualia sint III: Idem numero corpus, quod cecidit, resurget, sednon futura corpo- idem qualitate & statu.

Hoc docet Scriptura 1. Cor. 15. & 10b. 19. & natura Dei iusti & milericordis id postulat. Homo itaq; totus resurget quantum ad corporues sentialia attributa, non autem quantum ad illa, quæ miseriam vitzanimalis respiciunt. Habebit igitur homo in resurrectione membracuporis, quæ hichabuit: & electi quidem omnia habebunt membracuporis, quæ hichabuit: & electi quidem omnia habebunt membracuporis, etiamsi quibus sudam hic caruerint (hoc enim pertinet ad ipsorum beatitudinem) reprobi autem non videntur accepturi ea membra, quibus hic caruerunt. Quod attinetad humores cosporis, homo recipiet

illos, qui dicuntur necessarii, non autem istos, qui dicuntur excremenvitii, vt funt semen, lac, & similes. Sed, inquis, cessante operatione membrorum organicotum tanquam fine, ceffabunt & ipfa ranquam media. Sed,inquam, membra illa organica non tantum ordinata funt ad vitam animalem, vt in hoc feculo, fed etiam ad vitam spiritualem, vt in altero: vbialia erit operatio istorum membrorum. Et vero non tantum est giminter membra organica & operationem, sed etiam inter membra organica & integritatem hominis, adeoque materia & forma. Ethergo priorilla relatio perit, maner tamen posterior. Quod probe tenendum estcontra Epicureos & Originem. Tolletur, vno verbo, status animalis, & commutabitur in spiritualem, r. Cor. 15.

IV. Nulla deformitas erit in corporibus electorum in re- Corpora electorum in re- Gorum non furrectione.

resurgent de

Triplex est deformitas corporis in hacvita. Prima est ex defe & u vel formia. membri, vt in mancis; vel quantitatis, vt in pumilionibus. Corpora electorum neque manca erunt, neque inconcinna statura: quia perfechaerunt. Secunda est exaccessione membri disconuenientis, vi in sedigitis & strumosis. Tertia ex inconcinno membrorum situ vel commenlu: vtin strabis, simis, varis, valgis. Neutra quoque ex his duabus etit in corporibus electorum: quia illa omnibus gloriz ornamentis conspicua fulgebunt, Matth. 13.v. 43. Resurrectioni autem impiorum, quæad ignominiam ordinatur, non repugnat, si ipsorum corpora probrosis notis compunctaresurgant. Quamuis hic præstiterit inigen cum Augustino, quiait: Non debet nos fatigare incerta habitudo eorum, quorum certa & sempiterna erit damnatio. Enchirid. cap. 92. Sed, inquis, Christus cum vulnerum suoru cicatricibus resurrexit. Sed, inquam, Christi singularis estratio: quia vulnerum illa vestigia nullam corpori eius deformitatem, ked potius fummam triumphanti victori, atque hæc pugnæ fuæ infignia circumferentiaddunt dignitatem, immensamque eiuserga eos, quorum caula tam dira pertulit, commendant charitatem. Quod si quid ta-Letiamin sandis martyribus cogitamus futurum; sciamus id à Deo ita mutatum iri,vt martyrii quidem extet elogium, nullum autem corporis. glorificati appareat dehonestamentum.

> CAP. XL. De vltimo iudicio. PRÆCEPTA

Limumindicium est augustissimmille actus, quo Christus è cœlo summa cum: glorage gloria & maiestate redux, indicaturus est vniuersum orbem terrarum. Et her frequenter debemus meditati cum Hicronymo, qui ait: Quotisillum diem considero, toto corpore contremisco. Sine enim comedo, sue bo, sine aliquid aliud facio, semper videtur illa suba terribilis sonareantibus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium.

Quatuor ipsius causa sic habent.

I. Efficiens princeps, ratione authoritatis & potestatis, est tota Trinium spectu exercitii est Filius, Marth. 28. v. 18. Ioh. 5. v. 22. Actar. 10. v. 41. 617. v. 31. idque secundum vtramque naturam: instrumentalis, sunt angel quoru opera Christus vsurus est, tum in congregatione iudicandonun tu in segregatione iudicatorum, Marth. 24. v. 31. c. 25. v. 32. d. Thes. 43. II. Finis summus, est laus gloriosa Dei gratia. & officii regnique aconomici, quod in hoc seculo Christus exercer, consummatio & abdicatio, 1. Cor. 15. v. 24. subordinatus, est electorum sempiterna selicitas, & reproborum ad sempiternas pænas iusta condemnatio.

III. Materia est vniuersum genus humanum, quod iudicabitursecutedum sidem aut infidelitatem ex esse declaratam, Matth. 25, v. 35 & seqq. 2. Cor. 5. v. 10. Nam etsi particularia iudicia de singulis preceserint: necesse tamen est, vt in hoc vniuersali iudicio omnia manister.

tur, & totus homo iudicetur.

1 V. Forma huius iudicii est rotus ille augustissimus ordo & processa, qui cernitur in cognitione causa, sententia dictione, & impletionela

executione, Matth. 25. à v.31. v que ad finem.

Cognitio causa est, qua omnium hominum conuocatorum openminisestabuntur: quæ videtur sola mente, pernicissimoque consistiz motu peragenda, ita vi illa irradietur admirabili quodam lumis, cuius vi in memoriam reuocenturomnia præterita.

Sententia dictio est, qua Dominº absoluer electos & reprobos codemarbit. Et hac in sensus incurret, Matt. 25. v. 34. & seqq. Luc. 13. v. 27. lud. 15

Executio seu impletio sententia est, qua Deus electos in columenenet, I. Thess. 4. v. 17. & reprobos detrudet in inferos, Esa, 66. v. 24. & columnou um terramque nouam creabit, in quibus iustitia inhabitet. Rom. 8. v. 19. 20. 21. 22. 2 Petr. 3. v. 13. 14. 15.

REGVLA

te

I

Indicium Dei I. Iudicium Dei in Scripturis tria significat.

primo notat vniuersalem gubernationem: deindeipsam damanio
in Scriptura.
nem: tertio acum ipsum iustificationis & damnationis simul, & in secriptur hocin loco: itatamen, vt non intelligatur indicium parienlas.

Seusnecedens, quo Deus iudicat hominem velin hacvita, velin morte: fed vniuerfale, quod fiet in censorio ilto & magnó die.

11. Filius dicitur iudex mundi, non exclusiue aut opposite, Quomodo sed per appropriationem.

Christus dicatur futu-

Quiafcil. per Filium in forma visibili iudicium extremum exercebi- rus iudex? m:nontanquam per iudicem subdelegatum, sed omnino vr principalem, à quo nulla erit prouocatio. Iudicabit autem Christus mundum in formahumana: quia per eam redemtionis munus impleuit, in eaque olimindicarus fuir à mundo. Idem vero gloriæ fulgor pios gaudio, impioshorrore afficiet, Cæterum fancti homines dicunturiudicaturi mundum,1. Corinth. 6.v. 2. quia funt membra Christi adunata capiti suo; tum ratione comprobationis, qua fuffragabuntur Christo; tum ratione comparationis cum impiis, qui in iudicio illo condemnabuntur. Et hoc fenin Scriptura negat credentes iudicari, Iohan. 3. v. 18. c. 6. v. 94. scilicet iudicio condemnationis.

III. Omnesiudicabunturautsecundum Euangelium, aut indicabuntur secundum Legem. ex enangelio, alii ex lege.

QuiEungelium receperunt, iudicabuntur fecundum illud & ex eo. Roma.v.16.Qui vero Euangelia non acceperunt, iudicabuntur ex Lege, Rom.2.7.12. Cognoscent igitur homines omnia sua opera, Matth. 12.7.36. & quidem cognoscent illa vel in se ipsis, vel in suis causis, vel in suis effedis, vel ex fimilibus, contrariis & fignis, 1, Cor. 4. v. 5. per lume quoddam, quodillos irradiabit, mirabile. Eavero, quam electi experientur, recordatio, non adferet iplistriftitiam : fed potius augebit fiduciam & gloriam, dum secum recolent malum, ex quo ipsi per Christi gratiam emerserunt, reliquis in illo gurgite submersis. Etst autem nemo pius possit recordari peccati sui, quin id displiceat (placere enim non potest, quin nouo cumuletur) tamen quo minus effectum triftitiz producat, à potentiore causa, Dei scilicet visione, prohibebirur, Apoc. 21.v. 4.

IV. Circumftantias extremi iudicii ferutari eft curiofitatis. Abstinen-

Namprimo dies buius iudicii notus est lost Deo, Marc 13. v. 32. Ador, 1. dum est curi-27. Criam instatu gloriæ notus est humanæ Christi naturæ: sed angelis cumstantiis beatis, & beatis hominum spiritibus non est norus. Inanis enim est ra vitimi iuditioilla Gregorii, qui id affirmat; quod scilicer nihil non videant, qui vi- cii inquirendentem omnia vident. Atqui ne is quidem qui Solem hunc intuetur, 4x. propterea eodem inruitu videt, quidquid Sol, licet finitus, radiis suis obit. Ad locum huius indicis quod attinet, necille definitus estin Scriptura.

Nam quod ex Ioel. 3. v.12. affertur de valle Iosaphati, videtur anagogier accipiendum de conspicuo & illustri processa ipsius iudicii: quia valli Iosaphati, ab insigni de hostibus Israelitarum parta vidoria hoccognomentum adepta, 2. Chron. 20. sita erat in ipsius Sionis & Hierosolymz conspectu. Non igitur fatigemus nos inquirendo circumstantiasilla iudicii non reuelatas: sed illud iudicium certo suturum este credamu iuxta Eccles. 12. v. vst. Matth. 25. Rom. 14. v. 10. I. Cor. 4. v. 5. 2. Cor. 3. v. 20. modum illius in Scriptura reuelatum iugiter meditemur.

Quomodo mundus pervurus?

V. Mundus peribit non quoad substantiam, sed quoadaccidentia.

Eusebim eleganter ait: Ού πανπλως πεος φθορον ο κοσμο χωρής α, αλά megs avanaurouov. Et Augustinus lib. 20. de Cinit. Dei, c. 16. inquit: Illacon. flagratione mundana elementoru corruptibilium qualitates, que corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitusinteribunt: atque ipfa substantia eas qualitates habebit, qua corporibusimmortalibus mirabili mutatione conueniant: vt scilicet mundus in melius innouatus, apte accommoderur hominibus, etiam carneinmelius innouatis. Et Hieronymus in Pfal. 102. ait, colos præterituros, nonquod in nihilum redigentur & noui substantia creabuntur sed quiainmelius murabuntur. Quo pertinet illud simile, petitum abauteo poculo, quod contusum & corruptum per ignem ab aurifabro innouatus. Carenn quæ partes mundi fint mansuræ post vltimum iudicium, definite non potest. Satisigitur nobis sit, quod Apostolus Rom. 8, v. 21. tradit create ram vniuer sam à vanitate vindicandam esse, non quod non sint fume vlla amplius creatura, sed quod in felicem illum statum filionum Dri fint afferendæ.

CAP. XLI. De vita aterna. PRÆCEPTA.

E xecutio pradestinationis post hanc vitam circa homines hos & illos singulaines spectatos cernitur in vita aterna, & morte aterna.

Vita aterna est vita gloria, qua anima corpori fuo adiunsta, Deo fruitu inatrnum, euecta ad fummum felicitatis fua culmen.

Eim causa ita fe habeut.

I. Efficiens solitaria est Deus: Pater quidem donans, Filius menioria Spiritus S, appplicans & obsignans, Joh. 14. v. 23. Apoc. 21. v. 3. L. Cor. 15. v. 45. Rom. 8. v. 11. 11. Fini fummu est laus gloriosa gratia Dei : subordinatus, glorificatio

electorum Dei, Apoc. 21. v. 3.5.11. 12.17. 1. Cor. 15. v. 28.

III. Materia habet rationem subiectivel obiecti. Quæ habet rationem subiedirecipientis, est Ecclesia proprie di da, id est cœtus ele corum, 1. Timoth. 1. v. 21. & subie dum quidem adæquatum beatitudinis est totus homo, constans corpore & anima, fictamen vtanima sit præcipuum Subjectum. Obiectum est manna illud absconditum, & nomen nouum, quod nemo nouit, nisi qui accipit, Apoc. 2. v. 17.

IV. Forma est perfectissima ab omnibus tum corporis tum animi malisliberatio, omniumque bonorum in illa sanctorum communione, plenissima aggregatio, iucundissimaque ac sempiterna fruitio. Estigitur

hiclumma beatitudo, quæ consistit in gloria & gaudio aterno.

Gloria aterna est partim conformitas cu Deo, 1. loh, 3. v. 2.2. Cor. 3. v. 12. partimineffabilis honor & splendor tum animæ, tum corporis, Phil.3.

v.11.1. Cor. 15. March. 10. v. 32. Luc. 12. v. 8.

Gaudium aternum est partim visio Dei clara, partim acquiescentia in Deo, partim denique scientia fiue cognitio istorum bonorum in omnes feculorum myriades duraturorum, Dan. 12. v.3. Matth. 25. v. 26. Luc. 20. V.35.36. loh.3. V.15.16. c.5. V. 24. Act. 26. V. 18. Rom. 2. V. 6.7.10. c. 8. V. 18. 30.1.Cot.15.v.49.53.54. 2.Cot.5.v.1.Gal.6.v.8. Col.1.v.9.10.12. 2.Tim. 4.v.8. Hebr. 12.v. 12.23. Apoc. 2.v. 7.11.17.26.27.18. c.3. v. 5.12.21. c.20. &11. Pro hac porro beatitudine electi Deum & Seruatorem suum celebrabuntin zternum, Apoc. 22. v. 3.4.

REGVLÆ.

I. Vitazterna est coronis omnium beneficiorum Christi. Vita aterna

Vitazterna est omnium bonorum & gratiarum Dei plenus vsus, ple-beneficiorum naque possessio & fruitio. Eius igitur consideratio frequens decet Chri- Christi, stianum. Nam hoc modo potest se quam esticacissime consolari, & ad stadium lunm quam alacerrime decurrendum excitare. Tametsi vero non poslumus in hac vita comprehendere vitæ æternæ statum & conditionem, 1. Cor. 1.3.v. 12. aliquid tamen possumus veluteminus cerneresid nempe quod Scriptura facra reuelauit.

II. Vita zterna nomina & tituli diligenter obleruari de- Nomina vabent. ria vita ater-

Nam adumbrant naturam iplius. Dicitur autem gaudium, regnum Dei, Mcorona gloria, Matth. 25. v. 34. 46.2. Tim. 4. v. 8. item falus nostra, 1. Pet. I. v. 9.

Probatur quod fit vita aterna.

Dicitur vita; quia nihil optabilius est quam vita, & quidem ralivin quæ eft perfecta. Dicitur aterna; quia nullum finem eft habitura. Dici. citur etiam sabbatismus aternus, id eft, quies, Heb. 4. v. 9. item summafiling, & Summum hominis bonum : item & dauporia aiwri. Et didauporia quidem; quia postquam homo ad hunc statum peruenit, plus quiddamet quam homo. Deus enim, vt ethnici censebant, potius est, quam homo nominandus. Quare di dayuviar appellarunt huiusmodi statumide monibus, id est diis. Dicitur etiam fatus patria, infigni metaphora, Ca. terum vitam æternam effe probat Scriptura; quæ docet Deumpionififfe nobis æternam beatitudinem, Ioh. 1. 6 2. v. 25. & huncelle finemf. dei, I. Petr. I. v. 9. Omnium quoq; hominum votum & confensus prober effe vita eternam. Omnes enim eam appetunt. At omnium hominum confensus est tanqua natura, seu Dei, vrait Plato, vox, cuius authoritis Epicureorum subsannationibus infringi non potest. Inde campi Elvii poetis decantati, & beatorum infulæ. Verum interimest quod uppla. Scribit fer m. 19 de verbis Apostoli. Hoc præcipue Christianos agentiliem. re secernit, quod hi hanc tantummodo vitam credunt, nosetiam fumram. Etenim licet ethnici viderint post hanc vitam restare aliam: ramen non fuerunt præditi vera fide: quod Augustinus recte dixit.

quid?

Vita aterna III. Vita æterna eft plena & perpetua promissionum Dei, quæ nobis in Christo factæ sunt, possessio & fruitio.

> Quid sit vita æterna multi anxie quæsierunt. Et primo quidemphilosophi solicite laborarunt in tradenda definitione summa beautioinis, sed non potuerunt illam dare. Alii enim beatam vitam definierun corporis voluptate: alii animi virtute. Ambo nesciunt, ait Augustinus, quid fir beata vita. Idem Augustinus lib. 19.5, 2. de Ciuit. Dei doceren lons Varronis de philosophia, fuisse ducentas octoginta duas, vel, vralim merant, octoginta octo diversas philosophorum sententias de beant ta. Christiani autem scriptores, etsi diuerso verborum sono viuntum descriptione vitææternæ: retamen inter se consentiunt. Ita Angalian lib.13. de Trinit. c.4.5.6.7. eleganter & neruose describit vitam etemm Quorum summaest hæc. Beatus ille est, qui viuit vt vult: & nihilvalt male. Neque enim tam miserum est adipisci quod velis, quamadipisci quod nó decet, & quod non aportet. Bonorum enim vota nonnilibo na effe debent. Idem ferm. 16. de verbis Apoftoli docet, vitamatemaeffest. hærere ei, qui summe est, id est, Deo. Omnino, inquit, non me hum Deus, nisi promitteret mihi seipsum. Nam quidquid Deus ribi ponitti, no valet aliquid præter ipsum Deum. Ipsum fonté virascio, stito, stito,

Hincvita zterna dicitur visio Dei gloriosa. Nam in Dei per Christum visione satiabuur desiderium animæ nostræ. Hoc enim sat est, vltra non habet, appetar anima. Acquiescentia enim nostra plena est in Deo per Christum: & designatur nomine visionis, tanqua sensus pulcherrimi & efficacissimi inter ceteros. Porro vita æterna est summum bonum, quod propter sesexpetitur, & omnia propter ipsum. Est, inquam, plena Dei &incocusta fruitio in Christo, quantum eius capax este potest humana natura glotificata. Frui aut plus est quam vti, ait August.lib.10.de Trin.c. 11. Fruienim eft vri cum gaudio, quod est non adhucipei, sed iam rei. Afsumstrenim aliquid iam in facultate voluntatis cum fine delectationis, qui fruitur, ait idem Doctor. Nempe Deus tum erit omnia in omnibus. Quod explicans August. serm. 16. de verbis Apostoli: Quid est, inquit, omnia? Quidquid hic quærebas, quidquid hic pro magno habebas. Ipfe tibi eni quidquid hic volebas, quidquid hicamabas manducare & bibere. Ipie ubi erit cibus, ipie tibi erit porus, ipie erit tibi fol, ipie luna. Volebas lanitarem cotporis fragilem ? Iple tibi erit immortalitas &c. Et ferm.17. Inpattia nullus orandi locus erit, sed tantum laudandi. Quare orandi mulus locus erit? Quia nihil deerit, vbi videbitur, quod hic creditur: 9 hiesperabatur, ibi tenebitur. Et idem ait: Ibi fine codice in verbo leges. Cateium Scholastici constituunt duplicem vitam æternam: vnam materialem, idest, obiectiuam, quæ est Deus; alteram formalem, quæ est iplaadeptio seu participatio Dei. Nam beatitudo dupliciter considerari potest. Primo ratione obiecti; & ita summum bonum est Deus, ad quem contemplandu ordinamur. Deinde tatione formæ; & ita beatitudo est bonum quoddam à Deo creatum, quod defideriu nostrum non explet mili propter bonum illudincreatum. Cum enim beatitudo hoc modo confiderata sit perfectio hominis, & vero homo non possit admittere perfectionem infinitam, necesse est vt illa quoque sit finira.

IV. Vita eterna in hoc seculo à nobis sentitur, sed post hanc vita aterna vitam plene contingit : & hoc fensu dividiturin imperfe- of inchoata vel consum dam & perfectam, inchoatam & confummatam.

Namtametsi plena vitæ æternæ possessio in futuro seculo obtinget: aliqua tamen eius gutta & scintilla à nobis sentitur in hoc mundo. Etenimex parte iam videmus Deum in Christo, & ipso fruimur.1. Cor.13. v.11. Etex parte ipsum cognoscimus. Quibus in rebus posita est vita æterna. lob.17. v.3. Sed hic sumus viatores:id est, ex parte cognoscimus, & ex parte fruimur Deo. Ex quo fit, vt scriptura nos vocet beatos et in hoc mundo. Pf32.quia scilicet beatitudinis futuræsensum aliquem habemus, & gu-

Lilli

ftu vero fraimur, coque delectamur. Ideo Ifid.lib.3.de fummo bonec, 18, leganterait: Qui mundum oderunt, neceum sequuntur, internatus quillitatis quiete finentes, futuræ pacis requiem, quamillic expedan, hic quodammodo habere iam inchoant. Curautem id fiat, duplette ratio. Prima, vt hac futuræ suæ conditionis, quanqua leui prægustamen to, fideles hic fustineantur& animentur, ne labascant & deficiant nimin fuarum miferiarum onere preffi. Ro. 8. v. 18.2. Cor. 4. v. 17. Altera ratioel vt hæchæreditatis Dei arrha, quæ nobis per Spiritum Sandumdam. fit firma iam nobis certaque future totius promissionis confirmations. fignatio & ratificatio. Eph. 1. v. 14.2. Cor. 1. verf. 22. c. g. v. s. Vtienimanhaet pars doni & pretii totius : fic hæc est diuinæ beatitudinis particula, que nobis præ manu datur, vt fit futuri boni certa spes & expectatio. Eno iam de morte in vitam fumus traducti. 1. Ioh. 3. v. 14. Coloff. 1. v. 13. Atque hac eft vita aterna inchoata. Perfecta & consummata eft, qua nobisincelo continget. Hæctanta in nobis erit, quanta maxima effe poterit pronstura nostra capacitate. Et hac describitur sub celestis Hieruslemt po & figura. Apoc. 21. 6 22. & de ea proprie dictum est, Quamplorioli de te dica funt ciuitas Dei? Pfalm 81. verf.3. In hac porro vica etimusumprehenfores: non quod Dei immensitatem simus comprehensuri (hocenim implicat contradictionem) sed quia comprehendemus omneid, quod de Deo comprehendi expedit. Cæterum inepra estilla Sorbonistarum distinctio in præmium substantiale & accidentale. Premium fulstantials vocant plenam Dei fruitionem. Pramium accidentale vocantootam & infigne in vnoquoque sanctorum, per quod intelligi ques quo genere mortis vel vitæ, ille vel ille Deum glorificauerit. Qualententi est inepta: vt & illa Scholasticorum, qui faciunt duplicem futurismi felicitatem: vnam naturalem, qua dicunt frui omnes homines, ita vi Deum fint cognituri tanquam authorem natura, & ipsum amaturi:alterams pernaturalem, qua Deus author redemtionis agnoscitura solis electionis Quæ sententia si vera est, reprobi quoque futuri sunt felices: id quodi rationi & S. Scripturæ repugnat. Matth. 25.

Qualissit vi. V. Vita eterna est plena beatitas, & ea perperua, atquellis ta aterna?

Scholastici tres vitæ æterne conditiones statuut: quod nempe sitsuitio & congregatio bonorum, & fruitio perpetua seu permanens, &n. lis vt de ea simus futuri certi. Recte satis & erudite. Sed nos plenius colle feremus rem istam. Eth enim dici atque explicari nunquampotet, que lis sit vita æterna. Efai. 64. verf. 4.1. Cor. 2. v. 9. potest tamen iuxtafilm Scripturæ vteunque adumbrari. Iuxta filum dico Scripturæ: necum int,

2. Pet 36.

Thomain 1.1. queft. 12. articul. 8. metaphyficas & meteorologicas argutias adferamus. Patrum quoque sententiæ & descriptiones hacin materia funtte diores, quam nonnullorum Scholasticorum: vt cum Augustinus ait fermon. 63. in Iohan. Amas viuere? In vita æterna hoc habebis. Times mori? Non patieris. Hoc sufficere visum est humanæ infirmitati, vi diceretur, Habebis vitam æternam. Et Bernhardus inquit: In gloria cœleftimira serenitas, plena securitas, æterna felicitas erit. Quod diximus de Scholasticis, vno exemplo probemus. Sane Thomas d. l. non recte meritur perfectionem intellectus humani, in altera nempe vita, ex eo, quod fit cogniturus species & genera, & rationes eorum in Deo. Perfedaenim, vt ita dicam, & plusquamperfecta perfectio erit, iplummet Deum cognolcere, & hoc vno se oble chare. Vnde Augustinus lib.5. Confess. receait:Infelix homo, qui scit omnia illa, & te nescit. Beatus autem qui tescit, etiamsi illa (intelligit creaturas) nescit. Qui vero te & illa nouit, non propter illa beatior est, sed propter te solum beatus. Sed videamus conditiones vita aterna, quas positimus numero tres. Primo itaq; hic stausest omnino plenus & perfectus, in quo nihil omnino deerit animo, mhil corpori: quia videbimus Deum à facie ad faciem, & erimus hospitesSanctorum, ciues cœli, socii angelorum, coheredes Christi. 1. Cor. 13. 7: 11.11. Eph. 2. v. 19. Nullaibi erit senectus, nulla mors, nulla infirmitas nullum peccatu. 1. Cor. 15. v. 54.55. 36. Corpora nostra erunt conformia corpori Christi. Phil. 3. v. 2. Anima plene reformabitur ad imagine Dei: quia intellectus vacabit tenebris & corulcabit luce gloria, atq; ita cognoscet Deum une prædicatione verbi, sine sacramentis; sine libris. Voluntas carebit pravis affectibus, omni vero in Deum featresq; charitate implebitur. Videbimus enim Deum, eumque complectemur in nobis, extra nos, omnib.in rebus, eiufq; misericordiam, iustitiam, clementiam, sapientia & potentiam in Christo intuebimuradeo vt quamuis omnes sandospropheras, parriarchas, martyres, etiam cognatos & propinquos nostros simus visuri, omnis tamen noster affectus in vno Deo per Christum sirinhæsurus. Neg; vero fruitio Dei satietatem aliqua nobis pariet, quin perperuo frui eodem velimus. Corpus etiam parebit anime, iplum. que etit gloriosum, nec egebit cibo, potu & similibus vitæ animalis fomentis. Vere igitur scribit Bernhardus ferm. 4 de festo fanctorum. In summa: illa beatitate Deus implebit animam nostram rationalem luce sapienuzconcupiscibilem iustitia; irascibilem perfecta tranquillitate. lustorum vero actio erit perpetua laus & prædicatio Dei, & canticum illud nouum. Apoc. g. verf. 9. cap. 15. verf. 3. Erimus præterea similes angelis Matth. 22.30.& diuina natura, i.e. qualitatu excellentissimarum participes ...

2. Pet. 1. v. 4. Et conditio nostra futura est præstantiot quam fuirin Ad mo:quia in Christo est fundata, tta vt no possiceuerti. Quid multai Deu ibi erit omnia in omnibus. Quæcunq;, igitur hic varia quæris, ôhomo velut diuitias honorem, iple Deus tibi omnia vnus erit. August. Strm. 410 Matth. Secunda conditio vitæ aternæ eft perpetuitas. Quocunquergois ris, Deum tuum habebis, de quo beatus eris: semper cumillo eris, Anna ferm. 1 48 de temp. Nullus enim erit hoftis, qui poffit illam nobis eripen. Pf 110.v.s. Rom. 16.v.20.1, Cor.15.v.26. Tertio hacvitaeft fiuitio realist veraDei:non autem fola spes & expectatio boni. 1. leh. 3. v.a. Hincannt. ferm. 148 de temp, ait: Summa & in nobis, & inter nos, & cumiplo De pax erit: quia eum semper & vbiq; videbimus, & co fruemur. Ergober rissima erit illa vita propter rem, qua fruemur. Fruemurenim Deciola Propter modum, quo ipfo fruemur. Eo enim fruemur perte, omnibur mediiscessantibus. Propter mensuram, qua Deo fruemur. Plencenim co potiemur. Propter tempus. In eternum enim co fruemur Propter cer. tirudinem; quia id fore cognoscemus. Propter locum. In coloenime fruemur, & in terra noua. Propter comites deniq; nobisadiun dos. Nam hi erunt electi. Deus nobis, & vbig; , & in omni momento, & omnibin rebus affulgebit. Spiritu igitur videbimus ipsum. Videbimus &oculis, sed spiritualiter. Corpora enim nostra atq; adeo oculierunt spiritualia, non substantia, 'ed qualitatis & actionis ratione. Porro quo magistelis intelligatur vita æterna, tres illæ conditiones conferriposium cum har vita: quæ est omnium malorum possessio, & ventus momentaneu, d schola alphabetica. Cæterum in altera vita nemo irascitur, nemo indi det, nemo læditur, nulla cupiditas exardescit, nullus ibi Diaboliments Neg; longinquitas illa terminum, nec claricas illa occasium, necsainas illa fastidium habet. Erit enim securitas de aternitate, gloritatio de veritate , exultatio de latietate , vt ait Bernhard ferm . 17 in Pfel Quide tat. Tunc quoq; non peccabimus factis, nec concupilcentiis. Tanen dulcis facies Dei, tam pulchra, vt illa visa nihil aliud possit delectare il tamen erit satietas insatiabilis, nullum fastidiu: semperelusiemus, femper saturi erimus, August. serm. 49. de temp. Adhæc pii videbuntimpio, docet Chryoft in epift. 3 .ad Cyriac, epifc. Nam Abraham vidit divice meptlonem. Non faciet autem cor iustorum miserum ex compassione de mnatorum condolendiaffectio, vbitantum erit sanctorum de Deicotemplatione gaudium, vt tristitiæ nullus tribuaturintroitus, vtestapu Ifidor lib . 2 . de summo bono c. 3 3 . Atque hæc quidem certa funt & explores ex Scripturis, quæ de vita æterna nobis sunt tenenda Frustra autés dolastici disputant, verum corpora nostra futura sint diaphana, & sicaglia,

vestatimibi sint, vbi voluerit anima: qua de re August. serm. 147. detemporari. Talianos habituros corpora, vt vbi velimus, quando voluerimus, ibismus. Frustra etiam iidem quærunt, quæ membra, quos humores, quas virtutes ibi habituri simus. Hæc enim talia que rere curiosum, & temerarium, imo impossibile est definire.

VI. Beatitudo hominis in coelo est continuus actus: & is Beatitudo quidem omnium potentiarum.

actus velha-

bitus? Bestitudo summa non potest esse habitus:quia hocolet imperfectionem. Sed nec poteft effe purus a dus: quia hoc competit soli Deo. Relinquituritaque vt fit habitus in actu continuo, cuiulmodi effet scientia in perpetua speculatione occupata. Est autem hicactus omnium potentiamm. Nam quia beatitudo lumma est perfectio plena, totum subiectum fumperficere debet: & quia est perfectio vltima, omnes potentias fiue facultates debet educere in actum, sublatis omnibus imperfectionibus. lgitur mingenovinov, cuius nunc est credere, tunc videbit clare: mo Jumov, cuius hicelt sperare, obtinebit firmiterid quo enitebat: wo Ingunanov, cuius est amare, tunc diliget perfecte. Vnde perfecta visio, perfecta diledio, & perfe da fruitio. HincThomas in 1.2.9.12.art.7.ait, In beatis effe Dei vilone, que fidei noftre opponitur: coprehensionem, que spei: & plena fruitionem, que quietabit nostrum de Deo desiderium, que charitati hic noftrz opponitur. Quo etiam pertinet scitum illud Bernhardi: Deus futurusestintelle aui plenitudo lucis, voluntati, multitudo pacis, memotiz, continuatio aternitatis. Nam quidquid olim praparauit & inchoauitgratia, tunc absoluet & perficier gloria. Quanquam autem beatitudo lumma perficit totum hominem:precipue tamen partes futuræ funt intelle dus, vt docet Christus Ioh. 17. v. 3. & probant Patres cum Scholasticis, & reda ratio docet. Cum enim adus intelle dus fit nobilissimus, & vera beatitudo confistat in eo, ve aliquis norit sua bona, necesse est, ve vlimus apex summi boni sit contéplatio Dei vt semper - Patris in Chriho,adeoq; cognitio illorum bonorum, que habebimus. Erit itaq; in cœ. lestiilla ciuitate ipse Iehoua Sol fine occasu: erit ibi communio summi boni fine inuidia: gaudiorum fatieras fine fastidio: perpetuus triumphus fine bello:perfectio fine defectu: perpetuitas fine fine: & erut ibi omnia illa bona, quæ describuntur Apoc. 2.3. 21.22. Sed his omnibus bonis accedet cognitio & scientia huius felicitatis. Eritibi gloria corporis & animæ:erit ibi honor, quia erimus filii Dei & ciues cœli:erit ibi pax cu Deo, cumelectis angelis, & hominibus:pax à Diabolo, pax ab inimicis hominibus: tranquillitas fine bello: lecuritas fine hoste: ibi necamittemus a-

Kkkkk

micun

micum, nec timebimus inimicum: ibi viuemus cum bono afredu, fini defe au: ibi nemo nascetur, nemo morietur: nemo proficiet, nemo de ficiet: ibi nemo esuriet, nemo sitiet: sed satietas erit immortalitas, acibus varietas. Et rursus hac omnia nos possidere sciemus. Caterunha: omnia possidebimus gratis. Rom. 6. v. 23. per gratiam sc. Christi. Ad. 15.2. 11. Eph. 2. v. 8. 9. 1. Petr. 1. v. 13.

Gradus in with aterna?

VII. In æterna vita erunt certi gradus.

Hocinter omnes constat, neque angelos sanctos, neque sidelium quemquam effe visurum Deum perfecte, qualis, quantus & quamperfectus in fese & sua natura ille est. Nam Deus solum videbitur seundum donum & mensuram donationis à le facta, sine secundum infinisdont toris Dei dispensationem:nimirum quantum videndi Dei capax entratura creata. Hoc quoque constatinter omnes, vnumquemque fidelium fufficientem seu auragen in Dei visione habiturum beatitudinem, net plus quæsiturum quam habebit, nec minus se habere doliturum quam habet. Sed quæritur de gradibus gloriæ & gaudii, annon illi sint studin ista beatitudine? Affirmandum autem hocestex Dan. 12. r. 3. Ioh. 14.7.1 1. Cor; 15. v. 41. 42. ad quem postremum locum August. serm. 143. di ummi re de air: Vides quia san dorum corporibus promissa est clarita, &diuersa species claritatis. Nempe vnusquisque stabit in sorte sua: patriachæ & prophetæ in forte sua: apostoli in sua sorte : euangelistæin sua forte: pastores & doctores in sua sorte: alii denique fideles in sua sorte. Eadem tamen erit omnium beatitudo: eædem amænitates Dei, Pfales, 11. Quod autem inter Scholasticos quæritur de præmio accidentalise laurea, qua quifque pius testabitur, quomodo glorificauerit Deum-nde putant martyrum coronas fore purpureas, virginum vero ladent albas: id curiosum est. Nobis sufficiat hoc: In vita æterna omnes frentur summo bono equaliter, quantum ad formam, etsi futuraestinaqui litas aliqua ratione gradus; quomodo videmus vasa magna & paruain mare proiecta, omnia æqualiter ad fummum impleti, ethinaqualin ratione capacitatis.

CAP. XLII.

PRÆCEPTA.

Mors aterna est ineffabilis miseria, qua damnati, animo & corport, in maternitatem, experientur.

Lim caufa tales funt .

L Efficiens remota, eft Deus iustus ille iudex: instrumentalis, Satan: proxima: peccatum. Matth. 25. V. 41.

II. Fini fummu, eft gloria iufticiæ diuinæ: proximus, est iusta impiorum

condemnatio, quatenus illa habebit rationem boni.

III. Materia, quæ subiscii rationem habet, sunt pæne æternæ: que obiscii, sunt melodichi & operarii iniquitatis. Ioh. s. v. 29. 1. Thest. 1. v. 9.

IV. Forma est perpetuitas & immensitas poenarum in inferno. Apoc. 10.V.11. & 11.V.8. Ela. 66.V.24. Marth. 14.V. 42.

REGVL AE.

I. Tractatiomortis zternz triplicem habet vtilitatem.

Num de mor te aterna sit trastandum?

Sunt qui putant hanc do Arinam vtpote melancholicam esse preter-trastandum? mittendam. Sed errant. Triplex enim est ipsius vtilitas. Primo exinde ma. iotaterna vita gloria & consolatio apparebit. Hinc Isidor, sib, t. de summo hono. 3; ait: Sicut comparatus color candidus nigro colori sit pulchrior: ita & sanctorum requies comparata damnationi malorum sit gloriosi-or. Deinde hac do Arina est pius necessari, vt maiori cu assectu agnoscant beneficium Christi, quo liberati sunt à morte aterna. Prodest etiam issem vrstudiosius vitent peccata. Nam non sinit in gehennam venire, v-bique cogitate de gehenna, ait Chrysostomus. Vbitamen & hac Chrysostomus. 5 in epist. ad Rom. sententia locu habet: Nos vel ob hanc vnam causam este dignos gehenna, quando plus gehennam, quam Christum timemus. Tersio meditatio huius do Arine cotinet malos in officio. Nam Oderunt peccare mali formidine pana.

II. Pœnas inferorum esse probatur ex Scriptura, itemq; à Ansine pænatura Dei, & consensu gentium.

Epicurei non credunt este infernum, vt est apud Iuuenalem Satyr. 1. Et multi statuunt impossibile esse, vt animæ crucientur in loco aliquo subterraneo. Sunt quoque qui putant non conuenire bonitati Dei pænas inferorum. Sed his opponi potest Scriptura Luc. 16. v. 22. Matth. 25. v. 46. Itemilla loca, que faciunt mentionem Diaboli & angelorum eius. Nam necesse este in qui negat esse inferos, negare quoque esse Diabolos. Huc acceditiustitia Dei, quæ postulat vt impiis post hanc vitam destinetur supplicium. Idem denique probat consensus omnium gentium, quæ ex arcano suæ conscientiæ testimonio fatentur esse pænas inferni. Vide inprimis Platonicos. Chrysost. homil. 48. 49. & 50. ad popul. Antioch. luculene er disputat aduersus eos, qui negant esse gehennam.

Kkkkk 2

III. In-

Deloco inferni. III. Inferni locus contrarius est loco vita aterna.

Facilius dixerimus vbi non sint, & quid non sint penzinseroum quam vbi sint, & quid sint. Non enim przeise definit Sciptura vbist locus ille. Hoc tamen inde colligitur esse locum subterraneum: quia dicitura byssus & Tartarus, Luc. 8. v. 31.2. Petr. 2. v. 4. Etre caracio doces, fernum esse locum contrarium ei loco, in quo bonorum & beatorum spiritus agunt. Certe neque in celo est infernus, neque vbique. Necesiam tantum est mala conscientia: quia locus ipse à penis & tormenti distinguitur, Luc. 16. v. 23. Ceteroquin hic cauendum est, ne discriptione inferni peramus ex poetis, vel etiam anilibus nugis.

Pena infer-IV. Pænæinferni sunt priuatio benignæ visionis Deinz.
nales quid:
ternum, atq; adeo summa ignominia & summus dolor.

Carent enim reprobi in inferno omnino Dei dulcedine: abeius cius tate alienantur: a vita Dei separantur: Deu sibi semper & vbig; offensum & vltorem cernunt: & tam atrox pæna eft, vtilli miseriæ nullatormenta quæ nouimus, possint comparari, August. ad Honorat.epist.120. Itaque appellatur ftridor dentium, gemitus, flerus, continuus dolor, abyllus, te. nebræ, Matth. 22. v. 1 3. c. 24. v. 5 1. c. 25. Cæterum inferni pæna pracipue confistunt in animo; quatenus ille videt se priuari benigno Deifanore, & arceri à facie Dei, 2. Theffal. 1. verfic. 9. Vident quidem damnati Deum fed vident ipsum sibi semper infensum, & nunquam placandum. Vident, inquam, Deum tanquam nominis sui iustum vltorem, & amitum in fe , vbique & semper, & in seipsis, & extra fe. Vndenunquan conquiescunt damnati, sed semper furiis exagitantur: perpetuoque cruciatu affliguntur, ex Dei implacabilis agnitione. Hincetiametilit fummus corporis dolor, & fumma ignominia. Quanquam corpus etiam corporali igne cruciatur. Præterea morsibi quæritur, &noninuenitur, vt scite ait Augustinus sermon. 2, 2. de tempore. Basilius homilin Pais 33. inquit : Videbunt peccatores damnati in sele turpitudinem, & 10 stigia suorum peccatorum. Atque in illis erit omnibus caligo & flamm ignis longe formidolofior, & durior illo pudor, que perpernovenbuntur, semperante oculos habentes infignia sui peccati, tanquan tin duram indelebilem, eorum memoriz adharentem, ac perpemon currentem. Et paulo post: Astant iis, qui multa mala egerunt, mali &to trici angeli, igneis oculis ignem spirantes propter acrimoniam cogita tionis, nocti & tenebris similem vultum habentes. Ibidem ait, in infeme effe ignem fine luce: & vermem conscientiæ nunquam saturum. Atque harum pœnarų initia & præludia quæda reprobi eriam inhac vinden

tiunt & experiuntur, imo & ipsi pii nonnunquam videntur sibi effe in iplo inferno constituti.

V. Pænædamnatorum sunt inæquales.

Gradus poe-

Noneffe tantas damnatorum pænas nuncante extremum indicium, natum inferquante erunt post illum, inter omnes constat. Tum quoq; non fore paresomnium pænas docet Scriptura. Matth. TI. v. 22.24. cap. 23. v. 15. Et inzqualitas peccatorum arguit in zqualitatem pænarum. Omnes tamen torquebuntureodem modo, si spectes forma damnationis. August. serm. 18. de verbis Apostoliait : Inigne æterno aliter ille, aliter ille torquebuntur. Vbiefunt, tamen ibi omnes cruciabuntur: minus ille, plus ille. Non est regio, vbi eligas locum. Et Isidorus lib. 1. de summo bono c. 32. ait : sicut fasciculilignorum ad combustionem de similibus colliguntur : ita in iudiciidic similis culpærei suis similibus iungentur, vt exæquo pæna confiringat quafi in fasciculum, quosactio similes fecit in malum.

Quam graues & formidabiles sint pænæ inferorum, Quanta sint intelligi potest ex epithetis, quibus Scriptura vtitur.

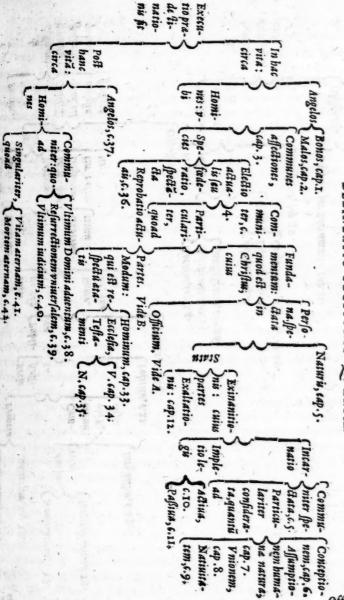
pæna infero-

Primo hac poena dicitur d'an 2. Theff. 1. P. 9. quia est iusta peccati merces. Et rece fcribit Chryfoftomus hom. 5. in epift. Roman. Etiamfi hoc fupplicium vel duplicatum, vel triplicarum, vel decies millies grauius foret: illostamen de eo conqueri non posse, qui Diabolica mandata Christi legibus anteponunt, & iniquitatis opera illi ptæferunt, qui nihil noncaula nostra perpessus est. Deinde dicitur stagnum seu lacus ignis æterni, Apocal, 21. v. 8. vt intelligamus maximam esse vim illius, qualis esse solet ignis in stagno semperardentis & collecti. Tertiò dicitur abyssus, Luc. 8. 1.31. propter horrorem, & quia nullus ibi erit submergendi locus. Quarn'dicitur gehenna: quia est locus maledictus, qualis erat vallis Hinnon. Imm.7.v.30.cap.19.v.6. Quintà dicitur vermis perpetuus, Efa.66.v.24. Mare. 9. v. 44. quia semper angit conscientiam. Sexto appellatur mors æterna 2. Theff. 1. v. 9. quia cum eo cruciatu viuere est mori; & qui sunt in inferno, à vera vita, id està Deo sunt separati. Tanta autem est illa poena, vthvno momento tota imponeretur damnatis, ferre eam nullo modo possent, sed statim dissoluerentur. Dicitur etiam Tartarus 2. Petr. 2. v. 4. quiaomni caligine & horrore plenus est locus iste. Vade etiam appelkturtenebræ exteriores: vt intelligamus reprobos omni vitæ gaudio & solis veri, qui Deus est, luce priuari, Matth. 22. v. 13. & 25. v. 30. Erunt & ibi tenebrolz cogitationes & operatenebrarum. Nec enim verisimile est quod feribit Augustinus in 50.hom.homilia 19. Pereunt illic peccara. Nam impiorum voluntas in inferno est mala & iniusta: eth luxuriari non

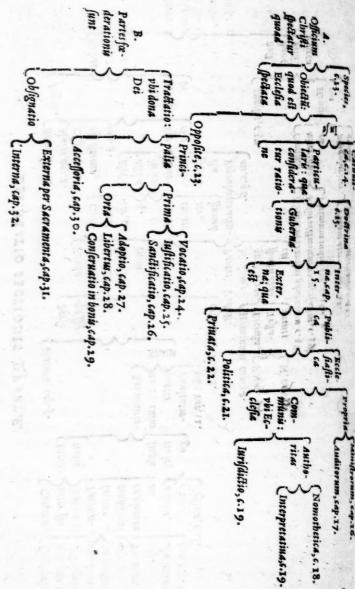
potetunt, vtrecte tradit Bernhardu de grat. Gib. arbitr. Septimo dicitu ignis æternus & inextinguibilis, Matth. 3. v. 12.6 13. c. 25. v. 41. Marc 9. 44. Hebr. 10. v. 27. Hic ignis deuorat homines, vteos perdat : fed non confumit. Ergo durante pæna homo viuer : nectormenta corpori, nec deerunt membra tortori. Hinc Augustinus despiritu & anima, cap. 16. fic ait: Mors premet, & non extinguet: dolor cruciabit, & pauoremnon fugabit: flamma comburet, sed tenebras non discutiet: erit in igneille obscuritas, in obscuritate pauor, in combustione dolor. Isidorus libr. 1. la (ummo bono cap. 31. ait: Duplex damnatorum pæna estin gehenna, querum & mentem vrittristitia, & corpus flamma. Idemait, hocheini. cissitudine,ita vriusta Dei compensatione decernatur, vr qui mentette Chauerunt quod implerent corpore, simul & animo puniantut & corpore. Cæterum perpetuitatis istius quantum ad corpora vsta, & ignen vrentem, simile exemplum est in salamandra, que viuir in medis sammis; & in monte Æthna, qui semperardet, nec consumitur. Elvend ignis ille infernalis non est materialis vt ille noster, vt rede scribit De mascenus lib. 4. orth. fid. cap. 28. ita nempe vrindigeat pabulo. Denig win regno colorum nihil desideratur, quod non inveniatur: itain infemo nihil inuenietur quod desideratur. Et tanto pæna inferniest intolerabilior, quanto spiritus corpore el subtilior. Neg; vero hacpanignuior, qua par eft, censeri deber, quia aterna est. Nam mati Deum offende runt, qui eft æternus & infinitus. Et ita æterna eft pæna & peccatopioportionata, vt loquuntur. Hæc omnia Scholaftici complexi funt tribus conditionibus pænarum infernalium: quod illænempe fint pana lama id est prinatio colestis & æternæ vitæ:pana fensu, id est summus concistus animi & corporis: & quod vtraque ista pæna sitaterna. Hispenis addatur & hæc mileria, quod impii in inferno vique adeo malifum, w

fi liceret, etiam adhuc peccare vellent: & adeo funtiniufti, vtpuniri nolint: & adeo non pænitent, vt non doleante fibi vixisse, sed hoc ipsum iam non posse.

DELINEATIO SECTIONIS QVARTE

PERORATIO

THEOLOGIÆ DI-

D finem perduximus perDei gratiam Theologiæ Scholasticæ partem primam, quam non ineleganter cum horto contuleris. Hic enim summus hortulanus est Deus Optimus Maximus, Pater, Filius & Spiritus sanctus, Trinitas inestabilis, & Vnitas indiuisibilis.

Maceria & septum est Scriptura sacra, quæ merito præfertur hominum scriptis, & tantæest authoritatis, vtilla iudicet dehominibus, non contra homines de ipsa: tantæ vtilitatis, vinosreddat perfectos ad falutem : tantæque claritatis, ve seipsaminterpretetur. Hunc hortum variis arboribus & berbis consitum, electis videl. hominibus, Deus ornauit: quos ab zterno prædestinauit in Christo; qui est Sol fæcundans hunc hortum, & fons vitaipfum irrigans, imo & iple hortulanus platans & rigans per ministros suos, ipse interim dans incremetum largissimum. Solum, in quo consitæ sunt illæ arbores, est ecclesia; cuius hospitium est mundus, opus illud Dei admirabile:quod ipferegit sapientissime & potentissime. Qui vero sunt fructus herbarum & arborum in Ecclesia plantatarum? Varii sunt & pulchri valde, Fides nimiru, spes & charitas; quæ innobis existunt per gratia Deivocantis, iustificantis & sandificantis nos in hacvita, & post hancvitam nos glorificantisincœlesti paradiso, vbi sides perueniet ad visionem, spes adrem, charitas ad plenitudinem; vbi perfecta erit cognitio, virtus plena, beatitudo sincera. Nam nullum ibi erit malum, nullum deerit bonum; quia Deus erit omnia in omni-

PERORATIO THEOL. DIDATICA.

bus: ipse erit sol noster, panis noster, potus noster, doctor noster, amicus noster, patronus noster. Ibi erit communio boni summi sine inuidia, gaudiorum satietas sine fastidio, triumphus sine bello, perfectio sine desectu, perpetuitas sine sine. Vera ibi erit gloria: verus honor: vera pax: quia nulli negabitur digno, quod ipsi debetur: nulli deserturin digno, quod ipsi non debetur. Ibi nullus permitteturesse nisi dignus gloria, honore & pace. Ibi Deus erit sinis desideriorum nostrorum, quia sine sine videbitur, sine fastidioamabitur, sine fatigatione laudabitur, sine tadio amabitur toto corde, tota anima, toto assectu. Hoc enimerit munus, hoc officium nostrum. Quod in hac vita oportet inchoate, vt in altera licet consummare. Hanc gratiam nobis largire, ô Deus gratiæ, ô Deus gloriæ, Pater, Fili& Spiritus sande, qui viuis in omne æuum, Deus benedictus & bene-

dicens in fecula feculorum, Amen.

SOLI DEO GLORIA.

RERVM ET VER-

BORVM.

A

Bfolutio Ecclesiastica quali	5. 591
abusus S. Coena.	742
Abusus bonorum Ecclesiast	iceru.
196	
Accufari Deus non potest	quan-
do que sdam non vocat.	745
Adio Dei de opus eius quomodo differant.	139
Actio Deicirca peccatum qualis.	323
Adiones Dei communiter & in generee	138
Actionum Magistratus tres classes.	494
Act ones Dei externa communiter.	225
Actus decreti Dei.	171
Adus voluntatis Dei quomodo se habeat.	79
Administratio foederis in N.T. quales 721.	
ment 2 N. T. qualia. ibid. à quo debeant ac	lmini-
strari.722 quibus debeant administrari.ib	id.vbi
& quando sint administranda.	723
Administratio S. Cone qualis.	738
Administratio potestatis clauiu penes quem	
Adonai quid.	57
Adoptio quid sit. 670. eius partes 671. eius glo	ria.ib.
fili rum Dei fit per fidem.	672
Aduentus Domini vltimus. 747. eius certitu	ido vn-
dependent.	ibid.
Aduentus Chri?i ad iudicium certus.	748
Aqualitas personarum SS. Trinitatis.	ibid.
Aternitas Deiquid. 70. quomodo dicatur a ibid.	ternus.
Affectus varij poenitentis hominis.	652
Afflitio est bona & mala. 413. est adio & po	
The state of the	14

earum genera funt infinita.	214
offlicti num causa efficientes. 415. ears	un lem fines.
416	
Amer communicationis & complace	intia in Deo
quid.	95
Amoris Dei obiecta.	94
Analogia S Conequalis.	739
Analog a sign rum & rei signat a in ba	ptismo. 729
Anathemaquid?	559
Angeli vox explicatur. 241. quemo lo fe	int simplices.
245	
Angeli teati sunt electi in Christo tang	quam media-
tore suo.	185
Angeli boni à qua seruitute sint libera	n li in vltimo
indicio.	746
Angeli pares ex creatione. 24 . queme	do immorta-
les. 247. quomo do intelligant. 248 e	orum volun-
tas qualis. 149 potentia qua i id qu	
Scientia eorum quotuplex.	ibid.
Angeli boni quomodo sint liberi.	362
Angeli boni funt Prix angénados 3	64. delectan-
tur salute hominum ibid.quomodo	disbensent be-
nesicia Dei ibid quomod: exercean	t indicia Dei.
365. in ministerio angelorum tria	funt not anda.
ibid quomodo appareant. 365. qua	lis fit ordo an-
gelorum bonorum.	369
Angeli quomo o sint in fædere gratia.	
Angelimali cur sic dicantur. 373. qu	
mocre	182 in fin.

Angelos effe i pi saplu a probatur.	242	Attributa Dei figurata.	
Angelerum creatio. 2.41 existentia probatur.	242	Attributorum Christiclasses.	9
Angelorum electio plane eft gratuita.	185	Attributa Dei distinguuntur ratione à se i	4
Angelorum bonorum gubernatio 355. est tum		62.	over! II
rum tum malorum.	ibid.	Attributa fidei saluifica.	64
Angelorum bonorum an Christus sit mediator			04
Angelorum bonorum officium respectu Dei.	363		6
Angelorum bonorum tituli.	371	Autor peccatinon est Deus.	- 01
Angelerum consideratio.	317	Autoritas Apocryphorum qua sit.	31
Angelorum numerus.	246	Anthoritas Ecclesia quid spectet.	
Angelorum malorum habitatio. 385. ordo ill		Authoritus Scriptura qua.)
ibid. habitant in aere v[a] ad diem indicij.	ibid.	Butheritas Ecclesia inter retatina 567.ci	irra f
Angelorum malerum diffinctio 372 scientia			r sar ju
)
liberum arbitrium.381. ministerium.	383		
Angelorum malorum tituli.37 6. illərum oper	-	D.	
modo Deus vtatur.	384	D 4:16	
Angelorum reprobatio.	211		7
Angelorum malorum pæna maxime qua.	456	D Baptismus quando dandus. 733. semi	tana
Angelorum malorum gubernasio.	372	dandus.	shi
Angelos Deus gubernat tantum spiritualiter.		Baptismus quomodo triplex. 724. qua form	
intellectus angelorum qualus.	ibid.	ptismo retinenda.ibid. quomodo vnicus;	729.00
Angeli quomodo prasint provincia. 370. quot	cuiq	signum.	71
	in fin.	Baptismus tohannis quomodo differat à b	habisin
Angelus est nomen officij.	242	Christi.	in
Angelis malis cognate funt homines mali.	375	Baptismi effeda.727.res significata.726 qu	ia in ba
Anima omnis jubiecta est posestati ciuili de iu	ire di-	prosmo accurate distinguenda. 728 à que	darid
uino.	447	beat baptismus. 719. quibus dari deben	1. 73
Anima pro Deo amittenda est.	668	sponsores in baptismo.	73
Annihilationis do Irina.	284	Beatitudo protoplastorum qualis.	26
Antichristinota.	6 8	Beatitudo futura num actus vel habitus.	76
Antichristus quis. 608. eius membra. 610. qu	10mo-	Beatitas Dei quid.	. 1
do considerandus.	611	Βελτίωσις quo me do fiat.	31
Antiquitas & vilitas conciliorum.	570	Beneficia Dei quemodo dispensent boni angu	di. 16
Antithesis voluntatis Dei & Diaboli.	456	Beneficia & indicia Dei sunt plurium promi	Sienu
Apocryphorum autoritas que sit.	13	& comminationum executiones. 349.	cest bro
Arbitrium quomodo fuerit liberum in primo h		terita prasentia vel futura, ibid. utragi	Scot A
no	264	risualia vel corporalia ibid. vecantu gra	etia. b
. 1: 1 1 1 1 1 C. 11 1.		Tis naisa Vel corporació som ordebnisada (mi	am/m
Arbitrium hominis quomodo sit liberum in		wedictiones Dei, splendor, pulchritudo seus	affi ba
miseria.	408	tas Deilibid. Comparantur aquis, vine, la	abu
Arbor scientia boni & mals unde dicta. 390. pr		ni, pingwedini.	
non fuit sacramentum.	391	Benignitas Dei duplex.	22
Arbor vita qualu.	392	Bona & ma'a quomodo Deus regat.	in Lami
	474	Bona terrena nunquam sunt numeranda i	681
Archangelus & princeps Michael nominatur.	369.	principalibus.	
Assertio providentia Dei.	274	Bonorum Ecclesiasticorum necessitat 191.	197
Attributa Dei propria in genere.	60	rundem.ibid abu/us.596.cau/a.	603
Arributa Dei sunt ipsa Dei essentia.	ibid.	Bonorum Ecclefiaft.vjus.598.immunitus.	Bont
			Dist

7:8 mdem sbid. 7:16 m sbid. 9:11 m sbid. 9:1

Bonorum terrenorum natura qualis.	687	Christus aperuit vterum Maria.	479
Bonorum operum causa. 657 necessitas.	ibid.	quomodo sit caput Ecclesia.	436
perf dis.	658	esus incarnatio. 466 conceptio,	472
Banum quomodo velit Deus.	82	humana illius natura petentia.	474
Damain quement della Della.		conceptio est miraculofa.	478
C		passionum parua homilia.	497
· ·		descension ad inferos quid sit	496
144900000		resurredio. 504. ascensio. 506 J	effio ad
Alamitatum tolerantia ante magnam		dextrampatiis.	107
U nem brifti.	488	Christo quomodo quatuor modi inessenditr	ibuau-
Can'n fidei & vita est Scriptura.	36	tur	476
Canon triplex Ecclesia.	13	Christum cur oportuerit esse Deum. 469 cur	
Canones Ecclesiastici qui.	561	nem ibid. in Christo est aliud & aliud.	471
Cantus Ecclesiastici vis. 564 ortus & proj		Cincum Canting automic in Lini language off C	
eim. 565 qualu debeat effe.	ibid.	Circumstantias extremi iudicii serutari est c	841
Copus Ecclesia quomodo sit Christus.	436	tatu.	
Carnem cur Christus non citius affumpferit.	480	Classes Christi attributorum tres.	475
Casun bil sit respectu prouidentia Det.	280	Classes librornm V.T. quatuor 10 librorum	:1:3
Catastrophe V.T.	704	quatuor/unt.	ibid.
Caufa malitie est abufus libertatis.	372	Classespænarum constituuntur.	551
Cauja bonorum operum. 657 necessitas.	ibid.	Classes quing, argumentorum pro resurrection	ne car-
perfectio.	659	nis funt.	749
Cenfura Ecclesiastica & politica collatio.	584	Clauium potestas quam habeat normam.	579
eius gradus.	ibid.	est iuris dinini.	ibid.
Ceremonia Ecclesiaftica qua.	564	Classium pote, atis moderatrices sunt chari	tas G
Centudo aduentus Domini vltimi vnde per		prudentia.	583
747		Coadunatio in Synodo qualis.	572
Characteres verbi interni.	•	Cœlum primum quale.	254
Charitas & prudentia funt moderatrices pot	Antie	Cœna facra.	719
clanium.	183	Conasacra quando sumenda. 741 quoties si	amen-
Charitatis en vocationis ius.	606	da 742 eius abusus.	ibid.
Charitatis officium.	670	Cœna facra nomina quadam. 734 signa. 73	6. res
ol ini	-	signata.	737
sumsit Christus humanam personam. 475	on af-	Cœna sacra administratio qualis.738 analogia	тана-
sumpsit proprietates effentiales & accider	Aj-	lis 739 quibus danda sbid. praparatio a	d eam
		quomodo peri debeat.	740
nostras.	-	Cognati angelis malis funt homines mali.	375
	477	Cognitio Dei pracedire debet ipfius cultum	660
Christu quomodo dicatur mediator. 574 qu		Cognitionis naturalis duo principia.	29
do sit facerdos 527 quomodo rex.	528	Collatio V. & N. Testamenti.	14
Christus an sis mediator Angelorum bonorum.		Collavio censura Ecclesiastica & politica. 584	21114
Christus quomodo sit prasensin S. Cœna.	737	gradus.	ibsd.
Christus cur carnem non citius affumpserit.	478		San-
Christus cur circumeisus. 486 cur baptizatus	ıbid.	Commission of the Confidence of the	673
passus. 488 cur sepulcus.	495	Horum qualis.	471
Christus non surrexerit sine miraculo. 512	quo	Communication distance and G.	472
ascenderis. ibid. ve resurrexis & ascendit,i	taes	Communitat hypostaseos quid sit,	698
nosresurgemus & ascendemus.	513	Comparatio verbi & facramentorum,	
boistus quomodo à Deo fuerit desertus.	493	Compositio quomo di cadatin Christum.	471

Conceptio Christique 471. miraculofa.	473	Decretum Dei est actus aternus,
Conciliorum antiquitas & viilitas.	570	Decretum De nalla ratione oft caulannent
Confessio quid fit.	130	Decreta Deringenere 149 considerantur ingmer
Coningii foedus quid sit.	422	Sin fecte ib d. proprietates Gattribuad.
Confernatio electorum quid. 684, eius partes	ibid.	Cret rum inid anomad lime liber
defensio ibid. liberatio.	685	Decreta Dei sunt sapientissima. 154. quomodosse
Consideratio status politici.	441	libera & necessaria. ibid. funt absuta & am
Consideratio scopimultum ba' et vilitatis in		funt. 155. quomodo fint abfoluta 146. fun
ne Scriptura.	49	constantissima & immutabilia, ibid. adequer
Confideratio perfona Christi quotuplex.	469	omnes res que fuerunt , funt & erunt , que fai
Confideratio generalis sacramentorum.	436	tallunt of a numariam future a Come
Confilium Dei & prescientia Dei sunt duo asi		Decreti Dei divisio prima.
tellectus.	151	Decreti Dei Sunanuma 100 affin
Confolacio Christiana quid	657	Decreti electionis duo aclus. 189. actus primu. 19
Confuerudines Ecclesia qua. 162. Caremoni		secundus actus.
	a qua.	Decreti ele Hismir media
563.	.1:	Decreti electionis media.
Constantia & hilaritas sunt due affectiones		Decretireprobationis duo actus.
talis	670	Decretorum Synodi authoritas qualis.
Corpora qualiz sint futura in resurrectione.	752	Decuria tres considerationum pais onu Christi 101
Corruptela status hieratici.	439	Defensio electorum qualis. 634 liberativelettran
Creatio comm niter quid.	228	qualis.
Creatio angelorum. 241. quando creati.	224	Definitio pænitentia.
Creattoh minis.	256	Definitiones dei varia apud carios. 619
Creatis creaturarum corporearum,	253	Dei effentia nid. 52. Attributa, 60. Vinn.
Creatio differt à generatione quatuor modis.	- 231	62. Simplicitas. 65 In mutabilitas, ibid. In-
Creations partes dua.	230	mensitas seu infinitas. 67. aternitas. 70. Ind-
Creatura quomodo deserantur à Deo.	316	lectus 71. Veta. 73. Voluntas. 76. Peteria
Creaturas intelligentes Deus operofius gubern	at quă	86. Scientia 90 Veracitas. 91. Benia. 9
nonintolligentes.	245	Sanctitus ibid. Benignitus ibid Beatins 9
Creatura omnis finita. 238. mutabilis	ibid.	attributa figurata. 96. Presidentia. 162. oper
Creatura intelligentes in peccatum quomod		141. Decr.ta. 14
dant.	352	Deitas & dininitas quomodo differant
Creaturarum corporearum creatio.	253	Depositio ersonarum Ecclesiasticarum. 161
Creaturarum non intelligentium gubernatio.		Descensus Chri: i ad inferos quidsit. 44
	ibid.	Descripziones Dei orazoria conuentunt bomiliu
est minus operosa.		Desertio probationis quid sit.
Creatura rationalis erga Deum gratitudo.	345	Deus est prorsus immutabilis. 66. non potel pa
Creatura quomedo sint n stra magistra.	435	The manda ihid ast perfective mentioned with
Crucem Christi, Mariam, Angelos & Sancto		vllo modo, ibid. est perfectus nonprincium
gine colunt Papifta.	670	negatine.
Culpa primi peccati non potest Deo ascribi.	398	Deus est prorsus infinitus.
Cultum Deipraced re debet ipsius cognitio.	662	Deus vult quadam neceffario, quadam liben li
Cultus Deiquotuplex.	660	quomodo velit bonum, ibid. malumquimi
Cultus Dei externus. 669. varius est.	ibid.	velit. ibid. non vult qued non potest.
The same of the sa		Deus nouit omnia per simplicem intuitum. 71.
D.		uit omnia ab aterno, immense & mmutai
Amonum petentia.	382	liter. ibid. distin e cogniscit omnia. I
Damnationes duplex causa.	219	intelligit omnia fancte, infallibiliter, indues
		ALLIA

denter, & rerum natura consenienter. ibie	l. Ecclesiarriplea Canon. 12
Deus non est autor peccati. 33 4 & 39	- 10
Deus quomodo viatur angelorum malorum opera	
	Ecclesia Catholica 530. eius quadruplex featus.534
Deu conservat omnes res. 183. quomodo conser	
0	
Deus quomodo sit in loco. 68. tribus modes est is	quomodo Ecclesia sit innisibilis. 5 9. cius propria
bid. cest proprie & absolute aternus	Ecclesia authoritas qu'd spellet. 558. eins sepimen-
Deu quomodo sit unu. 64. quomodo dicatu	
	- 101
Simplex. 6 Down non potest perfecte definiri. 6	- 10 10 10 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
Deus semper decet veraciter.	
Deugwoodo intelligat. 74. nouit omnia per ef	
	TIC III Commendate Co
Jentiam Juam. 75 Diabolus eft impaigingur . 364. delettetur incen	
dis, agrorum vastationibus, Gc. ibid	
Diabolus appellatur Satan. 276	- 10 - 0 1 01 1
- 11	- 1 C 0: 10:1 1: -00
	- 100 0: 1 1.0.1
Didatica Theologia traditur per pracepta. Dijciplina Ecclefiastica qualis.	- 10 0
- 2 () - 1	- 10 A: 1 A
Diffinction Deo unde nascatur: 112	- 100
Distinctio Dei voluntatis. 460. mundatorum.	
462	Ecclesiaftici cantus vis. 565. ortus & progressus.ib.
=10: d' . C	1: 11
mid: d: 1	7 2 6 1 : 1:
2 .6	- 7 7
Padam C-1-1-0: 11 1	T.C. 127: 1
Dona accessoria. 686	- m
Dana Dei erga Ecclesiam temporaria sunt varia	
687.	Hectio angelorum 185. kominum. 186
10/6	Electio & reprobatio se mutuo ponunt & tollunt.
7	182
E.	Electionis fundamentum quomodo sit Christus. 196
Cclesia constat bonis & malis. 548	Electionis aterna caufa.
Ecclesia quomodo sit sancta. 540. quomodo v-	Electionis legitime pastorum qui modus? 561
	-1 -1 -1 -0-
Feelefint ansignal and	T1 01 1 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10 10
Weetalammidelili. 1 C : Ct .:	Elictionis esfecta sunt ferme infinita. 200. signa.
Periolis a falla off	
P.C. C.	107 Electionis Greprobationis vocabula. 182
Efficient a fairmannian J. C.	Electorum conseruatio. 684. defensio Glibera- tio. 687
34.	\$10

I N D E X.

Electorum numerus.	199	Finis est, propter quod aliquid faciendum eff.	12.
Episcopiseu pastores qui.	555	à princ.	950
Epithasis V. Testam.	704	Finis excommunicationis.	
Essentia Dei.	52	Finis quomodo Deus dicatur.	581
Essentia Dei quomodo sit concipienda.	53	Fæderati Dei , qui nondum sunt bapterati,on	199
Essentia De non differs ab ipso Deo	ibid.	oupit art pollunt.	
Euangelium quid. 21 quando cæperit. 2 & aternum est. ibid. reuelatur paupe	eribus.ibid.	Fæderationis modus respectu atatis hominum in V. Testam.	
per homines contemtos fuit praducas mundo, ibid. quomodo sit proposits		Fæderationis modus in N.Test. 801 emp tates.	ropris
N.Testam	23	Fœderus tractatio qui fiat.	621
Euangelium quid postulet à nobis.	25	Fædus gratia.	46
Euangelii vsus triplex.	23	Fædus coningii	41
Exaltatio hristi est totius persona.	510	Fædus quomodo idem in vtrog, Testamento.	701
Exaltationis Christistatus.	103	Fædus inter Deum & creaturas quotuplex.	38
Excommunicatio quid sit. 585. quom beat.	odo fieri de 88	Fæ lus natura & status vita humana. 386. religionis.	feds
Excommunicare quis possit.	586	Fædus natura est folonnis obligatio inter D	nun é
Excommunicari qui debeant.	ibid.	homines. 388. quem habeat vium ex	
Excommunicationis causa que. 587 effecta.	finis. 588	ibid. Fæderis legalis repetitio est necessaria.	38
E.c. mmunicationis fulmen quando ac		Fæderisgrasuiti substantia que.	46
787		Forma Scripture.	1
Executio providentia.	213	Forma mundi 235 materia.	240
Executio decreti quomo do conueniat cun	n decreto én	Fructus qui ad nos redeant ex affumption h	
differat ab eodem.	226	natura Christi.	47
Executio pradestinationis circa angelos ! circa a alos.	* 555	Fulmen excommunicationis quando adhib 587	
Executio pradestinationis circa angelos p	ost hanc vi-	Fundamentum quomodo sit Christus eledin	18. 19
tam.	831	Fundamenta doctrina de gubernatione.	17
Exhortationum loci ad pænitentiam,	656		
		G.	
F.			
		Entium vocatio qualis.	61
T Alfa Ecclefia quid.	607	Gentiles unde habeant sun principia.	41
Fatum quotuplex.	152	Gloria adoptionis.	67
Fidei definitiones apud Patres.	639	Gradus qui sint in vita aterna.	76
Fidei saluifica causa. 640 attributa.	ibid.	Gradus censura Ecclesiastica.	58
Fidei de vita Can nest Scriptura.	36	Gradus tes prasentia Dei.	45
Fidei iudicium.	211	Gradus sunt pænarum infernalium.	- 85
Fides iustificans quid	638	Gratia habitualis quid sit.	47
Fides salusfica non amittitur 643 eins		Gratiarum actio quid fit.	66
Filius Dei secunda persona SS. Trinitation		Gratia foulus. 463 pertinet ad relata d	dub
& leg.		rantia.	46
Filius Dei vna cum patre suo spirat Sp	irisum Jan-	Gratitudo creatura rationalu erga Deum.	34
ctum ab aterno.	130	Grauitas primi peccati	40
Pilius Dei est vel per naturam Cel per gra		Grauitas peccati unde astimetur.	41
	,		Gube

Gubernatie diuina. 269. conseruatio. 271. E	xcita-	Hostes Christi sunt causa passion um ipsuu dire	Ae,in
tio. ibid. immutatto ibid. efficacia Deiin	finita.	directe ipse Christus.	491
171		Humilstas incarnationis.	488
Gubernatio Deiest monarchica.	285	Hypostaseos communitas quid st.	472
Gubernatio efficiens & deserens.	311		
Gubernationis partes. 281. princepes partes su	nt due	I.	
gubernatio & ordinatio.	282	TAh & Eheich quid fint.	57
Gubernationis vex.	273	I Idea dinina quid sint.	239
Gubernatio Ecclesia prinata.	605	Idiomatum communicatio fit in concreto.	47 4
Gubernatio generalis & specialis.	318	Idolum siue numen ex Papa faciunt Papista.	670
Gubernatio ordinaria & extraordiaria.	291	Iesus Christus est finis legis itemaz obiectum c	gruel.
Subernatio boni & mali.	319	uticentrum Euangelië.	468
Gubernatio diuina Angelorum bonorum.	356	Ignominia Christi post mortem.	490
Gubernatio malorum angelorum.	372	Illusiones Diabolica.	384
Gubernatio creaturarum intelligentium.	341	Imago Deiquomodo sit consideranda in homis	ne. 258
Gubernatio creaturarum non intelligentium.	340	Immensus dicitur Deus.	68
Gubernatio politica Ecclesia.	595	Immensitas Deiquid.	67
Gubernatio Dei immediata & mediata.	305	Impii quomodo ; offint intelligere scripturam.	46
Gubernationis modes est varius.	293	Immunitas bonorum Ecclesiastic.	602
Gubernationis vius.	280	Immutabilitas Dei quid.	65
Gill I married of the		Incarnatio Christiquid 467. Conceptio	472
Н.		Incarnatio quomodo sit opus commune SS. Tr	rinita-
T T Alienia malanum amaelanum arbi Ge	.0.	Incarnationis humilitas.	471
Abitatio malorum angelorum vbi sit.	385	Incarnationis varia (nonyma.	543
Harefes funt infinita.	615	Indulgentia quid.	471
H.reicus quis. 613. bareseos causa. 614. prasc			593
nes contra bareticos	616	Infantes election carent fide,	702
Helion quid.	58	Infernilocus.	766
Hilaritas & constantia sunt dua affe Tiones		Infernales poena an fint ibid. quid fint. ibid	
tatis.	670	rum gradus. 767 quanta sint	ibid.
Homo est compendium natura.	177	Infinitas in Deonon est magnitudo aut mult	инис.
Homo quomodo se semper habeat passiue in co		67	-
sione sui.	257	Intellectus Dei quid.	7
Homo mas & foemina quomo do differant.	268	Intellectus Dei penetrat omnia.	74
Hominis primi scientia qualis.	262	Intellectus Angelorum qualis. 358. Voluntas	
Hominum electio, 186. fi is electionis.	108	ibid. Vnde sit quod alii angelii sint boni, al	
Hominiu efficiens causa qua sit. 259 fo. me qua		li. 359. quomodo se habeat intelledus bon	. 4
Finis ad quem conditus homo.	160	angelorum.	362
Hominis officium ante lapsum.	393	Intellectus obiectum quid sit	361
Hominis veteru mortificatio. 649. Noui he		Interpretatio Scriptura.	49
viuificatio.	ib d.	Interpretationis donum quomodo sit consta	teran-
Hominu encomium.	217	dum.	
Hominis mali cognati sunt angelis bonis.	377	Iud.iin N.T. quales.	611
Hominu poenitent · varii affecties. 655	. à pr.	Indicium i dei.	211
Ho inum reprobatio.	213	Iudicium charitatis de fratribus ib de extrane	
Homilia parua passionum Christi.	143	Iudicii extremi circumstantias scrutari est ci	
Honores Ecclesiafici.	600	ta u.	755
		Mmmmm	Indi-

I N D E X.

Iudicium oltimum quid. 753. tria signific	cat in	Magistrasus causa efficiens ibid. sorma.	4
Scriptura.	754	Magistratus est secundum naturam	ibi
Iudicia Dei varia.	350	Magistratus actionum sunt tres classes.	
Indicia Dei quomodo exerceant boni angeli.	365	Magistratus piliticus quomodo se habeat ai	doal
Ius charitatis & vocationis.	606	767/7.	13
Instificans sides quid.	638	Mahometaniquales sint.	6
Infinicatio quid.	629	Maiestas Scriptura non re 9e dicitur obseniu	Ai .
Iustitia originalis protoplastorum qua	263	Mal tia causa est abusus libertatis.	2
Institia Christi instificans varia habet nomina	. 630	Malum q .omodo velis Deus.	21
quid sis.	635	Mandatum Dei non semper ostendit quid pe sed sepe quid debeamus.	Jim
L.		Mandata & interdicta promissionesq, & con	1
L.		tiones in modis docendi excellunt.	1
T Apis Lydius bonorum operum. 659	à pr	Mandatorum Dei distinct o.	10
	in fin.	Mariam crucem Christi Angelos & fandos a	4
Legis moralis vius multiplex.	18	colunt Papifts.	mag
Legis ceremontalis consideratio nu vtilis in N. I		Maria vterum Christus aperuit.	67
Legu & Euangelii comparatio multum lucis		Maria an reste dicasur Jeo ton .	43
Theologo.		Martyrium quid st.	AD:
Legis Mosaica obedientia à Christo prastita.	27		
	483	Martyres quomodo nobu fint honorandi.	61
Legum iudicialium V.T. qua fis in N. Teftam litas.	18	Mas & fæmina quemodo differant. Materia Scriptura qualu	2
Lex Dei quid. 14. cur sit scripta.	17	Media decreti electionis. 198. obiectum.	2
Lex prior est Evangelio, sed hoc potius.	15	Mediatur quomodo dicatur Christin.	52
Lex ceremoniais quamdin duranerit.	17	Mediationes & officii Christi subiectum.	5
Libertas Christiana quid. 675. quetuplex.	ibid.	Membra Antichristi.	6
unde sic dicta 676. quinque gradus habet	in o-	Michael Archangelus dicitur.	36
mnibus Christianis. 677. non tollit obed	ienti-	Ministri V.T. 554. N.T. qui sint.	ab
am legi morali debitam. 678. respicit anima	m &	Ministri Ecclesia recte dicuntur prapositi.	9
corpus.	681	Miraculum quid.	2
Libertas religionis quid.	617	Miracula an liceat petere.	3
Libertatis proprie N. T funt duo gradus.	678	Miracula vera à prestigiosis quomodo dista	neni
Libri Apocryphi qui sint.	11	ibid.	
Libri facri quinam perier nt.	31	Miraculorum collatio quomodo instituenda.	- 21
Librorum N.T classes quatuor sunt	10	finis eorundem.	30
Lingua originalis & authentica que sit in scri		Miracula corporalia & Spiritualia.	3
ra.	12	Miraculorum donum cur ceffet.	3
Litera quemodo occidat, S iritus vero vinificet.		Missa origo.	
Loci exhertationum ad pænitentiam.	656	Moderatrices potestatis clauium sunt char	th
Lecorum facrorum prinilegia.	602	prudentia.	5
Locus inferni	766	Modus legitima electi nu.	5
Lux primigenia qualis.		Monstra pertinent ad gubernationem Dei a	rital
	253 àpr.	dinariam: nonnunquam dicuntur mna	ula (
Lymins infin boundaring operation	ay.	tachrestice.	30
М.		Moralus legis vsus multiplex.	1
	41.6	Mors quotuplex sit.	31
Magistra nostra quomedo sint creatura. Magistra sus va cabasum ambiguum.	435	Mors Christiest tetins legic impletio.	49
A V A Magyer sun v caevaum amengaum.	442	ALLOYS CHITTEE COL VICTOR TO	Me

îmm,

minaibid.

Mora

I N I) E A.
Mors sterna qualis. 740. num de en fit traffan-	Obedientia Christi tota nobu imputatur ad institi-
dum.	am. 636
Mortis Christi sufficientia & efficientia. 492	Obedientia magna est Christi mors. 495
Mertificatio veteris hominis quomodo fieri debeat.	Obie Jum intellectus est veritas. 361
649. quomodo viuificatio noui hominu. ibid.	Obiectiones tres grauissima Satana. 642
Mosaica legis obedientia à Christo est prastita. 48;	Obiecta amoris Dei. 94
Multiplicatio ordinum Ecclesiasticorum. 560	Obligatio inter Deum & hominem. 465
Mundus ex nihilo. 231. forma mundi. 235	Obsignatio interna sæderis quid sit. 700
Mundus faction est primo vere 240	Odium in Deo quid signi cet. 220
Mundi forma. 235	Oeconomia fœderis gratuiti est testamentaria. 466
Mundus est speculum attributorum Dei. 236	Officium est, quod faciendum est. 660
Mundi causa efficiens. 131. quid impulerit Deum ad	Officium angelorum bonorum respectu Dei. 363
mundi creationem. 232	Officium triplex auditorum in Ecclesia. 564
Mundus quomodo periturus. 756	Officium nostrum ctrca hareticos. 616
Mutatio sacramentalis qualis. 693	Officium hominis ante lapfum. 393
Mysterium Trinitatis à nulla unquam persona com-	Officium Iefu brifti Domini noftri. 515. propheti-
prehendipotest. 104. persona vex SS. Trinitatis	cum. ibid. & 526. saterdetale. 516. regium.
defenditur. 105	119
	Operum Dei diu fiones 141
N.	Operum bon rum caufa. 657. necessitas ibid. per.
1	festio. 658
A Atinitas Christi qualis & quotuplex sit. 478	Opera Dei interna personalia 147. horum operum
Natuitas Christi est mirabilis. 480. est spe- culum omnium attributorum Dei. 481. eius pa-	funt tria attributa, ibid, confiderantur distincte, ibid
tefactio est mira. 482	Operabona non renatorum. 658. renatorum. ibid.
Naturam Dei indicant opera ipsius. 140. à pr.	Opera Dei indicant naturam ipsius. 139 in fin.
Netessitas bonorum Ecclesiasticorum. 505. origo eo- rundem. ibid. abussis, 596. causa. 597. vsus. 598	Opera Dei essentialia & personalia considerantur. 141
bonorum operum 657	Opus bonum politicum quid sit. 658
Nomen Ichouah explicatur 57	Opus malum quemodo idem tribuatur Des beno &
Nomina Dei quomodo de ipso dicantur. 56. dicun-	creature male.
tur ambigue. ibid.	Ordinatio peccati qui fiat. 334
Nomina diuina, ibid Septingenta nomina Dei apud	Ordi atie cernitur in motione & cohibitione. 190
Hebr. os. 59	Ordinationis diuma partes sunt actio & permissio.
Norma synodiquotuplex. 577	189
Norma traditionum que sit. 41	Ordinatio peccati. 330. qui fiat. 334
Nota Ecclefia, 544	Ordo angelorum bonorum. 369
Nota antichrifti. 618	Ordo angelorum malorum. 385. illorum pæna est
Numen sine idolum faciunt Papista ex Papa. 670	temporaria vel aterna. 386
Mumerum angelorum. 246.	Ordorerum à Deo. 286
electorum. 199	Ordines vita sunt specula providentia Dei. 421
reproborum. 221	Ordinis politici fines. 243
10	Ordinum Ecclesiast:corum multiplicatio. 560
O.	Origo Missa. 743
Bedientialegis Mosaica à Christo prassita. 483	Origo & causa benerum Ecclesiasticerum. 595 &
Obedientia Christi actiua an sit pars institue	597
instrificantis. 485	Ortus & progressus cantus Ecclesiastici. 565
1.,	Management a Dati

Mmmmm 2

Papi-

1 19	DE A.
Р.	potest sufficienter intelligi peccatam à penami.
Papista ex Papa factunt idolum sue numen. 670	Peccatigubernatio non est illius caufa.
Parentes primi amiserunt Spiritum S. 402	Peccatum Diab li quodnam primum.
Partitio pænitentia. 653	Peccati bunitin 65 remissio augusta for
fartitio Theologia Scholastica.	Peccatum odille den hunere all Des water.
Passio Christiest noster the saurus. 490	Pertectio Scripture
Paffiones Christi. 488. magna. 489	Parfectio havereum et ausm
Passionis Christitres decuria.	Poriadi Naui Taffam
Passionum Christi parua homilia. 497	Pormi (Tio trimi taccusi
Pastores seu episcopi qui sint.	Parlausantiaid
Patefactionatinitatis Christiest mira. 482	Dayland anida Hanning
Padobaptismus num probandus. 73	
Peccatum originis quid 403. partes ipsius. ibid.	
est vitiositas hereditar a. 404. est alienum &	
nonest. 405. nonest nuda prinatio. ibid. quo-	narum quales ibid. quomodo distinguanimon.
mode sit & agat in nobis. 406. quomodo pro-	
pagetur. 400	
Peccatum actuale quid. 411. eius causa, partes &	
0 : 11:1	1:0: 0:
	D C al :0: C1 : 1
Peccati primipermissio. 171	n c
Peccati primi granitas.	
Peccati primi Deus non est causa. 398	1 - 1 - 1 1
Peccatiordinatio. 330	D. C. i. i. C. faritana
Peccati Deus non est autor. 334	
Peccatum per accidens quod. 415. contra conscienti-	
am quednam. 416. ignorantia quod. 417. in	* .*
Spiritum S. quale. ibid. regnans quod. 411	
Peccatum primum primi hominis. 394. eius caufa.	
395. vsus huius doctrina. ibid. modus tractands	
hane dectrinam de peccato. ibid.	13373 812430 /0/- 1
Peccatum Deus impedit tribus modis. 314. quomo-	
do permittat Deus. 325. Varis modus impeditur	4.4
& permittitur à Deo. 316. cur Deus nuncim-	The state of the s
pediat, nunc permittat peccatum. 328 quomodo	a cerm may jenera.
Deus concurrat ad peccatum. 319	T CONTROL CONT
Peccatum primum est naturale. 395. requirit lecto-	
rem sapientem & humilem, ibid. appellatur in-	
obedie tia & offensasiue lapsus 396. quodnam	1000
fit. ibid.	1 Units . 4 Ul million in the co.
Peccatum commissionis 411. perse. ibid. regnans	Positina Theologiaquid.
velnon regnans. 414. mortuum est velviuens	Potentia Dei. 86. Deus qua non possis. 84 infis
ibid.	Potentia Desquot mous man myman
Peccati in Spiritum sanctum tres sunt gradus. 418	Potentia Angetorans.
peccati gravitas unde astimetur. 419. scandali	Danisoismin.
doctrina. ibid.	Dunana mana con je
Peccatum & institu semutuo tollunt. 354. non	Potestas magistratus.

catore.

Potestas an aliqua data sit Eccle, sa. 556. &	cur da-	Frouidentia Dei. 162. Vox eius explicatur.	ibid.
ta lit.	557	decretum pro identia	164
Poustas clauium est iuris dinini. 579 quam	habeat	Frouidentia Dei semper est ordinata 279. n	ion tol-
n rmam ibid cur data Ecclesia	180	lst media, sed ponit, non excludit sed includ	lit. 280
Poreffaticlauium quina subsint 582. penes qu	uem sit	Trouident a Dei affortio.	276
earundem administratio.	583	Frouidentia executio.	225
Pracepta & confilia Euangelica num recte	distin-	F seudockristi qui	612
	in fin.	Punitio & remissio peccati quomodo fiat.	360
Pradestinationis vox. 177. eius finis. sbid. fin	us sub-		
ordinatus. 178. vtilitas.	ibid.	Q.	
Predestinationis do Trina an sit tradenda. 178	3. quo-	- ~	
modo proponenda.	180	Quies quo sensu tribuatur Deo.	272
Pradestinat o in genere.	175		
Pradestinationes circa angelos bonos executio:	451.	R.	
circa malos.	455		
Pradestinationis executio circa angelos post ha	enc vi-	D Atto politia in populo Dei.	448
tam:	745	Nectioni diuina respondere debet officium	s crea-
Pradicationes varia in loco de persona Christs.	476	ture.	345
Pradictio dinina fit per oracula vel visiones.	417	Reges sumus huius mundi. 753 domini.	ibid.
Prafinitio & ordinatio in Deo non differunt n	istira-	Regna Deitria sunt.	453
tione,	113	Relatio duplex in officies Christi spectanda.	524
Praparatio ad facram Coenam quemodo fiere	debe-	Religionis libertas quid.	617
#. 740. quaodo sumenda S. Cæna.	741	Remissio & punitio peccati quomodo fiat.	338
Proscientia Dei duplex. 152. nullam rebusn	sceffi-	Repetitio fœderis leg lis est necessaria.	390
tatem imponit.	153	Reprobatio Angelorum: 112. angelorum malo	rū.ib.
Prasc entia Dei an sit causa rerum.	166	Retrobatio hominum.	213
Prasens quomodo Christus in S. Cæra.	737	Reprobatio hominum in hac vita. 7 44. habet i	ratio-
Prasentia Deitres gradus.	452	nemboni.	745
Prascriptiones aduersus hareticos.	615	Reprobatio non est mala:	211
Predicatio quid sit & quoduplex.	607	Reprobations Decreti duo actus.	216
Princeps est minor & maior subditis.	446	Reprobationu finis. 219: effeda. 120. confeq	juen-
Principium primum credendi quod?	7	tia:	22 I
Frinc pium primum in Theat giaquad.	12	Reproborum numerus.	ibid.
Prinata Ecclesia gubernatio.	605	Res sacramenti qua sint.	695
Frinationis gratic septem gradus.	222	Res significata in baptismo qualis	726
Prinilegia Ecclesiast 601. locorum sacrorum	602	Res signata S. Cona.	736
Processio Spiritus S. quotuplex.	134	Resurredio Christi. 504. Ascensio:	500
Propositio in synodo qualis	575	Resurrectio Christi quibus argumentis confirm	etur:
Proprietates Di considerantur à priori velà	poste-	510	
Fiori:	61	Resurrectio universalis quid. 748. eines sunt c	lassis
Proprietates Deinon sunt contrariæ:	61	quing, argumentorum, ibid. qualia sint su	tura
Proprietatum Dei nat ra qualis.	60	corpora.	752
Frotasis, V.T.	703	Refurrectionis doctrinanon est contranaturam	752.
Protoplastorum institia originalu qua. 163. I	Beati-	Rex quomodo sit Christus	528:
tudo qualis.	261	Ritus varii adhib ti inV.T. quatuor de causis.	
Prosidentia Dei dicitur generalis & specialis a	ımbi-	quid in its sit spectandum.	706
gue:	318	Romanensium Ecclesia quemodo consideranda	619
	-	Mmmm 3, Si	acer -

Scriptura est Canon fidei & vita.

5.		Scriptura nobis proponit dune in 1 co	96
C Acerdos quomodo sit Christus. 527.	анотодо	Scriptura nobis proponit duas vita & falu	ris confi.
S rex.	528	Scriptura cur vocetur testamentum Gin	387
Sacra Cœna quid.	719	tum.	crumes.
Sacramenta V. T. qua.	703	Scriptura quomodo sit perfecta. 42 quib su	. 13
Sacramentorum du ram N.T. com paratie		Scriptura lingua originalu qua fit.	
Sacramentaquid fint. 688. 5 690. eorun.		Sensus scriptura est duntaxat vnicus.	12
ratio. ibid. reseius qua. 695. effectus.		Sensus ele ionis variat.	49
Sacramentorum confideratio generalis.	436	Sepiment em Ecclesia quale.	209
Sacramentorum & verbicomparatio.	698	Scruator mundi est Christus.	118
Sacramentorum quatuor conditiones. 692	-	Seffio Christi ad dextram patris 507. quide	673
rum v[u quid [peclandum.	696	Sessio in synodo qualis. 573, prepositio insyn	soces 514
Sacramentalis mutatio qualis.	693	lis. 575. Disquisitio qualis. 576. duple	oas qua.
Sacra Cona nomina quadam. 734. signa.		Synodi. 577. Authoritas decretorum syn	Edition 22
signata.	737	Sibyla quales.	iosa tota,
Sacrificium quid sit 706. quotuplicid sint		Signa facra Cæna. 736. res signata. 737.	439
ibid. cui facta. 711. à quibus oblata.	bid whi		
sacrificatum ibid, que fuerint oblata. 71		Signum in baptismo quale	8.6-719
dooblata ibid. quarituperacia ibid.		Signa electionis. 207 sensus electionis vari	716
	716	Simplicitas Deiquid.	
figurauerint. 715. quod fuerint.		Societas paterna qualis debeat esse.	69
Sacrificia N.T. qualia.	713	Somnia diuina.	425
Sanctificatioquid. 645. pendet à fide.	647		434
Sanctificatio in hac vita est imperfecta.	650	Same quis dicatur.	468
Sanctitus Dei.	93	Spes quid. Spiritus Christi est idem in omnibus electis.	663
Satafactio E clesiastica quid.	592		651
Sat and objectiones tres gravissime.	7+2	Spiritus S. est tertia persona SS. Trinitatu.	
Schaddzigud.	57	spitus explitatur.	131
Schola V.T. 427. N.T. 428. poetarum. 43		Spiritus S. cur vocetur tertia persona SS.Tr	
Sophorum.	ibid.	Sponfores in baptismo.	732
Schelarum successio continua.	427	Status exaltationis Christi.	903
Scholastica Theologia unde dicta.	4	Status scholasticus qui sit.	416 ibid.
Scholastici Doctores quomodo legendi.	6	Status hieraticus. 432. eius consideratio.	
Scholasticus status quid sit.	426	eius corruptela.	439
Scientia Dei est purus actus.	90	Status politicus quid.	441
Scientia in Christo quadruplex.	474	Status œconomicus. 420. eius ordines.	421
Scientia Angelorum quotuplex.	251	Stellarum vsus quintuplex.	255
Scientia primi hominis qualis.	262	Subditis minor & maior est princeps. 446.	mon jour
Scopus scriptura quis.	387	tus est legibus naturalibus seu moralibu	s, acress
Scriptores sacri quales fuerint	32	& fundamentalibus princeps.	
Scriptura quomodo dicatur esse obscura. 4	4. lectro	Substantia foederis gratuitique.	466
eius. 45. cur legenda. ibid. quomodo legenda. 46		Successio scholarum continua.	432
Interpratatio scriptura. 47. sensus eius	est dun-	Sufficientia & efficientia mortis Christi.	493
taxat snus.	48	Superuigilantes qui.	938
Scriptura authoritas qua 27. unde pendeas		Synodum quis possit connocare.	571
seipsatestatur. 32. eius materia qua. 33.	forma.	Synonyma Decreti Dei.	471
34. eius perfectio.	37	Synonyma varia incarnations.	Tefii-

518 673 tet 514 do quanorma di ibid,

439 dmini-0-719 716

411 255 inimi ibid.

466 431 492

T.		757. quotuplex sit. 759. qualis sit. 760. g	r:du
T'Estimonium Ecclesia de scriptura quale	. 34	171 e.a.	764
Testimoniu - Spiritus nostri est infallib	ile.700	Viuificatio noui hominis quomodo fieri debeat.	649
est apodixis omniù apodixeon in negotio sal	utis ib.	Vltimum iudicium qu d.	75
Theologi & Theologia nomen explicatur.	2	Vnio personalis in Christo est extraordinaria.	48
Theologia scholastica partitio. 51. optima din	in ih	Vnio hyp statica +8 . eius varii modi.	481
Theologia didactica traditur per prac pta.	.,,,,,,,	Vnionis hypostatica tertium effectum.	475
Theologia scholastica quomodo differat à	rolinuis	Vnionis hypostatica variimodi. 482. qualis in	Chri.
Theologia jenotajina quomono asjjerat a	a ibid	fto.	471
partibus Theologia. s. quam sit necessari.	ibid.	Vnio Christi nobiscum est aretissima & tantun	
aistiucte est consideranda.		cernit electos.	674
Otoris & anrecte dicatur Maria.	479	Vnio & communio cum Christo parit vnione	
Thesa rus noster est passio Christi.	400	communionem cum SS. Trinitate.	ibid.
Timor Dei quid	664	Vnio & communio nostra cum Christo qualis.	671
Titulo bonorum angelorum.	371	sandorum qualis.	673
Tuuli malorum angelerum.	376	Vnitas Dei quid.	62
Telerantia calamitatum ante magnam paj		Vocatio quid.620.gentiŭ qualis.622.quotuplex	
Christi.	489	Vocatio interna dicitur ambigue.	626
Tractatio veteris qui fiat.	621	Vocatio est externa. 623. eius finis varius 625	
Traditions vox est ambigua.	- 38	· impleiso.	616
Traditiones humana quatuor modis sunt nex	12. 39	Vocationis & charitatis ius.	600
Traditionum humanarum tria genera.	40	Voluntas Dei 76. Vita Dei.	73
Trinitatis vox explicatur.	106	Voluntas Dei essentialis qua sit. 81. quo sensu	
Typi quid sint & q orteplices.	437	tur personalis.	ibid.
v.		Voluntas Des antecedens & consequens.	86
J Aticinia V. T. quotuplicia.	438	Voluntas Dei & Diabeli antithesis.	456
V Veracitas Dei quid.	91		460
Verbum Dei quomodo unum go varium 11.		Voluntas Angelorum qualis.	249
дения опіносит.	ibid.	Votum quid sit.	667
Verbum Dei essentia est unum. 9. autorita		Vox pradestinationis.	176
Dei.	10	Vox Trinitatis explicatur.	106
Verbum Deiqualis sit doctrina.	8	Vox prouidentia Dei e plicatur.	16.2
Verbi & sacramentorum comparatio.	698	Vox traditionis est ambigua.	31
Verbum Dei est vel internum vel externum.	9	V sus doctrina de gubernatione Dei.	280
Veritas est obiectum intellectus.	361	doctrina de malis angelis	377
Victorianostranon propria vi, sed unius Chris		bonorum Ecclesiasticorum.	598
tutefit.	384	legis moralis multiplex.	19
Vidoria in hac vita non est plena.	ibid	Euangelii est triplex	24
Vis Cantus Ecclefiastici.	564.	Vterum Maria Christus aperuit.	479
Vita Dei quid sit.	73	Villitas & antiquitas Conciliorum.	5:0
Vitasternaquid. 756. FT 758 eius nomina			ibid.